

GLSANS 294.59212

BHA

125360
LBSNAA

त्री राष्ट्रीय प्रशासन अकादमी

L.B.S. National Academy of Administration

मसूरी
MUSSOORIE

पुस्तकालय
LIBRARY

— 125360

अवाप्ति संख्या

Accession No.

वर्ग संख्या *Class*

Class No.

पुस्तक संख्या

Book No.

BHA

भट्टगचा

294.59212

~~125360~~

ॐ

कर्मवृत्त-संहिता

अनेकभैदिकानां साहाय्येन विविधप्राचीनलिखितपुस्तक-
पाठानुसारेण च संशोध्य
भट्टाचार्येण श्रीपादशर्मणा दामोदरभट्टसूनुना
सातवलेकरकुलजेन संपादिता ।

सजित

१८-००

स्वा. भ्या. च-१०८ ल. ११८ ली

वि. सु. १८

प्रकाशक—

वसन्त श्रीपाद सातवळेकर, बी. ए.,

स्वाध्याय-मंडळ,

डाकगृह— ' स्वाध्यायमंडळ (पारडी) ' [वि. सुरत]

संवत् २०१३ : शके १८७८

सन १९५७

मृतीय वार ७५००

मुद्रक—

वासुदेव मगनलाल परीख

प्रीमियर ऑफसेट वर्क्स,

२ टाटारोड, गिरगांव, मुंबई ४

ऋग्वेद-संहिता ।

प्रथमं मण्डलम् ।

॥ प्रथमोऽष्टकः ॥

[प्रथमोऽध्यायः ॥१॥ सर्गाः १-३७]

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सूक्तानि १-३]

(१)

१ मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । अग्निः । गायत्री ।

॥३॥ अग्निमीळि पुरोहितं	यज्ञस्यै वैवमृत्विर्जम्	।	हांतारं रत्नधातमम्	१
अग्निः पूर्वैर्मिषैर्विमि	रीड्यो नूतनैरुत	।	स कुर्वो एह वंशति	२
अग्निना रयिमभ्रवत्	पोषमेव द्विवेद्वि	।	यशसं वीरवत्तमम्	३
अग्ने यं यज्ञमभ्वरं	विश्वतः परिमुरसि	।	स इदं कुर्वेषु गच्छति	४
अग्निर्होता कविकेतुः	सत्यश्चित्रध्वस्तमः	।	कुर्वो कुर्वेमिरा गंतम्	५ [१]
ययुङ्क्वाशुषे त्वमग्ने	भ्रवं करिष्यसि	।	तवेत् तत् सत्यमङ्गिरः	६
उप त्वाग्ने द्विवेद्वि	दोषावस्तर्धिया वयम्	।	नमो भरन्त एमसि	७
राजन्तमभ्वराणां	गोपामृतस्य दीद्विविम्	।	वर्धमानं स्वे दमे	८
स नः पितेर्ब सुनवे	ऽग्नें सुपायनो भव	।	सर्वस्वा नः स्वस्तये	९ [२] (१)

(२)

१ मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । १-३ वायुः, ४-६ इन्द्र-वायुः

७-९ मित्रा-वरुणी । गायत्री ।

वायवा याहि दर्शते	मे सोमा अरंकृताः	।	तेषां पाहि भुधी हवम्	१
वार्यं उक्थेमिर्जरन्ते	त्वामच्छां जरितारः	।	सुतसोमा अद्भुविदः	२
वायो तव प्रपुञ्चती	धेनां जिगाति वाशुषे	।	उरुची सोमपीतये	३
इन्द्रवायु इमे सुता	उप प्रयोमिरा गंतम्	।	इन्द्रवो वामुशान्ति हि	४
वायुविन्द्रश्च चेतथः	सुतानां वाजिनीवसू	।	तावा यांतमुपं व्रवत्	५ [३]
वायुविन्द्रश्च सुन्वत	आ यांतमुपं निष्कृतम्	।	मक्षिंत्वा धिया नरा	६ (१५)

मित्रं ह्रुवे पूतदक्षं वरुणं च रिशादंसम् । धियं घृताचीं साधन्ता ७
 कृतेन मित्रावरुणा वृतावृधावृतस्पृशा । कर्तुं बृहन्तमाशाथे ८
 कवी नो मित्रावरुणा तुविजाता उरुक्षयां । दक्षं दधात अपसंम ९ [४](१८)

(३)

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । १-३ अश्विनोः ४-६ इन्द्रः ७-९ विश्वे देवाः, १०-१२ सरस्वती । गायत्री ।

अश्विना यज्वरिणिषां द्रवत्पाणी शुभस्पती । पुरुभुजा चनस्यतम् १
 अश्विना पुरुदंसमा नरा शर्वीर्या धिया । धिष्ण्या वनतं गिरः २
 दसा युवाकवः सुता नासन्त्या वृक्तर्बाह्वः । आ यातं रुद्रवन्ती ३
 इन्द्रा याहि चित्रमानो सुता इमे त्वायवः । अण्वीभिन्तनां पुतासः ४
 इन्द्रा याहि धियेषितां विप्रजृतः सुतावतः । उप ब्रह्माणि वाधतः ५
 इन्द्रा याहि तूतुनान् उप ब्रह्माणि हरिवः । सुते दधिष्व नश्वनः ६ [५]

ओमांसश्चरणीधृतो विश्वे देवासु आ गत । वृशवांसो वृशगुपः सुतम् ७
 विश्वे देवासो अप्पुनः सुतमा गन्त तृणयः । उसा इव स्वसराणि ८
 विश्वे देवासो अस्मिध एहिमायामो अद्रुहः । मेधं जुषन्त वह्नयः ९
 पावका नः सरस्वती वाजैर्भवाजिनीवनी । यजं वधु धियावसुः १०
 चोदयित्री मृनुतानां चेतन्ती सुमतीनाम् । यजं वधु सरस्वती ११
 महो अणः सरस्वती प्र चेतयति केतुना । धियो विश्वा वि राजति १२ [६](३०)

(४)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥१॥ सू० ४-७]

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

सुरुपकृन्मृतये सुदघामिव गोदुहे । जुहुमसि द्यविद्यावि १
 उप नः सवना गहि सोमस्य सोमपाः पिव । गोदा इद र्वतो मदः २
 अथा ते अन्तमानां विद्याम सुमतीनाम् । मा नो अति क्यु आ गहि ३
 परेहि विग्रमस्तुत मिन्द्रं पृच्छा विपश्चितम् । यस्ते ससिभ्य आ वरम् ४
 उत ब्रुवन्तु नो निद्रा निरन्यतश्चिदागत । दधाना इन्द्र इद वुवः ५ [७]

उत नः सुभगा अरि वांचयुदंस कृष्टयः । स्यामदिन्द्रस्य शर्मणि ६
 एसाशुमाशवे भर यज्ञभियं नुमादतम् । पतयन् मन्त्रयन्सम्बम् ७
 अस्य पीत्वा ज्ञातक्रतां वृनो वृजाणामभवः । प्रावा वाजेषु वाजिनम् ८ [८]

तं त्वा वाजेषु वाजिनं वाजयामः शतक्रतो । धर्मानामिन्द्र सातये ९
 यो रायोऽर्बुनिर्महान् सुपारः सुन्वतः सखा । तस्मा इन्द्राय गायत १० [८] (४०)

(५)

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

आ त्वेता नि षीदृते—न्द्रमभि प्र गायत । सखायः स्तोमवाहसः १
 पुरतमं पुरुषा—मीशानं वार्याणाम् । इन्द्रं सोमे सखा सुते २
 स बानो योग आ भुवत् स राये स पुरंध्याम् । गम्द्वाजेमिरा स नः ३
 यस्व संस्थे न वृण्वते हरी ममत्सु शत्रवः । तस्मा इन्द्राय गायत ४
 सुतपात्रं सुता इमे शुचयो यन्ति वीतये । सोमासो दध्याङ्गिरः ५ [९]

त्वं सुतस्य पीतये सद्यो वृद्धो अजायथाः । इन्द्र ज्यैष्ठ्याय सुक्रतो ६
 आ त्वा विशन्वाशवः सोमास इन्द्र गिर्वणः । शं तं सन्तु प्रचेतसे ७
 त्वां स्तोमा अवीबुधन् त्वामृकथा शतक्रतो । त्वां वर्धन्तु नो गिरः ८
 अक्षितोतिः सनेदिमं वाजमिन्द्रः सहस्रिणम् । यस्मिन् विश्वानि पौस्यां ९
 मा नो मतां अभि बृहन् तनूनामिन्द्र गिर्वणः । ईशानो ययया वधम् १० [१०] (५०)

(६)

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । १-३ इन्द्रः, ४, ६, ८, ९ मरुतः,

५, ७ मरुत इन्द्रश्च, १० इन्द्रः । गायत्री ।

युञ्जन्ति ब्रध्नमरुचं चरन्तं परितस्तथुषः । रोचन्ते रोचना दिवि १
 युञ्जन्त्यस्य काम्या हरी विपक्षसा ग्धे । शोणां धूपू नृवाहसा २
 केतुं कृण्वन्नकेतवे पेशो मया अपेशसे । समुषद्भिरजायथाः ३
 आवहं स्वधामनु पुनर्गमन्त्वमगिरे । दधाना नाम यज्ञियम् ४
 बीजु बिदारुजलुभि—गुहां चिदिन्द्र वह्निभिः । अविन्द उग्रिया अनु ५ [११]

देवयन्तो यथा मति—मच्छा विद्वद्भ्युं गिरः । महामनुषत धृतम् ६
 इन्द्रेण सं हि हृक्षसे संजग्मानो अविभ्युषा । मन्दू समानवर्चसा ७
 अनवद्यौरभिद्युभि—मंसः सहस्वदन्ति । गणेरिन्द्रस्य काम्यैः ८
 अतः परिज्मन्ना गहि विबो वा रोचनादधि । समस्मिन्नुते गिरः ९
 इतो वा सातिमीमहे विबो वा पार्थिवादधि । इन्द्रं महो वा रजसः १० [१२] (६०)

(७)

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

इन्द्रमुद्राधिनीं ब्रुह—विन्द्रमर्कैर्मिरकिणः ।	इन्द्रं वाणीरनुवत ।	१
इन्द्र इन्द्रयोः सखा संमिश्र आ वन्दोयुजा ।	इन्द्रो वज्री हिरण्ययः ।	२
इन्द्रो वीर्याय चक्षस आ सूर्य रोहयद् विवि ।	वि गोमिरिन्द्रैरयत् ।	३
इन्द्र वाजेषु नोऽव सहस्रप्रधनेषु च ।	उग्र उग्रामिरुतिर्मः ।	४
इन्द्र वयं महाधन इन्द्रमर्भे हवामहे ।	युजं वृत्रेषु वज्रिणम् ।	५ [१३]

स नो वृषभ्यं चरं सत्रादावक्षणां वृधि ।	अस्मभ्यमप्रतिष्कृतः ।	६
तुजेतुञ्जे य उत्तरे स्तोमा इन्द्रस्य वज्रिणः ।	न विन्दे अस्य सुष्टुतिम् ।	७
वृषां यूथेषु वंसंगः कृष्टीरिष्ट्योर्जसा ।	ईशानो अप्रतिष्कृतः ।	८
य एकश्चर्वणीनां वसूनामिरज्यति ।	इन्द्रः पञ्च क्षितीनाम् ।	९
इन्द्रं वो विश्वतस्पति हवामहे जनेभ्यः ।	अस्माकमस्तु केवलः ।	१० [१४] (७०)

(८)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० ८-११]

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

एन्द्र सानसिं रयिं सजित्वां सदासहम् ।	वर्षिष्ठमृतये भर ।	१
नि येन मुष्टिहत्यया नि वृत्रा रुणधामहे ।	त्वोतासो न्यर्धता ।	२
इन्द्र त्वोतास आ वयं वज्रं घना दक्षीमहि ।	जयेम सं युधि स्पृधः ।	३
वयं शूरैर्भिरस्तुभि—रिन्द्र त्वया युजा वयम् ।	सासह्याम पृतन्यतः ।	४
महौ इन्द्रः परश्च नु महित्वमस्तु वज्रिणं ।	द्यौर्न प्रथिना शवः ।	५ [१५]

समोहे वा य आशत नरस्तोकस्य सनिती ।	विषासो वा पिपायवः ।	६
यः कुक्षिः सोमपातमः समुद्र ईव पिन्वते ।	उर्वीरापो न काकुदः ।	७
एवा ह्यस्य सुनुतां विरज्ज्वा गोमती मही ।	एका शास्त्रा न वृशुषे ।	८
एवा हि ते विभृतय ऊतय इन्द्र मार्बते ।	सद्यश्चित् सन्नि वृशुषे ।	९
एवा ह्यस्य काम्या स्तोमं व्रकथं च शंसया ।	इन्द्राय सोमपीतये ।	१० [१६] (८०)

(९)

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

इन्द्रेहि मत्स्यन्धसो विश्वेभिः सोमपर्वभिः ।	महौ अमिष्टिरोजसा ।	१
एमेनं सृजता सुते मन्दिमिन्द्राय मन्दिने ।	चक्षिं विश्वानि चक्षये ।	२ (८९)

मत्स्यां सुक्षिप मन्विभिः	स्तोमेभिर्विश्वचर्षणे । सवैषु सर्वज्ञेष्व	३
असृग्रमिन्द्र ते गिरः	प्रति त्वामुर्बहासत । अजोषा वृषभं पतिम्	४
सं चोदय चित्रमर्वाग्	राधं इन्द्र वरेण्यम् । असदित ते विमु प्रभु	५ [१७]
अस्मान्सु तत्र चोदयेन्द्र	राये रभस्वतः । तुर्वेद्युम्न यज्ञस्वतः	६
सं गोमविन्द्र वाजव	वृस्मे पृथु अबो बृहत् । विश्वायुर्धृष्टाक्षितम्	७
अस्मे धेहि अबो बृहद्	द्युम्नं सहस्रसातमम् । इन्द्र ता रुथिनीरिषः	८
बलोनिन्द्र बभ्रुपतिं	गीर्मिगुणन्तं क्रुमियम् । होम गन्तारयुतयं	९
सुतेष्टे न्योक्तसे	बृहद् बृहत् एकुरिः । इन्द्राय शूषभर्षति	१० [१८](९०)

(१०)

१२ मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । इन्द्रः । अनुष्टुप् ।

गार्यन्ति त्वा गायत्रिणो ऽर्धन्त्यर्कमर्किणः । ब्रह्मार्णस्त्वा ज्ञातकृत उद् वंशमिव येमिरे १
यत् सानोः सानुमारुहद् भूर्यस्पृष्ट कर्त्तव्यम् । तदिन्द्रो अर्थं चेतति युथेनं वृष्णिरेजति २
युक्त्वा हि केक्षिना हरी वृषणा कक्ष्यमा । अथान इन्द्र सोमपा गिरामुपभुतिं चर ३
एहि स्तोमो अभि स्वर्गः अभि गृणीह्या रुव । ब्रह्म च नो वसो सवैन्द्रं यज्ञं च वर्धय ४
उक्थमिन्द्राय शंस्यं वर्धनं पुरुनिषिधे । शक्रो यथा सुतेषु णो रारणत सस्येषु च ५
तमित् सस्त्रित्व ईमहे तं राये तं सुवीर्ये । स शक्र उत नः शक्रु-दिन्द्रो वसु दयमानः ६ [१९]

सुविपुर्नं सुनिरज-मिन्द्र त्वादातमिद्यशः । गवामर्षं वृजं वृधि कृणुष्व राधो अद्रिवः ७
नहि त्वा रोदसी उमे कंधायमाणमिन्वतः । जेषुः स्वर्वतीरपः सं गा अस्मभ्यं धूनुहि ८
आभुत्कर्ण धुधी हवं नू चिहधिष्व मे गिरः । इन्द्र स्तोममिमं मम कृष्या युजश्चिदन्तरम् ९
विष्ठा हि त्वा वृषन्तसं वाजेषु हवन्भुतम् । वृषन्तमस्य ह्रमह ऊतिं सहस्रसातमाम् १०
आ तू न इन्द्र कौशिक मन्दसानः सुतं पिब । नव्यमायुः प्र सृतिर कूपी सहस्रसामृषिम् ११
परि त्वा गिर्वणो गिरं इमा भवन्तु विश्वतः । वृद्धायुमनु वृद्धयो जुटां भवन्तु जुष्टयः १२ [२०]

(१०२)

(११)

८ जेता मायुच्छन्वसः । इन्द्रः । अनुष्टुप् ।

इन्द्रं विश्वा अवीवृधन्त समुद्रव्यं चसं गिरः । रुधीतमं रुथिनां वाजानां सत्यंति पतिम् १
सुख्ये तं इन्द्र वाजिनो मा मेम शवसस्पते । त्वामभि प्र णोनुमो जेतां रमपराजितम् २
पूर्वीरिन्द्रस्य सुतयो न बि वस्यन्त्युतयः । यद्रीवाजस्य गोमतः स्तोतृभ्यो महेति म्रमम् ३
(१०५)

परां सिन्दुर्बुवां कवि-रमितौजा अजायत । इन्द्रो विश्वस्य कर्मणो धर्ता वज्री पुरुदुतः ४
 त्वं वलस्य गोमतो ऽपावरद्विवो बिलम् । त्वां वेवा अबिभ्युषस् तुज्यमानास आबिषुः ५
 तवाहं शूर रातिमिः पर्यायं सिन्धुमावर्षन् । उपातिष्ठन्त गिर्वणो विदुष्टे तस्य कारवः ६
 मायामिन्द्र मायिनं त्वं शुष्णमवातिरः । विदुष्टे तस्य मेधिराम् तेषां भवांस्युतिर ७
 इन्द्रमीशानमोजसा-भि स्तोमां अनुवत । सहस्रं यस्य रातर्य उत वा सन्ति भूयसीः ८ [२१]
 (११०)

(१२)

[कसुधोऽनुवाकः ॥४॥ सू० १२-१७]

१२ मेधातिथिः काण्वः । अग्निः, ६ प्रथमपादस्य [निर्मेध्याहवनीयौ] मग्नी । गायत्री ।

अग्निं दूतं वृणीमहे होतारं विश्वेर्वदसम् । अस्य यज्ञस्य सुकर्तुम् १
 अग्निमग्निं हवीमभिः सदा हवन्त विशपतिम् । हव्यवाहं पुरुषियम् २
 अग्ने देवां इहा वह जज्ञानो वृक्तबर्हिषे । असि होता न ईड्यः ३
 तां उज्ञातो वि बोधय यदग्ने यासि दूत्यम् । देवेरा संति बर्हिषि ४
 वृताहवन दीदिवः प्रति स्म रिषंतो वह । अग्ने त्वं ईक्षस्विनः ५
 अग्निनाग्निः समिध्यते कविर्गृहपतिर्बुवां । हव्यवाह जुह्वास्यः ६ [२२]
 कविमग्निमुप स्तुहि सत्यधर्माणमध्वरे । देवममीव चार्तनम् ७
 यस्त्वामग्ने हविषति-दूतं देव सपर्यति । तस्य स्म प्राविता भव ८
 यो अग्निं देववीतये हविष्मो आविधांसति । तस्मै पावक मृळय ९
 स नः पावक दीदिवो ऽग्ने देवां इहा वह । उप यज्ञं हविश्वं नः १०
 स नः स्तवान् आ भर गायत्रेण नवीयसा । रयिं वीरवतीमिषम् ११
 अग्ने शुक्लेण शोचिषा विश्वाभिर्देवहूतिभिः । इमं स्तोमं जुषस्व नः १२ [२३] (१२२)

(१३)

१२ मेधातिथिः काण्वः । (अभीसृक्तं, अग्निरूपा देवताः=) १ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा, २ तनूनपाद्, ३ नराशांसः,
 ४ इड्यः, ५ बर्हिः, ६ देवीर्होता, ७ उपासान्ता, ८ दैव्यो होतारो प्रथेतसौ, ९ तिष्ठो
 दैव्यः सरस्वतीळाभागत्यः, १० त्वष्टा, ११ वनस्पतिः, १२ स्वाहाकृतयः । गायत्री ।

सुसमिद्धो न आ वह देवां अग्ने हविष्मते । होतः पावक यक्षि च १
 मधुमन्तं तनूनपाद् यज्ञं देवेभु नः कवे । अद्या कृणुहि वीतर्ये २
 नराशांसमिह पिय-मस्मिन् यज्ञ उप ह्वये । मधुजिह्वं हविष्कृतम् ३
 अग्ने सुखतमे रथे देवां ईडित आ वह । असि होता मनुहितः ४
 स्तुणीत बर्हिर्ननुवग् घृतपृष्ठं मनीषिणः । यज्ञासुतस्य चक्षणा ५ (१२७)

वि श्रयन्तामृतावृधो द्वारो देवीरसश्वतः	१	अद्या नूनं च यद्वै	६ [२४]
नक्तोषासां सुपेशसा ऽस्मिन् यज्ञ उप ह्वय	१	इदं नो बहिगमदे	७
ता मुजिह्वा उप ह्वये होताग दैव्या कवी	१	यज्ञं नो यक्षतामिमम्	८
इळा सरस्वती मही तिस्रो देवीर्मयोभुवः	१	बहिः सीदन्वसिधः	९
इह त्वष्टारमग्रियं विश्वरूपमुप ह्वय	१	अस्माकमस्तु केवलः	१०
अबं सृजा वनस्पते देवं देवेभ्यो हविः	१	प्र दातुंस्तु चेतनम्	११
स्वाहा यज्ञं कृणोतनेन्द्राय यज्वनो गृह	१	तत्र देवो उप ह्वये	१२ [२५] (१३४)

(१४)

१२ मधानिधिः काण्वः । विश्व देवाः (विश्वैर्देवैः सहितोऽग्निः), ३ इन्द्रवायुबृहस्पतिमित्रा-
ग्रिपुषभगादित्यमरुद्गणाः, १० विश्वदेवाग्नीन्वायुमित्रधामानि, ११ अग्निः । गायत्री ।

तेभिर्गन्ने दुवो गिरो विश्वेभिः सोमपीतये	१	देवैर्मियाहि यक्षि च	१
आ त्वा कण्वा अहृषत गृणन्ति विप्र ते धियः	१	देवैर्भिर्गन् आ गहि	२
इन्द्रवायु बृहस्पति मित्राग्नि पूषणं भगम	१	आदित्यान् मारुतं गुणम्	३
प्र वो श्रियन्त इन्द्रो मन्त्ररा मावशिष्णवः	१	दृप्सा मध्वंश्चमूषदः	४
ईरुत त्वामवस्यवः कण्वासो वृक्तबर्हिषः	१	हविर्मन्तो अंकृतः	५
घृतपृष्ठा मनोयुजा ये त्वा वहन्ति वह्वयः	१	आ देवान्सोमपीतये	६ [२६]
तान् यजत्रो कृतावृधो ऽग्ने पत्नीवतस्कृधि	१	मध्वः मुजिह्व पायय	७
ये यजत्रा य ईड्याम् ते ते पिबन्तु जिह्वा	१	मधोर्गन्ने वर्यद्वति	८
आकी सूर्यस्य रोचनाद विश्वान्देवो उषुबुधः	१	विशो हातेह वक्षति	९
विश्वेभिः सोम्यं मध्व-ऽग्न इन्द्रेण वायुना	१	पिबा मित्रस्य धामभिः	१०
त्वं होता मनुहितो ऽग्ने यज्ञेषु सीदसि	१	समं नो अध्वरं यज	११
युक्ष्वा ह्यरुषी रथे हगितो देव रोहितः	१	ताभिर्देवो इहा वह	१२ [२७] (१४६)

(१५)

१२ मधानिधिः काण्वः । [प्रतिदैवतं क्रतुसहितम् =] १ इन्द्रः, २ मरुतः, ३ त्वष्टा, ४ अग्निः,
५ इन्द्रः, ६ मित्रावरुणा, ७-१० अग्निगणाः, ११ अश्विनौ, १२ अग्निः । गायत्री ।

इन्तु सोमं पिबं क्रतुना ऽऽ त्वां विशन्विन्द्वः	१	मन्त्रासस्तदोक्तमः	१
मरुतः पिबत क्रतुना पोत्राद यज्ञं पुनीतन	१	ययं हि ठा सुदानवः	२
अभि यज्ञं गृणीहि नो ग्नावो नेष्टुः पिबं क्रतुना	१	त्वं हि रत्नधा अग्नि	३
अग्ने देवो इहा वह सादया योनिषु त्रिषु	१	परि भूष पिबं क्रतुना	४ (१५०)

बाह्याणादिन्द्र राधसः पिबा सोममृत्तुर्नु	। तवेद्धि मस्यमस्तुतम्	५
युषं दक्षं धृतवत मित्रावरुण वृळमम्	। ऋतुना यज्ञमाशाथे	६ [२८]
द्विणोदा द्विणोसो ग्रावहस्तासो अध्वरे	। यज्ञेषु त्रैवमीळते	७
द्विणोदा दवातु नो वसूनि यानि शुण्वरे	। देवेषु ता वनामहं	८
द्विणोदाः पिपीषति जुहोत प्र च तिष्ठत	। नृष्ठादनुभिग्न्यत	९
यत् त्वा तुरीयमृतुभिर्द्विणोदो यजामहे	। अर्धं स्मा नो वृदिर्भव	१०
अश्विना पिबतं मधु दीर्घानी शुचिवता	। ऋतुना यज्ञवाहसा	११
गार्हपत्येन सन्य ऋतुना यज्ञनीरसि	। वृवान् देवदत्ते यज	१२ [२९] (१५८)

(१६)

९. मेधातिथिः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

आ त्वा वहन्तु हरयो वृषणं सोमपीतये	। इन्द्रं त्वा सूरचक्षसः	१
इमा धाना घृतस्नुवो हरीं इहोप वक्षतः	। इन्द्रं सुखतमं रथे	२
इन्द्रं प्रातर्हवामह इन्द्रं प्रयत्यध्वरे	। इन्द्रं सोमस्य पीतये	३
उप नः सुतमा गहि हरिभिर्इन्द्रं केशिभिः	। सुते हि त्वा हवामहे	४
सेमं नः स्तोममा गभ्युपेदं सर्वनं सुतम्	। गौरो न तृषितः पिब	५ [३०]
इमे सोमास इन्द्रवः सुतासो अधि बहिषि	। तौ इन्द्र सहसे पिब	६
अयं ते स्तोमो अग्नियो हविस्पृगस्तु शतमः	। अथा सोमं सुते पिब	७
विश्वमित्सर्वनं सुत मिन्द्रो मदाय गच्छति	। वृत्रहा सोमपीतये	८
सेमं नः काममा पृण गोभिरश्वैः शतक्रतो	। स्तवाम त्वा स्वाध्याः	९ [३१] (१६७)

(१७)

९. मेधातिथिः काण्वः । इन्द्रावरुणौ । गायत्री, ४-५ पादमिष्टुत् (५ इत्सीयसी वा) गायत्री ।

इन्द्रावरुणयोरहं सन्नाजोरव आ वृणे	। ता नो मृळत इहृशो	१
गन्तारा हि स्थोऽवले हवं विप्रस्य मार्वतः	। धर्तारा चर्षणीनाम्	२
अनुकामं तर्पयेथा मिन्द्रावरुण राय आ	। ता वा नेदिष्ठमीमहे	३
युवाकु हि शचीनां युवाकु सुमतीनाम्	। भूपाम वाजवाङ्गाम्	४
इन्द्रः सहस्रवाङ्मां वरुणः शस्यानाम्	। ऋतुर्मवत्युक्थ्यः	५ [३२]
तपोरिद्वर्षसा वयं मुनेभ्य नि च धीमहि	। स्यावुत प्ररेचनम्	६ (१७४)

इन्द्रावरुण वामहं द्वे वित्राय राधसे ।	अस्मान्सु जियुपस्कृतम् ७
इन्द्रावरुण न नु वां सिषासन्तीषु धीष्वा ।	अस्मस्ये शमे यच्छतम् ८
प्र वामश्रानु स्रुति-इन्द्रावरुण यां ह्येव ।	यामुधार्थं स्रुप्तुर्नम ९ [३३] (१७६)

(१८)

[पञ्चमोऽध्यायः ॥५॥ सू० १८-२३]

१. मेधातिथिः काण्वः । १-३ ब्रह्मणस्पतिः, ४ इन्द्रो ब्रह्मणस्पतिः सामश्च, ५ ब्रह्मणस्पतिः साम इन्द्रो
दक्षिणा च, ६-८ सदसस्पतिः, ९ सदसस्पतिर्नराशंसो वा । गायत्री ।

सोमानं स्वर्णं कृणुहि ब्रह्मणस्पते ।	कुक्षीरं नः १ औशिनः १
यो देवानां यो अमीवहा वसुवित् पुष्टियर्धनः ।	स नः सिषत् यस्तुरः २
मा नः शंसो अरक्तवो धृतिः प्रणङ् मर्त्यस्य ।	रक्षां गो ब्रह्मणस्पते ३
स वा वीरो न रिप्यति यमिन्द्रो ब्रह्मणस्पतिः ।	सामो हिनाति मर्त्यम् ४
त्वं तं ब्रह्मणस्पते सोम इन्द्रश्च मर्त्यम् ।	दक्षिणा पान्यहंसः ५ [३४]

सर्वस्यस्मिन्मज्जुतं प्रियमिन्द्रस्य काम्यम् ।	सुनि मेधाभवांसिपम् ६
यस्माद्धते न सिध्यति यज्ञा विपुश्चित्तञ्चन ।	म धीनां योममिन्वाति ७
आहृषोति हविष्कृतिं प्राञ्च कृणोत्यध्वरम् ।	होत्रा देवेषु गच्छति ८
नराशंसं सुधृष्टम् मण्यं सप्रथस्तमम् ।	दिवा न सत्रमखसम् ९ [३५] (१८५)

(१९)

१. मेधातिथिः काण्वः । अग्निर्मरुतश्च । गायत्री ।

प्रति त्वं चारुमध्वरं गोपीधाय प्र हूयसे ।	मरुद्भिरग्न आ गंहि १
नहि वेवो न मन्यो महस्तव कर्तुं परः ।	मरुद्भिरग्न आ गंहि २
ये महो रजसो विदुर्विश्वे देवासो अद्भुहः ।	मरुद्भिरग्न आ गंहि ३
य उग्रा अर्कमानुचु-रनाधृष्टाम् ओजसा ।	मरुद्भिरग्न आ गंहि ४
ये शुभ्रा घोरवर्षसः सुक्षत्रामो रिशादसः ।	मरुद्भिरग्न आ गंहि ५ [३६]

ये नाकस्याधि रोचने दिवि देवास आभते ।	मरुद्भिरग्न आ गंहि ६
य ईङ्ग्यन्ति पर्वतान् तिरः समुद्रमर्णवम् ।	मरुद्भिरग्न आ गंहि ७
आ ये तन्वन्ति रुश्मिमिस् तिरः समुद्रमोजसा ।	मरुद्भिरग्न आ गंहि ८
अभि त्वां पूर्वपीतये सृजामि सोम्यं मधुं ।	मरुद्भिरग्न आ गंहि ९ [३७] (१९४)

[द्वितीयोऽध्यायः ॥२॥ व० १-३८]

(२०)

८ मेधातिथिः काण्वः । ऋभवः । गायत्री ।

अयं देवाय जन्मने	स्तोमो विप्रेभिगस्रया	।	अकारि गन्धातमः	१
य इन्द्राय वचोयुजा	तत्क्षुर्मनसा हरी	।	शर्माभिर्यज्ञमांशत	२
तक्षन् नासत्याभ्यां	परिजमानं सुखं रथम्	।	तक्षन् धेनुं संबर्द्धयाम	३
युवाना पितरा पुनः	सत्यमन्त्रा कज्जयवः	।	ऋभवो विष्ट्यकत	४
स वो मदासो अग्रमते	न्द्रेण च मरुन्वता	।	आदित्येभिश्च राजभिः	५ [१]
उत न्य चमसं नव	न्वष्टुर्वस्य निष्कृतम्	।	अकर्त चतुरः पुनः	६
ते नो रत्रानि धत्तन्	त्रिरा सामानि सुन्वते	।	एकमेकं सुशस्तिभिः	७
अधायन्त वद्भयो	ऽभजन्त मुकृत्यपा	।	भागं देवेषु यज्ञियम्	८ [२] (२०२)

(२१)

६ मेधातिथिः काण्वः । इन्द्राग्नी । गायत्री ।

इहेन्द्राग्नी उप ह्वये	तयोरिव स्तोममुदममि	।	ता सोमं सोमपातमा	१
ता यज्ञेषु प्र शंसन्ते	न्द्राग्नी शुम्भना नरः	।	ता गांयत्रेषु गायत	२
ता मित्रस्य प्रडास्तय	इन्द्राग्नी ता हवामहे	।	सोमपा सोमपीतयं	३
उद्या सन्तां हवामहे	उपेदं सर्वेन सुतम्	।	इन्द्राग्नी एह गच्छताम्	४
ता महान्ता मदस्पती	इन्द्राग्नी रक्ष उज्जतम्	।	अप्रजाः सन्वत्रिणाः	५
तेन सन्येन जागृत	मधि प्रचतुते पदे	।	इन्द्राग्नी शर्म यच्छतम्	६ [३] (२०८)

(२२)

२१ मेधातिथिः काण्वः । १-४ अश्विनौ; ५-८ सविता; ९-१० अग्निः ११ देव्यः; १२ इन्द्राग्नी-
वरुणान्यग्नार्यः; १३-१४ द्यावापृथिव्यो; १५ पृथिवी; १६ विष्णुर्देवा वा;
१७-२१ विष्णुः । गायत्री ।

प्रातर्युजा वि बोधया	श्विनावेह गच्छताम्	।	अस्य सोमस्य पीतयं	१
या सुरथा रथान्तमा	भा देवा दिविस्पृशा	।	अश्विना ता हवामहे	२
या वां कशा मधुमन्य	श्विना सनृतावती	।	तया यज्ञं मिमिक्षतम्	३
नहि वामस्ति दूरके	यत्रा रथेन गच्छथः	।	अश्विना सोमिनो गृहम्	४
हिरण्यपाणिमूनयं	सवितारमुप ह्वये	।	स चेतां दुवतां पदम्	५ [४]
अपां नपातमवमे	सवितारमुप स्तुहि	।	तस्य व्रतान्युदमसि	६ (२१४)

विभक्तारं हवामहे वसोऽविचित्रस्य राधंसः । सवितारं नृचक्षंसम् ७
 सखाय आ नि रीदत सविता स्तोम्यो नृ नः । दाता राधांसि शुम्भति ८
 अग्ने पत्नीरिहा वह देवानामुशतीरुप । त्वष्टारं सोमपीतये ९
 आ ग्ना अग्न इहावसे होत्री यविष्ठ भार्गतीय । वरुत्री धिषणी वह १० [५]

अभि नो देवीरवसा महः शर्मणा नृपत्नीः । अच्छिन्नपत्राः सचन्ताम ११
 इहेन्द्राणीमुप ह्वये वरुणानीं स्वस्तये । अग्नार्यां सोमपीतये १२
 मही द्यौः पृथिवी च न इमं यज्ञं मिमिक्षताम् । पिपृतां नो भरीमभिः १३
 तपोरिद् द्युतवत् पयो विप्रा रिहन्ति धीतिभिः । गन्धर्वस्य ध्रुवे पदे १४
 स्योना पृथिवि भवा—नृक्षरा निवेशनी । यच्छा नः शर्म सप्रथः १५ [६]

अतो देवा अवन्तु नो यतो विष्णुर्विचक्रमे । पृथिव्याः सप्त धर्मभिः १६
 इदं विष्णुर्वि चक्रमे त्रेधा नि दधे पदम् । सयूँह्यमस्य पांसुरे १७
 त्रीणि पदा वि चक्रमे विष्णुर्गोपा अदाभ्यः । अतो धर्माणि धारयन् १८
 विष्णोः कर्माणि पश्यत यतो व्रतानि पश्यंशे । इन्द्रस्य युज्यः सखा १९
 तद् विष्णोः परमं पदं सदा पश्यन्ति सूरयः । त्रिवीच चक्षुर्गततम् २०
 तद् विप्रांसो विपन्यवो जागृवांसः समिन्धते । विष्णोर्यत् परमं पदम् २१ [७] (२२९)

(२३)

२४ मेधातिथिः काण्वः । १ वायुः, २-३ इन्द्रवायुः, ४-६ मित्रावरुणौ, ७-९ इन्द्रो मरुत्वान्,
 १०-१२ विश्वे देवाः, १३-१५ पूषा, १६-२२, २३ (पूर्वार्धस्य) आपः, २३ (उत्तरार्धस्य), २४ अग्निः ।
 १-१८ गायत्री, १९ पुरउष्णिक्, २१ प्रतिष्ठा, २०, २२-२४ अनुष्टुप् ।

तीव्राः सोमांस आ गच्छा—शीर्वन्तः सुता इमे । वायो तान् प्रस्थितान् पिबे १
 उषा देवा दिविस्पृशे—न्द्रवायू हवामहे । अस्य सोमस्य पीतये २
 इन्द्रवायू मनोजुवा विप्रा हवन्त ऊतये । महस्रश्चा प्रियस्पती ३
 मित्रं वयं हवामहे वरुणं सोमपीतये । जज्ञाना पूतदक्षसा ४
 ऋतेन यावृतावृथा—वृत्तस्य ज्योतिषस्पती । ता मित्रावरुणा हुवे ५ [८]

वरुणः प्राविता भुवन् मित्रो विश्वाभिरुतिभिः । कर्गतां नः सुरार्धमः ६
 मरुत्वन्तं हवामहे इन्द्रमा सोमपीतये । सजुर्गणेन नृम्पतु ७
 इन्द्रज्येष्ठा मरुद्गणा देवांसः पूषगतयः । विश्वे मम भुता हवम् ८
 हत वृत्रं सुदानव इन्द्रेण सहसा युजा । मा नो दुःशंसं ईशत ९
 विश्वान् देवान् हवामहे मरुतः सोमपीतये । उग्रा हि पृथिमातरः १० [९] (२३९)

जयतामिव तन्यतु मरुतामेति धृष्णुया । यच्छुभं याथना नरः ११
हस्काराद् विद्युतस्पर्शः—ऽतो ज्ञाता अवनु नः । मरुतो मृळयन्नु नः १२
आ पुंषश्चित्रबर्हिष—माधुणे धुरुणं द्विवः । आज्ञा नृहं यथा पशुम् १३
पूषा राजानमाधुणि—रपंगुहं गुहा हितम् । अविन्दच्चित्रबर्हिषम् १४
उतो स मह्यमिन्दुभिः । षड् युक्तौ अनुसंविधत । गोभिर्यं न चकृषत् १५[१०]

अम्बयो गन्त्यध्वमि—जमियो अध्वरीयताम् । पृश्नतीर्मधुना पदः १६
अमूया उप सूर्ये यमिर्वा सूर्यः सह । ता नो हिन्वन्वध्वग्म् १७
अपो देवीरुप ह्ये यज्ञ गावः पिबन्ति नः । सिन्धुस्यः कत्व हविः १८
अप्स्वन्तरमुतमप्सु मेघज—मपासुत प्रशस्तये । देवा भवन्त वाजिनः १९
अप्सु मे सोमो अबवी—वृन्तार्थिश्चानि भेषजा । अग्निं च विश्वशोभुव—मापश्च विश्वभेषजीः २०[११]

आपः पूर्णीत मेघजं वरुणं तन्वे३ ममे । ज्योक् च सूर्यं दृशे २१
इदमापः प्र वहत यत् किं च दुरितं मयि । यद् वाहमभिदुद्रोह यद् वा शेष उतानृतम् २२
आपो अद्यान्वचारिणं रसेन समगस्महि । पर्यस्वानग्न आ गहि ते मा स सृज वचसा २३
सं मार्गने वचसा सृज सं प्रजया समापुषा । विद्युर्मै अस्य देवा इन्द्रो विद्यात सह कविभिः २४[१२]

(२४)

[षष्ठोऽनुवाकः ॥६॥ सू० २४-३०]

१५ आजोगतिः शुनःशेषः स कृतिमो वैश्वामित्रो देवरातः । १ कः (प्रजापतिः); २ अग्निः, ३-५ सखिता,
५ भगो वा ६-१० वरुणः । १, २, ६-१५ त्रिष्टुप्, ३-५ गायत्री ।

कस्य नूनं कृतमस्यामृतानां मनामहे चारु देवस्य नाम ।
को नो मह्या अर्दितये पुनर्दात पितरं च दृशेयं मातरं च १
अग्नेर्वयं प्रथमस्यामृतानां मनामहे चारु देवस्य नाम ।
स नो मह्या अर्दितये पुनर्दात पितरं च दृशेयं मातरं च २
अभि त्वां देव सवित—रीशानं जार्याणाम् । सदावन् भागमीमहे ३
यच्चिद्धि तं इत्था भगः शशमानः पुरा निदः । अहोपो हस्तयोर्वृधे ४
भगंभक्तस्य ते वयं—मुदंशम् तषावसा । मृधानं शय आरमे ५[१३]

नहि ते क्षत्रं न सहो न मनुं वयश्चुनामी पतयन्त आपुः ।
नेमा आपो अनिमिषं चरन्ती—न ये वारस्य प्रमिनन्यभ्यम् ६
अबुध्ने राजा वरुणो वनस्या—ध्वं स्तूपं ददते पुतदक्षः ।
नीचीनाः स्थुरुपरि बुध्न एषा—मस्मे अन्तर्निहिताः केतवः स्युः ७ (१६०)

उरुं हि राजा वरुणश्चकार सूर्याय पन्थामन्वेतवा उ ।
 अपवे पावा भतिधातवेऽक—रुतापवन्ता हृदयाविधश्चित् ८
 शतं ते राजन् भिषजः सहस्रं भुवीं गंगीरा मुमतिष्टे अस्तु ।
 बाधस्य दूरे निर्वृतिं पराचैः कृतं विदेनः प्र मुमुग्ध्यस्मत् ९
 अमी य ऋक्षा निहितास उच्चा नक्तं ददंश्चे कुहं चिद् विधेयुः ।
 अर्दब्धानि वरुणस्य व्रतानि विचाकंशच्चन्द्रमा नक्तमेति १० [१४]

तत् त्वा यामि ब्रह्मणा वन्दमानस तदा शान्ते यजमानो हविर्भिः ।
 अहेलमानो वरुणेह बोध्यु—रुंशस मा न आयुः प्र मोषीः ११
 तद्विन्नक्तं तद् दिवा मर्माहास तवयं केनो हृद आ वि चंष्ट ।
 शुनःशेषो यमहृद् गृभीतः सो अस्मान राजा वरुणो मुमोक्तु १२
 शुनःशेषो ह्यहृद् गृभीतस् त्रिष्वक्षित्वं दृपदेष्टु बन्धः ।
 अविन् राजा वरुणः समृज्याद् विद्वी अवेन्तो वि मुमोक्तु पाशान् १३
 अब ते हेळो वरुण नमोभि—रवं एजभिर्गामह हविर्भिः ।
 क्षयन्नस्मभ्यमसुर प्रचेत्ता राजन्ननीमि शिश्रथः कुतानि १४
 उर्वुत्तमं वरुण पाशमस्म—द्वोधमं वि मंस्यमं श्रथाय ।
 अथा वयमादित्य व्रते तवा नागसो अदितये स्याम १५ [१५] (२६८)

(२५)

२१ बाजीगर्भिः शुनःशेषः स रुत्रिमो वैश्वामित्रो देवरातः । वरुणः । गायत्री ।

यच्चिद्धि ते विशो यथा प्र देवं वरुण व्रतम् । मिनीमसि द्यविद्याधि १
 मा नो वधाय हृदये जिह्वीलानस्य रीरधः । मा हृणानस्य मन्त्रये २
 वि मृळीकार्यं ते मनो रथीरश्वं न संदितम् । गीर्भिर्वरुण सीमहि ३
 परा हि मे विमन्यवः पतन्ति वस्यदृष्टये । वयो न वसतीरुप ४
 कुदा क्षत्रभिषुं नर—मा वरुणं करामहे । मृळीकायेरुचक्षसम् ५ [१६]
 तवित् समानमाशते वेनन्ता न प्र पुच्छतः । धृतवताय वृशुषे ६
 वेव्रा यो वीनां पुष—मन्तरिक्षेण पतताम् । वेद नावः समुद्रियः ७
 वेवं मासो धृतवतो द्वादश प्रजावतः । वेव्रा य उपजायते ८
 वेव्र वारस्य वर्तनि—मुरोर्ऋष्वस्य बृहत्तः । वेव्रा ये अध्यासते ९
 नि वसाद् धृतवतो वरुणः प्रस्थाईस्वा । साम्राज्याय सुकतुः १० [१७] (२७८)

अतो विश्वान्यद्भुता चिकित्वाँ अग्निं पश्यति । कृतानि या च कर्त्वा ११
 स नो विश्वाहा मुक्तुं राक्षस्यः सुपथां करत् । प्र ण आरुषि तरिषत् १२
 बिभ्रद् द्रापि हिंरण्ययं वरुणो वस्त्रं निर्णिजम् । परि स्पृशो नि वेदिरे १३
 न यं दिप्सन्ति दिप्सवो न दृष्ट्वाणो जनानाम् । न देवमभिमानयः १४
 उत यो मानुषेष्वपि यशश्चक्रे असाभ्या । अस्माकमुदरेष्वपि १५ [१८]

परां मे यन्ति धीतयो गावो न गव्यतीरन् । हृच्छन्तीरुरुचक्षसम् १६
 सं नु वाचावहे पुनर्यतो मे मध्वामृतम् । होतव क्षवसे प्रियम् १७
 दर्शं नु विश्वदर्शतं दर्शं रथमग्निं क्षमि । एता जुषत मे गिरिः १८
 हमं मे वरुण श्रुधी हवमद्या चं सृळय । त्वामवस्युग चक्रे १९
 त्वं विश्वस्य मेधिर दिवश्च रमश्च राजसि । स यामग्निं प्रति श्रुधि २०
 उदुत्तमं मुमुग्धि नो वि पाशं मध्यमं चत । अवाधमानि जीवसे २१ [१९] (२८९)

(२६)

१० आजीगर्तिः शुनःशेपः स कृत्रिमो वैश्वामित्रो देवराजः । अग्निः, गायत्री ।

वसिष्ठा हि मियेध्यं वस्त्राण्यूर्जां पते । सेमं नो अध्वरं यज १
 नि नो होता वरेण्यः सदा यविष्ठु मन्मभिः । अग्रेन दिविर्व्यता वचः २
 आ हि ष्मां मूनवे पिता—पर्यजत्यापये । सखा सख्ये वरेण्यः ३
 आ नो बर्ही विशादसां वरुणो मित्रो अर्यमा । सीदन्तु मनुषो यथा ४
 पूर्यं होतरस्य नो मन्दस्व सख्यस्य च । इमा उ षु श्रुधी गिरिः ५ [२०]

यच्चिद्धि शश्वता तना देवदेवं यजामहे । त्वे इद्धयते हविः ६
 प्रियो नो अस्तु विशपति—होता मन्द्रो वरेण्यः । प्रियाः स्वग्नयो वयम् ७
 स्वग्नयो हि वार्यं देवासो दधिरे च नः । स्वग्नयो मनामेहे ८
 अथा न उभयेषा—ममृत मर्त्यानाम् । मिथः सन्तु प्रशस्तयः ९
 विश्वेभिरग्ने अग्निभिर्गमि यज्ञमिदं वचः । चनो धाः सहसो यहो १० [२१] (२९९)

(२७)

१३ आजीगर्तिः शुनःशेपः स कृत्रिमो वैश्वामित्रो देवराजः । १-१२ अग्निः १३ देवाः । १-१२ गायत्री, १३ चिच्छुः ।

अश्वं न त्वा वारवन्तं वन्द्या अग्निं नमोभिः । सत्रार्जन्तमध्वराणाम् १
 स पा नः सूनुः शश्वसा पृथुप्रगामा सुशेवः । मीढ्वाँ अस्माकं बभूयात् २ (३०१)

स नो दृग्वासाच्च नि मर्यादधापोः । णहि सदमिद विश्वायुः ३
 इमं षु त्वममार्कं सनि गायत्रं नर्यासम् । अग्ने देवेषु प्र वोचः ४
 आ नो भज परमेष्वा वाजेषु मध्वमेषु । शिक्षा वरवो अन्नमस्य ५ [२२]
 विभक्तार्सि चित्रभानो सिन्धोर्हर्मा उपाक आ । मर्या दृग्वाषे क्षरमि ६
 यमग्ने पुत्सु मन्ये मवा वाजेषु ये जुनाः । स यन्ता अश्वतीर्गिषः ७
 नक्तिरस्य सहन्य पर्यता कयस्य नित । वाजो अस्ति श्रवाय्यः ८
 स वाजं विश्वचर्षणि रवंद्रिस्तु नक्तता । विप्रैर्मिरस्तु सनिता ९
 जगबोध तद् विविद्धि विश्विंश यजियाय । स्तोमं रुद्राय हजीकम १० [२३]
 स नो भर्ता अनिमानो धूमकेतुः पुरुश्चन्द्रः । प्रिये वाजाय हिन्वतु ११
 स रेवो इव विश्वपतिर्द्वयः केतुः शृणातु नः । उक्थेरग्निवृहद्भानुः १२
 नमो महद्भ्यो नमो अमंकेभ्यो नमो युवभ्यो नम आशिनेभ्यः ।
 यजोम देवान यदि शक्तवाम मा ज्यायसः शंसमा वृक्षि देवाः १३ [२४] (३१२)

(२८)

१. आजीगर्तिः शुनःशेषः स कृत्रिमो वैश्वामित्रो देवरातः । १-४ इन्द्रः, ५-६ उलूखलं, ७-८ उलूखलमुलूखलं,
 ९. प्रजापतिर्हिरण्यन्द्रः, (आधिवर्ण -) चर्म सोमो वा । १-६ अनुष्टुप्, ७-९ गायत्री ।

यत्र शावा पृथुवृध ऊर्ध्वो भवति सातंव । उलूखलमुताना मवेद्विन्द्र जलगुलः १
 यत्र द्वाविं जघना धिषवण्या कृता । उलूखलमुताना मवेद्विन्द्र जलगुलः २
 यत्र नार्यपच्यव मुपच्यवं च शिक्षते । उलूखलमुताना मवेद्विन्द्र जलगुलः ३
 यत्र मन्थो विबध्नते रश्मीन् यर्मितवा इव । उलूखलमुताना मवेद्विन्द्र जलगुलः ४
 यच्चिच्छि त्वं गृहगृह उलूखलक युज्यसे । इह द्युमन्तं वदु जयतामिव दुन्दुभिः ५ [२५]
 उत स्म ते वनस्पते वातो वि वान्यश्रुमि । अथो इन्द्राय पातंव सुनु सोमंमुलूखल ६
 आयजी वाजसातमा ता ह्युच्चा विजभृतः । हर्ग इवान्धांसि बर्षता ७
 ता नो अद्य वनस्पती ऋष्यावृष्वेभिः सोतृभिः । इन्द्राय मधुमत सुतम ८
 उच्छिष्टं चम्बोभर सोमं पवित्र आ सृज । नि धेहि गार्गधि त्वचि ९ [२६] (३२१)

(२९)

७ आजीगर्तिः शुनःशेषः स कृत्रिमो वैश्वामित्रो देवरातः । इन्द्रः । पंक्तिः ।

यच्चिच्छि सत्य सोमपा अनाशस्ता इव स्मसि ।
 आ तू न इन्द्र शंसय गोष्वश्वेषु शुभिषु सहस्रेषु तुवीमघ १ (३२२)

शिषिन् वाजानां पते	शचीं वस्तव वृंसना ।	
आ तू न इन्द्र शंसय	गोष्वश्वेषु शुश्रिषु सहस्रेषु तुवीमघ	२
मि प्यापया मिधृष्टश	मस्तामबुध्यमाने ।	
आ तू न इन्द्र शंसय	गोष्वश्वेषु शुश्रिषु सहस्रेषु तुवीमघ	३
सुसन्तु त्या अगतया	बोधन्तु श्व गतयः ।	
आ तू न इन्द्र शंसय	गोष्वश्वेषु शुश्रिषु सहस्रेषु तुवीमघ	४
समिन्द्र गर्दभं मृण	नुवन्तं पापयामुया ।	
आ तू न इन्द्र शंसय	गोष्वश्वेषु शुश्रिषु सहस्रेषु तुवीमघ	५
पताति कुण्डुणाच्यां	दूरं वानो वनादधि ।	
आ तू न इन्द्र शंसय	गोष्वश्वेषु शुश्रिषु सहस्रेषु तुवीमघ	६
सर्वं परिक्रोशं जहि	जम्भया कृकदाश्वम् ।	
आ तू न इन्द्र शंसय	गोष्वश्वेषु शुश्रिषु सहस्रेषु तुवीमघ	७ [२७] (३२८)

(३०)

२२ आर्जागतिः शुनःशेषः स ऋषिमो वैश्वामित्रो देवराजः । १-१६ इन्द्रः, १७-१९ अश्विनी, २०-२२ उषाः । १-१०, १२-१५, १७-२२ मायत्री, ११ पादनिचुद्रात्यत्री, १६ त्रिष्टुप् ।

आ व इन्द्रं किर्विं यथा वाजयन्तः शतकनुम् ।	मंहिष्ठं मिश्र इन्द्रभिः १
शतं वा यः शुचीनां सहस्रं वा समाशिराम् ।	एदुं निम्नं न रीयते २
सं यन्मदाय शुष्मिण एना ह्यस्योदरे ।	समुद्रो न व्यसौ कृधे ३
अयमुं ते मर्मतसि कपोत इव गर्भधिम ।	वचस्तच्चिन्न ओहमे ४
स्तोत्रं राधानां पते गिर्वीहो वीर यस्य ते ।	विभूतिरस्तु सूनता ५ [२८]

ऊर्ध्वैस्तिष्ठा न ऊतये ऽस्मिन् वाजे शतक्रतो ।	समन्येषु ब्रवावहै ६
योगयोगे तवस्तरं वाजेवाजे हवामहे ।	सम्वाय इन्द्रभूतये ७
आ वां गमद्यादि भवत् सहस्रिणीमिरूतिभिः ।	वाजंभिरुप नो हवम् ८
अनुं पुत्रस्वीकरो हुव तृविप्रति नरम् ।	यं ते पूर्वं पिता हुव ९
तं त्वा वयं विश्ववारा ऽऽ जाम्महे पुरुहूत ।	सखे वसो जरितृभ्यः १० [२९]

अस्माकं शिषिणीनां सोमपाः सोमपात्राम् ।	सखे वज्रिन्सखीनाम् ११
तथा तदस्तु सोमपाः सखे वज्रिन् तथा कृणु ।	यथा त उरमसीदये १२
रेवतीनः सधमाव इन्द्रं सन्तु तुविवाजाः ।	क्षुमन्तो यामिर्मदेम १३ (३४१)

आ घ त्वावान् त्मनामः स्तोतृभ्यो धृष्णवियानः । ऋणोरक्षं न चक्षयोः १४
आ यद् दुषः शतकृतं वा कामं जरितृणाम् । ऋणोरक्षं न शचीभिः १५ [३०]

शश्वदिन्द्रः पोषुथद्भिर्जिगाय नानवद्भिः शाश्वसद्भिर्धनानि ।
स नो हिरण्यरथं वृसनावान त्स नः सनिता सनये स नोऽदान् १६
आश्विनावश्वावन्त्ये—षा यातं शवीरया । गोमद् दद्या हिरण्यवत् १७
समानयोजनो हि वां रथो दत्तावमर्त्यः । समुद्रे अश्विनेपते १८
न्योऽन्यस्य मूर्धनि चक्रं रथस्य येमथुः । परि द्यामन्यदीयते १९
कस्तं उषः कपप्रिये भुजे मर्तो अमर्त्ये । कं नक्षत्रे विभावरी २०
वयं हि ते अमन्मह्याऽऽन्तादा पराकात । अश्वे न चित्रे अरुषि २१
त्वं त्येमिरा गहि वाजेभिर्दुहितदिवः । अस्मे रयि नि धारय २२ [३१] (३५०)

(११)

[सममोऽनुवाकः ॥ ७ ॥ सू० ३१-३५]

१८ हिरण्यस्मूप आङ्गिरसः । अग्निः । जगती; ८. १६, १८ विष्णुप ।

त्वमग्ने प्रथमो अङ्गिरा ऋषिर्वैवो देवानामभवः शिवः सखा ।
तव व्रते कवयो विष्मनापसो ऽजायन्त मरुतो भ्राजहृष्यः १
त्वमग्ने प्रथमो अङ्गिरस्तमः कविर्वैवानां परि भूषसि व्रतम् ।
विभुर्विश्वस्मै भुवनाय मेधिरो द्विमाता शयुः कनिधा चिदायवै २
त्वमग्ने प्रथमो मातरिर्वन आविर्भव सुकनूया विवस्वते ।
अरेजितां रावसी होतृवूर्ये ऽसंघोभ्राजमयजो महा वसो ३
त्वमग्ने मनवे द्यामवाशयः पुरुरवसे सुकृते सुकृतरः ।
श्वात्रेण यत् पित्रोर्मुच्यसे पर्या ऽऽ त्वा पूर्वमनयन्नापरं पुनः ४
त्वमग्ने वृषभः पुष्टिवर्धन उद्यतमुचे भवसि भवाय्यः ।
य आहुतिं परि वेष्टा वर्षट्कृति मेकायुरग्रे विशं आविवांसमि ५ [३२]

त्वमग्ने वृजिनवर्तन्ति नरं सवमन् पिपर्षि विदथे विचर्षणे ।
यः शूरसाता परितकस्ये धने वृध्रेभिश्चित् समृता हंसि भूयसः ६
त्वं तमग्ने अमृतत्व उन्ममे मर्ते दधासि श्रवसे द्विवेदिवे ।
यस्तातृषाण उमयाय जन्मने मयः कृणोषि प्रय आ च सूरये ७ (३५७)

त्वं नो अग्ने सनये धनानां यशसं कारे कृणुहि स्तवानः ।
 कृध्याम कर्मापसा नवेन वैवेद्यावापृथिवी प्रादते नः ८
 त्वं नो अग्ने पित्रोरुपस्थ आ वैवो वैवेध्वनवद्य जागृविः ।
 तनुकृद् बोधि प्रमतिश्च कारवे त्वं कन्याण वसु विश्वमोषिषे ९
 त्वमग्ने प्रमतिस्त्वं पितासि नृसु त्वं वयस्कृत तव जामयो वयम् ।
 सं त्वा रायः शतितनः सं सहस्रिणिः सुवीरं यन्ति वतपामदाम्य १० [३३]

त्वमग्ने प्रथममायुमायवं वैवा अकृण्वन् नहुषस्य विश्वपतिम् ।
 इळामकृण्वन् मनुषस्य शार्मनीं पितुर्यत् पुत्रो मर्मकस्य जायते ११
 त्वं नो अग्ने तव देव पायुभिर्मघो नो रक्ष तन्वश्च वन्द्य ।
 ज्ञाता लोकस्य तनये गर्वामस्यनिमघं रक्षमाणस्तव वृते १२
 त्वमग्ने यज्यवे पापुरन्तरो ऽनिषङ्गार्यं चतुरक्ष इध्यमे ।
 यो रातहव्यो ऽवुकाय धार्यसे कीरिश्चिन् मन्त्रं मनसा वनोषि तम् १३
 त्वमग्ने उरुशंसाय वाघते स्पार्हं यद् रेकणः परमं वनोषि तम् ।
 आधस्य चित् प्रमतिरुच्यसे पिता प्र पाकुं शास्सि प्र दिशो विबुधैः १४
 त्वमग्ने प्रयतदक्षिणं नरं वमेव स्यूतं परिं पासि विश्वतः ।
 स्वादुक्षद्वा यो वसतौ स्योनकृज् जीवयाजं यजते सोपमा विवः १५ [३४]

इममग्ने शरणिं मीमृषो न इममध्वानं यमगाम दूरात् ।
 आपिः पिता प्रमतिः सोम्यानां भूमिरस्यृषिकृन् मर्त्यानाम् १६
 मनुष्वदग्ने अङ्गिरस्वदङ्गिरो ययातिवत् मर्दने पूर्ववच्छुचे ।
 अच्छं याह्या वहा वैष्यं जनमा सादय बर्हिषि यक्षि च प्रियम् १७
 एनेनाग्ने बह्वणा वावृधस्व शक्ती वा यत् ते चकृमा विदा वा ।
 उत प्र णेष्यभि वस्यो अस्मान् त्वं नः सृज सुमत्या वार्जवत्या १८ [३५] (३६८)

(३२)

१५ हिरण्यस्तूप आङ्गिरसः । इन्द्रः । विश्वदुप् ।

इन्द्रस्य नु वीर्याणि प्र वोचं यानि चकार प्रथमानि वज्री ।
 अहन्नहिमन्वपस्ततर्द्धं प्र वक्षणा अभिनत् पर्वतानाम् १ (३६९)

अहन्नहि पर्वते शिभिषाणं त्वष्टास्मै वज्रं स्वयं ततक्ष । वाग्धा इव धेनवः स्यन्दमाना अञ्जः समुद्रमव जग्मुरापः	२
वृषायर्माणो ऽवृणीत सोमं त्रिकंदुकेष्वपिबत् सुतस्य । आ सार्यकं मघवादत्त वज्रं—महंमेनं प्रथमजामहीनाम्	३
यदिन्द्राहन् प्रथमजामहीना—मान्मायिनाममिनाः प्रोत मायाः । आत् सूर्यं जनयन् द्यामुषासं तादीला शत्रुं न किला विविन्से	४
अहन् वृत्रं वृत्रतरं व्यसं—मिन्द्रो वज्रेण महता बुधेन । स्कन्धासीव कुलिशेना विवृक्णा—ऽहिः शयन उपपृक् पृथिध्याः	५ [३६]
अयोद्धेव दुर्गद् आहि जुह्वे महावीरं तुविचाधमृजीषम् । नातारिदस्य समृतिं बुधानां सं रुजानां पिपिषु इन्द्रशत्रुः	६
अपादहस्तो अपृतन्यदिन्द्र—मास्य वज्रमधि सानौ जघान । वृष्णो वधिः प्रतिमानं बुभूषन् पुरुत्रा वृत्रो अशयद् व्यस्तः	७
नदं न मिन्नममुषा शयानं मनो रुहाणा अति युन्त्यापः । याभिद् वृत्रो महिना पर्यतिष्ठत् तासामहिः पन्सुतःशीर्बभूव	८
नीचावया अभवद् वृत्रपुत्रे—न्द्रो अस्या अव वर्धर्जभार । उत्तरा सरधरः पुत्र आसीद् दानुः शये महवत्सा न धेनुः	९
अतिठन्तीनामनिवेशनानां काठानां मध्ये निहितं शरीरम् । वृत्रस्य निष्यं वि चरन्त्यापो दीर्घं तम् आशयदिन्द्रशत्रुः	१० [३७]
व्रासर्पन्तीरहिगोपा अतिष्ठन् निरुक्त्वा आपः पणिनेव गावः । अपां बिलमपिहितं यदासीद् वृत्रं जघुन्वा अप तद् ववार	११
अश्म्यो वारो अभवस्तर्विन्द्र सूके यत् त्वा प्रत्यहन् देव एकः । अजयो गा अजयः शूर सोम—मवांसुजः सतवे सप्त सिन्धून्	१२
नास्मै विद्युन्न तन्यतुः सिषेध न यां मिहमकिरद् ध्रादुर्नि च । इन्द्रश्च यद् पुंयुधाते अहिश्चो—तापरीम्यो मघवा वि जिग्ये	१३
अहेयातारं कर्मपश्य इन्द्र हृदि यत् ते जृम्भो भीरगच्छत् । नब च यन् नवति च स्रवन्तीः श्येनो न भीतो अतरो रज्जोसि	१४ (३८२)

इन्द्रो यातो ऽवसितस्य राजा शर्मस्य च शुक्लिणो वज्रबाहुः ।
सेतु राजा क्षयति चर्षणीनामरान न नेमिः परि ता बभूव

१५ [३८] (३८३)

[तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ व० १-३५]

(३३)

१५ हिरण्यस्तूप आहिरसः । इन्द्रः । मिष्टपु ।

एतायामोषं गन्वन्त इन्द्रं—मस्माकं सु प्रमतिं वावृधाति ।
अनामृणः कुविदादस्य रायो गवां केतुं परमावर्जते नः १
उपेदहं धनं दामप्रतीतं जुष्टां न श्येनो वसतिं पतामि ।
इन्द्रं नमस्यन्नुपमेभिर्कै—र्यः स्नातृभ्यो हव्यो अस्ति यामेन २
नि सर्वसेन इषुधीरसक्त समर्थो गा अजति यस्य वष्टि ।
चोष्क्यमाण इन्द्र भूरि वामं मा पुणिभूरस्मदधि प्रवृद्ध ३
वधीहि दस्युं धनिनं घनेनै एकश्चरन्नुपशाकेभिरीन्द्र ।
धनारधि विष्णुणक् ते व्याय—न्नर्यज्वानः सनुकाः प्रेतिमीपुः ४
परां चिच्छीर्षा ववृजुस्त इन्द्रा—ऽयज्वानो यज्वभिः स्पधमानाः ।
प्र यद् दिवो हरिबः स्थातक्य निरव्रतां अधमो रोदस्योः ५ [१]

अयुयुत्सन्ननवद्यस्य सेनामयातयन्त क्षितयो नवग्वाः ।
वृषायुधो न वध्रयो निरग्टाः प्रवद्विरिन्द्राच्चितयन्त आयन् ६
त्वमेतान रुद्रतो जक्षतश्चा—योधयो रजस इन्द्र पारे ।
अवाद्दहो दिव आ दस्युमुञ्जा प्र सुन्वतः स्नुवतः शंसमावः ७
चक्राणामः परीणहं पृथिव्या हिरण्येन मणिना शुभ्रममानाः ।
न हिंन्वानामस्मितिरुस्त इन्द्रं परि स्पशां अदधात् सूर्येण ८
परि यद्विन्द्र रोदसी उभे अबुभोजीर्महिना विश्वतः सीम ।
अमन्यमानौ अभि मन्यमानौ निब्रह्माभिर्धमो दस्युमिन्द्र ९
न ये दिवः पृथिव्या अन्तमापु—न मायाभिर्धनदां पर्यभूवन् ।
युतं वज्रं वृषभश्चक्र इन्द्रो निज्योतिषा तमसो गा अदुक्षत् १० [२]

अनु स्वधामक्षत्राणो अस्या—ऽवधतं मध्य आ नाव्यानाम् ।
मधीचीनेन मनसा तमिन्द्र ओजिष्ठेन हन्मनाहज्रभि द्युन्

११ (३९४)

- न्वाविध्यदिलीविशस्य हृद्धा वि शृङ्गिणमभिनच्छुष्णमिन्द्रः ।
 यावत्तरो मघवन् यावदोजो वज्रेण शत्रुमवधीः पृतन्युम् १२
- अमि सिध्जो अजिगादस्य शत्रुन् वि तिग्मेन वृषमेणा पुरोऽमेत ।
 सं वज्रेणासृजद वृत्रमिन्द्रः प्र स्वां मतिमतिरच्छाशवानः १३
- आवः कुत्समिन्द्र यस्मिन्त्राकन् प्रावो युध्यन्तं वृषमं दशरथुम् ।
 शफच्युतो रेणुर्नक्षत द्यामुच्चैत्रेणो नृषाह्याय तम्बो १४
- आवः शर्म वृषमं तुगन्यासु क्षेत्रज्ञेषु मघवज्जिह्वयं गाम् ।
 ज्योक् बिदत्र तस्थिवांसो अक् छत्रयतामर्षरा वेदनाकः १५ [३] (३९८)

(३४)

१२ बिस्वस्त्य आङ्गिरसः । अश्विनौ । जगती; ९, १२ त्रिष्टुप् ।

- त्रिभिन् नो अद्या मवतं नवेदसा विभुवां याम उत रातिरश्विना ।
 युवोहि यन्त्रं हिम्येष बाससो ऽभ्यायंसेन्या मवतं मनीषिभिः १
- त्रयः पवयो मधुवाहने रथे सोमस्य वेनामनु विश्व इद विदुः ।
 त्रयः स्कम्भासः स्कमितासं आरमे त्रिनक्तं याधस्त्रिर्वश्विना दिवा २
- सजाने अहन् त्रिरवद्यगोहना त्रिरथ यज्ञं मधुना मिमिक्षतम् ।
 त्रिर्वाजवतीरिषो अश्विना युवं दोषा अस्मभ्यमुषसंश्च पिन्वतम् ३
- त्रिर्वतिर्षीतं त्रिरनुवते जने त्रिः सुग्राव्यं त्रेधेवं शिक्षतम् ।
 त्रिर्नान्द्यं वहतमश्विना युवं त्रिः पृक्षो अस्मे अक्षरेव पिन्वतम् ४
- त्रिर्नो रयिं वहतमश्विना युवं त्रिर्वृवताता त्रिरुतादतं धियः ।
 त्रिः सौभगत्वं त्रिरुत श्रवांसि नस् त्रिष्ठं वां सूरं दुहिता रुहद् रथम् ५
- त्रिर्नो अश्विना दिव्यानि भेषजा त्रिः पार्थिवानि त्रिं दत्तमज्यः ।
 ओमानं शंयोर्ममकाय सूनवे त्रिधातु शर्म वहतं शुभस्पती ६ [४]
- त्रिर्नो अश्विना यजता दिवेदिवे परि त्रिधातु पृथिवीर्मशायतम् ।
 तिस्रो नासत्या रथ्या परावत आत्मेव दातुः स्वसंराणि गच्छतम् ७
- त्रिरश्विना सिन्धुभिः सममातृमिस् त्रयं आह्वावास्त्रेधा हविष्कृतम् ।
 तिस्रः पृथिवीरुपरि प्रवा दिवो नाकं रक्षेये द्युमिरक्तुमिहितम् ८ (४०६)

कः१ त्री चका त्रिवृतो रथस्य कः१ त्रयो वन्धुरो ये सनीळाः ।	
कदा योगो वाजिनो रासमस्य येन युञ्जं नासत्योपयाथः	९
आ नासत्या गच्छतं हृतं हवि—मध्वः पिबतं मधुपेभिरासभिः ।	
युवोहि पूर्वं सवितोषसो रथ—मुताय चित्रं घृतवन्तमिष्यति	१०
आ नासत्या त्रिभिरैकादशैरिह देवेभिर्यातं मधुपेयमश्विना ।	
प्रायुस्तारिहं नी रणीसि मृक्षतं सेधतं द्वेषो भवतं सचाभुवा	११
आ नो अश्विना त्रिवृता रथेना—ऽर्वाञ्च रयिं वहतं सुवीरम् ।	
शृण्वन्ता कामवसे जोहवीमि वृधे च नो भवतु वाजंसातौ	१२ [५] (४१०)

(३५)

११ हिरण्यस्तूप आङ्गिरसः । १ (पादानां क्रमेण) अग्निः, मित्रावरुणौ, रात्रिः, सविता च ।
२-११ सविता । त्रिष्टुप्. १.९ जगती. ।

ह्वयाम्यग्निं प्रथमं स्वस्तये ह्वयामि मित्रावरुणाविहावसे ।	
ह्वयामि रात्रीं जगतो निवेशनीं ह्वयामि देवं सवितारमुताये	१
आ कृष्णान् रजसा वर्तमानो निवेशयन्नुत मन्वी च ।	
हिरण्ययेन सविता रथेना—ऽऽ देवो याति भुव्नानि पश्यन्	२
याति देवः प्रवता यान्युद्धता याति शुभ्राम्यां यजतो हरिभ्याम् ।	
आ देवो याति सविता परावतो ऽप विश्वा दुस्ता बार्धमानः	३
अभीवृतं कृशनिर्विश्वरूपं हिरण्यशभ्यं यजतो बृहन्तम् ।	
आस्थाद् रथं सविता चित्रभानुः कृष्णा रजांसि तविषीं दधानः	४
वि जनाञ्छयावाः शितिपादो अरुणन् रथं हिरण्यप्रउगं वहन्तः ।	
शश्वद् विशः सवितुर्द्वैवस्यो—पस्थे विश्वा भुव्नानि तस्थुः	५
तिस्रो द्यावः सवितुर्द्वा उपस्थौ एका यमस्य भुवने विगाधाद् ।	
आणि न रथ्यमृताधि तस्थु—रिह ब्रवीतु य उ तच्चिकेतन्	६ [६]
वि सुपर्णो अन्तरिक्षाण्यरुयद् गभीर्गवेषा असुरः सनीधः ।	
क्वेदेदानीं सूर्यः कश्चिकेत कतमा द्यां रश्मिरस्या ततान	७
अदौ व्यस्यत् कुकुम् पृथिव्यास् त्री धन्व योजना सप्त मन्धून् ।	
हिरण्याक्षः सविता देव आगाद् दधद्वा दशुषे वार्याणि	८ (४१८)

हिरण्यपाणिः सविता विचर्षणि—रुमे द्यावापृथिवी अन्तरिक्षे ।

अपामीवां बाधते वेति सूर्य—मग्निं कृष्णेन रजसा द्यामृणोति ९

हिरण्यहस्तो असुरः सुनीधः सुमृच्छीकः स्वर्वां यान्ववाङ् ।

अपसेधन् रक्षसो यातुधाना—नस्थाद् देवः प्रतिवृषं गृणानः १०

ये ते पन्थाः सवितः पूर्वासां ऽरेणवः सुकृता अन्तरिक्षे ।

तेभिर्नो अद्य पृथिभिः सुगोभी रक्षा च नो अधि च ब्रूहि देव ११ [७] (४२१)

(३६)

[अष्टमोऽनुवाकः ॥८॥ सू० ३६-४३]

२० कण्वो घौरः । अग्निः, १३-१४ यूयो वा । प्रगाथः= विषमा बृहत्यः ।

समाः सतो बृहत्यः (१३ उपरिष्टाद् बृहती । ऐ० भा० २।२ चण्वच्छेदः)

प्र वो यद्दं पुरुणां विशां देवयतीनाम् ।

अग्निं सूक्तेभिर्वचोभिरीमहे यं सीमिवृन्त्य ईळते १

जनासो अग्निं दीधिरे सहोवृधं हविष्मन्तो विधेम ते ।

स त्वं नो अद्य सुमना इहाविता भवा वाजेषु सन्त्य २

प्र त्वा दूतं वृणीमहे होतारं विश्ववेदसम् ।

महस्ते सतो वि चरन्त्युर्वरां दिवि स्पृशन्ति भानवः ३

देवासंस्त्वा वरुणो मित्रो अर्यमा सं दूतं प्रत्नमिन्धते ।

विश्वं सो अग्ने जयति त्वया धनं यस्ते दृदाशु मर्त्यः ४

मन्द्रो होता गृहपति—रग्ने दूतो विशार्मसि ।

त्वे विश्वा संगतानि वता ध्रुवा यानि देवा अकृण्वत ५ [८]

त्वे इदग्ने सुमगे यविष्ठय विश्वमा हूयते हविः ।

स त्वं नो अद्य सुमना उतापरं यक्षिं देवान्सुवीर्यां ६

तं धेमिन्था नमस्विन् उप स्वराजमासते ।

होत्राभिरग्निं मनूषः समिन्धते तितिर्वासो अति मिधः ७

प्रन्तो वृत्रमतरन् रोदसी अप उरु क्षयाय चक्रिरे ।

भुवनं कण्वे वृषा द्युम्याहुतः कन्दुदध्वो गर्विष्टेषु ८

सं सीदस्व महौ असि शोचस्व देववीर्यमः ।

वि धूममग्ने अरुषं मिषेध्य मृज प्रशस्त दर्शतम् ९

यं त्वा देवासो मनवे दधुरिह यजिष्ठ हव्यवाहन ।

यं कण्वो मेघ्यातिधिर्धनस्पृतं यं वृषा यमुपस्तुतः १० [९] (४३१)

- यमग्निं मेध्यातिथिः कण्वं ईध कृतादधि ।
 तस्य प्रेषो दीवियुस्तमिमा ऋचस् तमग्निं वर्धयामसि ११
 रायस्पृधिं स्वधावोऽस्ति हि ते ऽग्ने देवेष्वाप्यम् ।
 त्वं वाजस्य भुत्वांस्य राजसि स नो मृळ महो असि १२
 ऊर्ध्व ऊ बु ण ऊतये तिष्ठो देवो न संविता ।
 ऊर्ध्वो वाजस्य सनिता यदग्निभिर्वाघद्विर्विह्यामहे १३
 ऊर्ध्वो नः प्राणहंसो नि केतुना विश्वं समत्रिणं दह ।
 कृधी न ऊर्ध्वाञ्चरथाय जीवसे विदा देवेषु नो दुर्वः १४
 पाहि नो अग्ने रक्षसः पाहि धूर्तरावणः ।
 पाहि रीषत उत वा जिघांसतो बृहद्भानो यविष्ठय १५ [१०]
 घनेव विष्मन्वि जह्यरावणम् तर्पुर्जम्भ यो अस्मधुक् ।
 यो मर्त्यः शिशिर्ति अत्यकुम्भि मां नः स रिपुरीशत १६
 अग्निर्वैत्रे सुवीर्ये मग्निः कण्वाय सौम्रगम् ।
 अग्निः पार्वन् मित्रोत मेध्यातिथि मग्निः साता उपस्तुतम् १७
 अग्निना तुर्वशं यदु परावत उग्रादेवं हवामहे ।
 अग्निर्नयन्नबवास्त्वं बृहद्वधं तुर्वीति दस्यवे सहः १८
 नि त्वामग्ने मनुर्दधे ज्योतिर्जनाय शश्वते ।
 वृदिध कण्वं कृतजात उक्षितो यं नमस्यन्ति कृष्टयः १९
 त्वेषामो अग्नेरमवन्तो अर्चयो भीमासो न प्रतीतये ।
 रक्षस्विनः सवुमिद वातुमावतो विश्वं समत्रिणं दह २० [११] (४४१)

(३०)

१५ कण्वो घोरः । मरुतः । गायत्री ।

- क्रीळं वः शर्धो मारुत मनर्वाणं रथेशुभम् । कण्वा अभि प्र गायत १
 ये पुर्वतीभिर्कुट्टिमिः साकं वासीमिरजिमिः । अजीयन्त स्वर्मानवः २
 इहेव शृण्व एषां कशा हस्तेषु यद वदान । नि यामञ्जिन्नमृते ३
 प्र वः शर्धीय घृष्टये त्वेषद्युम्नाय शुष्मिणे । देवसं ब्रह्म गायत ४
 प्र शांता गोष्वाग्र्यं क्रीळं यच्छर्धो मारुतम् । जम्भे रसस्य वावृधे ५ [१२] (४४६)

को वो वर्षिष्ठ आ नरो दिवश्च रमश्च धृतयः । यत् सीमन्तं न धूनुथ ६
 नि वो यानाय मानुषो दूध उग्राय मन्यवे । जिहीत पर्वतो गिरिः ७
 येषामज्मेषु पृथिवी जुनुषाँ इव विरपतिः । मिया यामेषु रेजते ८
 स्थिरं हि जानमेषां वयो मातुर्मिरतवे । यत् सीमन्तु द्विता शवः ९
 उदु त्ये सूनवो गिरः काष्ठा अज्मेष्वन्नत । वाभा अंभिजु यानवे १० [१३]

त्वं चिद् वा दीर्घं पृथुं मिहो नपातममृध्रम । प्र च्यावयन्ति यामभिः ११
 मरुतो यद्ध वो बलं जनाँ अचुच्यवीतन । गिरिरंचुच्यवीतन १२
 यद्ध यान्ति मरुतः सं हं बुवंतऽध्वन्ना । शुणोति कश्चिदेषाम् १३
 प्र यात शीर्षमाशुभिः सन्ति कण्वेषु वो दुर्वः । तत्रो षु मादयाध्वै १४
 अस्ति हि प्मा मदाय वः स्मसिं प्मा वयमेषाम् । विश्वं चिदापुर्जिर्वसे १५ [१४] (

(३८)

१५ कण्वो घोरः । मरुतः । गायत्री ।

कद्ध नूनं कंधप्रियः पिता पुत्रं न हस्तयोः । वृधिव्धे वृक्तबर्हिषः १
 कं नूनं कद् वो अर्थं गन्ता दिवो न पृथिव्याः । कं वो गावो न रणयन्ति २
 कं वः सुन्ना नव्यांसि मरुतः कं सुविता । कोऽं विश्वाँनि सौमगा ३
 यद् यूयं पृथिमातरो मतांसः स्यातन । स्तोता वो अमृतः स्यात् ४
 मा वो मृगो न यवंसे जरिता भृदजोष्यः । पथा यमस्य गादुषं ५ [१५]

मो षु णः परांपरा निर्कृतिर्गृह्णा वधीत । पृदीष्ट नृष्ण्या मह ६
 सत्यं त्वेषा अमवन्तो धन्वाँश्चिदा रुद्रिपांसः । मिहं कृण्वन्त्यवाताम ७
 वाश्वेवं विद्युन्मिमाति वृत्सं न माता सिषक्ति । यदेषां वृष्टिरसर्जि ८
 दिवाँ चित् तमः कृण्वन्ति पर्जन्येनोदवाहेन । यत् पृथिवीं व्युन्दन्ति ९
 अर्थं स्वनान्मरुतां विश्वमा सद्य पार्थिवम् । अरेजन्त प्र मानुषाः १० [१६]

मरुतो वीळुपाणिभिश्च चित्रा रोधस्वतीरनु । यानेमसिदयामभिः ११
 स्थिरा वः सन्तु नेमयो रथा अश्वांस एषाम् । सुसंस्कृता अभीशवः १२
 अच्छा वद्वा तना गिरा जराये ब्रह्मणस्पतिम् । अग्निं मित्रं न दर्शतम् १३
 मिमीहि श्लोकमास्यं पर्जन्यं इव ततनः । गायं गायत्रमुक्थ्यम् १४
 बन्दस्व मरुतं गणं त्वेषं पनस्पुमर्किणम् । अस्मे वृद्धा असन्निह १५ [

(३९)

१० कण्वो घोरः । मरुतः । प्रगाथः= विषमा बृहत्स्यः, समाः सतोबृहत्स्यः ।

- प्र यविन्था परावतः शोचिर्न मानमस्यथ ।
 कस्य कर्त्वा मरुतः कस्य वर्षसा कं याथ कं ह धूतयः १
 स्थिरा वः सन्त्वायुधा पराणुदे वीकृ उत प्रतिष्कभे ।
 युष्माकमस्तु तविषी पनीयसी मा मर्त्यस्य मायिनः २
 परा ह यत् स्थिरं हृथ नरो वर्तयथा गुरु ।
 वि याथन वनिनः पृथिव्या व्याज्ञाः पर्वतानाम् ३
 नहि वः शत्रुर्विविदे अधि द्यवि न भूम्यां रिशावसः ।
 युष्माकमस्तु तविषी तना युजा रुद्रासो नू चिवाधृषे ४
 प्र वेपयन्ति पर्वतान् वि विश्वन्ति वनस्पतीन् ।
 प्रो आरत मरुतो दुर्मदा इष देवासः सर्वथा विशा ५ [१८]
 उपो रथेषु पृषतीरयुग्ध्वं प्रतिर्वहति रोहितः ।
 आ वो यामाय पृथिवी चिदभ्रो दर्बीमयन्त मानुषाः ६
 आ वो मक्षू तनाय कं रुद्रा अबो वृणीमहे ।
 गन्ता नूनं नोऽवसा यथा पुरे तथा कण्वाय बिभ्युषे ७
 युष्मेषितो मरुतो मर्त्येषित आ यो नो अभ्य ईषते ।
 वि तं युयोत शवसा व्योजसा वि युष्माकामिरूतिभिः ८
 असांसि हि प्रयज्यवः कण्वं वृद्ध प्रचेतसः ।
 असामिर्मरुत आ न ऊतिमि—गन्ता वृष्टि न विद्युतः ९
 असाभ्योजो बिभृथा सुदानवो ऽसामि धूतयः शवः ।
 ऋषिद्विषे मरुतः परिमन्यव इषुं न सृजत द्विषम् १० [१९] (४८१)

(४०)

८ कण्वो घोरः । ब्रह्मणस्पतिः । प्रगाथः= विषमा बृहत्स्यः, समाः सतोबृहत्स्यः ।

- उत्तिष्ठ ब्रह्मणस्पते वेद्ययन्तस्त्वेमहे ।
 उप प्र यन्तु मरुतः सुदानव इन्द्रं प्राशुर्मवा सचा १
 त्वामिद्वि सहमस्पुत्र मर्त्यं उपब्रूते धने हिते ।
 सुवीर्यं मरुत आ स्वइष्यं दर्शीत यो व आचके २ (४८२)

प्रेतु ब्रह्मणस्पतिः प्र देव्येतु सूनृता ।

अच्छा वीरं नर्यं पङ्क्तिराधसं देवा यज्ञं नयन्तु नः ३

यो वाचते ददाति सूनरं वसु स धत्ते अक्षिति ध्रुवः ।

तस्मा इळां सुवीरामा यन्तामहे सुप्रतूर्तिमनेहसम् ४

प्र नूनं ब्रह्मणस्पति—मन्त्रं वदत्युक्थ्यम् ।

यस्मिन्मित्रो वरुणो मित्रो अर्यमा देवा ओकांमि चक्रिरे ५ [२०]

तमिदं वोचिमा विदथेषु शंभुवं मन्त्रं देवा अनेहसम् ।

इमां च वाचं प्रतिहर्यथा नरो विश्वेद वामा वो अभवत ६

को देवयन्तमभवज्ज जनं को वृक्तवर्हिषम् ।

प्रप्रं दाम्भान् पस्त्याभिरस्थिता—ऽन्तर्वावत क्षयं दधे ७

उप क्षत्रं पृञ्जीत हन्ति राजमि—भ्रंयं चित मुक्षिति दधे ।

नास्य वतां न तरुता मंहाधुने नार्भे अस्ति वज्रिणः ८ [२१] (४८९)

(४१)

९ कण्वो घोरः । वरुणमित्रायमणः, ४-६ आदिन्याः । गायत्री ।

यं रक्षन्ति प्रचेतसो वरुणो मित्रो अर्यमा । नू चित् स दभ्यते जनः १

यं ब्राहुतेव पिप्रति पान्ति मर्त्यं रिषः । अरिष्टः सर्वं एधते २

वि दुर्गा वि द्विषः पुरो भ्रन्ति राजान एषाम् । नयन्ति दुरिता तिरः ३

सुगः पन्था अनृक्षर आदित्यास कृतं युते । नात्रावस्वादो अस्ति वः ४

यं यज्ञं नर्यथा नर आदित्या ऋजुना पथा । प्र वः स धीतयं नशत ५ [२२]

स रत्नं मर्त्यो वसु विश्वं तोकमुत त्मना । अच्छा गच्छत्यस्तृतः ६

कथा रीधाम सत्तायः स्तोमं मित्रस्यार्यम्णाः । महि प्सरो वरुणस्य ७

मा वो भ्रन्तं मा शपन्तं प्रति वोचे देवयन्तम् । सुज्ञैरिदं व आ विवासे ८

चतुरिञ्चिद ददमानाद् बिभीयादा निपातोः । न दुरुक्ताय स्पृहयत् ९ [२३] (४९८)

(४२)

१० कण्वो घोरः । पूषा । गायत्री ।

सं पूषन्नध्वनस्तिर व्यंहो विमुचो नपात् । सक्ष्वा देव प्र णस्पुः १

यो नः पूषन्नघो वृको दुःशेव आदिदेशति । अपं स्म तं पथो जहि २ (५००)

अप त्वं परिपन्थिनं मृषीबाणं दुरश्चितम् । दूरमधि सुतेरज ३
 त्वं तस्य द्रयाविनो ऽघशीलस्य कस्य चित् । पद्माभि तिष्ठ तपुषिम् ४
 आ तत् ते दस्र मनुमः पूषन्नवो वृणीमहे । वेनं पितृनचोदयः ५ [२४]

अधां नो विश्वसौमग हिरण्यवाशीमत्तम् । धनानि सुषणां कृधि ६
 अति नः सश्वतो नय सुगा नः सुपथां कृणु । पूर्वांस्त्रिह कर्तुं विदः ७
 अभि सूयवसं नय न नवज्वारो अध्वने । पूर्वांस्त्रिह कर्तुं विदः ८
 शग्धि पूर्धि प्र यंसि च शिशिहि प्रास्युदरम् । पूर्वांस्त्रिह कर्तुं विदः ९
 न पूषणं मेयामसि सूक्तैरभि गृणीमसि । वसुनि वस्ममीमहे १० [२५] (५०८)

(४३)

९ कण्वो धीरः । वृद्धः, ३ वृद्धः, मित्रावरुणौ च, ७-९ सोमः ।
 गायत्री, ९ अनुष्टुप् ।

कद रुद्राय प्रवेतसे मीढ्वृष्टमाय तव्यसे । वोचेम शतमं हृदे १
 यथा नो अर्दिनिः कर्तृ पथे नृभ्यो यथा गवे । यथा तोकाय रुद्रियम् २
 यथा नो मित्रो वरुणो यथा रुद्रश्चिकेतति । यथा विश्वे सजोषमः ३
 गाथर्पति मेघर्पति रुद्रं जलापमेवजम् । तच्छृंग्योः सुन्नमीमहे ४
 यः शुक् इव सूर्यो हिरण्यमिव रोचते । श्रेष्ठो देवानां वसुः ५ [२६]

शं नः कर्तव्यवेत सुगं मेघाय मेघ्ये । नृभ्यो नारिभ्यो गवे ६
 अस्मे सोमं भियमधि नि धेहि शतस्य नृणाम् । महि ऋवस्तुविनृम्णम् ७
 मा नः सोमपरिबाधो मारातयो जुहुरन्त । आ न इन्दो वार्जे भज ८
 यास्ते प्रजा अमृतस्य परस्मिन् धामञ्जुतस्य ।
 मृधां नाभां सोम वेन आभूषन्तीः सोम वेदः ९ [२७] (५१७)

(४४)

(नवमोऽनुवाकः १९५ सू० ४४-५०)

१४ प्रस्कण्वः काण्वः । अग्निः, १-२ अग्निः, अश्विनौ, उषाश्च ।
 प्रगाथः= विषमा बृहत्याः, समाः सतोबृहत्याः ।

अग्ने विदस्वदुषसंश् चित्रं राधो अमर्त्य ।
 आ दाशुषे जातवेदा बहा त्वमद्या देवां उपबुधः १ (५१८)

जुष्टो हि द्रुतो असि हव्यवाहनो ऽग्ने रथीरध्वराणाम् ।

स्रजूरश्विभ्यामुषसा सुवीर्यं—मस्मे धेहि भवो बृहत

२

अद्या द्रुतं वृणीमहे वसुमग्निं पुरुप्रियम् ।

धूमकेतुं भाक्रजीकुं व्युष्टिषु यज्ञानामध्वरश्रियम्

३

भेठं यविष्ठमर्तिधिं स्वाहुतं जुष्टं जनाय दाशुषे ।

देवाँ अच्छा यार्तवे जातवेदस—मग्निमीळे व्युष्टिषु

४

स्तविष्यामि त्वामहं विश्वस्यामृत भोजन ।

अग्ने ज्ञातारममृतं मियेध्य यजिष्ठं हव्यवाहन

५ [२८]

सुशंसो बोधि गृणते यविष्ठ्य मधुजिह्वः स्वाहुतः ।

प्रस्कण्वस्य प्रतिरज्ञायुर्जीवसे नमस्या दैव्यं जनम्

६

होतारं विश्ववेदसं सं हि त्वा विश इन्धते ।

स आ वहं पुरुहूत प्रचेतसो ऽग्ने देवाँ इह द्रवत

७

सखितारमुषसमश्विना भग—मग्निं व्युष्टिषु क्षपः ।

कण्वांसस्त्वा सुतसोमास इन्धते हव्यवाहं स्वध्वर

८

पतिह्यध्वराणा—मग्ने द्रुतो विशामसि ।

उष्बुध आ वहं सोमपीतये देवाँ अद्या स्वरुशः

९

अग्ने पूर्वा अन्नषसो विभावसो दीदध विश्वदर्शतः ।

असि ग्रामेष्वविता पुरोहितो ऽसि यज्ञेषु मानुषः

१० [२९]

नि त्वा यज्ञस्य साधन—मग्ने होतारमृत्विजम् ।

मनुष्वद दैव धीमहि प्रचेतसं जिरं द्रुतममर्त्यम्

११

यद् देवानां मित्रमहः पुरोहितो ऽन्तरो यासि द्रुन्यम् ।

सिन्धोरिव प्रस्वनितास ऊर्मयो ऽग्नेश्रीजन्ते अर्चयः

१२

श्रुधि श्रुत्कर्णं वह्निभिर्द्वैरग्ने सयावभिः ।

आ सीदन्तु बहिर्षि मित्रो अयमा प्रातर्पावाणो अध्वग्म्

१३

शृण्वन्तु स्तोमं मरुतः सुदानवो ऽग्निजिह्वा कृतावृधः ।

पिबंतु सोमं वरुणो धृतवतो ऽश्विभ्यामपसां स्रजः

१४ [३०] (५३१)

(४५)

१० प्रस्कण्वः काण्वः । अग्निः, १० (उत्तरार्धस्य) देवाः । अनुष्टुप् ।

त्वमग्ने वसूँरिह रुद्राँ आदित्याँ उत । यजाँ स्वध्वरं जनं मनुजातं घृतपुषम् १
भुशीवानो हि द्वाशुषे देवा अग्ने विचेतसः । तान् रोहिदश्व गिर्वणस् त्रयस्त्रिंशतमा बह २
प्रियमधवदन्निवज जातवेदो विरूपवत् । अङ्गिरस्वन्महिमत प्रस्कण्वस्य भुधी हवम् ३
महिकेग्व ऊतये प्रियमेषा अहूषत । राजन्तमध्वराणां मग्निं शुकेण शोचिषा ४
घृताहवन सन्त्येमा उ बु भुधी गिरः । याभिः कण्वस्य सुनवो हवन्तेऽवसे त्वा ५
[३१]

त्वां चित्रभवस्तम हवन्ते विश्वु जन्तवः । शोचिष्केषां पुरुप्रियाऽग्ने हव्याय वोह्वे ६
नि त्वा होतारमृत्विजं दधिरे वसुचित्तमम् । भुत्कर्णं सप्रथंस्तमं विषा अग्ने दिविष्टिषु ७
आ त्वा विषा अबुच्यवुः सुतसोमा अभि प्रयः । बृहद भा बिभ्रतो हविः अग्ने मतीय द्वाशुषे ८
प्रातर्याव्याः सहस्रकृत सोमंपयाय सन्त्य । इहाद्य दैव्यं जनं बहिरा सादया वसो ९
अवाँश्च दैव्यं जनमग्ने यक्ष्व सहृतिभिः । अयं सोमः सुदानवस् तं पात तिरौअह्वय १०
[३२] (५४१)

(४६)

१५ प्रस्कण्वः काण्वः । अश्विनौ । गायत्री ।

एषो उषा अपूर्व्या व्युच्छति प्रिया दिवः । स्नुषं वामश्विना बृहत् १
या दूष्वा सिन्धुमातरा मनोतरा रयीणाम् । धिया देवा वसुविदा २
वच्यन्ते वा ककुहासो जूणायामधि विष्टिषि । यद् वा रथो विमिष्यतात ३
हविषा जागो अपां पिपतिं पपुर्निरा । पिता कुटंस्य चर्षणिः ४
आदारो वा मतीनां नासत्या मतवचसा । पातं सोमस्य धृष्णुया ५ [३३]

या नः पीपरदश्विना ज्योतिष्मती तमस्तिरः । तामग्ने रासाधामिषम् ६
आ नो नावा मतीनां यातं पागाय गन्तवे । युआधामश्विना रथम् ७
अरित्रं वा दिवस्पृधु तीर्थे सिन्धूनां रथः । धिया युपुत्र इन्दवः ८
दिवस्कणवास इन्दवो वसु सिन्धूनां पुदे । स्वं ववि कुह धितसथः ९
अमृदु मा उ अंशवे हिरण्यं प्रति सूर्यः । व्यरूपयजिह्वयासितः १० [३४]

अमृदु पारमेतवे पन्था कृतस्य साधुया । अर्दशि वि मुतिर्दिवः ११
तत्तदिदृश्विनोरवो जरिता प्रति मूषति । मदे सोमस्य पिपतोः १२ (५५३)

वावसाना विवस्वति सोमस्य पीत्या गिरा । मनुष्वच्छमू आ गतम् १३
 युवोरुषा अनु भिर्यं परिज्मनोरुपाचरत् । ऋता वनथो अकुभिः १४
 उमा पिबतमश्विनो—मा नः शर्म यच्छतम् । अवित्रियामिरूतिभिः १५ [३५] (५५६)

[वतुषोऽध्यायः ॥४॥ व० १-२९]

(४७)

१० प्रस्कण्वः काण्वः । अश्विनौ । प्रगाथः=विषमा वृहत्यः, समाः सतोवृहत्यः ।

अयं वां मधुमसमः सुतः सोमं ऋतावृधा ।
 तमश्विना पिबतं तिरोअङ्गचं धंसं रत्नानि वृशुषे १
 त्रिवन्धुरेण त्रिवृता सुपेशसा रथेना यातमश्विना ।
 कण्वांसो वां ब्रह्म कृण्वन्त्यध्वरे तेषां सु शृणुतं हव्यम् २
 अश्विना मधुमसमं पातं सोममृतावृधा ।
 अथाद्य दृष्ट्वा वसु बिभ्रता रथे वृश्वान्समुप गच्छतम् ३
 त्रिवधस्थे बर्हिषि विश्ववेदसा मध्वा यज्ञं मिमिक्षतम् ।
 कण्वांसो वां सुतसोमा अभिद्यवो युवां हवन्ते अश्विना ४
 यामिः कण्वममितिभिः प्रावतं युवमश्विना ।
 तामिः च्व१स्माँ अवतं शुमस्पती पातं सोममृतावृधा ५ [१]
 सुदासे वृष्ट्वा वसु बिभ्रता रथे पृक्षो वहतमश्विना ।
 रयिं संमुद्रावृत वा दिवस्पर्य—स्मे धंसं पुरुस्पृहम् ६
 यज्ञामत्या परावति यद् वा स्थो अधि तुर्वशे ।
 अतो रथेन सुवृता न आ गतं साकं सूर्यस्य रुमिमिः ७
 अर्वाञ्चा वां सप्तयोऽध्वरभियो वहन्तु सवनेदुप ।
 इषं पृश्नन्तां सुकृते सुदानव आ बर्हिः सीदतं नरा ८
 तेन नासत्या गतं रथेन सूर्यत्वचा ।
 येन शश्वद्वहथुर्वाशुषे वसु मध्वः सोमस्य पीतये ९
 उक्थेमिर्वागवसे पुरुवसू अकैश्च नि ह्वयामहे ।
 शश्वन् कण्वानां सवसि प्रिये हि कं सोमं प्रपथुरश्विना १० [२] (५६६)

(४८)

[६ प्रस्कम्बः काण्वः । उषाः । प्रगाथः = विषमा बृहत्यः, समाः सतोषुहत्यः ।

सह वामेन न उषा व्युच्छा दुहितर्दिवः ।

सह द्युम्नेन बृहता विभावरि गया देवि दाम्पती

१

अश्वोवतीर्गोमतीर्विश्वसुविदा भूरि च्यवन्त वस्तव ।

उदीरिय प्रति मा सूनृता उषश चादु गधो मघोनाम्

२

उवासोषा उच्छाच्च नु देवी जीरा रथानाम् ।

ये अस्या आचरणेषु दक्षिणं समुद्रे न श्वस्यवः

३

उषा ये ते प यामेषु युञ्जते मनो दानाय सूर्यः ।

अत्राह तन कण्व एषां कण्वतमो नाम गुणानि नृणाम्

४

आ घा योषवे सूनर्युषा याति प्रभुञ्जती ।

जग्यन्ती वृजने पद्वदीयत उत्पातयति पक्षिणः

५ [३]

वि या सृजति ममने व्यर्थिनः पदं न वेन्योदती ।

वयो नकिञ्च पत्निवाम आसते व्युष्टी वाजिनीवति

६

एषायुक्त परावतः सूर्यस्योदयनादधि ।

शतं रथेमिः सुभगोषा हयं वि यान्यभि मानुषान्

७

विश्वस्य नानाम चक्षसं जगत् उपातिष्कृणोति सूनरी ।

अप द्वेषो मघोनी दुहिता दिव उषा उच्छदप सिधः

८

उष आ भाहि भानुना चन्द्रेण दुहितर्दिवः ।

आवहन्ती भूर्यम्भयं सोमं व्युच्छन्ती दिर्विष्टिषु

९

विश्वस्य हि प्राणनं जीवने त्वे वि यदुच्छसि सूनरि ।

मा नो रथेन बृहता विभावरि भुधि चित्रामघं हवम

१० [४]

उषो वाजं हि वंस्व यश्चित्रो मानुषं जने ।

तेना वहं मुकृता अध्वगं उप ये त्वा गृणन्ति वह्नयः

११

विश्वान् देवा आ वहं सोमपीतये ऽन्तरिक्षादुष्स्वम् ।

साम्मामु धा गोमदश्वोवदुक्ष्यः—मुषो वाजं सुवीर्यम्

१२

यस्या रुशन्तो अर्चयः प्रति मदा अहक्षत ।

मा नो रथि विश्ववारं सुपशंस—मुषा ददानु सुगम्यम्

१३

(५७९)

ये चिद्धि त्वाङ्गुषः पूर्वं ऊतये जुह्वरऽवम महि ।
 सा नः स्तोमो अभि गृणीहि राधसो-चः शुक्लं शोचिषा १४
 उषो यदृष मानुना वि द्वाराङ्गुषो विवः ।
 प्र नो यच्छताद्वृकं पृथु च्छरिः प्र देनि गोमतीरिषः १५
 सं नो राया बृहता विश्वंशसा मिमिक्षा समिळाभिरा ।
 सं द्युमेन विश्वतुरांशो महि सं वाजैवाजिनीवति १६ [५] (५८२)

(४९)

४ प्रस्कण्वः काण्वः । उषाः । अनुष्टुप् ।

उषो मद्मेभिरा गहि विवश्चिद रोचनादधि । वहन्त्वकणप्सव उप्र त्वा सोमिनो गृहम १
 सुपेशसं सुचं रथं यमध्यस्था उपस्त्वम । तेना सुधवसं जनं प्रावाद्य दुहितर्दिवः २
 बवश्चित् ते पतत्रिणो द्विपञ्चतुषदजुनि । उषः प्रारभतूरनु विवो अन्तेभ्यस्पाणि ३
 स्युच्छन्ती हि रश्मिभि-विश्वमाभासि रोचनम् । तां त्वामुषवसुयवो गीभिः कण्वा अहूषत ४ [६]
 (५८६)

(५०)

११ प्रस्कण्वः काण्वः । सूर्यः (११-१३ रोगण्य उपनिषदः, १३ मन्त्रोऽध्वर्यः द्विषदृग्गम्य) ।

गायत्री, १०-१३ अनुष्टुप् ।

उवृ त्वं जातवेदसं देवं वहन्ति केतवः । हृशे विश्वाय सूर्यम् १
 अप त्वे तायवो यथा नक्षत्रा यन्त्यकुभिः । सूराय विश्वचक्षसे २
 अहम्भस्य केतवो वि रश्मयो जना अनु । भ्राजन्तो अग्रयो यथा ३
 तरजिर्विश्वदर्शतो ज्योतिष्कृदसि सूर्य । विश्वमा मासि रोचनम् ४
 प्रत्यङ् वेवानां विशः प्रत्यङ्कुदेवि मानुषान् । प्रत्यङ् विश्वं स्वहृशे ५ [७]

येना पावक चक्षसा मुरण्यन्तं जना अनु । त्वं वरुण पश्यसि ६
 वि धामेभि रजस्पृष्व-हा मिमानो अकुभिः । पश्यअन्मानि सूर्य ७
 सप्त त्वा हरितो रथे वहन्ति देव सूर्य । शोचिष्केशं विवक्षण ८
 अर्बुक्त सप्त शुन्ध्युवः सूरौ रथस्य नप्यः । तामिथाति स्वयुक्तिभिः ९

उद् वृषं तमसस्पति ज्योतिष्पश्यन्त उत्तरम् । देवं देवत्रा सूर्य-मगन्म ज्योतिरक्तमम १०
 उद्यक्ष्य मित्रमह आरोहसुतरां विवम् । हृद्गोम मम सूर्य हरिमाणं च नाशय ११

(५९७)

शुकेषु मे हरिमाणं रोपणाकांसु वध्मसि । अथो हरिद्रवेषु मे हरिमाणं नि वध्मसि १२
उदंगावयमावित्यो विध्वेन सहसा सह । द्विबन्तं मह्यं रन्धयन् मो अहं द्विषते रन्धम् १३
[८] (५९९)

(५१)

[दशमोऽनुवाकः ॥१०॥ सू० ५१-५७]

१५ सव्य आङ्गिरसः । इन्द्रः । अगती, १४-१५ त्रिष्टुप् ।

अमि त्वं मेघं पुरुहुतमुग्मिय-मिन्द्रं गीर्मिर्मवता वस्वो अर्णवम् ।
यस्य द्यावो न विचरन्ति मानुषा भुजे मंहिष्ठममि विप्रमर्चत १
अमीर्मवन्वन्स्वमिष्टिमृतयोऽन्तरिक्ष्यां तर्विषीमिरावृतम् ।
इन्द्रं वक्षांस क्रमवो मवृच्युतं शतकृतं जवनी सुनृताकृतम् २
त्वं गोत्रमङ्गिरोभ्योऽवृणोरपो-तात्रये शतदुरेषु गात्रवित् ।
ससेनं चिद् विमवायावहो वस्वा-जावद्वि वावसानस्य नतयन् ३
त्वमपामपिधानावृणोरपा-ऽधारयुः पर्वते दानुमव वसु ।
वृत्रं यदिन्द्र शवसावधीराहि-मावित् सूर्यं विव्यारोहयो हृशे ४
त्वं मायामिरप मायिनोऽधमः स्वधामिर्ये अधि शुप्तावजुह्वत ।
त्वं पिप्रानुमणः प्रारुजः पुरः प्र क्रजिम्बानं वस्युहत्येष्वाविथ ५ [९]
त्वं कुत्सं शुष्णाहत्येष्वाविथा-ऽरन्धयोऽतिथिग्वाय शम्बरम् ।
महान्तं चिवपुवं नि क्रमीः पवा सनावेव वस्युहत्याय जज्ञिषे ६
त्वे विश्वा तर्विषी सुधर्यग्विता तव राधः सोमपीथाय हर्षते ।
तव वज्रभक्तिते बाह्योद्धितो वृष्णा शत्रोरव विम्बानि वृष्ण्या ७
वि जानीद्यायान ये च वस्वो बर्हिष्मते रन्धया शासंवृतात् ।
शाकीं मव यजमानस्य चोद्विता विध्वेत् ता तं सधमावेव वाकन ८
अनुमताय रन्धयन्नपमता-नामूमिरिन्द्रः अधयन्ननामुवः ।
बुद्धस्य चिद् वर्धतो द्यामिनक्षत्रः स्तवानो वृद्धो वि जघान संदिहः ९
तद्यव यत् उशना सहसा सहो वि रोदसी मुज्जनां बाधते शर्षः ।
आ त्वा वातस्व नृमणो मनोयुज आ पूर्वमाणमवहन्मि अश्वः १० [१०]

मन्दिह यदुशनं काव्ये सवौ इन्द्रो वहु बभूवराधि तिष्ठति ।
उद्यो यविं निरपः प्रोतसावृजव वि शुष्णस्य हंक्षिता रौरयत् पुरः ११ (६१०)

आ स्मा रथं वृषपाणेषु तिष्ठसि शार्यातस्य प्रभृता येषु मन्दसे ।	
इन्द्र यथा सुतसोमेषु चाकनोऽनर्वाणं श्लोकमा रोहसे विवि	१२
अदंवा अभी महते वृषस्यथे कक्षीवंत वृषयामिन्द्र सुन्यते ।	
मेनामथो वृषणश्चस्य सुकतो विश्वेन ता ते सर्वनेषु प्रवाच्या	१३
इन्द्रो अथापि सुध्यों निरेके पञ्चेषु स्तोमो दुर्यो न दूर्यः ।	
अश्वयुग्यव्यू रथयुर्वसुयु-रिन्द्र इन्द्रायः क्षयति प्रयन्ता	१४
इदं नमो वृषभार्य स्वराजं सत्यगुण्याय तवसेऽवाचि ।	
अस्मिन्नित्थं बुजने सर्ववीराः स्मत् सुरिभिस्तव शर्मन्स्याम	१५ [११] (११४)

(५२)

१५ सत्य आक्षिप्तः । इन्द्रः । जगती; १३, १५ चिच्छप् ।

त्वं तु मेवं महया स्वर्धिवं शतं यस्वं तुभ्यः साकमीरते ।	
अत्वं न वाजं हवनस्यवं रथ-मेन्द्रं वक्तव्यामवसे सुवृक्तिभिः	१
त पर्वतो न ध्रुवेष्वच्युतः सहस्रमृतिस्तविषीषु वावृधे ।	
इन्द्रो यद् वृत्रमवधीम्वीकृतं-मुञ्जम्वीति जह्वाणा अन्धसा	२
स हि दूरो हरिषु वम ऊर्ध्वनि चन्द्रबुध्नो मवेषुद्धो मनीषिभिः ।	
इन्द्रं तमङ्गे स्वपस्यया धिया मंहिष्ठाराति स हि पमिगन्धसः	३
आ यं पूजन्ति विवि सप्तबर्हिषः समुद्रं न तुभ्यः स्वा अमिष्टयः ।	
तं वृत्रहत्ये अनु तस्थुक्तयः शुष्मा इन्द्रमवाता अहृतप्सवः	४
अभि स्वर्गुष्टिं मवे अस्य युध्यते रथीरिव प्रवणे संसुक्तयः ।	
इन्द्रो यद् वज्री ध्रुवमाणो अन्धसा मिनद् वलस्य परिधीरिव त्रितः	५ [१२]

परीं वृणा चरति तित्विषे शषो ऽपो वृत्वी रजसो बुध्नमाशयत ।	
वृत्रस्य यत प्रवणे वुर्गुमिन्वनो निजचन्थ हन्वोरिन्द्र तन्यतुम्	६
कुदं न हि त्वा न्युषन्तयुर्मयो ब्रह्माणीन्द्र तव यानि वर्धना ।	
त्वष्टा चित ते युज्यं वावृधे शर्व-स्ततश्च वज्रममिभूत्योजसम्	७
जघन्वो उ हरिभिः संभृतकृत-चिन्द्रं वृत्रं मनुषि गातयन्नपः ।	
अयच्छथा बाह्वोर्वज्रमायस-मधारवो विद्या त्वयं वृशे	८ (६१२)

- बृहत स्वश्चन्द्रममवद् यदुक्थ्यः । मकृण्वत मियसा रोहणं विवः ।
यन्मानुषप्रधना इन्द्रमृतयः स्वर्नृषाचो मरुतोऽमृतव्रजन् ९
- द्यौश्चिदुक्त्यामवाँ अहैः स्वना दयोयवीद् मियसा वज्र इन्द्र ते ।
वृत्रस्य यद् बद्धधानस्य रोदसी मदे सुतस्य शत्रुसाभिर्नच्छिरः १० [१३]
- यदिह्विन्द्र पृथिवी दशभुजि र्हानि विश्वा ततनन्त कृष्टयः ।
अज्राह ते मघवन विश्रुतं सहो द्यामन् शर्वसा बर्हणा भुवन ११
- त्वमस्य पारं रजसा ज्योमिनः स्वभृत्योजा अर्वसे धृषन्मनः ।
चक्रुषे भूमिं प्रतिमानमोजसा ऽपः स्वः परिभूरेण्या दिवम् १२
- त्वं भुवः प्रतिमानं पृथिव्या ऋष्यवीरस्य बृहतः पतिर्भूः ।
विश्वमापा अन्तरिक्षं महित्वा सत्यमद्धा नकिरन्यस्त्वावान् १३
- न यस्य द्यावापृथिवी अनु व्यचो न सिन्धवो रजसा अन्तर्मानशुः ।
नात स्ववृष्टि मदे अस्य युध्यत एको अन्यच्चक्रुषे विश्वमानुषक १४
- आर्चन्नत्र मरुतः सस्मिन्नजो विश्वे देवासो अमव्रजन् त्वा ।
वृत्रस्य यद् भृष्टिमता वधन् नि त्वमिन्द्र प्रत्यानं जघन्य १५ [१४] (६२०)

(५३)

११ सव्य आह्निरसः । इन्द्रः । जगती, १०-११ विष्णुप ।

- न्यूतेषु वाचं प्र महे भंगमहे गिर इन्द्राय सदनं विवस्वतः ।
न चिन्द्रि गन् ममतामिवावितु-न्न दुष्टुतिर्द्विषांविषु शस्यत १
- दुगो अश्वस्य दुर् इन्द्र गोरसि दुगो यवस्य वसुन इतस्पतिः ।
शिक्षानरः प्रदिवा अकामकशनः सखा सखिभ्यस्तमिदं गृणीमसि २
- शचीव इन्द्र पुरुकृद् द्युमत्तम तवद्विदमभितश्चेकितं वसु ।
अतः संगृभ्याभिभूत आ भर् मा त्वायुतो जंरितुः काममूनयीः ३
- एभिद्युभिः सुमना एभिर्गन्धुभि-निरुन्धानो अमंति गोभिर्गुश्विनां ।
इन्द्रेणा दस्युं दुरयन्त इन्दुभि-युतद्वेषसः समिषा रंभेमहि ४
- समिन्द्र शया समिषा रंभेमहि सं वार्जंभिः पुरुचन्द्रेर्भिद्युभिः ।
सं देव्या प्रमन्या वीरशुष्मया गोअग्र्याश्वावत्या रभेमहि ५ [१५] (६३४)

ते त्वा मदां अमवन् तानि वृष्ण्या ते सोमांसो वृत्रहतेषु सत्यते ।

यत कारवे दशं वृत्राण्यपति बर्हिष्मते नि सहस्राणि बर्हयः ६

युधा युधमुष चेर्वेचि धृष्ण्या पुरा पुरं समिदं हंस्योजंसा ।

नम्या यर्विन्द्र सख्या परावति निबर्हयो नमुचिं नाम मायिनम् ७

त्वं करं अमुत पूर्णयं वधी-स्तेजिष्ठयातिधिगवस्यं वर्तनी ।

त्वं शता वङ्गदस्याभिन्नत पुरं ऽनानुदः परिभूता ऋजिर्वना ८

त्वमेताञ्जनराजो द्विदश-ऽबन्धुनां सुभवंसोपजग्मुर्बः ।

वृष्टिं सहस्रां नवतिं नवं श्रुतो नि चक्रेण रथ्यां कुष्पदावृणक ९

त्वमाविथ सुभवंसं तवातिमि-स्तव त्रामभिरिन्द्र तूर्वयाणम् ।

त्वमस्मे कुत्समतिधिगवमायुं महे राज्ञे युने अरन्धनायः १०

य उहर्षीन्द्र वेवर्गोपाः सत्त्वायस्ते शिवतेमा असांम ।

त्वां स्तोषाम त्वायां सुवीरा दार्घीय आयुः प्रतरं दधानाः ११ [१६] (६७०)

(५४)

११ सव्य आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगतीः ६, ८-९, ११ त्रिष्टुप् ।

मा नो अस्मिन् मघवन् पूत्स्वंहंसि नहि ते अन्तः शर्वसः परीणशं ।

अकन्द्वयो नद्यो ई रोहवद वना कथा न क्षोणीर्मियसा समारत १

अर्षो शक्राय श्राकिने शर्षीवते शुष्णवन्तमिन्द्रं महयं भि च्छुहि ।

यो धृष्णुना शर्वसा रोदसी उभे वृषा वृषत्वा वृषभो न्युञ्जते २

अर्षो विचे वृहते शृष्यं वचः स्वक्षत्रं यस्य धृषता धृषन्मनः ।

वृहच्छ्रवा असुरो बर्हणा कृतः पुरो हरिभ्यां वृषभो रथो हि वः ३

त्वं विषो वृहतः सानुं कोपयो ऽव त्मना धृषता शम्बरं मितत ।

यन्मायिनो मन्दिनां मन्दिनां धूष-च्छितां गर्भस्तिमशानिं पृतन्यसि ४

नि यद् वृणक्षिं स्वस्तनस्यं मूर्धनि शुष्णस्य चिद् मन्दिनां रोहवद वना ।

शर्षीनेन मनसा बर्हणावता यदद्या चितं कृणवः कस्त्या परि ५ [१७]

त्वमाविथ नयं तुर्बशं यदुं त्वं तुर्वीति वृष्यं शतकतो ।

त्वं रथमेतेशं क्रुन्त्ये धने त्वं पुरो नवतिं दम्भयो नवं ६ (६७६)

स या राजा सन्पतिः शुशुवज्जनों रातहंयः प्रति यः शाममिन्वति ।

उक्था वा यो अमिगृणाति राधंसा दानुरस्मा उपरा पिन्वते विवः ७

असंमं क्षत्रमसंमा मनीषा प्र सोमपा अपसा सन्तु नेमं ।

ये त इन्द्र वृक्षो वधयन्ति महिं क्षत्रं स्थविरं वृष्यं च ८

तुभ्येदेते बहुला अद्रिदुग्धा—अमृषदश्चमसा इन्द्रपानाः ।

व्यभ्रुहि तर्पया काममेवा—मथा मनो वसुदेयाय कृष्व ९

अपामतिष्ठत्तरुणह्वरं तमोऽन्तर्वृत्रस्य जठरेषु पर्वतः ।

अभीमिन्द्रो नद्यो वमिणा हिता विद्वा अनुठाः प्रवणेषु जिघ्रतं १०

स शत्रुधमर्धं धा वृक्षमस्मे महिं क्षत्रं जनाषाळिन्द्र तव्यम् ।

रक्षां च नो मघोनः पाहि सृग्नी राये च नः स्वपत्या इषे धाः ११ [१८] (६५१)

(५५)

८ सम्य आग्निरसः । इन्द्रः । जगती ।

विश्विदस्य वरिमा वि पप्रथ इन्द्रं न मद्रा पृथिवी च न प्रति ।

भीमस्तुर्विष्माऽर्षणिभ्य आतपः शिशीति वचं तेजसे न वंसंगः १

सो अणवा न नद्यः समुद्रियः प्रति गृभ्णाति विश्रिता वरीमभिः ।

इन्द्रः सोमस्य पीतये वृषायते सनात स युध्म ओजसा पनस्यते २

त्वं तमिन्द्र पर्वतं न भोजसे महो नृम्णस्य धर्मणामिरज्यसि ।

प्र वीर्येण वृवताति चकिते विश्वस्मा उग्रः कर्मणे पुरोहितः ३

स इद् वने नमस्युर्मिर्वचस्यते चारु जनेषु प्रवृषाण इन्द्रियम् ।

वृषा छन्दुर्भवति हयंतो वृषा क्षेमं धेनो मघवा यदिन्वति ४

स इन्द्रमहानि समिथानि मज्जना कृणोति युध्म ओजसा जनेभ्यः ।

अथा च न भद दधति त्विषामिन्द्र इन्द्राय वचं निधानंघ्नत वधम् ५ [१९]

स हि अंबुस्युः सदनानि कूत्रिमा क्ष्मया वृधान ओजसा विनाशयन् ।

ज्योतींषि ः पवन्नवृकाणि यज्युषेऽर्बं सुक्रतुः सतवा अपः सृजत ६

क्रानाय मनः सोमपावन्नस्तु तेऽर्वाऽऽ हरी वन्दनभुदा कृधि ।

यमिठासः सारथयो य इन्द्र ते न त्वा केता आ दम्बुवन्ति मृणयः ७ (६५८)

अग्रक्षितिं वसुं बिभर्षि हस्तयो-रबाह्वं सहस्तन्वि भुतो वधे ।

आवृतासोऽवतासो न कर्तुमि-स्तनूषु ते कतव इन्द्र मूरयः

८ [२०] (६५९)

(५६)

६ सद्य आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती ।

एष प्र पूर्वीरिव तस्य चक्षिषो ऽत्यो न योषामुदयस्त मुदणिः ।

दक्षं महे पाययते हिरण्यं रथमावृत्वा हरियोगधुम्वसम्

१

तं गुर्यो नेमक्षिषः परीणसः समुद्रं न संचरणे सनिष्यवः ।

पतिं दक्षस्य विदथस्य न सहो गिरि न वेना अधि रोह तेजसा

२

स तुर्वणिर्महां अरेणु पौंस्यं गिरिमृष्टिर्न भ्राजंत तुजा शवः ।

येन शुष्णं मायिनमायसो मदं दुध आमूषु रामयन्नि दामनि

३

द्वेवी यदि तर्विषी त्वावृधांतय इन्द्रं सिपंक्त्युषसं न सृषः ।

यो धृष्णुना शर्वसा बाधंत तम् इयति रेणु बृहदहंरिष्वणिः

४

बि यत् तिरो धुरुणमच्युतं रजो ऽतिष्ठिपा त्रिव आतांसु बर्हणा ।

स्वर्माह्नि यन्मद इन्द्र हर्ष्याहंन वृत्रं निरपामौजो अणवम्

५

त्वं त्रिवो धुरुणं धिष ओजसा पृथिव्या इन्द्र सदनं माहिनः ।

त्वं सुतस्य मदं अरिणा अपो वि वृत्रस्य समया पाण्यारुजः

६ [२१] (६६५)

(५७)

६ सद्य आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती ।

प्र मंहिषाय बृहते बृहद्वये सत्यशुभाय तवसे मतिं मेरि ।

अपामिष प्रवणे यस्य कुधरं राधो विस्वायु शवसे अपावृतम्

१

अर्धं ते विश्वमनु हासविष्टय आपो निष्प्रेव सर्वना इविष्मंतः ।

यत् पथंते न समशीत हर्षत इन्द्रस्य वज्रः भयिता हिरण्ययः

२

अस्ये श्रीमाय नमसा समध्वर उषो न शुभ्र आ मरा परीयसे ।

वस्य धाम शवसे नार्मेन्द्रियं ज्योतिरकारि हरितो नार्यसे

३

इमे तं इन्द्र ते वयं पुरुदृत ये त्वारम्भ चरामसि प्रमूषसो ।

नहि त्ववृन्वो गिर्षणो गिरः सवत क्षोजीरिव प्रति नो हर्षं तद् वषः

४ (६६९)

मूरिं त इन्द्र वीर्यं त्वं स्वस्व—स्य स्तोतुमेष्वन काममा पुन ।

अनु ते द्यौर्दृष्टनी वीर्यं मम इयं च ते पृथिवी नम ओजसे

५

त्वं तमिन्म पर्येतं महाभुक्तं वज्रेण वज्रिन् पर्वशस्त्रकर्तिथ ।

अवाप्तृजो निवृत्ताः सर्तवा अपः सत्रा विश्वं दधिषे केवलं सहः

६ [२२] (६७१)

[एकादशोऽनुवाकः ॥११॥ सू० ५८-६४]

(५८)

९ मोषा गौतमः । अग्निः । जगती, ६-९ त्रिष्टुप् ।

नू चिंत सन्नोमा असृतो नि तुंन्दते होता यद् दूतो अर्भवद् विवस्वतः ।

वि साधिष्ठेभिः पृथिभी रजो मम आ देवताता हविषा विवासति

१

आ स्वमर्षा बुधमानो अजरं—स्तृष्वविष्यन्नतसेषु तिष्ठति ।

अत्यो न पृष्ठं पुष्टितस्य रोचते विवो न सानु स्तनयन्नचिकदत्

२

क्राणा रुद्रेभिर्बभूभिः पुरोहिता होता निबन्तो रषिषाळमत्यः ।

रथो न विवृत्तस्तान आबुषु व्यानुषव्यायीं देव क्रणवति

३

वि वातंभूतो अतसेषु तिष्ठे वृषा जुहुमिः सृण्यां तुषिष्वर्षिः ।

तुषु यद्ये वनिनो वृषायते कृष्णं त एम रुशदृमे अजर

४

तपुर्जभ्यो वन आ वातचोदितो यूथे न साह्यौ अव वाति वंसंगः ।

अभिबज्रक्षितं पाजंता रजः स्थानुश्चरथं मयते पतत्रिणाः

५ [२३]

वृषुद्धा मृगंशो मानुषेष्वा रयिं न चारुं सुहृवं जनेभ्यः ।

होतारमग्ने अतिथिं वरेण्यं मित्रं न शेवं त्रिव्याय जन्मने

६

होतारं सप्त जुहोर्दे यजिषु यं वाधतो वृणते अध्वरेषु ।

अग्निं विश्वेषामरतिं बभूनां सपयामि प्रयक्षा यामि रक्मम्

७

अञ्जिष्ठ्वा सूनो सहस्रो नो अघ स्तोतृभ्यां मित्रमन्नः शर्मं वष्म ।

अग्नें गृणन्तमंहस उरुष्यो—जो नपात पूर्विरायसीमिः

८

मवा वरुचं मृज्जते विभाषो मवा मधवन् मधवन्त्यः शर्म ।

उरुष्याग्ने अहंसो गृणन्तं प्रातर्मक्ष प्रियावसुर्जगम्वा

९ [२४] (६८०)

(५९)

७ नोधा गौतमः । अग्निर्वैश्वानरः । त्रिष्टुप् ।

वया इदं अग्रयन्ते अन्ये त्वं विश्वे अमृता मादयन्ते ।	
वैश्वानरं नाभिरसि क्षितीनां स्थूणं जनौ उपमिदं ययन्थ	१
मूर्धा विषो नाभिरग्निः पृथिव्या अथाभवदस्ती रोदस्योः ।	
तं त्वां वृवास्तोऽजनयन्त वृवं वैश्वानरं ज्योतिरिदायां	२
आ सूर्ये न रश्मयो ध्रुवास्तो वैश्वानरं दधिरेऽग्रा वसूनि ।	
या पर्वतेष्वोर्षधीष्वप्सु या मानुषेष्वसि तस्य राजा	३
बृहती इव सूनवे रोदसी गिरो होता मनुष्या इ न दक्षः ।	
स्वर्बते सत्यशृष्पाय पूर्वी-वैश्वानराय नृतमाय यद्वीः	४
विबभ्रित ते बृहतो जातवेदो वैश्वानरं प्र रिरिचे महित्वम् ।	
राजा कृष्टीनामसि मानुषीणां युधा वृवेभ्यो वरिवश्वकर्ध	५
प्र नू मल्लित्वं वृषमस्यं वोचं यं पूर्वो वृत्रहणं सचन्ते ।	
वैश्वानरो दस्युमग्निर्जघन्वा अधूनात काष्ठा अब शम्बरं मेत	६
वैश्वानरो मल्लिष्ठा विश्वकृष्टि-मरद्वाजेषु यजतो विभावा ।	
शातवनेये शतिनीभिरग्निः पुरुणीये जरते सूनृतावान	७ [२५] (६८७)

(६०)

५ नोधा गौतमः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

वहिं युशसं विदधस्य केतुं सुप्रान्वं वृतं सद्योऽर्थम् ।	
द्विजन्मानं रयिमिव प्रशस्तं रातिं मरदं भुगवे मातरिश्वा	१
अस्य शासुकमयासः सचन्ते हविष्मन्त उशिजो ये च मतीः ।	
विवश्चित पूर्वा न्यसाक्षि हाता ऽऽपृच्छ्यो विष्पतिर्विष्णु वेधाः	२
तं नव्यसी हृद आ जायमान-मस्मत् मुकीर्तिर्मधुजिह्वमश्याः ।	
यमृत्विजो वृजने मानुषासः प्रयस्वन्त आयत्रो जीजनन्त	३
उशिक पावको वसुमानुषेषु वरेण्यो होताधायि विष्णु ।	
दसूना गृहपतिर्वम आ अग्निमुवद रयिपती रयीणाम्	४ (६९१)

तं त्वा वयं पतिमग्रे रयीणां प्र शंसामो मतिभिर्गोतमासः ।
आशं न वाजंभुरं मर्जयन्तः प्रातर्मक्षु धियावसुजंगम्यात

५ [२६] (६१२)

(६१)

१६ नाथा गौतमः । इन्द्रः । त्रिपुषः ।

अस्मा इदु प तवसें तुराय प्रयो न हर्मि स्नामं माहिनाय ।

ऋचीषसायाधिगव ओह—मिन्द्राय ब्रह्माणि राततमा

१

अस्मा इदु प्रयं इव प्र यंसि भराभ्याङ्गस्यं बाधं सुवृक्ति ।

इन्द्राय हृदा मनसा मनीषाः प्रत्नाय पत्ये धियो मर्जयन्त

२

अस्मा इदु न्यमुपमं स्वर्षा भराभ्याङ्गषमास्व्येन ।

महिष्ठमच्छोक्तिभिर्मतीनां सुवृक्तिभिः सूरि वावृधर्ष्ये

३

अस्मा इदु स्तोमं मं हिनोमि रथं न तहं व तस्मिनाय ।

गिरिच गिर्वीहसं सुवृक्ती—न्द्राय विश्वमिन्वं मेधिराय

४

अस्मा इदु सप्तमिव श्वस्य—द्रायाकं जुहाइ मर्मअ ।

वीरं दानाकं वन्दर्ष्य पुगं गुनश्रवसं वृमाणम

५ [२७]

अस्मा इदु त्वष्टां तक्षद् वृत्रं स्वर्षस्तमं स्वर्षा रणाय ।

वृत्रम्यं चिद विदुद येन ममं तुजन्नीशानस्नुजता कियेधाः

६

अस्येदु मानुः सर्वेनपु रुद्यो महः पितुं पपिवाश्चावन्त्रा ।

मुषायद विष्णुः पचते महीयान् विध्यद वगहं तिरो अद्रिमस्ता

७

अस्मा इदु ग्रातिवद कुवपन्ती—मिन्द्रायाकं महिहृष्य ऊवुः ।

परि द्यावापृथिवी जंघ्र उर्वी नास्य ते महिमानं परि दः

८

अस्येदेव प्र गिग्वि महित्वं विवस्पृथिन्वाः पर्यन्तरिक्षात ।

स्वराजिन्द्रो दम आ विश्वगूतः स्वगिरमन्त्रा ववक्ष रणाय

९

अस्येदेव शर्वसा शेषन्तं वि वृत्तद वज्रेण वृत्रमिन्द्रः ।

गा न वाणा अवनीरमुश्च—वृभि श्रवां वावने सचेताः

१० [२८]

अस्येदु त्वेषमा गन्तु सिन्धवः परि यद वज्रेण सीमयच्छत ।

ईशानकृद वाशुषे दशम्यन तुर्वतये गाधं तुर्वणिः कः

११ (७०३)

अस्मा इदु प्र भरा त्रुजानो वृत्राय वज्रमीशानः कियेधाः ।	
गोर्न पर्व वि रदा निरश्चे—व्यघ्रणाँस्यपां चरधै	१२
अस्येदु प्र ब्रूहि पूव्याणि तुरस्य कर्माणि नव्य उक्थैः ।	
युधे यविष्णान आयुधा—न्यूषायमाणो निरिणाति शत्रून्	१३
अस्येदु भिया गिरयश्च हृह्वा द्यावा च भूमा जनुषस्तुजेते ।	
उपो वेनस्य जोगुवान ओणि सद्यो भुवद वीर्याय नोधाः	१४
अस्मा इदु त्यदनु दाम्यषा—मेको यद वत्र मुरीशानः ।	
प्रेतशं सूर्यं पस्पृधानं सौवश्यं सुध्विमावदिन्द्रः	१५
एवा ते हारियोजना सुवृक्ती—न्द्र ब्रह्माणि गोतमासो अकनू ।	
एषु विश्वपेशसं धियै धाः प्रातर्मक्षू धियावसृजग्मयात	१६ [२९] (७०८)

~*~*~*~*~

पञ्चमोऽध्यायः ॥५॥ व० १-३१]

(६२)

१३ नोधा गोतमः । इन्द्रः । विश्वेष्टु ।

प्र मन्महे शवसानाय शूष—माङ्गूषं गिर्वणसे अङ्गिरस्वत ।	
सुवृक्तिभिः स्तुवत क्रग्मियाया—ऽर्चामाकं नरे विश्रुताय	१
प्र वो महे महि नमो भरध्व—माङ्गूष्यं शवसानाय सार्व ।	
येना नः पूर्वं पितरः पदज्ञा अर्चन्तो अङ्गिरसो गा अर्विन्दन्	२
इन्द्रस्याङ्गिरसां चेटौ विदत् सरमा तनयाय धासिम ।	
बृहस्पतिर्मिनदग्निं विवद गाः समुस्रियाभिर्वावशन्त नरः	३
स सुदुभा स स्तुभा सप्त विप्रैः स्वरेणाग्निं स्वयोंदु नवर्गैः ।	
सरण्युमिः फलिगमिन्द्र शक्र बलं रवेण द्रयो दशग्वैः	४
गृणानो अङ्गिरोभिर्वस्म वि व—रुषसा सूर्येण गोभिरन्धः ।	
वि मूढ्या अग्रथय इन्द्र सानु द्विवो रज उपरमस्तभायः	५ [१]

तदु प्रयक्षतममस्य कर्म वृस्मस्य चारुतममस्ति वंसः ।

उपह्वरे यदुपरा अपिन्वन् मध्वर्णसो नद्याश्वतसः ६

द्विता वि वत्रे सुनजा सनीळे अयास्यः स्तवमानेभिर्क्कैः ।

मग्नो न मेने परमे व्योम—अधारेयद रोदसी सुदंताः ७

(७१५)

सनाद दिवं परि भूमा विरूपे पुनर्भुवा युवती स्वेमिरैवैः ।	
कृष्णेभिरक्तोषा रुशङ्गिर्वर्षमिरा चरतो अन्यान्वा	८
सनेमि सख्यं स्वपस्यमानः सुनुर्दाधार शवसा सुदंसाः ।	
आमासु चिद दधिषे एकमन्तः पर्यः कृष्णासु रुशद रोहिणीषु	९
सनान सनीच्छा अवनीरवाता वता रक्षन्ते अघृताः सहोभिः ।	
पुरु सहसा जनयो न पत्नीर्दुवस्यन्ति स्वसारी अहंयाणम्	१० [२]
सनायुवा नमसा नव्यो अर्कैर्वसूयवो मतयो दस्म ददुः ।	
पतिं न पत्नीरुशतीरुशन्तं स्पृशन्ति त्वा शवसावन् मनीषाः	११
सनाद्वैव तव रायो गर्भस्ती न क्षीयन्ते नोप दस्यन्ति दस्म ।	
द्युमां असि कर्तुमां इन्द्र धीरः शिक्षा शचीवस्तव नः शचीभिः	१२
सनायंत गातम इन्द्र नव्युमर्तक्षद ब्रह्म हरियोजनाय ।	
सुनीथाय नः शवसान नोधाः प्रातर्मक्षु धियावसुर्जगम्यात्	१३ [३] (७२१)

(६३)

९ नोधा गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

त्वं महा इन्द्र सो ह शुष्मेद्यावा जज्ञानः पृथिवी अमे धाः ।	
यद्ध ते विश्वा गिरयश्चिदम्वा मिषा हृक्कासः किरणा नैजन्	१
आ यद्धरीं इन्द्र विवता वेरा ते वज्रं जग्ता बाह्वोर्धात् ।	
येनाविहयंतकतो अमित्रान् पुरं इष्णासि पुरुहूत पूर्वीः	२
त्वं सग्य इन्द्र पूष्णरतान् त्वमृभुक्षा नयस्व वाट ।	
त्वं शुष्णं वृजनें पूक्ष आणी यूने कुत्साय द्युमते सचाहन्	३
त्वं ह त्यदिन्द्र चाप्रीः सखा वृजं यद वज्रिन् वृषकर्मन्नुभ्नाः ।	
यद्ध शूर वृषमणः पराचैर्वि दस्युं योनावकृतो वृथाषाट्	४
त्वं ह त्यदिन्द्राधिषण्यन् हृक्कास्यं चिन्मतांशमजुष्टौ ।	
व्यस्मदा काष्ठा अवंत वचनेव वज्रिडध्विह्यमित्रान्	५ [४]
त्वां ह त्यदिन्द्राणंसातां स्वर्मीह्म नर आज्ञा हवन्ते ।	
तवं स्वधाव इयमा संमर्य ऊतिर्वाजेष्वतसाध्या भूत	६
त्वं ह त्यदिन्द्र सप्त युध्यन् पुरां वज्रिन् पुरुकुत्साय ददः ।	
ब्रहिर्न यत् सुदासे वृथा वगहो राजन् वरिवः पूरवेः कः	७ (७२८)

त्वं त्वां न इन्द्र देव चित्रा-मिषमापो न पीपयः परिज्मन् ।
 ययां शूर प्रत्यस्मभ्यं यंसि त्वनमूर्जं न विश्वधृ क्षरं धै
 अकारि त इन्द्र गीतमेमि-ब्रह्माण्योक्ता नमसा हरिभ्याम् ।
 सुपेशंसं वाजसा मरा नः प्रतमक्षु धियावसुर्जगम्यात

१ [५] (७३०)

(६४)

१५ नोधा गीतमः । मरुतः । जगती, १५ त्रिष्टुप् ।

वृष्णे शर्धाय सुमसाय वेधसे नाधः सुवृत्तिं प्र मरा मरुद्भयः ।
 अपो न धीरो मनसा सुहस्यो गिरः समञ्जं विदधेष्वाभुवः
 ते जजिरे विव ऋष्यासं उक्षणां रुद्रस्य मर्या असुरा अरेपसः ।
 पावकासः शुचयः सूर्या इव सत्त्वानां न द्रप्सिनां घोरवर्पसः
 युवानो रुद्रा अजरा अमोघनां ववक्षुरधिगावः पवंता इव ।
 हृद्धा चिद विश्वा भुवनानि पार्थिवा प्र च्यावयन्ति विव्यानि मज्मनां
 चित्रैरजिभिर्वपुषि व्यञ्जते वक्षःसु रुक्मां अधि येतिरं शुभे ।
 असेष्वेषां नि मिमृक्षुर्कृष्टयः साकं जजिरे स्वधया विवो नरः
 ईशानकृतो धुनयो रिशादसो वानान् विद्युतस्ताविषीभिरकृत ।
 दुहन्त्यूर्ध्वविष्यानि धूर्तयो भूमिं पिन्वन्ति पर्यसा परिजयः

१

२

३

४

५ [६]

पिन्वन्त्यपो मरुतः सुदानवः पर्यां घृतवदं विदधेष्वाभुवः ।
 अत्यं न मिहे वि नयन्ति वाजिन-मुत्सं दुहन्ति स्तनयन्तमक्षितम्
 मन्त्रिषासो मायिनश्चित्रभानवो गिरयो न स्वतवसो रघुष्यदः ।
 मृगा इव हृस्तिनः सप्तधा वना यदार्कणीषु तविषीरयुग्धवम्
 सिंह इव नानदति प्रचेतसः पिशा इव सुपिशो विश्ववेदसः ।
 क्षपो जिन्वन्तः पृषतीमिर्कृष्टिमिः समित सुबाधः शवसाहिमन्यवः
 रोदसी आ वदता गणाभियां नृषांचः शूराः शवसाहिमन्यवः ।
 आ वन्धुरेष्वमतिनं वंशता विद्युन्न तस्थो मरुतो रथेषु वः
 विश्ववेदसो रयिमिः समोकसः संमिश्रासस्तविषीभिर्विरप्तिनः ।
 अस्तार इषुं दधिरे गर्भस्थो-नन्तशुष्मा वृषसादयो नरः

६

७

८

९

१० [७] (७४०)

हिरण्ययेभिः पविभिः पयोवृध उज्जिघ्नन्त आपथ्योद्धं न पर्वतान् ।	
मुखा अयासः स्वमृतो ध्रुवच्युतो दुधकृतो मरुतो भ्राजदृष्टयः	११
घृष्टं पावकं वनिनं विचर्षणिं रुद्रस्य सृनुं हवसां गृणीमसि ।	
रजस्तुरं तवसं मारुतं गण—मृजीषिणं वृषणं सश्रवत श्रिये	१२
प्र नृ म मृतः शवसा जनां अति तस्थौ व ऊती मरुतो यमावत ।	
अवीन्द्रिर्वाजं भग्ने धना नृभि—रापृच्छयं कतुमा क्षतिं पुष्यति	१३
चक्रुर्नयं मरुतः पुंसु दुष्टं द्युमन्तं शुष्मं मघवंस्तु धत्तन ।	
धनस्पृतमुक्थ्यं विश्वचर्षणिं तोकं पुष्यम तनयं शतं हिमाः	१४
नृ हिरं मरुतो वीरवन्त—मृतीषाहं रयिमस्मासु धत्त ।	
सहस्रिणं शतिनं शुशुवांसं प्रातमंक्षु धियावमुजंगम्यात्	१५ [८] (७५५)

(६५)

[द्वादशोऽनुवाकः ॥१२॥ सू० ६५-७३]

१० पराशरः शाक्यः । अग्निः । द्विपदा विराट् ।

पश्वा न तापुं, गृहा चर्तन्ते नमो युजाने, नमो वहन्तम्	१
सजाषा धीराः, पदेग्नं गम—स्त्रुपं त्वा सीवन्, विश्वे यजत्राः ॥१॥	२
ऋतस्यं वृवा, अनुं वता गु—भुवनं परिष्टिर्त्तानं भूमं	३
वर्धन्तीमारपः, पुन्वा सुशिष्वि—मृतस्य योना, गर्भे सुजातम् ॥२॥	४
पुष्टिर्न रणवा, क्षितिर्न पूषदी गिरिर्न भुजम्, क्षोत्रो न शंभु	५
अत्यो नाज्मन, स्तर्गप्रतक्तः सिन्धुर्न क्षात्रुः, क ई वराते ॥३॥	६
जामिः सिन्धुर्ना, भ्रातेष्व स्वसा—मिभ्यान्न राजा, वनान्यसि	७
यद् वार्तजूतो, वना व्यस्था—वृष्टिर्हं दानि, रोमा पृथिव्याः ॥४॥	८
श्वसिन्त्यप्सु, हंसो न सीवन् कत्वा चर्तिषा, विशामूषभुत	९
मोमो न वेधा, ऋतप्रजातः पशुर्न शिश्वा, विभुर्दूरमाः ॥५॥	१० [९] (७५५)

(६६)

१० पराशरः शाक्यः । अग्निः । द्विपदा विराट् ।

रयिर्न चित्रा, सृगो न संह—गायुर्न प्राणो, नित्यो न सृनुः	१
तक्वा न भुर्णिर्बनां सिषकि पयो न धेनुः, शुचिर्षिर्भावा ॥१॥	२
वृधार क्षेममोको न रणवा यवो न पको, जेता जनानाम्	३ (७५८)

क्रषिर्न स्तुभ्यां, विश्व प्रज्ञस्तो वाजी न प्रीतो, वयो दधाति ॥२॥	४
दुरोकशोचिः, कतुर्न नित्यो जायैव योनावरं विश्वस्मे	५
चित्रो यदध्राट्, ह्येतो न विश्व ग्यो न रुक्मी, त्वेषः समस्य ॥३॥	६
सनेव सुधामं दधात्य-स्तुर्न त्रिद्युत, त्वेषप्रतीका	७
यमो ह जातो, यमो जनिव जारः कनीनां, पतिर्जनीनाम ॥४॥	८
तं वक्षराथा, वयं वक्षत्या-स्तं न गावां, नक्षन्त इन्द्रम	९
सिन्धुर्न क्षात्रः, प्र नीचीरिना-अवन्त गावः स्वर्गदृशीके ॥५॥	१० [१०] (७६५)

(५५)

१० पराशरः शाक्यः । अग्निः । द्विपदा विराट् ।

वनं पु जायुर्मतेषु मित्रो वृणीते भृष्टिं, गजेवानुधम	१
क्षेमो न साधुः, कतुर्न भद्रो भुवत स्वाधी, ह्योता हव्यवाट् ॥१॥	२
हस्ते दधानो, नृम्णा विश्वा-न्यमं देवान धाद, गुहा निषीदन्	३
विदन्तीमत्र, नरो धियं धा दृवा यत तथान, मन्त्रो अदीक्षन् ॥२॥	४
अजो न क्षां, द्वाधारं पृथिवीं तन्तम्भ द्यां, मन्त्रमिः सत्ये	५
प्रिया पदानि, पशवो नि पाहि विश्वायुग्मे, गुहा गुहं गाः ॥३॥	६
य ई चिकेत, गुहा भवन्त-मा यः ससात्र, धारां मृतस्य	७
वि ये चूतन्पुता सपन्त आदिद वसूनि, प्र वंवावास्मे ॥४॥	८
वि यो वीरुत्सु, रोधन्महित्वो-त प्रजा, उत प्रमृष्वन्तः	९
चिस्तिर्पां, दमे विश्वायुः सद्यं धीराः, संमार्य चक्रुः ॥५॥	१० [११] (७७५)

(६८)

१० पराशरः शाक्यः । अग्निः । द्विपदा विराट् ।

श्रीणश्चरं स्थाद, दिवं भुरण्युः स्थातुश्चरथमकून व्युर्णोत्	१
परि यदधामेको विश्वेषां भुवद् देवो, देवानां महित्वा ॥१॥	२
आवित ते विश्वे, कतुं जुषन्त शुष्काद् यद् देव, जीवा जनिष्ठाः	३
भजन्त विश्वे, देवत्वं नाम कृतं सपन्तो, अमृतमवैः ॥२॥	४
कृतस्य प्रेषां, कृतस्य धीति-विश्वायुर्विश्वे, अपांसि चक्रुः	५
यस्तुभ्यं दाशाद, यो वा ते शिक्षात तस्मै चिकित्वान, रयिं दयस्व ॥३॥	६ (७८१)

होता निषत्तो, मनोरपेन्ये स चित्रवासां, पत्नी रयीणाम्	७
इच्छन्त रतो, मिथस्तनूषु सं जानन् स्वैर्दक्षैर्मृगाः ॥४॥	८
पितुर्न पुत्राः, कर्तुं जुषन्त आषन् ये अस्य, शासं तुरासः	९
वि रायं और्णोद, दुर्गः पुरुशुः पिपेक्ष नाकं, स्तुभिर्दमनाः ॥५॥	१० [१२] (७८५)

(१९)

१० पराशरः शाक्यः । अग्निः । द्विपदा विगट् ।

शुकः शुशुक्लौ, उषो न जारः पुषा समीची, द्विवो न ज्योतिः	१
पतिं प्रजातः, कृत्वा बभूध भुवो वृवानां, पिता पुत्रः सन ॥१॥	२
वेधा अहंता, अग्निर्विजान-ब्रूधर्न गोनां, स्वाद्यां पितृनाम	३
जने न शेष, आहूयः सन मध्ये निषत्तो, रण्वो दुर्गणे ॥२॥	४
पुत्रो न जाता, रण्वो दुर्गणे वाजी न प्रीता, विशो वि तर्गीत	५
विशो यदहं, नृभिः सनीला अग्निर्देवत्वा, विश्वान्यय्याः ॥३॥	६
नर्किट एता, वृता मिनन्ति नृभ्यो यदृभ्यः, भृष्टि चकथं	७
तत तु त दसो, यदहन्त्समाने-नृभिर्द युक्तो, विव रपोसि ॥४॥	८
उषो न जारो, विभाशोऽसः संजातरूपश्चिकेतदस्मै	९
त्मना वहन्ता, दुर्गो वृषण्वन नर्वन्त विश्वे, स्वर्हृशीके ॥५॥	१० [१३] (७९५)

(७०)

११ पराशरः शाक्यः । अग्निः । द्विपदा विगट् ।

वनेम पूर्वीरयो मनीषा अग्निः सुशोकां, विश्वान्यय्याः	१
आ देव्यानि, वृता चिकित्वा-ना मानुषस्य, जनस्य जन्म ॥१॥	२
गर्भो यो अपां, गर्भो वनानां गर्भश्च स्थातां, गर्भेऽचरथाम	३
अद्वौ चिदस्मा, अन्तर्दुर्गणे विशां न विश्वो, अमृतः स्वाधीः ॥२॥	४
स हि क्षपावी, अग्नी रयीणां दाशद यो अस्मा, अरं सुक्तः	५
एता चिकित्वा, भूमा नि पाहि वृवानां जन्म, मर्ताश्च विद्वान् ॥३॥	६
वर्धान्य पूर्वीः, क्षपा विरूपाः स्थानुऽच रथं मृतप्रवीतम्	७
अतपि होता, स्वर्निर्पतः कृण्वन् विश्वान्ययीसि सत्या ॥४॥	८
गोषु प्रशस्तिं, वनेषु पिष्टे भरन्त विश्वं, बलिं स्वर्गः	९ (८०४)

वि त्वा नरः, पुरुत्रा संपर्यन् पितुर्न जिवन्वि वेदो भग्नत ॥ ५ ॥ १०
 माधुर्न गृध्नुरस्तेव शूरो यातव भीमस्तेषुः समन्तुः ॥ ६ ॥ ११ [१४] (८०६)

(७१)

१० पराशरः शाक्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

उप प्र जिन्वन्नृशतीरुशन्तं पतिं न नित्यं जनयः सनीलाः ।
 स्वसारः इयात्रिमरुषीमनुषत्र चित्रमृच्छन्तीमृषसं न गावः १
 वीन्द्रु चिद दृक्का पितरो न उक्थे रद्वि रुजन्नाङ्गिरसो र्वेण ।
 चक्रुर्विवा बृहतो गानुमस्मे अहः स्वर्विविदुः केतुमुखाः २
 दधन्त धनयन्त्रस्य धीति मादिकुर्यो दिग्गुणो विमृत्राः ।
 अनुष्यन्तीरपसो युन्त्यच्छां कुवाञ्जन्म प्रयसा वर्धयन्तीः ३
 मथीव यर्फी विभ्रुता मातङ्गिवा गृह्गृह उयोनो जेन्यो भन ।
 आर्फी राजे न सहीयस मचा मत्रा दूत्ये मृगवाणो विवाय ४
 महे यन् पित्र ई र्मं विवे क रवं त्मग्न पृथान्यश्चिक्त्वान् ।
 सृजदस्ता धृषता विद्युमस्मे स्वायां देवा दुहितरि त्विषि धात ५ [१५]
 स्व आ यस्तुभ्यं दम आ विभाति नमो वा दाशादुशतां अनु द्यन ।
 बर्धो अग्रे वयो अस्य द्विबहा यामद राया सग्धं ये जुनामि ६
 अग्निं विश्वा अभि पृक्षः सचन्ते समद्रं न सवतः सम यहीः ।
 न जामिभिर्वि चिकिते वयो नो विदा देवेषु प्रमति चिकित्वान् ७
 आ यद्विषे नृपतिं तेज आनद द्युचि रता निषिक्तं द्यौरमीके ।
 अग्निः शर्धमनवद्य युवानं स्वाध्वं जनयन् सुदयच्छ ८
 मनो न योऽध्वनः सद्य एत्येकः सत्रा सूरौ वस्व ईशे ।
 राजाना मित्रावरुणा सृषाणी गांषु प्रियममृतं रक्षमाणा ९
 मा नो अग्रे सखा पित्र्याणि प्र मर्षिष्ठा अमि विदुष्कविः मन ।
 नभो न रूपं जरिमा मिनाति पुरा तस्यां अभिगंस्तेरधीहि १० [१६] (८१६)

(७२)

१० पराशरः शाक्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

नि काव्यां वेधसः शश्वतस्कृ—हेम्ते दधानो नयो पुरुणि ।
 अग्निर्मुवद रयिपती रयीणां सत्रा चक्राणो अमृतांनि विश्वां १ (८१७)

अस्मे वत्सं परि घन्तं न विन्दन्निच्छन्तां विश्वं अमृता अमूराः ।

भ्रमयुवः पदुव्यां धियं धास्तस्थुः पदं परमे चावंग्रः

२

तिस्रो यदंग्रे शारदस्त्वामिच्छुचिं घृतेन शुचयः सपयान् ।

नामानि चिदं दधिरे यज्ञियान्यसूदयन्त तन्वः सुजाताः

३

आ रोदसी बृहती वैविदानाः प्र रुद्रियां जग्निरे यज्ञियांसः ।

विदन्मनो नमधिता चिकित्वा नग्निं पदं परमे तस्थिवांसम्

४

संजानाना उपं सीदन्नभिजु पत्नीयन्तो नमस्यं नमस्यन् ।

रिक्तांसस्तन्वः कृण्वत स्वाः सखा सस्युर्निमिषि रक्षमाणाः

५ [१७]

त्रिः सम यद गुह्यानि त्वे इत पदविन्दन्निहिता यज्ञियांसः ।

तेर्भा रक्षन्त अमृतं सजापाः पशूश्च स्थानुश्चार्थं च पाहि

६

विद्वां अग्रे वयुनानि क्षितीनां व्यानुषकं दुरुधां जीवसं धाः ।

अन्नविद्वां अध्वनो देवयाना नतन्द्रा दुतो अंसवा हविर्वाट्

७

स्वाध्यां द्विव आ सम यद्दी रायां दुरा व्युतज्ञा अजानज ।

विदद् गव्यं सरमा हृह्मसुर्व यता नु कं मानुषा भोजत विट्

८

आ ये विश्वा स्वपन्यानि तस्थुः कृण्वानासो अमृतन्वायं गातुम् ।

महा महद्भिः पृथिवी वि तस्थे माता पुत्रैरदितिर्धायसे वेः

९

अधि श्रियं नि दधुश्चारुमस्मिन् त्रिवो यदश्री अमृता अकृण्वन् ।

अयं क्षरन्ति सिन्धवो न सुहाः प्र नीचीग्ने अरुषीरजानन्

१० [१८] (८२६)

(५३)

१० पराशरः शाक्यः । अग्निः । विष्टुप ।

रयिनं यः पितृवित्तो वयं धाः सुप्रणीतिश्चिकितुषो न शासुः ।

स्योनशीरतिधिर्न प्रीणानो होतव सन्न विधतो वि तारीत

१

देवो न यः सविता सन्यमन्मा क्त्वा निपातिं वृजनानि विश्वा ।

पुरुषशस्तो अमतिर्न सन्य आत्मेव शेषो दिधिषाभ्यो भूत

२

देवो न यः पृथिवी विश्वधाया उपक्षेति हितमित्रो न राजा ।

पुनःसदः शर्मसदो न वीरा अनवद्या पतिर्गुष्टव नारी

३

(८२९)

तं त्वा नरो दम आ निर्यमिद्ध-मग्ने सचन्त क्षितिषु ध्रुवासु ।
 अधि द्युम्नं नि दधुर्भूर्यस्मिन् भवा विश्वायुधेरुणो र्य्याणाम् ४
 वि पृक्षां अग्रे मधवानां अश्व्यु-वि सृग्यो ददन्ता विश्वमायुः ।
 सनेम वाजं समिधेष्वयां भागं देवेषु शर्वसं दधानाः ५ [१९]

ऋतस्य हि धेनवां वावशानाः स्मदृग्नीः पीपयन्त द्युर्भक्ताः ।
 एगवतः सुमतिं भिक्षमाणा वि सिन्धवः समयां समुद्रिम् ६
 त्वे अग्रे सुमतिं भिक्षमाणा विवि श्रवां दधिंर यज्ञियांसः ।
 नक्तां च चक्रुरुषसा विरूपे कृष्णं च वर्णमरुणं च मं धुः । ७
 यान् राये मरान्तसुषुदा अग्ने तं स्याम मधवानां वयं च ।
 छायेषु विश्वे भुवनं सिस्रया-पप्रिवान् गेदसी अन्तारंश्म ८
 अर्धद्विग्रे अर्वाता नृभिर्नृन वीर्यवीरान् वनुयामा त्वाताः ।
 इगानासः पितृवित्तस्य रायो वि सृग्यः शतहिमा ना अश्व्युः ९
 एता तं अग्र उचथानि वेधो जुष्टानि मन्तु मनसं हृदे च ।
 शंकम रायः सुधुरो यमं ते ऽधि श्रवां देवभक्ते दधानाः १० [२०] (८३६)

(७४) [त्रयोदशोऽनुवाकः ॥१३॥ सू० ७४-८४]

१. गान्तमो राहृगणः । अग्निः । गायत्री ।

उपप्रयन्तो अध्वरं मन्त्रं वाचेमाग्रये । आरं अस्मं च शृण्वते १
 यः स्नीहितीषु पुर्व्यः संजग्मानाम् कृष्टिषु । अरक्षद दानुषं गर्यम् २
 उत बुवन्तु जन्तव उदग्निर्वृत्रहाजनि । धनं जया ग्णोरण ३
 यस्य वृता असि क्षय वेषि हव्यानि वीतये । कुम्भत कृणाव्यध्वरम् ४
 तमित सुहव्यमङ्गिरः सुवृवं सहसा यहा । जनां आहुः सुबर्हिषम् ५ [२१]
 आ च वहसि तां इह देवां उप प्रदास्तये । हव्यं सुश्वन्द्र वीतये ६
 न योरुपद्विरश्व्यः शृण्वे रथस्य कच्चन । यदग्ने यासि दूत्यम् ७
 त्वातां वाज्यहृदो ऽभि पूर्वमादपरः । प्र दान्वां अग्रे अस्थात् ८
 उत द्युमत सुवीर्यं बृहदग्रे विवामसि । देवस्यां देव दानुषे ९ [२२] (८४५)

(७५)

५. गीतमो राहुगणः । अग्निः । गायत्री ।

जुषस्व सप्रथस्तमं वचो देवर्षस्तमम् । हव्या जुहान आमनि ।	१
अथा ते अङ्गिरस्तमाग्र्यं वधस्तम प्रियम् । वोचेम ब्रह्म मानसि ।	२
कस्ते जामिर्जनाना मग्ने को कृष्वध्वरः । को ह कर्मिन्नसि श्रितः ।	३
त्वं जामिर्जनाना मग्ने मित्रो असि प्रियः । सखा मविभ्य ईड्यः ।	४
यजा नो मित्रावरुणा यजा दूवा कृतं ब्रूहन् । अग्ने याक्ष स्वं दर्मम् ।	५ [२३] (८५०)

(७६)

५. गीतमो राहुगणः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

का त उपेतिमर्नसो वराय भुवदग्ने शतमा का मनीषा ।	
का वा युज्ञे परि दर्शे त आप कनं वा त मनसा दाशेम ।	१
एह्यग्र इह होता नि षीदा दधुः सु पूरुता भवा नः ।	
अवतां त्वा रोदसी विश्वमिन्धं यजा महे सौमन्मायं देवान ।	२
प्र सु विश्वान् रक्षसो धक्षयन्त भवा यजानामभिशन्तिपावा ।	
अथा बह सोमपति हरिभ्या मातिथ्यमस्मै चकृमा मुदात्र ।	३
प्रजावता वचसा वह्निगमा ऽऽ च हवे नि च सन्सीह देवैः ।	
वेषि होत्रमुत पोत्रं यजत्र बोधि प्रयन्तर्जनितर्वसूनाम् ।	४
यथा विप्रस्य मनुषो हविर्भिर्दूवा अयजः कविमिः कविः मन् ।	
पुवा होतः सन्यतर न्वमद्याग्रं मन्द्रया जुहा यजस्व ।	५ [२४] (८५५)

(७७)

५. गीतमो राहुगणः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

कथा दाशमाग्रये कार्स्मै देव जुष्टोच्यते मामिने गीः ।	
यो मन्येष्वधृत् कृतावा होता यजिष्ठ इत कृणोति देवान् ।	१
यो अध्वरेषु शतम कृतावा होता तम् नमोभिग कृणुध्वम् ।	
अग्रियं देवमतीय देवा न्मत्ता बोधाति मनसा यजानि ।	२
स हि क्रतुः स मर्यः स साधु मित्रो न भूदद्भुतस्य रथीः ।	
तं मेधेषु प्रथमं देवयन्ती विंश उप ब्रुवते दूस्ममारीः ।	३ (८५८)

स नो नृणां नृतमो गिशादा अग्निगिगिऽर्वसा वेनु भीतिम् ।

तनां च ये मघवानः शविष्ठा वाजप्रभृता इष्यन्त मन्म

४

एवाग्निगोतमैभिर्कृतावा विप्रैर्मिगन्ताष्ट जातवेदाः ।

स एषु द्युम्नं पीपयन् स वाजं स पुष्टिं याति जोषमा चिकित्वान्

५ [२५] (८६०)

(७८)

५. गोतमो राहगणः । अग्निः । गायत्री ।

अभि त्वा गोतमा गिरा जातवेदो विशंषणे । द्युम्नैरभि णोनुमः १

तमु त्वा गोतमो गिरा गयस्कांमो द्वयस्यति । द्युम्नैरभि णोनुमः २

तमु त्वा वाजसातम मङ्गिरस्वर्द्धवामह । द्युम्नैरभि णोनुमः ३

तमु त्वा वृत्रहन्तम यो द्रष्टुं गवधूनुषे । द्युम्नैरभि णोनुमः ४

अवोचाम राहगणा अग्रये मधुमद वचः । द्युम्नैरभि णोनुमः ५ [२६] (८६५)

(७९)

१२. गोतमो राहगणः । १-३ अग्निः मध्यमोऽग्निवाः । ४-१२ अग्निः । १-३ त्रिष्टुप् ।

४-६ उष्णिक् । ७-१२ गायत्री ।

हिरण्यकेशो रजमो विसारे ऽहिर्धुनिवाते इव धर्जीमान् ।

शुचिभ्राजा उषसा नवेदा यशस्वतीरपस्युवो न सयाः १

आ ते सुपर्णा अमिनन्त एवैः कृष्णो नोनाव वृषभो यदुदिम ।

शिवाभिर्न स्मर्यमानाभिरगात पतन्ति मिहः स्तनयन्त्यभ्रा २

यदीमृतस्य पयसा पिपासो नयन्मृतस्य पथिभी रजिष्ठैः ।

अयमा मित्रो वरुणः परिजमा त्वचं पृश्नन्त्युपरस्य योनौ ३

अग्ने वाजस्य गोमत ईशानः सहसो यहो । अस्मे धेहि जातवेदो महि श्रवः ४

स ईधानो वसुष्कवि रग्निरीळन्यो गिरा । र्वदृस्मभ्यं पुर्वणीक दीदिहि ५

क्षपो राजन्नुत त्वनाग्ने वस्तोरुतोषमः । स तिग्मजम्भ रक्षसो दह प्रति ६ [२७]

अवां नो अग्र ऊतिभिर्गायत्रस्य प्रथमणि । विश्वांसु धीषु बन्द्य ७

आ नो अग्र रथि भर सत्रासाहं वरुणयम् । विश्वांसु पुत्सु दुष्टरम् ८

आ नो अग्र सुचेतुनां रथि विश्वायुपोषसम् । माईकं धेहि जीवसे ९ (८७४)

प्र पूतास्तिग्मशोचिषे वाचां गीतमाग्र्ये । भरस्व सुम्नयुगिरः १०
यो नो अग्रमिदामन्यन्ति दुर्गं पर्वीष्ट सः । अस्माकमिदं वृधे भव ११
सहस्राक्षो विचर्षणि—रग्नी रक्षांसि संधति । होता गृणीत त्वदध्यः १२ [२८] (८७७)

(८०)

१६ गीतमो राहगणः । इन्द्रः, १६ इन्द्रः, (अथवा, मनुः दक्ष इ च) । पंगिः ।

इन्धा हि सोम इन्मदे ब्रह्मा चकार वर्धनम् ।
शर्विष्ठ वज्रिभोजसा पृथिव्या निः शशा अहि—मर्चन्ननु स्वराज्यम् १
स त्वामदुद् वृषा मदुः सोमः श्येनाभृतः सुतः ।
येना वृत्रं निरुद्धयो जघन्थ वज्रिभोजसा—चर्चन्ननु स्वराज्यम् २
प्रेह्यभीहि धृणुहि न ते वृषो नि र्यसंत ।
इन्द्रो नृणां हि ते शवा हनो वृत्रं तया अपां चर्चन्ननु स्वराज्यम् ३
निरिन्द्र भृश्या अपि वृत्रं जघन्थ निद्रिवः ।
सृजा मरुत्वतीव जीवधन्या इमा अपां चर्चन्ननु स्वराज्यम् ४
इन्द्रो वृत्रस्य दारुतः सानुं वज्रेण हीकृतः ।
अभिक्रम्याव जिघ्रते ऽपः समीपं चादय—चर्चन्ननु स्वराज्यम् ५ [२९]
अधि सानो नि जिघ्रते वज्रेण शतपर्वणा ।
मन्दान इन्द्रो अन्धसः सन्निभ्यो गातुमिच्छ—त्यर्चन्ननु स्वराज्यम् ६
इन्द्र तुभ्यमिदं द्विषो ऽनुत्तं वज्रिन वीर्यम् ।
यद्भु त्यं मायिनं सुगं तमु त्वं माययावधी—चर्चन्ननु स्वराज्यम् ७
वि ते वज्रासो अस्थिर—न्रवति नाश्या इ अनु ।
महत ते इन्द्र वीर्यं बाह्वान्ते बलं हित—मर्चन्ननु स्वराज्यम् ८
महर्षं साकर्मचत परि होमत दिशतिः ।
शतेनमन्वनानवु—गिन्द्राय ब्रह्माद्यत—मर्चन्ननु स्वराज्यम् ९
इन्द्रो वृत्रस्य तर्विषीं निरुहन्सहसा सहः ।
महत तदस्य पीर्यं वृत्रं जघन्वा असृज—दर्चन्ननु स्वराज्यम् १० [३०]
इमे चित् तव मन्यवे वंयंत भियसा मही ।
यदिन्द्र वज्रिभोजसा वृत्रं मरुता अवधी—चर्चन्ननु स्वराज्यम् ११ (८८८)

न वेपसा न तेन्यते—न्द्रं वृत्रो वि बीमयत ।

अयेनं वज्रं आयसः सहस्रभृशिरायता—वज्रं नु स्वर्गज्यम् १२

यद् वज्रं तयं चाशनिं वज्रं समयोधयः ।

अहिमिन्द्र जिघांसता विवि ते बद्धं शत्रो—वज्रं नु स्वर्गज्यम् १३

अमिहने तं अद्रिषो यत स्था जगत्स रजते ।

त्वष्टा चित तव मन्यव इन्द्रं वेविज्यते भिया—वज्रं नु स्वर्गज्यम् १४

नहि नु यावधीमसी—न्द्रं को वीर्यो परः ।

तस्मिन्मृण्मृत कृतं—ववा ओजांसि सं दधु—वज्रं नु स्वर्गज्यम् १५

यामथवी मनुष्पिता—धुधुध धियमर्चत ।

तस्मिन् ब्रह्माणि पूर्वथ—न्द्रं उदया समरमुता—वज्रं नु स्वर्गज्यम् १६ [३१] (८९३)

— ३१५ —

(८१)

षष्ठाऽध्यायः ॥६॥ व० १-३२ ।

१. गतमा राहुगणः । इन्द्रः । पत्तिः ।

इन्द्रो मदाय वावुधे शर्वं वृत्रहा नृभिः ।

तस्मिन्महत्वाजिषु—तेमर्भे हवामह म वाजेषु प नोऽविषत १

असि हि वीर सेन्यो—सि भूरि पगवुदिः ।

असि वृक्षस्य चिद वृधो यजमानाय शिक्षासि मुन्वते भूरि ते वसु २

यवुदीरित आजयो धृष्णवं धीयते धना ।

युधवा मवृच्युता हरी कं हनः कं वसौ दधो—स्माँ इन्द्र वसौ दधः ३

कृत्वा महौ अनुष्वधं भीम आ वावुधे शर्वः ।

भिय क्रुष्व उपाकयो—नि शिपी हरिवान् दधे हस्तयोवममायसम ४

आ पयो पार्थिवं रजो बद्धं रोचना विवि ।

न त्वावी इन्द्र कश्चन न जातो न जतिष्यते—ति विश्वं ववक्षिथ ५ [१]

यो अयो मर्तभोजनं पराददाति वृशुषे ।

इन्द्रो अस्मभ्यं शिक्षतु वि मजा भूरि ते वसु भक्षीय तव गर्धसः ६

मदेमवे हि नो वुदि—युथा गवामृजकतुः ।

सं गुभाय पुरु शतो—मयाहस्या वसु शिशीहि गय आ मर ७ (९००)

मादयस्व सुते सत्त्वा शर्वसे शूर राधमे ।

विद्या हि त्वां पुरुषमु—मुप कामान्समृज्महे Sथा नोऽविता मव

८

एते तं इन्द्र जन्तवो विश्वं पुष्यन्ति वार्यम् ।

अन्तर्हि ख्यो जनाना—मयां वेदो अदाशुषां तेषां नो वेद आ भर

१ [२] (१०२)

(८२)

१ गीतमो राहगणः । इन्द्रः । पंक्तिः ६ जगती ।

उपो षु शृणुही गिरो मघवन मातथा इव ।

यदा नः स्तुतावतः कर आवृथेयांस इद योजा न्विन्द्र ते हरी

१

अक्षन्नमीमदन्त ह्य—व प्रिया अधूषत ।

अस्तोषत स्वभानवा विप्रा नविडया मती योजा न्विन्द्र ते हरी

२

मुसंहशं त्वा वपं मघवन वन्दिषीमहि ।

प्र नूनं पूर्णवन्धुरः स्तुतो याहि वशो अनु योजा न्विन्द्र ते हरी

३

म घा तं वृषणं स्य—मधि तिष्ठति गोविदम्

यः पात्रं हागियोजनं पूर्णमिन्द्र चिकेतति योजा न्विन्द्र ते हरी

४

युक्तस्ते अस्तु दक्षिण उत सव्यः शंतकतो ।

तेन जायामुप प्रियां मन्वानो याह्यन्धसो योजा न्विन्द्र ते हरी

५

युनज्मि ते बह्वणा केशिना हरी उप प्र याहि दधिषं गर्भन्याः ।

उत त्वां सूतामां रभसा अमन्दिषुः पृषण्वान् वञ्चिन्मसु पत्न्यामदः

६ [३] (१०८)

(८३)

६ गीतमो राहगणः । इन्द्रः । जगती ।

अश्वावति प्रथमो गोषु गच्छति सुप्रावीरिन्द्र मय्यस्मन्नोतिभिः ।

तमिन पुणक्षि वसुना भवीयसा मिन्धुमापो यथाभितो विचेतमः

१

आपो न देवीरुपं यन्ति होत्रियं—सुवः पश्यन्ति विततं यथा रजः ।

प्राचेर्देवासः प्र णयन्ति देवयुं बह्वप्रियं जाषयन्ते वग इव

२

अधि द्वयोरदधा उक्थयं वचो यतमृचा मिथुना या संपूर्यतः ।

असंयतो व्रते ते क्षेति पुष्यति भद्रा शक्तिर्यजमानाय मुन्वते

३

(१११)

आदङ्गिनाः प्रथमं दधिरे वयं इन्द्राग्रयः शम्वा ये सुकृत्यया ।	
सर्वे पुणेः समविन्दन्त भोजनं मश्वावन्तं गोमन्तमा पशुं नरः	४
यज्ञैरथर्वा प्रथमः पथस्तंत ततः सूर्यो वतपा वेन आर्जनि ।	
आ गा आजकुशनां काव्यः सचा यमस्य जातममृतं यजामहे	५
बहिर्षा यत स्वपुन्याय वृज्यते ऽर्को वा श्लोकमाघाघते दिवि ।	
ग्रावा यज्ञं वदति कारुकवथ्यः—स्तस्यदिन्द्रो अभिपित्वेषु रण्यति	६ [४] (११४)

(८४)

२० गोनमो राहगणः । इन्द्रः । १-६ अनुष्टुपः ७-९ उष्णिक्; १०-१२ पंक्तिः;

१३-१५ गायत्री; १६-१८ त्रिष्टुपः (प्रगाथाः=) १९ बृहती; २० सतोबृहती ।

अमावि सोमं इन्द्र ते शर्विष्ठ धृष्णवा गहि ।	
आ त्वां पृणक्तिवन्दिन्यं रजः सूर्यो न रदिमभिः	१
इन्द्रमिन्द्रो वहेतो ऽप्रतिपृष्टावसम् ।	
कषीणां च स्तुतीरुपं यज्ञं च मानुषाणाम्	२
आ तित्ठ वृत्रहन् रथं युक्ता ते ब्रह्मणा हरी ।	
अवाचीनं सु ते मनां ग्रावां कृणोतु वगनुनां	३
इममिन्द्र सुतं पिब ज्येष्ठममर्त्यं मदम् ।	
शुक्रस्य त्वाभ्यक्षरन् धारां क्रतस्य मादने	४
इन्द्रोय नूनमर्चतो—कथानि च ब्रवीतन ।	
सुता अमत्सुगिन्द्वो ज्येष्ठं नमस्यता सहः	५ [५]

नकिङ्कद रथीतिरो हरी यदिन्द्रं यच्छमे ।

नकिङ्कानुं मज्जना नकिः स्वश्वं आनये

६

य एक इदं विदयते वमृ मर्तीयं दागुषे ।

ईशानो अर्पतिष्कृत इन्द्रो अङ्गः

७

कदा मर्तमराधसं पदा क्षुम्पामिव स्फुरत ।

कदा नः शुभ्रवद गिर इन्द्रो अङ्गः

८

(१२२)

यच्चिद्धि त्वा बहुभ्य आ सुतावाँ आविवांसति ।	
उग्रं तन पन्पते शव इन्द्रो अङ्ग	९
स्वादोमिन्धा विष्वतो मध्वः पिबन्ति गीयः ।	
या इन्द्रेण स्यावरी कृष्णा मर्दन्ति शोभसं वस्वीरनु स्वराज्यम्	१० [६]
ता अस्य पुत्रानायुवः सामं श्रीणन्ति पृथ्वयः ।	
प्रिया इन्द्रस्य धेनवो वज्रं हिन्वन्ति मार्यकं वस्वीरनु स्वराज्यम्	११
ता अस्य नमसा सहः सपर्यन्ति प्रचतसः ।	
व्रतान्यस्य सश्विरे पूरुजि पूर्वचितये वस्वीरनु स्वराज्यम्	१२
इन्द्रो दधीचो अस्वर्धम—वृत्राण्ययतिष्कृतः । जघान नवतीनव	१३
इच्छन्नश्वस्य यच्छिरः पर्वतपर्वश्रितम् । तद विदच्छर्यणावति	१४
अत्राह गोरमन्वत् नाम त्वष्टुरपीच्यम् । इन्धा चन्द्रमसो गृह	१५ [७]

को अय युङ्क् धुरि गा रुतस्य शिमीवता भामिनो दुहणायुन ।	
आसन्नपूत इन्वसो मयायुन य एषां भूत्यामृणधन स जीवात	१६
क ईपते नृज्यते को विभाय को मंसत सन्तमिन्द्र को अन्ति ।	
कस्तोकाय क इमायोत राये अधि ब्रवत तन्वे ई को जनाय	१७
को अग्निमीडि हविषा घृतेन सुचा यजाता ऋनुभिर्धुवभिः ।	
कर्म्म वृषा आ वहानाया हांम् को मंसत वीतिहोत्रः मुदुचः	१८

त्वमङ्ग प्र शीसियां द्रुवः शविष्टु मर्त्यम् ।	
न त्वदन्यो मघवन्नस्ति मर्द्धित—न्द्र ब्रवीमि ते वचः	१९
मा ते राधांसि मा ते ऊतयो वमो उस्मान कदा चना दधन ।	
विश्वो च न उपमिमीहि सोमस्य वसुनि चरणिभ्य आ	२० [८] (९३४)

(८५)

[चतुर्दशोऽनुवाकः ॥१४॥ सू० ८५-९३]

१२ गेनमो राष्ट्रगणः । मरुतः । जगतीः ५, १२ त्रिष्टुप ।

प्र ये शुरुभन्ते जनयो न समयो यामन रुद्रस्य सूनवः सुदंसमः ।	
रादसी हि मरुतश्चक्रिं वृधे मदन्ति वीग विदधेषु घृष्ट्वयः	१
त उक्षितासो महिमानमाशान विवि रुद्रासो अधि चक्रिरे मदः ।	
अर्चन्तो अकै जनयन्त इन्द्रिय—मग्नि भियो दधिरे पृश्निमानरः	२ (९३६)

गोमार्तरो यच्छुभयन्ते अजिभिस्तनूषु शुभ्रा दधिरे विरुक्रमतः ।	
बाधन्ते विश्वंमभिमातिनमपु वत्मान्येषामनु रीयते घृतम्	३
वि ये भ्राजन्ते सुमस्तास ऋष्टिभिः प्रच्यावयन्तो अच्युता चिदात्मसा ।	
मनोजुवो यन्मरुतो रथेष्व्वा वृषमातासः पृषतीरयुग्ध्वम्	४
प्र यद् रथेषु पृषतीरयुग्ध्वं वाजे अर्द्धिं मरुतो र्हयन्तः ।	
उतारुषस्य वि ष्यन्ति धारा श्रमैवोदमिव्युन्दन्ति भूमं	५
आ वो वहन्तु सतयो रघुष्यदो रघुपत्वातः प्र जिगात बाहुभिः ।	
सीवता बर्हिरुरु वः सर्वस्कृतं मादयध्वं मरुतो मध्वो अन्धसः	६ [७]
तैऽवर्धन्त स्वतवसो महित्वना नाकं तस्थुरुक चक्रिरे सद्यः ।	
विष्णुर्यद्वावद् वृषणं मव्युतं वयो न सीवृत्रधि बर्हिषि प्रिये	७
शूरा इवेद युपुधयो न जग्मयः श्रवस्यवो न घृतनासु येतिरे ।	
भयन्ते विश्वा भुवना मरुद्भ्यो राजान इव त्वेषसंहशा नरः	८
त्वष्टा यद् वज्रं मुकृतं हिरण्ययं सहस्रभृष्टिं स्वपा अवर्तयत ।	
धत्त इन्द्रो नर्यपांसि कर्तवे ऽहन वृत्रं निरपामौज्जदणवम्	९
ऊर्ध्वं नुनुप्रेऽवृतं त ओजसा दादृहाणं चिद विभिदुर्वि पर्येतम् ।	
धमन्तो वाणं मरुतः सुदानवो मव् सोमस्य रण्यानि चक्रिरे	१०
जिह्वं नुनुप्रेऽवृतं तया विशासिञ्जुत्सं गातमाय तृष्णाजै ।	
आ गच्छन्तीमवसा चित्रभानवः कामं विप्रस्य तर्पयन्त धामभिः	११
या वः शर्मं शशमानाय सन्ति त्रिधातूनि दाशुषं यच्छ्रुताधिः ।	
अस्मभ्यं तानि मरुतो वि यन्त रयिं नो धत्त वृषणः सुवीरम्	१२ [१०] (१४६)

(८६)

१० गोतमो राहुगणः । मरुतः । गायत्री ।

मरुतो यस्य हि क्षयं पाथा त्रिवो विमहसः । स सुगोपातमो जनः	१
यज्ञैर्वा यज्ञवाहसा विप्रस्य वा मतीनाम् । मरुतः शृणुता हवाम्	२
उत वा यस्य वाजिनो ऽनु विप्रमतक्षत । स गन्ता गोमति इजे	३
अस्य वीरस्य बर्हिषि सुतः सोमो दिविष्टिषु । उक्थं मदश्च शस्यते	४
अस्य भोषन्त्वा भुवो विश्वा यध्वर्षणीरग्नि । सूरं चित ससुषीरिषिः	५ [११] (१५१)

पूर्वाभिर्हि ददाग्रिम	शरद्भिर्मरुता वयम् । अवोभिश्चर्षणीनाम	६
सुभगः स प्रयज्यवो	मरुता अस्तु मर्त्यः । यस्य प्रयोमि पर्थथ	७
शशमानस्य वा नरः	स्वेदस्य सत्यशवसः । विदा कामस्य वेनतः	८
ययं तत सत्यशवस	आविष्कृतं महित्वना । विध्यता विद्युता रक्षः	९
गृहता गुह्यं तमो	वि यात विश्वमत्रिणम् । ज्योतिष्कर्ता यदुमसि	१० [१२] (१५६)

(८७)

६ गोतमो राहगणः । मरुतः । जगती ।

प्रत्वक्षसः प्रतवसो विरिजिनो	ऽनानता अविधुरा ऋजीषिणः ।	
जुष्टतमामो नृतमासो अजिभि	— र्व्यानमे के चिदुमा इव स्तुभिः	१
उपहृरषु यदचिध्वं ययिं	वयं इव मरुतः केन चित पथा ।	
श्रोतन्ति कोणा उप वो रथेष्वा	धृतमुक्षता मधुवर्णमर्चते	२
प्रेषामज्मेषु विधुरेव रेजते	भूमिर्यामेषु यद्ध युजते शुभे ।	
ते क्रीळयो धुनेयो भ्राजहृद्यः	स्वयं महित्वं पनयन्त धृतयः	३
स हि स्वमृत पृषवश्चो युवा गणोऽ	स्या इज्ञानस्तर्विषीभिरावृतः ।	
असि सत्य ऋणयावानेष्टो	ऽस्या धियः प्राविताथा वृषा गणः	४
पितुः प्रत्वस्य जन्मना वदामसि	सोमस्य जिह्वा प्र जिगाति चक्षसा ।	
यदीमिन्द्रं शम्यकाण आशता	— दिन्नामानि यजियानि दधिरे	५
श्रियसे कं भानुभिः सं मिमिक्षिरे	ते रश्मिभिस्त ऋकाभिः सुखादयः ।	
ते वाशीमन्त इप्सिणो अमीरवा	विद्रे प्रियस्य मरुतस्य धाम्नः	६ [१३] (१६२)

(८८)

६ गोतमो राहगणः । मरुतः । त्रिष्टुप् । १, ६ प्रत्यारपङ्क्तिः । ५ विराड्छप् ।

आ विद्युन्मद्भिर्मरुतः स्वर्के	रथंभियात ऋष्टिमद्भिर्स्वपणैः ।	
आ वर्षिष्ठया न हुपा	वयो न पतता सुमायाः	१
तेऽरुणेभिर्वरमा पिशङ्गैः	शुभे कं यान्ति रथतृभिर्श्वैः ।	
रुक्मो न सिनः स्वधृतीवान्	पथा रथस्य जङ्घनन्त भूमं	२ (१६४)

भिये कं वो आध तनुषु वाशी—मेधा वना न कृणवन्त ऊर्ध्वा ।

युष्मभ्यं कं मरुतः सुजाता—स्तुविद्युन्नासो धनयन्ते अद्रिम ३

अहानि गुप्ताः पर्या व आगु—ग्निं धियं वाकार्या च वेवीम ।

बह्वं कृणवन्तो गोर्तमासो अर्के—रुध्वं ननुद्र उत्सधिं पिबध्वं ४

एतत् त्यक्त योजनमचेति सख्येह यन्मरुतो गोर्तमो वः ।

पश्यन् हिरण्यचक्रानयोदंष्ट्रान् विधावतो वराहान् ५

पूषा स्या वो मरुतोऽनुमर्त्री प्रति होमनि वायतो न वाणी

अस्तोभयद् वृथासा—मनु स्वधां गर्भस्त्याः ६ [१४] (१६८)

(८९)

१० गोतमो राहुगणः । विश्वेदेवाः । (१-२, ८-९, वेदाः, १० अदितिः) । जगती;

६ विराट्-स्थानाः ८-१० बिभृष्टम् ।

आ नो भद्राः कर्तव्यो यन्तु विश्वतो सर्वधासो अपरीतास उज्जिर्दः ।

वेवा नो यथा सवमिद् वृधे असु—भ्रमापुवा रक्षितारो विवेविवे १

वेवानां भद्रा सुमतिर्ऋजूयतां वेवानां रातिग्भि नो नि वर्तताम् ।

वेवानां सख्यमुप सेदिमा वयं वेवा न आयुः प्र तिरन्तु जीवसे २

तान् पूर्वया निविदां हूमहे वयं भगं मित्रमदितिं दक्षमसिधम् ।

अर्यमणं वरुणं सोममश्विना सरस्वती नः सुभगा मर्यस्करत् ३

तन्नो वातो मयोमु वातु भेषजं तन्माता पृथिवी तत पिता द्यौः ।

तद् ग्रावाणः सोमसुतो मयोमुव—स्तदश्विना गृणुनं पिण्ण्या युवम् ४

तमीशानं जगतस्तस्युष्टरूपति धियंजिन्वमवसे हूमहे वयम् ।

पूषा नो यथा वेदसांससद् वृधे रक्षिता पायुरदंध्यः स्वस्तये ५ [१५]

स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रवाः स्वस्ति नः पूषा विश्ववेदाः ।

स्वस्ति नस्तार्क्ष्यो अरिष्टनेमिः स्वस्ति नो बृहस्पतिर्दधातु ६

पृषदंश्वा मरुतः पृथिमातरः गुभ्यवावानो विदथंषु जग्मयः ।

अग्निजिह्वा मनवः सूरचक्षसो विश्वे नो देवा अक्सा गमजिह ७

भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम देवा भद्रं पश्येमाक्षभिर्यजत्राः ।

स्थिरैरङ्गैस्तुष्टुवांसस्तनूभि—र्व्यशेम देवहितं यदायुः ८ (१७५)

शतमिच्छु शरकुं अन्ति देवा यत्रां नञ्चका जसं तनूनाम् ।
 पुत्रासो यत्र पितरो भवन्ति मा नो मध्या रीरिषतायुगन्तोः १
 अदितिर्द्यौरदितिरन्तरिक्षमदितिर्माता स पिता स पुत्रः ।
 विश्वे देवा अदितिः पञ्च जना अदितिर्जातमदितिर्जनित्वम् १० [१६] (९७८)

(५०)

१. गोलमो राहुगणः । विश्वदेवाः । गायत्री; १. अनुष्टुप् ।

अजनीती नो वरुणो मित्रो नयतु विद्वान् । अयमा कुवैः सजोषाः १
 ते हि वस्वो वसवानास्ते अग्रमृग महर्षिभेः । मना रक्षन्ते विश्वाहा २
 ते अम्मस्य शर्म वसु-कृमृतः मर्त्येभ्यः । बाधमाना अप द्विषः ३
 वि नः पथाः सुविनायं चिपन्निवन्दो मरुतः । पूषा मगो वन्द्यासः ४
 उत नो धियो गोअग्राः पूषन् विष्णवेवयावः । कर्ता नः स्वस्तिमतः ५ [१७]

मधु वातां क्रतायते मधुं क्षरन्ति सिन्धवः । माध्वीनः सन्त्वोषधीः ६
 मधु नक्तसुतोषसो मधुमन् पार्थिवं रजः । मधु द्यौरस्तु नः पिता ७
 मधुमात्रा धनस्पति मधुमो अस्तु सूर्यः । माध्वीर्गावो भवन्तु नः ८
 शं नो मित्रः शं वरुणः शं नो भवत्वयमा ।

शं न इन्द्रो बृहस्पतिः शं नो विष्णुरुक्कमः ९ [१८] (९८७)

(९१)

६३ गोलमो राहुगणः । सोमः । त्रिष्टुप्; ५-१६ गायत्री; १७ उष्णिक् ।

त्वं सोम प चिकितो मनीषा त्वं रजिष्ठमनु नेषि पन्थाम् ।
 तव प्रणीती पितरौ न इन्द्रो देवेषु गन्धमभजन्त धीराः १
 त्वं सोम कर्तुमिः सुकर्तुभूस्त्वं दक्षीः सुदक्षो विश्ववेदाः ।
 त्वं वृषा वृषत्वैर्ममहिन्वा द्युध्नमिधुम्यभवा नृचक्षाः २
 राज्ञो नु ते वरुणस्य व्रतानि बृहद् गभीरं तव साम धाम् ।
 शुचिद्वर्मासि प्रियां न मित्रां दक्षाय्यो अयमेवांसि सोम ३
 या ते धामानि त्रिवि या पृथिव्यां या पथैतेष्वोषधीष्वप्यसु ।
 तेभिर्ना विश्वैः सुमना अहेठन राजन्सोमं प्रति हव्या गृभाय ४ (९९१)

त्वं सोमासि सन्त्यति—स्त्वं राजोत वृत्रहा । त्वं भद्रो असि कर्तुः ५ [१९]

त्वं च सोम नो वशो जीवातु न मरामहे । प्रियस्तोत्रो वनस्पतिः ६
 त्वं सोम महे भगं त्वं पूनं कनायते । दक्षं दधामि जीवसं ७
 त्वं नः सोम विश्वतो रक्षा राजन्नघायतः । न सिष्येत त्वावतः सखा ८
 सोम यास्ते मयोभुव ऊतयः सन्ति वाशुषं । तामिर्नोऽविता भव ९
 इमं यज्ञमिदं वचो जुजुषाण उपागाहि । सोम त्वं नो वृधे भव १० [२०]

सोम गीभिर्ह्वा वयं वर्धयामा वचोविदः । समृद्धीको न आ विश ११
 गयम्फानो अमीवहा वसुधित पृष्टिकर्धनः । समिन्नः सोम नो भव १२
 सोम रारन्धि नो हृदि गावा न यवमात्रा । मयं इव स्व ओङ्कयं १३
 यः सोम सन्त्ये तव गण्णद देव मन्यः । ते तर्क्षः भचनं कविः १४
 उरुण्या णो अभिशन्तः सोम नि पाहोतमः । सखा सुशोव एधि नः १५ [२१]

आ प्यायस्व समेतु ते विश्वतः सोम वृण्यम । भवा वाजस्य संगथे १६
 आ प्यायस्व मवन्तिम सोम विश्वभिरशुभिः । भवा नः सुभ्रवन्तमः सखा वृधे १७
 सं ते पर्यासि समं यन्तु वाजाः सं वृण्यन्त्यभिमानिषाहः ।
 आप्यार्यमानो अमृताय सोम द्विव श्रवांस्युत्तमानि धिष्व १८
 या ते धामानि हविषा यजन्ति ता ते विश्वा परिभूरन्तु यज्ञम
 गयम्फानः प्रतरणः सुवीगे ऽवीरहा प चरा सोम दुर्यान् १९
 सोमो धेनुं सोमो अर्वन्तमाशुं सोमो वीरं कर्मण्यं ददाति ।
 साधुन्यं विवृथ्यं सभयं पितृश्रवणं यो ददाशदस्मै २० [२२]

अषाह्णं युन्तु पृतनासु पथिं स्वषामप्सां वृजनस्य गोपाम ।
 भूरुषुजां सुक्षितिं सुभ्रवं जयन्तं त्वामनु मदम सोम २१
 त्वमिमा ओषधीः सोम विश्वा—स्त्वमपा अंजनयस्त्वं गाः ।
 त्वमा तंतन्धोर्षन्तरिक्षं त्वं ज्यातिषा वि तमो ववर्थ २२
 वृधेन नो मनसा देव सोम रायो भागं संहमावन्नभि पुंध्य ।
 मा त्वा तंतुदीशिषि वीर्यसा—भयैभ्यः प्र चिकित्सा गविंशी २३ [२३] (१०१०)

(९२)

१८ गोनमो राह्मणः । उषाः, १६-१८ अक्षिवती । १-४ जगती;
५-१२ त्रिष्टुप्; १३-१८ उष्णिक् ।

एता उ त्या उषसः केतुमकत पूर्वे अर्धे रजसो भानुमन्त्रे ।
निष्कृष्वाना आयुधानीव धृष्णावः प्रति गावोऽरुषीर्यन्ति मातरः । १
उदपतन्नरुणा मानवा वृथा स्वायुजो अरुषीगा अयुक्षत ।
अकन्नृषासो वयुनानि पूर्वथा रुशन्तं भानुमरुषीरगिश्चयुः । २
अर्चन्ति नारीरपसो न विष्टिभिः समानेन योजनेना पशवतः ।
इषं वहन्तीः सुकृते सुदानवे विश्वेदह यजमानाय सुन्वते । ३
अधि पेशांसि वपते नूतुरिवा—पोणुते बक्ष उसेव बर्जहम् ।
ज्योतिर्विश्वस्मे भुवनाय कृण्वती गावो न व्रजं व्युषा आवृतमः । ४
प्रत्यर्ची रुशदस्या अदशि वि तिष्ठते बाधते कृष्णमश्वम् ।
स्वरुं न पेशो विदधंश्च अत्र चित्रं द्विवो दृहिता भानुमश्वेन । ५ [२४]

अतारिष्म तमसम्यारमस्यो—षा उच्छन्ती वयुना कृणोति ।
श्रिय छन्वां न स्मर्यते विभाती सुप्रतीका सीमनसायाजीगः । ६
भाम्बती नेत्री सूनृतानां द्विवः स्तवे दृहिता गोनमेभिः ।
प्रजावतो नुवतो अश्वबुध्या—नुषो गोअर्ग्यो उप मामि वाजान् । ७
उषस्तमश्या यज्ञसं सुवीरं वासप्रवर्गं ययिमश्वबुधयम् ।
सुवसंसा श्रवसा या विमामि वाजप्रसूता सुमंगं बृहन्तम् । ८
विश्वानि देवी भुवनामिचक्ष्यां प्रतीची चक्षुर्विया वि भाति ।
विश्वं जीवं चरमं बोधयन्ती, विश्वस्य वार्षमविद्वन्मनायोः । ९
पुनःपुनर्जायमाना पुगणी समानं वर्णमभि शुम्भमाना ।
श्वश्रीर्व कृत्नुर्विज आभिनाना मर्तस्य देवी जग्यन्यायुः । १० [२५]

व्युण्वती द्विवो अन्तां अबो—ध्यप स्वमारं सनुतयुंयोति ।
प्रमिनती मनुष्या युगानि याषां जारस्य चक्षसा वि भाति । ११
पशान् चित्रा सुभगा प्रधाना सिन्धुन क्षाद उर्विया द्यमश्वेन ।
अमिनती देव्यानि व्रतानि सूर्यस्य चेति रुडिमिहंशाना । १२ (१०९९)

उपस्तृप्तिवन्नमा मरु-स्मर्यं वाजिनीवति । येनं लोकं च तनयं च धामहे १३
 उषो अघेह गोम-त्यम्बावति विभादरि । रेवदुस्मे व्यृच्छ मुनृतावति १४
 युष्वा हि वाजिनीव-त्यम्बा अघारुणो उषः । अथा नो विश्वा सोमंगान्या वह १५ [२६]

अश्विना वर्तिरुग्मदा गोमद दत्ता हिरण्यवत । अवीग्रथं समनमा नि र्यच्छतम १६
 याषित्था भृशोकमाविषो ज्योतिर्जनाय चक्रथुः । आ न ऊर्जे वहतमश्विना युवम १७
 एह क्वा मघोमुवा क्वा हिरण्यवतनी । उषर्बुधो वहन्तु सोमपीतये १८ [२७] (१०२८)

(५३)

१२ गेतमो राहुगणः । अग्नाभोमौ । १-३ अनुष्टुप् ; ४-७, १२ त्रिष्टुप् ; ८ जगती त्रिष्टुप्वा,

५-११ गायत्री ।

अग्नीषोमाविमं सु मे गृणुत वृषणा हवम ।
 मतिं सूक्तानि हर्यतं भवतं वागुषे भयः १
 अग्नीषोमा यो अद्य वा-मिदं वचः भप्यति ।
 तस्मै धत्तं सुवीर्यं गवां पोषं स्वदव्यम २
 अग्नीषोमा य आहुतिं यो वां दाशान्दुविष्कृतिम ।
 स प्रजया सुवीर्यं विश्वमायुर्व्यभवत ३
 अग्नीषोमा चेति तद वीर्यं वा यदमुष्णीतमवसं पणि गाः ।
 अवातिरतं बृस्यस्य शेषो ऽविन्दतं ज्योतिरेकं बृहभ्यः ४
 युषमेतानि विवि रोचना-न्यग्निश्च सोम सकृन् अधत्तम ।
 युषं सिन्धूरमिशस्तेरवृष्ट्या-दग्नीषोमावमुञ्चतं गृभीतान ५
 आन्यं विषो मातरिश्वा जमारा-मश्नावन्यं परि र्येनो अद्रः ।
 अग्नीषोमा ब्रह्मणा वावृधानो-रुं यज्ञाय चक्रथुरु लाकम ६ [२८]
 अग्नीषोमा हविषः प्रस्थितस्य कीतं हर्यते वृषणा जुषेथाम ।
 सुशर्माणो स्ववसा हि भूत-मथा धत्तं यजमानाय शं योः ७
 यो अग्नीषोमा हविषा सपर्याद देवद्रीचा मनसा या घृतेन ।
 तस्यं वृतं रक्षतं पातमहंसा विशे जनाय महि शर्म यच्छतम ८
 अग्नीषोमा सर्वेदसा सहुती वनतं गिरः । स देवत्रा बभूवथुः ९
 अग्नीषोमावनेन वां यो वां घृतेन दाशति । तस्मै दीदयतं बृहन् १० (१०३८)

अग्नीषोमाग्निमानि नो युवं हव्या जुजोषतम् । आ यांतमुषं नः सर्वा ११
 अग्नीषोमा पिपृतमर्वतो न आ प्यायन्तामृश्रियां हव्यसुवः ।
 अस्मै बलानि मघवन्सु धत्तं कृणुतं नो अध्वरं श्रुष्टिमन्तम् १२[२९](१०४०)

(९.४) [पञ्चदशोऽनुवाकः ॥१५॥ सू० ९४-१०५]

१६ कुत्स आङ्गिरसः । अग्निः (जातवेदाः) ; ८ (त्रय पादाः) देवाः, १६ उत्तरार्धस्य अग्निः,
 मित्रवरुणादितिसिन्धुपृथिवीद्यावो वा । जगतीः १५-१६ त्रिष्टुप् ।

इमं स्तोममर्हते जातवेदसे रथमिषं सं ग्रहेमा मनीषया ।
 भद्रा हि नः प्रमतिरस्य संमद्यग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव १
 यस्यै न्वमायजसे स साधत्यन्वा भेति वधते सुवीर्यम् ।
 स तृताव नेनमशोन्वहति अग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव २
 शक्रेम त्वा सुमिथं साधया धियं स्त्वे देवा हविर्गृन्त्याहुतम् ।
 त्वमावृत्तौ आ वह तान् सुष्टोमस्यग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव ३
 मरुभिध्मं कृणवांमा हवींषि ते क्षितयन्तः पर्षणापर्वणा वयम् ।
 जीवानवे प्रतरं साधया धिया अग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव ४
 विशां गोषा अस्य चरन्ति जन्तवो द्विपश्च यदुत चतुष्पदकुर्मिः ।
 चित्रः प्रकेत उषसो महौ अख्यग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव ५ [३०]
 त्वमध्वर्युवत होतामि पूर्यः प्रशाप्ता पोतां जुमुषां पुरोहितः ।
 विश्वा बिद्धौ आर्विज्या धीर पुष्यस्यग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव ६
 यो विश्वतः सुपर्नाकः सृष्टुर्मि दूरे चित्र सन्तज्जिह्वावर्ति रोचसे ।
 गत्र्यग्निचुङ्क्षो अग्निं देव पश्यस्यग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव ७
 पूर्वो देवा मवतु सुन्वतो रथो अस्माकं शंसो अश्व्यन्तु वृद्धाः ।
 तदा जानीतोत पुष्यता वचा अग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव ८
 वधेर्दुःशंसो अपं वृद्धो जहि दूरे वा ये अन्ति वा के चिद्विष्णिः ।
 अथा यज्ञाय गृणत सुगं वृष्यग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव ९
 यदयुक्था अरुषा रोहिता रथे वार्तजुता वृषभस्यैव ते रवः ।
 आदिन्वमि वनितो धूमकेतुना अग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव १० [३१](१०५०)

- अधं स्वनावुत बिभ्युः पतत्रिणो दप्सा यत् ते यक्सादो व्यस्थिर्ग्नः ।
 सुगं तत् ते तावकेभ्यो रथेभ्यो ऽग्नें सुख्ये मा रिषामा वयं तव ११
 अयं मित्रस्य वरुणस्य धारसि ऽवसातां मरुतां हृष्टो अजुतः ।
 मृळा सु नो भूवंषां मनः पुनरथे सुख्ये मा रिषामा वयं तव १२
 देवो देवानामसि मित्रो अजुतो वसुर्वसूनामसि चारुग्ध्वर ।
 शर्मन्त्यास तव सप्रथस्तमे ऽग्नें सुख्ये मा रिषामा वयं तव १३
 तत् ते भद्रं यत् समिद्धः स्वे दमे सोमाहुतो जस्मं मृष्टयत्तमः ।
 दधासि रत्नं द्रविणं च वाङ्मुषे ऽग्नें सुख्ये मा रिषामा वयं तव १४
 यस्मै त्वं सुप्रविणो वदाशो ऽनागास्त्वमदिते सर्वताता ।
 वं भोजेण शर्षसा बोधयामि प्रजावता गधस्ता ते स्याम १५
 स त्वमग्ने सौभगत्वस्यं विद्धः—सग्माकृमायुः प्र तिरेह देव ।
 तस्मां मित्रो वरुणो मामहन्ता—मदितिः मिन्धुः प्रथिवी उत द्यौः १६ [३२] (१०१६)

[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० १-३२]

(९५)

११ कुम्भ आहिरसः । अग्निः, औषसोऽग्निर्षा । प्रिष्टुः ।

- हे विरूपे चरतः स्वर्थं अन्यान्या वन्ममुप धापयंत ।
 हरिरन्यस्यां भवति स्वधाद्यज्ञं धुको अन्यस्यां दृष्टो भवतीः १
 वृशोमं त्वष्टुर्जनयन्त गग्ने—मर्तन्द्रासो युवतयो विमुग्धम ।
 तिग्मानोर्कं स्वयंशसं जनेषु विगोचमानं परि षी नयन्ति २
 त्रीणि जाना परि भूषन्त्यस्य समुद्र एकं दिव्यैकमप्सु
 पूर्वामनु प्र विक्षं पार्थिवाना—मृतान प्रशामत वि दधावनप्सु ३
 क इमं वो निषयमा चिकेत वत्सो मातृर्जनयन स्वधार्मिः ।
 वृहतीनां गर्भो अपसामुपस्था—न्महान कविनिश्चरति स्वधावीन ४
 आविष्टो बध्ने चारुगासु जिह्वानामृध्वः स्वयंशा उपस्थं ।
 उभे त्वष्टुर्बिभ्यतु जायमानात पत्नीची सिंहे प्रति जाषयते ५ [१]
 उभे भद्रे जाषयते न मेने गावो न वाश्वा उप तस्थुर्ववः ।
 स दक्षाणां दक्षपतिर्बभूवा—अन्ति यं दक्षिणतो हविर्भिः ६ (१०१२)

उद ययमीति सवितेव बाहू उभे सिधौ यतने मीम क्रञ्चन् ।	
उच्छृङ्खलम्कमजते सिमस्मा-न्नवा मातृभ्यो वसना जहाति	७
त्वेष रूपं कृणुत उतर्गं यत् संपुञ्चानः सवने गोभिर्भृद्भिः ।	
कविर्बुधं परि मर्ष्यते धीः सा वृषताता समितिर्बभूव	८
उरु ने ज्ञयः पर्येति बुधं त्रिगन्धमानं सहिषस्य धाम ।	
विश्वंमिग्ने स्वयंशोभिर्भिद्भो ददेधेभिः पायुभिः पाह्यस्मान्	९
धन्वन्स्योतः कृणुते गातृमृभिः शुक्लैरुमिभिर्गभिः नक्षति क्षाम ।	
विश्वा सनानि जठरं धनं धन्वन्त्राम् चगनि प्रमृषु	१०
एवा नां अग्ने समिधो वृषानो वेदत पावक श्रवसे वि माहि ।	
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता-मर्दिताः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः	११ [६] (१०६७)

(१६)

१. कुन्स आदिगन्सः । अग्निः, द्रविणोदा अग्निषां । त्रिष्टुप् ।

म प्रतथा सहसा जायमानः सद्यः कान्यदति कर्तुं धत्त विश्वा ।	
आपश्च मित्रं धिपणां च माधन देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम	१
म पूर्वया निधिदा कृत्यताया-रिमाः यजन् अन्नयन्मननाम ।	
विवस्वता चक्षमा द्यामपश्च देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम	२
तमीळित प्रथमं यज्ञसाधं विश आगीगहुतमृ-जगानम ।	
ऊर्जः पुत्रं भर्तुं सृपदानुं देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम	३
स मातरिश्वा पुरुवारं पुष्टि-त्रिदं गातुं तनयस्य स्वर्दिन ।	
विशां गोपा जनिता रोदंशो-देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम	४
नक्तंषासा वर्णमामेभ्योऽन धापयेत् शिशुमेकं ममीची ।	
द्यावाक्षामा रुक्मो अन्तर्वि भाति देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम ।	५ [३]
रायो बुधः संगमनो वसुनां यज्ञस्य कर्तुर्मन्मसार्थना वेः ।	
अमृतत्वं रक्षमाणाम एनं देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम	६
नृ च पुरा च सवने रयीणां जातस्य च जायमानस्य च क्षाम ।	
सतश्च गोपां भवतश्च मरु-देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम	७
द्रविणोदा द्रविणसन्तुगस्य द्रविणोदाः सनरस्य प्र यैसत ।	
द्रविणोदा वीरवतीमिषं नो द्रविणोदा रसते वीर्यमायुः	८ (१०७५)

एषा नो अग्रे समिधा वृधानो रेवत पावक श्वमे वि माहि ।

तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः

१ [४] (१०८५)

(९७)

१ कुन्स आङ्गिरसः । अग्निः, शुक्लमित्रो । रात्र्यग्नी ।

अप नः शोशुचवृधम मग्ने शोशुध्या ययिष

अप नः शोशुचवृधम

१

सुक्षेत्रिया सुगातया वसुया व यजामह

अप नः शोशुचवृधम

२

प्र यद् भन्विष एषां गार्भमाकासश्च सूर्यः

अप नः शोशुचवृधम

३

प्र यत् ते अग्रे सूर्यो जायमहि प त वयम्

अप नः शोशुचवृधम

४

प्र यवुग्नेः सहस्वतो विश्वतो गन्ति भानवः

अप नः शोशुचवृधम

५

त्वं हि विश्वतोमुख विश्वतोः परितः शमि

अप नः शोशुचवृधम

६

द्विषो नो विश्वतोमुखः सि नवेव रात्र्य

अप नः शोशुचवृधम

७

स नः सिन्धुमिव नावण त एषां स्वमतो

अप नः शोशुचवृधम

८

[५] (१०८६)

(९८)

३ कुन्स आङ्गिरसः । अग्निः, वैश्वानरोऽग्निर्वा । विश्वप ।

वैश्वानरस्य सुमती स्याम रात्रः हि कुं भुवनानामभिधाः ।

इतो जातो विश्वमिदं वि चष्ट वैश्वानरो यनते सूर्येण

१

पृष्टो दिवि पृष्टो अग्निः पृष्टिद्यां पृष्टो विश्व आषधीरा दिवशः ।

वैश्वानरः सहसा पृष्टो अग्निः स नो दिवा स त्रिषः पातु नक्तम्

२

वैश्वानर तव तत् सूर्यमस्त्वस्मान रापो भयवानः भवन्ताम् ।

तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः

३

[६] (१०८७)

(९९)

१ कश्यपो मारीचः । अग्निः, जातवेदा अग्निर्वा । विश्वप ।

जातवेदसे सुनवाम सोमं मरातीयतो नि वृहाति वेदः ।

स नः पर्वदति वृगणि विश्वा नावेव सिन्धुं वृतिताम्यग्निः

१

[७] (१०८८)

(१००)

१९ वार्षागिराः ऋज्जाम्बाऽम्बरीष-सहदेव-मयमान-सुरापसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- स यो वृषा वृष्येभिः समोका महो विबः पृथिव्याश्च सभ्राद् ।
सतीनसत्वा हृष्यो मरेषु मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती १
- यस्यानाप्तः सूर्यस्येव यामो मरेभरे वृषहा शुष्मो अस्ति ।
वृषन्तमः ससिभिः स्वेभिरेवै-मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती २
- विवा न यम्य रेतसो दुर्वाणाः पन्थासा यन्ति शशसापरीताः ।
तरुहृषाः भासहिः पौंस्येभि-मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती ३
- सो अङ्गिरेभिर्गङ्गिरस्तमो भूद वृषा वृषभिः ससिभिः सखा सन ।
ऋग्मिभिर्ऋग्मी गातुमिर्ज्येष्ठा मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती ४
- स सुनुभिर्न रुद्रभिर्ऋग्वा नृषाह्यं सासह्यं अमित्रान् ।
सनीजिभिः भवम्यानि तूषेन मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती ५ [८]
- स मनुष्योः समवेनस्य कृता ऽस्माकैभिर्नुभिः सूर्यै सनत् ।
अस्मिन्नहन्तसत्पातिः पुरुहूता मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती ६
- तमृतयो रणयन्तुहस्तौ न क्षेमस्य क्षितयः कृण्वत त्राम ।
स विश्वस्य कुरुष्वस्यैव एको मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती ७
- तमस्सन्त शशस उत्सवेषु नरा नरमवसं तं धनाय ।
सो अन्ध षिण तमसि ज्यातिर्विदन् मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती ८
- स सुव्येनं यमति शयतगिञ्चत् स दक्षिणे संगृभीता कृतानि ।
स कीरिणा चित सनिता धनानि मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती ९
- स ग्रामेभिः सनिता स रथेभि-षिद् दिश्वामिः कृष्टिभिर्नद्यैश्च ।
स पौंस्येभिर्भिरभिरशस्ती-मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती १० [९]
- स जामिभिर्यत् समजाति मीङ्क्षे ऽजामिभिर्वा पुरुहूत एवं ।
अपां तांकरस्य तनयस्य जेषे मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती ११
- स वज्रमृद वस्युहा भीम उग्रः सहस्रचेताः शतनीथिः ऋग्वा ।
चघ्रीषो न शर्वसा पाश्र्वजन्यो मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती १२ (११००)

तस्य वज्रः क्रन्दति स्म त स्वर्षा दिवो न त्वेषो रवथः शिमीवान् ।	
तं संचन्ते सनयन्तं धनानि मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती	१३
यस्याजस्रं शर्वसा मानमुक्थं पणिमुजद् गदंसी विश्वतः सीम् ।	
स पणिषुत कर्तुभिर्मन्दसानो मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती	१४
न यस्य देवा वृक्ता न मता आपञ्चन शर्वसो अन्तमापुः ।	
स प्ररिक्त्वा त्वक्षसा क्षमो दिवश्च मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती	१५ [१०]

रोहिच्छयावा सुमदंशुल्लामी द्यूक्षा गय क्रज्जाम्भस्य ।	
वृषण्वन्तं बिभ्रती धृषु रथं सन्द्रा चिकेत नाहुषीषु विक्षु	१६
एतत् त्यत त इन्द्र वृष्ण उक्थं वार्षागिग अभि गृणन्ति राधः ।	
क्रज्जाम्भः प्रतिभिरम्भुगिषः सहदेवो भयमानः सुगधाः	१७
दस्युञ्छिष्ठम्यैश्च पुरुहूत एवै हत्वा पृथिव्या शर्वा नि बर्हति ।	
सनत् क्षेत्रं सार्वभिः श्वित्येभिः सनत् सूर्य सनदुपः सुवज्रः	१८
विश्वाहेन्द्रो अधिवक्ता नो अस्त्वपगहिताः सनुयाम् वार्यम् ।	
तस्मा मित्रो वरुणा मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः	१९ [११] (११०७)

(१०१)

११ कुन्स आङ्गिरसः । इन्द्रः (१ गर्मेखाविण्युपनिषद्) । जगती, ८-११ त्रिष्टुप् ।

प्र मन्दिने पितुमर्द्विता वचो यः कृष्णागंभा निरहंञ्जुजिभ्वना ।	
अवस्यषो वृषणं वज्रदक्षिणं मरुत्वन्तं सख्याय हवामहे	१
यो व्यसं जाह्नवाणेन मनुयुना यः शम्भवं यो अहन पिभुमव्रतम् ।	
इन्द्रो यः शुष्णांशुषु न्यावृणद् मरुत्वन्तं सख्याय हवामहे	२
यस्य द्यावापृथिवी पारस्य महद् यस्य वृते वरुणा यस्य सूर्यः ।	
यस्येन्द्रस्य सिन्धुवः सश्वति वृते मरुत्वन्तं सख्याय हवामहे	३
यो अश्वानां यो गवां गोपतिवशी य आरितः कर्मणि कर्मणि स्थिरः ।	
वीळोश्चिबिन्द्रो यो असुन्वतो वधा मरुत्वन्तं सख्याय हवामहे	४
यो विश्वस्य जगतः प्राणतस्पति यो ब्रह्मणो प्रथमा गा अर्विन्दत ।	
इन्द्रो यो दस्युरधरो अवार्तिग्न मरुत्वन्तं सख्याय हवामहे	५ (१११२)

यः क्षुरेभिर्हव्यो यश्च भीरुभिः—यो धावद्भिर्हयते यश्च जिग्युभिः ।
इन्द्रं यं विश्वा भुवनाभिः संवृधु—मरुत्वन्तं सख्याय हवामहे

६ [१२]

रुद्राणामिति प्रदिशां विचक्षणो रुद्रेभिर्योषां तनुतं पृथु अयः ।
इन्द्रं मनीषा अभ्यचोति श्रुतं मरुत्वन्तं सख्याय हवामहे
यद् वा मरुत्वः परमे सधस्थं यद् वाय्वे वृजने मादयासि ।
अत आ याह्यध्वं नो अच्छां त्वाया हविश्चक्रमा सन्यराधः
त्वायन्दु सोमं सुषुमा सुदक्ष त्वाया हविश्चक्रमा बह्यवाहः ।
अथा नियुत्वः सगणो मरुद्भिर्—रुम्भिन् युते बर्हिषि मादयस्व
मादयस्व हरिभिर्ये त इन्द्र विद्यस्व दिप्ते यि सृजस्व धेने ।
आ त्वां सुशिप्रं हरयो वहन्तु—शनं हव्यानि प्रति नो जुषस्व
मरुत्वोन्नस्य वृजनस्य गोपा वयमिन्द्रेण सनुयाम वाजंम ।
तन्नां मित्रो वरुणो मामहन्ता—मर्दिनिः सिन्धुः पृथिवी जत द्यौः

७

८

९

१०

११ [१३] (१११८)

(१०२)

११ युक्स आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगताः ११ ऋषदुप ।

इमां ते धियं न भरे महो मही—मस्य स्तोत्रे पिपणा यत न आनजे ।
तमुत्सवे च प्रसवे च मासहि—मिन्द्रं वृवायः शर्वसासवृञ्जनु
अस्य श्रवो नद्यः सम बिभ्रति द्यावाक्षामां पृथिवी दर्शतं वपुः ।
अस्मै सृयाचन्द्रमर्षामिचक्षे श्रद्धे कर्मिन्द्र चगता विततुर्गम्
तं स्मा रथं मघवन् प्रार्ष सातये जेज्जं यं ते अनुमर्षाम संगमे ।
आजा व इन्द्र मनसा पुरुदुत त्वायन्द्वयो मघवञ्छर्म यच्छ नः
वयं जयम त्वया युजा वृतं—मस्माकमेतामुर्दवा भरेभर ।
अम्मभ्यमिन्द्र वरिवः सुगं कृषि म शत्रूणां मघवन् वृष्ण्या रुज
नाना हि त्वा हवमाना जना इमे धर्नानां धर्तरवसा विपन्यवः ।
अस्माकं स्मा रथमा तिष्ठ सातये जेज्जं हीन्द्र निभृतं मजस्तव

१

२

३

४

५ [१४]

गोजितां बाहू अमितक्रतुः सिमः कर्मन्कमञ्छतमूर्तिः स्वर्जकरः ।
अकल्प इन्द्रः प्रतिमानमोजसा—था जना वि ह्वयन्ते सिषासवः

६

(११२४)

उत ते शतान्मपयच्छुक्च भूयस उत सहधाव रिचिबे कृष्टिषु भवः ।

अमात्रं त्वा पिषणां तित्विषे म—ह्यधा वृत्राणि जिघ्रसे पुनर ७

त्रिषिष्टिधातुं प्रतिमानमोजस—स्तिष्ठो भूमिर्नृपते त्रीणि गच्छना ।

अतीदं विश्वं भुवनं वषक्षिथा—शत्रुर्निद्रं जनुषां सनादसि ८

त्वां वृषेषु प्रथमं हवामां त्वं बभूधु पुननासु सासहिः ।

सेमं नः कारुमुपमन्युमुग्निषु—मिन्द्रः कृणातु प्रसवे रथं पुरः ९

त्वं जिगेध न धनो करेधिथा—मेष्वजा मयधनं महत्सु च ।

त्वामुग्रमवसे सं शिशिम—स्यधा न इन्द्र हयनेषु बोधय १०

विश्वोहेन्द्रो अधिवृक्ता नो अ—न्वपरिब्रुताः सनुयाम वाजसु ।

तज्जो मित्रो वरुणो मामहन्ता—मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ११ [१५] (११९९)

(१०३)

८ कुत्स आहिरसः । इन्द्रः । त्रिष्टुपः ।

तत ते इन्द्रियं परमं पंगवै—रधारयन्त कुवयः पुरवम् ।

अमेदमन्यद विष्ये—न्यवस्य समी पृथयते समनव केतुः ६

म धारयत पृथिवीं पुपथक्च वज्रं कृत्वा निरपः संसजः ।

अहन्नहिममिनद्वीहिणं व्यहन व्यसं मयवा शचीमिः ७

म जातुममां अहर्धान ओजः पुंगुं विमिन्त्रन्नचरद वि दाम्सीः ।

विद्वान वज्रिन वस्यवे हतिसम्पन्—ऽऽयं महो वधया दृष्टमिन्द्र ८

तद्वृषं मानुषमा युगानि कीर्तन्य मयवा नाम विश्वतः ।

उपपयन वस्युहत्याय वज्री यद्वं सनुः श्वसं नाम वृध ९

तद्वस्यदं पश्यता भूरि पुष्टं अविन्द्रस्य धनन कीर्याय ।

म गा अविन्नुत मो अविन्द्रदश्वान त्व ओषधीः सो आः स वनानि १० [१७]

भुरिकर्मणे वृषभाय वृष्णे सत्यश्रुष्माय सुनवाम साममः ।

य आहत्या परिपन्थाय शुंगे ऽयंज्वनो विभज्जकति वधः ६

तयिन्द्र मेवं कीर्यं चकथं यत समन्तं वज्रणाबाधियोऽहिम् ।

अनु त्वा पत्नीर्हवितं वयश्च विश्वं वृषामां अमवृज्जनु त्वा ७

शुष्णं पिपुं कुर्यवं वृत्रमिन्द्र यदावर्धावि पुरः शम्बरस्य ।

तज्जो मित्रो वरुणो मामहन्ता—मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ८ [१७] (११३०)

(१०४)

९ कुत्स आङ्गिरसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

येनिष्ट इन्द्र निषेदे अकारि तमा नि र्षीं स्थानो नार्यी ।
 विमुच्या वयोऽवसायाश्वां वृषा वस्तोर्वहीयसः प्रपित्वे १
 ओ त्वे नर इन्द्रमृतये गु—नृ चित् तान् त्सद्यो अर्ध्वनो जगम्यात् ।
 वेवासो मृत्युं दासस्य श्रमन्न् ते न आ वक्षन् त्सुविताय वर्णम् २
 अव त्मना भरते केतवेवा अव त्मना भरते फेनमुद्गन् ।
 क्षीरेण स्नातः कुर्यवस्य योषे हते ते स्यातां प्रवणं शिफायाः ३
 युयोप नाभिरुपरस्यायोः प्र पूर्वाभिस्तिरते राटि शूरः ।
 अञ्जसी कुलिशी वीरपत्नी पयो हिन्वाना उदमिर्मरन्ते ४
 प्रति यत् स्या नीधादग्निं दम्यो—रोको नाच्छा सर्वनं जानती गां ।
 अर्थ स्मा नो मघवञ्छकृतादि—न्मा नो मघेर्व निष्पपी परां वाः ५ [१८]

स त्वं न इन्द्र सूर्ये सो अप्सर्व—नागास्त्व आ भ्रज जीवञ्से ।
 मान्तरां भुजमा रीरिषो नः श्रद्धितं ते महत इन्द्रियाय ६
 अधा मन्ये भव ते अस्मा अधायि वृषा चोदस्व महते धनाय ।
 मा नो अकृते पुरुहूत योना—विन्द क्षुध्यद्भ्यो वयं आसृतिं वाः ७
 मा नो वधीरिन्द्र मा परां वा मा नः प्रिया भोजनानि प्र मोषीः ।
 आण्डा मा नो मघवञ्छकृ निर्मे—न्मा नः पात्रां भेत सहजानुषाणि ८
 अर्वाङ्घ्रि सोमकामं त्वाहु—रयं सुतस्तस्य पिबा मदाय ।
 उरुध्यचा जठर आ वृषस्व पितेर्व नः शृणुहि ह्ययमानः ९ [१९] (११४९)

(१०५)

१० त्रिन आप्यः, कुत्स आङ्गिरसो वा । विश्वे देवाः । पंक्तिः ।

८ यवमध्या महाबृहती । १९ त्रिष्टुप् ।

चन्द्रमा अप्सर्वान्तरा, शृणोर्णां धावते ऋषि ।
 न वो हिरण्यनेमयः पदं विन्दन्ति विद्युतो वित्तं मे अग्न्य रोदसी १
 अर्थमिदं वा उ अर्थिन आ जाया युवते पतिम् ।
 तुष्ठाते वृष्णयं पर्यः परिदाय रसं बुहे वित्तं मे अग्न्य रोदसी २ (११४८)

मो पु वेवा अदः स्वः । रवं पादि विवस्परि ।

मा सोम्यस्य शंभुवः शुर्ने मूम कवां चन वितं मे अस्य रोदसी ३

यज्ञे पृच्छाम्यवमं स तद् वृत्तो वि वीचति ।

कं कृतं पुष्यं गुतं कस्तद् विमर्ति नुर्तनो वितं मे अस्य रोदसी ४

अमी ये वेवाः स्थनं त्रिष्वो रोचने विवः ।

कद् वं कृतं कदनृतं कं प्रजा व आहुति-वितं मे अस्य रोदसी ५ [२०]

कद् वं कृतस्य धर्णसि कद् वरुणस्य चक्षणम ।

कद्वयम्णो महस्पथा-तिं कामेम वृक्ष्यो वितं मे अस्य रोदसी ६

अहं सो अस्मि यः पुरा सुते वदामि कानि चित ।

तं मां स्पन्त्याध्याहं वृको न तुष्णजं मृगं वितं मे अस्य रोदसी ७

सं मां तपन्यभितः सपनीरिष पशवः ।

मूषो न शिश्रा व्यदन्ति साध्वः स्तोतारं तं शतकता वितं मे अस्य रोदसी ८

अमी ये सप्त रश्मय-स्तत्रां म नाभिरातता ।

त्रितस्तद् वेवाप्यः स जामित्र्याय रभति वितं मे अस्य रोदसी ९

अमी ये पञ्चोक्षणा मध्ये तस्थुर्महे विवः ।

वेवजा नु प्रवाच्यं मधीचीना नि यावृनु-वितं मे अस्य रोदसी १० [२१]

सुपर्णा एत आसन् मध्य आराधनं विवः ।

ते संधन्ति पथो वृक्षं तरन्तं यज्ञतीरो वितं मे अस्य रोदसी ११

नव्यं तदुक्ष्यं हितं वेवासः मृगवाचनम ।

कृतमर्षन्ति सिन्धवः सत्यं तातान् सूर्यो वितं मे अस्य रोदसी १२

अग्रे तव त्यदुक्ष्यं वृषेष्टस्त्याग्यम ।

स नः सप्तो मनुष्वदा इवान् यक्षि विवृष्टो वितं मे अस्य रोदसी १३

सप्तो होता मनुष्वदा वृषो अच्छा विवृष्टः ।

अग्निह्वया सुवृषति वृषो वृषेषु मेधिरा वितं मे अस्य रोदसी १४

मह्यो कृणोति वरुणो गातुषिर् नर्मिमहे ।

व्युर्णोति हृवा मुतिं तस्थो जायतामृतं वितं मे अस्य रोदसी १५ [२२]

असौ यः पन्था आवृत्यो विवि प्रवाच्यं कृतः ।

न स वेवा अतिक्रमे तं मर्तासो न पश्यथ वितं मे अस्य रोदसी १६ (११९२)

त्रितः कृपेऽर्हति ते देवान हवत कुतये ।

तच्छुभ्राव बृहस्पतिः कृषवर्माहृणावुरु विसं मे अस्य रोदसी १७

अतुणो मां सकृद वृकः पथा यन्नें वृद्धो हि ।

उज्जिहीते निचाप्या तष्टेव पृथ्यामयी विसं मे अस्य रोदसी १८

एनाङ्गुषेण वयमिन्द्रवन्तो ऽमि प्याम वृजते सर्ववीराः ।

तस्मै मित्रा वरुणो मामहन्ता मर्दिनिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः १९ [२३] (११३५)

(१०६ : [चोडशोऽनुवाकः ॥ १६ ॥ सू० १०६-११५]

१ कुन्स आङ्गिरसः । विश्वे देवाः । जगती ७ णिष्टपु ।

इन्द्रं मित्रं वरुणमग्निमतये मारुतं गर्धो अर्दिति हवामह ।

रथं न दुर्गाद वसवः सुदानवो विश्वस्माञ्चो अहंसो निष्पिपतन १

त आदित्या आ गता सवतांतये भूत देवा वृत्रतुर्येषु शंभुवः ।

रथं न दुर्गाद वसवः सुदानवो विश्वस्माञ्चो अहंसो निष्पिपतन २

अर्बन्तु नः पितरः सुप्रवाचना उत देवी देवपुत्र कतावृधा ।

रथं न दुर्गाद वसवः सुदानवो विश्वस्माञ्चो अहंसो निष्पिपतन ३

नराशंसं वाजिनं वाजयस्मिह क्षयस्त्रीं पृषणं सुक्षैरीमहे ।

रथं न दुर्गाद वसवः सुदानवो विश्वस्माञ्चो अहंसो निष्पिपतन ४

बृहस्पते सवमिक्षः सुगं कृधि शं योयत ते मनुहितं तदीमहे ।

रथं न दुर्गाद वसवः सुदानवो विश्वस्माञ्चो अहंसो निष्पिपतन ५

इन्द्रं कुन्सां वृत्रहणं शचीपतिं काटे निवाह्य ऋषिर्हवतये ।

रथं न दुर्गाद वसवः सुदानवो विश्वस्माञ्चो अहंसो निष्पिपतन ६

देवैर्नो वृथयदितिनि पातु वृषस्त्राता त्रायतामप्रयुच्छत ।

तस्मै मित्रो वरुणो मामहन्ता मर्दिनिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ७ [२४] (११७०)

(१०७)

३ कुन्स आङ्गिरसः । विश्वे देवाः । णिष्टपु ।

यज्ञां देवानां प्रत्यति मुञ्च—मादित्यासो भवता सृष्टयन्तः ।

आ सोऽर्वाचीं सुमतिर्वृत्त्या वृंहोऽग्निद्या वरिवोवितरासंत

१ (११७३)

- उप नो वेवा अवसा गमन्त्वङ्गिरसां सामभिः स्तुयमानाः ।
 इन्द्र इन्द्रियैर्मरुतो मरुद्भिर्गावित्यैर्नो अर्धितिः शर्म यंसत् २
- तस्मै इन्द्रस्तद वरुणस्तदग्निं स्वर्ग्यमा तत संविता चनो धात ।
 तस्मै मित्रो वरुणो मामहन्ता मर्धितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्याः ३ [२५] (११५५)

१०८

१३ कृत्स्न आगिरसः । इन्द्राग्नी । विश्वेषु ।

- य इन्द्राग्नी चित्रतमो रथो वा सभि विश्वानि भुवनानि चरते ।
 तेना यातं सूर्यं तस्थिवासा मथा सोमस्य पिबतं सुतस्य १
- यावद्विदं भुवनं विश्वमस्य पुरुष्यचा वग्मितां गभीरम् ।
 तावीं अयं पातये सोमो अस्वर्गमिन्द्राग्नी मनस युवस्याम् २
- चक्राधे हि सध्यः । इक्ष्मं भद्रं मन्त्रीर्वाणा वृत्रहणा उत स्थः ।
 ताविन्द्राग्नी सध्यश्चा निषद्या वृष्णाः सोमस्य वृषणा वृषधाम् ३
- समिद्धं पृथग्निष्वांनजाना यतस्तुं वा बर्हिर्न तिस्तिराणा ।
 तीभिः सोमैः परिषक्तेभिर्वागेन्द्राग्नी सोमनसाय यातम् ४
- यानीन्द्राग्नी चक्रथुर्वीर्याणि यानि रूपाण्युत वृष्ण्यानि ।
 या वां प्रजानि सूर्या शिवाति तेभिः सोमस्य पिबतं सुतस्य ५ [२६]

- यद्वज्रं प्रथमं वां वृणानोऽहं उयं सोमो अमुरैर्नो विहृष्यः ।
 तां सत्यां अद्भामस्या हि यात मथा सोमस्य पिबतं सुतस्य ६
- यदिन्द्राग्नी मर्धः स्वे दुरोणे यद ब्रह्मणि गर्जनि वा यजत्रा ।
 अतः परि वृषणावा हि यात मथा सोमस्य पिबतं सुतस्य ७
- यदिन्द्राग्नी यदेषु तुर्वशांषु यद ब्रह्मज्वनुषु पूरुषु स्थः ।
 अतः परि वृषणावा हि यात मथा सोमस्य पिबतं सुतस्य ८
- यदिन्द्राग्नी अवमस्यां पृथिव्यां मध्यमस्यां परमस्यामुत स्थः ।
 अतः परि वृषणावा हि यात मथा सोमस्य पिबतं सुतस्य ९
- यदिन्द्राग्नी परमस्यां पृथिव्यां मध्यमस्यामवमस्यामुत स्थः ।
 अतः परि वृषणावा हि यात मथा सोमस्य पिबतं सुतस्य १० (११८५)

यविन्द्राग्नी विवि धो यत् पृथिव्यां यत् पथित्वोर्ध्वीष्वप्सु ।

अतः परं वृषणावा हि यात—मथा सोमस्य पिबतं सुतस्य ११

यविन्द्राग्नी उर्विता सूर्यस्य मध्ये विवः स्वधयां मावयेधे ।

अतः परं वृषणावा हि यात—मथा सोमस्य पिबतं सुतस्य १२

एवेन्द्राग्नी पयिषांसां सुतस्य विन्वास्मभ्यं सं जयतं धनानि ।

तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता—मर्वितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः १३ [२७] (११८८)

(१०९.)

८ कुत्स भंगिरसः । इन्द्राग्नी । त्रिष्टुप् ।

वि ह्यरुदं मनसा वस्यं हृच्छ—मिन्द्राग्नी ज्ञास उत वां सजातान् ।

नान्या दुषत प्रमतिरस्ति मह्यं स वां धियं वाजयन्तीमतक्षम १

अभवं हि भूरिदावत्तस वां विजामातुरुत वां घा स्यालात ।

अथा सोमस्य प्रपती युवभ्या—मिन्द्राग्नी स्तोमं जनयामि नवपम २

मा रच्छेन्न रश्मिरिति नाधमानाः पितृणां शक्तीरनुयच्छमानाः ।

इन्द्राग्निभ्यां कं वृषणी मदन्ति ता ह्यग्नी धिषणाया उपस्थं ३

युवाभ्यो देवी धिषणा मधुर्ये—न्द्राग्नी सोममुज्जती मुनोति ।

तावत्श्वेता भद्रहन्ता नृपाणी आ धावतं मधुना पृङ्गमप्सु ४

युवामिन्द्राग्नी वसूनां विभागे तवस्तमा शुभव वृत्रहन्त्ये ।

तावासायां रश्मिर्हि यजे अस्मिन् प्र चर्षणी मानयथां सुतस्य ५ [२८]

य चर्षणिभ्यः वृताहावेषु य पृथिव्या रिगिवाधे विवश्च ।

य सिन्धुस्य ५ गिरिभ्यां महिन्वा येन्द्राग्नी बिभ्वा मुवनायन्या ६

आ भस्यं शिक्षतं वज्रबाहु अस्मौ इन्द्राग्नी अवतं शर्बीभिः ।

इमे नु ते रुद्रयः सूर्यस्य योमः सपित्वं पितरं न आसन ७

पुरंदरा शिक्षतं वज्रहस्ता—स्मौ इन्द्राग्नी अवतं भरेषु ।

तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता—मर्वितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ८ [२९] (११९६)

(११०)

९ कुत्स आहिरसः । क्रमवः । जगती; ५, ९ त्रिष्टुप् ।

तत्तं मे अपस्तुतुं तापते पुनः स्वादिष्टा धीतिरुचधाय शम्यते ।
 अयं समुद्र इह विश्ववेद्यः स्वाहाकृतस्य समुं तृष्णुत क्रमवः १
 आभोगयं प्र यद्विच्छन्त एतना-पाकाः प्राञ्चो मम के चित्रापयः ।
 सौधन्वनासश्चरितस्य भुमना-गच्छत सविनुवाशुषो गृहम् २
 तत् सविता वोऽमुतत्वमासुव-दगोत्रां यच्छुवयन्त एतन ।
 त्वं चित्रमसमसुरस्य भक्षण-मेकं सन्तमकृणुता चतुर्वयम् ३
 विष्ठी शमीं तरणित्वेन वाघतां मतांसः सन्तो अमुतत्वमानशुः ।
 सौधन्वना क्रमवः सूरचक्षसः संवत्सरं समपृच्यन्त धीतिमिः ४
 क्षेत्रमिव वि ममुस्तेजनेनै एकं पात्रमृभवो जेहमानम् ।
 उपस्तुता उपमं नाधमाना अमर्त्येषु भवं इच्छमानाः ५ [३०]

आ मनीषामन्तरिक्षस्य नृभ्यः सुचेवं धृतं जुहवाम विद्वाना ।
 तरणित्वा ये पितुरस्य ससिचर क्रमवो वाजमरुहन् विवा रजः ६
 क्रमुर्न इन्द्रः शर्वसा नवीया-नृभुर्वाजैर्मिर्वसुमिर्वसुर्दुविः ।
 युष्मार्कं देवा अवसाहनि पियेई ऽभि तिष्ठम पुंसुतीरसुन्वताम् ७
 निश्चर्मण क्रमवो गार्मपिंशत सं वत्सेनासृजता मातरं पुनः ।
 सौधन्वनासः स्वपस्यया नरो जिह्वी युवाना पितराकृणोतन ८
 वाजैर्मिनी वाजसातावविहृष्ट-भुमौ इन्द्र चित्रमा हर्षि राधः ।
 तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता-मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत योः ९ [३१] (१२०५)

(१११)

५ कुत्स आहिरसः । क्रमवः । जगती; ५ त्रिष्टुप् ।

तक्षन् रथं सुवृत्तिं विद्वानार्पम-स्तक्षन् हरीं इन्द्रवाहा वृषणवम् ।
 तक्षन् पितृभ्यामृभवो युवद वय-स्तक्षन् वत्सायं मातरं सत्रामुवम् १
 आ नो यज्ञाय तक्षत क्रमुमद्वयः कृत्वे वक्षांय सुप्रजावतीमिषम् ।
 यथा क्षयाम सर्ववीरया विशा तक्षः शर्धाय धासथा स्विन्द्रियम् २ (१२०७)

आ तक्षत सातिमस्मस्यमृधवः साति रथाय सातिमर्षने नरः ।
 साति नो जेत्रीं सं महेत विश्वता जातिमजमि पृतनासु लक्षणम् १
 क्रमुक्षणमिन्द्रमा हुष ऊतय क्रमुन वागान् मरुतः सोमपीतये ।
 उमा मित्रावरुणा नूनमश्विना ते नो हिन्वन्तु सातये धिये जिषे ४
 क्रमुर्मराय सं शिशानु साति संमर्यजिह्वाजो अस्मो अविदुः ।
 तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मर्दितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ५ [३२] (१२१०)

(११२)

२५ कृत्स्न आदिगणसः । १ (मारापादस्य) यायापृथिव्या, १ (द्वितीयपादस्य) मणि ,
 १ (उत्तरार्धस्य) आश्विनी, २-२५ अश्विनी । जगती: २४-२५ विष्णुप ।

इति छावापृथिवी पूर्वविन्दे धि धर्मं सुरुचं यामिभिष्टये ।
 यामिभरं कामशाय जिन्वथ स्तामिरु षु ऊतिभिर्गश्विना गंतम १
 युवाकुनाय मृधना अस्यता रथमा तन्धुवचसं न मन्तस ।
 यामिधियावंधः कर्मभिष्टये तामिरु षु ऊतिभिर्गश्विना गंतम २
 युवं तामां विद्यस्य प्रशासनं विद्या क्षयथो अमृतस्य मज्जता ।
 यामिधनुमन्तः पिन्वथा नरा तामिरु षु ऊतिभिर्गश्विना गंतम ३
 यामिः परिष्मा तनयस्य मज्जता द्विशताः युधं तरणिर्विश्रुति ।
 यामिस्त्रिमन्तरध्वद विचक्षण स्तामिरु षु ऊतिभिर्गश्विना गंतम ४
 यामि रभे निवृत्तं सितमद्भ्य उद वन्तुनमस्यतं स्वहृश ।
 यामिः कण्ठं प्र मिषामन्तमावतं तामिरु षु ऊतिभिर्गश्विना गंतम ५ [३३]

यामिगन्तकं जयमानमारणं मृग्यं यामिगपृथिभिर्जिजिन्वधुः ।
 यामिः कर्कन्धुं वर्यं च जिन्वथ स्तामिरु षु ऊतिभिर्गश्विना गंतम ६
 यामिः शुचन्ति धनसां मुषस्ये तमे धमसांम्यावन्तमज्रय ।
 यामिः पृथिगं पुरुकुत्समावतं तामिरु षु ऊतिभिर्गश्विना गंतम ७
 यामिः शचीभिवृषणा परावृज प्रान्धे श्रोणं चक्षस एतवे कृधः ।
 यामिर्वर्तिकां प्रसिताममुञ्चतं तामिरु षु ऊतिभिर्गश्विना गंतम ८
 यामिः सिन्धुं मधुमन्तमस्यतं वसिष्ठं यामिर्जरावजिन्वतम ।
 यामिः कुन्वं श्रुतयं नयमावतं तामिरु षु ऊतिभिर्गश्विना गंतम ९

(१२१९)

- यामिर्विष्पला घनसामथर्व्यं सहस्रमीह आजावजिन्वतम् ।
यामिर्विशमङ्ग्यं प्रेणिमावतं तामिरू षु ऊतिभिरश्विना गतम् १० [३४]
- यामिः सुदानु औशिजाय वणिजं वृषध्रुवमे मधु कोशो अक्षरम् ।
कक्षीवन्तं स्तोतां यामिगवतं तामिरू षु ऊतिभिरश्विना गतम् ११
यामी रसां क्षोदमोद्रः पिपिन्वथु—रन्श्वं यामी स्थमावतं जिषे ।
यामिस्त्रिशोकं उमिया उदाजत तामिरू षु ऊतिभिरश्विना गतम् १२
यामिः सूर्यं पयिथः पंगवति मन्धानारं क्षेत्रपत्येष्वावतम् ।
यामिर्विषं प भरद्वाजमावतं तामिरू षु ऊतिभिरश्विना गतम् १३
यामिर्महामेनिथिगं कंशोजुवं दिवोदासं शम्बरहृत्प आवतम् ।
यामिः पूर्वमिच्छं त्रमदस्युमावतं तामिरू षु ऊतिभिरश्विना गतम् १४
यामिर्वृक्षं विपिणानमुपस्तुतं कलिं यामिर्विलजानिं दुवस्यथः ।
यामिर्व्यंश्चमुत पृथिमावतं तामिरू षु ऊतिभिरश्विना गतम् १५ [३५]
- यामिर्नरा शयवं यामिग्वंयं यामिः पुरा मनवे गानुमीषथुः ।
यामिः शासिगजतं स्युमरगम्य तामिरू षु ऊतिभिरश्विना गतम् १६
यामिः पठवा जठरस्य मज्जना—मिनीदीवचित्त इन्द्रो अज्मन्ना ।
यामिः शयातमवथा महाधने तामिरू षु ऊतिभिरश्विना गतम् १७
यामिर्गङ्गिनो मनसा निरण्यथो—ग्रं गच्छथो वित्रं गोअर्णसः ।
यामिर्मुनं शुरमिषा समावतं तामिरू षु ऊतिभिरश्विना गतम् १८
यामिः पत्नीर्विमदायं न्यूहथु—रा घं वा यामिर्गणीरशिक्षतम् ।
यामिः सुदासं ऊहथुः सुवृष्यं तामिरू षु ऊतिभिरश्विना गतम् १९
यामिः शंताली भवथो द्वागशुषं भुज्यं यामिर्वथा यामिर्गङ्गुम् ।
ओम्यावतीं सुभगमृतस्तुभं तामिरू षु ऊतिभिरश्विना गतम् २० [३६]
- यामिः कृशानुमसने दुवस्यथो जवे यामिर्वृनो अर्वन्तमावतम् ।
मधु पियं भरथो यत सरइभ्य—स्तामिरू षु ऊतिभिरश्विना गतम् २१
यामिर्नरं गोषुपुधं नृषाह्यं क्षत्रं सता तनयस्य जिन्वथः ।
यामी रथां अवथो यामिरवतं—स्तामिरू षु ऊतिभिरश्विना गतम् २२
यामिः कुत्समाजुनेयं शतकृत् प्र तुर्वीति प्र चं दूभीतिमावतम् ।
यामिर्ष्वसन्ति पुरुषन्तिमावतं तामिरू षु ऊतिभिरश्विना गतम् २३ (१२३३)

अप्रस्वसीमश्विना वाचमस्मे कृतं नो दत्ता वृषणा मनीषाम् ।

अद्युत्येऽवसे नि ह्वये वा वृधे च नो भवतं वाजसानी

२४

द्युभिर्गन्तुभिः परि पातमस्मा नरिष्टमिरश्विना सौभंगभिः ।

तस्मां मित्रो वरुणो मामहन्ता प्रवितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः

२५ [३७] (१२३५)

[अष्टमोऽध्यायः ॥ ८॥ व० १-२६]

(११३)

२० कुत्स आक्षिपत्सः । १ उषाः (उत्तरार्धम्यां रात्रिश्च २-२० उषाः) मिथुनः ।

इदं श्रेष्ठं ज्यातिषां ज्योतिरागां—चित्रा प्रकृता अजनिष्ट विष्वा ।

यथा प्रसूता सवितुः सवार्यै एवा रात्र्युषसे योनिमार्गैः

रुशद्वत्सा रुशती श्वेत्यागा—दार्गि कृष्णा सर्वनान्यस्याः ।

समानबन्धू अमृतं अनूची द्यावा वर्णं चरत् आमिनामे

समानो अध्वा स्वस्रोरेनन्त—स्तमन्यान्या चरतो कुवशीष्टे ।

न मेथते न तंस्थतुः कुम्भके नक्तोषासा समनसा विरुपे

भास्वती नेत्री सनृतांना मर्चेति चित्रा वि दुरी न आवः ।

प्राप्या जगद्व्यु नो रायो अस्व्य—दुषा अजीगर्भुवनानि विश्वा

जिह्मज्येदे चरितवे मधो—न्यांभोगय इष्टये राय उ त्वम ।

वृक्षं पश्यद्दध उर्विया विचक्ष उषा अजीगर्भुवनानि विश्वा

क्षत्राय त्वं श्रवसे त्वं महीया इष्टये त्वमर्थमिव त्वमित्ये ।

विसदृशा जीवितमिप्रचक्ष उषा अजीगर्भुवनानि विश्वा

एषा दिवो दुहिता प्रत्यदशि व्युच्छन्ती युवतिः शुक्रवासाः ।

विश्वस्येशाना पार्थिवस्य वस्व उषो अद्येह मुभगे व्युच्छ

परायतीनामन्वेति पार्थ आयतीनां प्रथमा शश्वतीनाम् ।

व्युच्छन्ती जीवमुर्गिरय—न्त्युषा मृतं कं चन बोधयन्ती

उषो यदग्निं समिधं चकथे वि यदावश्चक्षसा सूर्यस्य ।

यन्मानुषान् यक्ष्यमाणौ अजीग—स्तद देवेषु चकृपे मद्रममः

क्रियान्या यत समया भवति या व्युत्पुर्वाश्च नूनं व्युच्छान् ।

अनु पूर्वाः कृपते शवशाना प्रवीच्याना जोषमन्यामिरेति

१० [२] (१२४५)

- इयुष्टे ये पूर्वतरामर्पयन् व्युच्छन्तीमुषसं मर्त्यासः ।
 अस्माभिर्ह नू प्रतिचक्षयाधुं दो ते यन्ति ये अपरीषु पश्यान् ११
- यावयद् द्वेषा क्रतुपा कृतज्ञाः सुस्नावीं सुनृतां इरयन्ती ।
 सुमङ्गलीर्बिभ्रती कुवर्षीति मिहाद्याषः श्रेष्ठतमा व्युच्छ १२
- शश्वन् पुरोषा व्युषाम् वृष्य-धो अरुहं द्यावां मघोनीं ।
 अथो व्युच्छादुत्सो अनु ह्यु-नजराभृतां चरति स्वधार्मिः १३
- व्युञ्जिर्भिरिव आतास्दद्यां-वर्ष कृष्णां निर्णिजं वृक्ष्यावः ।
 प्रबोधयन्त्यरुणेभिर्गन्धै-रेषा याति सृयुजा रथेन १४
- आवहन्ती पाप्या वायाणि चित्रं कृतं कृणुते चेकिताना ।
 इयुषीणामुपमा शश्वतीनां विभातीनां यथमेषा ज्यश्वेत् १५ [३]
- उर्वीर्ध्वं जीवां असुते आगा-दप प्रागात् तम आ ज्योतिरगति ।
 आरेक पन्थां यातव सृयाया-गन्म यत्र प्रतिगन्त आयुः १६
- स्युमना वाच उर्वियति वह्निः स्तवांना रम उषसो विभातीः ।
 अद्या तवुच्छ गृणते मघो-न्यस्मे आयुर्नि दिदीहि प्रजावत् १७
- या गोमतीरुषसः सर्ववीरा व्युच्छन्ति वाशुष मर्त्याय ।
 वायोर्विव सुनृतानामुदुर्के ता अश्वदा अश्वत मोग्गमुत्वा १८
- माता वृषानामर्दितगनीक यज्ञस्य कतुर्वृहती वि भाहि ।
 प्रशस्तिरुद बह्वेण नो व्युच्छा नो जने जनय विश्ववारे १९
- यच्छिन्नमम उषसो वहन्ती-ज्ञानाय दाशमानाय भवम ।
 तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता-मर्षितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः २० [४] (१२५५)

[११४]

११ कृत्य आङ्गिरसः । रुद्रः । जगतीः १०-११ चिष्टप ।

- इमा रुद्राय तवसे कपयिसे क्षयर्हीराय म भगमहे मतीः ।
 यथा शमसंद द्विपदे चतुष्पदे विश्वं पुष्टं ग्रामे अस्मिन्ननातुगम १
- मूला नो रुद्रो न तो मयस्कृधि क्षयर्हीराय तमसा विधेम त ।
 यच्छं च योश्च मनुगयेजे पिता तवश्याम तव रुद्र प्रणीतिषु २ (१२५७)

- अयामेते सुमतिं देवयज्यया क्षयद्वीगम्य तवं रुद्र मीढुः ।
सुम्नायन्निदं विशां अस्माकमा चरां रिष्टवीरा जुहवाम ते हविः ३
- त्वेषं वयं रुद्रं यज्ञसार्धं वक्तुः काविमवस नि ह्वयामहे ।
आरि अस्मद वैष्यं हृष्टां अस्पृत् सुमतिमिदं वयमम्या वृणीमहे ४
- द्विषो वराहमरुषं कर्पादनं त्वेषं रूपं नमसा नि ह्वयामहे ।
हस्ते बिभ्रद भेषजा वार्याणि शर्म धर्मं च्छर्विस्मम्यं यसत ५ [५]
- इदं पित्रे मरुतामुच्यते वचः स्वादोः स्वादीयो रुद्राय वर्धनम् ।
गम्या च नो अमृत भर्तृभोजनं तमनं तोकाय तनयाय भुल्ल ६
- मा नो भ्रान्तमुत मा नो अभ्रम मा न उक्षन्तमुत मा न उक्षितम् ।
मा नो वधीः पितरं मात शतरं मा नः प्रियास्तन्वीं रुद्र गिरिषः ७
- मा नमन्तांके तनये मा न आर्या मा नो गांषु मा नो अश्वेषु रीरिषः ।
वागन मा नो रुद्र भामिनो वधीर्हविष्मन्तः सवृमिन् त्वां हवामहे ८
- उप ते स्तोमान् पशूना इवाकंते गम्या पितमरुतां सुस्रमम् ।
भद्रा हि ते सुमतिमृल्लयत्तमांथां वयमव इत्त ते वृणीमहे ९
- आरि ते गोघ्नमुत पूरुषघ्नं क्षयद्वीग सुस्रमम्मे ते अस्तु ।
मृल्ला च नो अधि च बृहि देवाधा च नः शर्म यच्छ द्विबर्हाः १०
- अवोचाम नमो अस्मा अवस्यवः शृणोतु नो हव रुद्रो मरुत्वान् ।
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मर्वितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ११ [६] (१२६६)

(११५)

६ कुन्त्य आङ्गिरसः । सूर्यः । त्रिष्टुप् ।

- चित्रं देवानामुदगादनीकं चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्याग्नः ।
आग्ने द्यावापृथिवी अन्तरिक्षं सूर्यं आत्मा जगतस्तस्यधुषश्च १
- सूर्यो देवीमुपसं रोचमानां मर्यां न घोषामभ्येति पश्चात् ।
यत्रा नरो देवयन्तो युगानि वितन्वते प्रति भद्रार्थं भद्रम् २
- भद्रा अश्वा हरितः सूर्यस्य चित्रा एतर्गवा अनुमाद्यासः ।
नमस्यन्तो दिव आ पृष्ठमस्थुः परि द्यावापृथिवी र्यन्ति सद्यः ३ (१२६७)

तत् सूर्यस्य वेदत्वं तन्महित्वं मध्या कर्तवित्तं सं जभार ।	
यवव्युक्त हरितः मधस्थः दादात्री धामस्तनुतं मिमस्मै	४
तन्मित्रस्य वरुणस्यामित्रस्य सूर्यो रूपं कृणुत द्यौरुपस्थे ।	
अनन्तमन्यद कशदस्य पाजः कुष्णमन्यद्वरितः सं भरन्ति	५
अद्या वेदा उर्विता सूर्यस्य निरहंसः पिपता निरवद्यात ।	
तन्ना मित्रो वरुणा मामहन्ता महितिः मिन्धुः पृथिवी तुत द्यौः	६ [७] (११७२)
(११६) [समवशाऽनुवाकः ॥७॥ सू० ११६-१२०]	

२५ कश्चावान देयेतमस औशिजः । अश्विनौ । त्रिरद्वृष ।

नासत्याभ्यां बहिरिषि प्र वृञ्च स्तामो इयम्यध्रियंव वातः ।	
यावमगाय विजदाय ज्ञायां सेनानुवा न्युहन् रथेन	१
बोळुपत्माभिरागृहमाभिवा कुवानां वा जृतिभिः शाशवाना ।	
तद रासमो नामत्या सहस्रमाजा यमस्य प्रधने जिगाय	२
तुष्टां ह भुज्युमश्विनादमघे रथि न कश्चिन्ममृवा अवाहाः ।	
तमृहधुनीभिरात्मन्वतीभि रन्तरिक्षमुद्गिरपादकाभिः	३
तिमः क्षणश्चिरहातिमजंद्दि नासत्या भुज्युमृहधुः पतङ्गैः ।	
समुद्रस्य धन्वन्त्राद्रस्य पारि त्रिभी रथैः शतपद्भिः षळंश्वैः	४
अनारम्भणे तदवीरयेथा मनास्थानं अग्रभणे समुद्र ।	
यवम्विना ऊहधुर्भुज्युमस्तं शतारित्रां नावमातस्थिवांसम	५ [८]
यमम्विना वृधुः श्वेतमश्वं मघाश्वाण शश्वदित स्वस्ति ।	
तद् वां वाञ्चं महि कीर्तयेयं भूत पेहो वाजी सवृमिद्वय्यां अर्यः	६
युधं नरा म्नुवते पञ्जियाय कक्षीवते अरवत् पुंरिधिम ।	
कारोतराच्छपादश्वस्य वृष्णाः शतं कुम्भां असिञ्चतं सुरायाः	७
हिमेनाग्निं घ्नंसमवारयेथां पितुमतीमूर्जमस्मा अधत्तम ।	
ऋबीसे अत्रिमश्विनावनीत मुञ्चिन्धुः सर्वगणं स्वस्ति	८
परावतं नासत्यानुवेथा मुञ्चावुर्धं चक्रथुर्जिह्वावारम ।	
क्षरन्नापो न पायनाय राये सहस्राय नृष्यते गोतमस्य	९ (१२८१)

जुजुरुषो नासत्योत वरिषि प्रामुञ्चतं द्वापिमिष च्यवानात ।	
प्रतिरितं जहितस्यायुर्वृक्षा - दित पतिमकृणुतं कृनीनाम	१० [९]
तद् वा नरा शंस्य राधयं वा - मिहिमन्नासत्या वरुधम् ।	
यद् विद्वांसो निधिमिवापगृह्य - युक् दशतादुपधुर्वन्दनाय	११
तद् वा नरा सनयं दम् उग्र - साविष्ठाभोमि तन्नातुर्न दृष्टिः ।	
वृष्यद् ह यन्मध्वाधर्वणो वा - मस्वस्य शीघ्रो न यदीमुषाव	१२
अजोहवीन्नासत्या कुरा वा - मुहे धामेन पुरुभुजा पूर्णधिः ।	
भुतं तच्छासुरिष वभिम्न्या - हिरण्यहरतमाश्विनावदत्तस	१३
आसो वृकस्य वरिकाभसीक युवं नरा नासत्यामुमुक्तम् ।	
उतो कवि पुरुभुजा युवं ह - कृपमाणमकृणुतं विचक्षे	१४
वरित्रं हि वरिषाच्छेदि पूर्ण - मात्रा खलस्य परितकम्यायाम् ।	
सद्यो जङ्गमायसी विष्पलाये - धने हिते सतेषु प्रत्यधत्तम्	१५ [१०]
शतं मेघान् वृकये वक्षन्ना - मुञ्जाश्वं तं पितान्धं चकार ।	
तस्मा अक्षी नासत्या विचक्ष - आर्धतं दक्षा भिषजावनयन्	१६
आ वा रथं दुहिता सुयस्य - काष्ठीशान्तिवृद्धता जयन्ती ।	
विश्वे वृषा अन्वमन्यन्त दृष्टिः - समु श्रिया नासत्या सचये	१७
यदयातं विवेदासाय वरि - मरद्वाजायाश्विना हयन्ता ।	
रेवदुवाह सचनो रथो वा - वृषभश्च शिशुमारश्च युक्ता	१८
रयि सुक्षत्रं स्वपन्यमायुः - सुवीर्यं नासत्या बहन्ता ।	
आ जङ्गावीं समनसोप वाजे - क्षिरह्नो भागं दध्रतीमयातम्	१९
परिविष्टं जाह्वं त्रिवतः सी - सुगभिर्नक्तमहधु रजोभिः ।	
विभिन्दुना नासत्या रथेन - वि पर्यतो अजरयु अयातम्	२० [११]
एकस्या वस्तोरावतं रणाय - वशमश्विना सनये सहघ्रा ।	
निरहतं दुच्छता इन्द्रयन्ता - पुषुश्वसो वृषणावरतीः	२१
शरस्यं चिदाश्वकम्यावताका - नीचादुक्षा चक्रयुः पातये वाः ।	
शयवे चिन्नासत्या शवीभि - जंसुरये स्तयै पिप्यथुर्मास	२२
अवस्यते मृबते कृष्णिपार्य - क्रजूयते नासत्या शवीभिः ।	
पुष्टं न नृमिष दशनाय - विष्णाप्यै वदधुर्विस्वकाय	२३ (१२९५)

दश राजीरशिषेना नष्ट द्यूत-नवनन्दं शशितमप्यव्यवृत्तः ।

विभूतं रेममुनि प्रवृत्त-मुन्नियधः सोममिव द्रुवेण

२४

२ वां वृत्ताभ्याम्विनादबोच-मस्य पतिः स्यात् सुपदोः सुदीर्घः ।

उत पश्यन्नभुवन कीर्धमायु-रन्तमिव जनिमाणं जगन्नाथ

२५ [१२] (१२००)

(११०)

२६ कक्षोष्माद् दीधेतामन् अंशितः । अश्विनैः विदुषः ।

मध्यः सोमस्याम्विना मर्षाय मन्त्रो ज्ञेया विद्यामते वास ।

बहिष्पती रातिर्विभिता जी-मिषः धाते रात्यन्योप धातौ

३

यो वामम्विना मनसो जवीयान दश-पञ्चमे दिश आजिगमति ।

येन गच्छेधः सुकृतो कुरोणं तनं वरा वतिरस्यस्य पातम

४

ऋषिं नराध्वंसः पाञ्चजन्य-मृजीमादृषिं मृदुभ्यो मणोने ।

मिनन्ता दस्योरशिषस्य लाया अनुपूर्य कृत्वाता सौम्यन्ता

५

अश्वे न गृह्णाम्विना वुर्ये-ऋषिं नरा वृषणा रेभमप्यु ।

सं ते रिणीथो विभूतं वेसांमि-मं वा जयेन्ति पुत्रो कृतानि

६

सुषुप्तांसं न निकतेरुपथ्ये सूर्यं न हृष्टा तमसि क्षियन्तसु ।

शुभे रुक्मं न वर्जतं निखात-मुदुपथुरश्विना चन्दनाय

७ [१३]

तद् वां नरा शंस्ये पञ्चियेण कक्षीयता नासत्या परिजम्बु ।

शुफावर्चस-वाजिनो जनाय शतं कुम्भां असिञ्चतं मधुनाथ

८

पुषं नरा स्तुवते कृष्णियाय विष्णाप्यं वृधुर्धिवकाय ।

षोषायै चित् पितृषवे कुरोणे पतिं जूयन्त्या अश्विनावद्वराम

९

पुषं श्यावाय रुशतीमदत्तं मूढः क्षोणम्याम्विना कण्वाय ।

प्रवाच्यं तद् वृषणा कृतं वा यधार्धियाय भवो अघ्यधत्तम

१०

पुक् वपौम्यम्विना धधाना नि प्रेक्षं ऊहधुराशुमश्वय ।

सहस्रसां वाजिनमभतीत-महिहर्तं भवस्यं तरुजम्

११

एतानि वां भवस्यां सुवान् ब्रह्माङ्गं सर्वतं रोदस्योः ।

यद् वां पञ्चासौ अश्विना हवन्ते यातमिया सं विपुषं च वाजम्

१२ [१४] (१३००)

सू नोर्मनिनाश्विना गृणाना वाजं विप्राय भुरणा रदन्ता ।	
अगस्त्ये बह्मणा वावृधाना मं विप्रलीं नामन्याग्णिनीम	११
कुह यान्तां सृष्टिं काव्यस्य दिवो नपाता वृषणा आयुत्रा ।	
हिरण्यस्येव कलशं निखातं—मुदृपथुदशमे अश्विनाहन्	१२
युवं च्यवानमश्विना जरन्तं पुनर्युवानं चक्रथुः शचीभिः ।	
युवो रथं दहिता मर्यस्य सह श्रिया नामन्यावृणीत	१३
युवं नृप्रायं पूर्व्यभिरवैः पुनर्मन्यावभवतं युवाना ।	
युवं भुज्युमर्णसो निः समुद्राद् विभिरूहथुर्किञ्चेभिरवैः	१४
अजोहवीदश्विना तीक्ष्णा वां प्रोक्लः समुद्रमव्यथिर्जिगन्वान् ।	
निष्टमूहथुः सुयुजा रथेन मनोजवसा वृषणा स्मृति	१५ [१५]

अजोहवीदश्विना वर्तिका वा—मान्मो यत् सीममुञ्जतं वृकस्य ।	
वि जपुषा ययथुः सान्वदे—जातं विष्वाचो अहतं विशेषं	१६
शतं मेषान् वृकयं मामहानं तमः प्रणीतमग्निं च पित्रा ।	
आक्षी क्रज्राश्वे अश्विनावधत्तं ज्योतिर्नृधाय चक्रथुर्विचक्षे	१७
शूनमन्धाय भरमह्वयत् सा वृकीर्गश्विना वृषणा नरति ।	
जागः कुनीनं इव चक्षदान क्रज्राश्वः शतभेकं च मेषान्	१८
मही वामूनिर्गश्विना मयोभू—रुत सामं पिप्पया मं रिणीथः ।	
अथा युवामिदं ह्वयत् पुरंधि—गर्गन्तुतं मीं वृषणाववोभिः	१९
अधेनुं दन्ना स्तर्यं विषक्ता—मर्पिन्वतं शयवे अश्विना गाम् ।	
युवं शचीमिर्विमदाय जायां न्यूहथुः पुरुमित्रस्य दोषाम्	२० [१६]

यवं वृक्रेणाश्विना वपन्ते—वं दुहन्ता मनुषाय दत्ता ।	
अभि दस्युं बकुरेणा घमन्तो—रु ज्योतिश्चक्रथुरायाय	२१
आथर्वणायाश्विना दधीचे ऽश्व्यं शिरः प्रत्यन्यतम् ।	
स वां मधु प्र वोचदतायन त्वाष्टं यद् देवावपिकुक्ष्यं वाम्	२२
सदा कवी सुमतिमा चके वां विश्वा धियो अश्विना प्रावतं मे ।	
अस्मे रथि नासत्या बृहन्तं—मपत्यसाचं श्रुत्यै रराधाम्	२३
हिरण्यहस्तमश्विना रराणा पुत्रं नरा वधिमन्या अदत्तम् ।	
त्रिधा ह श्यावमश्विना विक्रूत—मृज्जीवस एरयतं सुदान्	२४

एतानि वामश्विना वीर्याणि प्र पृथ्याण्यायवोऽवाचन ।

अहं कृण्वन्तो वृषणा युवभ्यां सुवीरांसो विदधमा वदेम

२५ [१७] (१३२२)

(११८)

११ कर्मावान् दैवतमस्य औशिजः । आश्विनौ । श्रिष्टुषः ।

आ वा रथं अश्विना श्येनपत्न्या समृद्धाकः स्वर्वा यात्ववाङ् ।

यो मर्त्यस्य मनसो जर्वायान त्रिवन्धुरा वृषणा वार्तरहाः ।

१

त्रिवन्धुरेण त्रिवृता रथेन त्रिचक्रेण सुवृता यातमवाङ् ।

पिन्वत् गा जिन्वत्तमश्वतो नो वर्धयतमश्विना वीर्यस्मे

२

प्रवद्यामना सुवृता रथेन दक्षविमं शृणुतं श्लोकमद्वेः ।

किमद्ग वा प्रत्यवर्ति गमिष्ठा—हविर्षामो अश्विना पुराजाः ।

३

आ वां श्येनामो अश्विना वहन्तु रथे युक्तास आशवः पतङ्गाः ।

ये अप्तुरो विद्यासो न गृध्रा अभि प्रयो नासत्या वहन्ति

४

आ वां रथं युवतिभिर्बुध्वं जुष्टा नरा दुहिता सुधंस्य ।

परि वामदश वपुषः पतङ्गा वयो वहन्वरूपा अमिकं

५ [१८]

उक् वन्दनमेतं वृमनाभि—रुद्रेभं दक्षा वृषणा शशीभिः ।

निहोदयं पारयथः समुद्रात् पुनश्च्यवानं चक्रधुर्यवानम

६

युषमत्रयेऽवनीताय तम—मूर्जमोमानमश्विनावधत्तम ।

युवं कण्वायापिरिताय चक्षुः प्रत्यधत्तं सुमति जुनुषाणा

७

युवं धेनुं शयवं नाधिताया—पिन्वतमश्विना पूर्वार्थं ।

अमुञ्चते वर्तिकामहंसो निः प्रति जङ्घां विष्पलाया अधत्तम

८

युवं श्वेतं पेक्षु इन्द्रजित—महिहर्नमश्विनादत्तमश्वम ।

जोह्वन्नमर्यो अभिमृतिमुग्रं सहस्रसां वृषणं वीङ्मम

९

ता वां नरा स्वर्वसे सुजाता हवामहे अश्विना नार्धमानाः ।

आ न उप वसुमता रथेन गिरो जुषाणा सुवितार्य यातम

१०

आ श्येनस्य जवसा नूतनेना—स्मे यातं नासत्या सुजोषाः ।

हवे हि वामश्विना रातहव्यः शश्वत्तमाया उपसो व्युष्टौ

११ [१९] (१३३३)

(११५)

१० कक्षीयान् दैर्घ्यमस औशिजः । अश्विनौ । जगती ।

- आ वां रथं पुरुमायं मनोजुवं जीराश्वं यज्ञिर्यं जीवसें हुवे ।
सहस्रकेतुं वनिनं शतद्वंसुं भुङ्क्ष्वानं वरिवो धामभि प्रयः १
- ऊर्ध्वा धीनिः प्रत्यरय प्रयांसं न्यधापि शम्भन्सर्मयन्त आ दिशः ।
स्वदांसि धर्मं प्रति यन्त्यतय आ वामुजानी रथमश्विनारुहत २
- सं यन्मिथः पस्पधानासो अग्रमंत शुभे भुक्ता अमिता जायवो रणे ।
युवोरहं प्रवणं चंकिते रथो यदश्विना वहधः सुग्निमा वरम् ३
- युवं भुज्युं भुरभाणं विभिर्यंत स्वपुनिमिनिवहन्ता पितृभ्य आ ।
यामिन्द्र वतिवृषका बिजेन्यं दिलेदासाय माहं चेति वामवः ४
- युवोरश्विना वपुषं युवायुजं रथं वाणीं येमतुरस्य शर्ध्यम् ।
आ वां पतित्वं सत्पार्यं जग्मदी योषावृणीत जेन्यां युवां पती ५ [२०]
- युवं रेभं परिपुतंरुस्यथे हिमनं घूर्णं परिपुतमत्रये ।
युवं शयोरयसं पिप्यद्गोवि प्र दीर्घेण वन्दनस्तायायुषा ६
- युवं वन्दनं निर्कृतं जग्मयथा रथं न दंष्ट्रा करणा समिन्वथः ।
क्षेत्रावा विप्रं जनथो विपन्यया प्र वामत्रं विधुते वृंसनां भुवत् ७
- अगच्छतं कृपमाणं पगवति पितुः स्वस्य त्यजंसा निवाधितम् ।
स्वर्बतीरिति ऊतीयुवोरहं चित्रा अमीकं अमवभूमिदयः ८
- उत स्या वां मधुमन्मक्षिकारणं न्मद्रे सोमस्यौशिजो हुंन्यति ।
युवं दीधीचो मन आ विवासथां ऽथा शिरः प्रति वामदग्ध्यं ववत् ९
- युवं पेदवं पुरुवारमश्विना स्पृधां श्वेतं तरुतारं हुवस्यथः ।
शर्यैरभिद्युं पुतनासु दुष्टं चक्रुत्यमिन्द्रमिव चर्यणीसहम् १० [२१] (११५३)

(१२०)

१२ कक्षीयान् दैर्घ्यमस औशिजः । अश्विनौ (१२ दुःस्वमनाशानम्) । १ गायत्री,

२ ककुपु, ३ का-विराद, ४ महारूपी, ५ तनुशिगा, ६ उष्णिक्, ७ बिहार-बृहती,

८ कृतिः, ९ विराद, १०-१२ गायत्री ।

का राघवोवाश्विना वां को वां जोषं उभयोः । कृथा विधात्यप्रचेताः १

(१३५४)

विद्वांसाविद दुरः पुच्छे - दविद्वांस्त्वापरा अचताः । नू चिन्नु मनें अर्का ०
 ता विद्वांसा हवामहे वां ता नो विद्वांसा भन्म वोचेतमद्य । भावद द्यमाना युवाकुः ३
 वि पृच्छामि पाक्याः न नृवान द्यदूतस्याद्भुतस्य दसा । पातं च सहामो युवं च रभ्यसो नः ४
 प्र या घोषे भृगवाणे न शोभे यया वाचा यजनि पञ्जियो वाम । त्रैपयुने विद्वान् ५ [२२]

भुतं गायत्रं तर्कवानस्या - हं चिद्धि रिग्भाश्विना वाम । आक्षी शुभस्पती दन ६
 युवं ह्यास्तं महो रन युवं वा यज्ञिरतंतसतम । ता नो वम सुगांण स्यात पातं नो वृकादद्यायोः ७
 मा कस्मं धातमभ्यमित्रिणं नो माकुत्रां नो गुहभ्यो घेनयो गुः । स्तनाभुजो अशिन्वीः ८
 वृहीयन् मित्रधितये युवाकुः राये च नो मिमीतं वातंवत्ये । इषे च नो मिमीतं भेनुमत्ये ९
 अभिनोऽगसन् रथं - मन्श्वं वाजिनीयताः । तेनाहं भूमिं चाकन १०
 अयं समह मा तनु ह्यातं जनां अनु । मामपयं सुखां रथः ११
 अध स्वप्नेभ्य निर्विदेः शुभ्रजतश्च र्वतः । उभा ता बन्धि नश्यतः १२ [२३] (१३५५)

(१२१) [अष्टादशोऽनुवाकः ॥१८॥ सू० १२१-१२६]

१५ कक्षीयात् वेद्यंतमस औशिशः । इन्द्रो धिष्ये देवा वा । विश्वप ।

कविन्था नूः पात्रं दवयतां श्रवद गिरा अङ्गिरसां तुरुण्यन ।
 प्र यवानङ्गिश आ हर्म्यस्या - रु क्रंसते अध्वरं यजत्रः १
 स्तम्भीद्धि द्यां म ध्रुवणं प्रुषाय - हभुर्वाजाय द्रविणं नरो गोः ।
 अनु स्वजां महिषश्चक्षत वां मेनामश्वस्य परि मातरं गोः २
 नक्षद्धवमरुणीः पूर्य राट् तुरो विशामङ्गिरसामनु द्यून् ।
 तक्षद वज्रं निर्युतं तस्तम्भद द्यां चतुष्पदं नर्याप द्विपादं ३
 अस्य मदे स्वर्यं वा क्रताया - पीवृतमुसियाणामनीकम ।
 यद्धं प्रसरीं त्रिककुम्भिवर्तं - दप वृहो मानुषस्य तुरो वः ४
 तुभ्यं पयो यत पितरावनीतां राधः सुरेतस्तुरणे भुरणू ।
 शुचि यत ते रेक्ण आर्यजन्त सवदुर्वापाः पर्य उसियायाः ५ [२४]

अध प्र जज्ञे तरणिर्ममनु प्र रोच्यस्या उषसो न सूरः ।
 इन्दुर्यमिराष्ट स्वेदृहव्यै सुवर्णं सिञ्चत्तुरणामि धाम ६
 स्वध्मा यद वनधितिरपस्यात सूरों अध्वरं परि रोधेना गोः । ७
 यद्धं प्रमासि कृत्यां अनु द्यू - नर्नविशे पश्विषं तुराय ७ (१३६२)

अष्टा महो दिव आबो हरीं इह द्युम्नासाहमभि योधान उत्सम ।	
हरिं यत् ते मन्दिनं वृक्षन् वृधे गोरभसमद्रिभिर्वाताप्यम	८
त्वमायसं प्रति वर्तयो गो-विबो अश्मानमुपनीतमृध्वा ।	
कृत्साय यत्र पुरुहन् वन्व-उरुष्णामनन्तैः परियासि वृधेः	९
पुरा यन् मूरस्तममा अपीते-स्तमद्रिवः फलिगं हेतिमस्य ।	
शुष्णास्य चित् परिहितं यवोजं दिवस्पति सुप्रथितं तदादः	१० [२५]
अनु त्वा मही पाजसी अचक्रे द्यावाक्षामा मदतामिन्द्र कर्मेन ।	
त्वं वृत्रमाशयानि सिरासु महो वज्रेण सिष्वपो वगर्ह्यम्	११
त्वमिन्द्र नयों यौ अबो नृन् तिष्ठा वार्तस्य सुयुजं वहिष्ठान् ।	
यं ते काव्य उशाना मन्दिनं दाद वृत्रहणं पार्यं ततक्ष वज्रम	१२
त्वं सुरो हरितो रामयो नृन् भरच्चक्रमेतंशो नायमिन्द्र ।	
प्रास्यं पारं नवृति नाव्याना-मपि कर्तमवतयोऽयं ज्यून	१३
त्वं नो अस्या इन्द्र दुर्हणायाः प्राहि वज्रिवो दुहिनावृभीकं ।	
प्र नो वाजान् रथयोऽ अश्वबुध्या-निषे यन्धि श्रवंस सन्तृपि	१४
मा सा ते अश्मन् सुमतिरिषि दंसद् वाजप्रमहः समिषो वरन्त ।	
आ नो भज मघवन् गोष्वर्यो मंहिष्ठास्ते सधुमादः स्याम	१५ [२६] (१३७०)

॥ इति प्रथमोऽष्टकः ॥ १ ॥

—१०२७—

[प्रथमोऽध्यायः ॥ १॥ व० १-२६]

(१२२)

१५ कक्षीवान् वैद्यतमस्य औशिजः । सिष्वे देवाः । जिहृप, ५-६ बिराङ्कपा ।

प्र वः पान्तं गृध्नयवोऽन्धो यज्ञं रुद्राय मीक्ष्ये भरध्वम् ।	
द्विवो अन्तोष्यसुरस्य वीरै-रिषुधेवै मरुतो गेदैस्योः	१
पत्नीव पूर्वहन्ति वावृध्या उषासानक्ता पुरुषा विदन्ति ।	
स्तीर्णाक्के व्युतं वसाना सूर्यस्य भ्रिया सहशी हिरण्यैः	२
ममत्तु नः परिज्मा वसहा ममत्तु वातो अपां वृषण्वान् ।	
शिशीतमिन्द्रापवता युवं न-स्तन्नो विश्वे वरिवस्पन्तु देवाः	३
उत त्या मे यशसा श्वेतनायै व्यन्ता पान्तैशिजो ह्रवध्वं ।	
प्र वो नपातमपां कृणुध्वं प्र सानर्ग रास्पिनस्यापोः	४ (१३७५)

आ वो रुक्मयुर्मौशिजो हवच्यै घोषेष शंसमर्जुनस्य नशे ।

म वः पूष्णे कृावन् औ अच्छा बोचय वसुतातिमग्रेः

५ [१]

भृतं मे मित्रावरुणा हवमो—त भृतं मर्दने विश्वतः सीम ।

भ्रातु नः भ्रातुरातिः सुभ्रातुः सुक्षत्रा मिन्धुरद्भिः

६

स्तुषे सा वो वरुण मित्र गति—मेवौ ज्ञाता पृक्षयामेषु पञ्चे ।

भुतरंधे प्रियरंधे दधानाः सद्यः पुष्टिं निरन्धानामो अगमन्

७

अस्य स्तुषे मग्निमधस्य राधः सचां सनेम नहुषः सुवीराः ।

जनो यः पञ्चभ्यो वाजिनीवा—नश्वावतो रथिनो मह्यं सूरिः

८

जनो यो मित्रावरुणावभिधू—गणो न वो सुनेत्यरुणापाधुक ।

स्वयं स यक्ष्मं हृदयं नि धंस आप यर्त्ता होत्राभिकृतावा

९

स माधतो नहुषो वंसुजतः शर्धस्त्रो नरां गतश्रवाः ।

विसृष्टरातिर्यानि बाह्वसृत्वा विश्वांसु पूत्सु सवमिच्छूरः

१० [२]

अध गमन्ता नहुषो हव सूरिः भ्राता राजानो अमृतस्य मन्त्राः ।

नभोजुषो यज्ञिरवस्य राधः प्रशस्तये मग्निना रथवत

११

एतं शर्धं धाम यस्य सूरि—रित्यवोचन् दशतयस्य नशे ।

द्युस्त्रानि येषु वसुताती रास्व विश्वे सन्वन्तु प्रभृथेषु वाजम्

१२

मन्वामहे दशतयस्य धासे—द्विधेय पञ्च विभ्रता यन्त्यजा ।

किमिहाश्वे इतरग्निमेत ईशानासुस्तरुष कश्चत् नृन्

१३

हिरण्यकर्णं मणिग्रीवमणं—स्तन्नो विश्वे वरिवस्यन्तु कृवाः ।

अयो गिरः सद्य आ जग्मुशीरो—साश्वाकन्तु भयेण्वस्मे

१४

चत्वारो मा मशशारंस्य शिश्र—त्वयो राज्ञ आयवसस्य जिष्णोः ।

रथो वो मित्रावरुणा दीर्घाप्लाः स्युर्मगमन्तिः सुरो नाद्यीन्

१५ [३] (१३८५)

(१२३)

१३ कश्चोवात् वैद्यतमस औशिजः । उवाः । त्रिष्टुप् ।

पृथु रथो वशिष्ठाया अयोज्यै—नं कृवासे अमुतासो अरधुः ।

कृष्णाबुधस्थावृषाई विहाया—श्चिकित्सन्ती मानुषाय क्षयाय

१

(१३८६)

पूर्वा विश्वस्माद् भवनादबोधि जयन्ती वाजं ब्रूहीती सनुत्री । उच्चा व्यस्यद् युवतिः पुनर्भू-रोषा अगन् प्रथमा पूर्वहूती	२
यद्वद्य भागं विभजोसि नृभ्य उषो देवि मर्त्यत्रा सुजाते । वेवो नो अत्र सविता दग्मना अनागसो वोचति सूर्याय	३
गृह्णगृहमहना यात्यच्छा विवेदिदे अष्टि नामा दर्शना । सिषासन्ती द्योतना शश्वदागा-दग्रमग्रमिद् भजते वसुनाम्	४
भगस्य स्वसा वरुणस्य नामि-रुषः सुनुते प्रथमा जगन्व । एषा स दद्या यो अवस्य धाता जयम् तं दक्षिणाया गन्ध	५ [४]
उद्गीरतां सूनृता उत पुनन्धी-रुद्रमयः शुशुचानासो अस्थुः । स्याहा वसुनि तमसापंगूह्णा-विष्कृण्वन्त्युषमो विभ्रातीः	६
अपान्यदन्त्यभ्यन्यदेति विष्कुरूपे अहन्ती सं चरते । परिक्षितोस्तमो अन्या गृहाक-रद्यौवुषाः शोशुचता रथेन	७
सहजगिद्य सहशीरिदु श्वो दीर्घं सचन्ते वरुणस्य धाम्न । अनवद्यास्त्रिंशत् योजना-न्यैका कृतुं परि यन्ति सद्यः	८
जानन्यहः प्रथमस्य नाम शूका कृष्णादंजनिष्ट श्विगीवी । कृतस्य योषा न मिनाति धामा-हर्हनिष्कृतमाचरन्ती	९
कन्येव तन्वाडै शशादानौ एषि देवि वेवमियक्षमाणम् । संस्मर्यमाना युवतिः पुरस्ता-वाविर्वक्षांसि कृणुषे विभ्राती	१० [५]
सुसंकाशा मातृमृष्टेव योषा-विस्तन्वै कृणुषे हृत्रो कम । भद्रा त्वमुपो वित्तं व्युच्छ न तत् तं अन्या उषसो नशन्त	११
अश्वोवतीगोमतीविश्ववागा यतमाना रुग्मिभिः सूर्यस्य । परां च यन्ति पुनरा च यन्ति भद्रा नाम वहमाना उषासः	१२
कृतस्य रुग्मिमनुयच्छमाना भद्रंभद्रं कर्तुमम्मासु धेहि । उषो नो अद्य मुहवा व्युच्छा-स्मासु रायो मयवत्सु च स्युः	१३ [६] (१३९८)

(१२४)

१३ कभीवान् दैवतमस औशिजः । उषाः । त्रिष्टुप् ।

उषा उच्छन्ती समिधाने अग्रा उद्यन्सूर्य उर्विया ज्योतिरभेत् ।

वेवो नो अत्र सविता न्वर्थं प्रासावीद द्विपत प चतुष्पदित्ये

१ (१३९९)

सुगुरसत सुहिरण्यः स्वश्वो बृहदस्मै वय इन्द्रो दधाति ।

यस्त्वायन्तं वसुना पातरित्वो मुक्षीर्जयैव पविमुत्तिनाति

२

आर्यमद्य सुकृतं प्रातरिच्छ-क्षितेः पुत्रं वसुमता रथेन ।

अंशोः सुतं पापय मत्सरस्य क्षयद्वीरं वर्धय सुनृताभिः

३

उप क्षरन्ति सिन्धवा मयोभुव इजानं च युक्ष्यमाणं च धेनवः ।

पृणन्तं च पपूरि च श्वस्यवो घृतस्य धारा उप यन्ति विश्वतः

४

नाकस्य पूष्ठे अधि तिष्ठति श्रितो यः पुणाति स हं वेवेषु गच्छति ।

तस्मा आपो घृतमधन्ति सिन्धव-स्नस्मा इयं दक्षिणा पिबन्ते सदा

५

दक्षिणावतामिदुमानि चित्रा दक्षिणावतां विवि सूर्यासः ।

दक्षिणावन्तो अमृतं भजन्ते दक्षिणावन्तः प्र तिरन्त आयुः

६

मा पृणन्तो दुरितमेन आरन् मा जारिषुः सूरयः सुवतासः ।

अन्यस्तेषां परिधिरस्तु कश्चि-दपृणन्तमभि सं यन्तु शोकाः

७ [१०] (१४१८)

(११६)

७।१-५। कक्षावान् दैघेतमस्त औशिजः, ६। स्वनयो भावयज्यः, ७। रोमशा । १-५ स्वनयो भावयज्यः,

६ रोमशा, ७ स्वनयो भावयज्यः । त्रिष्टुप्, ६-७ अनुष्टुप् ।

अमन्वान् त्मोमान् प्र भैर मनीषा सिन्धावधि क्षियता भाव्यस्य ।

यो मे सहस्रमर्मिमीत स्या-नतृता राजा श्वं इच्छमानः

१

ज्ञानं राज्ञो नाधमानस्य निष्काञ्छतमश्वान् प्रयतान् तस्य आर्द्रम् ।

ज्ञानं कक्षीवा असुरस्य गोनां विवि श्वोऽजरमा ततान

२

उप मा श्यावाः स्वनयनं कृता बध्मन्तो वृक्ष रथांसो अस्थुः ।

ष्टिः सहस्रमनु गव्यमागात् सनन् कक्षीवा अभिपित्वे अह्वाम्

३

चत्वारिंशद् दशरथस्य शोणाः सहस्रस्याग्ने श्रेणिं नयन्ति ।

मकुच्युतः कृशनावतो अत्यान् कक्षीवन्त उवमृक्षन्त पञ्जाः

४

पूर्वामनु प्रयतिमा ददे व-स्मीन् युक्तां अष्टावरिधायसो गाः ।

सुबन्धवो ये विशया इव वा अनश्वन्तः श्व ऐषन्त पञ्जाः

५

आगधिता परिगधिता या कशीकेव जङ्गहे ।

वदन्ति मद्यं याद्वी याद्वी शोण्यां ज्ञाता

६

(१४२४)

उपोष मे परां मृश मा मे दुःप्राणि मन्यथाः ।

सर्वाहर्मस्मि रोमशा गन्धारीणामिवाविका

७ [११] (१४२५)

(१२७) [एकोनविंशोऽनुवाकः ॥१९॥ सू० १२७-१३३]

११ परच्छेपो दैवोदासिः। अग्निः। मन्यष्टिः, ६ अतिभूतिः।

अग्निं होतारं मन्ये दास्वन्तं वसूँ सुनुं सहस्रो जातवेदसं विप्रं न जातवेदसम् ।

य ऊर्ध्वया स्वध्वरो देवो देवाच्या कृपा ।

धृतस्य विभ्राहिमनुं वदि शोचिषाः ऽऽजुह्वानस्य सर्पिषः १

यजिष्ठं त्वा यजमाना हुवेम ज्येष्ठमङ्गिरसां विप्रं मन्मभिर्विभेभिः शुक्रं मन्मभिः ।

परिज्मानमिव द्यां होतारं चषणीनाम् ।

शोचिर्ज्जेशं वृषणं यमिमा विशः प्रावन्तु जूतयं विशः २

स हि पुरु बिदोर्जसा विरुक्मना दीद्यानो भवति हुहंतरः परशुर्न हुहंतरः ।

वीलु बिद यस्य समृतौ भुवद वनेव यत् स्थिरम् ।

निष्वहमाणो यमते नार्यते धन्वासहा नार्यते ३

हृह्ला बिदस्मा अनु दुर्यथा विदे तेजिष्ठाभिरणिमिद्राष्टवसे ऽग्रयं द्वाष्टवसे ।

प्र यः पुरुणि गाहते तक्षद् वनेव शोचिषा ।

स्थिरा बिदन्ना नि रिणात्योर्जसा नि स्थिराणि बिदोर्जसा ४

तमस्य पृक्षमुपरासु धीमहि नक्तं यः सुदर्शितरो दिवातरा—दर्पायुषे दिवातरात् ।

आदृस्यायुर्ग्रमणवद् वीलु शर्म न सुजवे ।

भक्तमर्मक्तमवो व्यन्तो अजरा अग्रयो व्यन्तो अजराः ५ [१२]

स हि शर्षो न मारुतं तुविष्वणि—रप्रस्वतीषूर्वरास्विष्टनिरातनास्विष्टनिः ।

आदृद्ध्वान्यादृदि—यज्ञस्य केतुरहणा ।

अथ स्मास्य हर्षतो हर्षीवतो विश्वे जुषन्त पन्थां नरः शुभे न पन्थां ६

द्विता यदीं कीस्तासो अमिद्यंवा नमस्यन्त उपवोचन्त भृगवो मन्मन्तो दाशा भृगवः ।

अग्निरीशि वसूनां शुचिर्यो धूर्णरेषाम् ।

मिषो अपिर्षोर्वनिषीष्ट मेधिर आ वनिषीष्ट मेधिरः

७ (१४३२)

विश्वासां त्वा विशां पतिं हवामहे सर्वासां समानं दंपतिं भुजे सत्यगिर्बाहसं भुजे ।

अतिधिं मानुषाणां पितुर्न यस्यासया ।

अमी च विश्वे अमृतासु आ वयो हव्या देवेष्वा वयः

८

त्वमग्ने सहसा सहन्तमः शुष्मिन्तमो जायसे देवतातये रयिर्न देवतातये ।

शुष्मिन्तमो हि ते मदो द्युष्मिन्तम उत क्रतुः ।

अधं स्मा ते परि चरन्त्यजर श्रुष्टीवानो नाजर

९

प्र वो महे सहसा सहस्वत उपबुधे पशुषे नाग्ये स्तोमो बभूत्वग्रथे ।

प्रति यदी हविष्मान् विश्वासु क्षामु जोगुवि ।

अग्ने रेभो न जगत ऋषूणां जूणिर्होत ऋषूणाम्

१०

स नो नेदिष्ठं दृष्टान् आ भ्रातृभ्यो देवेभिः सचंनाः सुचेतुनां महो रायः सुचेतुनां ।

महि शविष्ठ नस्कृधि संचक्षे भुजे अस्यै ।

महि स्तोतृभ्यो मघवन त्सुवीर्यं मथीरुभ्यो न शर्वसा

११ [१३] (१४३६)

(१२८)

८ परुच्छेपो वैवोदासिः । अग्निः । अत्यष्टिः ।

अयं जायत मनुषो धरीमणि होता यजिष्ठ उशिजामनु व्रतमग्निः स्वमनु व्रतम् ।

विश्वश्रुष्टिः सखीयते रयिर्वि श्रवस्यते ।

अदब्धो होता नि षद्विळस्पदं परिवीत इळस्पदे

१

तं यज्ञसाधमपि वातयामस्यूतस्य पथा नमसा हविष्मता देवताता हविष्मता ।

स न ऊर्जामुपाभृत्या कृपा न जूर्यति ।

यं मानरिश्वा मनवे पगवतो देवं भाः परावतः

२

एवेन सद्यः पर्येति पार्थिवं मुहुर्गी रेतो वृषभः कर्निक्रवद् वधद् रेतः कर्निक्रवत् ।

शतं चक्षाणो अक्षमिन्वेवो वनेषु तुर्वणिः ।

सदा दधानं उपरिषु सानुष्वग्निः परेषु सानुषु ।

३

स सुक्रतुः पुरोहितो दमेदमे ऽग्निर्यज्ञस्याध्वरस्य चेतति क्त्वा यज्ञस्य चेतति ।

क्त्वा वधा इष्यते विश्वा ज्ञानानि पस्पशे ।

यतो घृतश्रीरतिथिरजायत वह्निर्वेधा अजायत

४

(१४४०)

क्त्वा यदस्य तर्विषीषु पुञ्चते ऽग्नेर्वेण मरुतां न भोज्ये विराय न भोज्या ।

स हि ष्मा दानमिन्वति वरुनां च मज्जना ।

स नञ्जासते दुरितादभिहृतः शंसावृधादभिहृतः ५ [१४]

विश्वो विहाया अरतिर्वसुदधे हस्ते दक्षिणे तरणिर्न शिश्रथ च्छ्वस्यया न शिश्रथ न ।

विश्वस्मा इतिषुध्यते देवत्रा हव्यमाहिष ।

विश्वस्मा इत सुकृते वारमृण्वत्यग्निद्वारा वृण्वति ६

स मानुष वृजने शंतमो हितोऽग्निर्यज्ञेषु जन्त्या न विशपतिः प्रियो यज्ञेषु विशपतिः ।

स हव्या मानुषाणा मित्रा कृतानि पत्यत ।

स नञ्जासते वरुणस्य धूर्ते महां देवस्य धूर्तेः ७

अग्निं होतारमीळते वसुधितिं प्रियं चेतिष्ठमरति न्यंसि हव्यवाहं न्यंसि ।

विश्वायुं विश्वेवदसं होतारं यजतं कुविम ।

देवासो रण्वमवसे वसूयवः शीर्षी रण्वं वसूयवः ८ [१५] (१४४४)

(१२९)

११ परच्छेपो देवोदासिः । इन्द्रः, ६ इन्द्रुः । अत्यष्टिः ८-९, अनिशक्यैः, ११ अष्टिः ।

यं त्वं रथमिन्द्र मेधसांतये ऽपाका सन्तमिषिर प्रणयसि प्रानवद्य नयसि ।

सद्यश्चित्तमभिष्टये करो वशश्च वाजिनम् ।

सास्माकमनवद्य तूतुजान वेधसा मिमां वाचं न वेधसाम् ?

स भूषि यः स्मा पुतनासु कासु चिद वृक्षाप्य इन्द्र भग्नहृतये नृभि रसि प्रतृत्तये नृभिः ।

यः शूरैः स्वः सन्तिता यो विप्रैर्वाजं तर्कता ।

तर्मीशानासं इरधन्त वाजिनं पृक्षमत्यं न वाजिनम् २

वृस्मो हि ष्मा वृषणं पिन्वसि त्वचं कं चिद यावीररकं शूर मत्यं परिवृणाक्षि मत्यम् ।

इन्द्रोत नुभ्यं तद द्विवे तद रुद्राय स्वयंशसे ।

मित्राय वोचं वरुणाय सप्रथः सुमुष्टीकार्य सप्रथः ३

अस्माकं व इन्द्रमुश्मसीष्टये सखायं विश्वायुं प्रासहं पुजं वाजेषु प्रासहं पुजम् ।

अस्माकं बह्मोतये ऽवा पुत्सुषु कासु चित ।

नहि त्वा शत्रुः स्तर्तत स्तृणाषि यं विश्वं शत्रुं स्तृणाषि यम् ४

नि पू नुमार्तिमतिं कर्यस्य चित तेजिष्ठाभिररणिभिर्नोतिभि रूपाभिरुयोतिभिः ।

नेषि णो यथा पुरा ऽनेनाः शूर मन्यसे ।

विश्वानि पुरोरपं पथि वक्षि रासा वक्षिर्नो अच्य ५ [१६] (१४४९)

प्र तद् वोचेयं भव्यायेन्द्वे हव्यो न य इषवान् मन्त्र रेजति रक्षोहा मन्त्र रेजति ।

स्वयं सो अस्मदा निधो वृषैरेजत दुर्मतिम् ।

अथ सवेवृचशंसोऽवतर मवं क्षुद्रमिव सवेत् ६

वनेम तद्धोत्रया चितन्त्या वनेम रयि रयिवः सुवीर्यं गुणं सन्तं सुवीर्यम् ।

दुर्मन्मानं सुमन्नुमि रेमिषा पृचीमहि ।

आ सत्याभिरिन्दं द्युन्नहंतिमि र्यजत्रं द्युन्नहंतिमिः ७

प्रपा वो अस्मे स्वयंशोभिरुती परिवर्ग इन्द्रो दुर्मतीनां दरीमन् दुर्मतीनाम् ।

स्वयं सा रिष्यधै या न उपेषे अत्रैः ।

हतेमसन्न वक्षति क्षिप्ता जूणिर्न वक्षति ८

त्वं न इन्द्र राया परीणसा प्राहि पृथो अनेहसा पुरो याह्यरक्षसा ।

सर्वस्व नः पराक आ सर्वस्वास्तमीक आ ।

प्राहि नो दूरादारावुभिष्टिभिः सदा पाह्यभिष्टिभिः ९

त्वं न इन्द्र राया तरूषसो ग्रं चित् त्वा महिमा संक्षद्वसे महे मित्रं नावसे ।

ओजिष्ठ त्रातरवित्ता रथं कं चिदमर्त्यं ।

अन्यमस्मद् रिग्भिः कं चिदद्विषो रिरिक्षन्तं चिदद्विषः १०

प्राहि न इन्द्र सुदुत सिधोऽवपाता सदमिद् दुर्मतीनां वृवः सन् दुर्मतीनाम् ।

हन्ता पापस्य रक्षसां छाता विषस्य मार्वतः ।

अथा हि त्वां जनिता जीजनद् वसो रक्षोहणं त्वा जीजनद् वसो ११[१७](१४५५)

(१३०)

१० परुच्छेपो दैवोदासिः । इन्द्रः । अत्यष्टिः । १० त्रिष्टुप् ।

एन्द्रं यादुप नः परावतो नायमच्छा विदधानीव सत्यति रस्तं राजेव सत्यतिः ।

हवामहे त्वा वयं प्रयस्वन्तः सुते सचा ।

पुत्रासो न पितरं वाजसातये मर्हिष्ठं वाजसातये १

पित्रा सोममिन्द्रं सुवानमद्रिभिः कोशेन सित्तमवतं न वंसंगं स्तानुषाणो न वंसंगः ।

मदाय हर्यताय ते तुविष्टमाय धार्यसे ।

आ त्वां यच्छन्तु हरितो न सूर्यमहा विश्वेव सूर्यम् २ (१४५७)

अविन्दद् विवो निहितं गुहां निधिं वेनं गर्भं परिवीतमश्मन्वन्ते अन्तरङ्गमनि ।

अजं वज्री गवामिव सिषामन्नाङ्गिरस्तमः ।

अपावृणोविषु इन्द्रः परीवृता द्वार इषः परीवृताः ३

वृहद्गुणो वज्रमिन्द्रो गर्भस्त्योः क्षदेव तिमममर्सनाय सं ज्यं दहिहत्याय सं श्येत ।

संविष्यान ओजसा शवोभिरिन्द्र मज्जमां ।

तष्टेव वृक्षं वनिनो नि वृश्वासि परश्वेव नि वृश्वासि ४

त्वं वृथा नद्य इन्द्र सतेवे ऽच्छां समुद्रमसृजो रथो इव वाजयतो रथो इव ।

इत ऊनीरपुञ्जत समानमर्थमक्षितम् ।

धेनुरिव मनवे विश्वदोहसो जनाय विश्वदोहसः ५ [१८]

इमां ते वाचं वसूयन्त आयवो रथं न धीरः स्वपां अतक्षिषुः सुम्नाय त्वामेतक्षिषुः ।

शुम्भन्तो जेन्यं यथा वाजेषु विप्र वाजिनम् ।

अत्यमिव शर्वसे सातये धना विश्वा धनानि सातये ६

मिनत् पुरो नवतिमिन्द्र पुरवे दिवोदासाय महिं वाशुषं नृतो वज्रेण वाशुषं नृतो ।

अतिथिग्वाय शम्बरं गिरिगो अवाभरत् ।

महो धनानि दयमान ओजसा विश्वा धनान्योजसा ७

इन्द्रः समत्सु यजमानमार्यं प्रावद विश्वेषु शतमूतिराजिषु स्वमीक्षिष्व्राजिषु ।

मनवे शासद्व्रतान् त्वचं कृष्णामरन्धयत् ।

वृक्षश्च विश्वं तनुषाणमोषति न्यर्शसानमोषति ८

सूरदचक्रं प्र वृहज्जात ओजसा प्रपित्वे वाचमरुणो मुषायती शान आ मुषायति ।

उशाना यत् परावतो ऽजगच्छतये कवे ।

सुम्नानि विश्वा मनुषेव तुर्वणि रहा विश्वेव तुर्वणिः ९

स नो नन्येभिर्वृषकर्मसुकथैः पुरो वर्तः प्रायुभिः पाहि शम्भैः ।

विवोदृसेभिरिन्द्र स्तवानो वावृथीथा अहोभिरिव द्यौः १० [१९] (१४६५)

(१३१)

७ परुच्छेपो दैवोदासिः । इन्द्रः । अत्यष्टिः ।

इन्द्राय हि द्यौरसृजो अनमन्ते न्द्राय मही पृथिवी वरीमभि द्युम्नसांता वरीमभिः ।

इन्द्रं विश्वे सजोवसो वेवासो दधिरे पुरः ।

इन्द्राय विश्वा सर्वानि मानुषा रातानि सन्तु मानुषा १ (१४६६)

विश्वेषु हि त्वा सर्वनेषु तृज्जते समानमेकं वृषमण्यवः पृथक् स्वः सनिष्यवः पृथक् ।

तं त्वा नावं न पर्षणिं शूषस्य धुरि धीमहि ।

इन्द्रं न यज्ञेहि वतयन्त आयवः स्तोभेमिन्द्रमायवः २

वि त्वा ततसे मिथुना अवस्यवो वृजस्य साता गव्यस्य निःसृजः सक्षन्त इन्द्र निःसृजः ।

यद् गव्यन्ता द्वा जना स्वयन्ता समूहसि ।

आविष्कर्तिकद वृषेण सचाभुवं वज्रमिन्द्र सचाभुवं ३

विदुष्टे अस्य वीर्यस्य पूरवः पुरो यदिन्द्र शारदीरवातिरः सासहानो अवातिरः ।

शासस्तमिन्द्र मर्त्यमयज्यं शवसस्पते ।

महीममुष्णाः पृथिवीमिमा अपो मन्दसान इमा अपः ४

आदिते ते अस्य वीर्यस्य चर्किरन् मर्त्येषु वृषन्नृजिजो यदाविध सखीयतो यदाविध ।

चकर्थं कार्गमेभ्यः पुतनासु प्रवन्तवे ।

ते अन्यामन्यां नद्यं सनिष्णत श्रवस्पन्तः सनिष्णत ५

उतो नो अस्या उषसो जुषेत ह्यैकस्य बोधि हविषो हवीमभिः स्वर्षाता हवीमभिः ।

यदिन्द्र हन्तवे मृधो वृषा वज्रिश्चिकेतसि ।

आ मे अस्य वेधसो नवीयसो मन्मं श्रुधि नवीयसः ६

त्वं तमिन्द्र वावृधानो अस्मयुग्मित्रयन्तं तुविजात मर्त्यं वज्रेण शूर मर्त्यम् ।

जहि यो नो अघायति शृणुष्व सुश्रवस्तमः ।

रिष्टं न यामन्नपं भूत दुर्मतिर्विश्वापं भूत दुर्मतिः ७ [२०] (१४७२)

(१३२)

६ परच्छेपो दैवोदासिः । इन्द्रः, ६ (१ अर्धर्चस्य) इन्द्रावर्बतौ । अत्यष्टिः ।

त्वया वयं मघवन पृथ्ये धनु इन्द्रन्वोताः मासह्याम पृतन्यतो वनुयाम वनुष्यतः ।

नेदिष्ठ अस्मिन्नहं न्यधि वाचा नु सुन्वते ।

अस्मिन् यजे वि चयमा भरे कृतं वाजयन्तो भरे कृतम् १

स्वर्गेष भरे आपस्य ववमं न्युषवृधः स्वस्मिन्नञसि क्राणस्य स्वस्मिन्नञसि ।

अहन्निन्द्रो यथा विदे शीष्णाशीष्णोपवाच्यः ।

अस्मत्ता नै सधर्षकं सन्तु रातयो भद्रा भद्रस्य रातयः २ (१४७४)

तत् तु प्रयः प्रलथां ते शुशुक्लनं यस्मिन् यज्ञे वारमकृण्वत क्षयं—मृतस्य वारसि क्षयम् ।

वि तद् वोचैरध द्विता—ऽन्तः पश्यन्ति रश्मिभिः ।

स घां विवे अन्विन्द्रो गवेषणो बन्धुक्षिद्भ्यो गवेषणः ३

नृ इत्या ते पूर्वथा च प्रवाच्यं यदङ्गिरोभ्योऽवृणारपं व्रज—मिन्द्र शिक्षन्नपं व्रजम् ।

ऐभ्यः समान्या दिशा ऽस्मभ्यं जेषि यात्सि च ।

मुन्वद्भ्यो रन्धया कं चिद्व्रतं हृणायन्तं चिद्व्रतम् ४

सं यज्जनान् कर्तुभिः शूर ईक्षय—द्धने हिते तरुषन्त भवस्यवः प्र यक्षन्त भवस्यवः ।

तस्मा आयुः प्रजावदिद बाधे अचून्न्योर्जसा ।

इन्द्र ओक्थं विधिषन्त धीतयो देवाँ अच्छा न धीतयः ५

युवं तमिन्द्रायवंता पुरोयुधा यो नः पृतन्यादप तंतमिद्धतं वज्रेण तंतमिद्धतम् ।

वृरे चत्तार्यं च्छन्सद् गहनं यदिर्नक्षत ।

अस्माकं शत्रून् परि शूर विश्वतो दुर्मा दर्षीष्ट विश्वतः ६ [२१] (१४७८)

(१३३)

७ परुच्छेपो देवोदासिः । इन्द्रः । १ विश्वपु, २-४ अनुष्टुप, ५ गायत्री, ६ धृतिः, ७ अष्टिः ।

उमे पुनामि रोवसी क्रतेन वृहां दहामि सं महीरेनिन्द्राः ।

अमिब्लग्य यत्र हता अमित्रा वैलस्थानं परि वृह्णा अशेरन् १

अमिब्लग्यां चिदद्विवः शीषां यातुमतीनाम् ।

छिन्धि वटूरिणा पदा महावटूरिणा पदा २

अवासां मघवज्जहि शर्षो यातुमतीनाम् ।

वैलस्थानके अर्मके महावैलस्थे अर्मके ३

यासां तिस्रः पञ्चाशतो ऽमिब्लङ्गैरुपावपः ।

तत् सु ते मनायति तक्तत् सु ते मनायति ४

पिशाङ्गमुष्टिमम्भुणं पिशाचिंमिन्द्र सं मृण ।

सर्वं रक्षो नि बर्हय ५

अवर्मह इन्द्र दाहहि शुषी नः शुशोच हि द्यौः क्षा न मीषाँ अद्विवो घृणात्र मीषाँ अद्विवः ।

शुष्मिन्तो हि शुष्मिभिर्वधेरुग्नेमिरीयसे ।

अपूरुषघ्नो अपतीत शूर सत्वमि—स्त्रिससैः शूर सत्वमिः ६ (१४८४)

वनोति हि सुन्वन् क्षयं परीणसः सुन्वानो हि ष्या यजत्यव द्विषो देवानामव द्विषः ।

सुन्वान इत् सिंघासति सहस्रा वाज्यवृतः ।

सुन्वानायेन्द्रो ददात्याभुवं रयिं ददात्याभुवं ।

७ [२२] (१४८५)

(१३४)

[विशोऽनुषाकः ॥२०॥ सू० १३४-१३९]

६ परुच्छेपो दैवोदासिः । वायुः । अत्यष्टिः, ६ अष्टिः ।

आ त्वा जुवो गरहाणा अमि प्रयो वायो वहन्विह पूर्वपीतये सोमस्य पूर्वपीतये ।

ऊर्ध्वा ते अनुं सुनुता मनस्तिष्ठतु जानती ।

नियुत्वता रथेना याहि द्वावने वायो मस्वस्य द्वावने

१

मन्दन्तु त्वा मन्दिनां वायुविन्ववो ऽस्मत् क्राणासः सुकृता अमिद्यवो गोमिः क्राणा अमिद्यवः ।

यद्धं क्राणा इरध्ये दक्षं सचन्त ऊतयः ।

सधीचीना नियुतां द्वावने धिय उपं ब्रुवत ई धियः

२

वायुयुक्ते रोहिता वायुरूणा वायू रथे अजिरा धुरि वोह्वे वहिषा धुरि वोह्वे ।

प्र बोधया पुरंधि जार आ संसुतीमिव ।

प्र चक्षय रोदसी वासयोषसः श्रवंसे वासयोषसः

३

तुभ्यमुषासः शुचयः परावति मद्रा वस्त्रां तन्वते दंसु रश्मिषु चित्रा नव्येषु रश्मिषु ।

तुभ्यं धेनुः संबर्द्धया विश्वा वसूनि दोहते ।

अर्जनयो मरुतो वक्षणाभ्यो दिव आ वक्षणाभ्यः

४

तुभ्यं शुक्रासः शुचयस्तुरण्यवो मदेषुमा ईषणन्त भूर्वण्यपाभिषन्त भूर्वणि ।

त्वां त्सारि दसमानो भर्गमीदृ तक्नुवीर्यं ।

त्वं विश्वस्माद् भुवनात् पासि धर्मेणाऽसुर्यात् पासि धर्मेणा

५

त्वं नो वायवेषामपूर्व्यः सोमानां प्रथमः पीतिमहंसि सुतानां पीतिमहंसि ।

उतो विहुत्मतीनां विशां ववर्जुषीणाम् ।

विश्वा इत् ते धेनवो दुह आशिर् घृतं दुहन्त आशिरम्

६

[२३] (१४९१)

(१३५)

९ परुच्छेपो दैवोदासिः । १-३, ९ वायुः; ४-८ इन्द्रवायू । अत्यष्टिः; ७-८ अष्टिः ।

स्तीर्णं बहिरूपं नो याहि वीतयं सहस्रेण नियुतां नियुत्वते श्रुतिनीमिर्नियुत्वते ।

तुभ्यं हि पूर्वपीतये देवा देवाय येमिरे ।

प्र ते सुतासो मधुमन्तो अस्थिरन् मदाय कत्वे अस्थिरन् ।

१

(१४९२)

तुभ्याय सोमः परिपूतो अग्निभिः स्पर्शा वसानः परि कोशमर्षति शुक्रा वसानो अर्षति ।
तवायं भाग आयुषु सोमो देवेषु ह्यते ।

वह वायो नियुतो याह्यस्मयु—जुषाणो याह्यस्मयुः

२

आ नो नियुद्धिः शनिनीभिरध्वरं सहस्रिणीभिरूप याहि वीतये वायो हव्यानि वीतये ।
तवायं भाग ऋत्वियः सरश्मिः सूर्यं सचा ।

अध्वर्युभिर्भरमाणा अयंसत् वायो शुक्रा अयंसत्

३

आ वां रथो नियुत्वान् यक्षदवसे ऽभि प्रयांसि सुधितानि वीतये वायो हव्यानि वीतये ।
पिबन्तं मध्वो अन्धसः पूर्वपेयं हि वीं हितम् ।

वायुवा चन्द्रेण राधसा गतं—मिन्द्रश्च राधसा गतम्

४

आ वां धियो ववृत्युरध्वरौ उपे—ममिन्दुं ममृजन्त वाजिनं—माशुमत्यं न वाजिनम् ।

तेषां पिबतमस्मयु आ नो गन्तमिहोत्या ।

इन्द्रवायु सुतानामग्निभिर्विवं मदाय वाजदा युवम्

५ [२४]

इमे वां सोमा अप्स्वा सुता इहा—ध्वर्युभिर्भरमाणा अयंसत् वायो शुक्रा अयंसत् ।

पुते वामभ्यसृक्षत तिरः पवित्रमाशवः ।

पुषापवोऽति रोमाण्यव्यया सोमासो अत्यव्यया

६

अति वायो ससुतो याहि शश्वतो यज्ञ शवा वदति तत्र गच्छतं गृहमिन्द्रश्च गच्छतम् ।

वि सूनृता दहते रीर्यते घृत—मा पूर्णया नियुता याथो अध्वर—मिन्द्रश्च याथो अध्वरम् ७

अत्राह तद वहेथे मध्व आहुतिं यमश्चन्धमुपतिष्ठन्त जायवो ऽस्मे ते सन्तु जायवः ।

साकं गावः सुर्वते पच्यते यवो न ते वायु उप दस्यन्ति धेनवो नार्प दस्यन्ति धेनवः ८

इमे ये ते सु वायो बाह्वोर्जसो ऽन्तर्नदी ते पतर्यन्त्युक्षणो महि बाधन्त उक्षणः ।

धन्वञ्चिद ये अनाशवो जीराश्चिदगिरीकसः ।

सूर्यस्यैव रश्मयो दुर्नियन्तवो हस्तयोर्दुर्नियन्तवः

९ [२५] (१५००)

(१३६)

५ परच्छेपो दैवोदासिः । १-५ मित्रावरुणौ, ६-७ लिङ्गोक्ताः । अत्याष्टिः, ७ त्रिष्टुप् ।

प्र सु ज्येष्ठं निचिराभ्यां बृहन्नमो हव्यं मतिं भरता मृळयद्भ्यां स्वादिष्टं मृळयद्भ्याम् ।

ता सत्राजा घृतासृती यज्ञेयज्ञ उपस्तुता ।

अधैतोः क्षत्रं न कुतश्चनापृषे देवत्वं न चिवापृषे

१

(१५०१)

अर्वांशि गातुरुखे वर्तीयसी पन्थां क्रतस्य समयंस्त रश्मिभिः—अक्षुर्मर्गस्य रश्मिभिः ।

द्युक्षं मित्रस्य सार्धन—मर्यम्णो वरुणस्य च ।

अथा दधाते बृहदुक्थ्यं वर्य उपस्तुत्यं बृहद वर्यः २

ज्योतिष्मतीमर्षिति धारयात्क्षितिं स्वर्वतीमा संचेते त्रिवेदिवे जागृवासां त्रिवेदिवे ।

ज्योतिष्मत् क्षत्रमांशाते आदित्या दानुनस्पती ।

मित्रस्तयोर्वरुणो यातयज्जनो ऽर्यमा यातयज्जनः ३

अयं मित्राय वरुणाय शंतमः सोमो भूत्ववृषानेष्वामंगो वृषो वृषेष्वामंगः ।

तं वृषासो जुषेरत् विश्वे अद्य सजोषसः ।

तथा राजाना करथो यदीमहे कर्तावाना यदीमहे ४

यो मित्राय वरुणायाविधुज्जनो ऽनुर्वाणं तं परि पातो अंहसो क्वाश्वासं मर्तमंहसः ।

तमर्यमामि रक्ष—त्युजुयन्तमनु व्रतम् ।

उक्थैर्य एनोः परिभूषति व्रतं स्तोमैराभूषति व्रतम् ५

नमो त्रिवे बृहते रोदसीभ्यां मित्राय वोचं वरुणाय मीळुषे सुमृष्टीकाय मीळुषे ।

इन्द्रमग्निमुपं स्नुहि द्युक्षमर्यमणं भगम् ।

ज्योग्जीवन्तः प्रजयां सचेमहि सोमस्येती सचेमहि ६

ऊती वृषानां वयमिन्द्रवन्तो मंसीमहि स्वयंशसो मरुद्भिः ।

अग्निमित्रो वरुणः शर्म यंसन् तवश्याम मयवानो वयं च ७ [२६] (१५०७)

[द्वितीयोऽध्यायः ॥२॥ वर्गाः १-२७] (१३७)

३ परुच्छेपो दैवोदासिः । मित्रावरुणौ । अतिशक्तिः ।

सुषुमा यातमद्रिभिर्गोशीता मत्सरा इमे सोमांसो मत्सरा इमे ।

आ राजाना दिविस्पृशा ऽस्मन्ना गन्तमुपं नः ।

इमे वा मित्रावरुणा गवांशिरः सोमाः शुक्रा गवांशिरः १

इम आ यातमिन्द्रवः सोमांसो दध्याशिरः सुतांसो दध्याशिरः ।

उत वामुपसां बुधि साकं सूर्यस्य रश्मिभिः ।

सुतो मित्राय वरुणाय पीतये चारुर्कृताय पीतये २

तां वा धेनुं न वांसरी मंशुं दुहन्त्यद्रिभिः सोमं दुहन्त्यद्रिभिः ।

अस्मन्ना गन्तमुपं नो ऽवाञ्छा सोमपीतये ।

अयं वा मित्रावरुणा नृभिः सुतः सोम आ पीतये सुतः ३ [१] (१५१०)

(१३८)

४ परुच्छेपो वैद्योदासिः । युषा । अत्यष्टिः ।

अथ पूष्णास्तुविजातस्य शस्यते महित्वमस्य त्वमो न तन्दते स्तोत्रमस्य न तन्दते ।

अचीमि सुमन्यन्नह-मन्त्युति मयोभुवम् ।

विश्वस्य यो मन आयुषुवे मस्यो देव आयुषुवे मस्यः १

म हि त्वां पुषन्नजिरं न यामनि स्तोमभिः कृण्व कृणवा यथा मृध उष्ट्रा न पीपेते मृधः ।

बुवे यत त्वां मयोभुवं देवं सख्याय मन्यः ।

अस्माकमाङ्गुषान् द्युम्निनस्कृधि वाजेषु द्युम्निनस्कृधि २

यस्य ते पूषन् त्सुख्ये विपुन्यवुः कत्वा चित सन्तोऽवसा बुभुक्षि इति कत्वा बुभुक्षिरे ।

तामनु त्वा नवीयसीं नियुतं राय ईमहे ।

अहेळमान उरुडांस रयी भव वाजेवाजे रयी भव ३

अस्या ऊ षु ण उपं सातये भुवो ऽहेळमानो रगिवां अजाश्व श्रवम्यतामजाश्व ।

ओ षु त्वां ववृतीमहि स्तोमैर्भिर्दस्म साधुभिः ।

नहि त्वां पुषन्नतिमन्यं आयुषे न ते सख्यमपद्भवे ४ [२] (१५१४)

(१३५)

११ परुच्छेपो वैद्योदासिः । १ विश्वे देवाः, २ मित्रावरुणौ, ३-५ अश्विनौ, ६ इन्द्रः, ७ अग्निः, ८ मरुतः,

९ इन्द्राग्नी, १० बृहस्पतिः, ११ विश्वे देवाः । अत्यष्टिः, १५ बृहती, १६ त्रिष्टुप् ।

अस्तु औषेद् पुरो अग्निं धिया वृध आ नु तच्छर्धो विव्यं वृणीमह इन्द्रवायु वृणीमहे ।

यद्वा क्राणा विवस्वति नामां सदायि नव्यसी ।

अधु म सू न उर्यं यन्तु धीतर्यो देवां अच्छा न धीतर्यः १

यच्छ त्यन्मित्रावरुणावृमाद-ध्यावृदाथे अनृतं स्वेन मन्युना वक्षस्य स्वेन मन्युना ।

युवोर्तिथाधि सप्त-स्वर्पश्याम हिरण्ययम् ।

धीमिश्रुन मनसा स्वेभिरक्षभिः सोमस्य स्वेभिरक्षभिः २

युवां स्तोमैर्भिर्देवयन्तो अश्विना ऽऽश्रावयन्त इव श्लोकमायवो युवां हव्याभ्याऽयवः ।

युवोर्विञ्चा अधि धियुः पृक्षश्च विश्ववेदसा ।

पुषायन्ते वां पवयो हिरण्यये रथे दत्ता हिरण्यये ३ (१५१७)

अचेति दत्ता व्युर्नार्कमृण्वथो युञ्जते वां रथयुजो दिविष्टि—ष्वध्वस्मानो दिविष्टिषु ।
अधि वां स्थाम् वन्धुरे रथे दत्ता हिरण्यये ।

एथेव यन्तावनुशासता रजो ऽर्जसा शासता रजः ४

शचीभिर्नः शचीवसु दिवा नक्तं दशस्यतम् ।

मा वां रातिरुप दसत कदा चना—स्मद् रातिः कदा चन ५ [३]

वृषाञ्जिन्द्र वृषपाणास इन्द्रव इमे सुता अद्रिपुतास उद्भिदु—स्तुभ्यं सुतास उद्भिदः ।
ते त्वा मन्दन्तु द्वावने महे खित्राय राधसे ।

गीभिर्गिर्वाहः स्तवमान आ गंहि सुमृळीको न आ गंहि ६

ओ षू णो अग्रे शृणुहि त्वमीळितो देवेभ्यो ब्रवासि यज्ञियेभ्यो राजभ्यो यज्ञियेभ्यः ।

यद्ध त्यामङ्गिरोभ्यो धेनुं देवा अदत्तन ।

वि तां दुहे अयमा कर्तरी सचो एष तां वेद मे सचा ७

मो षु वो अस्मदुभि तानि पौस्या सना भूवन् द्युम्रानि मोत जास्वि—रस्मत पुरोत जास्विः ।

यद् वस्त्रिचत्रं युगेयुगे नव्यं घोषादमर्त्यम् ।

अस्मासु तन्मरुतो यच्च दुष्टरं दिधृता यच्च दुष्टरम् ८

दध्यद् हं मे अनुषं पूर्वो आङ्गिराः प्रियमेधः कण्वो अत्रिमनुर्विदु—स्ते मे पूर्वै मनुर्विदुः ।

तेषां देवेष्वायति—रस्माकं तेषु नाभयः ।

तेषां पदेन मत्ता नमे गिरे—न्द्राग्नी आ नमे गिरा ९

होता यक्षद वनिनो वन्त वार्यं बृहस्पतिर्यजति वेन उक्षभिः पुरुवारोभिरुक्षभिः ।

जगृभ्मा दूरआदिशं श्लोकमद्वेष्ट त्वना ।

अधारयदरिन्दानि सुक्रतुः पुरू सद्मानि सुक्रतुः १०

ये देवासो दिव्येकादश स्थ पृथिव्यामध्येकादश स्थ ।

अप्सुक्षितो महिनैकादश स्थ ते देवासो यज्ञमिमं जुषध्वम् ११ [४] (१५२५)

(१४०) [एकविंशोऽनुवाकः॥२१॥ सू० १४०-१५६]

१३ दीर्घतमा औचध्यः । अग्निः । जगती, १० त्रिष्टुप्वा, १२-१३ त्रिष्टुप् ।

वेदिषदे प्रियघामाय सुद्युते धासिमिव प्र भंग योनिमग्रये ।

वस्त्रेणैव वासया मन्मना शुचि ज्योतीरथं शुक्रवर्णं तमोहनम् १ (१५२६)

अभि द्विजन्मा त्रिवृदन्नमुज्यते संवत्सरे वावुधे जग्धमी पुनः ।
 अन्यस्यासा जिह्वा जेन्यो वृषा न्यन्येन वनिनो मृष्ट वारुणः २
 कृष्णपुनो वेविजे अस्य सुक्षिता उभा तरेते अभि मातरा शिशुम् ।
 प्राचाजिह्वं ध्वसयन्तं तपुच्युतमा साच्यं कुर्यं वर्धनं पितुः ३
 मुमुक्ष्वोऽं मनवे मानवस्यते रघुद्रुवः कृष्णसीतास ऊ जुवः ।
 असमना अजिरासो रघुघ्नदो वार्तजूता उप युज्यन्त आशवः ४
 आदस्य ते ध्वसयन्तो वृथेरते कृष्णमभ्यं महि वर्यः करिक्रतः ।
 यत् सीं महीमवनिं प्राभि मर्मशदमिभ्वसन् त्स्तनयन्नेति नानवत् ५ [५]

भूषन् न योऽधि बभूषु नङ्गते वृषेव पत्नीरभ्येति रोकेवत् ।
 ओजायमानस्तन्वश्च शुभ्रमते भीमो न शृङ्गा दविभाव दुर्गुभिः ६
 स संस्तिरो विष्टिः सं गृभायति जानन्नेव जानतीनित्य आ शयं ।
 पुनर्वर्धन्ते अपि यन्ति वृष्यं मन्यद् वर्षः पित्रोः कृण्वते सचा ७
 तमुषुवः केशिनीः सं हि रेभिर ऊर्ध्वास्तस्थुर्मधुषीः प्रायवे पुनः ।
 तासां जरां प्रमुञ्चन्नेति नानद्वंसु परं जनयञ्जीवमस्तृतम् ८
 अधीवासं परि मातू रिहन्नहं तुविशेभिः सत्वाभियाति वि ज्वयः ।
 वयो वर्धत पद्धते रेहिन् सदाऽनु श्येनी सचते वर्तनीरहं ९
 अस्माकमग्रे मघवन्सु दीवि ह्यध स्वसीवान् वृषभो दमूनाः ।
 अवास्या शिशुमतीरदीदेवमेव युन्सु परिजर्भुराणः १० [६]

इदमग्रे सुधितं दुर्धितादधि प्रियादु चिन्मन्मनः प्रेयो अस्तु ते ।
 यत् ते शुक्र तन्वोऽं रोचते शुचि तेनास्मभ्यं वनसे रत्नमा त्वम् ११
 रथाय नावमुत नो गृहाय नित्यारित्रां पद्धतीं रास्यग्रे ।
 अस्माकं वीरौ उत नो मघोनो जनांश्च या पारयाच्छर्म या च १२
 अमी नो अग्न उक्थमिज्जुगुया द्यावाक्षामा सिन्धवश्च स्वर्गताः ।
 गव्यं यव्यं यन्तो दीर्घाहे—वं वरंरुण्यो वरन्त १३ [७] (१५३८)

(१४१)

१३ दीर्घतमा औचध्यः । अग्निः । जगती, १२-१३ चिष्टुप् ।

बल्लिन्था तद् वपुषे धाचि दर्शतं देवस्य भर्गः सहस्रो यतो जनि ।
 यदीमुप ह्वरते साधते मति—कृतस्य धेनां अनयन्त सुसुतः १ (१५३९)

पृक्षो वपुः पितुमान् नित्य आ शये द्वितीयमा सप्तशिवासु मातृषु ।
तृतीयमस्य वृषभस्य द्रोहसे दशप्रमति जनयन्त योषणः २

निर्यदीं बुध्रान्महिषस्य वर्षस इशानासः शर्वसा कन्त सूरयः ।
यद्वीमनुं प्रदिवो मध्व आध्रवे गुहा सन्त मातरिश्वा मथायति ३

प्र यत पितुः परमास्त्रीयते प-यां पृक्षुधो वीरुधो दंसु रोहति ।
उभा यदस्य जुनुष यदिन्वन् आदिद् यविष्ठो अभवद् घृणा शुचिः ४

आदिन्मातृराविशद् यास्वा शुचि-रहिंस्यमान उर्विया वि वावुधे ।
अनु यत पूर्वा अरुहत सनाजुवो नि नव्यसीष्ववरासु धावते ५ [८]

आदिह्योतारं वृणते दिविष्टिषु भगमिव पपृचानासं ऋज्वते ।
देवान् यत कत्वा मज्मना पुरुहुतो मतं शंसं विश्वधा वेति धार्यसे ६

वि यदस्थाद् यजतो वार्तचोदितो ह्यारो न वक्त्रा जुरणा अनाकृतः ।
तस्य पत्न्यं वक्षुषः कृष्णजंहसः शुचिजन्मनो रज आ व्यध्वनः ७

रथो न यातः शिकभिः कृतो धामह्नोभिरुषेर्मिरियते ।
आदस्य ते कृष्णासो दक्षि सूरयः शूरस्येव त्वेषथादीषते वयः ८

त्वया ह्यष्टे वरुणो धृतव्रतो मित्रः शाश्वदे अर्यमा सुदानवः ।
यत सीमन्नु कनुना विश्वथा विभु-ररात्र नेभिः परिभूरजायथाः ९

त्वमग्रे शशमानाय सुन्वते रत्नं यविष्ठ वृवतातिमिन्वसि ।
तं त्वा नु नव्यं महसा युवन् वयं भगं न कारे महिरत्र धीमहि १०

अस्मे रयिं न स्वर्थं दमृनसं भगं दक्षं न पपृचासि धर्णासिम् ।
रश्मीरिव यो यमन्ति जन्मनी उभे देवानां शंसमृत आ च सुकतुः ११

उत नः सुद्यान्मां जीराश्वो होता मन्द्रः शृणवच्चन्द्ररथः ।
स नो नेषन्नेषतभेरभूराऽग्निर्वामं मुवितं वस्यो अच्छ १२

अस्ताव्यग्निः शिमीवद्भिर्ऋकैः साम्राज्याय प्रतरं दधानः ।
अमी च ये मयवानो वय च मिह न सरो अति निष्टतन्युः १३ [९] (१५५१)

(१४२)

१३ दीर्घतमा औचध्यः । (आग्रिभृक्) = १ इधमः समिद्धोऽग्निर्वा, २ तनूनपात्, ३ नराशंसः, ४ इच्छः, ५ बर्हिः, ६ देवोः द्वारः, ७ उथासानका, ८ देव्यो होतारो प्रचेतसो, ९ निद्रो देव्यः सरस्वतीळा-
मारत्यः, १० त्वष्टा, ११ वनस्पतिः, १२ स्वाहाकृतयः, १३ इन्द्रः । अनुष्टुप् ।

समिद्धो अग्र आ वह वेवाँ अद्य यतसुचे । तन्तुं तनुष्व पूव्यं सुतसोमाय वाशुषे १
घृतचन्तमुप मासि मधुमन्तं तनूनपात् । यज्ञं विप्रभ्य मावतः शशमानस्य वाशुषः २
शुचिः पावको अद्भुतो मध्वा यज्ञं मिमिक्षति । नराशंसस्त्रिरा विवो देवो देवेषु यज्ञियः ३
इच्छितो अग्र आ वहे-न्द्रं चित्रमिह प्रियम् । इयं हि त्वा मतिर्ममा-च्छां सुजिह्व वच्यते ४
स्तृणानासो यतसुचो बर्हिर्यज्ञे स्वध्वरे । वृत्रे वृषव्यचस्तम्-मिन्द्राय शमं सप्रथः ५
वि भयन्तामृतावृषः प्रये देवस्यो महीः । पावकासः पुरुस्पृहां द्वारो देवीरसम्भतः ६ [१०]

आ मन्वमाने उपाके नक्तोषासां सुपेशसा । यद्वा कृतस्यं भ्रातरा सीदतां बर्हिरा सुमत ७
मन्द्रजिह्वा जुगुर्वणी होतारा देव्या कवी । यज्ञं नो यक्षतामिमं सिधमद्य दिविस्पृशम् ८
शुचिर्देवेष्वर्पिता होत्रा मरुत्सु भारती । इच्छा सरस्वती मही बर्हिः सीदन्तु यज्ञियाः ९
तन्नस्तुरीपमद्भुतं पुरु वारं पुरु त्मना । त्वष्टा पोषाय विप्यंतु गयं नामां नो अस्मयुः १०
अवसुजस्रप त्मना वृषान् यक्षि वनस्पते । अग्निर्हन्त्या सुषुदति देवो देवेषु मेधिरः ११
पूषणवते मरुत्वते विभवेर्देवाय वायवे । स्वाहा गायत्रवेपसे हव्यमिन्द्राय कर्तन १२
स्वाहाकृतांन्या ग-ह्युप हव्यानि वीतये । इन्द्रा गंहि भुधी हवं त्वां हवन्ते अध्वरे १३ [११]

(१५६७)

(१४३)

८ दीर्घतमा औचध्यः । अग्निः । जगती, ८ त्रिष्टुप् ।

प्र तव्यसीं नव्यसीं धीतिमग्रये वाचो मति सहसः सूनवे भर ।
अपां नपाद् यो वसुभिः सह प्रियो होतां पृथिव्यां न्यसीदहृत्वियः ?
स जार्यमानः परमे व्योम-न्याविश्रग्निर्भवन्मातरिभवेन ।
अस्य कृत्वा समिधानस्यं मज्जना प्र द्यावां शोचिः पृथिवी अरोचयत् २
अस्य त्वेषा अजरा अस्य भानवः सुसंहशः सुप्रतीकस्य सुद्युतः ।
भात्वक्षसो अत्यकुनं सिन्धवो ऽग्ने रेंजन्ते असंसन्तो अजराः ३ (१५६७)

यमेरि भृगवो विश्ववेदसं नाभां पृथिव्या भुवनस्य मज्जना ।	
अग्निं तं गीर्भिर्हिनुहि स्व आ दमे य एको वस्यो वरुणो न राजति	४
न यो वराय मरुतामिव स्वनः सेनेव सुष्टा द्विव्या यथाशनिः ।	
अग्निर्जम्भैस्तिगितैरिति भवति योधो न शत्रून् त्व वना न्युज्जते	५
कुविन्नो अग्निरुच्यस्य वीरसुद वसुष्कुविद वसुभिः काममावरत् ।	
चोदः कुवित तुतुज्यात् सानये धियः शुचिप्रतीकं तमया धिया गृणे	६
घृतप्रतीकं व क्रतस्य धूर्षदं—मग्निं मित्रं न समिधान क्रजते ।	
इन्धानो अको विदथेषु दीद्य—च्युक्वर्णामुदु नो यंसते धियम्	७
अप्रयुच्छन्नप्रयुच्छद्भिरे शिवेभिर्नः प्रायुभिः पाहि शग्मैः ।	
अदब्धेभिरदृषितेभिरिष्टे ऽग्निमिषद्भिः परि पाहि नो जाः	८ [१२] (१५७२)

(१४४)

७ दीर्घतमा औचध्यः । अग्निः । जगती ।

एति प होता व्रतमस्य प्राययो—धर्वा दधानः शुचिपेशसं धियम् ।	
अभि सुचः क्रमते दक्षिणावृत्तो या अस्य धामं प्रथमं ह निंसति	१
अभीमृतस्य क्रोहना अनूषत योनौ देवस्य सदनं परीवृताः ।	
अपामुपस्थे विभृतो यदावस—दध स्वधा अधयद् याभिरीयते	२
युष्मत्तः सर्वयसा तदिद् वपुः समानमर्थं वितरिन्नता मिथः ।	
आर्दी भगो न हव्यः समस्मदा वोद्धुर्न रुग्मीन् त्समयंस्त सारथिः	३
यमीं द्वा सर्वयसा सपर्यतः समाने योनां मिथुना समोकसा ।	
दिवा न नक्तं पलितो युवाजनि पुरु चरन्नजरो मानुषा युगा	४
तमीं हिन्वन्ति धीतयो दश विशो देवं मतींस ऊतये हवामहे ।	
धनोरधि प्रवत आ स ऋणव—त्यभिवजद्भिर्वयुना नवाधित	५
त्वं ह्यग्ने दिव्यस्य राजसि त्वं पार्थिवस्य पशुपा इव त्मना ।	
एनी न एते बृहती अभिभ्रिया हिरण्ययी वकरी बर्हिःशाने	६
अग्ने जुषस्व प्रति हर्य तद् वज्रो मन्द्र स्वधावु क्रतजात सुक्रतो ।	
यो विश्वतः प्रत्यङ्मुसि दशतो रणवः संहृष्टौ पितुर्भौ इव क्षयः	७ [१३] (१५७९)

(१४५)

५ दीर्घतमा औचध्यः । अग्निः । जगती. ५ त्रिष्टुप् ।

तं पृच्छता स जगामा स वेदुः स चिकित्वा ईयते सा न्वीयते ।	
तस्मिन् त्सन्ति प्रक्षिपस्तस्मिन्निष्ठयुः स वाजस्य शर्वसः शुष्मिणस्पतिः	१
तस्मिन् पृच्छन्ति न सिमो वि पृच्छति स्वेनेव धीरो मनसा यदर्थभीत ।	
न मृष्यते प्रथमं नार्पं वचो ऽस्य क्त्वा सचते अप्रहपितः	२
तस्मिन् गच्छन्ति जुह्वी स्तमर्वती—विश्वान्येकः शृणुवद् वचोसि मे ।	
पुरप्रैषस्ततुरिष्यज्ञसाधनो ऽच्छिद्रोतिः शिशुरादत्तं सं रभः	३
उपस्थार्य चरति यत् समारत सद्यो ज्ञातस्मत्सारं युज्येभिः ।	
अभि श्वान्तं मृशते नान्ये मृदे यदा गच्छन्त्युशारीरं पिहितम्	४
स ई मृगो अप्यो वनगु—रूपं त्वच्युपमस्यां नि धायि ।	
व्यववीद वयुना मन्येभ्यो ऽग्निविद्रोः कृतचिद्वि मन्यः	५ [१४] (१५८४)

(१४६)

५ दीर्घतमा औचध्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

त्रिमूर्धानं समरदिमं गृणीषे ऽनूनमग्निं पित्रोरुपस्थे ।	
निषत्तमस्य चरतो ध्रुवस्य विश्वा दिवा रात्रिर्नापप्रिवांसम्	१
उक्षा महौ अभि ववक्ष एने अजरस्तस्थावितऊतिर्कृष्वः ।	
उर्व्याः एदो नि दधाति सानौ गिहन्त्युधौ अरुपासो अस्य	२
समानं वत्समभि संचरन्ती विष्वग्धेनू वि चरतः सुमेके ।	
अनपवृज्यौ अध्वनो मिमाने विश्वान् केतौ अधि महो दधाने	३
धीरांसः एदं कवयो नयन्ति नानां हृदा रक्षमाणा अजुष्यम् ।	
सिर्वासन्तः पर्यपश्यन्त सिन्धु—माविरेभ्यो अभवत् सूर्यो नून	४
दिदृक्षेण्यः परि काठांसु जेन्य ईळ्यो महो अभीय जीवसे ।	
पुरुत्रा यदभवत् सुरहेभ्यो गर्भेभ्यो मघवा विश्वदर्शितः	५ [१५] (१५८९)

(१४७)

५ दीर्घतमा औचध्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

कथा ते अग्ने शूचयन्त आयो—दंष्ट्राशुर्वाजैभिराशुषाणाः ।	
उभे यत् तोके तनये दधाना कृतस्य सामन् उणयन्त देवाः	१ (१५९०)

बोधा मे अस्य वचसो यविष्ठ महिष्ठस्य प्रभृतस्य स्वधावः ।	
पीर्यति त्वो अनु त्वो गृणाति वन्दारुस्ते तन्वं वन्दे अग्रे	२
ये पायवो मामतेयं तं अग्रे पश्यन्तो अन्धं दुरितादरक्षन् ।	
रक्ष तान् त्वुकृतो विश्ववेवा दिप्सन्त इद रिपवो नाहं देभुः	३
यो नो अग्रे अरिवाँ अघायु-ररातीवा मर्चयति द्वयेन ।	
मन्त्रो गुरुः पुनरस्तु सो अस्मा अनु मृक्षीष्ट तन्वं दुरुक्तैः	४
उत वा यः संहस्य प्रविद्वान् मतो मर्तं मर्चयति द्वयेन ।	
अतः पाहि स्तवमान स्तुवन्त-मग्रे मार्किनो दुरितार्य धावीः	५ [१६] (१५९४)

(१४८)

१ दीर्घतमा औचध्यः । अग्निः । विश्वः ।

मथीद यदी विष्टो मातरिश्वा होतां विश्वाप्सु विश्वदेव्यम् ।	
नि यं वृधुर्मनुष्यासु विश्व स्वर्णं चित्रं वपुषि विभार्वम्	१
वृदानमिन्न ददभन्त मन्मा-शिर्दरूथं मम तस्य चाकन् ।	
जुषन्त विश्वान्यस्य कर्मो-पस्तुतिं भरमाणस्य काग्रेः	२
नित्यं चिन्तु यं मदने जगृभ्रे प्रशस्मिभिर्दधिरे यजियांमः ।	
प्र सू नयन्त गुभयन्त इष्टा-वर्शामो न रथ्यो गरहाणाः	३
पुरुणि दृस्मो नि रिणाति जग्मै-गद गेचते वन आ विभावा ।	
आदस्य वातो अनु वानि शोचि-स्तुर्न शर्यामसुनामनु श्वन	४
न यं रिपवो न रिषण्यवो गर्भे मन्तं र्षणा र्षयन्ति ।	
अन्धा अपृथ्या न दभन्नभिगव्या नित्याम ई प्रेतातो अरक्षन्	५ [१७] (१५९९)

(१४९)

५ दीर्घतमा औचध्यः । अग्निः । विराट् ।

महः स गय एषते पतिर्द-न्निर इनस्य वमूनः पद आ ।	
उप धर्जन्तमर्दयो विधन्ति	१
स यो वृषा नरां न रोदस्योः श्रवोभिरस्ति जीवपीतसर्गः ।	
प्र यः संसाणः शिश्रीत योनौ	२ (१६०१)

आ यः पुरं नार्मिणीमदीदु—दन्त्यः कविर्नभन्यो^३ नावी ।

सृगे न रुरुकाञ्छनात्मा

३

अभि द्विजन्मा त्री गंचनानि विश्वा रजांसि गुगुचानां अस्थान ।

होता यजिष्ठा अपां मधस्थे

४

अयं स हाता यो द्विजन्मा विश्वा दधे वार्याणि श्रवस्या ।

मर्तो यो अस्मै सुतुको दृदाश

५ [१८] १६०४ ।

(१५०)

३ दीर्घतमा ओचध्यः । अग्निः । उणिक् ।

पुत्र त्वा वाश्वान वेंच ऽरिर्ग्नं तव म्विदा । तादस्येव शरण आ महस्य

१

व्यनिनस्य धनिनः प्रहोषे चिदंरुषः । कदा चन प्रजिगता अंदवयोः

२

स चन्द्रो विप्र मर्त्यो महो वार्धन्नमो द्विवि । प्रपन्न ते अग्रे वनृषः स्याम

३ [१९] १६०७ ।

(१५१)

९ दीर्घतमा ओचध्यः । १ मित्रः, २-९ मित्रावरुणी । जगती ।

मित्रं न ये शिष्या गोषु गव्यवः स्वाध्या विदधे अप्सु जीर्जनम् ।

अंरजेतां रोदसी पाजसा गिरा पति प्रियं यजन्तं जनुयामवः

१

यद्ध त्यद वा पुरुमीळहस्य सोमिनः प्र मित्रासां न ईधिर स्वाभुवः ।

अध क्रतुं विदत्तं गातुमर्चत उत धृतं वृषणा पुस्त्यावतः

२

आ वा भूषन् क्षितयो जन्म रोदस्याः प्रवाच्य वृषणा दक्षसि महे ।

यदीमृताय भग्थो यद्वर्ते प्र हात्रया शिष्या वीथो अध्वरम्

३

प्र सा क्षितिर्गसुर या महि प्रिय क्रतावानावृतमा घोषथो बृहन् ।

युवं द्विवो बृहन्तो दक्षमामुषं गां न धुर्युषं युञ्जाथ अपः

४

मही अत्र महिना वारमुणवथो ऽरणवृस्तुज आ सद्यन् धेनवः ।

स्वरन्ति ता उपरताति सूर्यमा निमृच उपसस्तकवीरिव

५ [२०]

आ वामृताय केशिनीरनुषत मित्र यत्र वरुण गातुमर्चधः ।

अव त्मना सृजतं पिन्वंतं धियो युवं विप्रस्य मन्मनामिरज्यथः

६

यो वा युञ्जे शशमानो ह दाशति कविर्होता यजति मन्मसाधनः ।

उपाह तं गच्छथो वीथो अध्वरमच्छा गिरः सुमतिं गन्तमस्मयू

७ [२१] १६१४ ।

युवां यज्ञैः प्रथमा गोभिरेव त कृतावाना मनसो न प्रयुक्तिषु ।
भर्गन्ति वां मन्मना संयता गिरो ऽहृष्यता मनसा रेवदांशाथे
रेवद् वयो दधाथे रेवदांशाथे नरा मायाभिरितऊति माहिनम् ।
न वां द्यावोऽहर्भिनोति मिन्यवो न देवत्वं एणयो नानंशुर्मधम्

८

९ [२१] (१६१६)

(१५६)

७ दीर्घतमा औचध्यः । मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

युवं वस्त्राणि पीवसा वसाथे युवोगच्छिह्ना मन्तवो ह सर्गाः ।
अवातिरतमनृतानि विश्वं कृतं मित्रावरुणा सचेथे
एतच्छ्वन त्वो वि चिकेतदंशां सत्यो मन्त्रः कविशस्त क्रधावान ।
त्रिगंश्चिं हन्ति चतुरभिरुगं देवनिदां ह प्रथमा अजूर्यन
अपादंति प्रथमा पद्धतीनां कस्तद् वां मित्रावरुणा चिकेत ।
गर्भो भारं भर्गत्या चिदस्य कृतं पिपन्यनृतं नि तारित
प्रयन्तमित परि जारं कनीनां पश्यामसि नोर्पनिपद्यमानम् ।
अनवपृग्णा वितता वसानं मियं मित्रस्य वरुणस्य धाम
अनश्वो जातो अनमीशुर्वा कर्निकदत पतयदृध्वसानुः ।
अचितं ब्रह्म जुजुषुर्यवानः प्र मित्रं धाम वरुणं गुणन्तः
आ धेनवो मामतेयमवन्ती - ब्रह्मप्रियं पीपयन् त्वस्मिन्नूधन ।
पित्वो भिक्षेत वपुनानि विद्रा - नासाविवांस्रदितिमुरुष्येत्
आ वां मित्रावरुणा हव्यजुहि नमसा देवाववसा ववृण्याम् ।
अस्माकं ब्रह्म पुतनासु मद्या अस्माकं वृष्टिर्विद्या सुपाग

१

२

३

४

५

६

७ [२२] (१६२३)

(१५३)

४ दीर्घतमा औचध्यः । मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

यजामहे वां महः सजोषां हव्येभिर्मित्रावरुणा नमोभिः ।
घृतैर्धृतस्नू अध यद् वामस्मे अर्ध्वपवो न धीतिभिर्भरन्ति
प्रस्तुतिर्वा धाम न प्रयुक्ति - र्यामि मित्रावरुणा सुवृक्तिः ।
अनक्ति यद् वां विदधेषु होता सृञ्च वां सर्गिषणां विरक्षन

१

२

(१६२५)

पीपायं धेनुरर्वितिक्रताय जनाय मित्रावरुणा हविर्वे ।
 हिनोति यद् वा विवथे सपर्यन त्स गतहव्यो मानुषो न हाता । ३
 उत वा विश्व मद्यास्वन्धो गाव आपेश्व पीपयन्त वेवीः ।
 उतो नो अस्य पृथः पतिर्दन वीतिं पातं पर्यस उन्निपायाः । ४ [२३] (१६२७)

(१५४)

६ दीर्घतमा औचध्यः । विष्णुः । विष्टुप ।

विष्णोर्न कं वीर्याणि म वोचं यः पार्थिवानि विममे ग्रांसि ।
 यो अस्मैभायदुतं सधस्थं विचक्रमाणस्त्रिधोरुगायः । १
 म तद् विष्णुः स्तवतं वीर्येण मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः ।
 यम्योरुषु त्रिषु विक्रमेण - प्वधिप्रियन्ति भुवनाति विश्वा । २
 म विष्णवे श्रपमेतु मन्म गिरिक्षितं उरुगायाय वृष्णं ।
 य इहं वीर्यं प्रयतं सधस्थ - मेको विममे त्रिभिर्गित पदेभिः । ३
 यस्य त्री पूर्णा मधुना पदा - न्यक्षीयमाणा स्वधया मदन्ति ।
 य उ त्रिधातु पृथिवीमत् द्या - मेको वाधाः भुवनाति विश्वा । ४
 तदस्य प्रियमभि पाथां अऊयां नरो यत्र देवयवो मदन्ति ।
 उरुक्रमस्य स हि बन्धुर्गिन्धा विष्णोः पदे परमे मध्व उत्सः । ५
 ता वां वाप्तंन्युश्ममि गमध्वे यत्र गावो भूरिशृङ्गा अयासः ।
 अत्राह तवुरुगायस्य वृष्णः परमं पदमव भाति मूरि । ६ [२४] (१६३३)

(१५५)

६ दीर्घतमा औचध्यः । विष्णुः, १-३ इन्द्राविष्णु । जगती ।

म वः पान्तमन्धसो धियायते महे शूराय विष्णवे चावत ।
 या सानुनि पर्वतानामदाभ्या महस्तस्थतुरधतेव साधुना । १
 त्वेषमिन्धा समरणं शिमीवतो - रिन्द्राविष्णु सुतपा वामुरुष्यति ।
 या मन्थीय प्रतिधीयमानमित कृशानोरस्तुरसनामुरुष्यथः । २
 ता ई वर्धन्ति महस्य पौर्यं नि मातरां नयति रेतसे भुजे ।
 दधाति पुत्रोऽवर्षं परं पितु - नाम तृतीयमधि गोचने विवः । ३ (१६३६)

तत्तदितदिदस्य पौंस्यं गृणीमसी नस्य त्रातुरवृकस्य मीळिहृषः ।	
यः पार्थिवानि त्रिभिरिदं विगामाभिरूक क्रमिष्टोरुगायाय जीवसे	४
दे इदस्य कर्मणे स्वर्हंशाऽभिग्याय मर्त्यो भुग्नयति ।	
तृतीयमस्य नक्षिग दधर्षति वयश्चन पतर्यन्तः पतत्रिणाः	५
चतुर्भिः साकं नषति च नामभिश्चकं न वृत्तं व्यतीर्गवीविपत ।	
बृहच्छरीरो विमिमान् क्रकभिर्गुवाकुमारः प्रत्येत्याहवम	६ [२५] (१६३९)

(१५६)

५ दीर्घतमा औचध्यः । विष्णुः । जगती ।

भवा मित्रो न शंख्यो घृतासुति विभृतद्युक्ष एवया उ सप्रथाः ।	
अथा ते विष्णो विदुषा चिदध्यः स्तोमो यज्ञश्च राध्या हविष्मता	१
यः पूव्याय वेधसे नवीयसे सुमज्जानय विष्णवे ददाति ।	
यो जातमस्य महतो महि बवत मेदु श्रवोभिर्युज्यं चिदभ्यसत्	२
तमु स्तोतारः पूर्य यथा विद क्रतस्य गर्भं जनुषा पिपर्तन ।	
आस्यं जानन्तो नाम चिद विवक्तन महस्ते विष्णो सुमति भंजामहे	३
तमस्य राजा वरुणस्तमश्विना कर्तुं सचन्त मारुतस्य वेधसः ।	
वृधार दक्षमुत्तममहविदं त्रजं च विष्णुः सखिषो अपोर्णुते	४
आ यो विवायं सचथाय देव्य इन्द्राय विष्णुः सुकृतं सुकृत्तरः ।	
वेधा अजिन्वत त्रिषधस्थ आर्य मृतस्य भागे यजमानमाभजत	५ [२६] (१६४४)

(१५७) [द्वाविंशोऽनुवाकः ॥२२॥ सू० १५७-१६४]

६ दीर्घतमा औचध्यः । अभिन्ता । जगता, ५-६ त्रिष्टुप् ।

अबोध्यग्निर्जम उर्वति सूर्यो व्युत्पाश्चन्द्रा मह्याबो अर्विषा ।	
आर्युक्षातामश्विना यातवे रथं प्रासावीद देवः सविता जगत पृथक्	१
यद् युञ्जार्थं वृषणमश्विना रथं घृतेन नो मधुना क्षत्रमुक्षतम ।	
अस्माकं ब्रह्म पृतनासु जिन्वत वयं धना शूरमाता भजेमहि	२ (१६४६)

अर्वाङ् त्रिचक्रो मधुवाह्नो रथो जीराश्वो अश्विनोऽर्वातु सुहृतः ।	
त्रिवन्धुरो मधवा विश्वसौभगः शं न आ वक्षद द्विपदे चतुष्पदे	३
आ न ऊर्जं वहतमश्विना युवं मधुमत्या नः कर्शाया मिमिक्षतम् ।	
प्रापुस्तारिष्टं नी रपांसि मृक्षतं सेधतं द्वेषो भवतं सचामुवां	४
युवं ह गर्भं जगतीषु धत्थो युवं विश्वेषु भुवनेष्वन्तः ।	
युवमग्निं च वृषणावपश्च वनस्पतीरश्विनौवैरयेथाम	५
युवं ह स्थो मिषजां मेषजेमि-रथो ह स्थो रथ्याई राधयेमिः ।	
अथो ह क्षत्रमधि धत्थ उग्रा यो वा हविष्मान् मनसा वृदाशं	६ [२७] (१६५०)

[तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ व० १-२६]

(१५८)

६ दीर्घतमा औचध्यः । अश्विनौ । त्रिष्टुप्, ६ अनुष्टुप् ।

वसुं रुद्रा पुरुमन्तु वृधन्ता दशस्यन्तं नो वृषणावभिदौ ।	
दमां ह यद रेवणं औचध्यो वां प्र यत सप्ताथे अर्कवाभिरुती	१
को वां दाशत सुमतये चिक्म्ये वसु यद धेध नमसा पदे गां ।	
जिगृतमस्मि रेवतीः पुण्धीः कामप्रणेष मनसा चरन्ता	२
युक्तो ह यद वां तीर्यायं पेरु-वि मध्ये अणीसो धारिं पञ्जः ।	
उप वामवः शरणं गमेयं शूरा नाज्म पतयद्भिरेवः	३
उपभुतिरौचध्यमुरुक्ये-न्मा मामिमे पतत्रिणी वि कुंघाम ।	
मा मामेधो दशतयश्चिनो धाक् प्र यद वां बद्धस्मनि स्वादति क्षाम	४
न मां गरन् नद्यो मानृतमा वृसा यवीं मुसमुदधमवार्षः ।	
शिरो यद्वस्य त्रैतनो वितक्षत स्वयं वृस उरो अंसावपि रथ	५
वृर्धन्तमा मामतेयो जुजुर्वान दशमे युगे ।	
अपामर्थं यतीनां ब्रह्मा मवति सारथिः ।	६ [१] (१६५६)

(१५९)

५ दीर्घतमा औचध्यः । द्यावापृथिवी । जगती ।

प्र द्यावा यज्ञेः पृथिवी कृतावृधा मही स्तुषे विश्वेषु प्रचेतसा ।	
त्रैवेमिर्ये वेवपुत्रे मुदंससे-न्था धिया वार्याणि प्रभूषन्तः	१ (१६५७)

उत मन्वे पितुरदुहो मनो मातुर्महि स्वतवस्तद्धवीमभिः ।
 सुरतसा पितरा भूमं चकतु रुरु प्रजाया अमृतं वरीमभिः २
 ते सुनवः स्वर्षसः सुदंससो मही जंजुमातरा पूर्वचितये ।
 स्थातुश्च सत्यं जगत्तश्च धर्मेणि पुत्रस्य पाथः पदमद्वयाविनः ३
 ते मायिनो ममिरे सुप्रचेतसो जामी सयोनी मिथुना समोकसा ।
 नव्येनव्यं तन्तुमा तन्वते दिवि समुद्रे अन्तः कवयः सुदीतयः ४
 तद् गधो अद्य सवितुर्वरेण्यं वयं देवस्य प्रसवे मनामहे ।
 अस्मभ्यं द्यावापृथिवी सुचेतुना रथि धत्तं वसुमन्तं शतग्विन्म ५ [२] (१६६१)

(१६०)

५ दीर्घतमा औचध्यः । द्यावापृथिवी । जगती ।

ते हि द्यावापृथिवी विश्वशंभुव क्रतावरी रजसो धारयत्कवी ।
 सुजन्मनी धिषणे अन्तरीयते देवो देवी धर्मेणा सूर्यः शुचिः १
 उरुव्यवसा महिनी असुश्चता पिता माता च भुर्वनानि रक्षतः ।
 सुधृष्टमे वपुष्ये न रोदसी पिता यत् सीमभि रूपैरवासयत २
 स वह्निः पुत्रः पित्रोः पवित्रवान् पुनाति धीरो भुर्वनानि मायया ।
 धेनुं च पृथिं वृषभं सुरतंसं विश्वाहां शुक्रं पयो अस्य दुक्षत ३
 अयं देवानामपसामपस्तमो यो जजान रोदसी विश्वशंभुवा ।
 वि यो ममे रजसी सुकृतयया ऽजरेभिः स्कर्मनेभिः समानृचे ४
 ते नो गृणान महिनी महि भवः क्षत्रं द्यावापृथिवी धासथो ब्रूहत् ।
 येनाभि कृष्टीस्तननां विश्वहां पनाप्यमोजो अस्मे समिन्वतम् ५ [३] (१६६६)

(१६१)

१४ दीर्घतमा औचध्यः । क्रमवः । जगती, १४ त्रिष्टुप् ।

किमु भेषः किं यविष्ठो न आजगन् किमीयते दृत्यं कद् यद्वचिम् ।
 न निन्दिम चमसं यो महाकुलो ऽग्रे भ्रातृदुण इद् भूतिमूदिम १
 एकं चमसं चतुरः कृणोतन तद् वो देवा अब्रुवन् तद् व आगमम् ।
 सौर्धन्वना यद्येवा कृष्यथ साकं देवैर्यज्ञियासो भविष्यथ २ (१६६८)

अग्निं दूतं प्रति यदब्रवीतना - श्वः कर्त्वा रथं उनेह कर्त्तव्यः ।

धेनुः कर्त्वा युवशा कर्त्वा द्वा तानि भ्रातरन्तु वः कृत्येममसि ३

चक्रुषांसं क्रमवस्तवपृच्छत केवभूद यः स्य दूतो न आर्जगन ।

यदावार्यश्चमसाश्चतुरः कृता नावित न्वहा ग्रास्वन्तन्यान्ते ४

हनामैना इति न्वहा यदब्रवी - चमसं ये वैवपानमनिन्दिषुः ।

अन्या नामानि कृण्वते सुते सचा अन्यैरनान कन्या इ नामभिः स्परत् । ५ [४]

इन्द्रो हरीं युयुजे अम्बिना रथं बृहस्पतिर्विश्वरूपाम्पाजत ।

क्रभुर्विम्बा वाजो देवा अगच्छत स्वपमो यजियं भागमैनत ६

निश्वर्मणो गामरिणीत धीतिमि - या जग्न्ता युवशा ताकृणोतन ।

सौधन्वना अश्वाध्वमतक्षत युक्त्वा रथमुप देवा अयातन ७

इदमुतुकं पिबतेत्यब्रवीतने - दं वा वा पिबता मुञ्चतेजेनम् ।

सौधन्वना यद्वि तन्नेव हर्यथ तृतीयं वा सवने भादयाध्वे ८

आपो भूर्यिहा इत्येको अब्रवी - दग्निर्भूर्यिष्ठ इत्यन्यो अब्रवीत् ।

वध्वर्न्ती बहुभ्यः प्रको अब्रवी - हता वदन्तश्चमसो अपिगत ९

धोणामेकं उदुकं गामवाजति मांसमेकः पिंशति सुनयामृतम् ।

आ निष्पुचः शकुवेको अपाभन किं भ्वित पुत्रेभ्यः पितरा उपावतुः १० [५]

उद्वत्स्वस्मा अकृणोतना तृणं निवन्त्वपः स्वपुम्यया नरः ।

अगोह्यस्य यदसस्तना गृहे तदुद्येदमृभवो नानु गच्छथ ११

संसीत्य यद भुवना पर्यसपत कं स्थित तात्या पितरा व आसतुः ।

अशपत यः क्रुक्षं व आद्वे यः प्राब्रवीत प्रो तस्मा अब्रवीतन १२

सुषुषांसं क्रमवस्तवपृच्छता - गोह्य क इदं नो अब्रूधत् ।

श्वानं वस्तो बोधयितारमब्रवीत संवत्सुर इदमद्या व्यस्यत १३

विवा यान्ति मरुतो भूम्नाऽग्नि - रयं वातो अन्नतिक्ष्ण याति ।

अद्विर्याति वरुणः समुद्रं - युष्मा इच्छन्तः शवसो नपातः १४ [६] (१६८०)

(१६२)

२२ दीर्घतमा औचध्यः । अक्षयः । त्रिचतुष्टयः ३, ६ जगती ।

मा नो मित्रो वरुणो अर्यमायु—ग्निं कभुक्षा मरुतः परि रयन् ।

यद् वाजिनो देवजातस्य सतः प्रवक्ष्यामो विवर्थे वीर्याणि १

यस्मिणिजा रेक्णासा प्रावृतस्य रातिं गृभीतां मुखतो नयन्ति ।

सुप्राङ्गो मेम्यद् विश्वरूप इन्द्रापुष्णोः मियमप्येति पार्थः २

एष च्छार्गः पुरो अश्वेन वाजिनां पुष्णो भागो नीयते विश्वदेव्यः ।

अमिमियं यत् पुरोळाशमर्बता त्वष्टेन सांभवसायं जिन्वति ३

यः द्वविष्यमृतशो देवयानं त्रिमानुषाः पर्यश्वं नयन्ति ।

अत्रो पुष्णः प्रथमो भाग एति यज्ञं देवम्यः प्रतिवेदयज्ञज्ञः ४

होताध्वर्युरावया अग्निमिन्धो ग्रावग्राभ उत शंस्ता सुविषः ।

तेन यज्ञेन स्वरंकृतेन त्विष्टेन वक्षणा आ पुणध्वम ५ [७]

यूपवस्का उत ये यूपवाहा—श्चपालं ये अश्वयुपाय तक्षति ।

ये चार्धते पचनं संभरं—न्युतो तेषामभिगूर्तिनं इन्वतु ६

उप प्रागां सुमन्मेऽधायि मन्म देवानामाशा उपं वीतपृष्ठः ।

अन्वेनं विभ्रा कर्षया मदन्ति देवानां पृष्टे चक्रमा सुबन्धुम् ७

यद् वाजिनो दामं सदानमर्बतो या शीर्षिण्यां रक्षाना रज्जुरस्य ।

यद् वा घास्य प्रभृतमाम्येदे नृणां सर्वा ता ते अपि देवेष्वस्तु ८

यदश्वस्य कविषो मक्षिकाश्च यद् वा स्वरौ स्वर्धितौ रिसमस्ति ।

यद्धस्तयोः शमितुर्यज्ञत्वेषु सर्वा ता ते अपि देवेष्वस्तु ९

यदूवध्वमुदरस्यापवाति य आमस्य कविषां गन्धो अस्ति ।

सुकृता तच्छामितारः कृण्वन्तु—त मेधं शृतपाकं पचन्तु १० [८]

यत् ते गात्रावग्निना पच्यमाना—द्रुमि शूलं निहतस्यावधावति ।

मा तद् भूम्यामा त्रिषन्मा नृणेषु देवेभ्यस्तदुशद्भ्यो रातमस्तु ११

ये वाजिनं परिपश्यन्ति एक्वं य ईमाहुः सुरभिर्निहरेति ।

ये चार्धनो मांसमिक्षामुपासत उतो तेषामभिगूर्तिनं इन्वतु १२ (११९९)

यन्नीक्षणे मांस्पचन्त्या उखाया या पात्राणि यूष्ण आसेचनानि ।

ऊष्मण्यापिधानां चरुणा-मक्ताः सुनाः परि भूषन्त्यश्वम् १३

निकर्मणे निषवने विधर्तने यच्च पङ्क्तिशमवतः ।

यच्च एषी यच्च घासि जघास सर्वा ता ते अपि द्रुवेष्वन्तु १४

मा त्वाग्निर्ध्वनयीद् धमगन्धि-मोखा भ्राजन्त्यभि विक्त जग्निः ।

इष्टं क्षीतमभिगुतं वषट्कृतं तं देवासः प्रति गृभ्णन्त्यश्वम् १५ [९]

यदश्वाय वास उपस्तृण-न्यधीवासं या हिरण्यान्यश्मे ।

संदानमर्बन्तं पङ्क्तिं प्रिया देवेष्वा यामयन्ति । १६

यत् ते सावे महसा शुकृतस्य पाण्यी वा कश्या वा ततोद ।

सुचेव ता हविषो अध्वरेषु सर्वा ता ते ब्रह्मणा मूदयामि १७

चतुर्ध्रिंशद् वाजिनो द्रुवबन्धो-र्वक्त्रिरश्वस्य स्वर्धितिः समेति ।

अर्ध्छिद्रा गात्रां वपुनां कृणोत परंध्यरुनुघुष्या वि शान्त १८

एकस्त्वदुरश्वस्या विशन्ता द्वा युन्तागं भवतस्तथं क्रतुः ।

या ते गात्राणामृतथा कृणोति ताता पिण्डानां प्र जुहोम्यग्नी १९

मा त्वा तपत् प्रिय आत्मापियन्तं मा स्वर्धितिस्तन्वः आ तिष्ठिपत ते ।

मा ते गृध्जुरविशान्तातिहायं छिद्रा गात्राण्यसिना मिधू कः २०

न वा उ एतन्त्रियसे न रिप्यसि देवा इदंषि पथिभिः सुगेभिः ।

हरीं ते युक्ता पृषती अभूता-मृणान्धाद् वाजी धुरि रासभस्य २१

सुगर्भ्यं नो वाजी स्वदृष्यं पुंसः पुत्रो उत विश्वापुर्वं रयिम ।

अनागास्त्वं नो अर्धितिः कृणोत क्षत्रं नो अश्वो वनतां हविष्मान् २२ [१०] (१७०२)

(१६३)

१३ दीर्घतमा औचरयः । अश्वः । त्रिष्टुप् ।

यद्वैकन्दः प्रथमं जायमान उद्यन् त्समुद्रादुत वा पुरीषात ।

इयेनस्य पक्षा हरिणस्य बाहू उपस्तुन्यं महिं जातं ते अवेन १ (१७०३)

यमेन' कुत्तं त्रित एनमायुन-गिन्द्रं एणं प्रथमो अध्यतिष्ठत ।
 गन्धर्वो अस्य रङ्गानामगृभ्णान् सूराम्भ्वं वसथो निरन्त २
 असिं यमो अस्यावित्यो अर्ध-असिं त्रितो गुह्येन वतनं ।
 असिं सोमेन समया विपुक्त आहुस्ते त्रीणि विवि बन्धनानि ३
 त्रीणि त आहुर्विवि बन्धनानि त्रीण्यप्सु त्रीण्यन्तः समुद्रे ।
 उतेषं मे वरुणश्छिन्त्यर्धन् यत्रां त आहुः परमं जनित्रम ४
 इमा ते वाजिन्नवमार्जनानी-मा शफानां सनितुर्निधानां ।
 अत्रां ते भद्रा रङ्गाना अपश्य-मृतस्य या अभिगन्तन्ति गोपाः ५ [११]

आत्मानं ते मनसारादजाना-मवा विवा पतयन्तं पतङ्गम् ।
 शिरो अपश्यं पृथग्भिः सुगेमि-र्रेणुभिर्जहमानं पतत्रि ६
 अत्रां ते रूपमुत्तममपश्यं जिगीषमाणमिष आ पुदं गोः ।
 यदा ते मर्तो अनु भोगमान-ळादिद ग्रसित् ओषधीरजीगः ७
 अनु त्वा रथा अनु मर्या अर्ध-न्ननु गावोऽनु भगः कनीनाम् ।
 अनु व्रातासस्तव सख्यमीयु-गनु देवा ममिरे वीर्यं ते ८
 हिरण्यशृङ्गोऽयो अस्य पात्रा मनोजवा अवर् इन्द्र आसीत ।
 देवा इदस्य हविर्गृह्णामायन यो अर्धन्तं प्रथमो अध्यतिष्ठत ९
 ईमान्तासः सिलिकमध्यमासः सं शूरणासो विद्यासो अत्याः ।
 हमा इव श्रेणिशो यतन्ते यदाक्षिषुर्विज्यमज्ममश्वाः १० [१२]

तव शरीरं पतयिष्वर्धन् तव चित्तं वात इव धर्जमान ।
 तव शृङ्गाणि विडिता पुरुत्रा-रंयेषु जभृगाणा चरन्ति ११
 उप प्रागाच्छसनं शान्त्यर्वा देवद्रीचा मनसा क्षीध्यानः ।
 अजः पुरो नीयते नाभिरग्न्या-नु पश्चान् कवयो यन्ति रेभाः १२
 उप प्रागात् परमं यत सधस्थ-मर्वा अच्छा पितरं मातरं च ।
 अद्या देवाऽमुदन्तमो हि गम्या अथा गोप्ते दागृषे वार्षाणि १३ [१३] (१७१५)

(१६४)

५२ वीर्यनमा औत्तम्यः । १-४१ विश्वे वेदाः । ४२ आद्यर्धर्षस्य वाक्, द्वितीयस्य आपः । ४३

आद्यर्धर्षस्य शकः प्रमः । द्वितीयस्य सोमः । ४४ केशिनः (अग्निः सूर्यो वायुश्चः) ४५

वाक्ः ४६-४७ सूर्यः । ४८ संयन्तरकालचक्रम् । ४९ सरस्वती, ५० साध्याः ।

५१ सूर्यः । पर्जन्याग्नयो वाः ५२ सरस्वान्, सूर्यो वा । विष्णुः १२,

१५, २३, २५, ३६, ४१ अगमीः ४२ प्रस्तरपंक्तिः । ५१ अनुष्टुप् ।

अस्य वामस्य पलितस्य होतु-स्तस्य भ्राता मध्यमो जस्यश्रः ।

तृतीयो भ्राता घृतपृष्ठो अस्या-त्रापश्यं विरपतिं समपुत्रम् १

सप्त युञ्जति रथमेकचक्र-मेको अश्वो वहति सप्तनामा ।

त्रिनामि चक्रमजर्गमन्वं यन्त्रया विश्वा भुवनाधि तस्युः २

इमं रथमधि ये सप्त तस्युः सप्तचक्रं सप्त वहन्त्यश्वः ।

सप्त स्वसारा अग्नि सं नवन्ते यत्र गवां निहिता सप्त नाम ३

को वृक्षं प्रथमं जायमान-मस्थन्वन्तं यद्वनस्था विमर्ति ।

भूम्या असुरमुगात्मा के स्विता को विद्वांसमुप गात प्रष्टुमन्त ४

पाकः पृच्छामि मनसाविजानन् वेदानामिना निहिता पवानि ।

वत्से वृक्षेऽपि सप्त तन्तुन वि तङ्गिरे कवय आतवा उ ५ [१४]

अधिकित्वाञ्जिकितुषाञ्चिदत्र कषीन पृच्छामि विद्मन् न विद्वान् ।

वि यस्तस्मिन् बलिमा रजो-स्यजस्य रूपे किमपि स्विदेकम् ६

इह बधीतु य ईमङ्क वेदा-स्य वामस्य निहितं पदं वेः ।

शीर्ष्णः क्षीरं वृद्धते गावो अस्य वयि वसाना उदृकं पदायुः ७

माता पितरभूत आ ब्रमाज धीत्यग्रे मनसा सं हि जग्मे ।

सा बीभत्सुर्गर्मसा निर्विद्धा नमस्वन्त इवुपवाकमीषुः ८

युक्ता मातासीद धुरि दक्षिणाया अतिष्ठद गर्भो वुजनीष्वन्तः ।

अमीमिद वत्सो अनु गार्मपश्यद विश्वरूप्यं त्रिषु योजनेषु ९

तिष्ठो मातृखीन पितृन विध्वेक ऊर्ध्वस्तस्था नेमव ग्लापयन्ति ।

मन्त्रयन्ते दिवो अमुष्यं पृष्ठ विश्वविदं वाचमविश्वमिन्वाम १० [१५]

द्वादशारं नहि तज्जराय ववन्ति चक्रं परि द्यामृतस्य ।

आ पुत्रा अग्रे मिथुनासो अत्र सप्त शतानि विज्ञातिश्च तस्युः ११ (१७२६)

पञ्चपादं पितरं द्वादशाकृतिं विच आहुः परे अर्धे पुरीषिणाम् ।	
अथेमे अन्य उपरे विचक्षणं सप्तचक्रे षष्ठर आहुरर्पितम्	१२
पञ्चारे चक्रे परिवर्तमाने तस्मिन्ना तस्थुर्भुवनानि विश्वा ।	
तस्य नाक्षस्तप्यते भूरिभारः सनावेष न शीर्यते सनाभिः	१३
सनेमि चक्रमजरं वि वावृत उत्तानायां दशं युक्ता वहन्ति ।	
सूर्यस्य चक्षु रजसैन्यावृतं तस्मिन्नार्पिता भुवनानि विश्वा	१४
साकृजानां सप्तथमाहुरेकजं षष्ठिद यमा ऋषयो देवजा इति ।	
तेषामिष्टानि विहितानि धामशः स्थात्रे रजन्ते विकृतानि रूपशः	१५ [१६]

क्षिर्यः सतीस्तां उ मे पुंस आहुः पश्यदक्षणाक्ष वि चेतवन्धः ।	
कविर्यः पुत्रः स ईमा चिकित यस्ता विजानात स पितुष्यितासन्	१६
अबः परेण पुर एनावरेण प्रदा वत्सं बिभ्रती गौरुदस्थात ।	
सा कदीची कं स्विदर्थं परागात् कं स्थित सुते नहि यूथे अन्तः	१७
अबः परेण पितरं यो अस्या-नुवेदं पुर एनावरेण ।	
कवीयमानः क इह प्र वोचद कुवं मनः कुतो अधि प्रजातम	१८
ये अवाञ्छस्तां उ पराच आहु-र्यं पराञ्छस्तां उ अवाच आहुः ।	
इन्द्रश्च या चक्रधुः सोम तानि धुरा न युक्ता रजसा वहन्ति	१९
द्वा सुपर्णा सयुजा सखाया समानं वृक्षं परि चस्वजाते ।	
तयोरन्यः पिप्पलं स्वाह-त्यनश्नन्नन्यो अभि चाकशीति	२० [१७]

यत्रां सुपर्णा अमृतस्य भाग-मनिमेधे विदधाभिस्वरन्ति ।	
इतो विश्वस्य भुवनस्य गोपाः स मा धीरः पाकमत्रा विवेश	२१
यस्मिन् वृक्षे मध्वदः सुपर्णा निविशन्ते सुवते चाधि विश्वे ।	
तस्येदाहुः पिप्पलं स्वाह-तन्नोन्नश्नन्तः पितरं न वेद	२२
यद गायत्रे अधि गायत्रमाहितं त्रैष्टुमाद् वा त्रैष्टुभं निरतक्षत ।	
यद वा जगज्जगत्याहितं एदं य इत् तद विदुस्ते अमृतत्वमानशुः	२३
गायत्रेण प्रति मिमीते अकं-मर्केण साम त्रैष्टुभेन वाकम् ।	
वाकेन वाकं द्विपदा चतुष्पदा ऽक्षरेण मिमीते सप्त वाणीः	२४
जगता सिन्धुं विव्यस्तभायद गन्तरे सूर्यं पर्यपश्यत ।	
गायत्रस्य समिधस्तिस्र आहु-स्ततो मन्वा प्र रिरिचे महित्वा	२५ [१८] (१७०)

उप ह्वये सुबुधां धेनुमेतां सुहस्तां गोधुगृत दोहवेनाम ।	
भेष्टं सवं सविता सविषहूः ऽभीन्दो धमेस्तदु धु प्र वोचम	२६
हिङ्कृण्वती वसुपत्नी वसूनां वत्समिच्छन्ती मनसाभ्यागात् ।	
बृहामश्विन्यां पर्यो अघ्नयेयं सा वर्धतां महते सौमगाय	२७
गौरमीमेवन् वत्सं मिषन्तं मृधानं हिङ्कृणोन्मातवा उ ।	
मृक्षाणं धर्ममभि वावशाना मिमाति मायुं पर्यत् पर्योभिः	२८
अयं स शिङ्गे येन गौरभीवृता मिमाति मायुं ध्वसनावधिं म्रिता ।	
सा यित्तिमिनि हि चकार मर्त्यं विद्युद मर्वन्ती प्रति वृत्रिमौहत	२९
अनच्छये तुरगांस्तु जीव-मजद ध्वं मध्य आ प्न्यानाम ।	
जीवो मृतस्य चरति स्वधामि-मर्त्यो मर्त्येना सयोनिः	३० [१९]

अपहयं गोपामनिपद्यमान-मा च परां च पृथिभिश्चरन्तम ।	
स सध्रीचीः स विषूचीर्वसान आ वरीवति भुवनेष्वन्तः	३१
य ई चकार न सो अस्य वक् य ई वृक्षं हिरुगिष्णु तस्मात् ।	
स मातुर्योना परीवितो अन्त-बहुमजा निरुतिमा विवेश	३२
द्यौर्म पिता जनिता नाभिरञ्च बन्धुर्म माता पृथिवी महीयम ।	
उत्तानयोश्चुम्बोऽयोनिरन्त-ग्नां पिता दुहितुर्गन्माधात	३३
पृच्छामि त्वा परमन्तं पृथिव्याः पृच्छामि यज्ञं भुवनस्य नाभिः ।	
पृच्छामि त्वा वृष्णो अश्वस्य रेतः पृच्छामि वाचः परमं व्योम	३४
इयं वेदिः परो अन्तः पृथिव्या अयं यज्ञो भुवनस्य नाभिः ।	
अयं सोमो वृष्णो अश्वस्य रेतो ब्रह्मायं वाचः परमं व्योम	३५ [२०]

सप्तार्धगुर्भा भुवनस्य रेतो विष्णोस्तिष्ठन्ति प्रविशा विधर्मणि ।	
ते धीतिभिर्मनसा ते विपश्चितः परिभूयः परि मवन्ति विश्वतः	३६
न वि जानामि यथिवमस्मि निणयः संनद्धो मनसा चरामि ।	
यदा मार्गान् प्रथमजा क्रतुस्या-विद् वाचो अंशुवे भागमस्याः	३७
अपाङ्क पाङ्केति स्वधयां गुभीतां ऽमर्त्यो मर्त्येना सयोनिः ।	
ता शश्वन्ता विषूचीनां विपन्ता न्यून्यं चिक्पुर्न नि चिक्पुर्न्यम्	३८
क्रवो अक्षरे परमे व्योमन् यस्मिन् देवा अधि विश्वे निषेवुः ।	
यस्तत्र वेक् किमुचा करिष्यति य द्रत तद विदुस्त इमे समासते	३९ (१७५४)

सुयवसाद भगवती हि भूया अथो वयं भगवन्तः स्याम ।

अद्वि तृणमध्वे विश्वदानीं पिबं शुद्धमुदकमाचरन्ती

४० [२१]

गौरीमिमाय सलिलानि तक्ष-त्येकपदी द्विपदी सा चतुष्पदी ।

अष्टापदी नवपदी बभ्रुवर्षी सहस्राक्षग परमे व्योमन

४१

तस्याः समुद्रा अधि वि क्षरन्ति तेन जीवन्ति प्रदिशश्चतसः ।

ततः क्षरत्यक्षरं तद विश्वमुप जीवति

४२

शक्रमयं धूममागदपश्यं विषूवतां पर एतावरण ।

उक्षाणं पृथिमपचन्त गिरा-स्तानि धर्माणि प्रथमान्यासन

४३

त्रयः कुशिनं ऋतुधा वि चक्षते संवत्सरे वपन एकं एषाम् ।

विश्वमेको अभि वष्टु शचीमि-धोजिरेकस्य दृष्टो न रूपम्

४४

चत्वारि वाक् परिमिता पदानि तानि विदुर्ब्राह्मणा ये मनीषिणः ।

गृहा त्रीणि निर्हिता नेङ्गयन्ति तुरीयं वाचो मनुष्या वदन्ति

४५

इन्द्रं मित्रं वरुणमग्निमाहु-रथो विव्यः स सृपणां गुरुमान् ।

एकं सद विप्रा बहुधा वद-न्त्यग्नि यमं मातरिश्वानमाहुः

४६ [२२]

कृष्णं नियानं हरयः सृपणा अपा वसाना दिवमुत्पतन्ति ।

त आर्ववृत्रं त्सर्दनादुतस्या-दिद घृतेनं पृथिवी व्युद्यते

४७

द्वादश प्रधयश्चक्रमेकं त्रीणि नभ्यानि क उ तच्चिकेत ।

तस्मिन् त्साकं त्रिशता न शक्रवो ऽर्पिताः षष्टिनं चलाचलासः

४८

यस्ते स्तनः शशयो यो मयामू-र्येन विश्वा पुष्यमि वार्याणि ।

यो रन्तधा वसुविद यः सुदन्नः सरस्वति तमिह धातवे कः

४९

यज्ञेनं यज्ञमयजन्त देवा-स्तानि धर्माणि प्रथमान्यासन ।

ते ह नाकं महिमानः सचन्त यत्र पूर्वं साध्याः सन्ति देवाः

५०

समानमेतदुदक-मुच्चैत्यव चाहमिः ।

भूमिं पूजन्त्या जिन्वन्ति दिवं जिन्वन्त्यग्नयः

५१

विष्यं सृपणां वायुसं बृहन्त-मपां गर्भं वृशन्तमोषधीनाम् ।

अभीपतो वृष्टिभिस्तपयन्तं सरस्वन्तमर्धसे जोहवीमि

५२ [२३] (१७७७)

(१६५)

[त्रयोविंशोऽनुवाकः ॥ २३॥ सू० १६५-१७९]

(१५) १, २, ३, ४, ८, १०, ११ इन्द्रः ३, ५, ७, ९, मरुतः १३-१५ अगस्त्यो
मेधावर्गणः । मन्त्रानिन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

कथां शुभा सधयसः सनीटाः समान्या मरुतः सं मिमिक्षुः ।
कथां मनी कुत एतास एत ऽर्चन्ति शुष्मे वृषणा वसुया १
कस्य ब्रह्माणि जुहुषुयुवानः को अश्वं मरुत आ ववर्त ।
इयेनो इव भर्जनी अन्तरिक्षे केन महा मनसा रिग्माम २
कुतस्त्वमिन्द्र माहिनः सन्नको यासि सत्ये किं त इत्या ।
सं वृच्छसं समरणः शुभानं वचिस्तत्रां हरियो यत ते अस्मे ३
ब्रह्माणि मे मतयः शं सुतासः शुष्मे इयति प्रभुतो मे अद्रिः ।
आ शासते प्रति हर्यन्युक्थे मा हरीं वहतस्ना नो अच्छ ४
अतां वयमन्तमभिर्युजानाः स्वक्षेत्रेभिस्तन्वः शुभमानाः ।
महोभिरतो उप युजमहे न्विन्द्रं स्वधामनु हि नो बभूथ ५ [२४]

कथां स्या वो मरुतः स्वधासां दयन्मामकं समधस्ताहिहृत्य ।
अहं ह्युग्रस्तविषस्तविष्मान विश्वस्य शत्रोरनमं वधस्मैः ६
भूतिं चकथ युज्यमिग्मस्मे समानेभिर्वृषभ पोत्येभिः ।
भूरीणि हि कृणवामा शविष्ठं न्द्र कत्वा मरुता यद वशांम ७
वर्षा वृत्रं मरुत इन्द्रियेण स्वेन भामेन तविषो बभूवान् ।
अहमेता मनवे विश्वश्चन्द्राः सुगा अपश्वकर वज्रबाहुः ८
अनुत्तमा ते मघवन्नकिनु न त्वावो अस्ति वृक्ता विद्वानः ।
न जायमानो नशते न जाता यानि कणिष्या कृणुहि प्रवृद्ध ९
एकस्य चिन्मे विश्वस्त्वो जो या नु दधृष्वान् कृणुष्व मनीषा ।
अहं ह्युग्रो मरुता विद्वाना यानि च्यवमिन्द्र इदीश एषाम् १० [२५]

अमन्दन्मा मरुतः स्तोमो अत्र यन्मे नरः श्रुत्यं ब्रह्म चक्र ।
इन्द्राय वृष्णे सुमसाय मद्ये सख्ये सखायस्तन्वे तनूभिः ११
एषेवृते प्रति मा रोचमाना अनेद्यः श्व एषो दधानाः ।
संचक्ष्या मरुतश्चन्द्रवर्णा अच्छान्त मे छुदयाथा च नूनम् १२
को न्वत्र मरुतो मामहे वः प्र यातन् सखीरच्छा सखायः ।
मन्मानि चित्रा अपिश्रुतयेन्त एषां भूत नवेदा म क्रतानाम् १३ (१७८०)

आ यद् बुवस्याद् बुवसे न कारु—रस्माञ्चको मान्यस्य मेधा ।

ओ षु वर्त मरुतो विप्रमच्छे—मा ब्रह्माणि जरिता वो अर्चन्

१४

एष वः स्तोमो मरुत इयं गी—मान्यस्य मान्यस्य कारोः ।

एषा यासीष्ट तन्वे वयां विद्यामेघं वृजनं जीरदानुम

१५ [२६] (१७८९)

[चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ व० १-१९]

(१६६)

१५ अगस्त्यो यैत्रावरुणिः । मरुतः । जगमीः १४-१५ त्रिष्टुप् ।

तन्नु वोचाम रभसाय जन्मने पुदै महित्वं वृषभस्य केतवे ।

एधेव यामन मरुतस्नुविष्वणो युधेवं शक्रास्तविषाणि कर्तन

१

नित्यं न सूनं मधु बिभ्रत उप कीळन्ति कीळा विदथेषु घृष्वयः ।

नक्षन्ति रुद्रा अवसा नमस्विनं न मर्धन्ति स्वतवसा हविष्कृतम्

२

यस्मा ऊमांसो अमृता अरांसत रायस्योषं च हविषा द्वाशुषं ।

उक्षन्त्यस्म मरुतो हिता इव पुरु रजसि पर्यसा मयोभुवः

३

आ ये रजसि तविषीभिरव्यत प्र व एवासः स्वयंतासो अधजन ।

भयन्ते विश्वा भुवनानि हर्म्या चित्रो वा यामः पर्यतास्वष्टिषु

४

यत् त्वेषयांमा नद्यन्तु पर्वतान् द्विवो वा पृष्ठं नयां अचुच्यवुः ।

विश्वो वो अजमन भयत वनस्पती रथीयन्तीव प्र जिहीत ओषधिः

५ [१]

यूयं न उग्रा मरुतः सुचेतुना ऽरिष्टग्रामाः सुमति पिपर्तन ।

यत्रा वो त्रिद्युद रदति किर्विदती रिणाति एश्वः सुधितेव बर्हणा

६

प्र स्कम्भद्वंणा अनवध्रगाधसो ऽलातृणासो विदथेषु सुद्धताः ।

अर्चन्त्यकं मद्रिर्म्य पीतये विदुर्वीरस्य प्रथमानि पीम्या

७

शतमुजिभिस्तममिह्वतेरघान् पूर्वी रक्षता मरुतो यमार्वत ।

जन् यमृद्यास्तवसो विरिञ्चिनः पाथना शंसान तनयस्य पुष्टिषु

८

विश्वानि भद्रा मरुतो रथेषु वो मिथस्पृध्यैव तविषाण्याहिता ।

अंसेष्वा वः प्रपथेषु स्वादयो ऽक्षो वरुक्का समया वि वावृते

९

भूर्गणि भद्रा नयेषु बाहुषु वक्षःसु रुक्मा रभसासो अश्वयः ।

अंसेष्वनाः एविषु क्षुरा अधि वयो न पक्षान् द्यनु भियो धिरे

१० [२] (१७९१)

सहान्तो मद्भा विम्बोऽ विमृतयो कूरेदृशो ये विख्या इव स्तुमिः । मन्द्राः सुजिह्वाः स्वरितार आसभिः संमिश्रा इन्द्रो मरुतः परिद्रुमः	११
तद् वः सुजाता मरुतो महित्वनं कीर्यं वां वात्रमदितेरिव धृतम् । इन्द्रश्चन त्यजसा वि ह्युणानि त - जनाय यस्मै सुकृते अगध्वम्	१२
तद् वो जामित्वं मरुतः परं युगे पुरु यच्छंसमसृतासु आवत । अया धिया मनवे धृष्टिमाव्या साके नरो वंसनैरा चिकित्त्रि	१३
येन कीर्यं मरुतः शूशवांम् युष्माकेन परीणसा तुरासः । आ यत् ततननं पुजने जनास एभिर्यजेभिस्त्वभीष्टिमश्याम	१४
एष वः स्तोमो मरुत इयं गी - मान्त्रयेस्य मान्यस्य कारोः । एषा यासीष्ट तन्वे एषा विद्यामेषं वृजने जीरद्दानुम्	१५ [३] (१७७.७)

१६७.

११ अगस्त्यो मैत्रावरुणः । १ इन्द्रः २-१४ मरुतः । त्रिष्टुप् ; (१० पुरस्ताज्ज्योतिः ।)

सहस्रं त इन्द्रोतयो नः सहस्रमिषो हरिवो गुनतमाः । सहस्रं रायो माक्षपथं सहस्रिण उप नो यन्तु वाजाः	१
आ नोऽवोमिमरुतो यान्त्वच्छा ज्येष्ठमिषो बृहद विवैः सुमायाः । अधु यदेषां नियुतः परमाः समुद्रस्य चिद धनयन्त पारे	२
मिम्यश्च येषु सुधिता घृताक्षी हिरण्यनिर्णिगुपरा न क्रुष्टिः । गुहा चरन्ती मनुषां न योषां सभावंती विवृथ्येव सं वाक्	३
परां शुभ्रा अयासो युष्या साधारण्येव मरुतो मिमिश्रुः । न रोवृसी अप नुदन्त घोरा जूषन्त वृधं सख्याय वेवाः	४
जोषुद यदीमसुर्यां सचध्वै विधितस्तुका रोवृसी नृमणाः । आ सुर्येव बिधृतो रथं गात त्वेषप्रतीका नमसो नेत्या	५ [४]
आस्थापयन्त युषति युवानः शूमे निर्मिष्ठां विवृथेषु पञ्जाम् । अको यद् वो मरुतो हविष्मान् गायद् गाथं सूतसोमो दुषस्यन्	६
म तं विवक्षिम् वक्ष्यो य एषां मरुतां महिमा सत्यो अस्ति । सत्या यदीं वृषमणा अहंपुः स्थिरा बिज्जनीर्वहते सुमागाः	७ (१८०४)

पान्ति मित्रावरुणाववद्या - स्वयंत ईमर्यमो अप्रशस्तान् ।	
उत च्यवन्ते अच्युता ध्रुवाणि वावुध ई मरुतो दातिवारः	८
नही नु वो मरुतो अन्यस्मे आरान्ताच्चिच्छवसो अन्तमापुः ।	
ते ध्रुष्णुना शवसा शृगुवांसो ऽणो न द्वेषां धृषता परि ऋः	९
ववमद्येन्द्रस्य प्रेष्ठा वयं श्वो वोचिमहि समर्ये ।	
वयं पुरा मर्हि च नो अनु द्यून् तन्न कभुक्षा नरामनु ज्यात	१०
एष वः स्तोमो मरुत इयं गी - मीनार्यस्य मान्यस्य कारोः ।	
एषा यांसीष्ट तन्वे वयां विद्यामेघं वृजनं जीग्दानुम	११ [५] (१८०८)

(१६८)

१० अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । मरुतः । जगतीः ८-१० त्रिष्टुप् ।

यज्ञार्यज्ञा वः समना तुतुर्वणि - धियैधियं वो देवया उ दधिध्वे ।	
आ वोऽवाचः सुविताय रोदम्यो - मंह ववृन्यामवसं सुवृक्तिभिः	१
ववांसो न ये स्वजाः स्वतवस इषं स्वंगभिजायन्त धृतयः ।	
सहस्रियांसो अपां नोमर्य आसा गावो वन्द्यांसो नोक्षणः	२
सोमांसो न ये सुतास्तृप्तांशवो हन्तु पीतासो दुवसो नासते ।	
ऐषामंसेषु रग्मिणीव रारभे हस्तेषु खादिश्च कृतिश्च सं दधे	३
अव स्वपुंक्ता विव आ वृथा ययु - रग्मर्त्याः कर्शया चोदत त्मना ।	
अरेणवस्तुविजाता अवुच्यवु - ह्महानि चिन्मरुतो भ्राजदृष्टयः	४
को वोऽन्तमरुत कष्टिविद्युतो रेजति त्मना हन्वेव जिह्वायां ।	
धन्वच्युतं ह्वां न यामनि पुरुषैषा अहन्योऽ नैतशः	५ [६]
क्व स्विदुस्य रजमो महस्पर्ं कावंग मरुतो यस्मिन्नायय ।	
यच्चयावयंथ विधुरेव संहितं व्यद्रिणा पतथ त्वेषमर्णवम्	६
सार्तिन वोऽमवती स्ववती त्वेषा विपांका मरुतः पिपिष्वती ।	
मद्वा वो रतिः पृणतो न दक्षिणा पृथुजयी असुंयैव जञ्जती	७
प्रति टोमन्ति सिन्धवः एविभ्यो यक्षत्रियां वाचमुकूरयन्ति ।	
अव म्पयन्त विद्युतः पृथिव्यां यदी घृतं मरुतः प्रुष्णुवन्ति	८ (१८१६)

असूत पृथ्वीमहते रणाथ त्वयमयासां मरुतामनोकम ।
 ते सप्तगसोऽजनयन्तास्व मादित स्वधामिपिणं पर्यपश्यन् ९
 एष वः स्तोमो मरुत इयं गी - मीन्द्रार्थस्य मान्यस्य कारोः ।
 एषा यासीद तन्वे तयां विद्यामेघं वृजनं जीरदानुम् १० [७] (१८१८)

(१६९)

८ अगस्त्यो मैत्रावरुणः । इन्द्रः । विष्णुप, २ चतुष्पदा विराट् ।

महश्चित् त्वमिन्द्र यत् एतान् महश्चिदमि व्यजसो वरुता ।
 स नो वेधो मरुतां चिकित्वान् न्सुम्ना वनृष्व तव हि प्रेष्टा १
 अयुञ्जन्त इन्द्र विश्वकृष्टा - विद्वानासो निष्पिथो मर्त्यवा ।
 मरुतां पृतनुतिहासमान् स्वर्मीच्छस्य प्रधनस्य सातौ २
 अम्यक् सा त इन्द्र कृष्टिस्मै सनेस्यभ्यं मरुतो जुनन्ति ।
 अग्निश्चिच्छिप्मातसे शुशुक्ता - नापो न द्वीपं दधति प्रयांसि ३
 त्वं तू न इन्द्र तं रयिं वा ओजिष्ठया दक्षिणयव रातिमि ।
 स्तुतश्च याम्ने चकनन्त वायोः स्तनं न मध्वः पीपयन्त वाजैः ४
 त्वे रायं इन्द्र तोशतमाः प्रणेताः कस्य चिहतायोः ।
 ते शु णो मरुतो मृळयन्तु ये स्मां पुग गातयन्तीव वेवाः ५ [८]
 प्रति प्र याहीन्द्र मीळहुषां नृन् महः पार्थिवे मर्दने यतस्व ।
 अध यवेषां पृथुबुध्नास एतां - स्तीर्थे नायः पौस्यानि तस्थुः ६
 प्रति घोराणामेतानामयासां मरुतां शृण्व आयतामुपुब्धिः ।
 ये मर्त्यं पृतनायन्तमूर्मै - र्कणावानं न एतयन्त सर्गैः ७
 त्वं मानेभ्य इन्द्र विश्वजन्त्या रदा मरुद्भिः शुरुधो गोऽग्राः ।
 स्तवानिमिः स्तवसे देव केवै - विद्यामेघं वृजनं जीरदानुम् ८ [९] (१८१९)

(१७०)

(५) १, ३, ४ इन्द्रः, ४ अगस्त्यो वाः, २, ५ अगस्त्यो मैत्रावरुणः । इन्द्रः । १ बृहती, २-४ अनुष्टुप्, ५ त्रिष्टुप् ।

न नूनमस्ति नो श्वः कस्तद् वेव यदनुतम ।
 अन्यस्य चित्तमभि संचरेण्य - मुतार्थतं वि नश्यति १ (१८२७)

किं न इन्द्र जिघांससि भ्रातरो मरुतस्तव ।	
तेभिः कल्पस्व साधुया मा नः समरणे वधीः	२
किं नो भ्रातरगस्त्य सखा सन्नतिं मन्यसे ।	
विद्या हि ते यथा मनो ऽस्मभ्यमिह विंत्ससि	३
अरं कृण्वन्तु वेकिं समग्रिमिन्धतां पुरः ।	
तत्रामृतस्य चेतनं यज्ञं ते तनवावहे	४
त्वमीशिषे बभ्रुपते बभ्रुनां त्वं मित्राणां मित्रपते धेष्टः ।	
इन्द्र त्वं मरुद्भिः सं ववृस्वा - च प्राशानं क्रतुधा हवीषि	५ [१०] (१८३१)
(१७१)	

६ भगस्त्यो मैत्रावरुणिः । मरुतः । ३-६ मरुत्यामिन्द्रः । विष्टुः ।

प्रति व एना नमसाहमेमि सूक्तेन मिश्रे सुमतिं तुराणाम् ।	
राणतां मरुतो वेद्याभि - नि हेळो ध्रुव वि मुंश्चमम्भान्	१
एष वः स्तोमो मरुतो नमस्वान् हृवा तद्यो नमसा धायि देवाः ।	
उपेमा यातं नमसा जुषाणा युयं हि ता नमस इद् वृधासः	२
स्तुतासो नो मरुतो मृळयन्तु - न स्तुतो मघवा शंभविष्ठः ।	
ऊर्ध्वा नः सन्तु कोम्या वना - न्यहानि विश्वा मरुतो जिगीषा	३
अस्माकंहं त्विषादीषमाण इन्द्राक् मिषा मरुतो रेजमानः ।	
युष्मस्यं हृव्या निशितान्यासन् तान्यागे चक्रमा मुळतां नः	४
येन मानांसिञ्चतयन्त उघ्रा व्युष्टिषु शवसा शम्भ्वतीनाम् ।	
स नो मरुद्भिर्वृषभ भवो धा उग्र उग्रेभिः स्थविरः सहोदाः	५
त्वं पाहीन्द्र सहीयसो नृन् भवा मरुद्भिरवयातहेळाः ।	
सुप्रक्तेभिः सासहिर्वधानो विद्यामंथ वृजनं जीरवानुम्	६ [११] (१८३७)
(१७२)	

३ भगस्त्यो मैत्रावरुणिः । मरुतः । गायत्री ।

विज्रो वोऽस्तु याम - शिचित्र ऊती सुवानवः । मरुतो अहिभानवः	१
आरे सा वः सुवानवो मरुत क्रञ्जती शरुः । आरे अश्मा यमस्पर्ध	२
तृणस्कन्धस्य नु विशः परि वृद्ध सुवानवः । ऊर्ध्वा नः कर्त जीवसे	३ [१२] (१८४०)

(१७३)

१३ भगवन्त्यो मैत्रावरुणिः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् । ४ विराट्स्थाना, विषमपदा आ ।

गायत्रि सामं नमन्यः । यथा वे - र्वासी तद वाक्धानं स्वर्चत ।	
गावो धेनवो बर्हिष्पदं कृधा आ यत्र सन्धानं विव्यं विवासान	१
अर्चद वृषा वृषमिः स्वेदुहस्यै - मृगा नाशो अति यज्जुगुयान् ।	
प्र मन्वयुर्मनां गृत्तं होता भस्ते मर्या मिथुना यजत्रः	२
नक्षत्रोता णि सप्त मिता यन् भरद गर्भमा शरदः पृथिव्याः ।	
ऋन्वृषस्यो नर्चमाना रुचद गी - रन्तद्रुतो न गेदसी चरद् वाक्	३
ता कुमाचतरास्मै प्र च्याजानि देवयन्तो भग्न्ते ।	
जुजोषविन्द्रो वस्मवर्चा नासत्येद सुग्म्यो रथेष्टाः	४
तमुं द्रुहीन्त्रं यो ह सन्वा यः शूरो मघवा यो रथेष्टाः ।	
प्रतीचश्चिद् योधीयान वृषण्वान ववृषश्चित्तमसो विहन्ता	५. [१३]

प्र यदित्या मंहिना नृभ्यो अ-स्त्वरं राक्षसं कक्ष्येऽं नाभ्यं ।	
सं विष्य इन्द्रो वृजन्तं न मूमा भर्ति स्वधावां ओपशमिष्व ह्याम्	६
समत्सु त्वा शूर सतामुराणं प्रपथिन्तमं परितस्यध्वे ।	
सजोषस इन्द्रं मयं क्षोणीः सूरिं बिद ये अनुमदन्ति वाजैः	७
एवा हि ते शं सर्वना समुद्र आपो यत् तं आसु मदन्ति देवाः ।	
विन्वां ते अनु जोष्यां भूद गोः सूरिंश्चिद यदि धिषा वेषि जनान्	८
असाम् यथां सुचस्तार्य एन स्वमिष्टयों नरां न शंसैः ।	
असुद यथां न इन्द्रो बन्धनेषा-स्तुरो न कर्म नयमान उक्था	९
विष्पर्धसो नरां न शंसै-रस्माकामविन्ता वज्रहन्तः ।	
मित्रायुषो न पर्पति सुशिष्टौ मध्यायुष उपं शिक्षन्ति यज्ञैः	१० [१४]

यज्ञो हि ज्येष्ठं कर्मिबन्ध-स्तुष्टुप्राप्तेऽन्यथा परिचर ।
तीर्थे नाच्छां तातृषणमोको रीर्षो न सिद्धमा कृणोत्यध्वा ११
मो वृ णं इन्द्राय पुत्सु वैश्वे-रस्ति हि ध्या ते शुष्मिन्नवयाः ।
महश्चिद् यस्य मीळ्डुर्बो यस्या हविर्धामतो मृतो बन्धते गीः १२
एष स्तोमं इन्द्र तुभ्यमस्य एतेन गातुं हरिवो विदो नः ।
आ नो ववृत्वाः सुविताय देव विद्यामेघं वृजनं जीरवानम १३ [१५] (१८५३)

(१७४)

१० अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । इन्द्रः । अश्विद्वयः ।

त्वं राजेन्द्र ये च देवा रक्षा नृन् पाह्यसुर त्वमस्मान् ।
 त्वं सत्यतिर्मघवा नस्तर्हत्र—स्व सत्यो वसवानः सहादाः १
 वनो विशां इन्द्र मूधवाचः सस यत् पुरः शर्म शार्वीर्दत्तं ।
 ऋणोरपो अनवद्याणां यूने वृत्रं पुरुकुत्साय रन्धीः २
 अजा कृतं इन्द्र शूरपत्नी—द्यां च येभिः पुरुहत् नूनम् ।
 रक्षो अग्निमृच्छं तूषयाणं सिंहो न दमे अपासि वस्तोः ३
 शेषन् नु त इन्द्र सस्मिन् योनौ प्रशस्तये पर्वाग्रहस्य मुह्य ।
 सृजदणास्यव यद् युधा गा—स्तिष्ठद्धर्गं धृषता मृष्ट वाजान् ४
 वह कुत्समिन्द्र यस्मिन्नाकत त्सूमन्यू ऋक्षा वातस्याश्वा ।
 प्र सूररश्मकं वृहतावृभीके ऽभि स्पृधो यासिषद् वज्रबाहुः ५ [१६]
 जघन्वां इन्द्र मित्रेक—श्चोदमवृद्धो हरिवो अदाश्रुत् ।
 प्र ये पश्यन्नयमणं सचायो—स्त्वया शर्ता वहमाना अपन्यम् ६
 रपन् कविर्निन्नाकसाती क्षां वासायोपबर्हणीं कः ।
 करत् तिस्रो मघवा दानुचित्रा नि दुर्गणि कुर्याचं मृधि श्रैत ७
 सना ता त इन्द्र नव्या आगुः सहो नभोऽर्विण्णाय पूर्वाः
 भिनत पुरा न भिवो अर्देवी—नूनमो वधुरदं वस्य पीयोः ८
 त्वं धुनिरिन्द्र धुनिमती—ऋणोरपः सीग न स्रवन्तीः ।
 प्र यत् समुद्रमति शूर पथि पारया तुवशां यद्वं म्रुमि ९
 त्वमस्मार्कमिन्द्र विश्वर्ध म्या अवृकतमो नगं नृपाना ।
 स नो विश्वासां स्पृधां सहादा विद्यामेघं वृजने जीरदानुम् १० [१७] (१८६३)

(१७५)

६ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । इन्द्रः । १. स्कंधोप्राची वृहती; २-४ अनुष्टुप्, ६ त्रिष्टुप् ।

मत्स्यपाथि ते ग्रहः पात्रस्येव हरिवो मत्सरो मदः ।

वृषा ते वृष्ण इन्द्र—वाजी सहस्रसातमः १

आ नस्ते गन्तु मत्सरो वृषा मयो वरंण्यः । सहावीं इन्द्र सानसिः पृतनाषाळमर्त्यः २

(१८६५)

त्वं हि शूरः सन्तिता चोदयो मनुष्यां रथम् । सहावान् दस्युमवत--मोषः पात्रं न शोचिषां ३
 मुषाय सूर्यं कवे चकमीशान् ओजसा । वह शुष्णां य वधे कुत्सं वातस्याश्वैः ४
 शुष्मिन्तमो हि ते मघो धुम्निन्तम् उत क्रतुः । वृत्रघ्ना वरिणोत्रिदां मंसीमा अश्वसातमः ५
 यथा पूर्वेभ्यो जरितुभ्य इन्द्र मयं इवापो न तृप्यन्ते बभूवुः ।
 तामनु त्वा निविष्टं जोहवीमि विद्यामेघं वृजनं जीरदानुम् ६ [१८] (१८६९)

(१५६)

६ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । इन्द्रः । अनुष्टुप् । ६ त्रिष्टुप् ।

मत्सि नो वस्यं ब्रह्म इन्द्रमिन्द्रो वृषा विंश ।
 ऋषायमाण इन्वसि शत्रुमन्ति न विन्दसि ?
 तस्मिन्ना वंशया गिगे य एकश्वर्षणीनाम् ।
 अनु स्वधा यमुप्यते यवं न चक्रेषुद वृषां २
 यस्य विश्वानि हस्तयोः पञ्च क्षितीनां वम् ।
 स्याशयस्त यो अस्मभु - गिग्येवाशानिजहि ३
 अमृन्वन्तं समं जहि वृणाशं यो न ते मयः ।
 अस्मभ्यमस्य वेदनं वृद्धिं सूरिर्षिदोहन्ते ४
 आवो यस्य द्विबर्हसो ऽर्केषु सानुषगसन्त ।
 आजगिन्द्रस्येवो प्रावो वाजेषु वाजिनम् ५

यथा पूर्वेभ्यो जरितुभ्य इन्द्र मयं इवापो न तृप्यन्ते बभूवुः ।

तामनु त्वा निविष्टं जोहवीमि विद्यामेघं वृजनं जीरदानुम् ६ [१९] (१८७५)

(१७७)

५ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

आ चर्षणिमा वृषभो जनानां राजा कृष्टीनां पुरुहूत इन्द्रः ।
 स्तुतः भवस्यन्नवतोपं मद्भि - ग्युक्त्वा हरी वृषणा याह्यर्वाङ् १
 ये ते वृषणो वृषभासं इन्द्र ब्रह्मयुजो वृषरथासो अत्याः ।
 तौ आ तिष्ठ तेमिरा याह्यर्वाङ् हवामहे त्वा सुत इन्द्र सोमं २
 आ तिष्ठ रथं वृषणं वृषां ते सुतः सोमः परिषिक्ता मधूनि ।
 युक्त्वा वृषभ्यां वृषभ क्षितीनां हरिभ्यां याहि प्रवतोपं मद्भिक् ३ (१८७८)

अयं यज्ञो देव्या अयं मियेधं इमा ब्रह्माण्ययमिन्द्र सोमः ।
स्तीर्णं बर्हिर्वा तु शक्नुम याहि पिबां निषद्य वि मुञ्चा हरी इह
ओ सुष्टुत इन्द्र याष्टवां ह्ये ब्रह्माणि मान्यस्य काराः ।
विद्याम वस्तोर्वसा गुणन्तो विद्यामेधं वृजनं जीरदानुम्

४

५[२०](१८८०)

(१७८)

५ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । इन्द्रः । विष्टुः ।

यद्वा स्या तं इन्द्र भुष्टिरस्ति ययां वभूथं जतितुभ्यं ऊती ।
मा नः कामं महयन्तमा धृ-ग्बिभ्वां ते अरुयां पर्याप आयोः
न घा राजेन्द्र आ वमङ्गो या नु स्वसारा कृणवन्त योनौ ।
आपश्चिदस्मै सुतुकां अवेषन गमन्त इन्द्रः सख्या वयंश्च
जेता नृमिन्द्रिन्द्रः पुत्रं शूरः श्रोता हयं नाधमानस्य काराः ।
प्रमतां रथं वाशुषं उपाक उद्यन्ता गिगं यर्वि च त्वमना भूत
एवा नृमिन्द्रिन्द्रः सुधवस्या प्रत्वादः पुष्टो अग्नि मित्रिणो भूत ।
समयं ह्यः स्तवते विवाचि सत्राकरं यजमानस्य शंसः
त्वया वयं मघवसिन्द्र शत्रू-नमि ध्याम सहतो मन्यमानान ।
त्वं ज्ञाता त्वमं नो वृधे मू-विद्यामेधं वृजनं जीरदानुम्

१

२

३

४

५[२१](१८८५)

(१७९)

(६) १-० लोपांमुद्रा; ३-४ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः; ५-६ अगस्त्यदिष्ट्या ब्रह्मचारी । रतिः । विष्टुः; ५ वृद्धती ।

पूर्वीरहं शरदः शशमणा शोषा वस्तोरुषसो जरयन्ती ।
मिनाति श्रियं जरिमा तनुना-मप्य नु पत्नीर्वृषणो जगम्युः
ये चिद्धि पूर्वं कृतसाप आसन् त्वाकं देवेभिरवदन्नुतानि ।
ते चिदवांसुर्नहन्तमापुः सम नु पत्नीर्वृषमिर्जगम्युः
न सृषां भ्रान्तं यदवन्ति देवा बिभ्वा इत स्पृधो अभ्यभवाव ।
जयावेदत्र शतनीधमार्जि यत् सम्यञ्चा मिथुनाबभ्यजाव
नदस्य मा रुधतः काम आगं-ज्ञित आजतो अमुतः कुतश्चित ।
लोपांमुद्रा वृषणं नी रिणानि धीरमधीरा धयति श्वसन्तम्

१

२

३

४

(१८८९)

इमं नु सोममन्तितो हत्सु पीतमुपं ब्रुवे ।

यत् सीमार्गश्चक्रमा तत् सु मृळ्यन्तु पुलुकामो हि मर्त्यः ।

५

अगस्त्यः स्वर्नमानः खनित्रैः प्रजामर्ण्यं बलमिच्छमानः ।

उमौ वणोवृषिक्रयः पुपोष सत्या वृषेष्वाशिषो जगाम

६ [२२] (१८९१)

(१८०)

[चतुर्थशोऽनुवाकः ॥ २५॥ सू० १८०-१९१]

१० अगस्त्यो मेधावरुणिः । अश्विनौ । त्रिष्टुप ।

युवो रजोसि सुयमांसो अश्वा रथो यत् वां पर्यणीसि दीर्यत ।

हिरण्यया वां एवयः पुषायन् मध्वः पिबन्ता उषसः सचेथे

१

युवमत्यस्याव नक्षथो यद् विपर्यमनो नर्यस्य प्रयज्योः ।

स्वसा यद् वां विश्वगूर्ती भरोति वाजायेद्वै मधुपाशिवे च

२

युवं पर्य उन्नियायामधसं पक्रमामायामव पृथ्वी गाः ।

अन्तर्यव वनिनो वामृतम् ह्रागे न श्रुविरोयने हविर्मान

३

युवं ह धर्मं मधुमन्तमत्रये ऽपो न क्षोद्वोऽवृणीतमेवे ।

तद् वां नरावश्विना पश्वद्वष्टी रथ्येव चक्रा प्रति यन्ति मध्वः

४

आ वां वानाय ववृतीय दक्षा गोरोहेण तोय्यो न जिर्विः ।

अपः क्षोणी संचते माहिना वां जूर्णो वामक्षुरहंसो यजत्रा

५ [२३]

नि यद् युवेथे नियतः सुवान् उप स्वधामिः सृजथः पुरंधिम ।

प्रेषव वेषव वातो न सूरि-रा महे ददे सुवतो न वाजम्

६

वपं चिद्धि वां जरितारः सत्या विपन्यामहे वि एणिहितावान ।

अधा चिद्धि प्माश्विनावनिन्द्या पाथो हि प्मा वृषणावन्तिदेवम

७

युवां चिद्धि प्माश्विनावनु धून् विरुद्रस्य प्रसवणस्य सातो ।

अगस्त्यो नरां नृषु प्रशम्नः काराधुनीव चितयत् सहर्षैः

८

प्र यद् वहेथे महिना रथस्य प्र स्पन्द्रा याथो मनुषो न होता ।

धत्तं सूरिभ्य उत वा स्वश्यं नासत्या रथिवाचः स्याम

९

त वां रथं वयमद्या हुवेम स्तोमैरश्विना सुविताऽ नव्यम् ।

अरिष्टनेमि परि धामियानं विद्यामेधं वृजनं जीवदानुम्

१० [२४] (१९०१)

(१८१)

२ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

- कदु प्रेष्ठाविषां रथीणा - मध्वर्यन्ता यदुज्जिनीथो अपाम् ।
अयं वां यज्ञो अंकृत प्रशस्तिं वसुधिती अवितारा जनानाम् १
- आ वामश्वासः शुचयः पयस्याः वातरंहसो विव्यासो अत्याः ।
मनोजवो वृषणो वीतपृष्ठा एह स्वराजो अश्विना वहन्तु २
- आ वां रथोऽवनिर्न प्रवत्वान् त्सुपर्बधुरः सुविनार्य गम्याः ।
वृष्णाः स्थातारा मनसो जवीया - नहंपूर्वा यज्ञना धिष्ण्या यः ३
- इहहं जाता समवावशीता - मरेपसां तन्वादे नामभिः स्वेः ।
जिष्णुर्वाग्न्यः सुमंस्वस्य सूरि - विवो अन्यः सुभगः पुत्र ऊहे ४
- प्र वां निचेरुः कंकूहो वशां अनु पिशङ्गरूपः सदनानि गम्याः ।
हर्गो अन्यस्य पीपयन्त वाजं - मधा रजोऽस्यश्विना वि घोषैः ५ [२५]
- प्र वां शरद्वान् वृषभो न निष्पाद पूर्वोर्गिषेश्वरति मध्वं इष्णान् ।
एषैरन्यस्य पीपयन्त वाजै - वेपन्तीरूध्वा नद्यो न आगुः ६
- असर्जि वां स्थविरा वेधसा गी - बाण्डे अश्विना ज्ञेधा क्षरन्ती ।
उपेस्तुताववत् नाधमानं यामन्नयामन्नुणुतं हव मे ७
- उत स्या वां रुशतो वप्ससो गी - श्रिवर्हिषि मदसि पिन्वतं नून ।
वृषा वां मेघो वृषणा पीपाय गानं मेके मनुषो दशस्यन् ८
- युवां पूषवाश्विना पुरंधि - रग्निमृषां न जग्ने हविष्मान् ।
ह्रुवे यद् वां वरिवस्या गृणानो विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम ९ [२६] (१९१०)

(१८२)

८ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । अश्विनौ । जगती, ६, ८ त्रिष्टुप् ।

- अभूविदं वयुनमो पु भूषता रथो वृषणवान् मदता मनीषिणाः ।
धिर्यजिन्वा धिष्ण्या विरुपलावसू विवो नयाता सुकृते गुचिभ्रता १
- इन्द्रतमा हि धिष्ण्यां मरुतमा वृक्षा वांसिष्ठा रथ्या रथीतमा ।
पूर्णं रथं वहेथे मध्व आचिंतं तेन वाश्वासमूर्प याथा अश्विना २ (१९१२)

किमत्र दत्ता कृणुथः किमासाथं जना यः कश्चिदहविर्महीयते ।

अति क्रमिष्टं जुरते पुणरसु ज्योतिर्विप्राथ कृणुते वचस्यव

३

जम्भयतमभितो रायतः शुनो हनं सुधां विदधुस्तान्याश्विना ।

वाचवाचं जितू र्विनी कृत - मुभा शंसं नामन्यावतं मम

४

युवमेतं चक्रथुः सिन्धुषु प्लव - मात्मन्वन्तं पक्षिणं तौड्याथ कम् ।

येन देवत्रा मनसा निरूहयुः सुपज्जती यतथुः क्षावसा महः

५ [२७]

अवविद्धं तौड्यमपस्वदन्त - रनाग्मणे तमसि प्रविद्धम् ।

चतस्रो नावा जठलस्य जुष्टा उदुश्विभ्यामिपिताः पारयन्ति

६

कः स्विद वृक्षो निष्ठितो मध्ये अर्णसा यं तौड्या नाधितः पर्यपस्वजत ।

पणां मृगस्य पतरोरिवाग्म उदश्विना ऊहथुः श्रोमताय कम्

७

तद् वा नरा नासत्यावन्तु प्याद यद् वा मानास उचथमवाचन् ।

अस्माद्रुद्य सर्वसः सोम्यादा विद्यामेपं वृजनं जीरदानुम्

८ [२८] (१९१८)

(१८३)

६ अगस्यो मैत्रावरुणः । अश्विनौ । त्रिदृष्ट ।

तं युञ्जाथां मनसा यो जवीयान त्रिवधुरा वृषणा यस्त्रिचक्रः ।

येनोपयाथः सुकृतां दुरेणं त्रिधातुना पतथो विनं पुणैः

१

सुबृद रथां वर्तते यज्ञमि क्षां यत तिष्ठथः कर्तुमन्तातुं पृक्षे ।

वपुर्वपुष्या संचतामियं गी - विषो दुहित्राधसा सचेथ

२

आ तिष्ठतं सुवृत्तं यो रथां वा - मनु व्रतानि वर्तते हविष्मान् ।

येन नरा नासत्येषधैयं वर्तिषाथस्तनयाय त्मनं च

३

मा वां वृको मा वृकांरा दधर्षी - न्मा परि वक्तुमन्त मातिं धक्तम् ।

अयं वां भागो निहित इयं गी - द्वाविमे वां निधयो मधूनाम्

४

युवां गोतमः पुरुमीळ्हो अत्रि - द्वा हवतेऽवसे हविष्मान् ।

विशं न विटारुजयेव यन्ता मे हवँ नासत्योर्प यातम्

५

अतारिष्म तमसस्पारमस्य प्रति वां स्तोमो अश्विनावधायि ।

एह यातं पृथिविर्दिवयानि - विद्यामेपं वृजनं जीरदानुम्

६ [२९] (१९१४)

[पञ्चमोऽध्यायः । ४५॥ व० १-२९]

(१८४)

३ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । अश्विनो । त्रिष्टुप् ।

- ता वा॑मद्य ताव॑परं हु॒वेमो॑-च्छन्त्या॑मुष॒सि व॒ह्निरु॒च्यैः ।
 नास॑त्या कुहं चि॒न्त मन्ता॑व॒र्यो दि॒वो न॑पा॒ना सु॒दास्त॑राध १
 अ॒स्मे ऊ॒ षु वृ॑षणा मादयेथा-मु॒त् पु॒णी॒हंत॑मृ॒म्या म॑र्वन्ता ।
 भु॒तं मे॒ अ॒च्छो॒क्तिभि॑र्मतीना-मे॒ष्टा न॑रा नि॒चे॒तारा॒ च॒ कर्णेः॑ २
 भि॒ये पू॑ष॒भिषु॑कृते॒व वे॒वा नास॑त्या व॒हतुं॑ सु॒र्यायाः॑ ।
 व॒च्यन्ते॑ वां ककु॒हा अ॒प्सु जा॒ता यु॒गा जृ॒ण्वि व॑रुणस्य भू॒रेः ३
 अ॒स्मे सा वा॑ मा॒ध्वी रा॒तिर॑स्तु स्तोमं॑ हि॒नोत॑ मान्यस्य॒ कारोः॑ ।
 अनु॑ यद् वा॑ भव॒स्या सु॒दानू सु॒बीर्या॑य च॒र्षण॑यो म॑र्वन्ति ४
 एष॑ वां स्तोमो॑ अ॒श्विना॑वका॒रि मा॒ने॒भिर्म॑घवा॒ना सु॒वृत्तिः॑ ।
 या॒तं वृ॑तिस्तन॒याय॒ तमे॑ चा-ग॒स्त्ये नास॑त्या म॑र्वन्ता ५
 अता॑रिष्म॒ तम॑स॒स्पार॑मस्य॒ प्रति॑ वां स्तोमो॑ अ॒श्विना॑वधा॒यि ।
 एह॑ या॒तं पृ॒थि॒मिर्वै॒ष्यानि॑-वि॒द्यामे॑षं वृ॒जने॑ जी॒रदा॑नुम् ६ [१] (१९१०)

(१८५)

११ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । द्यावापृथिवी । त्रिष्टुप् ।

- क॒तरा॑ पूर्वी क॒तरा॑पर॒योः क॒था जा॒ते क॑वयः को वि वे॒द ।
 वि॒श्वं त्मना॑ बिभृ॒तो य॒द्ध ना॒म वि॒वर्ते॑ते अह॒नी च॒क्रिये॑व १
 भू॒मिं द्वे॒ अ॒चर॑न्ती चरन्तं प॒द्वन्तं॑ गर्भ॒मप॑दी॒ दधा॑ते ।
 नि॒त्यं न॒ सृ॒नु पि॒त्रोरु॑प॒स्थे द्या॒वा र॒क्षतं॑ पृथि॒वी नो॒ अ॒भ्वा॒त् २
 अ॒ने॒हो वा॒त्रम॑दि॒तेर॒नुर्व॑ हु॒वे स्व॑र्ववृ॒धं न॑म॒स्वत॑ ।
 तद् गे॑दसी जनय॒तं ज॒रित्रे॑ द्या॒वा र॒क्षतं॑ पृथि॒वी नो॒ अ॒भ्वा॒त् ३
 अ॒त॒प्यमा॑ने॒ अव॑साव॒न्ती अनु॑ प्या॒म गे॑दसी वे॒वपु॑त्रे ।
 उ॒मे वे॒वाना॑मृ॒मये॑मि॒रङ्गा द्या॒वा र॒क्षतं॑ पृथि॒वी नो॒ अ॒भ्वा॒त् ४
 सं॒गच्छ॑माने॒ युव॑ती स॒र्मने॑ स्व॒सारा॑ जामी पि॒त्रोरु॑प॒स्थे ।
 अ॒भि॒जिघ्र॑न्ती॒ भुव॑नस्य॒ नाभिं॑ द्या॒वा र॒क्षतं॑ पृथि॒वी नो॒ अ॒भ्वा॒त् ५ [२] (१९३५)

उर्वी सधनी बृहती ऋतेन	हुवे देवानामवसा जनित्री ।	
वृधाते ये अमृतं सुप्रतीके	द्यावा रक्षतं पृथिवी नो अश्वात्	६
उर्वी पृथ्वी बह्वले दूरेअन्ते	उपं हुवे नमसा यजे अस्मिन् ।	
वृधाते ये सुमगे सुप्रहृती	द्यावा रक्षतं पृथिवी नो अश्वात्	७
देवान वा यच्चकृमा कच्चिदागः	सखायं वा सदुमिज्जास्पति वा ।	
इयं धीमूया अवयानमेषां	द्यावा रक्षतं पृथिवी नो अश्वात्	८
उमा शंसा नयां मार्गविष्टा—मुमे मामुती अवसा सचेताम् ।		
भूर्णि चिदुर्यः सुवास्तराये—वा सवन्ता उपयेम देवाः		९
ऋतं विश्वे तदेवोचं पृथिव्या	अमिश्वावायं प्रथमं सुमं धाः ।	
पातामबध्याद् वुरितादुमीके	पिता माता च रक्षतामवोभिः	१०
इवं द्यावापृथिवी सत्यमस्तु	पितृमर्तयविहोपब्रुवे वाम ।	
भूतं देवानामवमे अवोमि—विश्वामेषं वृजनं जीरदानुम		११ [३] (१९४१)

(१८६)

११ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

आ न इळाभिर्विदधे सुशस्ति	विश्वानरः सविता देव एतु ।	
अपि यथा युवानो मत्सथा नो	विश्वं जगदमिपित्वे मनीषा	१
आ नो विश्व आस्का गमन्तु देवा	मित्रो अर्यमा वरुणः सजोषाः ।	
भुवन् यथा नो विश्वे वृधासः	करन्तुसाहा विधुरं न शवः	२
पेष्टं वो अतिथिं गृणीषे	ऽग्निं शस्तिभिस्तुर्वणिः सजोषाः ।	
असद् यथा नो वरुणः सुकीर्ति—रिपश्च पर्यदरिगूतः सूरिः		३
उपं व एषे नमसा जिगीषो—वासानका सुदुधेव धेनुः ।		
समाने अहन् विमिमानो अर्कं	विधुरुपे पर्यसि सस्मिन्नूधन्	४
उत नोऽहिर्वुध्न्योऽष्टं मयस्कः	शिञ्जं न पिप्पुषीव वेति सिन्धुः ।	
येन नपातमपां जुनाम	मनोजुवां वृषणो यं वहन्ति	५ [४]

उत न ई त्वष्टा गुन्त्वच्छा स्मत् सुरिभिर्मिपित्वे सजोषाः ।

आ वृत्रहेन्द्रश्चर्षणिप्रा स्तुविष्टमो नृगं न इह गम्याः

६

(१९४७)

उत न ई मृतयोऽश्वयोगाः	शिञ्जुं न गावस्तरुणं रिहन्ति ।	
तमीं गिरो जनयो न पत्नीः	सुरभिष्टमं नरां नंसन्त	७
उत न ई मरुतो बृद्धसेनाः	स्मद रोदसी समनसः सवन्तु ।	
पृषदश्वासोऽवनयो न रथा	रिशार्दसो मित्रयुजो न देवाः	८
प्र नु यदेषां महिना चिकित्रे	प्र युञ्जते प्रयुजस्ते सुवृत्ति ।	
अधु यदेषां सुदिने न शरु-	विश्वमेरिणं प्रुषायन्त सेनाः	९
प्रो अश्विनावर्से कृणुध्वं	प्र पूषणं स्वतवसो हि सन्ति ।	
अश्वेवो विष्णुवार्तं ऋमुक्षा	अच्छां सुह्रायं ववृतीय देवान्	१०
इयं सा वो अस्मे दीधितिर्यजत्रा	अपिप्राणीं च सदनी च भूयाः ।	
नि या देवेषु यतते वसूयु-	विद्यामेषं वृजनं जीरदानम्	११ [५] (१९५२)

(१८७)

११ अगस्त्यो मैत्रावरुणः । मन्त्र । १ अनुष्टुप्गर्भा उष्णिक्; ३, ५-७, ११ अनुष्टुप्; ११ बृहती वा;
६, ४, ८-१० गायत्री ।

पितुं नु स्तोत्रं	महो धर्माणं तर्विषीम	। यस्य त्रितो व्याजसा वृत्रं विषर्षमर्षयत	१
स्वादो पितो मधो पितो	वयं त्वां ववृमहे ।	अम्माकमक्षिता भव	२
उप नः पितवा चर	शिवः शिवामिच्छतिमिः ।	मयोभुरद्विषेण्यः सखां सुशेवो अद्वेयाः	३
तव त्ये पितो रसा	रजांस्यनु विक्षिताः ।	दिवि वाता इव भिताः	४
तव त्ये पितो वर्धत-	स्नव स्वादिष्ट ते पितो ।	प्र स्वाध्मानो रसानां तुषिग्रीवा इवेरते	५ [६]

त्वे पितो महानां	देवानां मनो हितम्	। अकारि चारुं केतुना तवाहिमवसावधीत्	६
यवदो पितो अजंगन्	विवम्ब पर्वतानाम्	। अत्रां चिक्षो मधो पितो	७
यवपाभोषधीनां	परिशमार्शिशामहे	। वातापे पीव इद् भव	८
यत् ते सोम गवांशिरो	यवांशिरो भजामहे ।	वातापे पीव इद् भव	९
कर्म औषधे भव	पीवो बृक उदारधिः ।	वातापे पीव इद् भव	१०

त त्वा वयं पितो वचोमि-गर्वाो न हृष्या सुप्रदिम ।

देवेभ्यस्त्वा सधुमार्द-मुम्मभ्यं त्वा सधुमार्दम्

११ [७] (१९९२)

(१८८)

११ अगस्त्यो मेऽत्रायकृतिः । आग्नीमूक्तं = [१ इध्मः समिजोऽग्निर्वा, २ तनूनपात्, ३ इच्छः, ४ बर्हिः, ५ दधीह्वयः, ६ उषासानका, ७ दैव्यो होतारो प्रचेतसो, ८ तिस्रो देव्यः सरस्वतीऽन्नाभारत्यः, ९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः] । गायत्री ।

समिन्द्रो अथ राजमि देवा देवैः सहस्रजित । दूता हव्या कविर्ह १
तनूनपादृतं यते मध्वा यजः समज्यते । दधत् सहस्रिणीरिषः २
आजुह्वानो न ईड्यो वृवा आ वक्षि यजियांन । अग्न सहस्रसा अग्नि ३
प्राचीनं बहिर्गजसा सहस्रवीर्यस्तृणान् । यत्रादित्या विराजन्त ४
विराट् सम्राड्भिः प्रभ्वी बर्हिश्च भूयसीश्च याः । दुरो वृत्तान्यध्वज ५ [८]

सुरुक्मं हि सुपेक्षासा ऽधि भ्रिया विराजतः । उषासर्वेह सीदताम ६
प्रथमा हि सुषाचसा हाताश दैव्या कवी । यजं नो यक्षतामिमम ७
माग्नीच्छे सरस्वति या वः सर्वा उपज्ये । ना नेश्वाययत भ्रिये ८
त्वष्टा कृपाणि हि प्रभुः पशुन् विश्वान् तस्मान्नज । तेषां नः स्फुरतिमा यज ९
उप त्मन्या वनस्पते पाथो देवेभ्यः भृज । अग्निर्हव्यानि सिष्वदन् १०
पुरोगा अग्निर्देवानां गायत्रेणा समज्यते । स्वाहाकृतीषु राचते ११ [९] (१९७४)

(१८९)

८ अगस्त्यो मेऽत्रायकृतिः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अग्ने नयं सुपथा राये अस्मान् विश्वानि देव वयुनानि विद्वान् ।
यूयोध्यः स्मज्जुहुराणमेनो भृथिष्टां ते नमउक्तिं विधेम १
अग्ने त्वं पारया नव्यो अस्मान् त्वस्तिभिरिति वृगाणि विश्वा ।
पूश्च पृथ्वी बभ्रुता न उर्वी मवा तांकाय तनयाय शो योः २
अग्ने त्वस्मद् यूयोध्यनीवा अनग्नित्रा अभ्यमन्त कृष्टीः ।
पुनरस्मभ्यं सुविताय त्वं क्षा विश्वेभिरमृतेभिर्जत्र ३
पाहि नो अग्ने प्रायुभिरजसै रूत भ्रिये सर्वेन आ शुशुक्लान् ।
मा ते भयं जरितारं यविष्ठ नूनं विवृन्मापरं सहस्वः ४
मा नो अग्नेऽर्बं सुजो अघाया ऽविष्येवं रिषेवं वृच्छुनाये ।
मा वृत्वते वशते मावते नो मा रीषते सहसाधन् परा दाः ५ [१०] (१९७५)

- वि घ त्वावाँ ऋतजात यंसद गृणानो अग्रि तन्वेष्टु वरुथम् ।
 विश्वाद् रिशिक्षोरुत वा निनिस्सो—रभिह्रतामसि हि देव विष्मद् ६
- त्वं ताँ अग्र उभयान् वि विद्वान् वेषिं प्रपित्वे मनुषो यजत्र ।
 अभिपित्वे मनवे शास्यो भू—ममृजेत्य' उशिग्भिर्नाकः ७
- अशोचाम निवर्चनान्पस्मिन् मानस्य सुनुः सहसाने अग्रौ ।
 अयं सहस्रमूर्धिमिः सनेम विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम ८ [११] (१९८२)

(१९०)

८ अग्न्यो मैत्रावरुणिः । बृहस्पतिः । त्रिवृष्टः ।

- अनवाणो वृषभं मन्द्रजिह्वं बृहस्पतिं वधया नव्यमर्कः ।
 गायान्यः सुरुचां दस्यं वेदा आङ्गुष्वन्ति नवमानस्य मतीः १
- तमुचिया उप वाचः सचन्ते मर्गो न यो देवयतामनेर्जि ।
 बृहस्पतिः स ह्यज्ञा वराग्नि विश्वाभवेत समृत मातरिश्वा २
- उपस्पृति नमस उद्यति च श्लोकं यंसत् सवितृ प्र बाह ।
 अस्य कत्वाहन्योष्टे यो अस्मि मृगो न भीमो अरक्षमस्तुर्विष्मान ३
- अस्य श्लोको दिवीयते पृथिव्या—मन्यो न यसद यक्षमुद विचेताः ।
 मृगाणां न हेतयो यन्ति चेमा बृहस्पतेरहिंसायाँ अभि द्यून् ४
- ये त्वा देवोसिकं मन्यमानाः पापा भद्रमुपजीवन्ति पृजाः ।
 न दृष्ट्येष्टे अनु ददासि वामं बृहस्पते चयंस इत पिपारुम् ५ [१२]
- सुप्रेतुः सुयवसा न पन्था दुर्नियन्तुः परिप्रीतो न मित्रः ।
 अनवाणो अभि य चक्षन्ते नो ऽपीवृता अपोणुवन्तो अस्थुः ६
- सं यं स्तुभोऽवनयो न यन्ति समुद्रं न स्रवतो रोधचक्राः ।
 स त्रिद्रौ उभयं चष्टे अन्त—बृहस्पतिस्तर् आपदश्च गृध्रः ७
- एवा महस्तुजिज्ञातस्तुर्विष्मान बृहस्पतिर्वृषभो धायि वेदः ।
 स नः स्तुतो वीरवद् धातु गोमद विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम ८ [१३] (१९९०)

(१९१)

१६ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । अन्नृणसूर्याः (विषप्रोपनिषद्) । अनुष्टुप्, १०-१२ महापंक्तिः, १३ महापृष्ठती ।

कङ्कतो न कङ्कतो ऽथो सतीनकङ्कतः ।

द्वाविति प्लुषी इति न्यऽहृष्टा अलिप्सत

१

अहृष्टान् हन्त्याय—त्यथो हन्ति पगायती ।

अथो अवघ्नती इ—न्यथो पिनटि पिप्ती

२

शरासः कुशंगसो वृमांसः सेर्या उत ।

मोत्रा अहृष्टा वैरिणाः सर्वे साकं न्यालिप्सत

३

नि गार्यो गोष्ठे असदन् नि मृगासो अविक्षत ।

नि केतवो जनानां न्यऽहृष्टा अलिप्सत

४

एत उ त्वे प्रत्यहभन् प्रवोषं तस्केरु द्वय ।

अहृष्टा विश्वहृष्टाः प्रतिबुद्धा अभूतन

५ [१४]

द्यौर्वः पिता पृथिवी माता सोमो भ्रातादितिः स्वसा ।

अहृष्टा विश्वहृष्टा—स्तिष्ठतेत्यता सु कम्

६

ये अस्या ये अङ्गन्याः सूचीका ये प्रकङ्कताः ।

अहृष्टाः किं चनेह वः सर्वे साकं नि जस्यत

७

उत् पुरस्तात् सूर्य एति विश्वहृष्टो अहृष्टहा ।

अहृष्टान् त्सर्वाभ्रमयन् त्सर्वाभ्र यातुधान्यः

८

उदपतवृत्तौ सूर्यः पुरु विश्वानि मूर्धन् ।

आवित्यः पर्वतेभ्यो विश्वहृष्टो अहृष्टहा

९

सूर्ये विषमा संजामि हतिं सुरावतो गृहे ।

सो बिभ्रु न मरति नो वयं मरामाऽऽरे अस्य योजनं हरिष्ठा मधु त्वा मधुला चकार १० [१५]

इयत्तिका शकुन्तिका सुका जयाम ते विषम् ।

सो बिभ्रु न मरति नो वयं मरामाऽऽरे अस्य योजनं हरिष्ठा मधु त्वा मधुला चकार ११ (२००१)

त्रिः सप्त विंशतिङ्गका विषस्य पुष्पमक्षन् ।

ताश्चिष्ठ न मरन्ति नो वयं मरामाऽऽरे अस्य योजनं हरिष्ठा मधु त्वा मधुला चंकार १२

नवानां नवतीनां विषस्य रोपुषीणाम् ।

सर्षासामग्रमं नामा—ऽऽरे अस्य योजनं हरिष्ठा मधु त्वा मधुला चंकार १३

त्रिः सप्त मयुर्यः सप्त स्वसारो अयुवः ।

तास्ते विषं वि जञ्चिर उदुकं कुम्भिनीरिव १४

इषत्तकः कुषुम्भक—स्तकं मिन्दयश्मना ।

ततो विषं प्र दावृते पराञ्चीरनु संवतः १५

कुषुम्भकस्तद्वद्वीद् गिरिः प्रवर्तमानकः ।

वृश्चिकस्यारसं विष—मरसं वृश्चिक ते विषम् १६ [१६] (२००६)

॥ इति प्रथमं मण्डलं समाप्तम् ॥ १ ॥

अथ द्वितीयं मण्डलम् ।

(१)

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-११]

१६ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । अग्निः । जगती ।

- त्वमग्ने द्युभिस्त्वमांशुशूक्षणि-स्त्वमद्भ्यस्त्वमश्मनस्परि ।
 त्वं वनेभ्यस्त्वमोषधीभ्य-स्त्वं नृणां नृपते जायसे शुचिः १
- तवाग्ने होत्रं तव पोत्रमृत्विधं तव नेष्टं त्वमग्निहृतायतः ।
 तव प्रज्ञां त्वमध्वरीयसि ब्रह्मा चासि गृहपतिश्च नो दमे २
- त्वमग्ने इन्द्रो वृषभः सतामसि त्वं ऋष्यकुलपत्यो नमस्यः ।
 त्वं ब्रह्मा रयिषिद् ब्रह्मणस्पते त्वं विधत्तः सचसे पुरन्द्या ३
- त्वमग्ने राजा वरुणो धृतव्रत-स्त्वं मित्रो मवसि वृष्म ईड्यः ।
 त्वमर्यमा सत्यतिर्यस्यं संभुजं त्वमंशो विदथे देव भाजयुः ४
- त्वमग्ने त्वष्टा विधत्ते सुवीर्यं तव प्रावो मित्रमहः सजात्यम् ।
 त्वमांशुहेमां ररिषे स्वहव्यं त्वं नरां शर्धो असि पुरुवसुः ५ [१७]
- त्वमग्ने रुद्रो असुरो महो विव-स्त्वं शर्धो मारुतं पूक्ष ईशिषे ।
 त्वं वतैररुणेयीसि शंगय-स्त्वं पूषा विधत्तः पांसि नु त्वना ६
- त्वमग्ने द्रविणोदा अंरुक्ते त्वं देवः सविता रत्नधा असि ।
 त्वं भगो नृपते वसव ईशिषे त्वं पायुर्वमे यस्तेऽविधत् ७
- त्वमग्ने वम आ विश्वतिं विश्व-स्त्वां राजानं सुषिष्वमृत्नते ।
 त्वं विश्वानि स्वनीक पत्यसे त्वं सहस्राणि ज्ञाना वृष्टा प्रति ८
- त्वमग्ने पितरमिदिभिर्न-स्त्वां भ्रात्राय शम्पां तनूरुचम् ।
 त्वं पुत्रो मवसि यस्तेऽविधत् त्वं सखा सुशेवः पास्याधृषः ९

(९)

त्वमग्ने ऋभुराके नमस्यः । स्त्वं वाजस्य क्षुमतो राय ईशिवे ।

त्वं वि मास्यनुं वक्षि वावने त्वं विशिक्षुरसि यज्ञमातर्निः

१० [१८]

त्वमग्ने अदितिर्देव वाशुषे त्वं होत्रा भारती वर्धसे गिरा ।

त्वमिळा शतहिमासि वक्षसे त्वं वृत्रहा वसुपते सरस्वती

११

त्वमग्ने सुभूत उत्तमं वय-स्तव स्पर्हं वणे आ संहशि भिर्यः ।

त्वं वाजः प्रतरणो बृहन्नसि त्वं रयिर्बृहलो विश्वतस्सृधुः

१२

त्वमग्ने आवित्वात् आस्वं । त्वां जिह्वां शुर्बयश्चकिरे कवे ।

त्वां रातिषावो अघ्वरेषु मश्चिरे त्वे वेवा हविरवृन्त्याहुतम्

१३

त्वे अग्ने विश्वे अमृतांसो अहुह आसा वेवा हविरवृन्त्याहुतम् ।

त्वया मतीसः स्वदन्त आसुति त्वं गर्भो वीरुधो अजिषे शुर्विः

१४

त्वं तान् त्वं च प्रति चासि मज्मना अग्ने सुजात प्र च देव रिच्यमे ।

पृक्षो यदत्र महिना वि ते भुव-वन् घावापृथिवी रोदसी उमे

१५

ये स्तोतृभ्यो गोअग्रामश्वपेशस-मग्ने रातिमृपसृजन्ति सूरयः ।

अस्माञ्च तांश्च प्र हि नेषि वस्य आ बृहद वदेम विदथे सुवीराः

१६ [१९] (१६)

(०)

१३ गुन्समद (आङ्गिरसः शौनहाचः पश्चाद् । भार्गवः शौनवः । अग्निः । जगती ।

यज्ञेन वर्धत जातवेदस-मग्निं यजध्वं हविषा तनां गिरा ।

समिधानं सुप्रयसं स्वर्णरं द्युक्षं होतारं वृजनेषु धूर्षवम्

१

अभि त्वा नर्कीरुषसो ववाशिरे अग्ने वत्सं न स्वस्वरेषु धेनवः ।

विष देवदित्वादिषा युगा क्षपो मासि पुरुवार संयतः

२

तं वेवा बुधे रजसः सुवंसं विवस्पृथिव्योररति न्येरिरे ।

रथमिव वेद्यं मुकशोचिष-मग्निं मित्रं न क्षितिषु मुशंस्यम्

३

तमुक्षमाणं रजसि स्व आ वमे चन्द्रमिव सुरुचं ह्यार आ वधुः ।

पृश्न्याः पतरं चितयन्तमक्षभिः पाथो न पायुं जनसी उमे अनुं

४

स होता विश्वं परि मृत्वध्वरं तमु हव्यैर्मनुष ऋजते गिरा ।

हिरिणिमो वृधसानासु जमुंरद द्यौ-न स्तुमिञ्चितयद रोदसी अनुं

५ [२०] (२१)

स नो रेवत् समिधानः स्वस्तये मन्वस्वान रयिमस्मासु दीदिविह ।	
आ नः कृणुष्व सुविताय रोदसी अग्ने हव्या मनुषो देव वीतये	६
दा नो अग्ने बृहतो दाः सहस्रिणो दुरा न वाजं भृत्या अपा वृधि ।	
प्राची द्यावापृथिवी ब्रह्मणा कृधि स्वर्णेन शक्रमुपसा वि विद्युतः	७
स इधान उषसो राभ्या अनु स्वर्णेन दीदिरुपेण मानुना ।	
होत्राभिरग्निर्मनुषः स्वध्वरो राजा विशामतिथिश्चरुगयधे	८
एवा नो अग्ने अमृतंषु पूर्य धीर्धीपाय बृहद् दिवेषु मानुषा ।	
दुहाना धेनुर्वृजनेषु कारव त्मनां शतिर्न पुरुषमिषणि	९
वयमग्रे अर्वता वा सुवीर्य ब्रह्मणा वा चितयेमा जनां अति ।	
अस्माकं दृष्टमधि पञ्च कृष्टिश्चा स्वर्णेन शुशुचीत दृष्टम	१०
स नो वोधि सहस्य प्रशंस्यो यस्मिन् त्मुजाता वृषयन्त सूर्यः ।	
यमग्रे यज्ञमुपयन्ति वाजिनो नित्यं तोके दीदृवांसं स्वे इमे	११
उभयांसो जातवेदः स्याम ते स्तोतारो अग्ने सूर्यश्च शर्मणि ।	
अस्वो रायः पुरुश्चन्द्रस्य भूर्यसः प्रजावतः स्वपत्यस्य शग्धि नः	१२
ये स्तोतृभ्यो गोअग्रामश्वपेशसः मग्ने गतिमुपसृजन्ति सूर्यः ।	
अस्माञ्च तांश्च प्र हि नेषि वस्य आ बृहद् वेवेम विवथे सुवीराः	१३ [२१] (२१)

(३)

११. गृत्समत्र (आद्विरसः शोनहासः पश्चाद् । भार्गवः शोनकः । आर्षास्तकं = [१ इध्मः समिद्धोऽग्निबो,
१ नराशंसः, २ इष्टः, ४ बर्हिः, ५ देवीर्हारः, ६ उपासानक्ता, ७ देव्यौ होतारौ
प्रवेतसौ, ८ तिष्ठो देव्यः सरस्वतीऽम्भारत्यः, ९ त्वष्टा,
१० वनस्पतिः, ११ स्वादाहृतयः] । त्रिष्टुप्, ७ अगर्ग ।

समिद्धो अग्निर्निहितः पृथिव्यां प्रत्यङ् विश्वानि मुवंनान्यस्थानः ।	
होता पावकः प्रदिवः सुमेधा देवो देवान् यजत्वग्निर्हन्	१
नराशंसः प्रति धामान्यञ्चन तिस्रो विवः प्रति मृह्ना स्वर्चिः ।	
घृतपुषा मनसा हव्यमुन्दन् मृधेन यज्ञस्य समनक्तु देवान्	२
इष्टितो अग्ने मनसा नो अर्हन् देवान् यक्षि मानुषात् पूर्वी अरा ।	
स आ ब्रह्म मरुतां शर्षो अच्युत मिन्द्रं नरो बर्हिषद् यजध्वम्	३

(३२)

देव॑ ब॒ह्विर्व॑र्ध॒मानं॑ सुवीरं॑ स्ती॒र्ण रा॒ये सुभ॑रं वेद्य॒स्याम् ।
घृ॒तेना॑क्तं वसवः॑ सीद॒तेवं वि॒श्वे दे॒वा आ॒दि॒त्या य॒ज्ञियांसः॑ ४
वि श्र॑यन्तामु॒र्विया॑ ह॒यमा॑न्ता ह्यारो॑ वृ॒षीः सु॒प्राय॑णा नमो॑भिः ।
व्य॒च॑स्व॒तीर्वि॑ प्र॒थन्ता॑म॒जुया॑ व॒र्ण पु॒नाना॑ य॒ज्ञसं॑ सुवीर॑म् ५ [२२]

साध॒वपांसि॑ स॒नतां॑ न उ॒क्षिने॑ उ॒षासा॑न॒क्ता व॒य्येव॑ र॒णिव॑ते ।
तन्तुं॑ त॒तं सं॒वय॑न्ती स॒मीची॑ य॒ज्ञस्य॑ पे॒शः सु॒दुष्टे॑ प॒र्यम्ब॑ती ६

दे॒व्या हो॒तांरा॑ प्रथ॒मा वि॒वृष्ट॑र॒ ऋ॒तु य॑क्षतः॒ समू॒चा व॒पुष्ट॑रा ।
वे॒वान् य॒जन्ता॑वृ॒त्तथा॑ स॒मं॒जतो॑ नाभा॑ पृथि॒व्या अ॒धि सा॒तुषु॑ त्रि॒षु ७

स॒रस्व॑ती सा॒धय॑न्ती धि॒यं न॒ इ॒डां वृ॒षी भा॑रती वि॒श्वतु॑तिः ।
ति॒श्रो वृ॒षीः स्व॒धया॑ ब॒हिर॑द-म॒च्छि॒दं पा॒न्नु श॒रणं नि॒षद्य॑ ८

पि॒शङ्ग॑रूपः सुभ॑रो वयो॒धाः श्रु॒ष्टी वी॒रि जा॑यते वृ॒वका॑मः ।
प्र॒जां त्व॒ष्टा वि॒प्र्यतु॑ नाभि॑म॒स्मे अथा॑ वृ॒वाना॑म॒प्येतु॑ पाथः ९

व॒नस्प॑तिर॒वसृ॑जन्न॒प स्या॑-व॒ग्निर्ह॑विः सू॒दया॑ति प॒ धी॒भिः ।
त्रि॒धा स॒मं॒क्तं न॒यतु॑ प्र॒जान॑न॒ वे॒वेभ्यो॑ दै॒व्यः श॒मि॒तोष॑ ह॒व्यम् १०

घृ॒तं मि॒मिक्ष॑ घृ॒तम॑स्य योनि॑-घृ॒ते श्रि॒तो घृ॒तम्ब॑स्य॒ धाम॑ ।
अ॒नु॒प्व॒धमा॑ वह॒ मा॒दय॑स्य॒ स्वा॒ता॒कृतं॑ ह॒व्यम॑ व॒क्षि ह॒व्यम् ११ [२३] (४०)

(४)

१ सोम॒गुत॑त॒भार्य॑वः । अ॒ग्निः । त्रि॒ष्टुप् ।

ह॒वे वः॑ मु॒द्योत्मा॑नं सु॒वृत्तिं॑ वि॒ज्ञाम॑ग्निमति॒धिं सु॒प्रय॑संम् ।
मि॒त्र इ॒व यो दि॑धि॒षा॒प्यो भू॒व वे॒व आ॑दे॒वे ज॑नं जा॒तवे॑वाः १

इ॒मं वि॒धन्तो॑ अ॒पां स॒धस्थे॑ द्वि॒ता॒र्दधु॑र्भु॒गंवा॑ वि॒श्वा इ॒षोः ।
ए॒ष वि॒श्वान्य॑भ्य॒स्तु मृ॒मा वे॒वाना॑म॒ग्निर्ग॑ति॒र्जीरा॑श्वः २

अ॒ग्निं वे॒वासो॑ मा॒नुषी॑षु वि॒क्षु प्रि॒यं धुः॑ श्रे॒ष्यन्तो॑ न मि॒त्रम् ।
स दी॒व्यद॒शती॑र॒म्या आ॑ वृ॒क्षा॒प्यो यो दा॑स्व॒न्तं व॒म आ॑ ३

अ॒स्य र॒णवा॑ श्र॒म्येव॑ पु॒ष्टिः सं॒दृष्टि॑र॒स्य हि॒पान॑स्य द॒क्षोः ।
वि॒ यो भ॑रि॒श्रुदा॑र्ध॒पीषु॑ जिह्वा-म॒न्यो न॑ र॒थ्यो दो॑धवी॒ति वा॒रा॒न ४

(४४)

आ यन्मं अर्ध्वं वनदः परेन्तो - शिग्भ्यो नाभिमीत वर्णम ।
स चित्रेण चिकित्ते रंभुं भासा जुजुर्वी यो मृह्य युवा भन

५ [२४]

आ यो वनां तातृषाणो न भाति वाणं पथा रथ्येव स्वानीत ।

कृष्णाध्वा तपुं रणवश्चिकेत द्यौर्गिव स्मर्यमानो नभोभिः

स यो ह्यस्थादुभि दक्षदुर्वी पशुर्नैति स्वयुरगोपाः ।

अग्निः शोचिष्मा अतसान्युष्णन कृष्णव्यथिरस्वदयन्न भूम

न ते पूर्वस्यावसो अधीतो तृतीयं विदथे मन्मं शंसि ।

अस्मं अग्ने संयद्गिरं बृहन्तं क्षमन्तं वाजं स्वपत्यं रयि दाः

त्वया यथा गृन्ममदासो अग्ने गृहा वृन्वन्त उपरां अभि प्युः ।

सुदीरांसो अभिमानिषाहः स्मन सुरिभ्यो गृणन्त तद वयो धाः

९ [२५] (४९)

(५)

८ मोमादुतिर्भर्गवः । अग्निः । अनुष्टुप् ।

हाताजनिष्ट चेतनः पिता पितृभ्य ऊतयं ।

प्रयक्षेत्रेन्यं वसुं शक्रेम वाजिनो यमम

आ यस्मिन् त्मस रश्मयं - स्तता यज्ञस्यं जेतगि ।

मनुष्वद द्यैयमष्टमं पोता विश्वं तर्दिन्वति

दुधन्वे वा यदीमन् वोचद बह्माणि वरु तत ।

परि विश्वानि काज्या नेमिश्चक्रमिवाभवत

साकं हि शुचिना शुचिः प्रशास्ता क्रतुनाजनि ।

विद्वान् अस्य वता ध्रुवा वया इवानु रोहते

ता अस्य वर्णमायुवो नेहुः सचन्त धेनवः ।

कृचिन् तिमृभ्य आ वरं स्वसारो या इदं ययुः

यदी मातुरुप स्वसा धृतं भरन्त्यस्थित ।

तासामध्वर्युरागतौ यवो वृटीव मोदते

स्वः स्वाय धायसे कृणुतामृत्विगृत्विजम् ।

स्तोमं यज्ञं चादरं वनेमां ररिमा वयम

यथा विद्वान् अरं करद विश्वेभ्यो यजतेभ्यः ।

अयमग्ने त्वे अपि यं यज्ञं चकृमा वयम्

८ [२६] (५७)

(६)

८ सामाहुर्मिर्भागेभ्यः । अग्निः । गायत्री ।

इमां मे अग्ने समिधं—मिमांसुपसर्व वनेः	। इमा उ पु भुञ्जी गिरः	१
अया ते अग्ने विधेमो—नो नपादृश्वमिष्ट	। एना गन्तान् मुजान्	२
तं त्वा गीर्मिर्विणसं द्विणस्यु द्विणोदः	। सपथेम सपथव	३
स बोधि सूरिमघवा वसुपत वसुदावन	। युगोभ्यस्मद द्वेषांसि	४
स नो वृष्टि विवस्परि स नो वाजमनवाणाम्	। स नः महमिणीरिधः	५
ईष्टानायावस्यवे ययिष्ठ दृत नो गिरा	। ययिष्ठ होतश्च गहि	६
अन्तर्ह्येय ईयसे विद्वान् जन्माभ्या कवे	। दृतो जन्वेव मित्रयः	७
स विद्वो आ च पिप्रयो यक्षिं चिकित्व आनुषङ्गः । आ वाग्मिन त्सन्ति बहिषि	८ [२७] (६५)	

(७)

१ सामाहुर्मिर्भागेभ्यः । अग्निः । गायत्री ।

श्रेष्ठं ययिष्ठ भारता—ऽग्ने द्युमन्तमा भव	। वसो पुरुस्पृहं रयिम	१
मा नो अरातिरीशान देवस्य मन्यस्य च	। पर्षि तस्या उत द्विषः	२
विश्वा उत त्वया वयं धारा उवृन्त्या इव	। अति गाहमहि द्विषः	३
गुचिः पावक वन्द्यो ऽग्ने बृहद वि गेचसं	। त्व द्युनेमिगहृतः	४
त्वं नो अस्मि भारता—ऽग्ने वशामिच्छाभिः	। अष्टापदीभिगहृतः	५
द्वेष्टः सर्पिर्गमुनिः पुत्रो होता वरेण्यः	। महसस्पृत्रो अद्भुतः	६ [२८] (७१)

(८)

६ गृन्ममद (आह्निरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । अग्निः । गायत्री, ६ अनुष्टुप् ।

वाजयज्ञिन् न रथान योगो अग्रेरुपं स्तुहि	। यशस्ममस्य मीळहुषः	१
यः सुनीथा दंवागुषे ऽजुर्यो जरपज्ञि	। चारुप्रतीक आहुतः	२
य उ भ्रिया दग्नेष्वा द्वाषाधसि प्रशम्यते	। यस्य वतं न मीर्यते	३
आ यः स्वर्णं भानुना चित्रो विभान्यर्चिषा	। अञ्जानो अजर्गभि	४
अत्रिमनु स्वराज्यं—सप्रिमृक्थानि वावृधुः	। विश्वा अधि भ्रिया वधे	५

अग्नेग्निद्रस्य सोमस्य देवानामनिभिर्वयम् । अग्निव्यन्तः सवेमहा—मि ण्याम पुतन्युतः ६ [२९]

[षष्ठोऽध्यायः ॥ ६॥ य० १-३२]

(९)

१. गुत्समद् (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

नि होतां होतृषदन्ते विद्वान्-स्वेषां दीद्विषां असदत मुदन्तः ।

अवध्वतप्रमतिर्विभिन्नाः सहस्रभ्यः शुचिजिह्वा अग्निः ?

त्वं दूतस्त्वमुं नः परम्पा-स्त्वं वस्य आ वृषभ प्रणेता ।

अग्नें लोकस्य नस्तने तनुना-मश्वयुच्छन् वीर्यं बोधि गोपाः २

विधेम ते परमे जन्मभ्रमे विधेम स्तोमैरवरं सधस्ये ।

यस्माद् योनेरुदारिद्र्या यज्ञं न प्र त्वं हवीषि जुहुरे समिद्धे ३

अग्ने यज्ञं हविषा यजीया-ज्जुष्टी वृष्णामग्निं गृणीहि गधः ।

त्वं ह्यसि गयिपतीं गयीणां त्वं भुक्स्व वचसो मनोतां ४

उभयं ते न क्षीयते वसव्यं विवेदिषे जायमानस्य वस्म ।

कृधि क्षुमन्नं जरितारमग्ने कृधि पतिं स्वपत्यस्य गयः ५

सैनार्नाकिनं सुविद्वान् अस्मे यथा वृषां आर्यजितः स्वस्ति ।

अवध्वो गोपा उत नः परम्पा अग्ने द्युमदतं स्वदं विदीहि ६ [१] (८३)

(१०)

१. गुत्समद् (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

जोह्वन्तं अग्निः प्रथमः पितेवे-ऋष्यं मनुष्या यत समिद्धः ।

भियं वसानो अमृता विचेता ममृजन्त्यः श्वस्यः स वाजी ४

भूया अग्निश्चित्रमानुर्हव मे विश्वाभिर्गाभिर्मृता विचेताः ।

इयावा रथं वहतो रोहिता वो-तारुपाहं चक्रे विभुञ्जः २

उत्तानार्यामजनयन् त्सुषुतं भुवङ्गुग्निः पुरुषेणाम् गर्भः ।

शिर्गिणायां शिक्कुना महोभि-रग्रीवतो वसति प्रचेताः ३

जिघर्ष्यग्निं हविषा घृतेन प्रतिक्षियन्तं भुवनानि विश्वा ।

पुथुं तिरश्चा वयसा ब्रह्मन् व्यश्चित्तमग्ने रभसं दृशानं ४

आ विश्वतः प्रत्यञ्चं जिघर्ष्य-रक्षसा मनसा तज्जुवन्त ।

मर्यधीः स्पृहयद्वर्णी अग्नि-नाभिमुजो तन्वा इ जभुर्गणः ५

(८८)

जेया भागं सहसानो वरेण त्वाहुतासो मनुवद धेवेम ।

अनूनममि जुहा वचस्या मधुपुचं धनसा जोहवीमि

६ [२] (८९)

(११)

१२ गुन्समद् (आगिरसः शौनहोषः पश्चाद्) भागवः शौनहः । इन्द्रः । विराट्स्थानाः ११ विष्णुः ।

श्रुधी हवमिन्द्र मा रिषण्यः स्याम ते क्वावे वसुनाम ।

इमा हि त्वामूर्जो वर्धयन्ति वसूयवः सिन्धवा न क्षरन्तः

१

सृजो महीरिन्द्र या अपिन्वः परिकिता अहिना शूर पूर्वीः ।

अमर्त्यं चिद द्वासं मन्यमानं - मवाभिनदुश्चैर्वावृधानः

२

उक्थेष्विन्द्र शूर येषु वाकन् त्स्तोमेष्विन्द्र रुद्रियेषु च ।

तुस्येवेता यासु मन्दसानः प्र द्वायवे सिन्धते न शुभ्राः

३

शुभ्रं नु तं शुष्मं वर्धयन्तः शुभ्रं वज्रं बाहोर्वृधानाः ।

शुभ्रस्वमिन्द्र वावृधानो अस्मे दासीर्विशः सूयेण सत्याः

४

गुहा हितं गुह्यं गृह्णमप्स्व - पीवृतं मायिनं क्षियन्तम

उता अपा द्यां तंस्तुभ्वांस - महन्नाहिं शूर कीर्येण

५ [३]

स्तवा नु तं इन्द्र पुर्या महां - न्युत स्तवाम नूतना कृतानि ।

स्तवा वज्रं बाहोरुशान्तं स्तवा हरी मृर्यस्य कतू

६

हरी नु तं इन्द्र वाजयन्ता धृतचुतं स्वारमस्वाद्याम ।

वि समना मूर्मिप्रधिष्टा - ऽरंस्त पर्वतश्चिन् सगिष्यन्

७

नि पर्वतः साद्यप्रयुच्छन् त्सं मानृमिर्वावृशानो अक्रान् ।

दूरे पार वाणीं वर्धयन्त इन्द्रैषितां धमनिं पप्रथन् नि

८

इन्द्रो महां सिन्धुमाशायानं मायाविनं वृत्रमस्फुरन्निः ।

अरंजेतां गेदसी भियाने कनिक्कदतो वृष्णो अस्य वज्रांत

९

अरोरवीद वृष्णो अस्य वज्रो ऽमानुषं यन्मानुषो निजूर्वात ।

नि मायिनो दानवस्य माया अपादयत पपिवान् त्सुतस्य

१० [४]

पिवापिबेविन्द्र शूर सोमं मन्दन्तु त्वा मन्दिनः सुतासः ।

पूणान्तस्ते कुक्षी वर्धयन्ति - त्था सुतः पौर इन्द्रमाव

११ (१००)

त्वे इन्द्राप्यमूम विप्रः धियं वनेम क्रतया सपन्तः ।	
अवस्यवो धीमहि प्रशस्तिं सद्यस्ते रायो वावने स्याम	१२
स्याम ते तं इन्द्र ये तं ऊती अवस्यव ऊर्जे दुर्धयन्तः ।	
शुष्मिन्तमं यं चाकनाम देवा-ऽस्मे रयि रासि वीग्वन्तम	१३
रासि क्षयं रासि मित्रमस्मं रासि शर्धे इन्द्र मारुतं नः ।	
सजोर्बसो ये च मन्दसानाः प्र वायवः पान्यग्रणीतिम	१४
व्यन्तिवृषु येषु मन्दसान-स्तृपत् सोमं पाहि वृहदिन्द्र ।	
अस्मान त्वु पृत्वा तं रुद्रा-ऽवर्धयो द्यौं वृहद्भिरर्केः	१५ [५]
बृहन्त इष्टु ये तं तरुद्रो-वधेभिर्वा सुस्रमाविवासान् ।	
स्तृणानासो बृहिः पृन्तावत त्वाता इदिन्द्र वार्जमग्मन	१६
उग्रेष्विष्टु शूर मन्दमान-स्त्रिकटुकेषु पाहि सोममिन्द्र ।	
प्रवोर्ध्वच्छ्रुषु प्रीणानो याहि हरिभ्यां सुतस्य पीतिम	१७
धिष्या शवः शूर येन वृत्र-मवामिनज दानुमौर्णवाभम ।	
अपावृणोज्योतिरायाय नि संवयतः सावि दस्युग्निन्द्र	१८
सनेम ये तं ऊतिमिस्तरन्तो विश्वाः स्पृध आर्षेण दस्यून ।	
अस्मभ्यं तत त्वाहं विश्वरूप-मरन्धयः सात्यस्यं त्रितायं	१९
अस्य सुवानस्यं मन्दिनस्त्रितस्य न्यबुधं वावृधानो अस्तः ।	
अवर्तयत सूर्यो न चक्र भिनद वलमिन्द्रो अङ्गिरस्वान	२०
नूनं सा ते प्रति वरं जग्ने दुहीयदिन्द्र दक्षिणा मघोर्नी ।	
शिक्षा स्तोतृभ्यो मार्ति धग्भगो नो बृहद वदेम विदथे सुवीगः	२१ [६] (१६०)

(११)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० १२-२२]

१५ गृत्समद् (आदिशरसः शोनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शोनकः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

यो जात एव प्रथमो मनस्वान् केवो केवान् क्रतुना पर्यभूषत् ।	
यस्य शुष्माद् रोदसी अभ्यसेतां नृम्णस्य मद्रा स जनास इन्द्रः	१
यः प्रुथिषी व्यथमानमहंहृद् यः पर्वतान् प्रकुपितो अरम्णात ।	
यो अन्तरिक्षं विम्रो वर्गीयो यो द्यामस्तन्नात् स जनास इन्द्रः	२ (११५)

यो हत्वाहिमरिणात् सप्त सिन्धून् यो गा उदाजवपधा बलस्य ।
 यो अरुमनोरन्तरग्निं जजान संवृक् समत्सु स जनास इन्द्रः ३
 येनेमा विश्वा च्यवना कृतानि यो दासं वर्णमधरं गुहाकः ।
 श्वघ्नीव यो जिगीवां लक्षमाद-इर्यः पृष्ठानि स जनास इन्द्रः ४
 यं स्मां पृच्छन्ति कुरु सेति घोर-भूतेमाहुर्नपो अस्तीत्येनम ।
 सो अयः पृथीर्विजं इवा मिनाति श्रद्धस्मै धत्त स जनास इन्द्रः ५ [७]

यो रभस्यं चोदिता यः कुशस्य यो ब्रह्मणो नाधमानस्य कीरिः ।
 युक्तग्राव्यो योऽविता सुशिपः सुतसोमस्य स जनास इन्द्रः ६
 यस्याश्वासः प्रदिशि यस्य गावां यस्य ग्रामा यस्य विश्वे रथासः ।
 यः सूर्यं य उषसं जजान यो अपां नेता स जनास इन्द्रः ७
 यं कन्दसी संयती विद्वयेत परेऽवर उभयां अमित्राः ।
 समानं चिद रथमातस्थिवासा नाना हवते स जनास इन्द्रः ८
 यस्माच्च कृते विजयन्ते जनासो यं युध्पमाना अवसे हवन्ते ।
 यो विश्वस्य प्रतिमानं बभूव यो अच्युतच्युत स जनास इन्द्रः ९
 यः शश्वतो महेनो दधाना-नमन्यमानाञ्छवा जघान ।
 यः शर्धते नानुददाति गृध्यां या दस्योर्हन्ता स जनास इन्द्रः १० [८]

यः शम्बरं पर्वतेषु क्षियन्तं चत्वारिंश्यां शृग्यन्वर्विन्दत ।
 ओजायमानं यो अहिं जघान दानुं शयानं स जनास इन्द्रः ११
 यः सप्तर्गिमवृषभस्तुविष्मा-नवामुजत मर्तवे सप्त सिन्धून् ।
 यो गेहिणमस्फुरद वज्रबाहु-र्यामारोहन्तं स जनास इन्द्रः १२
 द्यावां चिदस्मै पृथिवी नमेत शुष्माच्चिदस्य पर्वता भयन्ते ।
 यः सोमपा निजितो वज्रबाहु-यो वज्रहस्तः स जनास इन्द्रः १३
 यः सुन्वन्तमवति यः पचन्तं यः शंसन्तं यः शशमानमूती ।
 यस्य ब्रह्म वर्धनं यस्य सोमो यस्येदं राधः स जनास इन्द्रः १४
 यः सुन्वते पचन्तं दुध आ चिद वाजं दर्दर्वि स किलासि मृत्यः ।
 वयं तं इन्द्र विश्वहं प्रियासः सुवीरांसो विदधमा वंदेम १५ [९] (१२५)

(११)

१३ शुक्लमय (आङ्गिरसः शीतहोत्रः पश्चाद्) भार्याः शीतक. १३३ । जगती, १३ पिप्लुप ।

क्रतुर्जनित्री तस्या अपस्पृशं मधु ज्ञात आविशद् यामु घर्षते ।
 तद्वाहना अभयत पिप्लुयी पयो — उडाः पीप्लुषं यथामे तदुक्थ्यम् १
 सधामा यन्ति परि बिभ्रेतीः पयो विश्वस्पर्शाय प्र भवन्त भोजनम् ।
 समानो अध्वा प्रवतामनुष्यन् यस्नाकृणोः प्रथमं साम्युक्थ्यः २
 अन्वेको वदन्ति यद् वदन्ति तद् रूपा भिनन्तद्वा एकं द्वयम् ।
 विश्वा एकस्य विनुदन्ति क्षन्तं यस्नाकृणोः प्रथमं साम्युक्थ्यः ३
 प्रजाम्यः पृष्टिं बिभ्रजन्त आत्यन्तं रयिमिव युष्मं प्रभवन्तमायते ।
 अभिनन्त वदन्तिः पितृर्जनि भोजनं यस्नाकृणोः प्रथमं साम्युक्थ्यः ४
 अधाकृणोः पृथिवीं सृष्टं विव यो धीनीनामहिहङ्गारिणः पथः ।
 तं त्वा स्तोमेभिरुदमिन् वाजिनं वृवं वृवा अजनुन् त्वाभ्युक्थ्यः ५ [१०]

यो भोजनं च दयसे च वधेन — माद्रोत्रा शुष्कं मधुमदं द्वाहितम् ।
 स शोषधिं नि दधिषे विवस्वन्ति विश्वस्पर्शकं द्विशिषे साम्युक्थ्यः ६
 यः पुष्पिणींश्च प्रस्वश्च धर्मणा ऽधि दाने व्यध्वनीरधारयः ।
 यश्चासमा अजना विद्युतो विव उरुतुवा अभितः साम्युक्थ्यः ७
 यो नाम्नि सहवसुं निहन्तवे पृक्षाय च वासवेशाय चावहः ।
 ऊर्जयन्त्या अपरिविष्टमार्ग्यं — मुतैवाद्य पुरुकृतं साम्युक्थ्यः ८
 ज्ञातं वा यस्य दशं साकमाद्य एकस्य भूतो यद्वे चोदमाविथि ।
 अजो वस्युन् त्समन्तव्यभीतये मुपाव्यो अभवः साम्युक्थ्यः ९
 विश्वेदनु रोधना अस्य पौंस्यं इदुरस्मै दधिरे कृत्स्नं धनम् ।
 चळन्तभ्रा विष्टिरः पञ्च संहशः परि परो अभवः साम्युक्थ्यः १० [११]

सुप्रवाचनं तव वीर वीर्यं । यदकेन क्रतुना विन्दसे वसु ।
 जातुष्टिरस्य प्र दयः सहस्रतो या चकथे सेन्द्र विश्वाभ्युक्थ्यः ११
 अरमयः सरपस्तराय कं तुर्वीतये च वप्याय च सुतिम ।
 नीचा सन्तमुर्वनयः परावृजं भान्धं श्रोणं श्रवयन् त्वाभ्युक्थ्यः १२
 अम्मभ्यं तद् वंसो वानाय राधः समर्थयस्व बहु ते वसुवर्म ।
 इन्द्र यच्चित्रं भवस्या अनु धून् बृहद वदेम विदथे सुवीराः १३ [१२] (१३०)

(१४)

१२ गुत्समव (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अध्वर्यवो भरतेन्द्राय सोम — मामत्रेभिः सिञ्चता मद्यमन्धः ।
 कामी हि वीरः सदर्मस्य पीतिं जुहोत वृष्णे तदिदृष वंष्टि १
 अध्वर्यवो यो अपो वत्रिषां वृत्रं जघानाग्रान्येव वृक्षम् ।
 तस्मा एतं भर्त तद्ग्रायं एष इन्द्रो अर्हति पीतिर्मस्य २
 अध्वर्यवो यो इभीकं जघान यो गा उद्याजदप हि वृत् वः ।
 तस्मा एतमन्तरिक्षे न वात — मिन्द्रं सोमिरोर्णुत जूने वस्त्रैः ३
 अध्वर्यवो य उरणं जघान नव चक्ष्वांसं नवति च बाह्वन ।
 यो अर्बुवमव नीचा ब्रह्मधे तमिन्द्रं सोमस्य भूधे हिनोत ४
 अध्वर्यवो यः स्वश्रं जघान यः शुष्णामशुषं यो व्यंसम् ।
 यः पिपु नमृचि यो रुधिकां तस्मा इन्द्रायान्धसा जुहोत ५
 अध्वर्यवो यः शतं शम्बरस्य पुरो बिभेदाश्मनेव पूर्वाः ।
 यो वर्चिनः शतमिन्द्रः सहस्रं — मपावपद भरता सोममस्मै ६ [१३]

अध्वर्यवो यः शतमा सहस्रं भूम्या उपस्थेऽवपजघन्वान ।
 कुन्मस्यायोरतिथिगवस्य वीगन् न्यावृणग् भर्ता सोममस्मै ७
 अध्वर्यवो यन्नरः कामयाध्वे भृष्टी वहन्तो नशथा तदिन्द्रे ।
 गभस्तिपूतं भर्त भुताये — न्द्राय सोमं यज्यवो जुहोत ८
 अध्वर्यवः कर्तना भृष्टिमस्मै वने निपूतं वन उन्नयध्वम् ।
 जुषाणो हस्यमभि वावशे व इन्द्राय सोमं मदिरं जुहोत ९
 अध्वर्यवः पयसोध्वंथा गोः सोमैर्मिरीं पूणता भोजमिन्द्रम् ।
 वेवाहमस्य निभृतं म एतद दिव्सन्तं भूयो यजतश्चित्त १०
 अध्वर्यवो यो त्रिव्यस्य वस्त्रो यः पार्थिवस्य क्षम्यस्य राजा ।
 तमृदं न पूणत यवने — न्द्रे सोमैर्मिस्तवपो वो अस्तु ११
 अस्मभ्यं तद वंसो वानाय राधुः समर्थयस्व बहु तै वसव्यम् ।
 इन्द्र यच्चित्रं भवस्या अनु द्युन् बृहद वदेम विदथे सुवीराः १२ [१४] (१५०)

(१५)

१० गुन्समद् (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

प्र चा न्वस्य महता महानि सत्या सत्यस्य करणानि वाचम ।	
त्रिकटुकैष्वपिबत सुतस्यास्य मनु अहिमिन्द्रो जघान	१
अवशे द्यामस्तभायद् बृहन्त मा गर्दमी अपृणदन्तर्गक्षम ।	
स धारयत् पृथिवी पृथक्च सोमस्य ता मनु इन्द्रश्चकार	२
सश्वेव शत्रो वि मिमाय मानिर्वज्रेण खान्यतृणघ्नदीनाम ।	
वृथामृजत् पृथिवीर्दीर्घयार्थः सोमस्य ता मनु इन्द्रश्चकार	३
स प्रवाञ्छन् परिगत्या वृभीति विश्वमधगायुधमिन्द्रे अग्री ।	
सं गामिश्चैरमृजद् रथभिः सोमस्य ता मनु इन्द्रश्चकार	४
स ईं मही धुनिभतोर्गम्यान् सो अस्नातृनपायत् स्वप्ति ।	
त उत्साय रथिमभि प्र तस्थुः सोमस्य ता मनु इन्द्रश्चकार	५ [१५]
सोर्वज्रं सिन्धुमरिणान्महिन्वा वज्रणान् उषसः सं पिपेष ।	
अजवसो जविनीर्मिर्विवृश्न त्सोमस्य ता मनु इन्द्रश्चकार	६
स विद्धो अपगाहं कुनीना माविमवृक्षुर्दतिष्ठत् परावृक् ।	
पति श्रोणः स्थाव इयं नगचह सोमस्य ता मनु इन्द्रश्चकार	७
मिनद् बलमङ्गिराभिर्गुणानो वि पर्वतस्य दंष्ट्रिनान्यैरन् ।	
रिणघ्राधोसि कुत्रिमाण्येषां सोमस्य ता मनु इन्द्रश्चकार	८
स्वर्पेनाभ्युप्या चुमुर्णि धुनिं च जघन्ध दस्युं प्र वृभीतिमावः ।	
रम्भी चिद्वज्रं विविधे हिरण्यं सोमस्य ता मनु इन्द्रश्चकार	९
नूनं सा तु प्रति वरं जतिरे बुहीयदिन्त दक्षिणा मघानी ।	
शिक्षा स्नातृभ्यो मारि धर्मगो नो बृहद् वंदेम विदथं सुवीरः	१० [१६] (१६०)

(१६)

१ गुन्समद् (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । जगती । १ त्रिष्टुप् ।

प्र वः सतां ज्येष्ठतमाय सुदुति मघाविष समिधानं हविर्भे ।	
इन्द्रमजुर्यं जरयन्तमुक्षितं सनाद् युवानमवसं हवामहं	१
यस्यादिन्द्राद् बृहत् किं चनेमृते विश्वान्यस्मिन् त्संभुताधि वीर्यां ।	
जवे सोमं तन्वीकं सतो महो हस्ते वज्रं भरति शीर्षणि कर्तुम्	२ (१६२)

न क्षोणीभ्यां परिभ्यं त इन्द्रियं न समुद्रैः पर्वतैस्त्रिंशत् ते रथः ।
 न ते वज्रमन्त्रं श्रोति कश्चन यदाशुभिः पतसि याजना पुरु ३
 विश्वे ह्यस्मै यजताय धृष्णवे कर्तुं मरन्ति वृषभाय सश्वतः ।
 वृषा यजस्व हविषा विदुष्टः पिबेन्न सोमं वृषभेण भानुना ४
 वृष्णाः कोशः पवते मध्वं ऊर्मिं वृषभान्नाय वृषभाय पार्वतः ।
 वृषणाध्वर्यु वृषभासो अद्रयो वृषणं सोमं वृषभाय सुष्वति ५ [१७]

वृषां ते वज्रं उत ते वृषा रथो वृषणा हरीं वृषभाण्यायुधा ।
 वृष्णो मध्वस्य वृषभ त्वमीशिष इन्द्र सोमस्य वृषभस्य तृष्णुहि ६
 प्र ते नावं न ममनं वचस्पृवं ब्रह्मणा यामि सर्वेनयु वाधुषिः ।
 कुविन्नो अस्य वचसो निबोधिष विन्दुमुत्सं न वसुनः सिचामहं ७
 पुरा संवाधावृभ्या ववृत्स्व नो धेनुनं वत्सं यवसस्य पिप्पुषीं ।
 सकृत्सु ते सुमतिमिः शतक्रतो सं पत्नीभिर्न वृषणो नसीमहि ८
 नूनं सा ते प्रति वरं जरित्रे वृहीयविन्द्र दक्षिणा मघोनीं ।
 शिक्षां स्तोतृभ्यो माति धुरमगो नो ब्रह्म वदम विदधं सुवीर्यः ९ [१८] (१६९)

(१७)

१ गुत्समव (आङ्गिरसः शौनकादयः पञ्चाद) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । जगती; ८-९ विष्णुप ।

तद्वस्मै नव्यमङ्गिरस्ववर्चत शुष्मा यवस्य प्रलथोदीरति ।
 विश्वा यद् गोत्रा सहसा परीकृता मधु सोमस्य हंहितान्यैरयत १
 स भूतु यो हं पथमाय धार्यस ओजो मिमानो महिमानमातिरयत ।
 शूरो यो युत्सु तन्वं परिष्यत शीर्षाणि द्यां महिना प्रत्यमुञ्चत २
 अधाकृणोः प्रथमं वीर्यं महद यवस्याग्रे ब्रह्मणा शुष्ममैरयत ।
 रथेभ्येन हव्यंभ्वेन विच्युताः प्र जीरयः सिन्नते सध्याक् पृथक् ३
 अधा यो विश्वा भुवनामि मज्जने शानकृत् प्रवया अभ्यवर्धन ।
 आद रोदसी ज्योतिषा वङ्गिरान्नोत सीव्यन् तमींसि दुधिता समव्ययत ४
 स प्राचीनान् पर्वतान् हंहवाजसा ऽधर्गार्चानमकृणोवृषामपः ।
 अधारयत पृथिवी विश्वधार्यस मस्तभ्रान्मायया धामवससः ५ [१९] (१७४)

सास्मा अरं बाहुभ्यां यं पिताकृणोव विश्वस्मादा जनुषो वेदसम्पारि ।

येनां पृथिव्यां नि क्रिषिं ज्ञायथ्ये वज्रं हव्यवृणक्तु विष्वणिः ६

अमाजुषि पित्रोः सचा सती समानादा सवसुस्वामियं भग्नम् ।

कृधि प्रकृतमुप मास्या भग्नं कृद्धि भागं तन्वोऽं येन मामहः ७

भोजं त्वामिन्द्र वयं हुँवम कृद्धिमिन्द्रापीमि वाजानि ।

अविर्द्धिन्द्र चित्रयां न ऊती कृधि वृषन्निन्द्र वस्यसो नः ८

नूनं सा ते प्रति वरं जरित्रं बुहीयदिन्द्र दक्षिणा मघोनी ।

शिक्षां स्तोतृभ्यो मातिं ध्रुमगो नो बृहद वंदेम विदथे सुवीरः ९ [२०] (१७८)

(१८)

१. गृन्समद (आङ्गिरस गौतमोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शतकः । इन्द्रः । विश्वपु ।

प्राता रथा नवो योजि मस्मिन्—श्चतुर्गुणस्त्रिकुशः समरश्मिः ।

दशारित्रो मनुष्यः स्वयोः स इष्टिभिर्मतिभी रंतां भूत १

सास्मा अरं प्रथमं स द्वितीयं—मुता तृतीयं मनुषः स होता ।

अन्यस्या गर्भमन्य ऊं जनन्त सो अन्यभिः सचते जैन्यो वृषा २

हरी नु कं रथ इन्द्रस्य योज—माये सूक्तेन वचसा नवेन ।

मां पु त्वामत्र ब्रह्मो हि विषा नि रीरमन् यजमानासो अन्ये ३

आ द्वाभ्यां हरिभ्यामिन्द्र या—ह्या चतुर्भिर्ग वृद्धिर्हयमानः ।

आष्टाभिवृशाभिः सोमंपयं—मयं सुतः सुमख मा मुधंस्कः ४

आ विंशत्या त्रिंशता याष्टावा—डा चत्वारिंशता हरिमिर्युजानः ।

आ पञ्चाशतां सुरथंभिर्निन्द्रा ५५ षष्ट्या सप्तत्या सोमंपयम् ५ [२१]

आशीन्या नवत्या याष्टावा—डा शतं हरिभिरुह्यमानः ।

अयं हि ते शूनहोत्रेषु माम् इन्द्र त्वाया परिषिक्तो मदाय ६

मम ब्रह्मेन्द्र याष्टाच्छा विश्वा हरं धुरि धिष्या रथस्य ।

पुरुत्रा हि विहृष्यो बभूवा—स्मिन्नुह्य सवने मादयस्व ७

न म इन्द्रं सस्यं वि योष—कुम्भस्यमस्य दक्षिणा बुहीत ।

उप ज्येष्ठ वरुथे गर्भस्तौ प्रायेप्राये जिगीवासः स्याम ८

नूनं सा ते प्रति वरं जरित्रं बुहीयदिन्द्र दक्षिणा मघोनी ।

शिक्षां स्तोतृभ्यो मातिं ध्रुमगो नो बृहद वंदेम विदथे सुवीरः ९ [२२] (१८७)

(१९)

१ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अपाव्यस्यान्धसो मदाय मनीषिणः सुवानस्य प्रयसः ।
यस्मिन्निन्द्रः प्रविधिं वावृधान ओको वृधे ब्रह्मण्यन्तरश्च नरः १
अस्य मन्वानो मध्वो वज्रहस्ता ऽहिमिन्द्रो अर्णोवृतं वि वृश्चत ।
प्र पद वयो न स्वसराण्यच्छा प्रयांसि च नदीनां चक्रमन्त २
स माहिन् इन्द्रो अर्णो अपां प्रेरयदहिहाच्छा समुद्रम् ।
अर्जनयत सूर्यं विद्व गा अकुनाह्वा वयुनानि साधत ३
सो अंप्रीनि मनवे पुरुणीन्द्रो दाशव वाष्टुषे हन्ति वृत्रम् ।
मद्यो यो नृभ्यो अतसाप्यो मृत पस्पृधानेभ्यः सूर्यस्य सातो ४
स सुन्वत इन्द्रः सूर्यमा ऽऽ वेवो रिणक्ष्मत्पीथ स्तवान् ।
आ यद् रथि गृहवृष्टमस्मै भरवंशं नैतशो वशस्यन् ५ [२३]

स रन्धयत सविबः सारथये गृष्णमगुषं कुरवं कुत्साय ।
दिवोदासाय नवति च नवेन्द्रः पुरो ह्यैच्छम्बरस्य ६
एवा तं इन्द्रोचथमंहम भवस्या न त्मना वाजयन्तः ।
अश्याम तत सारतमागुषाणा ननमो वधुर्वेवस्य पीयोः ७
एवा ते गृत्समदाः शूर मन्मा वस्यवो न वयुनानि तक्षुः ।
ब्रह्मण्यन्त इन्द्र ते नवीय इषमृजै सुक्षिति सुन्नमडयुः ८
नूनं सा ते प्रति वरं जग्त्रे दुहीयदिन्द्र दक्षिणा मघोनी ।
शिक्षा स्तोतृभ्यो माति ध्रुमगो नो बृहद वेवम विदथे सुवीगः ९ [२४] (१९१)

(२०)

१ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ; ३ विगाहकपा ।

वयं ते वयं इन्द्र विद्धि षु णः प्र भंगमहे वाजयुनं रथम् ।
विपन्यवो दीध्यतो मनीषा सुन्नमिर्वक्षन्तस्त्वार्वतो नृन १
त्वं न इन्द्र त्वामिहृती त्वायतो अमिहिपासि जनान् ।
त्वमिनो वागुषो वरुते त्वाधीरमि यो नक्षति त्वा २ (१९८)

- स नो युवेन्द्रो जोहूत्रः सखा शिबो नरामस्तु पाता ।
 यः शंसन्तं यः शशमानमृती पचन्तं च स्तुवन्तं च प्रणेषन् ३
- तमं स्तुष इन्द्रं तं गृणीषे यस्मिन् पुरा वावुधुः शशुधुश्च ।
 स वस्वः कामं पीपरवियानो ब्रह्मण्यतो नूतनस्यायाः ४
- सो अङ्गिनसामुचथा जुजुष्वान् बह्या तूतोदिन्द्रो गातुमिष्णान् ।
 मुष्णक्षुषसः सुयेण स्तवान्—अस्य चिच्छिन्नधनं पुर्याणि ५ [२७]
- स हं धृत इन्द्रो नाम देव ऊर्ध्वो भुवन्मनुषे वृश्मन्तमः ।
 अबं ~~विष्वक्~~ साहा—छिन्नो भरद वामस्य स्वधावान् ६
- स वृत्रहेन्द्रः कृष्णयोनीः पुरवुरो दासीर्ययद् वि ।
 अर्जनयन् मनवे क्षामपश्च मन्त्रा शंसं यजमानस्य तूतोत् ७
- तस्मै तवस्य मनु दापि सन्नेन्द्राय वृवेभिर्गणसाती ।
 प्रति यवस्य वज्रं बाह्वोर्धु—हन्वी वस्यन् पुर आयसीर्नि तंगित् ८
- नूनं सा ते प्रति वरं जरित्रे वृहीयदिन्द्र दक्षिणा मघोनी ।
 शिक्षा स्तोत्रभ्यो मारि धर्मगो नो बृहद वंदेम विदधे सुवीराः ९ [२६] (२०५)

(२१)

६ शृत्स्वमद (आङ्गिरसः शौनहायः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । जगती । ६ त्रिष्टुप् ।

- विश्वजिते धनजिते स्वर्जिते सत्राजिते नृजिते उषराजिते ।
 अश्वजिते गोजिते अङ्गिते अग्नेन्द्राय सोमं यजताय हयंतम १
- अभिमुखेऽभिमुख्य वन्ते ऽर्वाङ्गहाय सहमानाय वेधसे ।
 तुविग्रये वज्रये वृष्टीतवे सत्रासाहे नम इन्द्राय वोचत २
- सत्रासाहो जनभक्षो जनसह—श्च्यवन्तो युध्मो अनु जोषमुक्षितः ।
 वृत्तचयः सवृषिर्विह्वारित इन्द्रस्य वोचं प्र कृतानि वीर्या ३
- अनानुदो वृषभो वोधतो वृधो गम्भीर क्रुष्वो असंसृकाव्यः
 रध्रवोदः श्रथनो वीक्षितस्पृथु—रिन्द्रः सुयज्ञ उषसः स्वर्जनत् ४
- यज्ञेन गातुमप्युरो विविद्रे धियो हिन्वाना उशिजो मनीषिणः ।
 अमिस्वरा निषवा गा अंबस्यव इन्द्रे हिन्वाना द्रविणान्याशत ५ (२१०)

इन्द्र भेष्ठानि द्विविणानि धेहि चित्तिं दक्षस्य सुभयात्वमुस्मे ।
पोषं रयीणामरिष्टिं तनुनां स्वाद्यानं वाचः सुदिनत्वमहाम

६ [२७] (२११)

(२२)

४ गृत्समद् (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः ।

१ अष्टिः, २-३ अतिशङ्करी ४ अष्टिः अतिशङ्करी वा ।

विकेदुकेषु महिषा यवांशिरं तुविशुष्मं—स्तुपन साममपिचद् विष्णुना सुतं यथावशात ।
स ईं ममाव महि कम् कर्तव महामुक् । सेनं सश्वद् देवा देवं सत्यमिन्द्रं सत्य इन्द्रुः १
अथ त्विषीमौ अभ्योजसा किविं युधामव—दा गदसी अपृणइस्य मज्जना प्र वानुध ।
अधत्तान्यं जठरे प्रेमरिच्यत् सेनं सश्वद् देवा देवं सत्यमिन्द्रं सत्य इन्द्रुः २
साकं जातः क्रतुना साकमोजसा ववक्षिथ साकं वृद्धा दीपिः सासहिमुधा विचर्षणिः ।
दाता राधः स्तुवते काम्यं वसु सेनं सश्वद् देवा देवं सत्यमिन्द्रं सत्य इन्द्रुः ३
तव त्यन्नयं नृताऽप्य इन्द्र प्रथमं पुर्यं विवि प्रवान्यं कुतम ।
यद् देवस्य शर्वसा प्राणिना असुं विणन्नपः ।
भुवद् विश्वमभ्वादेवमोजसा विदादृजं शतक्रतुर्विदादिषम

४ [२८] (२१५)

(२३)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥२७॥ सू० २३-३०]

११ गृत्समद् (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । बृहस्पतिः, १, २, ९, ११, १७, १९, ब्रह्मणस्पतिः । जगतीः १०, ११, विश्वपु ।

गुणानां त्वा गणपतिं हवामहे कविं कवीनामुपमश्वस्तमम् ।
ज्येष्ठराजं ब्रह्मणां ब्रह्मणस्पत आ नः शृण्वन्नृतिभिः सौवु मादैनम् १
देवाश्चिन्ते ते असुर्यं प्रचंतसा बृहस्पते यज्ञियं भागमानशुः ।
उसा इव सूर्या ज्योतिषा महो विश्वेषामिज्जनिता ब्रह्मणापमि २
आ विबाध्यां परिगपस्तमोमि च ज्योतिष्मन्तं रथमुत्स्यं तिष्ठमि ।
बृहस्पते भीमममित्रदम्भनं रक्षाहर्णं गात्रमिदं स्वर्विदम् ३
सुनीतिभिर्नयसि त्रायंस जने यस्तुभ्यं दाशान्न तमंहो अश्वत ।
ब्रह्मद्विषस्तपना मनुमीरमि बृहस्पते महि तत ते महित्वनम् ४
न तमंहो न दुर्गतिं कुतश्चन नागतयस्मिन्निरुनं द्रव्याविनः ।
विश्वो इदस्माद् ध्वरसां वि बाधसे यं सुगोपा रक्षसि ब्रह्मणस्पत

५ [२९] (२२०)

त्वं नो गोपाः पथिकृद विचक्षण—स्त्वं वनाय मनिभिर्जगमह ।	
बृहस्पते यो नो अभि ह्वरं वृधं स्वा ते ममेतु दुच्छुना हरस्वता	६
उत वा यो नो मर्चयादनागसाः ऽगतीवा मनेः मानुको वृकः ।	
बृहस्पते अप ते वर्तया पथः सुगं नो अस्य देववीतये कृधि	७
त्रातारं त्वा तनुना हवामह ऽवस्पते रधिवक्तारं मस्मयम् ।	
बृहस्पते देवनिष्ठो नि बहय मा कुंवा उत्तरं सुम्रमुन्नथान	८
त्वया वयं सुवृधा ब्रह्मणस्पते स्पाहो वसु मनुष्या ईदीमहि ।	
या नो वरं तळितो या अगतयो ऽभि सन्ति जम्भया ना अनमसः	९
त्वया वयमुत्तमं धीमहे वयो बृहस्पते परिणा सन्निना युजा ।	
मा नो दुःशंसा अभिविप्सुर्गीशत प्र सुशंसा मतिभिस्ताग्नीमहि	१० [३०]
अनानुदो वृषभो जग्मिगहवं निष्टेप्ता शत्रुं पुतनासु मामहिः ।	
असि सन्य क्रणया ब्रह्मणस्पत उग्रस्य चिद दमिता वीर्यहर्षिणः	११
अदेवेन मनसा यो रिपयति शासामुग्रो मन्यमानो जिघांसति ।	
बृहस्पते मा प्रणक्त तस्य नो वृधा नि कर्म मन्युं दुर्बस्य शथेतः	१२
भरेषु हव्यो नमसोपमद्यो गन्ता वाजेषु सनिता धनं धनम् ।	
विश्वो हव्यो अभिवृष्योऽं मृधो बृहस्पतिर्वि ब्रवहां रथो इव	१३
तेजिष्ठया तपनी रक्षसस्तप ये त्वा निदं ईधिं हृद्वीर्यम् ।	
आविस्तत कृण्व यदसंत त उक्थ्यं । बृहस्पते वि परिगणो अदेय	१४
बृहस्पते अति यदयो अहीद द्युमद विभाति कर्तुमज्जनेषु ।	
यद वीदयच्छवस क्रतपजात तदुस्मासु द्रविणं धेहि चित्रम्	१५ [३१]
मा नः स्तेनेभ्यो ये अभि बृहस्पदे निगमिणां रिपवाऽङ्गेषु जागृधुः ।	
आ वेवानामोहेति वि वयो हृदि बृहस्पते न परः साम्नो विदुः	१६
विश्वेभ्यो हि त्वा भुवनेभ्यस्पति त्वहाजनेन साम्नःसाम्नः क्वविः ।	
स क्रणचिह्णया ब्रह्मणस्पति—वृहो हन्ता मह क्रतस्य धृतेरि	१७
तव श्रियो व्यजिहीत पर्वतो गवो गोत्रमुदमृजो यदङ्गिरः ।	
इन्द्रेण युजा तमसा परीवृतं बृहस्पते निरपामीज्ञा अण्वम	१८
ब्रह्मणस्पते स्वमस्य पुन्ता मुक्तस्य बोधि तनयं च जिन्य ।	
विश्वं तद भद्रं यद्वर्नितं देवा बृहद वंदम विदधे सुवीराः	१९ [३२] (१३४)

[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० १-२५]

(२४)

१६ गृत्समद (आङ्गिरसाः शौनहोषः पश्चाद्) मार्गवः शौनकः । ब्रह्मणस्पतिः १, १० बृहस्पतिः
१२ इन्द्राब्रह्मणस्पती । जगतीः १२ १६ त्रिष्टुप् ।

सेमावविद्धि प्रमृतिं य ईशिषं ऽया विधेम नवधा महा गिरा ।
यथा नो मीढ्वान् तस्तवति सखा तव बृहस्पते मधेयः सोत नो मनिम १
यो नन्वान्यनमइयोजसोता वर्धमन्युना शम्भराणि वि ।
प्राच्यावयवद्व्युता ब्रह्मणस्पति रा चाविशद् वसुमन्तं वि पर्वतम् २
तद् वेवानां वेवतमाय कर्त्तुमश्रमन् हव्वाभदन्त वीळिता ।
उद् गा आजवर्मिन्द् ब्रह्मणा वल्-मगूहन तपो द्यवचक्षयन् स्वः ३
अश्मास्यमवन्त ब्रह्मणस्पति मधुधारमभि यमात्मानुणत ।
तमेव विश्वे पपिरे स्वर्हशो बृह साकं सिसिचुरुन्ममृत्रिणम् ४
सना ता का चिद् मुर्वेना मवीत्वा माद्रिः अग्निर्दुर्गे वयन्त वा ।
अयतन्ता चरतो अन्यद्वन्यविद् या चकार वयुना ब्रह्मणस्पतिः ५ [१]

अग्निर्दक्षन्तो अभि य तमानु निधिं पर्णानां परमं गुह्यं हितम् ।
ते विद्वांसः प्रतिचक्ष्यान्तु पुन-यन्त उ आयन तदुदीयुगविशोम ६
कृतावान् प्रतिचक्ष्यान्तु पुन-रात् आ तस्थुः कुर्या महस्पथः ।
ते बाहुभ्यां धमितमग्निमश्मनि नक्तिः वो अस्यरेणा जहुहि तम् ७
कृतज्येन क्षिप्रेण ब्रह्मणस्पति-यत्र वहि प्र तदश्रोति धन्वना ।
तस्य साध्वीरिषवो यामिरस्यति नृचक्षसां हृशये कणयानयः ८
स सैनयः स विनयः पुरोहितः स सुहृतः स युधि ब्रह्मणस्पतिः ।
चाक्ष्मो यद् वाजं भरति मती धना ऽऽदिन सूर्यस्तपति तप्यतुर्वृथा ९
विभु प्रभु प्रथमं महनावतो बृहस्पतेः सुविदत्राणि राध्या ।
इमा सातानि वैन्यस्य वाजिनो येन जना उभये भुञ्जते विशः १० [२]

योऽवरे वृजनें विश्वथा विभु-महामुं रणवः शर्वसा ववर्क्षिध ।
स वेवो वेवान् पति पपथे पूथु विश्वेदु ता परिभूर्ब्रह्मणस्पतिः ११
विश्वं सत्यं मधवाना युवोरिदा-पदचन प्र मिनन्ति व्रतं वाम ।
अच्छेन्द्राब्रह्मणस्पती हविर्नो ऽहं युजेव वाजिना जिगातम १२ (२४६)

उताशिष्टा अनु शुण्वन्ति बह्वयः सभेयो विप्रो भग्ने मती धना ।	
वीर्युद्धेषा अनु वशं कृणमावृदिः स ह वाजी समिधे ब्रह्मणस्पतिः ।	१३
ब्रह्मणस्पतेरभवद् यथावशं सत्यो मनुयुर्महि कर्मो करिष्यतः ।	
यां गा उवाजत स द्विवे वि चाभजन महीव मितिः शर्वमासन् पृथक् ।	१४
ब्रह्मणस्पते सुयमस्य विश्वहा गयः स्याम रथ्यो वयस्वतः ।	
वीरिषु वीर्यं उप पुङ्क्ति नस्त्वं यदीशानो ब्रह्मणा वेपि मे हवम ।	१५
ब्रह्मणस्पते त्वमस्य युन्ता सुक्तस्य बोधि तनयं च त्रिन्व ।	
विश्वं तद् भद्रं यदवन्ति वृषा बृहद् वदम विदधं सुवीराः ।	१६ [३] (२५०)

(२५)

५ घृत्समद (भास्तिगरसः शौनहात्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । ब्रह्मणस्पतिः । जगती ।

इन्धानो अग्निं वनवद् वनुष्यतः कृतब्रह्मा शुशुवद् रानहृदय इत ।	
जातेन जातमसि म प्र संमृते ययं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः ।	१
वीरिभिर्वीरान वनवद् वनुष्यतो गाभी रयि पेषधुद् बोधन्ति न्मना ।	
तांक्रं च तस्य तनयं च वर्धते ययं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः ।	२
सिन्धुन क्षेपुः शिमीर्वो ऋषायतो वृषं वर्धोरभि वटचोजसा ।	
अग्नेरिव प्रसिन्तिनाह वर्तव ययं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः ।	३
तस्मा अर्षन्ति विव्या असश्चतः स मत्वीभिः प्रथमो गोषु गच्छति ।	
अत्रिमृष्टतविभिर्हिन्योजसा ययं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः ।	४
तस्मा इद् विश्वे धुनयन् सिन्धुवां ऽच्छिद्वा शमं दधिरे पुरुषि ।	
ब्रुवानां सुखे सुमगः स एधंत ययं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः ।	५ [४] (२५५)

(२६)

४ घृत्समद (भास्तिगरसः शौनहात्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । ब्रह्मणस्पतिः । जगती ।

अजुरिच्छसो वनवद् वनुष्यतो वृषयन्निरुद्धं वयन्तमभ्यसत ।	
सुप्रावीरिद् वनवत् पुत्सु वृष्टं यज्वदयं ययं मजाति भोजनम् ।	१
यजस्व वीर प्र विहि मनायतो भद्रं मनः कृणुष्व वृत्रतूर्ये ।	
हविष्कृणुष्व सुमगो यथासंसि ब्रह्मणस्पतेरव आ वृणीमहे ।	२ (२५७)

स हृज्जनेन स विज्ञा स जन्मना स पुत्रैर्वीजं भरते धना नृभिः ।
 देवानां यः पितरमाविवांसति श्रद्धामना हविषा बह्वणस्पतिम् ३
 यो अस्मै हव्यैर्घृतवद्भिरविधत्त प्र तं प्राचा नयति बह्वणस्पतिः ।
 उरुभ्यतीमंहसो रक्षती रिषोऽँ ऽहोश्चिदस्मा उरुचक्रिर्द्धतः ४ [५] (२५९)

(२७)

१७ कूर्मो गान्समदो, गृत्समदो वा । आदित्याः । त्रिष्टुप् ।

इमा मिरं आवित्यभ्यां घृतस्नूः सनाद गर्जभ्यो जुह्वा जुहोमि ।
 शृणोतु मित्रो अयमा भगो न स्तुविज्ञातो वरुणो दक्षो अंशः १
 इमं स्तोमं सक्रतवो मे अद्य मित्रो अयमा वरुणो जुषन्त ।
 आवित्यासः शुचंयो धारपूता अवृजिना अनवद्या अरिष्टाः २
 त आवित्यासं उरवो गर्भरा अद्विधासां दिव्मन्तो भूर्यक्षाः ।
 अन्तः पश्यन्ति वृजिनां साधु सर्वं गर्जभ्यः परमा चिदन्ति ३
 धारयन्त आवित्यासो जगन्स्था देवा विश्वस्य भुवन्स्य गोपाः ।
 वीर्याधिपं रक्षमाणा असुर्यमृतावीनश्चर्यमाना क्रूणानि ४
 विद्यामादित्या अवसो वो अस्य यदयमन भय आ चिन्मयोभु ।
 युष्माकं मित्रावरुणा प्रणीतो परि श्वश्रेव दुर्गितानि वृज्याम ५ [६]
 सुगो हि वो अयमन मित्र पन्था अनृक्षरा वरुण साधुरस्मि ।
 तनादित्या अर्थि वाचता नो यच्छंता नो दुष्परिहन्तु शर्म ६
 पिपंतु नो अदिती गर्जपुत्रा ऽति द्वेषांस्ययमा सुगर्भिः ।
 बृहन्मित्रस्य वरुणस्य शर्मोऽप स्याम पुरुवीरा अरिष्टाः ७
 तिस्रो भूर्मीधारयन् त्रीरुत द्युन त्रीणि वृता विदथे अन्तरेषाम् ।
 क्रतनादित्या महि वो महित्वं तदयमन वरुण मित्र चार्क ८
 त्री रंचना विज्या धारयन्त हिरण्ययाः शुचंयो धारपूताः ।
 अस्वप्नजो अनिमिषा अद्विधा उरुशंसा क्रजवे मर्याप ९
 त्वं विश्वेषां वरुणामि राजा ये च देवा अमुर ये च मतीः ।
 शनं नो गम्ब शरदो विचक्षे ऽयामार्युषि मूर्धितानि पूर्वा १० [७] (२६९)

न दक्षिणा वि विक्रिते न सव्या न प्राचीनमादित्या नोत पृथा ।	
पास्या चिद वसवो धीर्या चिद युष्मानीतो अर्भयं ज्योतिरश्याम	११
यो राज्ञ्य कृतनिभ्यां वृषाश यं वर्धयन्ति पुष्टयश्च नित्याः ।	
स रेवान याति प्रथमा रथेन वसुधावा विदधेऽपु प्रशस्तः	१२
शुचिरपः सूर्यवसा अर्धध उप क्षति वृद्धवयाः भूवीरः ।	
नक्तिष्ट धनन्यन्तिनो न वृषाद य आदित्यान् भवन्ति प्रजीती	१३
अदिति मित्र वरुणोत मृष्ट यद वो वयं चकुमा कश्चिदागः ।	
उर्वश्यामर्भयं ज्योतिरिन्द्र मा नो वृषां अभि नेशन्नमिसाः	१४
उमे अस्मै पीपयतः समीची विवो वृष्टिं सुभगो नाम पुष्टयन् ।	
उमा क्षयावाजयन् याति पुम्भूभात्रघौ भवतः साधु अस्मै	१५
या वो माया अमिदुहं यजत्राः पाशा आदित्या मित्रं विवृताः ।	
अश्वीव तां अति येषं रथेना रिष्टा उरावा शर्मन् तस्याम	१६
माहं मघानो वरुण मियम्यं भूरिज्ञान आ विदं दानमापेः ।	
मा गुया राजन त्सुयमादव स्थां बृहद् वक्रम विदधं भूवीरः	१७ [८] (१७६)

(२८)

११ क्रमो गान्धर्मो, गुत्समदो वा । वरुणः (१० दुःस्वप्ननाशिनी ।) । त्रिष्टुप् ।

इदं कुबेरादित्यस्य स्वराजो विश्वानि सान्यभ्यस्तु मृहा ।	
अति यो मन्द्रो यजथाय देवः सुकीर्तिं मिक्षे वरुणस्य भूरैः	१
तव व्रते सुभगासः स्याम स्वाध्यां वरुण तुष्टांसः ।	
उपायन् उषसां गोमतीनामग्रयो न जग्माणा अनु द्युन्	२
तव स्याम पुरुवीरस्य शर्मं सुगुहं सस्य वरुण प्रणेतः ।	
यूयं नः पुत्रा अदितेरवस्था अभि क्षमध्वं युज्याय देवाः	३
प्र सीमादित्यो असृजव विधृतां कृतं सिन्धवो वरुणस्य यन्ति ।	
न श्राभ्यन्ति न वि भुवन्त्येते वयो न पन्तु रघुया परिजम्न	४
वि मच्छ्रथाय रशनामिवागं क्रध्याम ते वरुण खामृतस्य ।	
मा तन्नुगच्छेद्वि वयतो धिर्यं मे मा मात्रां शायंपसं पुर क्रतोः	५ [९] (१८१)

अपो सु म्यक्ष वरुण मियसं मन सञ्जाकृतावोऽनु मा गृभाय । दामेव वत्साद् वि मुमुग्ध्यहो नहि त्वदुरे निमिषश्चनेने	६
मा नो वधैर्वरुण ये त इष्टा-वेनः कृण्वन्तमसुर भ्रीणन्ति । मा ज्योतिषः प्रवसथानि गन्म वि षु मृधः शिषथो जीवसे नः	७
नमः पुरा ते वरुणोत नून-मृतापरं तुविजात ब्रवाम । त्वे हि कं पथेते न भिता-न्यप्रच्युतानि वृळभ व्रतानि	८
परं ऋणा सावीरध मत्कृतानि माहं राजन्नन्यकृतेन भोजम् । अप्युष्टा इच्छु भूयसीरुपास आ नो जीवान वरुण तामुं शाधि	९
यो मे राजन् युज्यो वा सखा वा स्वमे भयं भीरवे मष्टमाहं । स्तेनो वा यो विष्मति नो वृको वा त्वं तस्माद् वरुण पाष्टस्मान्	१०
माहं मघोनो वरुण मियस्य भूरिदात्र आ विवुं शुर्जमापेः । मा रायो राजन् त्सुयमादव स्थां बृहद् वदेम विदथे सुवीराः	११ [१०] (१८७)

(२९)

७ कूर्मो गान्धर्मदेः, गन्धर्मदेः वा । विःवेदेवाः । त्रिष्टुप् ।

धुतवता आर्दिन्या इषिग आरे मन कर्त रहसूरिबागः । शृण्वतो वो वरुण मित्र देवा भद्रस्य विद्वो अवसे हुवे वः युयं देवाः प्रमतिर्युयमोजो युयं द्वेषामि सनुतयुंयोत । अमिहन्तारं अमि च शर्मध्व-मद्या च नो मूळयतापरं च किम् नु वः कृणवापारणं किं सनेन वसव आप्येन । युयं नो मित्रावरुणादिते च स्वस्तिर्मिन्नामरुतो वधात हये देवा युयमिवापयः स्थ ते मृळत् नार्धमानाय मह्यम् । मा वो रथो मध्यमवाळुते भ-न्मा युष्मावत्स्वापिषु भमिष्म प्र व एको मिमय मृयागा यन्मा पितेव कितवं शशास । आरे पाशा आरे अघानि देवा मा माधि पुत्रे विमिव प्रमिष्ट अर्वाञ्चो अद्या भवता यजत्रा आ वो हार्कि भयमानो व्ययेयम् । त्रार्ध्वं नो देवा निजुगे वृकस्य त्रार्ध्वं कर्तादवपदो यजत्राः माहं मघोनो वरुण मियस्य भूरिदात्र आ विवुं शुर्जमापेः । मा रायो राजन् त्सुयमादव स्थां बृहद् वदेम विदथे सुवीराः	१ २ ३ ४ ५ ६ ७ [११] (१९४)
--	--

(३०)

११ शृत्स्वमद (आह्निकारसः शीतहोमः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः, ६ इन्द्रासोमौ, ८ (पूर्वाऽर्धर्चस्य)

सरस्वती, ९ बृहस्पतिः, ११ मरुतः । त्रिष्टुप्, ११ जगती ।

कृतं वेवायं कृण्वते संवित्र इन्द्रायाहिमे न रमन्त आपः ।

अहरहयात्यक्तुरपां कियान्या प्रथमः सर्ग आसाम्

१

यो वृत्राय सिनमत्राभंगिष्यत प्र तं जनित्री विदुषं उवाच ।

पथो रघन्तीरनु जावमस्मि विवेदिवे धुनयो यन्न्यथेम

२

ऊर्ध्वो ह्यस्थावध्यन्तरिक्षे ऽधा वृत्राय प्र वधं जभार ।

मिहं वसान् उप हीमवुदोत तिम्रापुधो अजयच्छत्रुमिन्द्रः

३

बृहस्पते तपुषाभ्रव विध्य वृकद्वरसो असुरस्य वीगान् ।

यथा जघन्थ धृषता पुरा विवेवा जहि शत्रुमस्माकमिन्द्र

४

अथ क्षिप विबो अश्मानमुच्छा येन शत्रुं मन्वसानो निजुषीः ।

तोक्स्व सातो तनयस्य भूये-रस्मा अर्धं कृणुतादिन्द्र गोनाम

५ [१२]

प्र हि कर्तुं बृहथो यं वनुथा रधस्य स्था यजमानस्य चोदी ।

इन्द्रासोमा युवमस्मौ अविष्टमस्मिन् भयस्थं कृणुतमु लोकम

६

न मा तमन्न धमन्नोत तन्द्र-न्न वाचाम मा सुनातेति सोमम् ।

यो मे पुणाद यो ववुद यो निबोधाद यो मा सुववन्तमुप गोभिरायन्

७

सरस्वति त्वमस्मौ अविष्टि मरुत्वती धृषती जेहि शत्रून् ।

त्यं विच्छधन्तं तविषीयमाण-मिन्द्रो हन्ति वृषभं शण्डिकानाम्

८

यो नः सनुत्य उत वा जिघत्सु-रमिष्याय तं तिगितेन विध्य ।

बृहस्पत आपुधेजेहि शत्रून् बृहं रीधन्तं परि धेहि राजन्

९

अस्माकैभिः सत्वाभिः शूर शूरी-वीर्या कृधि यानि ते कत्वीनि ।

ज्योगमूवन्ननुधूपितासो हत्वी तेषामा भरा नो वरुनि

१०

तं वः शर्षुं मारुतं सुम्नयुर्गिरो-प ब्रुवे नमसा वैष्ट्यं जनम् ।

वधा रधि सर्ववीरं नशामहा अपत्यसाचं शुत्यं विवेदिवे

११ [१३] (१०५)

(३१)

७ गृत्समव (आङ्गिरसः शौनदोऽवः पश्चाद्) मार्गवः शौनकः । विश्वे देवाः । जगती, ७ त्रिष्टुप् ।

- अस्माकं मित्रावरुणावतं रथं—मावित्यै रुद्रेर्वसुभिः सचाभुवा ।
 प्र यद् वयो न पतन्वस्मन् रूपरिं अवस्यवो हृषीमन्ता वनर्षदः १
 अर्धं स्मा न उर्व्वता सजोषसो रथं देवासो अभि विश्वे वाजयुम् ।
 यद्वाशवः पद्यामिस्तिव्रतो रजः पृथिव्याः सानो जङ्घनन्त पाणिभिः २
 उत स्य न इन्द्रो विश्वर्षणि—विषः शार्धेन मारुतेन सुक्रतुः ।
 अनु नु स्थात्यवृक्कामिरुतिमी रथं महे सनये वाजसातये ३
 उत स्य देवो भुर्वनस्य सक्षणि—स्त्वष्टा ग्रामिः सजोषा जूजुवद् रथम् ।
 इष्टा मगो बृहद्विवो रोर्वसी पूषा पुर्गंधिर्श्विनावधा पती ४
 उत त्ये देवी सुभगे मिथुहृशो—वासानक्ता जगतामपीजुवा ।
 स्तुवे यद् वा पृथिवि नव्यसा वचः स्थातुश्च वयस्त्रिवया उपस्तिरे ५
 उत वः शंसमुशिशमिव इम्—स्पहिर्बुध्न्यांइज एकपादुत ।
 त्रित क्रमुक्षाः सविता चनां दधे ऽपी नपादागृहेमा धिया शमि ६
 एता वो वदम्पुष्टा यजत्रा अतक्षन्नायवो नव्यसं सम ।
 अवस्यवो वाजं चकानाः सप्तिर्न रथ्यो अहं धीतिमश्याः ७ [१४] (३१९)

(३२)

८ गृत्समव (आङ्गिरसः शौनदोऽवः पश्चाद्) मार्गवः शौनकः । १ छावापृथिवी, २-३ इन्द्रस्त्वष्टा वा,

४-५ राका, ६-७ सिनीवाली, ८ लिङ्गोक्ताः । जगती, ६-८ अनुष्टुप् ।

- अस्य मे छावापृथिवी कृतायतो भूतमवित्री वचमः सिर्षासतः ।
 ययोरार्युः प्रतरं ते इदं पुर उर्पस्नुते वसूयुर्वी महो दधे १
 मा नो गुह्या रिपं आयोरहन् दधन् मा न आभ्यो रीरधो वृच्छुर्नाभ्यः ।
 मा नो वि यीः मुक्या विद्धि तस्य नः मुञ्जायता मनसा तत त्वमहे २
 अहंल्ला मनसा भृष्टिमा वह दुर्हानां धेनुं पिप्युषीमसश्चतम् ।
 पद्यामिराजं वचसा च वाजिनं न्वां हिनामि पुरुहूत विश्वहा ३
 राकामहं सुहवां सुदुती हवि गृणोतु नः सुभगा बोधतु त्वनां
 सीष्यत्वर्यः सुच्याच्छिद्यमानया वदातु वीरं शतदायसुख्यम् ४ (३२६)

यास्ते राके सुमतयः सुपेशसो याभिर्ददांसि द्वाशुषे वसुनि ।
ताभिर्नो अद्य सुमना उपागहि सहस्रपांषं मुभगे रगाणा

५

सिनीवालि पृथुदुके या वेवानामसि स्वसा ।

जुषस्व हव्यमाहुतं प्रजां देवि दिदिद्धि नः

६

या सुबाहुः स्वङ्गुरिः मुषमा बहुसुवर्ग ।

तस्य विष्पत्यै हविः सिनीवाल्यै जुहोतन

७

या गुङ्गुर्या सिनीवाली या राका या सरस्वती ।

इन्द्राणीमह ऊतये वरुणानीं स्वस्तये

८ [१५] (३००)

(३३)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥ ५ ॥ सू० ३३-५३]

१५ गृत्समद (आङ्गिरसः शीतहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौतकः । रुद्रः । विष्टुप् ।

आ ते पितरुतां सुभ्रमेतु मा नः सूर्यस्य संहशो युयोथाः ।

अभि नो वीरो अवंति क्षमेत प्र जायेमहि रुद्र प्रजाभिः

१

त्वादसेमी रुद्र शतमभिः शतं हिमा अशीय भेषजेभिः ।

व्यस्मद् द्वेषो वितरं व्यहो व्यमीवाश्वातयस्वा विष्वीचिः

२

भेष्टो जातस्य रुद्र श्रियासि तवस्तमस्तवसां वज्रबाहो ।

पर्षि णः पारमहंसः स्वस्ति विश्वा अभीती रपसो युयोधि

३

मा त्वा रुद्र चुकुधामा नमोभिर्मा दुष्टी वृषभ मा सहुती ।

उन्नो वीरो अपय भेषजेभिर्भिषक्तं त्वा भिषजां शृणोमि

४

हवीमभिर्हवन्ते यो हविर्भिर्ग्व स्तोमंभी रुद्रं दिषीय ।

ऋद्वरः सुहवो मा नो अस्य बभुः सुशिपो रीरधन्मनायै

५ [१६]

उन्मा ममन्द वृषभो मरुत्वान त्वक्षीयसा वयसा नाधमानम् ।

घृणीष च्छायामरपा अशीयाः—SS विवासयं रुद्रस्य सुभ्रम

६

क। स्य ते रुद्र मृल्लयाकु—हस्तो यो अस्ति भेषजो जलापः ।

अपभता रपसो वैव्यस्या—भी नु मा वृषभ चक्षमीथाः

७

प्र बभ्रवे वृषभाय श्रितीच महो मही सुहुतिमीरयामि ।

नमस्या कल्मलीकिन् नमोः—घृणीषाभिः त्वेषं रुद्रस्य नाम

८

(३२८)

स्थिरेभिरङ्गैः पुरुषं उग्रो बभूः शुक्रैभिः पिपिशे हिरण्यैः ।
ईशानावृष्य भुवन्स्य भूरे—र्न वा उ योषद् रुद्रावसुर्यम् ९
अहँन् बिभर्षि सार्यकानि धन्वा—हँन् निष्कं यजतं विश्वरूपम् ।
अहँन्निदं दयसे विश्वमभ्वं न वा ओजीया रुद्र त्वदस्ति १० [१७]

स्तुहि भुतं गर्तसवृं युवानं मृगं न मीममुपहन्यमुग्रम् ।
मृळा जरित्रे रुद्र स्तवानो ऽन्यं ते अस्मन्नि वपन्तु संनाः ११
कुमारश्चित् पितरं वन्दमानं प्रति नानाम रुद्रोपयन्तम् ।
भूरेवृतातरं सत्पतिं गृणीषे स्मृतस्त्वं भेषजा गंस्यस्मे १२
या वां भेषजा मरुतः शुचीनि या शतमा वृषणो या मयोभु ।
यानि मनुरवृणीता पिता न—स्ता शं च योश्च रुद्रस्य वदिम १३
परि णो हृती रुद्रस्य वृज्याः परि त्वेषस्य वुर्मतिर्मही गात् ।
अबं स्थिरा मघवद्वधस्तनुष्व मीढ्वस्तोकाय तनयाय मृळ १४
एवा बभ्रो वृषभ चेकितान यथा देव न हृणीषे न हंसि ।
हवन्तभुजो रुद्रेह बांधि बृहद् वेदेम विवधे सुवीराः १५ [१८] (१३५)

(३४)

१५ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) मार्गवः शौनकः । मरुत् । जगती, १५ त्रिष्टुप् ।

धारावरा मरुतो धृष्णवोजसो मृगा न मीमास्तर्विर्वाभिरर्चिनः ।
अग्रयो न शुशुबाना कजीषिषा भूमिं धमन्तो अप गा अंबुषवत १
द्यावो न स्तुमिश्चितयन्त स्वादिनो द्यौर्भिषा न द्युतयन्त वृहयः ।
रुद्रो यद् वां मरुतो रुक्मवक्षसो वृषार्जनि पृग्न्याः शुक्र ऊर्ध्वनि २
उक्षन्ते अश्वौ अत्यौ इवाजिषु नवस्य कर्णैस्तुरयन्त आशुमिः ।
हिरण्यशिषा मरुतो दर्विष्वतः पृक्षं याध पृषतीभिः समन्यवः ३
पृक्षे ता विश्वा भुवना ववक्षि मित्राय वा सवृमा जीग्वानवः
पृषदश्वासो अनवभ्रराधस कजिप्यासो न वपुनेषु धुषवः ४
इन्धन्वमिर्धेनुमी रप्यावृधमि—रध्वस्मभिः पृथिमिर्ध्राजहृदयः ।
आ हंसासो न स्वस्तराणि गन्तान् मयोर्मदाय मरुतः समन्यवः ५ [१९] (१४०)

आ नो ब्रह्माणि मरुतः समन्यवा नृगं न शंसः सर्वनानि गन्तन ।
 अश्वामिव पिप्यत धेनुमूर्धनि कर्ता धिर्यं जरित्रे वारजपशसम ६
 तं नो वात मरुता वाजिनं रथं आपानं ब्रह्म चितयद द्विवेदिव ।
 इषं स्तोतृभ्यो वृजनेषु कागवं सनिं मधामरिष्टं दुष्टरं सहः ७
 यद् युज्रते मरुतो रुक्मवक्षसो ऽश्वान रथेषु भग आ मुदानवः ।
 धेनुर्न शिखे स्वसरेषु पिन्वन्त जनाय रातहृदिषु महीमिषम ८
 यो नो मरुता वृकताति मर्वा रिपुर्वधे वसवो रक्षता रिषः ।
 वर्तयन्त तपुषा चक्रियाभि तमव रुद्रा अशसो हन्तना वधेः ९
 चित्रं तद् वो मरुता यामि चंकिते पृथ्व्या यदूधरप्यापयो दुहुः ।
 यद् वा निवे नर्वमानस्य रुद्रिया स्त्रितं जगय जुगतामदाभ्याः १० [२०]

तान् वो मृहा मरुत एवयात्रा विष्णोरिषस्य प्रभुधे हवामहे ।
 हिरण्यवर्णान् ककुहान यत्सुबो ब्रह्मण्यन्तः शंस्यं राधं इमहे ११
 ते दशग्वाः प्रथमा यज्ञमृहिरं तं नो हिन्वन्तुषसो द्युष्टिषु ।
 उषा न रामीररुणैरण्योर्णुते मृहा ज्योतिषा शुचता गोअर्णसा १२
 ते क्षाणीमिरुणेमिर्नाजिमी रुद्रा क्रतस्य सर्वेषु वावुधुः ।
 निमेघमाना अत्येन पाजसा सुवचन्मं वर्णो दधिरे सुंपशसम १३
 तौ इयानो महि वरूथमतय उप धेवुना नमसा गुणीमासि ।
 जितो न यान् पञ्च हातूनमिष्टय आववतंदवराश्चक्रियावमे १४
 यया रभं पारयथात्यहो यया निवो मुश्चथं वन्वितारम ।
 अर्वाची सा मरुतो या व ऊतिरो वु वाधेव सुमतिर्जिगातु १५ [२१] (३५०)

(३५)

१५ गुत्समद (आह्निरसः शोनहोत्रः पश्चाद्) आगवः शोनकः । अयांतयात् । त्रिष्टुप् ।

उपेममृक्षि वाजपुर्वचस्यां चनो वधीत नाद्यो गिरो मे ।
 अपा नपादाशुहेमा कुविन्त स पेशसस्करति जोषिषद्धि १
 इमं स्वस्मे हृद आ सुतहं मन्त्रं बोधेम कुविदस्य वेदत ।
 अपा नपादसुर्वध्य मृहा विश्वान्ययो मुर्वना जजान २ (३५२)

समन्या यन्त्युप यन्त्यन्याः समानमूर्ध्वं नृणः पृणन्ति ।	
तम् शुचिं शुचयो दीदृशांसं—मर्षां नपातं परि तस्थुराणः	३
तमस्मै युवतयो युवानं मर्षज्यमानाः परि यन्त्यापः ।	
स शुक्रमिः शिक्वभी रेवतस्मै वृद्धायांनिध्मो घृतनिणिगप्सु	४
अस्मै तिस्रो अय्यध्याय नारी—वृवाय वृद्धादिधिपन्यन्नम् ।	
कृता इवाप हि प्रसमं अप्सु स पयिषं धयति पर्वसूनां	५ [२२]
अश्वस्यात्र जनिमाम्य च स्व—दुहो ग्निः संपुचः पाहि सृगिन् ।	
आमाम् पुषु पंगे अप्रमथ्यं नार्गतयो वि नशन्नानृतानि	६
स्व आ दमे सुदुष्टा यम्य धेनुः स्वधां पीपाय मुश्वन्नमति ।	
सो अपां नपाद्विजयन्नस्वन्त—वसुधाय विधत् वि भानि	७
यो अप्स्वा शुचिना देव्यं कृतावाजस उर्विया विमार्ति ।	
वया इव्या भवन्नान्यस्य प्र जायन्ते वीरुधश्च प्रजामिः	८
अपां नपादा ह्यमथादुपस्थं जिह्वानामध्वो विद्युतं वसानः ।	
तस्य ज्येष्ठं महिमानं वहन्ती—हिरण्यवर्णाः परि यन्ति युहीः	९
हिरण्यरूपः स हिरण्यमेह—गपां नपातं सद्यु हिरण्यवर्णः ।	
हिरण्ययान परि गोर्ननिषद्या हिरण्यदा द्रुत्यन्नमस्मै	१० [२३]
तदुम्यानीकमुत चारु नामा—पीच्यं वर्धते नपतुरपाम ।	
यमिन्धने युवतयः ममिथा हिरण्यवर्णं घृतमन्नमस्य	११
अस्मै बहूनामवमाय मथ्यं यज्ञैर्विधम नमसा हविर्भेः ।	
सं मानु माज्मि दिधिषामि बिन्मि—वधाम्यज्ञेः परि वन्द क्रिमिः	१२
स कुं वृषाजनयन् तामु गर्भं स कुं शिशुधयति तं गिहन्ति ।	
सो अपां नपादन्नभिम्लानवणां अन्यस्येवैह तन्वा विवेष	१३
अग्निम पदे परमे तन्निध्वांसं—मध्वस्मभिर्विश्वहा दीदृशांसम् ।	
आपां नपत्रं घृतमज्ञं वहन्तीः स्वयमन्त्रेः परि दीयन्ति युहीः	१४
अयांसमग्ने सुक्षितिं जनाया—यांसमु मधवद्भयः सुवृक्तिम् ।	
विश्वे तद् भद्रं यदवन्ति वृवा बृहद् वदेम विदथे सुवीराः	१५ [२४] (१९५)

(३६)

६ गृत्समद् (आक्षिगरसः शौनहोषः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । ऋतुदेवताः- १ इन्द्रो मधुदन्वः, २ मरुतो माधवदन्वः, ३ त्वष्टा शुक्रदन्वः, ४ अग्निः ऋत्विदन्वः, ५ इन्द्रो नमदन्वः ६ मित्रावरुणौ नमस्कदन्वः । जगती ।

- तुभ्यं हिन्वानो वसिष्ठ गा अपो ऽधृक्षन् त्वीमर्विभिरद्विभिर्नरः ।
 पिबेन्नु स्वाहा प्रहृतं वर्षदूतं होत्रावा सोमं प्रथमां य ईदंषि १
- यज्ञैः संमिश्राः पृथ्वीमिहृष्टिभिर्—र्यामञ्जुभ्रासां अजिषु प्रिया उत ।
 आसद्या बर्हिर्मरुतस्य सुतवः पोत्रावा सोमं पिबता दिवो नरः २
- अमेष नः सुहवा आ हि गन्तव्यं नि बर्हिषि सदतना रणिष्टन ।
 अथा मन्वस्व जुजुषाणो अन्धस—स्वर्हृषोर्वाभिर्जनिमिः सुमद्राणः ३
- आ बर्हिषि वृषो बृह विप्र यक्षि चो—शनं होतमि बवा योनिषु त्रिषु ।
 प्रतिं वीक्षि प्रस्थितं सोम्यं मधु पिबाग्नीध्रान तव भागस्य तृणुहि ४
- एष स्य ते तन्वो नृम्यावर्धनः सह ओजः प्रविषि बाह्वोर्हितः ।
 तुभ्यं सुतो मधवन् तुभ्यमाभृत—स्वमस्य आह्वणावा नृपत पिब ५
- जुषेथा युज्ञं बोधतं हवस्य मे सक्तो होता निविदः पूर्या अनु ।
 अच्छा राजाना नम एत्यावृतं प्रशास्त्रावा पिबन्तं सोम्यं मधु ६ [२५] (३७१)

[अष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ व० १-२७]

(३७)

६ गृत्समद् (आक्षिगरसः शौनहोषः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । ऋतुदेवताः- १-४ द्रविणोदा ऋतवदन्वः ।
 ५ अश्विनो ऋतवदन्वः, ६ अग्निः ऋत्विदन्वः । जगती ।

- मन्वस्व होत्रावनु जोषमन्धसो ऽध्वर्यवः स पूर्णां वष्टासिचम ।
 तस्मा एतं भरत तद्वशो वृषि—होत्रात् सोमं द्रविणोदः पिब ऋतुभिः १
- यमु पूर्वमहृषि तमिदं वृषे सेषु हव्यो वृषिर्वो नाम पत्येते ।
 अश्वर्युभिः प्रस्थितं सोम्यं मधु पोत्रात् सोमं द्रविणोदः पिब ऋतुभिः २
- मेघन्तु ते वह्नयो येमिरीयसे ऽरिषण्यन वीळयस्वा वनस्पते ।
 आपूया धृष्णो अमिगूया त्वं नेद्रात् सोमं द्रविणोदः पिब ऋतुभिः ३
- अपांशोत्रावतु पोत्रावमस्तो—त नेद्रावजुषत प्रयो हितम् ।
 तुरीयं पात्रममृक्मममर्त्यं द्रविणोदाः पिबतु द्राविणोदसः ४ (३७५)

अवाञ्छमद्य ययं नृवाहणं रथं युआथामिह वा विमोचनम् ।
 पूङ्क हवीषि मधुना हि कं गतमथा सोमं पिबतं वाजिनीवसु
 जोष्ये समिधं जाण्याहुतिं जांषि बह्व जन्त्यं जोषि सुदुतिम् ।
 विश्वेभिर्विश्वं क्रतुना वसो मह उशन देवा उशतः पायया हविः

५

६ [१] (३७७)

(३८)

११ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) मार्गशः शौनकः । सविता । विष्णु ।

उनु ध्य देवः सविता सुवायं शश्वत्तमं तवपा वह्निरस्थाय ।
 नूनं देवेभ्यो वि हि धाति रत्नमथामजद वीतिहोत्रं स्वस्तौ
 विश्वस्य हि श्रुष्टयं देव ऊर्ध्वः प्र बाहवा पृथुपाणिः सिसर्ति ।
 आपश्चिदस्य व्रत आ निमृग्या अयं चिद् वानो रमते परिज्मन
 आशुभिश्चिद्यान वि मुचाति नूनमरीरमवर्तमानं चिदेतोः ।
 अह्यर्षुणा चिन्त्ययां अविष्यामनु व्रतं सवितुर्मोक्षयागात्
 पुनः समव्युद विततं वयन्ती मध्या कर्तन्व्यं धाच्छकम् धीरः ।
 उत सहायास्थाद् व्यृहूरुवर्धरमतिः सविता देव आगात्
 नानौकांसि दुर्यो विश्वमायुर्वि तिष्ठते प्रभवः शोको अग्नेः ।
 ज्येष्ठं माता सूनवे भागमाधादन्वस्य केतमिषितं सवित्रा

१

२

३

४

५ [२]

समाववर्ति विठितो जिगीषु विश्वेषां कामश्चरताममाभुत् ।
 शश्वो अपो विकृतं हित्यागादनु व्रतं सवितुर्वैव्यस्य
 त्वया हितमप्यमप्सु भागं धन्वान्वा मृगयसो वि तस्थुः ।
 वनानि विश्वो नक्रिस्स्य तानि व्रता देवस्य सवितुर्मिनन्ति
 याद्वाध्यं वरुणो योनिमप्यमनिशितं निमिषि जर्मुराणः ।
 विश्वो माताण्डो व्रजमा पशुगीत् स्थशो जन्मानि सविता व्याकः
 न यस्येन्द्रो वरुणो न मित्रो व्रतमर्थमा न मिनन्ति रुद्रः ।
 नारातयस्तमिदं स्वप्ति हवे देवं सवितारं नमोभिः
 भगं धियं वाजयन्तः पूर्णि नराशंसो ग्रास्पतिर्नो अघ्याः ।
 आये वामस्य संगथे रयीणां प्रिया देवस्य सवितुः स्याम

६

७

८

९

१० (३८०)

अस्मभ्यं तद् द्विवो अद्भ्यः पुथिव्यास्त्वया दूतं काम्यं राध आ गात्र ।

शं यत् स्तोतुभ्य आपये भवात्युरुशंसाय मवितर्जन्त्रे

११ [३] (३८८)

(३९)

८ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौमकः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

ग्रावाणेषु तद्विद्वथं जरेथे गृध्रेषु वृक्षं निधिमन्तुमच्छ ।

ब्रह्माणेषु विद्वथं उक्थशासा ब्रूतेषु हव्या जन्या पुरुत्रा

१

प्रातर्पावाणा रथ्येषु वीरा ऽजेव युमा वरमा संचेथे ।

मेने इव तन्वाठं शुभ्रममाने वपंतीव कतुविश्रु जनेषु

२

शृङ्गेव नः प्रथमा गन्तमर्वाक् छुफाविद्व जमुंराणा तरोमिः ।

चक्रवाकेषु प्रति वस्तोरुस्त्रा ऽर्वाञ्चा यातं रथ्येषु शक्रा

३

तावेव नः पारयतं युगेव नस्येव न उपधीव प्रधीव ।

श्वानेव नो अरिपण्या तनूनां सृगलिषु विघ्नसः पातमस्मान्

४

वातेवाजुर्या नद्येषु रीति रक्षी इव चक्षुषा यातमर्वाक् ।

हस्ताविषु तन्वेइ शंमविष्ठा पावेव नो नयतं वस्यो अच्छ

५ [४]

ओष्ठाविषु मध्वाद्ये वर्धन्ता स्तनाविषु पिप्यतं जीवसे नः ।

नासेव नस्तन्वो रक्षितारा कर्णाविषु सुधुता भूतमस्ये

६

हस्तेषु शक्तिममि संधूवी नः क्षामेव नः समजतं रजोसि ।

इमा गिरो अश्विना युष्मयन्तीः क्षणोत्रेणिव स्वर्धितिं सं शिशीतम्

७

एतानि वामश्विना वर्धनानि ब्रह्म स्तोमं गृत्समदासो अकन् ।

तानि नरा जुजुषाणोप यातं ब्रह्म वदेम विद्वथे सुवीराः

८ [५] (३९६)

(४०)

६ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौमकः । सोमापूषर्णा,

६ (अस्यार्धस्य) अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

सोमापूषणा जनना रयीणां जनना द्विवो जनना पुथिव्याः ।

जातो विश्वस्य भुवन्स्य गोपौ देवा अकृण्वन्नमृतस्य नामिम

१

इमौ देवौ जार्यमानो जुषन्ते—मौ तमोसि गूहतामजुष्टा ।

आभ्यामिन्द्रः पृक्वमासास्वन्तः सोमापूषभ्यां जनबुधियासु

२

(३९८)

सोमापूषणा रजसो विमानं सप्तचक्रं रथमर्धिश्वमिन्वय ।	
विष्ववृत्तं मनसा युज्यमानं तं जिन्वथो वृषणा पञ्चरश्मिम्	३
विष्वान्यः सधेनं चक्र उच्चा पृथिव्यामन्यो अध्यन्तरिक्षे ।	
तावस्मभ्यं पुरुवारं पुरुषं रायस्पोषं वि ध्यतां नाभिर्मस्ये	४
विश्वान्यन्यां सुवनां जजान् विश्वमन्यो अभिचक्षाण एति ।	
सोमापूषणाववतं धियं मे युवाभ्यां विश्वाः पृतना जयेम	५
धियं पूषा जिन्वतु विश्वमिन्वो रयिं सोमो रयिपतिर्दधातु ।	
अवतु वृद्धयश्चिन्तिरन्वां बृहद् ववेम विदधे सुवीराः	६ [६] (४०९)

(४१)

२१ युत्समद् (आङ्गिरसः शौनहात्रः पञ्चाद्) भार्गवः शौनकः । १-२ वायुः, ३ इन्द्रवायु, ४-६ मित्रावरुणौ,
७ ९ अश्विनौ, १०-१२ इन्द्रः, १३ १५ विश्वे देवाः, १६-१८ सरस्वती, १९-२१ द्यावापृथिव्यौ
हविर्धाने वा । (१९ तुर्नायपादस्य अग्निर्वा) । गावर्वा, १६-१७ अनुष्टुप् । १८ बृहती ।

वायो ये तं सहाभिणो रथाम्भस्तेमिरा गहि ।	
नियुत्वान् त्सोमपीतये	१
नियुत्वान् वायवा गह्ययं शुक्रो अयामि ते ।	
गन्तासि सुन्वतो गृहम्	२
शुक्रस्याद्य गर्वाशिर इन्द्रवायु नियुत्वतः ।	
आ यातं पिबतं नरा	३
अयं वा मित्रावरुणा सूतः सोमं क्रतावृधा ।	
ममेक्षिह भुतं हवम्	४
राजानावनभिद्रुहा ध्रुवे सर्वस्युत्तमे ।	
सहस्रस्थूणा आसाते	५ [७]

ता सभ्राजा घृतासुती आदित्या दानुं नम्पती ।	
सचैते अनवह्वरम्	६
गोमूषु पु नासत्याऽश्वान्वाद् यातमश्विना ।	
वर्ती रुद्रा नृपाप्यम्	७ (४०९)

न यत् परो नान्तर आबुधर्षद वृषणवसू ।

दुःशंसो मर्त्यो रिपुः

८

ता न आ बोळ्ळमश्विना रयिं पिशङ्गसंहशम ।

धिष्ण्या वरिवाविदम्

९

इन्द्रो अङ्ग महद भयममी षदप चुच्यवन ।

स हि स्थिरो विचर्षाणिः

१० [८]

इन्द्रश्च मूळयाति नो न नः पश्चाबुधं नशत ।

मग्नं भवति नः पुरः

११

इन्द्र आशाभ्युस्पति सर्वाभ्यां अभयं करत् ।

जेता शत्रून् विचर्षाणिः

१२

विश्वे देवास आ गत गृणुता म इमं हवम ।

एदं बर्हिर्नि षीदत

१३

तीव्रो वो मधुर्मा अयं गुनहोत्रेषु मत्सरः ।

एतं पिबत काम्यम

१४

इन्द्रज्येष्ठा मरुद्गणा देवासः पूर्षरातयः ।

विश्वे मम भुता हवम

१५ [९]

अम्बितमे नदीतमे देवितमे सरस्वति ।

अप्रशस्ता इव स्मसि प्रशस्तिमम्ब नम्कृधि

१६

त्वे विश्वा सरस्वति श्रितार्युषि देव्याम ।

गुनहोत्रेषु मत्स्य प्रजा देवि दिदिङ्कि नः

१७

इमा ब्रह्म सरस्वति जुषस्व वाजिनीवति ।

या ते मन्त्रं गृत्समदा कृतावणि प्रिया देवेषु जुहति

१८

पेता यज्ञस्य शंभुवा युवामिदा वृणीमहे ।

अग्निं च हव्युवाहनम्

१९

द्यावा नः पृथिवी इमं सिधमद्य दिविस्पृशम् ।

यज्ञं देवेषु यच्छताम्

२०

आ वामुपस्थमबुहा देवाः सीवन्तु यज्ञियाः ।

इहाद्य सोमपीतये

२१ [१०] (४११)

(४१)

३ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । शकुन्तः (= कपिञ्जलरूपीन्द्रः) । त्रिष्टुप् ।

कर्निकद्वज्जनुषं प्रब्रुवाण इत्यंति वार्षमरितेव नार्वम ।

सुमङ्गलंश्च शकुने भवासि मा त्वा का विद्भिभा विज्या विदन् १

मा त्वा श्येन उद् वधीन्मा सुपर्णो मा त्वा विद्विषुमान वीरो अस्ता ।

पिड्यामनु प्रविशं कर्निकदत्त सुमङ्गलो भद्रवादी वदेह २

अव कन्द वक्षिणतो गृहाणां सुमङ्गलो भद्रवादी शकुन्ते ।

मा नः स्तेन ईशत माघशंसो बृहद वदेम विदथे सुवीराः ३ [११] (४१६)

(४३)

३ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । शकुन्तः (= कपिञ्जलरूपीन्द्रः) ।

जगतीः १ अतिशक्ती अष्टिषो ।

प्रवृक्षिणिवृमि गुणन्ति कारवो वयो वर्दन्त क्रतुथा शकुन्तयः ।

उमे वार्षी वदति सामगा इव गायत्रं च त्रैष्टुभं चानु राजति १

उद्गातेव शकुने सामं गायसि ब्रह्मपुत्र इव सर्वनेषु शंससि ।

वृषेव वाजी शिशुमतीरपीत्यां सर्वतो नः शकुने भद्रमा वद

विश्वतो नः शकुने पुण्यमा वद २

आववृस्त्वं शकुने भद्रमा वद तूष्णीमासीनः सुमतिं चिकित्खि नः ।

यद्युत्तन वर्दसि कर्करियंथा बृहद वदेम विदथे सुवीराः ३ [१२] (४१९)

॥ इति द्वितीयं मण्डलं समाप्तम् ॥२॥

मंत्रसंख्या—

प्रथममण्डलस्य मंत्रसंख्या	२००६
द्वितीयमण्डलस्य मंत्रसंख्या	४१९
सर्वयोगः	२४१५

अथ तृतीयं मण्डलम् ।

(१)

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-१२]

२३ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः । विष्टुप् ।

- सोमस्य मा तवसं वक्ष्ये वक्षिं चकथं विदधे यजध्वे ।
 देवाँ अच्छा दीद्यद् युञ्जे अग्निं शमाये अग्निं तन्वं जुषस्व १
- प्राश्नं यज्ञं चक्रुः वधतां गीः समिद्धिरग्निं नमसा दुवस्यन् ।
 त्रिवः शशासुविदधा कवीनां गृत्साय चित् तवसें गातुमीषुः २
- मयो दधे मेधिरः पुतवक्षो त्रिवः सुबन्धुर्जनुषां पृथिव्याः ।
 अर्विन्दन्नु दर्शतमस्त्वन्तं देवासो अग्निमपसि स्वसृणाम् ३
- अर्षधयन् त्सुभगं सप्त यज्ञीः श्वेतं जज्ञानमरुधं महिन्वा ।
 शिशुं न जातमभ्यारुश्वान् देवासो अग्निं जनिमन् वपुष्यन् ४
- शुक्रेभिरङ्गै रजं आततन्वान् कर्तुं पुनानः कविभिः पवित्रैः ।
 शोचिर्वसानः पर्यापुराणं श्रियो मिमीते बृहतीरनूनाः ५ [१३]
- ववाजा सीमनवतीरवधा त्रिवो यज्ञीरवसाना अनग्नाः ।
 सना अत्र युषतयः सयोनीरेकं गर्भं दधिर सप्त वाणीः ६
- स्तीर्णा अस्य संहतो विश्वरूपा घृतस्य योनीं स्रवधे मधुनाम् ।
 अस्थुरत्र धेनवः पिन्वमाना मही वृस्मस्य मातरां समीची ७
- बभ्राणः सूनो सहस्रो व्यष्टीद् दधानः शुक्रा रभसा वपूषि ।
 श्रोतन्ति धारा मधुनो घृतस्य वृषा यज्ञं वावुधे काव्येन ८
- पितुश्चिद्वृधर्जनुषां विवेदु व्यस्य धारा असृजद् वि धेनाः
 गुहा चरन्तं सत्विभिः शिवेभिर्दिवो यज्ञीमिनं गुहां बभूव ९

(९)

पितुश्च गर्भं जनितुश्च बभ्रे पूर्वैरिक्तो अधयन् पीप्यानाः ।
वृष्णे सपत्नी शुर्वये सर्वन्धू उमे अस्मे मनुष्येऽने नि पाहि

१० [१४]

उरी महाँ अनिबाधे ववधो—ऽऽपो अग्निं यशसः सं हि पूर्वीः ।
ऋतस्य योनावशयद् दमूना जामीनामग्निं पमि स्वमृणाम् ११
अक्रो न बभ्रिः संमिथे महीनां दिदृक्षेयः सूनवे भार्कजीकः ।
उदुम्रिया जनिता यो जजाना—ऽपां गर्भो नृतमो वृहो अग्निः १२
अपां गर्भं दर्शतमोर्धनां वनां जजान सुभगा विरूपम् ।
वृवासंविचन्मनसा सं हि जग्मुः पनिष्ठं जातं तवसं वुवस्यन् १३
बृहन्त इद् भानवा भार्कजीक—मग्निं संचन्त विद्युतां न शुक्राः ।
गृहेव वृद्धं सदसि स्वे अन्त—रगार ऊर्वे अमृतं दुहानाः १४
ईष्टे च त्वा यजमानो हविर्भि—रीष्टे सखित्वं सुमतिं निकामः ।
वृवैर्यो मिमीहि सं जग्निं रक्षां च नो दम्येभिर्गनीकैः १५ [१५]

उपक्षेतास्त्वत् सुप्रणीते ऽग्ने विश्वानि धन्या दर्शानाः ।
मुरेतसा श्रवसा तुअमाना अभि प्याम पृतनायुर्वदवान् १६
आ वृवानामभवः केतुरग्ने मन्द्रो विश्वानि काव्यानि विद्वान् ।
प्रति मतां अवासयो दमूना अनु वृवान रथिरो यासि साधन् । १७
नि दुराणे अमृतो मर्त्यानां राजा ससाद विदधानि साधन् ।
धृतप्रतीक उर्विया व्यद्यौ—वृग्निर्विश्वानि काव्यानि विद्वान् १८
आ नो गहि सख्येभिः शिवेभि—महान् महीभिरुतिभिः सरण्यन् ।
अस्मे रथिं बह्वलं संतरुत्रं सुवाचं भागं यशसं कृधी नः १९
एता ते अग्ने जनिमा सनानि प्र पुर्व्याय नृतनानि वोचम् ।
महान्ति वृष्णे सर्वना कृतेमा जन्मन्जन्मन् निहितो जातवेदाः २०
जन्मन्जन्मन् निहितो जातवेदा विश्वामित्रभिरिध्यते अजसः ।
तस्य वयं सुमतौ यज्ञियस्या—ऽपि भद्रे सौमनसे स्याम २१
इमं यज्ञं महसावन् त्वं नो देवत्रा धेहि सुकतो रराणः ।
प्र यैसि होतवृहतीरिषो नो ऽग्ने महि द्रविणमा यजस्व २२
इच्छामग्ने पुरुदसं सनि गोः शश्वत्तमं हवमानाय साध ।
स्यान्नः सनुस्तनयो विजावा ऽग्ने सा ते सुमतिभूवस्मे २३ [१६] (१३)

(२)

१५ गाथिनो विद्वामित्रः । वैद्वानरोऽग्निः । जगती ।

- वैश्वानरायं धिषणांमृतावृधे घृतं न पूतमग्र्यं जन्तामसि ।
 द्विता होतां मनुषश्च वाद्यतो धिया रथं न कुलिशः समृण्वति १
 स रोचयज्जनुषा रोदसी उमे स मात्रोरभवत् पुत्र ईड्यः ।
 हव्यवाळग्निरजश्चनोहितो वृळभो विशामर्तिथिर्विभावसुः २
 ऋत्वा दधस्य तरुषो विधर्मणि वृवासो अग्निं जनयन्त चित्तिभिः ।
 रुक्मानं भानुना ज्योतिषा महा-मत्यं न वाजं सनिष्यक्षुपं ब्रुव ३
 आ मुन्द्रस्य सनिष्यन्तो वरेण्यं वृणीमहे अह्वयं वाजमृग्मियम् ।
 राति भृगूणामुशिजं कविक्रतु-मग्निं राजन्तं त्रिव्यं शोचिषा ४
 अग्निं सुज्ञायं वधिरे पुरा जना वाजश्रवसमिह वृक्तर्चहिषः ।
 यतष्टुचः सुरुचं विश्ववद्व्यं रुद्रं यज्ञानां सार्धदिष्टिमपसाम् ५ [१७]
- पार्वकशोचे तव हि क्षयं परि होतयज्ञेषु वृक्तर्चहिषा नरः ।
 अग्रे वृचं इच्छमानास आप्य-मुपासते द्रविणं धेहि तेभ्यः ६
 आ रोदसी अपृणदा स्वर्मह-ज्जातं यवेनमपसो अधारयन् ।
 सो अध्वराय परि णीयते कवि-रत्यो न वाजसातये चनोहितः ७
 नमस्यते हव्यदातिं स्वध्वरं दुवस्यत दम्यं जातवेदसम् ।
 रथीकृतस्य बृहतो विचर्षणि-रग्निर्वैवानामभवत् पुराहितः ८
 तिम्रो यद्वस्य समिधः परिज्मनो-ऽग्नेरपुनस्तुशिजो अमृत्यवः ।
 तासाभिकामवधुर्मत्यं भुज-मु लोकमु द्वे उपं जामिमीयतुः ९
 विशा कथिं विशपतिं मानुषीरिषः सं सीमकृण्वन् त्ववधिर्ति न तेजसे ।
 स उद्वतो निवतो याति वेविषन् स गर्भमेषु भुवनेषु दीधरत् १० [१८]
- स जिन्वते जठरेषु प्रजजिवान् वृषां चित्रेषु नानवृक्ष सिंहः ।
 वैश्वानरः पृथुपाजा अमर्त्यो वसु रत्ना द्यमानो वि वृशुषं ११
 वैश्वानरः प्रलथा नाकमारुहद् विवस्पृष्टं भन्दमानः सुमन्मभिः ।
 स पूर्ववज्जनयञ्जन्तवे धनं समानमज्मं पर्येति जागृविः १२
 ऋतावानं यशियं विप्रमुकध्य-मा यं वृधे मातरिश्वा विवि क्षयम् ।
 ते चित्रयांमं हरिकेशमीमहे सुर्वातिमग्निं कुप्तिाय नय्यसे १३ (३६)

शुचिं न याम्रिभिर्निषिं स्वर्हंशं केतुं विवो रोचनस्थामुषबुधम् ।
अग्निं मूर्धानं विवो अप्रतिष्कृतं तमीमहे नमसा वाजिनं बृहत् १४
मन्द्रं होतां शुचिमद्वयाविनं दम्भनसमुक्थं विश्वचर्षणिम् ।
रथं न चित्रं वपुषाय दर्शतं मनुहितं सवमिदं गाय ईमहे १५ [१९] (३८)

(३)

११ गाथिनो विश्वामित्रः । वैश्वानरोऽग्निः । जगती ।

वैश्वानराय पृथुपाजसे विषो गत्वा विधन्त धुरणेषु गार्तवे ।
अग्निहिं देवाँ अमृतो दुवस्यत्यथा धर्माणि सनता न द्रुवत १
अन्नद्रुतो रोदसी कस्म ईयते होता निषतो मनुषः पुरोहितः ।
क्षयं बृहन्तं परि भूषति द्युभिर्देवैर्भिरग्निरिषितो धियावसुः २
केतुं यज्ञानां विदथस्य साधनं विप्रासो अग्निं महयन्त चिर्त्तिभिः ।
अपांसि यस्मिन्नाधि संवृधुर्गिरस्तस्मिन्सुम्नानि गर्जमान आ चक्रे ३
पिता यज्ञानामसुरो विपश्चिता विमानमग्निर्वयुनं च वाघताम् ।
आ विवेश रोदसी भूरिवपसा पुरुषियो भन्दते धामभिः कविः ४
चन्द्रमग्निं चन्द्ररथं हरिषतं वैश्वानरमप्सुपदं स्वर्दिदम् ।
विगाहं तूष्णिं तविषीभिर्गवृतं भूणिं देवासं बृह सुभियं दधुः ५ [२०]
अग्निर्देवभिर्मनुषश्च जन्तुभिस्तन्वानो यज्ञं पुरुषशंसं धिया ।
स्थीरन्तरिीयते सार्धंदिष्टिभिर्जीरा दमूना अभिशस्तिचार्तनः ६
अग्ने जरस्व स्वपत्य आयुन्धुर्जा पिन्वस्व समिषो दिदीहि नः ।
वयांसि जिन्व बृहत्तश्च जागृव उशिर्वुवानामसिं सुकतुर्विषाम् ७
विशपतिं युहमतिथिं नरः सदा युन्तारं धीनामुशिजं च वाघताम् ।
अध्वराणां चेतनं जातवेदसं प्र शंसन्ति नमसा जूतिभिर्वृधे ८
विभावा देवः सुरणः परि क्षितीरग्निर्बभूव शवसा मुमद्वथः ।
तस्य व्रतानि भूरिपोषिणो वयमुप भूषम दम आ सुवृक्तिभिः ९
वैश्वानर तव धामान्या चक्र येभिः स्वर्दिदमवो विचक्षण ।
जात आपृणो भुव्नानि रोदसी अग्ने ता विश्वा परिभूरसि त्मना १०
वैश्वानरस्य वृसनाभ्यो बृहदरिणादेकः स्वप्स्यया कविः ।
उभा पितरा महयन्नजायताग्निर्वापृथिवी भूरिरेतसा ११ [२१] (१४)

(४)

११ गायिनो विष्णुमित्रः । आमीसूक्तं [= १ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा, २ तनूनपात्, ३ इल्लः,
४ बर्हिः, ५ देवीहोमः, ६ उपासानका, ७ देव्यो होतारो प्रचतस्रो, ८ तिस्रो देव्यः
सरस्वतीऽम्भारत्याः, ९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः] । मिष्टुप ।

समित्समित सुमना बोध्यस्मे शुचाशुचा सुमतिं रासि वस्वः ।
आ देव वेवान् यजथाय वक्षि सखा सखीन् त्सुमना यक्षयमे १
यं वेवासञ्जिरहृष्टायजन्ते विवेदिव वरुणो मित्रो अग्निः ।
सेमं यज्ञं मधुमन्तं कृधी न स्तनूनपाद् घृतयोनिं विधन्तम् २
प्र कीर्धितिर्विष्ववारा जिगाति होतारमिलः प्रथमं यजध्वे ।
अच्छा नमोभिर्वृषभं वन्दध्वे स वेवान् यक्षदक्षितो यजीयान् ३
ऊर्ध्वो वा गातुरध्वरे अकायूर्ध्वा शोचीषि प्रस्थिता रजांसि ।
विषो वा नाभा न्यसादि होता स्तुणीमहि वेवव्यचा वि बर्हिः ४
सप्त होत्राणि मनसा वृणाना इन्वन्तो विश्वं प्रति यज्ञतेन ।
नृपशसो विवरेषु प्र जाता अभीष्टं यज्ञं वि चरन्त पूर्वाः ५ [२२]

आ भन्दमाने उषसा उपाकि उत स्मयेते तन्वाइ विरूपे ।
यथा नो मित्रो वरुणो जुजोष—दिन्द्रो मरुत्वौ उत वा महोमि ६
देव्या होतारा प्रथमा न्युञ्जे सप्त पूक्षासः स्वधया मदन्ति ।
कृतं शंसन्त कृतमित् त आहु—रनु वृतं व्रतपा दीध्यानाः ७
आ भारती भारतीभिः सजोषा इळां देवैर्मनुज्येभिरग्निः ।
सरस्वती सारस्वतेभिरवाक तिस्रो देवीर्हिरेदं सदन्तु ८
तन्नस्तुरीपमर्ध पोषयितु देव त्वष्टा रराणः स्यम्ब ।
यतो वीरः कर्मण्यः सुवक्षो युक्तग्रावा जायते वेवकामः ९
वनस्पतेऽव सजोष वेवा—नग्निर्हविः शमिता सूदयाति ।
सेतु होता सत्यतरो यजति यथा वेवानां जनिमानि वेद १०
आ याद्याग्ने समिधानो अवा—दिन्द्रेण देवैः सरथं तुरेभिः ।
बर्हिर्न आस्तामदितिः सुपुत्रा स्वाहा वेवा अमृता माव्यन्ताम् ११ [२३] (६०)

(५)

११ गायित्री विष्णुमित्रः । अग्निः । मित्रद्वयः ।

प्रत्यग्रिबसश्चेकितानो ऽर्वाधि विप्रः पववीः कवीनाम् ।
 पृथुपाजा देवयज्ञिः समिद्धो ऽप द्वाग तमसो बहिरावः १
 प्रेद्विर्वावृधे स्तोमेभिर्गीर्भिः स्तोतृणां नमस्य उक्थेः ।
 पूर्वाकृतस्य संदशश्चक्रानः सं दूतो अद्यौदुषसो विरोके २
 अधाप्यग्रिर्मानुषीषु विक्ष्वर्पां गर्भो मित्र ऋतेन सार्धम् ।
 आ हर्यतो यजतः सान्वस्था दमूदु मित्रो हव्यो मतीनाम् ३
 मित्रो अग्रिर्भवति यत् समिद्धो मित्रो होता वरुणो जानवेदाः ।
 मित्रो अर्ध्वर्धुरिषिरो दमूना मित्रः सिन्धूनामुत पर्वतानाम् ४
 पार्ति प्रियं रिपो अग्रं पदं वेः पार्ति युहश्चरणं सूर्यस्य ।
 पार्ति नामा समशीर्षाणमग्निः पार्ति देवानामुपमादमृष्यः ५ [२४]

ऋभुश्चक्र ईड्यं चारु नाम विश्वानि त्रिवो वपुनानि विद्वान् ।
 ससस्य चर्म घृतवत् पदं वे स्तद्विद्वद्गी रक्षत्यग्रं पुच्छन् ६
 आ योनिमग्निर्घृतवन्तमस्थान् पृथुप्रगाणमुशन्तमुशानः ।
 दीर्घानः शुर्विकृष्वः पादकः पुनः पुनर्मातरा नव्यसी कः ७
 सद्यो जात ओषधीभिर्ववक्ष यवी वर्धन्ति प्रस्वो घृतम् ।
 आपं इव प्रवता शुभ्रमाणा उरुष्यदग्निः पित्रोरुपस्थे ८
 उदुं द्युतः समिधो यज्ञो अद्यौद वर्धन् विवो अधि नामा पृथिव्याः ।
 मित्रो अग्रिर्हव्यो मातरिश्वा ऽऽ दूता वक्षद् यजथाय देवान् ९
 उद्वस्तम्भीत् समिधा नार्कमृष्वोऽऽ अग्रिर्बहुतुमो रौचनानाम् ।
 यवी भृगुभ्यः पारि मातरिश्वा गुहा सन्तं हव्यवाहं समीधे १०
 इच्छामि पुरुदंसं मुनिं गोः शश्वत्तमं हव्यमानाय साध ।
 स्यान्नः सनुस्तनयो विजावा ऽग्र सा नै समतिमृत्वस्मे ११ [२५] (७१)

(६)

११ गायिनो विश्वामित्रः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

- प्र कारवो मनुना वच्यमाना देवद्वीचीं नयत देवयन्तः ।
 वृक्षिणायाङ् वाजिनी प्राच्येति हविर्भरन्त्यग्रयं घृताचीं १
 आ रोदसी अपृणा जायमान उत प्र रिक्था अधनु प्रयज्यो ।
 विवश्चिदग्ने महिना पृथिव्या वच्यन्तां त वह्नयः सप्तजिह्वाः २
 द्यौश्च त्वा पृथिवी यज्ञियांसो नि हातारं सादयन्ते दमाय ।
 यवी विशो मानुषीर्देवयन्तीः प्रयस्वतीरीर्यन्ते शुक्रमचिः ३
 महान् त्सधस्थे ध्रुव आ निर्वतो ऽन्तर्द्यावा माहिनि हयमाणः ।
 आस्के सपत्नी अजर अमुक्ते सबर्द्धं उरुगायस्य धेनु ४
 वता ते अग्ने महतो महानि तव कृत्वा रोदसी आ ततस्थ ।
 त्वं दूतो अंभवां जायमानस्त्वं नेता वृषभ चर्षणीनाम ५ [२६]
 कृतस्य वा केशिना योग्याग्निं घृतस्नुवा रोहिता धुरि धिष्व ।
 अथा वह्नेवान् देव विश्वान् त्वध्वग कृणुहि जातवेदः ६
 त्रिविचिवा ते रुचयन्त रंका उपो विभान्तीरनु भासि पूर्वीः ।
 अपो यवग्र उशध्वनेषु हातुमन्द्रस्य पनयन्त देवाः ७
 उरी वा ये अन्तरिक्षे मवन्ति त्रिवो वा ये रश्मिने सन्ति देवाः ।
 ऊर्मा वा ये सुहवांसो यजत्रा आयेमिरे रथ्यो अग्ने अश्व्याः ८
 ऐभिरेग्ने सरथं याह्यवाङ् नानारथं वा विभवा ह्यश्व्याः ।
 पत्नीवतस्त्रिंशते त्रींश्च देवाननुध्वधमा वह मादयस्व । ९
 स होता यस्य रोदसी चिबुर्वी यज्ञयज्ञमभि वृधे गृणीतः ।
 प्राचीं अध्वरेव तस्थतुः सुमेके कृतावरी कृतजातस्य सत्यं १०
 इळामग्ने पुरुवंसं सनि गोः शश्वत्तमं हवमानाय साध ।
 स्यान्नः सुनुस्तनयो विजावा ऽग्ने सा ते सुमतिभूत्वस्मै ११ [२७] (८२)

[इति द्वितीयोऽष्टकः ॥ २ ॥]

॥ अथ तृतीयोऽष्टकः ॥

[प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ व० १-३४ ॥]

(७)

११ गायिनो विश्वामित्रः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

- प्र य आरुः शितिपूठस्य धासे मातरां विविशुः सप्त वार्णीः ।
 परिक्षितां पितरा सं चरेते प्र संक्रान्ते वृधिमार्तुः प्रयक्षे १ (८३)

त्रिवर्क्षसो धेनुवो वृष्णो अश्वो देवीरा तस्थौ मधुमद् बहन्तीः ।	
ऋतस्य त्वा सर्वसि क्षेमयन्तं पर्येकां चरति वर्तन्ति गौः	२
आ सीमरोहत सुयमा भवन्तीः पतिंश्चिकित्वान् रयिविद् रयीणाम् ।	
प्र नीलपृष्ठो अतसस्य धासे—स्ता अवासयत् पुरुधर्पनीकः	३
महिं त्वाद्भृजयन्तीरजुर्यं स्तभूयमानं बहतो बहन्ति ।	
व्यङ्गमिर्दिद्युतानः सधस्थ एकांमिव रोदसी आ विवेश	४
जानन्ति वृष्णो अरुषस्य शेव—मुत ब्रध्नस्य शासने रणन्ति ।	
त्रिवोरुचः सुरुचा रोचमाना इळा येषां गण्या माहिना गीः	५ [१]

उतो पितृभ्यां प्रविदानु घोषं महो महद्भ्यामनयन्त शूषम् ।	
उक्षा ह यत्र परि धानमक्ता—रनु स्वं धाम जरितुर्ववक्षं	६
अध्वर्युभिः पञ्चभिः सप्त विपाः प्रियं रक्षन्ते निहितं पदं वः ।	
प्राञ्चो मदन्त्युक्षणो अनुया देवा देवानामनु हि व्रता गुः	७
दैव्या होतारा प्रथमा नृत्यञ्जे सप्त पुक्षासः स्वधया मदन्ति ।	
ऋतं शांसन्त ऋतमित त आहु—रनु व्रतं व्रतपा दीध्यानाः	८
वृषायन्ते महे अत्याय पूर्वा—वृष्णो चित्राय रश्मयः सुयामाः ।	
देवं होतमन्द्रतरश्चिकित्वान् महो देवान् रोदसी एह वक्षि	९
पूक्षप्रयजां द्रविणः सुवाचः सुकेतव उषसो रेवद्वृषुः ।	
उतो चिदगं महिना पृथिव्याः कृतं चिदनः सं महे दशस्य	१०
इळामग्ने पुरुदमं सनि गाः शश्वत्तमं हवमानाय साध ।	
स्यान्नः सुनुस्तनयो विजावा ऽग्ने सा ते सुमतिर्भूत्वस्मे	११ [२] (९३)

(८)

११ गाथिनो विश्वामित्रः । यूपाः, ६-१० यूपाः, ८ विश्वे देवा वा, ११ वरुचनः । त्रिष्टुप्, ३, ७ अनुष्टुप् ।

अजन्ति त्वामध्वरे देवयन्तो वनस्पते मधुना देव्येन ।	
यदूर्ध्वस्तिष्ठा द्रविणह धत्ताद यद् वा क्षयो मातुरस्या उपस्थे	१
समिद्धस्य श्रयमाणः पुरस्ताद ब्रह्म वन्वानो अजं सुवीरम् ।	
आरे अस्मदमिति बार्धमान उच्छ्रयस्व महते सौमगाय	२ (९५)

उच्छ्रयस्व वनस्पते वर्धन् पृथिव्या अधि ।	
सुमिती मीयमानो वर्चो धा यजवाहमे	३
युषा सुवासाः परिवीत आगात स उ श्रेयान भवति जायमानः ।	
तं धीरासः क्वय उन्नयन्ति स्वाध्याडे मनसा देवयन्तः	४
जातो जायते सुदिनत्वे अद्वा समयं आ विदथे वर्धमानः ।	
पुनन्ति धीरा अपसो मनीषा देवया विप्र उदियति वाचम्	५ [३]
यान् वो नरो देवयन्तो निमिष्युर्वनस्पतं स्वधितिवा ततक्ष ।	
ते देवासः स्वरवस्तस्थिवांसः प्रजावदुस्मे दिधिषन्तु गन्म	६
ये वृक्षणासो अधि क्षमि निर्मितासो यतमुचः ।	
ते नो व्यन्तु वायं देवत्रा क्षेत्रसाधसः	७
आवित्या रुद्रा वसवः सुनीधा द्यावाक्षामा पृथिवी अन्तर्क्षिम् ।	
सजोषसो यजमवन्तु देवा ऊर्ध्वं कृणवन्वध्वरस्यं केतुम्	८
हंसा इव श्रेणिशो यतानाः शुक्रा वसानाः स्वरवो न आगुः ।	
उन्मीयमानाः कविभिः पुरस्ताद् देवा देवानामपि यन्ति पाथः	९
शृङ्गाणीवेच्छुङ्किणां सं बृहथे चषालवन्तः स्वरवः पृथिव्याम् ।	
वाधन्निर्वा विह्वे श्रोषमाणा अस्मां अवन्तु पृतनाज्येषु	१०
वनस्पते शतवल्गो वि रोह सहस्रवल्गो वि वयं रुहेम ।	
यं त्वामयं स्वधितिस्तेजमानः प्रणिनायं महते सौभगाय	११ [४] (१०४)

(९)

९ गायिनो विश्वामित्रः । अग्निः । बृहती, ९ त्रिष्टुप् ।

सखायस्त्वा वपुमहे देवं मर्तास ऊतये ।	
अपां नपातं सुमर्गं सुवीदिति सुप्रतूर्तिमनेहसम्	१
कार्यमानो वना त्वं यन्मातुरजगन्नपः ।	
न तत् ते अग्ने प्रमुषे निवर्तनं यद् दूरं सन्निहामवः	२
अतिं तूष्टं वषक्षिथायैव सुमना आसि ।	
प्रप्रान्ये यन्ति पर्यन्य आसते येषां सख्ये असि श्रितः	३
इयिवासमतिं त्रिधुः शश्वतीरतिं सश्वतः ।	
अन्वीमविन्दन् निचिरासो अद्गुहो ऽप्सु सिंहमिव श्रितम्	४ (१०८)

ससुवांसमिव त्वना ऽग्निमिथा तिरोहितम् ।

ऐनं नयन्मातरिश्वा परावतो देवेभ्यो मथितं परि

५ [५]

तं त्वा मर्ता अगृभ्णत देवेभ्यो हव्यवाहन ।

विश्वान् यद् यज्ञो अग्निपासि मानुष तव क्रत्वा यविष्ठय

६

तद् भद्रं तव देमना पाकाय विच्छदयति ।

त्वां यदग्ने पशवः समासते समिन्द्रमपिशर्वरे

७

आ जुहाता स्वध्वरं शिरं पावकशोचिषम् ।

आशुं दूतमजिं प्रतमिर्ह्यं श्रुष्टी देवं संपर्यत

८

त्रीणि शता त्री सहस्राण्यग्निं त्रिंशच्च देवा नव चासपर्यत ।

औक्षन् धृतैरस्तृणन् बर्हिर्गम्मा आदिन्द्रोतारं न्यसादयन्त

९ [६] (११३)

(१०)

९ गायिनो विश्वामित्रः । अग्निः । उष्णिक् ।

त्वामग्ने मनीषिणः सम्राजं चर्षणीनाम् । देवं मर्तांस इन्धते समध्वरे १

त्वां यज्ञपुत्रिजु मघे होतारमीळते । गोपा क्रतस्य दीदिहि स्वे दमे २

स घा यस्ते ददाशति समिधा जातवेदसे । सो अग्ने धसे सुवीर्यं स पुष्यति ३

स केतुरध्वराणां मग्निर्वेवेमिरा गमन । अञ्जानः सप्त होतृमिहविष्मते ४

प्र होत्रे पुर्व्यं वचो अग्नये भरता बृहन् । विषा ज्योतीषि बिभ्रते न वेधसे ५ [७]

अग्निं वंधन्तु नो गिरो यतो जायत उक्थ्यः । महे वाजांश्च द्रविणाय दशतः ६

अष्टौ यजिष्ठो अध्वरे वृवान् देवयते यज । होता मन्द्रो वि राजस्यति सिधः ७

स नः पावक दीदिहि द्युमवृस्मे सुवीर्यम् । मवां स्तोतृभ्यो अन्तमः स्वस्तये ८

तं त्वा विषा विपुन्यवो जागृवांसः समिन्धते । हव्यवाहममर्त्यं सहोवृधम् ९ [८] (११२)

(११)

९ गायिनो विश्वामित्रः । अग्निः । गायत्री ।

अग्निर्होता पुरोहितो ऽध्वरस्य विश्वर्षणिः । स वेदं यज्ञमानुषक् १

स हव्यवाहमर्त्यं उशिग्रुतश्चनोहितः । अग्निर्धिया समृण्वति २

अग्निर्धिया स चेतति केतुर्यज्ञस्य पूर्व्यः । अर्थं ह्यस्य तरणिं ३

अग्निं सूनुं सनश्नुतं सहसो जातवेदसम् । वक्षिं देवा अकृण्वत ४

(११६)

अदाभ्यः पुरस्ता	विशामग्निमानुवीणाम्	।	तूर्णी रथः सदा नवः	५	[९]
साह्वान् विश्वा अमियुजः	कर्तुर्ववानाममृतकः	।	अग्निस्तुविश्ववस्तमः	६	
अमि प्रयांसि वाहसा	वृश्वो अंश्रोति मृत्यः	।	क्षयं पावकशोचिषः	७	
परि विश्वानि सुधिता	ऽग्नेरश्याम मन्मभिः	।	विप्रांसो जातवेदसः	८	
अग्ने विश्वानि वार्या	वाजेषु सनिषामहे	।	त्वे वृवास एरिरे	९	[१०] (१३१)

(१२)

९ गायिनो विश्वामित्रः । इन्द्राग्नी । गायत्री ।

इन्द्राग्नी आ गतं सुतं	गीभिर्नम्रो वरंण्यम्	।	अस्य पातं धियेषिता	१	
इन्द्राग्नी, जरितुः सचा	यज्ञो जिगाति चेतनः	।	अया पातमिमं सुतम्	२	
इन्द्रमग्निं कविच्छदा	यज्ञस्य जूत्या वृणे	।	ता सोमस्येह तृष्पताम्	३	
तोशा वृत्रहणा हुवे	सजित्वानापरंजिता	।	इन्द्राग्नी वाजसातमा	४	
प्र वामर्चन्त्युत्थिनो	नीधाविदो जगितारः	।	इन्द्राग्नी इष आ वृणे	५	[११]
इन्द्राग्नी नवति पुरो	वासपत्नीरधूनुतम्	।	साकमेकेन कर्मणा	६	
इन्द्राग्नी अपसस्पयु	प्र यन्ति धीतर्यः	।	ऋतस्य पथ्याऽनुं	७	
इन्द्राग्नी तविषाणि वा	सधस्थानि प्रयांसि च	।	युवोरप्नुयै हितम्	८	
इन्द्राग्नी रोचना विवः	परि वाजेषु मूषथः	।	तद वा चेति प्र वीर्यम्	९	[१२] (१४०)

(१३)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥ २॥ सू० १३-२९]

७ ऋषमो वेद्वामित्रः । अग्निः । अनुष्टुप् ।

प्र वो वेवायामये	बर्हिष्ठमर्चास्मै ।				
गमद् वेवेभिरा स नो	यजिष्ठो बर्हिरा संवत्			१	
ऋतावा यस्य रोवसी	वृक्षं सचन्त ऊतयः ।				
हृषिष्मन्तस्तमीळ्ते	तं संनिष्यन्तोऽवसे			२	
स युन्ता विप्र एषां	स यज्ञानामथा हि वः ।				
अग्निं तं वो बुधस्यत्	वाता यो वनिता मघम्			३	
स नः शर्माणि वीतये	ऽग्निर्यच्छतु शतमा ।				
यतो नः पुष्पावद् वसु	द्विवि द्वितिभ्यो अप्सवा			४	(१४४)

वीविवांसमपूर्व्यं वस्वीभिरस्य धीतिभिः ।

ऋकाणो अग्निमिन्धते होतारं विशपतिं विशाम् ।

५

उत नो ब्रह्मन्नविष उक्थेषु देवहूतमः ।

शं नः शोचा मरुद्बुधो ऽग्नें सहस्रसातमः ।

६

नू नो रास्व सहस्रवत् लोकवत् पुष्टिमद वसु ।

द्युमदग्ने सुवीर्यं वर्षिष्ठमनुपक्षितम् ।

७ [१३] (१४७)

(१४)

७ ऋषभो वैश्वामित्रः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

आ होतां मन्द्रो विदधान्यस्थात सत्यो यज्वा कवितमः स वेधाः ।

विद्युदग्नेः सहस्रपुत्रो अग्निः शोचिष्केहाः पृथिव्यां पाजो अश्वेत् ।

१

अयामि ते नमःउक्तिं जुषस्व कतावस्तुभ्यं चेतते सहस्वः ।

विद्वां आ वक्षि विदुषो नि षत्सि मध्य आ बहिरुतये यजत्र ।

२

द्रवतां त उषसां वाजयन्ती अग्ने वार्तास्य पृथ्याभिरच्छ ।

यत् सीमन्त्रिनि पूर्य हविर्मिरा वन्धुरेव तस्थतुर्वुरेणे ।

३

मित्रश्च तृभ्यं वरुणः सहस्वो ऽग्ने विश्वे मरुतः सुम्रमचन् ।

यच्छोचिषां सहस्रपुत्र तिष्ठा अग्नि क्षितीः प्रथयन् त्सूर्यो नृन ।

४

वयं ते अद्य रमिमा हि काममुत्तानहस्ता नमसोपसद्य ।

यजिष्ठन् मनसा यक्षि देवा नम्रधत्ता मन्मता विप्रो अग्ने ।

५

त्वद्धि पुत्र सहस्रो वि पूर्वी देवस्य यन्यूतयो वि वाजाः ।

त्वं वैहि सहस्रिणीं गयि नो ऽदोघेण वचसा सत्यमग्ने ।

६

तुभ्यं दक्ष कविक्रतो यानीमा देव मर्तासो अध्वरे अकर्म ।

त्वं विश्वस्य सुरथस्य बोधि सर्वं तदग्ने अमृत स्ववृह ।

७ [१४] (१४८)

(१५)

७ काव्य उत्कीलः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

वि पाजसा पृथुना शोशुचानो बार्धस्व द्विषो रक्षसो अर्मीवाः ।

सुशर्मणो बृहतः शर्मणि म्यामग्नेरहं सुहवस्य प्रणीतो ।

१

(१५५)

त्वं नो अस्या उषसो व्युष्टौ	त्वं सूर उदिते बोधि गोपाः ।	
जन्मेव नित्यं तनयं जुषस्व	स्तोमं मे अग्रे तन्वां सुजात	२
त्वं नृचक्षा वृषभानुं पूर्वीः	कृष्णास्वग्ने अरुणो वि भाहि ।	
वसो नेषि च पृषि चात्यहः	कृधी नो राय उशिजो यविष्ठ	३
अषाळ्हो अग्रे वृषभो दिदीहि	पुरा विश्वाः सोमंगा मंजिगीवान् ।	
यज्ञस्य नेता प्रथमस्य पायो	जानेवदा बृहतः सुप्रणति	४
अच्छिद्धा शर्मं जगितः पुरुणि	देवो अच्छा दीद्यानः सुमेधाः ।	
रथा न सन्निरभि वक्षि वाज	मग्ने त्वं रोदसी नः सुमेकं	५
प्र पीपय वृषभ जन्व वाजा	नग्ने त्वं रोदसी नः सुदोये ।	
देवेभिर्वैव सुरुचां रुचानो	मा नो मर्तस्य दुर्मतिः परि हान	६
इळांमग्ने पुरुदंसे सानि गोः	शश्वतमं हवमानाय साध ।	
स्यान्नः मनुस्तनयो विजावा	ऽग्ने सा ते सुमतिभूत्वस्मे	७ [१५] (१६१)

(१६)

६ कान्य उत्कालः । अग्निः । प्रगाथः (= १, २, ५, वृद्धनीः २, ४, ५ सतोवृद्धनी) ।

अयमाग्निः सुवीर्यस्ये	गो महः सोमंगस्य ।	
राय ईशे स्वपत्यस्य गोमर्त	ईशे वृत्रहथानाम्	१
इमं नरो मरुतः सश्वता वृधुं	यस्मिन् रायः शेषुधासः ।	
अभि ये सन्ति पृतनासु दूढ्यो	विश्वाहा शत्रुमावृष्टः	२
स त्वं नो रायः शिशिहि	मीढ्वो अग्रे सुवीर्यस्य ।	
तुर्विद्युम्न वर्षिष्ठस्य प्रजावतो	ऽनमीवस्य शुष्मिणः	३
चक्रियो विश्वा भुवनाभि सासहि	श्चक्रिर्वृषवा दुवः ।	
आ देवेषु यतत आ सुवीर्य	आ शंस उत नृणाम्	४
मा नो अग्रेऽमृतयु मावीरतायै रीरधः ।		
मागोतयि सहस्रपुत्र मा निदे	ऽप द्वेषांस्या कृधि	५
शग्धि वाजस्य सुभग प्रजावतो	ऽग्ने बृहतो अध्वरे ।	
सं राया भूर्यसा सृज मयोमुना	तुर्विद्युम्न यशस्वता	६ [१६] (१६७)

(१७)

५ कतो वैश्वामित्रः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

समिध्यमानः प्रथमानु धर्मा समक्तुर्भिरज्यते विश्ववारः ।	
शोचिष्केशो घृतनिर्णिक् पावकः सुयज्ञो अग्निर्यजथाय वेवान्	१
यथार्यजो होत्रमग्ने पृथिव्या यथा त्रिवो जातवेदश्चिकित्वान् ।	
एषानेन हविषा यक्षि वेवान् मनुष्वद् यज्ञं प्र तिरेममद्य	२
त्रीण्यायुषि तव जातवेदस्तिष्ठ आजानीरुषसंस्ते अग्ने ।	
तामिर्विवानामवां यक्षि विद्वान्—नथा भव यजमानाय शं योः	३
अग्निं सुव्रीतिं सुहृशं गृणन्तां नमस्यामस्वेक्यं जातवेदः ।	
त्वां दूतमरतिं हव्यवाहं वेवा अकृण्वन्नमृतस्य नाभिम्	४
यस्त्वद्धोता पूर्वा अग्ने यजीयान् द्विता च सत्ता स्वधया च शंभुः ।	
तस्यान् धर्मं प्र यजा चिकित्वोऽथा नो धा अध्वरं वेववीती	५ [१७] (१७२)

(१८)

५ कतो वैश्वामित्रः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

भवा नो अग्ने सुमन्ता उपेती सखेव सख्यं पितरं च साधुः ।	
पुरुदुहो हि क्षितयो जनानां प्रति प्रतीचीर्दहतादरातीः	१
तपो ध्वं अन्तरां अमित्रान् तपा शंसमरंरुषः परस्य ।	
तपो बसो चिकितानो अचित्तान् वि ते तिष्ठन्तामजरां अयासः	२
इधेनाग्न इच्छमानो घृतेन जुहोमि हव्यं तस्मे बलाय ।	
यावदीदो ब्रह्मणा वन्दमान इमां धियं शतसेयाय वेवीम	३
उच्छ्रोत्रिषा सहसस्पुत्र स्तुतो बृहद् वयः शशमानेषु धेहि ।	
रेवर्दग्ने विश्वामित्रेषु शं यो—ममृज्मा ते तन्वं । मूरि कृत्वः	४
कूधि रत्नं सुसन्नितर्धनानां स घेर्दग्ने भवसि यत् समिद्धः ।	
स्तोतुर्दुरोणे सुमर्गस्य रेवत सृपा कुरक्षा दधिषे वपुषि	५ [१८] (१७७)

(१९)

५ गाधी कौशिकः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अग्निं होतां प्र वृणे मियेधे गृत्सं कृषि विश्वविद्वममृमृम् ।	
स नो यक्षद् वेवताता यजीयान् गये वाजाय वनते मधानि ।	१ (१७८)

प्र तं अग्ने हविष्मतीमिय—म्यच्छां मुद्युम्नां रातिनीं घृताचीम ।	
प्रकुक्षिणिद् देवतातिमुषाणः सं रातिमिर्वसुभिर्यजमश्नत्	२
स तेजीयसा मनसा त्वातं उत शिक्ष स्वपन्यस्य शिक्षोः ।	
अग्ने रायो नृतमस्य प्रभृतौ भूयाम ते सुहृतयश्च वस्वः	३
भूरीणि हि त्वे दधिरे अनीका ऽग्ने देवस्य यज्यंवा जनांसः ।	
स आ वह देवतातिं यविष्ठ अर्धो यदृच्छ दिव्यं यजासि	४
यत् त्वा होतारमनजन्म मियेधे निषादयन्तो यजथाय देवाः ।	
स त्वं नो अग्नेऽवितेह बोध्य—धि श्रवांसि धेहि नस्तनृषु	५ [१९] (१८५)

(२०)

५ गायत्री कौशिकः । अग्निः । १, ५ विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

अग्निमुषसमश्विनां दधिकां व्युष्टिषु हवतं वर्द्धिरुक्थः ।	
सुज्योतिषो नः शृण्वन्तु देवाः सजोषसा अध्वरं वावशानाः	१
अग्ने त्री ते वाजिना त्री षधस्थां तिस्रस्ते जिह्वा क्रतुजात पूर्वीः ।	
तिस्र उ ते तन्वो देववाता—स्ताभिर्नः पाहि गिरौ अप्रयुच्छन्	२
अग्ने भूरीणि तव जातवेको देव स्वधावोऽमृतस्य नाम ।	
याश्च माया मायिनां विश्वमिन्द्र त्वे पूर्वीः संवृधुः पृष्टबन्धो	३
अग्निर्नेता भग इव क्षितीनां देवीनां देव क्रतुपा क्रतावा ।	
स वृत्रहा सनयो विश्ववेक्ताः पश्यं विश्वातिं दुग्िता गृणन्तम	४
दधिकामग्निमुषसं च देवीं बृहस्पतिं सवितारं च देवम् ।	
अश्विना मित्रावरुणा भगं च वसून् रुद्रां आदित्यां इह हुवे	५ [२०] (१८७)

(२१)

५ गायत्री कौशिकः । अग्निः । १ त्रिष्टुप्, २-३ अनुष्टुप्, ४ विराड् रुपा, ५ सतो बृहती ।

इमं नो यज्ञममृतेषु धेही—मा हव्या जातवेदो जुषस्व ।	
स्तोकानामग्ने मेर्वसो घृतस्य होतः प्राशान पथमो निषद्य	१
घृतबन्तः पावक ते स्तोकाः श्रोतन्ति मेर्वसः ।	
स्वधर्मन् देववीतये अर्धं नो धेहि वार्यम्	२ (१८९)

तुभ्यं स्तोका घृतश्चुतो ऽग्ने विप्राय सन्त्य ।	
ऋषिः श्रेष्ठः समिध्यसे यज्ञस्य प्राविता भव	३
तुभ्यं श्रोतन्त्यग्निगो शचीवः स्तोकासो अग्ने मेदसो घृतस्य ।	
कविशस्तो बृहता भानुनागा हव्या जुषस्व मधिग	४
ओजिष्ठ ते मध्यतो मेव उद्धृतं प्र ते वयं ददामहे ।	
श्रोतन्ति ते वसो स्तोका अधि त्वचि प्रति तान देवशो विहि	५ [२१] (१९९)

(२०)

५ गार्गी कौशिकः । अग्निः, ४ पुरीष्या अग्नयः । त्रिष्टुप्, ४ अनुष्टुप् ।

अयं सो अग्निर्यस्मिन् त्सोममिन्द्रः सुतं दूधे जठरे वावगानः ।	
सहस्रिणं वाज्रमत्यं न सर्पिं ससुवान् त्सन् त्स्तूयसे जातवदः	१
अग्ने यत् ते विवि वर्चः पृथिव्यां यदाषधीध्वस्वा यजत्र ।	
येनान्तरिक्षमुवाततन्ध त्वेषः स भानुरर्णवो नृचक्षाः	२
अग्ने विषो अर्णमच्छा जिगास्यच्छा वैवा ऊचिषे धिष्ण्या ये ।	
या रेत्यने परस्तात् सूर्यस्य याश्चावस्तादुपतिष्ठन्त आपः	३
पुरीष्यासो अग्रयः प्रावणोभिः सजापसः ।	
जुषन्तां यज्ञमदुहो ऽनमीवा इषो महीः	४
इळामग्ने पुरुदेसं सर्पिं गोः शश्वत्तमं हवमानाय साध ।	
स्यान्नः सूनुस्तनयो विजावा ऽग्ने सा ते सुमतिर्भूत्वस्मे	५ [२२] (१९७)

(२३)

५ देवश्रवा देववातश्च भारती । मविः । त्रिष्टुप्, ३ सतोबृहती ।

निर्मथितः सुधित आ सधस्ये युवा कविरध्वरस्य प्रणेता ।	
जूर्यत्स्वग्निरजरो वनेष्वत्रा दधे अमृतं जातवेदाः	१
अमन्थिष्टां भारता रेवदग्निं देवश्रवा देववातः सुवक्षम् ।	
अग्ने वि पश्य बृहतामि रायेषां नो नेता भवतादनु द्युन्	२
दश क्षिपः पूर्य सीमजीजनन् त्सुजातं मातृषु नियम् ।	
अग्निं स्तुहि देववातं देवश्रवो यो जनानामसद् वृशी	३ (२००)

नि त्वा क्थे वर आ पृथिव्या इळायास्पदे सुदिनत्वे अह्नाम् ।

हृषद्वत्यां मानुष आपयायां सरस्वत्यां रेवदग्ने दिदीहि

४

इळागमे पुरुर्वसं सनि गोः शश्वत्तमं हर्वमानाय साध ।

स्यान्नः सनुस्तनयो विजावा ऽग्रे सा ते मुमतिर्भूत्वस्मै

५ [२३] (२०२)

(२४)

५ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः । गायत्रीः । १ अनुष्टुप् ।

अग्ने सहस्रं घृतना अमिमातीरपास्य । दुष्टरस्तरन्नगती—र्वर्चो धा यजवाहमे १

अग्रं इळा समिध्यसे वीतिहोत्रो अमत्यः । जुपस्व सू नो अध्वगम् २

अग्ने द्युन्नेन जागृवे सहस्रः सूनवाहुत । एदं बर्हिः सद्गो मम ३

अग्ने विश्वेभिरग्निभिर्वैवेभिर्महया गिरः । यज्ञेषु य उ चायवः ४

अग्ने वा दाशुर्वे रथि वीरवन्तं परीणसम् । शिशिहि नः सनुमतः ५ [२४]

(२०७)

(२५)

५ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः । ४ अग्नीन्द्रौ । विराट् ।

अग्ने विवः सनुरसि प्रचेता—स्तना पृथिव्या उन विश्ववेदाः ।

ऋधग्देवो इह यजा चिकित्वः

१

अग्निः सनोति वीथीणि विद्वान् त्सनोति वाजममृताय भूषन् ।

स नो देवो एह बहा पुरुक्षो

२

अग्निर्घावापृथिवी विश्वजन्त्ये आ भाति देवी अमृते अमूरः ।

क्षयन् वाजैः पुरुश्चन्द्रो नमोमिः

३

अग्न इन्द्रश्च दाशुषो वुरोणे सुतावतो यज्ञमिहोप यातम् ।

अमर्धन्ता सोमपेयाय देवा

४

अग्ने अपां समिध्यसे वुरोणे नित्यः सूनो सहसो जानवेदः ।

सुधस्थानि मह्यमान ऊती

५ [२५] (२१२)

(१६)

१ गायित्री विश्वामित्रः । ७ आत्मा । १-३ वैश्वानरोऽग्निः, ४-६ मरुतः, ७-८ आत्मा (अग्निर्वा),

९ विश्वामित्रोपाध्यायः । १-६ जगती, ७-९ त्रिष्टुप् ।

वैश्वानरं मनसाग्निं निचाप्या हविष्मन्तो अनुषत्यं स्वर्विदम् । सूदानुं वृवं रथिं वसूयवं गीर्भी रण्वं कुशिकासो हवामहे	१
तं शुभ्रमुग्निर्वसे हवामहे वैश्वानरं मातरिश्वानमुक्थ्यम् । बृहस्पतिं मनुषां देवतातये विप्रं श्रोतारमतिथिं रघुप्यदम्	२
अश्वो न क्रन्दुञ्जनिभिः समिध्यते वैश्वानरः कुशिकेभिर्युगयुगे । स नो अग्निः सुवीर्यं स्वश्यं दधातु रत्नममृतं जागृविः	३
प्र यन्तु वाजास्तविषीभिरग्रयः शुभे समिश्रताः पृषतीरयुक्षत । बृहदुक्षो मरुतो विश्ववेदसः प्र वेपयन्ति पर्वतो अदाभ्याः	४
अग्निभियो मरुतो विश्वकूट्य आ त्वेषमुग्रमव ईमहे वयम् । ते स्वानिनो रुद्रियां वर्षनिणिजः सिंहा न हेषकतवः सूदानवः	५ [२६]
वातंवातं गुणगणं सुशस्तिभिर्ऋग्भामं मरुतामोज ईमहे । पृषदश्वासो अनवभ्रराधसो गन्तारो यज्ञं विदथेषु धीराः	६
अग्निरस्मि जन्मना जातवेदा घृतं मे चक्षुरमृतं म आसन् । अर्कस्त्रिधातु रजसो विमानो ऽजस्रो घर्मो हविरस्मि नाम	७
त्रिभिः पवित्रैरपुणोद्वयैर्कं हृदा मतिं ज्योतिरनु प्रजानन् । वर्षिहं रत्नमकृत स्वधाभिः राविद् द्यावापृथिवी पर्यपश्यत	८
अतर्धामुत्समक्षीयमाणं विपश्चितं पितरं वक्त्वानाम् । मेळिं मर्दन्तं पित्रोरुपस्थं तं रोदसी पिपृतं सत्यवाचम्	९ [२७] (१११)

(१७)

१५ गायित्री विश्वामित्रः । अग्निः, १ जगती वा । गायत्री ।

प्र वा वाजा अभिद्यवा हविष्मन्तो घृताच्या । देवाजिगाति सुम्नयुः	१
ईळे अग्निं विपश्चितं गिरा यज्ञस्य साधनम् । श्रुष्टीवानं धितावानम्	२
अग्ने शक्रेम ते वयं यमं वेदस्य वाजिनः । अति द्वेषांसि तरेम	३
समिध्यमानो अध्वरेऽग्निः पावक ईड्यः । गोचिष्केऽस्तमीमहे	४ (१२५)

पृथुपाजा अमर्त्यो घृतनिर्णिक स्वाहुतः ।	अग्निर्यज्ञस्य हव्यवाद्	५ [२८]
तं सुबाधो यतमुच इत्था धिया यजवन्तः ।	आ चक्रुर्गग्निमृतयं	६
होता वृषो अमर्त्यः पुरस्तादिति मायया ।	विदधानि प्रचोदयन्	७
वाजी वाजेषु धीयते ऽध्वरेषु प्र णीयन्त ।	विप्रो यज्ञस्य साधनः	८
धिया चक्रे वरेण्यो भूतानां गर्भमा दध ।	दक्षस्य पितरं तनां	९
नि त्वा दधे वरेण्यं दक्षस्येळा सहस्कृत ।	अग्ने सुदीतिमुशिर्जम्	१० [२९]
अग्निं यन्तुरमप्युत मृतस्य योगे वनूषः ।	विप्रा वाजेः समिन्धन्त	११
ऊर्जो नपातमध्वरं दीविवासमुप द्यवि ।	अग्निमीळि कविकनुम	१२
इलेन्यो नमस्य स्तिग्मस्तमांसि दर्शतः ।	समग्निर्धियो वृषां	१३
वृषो अग्निः समिन्धते ऽध्वो न देववाहनः ।	तं हविष्मन्त इज्जतं	१४
वृषणं त्वा वयं वृषन् वृषणः समिधीमहि ।	अग्ने दीद्यन्त ब्रूहत	१५ [३०] (२३६)

(२८)

६ गायित्रो विश्वामित्रः । अग्निः १-२, ६ गायत्री, ३ उर्णिक, ४ त्रिष्टुप्, ५ जगती ।

अग्ने जुषस्व नो हविः पुरोळाशं जातवेदः ।	जातः मावे धियावसां	१
पुरोळा अग्ने पचत स्तुभ्यं वा घ्रा परिष्कृतः ।	तं जुषस्व यविष्ठा	२
अग्ने वीहि पुरोळाशं माहुतं तिरोअह्वयम् ।	सहसः सुनुरम्यध्वरे हिनः	३
माध्वेदिने सवने जातवेदः पुरोळाशमिह केव जुषस्व ।		
अग्ने यद्वस्य तव माग्धेयं न प्र मिनन्ति बिदधेषु धीराः ।		४
अग्ने तृतीये सवने हि कानिषः पुरोळाशं सहसः सृन्वाहुतम् ।		
अथा वृषेष्ध्वरं विपन्यया धा रत्नवन्तमसृतेषु जागृविम		५
अग्ने वृषान आहुतिं पुरोळाशं जातवेदः ।	जुषस्व तिरोअह्वयम्	६ [३१] (२४२)

(२९)

१६ गायित्रो विश्वामित्रः । अग्निः ५ ऋग्वेदो वा । त्रिष्टुप् :

१. ४. १०, १९ अनुष्टुप् ; ६, ११, १४. १५ जगती ।

अस्तीवमधिमन्थन् मस्ति प्रजननं कृतम् ।		
एतां विशपलीमा भराग्निं मन्थाम पूर्वथा ।		१
अरण्योनिर्हितो जातवेदा गर्भं इव सुधीतो गर्भिणीषु ।		
विषेविष ईक्ष्यो जागृवद्भिर्हविष्मद्भिर्मनुष्योभिरग्निः ।		२ (२४४)

उत्तानायामर्षं भरा चिकित्सान् त्सद्यः प्रवीता वृषणं जजान ।	
अरुषस्तूपो रुशवस्य पाज इळायास्पृत्रो वयुनेऽजनिट्	३
इळायास्त्वा पदे वयं नामां पृथिव्या अर्धे ।	
जातवेदो नि धीम—ह्यग्ने हव्याय वोळ्हेवि	४
मन्थता नरः कविमद्वयन्तं प्रचेतसममृतं सुप्रतीकम् ।	
यजस्यं केतुं प्रथमं पुरस्ता—वृश्निं नरो जनयता सुशेवम्	५ [३२]

यद्री मन्थन्ति बाहुभिर्वि रोचते ऽश्वो न वाज्यरूपो वनेष्वा ।	
चित्रो न यामम्रान्नोरनिवृतः परि वृणक्त्यश्मनस्तृणा दहनं	६
जातो अग्नी रोचते चर्कितानो वाजी विप्रः कविशस्तः सुदानुः ।	
यं देवास ईड्यं विश्वविदं हव्यवाहमदधुरध्वरेषु	७
सीद् होताः स्व उं लांके चिकित्सान् त्सादयां यज्ञं सुकृतस्य योनौ ।	
देवावीरुवान् हविषां यजा—स्पृष्टे बृहद यजमानं वयो धाः	८
कृणोत धूमं वृषणं सखायो ऽस्त्रेधन्त इतन वाजमच्छ ।	
अयमग्निः पृतनाषाद् सुवीरो येन देवासो असहन्त दस्पृन्	९
अयं ते यानिर्कृत्विया यतो जातो अरोचथाः ।	
तं जानन्नग्ने आ सीदा—था नो वर्धया गिरः	१० [३३]

तनूनपादुच्यते गर्भं आसुरो नगशंसो भवति यद् विजार्थ ।	
मातरिश्वा यदमिमीत मातरि वातस्य सर्गो अभवत् सरीमणि	११
सुनिमथा निर्माधितः सुनिधा निहितः कविः ।	
अग्ने स्वध्वरा कृणु देवान् देवयते यज	१२
अजीजनन्नमृतं मर्यासो ऽस्त्रेमाणं तरणिं वीळुजम्भम् ।	
दश स्वसारो अयुवः समीचीः पुमांसं जातमग्निं सं रभन्त	१३
प्र सप्तहोता सनकादर्शोचत मातुरुपस्थे यदशोचद्वर्धनि ।	
न नि मिषति सुरणो विवेदिवि यदसुरस्य जठरादजायत	१४
अमित्रायुधो मरुतामिव प्रयाः प्रथमजा ब्रह्मणो विश्वमिदं विदुः ।	
द्युम्रवद् ब्रह्म कुशिकास एरिर् एकएको दमं अग्निं समीधरे	१५
यदृद्य त्वां प्रयति यज्ञे अस्मिन् होताश्चिकित्सोऽवृणीमहीह ।	
ध्रुवमया ध्रुवमुताशमिठाः प्रजानन विद्वौ उप याहि सोमम्	१६ [३४] (१५८)

[द्वितीयोऽध्यायः ॥२॥ व० १-२६]

(३०)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० ३०-३८]

२० गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इच्छन्ति त्वा सोम्यासः सखायः सुन्वन्ति सोमं दर्शति प्रयांसि ।	
तितिक्षन्ते अमिश्रस्ति जनानां—मिन्द्र त्वदा कञ्चन हि प्रकृतः	१
न ते कूर परमा चिद रजां—स्या तु प्र याहि हरिषा हरिभ्याम् ।	
स्थिराय वृष्णे सर्वना कृतेमा युक्ता श्रावाणः समिधाने अग्रे	२
इन्द्रः सुशिषो मघवा तरुत्रा महामातस्तुविकर्मिः कंधावान् ।	
यदुग्रो धा बाधितो मर्त्येषु कः । त्या ते वृषभ वीर्याणि	३
त्वं हि प्सां च्यावयन्नच्युता—न्येको वृत्रा चरमि जिघ्रमानः ।	
तव द्यावापृथिवी पर्वतासो ऽनु मताय निमित्तव तस्थुः	४
उतामये पुरुहूत श्रवाभि—रेको हृळ्मवदा वृत्रहा सन् ।	
इमे चिदिन्द्र रोदसी अपां यन् संगृभ्णा मघवन् काशिरित् ते	५ [१]
प्र सू ते इन्द्र प्रवता हरिभ्यां प्र ते वज्रः प्रमृणन्तु शत्रून् ।	
जहि प्रतीचो अनुचः पराचो विश्वं सत्यं कृणुहि विष्टमस्तु	६
यस्मे धायुरर्द्धा मर्त्याया भक्तं चिद भजत गेह्यं । सः ।	
मद्रा ते इन्द्र सुमतिर्धृताचीं सहस्रदाना पुरुहूत गतिः	७
सहदानुं पुरुहूत क्षियन्त—महस्तमिन्द्र सं पिणकं कुणारम् ।	
अभि वृत्रं वर्धमानं पियारु—मपादमिन्द्र तवसां जघन्थ	८
नि सामनामिषिगामिन्द्र भूमिं महीमपागं सर्वने ससत्थ ।	
अस्तंस्नाद द्यां वृषमा अन्तरिक्ष—मर्षन्वापस्वयेह प्रसूताः	९
अलातृणो वल इन्द्र वज्रो गोः पुरा हन्तोभयमानो व्यां ।	
सुगान् पथो अकृणोस्त्रिजे गाः प्रावन् वाणीः पुरुहूतं धमन्तीः	१० [२]

एको द्वे वसुमती समीची इन्द्र आ पयो पृथिवीमुत द्याम् ।	
उतान्तरिक्षावुभि नः समीक इषो रथीः सपुजः शूर वाजान्	११
विशः सूर्यो न मिनाति प्रदिष्टा विवेदिषे हर्यश्वप्रसूताः ।	
सं यदानळध्वन् आविदध्वं—विमोचनं कृणुते तत त्वस्य	१२
विदृक्षन्त उषसो याम्यक्तो—विबस्वत्या महिं चित्रमनीकम् ।	
विश्वे जानन्ति महिना यदागा—दिन्द्रस्य कर्म सुकृता पुरुणि	१३ (२७१)

महि ज्योतिर्निर्हितं वक्षणां स्वामा एकं नरति चिभ्रती गौः । विश्वं स्वास्र संभूतमुभियायां यत सीमिन्द्रो अर्द्धाद भोजनाय	१४
इन्द्र दृष्टं यामकोशा अभूवन् यज्ञाय शिक्ष गृणते सार्वभ्यः । वृमायवो दुरेवा मन्यांसो निषङ्किणो रिपवो हन्तवासः	१५ [३]
सं घोषः शृण्वेऽवमर्गमित्रे जही न्येष्वगनि तपिष्ठाम । वृश्चेमधस्ताद वि रूजा सहस्व जहि रक्षो मघवन् रन्धयस्व	१६
उद वृह रक्षः सहमूलमिन्द्र वृश्वा मध्यं प्रत्यधं शृणाहि । आ कीर्ततः सल्लुकं चकथ ब्रह्मद्विषे तपुषि हेनिमस्य	१७
स्वस्तये वाजिमिश्र प्रणेतः सं यन्महीरिष आसत्सि पूर्वीः । रायो वन्तारो बृहन् स्यामाऽस्मे अस्तु भग इन्द्र प्रजावान्	१८
आ नो भर भगमिन्द्र द्युमन्तं नि ते वृष्णस्य धीमहि प्रके । ऊर्व इव पप्रथे कामो अस्मै तमा पुण वसुपते वसुनाम	१९
इमं कामं मन्दया गोभिरश्वैश्चन्द्रवता राधसा पप्रथश्च । स्वयवो मतिगिन्तुभ्यं विप्रा इन्द्राय वाहः कुशिकारो अक्रान्	२०
आ नो गोत्रा ददहि गोपते गाः समस्मभ्यं मनयां यन्तु वाजाः । त्रिवक्षा असि वृषभ सत्यशुष्मोऽस्मभ्यं सृ मघवन् बोधि गोदाः	२१
शुनं हुवेम मघवानिमिन्द्र मस्मिन् भरे नृनमं वाजसाती । शृण्वन्तमुग्रमूतये समन्तु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम	२२ [४] (१८०)

(३१)

२२ कुशिक ऐषीरिथः, गाधिनो विश्वामित्रो वा । इन्द्रः । त्रिपुषु ।

शासद वह्निर्दहितुर्न्ययं गाद विद्वो ऋतस्य दीधितिं सपुष्यं । पिता यत्र दहितुः संकमुस्तन तं शग्म्येन मनसा दधन्वे	१
न जामये तान्वां विधमरिक् चकार गर्भं सनितुर्निधानम् । यदी मातरं जनयन्त वह्निं मन्यः कर्ता सुकृतोरन्य ऋधन्	२
अग्निर्जजे जुह्वादे रजमानो महस्पुत्रो अरुषस्य प्रयक्षे । महान् गर्भो मह्या जातमेषां मही प्रवृद्धयंश्वस्य यज्ञैः	३ (१८१)

अभि जैत्रीरसचन्त स्पृधानं महि ज्योतिस्तर्मसो निरजानन् ।	
तं जानतीः प्रत्युदायक्षुपासः पतिर्गवामभवदेक इन्द्रः ।	४
वीळी सतीरभि धीरा अतुन्दन प्राचाहिन्वन मनसा सम विपाः ।	
विश्वामविन्दन् पृथ्यामृतस्य प्रजानन्निता नमसा विवेश ।	५ [५]
विदद यदीं सरमां रुग्णमद्वे महि पार्थः पृथ्ये सध्यक्कः ।	
अग्रं नयन् सुपद्यक्षराणां मच्छा रवं प्रथमा जानती गान् ।	६
अगच्छतु विप्रतमः सखीय भ्रसूदयत सुकृते गभमार्दिः ।	
ससान् मर्यो युर्वभिर्मलस्य स्रथाभवदङ्गिनाः सद्यो अर्चन् ।	७
सतःसतः प्रतिमानं पुरोभू विश्वा वेदु जनिमा हन्ति शुष्णाम् ।	
प्र णो विवः पञ्चवीर्गव्युरर्वन् त्सखा सखीरमुञ्चन्निरवद्यान् ।	८
नि गव्यता मनसा सेदुरकैः कृण्वानासो अमृतन्वायं गान् ।	
इवं विष्णु सवन् मूर्येषां येन मासो अस्मिन्ममृतेन ।	९
संपश्यमाना अमदन्नाभि स्वं पर्यः प्रलस्य रेतसो दुषानाः ।	
वि रोदसी अतपद् घोष एषां जाते निःशामदधुगोषु वीगन् ।	१० [६]
स जातेमिर्वृत्रहा सेतु हव्यं रुद्राभियां अमृजदिन्द्रां अकैः ।	
उरुह्यस्मै घृतवद् भरन्ती मधु स्वाद्यं दुदुहं जेन्या गौः ।	११
पित्रे चिचक्रुः सवन् समस्मै महि त्विपीमन्त सुकृता वि हि स्यन् ।	
विष्कभन्तः स्कभन्निना जनित्री आसीना ऊर्ध्वं रभसं वि सिन्वन ।	१२
मही यर्वि धिषणां जिश्रये धात सद्योवृधं विभ्वं रादस्योः ।	
गिरो यस्मिन्ननवद्याः समीची विश्वा इन्द्राय तविषीरनुताः ।	१३
मह्या ते सख्यं वशिम् शक्तीरा वृत्रघ्ने नियुतां यन्ति पूर्वीः ।	
महि स्तोत्रमव आगन्म सुरे रस्माकं सु मधवन् बोधि गोपाः ।	१४
महि क्षेत्रं पुरु इचन्वं विविद्धा नादित सखिभ्यश्चरथं समैरन् ।	
इन्द्रो नृभिर्जनद दीधानः साकं सूर्यमुपसं गानुमग्निम् ।	१५ [७]
अपश्चिविष विभ्वो दु दमनाः प्र सध्रीचीरसृजद विश्वश्रन्द्राः ।	
मध्वः पुनानाः कविभिः पवित्रैर्द्युमिहिन्वन्यक्तुमिधनुञ्जीः ।	१६
अनु कृष्णे वसुधितौ जिहाते उभे सूर्यस्य मंहना यजन्त्रे ।	
परि यत् ते महिमानं वृज्ये सखाय इन्द्र काम्यां कजिप्याः ।	१७ (२९७)

पार्तिर्मव वृत्रहन त्सूतानां गिरां विश्वार्युर्वृषभा वयोधाः ।	
आ नो गहि सख्येभिः शिवेभिर्महान् महीभिरुतिभिः सृण्वन	१८
तमङ्गिरस्वन्नमसा सपर्यन् नव्यं कृणोमि सन्यसे पुगजाम् ।	
बुहो वि याहि बहुला अर्देवीः स्वश्व नो मघवन् त्सातये धाः	१९
मिहः पावकाः प्रतता अभूवन् त्वस्ति नः पिपृहि पारमांसाम् ।	
इन्द्र त्वं रथिरः पाहि नो रिषो मक्षमक्षू कृणुहि गोजितो नः	२०
अर्देविष्ट वृत्रहा गोपतिर्गो अन्तः कृष्णो अरूपैर्धामभिर्गान् ।	
प्र सूनृतां विश्रमान क्रतेन दुरंश्च विश्वा अवृणोदप स्वाः	२१
शूनं हुवेम मघवानिन्द्रं मस्मिन् भरं नृतमं वाजसातो ।	
शृण्वन्तमुग्रमृतये समत्सु ग्रन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्	२२ [८] (१०२)

(३०)

१७ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्र सोमं सोमपते पिबेम माध्यंदिनं सर्वनं चारु यत ते ।	
प्रमुष्ट्या शिप्रे मघवन्नृजीपिन् विमुच्या हरी इह मादयस्व	१
गवांशिरं मन्थिनामिन्द्र शुक्रं पिबा सोमं ररिमा ते मदाय ।	
ब्रह्मकृता मारुतेना गणेन सजोषा रुद्रेस्तृपदा वृषस्व	२
ये ते शुष्मं ये तर्विषीमवर्धं अर्चन्त इन्द्र मरुतस्तु ओजः ।	
माध्यंदिने सवने बज्रहस्त पिबा रुद्रेभिः सगणः सुशिप्र	३
त इन्द्रस्य मधुमद विविप्र इन्द्रस्य शर्षो मरुतो य आसन् ।	
येभिर्वृत्रस्येषितो विवेदा मर्मणो मन्यमानस्य मर्म	४
मनुष्वदिन्द्रं सर्वनं जुषाणः पिबा सोमं शश्वते वीर्याय ।	
स आ बवृत्स्व हर्यश्व यज्ञैः सृण्वयुभिर्गो अर्णां मिसर्षि	५ [९]
त्वमपो यद्ध वृत्रं जघन्वाँ अत्यौ इव प्रासृजः सतवाजी ।	
शयानमिन्द्र चरता वधेन वसिवांसं परि वृवीरदेवम्	६
यजाम इन्नमसा वृद्धमिन्द्रं बृहन्तमृष्वमजरं युवानम् ।	
यस्य प्रिये ममर्तुर्यज्ञिर्यस्य न रोदसी महिमानं ममाते	७ (१०९)

इन्द्रस्य कर्म सुकृता पुरुणि ज्ञतानि वेदा न मिनन्ति विश्वे । वाधार यः पृथिवीं धामुतेमां जजाम सूर्यमुचसं सुदंसाः	८
अद्वौघ सत्यं तव तन्महित्वं सद्यो यज्जातो अपिबो ह सोमम् । न धाव इन्द्र तवसस्त ओजो नाहा न मासाः शरदो वरन्त	९
त्वं सद्यो अपिबो जात इन्द्र मवाय सोमं परमे व्योमन् । यन्तु धावापृथिवी आर्विवेशी रथामवः पुर्व्यः कारुधायाः	१० [१०]
अहृन्नहिं परिशयानमर्षे ओजायमानं तुविजात तव्यान् । न ते महित्वमनु भुवश्च द्यौ र्यवृन्पया स्फुर्याद् क्षामवस्थाः	११
यज्ञो हि तं इन्द्र वर्धनो भूवुत विषः सुतसोमो मिषेधः । यज्ञेन यज्ञमव पशियः सन् यज्ञस्ते वज्रमहिहत्य आवत्	१२
यज्ञेनेन्द्रमवसा चक्रे अवा—गेन सुहाय नव्यसे ववृत्प्याम् । यः स्तोमैर्भिवृषधे पूर्वैर्मि—र्यो मध्यमेभिर्नूत नूतनेभिः	१३
विषेषु यन्मा विषणा जजान स्तर्षे पुरा पारादिन्द्रमह्नः । अहंसो यत्र पीपरद् यथा नो नावेषु यान्तमुमये हवन्ते	१४
आपुर्णो अस्व कलशः स्वाहा सेतेव कोशं सिसिचे पिबेध्वे । समु मिया आर्षवृत्रन् मवाय प्रवक्षिणिदुभि सोमांस इन्द्रम्	१५
न त्वां गमिरः पुरुहूत सिन्धु—नद्विषः परि घन्तो वरन्त । इथा ससिन्ध्व इधितो यविन्द्रा—ऽऽहृच्छं विदरुजो गव्यमूर्धम्	१६
शुनं हुवेम मृचवानिन्द्र—मस्मिन् भरे नूतमं वार्जसातो । शूण्वन्तमुग्रमूतये समस्तु प्रन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्	१७ [११] (३१९)

(३३)

११ गाथिनो विश्वामित्रः; ४, ६, ८, १० नद्यः ऋषिकाः । नद्यः ४, ८, १० विश्वामित्रः;
६, ७ इन्द्रः । त्रिष्टुप्, १३ अनुष्टुप् ।

प्र पर्षतानामुशती उपस्था—वध्वे इव विधिते हासमाने । गार्ध्वे शुभ्रे मातरां रिक्ताणे विषादिसुग्री पर्यसा जवेते	१
इन्द्रेधिते प्रसव मिश्रमाणे अच्छा समुद्रं रधयेव याथः । सञ्जाराणे कर्मिणिः पिन्वमाने अन्वा बामन्यामप्येति शुभ्रे	२ (३११)

अच्छा सिन्धुं मातुतमामयासं विपाशमूर्वीं सुभगाभगन्म ।
 वत्समिव मातरां संरिहाणे संमानं योनिमनु संचरन्ती ३
 एना वयं पर्यसा पिन्वमाना अनु योनिं वृषकृतं चरन्तीः ।
 न वर्तव प्रसवः सर्गतक्तः किंयुविप्रो नद्यो जोहवीति ४
 रमध्वं मे वचसे सोम्याय ऋतावरीरुपं मुहूर्तमैवैः ।
 प सिन्धुमच्छा बृहती मनीषा ऽवस्पुर्ह्वे कुशिकस्य सुनुः ५ [१२]

इन्द्रो अस्मौ अरवृद् वज्रबाहु रपाहन वृत्रं परिधिं नदीनाम् ।
 द्वेवोऽनयत सविता सुपाणिस्तस्य वयं प्रसवे याम उर्वीः ६
 प्रवाच्यं शश्वधा दीर्यं तदिन्द्रस्य कर्म यदहिं विवृश्चत् ।
 वि वज्रेण परिषदो जघाना ऽऽयन्नापोऽयनमिच्छमानाः ७
 एतद् वचो जग्निर्मापि मृष्टा आ यत् ते घोषानुत्तरा युगानि ।
 उवधेषु कारो प्रति नो जुषस्व मा नो नि कः पुरुषत्रा नमस्ते ८
 ओ पु स्वमारः कारवे शृणोत ययो वो दूरादनसा रथेन ।
 नि पू नमध्वं भवता सुपारा अधोअक्षाः सिन्धवः स्रोत्याभिः ९
 आ ते कारो शृणवामा वचोसि ययाथ दूरादनसा रथेन ।
 नि तं नसे पीप्यानवु योषा भयोयव कन्या शश्वचे ते १० [१३]

यदुक्त्वा भरताः संतरेयुर्गव्यन् शर्म इषित इन्द्रजुतः ।
 अष्टादहं प्रसवः सर्गतक्त आ वो वृणे सुमतिं यज्ञिर्यानाम् ११
 अतारिषुर्भरता गव्यवः समर्मक्त विप्रः सुमतिं नदीनाम् ।
 प णिन्वध्वमिषयन्तीः सुराधा आ वक्षणाः पूणध्वं यात शीमम् १२
 उद व ऊर्मिः शर्म्या हन्न्वापो योक्त्राणि मुञ्चत ।
 मारुष्कृता व्येतसा ऽध्न्यो ज्ञानमारताम् १३ [१४] (३३२)

(३४)

?? गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रं पूर्भेदार्तिरद् दासमर्कं विदद् वसुर्दयमानो वि शक्नुन् ।
 ब्रह्मजतस्तन्वा वावृधानो भूरिदात्र आपृणद् रोदसी उभे १
 मरुस्य ते तविषस्य प्र जूतिमिर्यामि वाचममृताय भूषन् ।
 इन्द्रं क्षितीनामसि मानुषीणां विशां देवीनामुत पूर्वयावा २ (३३४)

इन्द्रो वृत्रमवृणोच्छर्धनीतिः । प्र मायिनाममिनाद् वर्षणीतिः ।	
अहन् व्यसमुद्राध्रुवने प्वाविधेना अकृणोद् राग्याणाम्	३
इन्द्रः स्वर्षा जनयन्नहानि जिगायोशिग्मिः पृतना अभ्रिष्टिः ।	
प्रारोचयन्मनवे केतुमह्ना मर्विन्वृज्ज्योतिर्वृहते रणाय	४
इन्द्रस्तुजो बर्हणा आ विवेश नृवद् दधानो नर्या पुरुणि ।	
अचेतयद् धियं इमा जतित्रे प्रेमं वर्णमतिरच्छुक्रमांसाम्	५ [१५]
महो महानि पनयन्त्यस्येन्द्रस्य कर्म सुकृता पुरुणि ।	
वृजनेन वृजिनान् त्स पिपेष मायाभिर्दस्यैरभिभूत्योजाः	६
युधेन्द्रो मङ्गा वरिवश्चकार कुवेभ्यः सत्पतिश्चर्षणिप्राः ।	
विषस्वतः सवने अस्य तानि विप्रा उक्थेभिः कवयो गृणन्ति	७
सत्रासाहं वरेण्यं सहोदां संसवांसं स्वरपश्च कुवीः ।	
ससान यः प्रृथिवीं द्याभुतेमा मिन्द्रं मनुन्त्यनु धीरणासः	८
ससानात्प्रां उत सूर्यं ससानेन्द्रः ससान पुरुभोजसं गाम् ।	
हिरण्यपयमुत भोगं ससान हृत्वी दुस्युन् प्रायं वर्णमावत्	९
इन्द्र ओषधीरसनोबहानि वनस्पतीरसनोवृन्तारिक्षम् ।	
बिभेद् बलं ननुदे विवाचो ऽर्थाभवद् दमिताभिकृतूनाम्	१०
शूनं हुवेम मघवानिन्द्र मस्मिन् भरे नृतमं वाजसाती ।	
शूण्वन्तमुग्रमृतये समत्सु भ्रन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्	११ [१६] (३४३)

(३५)

११ गायित्रो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

तिष्ठा हरी रथ आ युज्यमाना याहि वायुर्न नियुतो नो अच्छ ।	
पिबास्यन्धो अभिर्मुष्टो अस्मे इन्द्र स्वाहा रमिा ते मवाय	१
उपाजिरा पुरुहूताय सप्ती हरी रथस्य धूर्वा युनजिम ।	
इवद् यथा संमृतं विश्वतश्चि दुपेमं यज्ञमा बहात इन्द्रम्	२
उपो नयस्व वृषणा तपुष्यो तेमव त्वं वृषम स्वधावः ।	
ग्रसेतामश्वा वि मुचेह शोणा विवेदिवे सहशीरन्धि धानाः	३
बह्मणा ते बह्मयुजा युनजिम हरी सखाया सधमाद् आशु ।	
स्थिरं रथं सुसमिन्वाहितिष्ठन् प्रजानन् विष्टो उपं याहि सोमम्	४ (३४७)

मा ते हरी वृषणा वीतपृष्ठा नि रीरमन् यजमानासो अन्ये । अत्यायाहि शश्वतो वयं ते ऽरं सुतेभिः कृणवाम सोमैः	५ [१७]
तवायं सोमस्त्वमेष्टावाद् शश्वत्तमं सुमना अस्य पाहि । अस्मिन् यज्ञे बर्हिष्या निषद्या वधिष्वेमं जठर इन्दुमिन्द्र	६
स्तीर्णं ते बर्हिः सुत इन्द्र सोमः कृता धाना अत्तवे ते हरिभ्याम् । तदोकसे पुरुशाकाय वृष्णे मरुत्वति तुभ्यं राता हवीषि	७
इमं नरः पर्वतास्तुभ्यमायः समिन्द्र गोभिर्मधुमन्तमकन् । तस्यागत्या सुमना ऋष्य पाहि प्रजानन् बिद्वान् पृथ्याई अनु स्वाः	८
यौ आभ्रजो मरुत इन्द्र सोमे ये त्वामवर्धन्नमवन् गुणस्ते । तेभिरेतं सजोषा वाषज्ञानोई ऽग्नेः पिब जिह्वया सोममिन्द्र	९
इन्द्र पिब स्वधया चित् सुतस्या—ऽग्नेर्वी पाहि जिह्वया यजत्र । अध्वर्योर्वा प्रयतं शक्र हस्ता—ऽहोतुर्वा यज्ञं हविषो जुषस्व	१०
शुनं हुवेम मयवानमिन्द्र मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ । शृण्वन्तमुग्रमृतये समस्तु ग्रन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्	११ [१८] (३५४)

(३६)

११ गाथिनो बिम्बामित्रः, १० घोर आक्षिरसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इमाम् बु प्रभृतिं सातये धाः शश्वच्छश्वद्वृत्तिभिर्यादमानः । सुतेसुति वावृधे वर्धनेमि—र्यः कर्मभिर्महन्निः सुभृतो भूत	१
इन्द्राय सोमाः प्रविषो विद्वाना क्रभुर्येभिर्वृषपर्वा विहायाः । प्रयम्यमानान् प्रति बू गृमाये—न्द्र पिब वृषधूतस्य वृष्णः	२
पिब वर्धस्व तव चा सुतास इन्द्र सोमासः प्रथमा उतेमे । यथापिबः पूर्वो इन्द्र सोमौ एवा पाहि पन्यो अद्या नवीयान्	३
महौ अमत्रो वृजने विरप्यु—ग्रं शवः पत्यते धृष्णवोजः । नाह विव्याच पृथिवी चनेनं यत् सोमासो हयंश्चममन्दन्	४
महौ उग्रो वावृधे वीर्याय समाचके वृषमः काव्येन । इन्द्रो भगो वाजवा अस्य गावः प्र जायन्ते वक्षिणा अस्य पूर्वीः	५ [१९] (३५५)

- प्र यत् सिन्धवः प्रसवं यथायन्नापः समुद्रं रक्ष्येव जग्मुः ।
 अतश्चिन्दिन्द्रः सर्वसो वरीयान् यवीं सोमः पूणतिं वृग्धो अंशुः ६
- समुद्रेण सिन्धवो यद्वमाना इन्द्राय सोमं सुषुतं भरन्तः ।
 अंशुं बुहन्ति हस्तिनो भरित्रैर्मध्वः पुनन्ति धारया पवित्रैः ७
- हृदा इव कुक्षयः सोमधानाः समीं विव्याच सर्वना पुरुणि ।
 अन्ना यदिन्द्रः प्रथमा व्याशं वृत्रं जघन्वाँ अंशुणीत सोमम् ८
- आ तू भरे माकिरेतत् परि छाद् विष्ठा हि त्वा वसुषतिं वसूनाम् ।
 इन्द्र यत् ते माहिर्न दत्तम् स्यस्मभ्यं तद्धयंश्च प्र यन्धि ९
- अस्मे प्र यन्धि मघवन्नृजीषिन्निन्द्रं रायो विश्ववारस्य भूरेः ।
 अस्मे शतं शरदो जीवसे धा अस्मे वीराञ्छदयत इन्द्र शिभिन् १०
- शुनं हुवेम मघवानिन्द्रं मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातो ।
 शूषवन्तमुग्रमूतये समत्सु ग्रन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम् ११ [२०] (३६५)

(३७)

११ गायिनो विद्वषामित्रः । इन्द्रः । गायत्री. ११ अनुष्टुप् ।

- वार्त्रहत्याय शवसे पृतनापाह्याय च । इन्द्र त्वा वर्तयामसि १
 अर्वाचीनं सु ते मन उत चक्षुः शतक्रतो । इन्द्रं कृण्वन्तु वाघतः २
 नामानि ते शतक्रतो विश्वाभिर्गीर्भीरीमहे । इन्द्राभिमातिषाहे ३
 पुरुहूतस्य धामाभिः शतेन महयामसि । इन्द्रस्य चर्षणीधृतः ४
 इन्द्रं वृत्राय हन्तवे पुरुहूतमुपं ब्रुवे । भरेषु वाजसातये ५ [२१]
 वाजेषु सासहिर्मव त्वामीमहे शतक्रतो । इन्द्रं वृत्राय हन्तवे ६
 द्युक्षेष्पु पृतनाज्ये पृतसुतुषु भवःसु च । इन्द्र साक्षामिमातिषु ७
 शुष्मिन्तमं न ऊतये द्युक्षिर्न पाहि जागृविम् । इन्द्र सोमं शतक्रतो ८
 इन्द्रियाणि शतक्रतो या ते जनेषु पञ्चसु । इन्द्र तानि तू आ वृणे ९
 अगस्निन्द्र भवो ब्रूहद् द्युक्षं वधिष्व दुष्टरम् । उत ते शुष्मं तिरामसि १०
- अर्वावतो न आ गृह्यथो शक परावतः ।
 उ लोको यस्तं अद्रिव इन्नेह तत् आ गीहि ११ [२२] (३७६)

(३८)

१० प्रजापतिर्वैश्वामित्रः, प्रजापतिर्वाच्यो वा, तावुभावपि वा गाथिनो विश्वामित्रो वा । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अभि तष्टेव वीधया मनीषा—मन्यो न वाजी सुधुरो जिहानः ।
 अभि प्रियाणि मर्मशूत पराणि कवीरिच्छामि संदृशे सुमेधाः १
 इनोत पृच्छ जनिमा कवीनां मनोधृतः सुकृतस्तक्षत द्याम् ।
 इमा उ ते प्रणयोऽं वर्धमाना मनोवाता अध नु धर्मेणि गमन् २
 नि भीमिदन्न गुह्या दर्शना उत क्षत्राय रोदसी समञ्जन् ।
 सं मात्राभिर्ममिरे येमुरुवी अन्तर्मीही सप्तते धार्यसे धुः ३
 आतिष्ठन्तं परि विश्वे अभूष जिह्वयो वसानश्चरति स्वरोचिः ।
 महत् तद् वृष्णो असुरस्य नामा—ऽऽ विश्वरूपो अमुतानि तस्थी ४
 असूत पूर्वो वृषभो ज्याया—निमा अस्य शुरुधः सन्ति पूर्वीः ।
 दिवो नपाता विदथस्य धीमिः क्षत्रं राजाना प्रदिवो दधाथे ५ [२३]

त्रीणि राजाना विदथे पुरुणि परि विश्वानि भूषथः सदांसि ।
 अपश्यमन्न मनसा जगन्वान् व्रते गन्धर्वो अपि वायुकोशान् ६
 तद्विह्वस्य वृषभस्य धेनो—रा नामभिर्ममिरे सकम्प्य गोः ।
 अन्यदन्यदसुर्यं वसाना नि मायिनो ममिरे रूपमस्मिन् ७
 तद्विह्वस्य सवितुर्नकिर्मे हिरण्ययीममतिं यामशिभित ।
 आ सुधुती रोदसी विश्वमिन्वे अपीव योषा जनिमानि वने ८
 युवं प्रत्नस्य साधथो महो यद् देवीं स्वस्तिः परि णः स्यातम् ।
 गोपाजिह्वस्य तस्थुयो विरूपा विश्वे पश्यन्ति मायिनः कृतानि ९
 शुनं हुवेम मघवानमिन्द्र—मस्मिन् भरे नृतमं वार्जसातौ ।
 शृण्वन्तमुग्रमूतये समस्तु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम् १० [२४] (३८६)

(३९)

[वतुथोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ३९-५३]

९ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रं प्रतिहृद् आ वच्यमाना ऽच्छा पतिं स्तोमं तष्टा जिगाति ।
 या जागृविर्विदथे शस्यमाने—न्द्र यत् ते जार्यते विन्द्रि तस्य १ (३८७)

विश्वरिचदा पूर्वा जायमाना वि जागृविर्विदधे शम्यमाना ।	
मद्रा वस्त्राण्यजुना वसाना सेयमस्मे सन्तजा पित्र्या धीः	२
यमा चिद्वज्रं यमसूरसूत जिह्वाया अग्रं पतदा ह्यस्थान् ।	
वर्षूषि जाता मिथुना संचेते तमोहना तपुषो बुध एता	३
नक्षिर्षा निन्विता मर्त्येषु ये अस्माकं पितरो गोषु योधाः ।	
इन्द्र एषां हंहिता माहिनावा नुद् गोत्राणि समृजे कुंसनावान	४
ससां ह यत्र सखिभिर्नर्वचैरभिज्ञा सत्वभिर्गा अनुगमन् ।	
सत्यं तदिन्द्रो वृशभिर्देशग्वैः सूर्यं विवेदु तमसि क्षियन्तम्	५ [२५]
इन्द्रो मधु संभृतमुस्त्रियायां पृद्ध विवेदु शफवृक्षमे गोः ।	
गुहां हितं गुह्यं गुळहमप्सु हस्ते दधे दक्षिणे दक्षिणावान	६
ज्योतिर्वृणीत तमसो विज्ञानं ह्यरे स्याम दुरितावृमीकं ।	
इमा गिरः सोमपाः सोमवृद्ध जुषस्वेन्द्र पुरुतमस्य क्रोरोः	७
ज्योतिर्यज्ञाय रोदसी अनु ज्या वुरे स्याम दुरितस्य भूरः ।	
भूरिं चिद्धि तुजतो मर्त्यस्य सुपारासो वसवो ब्रह्मणावत्	८
शुनं हुवेम मघवानिन्द्र मस्मिन् भरे नृतमं वाजसाती ।	
शृण्वन्तमुग्रमृतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धर्मानाम्	९ [२६] (३९५)

[तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ व० १-३१ ॥]

(४०)

९ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

इन्द्र त्वा वृषमं वयं सुते सोमं हवामहे । स पाहि मध्वो अन्धसः	१
इन्द्रं कतुविदं सुतं सोमं हर्यं पुरुहुत । पिबा वृषस्व तार्तुपिम्	२
इन्द्र प्र णो धितावानं यज्ञं विश्वेभिर्दुर्वेभिः । तिर स्तवान विश्रपते	३
इन्द्र सोमाः सुता इमे तव प्र यन्ति सप्तपते । क्षयं तन्द्रास इन्दवः	४
वृषिष्वा अठेरं सुतं सोममिन्द्र वरेण्यम् । तव द्युक्षास इन्दवः	५ [१]
गिर्वेणः पाहि नः सुतं मधोर्धाराभिरज्यसे । इन्द्र त्वादातमिद् यशः	६
अभि द्युल्लानि वनिन इन्द्रं सचन्ते अक्षिता । पीत्वी सोमस्य शत्रुधे	७
अर्वावर्तो न आ गीहे परावतश्च वृत्रहन् । इमा जुषस्व नो गिरः	८
यवन्तरा परावत—मर्वावर्तं च हूयसे । इन्द्रेह तत् आ गीहे	९ [२] (४०४)

(४१)

९ गायिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

आ तू न इन्द्र मृद्धं गधुवानः सोमपीतये । हरिभ्यां याह्यद्विषः १
 सक्तो होता न ऋत्विर्—स्तिस्तिरे बर्हिरानुषक् । अपुञ्जन् प्रातरदयः २
 इमा ब्रह्म ब्रह्मवाहः क्रियन्त आ बर्हिः सीद । वीहि क्षूर पुरोळाशम् ३
 रारन्धि सर्वनेषु ण एषु स्तोमेषु वृत्रहन् । उक्थेध्विन्द्र गिर्वणः ४
 मतर्यः सोमपापुर्न रिहन्ति शर्वसस्पतिम् । इन्द्रं वत्सं न मातरः ५ [३]

स मन्दस्या ह्यन्धसो राधसे तन्वां मुहे । न स्तोतारं निवे करः ६
 वयमिन्द्र त्वायवो हविष्मन्तो जरामहे । उत त्वमस्मपुर्बसो ७
 मारे अस्मद वि मुमुचो हरिभियार्वाङ् याहि । इन्द्रं स्वधावो मत्स्वेह ८
 अर्वाञ्च त्वा सुखे रथे वहतामिन्द्र केशिना । धृतस्नू बर्हिरासवे ९ [४] (४१३)

(४२)

९ गायिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

उप नः सुतमा गंहि सोममिन्द्र गवाशिरम् । हरिभ्यां दस्ते अस्मपुः १
 तमिन्द्र मकुमा गंहि बर्हिःष्ठां प्रार्थभिः सुतम् । कुविच्यस्य तृष्णवः २
 इन्द्रमित्था गिरो ममाच्छागुरिषिता इतः । आधृते सोमपीतये ३
 इन्द्रं सोमस्य पीतये स्तोमैरिह हवामहे । उक्थेभिः कुविद्रागमत् ४
 इन्द्र सोमाः सुता इमे तान् वधिष्व शतकतो । जठरे वाजिनीबसो ५ [५]

विद्रा हि त्वा धनंजयं वाजेषु वधूषं कवे । अधा ते सुक्नमीमहे ६
 इममिन्द्र गवाशिरं यवाशिरं च नः पिब । आगत्या वृषभिः सुतम् ७
 तुभ्येदिन्द्र स्व ओक्थे । सोमं बोदामि पीतये । एष रारन्तु ते हवि ८
 त्वां सुतस्य पीतये प्रजमिन्द्र हवामहे । कुशिकासो अवस्यवः ९ [६] (४२२)

(४३)

८ गायिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । विष्णुपू ।

आ याह्यर्वाङ् वन्धुरेष्ठां स्तवेदन् प्रदिवः सोमपेयम् ।
 प्रिया सखाया वि मुचोर्न बर्हि—स्त्वामिमे हव्यवाहो हवन्ते १ (४२३)

आ याहि पूर्विरति चर्षणीरौ अयं आशिष उप नो हरिभ्याम् ।	
इमा हि त्वा मतयुः स्तोमंतष्टा इन्द्र हवन्ते सख्यं जुषाणाः	२
आ नो यज्ञं नमोषुधं सजोषा इन्द्र देव हरिभिर्पाहि तूर्यम् ।	
अहं हि त्वा मतिभिर्जोहवीभि घृतप्रयाः सध्मावु मधूनाम्	३
आ च त्वामेता वृषणा वहतो हरी सत्त्वाया सुधुरा स्वङ्गान् ।	
धानावदिन्द्रः सर्वान जुषाणः सत्त्वा सख्युः शृणवद् वन्दनानि	४
कुविन्मा गोपां करसे जनस्य कुविद् राजानं मधवसृजीषिन् ।	
कुविन्म ऋषिं पपिवांसं सुतस्य कुविन्मे वस्वो अमृतस्य शिक्षाः	५
आ त्वा ब्रुहन्तो हरयो युजाना अर्वागिन्द्र सध्मावो वहन्तु ।	
म ये द्विता विव ऋअन्त्याताः सुसंमृष्टासो वृषभस्य मूराः	६
इन्द्र पिब वृषधूतस्य वृष्ण आ यं ते ज्येन उञ्जते जभारं ।	
यस्य मये क्यावयसि म कृटीर्यस्य मवे अप गोत्रा ववर्थं	७
शुनं हुवेम म्रघबानमिन्द्र मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।	
शृण्वन्तमुग्रभूतये सभस्य ग्रन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्	८ [७] (४३०)

(४४)

५ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । बृहती ।

अयं ते अस्तु हर्यतः सोम आ हरिभिः सुतः ।	
जुषाण इन्द्र हरिभिर्न आ मृष्ट्या तित्ठ हरितं रथम्	१
हर्यसुपसंमर्षयुः सूर्यं हर्षस्त्रोचयः ।	
विद्रोभिकित्वान् हर्षश्च वर्धस इन्द्र विश्वा अमि भियः	२
घामिन्द्रो हरिधापसं पुषिषी हरिवपसम् ।	
अधोरयन्द्ररितोर्मुरि भोजनं बयोऽन्तर्हरिश्चरत	३
जज्ञानो हरितो वृषा विश्वमा भाति रोचनम् ।	
हर्यश्चो हरितं धत्त आपुषमा वज्रं बाहोर्हरिध	४
इन्द्रो हर्यन्तमर्जुनं वज्रं मुकैरभीवृतम् ।	
अपावृणोन्द्ररिभिरद्विभिः सुत मुष्ट गा हरिभिराजत	५ [८] (४३५)

(४५)

५ गायिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । बृहती ।

आ मन्द्रैरिन्द्र हरिभिर्—याहि मयूररोमभिः ।

मा त्वा के चिन्नि यमन्वि न पाशिनो ऽति धन्वं तौ इहि १

वृन्नुखादो वलंरुजः पुरां द्रुमो अपामजः ।

स्थाता रथस्य हयोरभिस्त्र इन्द्रो हृळ्हा चिंदाऋजः २

गम्भीरो उदुधीरिव कर्तुं पुण्यसि गा इव ।

प्र सुगोपा यवसं धेनवो यथा हृदं कुल्पा ईवाशत ३

आ नस्तुजं रयिं भरां—शं न प्रतिजानते ।

वृक्षं एकं फलमङ्कीव धनुही—न्द्रं संपारणं वनु ४

स्वयुग्मिन्द्र स्वगच्छसि स्मद्विष्टिः स्वयंशस्तरः ।

स वात्रुधान ओजसा पुरुदुत भवा नः सुश्रवस्तमः ५ [९] (४४०)

(४६)

५ गायिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

युधमस्य ते वृषभस्य स्वरज उग्रस्य यूनः स्थविरस्य घृष्वेः ।

अजूर्यतो वज्रिणो वीर्यांशेणी—न्द्रं श्रुतस्य महतो महानि १

महौ असि महिष वृण्येमि—धनस्पृदुं स हमानो अन्यान् ।

एको विश्वस्य भुवन्नस्य राजा स योधया च क्षयया च जनान् २

प्र मात्राभी रिरिचे रोचमानः प्र कुवेभिर्विश्वतो अप्रतीतः ।

प्र मज्मना विव इन्द्रः पृथिव्याः पोरोर्महो अन्तरिक्षाहजीवी ३

उरुं गभीरं जनुषाभ्युग्रं विश्वव्यचसमवतं मतीनाम् ।

इन्द्रं सोमांसः प्रदिर्वि सुतासः समुद्रं न स्रवत् आ विशन्ति ४

यं सोममिन्द्र पृथिवीधावा गर्भं न माता विभ्रुतस्त्वाया ।

तं ते हिन्वन्ति तमु ते मृजन्त्य—ध्वर्यवो वृषम पातवा उ ५ [१०] (४४५)

(४७)

५ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- मरुत्वौ इन्द्र वृषभो रणांय पिबा सोममनुष्वधं मदाय ।
 आ सिञ्चस्व जठरे मध्वं क्रुमि त्वं राजासि प्रविषः सुतानाम् १
- सजोषा इन्द्र सर्गणो मरुद्भिः सोमं पिब वृत्रहा शूरं विद्वान् ।
 जहि शत्रूरप मूर्धो नुवृत्वा—ऽथामयं कृणुहि विश्वतो नः २
- उत ऋतुभिर्ऋतुपाः पाहि सोम—मिन्द्रं वृषेभिः सखिभिः सुतं नः ।
 यौ आमजो मरुतो ये त्वा इन्वहन् वृत्रमदधुस्तुभ्यमोजः ३
- ये त्वाहिहत्ये मघवन्नवर्धन् ये शम्भ्वरे हरिषो ये गविष्टौ ।
 ये त्वा नूनमनुमदन्ति विषाः पिबेन्द्र सोमं सर्गणो मरुद्भिः ४
- मरुत्वन्तं वृषभं वावृधान मकवारिं विव्यं शासमिन्द्रम् ।
 विश्वासाहमवसे नूतनायो ग्रं संहोदामिह तं हुवेम ५ [११] (४१०)

(४८)

५ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- सद्यो ह जातो वृषभः कनीनः प्रभर्तुमावदन्धसः सुतस्य ।
 साधोः पिब प्रतिकामं यथा ते रसाशिरः प्रथमं सोम्यस्य १
- यजायथास्तवर्हरस्य कामं—ऽशोः प्रीयुषमपिबो गिरिष्ठाम् ।
 तं ते माता परि योषा जनित्री महः पितुर्वस आसिञ्चदग्रं २
- उपस्थाय मातरमन्नमिह तिग्ममपश्यवृभि सोममूर्धः ।
 प्रयावयन्नचरद् गुत्सो अन्यान महानि चक्रे पुरुधप्रतीकः ३
- उग्रस्तुराषाळभिर्मृत्योजा यथावशं तन्वं चक्र एषः ।
 त्वष्टारमिन्द्रो जनुषाभिभूया—ऽऽमुष्या सोममपिबच्चमूषु ४
- शूनं हुवेम मघवानमिन्द्र—सस्मिन् भरे नूतमं वाजसातौ ।
 शृण्वन्तमुग्रमृतये समत्सु भन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम् ५ [१२] (४५५)

(४९)

५ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । विश्विप् ।

शंसा महामिन्द्रं यस्मिन् विश्वा आ कृष्टयः सोमपाः काममव्यन् ।	
यं सुकर्तुं धिषणे विश्वतष्टं घनं वृत्राणां जनयन्त देवाः	१
यं नु नक्षिः पुतनासु स्वराजं द्विता तरति नृतमं हरिष्ठाम् ।	
इततमः सत्त्वभिर्यो ह शूषेः पृथुज्या अमिनावायुर्दस्योः	२
सहाबा पृतु तरणिर्नावां व्यानशी रोदसी मेहनावान् ।	
भगो न कारे हव्यो मतीनां पितेव चारुः सुहवो वयोधाः	३
धर्ता विवो रजसस्पृष्ट ऊर्ध्वो रथो न वायुर्वसुभिर्नियुत्वान् ।	
क्षपां वस्ता जनिता सूर्यस्य विभक्ता भ्रागं धिषणेव वाजम्	४
शुनं हुवेम मघवानमिन्द्रं मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।	
शृण्वन्तमृधमृतये समत्सु भन्तं वृत्राणि संजितं घनानाम्	५ [१३] (४६०)

(५०)

५ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । विश्विप् ।

इन्द्रः स्वाहा पिबतु यस्य सोमं आगत्या तुष्टो वृषभो मरुत्वान् ।	
ओरुव्यवाः णतामेरिभ्रं रास्यं हविस्तन्वाः काममध्याः	१
आ ते सपर्यु जवसे युनजिम् ययोरनु प्रदिवः श्रुटिमावः ।	
इह त्वां धयुर्हरयः सुशिम् पिबा त्वस्य सुवृतस्य चारोः	२
गोमिर्मिश्रं दधिरे सुपारमिन्द्रं ज्यैष्ठ्याय धायसे गृणानाः ।	
मन्दानः सोमं पपिवौ ऋजीषिन् त्समस्मभ्यं पुरुधा गा इषण्य	३
इमं कामं मन्दया गोभिरभ्य- २७- वता राधसा पप्रथध्व ।	
स्वयवो मतिमिस्तुभ्यं विप्रा इन्द्राय बाहः कुणिकासो अक्रन्	४
शुनं हुवेम मघवानमिन्द्रं मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।	
शृण्वन्तमृधमृतये समत्सु भन्तं वृत्राणि संजितं घनानाम्	५ [१४] (४६५)

(५१)

११ गायत्रिो विद्यामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, १-३ जगती, १०-११ गायत्री ।

चर्चणीधृतं मद्यवानमुच्यते ।—मिन्द्रं गिरो ब्रह्मतीरम्यन्नुचत ।
 वायुधानं पुरुहूतं ह्युक्तिमि—रमस्यं जरमाणं विवेदिषे १
 अतक्तुमर्णवं शाकिनं नरं गिरो म इन्द्रमुप यन्ति विश्वतः ।
 बाजसर्पिं पूर्मिवं तूर्णमिन्द्रं धामसायममिवाचं स्वविदम् २
 आकरे वसोर्जिता एनस्यते ऽनेहसः स्तुभ इन्द्रो दुवस्यति ।
 विश्वस्तुतः सदन आ हि पिषिषे संज्ञासाहममिमातिहर्नं स्तुहि ३
 नृणां तु त्वा नृतमं गीर्मिन्द्रकथे—रमि म वीरमर्चता सुबाधः ।
 तं सहेते पुरुमायो जिहीते नमो अस्य प्रदिषु एकं हेडो ४
 पूर्वोरस्य निषिषो मर्त्येषु पुरु वसूनि पृथिवी विमर्ति ।
 इन्द्राय धाव ओषधीरुतापो रथि रक्षन्ति जीरयो वनानि ५ [१५]

तुभ्यं ब्रह्माणि गिरं इन्द्र तुभ्यं सूत्रा दधिरे हरिवो जुषस्व ।
 बोध्याऽपिरवसो नूतनस्य सखे वसो जरितुभ्यो वयो धाः ६
 इन्द्रं मरुत्व इह पाहि सोमं यथा शायते अपिषः सुतस्य ।
 तव प्रणीती तव ह्यूर शर्म—ज्ञा विवासन्ति कवयः सुयज्ञाः ७
 स बाधज्ञान इह पाहि सोमं मरुद्भिरिन्द्र सखिमिः सुतं नः ।
 जातं यत् त्वा परि वृषा अमूचन् महे भराय पुरुहूत विश्वे ८
 अप्तुर्ये मरुत आपिरेवो ऽमन्वुस्मिन्द्रमनु दातिवाराः ।
 तेभिः साकं पिबतु वृत्रत्वाद्ः सुतं सोमं वृष्टावः स्वे सुधस्ये ९
 इव ह्यन्वोजसा सुतं राधानां पते । पिबा त्वं स्य गिर्विणः १०
 यस्तो अनु स्वधामस्तं सुते नि यच्छ तन्वम् । स त्वा ममसु सोम्यम् ११
 म ते अमोतु कुक्षयोः मेन्द्र ब्रह्मणा शिरः । म बाहू ह्यूर राधसे १२ [१६] (४७७)

(५२)

८ गायत्रिो विद्यामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, १-४ गायत्री, ६ जगती ।

धानावन्तं करमिणं—मपुपवन्तमुक्थिनम् । इन्द्रं प्रातर्जुषस्व नः १
 पुरोळाशं पचत्यं जुषस्वेन्द्रा गुरस्व च । तुभ्यं हृदयानि सिञ्चते २ (४७९)

पुरोळाशं च नो घसो जोषयासे गिरंश्च नः । वधूयुरिव योषणाम्	३
पुरोळाशं सनश्नुत प्रातःसावे जुषस्व नः । इन्द्र क्रतुर्हि ते बृहन्	४
माध्यंदिनस्य सर्वनस्य धानाः पुरोळाशमिन्द्र कृष्वेह चारुम् ।	
प्र यत् स्तोता जरिता तूण्यर्थो वृषायमाण उप गीर्भिरिष्टि	५ [१७]
तृतीयं धानाः सर्वेन पुरुष्टुत पुरोळाशमाहुतं मामहस्व नः ।	
क्रमुमन्तं वाजवन्तं त्वा कवे प्रयस्वन्त उप शिक्षेम धीतिर्मिः	६
पूषणवते ते चक्रमा कर्मभं हरिषते हयंश्वाय धानाः ।	
अपूपमन्दि सगणो मरुद्भिः सोमं पिब वृत्रहा शूर विद्वान्	७
प्रति धाना भरत तूयमस्मै पुरोळाशं वीरतमाय नृणाम् ।	
दिवेदिवे सप्तशीरिन्द्र तुभ्यं वर्धन्तु त्वा सोमपेयाय धृणो	८ [१८] (४८५)

(५३)

२४ गायिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । १ इन्द्रापर्वतोः १५, १६ वाक्, (सस्पर्परी) ; १७-२० रथाङ्गानि ;
२१-२४ अभिशापः । त्रिष्टुप् ; १०, १६ जगती ; १३ गायत्री ;
१०, २०, २० अनुष्टुप् ; १८ बृहती ।

इन्द्रापर्वता बृहता रथेन वामीरिष आ वहतं सुवीराः ।	
वीतं हव्यान्यध्वेषु देवा वर्धेथा गीर्भिरिळ्या मर्दन्ता	१
तिष्ठा सु कं मघवन् मा परा गाः सोमस्य नु त्वा सुषुतस्य यक्षि ।	
पितुर्न पुत्रः सिचुमा रभे त इन्द्र स्वादिष्ठया गिरा शंवीवः	२
शंसावाध्वर्यो प्रति मे गृणीहीन्द्राय वाहः कृणवाव जुष्टम् ।	
एदं बर्हिर्यजमानस्य सीदाऽथा च भूदुक्थमिन्द्राय शस्तम्	३
जायेदस्तं मघवन् त्सेदु योनिस्तदित् त्वा युक्ता हरयो वहन्तु ।	
यदा कदा च सुनवाम सोममग्निर्द्वा द्रुतो धन्वात्यच्छ	४
परा याहि मघवन्ना च याहीन्द्र भ्रातरुमयत्रा ते अर्थम् ।	
यत्रा रथस्य बृहतो निधानं विमोचनं वाजिनो रासमस्य	५ [१९]
अपाः सोममस्तमिन्द्र प्र याहि कल्याणीर्जाया सुरणं गृहे ते ।	
यत्रा रथस्य बृहतो निधानं विमोचनं वाजिनो दक्षिणावत्	६ (४९१)

इमे भोजा अङ्गिरसो विरूपा विवस्पृत्रासो असुरस्य वीराः ।	
विश्वामित्राय ददतो मघानि सहस्रसावे प तिरन्त आयुः	७
रूपं रूपं मघवा बोधवीति मायाः कृण्वानस्तन्वं परि स्वाम ।	
त्रिर्यद् विवः परि मुहूर्तमागात स्वैर्मन्त्रैरनुतुषा क्रतावा	८
महौ कर्पिर्दवजा देवजुतो ऽस्तभ्नात सिन्धुमर्णवं नृचक्षाः ।	
विश्वामित्रो यदवहत सुदास मर्षियायत कुशिकभिरिन्द्रः	९
हंसा इव कृणुध श्लोकमर्दिभिर्मर्दन्तो गीर्भिरध्वे मुने सचा ।	
देवेभिर्विषा कपयो नृचक्षसो वि पिबध्वं कुशिकाः साम्यं मधुं	१० [२०]

उप प्रेत कुशिकारचेतयध्वमश्वं रायं प्र मुञ्चता सुदासः ।	
राजा वृत्रं जह्नुनत् प्रागपागुवृत्रार्था यजाते वर आ पृथिव्याः	११
य इमे रोदसी उभे अहमिन्द्रमतुष्टवम् ।	
विश्वामित्रस्य रक्षति ब्रह्मेन्द्रं भारतं जनम्	१२
विश्वामित्रा अरासत् ब्रह्मेन्द्राय वृज्जिणें । कर्द्विन्नः सुरार्धसः	१३
किं तं कृण्वन्ति कीकटेषु गावो नाशिरं दुष्टे न तपन्ति घमम् ।	
आ नो भर प्रमगन्दस्य वेदो नैचाशाखं मघवन् रन्धया नः	१४
ससर्परीरमतिं बाधमाना बृहन्मिमाय जमर्दभिदत्ता ।	
आ सूर्यस्य दुहिता ततान् श्रवो देवेष्वमृतमजुयम्	१५ [२१]

ससर्परीरमरत् तूर्यमेभ्यो ऽधि श्रवः पाञ्चजन्यासु कृष्टिषु ।	
सा पक्षयाऽनव्यमायुर्वर्षाना यां मे पलस्तिजमवुग्रयो वृदुः	१६
स्थिरो गावो भवतां वीळुरक्षो मेषा वि वर्हि मा युगं वि शीरि ।	
इन्द्रः पातत्ये ददतां शरीतिररिष्टेनेमे अभि नः सचस्य	१७
बलं धेहि तनूषु नो बलमिन्द्रानल्लुप्तु नः ।	
बलं तोकाय तनयाय जीवसे त्वं हि बलदा असि	१८
अभि व्ययस्व खविरस्य सारमोजो धेहि स्पन्कुने शिशर्पायाम् ।	
अक्षं वीळो वीळित वीळयस्व मा यामावुस्मादव जीहिपो नः	१९
अयमस्मान् वनस्पतिर्मा च हा मा च रीरिषत् ।	
स्वस्या गृहेभ्य आवसा आ विमोचनात्	२० [२२] (५०५)

इन्द्रोतिभिर्बहुलाभिर्नो अद्य याच्छ्रेष्ठार्भिर्मघवञ्छुर जिन्व ।	
यो नो द्वेष्ट्यर्धः सत्स्यदीष्ट यमु द्विष्मस्तमु प्राणो जहातु	२१
परशुं चिद् वि तपति शिम्बलं चिद् वि वृश्चति ।	
उत्सा चिदिन्द्र येषन्ती प्रयस्ता फेनमस्यति	२२
न सार्यकस्य चिकिते जनासो लोधं नयन्ति पशु मन्यमानाः ।	
नावाजिनं वाजिनां हासयन्ति न गर्वुभं पुरो अश्वाङ्गयन्ति	२३
इम इन्द्र भरतस्य पुत्रा अपपित्वं चिकितुर्न प्रपित्वम् ।	
हिन्वन्यश्चमरणं न नित्यं ज्यावाजं परि णयन्त्याजौ	२४ [२३](५०९)

(५४)

[पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० ५४-६२]

२२ प्रजापतिर्वैश्वामित्रः, प्रजापतिर्वाच्यो वा । विष्टे देवाः । त्रिष्टुप् ।

इमं महे विद्वथाय शूषं शश्वत् कृत्व ईडथाय प्र जंभुः ।	
शृणोतु नो दम्येमिरसीकैः शृणोत्वग्निर्द्विजैरजस्रः	१
महिं महे द्विषे अर्वां पृथिव्यै कामो म इच्छञ्चरति प्रजानन् ।	
ययोर्हि स्तोमं विद्वथेषु देवाः संपर्यवो मादयन्ते सचायोः	२
युवोक्तं रोदसी सत्यमस्तु महे षु णः सुविताय प्र भूतम् ।	
इदं द्विषे नमो अग्रे पृथिव्यै संपर्यामि प्रयसा यामि रत्नम्	३
उतो हि वां पूर्वा आविविद्र कृतावरी रोदसी सत्यवाचः ।	
नरंभिद् वां समिथे शूरसातौ ववन्दिरे पृथिवि वेर्विद्वानाः	४
को अद्धा वेदु क इह प्र वोचद् देवौ अच्छा पृथ्या इ का समेति ।	
वहभ एषामवमा सदांसि परेषु या गुह्येषु वृतेषु	५ [२४]

कविर्नुचक्षा अमि पीमषष्ट क्रतस्य योना विधृति मवन्ती ।	
नानां चक्राते सदनं यथा वेः समानेन क्रतुना संविद्वाने	६
समान्या विपुते दूरेअन्ते ध्रुवे पदे तस्थतुर्जागरुके ।	
उत स्वसारा युवती मवन्ती आदु बुवाते मिथुनानि नाम	७
विश्वेदेवते जनिमा सं विविक्तो महो देवान् बिभ्रती न व्यथिते ।	
एजद् ध्रुवं पत्यते विश्वमेकं चरत पतत्रि विषुणं वि जातम्	८ (५१७)

सनां पुराणमध्येभ्यारा नमः॑ः पितुर्जनिर्तुर्जामि तन्नः ।
 वेबासो यत्र पतितार एवैरुरौ पथि व्युति तस्थुरन्तः ९
 इमं स्तोमं रोदसी प्र बवीभ्युदराः शृण्वन्तुः ।
 मित्रः सन्नाजो वरुणो युवान आदित्यासः कवयः पप्रधानाः १० [२५]

हिरण्यपाणिः सविता सुजिह्व क्षिरा विवो विद्ये पत्यमानः ।
 वेवेषु च सवितः श्लोकममे रावस्मभ्यमा सुव सर्वतातिम् ११
 सुहृत् सुपाणिः स्वर्वा कृतावा वेवस्वटावसे तानि नो धातु ।
 पुषण्वन्तं क्रमवो मादयध्व मूर्ध्वधावाणो अध्वरमतट १२
 विद्युद्वधा मरुतं ऋद्धिमन्तो विवो मर्यां कृतजाता अयासः ।
 सरस्वती शृणवन् यज्ञियासो धाता रथिं सहवीरं तुरासः १३
 विष्णुं स्तोमासः पुरुवृस्ममर्का भगस्येव कारिणो यामनि गमन ।
 उरुक्रमः ककुहो यस्य पूर्वा न मर्धन्ति युवतयो जनित्रीः १४
 इन्द्रो विश्वैर्विद्वः पत्यमान उमे आ पशो रोदसी महित्वा ।
 पुरंदुरो वृत्रहा धृष्णुषेणः संगृभ्या न आ मरा भूरि पश्वः १५ [२६]

नासत्या मे पितरा बन्धुपुच्छा सजात्यमश्विनोश्चारु नाम ।
 युवं हि स्थो रथिषौ नो रथीणां वृत्रं रक्षेथे अकवैरद्वंशा १६
 महत् तद् वः कवयश्चारु नाम यद्ध देवा भवथ विश्व इन्द्रे ।
 सत् क्रमुभिः पुरुहूत म्रियेमि रिमां धियं सातये तक्षता नः १७
 अर्यमा णो अदितिर्यज्ञियासो उद्वंशानि वरुणस्य व्रतानि ।
 युयोत नो अनपत्यानि गन्तोः प्रजावान् नः पशुमौ अस्तु गातुः १८
 वेवानां वृतः पुरुध प्रसूतो अनांगान् नो वोचतु सर्वताता ।
 शृणोतु नः पृथिवी द्यौरुतापः सूर्यो नक्षत्रैर्वृन्तरिक्षम् १९
 शृण्वन्तु नो वृषणः पर्वतासो ध्रुवक्षेमास इळया मदनतः ।
 आदित्यैर्नो अदितिः शृणोतु यच्छन्तु नो मरुतः शर्म मद्रम् २०
 सदा सुगः पितुमौ अस्तु पन्था मध्वा देवा ओषधीः सं पिपुक्त ।
 भगो मे अग्ने सरुये न मृध्या उद् रायो अश्यां सवर्नं पुरुक्षोः २१
 स्वर्दस्व हव्या समिधो विदी ह्यस्मद्वाक् सं मिमीहि श्रवांसि ।
 विश्वो अग्ने पृत्सु तांषि शत्रू नहा विश्वा सुमना दीदिही नः २२ [२७] (५३१)

(५५)

२६ प्रजापतिवैश्वामित्रः, प्रजापतिर्वाच्यो वा । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

- उषसा पूर्वा अध यद् व्युपु—महद् वि जज्ञे अक्षरं पदे गोः ।
 वृता वृवानामुप नु प्रमूषन् महद् वृवानामसुरत्वमेकम् १
- मा ष णो अत्र जुहुन्त वेवा मा पूर्वे अग्ने पितरः पवृज्ञाः ।
 पुराण्योः सफानोः केतुरन्त—महद् वृवानामसुरत्वमेकम् २
- वि मे पुरुत्रा पंतपन्ति कामाः शस्यच्छां दीद्ये पूव्याणि ।
 समिद्धे अग्रावृतमिदं वैषम महद् वृवानामसुरत्वमेकम् ३
- समानो राजा विभूतः पुरुत्रा शयं शयासु प्रपुनो वनानुं ।
 अन्या वत्सं भरति क्षतिं माता महद् वृवानामसुरत्वमेकम् ४
- आक्षित पूर्वास्वपरा अनुरुत् सद्यो जातासु दरुणीष्वन्तः ।
 अन्तर्वतीः सुवगे अर्पयिता महद् वृवानामसुरत्वमेकम् ५ [२८]
- शायुः परस्तादध नु द्विमाता ऽबन्धनश्चरति वत्स एकः ।
 मित्रस्य ता वरुणस्य वृतानि महद् वृवानामसुरत्वमेकम् ६
- द्विमाता होता विद्येषु सघ्रा—ळन्वघ्नं चरति क्षेति बुध्नः ।
 प्र रणयानि रण्यवाचो भरन्ते महद् वृवानामसुरत्वमेकम् ७
- शूरस्येव युध्यतो अन्तमस्य प्रतीचीर्न ददृशे विश्वमायत् ।
 अन्तर्मतिश्चरति निष्पिधं गो—महद् वृवानामसुरत्वमेकम् ८
- नि वेवेति एलितो वृत आ—स्वन्तर्महांश्चरति रोचनेन ।
 वपूषि बिभ्रदुमि नो वि चष्टे महद् वृवानामसुरत्वमेकम् ९
- विष्णुर्गोपाः परमं पति पार्थः प्रिया धामान्यमृता दधानः ।
 असिष्टा विश्वा भुवन्नानि वेद महद् वृवानामसुरत्वमेकम् १० [२९]
- नानां चक्राते यम्याई वपूषि तयोरन्यद् रोचते कृष्णमन्यत् ।
 श्यावीं च यदरुषी च स्वसारौ महद् वृवानामसुरत्वमेकम् ११
- माता च यत्र बुहिता च धेनु संबर्द्धं धापयेते समीची ।
 क्रतस्य त सदर्सीळे अन्त—महद् वृवानामसुरत्वमेकम् १२
- अन्यस्यां वत्सं रिहती मिमाय कयां भुवा नि दधे धेनुकथः ।
 क्रतस्य सा पर्यसापिन्वतेज्जा महद् वृवानामसुरत्वमेकम् १३ (५४४)

पथा वस्ते पुरुकृपा वपूँऽप्युर्ध्वा तस्थौ उपरि रेहिहाणा ।
 क्रतस्य सद्य वि चरामि विद्वान् महद् देवानामसुरत्वमेकम् १४
 पदे हव निहिते वृस्मे अन्तस्तयोरन्यद् गुह्यमाविरन्यत ।
 सधीचीना पथ्यार्ध सा विषूची महद् देवानामसुरत्वमेकम् १५ [३०]

आ धेनवो धुनयन्तामशिम्बीः सबर्धुर्घाः शङ्गाया अप्रवृग्धाः ।
 नव्यान्वया युवतयो मर्षन्ती महद् देवानामसुरत्वमेकम् १६
 यवुन्यासु वृषभो रोरवीति सो अन्यस्मिन् पृथे नि दधाति रेतः ।
 स हि क्षपावान् त्स भगः स राजा महद् देवानामसुरत्वमेकम् १७
 वीरस्य नु स्वश्वर्ये जनासः प्र नु वोचाम विदुरस्य देवाः ।
 षोडशा युक्ताः पञ्चपञ्चा वहन्ति महद् देवानामसुरत्वमेकम् १८
 देवस्त्वष्टा सविता विश्वरूपः पुषोष प्रजाः पुरुधा जजान ।
 इमा च विश्वा भुव्नान्यस्य महद् देवानामसुरत्वमेकम् १९
 मही समैरव्यम्बा समीची उमे ते अस्य वसुना न्युटे ।
 शूण्वे वीरो विन्वर्मानो वसूनि महद् देवानामसुरत्वमेकम् २०
 इमां च नः पृथिवी विश्वधाया उप क्षेति हितमित्रो न राजा ।
 पुरःसर्वः शर्मसवो न वीरा महद् देवानामसुरत्वमेकम् २१
 निष्पिध्वरीस्त ओषधीरुतापो रयिं त इन्द्र पृथिवी विभर्ति ।
 सखायस्ते वाममाजः स्याम महद् देवानामसुरत्वमेकम् २२ [३१] (५५३)

[चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ अ० १-२५]

(५६)

८ प्रजापतिर्यैश्वर्यामित्रः, प्रजापतिर्वाच्यो वा । विश्वे देवाः । विष्टुषः ।

न ता भिनन्ति मायिनो न धीरा वता देवानां प्रथमा ध्रुवाणि ।
 न रोदसी अदुहा वेद्यामि न पर्वता निनमं तस्थिवांसः १
 बहू मारौ एको अचरन् बिमर्त्युतं वर्षिष्ठमुप गाव आगुः ।
 तिष्ठो महापरास्त ररत्या गुहा द्वे निहिते वर्यका २ (५५५)

त्रिपाजस्यो वृषभो विश्वरूप उत त्र्युधा पुरुध प्रजावान् ।	
त्र्यनीकः पत्यते माहिनावान् त्स रेतोधा वृषभः शश्वतीनाम्	३
अभीकं आसां पवुवीरबो ध्यादित्यानामहे चारु नाम ।	
आर्पश्चिदस्मा अरमन्त देवीः पृथग् वर्जन्तीः परि भीमवृञ्जन्	४
त्री षधस्था सिन्धवस्त्रिः कवीनामुत त्रिमाता विदथेषु सन्नाद ।	
ऋतावरीयोषणास्तित्तो अप्यास्त्रिरा द्विवो विदथे पत्यमानाः	५
त्रिरा द्विवः संवित्वार्याणि द्विवेदिव आ सुव त्रिर्नो अह्नः ।	
त्रिधातुं राय आ सुवा वसुनि भगं त्रातर्षिषणे सातये धाः	६
त्रिरा द्विवः संविता सोषवीति राजाना मित्रावरुणा सुपाणी ।	
आर्पश्चिदस्य रोदसी चिदुर्वी रत्नं मिक्षन्त सवितुः सवार्य	७
त्रिरुत्तमा दृणशा रोचनानि त्रयो राजन्त्यसुरस्य वीराः ।	
ऋतावान् इषिरा द्रुळभासस्त्रिरा द्विवो विदथे सन्तु देवाः	८ [१] (५६१)

(५७)

६ गाथिनो विश्वामित्रः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

प्र मे विविक्काँ अविदन्मनीषां धेनुं चरन्तीं प्रयुतामगोपाम् ।	
सद्यश्चिद या दुंदुहे भूरि धासे रिन्दुस्तदग्निः पनितारो अस्याः	१
इन्द्रः सु पूषा वृषणा सुहस्ता द्विवो न प्रीताः शशयं दुदुह्ने ।	
विश्वे यदस्या रणयन्त देवाः प्र वोऽत्र वसवः सुहमश्याम्	२
या जामयो वृष्ण इच्छन्ति शक्तिं नमस्यन्तीर्जानते गर्भमस्मिन् ।	
अच्छा पुत्रं धेनवो वावशाना महश्चरन्ति विभ्रतं वपूषि	३
अच्छा विवक्त्रि रोदसी सुमेके ग्राव्णो युजानो अध्वरे मनीषा ।	
इमा उ ते मनवि भूरिवारा ऊर्ध्वा भवन्ति दर्शता यजत्राः	४
या ते जिह्वा मधुमती सुमेधा अग्ने देवेभूच्यत उरुची ।	
तयेह विश्वो अवसे यजत्रा ना सादय पायया चा मधूनि	५
या ते अग्ने पर्वतस्येव धारा संश्रन्ती पीपयद् देव चित्रा ।	
तामस्मभ्यं प्रमतिं जातवेदो वसो रास्व सुमतिं विश्वजन्त्याम्	६ [२] (५६७)

(५८)

९ गायिनो विश्वामित्रः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

धेनुः प्रज्ञस्य काम्यं दुर्हाना ऽन्तः पुत्रश्चरति दक्षिणायाः । आ द्योतनिं वहति शुभ्रयाभो षसः स्तोमो अश्विनावजीगः सुयुग्ं वहन्ति प्रति वामूतेनो ध्वा भवन्ति पितरेषु मेधाः । जरेधामस्मद् वि एणेर्मनीषां युवोरवश्चक्रुमा यातमर्वाक् सुयुग्मिरश्वैः सुवृता रथेन दक्षाविमं शृणुतं श्लोकमग्नेः । किमङ्ग वा प्रत्यवर्ति गमिष्ठा ऽऽहुर्विर्पासो अश्विना पुराजाः आ मन्येधामा गतं कच्चिदेवैर्विश्वे जनासो अश्विना हवन्ते । इमा हि वां गोकर्जका मधूनि प्र मित्रासो न वृकुरुषो अग्ने तिरः पुरु चिदश्विना रजा स्याङ्गयो वां मघवाना जनेषु । सह यातं पृथिभिर्देवयानैर्दक्षाविमे वां निधयो मधूनाम्	१ २ ३ ४ ५ [३]
---	---------------------------

पुराणमोकः सख्यं शिवं वां युवोर्नरा द्रविणं जह्नाव्याम । पुनः कृण्वानाः सख्या शिवानि मध्वा मदेम सह नू संमानाः अश्विना वायुना युवं सुदक्षा नियुद्मिश्च सजोर्यसा युवाना । नासत्या तिरोअद्वयं जुपाणा सोमं पिबतमग्निधा सुदानू अश्विना परि वामिषः पुरुची रीयुर्गर्भिर्यतमाना असृधाः । रथो ह वामृतजा अद्रिजुतः परि द्यावापृथिवी याति सद्यः अश्विना मधुपुत्तमो युवाकुः सोमस्तं पातमा गतं कुरोणे । रथो ह वां मूरि वपुः करिक्कत् सुतावतो िकुरुषो अग्नेः	६ ७ ८ ९ [४] (५७६)
--	----------------------------

(५९)

९ गायिनो विश्वामित्रः । मित्रः । त्रिष्टुप्, ६-९ गायत्री ।

मित्रो जनान् यातयति ब्रुवाणो मित्रो दाधार पृथिवीमुत द्याम् । मित्रः कृटीरनिमिषामि चंटे मित्रार्य हव्यं घृतवज्जुहोत प्र स मित्रं मर्तो अस्तु प्रयस्वान् यस्तं आदित्य शिक्वति व्रतेन । न हन्यते न जीयते त्वोतो नैनमहो अश्रोत्यन्तितो न वृरात्	१ २ (५७८)
--	--------------

अनमीवास इलंया मर्वन्तो मितज्ञो वरिमन्ना पृथिव्याः ।
 आवृत्यस्य व्रतमुपक्षिपन्तो वयं मित्रस्य सुमतौ स्याम ३
 अयं मित्रो नमस्यः सुशोवो राजा सुक्षत्रो अजनिष्ट वेधाः ।
 तस्य वयं सुमतौ यज्ञियस्याऽपि मन्त्रे सौमनसे स्याम ४
 मह्यौ आदित्यो नमसोपसद्यो यातयर्जनो गृणते सुशोवः ।
 तस्मा एतत् पन्यतमाय जुष्टमग्नौ मित्राय हविरा जुहोत ५ [५]

मित्रस्य चर्षणीधृतो ऽथो वृषस्य सानसि । द्युक्षं चित्रध्रुवस्तमम् ६
 अग्नि यो मंहिता विषं मित्रो बभूव सप्रथाः । अग्नि श्रवोभिः पृथिवीम् ७
 मित्राय पञ्च येमिरे जना अभिर्दिशवसे । स वृवान् विश्वान् बिमर्ति ८
 मित्रो वृषेष्वायुषु जनाय वृक्षबर्हिषे । इषं इष्टमन्ता अकः ९ [६] (५८५)

(६०)

७ गायिनो विश्वामित्रः । ऋग्वेदः, ५-७ इन्द्र क्रमवत् । अगती ।

इहेह वो मनसा बन्धुतां नर उशिजो जग्मुरग्निं तानि वेष्टसा ।
 यामिर्मायाभिः प्रतिजुतिवर्षसः सौधन्वना यज्ञियं भागमानश १
 यामिः शचीभिश्चमसौ अपिंशत् यया धिया गामरिणीत चर्मणः ।
 येन हरी मनसा निरतक्षत् तेन देवत्वमुमवः समानश २
 इन्द्रस्य सख्यमुमवः समानशुर्मनोर्नपातो अपसो वधन्विरे ।
 सौधन्वनासो अमृतत्वमेरिरे विद्वी शर्मीभिः सुकृतः सुकृत्यया ३
 इन्ध्रेण याथ सूर्यं सुते सचौ अथो वशानां मवथा सह धिया ।
 न वः प्रतिमे सुकृतानि वाचतः सौधन्वना क्रमवो वीर्याणि च ४
 इन्द्रं क्रमुमिर्वाजवज्जिः समुक्षितं सुतं सोममा वृषस्वा गर्भस्त्योः ।
 धियेषितो मघवन् द्राक्षुषो गृहे सौधन्वनेभिः सह मत्स्वा नृभिः ५
 इन्द्रं ऋभुमान् वाजवान् मत्स्वेह नो ऽस्मिन् त्सर्वे शक्या पुरुद्वत ।
 इमानि दुष्टं स्वसराणि येमिरे मृता वृवानां मनुषश्च धर्मीभिः ६
 इन्द्रं क्रमुमिर्वाजिर्वाजयज्ञिह स्तोमं जरितुरुषं याहि यज्ञियम् ।
 ज्ञातं केतेभिरिबिरेभिरायवं सहस्रणीथो अध्वरस्य होमनि ७ [७] (५९१)

(६१)

७ गायिनो विश्वामित्रः । उवाच । विष्टुम् ।

उषो वाजेन वाजिनि प्रचेताः स्तोमं जुषस्व गृणतो मघोनि ।	
पुराणी देवि युवतिः पुरंधि-रनु व्रतं चरसि विश्वदारे	१
उषो वृष्यमर्त्या वि माहि चन्द्ररथा मनुता इरयन्ती ।	
आ त्वा वहन्तु सुयमांसो अश्वा हिरण्यवर्णा पशुपाजंसो ये	२
उषः प्रतीची भुव्नानि विश्वो-र्ध्वा तिष्ठस्यमृतस्य केनुः ।	
समानमर्थं चरणीयमाना चक्रमिव नव्यस्या ववुत्स्व	३
अव स्यूमेव चिन्वती मघो न्युषा याति स्वसरस्य यत्ना ।	
स्वर्जनन्ती सुमगा सुदंसा आन्ताद् विवः पथश्च आ पृथिव्याः	४
अच्छा वो देवीमुषसं विगातीं प्र वो भरध्वं नमसा मुञ्च किम ।	
ऊर्ध्वं मधुघा विवि पाजो अश्वेत् प्र रोचना हरुचे ण्यसंहक्	५
क्रतावरी द्विवो अर्कैरबो-ध्या रेवती रोदसी चित्रमस्थान् ।	
आयतीमग्न उषसं विमतीं वाममेषि द्वविणं मिश्रमाणः	६
क्रतस्य बुध्न उषसामिषण्यन् वृषा मही रोदसी आ विवेश ।	
मही मित्रस्य वरुणस्य माया चन्द्रेव भानुं वि दधे पुरुत्रा	७ [८] (५११)

(६२)

१८ गायिनो विश्वामित्रः, १६-१८ अमदक्षिर्वा । १-३ इन्द्रावरुणौ, ४-६ बृहस्पतिः, ७-९ पूषा,
१०-१२ सविता, १३-१५ सोमः, १६-१८ मित्रावरुणौ । गायत्री, १-३ विष्टुम् ।

इमा उ वा भूमयो मन्यमाना युवानति न तुज्यां अमूवन् ।	
कऽत्यर्दिन्द्रावरुणा यशो वा येन स्मा सिनं भरथः सखिभ्यः	१
अयमु वा पुरुतमो रयीय ऽर्ध्वस्वस्रममवसे जोहवीनि ।	
सजोवाविन्द्रावरुणा मरुद्भिर्द्विवा पृथिव्या शृणुतं हव्यं मे	२
अस्मे तर्दिन्द्रावरुणा वसु ध्या वृस्मे रयिर्भरुतः सर्ववीरः ।	
अस्मान् वरुञ्जीः शरणैरव-न्त्वस्मान् होत्रा भारती वक्षिणामिः	३ (६०२)

बृहस्पते जुषस्व नो हव्यानि विश्वदेव्य	। रास्व रत्नानि वृशुषे	४
शुचिर्मर्कैर्बृहस्पतिं मध्वरेषु नमस्यत	। अनाम्योज आ चके	५ [९]
वृषमं चर्षणीनां विश्वरूपमवाभ्यम्	। बृहस्पतिं वरेण्यम् ।	६
इयं ते पूषन्नाष्टणे सुदुतिर्वेष नव्यसी	। अस्माभिस्तुभ्यं शस्यते	७
तां जुषस्व गिरं मम गृह्णामि धियम्	। वधूयुरिव योषणाम्	८
यो विश्वामि विपश्यति भुवनां सं च पश्यति ।	स नः पूषाविता भुवत	९
तत् सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि	। धियो यो नः प्रचोदयात्	१० [१०]

देवस्य सवितुर्वयं वाजयन्तः पुरंध्या	। भर्गस्य रातिर्मीमहे	११
देवं नरः सवितारं विषा यज्ञैः सुवृक्तिभिः	। नमस्यन्ति धियेविताः	१२
सोमो जिगाति गातुविद् देवानामेति निष्कृतम्	। ऋतस्य योनिमासदम्	१३
सोमो अस्मभ्यं द्विपदे चतुष्पदे च पशवे	। अनमीवा इषस्करत्	१४
अस्माकमायुर्वर्धय भूमिमातीः सहमानः	। सोमः सधस्थमासदत्	१५
आ नो मित्रावरुणा धृतैर्गव्यृतिमुक्षतम्	। मध्वा रजांसि सुक्रतु	१६
उरुशंसा नमोवृधा मक्ता दक्षस्य राजथः	। द्वाधिष्ठाभिः शुचित्रता	१७
गुणानां जमदग्निना योनावृतस्यं सीदतम्	। पातं सोममृतावृधा	१८ [११] (६१७)

॥ इति तृतीयं मण्डलं समाप्तम् ॥

— ३७१६ —

मंत्र-संख्या

द्वितीयमंडलस्यान्तपर्यन्तं १४१५

तृतीय-मण्डलस्य ६१७

सर्वयोगः- १०५२

अथ चतुर्थं मण्डलम् ।

[प्रथमोऽनुषाङ्गः ॥१॥ सू० १-१०]

(१)

१० वामदेवो गौतमः । अग्निः, १-५ मग्नीवरुणौ वा । त्रिष्टुप्, १ अष्टिः, २ अतिजगती, ३ धृतिः ।

त्वां हृष्टिं सवृमितं समन्यवो देवासो देवमर्शति न्येरि इति कृत्वा न्येरि ।

अमर्त्यं यजत मर्त्येष्वाम देवमादेवं जनत प्रचेतसं विश्वमादेवं जनत प्रचेतसम् ।

स भ्रातरं वरुणमग्र आ ववृत्स्व देवौ अच्छा सुमती यज्ञवर्नसं ज्येष्ठं यज्ञवर्नसम् ।

ऋतावानमादित्यं चर्षणीधृतं राजानं चर्षणीधृतम् २

सस्ते सस्त्रायमभ्या ववृत्स्वानुं न चक्रं रथ्येष्व रत्नास्मभ्यं वस्म रत्ना ।

अग्नें मृळीकं वरुणे सखा विषो मरुत्सु विश्वमानुषु ।

तोकार्यं तुजे गुह्यवान् शं कृध्यस्मभ्यं वस्म शं कृधि ३

त्वं नो अग्ने वरुणस्य विद्वान् देवस्य हेळोऽव यासि सीमाः ।

यजिष्ठो वह्नितमः शोशुवानो विश्वा द्वेषांसि प्र मुमुग्ध्यस्मत ४

स त्वं नो अग्नेऽवमो मवोती नेर्विष्ठो अस्या उषसो व्युष्टौ ।

अव यक्ष नो वरुणं रराणो वीहि मृळीकं सुहवो न एधि ५ [१२]

अस्य भेडा सुमगस्य संहय देवस्य चित्रतमा मर्त्येषु ।

शुचिं धृतं न तप्तमघ्न्यायाः स्पाही देवस्य महेनेव धेनो ६

त्रिरस्य ता परमा सन्ति सत्या स्पाही देवस्य जनिमान्यग्नेः ।

अनन्ते अन्तः परिबीत आगाच्छुचिः शुक्रो अर्यो रोरुवान् ७

स व्रूतो विश्वेवृमि वष्टि सद्या होता हिरण्यरथो रंजुजिह्वः ।

रोहिर्वश्वो वपुष्यो विमावा सदा रणवः पितृमतीधि संसत् ८

स चेत्तयन्मनुषो यज्ञवन्धुः प्र तं मद्या रज्ञानया नयन्ति ।

स क्षेत्तस्य कुर्यात् साधनं देवो मर्तस्य साधनित्वमाप ९

(९)

स तू नो अग्निर्नैयतु प्रजान् स्रच्छा तवै वेवभक्तं यदस्य । धिया यद विश्वे अमृता अकृण्वन् द्यौष्पिता जनिता सत्यमुक्षन् ।	१० [१३]
स जायत प्रथमः प्रस्थासु महो बुधे रजसो अस्य योनौ । अपादशीर्षा गुहमानो अन्ता ऽऽयोयुवानो वृषभस्य नीळि	११
प्र शर्ध आर्त प्रथमं विपुन्यौ क्रतस्य योना वृषभस्य नीळि । स्थाहो युवा वपुष्यो विभावा सप्त मियासोऽजनयन्त वृष्णे	१२
अस्माकमत्र पितरो मनुष्या अग्निं प्र सेदुर्कृतमाशुषाणाः । अश्वमवजाः सुदुधा वंश अन्त रुदुघ्रा आजन्तुपसो हुवानाः	१३
ते मर्मजत दृष्ट्वांसो अङ्घ्रि तदेषामन्ये अभितो वि वेंचन । पश्वन्यन्त्रामो अग्निं कारमचन् विदन्त ज्योतिश्चकूपन्त धीभिः	१४
ते गंव्यता मनसा हृधमुब्धं गा यैमानं परि पन्तुमद्रिम । हृद्धं नरो वचसा वैष्येन वज्रं गोमन्तमुशिजो वि वंतुः	१५ [१४]
ते मन्वत प्रथमं नाम धेनोऽस्त्रिः सप्त मातुः परमाणि विदन्त । तजान्तीर्यन्तुषत वा आविर्भुवदरुणीर्यशमा गोः	१६
नेशत तमो दुधितं रोचत द्यौरुद वेव्या उपसो भानुर्गतं । आ सूर्यो बृहतस्तिष्ठदश्रौ क्रतु मर्तेषु वृजिना च पर्यन	१७
आदित एश्वा बुंबुधाना व्यख्यन्त्रादिद तवै धारयन्त द्युभक्तम् । विश्वे विश्वासु दुर्यासु वेवा मित्रं धिये धरुण सत्यमस्तु	१८
अच्छा वोचेय शुशुचानमग्निं होतां विश्वप्रंसं यजिष्ठम् । शुच्यूर्धो अतृणन्न गवा मन्धो न पूतं परिषिक्तमंशोः	१९
विश्वेषामर्दितिर्यज्ञियानां विश्वेषामर्तिधिमनुषाणाम् । अग्निर्वृवाला मव आवृणानः सुमृच्छीको भवतु जातवेदाः	२० [१५] (१०)

(२)

२० वामदेवो गौतमः । अग्निः । विष्णुः ।

यो मर्त्येष्वमृतं क्रतावा देवो देवेन्द्रमर्तिनिधायि । होता यजिष्ठो मद्रा शुचर्ध्वं हव्येऽग्निर्मनुषं हर्यध्वं	१ (११)
--	--------

इह त्वं सुनो सहसो नो अद्य जातो जातो उभयौ अन्तरंगे ।
 दूत ईयसे युयुजानं कृण्व कजमुष्कान् वृषणः शुक्रांश्च २
 अत्पा वृधस्नु रोहिता दूतस्नु कृतस्य मन्यं मनसा जविष्ठा ।
 अन्तरीयसे अरुषा युजानो युष्मांश्च नृवान् विशा आ च मतां ३
 अर्यमणं वरुणं मित्रमेधा मिन्द्राविष्णू मरुतो अश्विनांत ।
 स्वर्ध्वो अग्ने सुरथः सुराधा एषु वह सुहविषे जनाय ४
 गोमौ अग्नेऽविमौ अश्वी यज्ञो नृवत्सखा सवृमिदं प्रमृष्यः ।
 इळावौ एषो अमर प्रजावान् कीर्यो रयिः पृथुबुधः सभावान् ५ [१६]

यस्तं इध्मं जभरंत सिष्विज्ञानो मुधानं वा ततपते त्वाया ।
 भुवस्तस्य स्वतर्वाः पायुरष्टे विश्वंभूमात् सीमघायत उरुण्य ६
 यस्ते भरावन्नियते विद्वन्नं निशिषन्मन्द्रमन्तिथिमुदीरन् ।
 आ वैवयुरिनर्धते दुरोणे तस्मिन् रयिर्ध्रुवो अम्नु दास्वान् ७
 यस्त्वा वृषा य उषसि प्रज्ञासात मियं वा त्वा कृणवन्त हविष्मान् ।
 अश्वो न स्वे दम आ हेम्यावान् तमंहसः पीपरो दाश्वासम् ८
 यस्तुभ्यमग्ने अमृताय दाशव कुवस्वे कृणवन्त यतस्युक ।
 न स राया शशमानो दि योषन्नेनमंहः परि वरदघायाः ९
 यस्य त्वमग्ने अध्वरं जुजोषां देवो मर्तस्य सुयितं रराणः ।
 प्रीतेदसद्धोत्रा सा यविष्ठाऽसाम् यस्य विधतो ब्रूधासः १० [१७]

चित्तिमचित्तिं चिनवद वि विद्वान् पुठेव वीता वृजिना च मतां ।
 राये च नः स्वपत्यार्यं देव दितिं च रास्वादितिमुरुष्य ११
 कविं शशासुः कवयोऽवंधा निधारयन्तो दुर्यांस्त्रायोः ।
 अतस्त्वं दृश्यौ अग्र एतान् एङ्गिः पश्येरद्धतौ अर्य एवैः १२
 त्वमग्ने वाचते सुप्रणीतिः सुतसोमाय विधते यविष्ठ ।
 रत्नं भर शशमानार्यं घृष्वे पृथु इचन्द्रमवसे चर्यणिप्राः १३
 अधा ह यद वयमग्ने त्वाया एङ्गिर्हस्तेभिश्चकूमा तनूभिः ।
 रथं न क्रन्तो अर्पसा मरिजो कृतं धेनुः सुध्य आशुषाणाः १४
 अधा मातुरुषसः सप्त विशा जायेमहि प्रथमा वेधसो नृन् ।
 विवस्पुत्रा अङ्गिरसो भवेमाऽङ्गि रुजेम धनिर्नं शुचन्तः १५ [१८] (३५)

अधा यथा नः पितरः परांसः प्रजासो अग्र क्रतमाशुषाणाः ।	
शुचीर्वयन् वीधितिमुक्थशासः क्षामा भिन्दन्तो अरुणीरप्य मन	१६
सुकर्माणः सुरुचो देवयन्तो ऽयो न देवा जनिमा धमन्तः ।	
शुचन्तो अग्निं ववृधन्त इन्द्रो मूर्धं गव्यं परिषदन्तो अगमन्	१७
आ युथेव क्षुमतिं पश्वो अरूपद् देवानां यज्जनिमान्युग्र ।	
मर्तानां चिदुर्वशीरकृमन् वृधे चिदुर्य उर्परस्यायोः	१८
अकर्म ते स्वपसो अभूम क्रतमवस्रक्षुषसो विभातीः ।	
अनूनमग्निं पुरुधा सुश्चन्द्रं देवस्य मर्मृजतश्चारु चक्षुः	१९
एता ते अग्र उचथानि वेधो ऽवोचाम कवये ता जुषस्व ।	
उच्छोचस्व कृणुहि वस्यसो नो महो रायः पुरुवार प्र यन्धि	२० [१९] (४०)

(३)

१६ धामवेवो गीतमः । अग्निः, १, इन्द्रः । विष्टुप ।

आ वो राजानमध्वरस्य रुद्रं होतारं सत्ययज्ञं रोदस्योः ।	
अग्निं पुरा तनयिकोरविता द्विरण्यरूपमवसे कृणुध्वम	१
अयं योनिश्चक्रमा यं वयं ते जायेव पर्य उग्रानी सुवासाः ।	
अर्वाचीनः परिवीतो नि षीदु मा उ ते स्वपाक प्रतीचीः	२
आश्रुण्वते अहपिताय मन्म नृचक्षसे सुमृच्छीकार्य वेधः ।	
देवाय शस्तिममृताय शंस प्रावेव सोता मधुषुद् यमीळे	३
त्वं चिन्नः शम्या अग्रे अस्या क्रतस्य बोध्यतचित् स्वाधीः ।	
कदा त उक्त्वा संधमाद्यानि कदा भवन्ति सस्या गुहे ते	४
कथा ह तद् वरुणाय त्वमग्ने कथा विवे गर्हसे कस्त आगः ।	
कथा मित्राय मीळ्वुधे पृथिव्यै ब्रह्मः कदर्यग्ने कद् भगाय	५ [२०]
कद् धिष्ण्यासु वृधसानो अग्ने कद् वाताय प्रतवसे शुर्मये ।	
परिज्मने नासत्याय क्षे ब्रह्मः कदग्ने रुद्राय नृग्ने	६
कथा महे पुष्टिभराय पूष्णे कद् रुद्राय सुमस्त्राय हविर्वे ।	
कद् विष्णवे उरुगायाय रेतो ब्रह्मः कदग्ने शरवे बृहत्यै	७ (४७)

कथा शर्षाय मरुतामृताय कथा सुरे बृहते पृच्छ्यमानः ।
 प्रति ब्रवोऽदितये तुराय सार्धा विवो जातवेदश्चिकित्वात् ८
 ऋतेन ऋतं निर्यतमीळ आ गो रामा सचा मधुमत पक्रमग्नि ।
 कृष्णा सती रुशता धासिनैषा जामर्येण पर्यसा पीपाय ९
 ऋतेन हि प्सा वृषमश्विवृक्तः पुमौ अग्निः पर्यसा पृष्ट्येन ।
 अर्षन्दमानो अवरद् वयोधा वृषा शुक्रं दुवुहे पृश्निरुधः १० [२१]

ऋतेनाहिं व्यसन् भिवन्तः समङ्गिरसो नवन्त गोभिः ।
 शुनं नरः परि वदक्षुषास माविः स्वरभवज्जाते अग्नी ११
 ऋतेन वेचीरमुता अमुक्ता अणोमिरापो मधुमद्भिरग्ने ।
 बाजी न सर्गेषु प्रस्तुभानः प्र सकृमित सधितवे दधन्युः १२
 मा कस्य यक्षं सकृमिन्द्रो गा मा वेशस्य प्रमिनतो मापेः ।
 मा भ्रातुरग्ने अनुजोर्क्कणं वे मा सख्युर्दक्षं रिपोभुजैम १३
 रक्षा णो अग्ने तव रक्षणेमी रारक्षाणः सुमस्व प्रीणानः ।
 प्रति ष्फुर वि रुज वीडुंहो जहि रक्षो महि चिद् वावृधानम् १४
 एभिर्मेव सुमना अग्ने अर्के रिमान् त्वृष्टा मन्मभिः शूर वाजान् ।
 उत ब्रह्माण्यङ्गिरो जुषस्व सं ते शस्तिर्वैवर्वाता जरेत १५
 एता विश्वा विवुषे तुम्यं वेधो नीथान्यग्ने निण्या वचांसि ।
 निवर्चना कषये काव्या न्यशंसिषे मतिमिषिप्र उक्थेः १६ [२२] (५६)

(४)

१५ वामदेवो गौतमः । रक्षोहाऽग्निः । विष्टुप ।

कृणुष्व पाजः प्रसितिं न पृथ्वीं याहि राजेवामर्षौ इमेन ।
 तृष्वीमनु प्रसितिं वृणानो ऽस्तासि विध्य रक्षसस्तपिष्ठैः १
 तव भ्रमास आश्रया पतन्त्यनु स्पृश धृषता शोशुचानः ।
 तर्प्यग्ने जुह्वा पतङ्गा नसैवितो वि सृज विष्वगुल्काः २
 प्रति स्पृशो वि सृज तूर्णितमो भवा पायुर्विशो अस्या अर्द्धवधः ।
 यो नो दूरे अचरीतो यो अ न्यग्ने माकिष्टे व्यधिरा दधर्षीत ३ (५९)

उक्ते तिष्ठ प्रत्या तनुष्व न्यमित्रौ ओपतात् निग्महेते ।
 यो नो अरार्तिं समिधान चक्रे नीचा तं धक्ष्यतसं न शुष्कम् ४
 ऊर्ध्वो मघ प्रति विध्याध्यस्म वाविष्कृणुष्व दैन्यान्यग्ने ।
 अब स्थिरा तनुहि यातुजूनां जामिमजामिं प्र मृणीहि शङ्खेन ५ [२३]

स ते जानाति सुमतिं यंविह य ईवते ब्रह्मणे गानुमरेत ।
 विश्वान्यस्मै सुदिनानि रायो द्युम्नान्युर्यो वि दुर्यो अमि द्यौत् ६
 सेवग्ने अस्तु सुमगः सुदान् यस्त्वा नित्येन हविषा य उक्थेः ।
 पिप्रीषति स्व आरुषि दुराणे विश्वेर्दस्मै सुदिना सासकिष्टिः ७
 अर्चामि ते सुमतिं घोष्यवाक् सं ते वावातां जरतामियं गीः ।
 स्वर्वास्त्वा सुरथा मर्जयन्माऽस्मे क्षत्राणि धारयेरु द्यून् ८
 इह त्वा भूर्या चरितुष त्वन् दोषावस्तर्दीविवांसमनु द्यून् ।
 क्रीळन्तस्त्वा सुमर्तसः सपेमाऽभि द्युम्ना तस्थिवांसो जनानाम् ९
 यस्त्वा स्वध्वः सुहिरण्यो अग्र उपयाति वसुमता रथेन ।
 तस्य ज्ञाता मवसि तस्य सखा यस्तं आतिथ्यमानुष्य जुजोषत् १० [२४]

ग्रहो रजामि बन्धुता वचोभि स्तन्मा पितृगोतमादन्वियाय ।
 त्वं नो अस्य वचसश्चिकिद्धि होतार्यविष्ट सुकतो दमूनाः ११
 अस्वप्रजस्तरणयः सुशेवा अतन्द्रासोऽवृका अश्रमिष्ठाः ।
 ते पायवः सध्वञ्चो निषद्याऽग्ने तव नः पान्त्वमूर १२
 ये पायवो मामतेर्यं ते अग्ने पश्यन्तो अन्धं दुरितावरक्षन् ।
 रक्ष तान् त्सुकृतो विश्ववेक्वा दिप्सन्त इद रिपवो नाहं देभुः १३
 त्वया वयं सध्वन्यस्त्वोता स्तव प्रणीत्यश्याम वाजान् ।
 जुमा शंसां सुदय सत्यताते ऽनुप्नुया कृणुह्यहयाण १४
 अया ते अग्ने समिधां विधेम प्रति स्तोमं शस्यमानं गृभाय ।
 बृहादासो रक्षसः पाह्यस्मान् द्रुहो निदो मित्रमहो अवद्यात् १५ [२५] (७१)

१५ वामदेवो गौतमः । वैश्वानरोऽग्निः । शिष्टदुप ।

- वैश्वानराय मीळ्वृषे सजोषाः कथा दाशेमाग्रये बृहद् भाः ।
 अन्ननेन बृहता वक्षथेनो प स्तभायदुपमिन्न राधः १
- मा निन्वत् य इमां मह्यं राति वेवो वृद्धी मर्त्याय स्वधावान् ।
 पाकाय गुत्सो अमृतो विचेता वैश्वानरो नृत्तमो यज्ञो अग्निः २
- सामं द्विर्वा मर्हि तिग्ममृष्टिः सहस्रं रता वृषभम्भुविष्मान् ।
 पदं न गोरपंगूळहं विविद्वा नग्निर्मह्यं प्रदु वाचन्मनीषाम् ३
- प्र तां अग्निर्बभसत् तिग्मजम्भ स्तपिष्ठेन शोचिषा यः सुरधाः ।
 प्र ये मिनन्ति वरुणस्य धाम प्रिया मित्रस्य चेतता ध्रुवाणि ४
- अभ्रातरो न योषणो व्यन्तः पतिरिषो न जनयो वुरेवाः ।
 पापासुः सन्तो अन्नता असत्या इदं पदमजनता गभीरम् ५ [१]
- इदं मे अग्रे किर्यते पावकाऽमिनते गुरुं भारं न नम्यं ।
 बृहद् वधाथ पूषता गभीरं यत्नं पृष्टं प्रयसा सप्तधातु ६
- तमिह्वेदुष संमना समानमभि कत्वा पुनती धीतिरश्याः ।
 मसस्य चर्मज्ञधि चारु पृश्ने रथे रूप आरुपितं जवारु ७
- प्रवाच्यं वचसः किं मे अस्य गुहा हितमुप निणिग वदन्ति ।
 यदुस्त्रियाणामप वारिव वन् पार्ति मियं रूपे अग्रं पदं देः ८
- इदमु त्यन्महि महामनीकं यदुस्त्रिया सचत पृष्टं गोः ।
 क्रतस्य पदे अधि वीर्यान् गुहा रघुप्यद् रघुयद् विवेद ९
- अध द्युतानः पित्रोः सखासाऽमनृत गुह्यं चारु पृश्नेः ।
 मातुपदे परमे अन्ति वद् गो वृष्णाः शोचिषः प्रयतस्य जिह्वा १० [२]
- क्रतं वोचि नर्मसा पूच्छयमानं स्तवाशसा जातवेवो यद्रीदम् ।
 त्वमस्य क्षयसि यद्गु विस्व विवि यदु द्रविणं यत् पृथिव्याम् ११
- किं नो अस्य द्रविणं कच्छ रत्नं वि नो वोचो जातवेदश्चिक्त्वान् ।
 गुहाध्वनः परमं यज्ञो अस्य रेकु पदं न निवृत्ता अगन्म १२ (८३)

का मर्यादा वयुना कच्छं वाममच्छा गमेम रघवो न वाजम् ।	
कदा नो वेवीरमृतस्य पत्नीः सूरौ वर्णेन ततनक्षुधासः ।	१३
अनिरेण वर्चसा फलवेन प्रतीत्येन कृधुनातुपासः ।	
अथा ते अग्ने किमिहा वदन्त्यनायुधास आसता सचन्ताम् ।	१४
अस्य भिये समिधानस्य वृष्णो वसोरनीकं दम् आ रुरोच ।	
रुडा वसानः सुदृशीकरूपः क्षितिर्न राया पुरुवारो अद्यौत् ।	१५ [३] (८६)

(६)

११ वामदेवो गौतमः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

ऊर्ध्व ऊ पु णो अध्वरस्य होत॒रग्रे तिष्ठ॑ वृवता॒ता यजी॑यान् ।	
त्वं हि विश्व॑मभ्यसि मन्म॒ प्र वेध॑संश्चित् तिरसि मनीषाम् ।	१
अमूरो॑ होता न्यसादि विक्ष्व॑ । अग्निर्मन्द्रो विदथेषु प्रचेताः ।	
ऊर्ध्व॑ मानुं संधितेवाग्नि॒ न्येतैव धूमं॑ स्तभायदुप॒ याम् ।	२
यता॑ सुजूर्णी रातिनीं घृताचीं प्रदक्षिणिद् वेवतातिमुराणः ।	
उबु॑ स्वरर्नवजा नाकः पश्वो॑ अनक्ति सुधितः सुमेकः ।	३
स्तीर्णे॑ बर्हिषि समिधाने अग्रा॒ ऊर्ध्वो अध्व॑र्युर्जुषाणो अस्थात् ।	
पर्यग्निः पशुपा॑ न होता त्रिविष्ट्येति॒ प्रदिष॑ उराणः ।	४
परि॑ त्मना मितद्वरेति होता॒ अग्निर्मन्द्रो॑ मधुवचा॒ कृतावा॑ ।	
द्वर्बन्त्यस्य॑ वाजिनो॒ न शोका॑ मर्यन्ते विश्वा॒ भुवना॑ यदभ्राद् ।	५ [४]
मद्रा॑ ते अग्ने स्वनीकं संहृ॒य घोरस्य॑ सतो विषुणस्य चारुः ।	
न यत् ते शोचि॑स्तमसा वरन्त॒ न ध्व॑स्मानस्तन्वी॒र्येण॑ आ धुः ।	६
न यस्य॑ सा॒ र्जनि॑ता॒ रवा॑रि॒ न मा॒तरा॑पितरा नू र्षि॑विटौ ।	
अथा॑ मित्रो न सुधितः पावको॒र्येण॑ अग्निर्दी॒वाय॑ मानुषीषु विष्टु॒ ।	७
द्विर्षं॑ पञ्च जीजन्न॒ त्संसा॑नाः स्वसारि॑ अग्निं मानुषीषु विष्टु॒ ।	
उष॑र्ध्वमथ॒र्यो॒र्येण॑ न दन्तं॒ शुक्रं॑ स्वासं पर॒शुं न ति॑ग्मम् ।	८
तव॑ त्वे अग्ने हरितो घृतघ्रा॒ रोहि॑तास ऋज्व॒ञ्चः स्व॒ञ्चः ।	
अ॒रु॒धासो॑ वृषण॒ ऋजु॑मुष्का॒ आ वे॒वता॑तिमह्वन्त वृ॒स्माः ।	९ (१५)

ये ह त्वे ते सहमाना अयासं स्वेवासो अग्रे अर्चयश्चरन्ति ।
 इयेनासो न जुवसनासो अर्थं तुविष्णुणसो मारुतं न शर्थः १०
 अकारि ब्रह्म समिधानं तुभ्यं शंसांत्युक्तं यजते व्यं धाः ।
 होतारमग्निं मनुजो नि वेदुर्नमस्यन्तं उशिजः शंसंश्वायोः ११ [५] (९७)

(७)

११ वामदेवो गौतमः । अग्निः । विष्टुप्, १ अगती, २-६ अतुष्टुप् ।

अग्रमिह प्रथमो धायि धातुमिर्होता यजिष्ठो अध्वरेष्वीड्यः ।
 यमप्रवानो भृगवो विरुरुषु र्वनेषु चित्रं विभ्वं विशोर्विदो १
 अग्रे कृश त आनुषय भुवद् देवस्य चेतनम् ।
 अधा हि त्वां जगृक्षिरे मतींसो विक्षवीड्यम् २
 क्रतावानं विचेतसं पश्यन्तो द्यामिषु स्तुभिः ।
 विभ्वेदामध्वराणां हस्कर्तारं वमेदमे ३
 आशु द्रुतं विवस्वतो विभ्वा यश्चर्षणीरभि ।
 आ जंघुः केतुमायवो भृगवाणं विशोर्विदो ४
 तसीं होतारमानुषक् चिकित्वासं नि वेदिरे ।
 रणवं पादकशोचिषं यजिष्ठं सप्त धामभिः ५ [६]

तं शम्बंतीषु मातुषु वन आ वीतमभितम् ।

चित्रं सन्तं गुहां हितं सुवेवं कूचिवृथिनम् ६

ससस्य यद् विपुला सस्मिन्मूर्धं स्तुतस्य धामन् रणयन्त वेदाः ।

महो अग्निर्ममसा रातहव्यो वेरध्वराय सवृमिहृतावां ७

वेरध्वरस्यं कृत्यानि विद्या जुमे अन्ता रोदसी संचिकित्वा ।

द्रुत ईयसे प्रदिवं उराणो विवुहरो विष आरोधनानि ८

कृष्णं त एम रुशतः पुरो मा श्वरिष्णुर्निर्विपुलादिभिः ।

यदमवीता दधते ह गभं सद्यश्चिज्जातो मवसीवुं द्रुतः ९

सद्यो जातस्य दहशानुमोजो यदस्य बातो अनुवार्ति शोचिः ।

वृणक्ति तिग्मामतसेषु जिह्वां स्थिरा यिदसां दधते वि जग्मेः १० (१०७)

तृषु यवज्ञां तृषुणां वृक्षं तृषु वृतं कृणुते यज्ञो अग्निः ।
वार्तस्य मेळिं संचते निजूर्ध्वं छाशुं न वाजयते हिन्वे अर्वां

११ [७] (१०८)

(८)

८ वामदेवो गौतमः । अग्निः । गायत्री ।

वृतं वो विभ्वेवसं हव्यवाहुममर्त्यम् । यजिष्ठमुजसे गिरा	१
स हि वेवा वसुधितिं मह्यं आरोधनं विवः । स वेवाँ एह वक्षति	२
स वेद वेव आनमं वेवाँ कृतायते वमे । वातिं मियाणि चिद वसु	३
स होता सेदु वृत्यं चिकित्वाँ अन्तरीयते । विद्वौ आरोधनं विवः	४
ते स्याम ये अग्रये ववागुह्व्यदातिभिः । य ई पुष्यन्त इन्धते	५
ते राया ते सुवीर्यैः ससवांसो वि गृण्विरे । ये अग्रा वधिरे वुवः	६
अस्मे रायो विवेर्विरे सं चरन्तु पुरुस्पृहः । अस्मे वाजांस ईरताम्	७
स विप्रश्चर्षणीनां शर्वसा मानुषाणाम् । अतिं क्षिमेव विध्यति	८ [८] (११६)

(९)

८ वामदेवो गौतमः । अग्निः । गायत्री ।

अग्नें वृळ मह्यं अस्ति य ईमा वेवयुं जनम् । इयेथं बर्हिषासवम्	१
स मानुषीषु वृळमो विष्णु प्रावीरमर्त्यः । वृतो विभ्वेवां मुवत्	२
स सद्य परि णीयते होता मन्द्रो विर्विष्टिषु । उत पोता नि रीदति	३
उत ग्रा अग्रिरध्वर उतो गृहपतिर्वमे । उत मृगा नि रीदति	४
वेषि हांघ्वरीयता मुपवक्ता जनानाम् । इव्या च मानुषाणाम्	५
वेपीद्वस्य वृत्यं । यस्य जुजोषो अध्वरम् । इव्यं मर्तस्य वोळ्वेषे	६
अस्माकं जोष्यध्वर अस्माकं यज्ञमङ्गिरः । अस्माकं गृणुषी हवम्	७
प्रतिं ते वृळमो रयो अस्माँ अंभोतु विभ्वतः । येन रक्षंसि वृक्षुषः	८ [९] (११४)

(१०)

८ वामदेवो गौतमः । अग्निः । यदंपक्तिः, ४, ६, ७, उज्जिन्वा, ५ महापदंपक्तिः, ८ उज्जिन्व ।

अग्ने तम्रघा—ऽइवं न स्तोमैः कृतुं न मद्रं हविस्पृशाम् । ऋष्यामां तु ओर्हिः १
अधा हांग्ने कर्तोर्भद्रस्य वक्षस्य साधोः । रथीकृतस्य वृद्धो वमूय २ (११६)

एभिर्नो अर्कैर्मवा नो अर्वाङ् स्वर्णं ज्योतिः । अग्ने विश्वेभिः सुमना अनीकैः ३
 आभिष्टे अद्य गीर्भिर्गुणन्तो अग्ने दाशेम । प्र ते दिवो न स्तनयन्ति शुष्माः ४
 तव स्वाविष्ठा अग्ने संहृदि रिदा चिदहं इदा चिदुक्तोः । श्रिये रुक्मो न रोचत उपाके ५
 घृतं न पूतं तनूरिपाः शुचि हिरण्यम् । तत ते रुक्मो न रोचत स्वभावः ६
 कृतं चिद्धि प्मा सनेमि द्वेषो अग्रं इनोषि मतीत । इत्था यज्ञमानादृतावः ७
 शिवा नः सख्या सन्तु भ्रात्रा अग्रं देवेषु युष्मे । सा नो नामिः सदर्ने सस्मिन्नूर्धन ८ [१०] (१३८)

(११)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० ११-११]

६ वामदेवो गौतमः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

भद्रं ते अग्ने सहसिन्ननीकमुपाक आ रोचते सूर्यस्य ।
 रुशद् वृशे दृशे नक्तया चिदरक्षितं दृश आ रूपे अन्नम् १
 वि पाह्यग्ने गृणते मनीषां खं वेपसा तुविजात स्तवानः ।
 विश्वेभिर्यद् वावनः शुक्र देवैस्तन्नो रास्व सुमहो भूग्नि मन्म २
 त्वदग्ने काव्या त्वन्मनीषा स्त्ववुक्था जायन्ते राध्यानि ।
 त्वदेति द्रविणं वीरपेशा इत्थाधिये वृशुषे मन्याय ३
 त्वद् वाजी वाजंभरो विहाया अभिष्टिकृज्जायते सत्यशुष्मः
 त्वद् रयिर्वृवजूतो मयोभु स्त्ववृशुजुवौ अग्ने अर्वा ४
 त्वामग्ने प्रथमं देवयन्तो देवं मतीं अमृत मन्द्रजिह्वम् ।
 द्वेषोयुतमा विवासन्ति धीभिर्दमनसं गृहपतिममूरम् ५
 आरे अस्मदमतिमारे अंह आरे विश्वां दुर्मतिं यज्ञिपासि ।
 कोषा शिवः संहसः सुनो अग्ने यं देव आ चित सचसे स्वस्ति ६ [११] (१३८)

(१२)

६ वामदेवो गौतमः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

यस्त्वामग्ने इनर्धते यतयुक् त्रिस्ते अन्नं कृणवत् सस्मिन्नहं
 स सु शुक्लेभ्यस्तु प्रसक्षत तव क्रत्वा जातवेदश्चित्त्वान् १
 इध्मं यस्ते जमरच्छधमाणो महो अग्ने अनीकमा संपर्यन् ।
 स ईधानः प्रति कोषामुषासं पुष्यन् रयिं सचते प्रक्षमिन्नान् २ (१४०)

अग्निरीशे बृहतः क्षत्रियस्या—ऽग्निर्वाजस्य परमस्य रायः । वधाति रत्नं विधत्ते यविष्ठो व्यानुषङ्गार्थीय स्वधावान्	३
यच्चिद्धि ते पुरुषत्रा यविष्ठा—ऽविसिभिश्चकृमा कच्चिदागः । कृषी प्वस्मौ अक्षरं नमो व्येनासि शिथ्यो विष्वगग्रे	४
महश्चिदग्न एनसो अभीक ऊर्वाद देवानामुत मर्त्यानाम् । मा ते सखायः सवृमिद रिषाम यच्छा तोकाय तनयाय शं योः	५
यथा ह त्यद वंसवो गौर्यं सितं यदि शिताममुञ्चता यजत्राः । एवो प्वस्मन्मुञ्चता व्यहः ५ तार्यशे प्रतरं न आयुः	६ [१२] (२४४)

(१३)

५ यामदेवो गौतमः । अग्निः । (लिङ्गोक्तदेवता इति पदे) । त्रि० ३ ।

प्रत्यग्निरुषसामग्रमग्न्यद विभानीनां भुमनां सतुधेयम् । यातमश्विना सुकृतो दुरोण—मुत सूर्यो ज्योतिषा देव इति	१
ऊर्ध्वं भानुं संविता देवो अश्वेद इप्सं दर्विध्वद गवियो न सत्वा । अनु वतं वरुणो यन्ति मित्रो यत सूर्यं दिव्यारोहयन्ति	२
यं सीमकृण्वन् तमसि विपृचं भुवक्षेमा अनावस्यन्तो अर्थम् । तं सूर्यं हरितः सप्त यहीः स्पशं विश्वस्य जगतो वहन्ति	३
वहिष्ठेमिर्विहरं यासि तन्तुं मवव्ययस्मिन् देव वस्य । दर्विध्वतो रश्मयः सूर्यस्य चर्गवापुस्ततो अण्डदन्तः	४
अनावतो अविदन्तः कथायं ज्योतिषातो पथते न । कथां याति स्वयया वो ददर्श त्रि० ३०० या सधृतः पाणि भादेव	५ [१३] (२४५)

(१४)

५ यामदेवो गौतमः । अग्निः । (लिङ्गोक्तदेवता इति पदे) । त्रि० ३ ।

प्रत्यग्निरुषसामग्रमग्न्यद विभानीनां भुमनां सतुधेयम् । आ नासत्यो रुषाया रश्मिः यं यजन्तं तो यातयावद	१
ऊर्ध्वं केतुं संविता देवो अश्वेद ज्योतिर्विष्वस्य सूर्याय कृण्वन् । आमा द्यावापृथिवी अन्तरिक्षं वि सूर्यो दिविभिश्चेकितानः	२ (२४६)

आवहन्त्यरुणीज्योतिषाणां न्मही चित्रा रश्मिभ्यश्चेकिताना ।	
प्रबोधयन्ती सुवितार्य देव्यु । चा ईषते सुयुजा रथेन	३
आ वां वहिष्ठा इह ते वहन्तु रथा अश्वास उपसो व्युष्टौ ।	
इमे हि वां मधुपेयाय सोमा अस्मिन् यज्ञे वृषणा मादयेथाम	४
अनायतो अनिबद्धः कथाय न्यकुत्तानोऽव पद्यते न ।	
करा याति स्वधया को वंदश विवः स्कम्भः समुतः पाति नार्कम्	५ [१४] (१५४)

(१५)

१० वामदेवो गौतमः । अग्निः, ७-८ सोमकः साहदेव्यः, ९-१० अभिनौ । गायत्री ।

अग्निर्होता नो अध्वरे वाजी सन् परि णीयते । देवो देवेषु यज्ञियः	१
परि त्रिविष्टरध्वरं यात्यग्नी रथारिव । आ देवेषु प्रयो दधत	२
परि वाजपतिः कवि रग्निर्व्यान्यकमीत । दधद रत्नानि वृशुषे	३
अयं यः सृज्ये पुरो देववाते समिध्यते । द्युमां अमित्रवर्म्मनः	४
अस्य वा वीर ईवतोऽग्नेरीक्षित मर्त्यः । विरमजर्मम्य मीळुषः	५ [१५]
तमर्वन्तं न सानसि मरुषं न विवः शिशुम् । समृज्यन्ते विवर्दिवे	६
बोधयन्मा हरिभ्यां कुमारः साहदेव्यः । अच्छा न हूत उर्वरम्	७
उत त्या यजता हरीं कुमारात् साहदेव्यात् । प्रयता सद्य आ वदे	८
पुष वां देवावश्विना कुमारः साहदेव्यः । मीर्धागुरस्तु सोमकः	९
तं पुषं देवावश्विना कुमारः साहदेव्यम् । मीर्धागुषं कृणोतन	१० [१६] (१५४)

(१६)

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । विश्वरूपः ।

आ सत्यो यातु मघवीं ऋजीषी द्रवन्त्वस्य हरय उप नः ।	
तस्मा इवन्धः सुषुमा सुवक्ष मिहाभिपित्वं करते गृणानः	१
अव स्य शूराध्वनो नान्ते अस्मिन् नो अद्य सर्वने मन्वर्ध्व ।	
शंसांत्युक्थमुशनेव वेधा भिक्तितुषे असुर्याय मन्म	२
कविर्न निण्यं विद्वथानि साधन् वृषा यत् सेकं विपिणानो अर्वात ।	
विष इत्था जीजनत सप्त काक नत्वा चिच्चक्रुर्वयुनां गृणन्तः	३ (१५७)

स्वर्ग्यं वेदिं सुदृशीकर्मैर्—महि ज्योतीं रुरुचुर्यद्भु वस्तोः । अन्धा तमांसि दुषिता विचक्षे नृभ्यश्चकार नृतमो अभिष्टौ ववक्ष इन्द्रो अमितमृजीं च्युतं मे आ पमौ रोदसी महित्वा । अतश्चिदस्य महिमा वि रच्यमि यां विश्वा भुवना बभूव	४ ५ [१७]
विश्वानि शक्रो नर्याणि विद्वानपो रिरेच सखिमिनिकामैः । अश्मानं विद ये बिभिमिदुर्वचोभिर्ब्रजं गोमन्तमुशिजो वि ववुः अपो वुजं वव्रिवांसं पगाहन् प्रावन् ते वज्रं पृथिवी मचेताः । प्राणींसि समुद्रियाण्यैरोः पतिर्भवच्छवसा शूर धृष्णो अपो यददि पुरुहूत दर्वं गविर्भुवन् सर्गमा पुर्वं ते । स नो नेता वाजमा दर्पि भूरि गोत्रा रुजन्नद्विरोमिर्गृणानः अच्छा क्विं नृमणो गा अमिष्टौ स्वर्षता मघवन्नाधमानम् । ऊतिभिस्तमिषणो द्युमर्हती नि मायावानब्रह्मा दस्युरन्तं आ दस्युघ्ना मनसा याह्यस्त्वं भुवन् ते कुत्सः सख्ये निकामः । स्वे योनीं नि पदन्तं सरुणा वि वां चिकित्सद्वत्चिद्भ नारीं	६ ७ ८ ९ १० [१८]
यासि कुत्सेन सरथमवस्यु स्तोदो वारस्य हयौरीशानः । ऋज्वा वाजं न गध्वं युयूषन् कविर्यदहन् पापय भूषान् कुत्साय शुष्णमशुषं नि बर्हीः प्रपित्वे अह्नः कुर्यवं सहसा । सद्यो दस्युन् प्र मृण कुत्स्येन प्र सूर्यचक्रं ब्रूहतादुभीकं । त्वं पिपुं मृगंयं शुशुवांसं भृजिभ्वने वैदधिनायं रन्धीः । पञ्चाशत् कृष्णा नि वपः सहस्रा ऽत्कं न पुरां जरिमा वि वदः सूर उपाके तन्वं दधानो वि यत् ते चेत्यमृतस्य वर्षः । भृगो न हस्ती तर्विषीमुषाणः सिंहो न भीम आयुधानि बिभ्रन्त इन्द्रं कामा वसुयन्तो अगमन् त्वर्षमीच्छे न सर्वने चकानाः । अवस्यवः शशमानास उवथै रोको न रणवा सुदृशीव पुष्टिः तमिद् व इन्द्रं सुहर्षं हुवेम यस्ता चकार नर्यां पुरुणि । यो मार्वते जरिजे गध्वं चिन्मक्षु वाजं भरति स्पर्हाराधाः तिग्मा यवन्तरशनिः पताति कस्मिञ्चिच्छूर मुहुके जनानाम् । धोरा यदयं समृतिर्भवा त्यध स्मा नस्तन्वा बोधि गोपाः	११ १२ १३ १४ १५ [१९] १६ १७ (१८१)

मुषोऽविता वामदेवस्य धीनां मुषः सखावुको वार्जसातौ । त्वामनु प्रमतिमा जगन्मो रुशंसो जरित्रे विश्वधं स्याः	१८
एमिर्नुमिरिन्द्र त्वापुमिन्द्रा मधवाग्निर्मधवन् विश्वं आजौ । द्यावो न युक्तेरमि सन्तो अर्यः क्षपो मदेम शरदश्च पूर्वीः	१९
एवेदिन्द्राय वृषमाय वृष्णे ब्रह्माकर्म भृगवो न रथम् । नू चिद् यथा नः सखा वियोष दसन्न उग्रोऽविता तनूपाः	२०
नू हुत इन्द्र नू गुणान इधं जरित्रे नद्योऽं न पीपेः । अकारि ते हरिवो ब्रह्म नव्यं धिया स्याम रध्यः सदासाः	२१ [२०] (१८५)

(१७)

२१ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, १५ एकपदा विराट् ।

त्वं मूर्ध्नो इन्द्र तुभ्यं ह क्षा अनु क्षत्रं मंहनां मन्यत द्यौः । त्वं वृत्रं शर्षसा जघन्वान् त्सुजः सिन्धूरहिना जघ्रसानान्	१
तव त्विषो जनिमन् रेजत द्यौ रेजद् भूमिर्मियसा स्वस्य मन्योः । ऋचायन्तं सुभ्यः पर्वतास आर्वन् धन्वानि सरयन्त आपः	२
भिनद् गिरिं शर्षसा वज्रोमेष्य भाविष्णवानः सहसान ओजः । वर्षाद् वृत्रं वज्रेण मन्वसानः सरस्वापो जवसा हतवृष्णीः	३
सुवीरस्ते जनिता मन्यत द्यौ रिन्द्रस्य कृता स्वपस्तमो भूत । य ई जजान स्वर्गे सुवज्र मनपच्युतं सवसो न भूमं	४
य एक इक्ष्वावयति प्र भूमा राजा कृष्टीनां पुरुहूत इन्द्रः । सत्यमेतमनु विश्वे मदन्ति राति देवस्य गुणतो मघोनः	५ [२१]

सत्रा सोमा अमवस्यस्य विश्वे सत्रा मदासो बृहतो मर्विषाः । सत्राभ्यो वसुपतिर्वसूनां वज्रे विश्वा अधिधा इन्द्र कृष्टीः	६
त्वमर्धं प्रथमं जायमानो ऽमे विश्वा अधिधा इन्द्र कृष्टीः । त्वं मतिं प्रवत आशयान् भा वज्रेण मधवन् वि वृक्षः	७
सत्राहणं दापुषि तुभ्रमिन्द्रं महामपारं वृषमं सुवज्रम् । इन्ता यो वृत्रं सनितोत वार्ज दातां मवानि मधवा सुराधाः	८ (१९३)

अयं वृत्तश्चातयते समीचीनं आजिषु मघवां शृण्व एकः ।
 अयं वार्जं भरति यं सनोत्यस्य मियासः सख्ये स्याम ९
 अयं शृण्वे अध जयंस्तुत म सयमुत प्र कृणुते युधा गाः ।
 यदा सत्यं कृणुते मन्युमिन्द्रो विश्वं द्रुव्हं मयत् एजं वस्मात् १० [२२]

समिन्द्रो गा अजयत् सं हिरण्णा समंश्चिया मघवा यो हं पूर्वीः ।
 एमिनुमिर्नृतमो अस्य शाकै रायो विमक्ता संभरश्च वस्वः ११

कियत् स्विन्द्रो अप्येति मातुः कियत् पितुर्जनितुर्यो जजान ।
 यो अस्य शुभं मुहुकैरियति वातो न जूतः स्तनयंद्भिरेः १२

क्षियन्तं त्वमक्षियन्तं कृणोतीर्यति रेणुं मघवां समोहम् ।
 विमञ्जुनरशर्निमौ इव द्यौ हत स्तोतारं मघवा वसौ धात १३

अयं ऋकभियणत् सूर्यस्य न्येतशं रीरमत ससृमाणम् ।
 आ कृष्ण ई जुहुराणो जिघति त्ववो बुधे रजसो अश्व योनीं १४

असिक्न्यां यजमानो न होतां १५ [२३]

गव्यन्त इन्द्रं सखाय विमं अश्वायन्तो वृषणं वाजयन्तः ।
 जनीयन्तो जनिवामक्षितोति मा क्यावयामोऽवृते न कोशम १६

ज्ञाता नो बोधि दृष्टान आपि रभिरूयाता मर्हिता सोम्यानाम् ।
 सखा पिता पितृतमः पितृणां कर्तेषु लोकमुंशते वयोधाः १७

सखीयतामविता बोधि सखां गुणान इन्द्र स्तुवते वयो धाः ।
 वयं ह्या ते चकुमा सबाध आभिः शमीभिर्महयन्त इन्द्र १८

स्तुत इन्द्रो मघवा यज्जं वृत्रा मूरीण्येको अप्रतीनि हन्ति ।
 अस्य प्रियो जरिता यस्य शर्म न किर्तुवा वारयन्ते न मर्ताः १९

एवा न इन्द्रो मघवा चिरन्दी करत् सत्या चर्षणीधृवन्वा ।
 त्वं राजां जुनुषां धेष्टस्ते अधि श्रवो मार्हिन् यज्जिरे २०

नू हत इन्द्र नू गुणान इयं जरित्रे नद्योऽहं न पीयेः ।
 अकारि ते हरिषो ब्रह्म नव्यं धिया स्याम रुच्यः सवासाः २१ [२४] (१०६)

(१८)

११ वामदेवो गौतमः, १ इन्द्रः ४ (उत्तरार्धस्य), ७ भद्रिः ।

१ वामदेवः, १-४ (पूर्वार्धस्य), ८-११ इन्द्रः, ४ (उत्तरार्धस्य),

७ वामदेवः । त्रिष्टुप् ।

- अयं पन्था अनुवितः पुराणो यतो देवा उदजायन्त विश्वे ।
 अतांभिदा जनिषीष्ट प्रवृद्धो मा मातरममुया पत्तवे कः १
- नाहमतो निरया दुर्गहैतत् तिरश्चता पार्श्वान्निर्गमाणि ।
 बह्वानि मे अकृता कर्त्वीनि युध्यै त्वेन सं त्वेन पृच्छे २
- परायती मातरमन्वचष्ट न नानु गान्पनु नू गमानि ।
 त्वद्गृहे अपिबत् सोममिन्द्रः शतधन्यं चम्बोः सुतस्य ३
- किं स ऋधक् कृणवद् यं सहस्रं मासो जभारं शरदश्च पूर्वीः ।
 नही न्वस्य प्रतिमालभस्त्य त्तजतिष्ठत ये जनित्वाः ४
- अवद्यामिष मन्यमाना पुहक-रिन्द्रं माता वीर्येणा न्यूटम् ।
 अथोदस्थात् स्वयमत्कं वसन्त आ रोदसी अपृणाज्जायमानः ५ [२५]
- एता अर्धन्धललामवन्ती कृतायरीरिव संक्रोशमानाः ।
 एता वि पृच्छ किमिदं मनन्ति कमापो अर्द्रि परिधिं रुजन्ति ६
- किमु चिदस्मै निषिद्धो मजन्ते न्द्रस्यावद्यं दिधिषन्त आपः ।
 ममैतान् पुत्रो महता वधेन वृत्रं जघन्यो असृजद् वि सिन्धून् ७
- ममच्छन त्वा युवतिः परास ममच्छन त्वा कुषवा जगार ।
 ममच्छिदापः शिशवे ममृष्टु ममच्छिदिन्द्रः सहसोदतिष्ठत् ८
- ममच्छन ते मघवन् व्यसो निविधिष्वो अप हनू जघान ।
 अधा निर्विन्दु उत्तरो बभूवा-च्छिरो व्रासस्य सं पिणगवधेन ९
- गृष्टिः संसृष्ट स्थविरे तदागा-मनाधूप्यं वृषमं तुष्टमिन्द्रम् ।
 अरीकृष्टं वत्सं चरथाय माता स्वयं गातुं तन्व इच्छमानम् १०
- उत माता मक्षिमन्वधेन-कृमी त्वा जहति पुत्र देवाः ।
 अथाववीद् वृत्रमिन्द्रो हनिष्यन् त्सर्वे विष्णो वितरं वि क्रमस्य ११ (११७)

कस्ते मातरं विधवामचक्र - च्छुयुं कस्त्वामजिघांसवन्तम् ।	
कस्ते देवो अधि माहूर्तिं आसीद् यत् प्राक्षिणाः पितरं पाकुमुह्यं	१२
अवन्त्यां शुनं आन्त्राणि पेचे न देवेषु विविदे मर्हितारम् ।	
अपश्यं जायाममहीयमाना - मर्धा मे ह्येनो मध्वा जमार	१३ [२६] (२१९)

[षष्ठोऽध्यायः ॥६॥ व० १-३०]

(१९)

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिशुप ।

एवा त्वामिन्द्र वज्रिभ्रन्न विश्वं देवासः सुहवास ऊमाः ।	
महामुभे रोदसी वृद्धमृष्यं निरेकमिदं वृणते वृत्रहत्ये	१
अवासृजन्त जिह्वयो न देवा भुवः सम्राजिन्द्र सत्ययोनिः ।	
अहन्नाहिं परिशयानमर्णः प्र वर्तनीररक्षो विश्वधेनाः	२
अतृप्णुवन्तं विपतमबुध्य - मबुध्यमानं सुषुपाणमिन्द्र ।	
सप्त प्रति प्रवत आशयान् - महिं वज्रेण वि रिणा अपर्वन्	३
अक्षोदयच्छवसा क्षामं बुध्रं वार्षां वातस्तविषीभिरिन्द्रः ।	
हृळहान्यैर्भादुशमान ओजो ऽवाभिनत् क्रकुभः पर्वतानाम	४
अभि प्र दंष्ट्रजर्नयो न गर्भं रथां ह्य प्र ययुः साकमद्रयः ।	
अतप्यो विसृत् उज्ज ऊर्मीन् त्वं वृतां अरिणा इन्द्र सिन्धून्	५ [१]

त्वं महीमवर्निं विश्वधेनां तूर्वीतय वृष्याय क्षरन्तीम् ।	
अरमयो नमसैजवर्णः सुतरणौ अकृणोरिन्द्र सिन्धून्	६
प्राग्रुवो नमन्वोऽ न वक्ता ध्वस्त्रा अपिन्वद् युवतीकृतज्ञाः ।	
धन्वान्यज्रौ अपृणक् तृषाणौ अधोगिन्द्रः स्तयोऽं वंसुपत्नीः	७
पूर्वोरुषसः शरदश्च गृतां वृत्रं जघन्वो अमृजद् वि सिन्धून् ।	
परिछिता अतृणद् बह्वधानाः सीरा इन्द्रः सवितवे पृथिव्या	८
वज्रीभिः पुत्रमग्रुवो अकृान् निवेशनाद्धरिव आ जमर्थ ।	
व्युन्धो अरुयवर्हिमाववानो निर्मूदुस्त्रच्छित् समरन्त पर्वं	९
प्र ते पूर्वाणि करणानि विभ्रा - ऽऽविह्वौ आह विदुषे करांसि ।	
यथायथा वृष्ण्यानि स्वगृता ऽपांसि राजन् नर्याविवेषीः	१०
नू द्रुत इन्द्र नू गृणान इधं जरित्रे नद्योऽ न पीपिः ।	
अकारि ते हरिवो ब्रह्म नव्यं धिया स्याम रथ्यः सवृत्ताः	११ [२] (२३०)

(१०)

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

आ न इन्द्रो ब्रूयाद न आसा - दंभिष्टिक्कृदवसे यासदुग्रः ।
 ओजिष्ठेभिर्नृपतिर्वज्रबाहुः संगे समत्सु तुर्वणिः पृतन्यून १
 आ न इन्द्रो हरिर्मियात्वच्छा - ऽर्वाचीनोऽवसे राधसे च ।
 तिष्ठानि वज्री भ्रघवा विरप्ता - मं यज्ञमनु नो वाज्रंसातौ २
 इमं यज्ञं त्वमस्माकमिन्द्र पुनो दधत् सनिष्यसि कर्तुं नः ।
 श्वघ्नीवं वाजिनं त्सनये धनानां त्वया वयमयं आजि जयेम ३
 उशस्तु पु णः सुमनां उपाके सोमस्य नु सुधृतस्य स्वधावः ।
 पा इन्द्र प्रतिभृतस्य मध्वः समन्धसा ममदः पृष्टयेन ४
 वि यो ररप्ता ऋषिभिर्नवेभि - र्वृक्षा न पक्वः सृण्यो न जेता ।
 मर्यो न योषाममि मन्यमानो ऽच्छा विवक्षि पुरुहूतमिन्द्रम ५ [३]

गिरिर्न यः स्वतर्षां क्रुष्व इन्द्रः सनादेव सहसे जात उग्रः ।
 आर्षतां वज्रं स्थविर् न मीम उद्रेव कोशं वसुना न्युष्टम् ६
 न यस्य वर्ता जनुषा न्वस्ति न राधस आमरीता भ्रघस्य ।
 उद्वावृषाणस्तविषीव उग्रा - ऽस्मभ्यं वद्धि पुरुहूत रायः ७
 ईक्षं रायः क्षयस्य चर्षणीना - मुत व्रजमपवर्तासि गोनाम् ।
 शिक्षानरः समिधेषु प्रहावान् वस्वो राशिमभिनेतासि भूरिम ८
 कया तच्छृण्वे शक्या शर्बिष्ठो यया कृणोति मुहु का चिहृष्वः ।
 पुरु वाशुषे विचयिष्ठो अंहो ऽथा दधाति द्रविणं जरित्रे ९
 मा नो मर्धीरा भंरा वृद्धि तन्नः प्र वाशुषे दातवे भूति यत् ते ।
 नव्यं वृष्णे शस्ते अस्मिन् त उक्थे प्र ब्रवाम वयमिन्द्र स्तुवन्तः १०
 नू द्रुत इन्द्र नू गुणान इषं जरित्रे नद्योऽं न पीपिः ।
 अकारि ते हरिषो ब्रह्म नव्यं धिया स्याम रथ्यः सदासाः ११ [४] (१४१)

(११)

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

आ यात्विन्द्रोऽवस उर्ष न इह स्तुतः संधमादस्तु शूरः ।
 वावृषानस्तविषीयस्य पूर्वा - द्यौर्न क्षत्रमभिभूति पुण्यात् १ (१४२)

तस्येविह स्तवथ वृष्ण्यानि तुविद्युन्नस्यं तुविराधसो नृन् ।
यस्य कर्तुर्विद्योऽं न सन्नाद् साह्वान् तरुत्रो अभ्यस्ति कृष्टीः २
आ यात्विन्द्रो विव आ पृथिव्या मक्षु संमुद्रावुत वा पुरीषात् ।
स्वर्णरादवसे नो मरुत्वान् परावतो वा सदर्नाहृतस्य ३
स्थूरस्य रायो वृहतो य ईशे तमु दवाम विवथेप्विन्द्रम् ।
यो वायुना जयति गोमतीषु प्र धृष्ण्या नयति वस्यो अच्छ ४
उप यो नमो नमसि स्तमाय - भिर्यति वाचं जनयन् यजध्वे ।
ऋत्नसानः पुरुवार उक्ष्वे - रेन्द्रं कृण्वीत सदर्नेषु होता ५ [५]

धिषा यदि धिषण्यन्तः सरण्यान् त्सर्वन्तो अद्रिमौशजस्य गोहे ।
आ दुरोषाः पास्त्यस्य होता यो नो महान् त्सर्वरणेषु वाङ्मिः ६
सन्ना यदी भार्वरस्य वृष्णः सिषक्ति शुष्मः स्तुवते भराय ।
गुहा यदीमौशजस्य गोहे प्र यद् धिये प्रायसे मदाय ७
वि यद् वरांसि पर्वतस्य वृष्णे धर्मोभिर्निन्वि अपां जवांसि ।
विवद् गौरस्य गवयस्य गोहे यत्री वाजाय सुध्वोऽं वहन्ति ८
मदा ते हस्ता सुकृतोत पाणी प्रयन्तारा स्तुवते राध इन्द्र ।
का ते निषत्तिः किमु नो ममत्ति किं नोदुदु हर्षसे दातवा उं ९
एवा वस्य इन्द्रः सत्यः सन्ना - कृन्तं वृत्रं वरिधः पूरवे कः ।
पुरुद्वुत कृत्वा नः शग्धि रायो भक्षीय तेऽर्वसो वैव्यस्य १०
नू द्रुत इन्द्र नू गुणान इषं जरित्रे नद्योऽं न पीयिः ।
अकारि ते हरिवो बह्व नव्यं धिया स्याम रथ्यः सन्नासाः ११ [६] (२५२)

(१२)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥ सू० २२-३२]

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

यक्ष इन्द्रो जुजुषे यक्ष वष्टि तक्षो महान् करति शुष्मया चित् ।
बह्व स्तोमं मधवा सोममुक्था यो अश्मानं शर्वसा बिभ्रुवेति १
वृषा वृषन्धि चतुरभिमस्य - क्षुणो बाहुभ्यां नृतमः शचीवान् ।
भ्रिये परुष्णीमुषमाण ऊर्णा यस्याः पर्वाणि सख्याय विव्ये २
यो वेवो वेवतमो जायमानो महो वाजैर्भिर्महाङ्गिश्च शुष्मैः ।
दधानो वज्रं बाह्वोरुशन्तं धाममेन रेजयत् प्र भूम ३ (२५५)

विश्वा रोधांसि भवतश्च पूर्वी- द्यौर्ऋष्याजनिमन् रेजत क्षाः । आ मातरा भरति शुष्म्या गो- नृवत् परिज्मन् नोनुवन्त क्षाताः ता तू तं इन्द्र महतो महानि विश्वेष्चित सवनेषु भवाच्या । यच्छूर धृष्णो धृषता दधृष्या- नहिं वज्रेण शवसाविवेशीः	४
ता तू तं सत्या तुविनुमण विश्वा प्र धेनवः सिधते वृष्या उदाः । अथा ह त्वद् वृषमणो मियाणाः प्र सिन्धवो जवसा चक्षमाव अत्राह ते हरिबस्ता उं वेवी- र्वोभिरिन्द्र स्तवन्त स्पर्ताः । यत् सीमनु प्र मुचो बद्धयाना वीर्षोमनु प्रसिति रथनुवर्ष पिपीले अंशुर्मद्यो न सिन्धु- रा त्वा शर्मी शशमानस्य शरिताः । अस्मद्यं क शुशुचानस्य यम्या आशुने रधिः तुष्योर्जसु गोः अस्मे वर्षिष्ठा कृणुहि ज्येष्ठा नृमणानि स्रवा सहो र्होति । अस्मभ्यं वृत्रा सुहनानि रन्धि जहि वर्षर्कुमुषो गर्त्यं य अस्माकमित सु कृणुहि त्वमिन्द्रा- अस्मभ्यं पित्रो उर्व क्षाति क्षाताः । अस्मभ्यं विश्वा इषणः पुरंधी- रस्माकं सु मेषवन वीधि शुंकाः तू द्रुत इन्द्र नू गृणान इषं जरित्रे नद्योर्ऋ न पीपेः । अकारि ते हरिवा ब्रह्म नव्यं शिया स्याम रथ्यः स्रवासा	५ ६ ७ ८ ९ १० ११ [१] (२६३)

(१३)

१६ बामदेवो गौतमाः । इन्द्रा, ७ । १० अने पा । विश्वेभ्यः ।

कथा महामधुघ्न करुण होतु- पूर्वो जुषाणो अग्नि सोममूर्धनः । पिबन्मुक्षानो जुषाणो अन्धो वयश्च क्रुध्यः शुशुते पयसा को अस्य वीरः सधमावसाप स्यानेश सुमतिभिः तो अस्य । कवस्य चित्रं चिकिते कद्वती वृक्षे भुवः स्रवासास्य सद्योः कथा शृणोति हृयमानमिन्द्रः कथा शृण्वस्यसास्य देव । को अस्य पूर्वोरुपमातयो ह कथेनमाहुः पपुंरि जहि कथा सदाधः शशमानो अस्य नशदधिः हृषिणं दीपिता । देवो मुवक्षवेवा म क्रतातां नमो जगृध्वो अग्नि यज्जुजोषत कथा कवस्या उषसो व्युष्टी देवो मर्तस्य स्रवां जुजोष । कथा कवस्य स्रवां ससिन्धो ये अक्षिप्त कामं स्रपुर्जं ततश्चे	१ २ ३ ४ ५ [१] (२६४)
--	-----------------------------------

किमादमंत्रं सख्यं सखिभ्यः कदा नु ते भ्रात्रं प्र ब्रवाम ।	
भिये सुदृशो वपुस्स्य सर्गाः स्वर्णं चित्रतममिष आ गोः	६
मुहं जिघांसन् ध्वरसमनिन्द्रां तेतिक्ते तिग्मा तुजसे अनीका ।	
ऋणा खिद यत्र ऋणया न उग्रो दूरे अज्ञाता उषसो ब्रह्माधे	७
ऋतस्य हि गुरुधुः सन्ति पूर्वी - ऋतस्य धीतिर्वृजिनानि हन्ति ।	
ऋतस्य श्लोको बधिरा तंतर्षु कर्णा बुधानः शुचिमान आयोः	८
ऋतस्य ह्रव्हा धरुणानि सन्ति पुरुणि चन्द्रा वपुषे वपुषि ।	
ऋतेन वीर्यमिषणन्त पृक्षं ऋतेन गावं ऋतमा विवेशुः	९
ऋतं येमान ऋतमिदं वनोत्यु - तस्य शुष्मंस्तुरया उं गव्युः ।	
ऋताय पृथ्वी बहुले गमिरे ऋताय धेनू परमे दुहाते	१०
न द्रुत इन्द्र न गृणान इषं जरित्रे नद्योदु न पीपिः ।	
अकारि ते हरिवो ब्रह्म नय्यं धिया स्याम रथ्यः सदासाः	११ [१०] (१७४)

(१४)

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिदृष्टः १० अनुष्टुप् ।

का सुदृतिः शर्वसः सनुमिन्द्र - मर्वाचीनं राधंस आ ववर्तत ।	
वृदिहि वीरो गृणते वसुनि स गोपतिर्निषिधां नो जनासः	१
स वृत्रहत्ये हव्यः स ईडयः स सुदुत इन्द्रः सत्यराधाः ।	
स यामन्ना मघवा मर्याय बह्मण्यते सुष्वये वरिवो धात	२
तमिन्नो वि ह्वयन्ते समीके रिंरिकांसस्तन्वः कृण्वत त्राम् ।	
मिथो यत् त्यागमुभयांसो अगमन् नरस्तोकस्य तनयस्य सातो	३
क्रतूयन्ति क्षितयो योग उग्र - ऽऽशुषाणासो मिथो अर्णसातो ।	
सं यद् विशोऽवब्रुवन्त युष्मा आदिक्षेम इन्द्रयन्ते अमीकं	४
आदिद्व नेम इन्द्रियं यजन्त आदित् प्रक्तिः पुरोळाशं रिचिष्यात् ।	
आदित् सोमो वि पंपृच्यावसुष्प्री - नादिज्जुजोष वृषमं यजध्वे	५ [११]

कृणोत्यस्मै वरिवो य इत्ये - न्द्राय सोममुशते सुनोति ।	
समीचीनेन मनसाविदेनन् तमित् सखायं कृणुते समत्सु	६ (२८०)

य इन्द्राय सुनवत् सोममद्य पचात् एकीकृत भुजातिं धानाः ।	
प्रति मनायोरुचषानि हयन् तस्मिन् दधद् वृषणं शुष्ममिन्द्रः	७
यदा संमयं व्यचेष्टषावा वीर्यं यव्राजिम्यख्यंयुर्यः ।	
अर्विकवद् वृषणं पत्न्यच्छा दुरोण आ निशितं सोमसुद्धिः	८
भूर्यसा वस्नमचरत् कनीयो ऽर्विकीतो अकानिषं पुनर्यन् ।	
स भूर्यसा कनीयो नरिरेवीद् वीना दक्षा वि दुहन्ति प्र णाणम्	९
क इमं वृशमिममे-न्द्रं क्रीणाति धेनुभिः ।	
यदा वृत्राणि जह्वन्-दधेनं मे पुनर्वदत्	१०
नू हुत इन्द्र नू गृणान इषं जरित्रे नद्योष्ठे न पीपेः ।	
अकारि ते हरिवो ब्रह्म नव्यं धिया स्याम रथ्यः सद्वासाः	११ [१२] (१८५)

(१५)

८ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

को अद्य नर्यो देवकाम उशमिन्द्रस्य सख्यं जुजोष ।	
को वा महेऽवसे पार्याय समिद्धे अग्नी सुतसोम ईडे	१
को नानाम वचसा सोम्याय मनःयुवी मवति वस्तं उन्नाः ।	
क इन्द्रस्य पुज्यं कः सखित्वं को भ्रात्रं वष्टि कवये क ऊती	२
को देवानामवो अद्या वृणीति क आवित्यौ अर्विति ज्योतिरीष्टे ।	
कस्याभिनविन्द्रो अग्निः सुतस्यां-ऽशोः पिबन्ति मनसार्विविणम्	३
तस्मा अग्निमरतः शर्म यंस-ज्योक् पश्यात् सूर्यमुच्चरन्तम् ।	
य इन्द्राय सुनवामेत्याह नरे नर्याय नूतमाय नृणाम्	४
न तं जिनन्ति बहवो न वृत्रा उर्वस्मा अर्वितिः शर्म यंसत् ।	
प्रियः सुकृत प्रिय इन्द्रं मनायुः प्रियः सुग्रावी प्रियो अंस्य सोमी	५ [१३]

सुग्राव्यः प्राशुषाल्लेष वीरः सुध्वेः पक्तिं कृणुते केवलेन्द्रः ।	
नासुष्वेरापिर्न सत्ता न जामि-कुष्पाव्योऽवहन्तेववाचः	६
न रेवतां पुणिनां सख्यमिन्द्रो ऽसुन्वता सुतपाः सं गृणीति ।	
आस्य वेदः खिदति हन्ति नृगं वि सुध्वये पक्तये केवलो भूत्	७
इन्द्रं परेऽवरे मध्यमास्त इन्द्रं यान्तोऽवसितास्त इन्द्रम् ।	
इन्द्रं क्षियन्तं उत युध्यमाना इन्द्रं नरो वाजयन्तो हवन्ते	८ [१४] (२११)

(१६)

७ वामवेवो गौतमः । १-३ इन्द्रो वा । १-३ इन्द्रः, आत्मा वा, ४-७ एतेनः । बिन्दुः ।

अहं मनुरमर्षं सूर्यश्चा-ऽहं कक्षीवाँ ऋषिरस्मि विप्रः ।	
अहं कुत्संमार्जुनेयं न्यूञ्जे ऽहं कबिरुशना पश्यता मा	१
अहं भूमिर्मदुशाशर्याया-ऽहं वृष्टिं द्वाशुषे मर्त्याय ।	
अहमप्यो अनयं वावशाना मम वेवासी अनु केतमायन्	२
अहं पुरो मन्दसानो वीरं नवं साकं नवतीः शम्भरस्य ।	
शततमं वेश्यं सर्वताता विवोदासमतिथिग्वं यदावम्	३
प्र सु ष बिन्द्यो मरुतो विरस्तु प्र इयेनः इयेनेभ्य आशुपत्वा ।	
अचक्रया यत् स्वधया सुपर्णा हव्यं भरन्मनवे वेवजुष्टम्	४
भरद् यष्टि विरतो वेर्विजानः पथोरुणा मनोजवा असर्जि ।	
तूर्यं ययौ मधुना सोम्येनो-त धवो विविदे इयेनो अन्नं	५
कजीपी इयेनो दर्वमानो अंशुं परावतः शकुनो मन्द्रं मदम् ।	
सोमं भरद् वाहहाणो वेवावान् दिवो अगुष्मादुत्तराद्वादाय	६
आशाय इयेनो अमरत् सोमं सहस्रं स्रवो अयुतं च सत्त्वम् ।	
अन्नः पुरंधिरजहादराती-मवे सोमरथ मुरा अमूरः	७ [१५] (१००)

(१७)

५ वामवेवो गौतमः । इयेनः, ५ इन्द्रो वा । बिन्दुः, ५, ७ ।

गर्धे नु सहान्वेधमवेव-महं वेवानां जनिमानि बिन्वा ।	
शानं मा पुर आयसीररु-अथ इयेनो जवसा निरंदीयम्	१
न वा स मामपु जोषं जमारा-ऽमीमांस त्वक्षसा वीर्येण ।	
ईमां पुरंधिरजहादराती-रुत वातो अतरच्छूशुवानः	२
अथ यच्छयेनो अस्वनीक्थ द्यो-र्वि यद् यष्टि वात ऊहुः पुरंधिरः ।	
सृजद् यद्वस्मा अवं ह क्षिपज्यां कुशानुरस्ता मनसा मुरण्यन्	३
कजिज्य ईभिन्नावतो न मुज्युं इयेनो जमार बृहतो अधि प्योः ।	
अन्तः पतत् पतत्र्यस्य पणे-मधु यामनि प्रसितस्य तद् वेः	४ (१०४)

अथ श्वेतं कलशं गोभिर्लुक्तं मापिप्यानं मघवां शुक्रमन्धः ।

अध्वर्युमिः प्रपतं मघ्वो अग्रमिन्द्रो मवायं प्रति धृत पिबध्वे शूरो मवायं प्रति धृत पिबध्वे ५

[१६] (३०५)

(२८)

५ कामदेवो गौतमः । इन्द्रः, इन्द्रासोमो वा । त्रिष्टुप् ।

त्वा युजा तव तत् सोमं सख्य इन्द्रो अपो मनषे सल्लुतस्काः ।

अहङ्गाहिमरिणात् सम सिन्धून्पावृणोदपिहितेषु खानि १

त्वा युजा नि सिन्धुत् सूर्यस्येन्द्रश्चक्रं सहसा सद्य इन्द्रो ।

अधि ष्णुनां ब्रुहता वर्तमानं महो ब्रुहो अपं विश्वायुं धायि २

अहङ्गिन्द्रो जयधूमिरन्धो पुरा दस्यून् मध्यदिनावुभीकं ।

बुर्गे बुरोणे क्त्वा न यातां पुरु सहस्रा शवां नि बर्हीत् ३

बिम्बस्मान् सीमधमौ इन्द्र दस्यून् विशो दासीरकृणोरप्रज्ञस्ताः ।

अबधेधाममृणतं नि शत्रून् नर्विन्वेधामपाचिं वधन्तिः ४

एषा सत्यं मघवानां युवं तं विन्द्रश्च सोमोर्धमद्वयं गोः ।

आर्द्धेत्तमपिहितान्यभां रिचिचयुः क्षाम्बित् तनुवाना ५ [१७] (३१०)

(१९)

५ कामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

आ नः स्तुत उप बाजैमिरुती इन्द्रं याहि हरिर्भिर्मन्वसानः ।

तिरश्चिबुर्यः सर्वना पुरुण्यां क्षुबेभिर्गृणानः सत्यराधाः १

आ हि प्मा याति नर्यश्चिक्त्वान् ह्ययमानः सोतुमिरुप यज्ञम् ।

स्वध्वो यो अभीरुर्मन्यमानः सुष्वाणेभिर्मवति सं हं वीरैः २

आबधेधेस्य कर्णां बाजयध्वे जुष्टामनु प्र विशां मन्वयध्वे ।

उद्वावृषाणो राक्षसे तुर्विष्मान् करं इन्द्रः सुतीर्धार्मयं च ३

अच्छा यो गन्ता नाधमानमूती इत्या बिभ्रं हवमानं गृणन्तम् ।

उप त्वानि वधानो धूर्याइशून् स्तहस्राणि शतानि वज्रं बाहुः ४

त्वोतांसो मघवसिन्द्र विपां वयं ते स्याम सुरयो गृणन्तः ।

मेजानासो ब्रुहद्विषस्य राय आकाप्यस्य श्रुवने पुरुक्षोः ५ [१८] (३१५)

(१०)

२४ वामदेवो गीतमः । इन्द्रः १-११ इन्द्रोपसी । गायत्रीः ८, २४ अनुष्टुप् ।

नकिरिन्नु त्वदुत्तरं न ज्यायाँ अस्ति वृत्रहन् । नकिरेवा यथा त्वम् १
सत्रा ते अनु कृष्टयो विश्वां चक्रेव वावृतुः । सत्रा महाँ अंसि श्रुतः २
विश्वे चनेवृता त्वा देवास इन्द्र युयुधुः । यदह्ना नक्तमातरिः ३
यत्रोत बाधितेभ्य इचकं कुत्साय युध्यते । मुषाय इन्द्र सूर्यम् ४
यत्र देवाँ कंघायतो विश्वाँ अयुध्य एक इत । त्वमिन्द्र वरुणं ५ [१९]

यत्रोत मर्त्याय क मरिणा इन्द्र सूर्यम् । प्रावः शर्वाभिरेतंशम् ६
किमादुतामि वृत्रहन् मघवन् मन्युमन्तमः । अत्राह दानुमातरिः ७
एतद् घेदुत वीर्यं मिन्द्र चकथ पौंस्यम् । क्षियं यद् दुर्हणापुत्रं वधीदुहितरं दिवः ८
विवाश्चिद् घा दुहितरं महान महीयमानाम् । उषाममिन्द्र सं पिणक् ९
अपोषा अनसः सत् संपिण्डादहं बिभ्युषी । नि यत सीं शिभ्यद् वृषाँ १० [२०]

एतदस्या अनः शये सुसंपिष्टं विपाश्या । ससारं सीं परावतः ११
उत सिन्धुं विबाल्यं वितस्थानामधि क्षमि । परि ष्ठा इन्द्र माययाँ १२
उत शुष्णस्य धृष्ण्या प मृक्षो अभिवेदनम् । पुरो यदस्य संपिणक् १३
उत वासं कौलितं बृहतः पर्वतादधि । अवाहन्निन्द्र शम्बरम् १४
उत कृसस्य वरुचिः सहस्राणि शतावधीः । अधि पञ्च मृधारिव १५ [२१]

उत त्वं पुत्रमयुवः परावृक्तं शतक्रतुः । उक्थेप्यिन्द्र आभजत १६
उत त्या तुर्वगायद् अस्नातारा शचीपतिः । इन्द्रो विद्रो अंपारयत १७
उत त्या सद्य आयाँ सूर्योरिन्द्र पारतः । अर्णांचित्ररथावधीः १८
अनु द्वा जहिता नयोऽन्धं श्रोणं च वृत्रहन् । न तन तं सुस्रमटवे १९
शतमंश्मन्मर्यानां पुरामिन्द्रो व्यास्यत । विषोदासाय वाशुधे २० [२२]

अस्वापयद् द्रुमीतये सहस्रां जिज्ञातं हथेः । वासानामिन्द्रो माययाँ २१
स घेनुतासि वृत्रहन् त्वमान इन्द्र गोपतिः । यस्ता विश्वानि चिच्युषे २२
उत नूनं यद्विन्त्रियं करिष्या इन्द्र पौंस्यम् । अद्या नकिष्टदा मिनत् २३
वामं वामं त आदरे देवो वंदात्वर्यमा । वामं पूषा वामं मगो वामं देवः कर्कळती २४

[२३] (११९)

(११)

१५ वामदेवो गीतमः । इन्द्रः । गायत्री, ३ पादनिवृत्त ।

कया नश्चित्र आ मुव कृती सदावृधः सखा । कया शर्चितया वृता १
 कस्त्वा सत्यो मवानां मंहिष्ठो मत्सवधंसः । इच्छा चिद्रारुजे वसु २
 अमी पु णः सर्त्तीना मविता जरितुणाम् । शतं मवाम्युनिभिः ३
 अमी न आ ववृत्स्य चकं न वृत्तमवतः । नियुद्धिश्चर्षणीनाम् ४
 प्रबता हि कर्तुना मा हां प्रवेव गच्छसि । अमंभि सुये सचा ५ [२४]

सं यत तं इन्द्र मन्यवः सं चक्राणि दधन्विरे । अध त्वे अध सूर्ये ६
 उत स्मा हि त्वामाहुरिन्मघवानं शचीपते । दानारमविदीधयुम् ७
 उत स्मां सद्य इत परि शशमानायं सुन्वते । पुरु चिन्महसे वसु ८
 नहि स्मां ते शतं चन राधो वरन्त आमुरः । न च्योत्राणि करिष्यतः ९
 अस्मां अवन्तु ते शत मस्मान् त्सहस्रमृतयः । अस्मान् विश्वां अभिष्टयः १० [२५]

अस्मां इहा वृणीष्व सखायं स्वस्तये । महो गये विवित्मते ११
 अस्मां अंभिष्ठि विश्वेन्द्र राया परीणसा । अस्मान् विश्वाभिरुतिभिः १२
 अस्मभ्यं तौ अपां वृधि ब्रजौ अस्तेव गोमतः । नवाभिरिन्द्रोतिभिः १३
 अस्माकं धृष्णुया रथो धुमौ इन्द्रानपच्युतः । गयुरश्चर्युरीयते १४
 अस्माकमुत्तमं कृधि भवो प्रवेव सूर्य । वर्षिष्ठं द्यामिचोपरि १५ [२६] (३५४)

(३०)

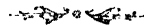
१४ वामदेवो गीतमः । इन्द्रः, २३-२४ इन्द्राभ्यो । गायत्री ।

आ तू न इन्द्र वृत्रह हस्माकमधमा गंहि । महान् महीभिरुतिभिः १
 मृमिषिद् बासि तृगुञ्जि रा चित्र चित्रिणीध्वा । चित्रं कृणोष्युतये २
 ब्रुमेभिश्चिच्छशीयांसं इंसि माधन्तमोजसा । सखिभिर्ये त्वे सचा ३
 वृषमिन्द्र त्वे सचा वयं त्वामि नोनुमः । अस्मां अस्मां इदुदव ४
 स मंत्रिब्रह्माभिरग्निवो ऽनब्रह्माभिरुतिभिः । अनाधृष्टाभिरा गंहि ५ [२७]

भूषामो पु त्वावतः सखाय इन्द्र गोमतः । युजो वाजाय वृष्वये ६
 त्वं लोक ईशिष इन्द्र वाजस्य गोमतः । स नो यन्धि महीमिधम् ७

(३६१)

न त्वा वरन्ते अन्यथा यद् दित्ससि स्तुतो मधम ।	स्तोतृभ्य इन्द्र गिर्यणः ।	८
अभि त्वा गोतमा गिरा—ऽनुषतु प्र द्वावेने ।	इन्द्र वाजापृष्ट्ये ।	९
प्र ते वोचाम वीर्याहे या मन्दसान् आरज ।	पुरो वात्सीरमीत्यं ।	१० [२८]
ता ते गृणन्ति वेधसो यानि चकथं ऐसिया ।	सुनोधिन्द्र गिर्यणः ।	११
अदीवृधन्तु गोतमा इन्द्र त्वे स्तोमवाहसः ।	ऐषु धा वीरवद यशः ।	१२
यच्चिद्वि शम्भ्वतामसी—न्तु साधारणस्त्वम ।	तं त्वा वयं हवामहे ।	१३
अवाचीनां वसो भवा—ऽस्मे सु हृत्स्वानधसः ।	सोमानामिन्द्र सोमपाः ।	१४
अस्माकं त्वा मतीना—सा स्तोम इन्द्र यत्नस्तु ।	अवागा वर्तया हरी ।	१५
पुरोळाशं च नो घसो जोषयासि गिरिश्व नः ।	वधूयुरिव योषणाम् ।	१६ [२९]
सहस्रं व्यतीनां युक्तानामिन्द्रमीमहे ।	ज्ञातं सोमस्य स्त्रायः ।	१७
सहवा ते ज्ञाता वयं गवामा च्छाधयामसि ।	अस्मन्ना राधं एतु ते ।	१८
दशं ते कुलशानां हिरण्यानामधीमहि ।	मूदिदा असि वृज्वहन् ।	१९
भूरिवा भूरि देहि नो सा वृधं भूयां मां ।	भूरि धेयिन्द्र कित्ससि ।	२०
भूरिदा ह्यसि भुतः पुरुत्रा शूर वृज्वहन् ।	आ नो मजस्य राधसि ।	२१
प्र ते वधू विचक्षणं शंसामि योषणो नपात ।	माध्यां गा अनुं क्षिधयः ।	२२
कनीनकेवं विद्वधे नवे वृषदे अर्धके ।	वधू यामेषु शोमेते ।	२३
अरं म उन्नयाम्णे ऽरमनुन्नयाम्णे ।	वधू यामेष्वक्षिधां ।	२४ [३०] (१०८)

प्र क्रमुभ्यो वृतमिव वाचमिष्य उपस्तिरे श्वेतरीं धेनुमीळे ।		
ये वार्तजूतास्तरणिभिरेवैः परि धां सृष्टो अपसो बभूवुः ।	१	
यदारमकक्षुमवः पितृभ्यां परिक्षिटी वेष्टणा वृंसनामिः ।		
आदिद् वेवानामुपं सस्यमायन् धीरांसः पुष्टिमवहन् मनसि ।	२	
पुनर्ये चक्रुः पितरा युवाना सना यूपेष जरणा शयाना ।		
ते वाजो विभ्वीं क्रमुरिन्द्रवन्तो मधुप्सरसो नोऽवन्तु युजम् ।	३	
यत् संवत्समृभवो गामरक्षन् यत् संवत्समृभवो मा अपिषान् ।		
यत् संवत्समर्भन् मासो अस्या—स्तामिः शमीमिरहृतत्वमाङ्गुः ।	४	(१८९)

ज्येष्ठ आह चमसा द्वा करोति कर्णीयान् त्रीन् कृणवामेत्याह ।

कनिष्ठ आह चतुरस्करेति त्वष्ट क्रमबुस्तत पनयत् कर्वा वः १ [१]

सत्यमूचुर्नरं एवा हि ब्रह्मरनु स्वधामभवां तामुनेताम् ।

विभ्राजमानाश्चमसां ब्रहेवाऽवेनत् त्वष्टा चतुरां ब्रह्मवान् ६

द्वावंग धून् यदगोहस्याऽऽतिथ्ये रणक्षुभ्रवः यमन्तः ।

सुक्षेत्रांकृण्वन्ननयन्त सिन्धून् धन्वातिष्ठश्रोषधीर्बिह्वमायः ७

रथं ये ब्रह्मः सुवृत्तं नरेष्ठां ये धेनुं विश्वजुवं विश्वकामम् ।

त आ तक्षन्त्वुमवो रयिं नः स्वर्षसः स्वर्षसः सुहस्ताः ८

अपो ह्येषामजुषन्त देवा अमि कन्वा मनसा वीध्यानाः ।

वाजो देवानामभवत् सुकर्मन्द्रस्य क्रमुक्षा वरुणस्य विश्वा ९

ये हरी मेधयोक्था भवन्त इन्द्राय ब्रह्मः सुपुत्रा ये अश्वाः ।

ते रायस्पोषं द्रविणान्यस्मे धत्त क्रमवः क्षेमयन्तो न मित्रम् १०

इवाङ्गः पीतिभूत वो भवँ धुर्न कृते भ्रान्तस्य मरुयाय देवाः ।

ते नूनमस्मे क्रमवो बभूवुर्नि तृतीये अस्मिन् भवने कृपात ११ [२] (१८९)

(३४)

११ वामदेवो गौतमः । क्रमवः विष्टुरः ।

क्रमुविश्वा वाज इन्द्रो नो अष्टे मं यज्ञं त्वष्टेवोयं पात ।

इवा हि वो विषणां देव्यङ्गा मधात पीतिं सं मदां अग्रता वः १

विवानासो जन्मनो वाजरजा उत क्रतुमिक्रमवो माध्वध्वम् ।

सं वो मवा अग्रतं सं पुरंधिः सुवीराम्भस्मे द्युमिरेयध्वम् २

अयं वो यज्ञं क्रमवोऽकारि यमा मनुष्वत पुमिषो इधिध्वे ।

म वोऽच्छां जुगुषाणासो अस्थु रमूत विश्वे अग्निगोत वाजाः ३

अभून्व वो विधते रत्नधेयं मिवा नरो वृशुषे मर्याय ।

पिबन्त वाजा क्रमवो वृषे वो महिं तृतीयं सर्वनं मदाय ४

आ वाजा यातोप न क्रमुक्षा सहो नरो द्रविणसो गुणानाः ।

आ वः पीतयोऽमिपित्वे अङ्गा मिमा अस्तं भवस्व इव यमन् ५ [३]

आ नपातः श्वसो यातनोये मं यज्ञं नमसा हयमानाः ।

तजोवन्तः सूरयो यस्य बु स्य मध्वः पात रत्नधा इन्द्रवन्तः ६ (३९५)

सजोषा इन्द्र वरुणेन सोमं सजोषाः पाहि गिर्वणो मरुद्भिः । अग्नेषामिर्ऋतुपार्भिः सजोषा रनास्पतीभी रत्नधार्भिः सजोषाः	७
सजोषस आदित्यैर्मौदयध्वं सजोषस ऋभवः पर्वतेभिः । सजोषसो दैत्येना सवित्रा सजोषसः सिन्धुभी रत्नधेभिः	८
ये अश्विना ये पितरा य ऊती धेनुं तंतक्षुर्ऋभवो ये अश्वान् । ये अंसत्रा य ऋध्रोदसी ये विश्वो नरः स्वपत्यानि चक्रुः	९
ये गोमन्तं वाजवन्तं सुवीरं रयिं धृत्वं वसुमन्तं पुरुक्षुम् । ते अग्नेषा ऋभवो मन्दसाना अस्मे धंस ये च रातिं गृणन्ति	१०
नापाभूत् न वोऽनीतृषामाऽनिःशस्ना ऋभवो युजे अस्मिन् । समिन्त्रेण मर्द्धं सं मरुद्भिः सं राजमी रत्नधेयाय देवाः	११ [४] (४००)

(३५)

९ ऋभवेवो गौतमः । ऋभवः । त्रिष्टुप् ।

इहोपं यात शवसो नपातः सौधन्वना ऋभवो मापं मूत । अस्मिन् हि वः सर्वेने रत्नधेयं गमन्निबन्धुमनु वो मदासः	१
आगच्छमृणामिह रत्नधेयं मभूत् सोमस्य सुषुतस्य प्रीतिः । सुकृत्यया यत् स्वपम्यया च एकं विचक्र चमसं चतुर्धा	२
व्यकृणोत् चमसं चतुर्धा सखे वि शिक्षेत्यब्रवीत् । अर्धत वाजा असुतस्य पन्थां गुणं देवानामृमवः सुहस्ताः	३
किमयः स्विक्षमस एष आस यं काव्येन चतुरो विचक्र । अथा सुनुध्वं सर्वान् मदाय पात ऋभवो मधुनः सोम्यस्य	४
शक्याकर्त पितरा युवाना शक्याकर्त चमसं देवपानम् । शक्या हरी धनुतगवतेष्टेन्द्रवाहावृभवो वाजरत्नाः	५ [५]
यो वः सुनोत्यभिपित्वे अह्नां तीमं वाजासुः सर्वान् मदाय । तस्यै रयिमृभवः सर्ववीर मा तक्षत वृषणो मन्दसानाः	६
प्रातः सुतमपिबो हर्यश्च माध्यंदिनं सर्वान् केवलं ते । समुभुभिः पिबस्व रत्नधेभिः सखीया इन्द्र चकृचे सुकृत्या	७ (४००)

ये देवासो अभवता सुकृत्या इयेना इवेदधि विवि निवेद ।
ते रत्नं धात शवसो नपातः सौधन्वना अभवतामृतांसः

८

यत् तृतीयं सर्वनं रत्नधेयं मकृणुध्वं स्वपस्या मुहस्ताः ।
तद्वामवः परिषिक्तं व एतत् सं मर्देभिरिन्द्रियेभिः पिबध्वम

९ [६] (४०९)

(३६)

१. वामदेवो गौतमः । ऋभयः । जगती, ९ त्रिष्टुप् ।

अनम्बो जातो अनभीशुरुकथ्योऽथ रथस्त्रिचक्रः परि वतंत रजः ।

महत् तद् वो देव्यस्य प्रवाचनं द्यामृभवः पृथिवीं यच्च पुण्यध १

रथं ये चक्रुः सुवृत्तं सुचेतसो ऽविह्वरन्तं मनसस्पति ध्याया ।

तौ ऊ न्व १स्य सर्वनस्य पीतय आ वो वाजा ऋभवो वेदयामसि २

तद् वो वाजा ऋभवः सुप्रवाचनं देवेषु विभ्वो अभवन्महित्वनम् ।

जिमी यत् सन्ता पितरा सनाजुरा पुनर्युवाना चरथाय तक्षथ ३

एकं वि चक्र चमसं चतुर्वयं निश्चर्मणो गामारिणीत धीतिभिः ।

अथा देवेष्वमृतत्वमानश भृष्टी वाजा ऋभवस्तद् व उक्थयम् ४

ऋभुतो रयिः प्रथममभवस्तमो वाजभुतासो यमर्जजितन् नरः ।

विम्बतसो विवधेषु प्रवाच्यो यं देवासोऽवथा म विचर्षणिः ५ [७]

स वाज्यवा स ऋषिर्वचस्यया स शूरो अस्ता पृतनाम् दुष्टरः ।

स रायस्योषं स सुवीर्यं दधे यं वाजो विम्बाँ ऋभवो यमाविषुः ६

श्रेष्ठं वः पेणो अर्धि धायि दृशतं स्तोमो वाजा ऋभवस्तं जुहुतन ।

धीरांसो हि वा कवयो विपश्चितस्तान् व एना ब्रह्मणा वेदयामसि ७

वृषमस्मभ्यं धिषणांम्यस्परि विद्वांसो विश्वा नर्याणि भोजना ।

धुमन्तं वाजं वृषंशुष्ममुत्तममा नो रयिमृभवस्तक्षता वयः ८

इह प्रजामिह रयिं रराणा इह भवो वीरवत् तक्षता नः ।

येन वयं १देवतास्यमान् तं वाजं वित्रमृभवो ददा नः ९ [८] (४१८)

(३७)

८ वामदेवो गौतमः । ऋभवः । विष्णुप, ५-८ अनुष्टुप् ।

उप नो वाजा अध्वरमुभक्षा देवां यात पथिभिर्विवपानैः ।	
यथा यज्ञं मनुषो विश्वादेसु इधिध्वे रण्वाः मुदिनेष्वह्नाम्	१
ते वो इदे मनसे सन्तु यज्ञा गुष्टांसो अद्य पुतनिर्णिजो गुः ।	
प्र वः पुतासो हरयन्त पूर्णाः कृत्वे इक्षांय हर्षयन्त पीताः	२
व्युत्पायं देवहितं यथा वः स्तोमो वाजा ऋभुक्षणो इदे वः ।	
जुह्वे मनुष्वदुपेरासु विश्वे युष्मे सचां बृहर्दिवेषु सोमम्	३
पीषोअश्वाः शुचव्रथा हि भूताऽयःशिवा वाजिनः मुनिष्काः ।	
इन्द्रस्य सुनो शवसो नपातो ऽनुं वश्चेत्यग्रियं मदांय	४
ऋभुमुभक्षणो रयिं वाजं वाजिन्तं युजम् ।	
इन्द्रस्वन्तं हवामहे मनुसातममश्विनम्	५ [९]

सेटंभवो यमवथ यूयभिन्द्रश्च मर्त्यम् ।	
स धीभिरस्तु सनिता मेधसाता सो अर्वेता	६
वि नो वाजा ऋभुक्षणः पथश्चित्तु यद्वे ।	
अस्मभ्यं सूरयः स्तुता विश्वा आशास्तरीषणि	७
तं नो वाजा ऋभुक्षण इन्द्र नासत्या रयिम् ।	
समश्वं चर्षणिभ्य आ पुरु शस्त मघत्तये	८ [१०] (४२९)

(३८)

१० वामदेवो गौतमः । इधिका, १ याषाष्टयिकी । विष्णुप ।

उतो हि वो नुत्रा सन्ति पूर्वा या पुरुभ्यं सवस्युनिर्तिशे ।	
क्षेत्रासां वदधुरुर्वरासां धनं दस्युभ्यो अभिमूर्तिमुग्रम्	१
उत वाजिनं पुरुनिष्विध्वानं दधिक्रामु वदधुर्विश्वकृष्टिम् ।	
ऋजिप्यं इयेनं पृषितप्सुमाशु चकृत्यमर्यो नृपतिं न शूरम्	२
यं सीमनुं प्रवर्तेव द्रवन्तं विश्वः पुरुमेदंति हर्षमाणः ।	
एङ्गिर्गृध्र्यन्तं मेधयुं न शूरं रथतुर्वातमिव ध्रजन्तम्	३ (४२९)

यः स्मारकस्थानो गध्या भवत्यु सजुतरश्चरति गोषु गच्छन् ।	
आविक्रिजीको विद्वत्ता निबिद्यत तिरो अरति पर्याप आयाः	४
उत स्मैतं वल्लमधि न तापुमनु कोशान्ति क्षितयो भंगेषु ।	
नीचापमानं जमुतिं न श्येनं भवश्चाच्छा पशुमच्च पृथग	५ [११]
उत स्मामु प्रथमः सरिष्वन् जि वैवेति भेणिभी रथानाम ।	
स्रजं कृण्वानो जन्यो न शुश्र्वां रणुं रेरिहत किरणं द्युश्वान	६
उत स्य वाजी सहुरिक्तावा शुश्रूषमाणस्तन्वा समये ।	
तुरं यतीषु तुरयञ्जिप्यो ऽधि भुवोः किरतं रणमुञ्जन्	७
उत स्मास्य तन्यतोर्वि क्षो-क्षेवायतो अमिपुत्रो भयन्ते ।	
यदा सहस्रमभि धीमयोधीः कुर्वन्तः स्मा भवति गीम कञ्जन्	८
उत स्मास्य पनयन्ति जनां वृत्तिं कृष्टिपो ग्रभिभृतिमाशोः ।	
उतैनमाहुः समिधे विषन्तः परां द्यिका अंसरत सहस्रैः	९
आ द्यिकाः शवसा पञ्च कृष्टीः क्षुपं क्षुपं ज्योतिषापस्तनान ।	
सहस्रसाः शतसा वाज्ययी पुणकु गध्या समिधो वचामि	१० [१२] (४३६)

(३९)

१ वागेश्वो जीवम । २ द्यिकाः । ३ विद्वत् । ४ मनुष्य ।

आशुं द्यिकां तमु नु हवाम विवद्वुधियया उत वंकिराम ।	
उच्छन्तीमामुषसः सुवपन्त्वति विश्वानि पुरितानि पर्वन्	१
सहस्रकर्म्यवतः कतुपा द्यिकावणः पुरुवारम्य वृष्णः ।	
यं पुरुभ्यो वीक्षित्वांसं नामि शुवधुमित्रावरुणा ततुरिम्	२
यो अश्वस्य द्यिकावणो अकारित समिधे अग्रा उषसो व्युदो ।	
अनागसं तमवितिः कृणोतु स मित्रेण वरुणेना सजोषाः	३
द्यिकावणं इष ऊर्जो महो पद्मन्महि मरुतां नामं मद्रम ।	
स्वस्तये वरुणं मित्रमाग्निं हवामह इन्द्रं वज्रबाहुम्	४
इन्द्रमिवेवमये वि हवन्त उदीराणा यज्ञमुपप्रयन्तः ।	
द्यिकामु सर्वनं मर्त्याय शुवधुमित्रावरुणा नो अश्वम्	५
द्यिकावणो अकारिवं जिष्णोरश्वस्य वाजिनः ।	
सुरमि नो मुत्तां कर्त य पा आर्यपि तारिषत्	६ [१३] (४४१)

(४०)

५ वामदेवो गौतमः । वधिकाः, ५ सूर्यः । अगती, १ त्रिष्टुप् ।

वृधिकाव्या इषु नु चकिराम विश्वा इन्मामुषसः सूदयन्तु ।	
अपामग्रेरुषसः सूर्यस्य बृहस्पतेराङ्गिरसस्य जिष्णोः	१
सत्वा भरिषो गविषो दुवन्त्यस च्छ्वस्याविष उषसस्तुरण्यसम्	
सत्यो ब्रह्मो ब्रह्मरः पंतङ्गरो वधिकावेषमूर्ज स्वर्जनत	२
उत स्मास्य द्रवतस्तुरण्यतः पूर्णं न वेरनु वाति प्रगर्धिनः ।	
श्येनस्येव ध्रजतो अङ्गसं परि वधिकाव्याः सहोर्जा तरित्रतः	३
उत स्य वाजी क्षिपणिं तुरण्यति ग्रीवायां बद्धो अपिक्क्ष आसनि ।	
क्रतुं वधिका अनु संतवीत्वत् पथामङ्गास्यन्वापनीफणत्	४
हंसः शुचिषद् वसुन्तरिक्षसद्भोतां वेविषदतिथिर्बुरोणसत्	
नृषव वरसहस्रसद् व्योमस वृज्जा गोजा क्रतजा अङ्घ्रिजा क्रतम	५ [१४] (४४७)

(४१)

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रा को वा वरुणा सुभ्रमाप स्तोमो हविष्मो अमुतो न होता ।	
यो वा हृदि क्रतुमो अस्मवुक्तः पस्पशीदिन्द्रावरुणा नमस्वान्	१
इन्द्रा ह यो वरुणा चक्र आपी देवो मतेः सख्याय प्रयस्वान् ।	
स हन्ति वृज्जा समिथेषु शत्रू नवोमिर्वा महद्भिः स प्र शृण्वे	२
इन्द्रा ह रत्नं वरुणा धेष्ठे तथा नृभ्यः शशमानेभ्यस्ता ।	
यवी सखाया सख्याय सोमैः सुतेभिः सुप्रयसां मादयैते	३
इन्द्रा युवं वरुणा विद्युर्मस्मि भोजिठः प्रा नि वधिष्टं वज्रम् ।	
यो नो वुरेवो वृकतिर्वृमीति स्तस्मिन् मिमाथाममिमृत्योजः	४
इन्द्रा युवं वरुणा भूतमस्या धियः प्रेतारां वृषमेवं धेनोः ।	
सा नो दुहीयव् यवसेव गत्वी सहस्रधारा पर्यसा मही गौः	५ [१५]
तोके हिते तनप उर्वरासु सूरौ हशीके वृषणदश्च पौंस्ये ।	
इन्द्रा नो अत्र वरुणा स्याता मवाभिर्वृक्सा परितकस्यायाः	६ (४५३)

युषामिन्द्रवर्षसे पूर्य्याय परि प्रभृती गवियः स्वापी ।	
वृणीमहे सखाय प्रियाय शूरा मंहिष्ठा पितरेश्व शंभू	७
ता वां धियोऽवसे वाजयन्तीं राजिं न जग्मयुष्ययुः सुदानू ।	
मिये न गाव उप सोममस्थु रिन्नुं गिरो वरुणं मे मनीषाः	८
इमा इन्नुं वरुणं मे मनीषा अगमक्षुप द्रविणमिच्छमानाः ।	
उपेमस्थुर्जोहार हव वस्वो रष्वीरिव भवसो भिक्षमाणाः	९
अश्वस्य तमना रथस्य पुष्टे र्नित्यस्य रायः पतयः स्याम ।	
ता चक्राणा ऊतिमिनेव्यसीमि रस्मत्रा गयो निपुतः सचन्ताम्	१०
आ नो ब्रुहन्ता ब्रुहतीभिर्कृती इन्द्र यातं वरुण वाजसातो ।	
यव विद्युषः पुतनासु प्रकीळान् तस्य वां स्याम सनितारं आजैः	११ [१६](४५८)

(४९)

१० त्रसदस्युः पौरकुत्स्यः । त्रसदस्युः, ७-१० इन्द्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

मम क्षिता राष्ट्र क्षत्रियस्य विश्वापोर्विश्वे अमृता यथा नः ।	
कर्तुं सचन्ते वरुणस्य वृषा राजामि कृटेरुपमस्य वज्रेः	१
अहं राजा वरुणो मह्यं ता न्यस्योणि प्रथमा धारयन्त ।	
कर्तुं सचन्ते वरुणस्य वृषा राजामि कृटेरुपमस्य वज्रेः	२
अहमिन्द्रो वरुणस्ते महित्वो वीं गंभीरे रजसी सुमेके ।	
त्वष्टेः विश्वा मुबनानि विद्वान् त्समैरयं रोवसी धारयं च	३
अहमपो अपिन्वमुक्षमाणा धारयं विव सवदन क्रतस्य ।	
क्रतेन पुत्रो अक्षितैस्तापो त मिधातुं प्रथयव वि भूमं	४
मां नरः स्वम्बा वाजयन्तो मां वृताः समरणे हवन्ते ।	
कृणोम्यारि मयवाहमिन्द्र हयमि रेणुममिमृत्योजाः	५ [१७]

अहं ता विश्वा चकरं नकिंम्रा वैष्णं सहो वरते अप्रतीतम् ।	
यन्मा सोमांसो भ्रमयुन्यवुक्ष्यो मे मयैते रजसी अपारे	६
विष्टुष्टे विश्वा मुबनानि तस्य ता प्र बंधीषि वरुणाय वेधः ।	
त्वं वृत्राणि शुण्धिषे जघुन्वान् त्वं वृतां अरिणा इन्द्र सिन्धून्	७ (४६५)

अस्माकमत्र पितॄन्त आसन् त्सम कर्षणो श्रीर्गृहे बृधमनि ।
त आर्यजन्त त्सदंभ्युमस्या इन्द्रं न पुत्रतुर्यर्धवेवम्
पुरुकुत्सानी हि वामदाशं द्रुव्येभिरिन्द्रावरुणा नमोमिः ।
अथा राजानं त्सदंभ्युमस्या पुत्रहर्णं वयस्युरर्धवेवम्
गया उयं संस्तुवांसो मदेम हव्येन देवा वसन्त गावः ।
तां धेनुमिन्द्रावरुणा पुवं नो विश्वाहां वसुमनोपमृकुरन्तीम्

८

९

१० [१८] (४६८)

(४६)

७ पुरुमीळ्हा तमीळ्हा त्रीहोत्री । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

क उ श्रवत् कृतमो प्रजियानां वन्दारं देवः कृतमो पुषाते ।
कस्येमां देयीममुनेषु मेढां द्रुवि भेषाम मुद्रति सुहव्याद्य
को भृक्षाति कृतम आगमिषो नृवानां कृतमः शोभंशितः ।
रथं कर्माहुर्वदंभ्यम्राजं यं सूर्यस्य दुहिताङ्गीत
मक्ष हि ध्मा गवर्धुश्च ईषतो शु-जिन्तो न कुकिं वर्गितकृपायाम् ।
विष आजाना विष्या सुपर्णा कृपा शर्षीनां वयथः शवित्रा
का वां भुवुर्वातिः कया न आश्विना वमथो वृयमाना ।
को वां महादित्वा न्यजसो अभीकं उरुण्यतं भाध्वी दत्ता न कुती
उरु वां रथः परि रक्षति छा-मा यत् समुद्राभुमि वर्तते शम् ।
मध्वा माध्वी मधुं वां मुषायन् यत् सीं वां पुषो मुरजन्त पुक्षाः
सिन्धुर्ह वां रसया सिञ्जदध्वानं वृणा वयोऽरुणायः परि रमन् ।
तद् पु वामजिरं वंति यानं येन पत्नी भवथः सूर्योयाः
इहेह यद् वां समन्ता पंपुक्षे सेयमस्मे सुमतिर्वाजरता ।
उरुण्यतं गतितां पुवं हं क्षितः कामो नासत्या पुवद्रिक्

१

२

३

४

५

६

७ [१९] (४७५)

(४७)

७ पुरुमीळ्हा तमीळ्हा त्रीहोत्री । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

तं वां रथं वयमद्या धुवेम पृथुप्रयमश्विना संगतिं गोः ।
यः सूर्यां वहति वज्ररावुर्गिर्वाहसं गृह्णतर्धं वसुवृष

१

(४७६)

- युद्धं श्रियमश्विना देवता तां विधौ नपाता वनथः शचीभिः ।
 युधोर्वपुर्मि पुक्षाः सचन्तो बहन्ति यत् वंकुहासो रथं क्षाम् २
 को वामद्या करते रातहृदय ऊतये वा सुतयेयाय वार्तिः ।
 कृतये वा वनुषे पुर्याय नमो येमानो अश्विना वयते ३
 हिरण्ययेन पुरुषु रथेति—मं यज्ञं नास्योप यातम् ।
 पिबाथ इन्मधुनः सोम्यस्य वधथो रत्नं विधते जनार ४
 आ नो यातं विधो अच्छा पृथिव्या हिरण्ययेन सुकृता रथेन ।
 मः वामन्ये नि यमन् देवयन्तः सं यद् वदे नामिः पुर्या वाम् ५
 नो नो रथि पुरुवीरं बृहन्तं वृक्षा मिमाथामुमयेणस्मे ।
 नरो यद् वामश्विना स्तोममावन् त्वधस्तुनिमाश्विना अग्नम् ६
 इह यद् वां समुना पपुसे तेयमस्मे सुमतिर्वीजरत्ना ।
 उरुप्यते जरितारं युद्धं ह भितः कामो नासत्या युद्धद्विक् ७ [२०] (४८९)

(४५)

७ वामदेवो गौतमः । अश्विनः । जगती । ७ विष्णुः ।

- एष स्य मानुर्विपतिं युज्यते रथः परिज्मा विधो अस्य सान्वि ।
 पुक्षासो अश्विन् विधुना अधि त्रयो हतिस्तुरीयो मधुनो वि रथाते १
 उद् वां पुक्षासो मधुमन्त इरते रथा अश्वस उरसो व्युष्टिषु ।
 अपोर्णुबन्तस्तम् आ परीकृतं स्वर्णं शुक्रं तन्वन्त आ रजः २
 मध्वः पिबन्तं मधुपेमिरासामि हत मियं मधुने पुक्षाथां रथम् ।
 आ वतंनि मधुना जिन्वथस्वयो हतिं वहेथे मधुमन्तमश्विना ३
 हंसासो ये वां मधुमन्तो अश्विधो हिरण्यपर्णा उहृद उचर्धुधः ।
 उवृमृतो मन्विनो मन्विनिस्तुष्टो मध्वो न मध्वः सर्वनामि गच्छथः ४
 स्वध्वरासो मधुमन्तो अश्वय उरसा जरन्ते प्रति वस्तोरश्विना ।
 यक्षिकहंस्तस्तरिषिषिष्ठणः सोमं सुषाण मधुमन्तमद्विमिः ५
 आकेनिपासो अहमिर्विष्वजतः स्वर्णं शुक्रं तन्वन्त आ रजः ।
 सुरक्षिष्वजान् युवजान् ईवते विष्णो अनु स्वधया चेतथस्पथः ६
 म वामश्वमश्विना विधुधा रथः स्वश्वो अजरो यो अस्ति ।
 येन तद्यः परि रजाति वाधो हविष्यन्तं तरणिं मोजमच्छं ७ [२१] (४८९)

(४६)

[पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० ४६-५८]

७ वामदेवो गौतमः । इन्द्रवायू, १ वायुः । गायत्री ।

अग्रं पिबा मधूनां सुतं वायो विविष्टिषु ।	त्वं हि पूर्वपा अंसि	१
शतेनां नो अमिष्टिभिर्नियुत्वा इन्द्रसारथिः ।	वायो सुतस्य तुभ्यतम	२
आ वां सहस्रं हरय इन्द्रवायू अभि प्रयः ।	वहन्तु सोमपीतये	३
रथं हिरण्यवन्धुर्मिन्द्रवायू स्वध्वरम् ।	आ हि स्थाषो विविष्टुशम्	४
रथेन पृथुपाजसा वृश्वांसमुप गच्छतम् ।	इन्द्रवायू इहा गतम्	५
इन्द्रवायू अयं सुतस्तं देवेभिः सजोषसा ।	पिबतं वृशगुषो गुहे	६
इह प्रयार्णमस्तु वा मिन्द्रवायू विमोचनम् ।	इह वां सोमपीतये	७ [२२] (४९१)

(४७)

४ वामदेवो गौतमः । इन्द्रवायू, १ वायुः । अनुष्टुप् ।

वायो शुक्लो अयामि ते मध्वो अग्रं विविष्टिषु ।	
आ याहि सोमपीतये स्थाहो देव नियुत्वा	१
इन्द्रश्च वायवेषां सोमानां पीतिर्मह्यः ।	
युवां हि यन्तीन्ध्रवो निष्कमापो न स्र्यक्	२
वायविन्द्रश्च गुप्मिणा सरथं शवसस्पती ।	
नियुत्वंता न ऊतय आ यातं सोमपीतये	३
या वां सन्ति पुरुस्पृहो नियुतो वृशगुषे नरा ।	
अस्मे ता यज्ञवाहसेन्द्रवायु नि यच्छतम्	४ [२३] (५००)

(४८)

५ वामदेवो गौतमः । वायुः । अनुष्टुप् ।

विहि होत्रा अवीता विपो न रायो अयः ।	
वायवा चन्द्रेण रथेन याहि सुतस्य पीतये	१
नियुवाणो अशस्ती नियुत्वा इन्द्रसारथिः ।	
वायवा चन्द्रेण रथेन याहि सुतस्य पीतये	२ (५०१)

अनुं कुष्णे वसुंधिती	येमाते बिम्बपेशसा ।	
बायुवा चन्द्रेण रथेन	याहि सुतस्य पीतये	३
बर्हन्तु त्वा मनोयुजो	युक्तासो नवतिर्नव ।	
बायुवा चन्द्रेण रथेन	याहि सुतस्य पीतये	४
बायो ज्ञत हरीणां	युवस्य पोष्याणाम् ।	
उत वा ते सहस्रिणो	रथ आ यांतु पाजसा	५ [२४] (५०५)

(४९)

६ वामदेवो गौतमः । इन्द्राबृहस्पती । गायत्री ।

इदं वामास्ये हविः	मियमिन्द्राबृहस्पती ।	उक्थं मर्दश्च शस्यते	१
अयं वां परि पिच्यते	सोमं इन्द्राबृहस्पती ।	चारुर्मदाय पीतये	२
आ न इन्द्राबृहस्पती	गृहमिन्द्रश्च गच्छतम् ।	सोमपा सोमपीतये	३
अस्मे इन्द्राबृहस्पती	रुपि धंस ज्ञतग्विनम् ।	अश्वावन्तं सहस्रिणाम्	४
इन्द्राबृहस्पती वयं	सुते गीमिर्हिवामहे ।	अस्य सोमस्य पीतये	५
सोममिन्द्राबृहस्पती	पिबंतं वाशुषो गृहे ।	मादयेथां तदोक्तासा	६ [२५] (५११)

(५०)

११ वामदेवो गौतमः । बृहस्पतिः, १०-११ इन्द्राबृहस्पती । त्रिष्टुप्, १० जगती ।

यस्तस्मिन् सहसा वि ज्मो अन्तान्	बृहस्पतिस्त्रिषधस्थो रवेण ।	
तं प्रभास ऋषयो दीध्यानाः	पुरो विभां धिरे मन्द्रजिह्वम्	१
धुनेतयः सुप्रकेतं मर्वन्तो	बृहस्पते अभि ये नस्ततसे ।	
पृषन्तं सुप्रमर्दश्चमूर्ध्वं	बृहस्पते रक्षतादस्य योनिम्	२
बृहस्पते या परमा परावदन्त	आ तं ऋतस्पृशो नि वेदुः ।	
तुभ्यं स्वाता अंवता अद्रिपुरधा	मध्वं श्रोतन्त्यमितां विरप्शाम्	३
बृहस्पतिः प्रथमं जायमानो	महो ज्योतिषः परमे व्योमन् ।	
सप्तास्यस्तुबिजातो रवेण	वि समरश्मिरधमत् तमांसि	४
स सुदुधा स ऋकवता गुणेन	वलं रुरोज फलिगं रवेण ।	
बृहस्पतिरुषियां हव्यसूतः	कर्निकवृद्धं वार्षातीरुवांजत्	५ [२६] (५१६)

- एषा पित्रे विश्वदेवाय वृष्णे यज्ञैर्दिधेम नमसा हविर्भिः ।
 बृहस्पते सुमजा वीरघन्तो वयं स्याम पतंयो रयीणाम् ६
 स इह राजा प्रतिजन्यानि विश्वः शुष्मेण तस्थामि वीर्येण ।
 बृहस्पतिं यः सुभृतं बिभर्ति वल्गूयति वन्दते पूर्वभाजम् ७
 स इह क्षेति सुधित ओकंसि स्ये तस्मा इज्या पिब्यते विश्वदानीम् ।
 तस्मै विश्वाः स्वयमेवा नमन्ते यस्मिन् ब्रह्मा राजन्ति पूर्ध्व एति ८
 अग्रंतीतो जयति सं धनानि प्रतिजन्यान्युत या सजन्दा ।
 अवस्पद्ये यो वरिवः कृणोति ब्रह्मणे राजा तमवन्ति देवाः ९
 इन्द्रश्च सोमं पिबतं बृहस्पते ऽस्मिन् यज्ञे मन्दसाना वृषण्वहृ ।
 आ वां विशन्तिवन्दवः स्वामुवो ऽस्मे इयि सर्ववीरं नि यच्छतम् १०
 बृहस्पत इन्द्र वधंत नः सखा सा वां सुमतिमृत्वस्ये ।
 अविष्टं धियो जिगृतं पुरंधी जज्ञस्नमर्यो वनुषामरातीः ११ [२७] (५११)

— ३७८६ —

[अष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ व० १-२६]

(५१)

११ वामदेवो गौतमः । उवाच । त्रिष्टुप् ।

- इदम् त्यत पुरुतमं पुरस्ता उज्योतिस्तमसो वयुनावस्थाय ।
 नूनं विधो वृद्धिरौ विमानी गानं कृणवन्नृषसो जनाय १
 अरथुरु चित्रा उषसः पुरस्ता न्मिता इव स्वरवोऽध्वरेषु
 व्युं वृजस्य तमसो द्वारोच्छन्तीरिवच्छुचयः पावकाः २
 उच्छन्तीरद्य चितयन्त भोजान् राधोदेयांशुषसो मघोनीः ।
 अवित्रे अन्तः पुणयः ससन्त्वबुध्यमानास्तमसो विमंध्ये ३
 कुक्षित स देवीः सनयो नवो वा यामो बभूवावृषसो वो अद्य ।
 येना नवग्ने अङ्गिरे वशग्ने सप्तार्ये रेवती रेवद्वय ४
 यूयं हि देवीर्कृतयुग्मिरथैः परिप्रयाथ भुषनानि सद्यः ।
 प्रबोधयन्तीरुषसः ससन्तं द्विपाच्यतुपाच्यरथाय जीवम् ५ [१]
 क्वं सिद्धासां कतमा पुराणी ययां विधानां विबुधैर्मृणाम् ।
 शमं यच्छुभा उषसश्चरन्ति न वि ज्ञायन्ते सङ्गशीरजुयोः ६ (५१८)

ता वा ता मद्रा उचसः पुरासु रमिष्टिद्युन्ना कृतजातस्तथाः ।	
वास्वीजानः शशमान उचसैः स्तुवञ्छन्तु द्रविजं सुद्य आप	७
ता आ वरन्ति समना पुरस्तात् समानतः समना पयधानाः ।	
कृतस्व देवीः सर्वसो बुधाना गवां न सर्गा उचसो जरन्ते	८
ता इष्टेष्टेव समना संमानी रमीतवर्णा उचसश्चरन्ति ।	
गूहन्तीरव्यमसितं रुशद्भिः शुकास्तनूमिः शुचवो रुचानाः	९
रविं विषो दुहितरो विमातीः प्रजावन्तं यच्छतास्मासु देवीः ।	
स्वोन्मावा वः प्रत्तिवृष्यमानाः सुवीर्यस्य पतयः स्याम	१०
तद् यो विषो दुहितरो विमातीः उचसो यज्ञकेतुः ।	
वयं स्वाम वृक्षतो जनेषु तद् द्यौश्च धृता पृथिवी च देवी	११ [२] (५३३)

(५२)

७ वामदेवो गौतमः । उवाच । गायत्री ।

प्रति प्वा सुनरी जनी व्युच्छन्ती परि स्वसुः ।	
विषो अंशो दुहिता	१
अश्वेव चित्राक्षी माता गवामुतावरी ।	
सत्तामूवृश्चिनोरुषाः	२
उत सत्तास्यश्चिनोरुत माता गवामसि ।	
उतोषो वस्व ईशिषे	३
यावयहेवसं त्वा चिकित्वित् संनुतावरि ।	
प्रति स्तोत्रस्तुतः	४
प्रति मद्रा अंशुत गवां सर्गा न इमयः ।	
ओषा अग्रा उरु जयः	५
आपमुषी विभावरी व्यावज्योतिषा तमः ।	
उषो अनु स्वधामव	६
आ द्यां तनोषि इक्षिमि रान्तरिक्षमुक प्रियम् ।	
वयः शुक्लेण शोचिषा	७ [३] (५४०)

(५३)

७ वामदेवो गौतमः । सविता । जगती ।

तद् देवस्य सवितुर्वार्यं महद् वृणीमहे असुरस्य प्रचेतसः ।	
छुर्दियेन वाशुषे यच्छति तमना तन्नां महौ उदयान् देवो अकुभिः	१
दिवो धृता भुवनस्य प्रजापतिः पिशङ्गं द्वापि प्रति मुञ्चते कविः ।	
विचक्षणाः पृथयन्नापुणन्नूर्व जीजनत सविता सुभ्रमुक्थ्यम्	२
आप्रा रजांसि दिव्यानि पार्थिवा श्लोकं देवः कृणुते स्वाय धर्मणे ।	
प्र बाहु अस्त्राक सविता सर्वाभानि निवेशयन् प्रसुवन्नकुभिर्जगत	३
अङ्गभ्यो भुवनानि प्रचाकेशद् व्रताभि देवः सविताभि रक्षते ।	
प्रास्त्राग्बाहु भुवनस्य प्रजाभ्यो धृतवतो महो अजमस्य राजति	४
त्रिरन्तरिक्षं सविता महित्वना त्री रजांसि परिभूस्त्रीणि रोचना ।	
तिमो दिवः पृथिवीस्तिम इन्वति त्रिभिर्वीतरभि नो रक्षति तमना	५
बृहत्सुभ्रः प्रसवीता निवेशना जगतः स्थातुरुभयस्य यो वशी ।	
स नो देवः सविता शर्म यच्छत्वस्मे क्षयाय त्रिवरुथमंहमः	६
आगन्तु देव क्रतुभिर्वधतु क्षयं दधातु नः सविता सुप्रजामिषम् ।	
स नः क्षपाभिर्हमिश्च जिन्वतु प्रजावन्तं रयिस्रस्मे समिन्वतु	७ [४] (५४७)

(५४)

६ वामदेवो गौतमः । सविता । जगती, ६ श्रिष्टुप् ।

अमूद् देवः सविता वन्द्यो नु न इदानीमहं उपवाच्यो नृभिः ।	
वि यो गन्ता भर्जति मानवेभ्यः श्रेष्ठं नो अत्र द्रविणं यथा दधत्	१
देवेभ्यो हि प्रथमं यजियंभ्यो ऽमृतत्वं सुवर्सि भागमुत्तमम् ।	
आदिद् वामानं सवितर्युणुषे ऽनूचीना जीविता मानुषेभ्यः	२
अर्चिती यच्चकुमा वैश्ये जने रुनिर्दक्षेः प्रभृती पुरुषत्वता ।	
देवेषु च सवितरमानुषेषु च त्वं नो अत्र सुवतादनागसः	३
न प्रमिये सवितुर्देवस्य तद् यथा विश्वं भुवनं धारयिष्यति ।	
यत् पृथिव्या वरिस्रन्ना स्वङ्गुगि वंर्धनं विवः सुवर्ति सत्यमस्य तत्	४ (५५१)

इन्द्रज्येष्ठान् बृहद्भ्यः पर्वतेभ्यः क्षयौ एभ्यः सुवासि पुस्त्यावतः ।

यथायथा पतर्यन्तो विधेमिर एवैव तंस्थुः सवितः सवार्य ते ५

ये ते त्रिरहन् त्सवितः सुवासां द्विवेदिव सौभंगमामुवन्ति ।

इन्द्रो द्यावापृथिवी सिन्धुश्चन्द्रि राक्षस्येनो अदितिः शर्म यंसन ६ [५] (५२३)

५५ ।

१० वामदेवो गीतमः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, ८-१० गायत्री ।

को वस्त्राता वंसवः को वरुता द्यावाभूमी अदिते त्रासींथां नः ।

सहीयसो वरुण मित्र मतात को वांऽध्वरे वर्गिवो धाति देवाः १

प्र ये धामानि पूर्वाण्यर्चान् वि यदुच्छान त्रियांतासं अमृगः ।

विधातारो वि ते दधुर्गजस्रा ऋतधीतयो रुचन्त दुस्माः २

प्र एम्याऽमदिति सिन्धुमर्कैः स्वस्तिमीष्टे मर्यायं कुवीम ।

उमे यथा नो अहं नी निपात उषामानक्तां कर्तामदंघ ३

व्ययमा वरुणश्चेति पन्था मिषस्पतिः सुवितं गानुमग्निः ।

इन्द्राविष्णु नुवदु पु स्तवाना शर्म नो यन्तममवद वरुधम ४

आ पर्वतस्य मरुतामवांसि कुवस्यं त्रातुरेति भगस्य ।

पात पतिर्जन्यावंहमो नो मित्रो मित्रियादुत न उरुष्येत ५ [६]

नू रोदसी अहिना ब्रुध्न्येन स्तुवीत देवी अप्येभिर्गिष्टैः ।

समुद्रं न संचरणे सनिष्यवां घर्मस्वरसो नद्योऽपं वन ६

कुवेनीं कुव्यदितिर्नि पातु कुवस्त्राता त्रायतामप्रयुच्छन ।

नहि मित्रस्य वरुणस्य धामि मर्हीमसि प्रमियं सान्वेदः ७

अग्निरींशे वसव्यस्याऽग्निमंहः सौभंगस्य ।

तान्यस्मभ्यं रासते ८

उषो मघोन्या वह सूनृते वायीं पुरु ।

अस्मभ्यं वाजिनीवति ९

तत् सु नः सविता भगो वरुणो मित्रो अयंमा ।

इन्द्रो नो राधसा रमत १० [७] (५६३)

*

(५६)

७ वामदेवो गौतमः । छावापृथिवी । त्रिष्टुप्, ५-७ गायत्री ।

मही छावापृथिवी इह ज्येष्ठे रुचा भवतां शुचयर्द्धिरकैः ।	
यत् सीं वरिष्ठे बृहती विमिन्वन रुक्मोक्षा पंप्रधानेभिरेवैः	१
व्रेवी वेवेभिर्यजते यजत्रै रभिनती तस्थतुरुक्षमाणे ।	
ऋतावरी अतुहा वेवपुत्रे यज्ञस्य नेत्री शुचयर्द्धिरकैः	२
स इत् स्वपा भुवनेष्वास य इमे छावापृथिवी जजान ।	
उर्वी गंभीरे रजसी सुमेकं अवंशे धीरः शच्या समैरत्	३
नू रोवसी बृहद्भिर्नो वरुथैः पत्नीवद्भिरिषयन्ती सजोषाः ।	
उरुषी विश्वे यजते नि पातं धिया स्याम रथ्यः सवासाः	४
प्र वां महि द्यवी अम्यु पस्तुति भरामहे ।	
शुची उप प्रशस्तये	५
पुनानि तन्वा मिथः स्वेन वक्षेण राजथः ।	
ऊढ्यार्थे सनाहृतम्	६
मही मित्रस्य साधथ स्तरन्ती पिप्रती ऋतम् ।	
परि यज्ञं नि वेदथुः	७ [८] (५७०)

(५७)

८ वामदेवो गौतमः । १-३ क्षेत्रपतिः ४ शुनः ५, ८ शुवासारीः ६-७ सीता ।

अनुष्टुप्, ५ पुर उज्ज्वलः १, ३, ८ त्रिष्टुप् ।

क्षेत्रस्य पतिना वयं हितेनैव जयामसि ।	
गामश्च पोषयित्वा स नो मृत्तातीदृशे	१
क्षेत्रस्य पते मधुमन्तमूमि धेनुर्वि पयो अस्मासु धुक्व ।	
मपुश्चुनं घृतमिव सुपुन मृतस्य नः पतयो मृत्पयन्तु	२
मधुमतीनेपधीद्याव आपो मधुमहो भवन्तन्तरिक्षम् ।	
क्षेत्रस्य पतिर्मधुमान् नो अस्व रिष्यन्तो अन्वेनं चरेम	३
शुनं दाहाः शुनं नरः शुनं कृषतु लाङ्गलम् ।	
शुनं वरत्रा बध्पन्तां शुनमहामुर्विङ्गय	४ (५७०)

शुनासीराविमां वाचं जुषेथां यद विवि चक्रधुः पर्यः ।

तेनेमामुपं सिञ्चतम्

५

अर्वाचीं सुमगे भव सीते वन्दांमहे त्वा ।

यथा नः सुमगाससि यथा नः सुफलाससि

६

इन्द्रः सीतां नि गृह्णातु तां पूषानु यच्छतु ।

सा नः पर्यस्वती बुहा मुतरामुत्तगं समाम

७

शुनं नः फाला वि कृपन्तु भूमिं शुनं कीनाशा अभि यन्तु वाहेः ।

शुनं पर्जन्यो मधुना पयोभिः शुनासीरा शुनमस्मासु धत्तम्

८ [९] (५७८)

(५८)

११ वामदेवां गौतमः । अग्निः सूर्यो वाऽऽपो वा गावो वा घृतस्तुतिवो । विष्टुप् ११ जगती ।

समुद्रादूर्ध्विर्मधुमां उदारं दुपांगुना समसुतत्वमानदृ ।

घृतस्य नाम गुह्यं यदस्ति जिह्वा देवानाममृतस्य नाभिः

१

वयं नाम प्र ब्रवामा घृतस्याऽऽस्मिन् यजे धारयामा नमोभिः ।

उपं ब्रह्मा शृणवच्छस्यमानं चतुःशृङ्गोऽवमीद गौर एतत्

२

उत्वारि शृङ्गा त्रयो अस्य पाशु द्वे शीर्षे सप्त हस्तांसो अस्य ।

त्रिधा ब्रह्मो वृषमो रोरवीति महो देवां मर्त्यां आ विवेश

३

त्रिधा द्विं पृष्णिर्गुह्यमानं गर्वि देवासो घृतमन्वविन्दन् ।

इन्द्र एकं सूर्यं एकं जजान देवादेकं स्वधया निष्टतक्षुः

४

एता अर्षन्ति हृद्यात् समुद्राच्छतमंजा रिपुणा नावचक्षे ।

घृतस्य धारां अभि चाकशीमि हिरण्ययां वेतसो मध्य आसाम

५ [१०]

सम्यक् श्रवन्ति सरितो न धेना अन्तर्दृदा मनसा पूयमानाः ।

एते अर्षन्त्यूर्ध्वो घृतस्य मृगा इव क्षिपणोरीर्षमाणाः

६

सिन्धोरिष प्राध्वने शूघ्रनासो वार्तप्रमियः पतयन्ति युह्याः ।

घृतस्य धारां अरुचो न द्राजी काष्ठा भिन्दुर्धूमिभिः पिन्वमानः

७

(५८५)

अमि प्रवन्त समनेव योषाः कल्याण्यः स्मर्यमानासो अग्रिम ।
घृतस्य धाराः समिधो नसन्त ता जुषाणो हर्षति जातवेदाः

८

कृत्वा इव बहनुमेतवा उ अर्चयन्नाना अमि चाशीमि ।
यत्र सोमः सुयते यत्र यज्ञो घृतस्य धारा अमि तत् पवन्ते

९

अभ्यर्षत सुष्टुतिं गव्यमाजि मस्मासु भद्रा द्रविणानि धत्त ।
इमं यज्ञं नयत देवता नो घृतस्य धारा मधुमत् पवन्ते

१०

धामन् ते विश्वं भुवन्मधि धित मन्तः समुद्रे हृद्यन्तरायुषि ।
अपामनीके समिधे य आभृत स्तमभ्याम मधुमन्तं त ऊर्मिन्

११ [११] (५८९)

॥ इति चतुर्थं मण्डलं समाप्तम् ॥

मंत्र-संख्या

पूर्वायाम् इत्यस्यान्तपर्यन्त ३०५२

चतुर्थ्याम् इत्यस्य १८९

पर्यायोक्तः ३६४१

अथ पञ्चमं मण्डलम् ।

(१)

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-१५]

१२ बुधगविष्टिरावाभेयौ । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अबोध्यग्निः समिधा जनानां	प्रति धेनुमिवायतीमुपासम ।	
यद्वा इव प्र वयामुज्जिहानाः	प्र भानवः मिस्रते नाकुमच्छे	१
अबोधि होता यजथाय देवा	नृध्वो अग्निः सुमनाः प्रातरस्थान ।	
समिन्द्रस्य रुशददधि पाजो	महान देवस्तमसां निर्गमांनि	२
यदी गणस्य गणानामजीगः	शुचिर्गङ्गे शुचिभिर्गोभिर्गग्निः ।	
आद दक्षिणा युज्यते वाजय	न्यृतानामध्वो अधयजृहभिः	३
अग्निमच्छा देवयतां मनांसि	चक्षुषीत्र सूर्ये सं चरन्ति ।	
यदी सुवांति उपसा विरूपे	श्वेतो वाजी जायते अग्ने अह्नाम	४
जनिष्ट हि जन्या अग्ने अह्ना	हितो हितपर्वरुपो वनेषु ।	
दमंदम सप्त रत्ना दधानो	अग्निर्होता नि पमादा यजीयान	५
अग्निर्होता न्यसीदुद यजीया	नूपस्थे मानुः सुग्भा उ लोक ।	
युवा कविः पुरुनिःष्ठ कृतवा	धता कृष्टीनामुत मध्य इन्द्रः	६ [१२]
प्र णु त्वं विप्रमध्वरेषु साधु	मग्निं होतारमीच्छते नमोभिः ।	
आ यस्तान रोदसी कृतेन	नित्यं मृजन्ति वाजिनं घृतेन	७
मार्जाल्यो मृज्यते स्वे दमनाः	कविप्रशस्तो अतिथिः शिवा नः ।	
सहस्रशुक्लो वृषभस्तत्रोक्ता	विश्वो अग्ने सहसा प्राशुयन्वान	८
प्र सद्यो अग्ने अत्येष्यन्वा	नाविर्यस्मं चारुतमो बभूथ ।	
इत्येन्द्रो वपुष्यो विभावा	प्रिया विशामतिथिर्मानुषीणाम	९
तुभ्यं भरन्ति क्षितयो यविष्ठ	बलिर्मग्ने अन्तित ओत दृशत ।	
आ भन्दिष्ठस्य सुमतिं चिकिद्भि	बृहन् ते अग्ने महि शर्म भद्रम्	१० (१०)

आद्य रथं भानुमो भानुमन्तु मध्ये तिष्ठ यजतेभिः समन्तम् ।

विद्वान् पञ्चीनामुर्ध्वान्तरिक्षा मेघं वृषान् हविरर्ध्वाय वक्षि ११

अर्धोत्तम कवचे मेध्याय वधो वन्दारं वृषमाय वृष्ये ।

गर्विष्ठो नमस्ता स्तोममग्नौ क्षिपीय कृष्णाय वृष्ये १२ [१३] (११)

(२)

११ कुमार कावेयः, वृशो वा जलः, उभौ वा; २, १ वृशो जलः । वक्षिः । विष्णुप्, ११ कवचपी ।

कुमारं माता युवतिः समुत्तुं मुह्यं विमर्षि न वृधाति पित्रे ।

अनीकमस्य न मिनज्जनासः पुरः पश्यन्ति निहितमरुतो १

कमेतं त्वं युवते कुमारं पेषीं विमर्षि महिषी जजान ।

पूर्वाहिं गर्भेः शरदौ कवर्ध्वाऽपश्यं जातं यद्वसुतं मत्ता २

हिरण्यदन्तं शुचिर्बर्णमारात क्षेत्रादपश्यमापुधा मिमानम् ।

वृद्धानो अस्मा अमृतं विपृक्वन् किं मामनिन्द्राः कृणवन्ननुस्वाः ३

क्षेत्रादपश्यं सनुतश्चरन्तं सुमद युथं न पुरु शोभमानम् ।

न ता अगृभन्नजनिहृ हि वः पलिकनीरिद् युवतयो मवन्ति ४

के मे मर्यकं वि यवन्त गोमि—न येषां गोपा अरणश्चिदास ।

य ईं जगृभुरव ते सृज—न्त्वाजाति पञ्च उप नश्चिकित्वान् ५

वसां राजानं वसतिं जनानां मरातयो नि वधुर्मर्त्येषु ।

बह्मण्यत्रैव तं सृजन्तु निन्दितारो निन्द्यासो मवन्तु ६ [१४]

शुनश्चिच्छेपं निर्वितं सल्लाद् युपादमुञ्चो अशमिहृ हि वः ।

एवास्मदग्रे वि मुमुग्धि पाशान् हातश्चिकित्व इह तू निवर्ध ७

वृणीयमानो अप हि मदैयेः प्र मे देवानां वत्तपा उवाच ।

इन्द्रो विद्वौ अनु हि त्वा चक्ष तेनाहमग्निं अनुशिहृ आगाम ८

वि ज्योतिषा बृहता भात्यग्निं राविर्विभ्वानि कृणुते महित्वा ।

प्रादेवीमायाः संहते दुरेवाः शिशिंते शृङ्गे रक्षसि विनिक्षे ९

उत स्वानासो विवि धन्वग्रे स्तिग्मापुधा रक्षसे हन्तवा उ ।

मदै चिदस्य प्र रजन्ति भामा न वरन्ते परिबाधो अर्धेवीः १० (१२)

एतं ते स्तोमं तुविजातु विशो रथं न धीरः स्वर्णा अतक्षम् ।

वदीक्षे प्रति त्वं वैश्व हर्षाः स्वर्वतीरुप एना जयेम

११

तुविधीषो वृषभो वावृधानो ऽशत्र्वार्यः समंजाति वेवः ।

प्रोत्तमोत्तमता अवोचन बर्हिष्मते मनवे शर्म यंस बर्हिष्मते मनवे शर्म यंसत १२[१५](१४)

(३)

११ वसुधुत आत्रेयः । अग्निः, ३ मरुद्भुविष्णवः । त्रिष्टुप्, १ विराट्

त्वमग्ने वरुणो जायसे यत् त्वं मित्रो मवसि यत् तमिन्द्रः ।

त्वे विश्वे सहसस्पुत्र देवा स्त्वमिन्द्रो वाशुषे मर्त्याय

१

त्वमर्षमा मवसि यत् कनीनां नाम स्वधावन् गुह्यं बिमर्षि ।

अञ्जलिं मित्रं सुधितं न गोमि यद् वृपती समनसा कुणोषि

२

तव म्रिये मरुतो मर्जयन्त रुद्र यत् ते जनिम् चारु चित्रम् ।

पद् यद् विष्णोरुपमं निधायि तेन पासि गुह्यं नाम गोनाम्

३

तव म्रिया सुहृशो देव देवाः पुरु वधाना अमृतं सपन्त ।

होतारमग्निं मनुषो नि वेदु वंशस्यन्त उशिजः शंसमायोः

४

न त्वद्धोता पूर्वं अग्ने यर्जयान् न काव्यैः पुरो अस्ति स्वधावः ।

विशान्न यस्या अतिषिमवांसि स यज्ञेन वनवद् देव मर्तान्

५

बचमग्ने वनुषाम् त्वोता वसुधवो हविषा बुध्यमानाः ।

वचं समर्वे विदधेभ्यङ्गा वयं राया सहसस्पुत्र मर्तान्

६ [१६]

वो न आगो अभ्येनो भरा त्यधीवृषमवशसे वधात ।

अह्नी चिकित्वो अमिश्रस्तिमेता मग्ने यो नो मर्चयति द्वयेन

७

त्वामस्या व्युषि वेव पूर्वं वृतं कृण्वाना अयजन्त हव्यैः ।

संस्वे यक्ष्म ईपसे रक्षिणां देवो मर्तेर्वसुमिषिभ्यमानः

८

अवं स्पुधि पितरं योषिं विद्वान् पुत्रो यस्ते सहसः सून ऊहे ।

कदा चिकित्वो अमि चक्षसे नो ऽग्ने रुद्रौ ऋतुचिद् यातयासे

९

भूरि नाम वन्दमानो वधाति पिता वसो यदि तज्जोषयासे ।

कुविद् देवस्य सहसा चकानः सुप्रमग्निर्वेनते वावृधानः

१०

(१४)

त्वमङ्ग जरितारं यविष्ठ विश्वान्यग्रे वुरितातिं पार्थि ।

स्तेना अहश्न रिषवो जनासो ऽज्ञातकेता वृजिना अभूवन्

११

इमे यामासस्त्वद्रिगमूवन् वसवे वा तद्विदागो अवाचि ।

नाहायमग्निर्मिशस्तये नो न रीषते वावुधानः परा दात्

१२ [१७] (१९)

(४)

११ वसुधृत आत्रेयः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

त्वामग्रे वसुपतिं वसुना ममि प्र मन्दे अध्वरेषु राजन् ।

त्वया वाजं वाजयन्तो जयेमा ऽमि प्याम पुत्सुतीमन्यानाम

१

हव्यवाळगिरजरः पिता नो विभुर्विभावा सुहृशीको अस्मे ।

सुगाहपत्याः समिषो दिदी ह्यस्मद्यः क सं मिमीहि भवोति

२

विशां कविं विरपतिं मानुषीणां शुचिं पावकं घृतपृष्ठमग्निम् ।

नि होतारं विश्वविदं दाधिध्वं स वृषेषु वगते वार्योणि

३

जुषस्वाग्नि इळया सजोषा यतमानो रुन्मिभिः सूर्यस्य ।

जुषस्व नः समिधं जातवेद आ च वेवान् हविरद्याय वाक्षि

४

जुष्टो दमूना अतिथिर्दुराण इमं नो यज्ञमुप याहि विद्वान् ।

विश्वा अग्रे अभियुजा विहन्या शत्रूयतामा भग मौजंनानि

५ [१८]

वधेन दम्यं प्र हि चातयस्व वयः कृण्वानस्तन्वेष्टे स्वार्थे ।

पिपतिं यत सहसस्पुत्र वेवान् त्सो अग्रे पाहि नृतम वाजं अस्मान्

६

वयं ते अग्र उक्थैर्विधम वयं हव्यैः पायवः मद्रशोचे ।

अस्मे रथि विश्ववां समिन्वा अस्मे विश्वानि त्रविणानि धेहि

७

अस्माकमग्रे अध्वं जुषस्व महसः सूनो त्रिषधस्व हव्यम् ।

वयं वेवेषु सुकृतः स्याम शर्मणा नस्त्रिवकथेन पाहि

८

विश्वानि नो दुर्गहा जातवेदः सिन्धुं न ताव वा वुरितातिं पार्थि ।

अग्रे अत्रिवज्रमसा गुणानां ऽस्माकं बोध्यादता तनूनाम्

९

यस्त्वा हृदा श्रीरिणा मन्यस्यते ऽमन्यं मन्यो जाहवीमि ।

जातवेदो यशो अस्मासु धेहि प्रजाभिर्ग्रे अमृतत्वमस्याम्

१०

(४९)

यस्मै त्वं सुकृते जातवेद उ लोकमग्ने कृणवः स्योनम ।

अश्विनं स पुत्रिणं वीरवन्तं गोमन्तं रयिं नशते स्वस्ति

११ [१५] (४७)

(५)

११ वसुभृत आश्वेयः । आग्नीसूक्तं = (१ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा २ नरादांसः, ३ इच्छः, ४ बर्हिः, ५ देवीर्द्वारः

६ उषासानता, ७ देव्यौ होतारौ प्रचेतसौ, ८ तिस्रो देव्यः सरस्वतीत्याभारन्यः,

९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः) । गायत्री ।

सुसमिद्धाय शोचिषं घृतं तीक्ष्णं जुहोतन	।	अग्रये जातवेदसे	१
नरादांसः सुधुवती मं यजमदाभ्यः	।	कविर्हि मधुहन्त्यः	२
इच्छिता अग्र आ वहन्द् चित्रमिह प्रियम	।	मूर्खं रथंभिरुतयं	३
ऊर्णमृदा वि प्रथम्वाऽभ्यर्च्यो अतृपत	।	भवां नः शुभ्र सातयं	४
देवीर्द्वारो वि श्रयध्वं सुप्रायणा न ऊतयं	।	प्रप्रं यजं पूर्णीतन	५ [२०]

सुप्रतीके वयोवृधा यद्धी कृतम्यं सातरा	।	क्रोधाभुषासमीमहे	६
वातस्य परमस्त्रीच्छिता वैव्या होतारो सन्धः	।	इमं नो यजमा गतम	७
इच्छा सरस्वती मही तिस्रो देवीर्मयोमृवः	।	बर्हिः सीदन्त्वसिधः	८
शिवस्त्वष्टिहा गहि विभुः पोष उत त्मना	।	यजेयजे न उद्वे	९
यज्ञ वेत्यं वनस्पते देवानां गृह्य नामानि	।	तत्र हव्यानि गामय	१०
स्वाहाग्रये वरुणाय स्वाहेन्द्राय सरस्वदाभ्यः	।	स्वाहा देवेभ्यो हविः	११ [२१] (५८)

(६)

१० वसुभृत आश्वेयः । अग्निः । पक्ष्मिः ।

अग्निं ते मन्दं यो वसुभृतं यं यन्मि धेनुयः ।

अस्तमवन्त आशवो ऽस्ते नित्यांसो वाजिन इषं स्तोतृभ्य आ भे

सो अग्नियो वसुगूं सं यमायन्ति धेनुयः ।

समवन्तो रघुतुवः सं सुजातासो स्याय इषं स्तोतृभ्य आ भे

अग्निर्हि वाजिनं विशं ददाति शिवाकर्मणिः ।

अग्नी राये स्वाभुवं स प्रीतो गतिं वायं मितं स्तोतृभ्य आ भे

आ ते अग्र इधीमहि द्युमन्तं देवमजस्रं ।

यस्य स्य पनीयसी समिद्धं वैव्यानि इक्ष्वाभ्यं स्तोतृभ्य आ भे

(६०)

आ तें अग्न क्रुचा इविः मुक्तस्व शोचिषस्पते ।	
सुमन्तु दस्म विश्वो हव्यं वदतुम्बं हव्यं स्तोतुम्ब आ मरं	५ [२२]
प्रो त्ये अग्नयोऽग्निषु विश्वं पुष्पन्ति वार्षम् ।	
ते हिन्विरे त इन्विरे त इन्विन्तानुष मिषं स्तोतुम्ब आ मरं	६
तव त्ये अग्ने अर्चयो महिं माधन्त वृजिनः ।	
ये पत्वमिः अफानां इजा मुरन्त गोना मिषं स्तोतुम्ब आ मरं	७
नवां नो अग्न आ मरं स्तोतुम्बः सुक्लिरीरिषः ।	
ते स्याम य आनुषु स्वाहृतासो वमेदम् हव्यं स्तोतुम्ब आ मरं	८
उमे सुश्चन्द्र सर्पिषो दूर्वी श्रीषीष आसनि ।	
उतो न उत पुंपूर्वा उक्थेषुं अक्थस्वत् हव्यं स्तोतुम्ब आ मरं	९
एवां अग्निर्मजुयं गुमीर्मियं जेमिरानुषक् ।	
वधं दुस्मे सुवीर्यं मुत त्वयाम्भक्य मिषं स्तोतुम्ब आ मरं	१० [२३] (६८)

(७)

१० इव मात्रेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, १० पङ्क्तिः ।

सखायः सं वः सम्यञ् मिषं स्तोमं चाग्रये ।	
वर्षिठाय क्षितीना मूर्जो नष्ट्रे सहस्वते	१
कुत्रा विद् यस्य समृतौ उष्णा नरो नृषधने ।	
अर्हन्तरिवद् यमिन्धुते संजनयन्ति जन्तवः	२
सं यद्विषो वनांमहे सं हृष्या मानुषाणाम् ।	
उत द्युक्षस्य अक्थस्व अतस्य उग्निमा वदे	३
सः स्मा कृणोति केतुमा नक्तं विद् दूर आ सते ।	
पावको यद् वनस्पतीन् प्र स्मा मिनान्यजरः	४
अव स्म यस्य वेर्षजे स्वेदं पृथिषु जुहति ।	
अग्नीमह स्वजेन्यं धूमां पृष्ठे वरुष्टुः	५ [२४]
यं मर्त्यः पुरुस्पृहं विवद् विश्वस्व भापसे ।	
प्र स्वादनं पितृना मस्तातारिं विवायवे	६ (७४)

स हि व्या धन्वावितं वल्ल न दात्वा पशुः ।

हिरिस्मयः शुचिं च सुमरमिमुदतविधिः

७

शुचिः च यस्मां अजिह्वः च स्वाधितीव रीयते ।

सुपुरंरुत माता क्राणा बर्दानशे भगं

८

आ यस्तं सर्पिरासुते ऽग्रे स्मस्ति धार्यसे ।

ऐषु पुत्रमुत भव आ चितं मर्येषु धाः

९

दतिं चिन्मन्मुमभिज स्वधातमा पशुं ददे ।

आग्ने अर्पुजतो ऽग्निः सत्सद्भाद् दस्युं निषः सांसद्भाधृन्

१० [२५] (७८)

(८)

७ ६४ आज्ञेयः । अग्निः । जननी ।

त्वामग्न क्रतायवः समीधरे प्रभं प्रभासं ऊतये सहस्कृत ।

पुरुश्चन्द्रं यजतं विश्वधावसं दनूनसं गृहर्पतिं वरेण्यम्

१

त्वामग्ने अतिधिं पूर्वं विशां शोचिष्केशं गृहर्पतिं नि वेदिरे ।

कूटकेतुं पुरुकपं चनस्युतं सुशर्माणं स्ववसं जरद्विषम्

२

त्वामग्ने मानुषीरीळो विशो होत्राविवं विविचिं रत्नधातमम् ।

गुहा सन्तं सुमग विश्वदर्शतं तुविष्णुसं सुयजं घृतधिर्यम्

३

त्वामग्ने धर्णसिं विश्वधां वयं गीर्मिगुणन्तो नमसोपं सेदिम ।

स नो जुषस्व समिधानो अङ्गितो वेवो मर्तस्य यशसां सुवीतिभिः

४

त्वामग्ने पुरुकपों विशेविशे वयो दधासि प्रब्रथां पुरुहुत ।

पुरुष्पन्ना सहसा वि राजसि त्विधिः सा तं तित्विषाणस्य नाधुषं

५

त्वामग्ने समिधानं यविष्य वेवा वृतं चकिरे हव्यबाह्वनम् ।

उरुचयंसं घृतयोनिमाहुतं त्वेषं चक्षुर्वेधरे चोदयन्मति

६

त्वामग्ने प्रदिध आहुतं घृतेः सुम्नायवः सुषमिधा समीधरे ।

स वावृधान ओषधीभिरुक्षितो ऽग्निं अयोसि पार्थिवानि निक्षसे

७ [२६] (८५)

॥ अथ चतुर्थोऽष्टकः ॥४॥

[प्रथमोऽध्यायः ॥१॥ व० १-३३]

(९)

७ गय आदेशः । अग्निः । अनुष्टुप् । ५, ७ पङ्क्तिः ।

त्वामग्ने हविष्मन्तो देवं मर्तासु ईळते ।

मन्ये त्वा जा॒तवे॑दसं स ह॒व्या व॑क्ष्यानुषक् १

अग्निर्होता दास्यतः क्षयस्य वृक्तबर्हिषः ।

सं यज्ञासश्चरन्ति यं सं वाजासः श्वस्यवः २

उत स्म यं शिशुं यथा नवं जनिं दृष्ट्वा ।

धर्तारिं मानुषीणां विशामग्निं स्वध्वरम् ३

उत स्म दुर्गभीयसे पुत्रो न ह्यार्याणाम् ।

पुरु यो दग्धासि वना ऽग्नें पञ्चुर्न यदग्ने ४

अधं स्म यस्यार्चयः सम्यक् संयन्ति धूमिनः ।

यदीमहं त्रितो विव्युप ध्मातेतु धमन्ति शिर्षाते ध्मातरां यथा ५

तवाहमं कृतिभिः मित्रस्य च प्रशंस्तिभिः ।

द्वेषोयुतो न इरिता तुर्याम मर्त्यानाम् ६

तं नो अग्ने अभी नरो रयिं सहस्र आ भंग ।

स क्षेपयत् स पोषयद् मुवद् वाजस्य सातयं जूतेधिं पृत्तु नो वृधे ७ [१] (११)

(१०)

७ गय आत्रेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ४, ७ पङ्क्तिः ।

अग्र ओजिष्ठमा मर द्युन्नमस्मभ्यमधिगो ।

प्र नो राया परिणमा रत्ति वाजाय पन्थाम् १

त्वं नो' अग्ने अद्भुत कृत्वा दक्षस्य मंहना' ।

त्वे असुर्यं॑ मारु॑हत का॒णा मि॒त्रो न य॒ज्ञियः॑

त्व नो अग्र एषां गयं पृष्टिं च वर्धय ।

ये स्तोमोमिः प्र सूर्यो नरो मघान्यान्तः ३

ये अग्निं चन्द्रं ते गिरिः शुभमन्त्यश्वराधसः ।

शुष्मेभिः शुष्मिणो नरो द्विषिष्व येषां बृहत् संकीर्तिर्बोधन्ति त्मना ४ (१६)

तव त्वे अग्ने अर्चयो भ्राजन्तो यन्ति धृष्णुया ।	
परिज्मानो न विद्युतः स्वानो रथो न वाजयुः	५
नू नो अग्न ऊतये सबाधसश्च रातये ।	
अस्माकांसश्च सूरयो विश्वा आशास्तरिषणिं	६
त्वं नो अग्ने अङ्गिरः स्तुतः स्तवान् आ मर ।	
होतृर्विश्वांसह रधि स्तोतृभ्यः स्तवसे च न उतैधि पुत्सु नो वृधे	७ [२] (९९)

(११)

६ सुतंभर आग्नेयः । अग्निः । जगमी ।

जनस्य गोपा अजनिष्ट जागृचि रग्निः सुदक्षः सुविताय नव्यसे ।	
घृतप्रतीको बृहता दिविस्पृशा धुमद वि मांति भरतेभ्यः शुचिः	१
यज्ञस्य केतुं पथमं पुरोहितं मग्निं नरंस्त्रिषधस्ये समीधरे ।	
इन्द्रेण देवैः सख्यं स बर्हिषि सीवुन्नि होता यजथाय मुकतुः	२
असंमृष्टो जायसे माध्वोः शुचिं मन्त्रः कविरुदतिष्ठो विवस्वतः ।	
घृतेन त्वावर्धयन्नग आहुत धूमस्तं केतुरंभवद विवि श्रितः	३
अग्निर्नो यज्ञमुप वेतु साधुया ऽग्निं नरो वि भरन्ते गृहेगृहे ।	
अग्निर्भूतो अंभवद्भव्यवाहनो ऽग्निं वृणाना वृणते कविक्रतुम	४
तुभ्येदमग्ने मधुमत्तमं वच स्तुस्य मनीषा इयमस्तु शं हृदे ।	
त्वां गिरः सिन्धुमिवावनीमहीरा पूणान्ति शवसा वर्धयन्ति च	५
त्वामग्ने अङ्गिरसो गुहां हित मन्वाविन्दन्तिष्ठभियाणं वनेवने ।	
स जायसे मध्यमानः सहो महत त्यामाहुः सहसस्पुत्रमङ्गिरः	६ [३] (१०५)

(१२)

६ सुतंभर आग्नेयः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

पाग्रये बृहते यज्ञियाय ऋतस्य वृष्णे असुराय मन्म ।	
घृतं न यज्ञ आस्येष्टं सुपतं गिरं भरे वृषभाय प्रतीचीम	१
ऋतं चिकित्व ऋतमिच्छिकिद्धयु तस्य धारा अनु तन्धि पूर्वाः ।	
नाहं यातुं सहसा न हृयेन ऋतं संपाम्यरुषस्य वृष्णः	२ (१०७)

कवां नो अग्नं कृतयंघ्रतेन मुचो नवेदा उचबंस्य नव्यः ।	
वेदां मे वेष कृतुपा कृतुनां नाहं पतिं सन्तिरुस्य रायः	३
के ते अग्रे रिप्ये कन्धनासः के प्रायवः सनिबन्त द्युमन्तः ।	
के भ्रातिमग्निं अनृतस्य पान्ति क आसतो वर्यसः सन्ति गोपाः	४
तस्मां वस्ते विपुजा अग्न एते शिवासः सन्तो अग्निं वा अभूवन् ।	
अधूर्धत स्वयमेते वधोमि—कञ्जयते वृजिनानि ब्रुवन्तः	५
वस्ते अग्रे नर्मसा यज्ञमीदृ कृतं स पात्यरुषस्य वृष्णः ।	
तस्य वर्यः पृथुरा साधुरेतु मसर्वाणस्य नहुषस्य देवः	६ [४] (१११)

(१३)

६ सुतंभर मात्रेयः । अग्निः । गावत्री ।

अर्धन्तस्त्वा हवामहे ऽर्धन्तः सार्मिधीमहि । अग्रे अर्धन्त उतये	१
अग्रेः स्तोमं मनामहे सिध्नमद्य दिविस्पृशः । वेषस्य द्रविणस्यवः	२
अग्निर्जुषत नो गिरो होता यो मानुषेष्वा । स यमद वैश्वं जनम्	३
त्वमग्ने सप्रयां असि जुष्टो होता वरेण्यः । त्वया यज्ञं वि तन्वते	४
त्वामग्ने वाजसातमं विषां वर्धन्ति सुदुतम् । स नो रास्व सुवीर्यम्	५
अग्रे नेमिराँ इव देवाँस्त्वं परिभूरासि । आ राधंश्चित्रमृजसे	६ [५] (११७)

(१४)

६ सुतंभर मात्रेयः । अग्निः । गावत्री ।

अग्निं स्तोमेन बोधय समिधानो अमर्त्यम् । कृष्या देवेभुं नो वधत	१
तमं भूरेष्वील्लते देवं मतां अमर्त्यम् । वजिर्दं मानुषे जने	२
तं हि क्षमन्त ईल्लते घृषा देवं घृतश्चुता । अग्निं कृष्याच वोळ्ळये	३
अग्निर्जातो अरोक्षत ब्रून् वस्युजबोर्तिषा तमः । अर्विन्बुद् गा अपः स्वः	४
अग्निमील्लेन्वै कवि घृतपुष्टं तपयत । केतुं मे कुण्डलद्वयम्	५
अग्निं घृतेन वातृषुः स्तोमोभिविन्वधंति । स्वाधीभिर्वस्युभिः	६ [६] (११९)

(१५)

[द्वितीयोऽनुयायकः ॥२॥ सू० १५-३२]

५ चक्षुष आक्षिरसा । अग्निः । विष्टुप् ।

- प्र वेधसे कृचये वेद्याय गिरं भरे यज्ञसे पुष्याय ।
 धृतमस्तु अस्तुः सुशोचो रायो धर्ता धरुणो वस्वो अग्निः १
 कतेन कृतं धरुणं धारयन्त यज्ञस्य शाके परमे व्योमन् ।
 विषो धर्मन् धरुणे संवृषो नृणां जातिरजातो अग्नि ये नमस्कृः २
 अंहोयुवस्तन्वस्तन्वते वि वयो महद बुधं पुष्याय ।
 स संवतो नर्बजातस्तुत्यान सिंहं न कुन्धममितः परि प्लुः ३
 मातेव यद् मरुसं पप्रथानो जनेजनं धारयन् वक्षसि च ।
 ययोवयो जरसे यद् दर्धानः परि त्मना विषरूपो जिगासि ४
 बाजो नु ते शर्वसस्पान्वन् मुरुं वोधं धरुणं वैश रायः ।
 परं न तत्पुर्गुहा दर्धानो महो राये चितयन्नत्रिमस्यः ५ [७] (१२८)

(१६)

५ पूतरात्रयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ५ पंक्तिः ।

- नृद्व जयो हि मानवे ऽर्चो वेवायाग्रये ।
 यं मित्रं न प्रक्षस्तिमिर्मतीसो वधिरि पुरः १
 स हि धूमिर्जनानां होता वक्षस्य बाह्वीः ।
 वि हव्यमग्निरांनुषमगो न वारमृणवति २
 अस्य स्तोमे मघोनः सस्ये वृद्धजोचिषः ।
 बिम्बा यस्मिन् तुष्टिष्वणि समर्थे शुष्ममादृधुः ३
 अथा त्वाग्र एषां सुवीर्यस्य मंहना ।
 तमिद् यद् न रोक्सी परि भवो बभूवतुः ४
 नू न एहि वार्यमग्रे गृणान आ मर ।
 वे वयं वे च सुरयः स्वस्ति धामदे सजो तैरि प्लु नो बुधे ५ [८] (१२९)

(१७)

५ पुरुरात्रेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ५ पंक्तिः ।

आ युज्ञेर्देव मन्यं इत्था तव्यांसमृतये ।	
अग्निं कृते स्वध्वरे पुरुरीळीतावसे	१
अस्य हि स्वयंशस्तर आसा विधर्मन् मन्यसे ।	
तं नार्कं चित्रशोचिपं मन्द्रं परो मनीषया	२
अस्य वासा उ अर्चिषा य आयुक्त तुजा गिरा ।	
त्रिवो न यस्य रतसा बृहच्छोचन्त्यर्चयः	३
अस्य कन्वा विचेतसो वृष्मस्य वसु रथ आ ।	
अथा विश्वांसु हव्यो ऽग्निर्विशु प्र क्षस्यते	४
न न इद्धि वार्यमासा संवन्त सूरयः ।	
ऊर्जो नपाद्भिष्टये पाहि शग्धि स्वस्तय उतेधि पुंसु नां वृधे	५ [९] (१३८)

(१८)

५ द्वितो मृक्तवाहा आत्रेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ५ पंक्तिः ।

प्रातरग्निः पुरुप्रिया विशः स्तवेतार्तिथिः ।	
विश्वानि यो अमर्त्यो हव्या मर्तेषु रणयति	१
द्वितार्यं मृक्तवाहसे स्वस्य दक्षस्य मंहना ।	
इन्द्रं स धत्त आनुषक स्तोता चिन्ते अमर्त्य	२
तं वो दीर्घायुशोचिपं गिरा हुंवे मघोनाम ।	
अरिष्टो येषां रथो व्यंश्वदावर्जयते	३
चित्रा वा येषु दीधिंति रासन्नूकथा पान्ति ये ।	
स्तीर्णो बर्हिः स्वर्णरे अवांसि दधिरे परि	४
ये मे पञ्चागतं वृद्वृ-रश्वानां मधस्तुति ।	
द्युमदग्ने महि अवां बृहत कृधि मघोनां नूवदमृत नृणाम्	५ [१०] (१४१)

(१९)

५ वज्रिरात्रेयः । अग्निः । गायत्री, ३-४ अनुष्टुप्, ५ विराड्‌रूपा ।

अग्न्यवस्थाः प्र जायन्ते प्र वज्रवैमिश्रिकेत । उपस्थं मानुषं चिह्नं	१
जुहोरे वि चितयन्तो ऽनिमिषं नृम्णं पान्ति । आ हृच्छां पुनं विविशुः	२
आ श्वेदयस्य जन्तवो द्युमदं वर्धन्त कृष्टयः ।	
निष्कग्नीवो बृहदुक्थ एना मध्वा न वाजयुः	३
प्रियं कुग्धं न काम्यमजामि जाम्योः सचा ।	
घर्मो न वाजजठरो ऽद्वेषः शश्वतो दभः	४
क्नीळन्न नो रश्म आ भुवः सं भस्मना वायुना वेविदामः ।	
ता अस्य सन् धूषजो न तिग्माः सुसंशिता वृक्षयो वक्षणेस्थाः	५ [११] (१८८)

(२०)

४ प्रयस्वन्त आत्रेयाः । अग्निः । अनुष्टुप्, ४ पंक्तिः ।

यमग्ने वाजसातम त्वं चिन् मन्यसे रयिम ।	
तं नो गीमिः भवार्यं देवत्रा पनया युजम्	१
ये अग्ने नेरयन्ति ते वृद्धा उग्रस्य शर्वसः ।	
अप द्वेषो अप ह्वरो ऽन्यवतस्य सश्विर	२
होतारं त्वा वृणीमहे ऽग्ने वक्षस्य सार्धनम् ।	
यज्ञेषु पूर्वं गिरा प्रयस्वन्तो हवामहे	३
इत्था यथा त ऊतयं सहसावन् विवेदिवे ।	
राय क्रतार्यं सुकृतो गोभिः प्याम सधमादो वीरैः स्याम सधमादः	४ [१२] (१५२)

(२१)

४ सस आत्रेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ४ पंक्तिः ।

मनुष्वत् त्वा नि धीमहि मनुष्वत् समिधीमहि । अग्ने मनुष्वदङ्गिरो देवान् देवयते यज १	
त्वं हि मानुषे जने ऽग्ने सुधीत इध्यसं । सुचस्त्वा यन्त्यानुषक् सुजातं सर्पिरासुते	२
त्वां विश्वं सजोषसो देवासो द्रुतमकत । सपर्यन्तस्त्वा कवे यज्ञेषु देवमीळते	३
देवं वो देवयज्यया ऽग्निमीळीत मर्त्यैः ।	
समिद्धः शुक दीविष्म तस्य योनिमासदः ससस्य योनिमासदः	४ [१३] (१५६)

(२१)

४ विश्वसामाग्नेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ४ पंक्तिः ।

अ विश्वसामाग्निव - दधा पावकशोचिषे । यो अंश्चरेष्वीक्ष्यो होता मन्त्रतमो विमि १
न्युग्मि जातवेदसं दधाता देवमृत्विजम् । अ यज्ञ परेकानुष - गद्या देवस्य चस्तमः २
चिकित्तिन्मनसं त्वा देवं मर्तोसं कुतये । वरेण्यस्य तेऽर्चस इयानासो अमन्महि ३
अग्ने चिकित्स्वयं स्य न इदं वचः सहस्व ।
तं त्वा सुशिप क्षपते स्तोमैर्वधन्त्यत्रयो गीमिः मृग्यन्त्वत्रयः ४ [१४] (१९०)

(२३)

४ सुक्तो विश्वचर्चजिराग्नेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ४ पंक्तिः ।

अग्ने सहन्तमा भर द्युमस्य प्राप्तहा रयिम् । विश्वा वक्षर्चणीरम्वा - सा वाजेषु तासह्य १
तमग्ने पृतनापहं रयिं सहस्व आ भर । त्वं हि सत्यो अर्जुतो वाता वाजस्य गोमनः २
विश्वे हि त्वां सजोवसो जनासो वृक्तर्चहिषः । होतारं सचक्षु मित्रं ध्वन्ति वार्यां पुन ३
स हि ध्मा विश्वचर्चणि - रमिमाति सहो वृधे ।
अग्र एषु क्षयेष्वा रेवक्षः शुक्र दीविहि द्युमत पावक दीविहि ४ [१५] (१९४)

(२४)

४ गोपावना लोपावना वा वन्धुः सुवन्धुः धृतवन्धुर्विभवन्धुश्च । अग्निः । छिपदा चिराद् ।

अग्ने त्वं नो अन्तम उत ज्ञाता शिवो मवा वक्रधर्यः १
वसुरग्निर्वसुभवा अच्छा नक्षि द्युमतमं रयिं हाः ॥ १ ॥ २
स नो बोधि धुधी हव - मुरुष्या णो अघावतः समस्मात् ३
तं त्वा शोचिष्ठ दीविषः सुक्षार्य नूनमीम्हे सत्सिन्धः ॥ २ ॥ ४ [१६] (१९८)

(२५)

१ वसुयव आग्नेया । अग्निः । अनुष्टुप् ।

अच्छा वो अग्निमवसे देवं गांसि स नो वसुः ।
रासत् पुत्र क्रूणा - मृतावां पर्वति छिषः १
स हि सत्यो यं पूर्वं चिद् वेवासदिष्ठिद् यमींश्चिरे ।
होतारं मन्द्रजिह्वमित सुवृत्तिमिभिर्भावसुम् २ (१९९)

स नो धीती वरिषया येष्टया च सुमत्या ।

अग्ने रायो विदीहि नः सुवृत्तिर्मिदरेण्य

३

अग्निर्वृषेभुं राजत्यु—अग्निर्मतेष्वाविशन् ।

अग्निर्नो हव्यवाहनो ऽग्निं धीमिः संपर्यत

४

अग्निस्तुविर्भवस्तमं तुविर्ब्रह्माणमुत्तमम् ।

अतूर्तं भावयत्यति पुत्रं ददाति द्राष्टुषे

५ [१७]

अग्निर्वैवाति सत्यति मासाह यो युधा नृमिः ।

अग्निरत्यं रघुप्यवृं जेतांरमपराजितम्

६

यद् वाहिष्ठं तवृग्नेयं बृहद्वर्षं विभावसो ।

महिषीव त्वद् रयि—स्वद् वाजा उर्वीरते

७

तव द्युमन्तो अर्चयो प्रावेवोच्यते बृहत् ।

उतो ते तन्वतुर्यथा स्वा्नो अंतं त्मना विदः

८

एषां अग्निं वंसूयवः सहसानं ववन्दिम ।

स नो विस्वा अति द्विषः पर्षन्नावेयं सुकतुः

९ [१८] (१७७)

(२६)

१ वसूयव आत्रेयाः । अग्निः १ विष्टवे देवाः । गायत्री ।

अग्ने पावक रोचिषां मन्द्रयां देव जिह्वायां । आ देवान् वरिषि यक्षि च १

तं त्वां वृत्तच्छपीमहे चित्रमानो स्वर्हंसम् । देवां आ वीतये वह २

वीतिहोत्रं त्वा कवे द्युमन्तं समिधीमहि । अग्ने बृहन्तमध्वरे ३

अग्ने विष्ट्वेमिना गहि देवेभिर्हव्यदातये । होतांरं त्वा वृणीमहे ४

यजमानाव सुन्वत आग्ने सुवीर्यं वह । देवेरा संत्सि बर्हिषि ५ [१९]

समिधानः संहस्रजि—कणे धर्माणि पुष्यसि । देवानां वृत उक्कयः ६

न्यऽग्निं जातवेदसं होत्रवाहं यविष्यम । दधाता देवमृत्विजम् ७

य यज्ञं यत्त्वानुच—गच्छा देवव्यवस्तमः । स्तृणीत बर्हिरासवे ८

एवं सुकतो अम्बिना मित्रः सीदन्तु वरुणः । देवाः सर्वया विशा ९ [२०] (१८९)

(२७)

६ त्रैवृष्णस्वरुणः, पौरकुत्सस्वसवस्युः, भारतोऽश्वमेधश्च राजानः (अत्रिभौम इति केचित्) । अग्निः ६ इन्द्राग्नी । त्रिष्टुप्, ४-६ अनुष्टुप् ।

अनस्वन्ता सत्पतिर्माहमे मे गावा चेतिष्ठो असुरो मघोनः ।
 त्रैवृष्णो अग्ने वृशभिः सहस्रैर्वैश्वानर त्र्यरुणाश्चिकेत १
 यो मे ज्ञाता च विभक्तिं च गोनां हरीं च युक्ता सुधुरा वृक्षति ।
 वैश्वानर सुहृतो वावृधानो ऽग्ने यच्छ त्र्यरुणाय शर्म २
 एवा ते अग्ने सुमतिं चक्रानो नर्विहाय नवमं त्रसवस्युः ।
 यो मे गिरस्तुविजातस्य पूर्वीर्युक्तेनाभि त्र्यरुणो गृणानि ३
 यो म इति प्रवोच त्वश्वमेधाय सूरये ।
 ददहृचा सनि यते ददन्मेधामृतायत ४
 यस्य मा परुषाः ज्ञात मुद्वर्षयन्त्युक्षणः ।
 अश्वमेधस्य दानाः सोमा इव त्र्यागिरः ५
 इन्द्राग्नी शतदात्र्यश्वमेधे सुवीर्यम् ।
 क्षत्रं धारयत बृहद विवि सूर्यमिवाजरम् ६ [२१] (१९०)

(१८)

६ विश्ववाराग्नेयी । अग्निः । १, ३ त्रिष्टुप्, २ जगती, ४ अनुष्टुप्, ५-६ गायत्री ।

समिद्धो अग्निर्विवि शोचिरभेत प्रत्यङ्मुखसमुर्विया वि भाति ।
 एति प्राचीं विश्ववारा नमोभिर्वैवा इन्द्राना हविषा घृताचीं १
 समिध्यमानो अमृतस्य राजसि हविकृण्वन्तं सचसे स्वस्तये ।
 विश्वं स धत्ते द्रविणं यमिन्वस्यातिथ्यमग्ने नि च धत्त इत पुरः २
 अग्ने शर्धे महते सोमगाय तवं द्युश्चान्युत्तमानि सन्तु ।
 सं जांस्पत्यं सुयममा कृणुष्व शत्रूयतामभि तिष्ठा महीसि ३
 समिद्धस्य परमहसो ऽग्ने वन्दे तव शिर्यम् ।
 वृषभो द्युम्नवाँ असि समध्वरेष्विध्यसे ४
 समिद्धो अग्न आहुत वेवान् यक्षि स्वध्वर । त्वं हि हव्यवाळसि ५
 आ जुहोता वुवस्यता ऽग्निं प्रयत्यध्वरे । वृणीध्वं हव्यवाहनम् ६ [२२] (१९८)

(२९)

१५ गौरिवीतिः शाक्यः । इन्द्रः, ९ (प्रथमपादस्य) उशना वा । त्रिष्टुप् ।

- उर्यमा मनुषो देवताता त्री रचुना विव्या धारयन्त ।
 अर्चन्ति त्वा इरुतः पुनर्दक्षा स्त्वमेपातृषिरिन्द्रामि धीरः १
- अनु यदी मरुतो मन्दसान मार्चन्निन्द्रं पपिवांसं सुतस्य ।
 आदक्ष वज्रममि यदहिं ह हूपो यद्दीरसृजत सत्त्वा उ २
- उत ब्रह्माणो मरुतो मे अस्येन्द्रः सोमस्य सुषुतस्य पयाः ।
 तद्धि हव्यं मनुषि गा अविन्वु दहन्निहिं पपिवां इन्द्रां अस्य ३
- आद् रोदसी वितरं वि प्कमायत संविद्यानश्चिद भियमं मृगं कः ।
 जिगतिमिन्द्रो अपजग्मुंराणः प्रति श्वसन्तमव दानवं हन् ४
- अध क्त्वा मघवन् तुभ्ये देवा अनु विश्वे अददुः सोमपेयम् ।
 यत् सूर्यस्य हरितः पतन्तीः पुरः सतीरुपग एतंश कः ५ [२३]
- नव यदस्य नवतिं च भोगान् त्साकं वज्रेण मघवां विवृश्वत ।
 अर्चन्तीन्द्रं मरुतः सधस्थे त्रैष्टुभेन वचसा बाधन् द्याम् ६
- सखा सख्ये अपचत तूयमग्नि रस्य क्त्वा महिषा त्री शतानि ।
 त्री साकमिन्द्रो मनुषः सरांसि सुतं पिबद् वृत्रहर्त्याय सोमम् ७
- त्री यच्छता महिषाणामघो मास्त्री सरांसि मघवां सोम्यापाः ।
 कारं न विश्वे अहन्त देवा भरमिन्द्राय यदहिं जघान ८
- उशना यत् सहस्ये ईरयातं गृहमिन्द्र जूजुवानेमिरश्वः ।
 वन्वानो अत्र सरथं ययाध कुत्सेन देवैर्वनोहं शुष्णम् ९
- प्रान्यच्चक्रमवृहः सूर्यस्य कुत्सायान्यद् वरिषो यातवेऽकः ।
 अनासो दस्यूरमृणो वधेन नि दुयंणि आवृणक् मुधवाचः १० [२४]
- स्तोमांसस्त्वा गौरिवीतेरवर्धन्नरन्धयो वैदधिनायु पिमुम् ।
 आ त्वामुजिष्वां सख्यायं चक्रे पचन् पक्तीरपिबः सोममस्य ११
- नवगवासः सुतसोमास इन्द्रं दशगवासो अभ्यर्चन्त्युक्तैः ।
 गव्यं चिदूर्वमपिधानवन्तं तं चिन्नरः शशमाना अपं व्रन् १२
- कथो नु ते परि चराणि विद्वान् वीर्यां मघवन् या चकर्थ ।
 पा जो नु नव्या कृणवः शविष्ठ भेदु ता ते विदथेषु ब्रवाम १३ (२११)

एता विश्वा चकवौ इन्द्र भूय—परीतो जनुषा वीर्येण ।

या विष्णु वज्रिन् कृणवो दधृष्वान न ते वता तर्विष्या अस्ति तस्याः १४

इन्द्र इत्यत्र क्रियमाणा जुषस्व या ते शक्ति नव्या अकर्म ।

वर्षेण भद्रा मुकृता वसूः रथं न धीयः स्वर्पा अतक्षम १५ [२५] (२१३)

(३०)

१५ वसुधात्रेयः । इन्द्रः १२-१९ कृणवोऽर्थाः । शक्तिः ।

कर्मस्य वीरः को अपत्यविन्दं सुखार्थमार्थमानं हरिभ्याम् ।

या राया वज्री मृतसोममिच्छन् तदोको गन्ता पुरुहूत ऊनी १

अवावचक्षं पदस्य सम्ब—रुथं निश्चानुरन्वायमिच्छन् ।

अपुच्छमन्यौ उत ते मं आहु—मिन्द्रं नरो वृषधाना अंशम् २

प्र तु वयं सुते या ते कुतासी—न्द्र बवाम यानि नो जुगोषः ।

धेनुर्विद्वान्छृणुषवश्च विद्वान् वहतेऽयं सधवा सर्वसेनः ३

स्त्रिं मनश्चकृषे जात इन्द्र वर्षादेको युधये भूयस्श्चित ।

अश्मानं विच्छवसा विधुतां वि विदो गदाभुवमभ्रियाणाम् ४

परो यत त्वं परम आजलिष्ठाः परावलि भूयं नाम विभ्रत ।

आलिच्छदिन्द्रादभयन्त वृवा विश्वा अयो अजथद वामपत्नीः ५ [२६]

तुभ्यदुते मरुतः सुशवा अर्चन्त्यर्कं मुन्वन्त्यन्धः ।

अहिमोहानमप आशयानं प्र मायाभिर्मायिते सखदिन्द्रः ६

वि पु सुधां जनुषा दातुमिन्व—न्नहन रावो मघवन न्यचकानः ।

अवा वामस्य नमुषः शिरो य—दवतया मनवे गानुमिच्छन् ७

पुते हि सामकृथा आदिदिन्द्र शिरं वामस्य नमुषमेषायन ।

अधमानं चित स्वर्गं वतमानं प्र चक्रिरेव रावसी मरुज्जवः ८

त्रिया हि वाम आर्षधानि चक्रे किं मां करन्नबला अस्य सेनाः ।

अन्तराग्ययदुमे अस्य धेने अथोप प्रेद युधये इम्युमिन्द्रः ९

गमद्य भावाऽभितोऽनवन्त—हेह वसैर्विपुला यदासेन ।

न ता इन्द्रो असु जद्वय इत्ये—यर्गो मोमांसुः सुयुता अमन्दन १० [२७]

यर्गो मोमांसु वृषधता अमन्दु—न्नरोरवीय वृषभः सार्वनेषु ।

पुनरुः पणिवो इन्द्रो अस्य पुनर्गवामयनदुभ्रियाणाम् ११ (२१४)

मद्रमिवं रुशमा अग्ने अकृन् गवां चत्वारि ददतः सहस्रा ।	
ऋणचयस्य प्रयता मवानि प्रत्यग्रमीध्म नृतमस्य नूणाम्	१२
सुपेक्षासं मार्ब सृजन्त्यस्तं गवां सहस्रं रुशमासो अग्ने ।	
तीषा इन्द्रमममन्दुः सुतासो ऽक्तोर्व्युष्टौ परितक्म्यायाः	१३
औष्णत सा रात्री परितक्म्या यौ ऋणचये राजनि रुशमानाम् ।	
अत्यो न वाजी रघुरज्यमानो बभूध्रत्वार्यसनत सहस्रा	१४
चतुःसहस्रं गव्यस्य पृथ्वः प्रत्यग्रमीध्म रुशमेध्वग्ने ।	
धर्मश्चित ततः प्रवृजे य आसीं दयस्मयस्तम्बादाम विप्राः	१५ [२८] २०८)

(३६)

११ मघस्युरात्रयः । इन्द्रः, ८ दृतीयपादस्य कुन्तो वा, चतुर्यपादस्य उशना या, ९ इन्द्राकुन्तौ । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रो रथाय प्रवर्तं कृणाति यमध्यस्थान्मघवा वाजयन्तम् ।	
यूथेर्व पृथ्वो व्युनोति गोषा अरिष्टो यानि प्रथमः सिषासन्	१
आ प्र द्रव हरिषो मा वि वेनः पिशङ्कुराते अभि नः सचस्व ।	
नहि त्वर्दिन्द्र वस्यो अन्यक्स्व मेनोश्चिज्जनिवतश्चकथ	२
उद्यत सहः सहस्र आजनिष्ट वेदिष्ट इन्द्र इन्द्रियाणि विश्वा ।	
मार्चोदयत सुदुर्वा वधे अन्तर्षि ज्योतिषा संववृत्वत् तमोऽवः	३
अनवस्ते रथमम्बाय तन्नन् त्वष्टा वज्रं पुरुहूत द्युमन्तम् ।	
ब्रह्माण इन्द्रं महयन्तो अर्के रवर्धश्चहरे हन्तवा उ	४
वृष्णे यत् ते वृषणो अर्कमर्षा निन्द्र ग्रावाणो अर्षितिः सजोषाः ।	
अनम्बासो ये पृथोऽरुषा इन्द्रेषिता अभ्यवर्तन्त दस्युन्	५ [२९]

प्र ते पूर्वाणि करणानि बोधं प्र नूतना मघवन् या चकथ ।	
शर्कीशो यद् विमरा रोवृसी उमे जयङ्गपो मन्वे दानुवित्राः	६
तविष्णु ते करणं दस्म विम्रा ऽर्षि यद् घन्नोजो अत्रामिमीथाः ।	
शुष्णस्य चित्रं परि माया अंगुष्ठाः प्रपित्वं यक्षप दस्यूरसेधः	७
त्वमपो यद्वे तुर्वजाया ऽरमयः सुदुर्वाः पार इन्द्र ।	
उग्रमयातमवहो ह कुत्सं सं ह यद् वामुशनारन्त देवाः	८ (१३६)

इन्द्राकुत्सा बहमाना रथेनाऽऽ वामत्या अपि कर्णे वहन्तु ।
निः शीमज्यो धर्मथो निः षधस्थान् मघोनो हृदो वरथस्तमोसि
वार्तस्य युक्तान् त्सुयुजश्चिदश्वान् कविश्चिवेषो अजगन्नवस्युः ।
विश्वे ते अत्र मरुतः सखाय इन्द्र ब्रह्माणि तविषीमवधन

९

१० [३०]

सूरश्चिद् रथं परितक्म्यायां पुर्वं करदुपरं जुनुवांसम् ।
भरच्चकमेतेशः सं रिणाति पुरो दधन् सनिष्यति क्रतुं नः
आयं जना अभिचक्षे जगामेन्द्रः सखायं सुतसोममिच्छन् ।
वदुन् प्रावाव वेदिं भ्रियाते यस्य जीरमध्वर्यवश्चरन्ति ।
ये चाकनन्त चाकनन्त नू ते मतां अमृत मो ते अंह आरन् ।
वावन्धि यज्यैरुत तेषु धेह्यो जो जनेषु येषु ते स्याम

११

१२

१३ [३१] (१४१)

(३०)

११ गानुरात्रेयः । इन्द्रः । शिष्टः ।

अदर्वृकत्सममृजो वि खानि त्वमर्णवान् बद्धधानां अरम्णाः ।
महान्तमिन्द्र पर्वतं वि यद् वः सृजो वि धारा अव दानवं हन्
त्वमुत्सौ क्रतुर्मिबद्धधानां अरंह ऊधः पर्वतस्य वज्रिन् ।
अहिं चिद्व्य प्रयुतं शयानं जघन्वा इन्द्र तविषीमधत्थाः
त्यस्य चिन्महता निर्मृगस्य वधर्जधान तविषीमिरिन्द्रः ।
य एक इदं प्रतिमन्यमान आदस्मावुन्यो अजनिष्ट तव्यान्
त्यं चिदेषां स्वधया मदन्तं मिहो नपातं सुवृधं तमोगाम् ।
वृषप्रभर्मा दानवस्य भामं वज्रेण वज्री नि जघान् गुण्याम्
त्यं चिदस्य क्रतुर्मिनिषत्तम मर्मणो विददिवस्य मर्म ।
यदीं सुक्षत्र प्रभृता मदस्य युयुत्सन्तं तमसि हर्ष्ये धाः
त्यं चित्रित्था कल्पयं शयानं मसुर्ये तमसि वावुधानम्
तं चिन्मन्दानो वृषभः सुतस्यो चैरिन्द्रो अपगूर्यां जघान

१

२

३

४

५

६ [३२]

उद् यदिन्द्रो महते दानवाय वधर्यमिष्ट सहो अर्पतीतम् ।
यदीं वज्रस्य प्रभृता वृषभ विष्वस्य जन्तोर्ध्रुमं चकार

७

(११८)

त्यं चिद्वर्णं मधुपं शयानमसिन्वं वमं मन्त्रावकुशः ।
 अपावमत्रं मन्त्रा वधेन नि दुर्योगि आनुण्डः मृधवाचम
 को अस्य शुष्मं तविषी वगत एको धना भरते अप्रतीतः ।
 इमे चिदस्य अयसो नु वेवी इन्द्रस्यीजसा भियसा जिह्वात
 न्यस्मे वेवी स्वधितिजिहीत इन्द्राय गातुरुज्ञातीव यम ।
 स यद्योजो युवते विश्वमाभिगन्तु स्वधात्रे क्षितया नमन्त
 एकं नु त्वा सत्यति पाञ्चजन्यं गातं शृणोमि यज्ञसं जनेषु ।
 तं मे जगृभ आशसो नविषं कृपा वस्तोहवमानास इन्द्रम
 एवा हि त्वामृतुथा यातर्यन्तं मघा विप्रभ्या ददतं शृणोमि ।
 किं ते ब्रह्माणो गृहते सम्वायो ये त्वाया निदुधुः काममिन्द्र

८

९

१०

११

१२[३३](२५३)

— १७०९८ —

[द्वितीयोऽध्यायः ॥३॥ व० १-२८]

(३३)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० ३३-४४]

१० प्राजापत्यः पवर्णः । इन्द्रः । चिदुप ।

महिं महे तवसे दीध्ये नृनिन्द्रयित्वा तवमं अतव्यान् ।
 यो अस्मे सुमतिं वाजसातो स्नुतो जने समर्थचिकेत
 स त्वं न इन्द्र धियमानो अर्केर्हर्षिणा वृषन् योक्त्रमभेः ।
 या इत्था मघषुन्ननु जोषं वक्षो अभि प्रार्यः संक्षि जनान्
 न ते त इन्द्राभ्यस्मदृष्याऽयुक्तासो अत्रह्यता यदसन् ।
 तिष्ठा रथमधि तं वज्रहस्ताऽऽ रश्मि देव यमसे स्वश्वः
 पूरु यत त इन्द्र सन्त्युक्था गवं चक्रधोर्वगमु युध्यन् ।
 ततश्चे सूर्याय चिदोकेसि स्वे वृषा समत्सु कामस्य नाम चित
 वयं ते त इन्द्र ये च नरः शर्धो जज्ञाना यानाश्च रथाः ।
 आम्माअग्न्यादहिशुष्म मत्वा भगो न हव्यः प्रभूथेषु चारुः

१

२

३

४

५. [१]

पूषक्षेण्यमिन्द्र त्वे ह्योजो नृमणानि च नूतमानो अमर्तः ।
 स न एनी वसवानो रथि द्राः प्रार्यः स्नुये तुविमघस्य दानम
 एवा न इन्द्रोतिमिग्व पाहि गृणतः शूर कारुन् ।
 उत त्वषं ददतो वाजसातो पिप्रीहि मध्वः सुपुतस्य चारोः

६

७

(२६०)

उत त्वे मां पौरकुत्स्यस्य सूरे	सदस्योर्हरिणो रराणाः ।	
वहन्तु मा दश इयेतासो अस्य	गेरिक्षितस्य क्रतुभिर्नु संश्वे	८
उत त्वे मां मारुताश्वस्य शोणाः	क्रत्वा मघासो विदथस्य रातो ।	
महस्रा मे च्यवतातो ददान	आनुक्रमयां वपुषे नार्चत	९
उत त्वे मां ध्रुवस्य जुष्टां	लक्ष्मणस्य सुरुचो यतानाः ।	
मह्ना रायः संवरणस्य क्रथे	वजं न गावः प्रयता अपि रमन्	१० [२] (१६१)

(३४)

९. प्राजापत्यः संवरणः । इन्द्रः । जगती, ९. त्रिष्टुप् ।

अजातशत्रुमजरा स्वर्व	त्यनु स्वधामिता दुस्मभीयते ।	
मुनोतन्न पचत ब्रह्मवाहसे	पुरुष्टतार्य प्रतरं देधातन	१
आ यः सोमेन जतरमापिप्रता	ऽमन्दत मघवा मध्वो अन्धमः ।	
यदा मृगाय हन्तव महावधः	महस्रभृष्टिमृशना वध यमत	२
यो अस्मि घ्नस उत वा य ऊधति	सामं मुनोति भवति द्युमो अह ।	
अपाप शक्रस्तनुष्टिमृहति	तनुशुभ्रं मघवा यः कवामखः	३
यस्यावधीत पितरं यस्य मातरं	यस्य शक्रा भ्रातरं नात ईषते ।	
वेनीद्वस्य प्रयता यतंकुरा	न किल्बिषादीषते वस्व आकुरः	४
न पञ्चभिर्दृशभिर्वक्ष्याग्भं	नासुन्वता सचते पुष्यता चन ।	
जिनाति वदमुया हन्ति वा धुनि	ग देवयु भजति गामति ब्रजे	५ [३]

विन्वक्षणाः समती चक्रमासजा	ऽसुन्वतो विष्णुः सुन्वतो वृधः ।	
इन्द्रो विश्वस्य दमिता विमीषणो	यथावशं नेयति दासमार्यः	६
समी एणेजति भोजनं मुषं	वि द्वागुषं भजति सूनरं वसु ।	
दुगं चन ध्रियेत विश्व आ पुरु	जने। यो अस्य तविषीमचुकुधत	७
सं यजनीं सुधनीं विश्वार्धमा	ववेदिन्द्रो मघवा गोषु शुभ्रिषु ।	
युजं ह्यन्यमकृत प्रवप	न्युक्तां गव्यं सृजत सत्वप्रिधुनिः	८
महस्रमामाग्निवेशिं गृणीषु	शत्रिमय उपमां केतुमर्यः ।	
तस्मा आपः संयतः पीपयन्त	तस्मिन् क्षत्रममवत त्वेषमस्तु	९ [४] (१७२)

(३५)

८ प्रभूक्तसुराङ्गिरसः । इन्द्रः । अनुष्टुप, ८ पङ्क्तिः ।

यस्ते साधिष्ठोऽवस इन्द्र क्रतुहमा भर ।	
अस्मभ्यं चर्षणीसहं सस्मि वाजेषु दुष्टरम	१
यदिन्द्र ते चर्तस्रो यच्छृर सन्ति तिस्रः ।	
यद् वा पञ्च क्षितीनामवस्तन मु न आ भर	२
आ तेऽवो वरेण्यं वृषन्तमस्य हृमह ।	
वृषजूतिर्हि जज्ञिथ आभुभिर्गिन्द्र तुर्वणिः	३
वृषा ह्यसि राधसे जज्ञिषे वृष्णि ते शवः ।	
स्वश्वत्रं ते धृषन्मनः सत्राहमिन्द्र पौंस्यम	४
त्वं तमिन्द्र मर्त्यममित्रयन्तमद्रिवः ।	
सर्वथा शतक्रतो नि याहि शवसम्पते	५ [५]
त्वामिदं वृत्रहन्तम जनानां वृक्तबर्हिषः ।	
उग्रं पूर्वीषु पुन्यं हवन्ते वाजसातये	६
अस्माकमिन्द्र दुष्टं पुरोयावानमाजिषु ।	
सुयावानं धनेधने वाजयन्तमवा रथम	७
अस्माकमिन्द्रेहि नो रथमवा पुरंधवा ।	
वयं शविष्ठ वार्यं विवि श्रवां क्षीमहि विवि स्तोमं मनामहे	८ [६] ४००

(३६)

६ प्रभूक्तसुराङ्गिरसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप, ३ जगती ।

स आ गमविन्द्रो यो वसूनां चिकेतद् दातुं दामनो रयीणाम् ।	
धन्वचरो न वसंगस्तृष्णार्थकमानः पिबतु दुग्धमंशुम्	१
आ ते हन्तु हरिवः शूर शिषे रुद्रत सोमो न पर्वतस्य पूठे ।	
अनु त्वा राजसर्वतो न हिन्वन् गीर्मिमंक्षेम पुरुहूत विश्वे	२
शकं न वृत्तं पुरुहूत वेपते मनो मिया मे अमतिरिद्विषः ।	
रथादधि त्वा जरिता संदावृध कुबिञ्ज स्तोषन्मघवन् पुरुवसुः	३ (१८३)

एष ग्राधेव जरिता तं इन्द्रि—यतिं वाचं बृहदांशुषाणः ।
 प्र सव्येन मघवन् यंसिं रायः प्र वक्षिणिर्हृरिवो मा वि बंनः ४
 वृषां त्वा वृषेणं वर्धेतु द्यौ—वृषा वृषभ्यां वहसे हरिभ्याम् ।
 स नो वृषा वृषरथः सुशिम् वृषकतो वृषा वज्रिन् भरं धाः ५
 यो रोहिंती वाजिनौ वाजिनीवान् त्रिभिः शतैः सर्वमानावर्षित ।
 यूने समस्मै क्षितयो नमन्तां भुतरथाय मरुतो वुवोया ६ [७] (२८६)

(३७)

५ भौमोऽत्रिः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

सं भानुना यतसे सूर्यस्या—ऽऽजुह्वानो घृतपृष्ठः स्वञ्चाः ।
 तस्मा अमृधा उषसा व्युच्छान् य इन्द्राय सुनवाभेत्याहं १
 समिद्धाग्निर्धनवत् स्तीर्णर्वाहिं युक्तग्रावा सुतसोमो जगते ।
 ग्रावाणो यत्येधिं वकुन्य—यदध्वर्युर्हविषाव सिन्धुम् २
 वधूरियं पतिमिच्छन्त्येति य ई वहाति महिषीमिषिराम् ।
 आर्य्य भवस्याद् रथ आ च घोषात् पुरु सहस्रा परि वतंयाते ३
 न स राजा व्यथते यस्मिन्निन्द्र—स्तीर्णं सोमं पिबति गोसन्नायम् ।
 आ संत्वनैरजति हन्ति वृत्रं क्षेति क्षितीः सुभगो नाम पुष्यन् ४
 पुष्यात् क्षेमे अमि योगे भवा—त्युमे वृतीं संयती सं जयाति ।
 मियः सूर्ये मियो अग्रा भवानि य इन्द्राय सुतसोमो ववोशत ५ [८] (२९१)

(३८)

५ भौमोऽत्रिः । इन्द्रः । अनुष्टुप् ।

उरोष्ट इन्द्र राधसो विन्वी रातिः शतक्रतो ।
 अर्धा नो विश्वचर्षणे द्युम्ना सुक्षत्र मंहय १
 यदीमिन्द्र भवात्य—मिषं शबिष्ठ वधिषे ।
 प्रपथे दीर्घभुतंमं हिरण्यवर्णं दुष्टरम् २
 शुष्मांसा ये ते अत्रिवा मेहना केतसापः ।
 उभा वृवावमिहये दिवश्च गमश्च राजथः ३ (२९४)

उतो नो अय्य कस्य चिद् दक्षस्य तव वृत्रहन् ।

अस्मभ्यं नृम्यामा मंशः ऽस्मभ्यं नृमणस्यसे

४

नू तं आमिरभिष्टिमिस्तव शर्मच्छतक्रतो ।

इन्द्र स्याम सुगोपाः शूर स्याम सुगोपाः

५ [९] (२९६)

(३९)

५ भौमोऽग्निः । इन्द्रः । अनुष्टुप्, ५ पङ्क्तिः ।

यदिन्द्र चित्र मेहना ऽस्ति त्वादातमद्विवः ।

राधस्तमो विवद्वस उमयाहस्त्या भर

१

यन्मन्यसे वरेण्यमिन्द्र द्युक्षं तदा भर ।

विद्याम तस्य ते वयमकूपारस्य वावने

२

यत ते वित्सु प्रराध्य मनो अस्ति श्रुतं बृहन् ।

तेन हृच्छा चिद्विष आ वाजं दधि सातये

३

महिष्ठं वो मघोना राजानं चर्षणीनाम् ।

इन्द्रमुप प्रशस्तये पूर्वीर्भिर्जुषे गिरः

४

अस्मा इत काव्यं वच उक्थमिन्द्राय शंस्यम् ।

तस्मा उ ब्रह्मवाहसे गिरो वध्न्यत्रयो गिरः शुम्भन्त्यत्रयः

५ [१०] (३०१)

(४०)

१ भौमोऽग्निः । इन्द्रः, ५ सूर्यः, ६-९ अग्निः । १-३ उष्णिक्;

५, ९ अनुष्टुप्; ४, ६-८ त्रिष्टुप्,

आ याह्यद्विमिः सुतं सोमं सोमपते पिब । वृषन्निन्द्र वृषमिर्वृत्रहन्तम्

१

वृषा घ्रावा वृषा मवो वृषा सोमो अयं सुतः । वृषन्निन्द्र वृषमिर्वृत्रहन्तम्

२

वृषा त्वा वृषणं वृषे वज्रिञ्जिन्नमिच्छतिमिः । वृषन्निन्द्र वृषमिर्वृत्रहन्तम्

३

ऋजीवी वज्री वृषमस्तुराषाद् द्रुष्मी राजा वृत्रहा सोमपावा ।

पुक्त्वा हरिभ्यामुप यासवुवोद् माध्यन्दिने सवने मत्सदिन्द्रः

४

पत् त्वां सूर्यं स्वमांस्तमसावध्यदासुरः ।

अक्षेत्रविद् यथा मुग्धो मुबनान्यदीधयुः

५ [११] (३०६)

स्वर्भानोरप यद्विन्द माया अबो विवो वर्तमाना अवाहन् ।	
गुह्यं सूर्यं तमसापवतेन तुरीयेण ब्रह्मणाविन्दुदक्षिः	६
मा मामिमं तव सन्तमत्र इहस्या दुग्धो मियमा नि गीरीत् ।	
त्वं मित्रो असि सत्यराधास्तौ मेहावन्तं वरुणश्च राजा	७
आव्यो ब्रह्मा युयुजानः संपर्यन् कीरिणां वृषान् नर्मसोपशिक्षन् ।	
अत्रिः सूर्यस्य विवि चक्षुराघात स्वर्भानोरप माया अघुक्षत	८
यं वै सूर्यं स्वर्मानुस्तमसाविध्यदासुरः ।	
अत्रयस्तमन्विन्दन् नह्यन्त्ये अशक्नुवन्	९ [१२] (११०)

(४१)

१० भोमाऽत्रिः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, १६-१७ अतिजगती, १० एकपदा विराट् ।

को नृ वा मित्रावरुणावृतायन् विवो वा महः पार्थिवस्य वा दे ।	
कृतस्य वा सर्वसि त्रासीथां नो यज्ञायते वा पशुपां न वाजान्	१
ते नो मित्रो वरुणो अर्यमायुरिन्द्रं कमृक्षा मरुतां जुषन्त ।	
नमोमिवा ये दधते सुवृन्ति स्तोमं रुद्राय मीळह्वे सजोषाः	२
आ वा येताम्विना हुवध्वै वातस्य पत्नम् रथ्यस्य पुटौ ।	
उत वा विवो असुराय मन्त्रं प्रान्धांसीव यज्यवे मरध्वम्	३
प्र सध्वर्णा विध्यः कण्वहोता त्रितो विवः सजोषा वातो अग्निः ।	
पूषा भगः प्रमृधे विश्वमोजा अजिं न जग्मुराम्भश्चतमाः	४
प्र वा रयि युक्ताम्वै मरध्वं राय एषेऽवसे दधीत धीः ।	
सुश्वे एवैरीशिम्य होता ये व एवा मरुतस्तुराणां	५ [१३]
प्र वा वायुं रथयुजं कृणुध्वं प्र वृषं विषं पनितारप्रकैः ।	
इयुधयव कृतसापः पुरंधी वैश्वीर्नो अत्र पत्नीरा धिये धुः	६
उप व एषे वन्देभिः श्वेः प्र यक्षी विवश्चितयन्तिरैः ।	
उपासाजतां विदुषीव विश्वमा हा वहतो मर्याय एतम्	७
अभि वा अर्चं पोष्यावतो नृन् वास्तोष्पतिं त्वष्टारं रराणः ।	
धन्या सजोषा धिषणा नमोमिर्वनस्पतीरोषधी राय एषं	८
तुजे नरतने पर्वताः सन्तु स्वैतवा ये वसवो न वीरः ।	
पन्नित आप्न्यो यजतः सत्रा नो वर्धांसः शंसं नयो अमिटी	९ (१११)

वृष्णो अस्तोषि मृम्यस्य गर्भं त्रितो नपातमपां सुवृत्ति ।
गृणीति अग्निरेतरी न शुषेः शोचिष्केऽो नि रिणाति वना १० [१४]

कथा महे रुद्रियाय ब्रवाम कद् राये चिकितुषे भगाय ।
आप ओषधीरुत नोऽवन्तु द्यौर्वना गिरयो वृक्षकेशाः ११
गृणोतु न ऊर्जा पतिगिरिः स नमस्तरीया इषिरः परिज्मा ।
गृणवन्त्वापः पुरो न शुभ्राः परि सुचो बबृहाणस्याद्रंः १२
विवा विष्णु मेहान्तो ये व एवा ब्रवाम वस्मा वार्य दधानाः ।
वयश्चन सुम्ब १ आब यन्ति क्षुमा मतमनुयतं वधन्नः १३
आ वैभ्यानि पाथिबानि जन्मा—ऽपश्चाच्छा सुमंसाय वोचम ।
वर्धन्ता द्यावो गिरश्चन्द्राग्रो उवा वर्धन्तामभिषाता अणीः १४
प्रेपेदे मे जग्निमा नि धायि वरुञ्जी वा शक्रा या पायुर्मिश्र ।
सिषक्तु माता मही रसा नः स्मत् सूरिभिर्ऋजुहस्तं ऋजुवनिः १५ [१५]

कथा दाशेभ नमसा सुदानू—नेवया मरुतो अच्छोक्ता प्रभवसो मरुतो अच्छोक्ता ।
मा नोऽहिर्गृष्ण्यो रिषे धा—वृस्माकं भूदुपमातिवनिः १६
इति चिन्तु प्रजार्थे पशुमत्यै देवासो वनन्ते मर्त्यो व आ देवासो वनन्ते मर्त्यो वः ।
अत्रा शिवा तन्वो धासिमस्या जरां चिन्मे निर्रतिर्जगसीत १७
तां वो देवाः सुमतिमूर्जयन्ती—मिषमश्याम वसवः शसा गोः ।
सा नः सुवानुर्मूळयन्ती कुवी प्रति द्रवन्ती सुवितायं गम्याः १८
अग्नि न इळा यूथस्य माता स्मभूदीमिरुर्वशी वा गुणातु ।
उर्वशी वा बृहद्विवा गुणाना—ऽम्यूर्ववना प्रमृथस्यायाः १९
सिषक्तु न ऊर्जस्यस्य पुटेः २० [१६] (३३०)

(४२)

१८ मौमोऽग्निः । विम्ब देवाः, ११ रुद्रः । विष्णु, १७ एकपदा विराट् ।

प्र शतमा वरुणं वीधिति गी—मित्रं मगभदिति नूनमश्याः ।
पृषधोनिः पञ्चहोता गृणोत्व—तूर्तपन्था असुरो मयोभुः १
पति मे स्तोममदितिर्जगम्यात् सूनु न माता हृद्यं सुशेवं ।
मह्यं मिथं वृषदिति यदस्य—हं मित्रे वरुणे यन्मयोभु २ (३३२)

उदीरय कवितं कवीना—मृतसैन्यमभि मध्या घृतेन ।
 स नो वसुनि प्रपता क्रितानि चन्द्राणि देवः सखिता सुवाति ३
 समिन्द्र णो मनसा नेषि गोभिः सं सुरिमिहैरिवः सं स्वप्ति ।
 सं बह्वणा देवहितं यदस्ति सं देवानां सुमत्या यज्ञियांनाम् ४
 देवो भगः सखिता रायो अंश इन्द्रो वृत्रस्य संजितो धनानाम् ।
 क्रमुक्ष्वा वाजं उत वा पुरंधि—स्वन्तु नो अमृतांसस्तुरागः ५ [१७]

मरुत्वंतो अमृतीतस्य जिष्णो—स्वर्जयंतः प्र ब्रवामा कृतानि ।
 न ते पूर्वे मध्वन् नापरागो न वीर्यं नतनः कश्चनाप ६
 उप स्तुहि प्रथमं रत्नधेयं बृहस्पतिं मनितां धनानाम् ।
 यः शंसते स्तुषते शंसविश्वः पुरुवसुरागमज्जोह्वानम् ७
 ततोतिभिः सचमाना अग्निश्च बृहस्पते मधवानः सुवीराः ।
 पे अश्वदा उत वा सन्नि गोदा य वंशदाः सुभगास्तेषु रायः ८
 विसर्माणं कृणुहि वित्तमेषां ये भुञ्जते अपुणन्तो न उक्थेः ।
 अपम्रतान प्रमदं वाक्प्रधाना ब्रह्मद्विषः सूर्याद यावयस्व ९
 य आहते रक्षसो देववीता वक्त्रेभ्यो मरुतो नि यात ।
 यो वः शर्मि इक्ष्माभ्यन्तं जिन्दान् नृपञ्चान कामान् कर्ते सिध्विबानः १० [१८]

तमु ब्रुहि यः स्विष्टः सुधन्वा यो विश्वस्य क्षयति मेघजस्य ।
 यक्ष्वा महः सीमन्तस्य रुद्र नमोभिर्द्वयमसृग् दुवस्य ११
 दमूनसो अपसा य सहस्रा वृष्णाः पत्नीन्त्यो विश्वतहाः ।
 मरुत्वंतो बृहद्विषा राका उधस्यन्तीरेरिवस्यन्तु शूभ्राः १२
 प्र सृ महः सुधगायं मेधां गिरं अर प्रत्यसीं जायमानाम् ।
 य आहता दहितवदणाम् रुपा मितानो अकृणाविदं नः १३
 प्र सुहृतिः स्तनयस्य स्वन्त—मिच्छन्तीं तरितनूनमध्याः ।
 यो अन्दिमो उदनिमा इयति प्र विद्युता गेदसी उक्षमाणः १४
 एषः स्तोमो मानसः शोणो अन्धो रुद्रस्य सन्तुपुवन्त्यैरुवदयाः ।
 कामो रायं तवते सा स्वस्यु—प स्तुहि पण्डितो अयामेः १५
 प्रेषः स्तोमः पृथिवीमस्मरिषं वनस्पतीगच्छी राय अंशयाः ।
 देवादयः सुखा भन्तु महा मा नो मागा पृथिवी दुर्मती धात १६ (३४६)

उरो देवा अनिवाधे स्याम
समन्विनोरवसा नूतनेन मयोमुवां सुपर्णीती गमेम ।
आ नो रयि बहूतमोत वीरा ना विश्वान्यमृता सोमंगानि

१७

१८ [१९] (३४८)

(४३)

१७ भौमोऽभिः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, १६ एकपदा विगद ।

आ धेनवः पर्यसा तूर्णर्या अमर्धन्तीरुप नो यन्तु मध्वा ।
महो राये बृहतीः सप्त विमो मयोमुवो जरिता जौहवीनि १
आ सुहृती नमसा वर्तयध्वे द्यावा वाजाय पृथिवी अमृधे ।
पिता माता मधुवचाः सुहस्ता भरेभरे नो यशसावविष्टाम् २
अध्वर्यवश्चकृवांसो मधूनि प्र वायवे मरत चारु शुक्रम ।
होतेव नः प्रथमः पथ्यस्य देव मध्वो ररिमा ते मदाय ३
वक्त्र क्षिपो युञ्जते बाहु अङ्घ्रि सोमस्य या शमितारा सुहस्ता ।
मध्वो रसं सुगममिर्गिरिडां चर्निश्चवद बुदुहे शुक्रमशुः ४
असावि ते जुजुषाणाय सोमः कन्वे दक्षाय बृहते मदाय ।
हरी रथे सुधुरा योगे अवा गिन्द्र मिया कृणुहि हृयमानः ५ [२०]

आ नो महीमरमति सजाषा शां वृषी नमसा रातहव्याम ।
मधोर्मवाय बृहतीभृतज्ञा माग्ने वह पथिभिर्देवपानैः ६
अञ्जन्ति यं प्रथयन्तो न विप्रो वपावन्तं नाग्निना तपन्तः ।
क्षितुर्न पुत्र उपसि मेष्ट आ वमो अग्निभूतर्पञ्जसादि ७
अच्छा मही बृहती शतमा गी बृता न गन्धन्विनां त्रुवध्वे ।
मयोमुवां सुरथा यातमवाग्गन्तं निधि धुरमाणिर्न नाभिम् ८
प्र तव्यसो नमउर्किं तुरस्याऽहं पूष्ण उत वायोरद्विधि ।
या रावसा चोदितारा मतीनां या वाजस्य द्रविणोदा उत त्वम् ९
आ नामभिर्मरुतो वक्षि विश्वा ना रूपेभिर्जातवेदो ह्यवानः ।
वृत्रं गिरो जरितुः सुदुर्ति च विश्वे गन्त मरुतो विश्व ऊनी १० [२१]

आ नो त्रिवो बृहतः पर्यतादा सरस्वती यजता गन्तु यज्ञम् ।
हव देवी जुजुषाणा धृताचीं शग्मां नो वाचमुज्ञती शृणोतु

११ (३५९)

आ वेधसं नीलपृष्ठं बृहन्तं बृहस्पतिं सवने सादयध्वम् । सादद्योनिं दम् आ दीविवांसं हिरण्यवर्णमरुषं सपेम	१२
आ धर्णासिर्बृहद्विबो रराणो विश्वेभिर्गन्त्वोर्मभिर्ह्वानः । ग्रा वसान ओषधीरमृध—खिधातुंशुक्ले वृषभो वयोधाः	१३
मातुष्यदे परमे शुक्र आयो—विपुन्यदो रास्पिरासो अगमन् । मुशेव्यं नर्मसा रातहव्याः शिशुं मृजन्त्यायवो न वासे	१४
बृहद वयो बृहते तुभ्यमग्रे धियाजुरो मिथुनासः सचन्त । देवोदेवः सुहवो भूतु मह्यं मा नो माता पृथिवी दुर्मतौ धात	१५
उरी देवा अनिवाधे स्याम समश्विनोरवसा नूतनेन मयोभुवा सुप्रणीती गमेम ।	१६
आ नो रयि बंहतमोत वीरा—ना दिश्वान्यमता सौभंगानि	१७ [२२] (३६५)

(४४)

१५ काश्यपोऽवत्सारः (१० क्षत्र-मनस-पञ्चाषद-यजत-सन्नि-भवत्साराः; ११ विश्ववार-वज्रत-माथी-
अवत्साराः; १२ अवत्सारेण सह सदापुण-यजत-बाहुषुक-भुतवित्-तर्थाः;
१३ सुतभरश्च) । विश्वे देवाः । जगती, १४-१५ त्रिष्टुप् ।

तं प्रलथा पूर्वथा विश्वथेमथा ज्येष्ठतातिं बर्हिषदं स्वर्विदम् । प्रतीचीनं वृजनं दोहमे गिरा ऽऽशुं जयन्तमनु यासु वर्धसे	१
श्रिये सुदृशीरपरस्य याः स्व—विरोचमानः ककुभांमचोदते । सुगोपा अंसि न दभाय सुकतो एरो मायामिर्कत आंस नाम ते	२
अत्यं हविः संचते सच्च धातु चा—ऽरिष्टगातुः स होतां सहोमरिः । प्रसस्त्राणो अनु बर्हिर्वृषा शिशु—मध्ये युवाजरो विशुहां हितः	३
प्र व एते सुयुजो याम्रिष्टये नीवीरमुष्मै यस्य क्रतावृधः । सुयन्तुभिः सर्वज्ञासैरभीशुभिः किर्विर्नामानि प्रवणे मुंषायति	४
सजभुगणस्तकभिः सुतेगृभं वयाकिनं चित्तगंभासु सुस्वकः । धारवाकेष्ट्वृजुगाथ शोभसे वर्धस्व पत्नीरभि जीवो अंध्वरे	५ [२३]
यादृशेव ददृशे तादृगृच्यते सं द्यायया दधिरे सिधयाप्स्वा । महीममम्यमुरुषामुरु जयं बृहत सुवीरमनपच्युतं सहः	६
वेन्यगुर्जनिवान वा अति स्पृधः ममर्यता मनसा सूर्यः कविः । ध्रंसं रक्षन्तं परि विश्वतो गयं—मस्माकं शर्म वनवत स्वावसुः	७ (३७२)

ज्याषांसमस्य यतुनस्य केतुनं ऋषिस्वरं चरति यासु नाम ते ।	
याहमिन् प्रायि तमपस्यया विवृद् य उ स्वयं वहते सो अरं करत	८
समुद्रमांसामर्ष तस्ये अग्निमा न रिष्यति सर्वनं यस्मिन्नायता ।	
अत्रा न हार्दि कवणस्य रेजते यत्रा मतिर्विद्यते पूतबन्धनी	९
स हि अत्रस्य मनुसस्य चित्तिमि-रेवावदस्य यजतस्य सधेः ।	
अवत्सारस्य स्पृणवाम रण्वमिः शर्वितं वाजं विवृषा विवर्धय	१० [२४]
इयेन आंसामर्षितिः कृष्वोऽं मर्वो बिम्बवारस्य यजतस्य मायिनः ।	
समन्यमन्यमर्थयन्त्येतेवे विवृषिषाणं परियानमन्ति ते	११
सुवापूणो यजतो वि द्विषो वधीद् बाहुवृक्तः भूतविन् तयो वः सचा ।	
उमा स बरा प्रत्येति भाति च यदीं गूणं भजते सुप्रयार्वमिः	१२
सुतमरो यजमानस्य सत्यति-र्विम्बांसामूधः स धियामुदञ्चनः ।	
मरद् धेनू रसवच्छिभिये पयोऽनुबुवाणो अध्येति न स्वपन्	१३
यो जागाउ तमृचः कामयन्ते यो जागाउ तमु सामानि यन्ति ।	
यो जागाउ तमयं सोमं आह तवाहमस्मि सख्ये न्योकाः	१४
अग्निर्जागाउ तमृचः कामयन्ते अग्निर्जागाउ तमु सामानि यन्ति ।	
अग्निर्जागाउ तमयं सोमं आह तवाहमस्मि सख्ये न्योकाः	१५ [२५] (३८०)

(४५)

[वतुषोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ४५-५६]

११ सदापृण आत्रेयः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, ९ पुरस्ताज्ज्योतिः ।

विवा विवो विप्यन्नमिमुकथे-रायत्या उषसो अर्चिनां गुः ।	
अपावृत ब्रजिनीकृत स्यंगाद् वि कुरो मानुषीर्वेव आंवः	१
वि सूर्यो अमर्ति न भियं सावो-वाद् गवां माता जानती गांत ।	
धन्वर्णसो नद्यः सावोअर्णाः स्थूणेषु सुमिता हंहत द्यौः	२
अस्मा उक्थाय पर्वतस्य गर्भो महीनां जनुषं पुर्वार्यं ।	
वि पर्वतो जिहीत साधंत द्यौ-राविवांसन्तो दसयन्त भूमं	३
सूक्तेमिर्वो बभोमिर्वेवजुष्टे-रिन्द्रा न्वग्नी अयंसे हवध्वै ।	
उक्थेमिर्हि प्मा कवयः सुयज्ञा आविवांसन्तो मरुतो यजन्ति	४ (३८४)

एतो न्वः॑ च सुध्यो॑ऽ भवाम् । प्र दुच्छुना॑ मिनवामा वरीषः ।

आरे द्वेर्षा॑सि सनुतर्दधामा॑ऽपाम् प्राञ्चो यजमानमच्छ॑

५ [२६]

एता धियं॑ कृणवामा सत्त्वायो॑ ऽप या माताँ कणुत॑ व्रजं गोः ।

यया॑ मनुविशि॑शिप्रं जिगाय॑ यया॑ वणिग्वक्त्रापा॑ पुरीषम्

६

अङ्गनोव॑त्र हस्तयतो॑ अद्वि॑रावंन् येन॑ दशं॑ मासो नवग्वाः ।

ऋतं॑ वती॑ सरमा॑ गा अविन्दूद॑ विश्वानि॑ सत्याङ्गिरा॑श्चकार

७

विश्वे॑ अस्या॑ व्युषि॑ माहि॑नायाः॑ सं यद॑ गोभिराङ्गिर॑सो नवन्त॑ ।

उत्तं॑ आसां॑ एते॑ सध॑स्यं॑ क्रत॑स्यं॑ पथा॑ सरमा॑ विदूद॑ गाः

८

आ सूर्यो॑ यातु॑ सप्त॑म्वः॑ क्षे॒त्रं यद॑स्योर्वि॑या दी॒र्घया॑ये ।

रघुः॑ इयेनः॑ पत॑यदन्धो॑ अच्छा॑ युषा॑ कवि॑र्दीदय॑द गो॑षु गच्छन्

९

आ सूर्यो॑ अरुह॑च्छुक्रम॑र्णो ऽयु॑क्त यद्द॑रितं॑ वीत॑पृष्ठाः ।

उद्गा॑ न नाव॑मनयन्त॑ धीरा॑ आशु॑ष्वतीरा॑पो अ॒र्वाणां॑तिष्ठन्

१०

धियं॑ वो अ॒प्सु दधि॑षे स्व॒र्षा यया॑र्त॑रन् दशं॑ मासो नवग्वाः ।

अया॑ धिया॑ म्याम॑ देवगो॑पा अया॑ धिया॑ तनु॑षामात्य॑हंः

११ [२७] ३९१)

(४६)

८ प्रतिक्षत्र आत्रेयः । विश्वे देवाः, ७-८ वेधपस्यः । जगती; २, ८ विष्णुः ।

हयो न विद्वान् अ॒युजि॑ स्वयं॑ धुरि॑ तां ब॑हामि प्र॒तर॑णीमव॒स्युष॑म ।

नास्या॑ वशि॑म विमु॒चं नावृ॑तं पुन॑ वि॒द्वान॑ पथः॑ पु॒रए॑त क्र॒जु नैष॑ति

१

अ॒ग्र इन्द्र॑ वरु॑ण मि॒त्र दे॒वाः शर्धः॑ प्र य॑न्त॒ मार्क॑तोत वि॒ष्णो ।

उ॒मा ना॑सत्या रु॒द्रो अध॑ ग्राः पु॒षा म॒गः सर॑स्वती जु॒षन्त॑

२

इन्द्रा॑ग्नी मि॒त्रावरु॑णा॒र्विति॑ स्वः॑ पृथि॑र्दी द्यां म॒रुतः॑ प॒र्वतो॑ अपः ।

द्वे॒षे विष्णुं॑ पृष॑णं ब्र॒ह्मण॑स्पतिं॒ म॒गं नु॑ शंसं॑ स॒वितार॑मृतये॑

३

उ॒त नो॑ विष्णु॑रुत॒ वारो॑ अ॒ग्निर्धो॑ ब्र॒विणो॑दा उ॒त सोमो॑ म॒र्यस्कर॑त् ।

उ॒त क्र॒मव॑ उ॒त रा॒ये नो॑ अ॒श्विनो॑त त्वष्टो॑त वि॒श्वानु॑मंसते

४

उ॒त त्य॒ज्ञो मा॑रु॒तं शर्धं॑ आ ग॑मद् दि॒विक्ष॑यं य॒जतं॑ ब॒र्हि॒रास॑दं ।

दृ॒ष्ट॒स्पतिः॑ शर्म॑ पू॒षोत॑ नो॒ यम॑द् वरु॒च्यं वरु॑णो मि॒त्रो अ॒र्ष॒मा

५

(३९६)

उत त्वे नः पर्वतासः सुशस्तयः सुदीतयो नद्यः कामणे भुवन ।

मगो विजस्ता श्रवसावसा गम—वुरुचयसा अदितिः श्रोतु मे हवस्य

वेवानां पर्वीवशतीरवन्तु नः शर्वन्तु नस्तुजये वाजसातये ।

याः पार्ष्णिवांसो या अपामपि वते ता नो वेवीः सुहवाः शर्म यच्छत

उत आ स्यन्तु वेवपंक्ती—रिन्द्राण्यः प्राप्स्यन्ति राट् ।

आ रोवसी वरुणानी शृणोतु व्यन्तु वेवीर्य ऋतुर्जनीनाम

६

७

८ [२८] (३९९)

[तृतीकोऽध्यायः ३३॥ व० १, ३१]

४३]

७ प्रतिग्रथ आत्रेयः । विश्वे देवाः । विष्ट्व ।

प्रपुञ्जती विष्ट्व दति जुवाणा मही माता दुहितुर्बोधयन्ती ।

आविवांसन्ती युवतिर्मनीषा पितृभ्य आ सर्वान् जोहुवाना

अजिगासस्तव इयमाना आतस्थिवांसो अमृतस्य नाभिम् ।

अनन्तासं उरबो विश्वतः सीं परि द्यावापृथिवी यन्ति पन्थाः

उक्षा समुद्रो अरुचः सूर्पणः पूर्वस्य यानि पितुरा विवश ।

मध्ये दिवो निहितः पृथिरदमा वि चक्रमे रजसस्पान्यन्ती

चत्वार ई बिभ्रति क्षेमयन्तो दश गर्भं चरसे धापयन्ते ।

त्रिधातवः परमा अस्य गावो विवश्वरन्ति परि सद्यो अन्तान्

इदं वपुर्निवचनं जनास—श्वरन्ति यज्ञस्यस्तस्थुराणः ।

द्वे यवीं बिभ्रतो मातुरन्ये इहेह जाते यस्याई मबन्धू

वि तन्वते धियो अस्मा अपांसि वक्त्रा पुत्राय मातरो वयन्ति ।

उपप्रक्षे वृषणो मोदमाना विवस्पथा वध्वो यन्त्यच्छं

तदस्तु मित्रावरुणा तदग्ने शं योरस्मभ्यमिदमस्तु अस्तम ।

अशीमहिं गाधमुत प्रतिष्ठां नमो विवे बृहते साधनाय

(४८)

५ प्रतिमानुरात्रेयः । विश्वे देवाः । जगती ।

कदु मिषाय धाङ्गे मनामहे स्वक्षत्राय स्वयंशसे महे वयम् ।

आमेन्यस्य रजसो यवुध्र आ अपो वृणाना वितनोति मायिनीं

ता अंबत वपुर्न वीरवक्ष्णं समान्या वृतया विश्वमा रजः ।

अपो अपाधीरपरा अपैजते य पूर्वाभिस्तिरते वेवपुर्जनः

१

२

३

४

५

६

७ [१] (४०६)

२

(४०८)

आ श्रावमिरहृन्त्येभिरक्तुमि—वर्तिषुं बज्रमा जिघर्ति मायिनि ।	
ज्ञातं वा यस्य प्रचरन् त्वे दमे संवर्तयन्तो वि च वर्तयन्नाहं	३
तामस्य रीतिं परशोरिब प्रत्य—नीकमरूप भुजे अस्य वर्षसः ।	
सञ्चा यदि पितुमन्तमिव क्षयं रत्नं दधाति भरहृतये विशे	४
स जिह्वया चतुरनीक क्रञ्जते चारु वसानो वरुणो यतश्चरिम् ।	
न तस्य विद्य पुरुषत्वता वयं यतो भगः सविता दाति वार्यम्	५ [२] (४११)

(५९)

५ प्रतिप्रभ आत्रयः, (५ लृणपाणिः) । विश्वे देवाः । श्रिष्टुप् ।

देवं वा अद्य सवितारमेवे भगं च रत्नं विभजन्तमायोः ।	
आ वां नरा पुरुभुजा बवृत्यां द्विवेदिवे चिदम्बिना सखीयन्	१
प्रति प्रयाणमसुरस्य विद्वान् त्सुक्तेर्देवं सवितारं बुधस्य ।	
उपं ब्रवीत नमसा विज्ञान—अयेष्टं च रत्नं विभजन्तमायोः	२
अदुन्नया दयते वार्याणि पूषा भगो अदितिर्वस्तं उन्नः ।	
इन्द्रो विष्णुर्वरुणो मित्रो अग्नि—रहानि भद्रा जनयन्त वृष्माः	३
तस्मो अनवा सविता वरुणं तत् सिन्धव इषयन्तो अनुं गमन् ।	
उप यद् बोधे अध्वरस्य होता रायः स्याम परयो बाजरत्नाः	४
प्र ये वसुम्य इवदा नमो वु—ये मित्रे वरुणे सूक्तबाधः ।	
अवैत्वम्बं कृणुता वरीयो द्विवस्तुधिष्योरवसा मवेम	५ [३] (४१२)

(५०)

५ स्वस्त्यावेधः । विश्वे देवाः । मनुष्टुप्, ५ एकसिः ।

विश्वो देवस्य नेतु—मर्तो वुरीत सख्यम् ।	
विश्वो राय इषुधयति द्युलं वृणीत पुष्यसं	१
ते ते देव नेत—ये चेमां अनुशसं ।	
ते राया ते ह्याडेपुचे सचेमहि सञ्चदयैः	२
अतो न आ नूनतिथी—नतः पर्वीदशस्यत ।	
आरे विश्वं पथेष्टां द्विषो युंयानु युयुविः	३ (४१३)

यत्र बहिरभिहितो दुद्रवश्च द्रोण्यः पशुः ।

नुमणा वीरपुस्त्यो ऽर्णा धीरेव सन्निता

४

एष ते देव नेता रथस्पतिः शं रयिः ।

शं राये शं स्वस्तये इषःस्तुतो मनामहे देवस्तुतो मनामहे

५ [४] (४११)

(५१)

१५ स्वस्त्यात्रेयः । विश्वे देवाः, ४, ६-७ इन्द्रवायु, ५ वायुः । १-४ गायत्री;

५-१० उष्णिक्, ११-१३ अगती त्रिष्टुप्वाः, १४-१५ अनुष्टुप् ।

अग्ने सुतस्य पीतये विश्वैरुर्मभिरा गहि । देवोर्भिर्हव्यदातये १

ऋतधीतय आ गत सत्यधर्माणो अध्वरम् । अग्नेः पिबत जिह्वाया २

विश्वेभिर्विष्य सन्त्य प्रातर्यावभिरा गहि । देवैभिः सोमपीतये ३

अयं सोमश्चमु सुतो ऽमन्त्रे परि विच्यते । म्रिय इन्द्राय वायवे ४

वायवा याहि वीतये जुषाणो हव्यदातये । पिबा सुतस्यान्धसो अभि प्रयः ५ [५]

इन्द्रश्च वायवेभ्यः सुतानां पीतिर्मह्यः । ताञ्शुषेधामरपसावभि प्रयः ६

सुता इन्द्राय वायवे सोमांसो दध्याशिरः । निन्नं न यन्ति सिन्धवोऽभि प्रयः ७

सजुर्विश्वेभिर्देवैभि रश्विभ्यामुषसा सजुः । आ याह्यग्ने अत्रिवत् सुते रण ८

सजुर्मित्रावरुणाय्मा सजुः सोमेन विष्णुना । आ याह्यग्ने अत्रिवत् सुते रण ९

सजुरादित्वैर्बभूविः सजुरिन्मेरेण वायुना । आ याह्यग्ने अत्रिवत् सुते रण १० [६]

स्वस्ति नो मिमीतामश्विना भगः स्वस्ति देव्यदितिरनर्वणः ।

स्वस्ति पूषा असुरो दधातु नः स्वस्ति द्यावापृथिवी सुचेतुना ११

स्वस्तये वायुमुषं ब्रह्मामहे सोमं स्वस्ति भुवन्नस्य यस्पतिः

बृहस्पतिं सर्वगणं स्वस्तये स्वस्तये आदित्यासो भवन्तु नः १२

विश्वे देवा नो अद्या स्वस्तये वैश्वानरो बभूवग्निः स्वस्तये ।

देवा अयन्त्वमवः स्वस्तये स्वस्ति नो रुद्रः पातृवंहसः १३

स्वस्ति मित्रावरुणा स्वस्ति पश्ये रेवति ।

स्वस्ति न इन्द्रश्चाग्निश्च स्वस्ति नो अदिते कृधि १४

स्वस्ति पन्थामनु चरेम सूर्याचन्द्रमसाविव ।

स्वस्ति नो जानता तं गमेमहि १५ [७] (४१६)

(५८)

१७ इयावाञ्च आत्रयः । मरुतः । अनुष्टुपः ६, १६-१७ पङ्क्तिः ।

प्र इयावाञ्च धृष्णुया ऽर्वा मरुद्भिर्कर्मभिः ।	
ये अहोवर्मनुष्यं भवा मरुन्ति यज्ञियाः ।	१
ते हि स्थिरस्य शर्वसः मत्वायः सन्ति धृष्णुवा ।	२
ते यामन्ना धृषद्विनस्मना पान्ति शर्वतः ।	३
ते स्पन्दासो नोक्षणा ऽति प्कन्दन्ति शर्वरीः ।	४
मरुतामथा महो विवि क्षमा च मन्महे	५
मरुत्सु वा दधीमहि स्तोमं यज्ञं च धृष्णुया ।	६
विश्वे ये मानुषा युगा पान्ति मर्त्यं रिषः	७
अहन्तो ये सुदानशो नरो असांमिशवसः ।	८
प्र यज्ञं यज्ञिर्यम्या विवा अर्वा मरुद्भ्यः	९ [८]
आ रुक्मैरा युधा नरं कृष्वा कृष्टीरसृक्षत ।	
अन्येनां अहं विद्युतो मरुतो जज्जतीरिव मानुरतं त्वनां विषः	१०
ये वावुधन्त पार्थिवा य उरावन्तरिक्ष आ ।	
वृजनं वा नदीनां मध्व्ये वा महो विषः	११
शर्धो मारुतमुच्छ्वस सत्यशविमृध्वसम् ।	
उत स्म ते शुभे नरः प्र स्वम्हा पुञ्जत त्वनां	१२
उत स्म ते परुष्ण्यामूर्णा वसत शुन्ध्यवः ।	
उत पृथ्या रथानां मर्दिं भिन्दुन्त्योर्जसा	१३
आपथयो विपथयो ऽन्तस्पथा अनुपथाः ।	
एतेमिमह्यं नार्ममि यज्ञं विष्टार ओहते	१४ [९]
अथा नरो न्योहते ऽर्वा नियतं ओहते ।	
अथा पारावता इति चित्रा रूपाणि दश्यां	१५
छन्दःस्तुमः कुम्भन्यव उत्समा कीरिणो नृतुः	
ते मे के चित्र तप्यव ऊमा आसन् वृशि त्विषे	१६
य कृष्वा कृष्टिर्विद्युतः कवयः सन्ति वेधसः ।	
तस्यै मारुतं कृष्य नमस्या रमया गिरा	१७ (४४९)

अच्छे ऋषे मरुतं गणं वृाना मित्रं न बोक्षणा ।	
विषो वा धृष्णव ओजसा स्तुता धीमिर्विषण्वत	१४
नू मन्वान एषां देवाँ अच्छा न वक्षणा ।	
वृाना संवित सूरिमि यामंभुतेमिरजिमिः	१५
प्र ये मं वन्धेष्वा गां बोचन्त सूरयः पूभिं बोचन्त मातरम् ।	
अर्धा पितरमिष्मिणीं रुद्रं बोचन्त शिकसः	१६
सप्त मं सप्त शाकिन एकमेका शता वदुः ।	
यमुनायामधि भुत मुद् राधो गव्यं मृजे नि राधो अश्व्यं मृजे	१७ [१०] (४५३)

(५३)

१६ श्याबाश्च आश्विनः । मरुतः । १, ५, १०-११, १५ बडुवः २ वृद्धसः ३ अनुचुपः ४ पुनः उचिणक्, ६-७, ९, १३-१४, १६ सतावृहताः, ८, १२ गायत्री ।

को वदु जानमिषां को वा पुरा सुभ्रज्वास मरुताम् ।	
यद् युयुज्रे किलास्यः	१
ऐतान् रथेषु तस्थुषः कः शुभाष कथा ययुः ।	
कर्म सधुः मुदासे अन्वापय इळाभिर्वृष्टयः सह	२
ते मं आहुयं अणयु रूप द्युमिर्विमिर्मदे ।	
नरो मयी अरेपस इमान् पयजिति घृहि	३
ये अजिषु ये वाशीषु स्वमानवः सधु रुक्मेषु स्वादिषु ।	
भाया रथेषु धन्वंसु	४
युष्माकं स्मा रथौ अनु मुदे दधे मरुता जीरयानवः ।	
वृटी घावो यतीरिव	५ [११]

आ यं नरः सुदानवो वृदाशुषं विषः कोशमचुष्यवुः ।	
वि पर्जन्यं सृजन्ति रोदसी अनु धन्वना यन्ति वृष्टयः	६
तनुवृानाः सिन्धवः क्षोदसा रजः प्र संक्षुर्धनवा यथा ।	
स्यन्ना अश्वा इवा ध्वनो विमोचन्ते वि यद् वर्तन्त एन्यः	७

आ यात मरुतो विष आन्तरिक्षावुन्मृत ।

वार्ध स्यात परावर्तः ८ (४६१)

मा वो रसानितभा कुभा कुमु—मा वः सिन्धुभि रीरमत ।	
मा वः परि ष्ठात् सरयुः पुरीषिण्य—स्मे इत् सुक्कर्मस्तु वः	९
तं वः शर्धं रथानां त्वेषं गणं मारुतं नव्यसीनाम् ।	
अनु प्र यन्ति वृष्टयः	१० [१६]
शर्धंशर्धं व एषां वार्तंवातं गुणंगणं सुशस्तिभिः ।	
अनु क्रामेम धीतिभिः	११
कस्मा अद्य सुजाताय रातहृष्याय प्र ययुः ।	
एना यामेन मरुतः	१२
येन तोकाय तनयाय धान्यं॑ बीजं वहध्वे अक्षितम् ।	
अस्मभ्यं तद् धत्तन यद् व ईमेहे राधो विश्वायु सौम्रगम्	१३
अतीयाम निदस्तिरः स्थस्तिभि—हित्वावद्यमरातीः ।	
वृद्धी शं योराप उमि भेषजं स्याम मरुतः सह	१४
सुवेवः संमहासति सुवीरो नरो मरुतः स मर्त्यः ।	
यं त्रायध्वे स्याम ते	१५
स्तुहि भोजान् त्सुवतो अस्य यामनि रणन् गावो न यवसे ।	
यतः पूर्वा॑ इव सखीरेनु ह्वय गिरा गृणीहि कामिनः	१६ [१३] (४९९)

(५४)

१५ श्यावाश्च मात्रेयः । मरुतः । जगती, १४ त्रिष्टुप् ।

प्र शर्धाय मारुताय स्वमानव इमां वार्चमनजा पर्वतच्युते ।	
घर्मस्तुमे द्विव आ पृष्टयज्वने द्युस्रर्धवसे महिं नृष्णमर्चत	१
प्र वो मरुतस्तविषा उक्वन्त्यवो वयोवृधो अश्वयुजः परिज्रयः ।	
सं विद्युता दधति वाशति त्रितः स्वरन्त्यापोऽवना परिज्रयः	२
विद्युन्महसो नरो अश्मविद्यवो वार्तत्विषो मरुतः पर्वतच्युतः ।	
अश्वयुया चिन्मुहुरा ह्लादुनीवृतः स्तनयदमा रमसा उदोजसः	३
व्य॑क्तनृन् रुद्रा व्यहानि शिकसो व्य॑न्तरिक्षं वि रजो॑सि धृतयः ।	
वि यदज्जो अजंथ नाव इ यथा वि दुर्गाणि मरुतो नाह रिण्यथ	४ (४७३)

तद् वीर्यं वो मरुतो महित्वनं वीर्यं ततान्न सूर्यो न योजनम् । एता न यामि अगृहीतशोचिषो ऽनश्वदा यक्षययातना गिरिम	५ [१४]
अभ्राजि शर्धो मरुतो यद्वर्णसं मोषथा वृक्षं कपनेव वेधसः । अर्धं स्मा नो अरमीति सजोषरा ब्रह्मरिच यन्तमनु नेषथा सुगम्	६
न स जीयते मरुतो न हन्यते न श्लेधति न व्यथते न रिप्यति । नास्य राय उर्ध्वस्यन्ति नोतय कर्षि वा यं राजानं वा सुषुदथ	७
निपुवन्तो ग्रामजितो यथा नरो ऽयमणो न मरुतः कवन्धिनः । पिन्वन्त्युत्सं यद्विनासो अस्वरन् व्युन्दन्ति पृथिवीं मध्ये अन्धसा	८
प्रवत्स्तीयं पृथिवी मरुद्भयः प्रवत्स्ती द्यौर्भवति प्रयज्यः । प्रवत्स्तीः पृथ्या अन्तरिक्ष्याः प्रवत्स्वन्तः पर्वता जीरदानवः	९
यन्मरुतः सभरसः स्वर्णरः सूर्य उर्विति मर्दथा दिवो नरः । न वोऽश्वाः अथयन्ताह सिध्नतः सद्यो अस्याध्वनः पारमभृथ	१० [१५]
अंसेषु व ऋतयः पत्सु स्वाद्यो वक्षःसु रुक्मा मरुतो रथे शुभ्रः । अग्निभ्राजसो विद्युतो गर्मस्त्योः शिप्राः ग्रीधसु वितता हिरण्ययीः	११
तं नाकमर्यो अगृहीतशोचिषं रुशत् पिप्पलं मरुतो वि धृनुथ । सर्मच्यन्त वृजनातिंत्विषन्त यत् स्वरन्ति घोषं विततमुतायवः	१२
युष्मादरास्य मरुतो विचेतसो रायः स्याम रथ्योऽं वयस्वतः । न यो युच्छति तिप्योऽं यथा विषोऽं ऽस्मे रारन्त मरुतः सहस्रिणाम् ।	१३
युयं रयिं मरुतः स्पार्हवीरं युयसुर्धिमवथ सामविप्रम् । युयमर्धन्तं भरताय वार्जं युयं धन्त्य राजानं भुष्टिमन्तम्	१४
तद् वो यामि द्रविषं सद्यऊतयो येना स्वर्णं ततनाम नूरमि । इदं सु मे मरुतो हर्यता वचो यस्य तरेम तरसा शतं हिमाः	१५ [१६] (४८४)

(५५)

१० इयायाश्च आत्रेयः । मरुतः । जगती, १० त्रिष्टुप् ।

प्रयज्यघो मरुतो भ्राजहटयो बृहद् वयो दधिरे रुक्मवक्षसः । ईयन्ते अश्वैः सुयमैभिराशुभिः शुभं यातामनु रथा अवृत्सत	१
स्वयं दधिष्ठे तविषीं यथा विद् बृहन्महान्त उर्विया वि राजन्थ । उतान्तरिक्षं ममिरे व्योजसा शुभं यातामनु रथा अवृत्सत	२ (४८६)

साकं जाताः सुभ्यः साकमुक्षिताः श्रिये चिदा प्रतरं वापुष्पुर्नः ।
 विगोकिणः सूर्यस्थेव रश्मयः शुभं यातामनु रथा अवृत्सत ३
 आभूषण्यं वा मरुतो महित्वनं दिदृक्षेण्यं सूर्यस्थेव चक्षेणम् ।
 उता अस्मा अमृतत्वे दधातु शुभं यातामनु रथा अवृत्सत ४
 उदीरयथा मरुतः समुवृतो यूयं कृष्टिं बर्षयथा पुरीषिणः ।
 न वो दत्ता उपं दस्यन्ति धेनवः शुभं यातामनु रथा अवृत्सत ५ [१७]

यदध्वानं धुषु पृषतीरपुग्ध्वं हिरण्ययान् प्रत्यत्काँ अमुग्ध्वम् ।
 विश्वा इत स्पृधो मरुतो व्यस्यन् शुभं यातामनु रथा अवृत्सत ६
 न पवंता न नद्यो वरन्त वो यत्राधिध्वं मरुतो गच्छथेदु तत ।
 उत द्यावापृथिवी याथना परि शुभं यातामनु रथा अवृत्सत ७
 यन पुष्ट्यं मरुतो यरुच नूतने यदुष्टते वसवो यरुचं शस्यते ।
 विश्वस्य तस्य भवथा नवदसः शुभं यातामनु रथा अवृत्सत ८
 मूळने नो मरुतो मा वधिष्टनाऽऽस्मभ्यं शर्म बहूले वि यन्तन ।
 अधि स्तोत्रस्य सख्यस्य गातन शुभं यातामनु रथा अवृत्सत ९

युवमस्मान् नैस्त वस्यो अच्छा निरहतिभ्यो मरुतो गुणानाः ।

अध्वं नो हव्यदाति यजत्रा व्यं म्याम पतवो गयीजाम् १० [१८] (४१८)

(५९)

१ इयावाइव आश्रयः । मरुतः । वृहती, ३, ७ स्तोत्रबृहती ।

अग्रे शधेन्तमा गणं पिष्टं रुक्मेभिरन्जिभिः ।
 विज्ञो अद्य मरुतामव ह्वये त्रिवर्षिदं गेचनादधि १
 यथा चिन्मन्यसे दृढा तदिन्मं जग्मुराशसः ।
 ये ते नेदिष्टं हवैरान्यागमन तान वर्ष भीमसंहशः २
 मीळदुष्मतीव पृथिवी पराहता मदन्त्यत्यस्मदा ।
 क्रक्षो न वो मरुतः शिमीवाँ अमो दुभ्रो गौरिव भीमयुः ३
 नि ये रिणन्याजंसा वृथा गावा न दुधुरः ।
 अश्मोन चित स्वर्चं पर्वतं गिरिं प्र च्यावयन्ति यामभिः ४ (५९८)

उत्त तिष्ठ नूनमेषां स्तोमः समुक्षितानाम् ।

मरुतां पुरुतममपर्व्वं गवां सममिव हयं

५ [१९]

युद्धध्वं हरुषी रथं युद्धध्वं रथेषु गंहितः ।

युद्धध्वं हरी अजिरा धुरि वाळ्हव वहिष्ठा धुरि वाळ्हव

६

उत्त स्य वाज्यरुषस्तुविध्वणिग्निह स्मं धायि दशतः ।

मा वो यामेषु मरुतग्निरं कंरत प्र ते रथेषु चाटुत

७

रथं नु मारुतं वयं धवस्युमा ह्रुवामह ।

आ यस्मिन् तस्थौ मुग्णानि बिभ्रता सचा मरुन्मु रोदुसी

८

तं वः शार्धं रथंशुभं त्वेष एनस्युमा हुंनः ।

यस्मिन् त्मुजाता मुभगा मदीयत सचा मरुन्मु मीन्द्ररुषी

९ [२०] (५३)

(५३)

[पञ्चमोऽनुवाकः ॥ ५५ सू० ५७-७२]

१ श्यावाश्च जात्रियः ॥ ५६ नः । जगती, ७-८ चित्रपु ।

आ रुद्रासु इन्द्रवन्तः सन्तोषसां हिरेण्यवश्चः सुवितायं गन्तन ।

इयं वो अस्मत् प्रति हयंते मति-गुणज्ञे न द्विष उन्मा उदुन्यव

१

वाशीमन्त ऋष्टिमन्तो मनीषिणः सृधन्वान उषुमन्तो निषङ्किणः ।

स्वश्वाः स्थ मुग्थाः पुश्रिमातरः स्वायधा मरुतो याचना शुभस

२

धुनुथ द्यां पर्वतान् दृष्टुष वसु नि वो वना जिहत यामेनो मिया ।

क्रोपयथ पृथिवीं पुश्रिमातरः शुभे यदुग्राः पूर्वनाग्युरध्वम

३

बालम्बिषो मरुतो वर्षनिर्णिजो यमा इव सुमहशः सुपेशसः ।

पिशङ्गाश्वा अरुणाश्वा अंगमः प्रवक्षसो महिना शीरिवंगवः

४

पुरुदप्सा अश्रिमन्तः मुदानव स्वपसंहशो अनवभगोधसः ।

मुजातासां त्रुनुषां रुक्मवक्षसो दिवो अको अमृतं नाम मेजिं

५ [२१]

कृष्टयो वो मरुतो अमंयुर्गज मह ओजां बाहोवो बले हितम् ।

नृम्णा शीषंस्वायुधा रथेषु वो विश्वा वः श्रीरधि तनुषु पिपिशो

६

गोमदश्वावद रथवत सुवीरं चन्द्रवद गधो मरुतो ददा नः ।

प्रशस्ति नः कृणुत रुद्रियासां मक्षाय वाऽवसां देवस्य

७

हये नरो मरुतो मुळता नृ-स्तुवीमयामो अमृता कर्तज्ञाः ।

सत्यधृतः कवसे युवानो बृहद्विरया बृहदुक्षमाणाः

८ [२२] (५४)

(५८)

८ इयावाश्च भात्रेयः । मरुतः । त्रिष्टुप् ।

तमुं नूनं तर्विषीमन्तमेषां स्तुषे गणं मारुतं नव्यसीनाम् ।	
य आश्वश्वा अमवद् बहन्त उतोक्षिरे अमृतस्य स्वराजः ।	१
त्वेषं गणं तवसं स्वाविहस्तं धुनिव्रतं मायिनं दार्तिवारम् ।	
मयोमुषो ये अमिता महित्वा वन्दस्व विप्र तुविरार्धसो नृन् ।	२
आ वो यन्तूववाहासो अद्य वृष्टिं ये विश्वे मरुतो जुनन्ति ।	
अयं यो अग्निर्मरुतः समिद्ध एतं जुषध्वं कवयो युवानः ।	३
युषं राजानमिष्यं जनाय विश्वतष्टं जनयथा यजत्राः ।	
युष्मदेति मुष्टिहा बाहुजूतो युष्मत् सदर्श्वो मरुतः सुवीरः ।	४
अरा इवेदचरमा अहेव प्रप्र जायन्ते अकंवा महोभिः ।	
पृथेः पुत्रा उपमासो रभिष्ठाः स्वया मत्या मरुतः सं मिमिक्षुः ।	५
यत् प्रायासिह् पृषतीभिरश्वैर्वीक्षुपविर्मिमरुतो रथेभिः ।	
क्षोदन्त आपो रिणते वना न्यवोसियो वृषभः क्रन्वतु द्यौः ।	६
प्रथिह् यामन् पृथिवी चिदेवा भर्तेव गर्भं स्वमिच्छवो धुः ।	
बातान् ह्यश्वान् धुर्ययुयुज्जे वर्षं स्वेदं चक्रिरे रुद्वियासः ।	७
हये नरो मरुतो मूळता न स्तुर्वीमघासो अमृता क्रतज्ञाः ।	
सत्यंभुतः कवयो युवानो बृहद्विरयो बृहदुक्षमाणाः ।	८ [२३] (५१९)

(५९)

८ इयावाश्च भात्रेयः । मरुतः । जगती, ८ त्रिष्टुप् ।

प्र वः स्पळकन् त्सुवितार्य कृवने ऽर्वा विवे प्र पृथिव्या क्रतं मेरे ।	
उक्षन्ते अश्वान् तरुषन्त आ रजो ऽनु स्वं भानुं श्रंधयन्ते अर्णवेः ।	१
अमविषां मियसा मूमिरजति नीनं पूर्णा क्षरति व्यथिर्यती ।	
बृरेहज्ञो ये चितयन्त एममि रन्तमेहे विदधे येतिरे नरः ।	२
गर्वामिव श्रियसे गृह्णमुत्तमं सूर्यो न चक्षु रजसो विसर्जने ।	
अत्या इव सुम्बुश्च्यारवः स्थन मर्या इव श्रियसे चेतथा नरः ।	३ (५२९)

को वो महानि महतामुदंभवत् कस्काव्या मरुतः को ह पीर्या ।	
युयं ह मूर्मिं किरणं न रजथ प्र यद् भरध्वे सुविताय वावने	४
अश्वा इवेदरुषामः सर्वधवः शुगं इव प्रयुधः प्रोत युयुधुः ।	
मर्या इव सुवृषो वावृधुनः सूर्यस्य चक्षुः प्र मिनन्ति वृष्टिभिः	५
ते अज्येष्ठा अकनिष्ठास उज्जिदो ऽमध्यमामो महमा वि वावृधुः ।	
सुजातासो जनूपा पृश्निमातंग विवो मर्या आ नो अच्छा जिगातन	६
वयो न ये श्रेणीः पन्तुराजसा ऽन्तान विवो बृहत् सानुनस्पति ।	
अश्वस एषामुभये यथा विदुः प्र पर्वतस्य नभस्ररन्तुच्यवुः	७
मिमातु यौरदितिर्वीतये नः सं दानुचित्रा उपसो यतन्ताम ।	
आचुच्यवुर्वित्यं काशमेत ऋषे रुद्रस्य मरुतो गृणानाः	८ [२४] (५२७)

(६०)

८ इयावाइव आश्रयः । मरुतोऽग्रामरुतो वा । त्रिष्टुप् ७-८ जगती ।

ईदं अग्निं स्ववसं नमोभि—रिह प्रमत्तो वि संयत् कृतं नः ।	
रथरिष प्र भरे वाजपतिः प्रदक्षिणिन्मरुतां स्तोममृध्याम	१
आ य तस्थुः पृषतीषु भुतासु सुखेषु रुद्रा मरुतो रथेषु ।	
वनां चिदुग्रा जिहत् नि वो भिया पृथिवी चिदं रजते पर्वतश्चित्	२
पर्वतश्चित् नमहि वृद्धो विभाय विवश्चित् सानु रजत स्वने वः ।	
यत् क्रीळथ मरुत ऋहिमन्त आप इव मध्यश्वा धवध्वे	३
वरा इवेद रेवतासो हिरण्यै—रभि स्वधामिस्तन्वः पिपिभे ।	
भिये श्रेयांसस्तवसो रथेषु सत्रा महीमि चकिरं तनूषु	४
अज्येष्ठामो अकनिष्ठास एते सं भ्रातरो वावृधुः सोमगाय ।	
युवा पिता स्वर्षा रुद्र एषां सुदुघा पृश्निः सुदिना मरुज्यः	५
यवृत्तमे मरुतो मध्यमे वा यद् वावमे सुभगामो दिवि ह ।	
अतो नो रुद्रा उत वा न्वः स्या—ऽग्रे विक्ताद्धविषो यद् यजाम	६
अग्निश्च यन्मरुतो विश्ववेदसो विवो वहध्व उत्तरादधि ण्णुभिः ।	
ते मन्वसाना धुनयो रिशादसो वामं धत्त यजमानाय सुन्वत	७
अग्रे मरुद्भिः शुभयद्भिर्कैकभिः सोमं पिब मन्वसानो गणभिभिः ।	
पावकैर्भिर्विश्वमिन्वेभिर्गयुभि—वैश्वानर प्रदिवां केतुनां सजुः	८ [२५] (५३५)

(६६)

११ इयावाश्च आनेयः १२ १३-१४ सक्तः ५-६ तस्मैमहिषी शर्जायसीः ७ वेददक्षिणः

पुरुषोऽहः १० वेददक्षिणस्तनः ११-१२ दाया रथवीतः । गायत्री,

१ निवृत्तः ५ अगुपुपु ९ सतोऽहनी ।

के हा नरः शीतनमा य एकैक आस्य । पुरुषस्याः पगवतः १

क्व बोऽश्वाः क्वा रथीयः कथं श्वः कथा यय । पुष्ट सर्वा नसार्थमः २

जघने चाद एषा वि स्रध्वानि तन्म ययः । पुष्टकृते न जनयः ३

परा वीरास एतद मयस्यो मद्रजानयः । अश्रितपो यथास्य ४

सनत मादस्य पुशु-पत मर्वी ज्ञानायमः । स्थावाश्चस्तताय या दार्वागयोपवर्धन ५ [२६]

उत त्वा स्त्री शर्जायसी पुशो भवति वस्यस्य । अद्वैतादुराधमः ६

वि या जानाति जर्मणि वि तुष्यन्ते वि अगिनम् । वयत्रा कृणुते मनः ७

उत या नेमा अस्तुतः पुशो इति वृष पणिः । स वैरुदय इत सभः ८

उत मेऽस्पद युवनिभेसुतृषी प्रति इयावात यवतिम् ।

वि गोहिता पुरुषोऽह्नाय येमत्-विषयि दीधयेयसि ९

यो मे धेनुनां ज्ञान वेददक्षिणश्चा ददेत । तस्मै इव मंहना १० [२७]

ग ई वहन्त आशुभिः पिबन्ता मद्रिं मय । अत्र श्रवामि दधिरे ११

यषां भियाधि गोदसी विभ्राजन्त रथष्वा । द्विधि रुक्म इवापरि १२

पुत्रा स मारुता गुण-स्त्वपरेथा अनंशः । जमयावार्थिभुक्तः १३

को वेद नूनमेधां यत्रा मदेन्ति धृतयः । कृतजाता अरेपसः १४

ययं मर्त विपन्यवः प्रणेता इत्या धिया । श्रान्तां यामहूतिषु १५ [२८]

ते नो वर्मणि काम्पा पुरुषश्चन्द्रा रितावमः । आ यज्ञियासो ववृत्तन १६

एतं मे स्ताममस्यं द्वाभ्याय परा वह । गिरां देवि रथीरिव १७

उत मे वाचताडिति सुतमाम रथवीता । न कामो अप वेति मे १८

एष क्षेति रथवीति-मघवा गोमतीरनु । पर्वतेष्वपभितः १९ [२९] (५५४)

(६७)

१ अतविदात्रेयः । मित्रावरुणा । त्रिष्टुप ।

कृतेन कृतमपिहितं ध्रुवं वा सूर्यस्य यज्ञं विमुञ्चन्त्यश्वान् ।

दडां ज्ञाना सह तन्धुस्तदेकं देवानां श्रमं वपुषामपश्यम १ (५५५)

- तत् सृ वा मित्रावरुणा मरुत्व मीमां तस्युपीरहमिमुद्धे ।
विश्वोः पिन्वथः स्वर्गस्य धेनुः अनु वामेकः पवित्रा वषट् २
- अधारयत् पृथिवीमुत द्यां मित्ररगजाना वरुणा महोभिः ।
वर्धयत्तमोर्धधीः पिन्वत् गा अब वृष्टिं सृजते जीरवान् ३
- अः दामभ्यांसः सुपुजां वहन्तु यतरदमय उपं यन्तुर्वाक् ।
धृतस्य निर्णिगन्तुं वर्तते वा मृप सिन्धवः प्रविर्वि क्षरन्ति ४
- अनु मुताममतिं वर्धयुर्वीं बर्हिर्वि यजुषा रक्षमाणा ।
नर्मस्वन्ता धृतवृक्षाधि गते मित्रासांथे वरुणेळांस्वन्तः ५ [३०]
- अकविहम्ना सुकृते परस्या यं त्रासांथे वरुणेळांस्वन्तः ।
राजांना क्षत्रमहृणीयमाना सहस्रस्थूणं विभुधः सह द्वौ ६
- हिरण्यनिर्णिगयो अस्य स्थूणा वि भ्राजते त्रिव्यः श्वाजनीव ।
भद्र क्षेत्रे निर्मिता तिल्विले वा सनेम मध्वो अधिगत्यस्य ७
- हिरण्यरूपमुचसो स्पृष्टा बर्धःस्थूणमुर्विता सूर्यस्य ।
आ रोह्यो वरुण मित्र गते मत्तमक्षायं अर्वितिं विर्ति च ८
- यद् बर्हिर्दुं नातिविधे सुवान् अर्चिर्दुं शर्म भुवनस्य गोपा ।
तेन नो मित्रावरुणावविष्टं सिधांसन्तो जिगीवांसः स्याम ९ [३१] (५६३)

[चतुर्थोऽध्यायः ॥ ४४॥ अ० १-३६]

(६३)

७ अर्चनाना आत्रेयः । मित्रावरुणौ । जगती ।

- ऋतस्य गोपावधिं तिष्ठथो रथं सत्यंधर्माणा परमे व्योमनि ।
यमत्र मित्रावरुणावथो युवं तस्मै वृष्टिर्मधुमत् पिन्वते दिवः १
- सुभ्राजानस्य भुवनस्य राजथो मित्रावरुणा विद्वथे स्वरैशां ।
वृष्टिं वा राधो अमृतत्वर्गीमेह द्यावापृथिवी वि चरन्ति तन्यवः २
- सुभ्राजो उभ्रा वृषमा त्रिभस्पर्ती पृथिव्या मित्रावरुणा विचर्षणी ।
चित्रेभिर्द्वैरुपं तिष्ठथो रवं द्यां बर्धयथो अहुरस्य प्राचयां ३
- माषा वां मित्रावरुणा दिवि भिता सूर्यो ज्योतिर्भरति चित्रमाधुधम् ।
तमुच्येनं वृष्ट्वा गृह्यथो त्रिवि पर्जन्य इप्ता मधुमन्त ईरते ४ (५६७)

रथं युञ्जते मरुतः शुभे सुखं शूरो न मित्रावरुणा गविष्टिषु ।
 रजोसि चित्रा वि चरन्ति तन्यवो विवः संभ्राजा पर्यसा न उक्षतम् ५
 वाचं सु मित्रावरुणाविरावतीं पर्जन्यश्चित्रां वदति त्विषीमतीम् ।
 अन्ना वसत मरुतः सु मायया द्यां वर्षयतमरुणामरेपसम् ६
 धर्मेणा मित्रावरुणा विपश्चिता वता रक्षेथे असुरस्य मापया ।
 कृतेन विश्वं भुवन् वि राजथः सूर्यमा धन्थो द्विवि चिद्वं रथम् ७ [१] (५७०)

(६४)

१ अर्चनाना आत्रेयः । मित्रावरुणौ । अनुष्टुप् ७ पङ्क्तिः ।

वरुणं वो रिशार्दस—मुचा मित्रं हवामहे । परि वजेव बाह्वो—जगन्वासा स्वर्णरम् १
 ता बाहवां सुचेतुना प्र यन्तमस्मा अर्धते । शेषं हि जार्यं वां विश्वांसु क्षासु जोगुषि २
 यज्ञानमर्थां गतिं मित्रस्य यायां पृथा । अस्य प्रियस्य शर्मण्य—हिंसानस्य सक्षिरे ३
 युवाभ्यां मित्रावरुणो—एवं धेयामुचा । यज्ञ क्षये मघोनां स्तोतृणां च स्पृधसे ४
 आ नो मित्र सुवृतिभि—वरुणश्च सुधस्थ आ । स्वे क्षये मघोनां सखीनां च वृधसे ५
 युवं नो येषु वरुण क्षत्रं बृहच्च बिभूधः । उरु णो वार्जसातये कृतं राये स्वस्तये ६
 उच्छ्रन्त्यां मे यजता देवक्षेत्रे रुद्रवि ।

सुतं सोमं न हन्तिमि—रा पृथिवीवतं नरा बिभ्रतावर्चनानसम् ७ [२] (५७०)

(६५)

६ रातहृदय आत्रेयः । मित्रावरुणौ । अनुष्टुप् ६ पङ्क्तिः ।

यश्चिकेत म सुकृतु—देवत्रा स ब्रवीतु नः । वरुणो यस्य दर्शतो मित्रो वा वनते गिरः १
 ता हि श्रेष्ठवर्चसा राजाना दीर्घभुक्तमा । ता सत्पती कृतावृध कृतावासा जनेजने २
 ता वामियातोऽवसे पूर्वा उप ब्रुवे मचा । स्वश्वांसु सु चेतुना वार्यो अमि प्र वृधने ३
 मित्रो अंहोश्चिदादुरः क्षर्याय गानु वनते । मित्रस्य हि प्रतूर्धतः सुमतिरस्ति विधतः ४
 वयं मित्रस्यावसि स्याम प्रप्रथस्तमे । अनेहसस्त्वोतयः सत्रा वरुणशेषसः ५
 युवं मित्रेमं जन् यतथः सं च नयथः ।

मा मघोनः परि रुयतं मो अस्माकमृषीणां गोपीथे न उरुप्यतम् ६ [३] (५६१)

(६६)

६ रातहव्य आग्नेयः । मित्रावरुणौ । अनुष्टुप् ।

आ चिकितान सुकृतं देवौ मर्तं रिशावसा । वरुणाय क्रतुपेशसे वधीत प्रयसे महे १
 ता हि क्षत्रमविद्धुतं सम्यगसुर्यमाशानि । अर्धं वतेव मानुषं स्वर्णं धायि दर्शतम् २
 ता वामेये रथानां—मूर्ध्नी गव्यूतिमेषाम् । रातहव्यस्य सुष्टुतिं वृधृक् स्तोमैर्मनामहे ३
 अथा हि काठ्यौ युवं वरुणस्य पुमिरञ्जिता । नि केतुना जनानां चिकेथे पूतवक्षसा ४
 तहृत्तं पूथिधि बृह—वृषवेष ऋषीणाम् । ज्वयसानावरं पुण्यं—ति क्षरन्ति यामभिः ५
 आ चद् वामीयचक्षसा मित्रं वयं च सुरयः । व्यचिठे बहुपात्ये यतमहि स्वराज्ये ६ [४] (५८९)

(६७)

५ यजत आग्नेयः । मित्रावरुणौ । अनुष्टुप् ।

वह्निथा वेष निष्कृत—मर्दित्वा यजतं बृहन् । वरुण मित्रार्धमन् वधीठे क्षत्रमाशाने १
 आ चद् योनिं हिरण्यं वरुण मित्रं सव्यः । धर्तारं चर्षणीनां यन्तं सुङ्गं रिशावसा २
 बिम्बे हि बिम्बवक्षो वरुणो मित्रो अर्यमा । ब्रता एदेव सन्निरे पान्ति मर्त्ये रिबः ३
 ते हि सत्या क्रतुस्युशं क्रतावानो जनेजने । सुनीथासः सुदानवो—ऽहोभिर्दुरुचक्रयः ४
 को नु वा मित्रास्तुतो वरुणो वा तनूनाम् । तत सु वामेधेति मति—रात्रिभ्य एषेति मतिः ५ [५] (५९४)

(६८)

५ यजत आग्नेयः । मित्रावरुणौ । गायत्री ।

प्र वो मित्रार्थं गायत वरुणाय विषा गिरा । महिक्षत्रावृतं बृहन् १
 सञ्जात्रा या घृतयोनि मित्रश्चोमा वरुणश्च । देवा देवेषु प्रशस्ता २
 ता नः शक्रं पार्थिवस्य महो रायो विज्यस्य । महिं वा क्षत्रं देवेषु ३
 क्रतुमृतेन सर्पन्ते—सिं वक्षमाशाने । अब्रुहं देवौ वधीते ४
 वृष्टिपाथ रीत्यपि—वस्यती दानुमत्याः । बृहन्तं गर्तमाशाने ५ [६] (५९९)

(६९)

४ उरुचक्रिराग्नेयः । मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

त्री रेषुना वरुणु जीरुत सूनू । त्रीणि मित्रं धारयथो रजोति ।

अब्रुहन्तमृमर्ति क्षत्रियस्या—ऽनु क्रतं रक्षमाणावभुवन्

१ (६००)

इरावतीर्वरुण वरेणो वां मधुमद् वां सिन्धवो मित्र वृहे ।
 अर्यस्तस्थुर्मुष्मसस्तिसृणां विवर्णानां रेतोधा वि धुमन्तः २
 आतर्वृषीमादीतिं जोहवीमि मध्यार्विन् उर्विता सूर्यस्य ।
 राये मित्रावरुणा सर्वताते ळे तोकाय तनयाय शं योः ३
 या धर्तां रजसो रोचनस्यो तावित्या विभ्या पाथिवस्य ।
 न वां वेवा अमृता आ भिनन्ति व्रतानि मित्रावरुणा भुवणिं ४ [७] (१०१)

(७०)

४ उरुचक्रिःरात्रेयः । मित्रावरुणौ । मायवी ।

पुरुकणां विद्वधस्य वों नूनं वां वरुण । मित्र वंसिं वां सुमतिम् १
 ता वां सम्यगनुद्वाणे वमश्याम धार्यसे । वयं ते कद्रा स्वाम २
 पातं नो कद्रा पापुभि रूत त्रयेथां सुत्रात्रा । नृपाम दस्युन् तनूभिः ३
 मा कस्यान्नुतकतू यक्षं भुजेमा तनूभिः । मा श्रेषत्ता मा तनसा ४ [८] (१०७)

(७१)

३ बाहुवृक्त आत्रेयः । मित्रावरुणौ । मायवी ।

आ नो गन्तं रिशादसा वरुण मित्रं बर्हणां । उपेमं चारुमध्वरम् १
 बिम्बस्य हि प्रवेतसा वरुण मित्रं राजथः । ईशाना पिप्यतं धिर्वः २
 उपं नः सुतमा गंतं वरुण मित्रं काशुषः । अस्य सोमस्य पीतये ३ [९] (११०)

(७२)

३ बाहुवृक्त आत्रेयः । मित्रावरुणौ । अश्विन् ।

आ मित्रे वरुणे वयं गीर्भिर्जुहुमो अत्रिवन् । नि बर्हिषिं सवतां सोमपीतये १
 व्रतेन स्थो ध्रुवक्षेमा धर्मणा यातयजना । नि बर्हिषिं सवतां सोमपीतये २
 मित्रश्च नो वरुणश्च जुषेतां यजमिदये । नि बर्हिषिं सवतां सोमपीतये ३ [१०] (१११)

(७३)

[चण्डोऽनुवाकः १६१ सू० ७१-८७]

६० पौर आत्रेयः । अश्विनौ । अनुवृष्ट ।

यदृद्य स्थः परावति यद्वर्वावत्यश्विना । यद् वां पुरु पुंरमुजा वनुन्मर्षिन् आ नमः १
 इह त्या पुंरभूतमा पुरु वंसांसि विवर्ता । वरुणा याम्यभिगू वृषे वृषिदंता वृजे २ (११५)

ईमान्यद् वपुं वपु—ऽन्नकं रथस्य येमथुः । पर्यन्था नाहुपा युगा मन्त्रा रजोसि दीयथः ३
तद् वु वमिना कृतं विश्वा यद् वामनु हवे । जाना जातावेरेपसा समस्मै बन्धुमेयथुः ४
आ यद् वा सूर्या रथं निहृदं रघुप्यद् मद्रा । परि वामरुषा वयो घृणा वरन्त आतपः ५ [११]

युवागत्रिश्चितति नरा मुञ्चेन चेतसा । वमं यद् वामरेपसं नामन्यासा भुङ्गयति ६
उग्रो वा ककुहो ययिः शृण्वे यामेषु संतनिः । यद् वा देसाभिगश्चिना—ऽत्रिनंगववर्तति ७
मध्व ऊ वु मधुयुवा रुद्रा मिषक्ति पिप्युषी । यत् समद्राति पर्यथः पक्षाः पृक्षो भग्न्त वाम ८
सत्यमिद वा उ अश्विना युवामाहमयोभुवा । ना वामेन यामहृतमा यामन्ना मृल्लयतेमा ९
इमा ब्रह्माणि वर्धना अश्विभ्यां सन्तु अंतमा । या तक्षाम रथो उवा—ऽवाचाम बृहन्नमः १० [१२]

[३१८]

(७५)

१० पाद आत्रेयः । अश्विनो । अन्तर्य ८ निवृत्तः ।

कुक्षो देवावश्विना । द्या दिवा मनावसु । तच्छ्रवथा वृषणवम् अत्रिवांसा विवासति १
कुह त्या कुह नु श्रुता विवि देवा नामन्या । कस्मिन्ना येतथो जने का वा नदीनां सचा २
कं याथः कं हं गच्छथुः कमच्छा युत्राथ रथम । कस्य ब्रह्माणि रण्यथो वयं वामुडमसीहवे ३
पौर चिद्वयुपुतं पौर पौराय जिन्वथः । यदी मृभीनतातये सिंहमिव दुहस्पद ४
प्र च्यवानाज्जुकरुषां वरिमत्कं न मृञ्चथः । युवा यदी कथः पुनरा काममृण्वे वध्वः ५ [१३]

अस्ति हि वामिह स्तोता स्मसि वां संहति शिये । नु श्रुते म आ गतं मवाभिवाजिनीवम् ६
को वामद्य पुरुणा—मा वसे मर्त्यानाम् । को विप्रो विप्रवाहसा को यजेवाजिनीवम् ७
आ वा रथा रथानां येषां यान्वश्विना । पुरु चिदस्मयुम्तिग आहुषो मन्त्रेष्वा ८
शमू वु वा मधुयुवा । स्ममाकमन्तु चकृतिः । अवाचीना विचेतसा विप्रिः श्येनेव दीयतम् ९
अश्विना यद्द कर्हि चि—च्छ्रुध्यातमिमं हवम । वस्वीरू वृषां भुजः पुश्रन्ति मृ वां पुचः १० [१४]

[३१९]

(७५)

१ अवस्युरात्रेयः । अश्विनो । पुरुक्तिः ।

प्रति प्रियतमं रथं वृषणं वसुवाहनम् ।
स्तोता वामश्विनावृषिः स्तोमेन प्रति भूषति माधवी मम भृतं हवम १
अत्यायातमश्विना तिरा विश्वा अहं मना ।
ब्रह्मा हिरण्यवर्तनी सधुम्ना सिन्धुवाहसा माधवी मम भृतं हवम २ [३२५]

आ नो रत्नानि बिभ्रता—वश्विना गच्छतं युषम् ।	
रुद्रा हिरण्यवर्तनी जुषाणा वाजिनीषसू माध्वी मम भृतं हवम्	३
सुदुर्मो वां वृषणवसू रथे वाणीच्याहिता ।	
उत वां ककुहो मृगः पुक्षः कृणोति वापुषो माध्वी मम भृतं हवम्	४
लोधिन्मनसा रथ्ये—षिरा हवन्भुता ।	
विभिक्ष्यवानमश्विना नि याथो अह्नयाविनं माध्वी मम भृतं हवम्	५ [१५]

आ वां नरा मनोयुजो ऽश्वीसः प्रुषितप्सवः ।	
वयों वहन्तु पीतये सह सुज्ञेमिरश्विना माध्वी मम भृतं हवम्	६
अश्विनावेह गच्छतं नासन्त्या मा वि वेनतम् ।	
तिरिश्चिदय्या परि वर्तिर्यातमदाभ्या माध्वी मम भृतं हवम्	७
अस्मिन् यज्ञे अंदाभ्या जरितां शुभस्पती ।	
अवस्युमश्विना युवं गूणन्तमुप भूषथो माध्वी मम भृतं हवम्	८
अभुदुषा रुद्रात्पशु—गग्निर्धाप्युत्थियः ।	
अयोजि वां वृषणवसू रथो दसावर्मन्यो माध्वी मम भृतं हवम्	९ [१६] (६४९)

(७६)

५ सौमोऽविः । अश्विनौ । जिह्वुप् ।

आ भान्यग्निरुषसामनीक—मुद विप्राणां देव्या वाचो अस्थुः ।	
अवाञ्छा नूनं रथ्येह यातं पीपिवांसमश्विना घर्ममच्छं	१
न संस्कृतं प्र मिमीतो गमिष्ठा ऽन्ति नूनमश्विनोपस्तुतेह ।	
दिवाभिपित्वेऽवसागमिष्ठा प्रत्यर्धति वृाशुषे शंमविष्ठा	२
उता यातं संगवे प्रातरह्नो मध्यर्दिन उर्दिता सूर्यस्य ।	
दिवा नक्तमवसा शतमेन नेदानीं पीतिरश्विना तंतान	३
इदं हि वां प्रदिवि स्थानमाकं कुमे गृहा अश्विनेदं वुरोणम् ।	
आ नो द्विवो बृहतः पर्वतादा ऽज्यो यातमिषमूर्जं वर्हन्ता	४
समश्विनोर्गवसा नूर्तेन मयोभुवा सुप्रणीती गमेम ।	
आ नो इयि ब्रह्मन्मात वीग—ना विश्वान्यमृता सौमगाग्नि	५ [१७] (६४७)

(७७)

५ औमोऽग्निः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

प्रातर्यावाणा प्रथमा यजध्वं पुरा गृध्रादररुषः पिबातः ।
 प्रातर्हि यज्ञमश्विना वृधाते प्र ईसन्ति कुवयः पूर्वभाजः १
 प्रातर्यजध्वमश्विना हिनोत न सायमस्ति देवया अजुष्टम् ।
 उतान्यो अस्मद् यजते वि चावः पूर्वःपूर्वो यजमानो वर्नीयान् २
 यज्ञेष्वर्ध्वर्ध्वो धृतस्तुः पृष्ठो वहन्ना रथो वर्तते वाम ।
 मनोजवा अश्विना वाररंहा येनोतिषाथो दुरितानि विश्वा ३
 यो भूर्यिष्ठं नासत्याभ्यां विवेष चनिष्ठं पितृवो ररते विभ्रागे ।
 स लोकमस्य पीपरच्छमीमि-रनूर्ध्वमासः सवमित तुनुर्यात ४
 समश्विनोरवसा नूतनेन मयोभुवा सुप्रणीती गमेम ।
 आ नो र्वि वहतमोत वीरा-ना विश्वान्यमृता सौमंगानि ५ [१८] (६५०)

(७८)

१ सप्तवधिराज्यः । अश्विनौ (५-९ गर्भसाविष्युपनिषद्) ।

अनुष्टुप्, १-३ उष्णिक्, ४ त्रिष्टुप् ।

अश्विनावेह गच्छतं नासत्या मा वि वेनतम् । हंसाविष पततमा सुतौ उप १
 अश्विना हरिणाविष गौराश्विवानु यवसम् । हंसाविष पततमा सुतौ उप २
 अश्विना वाजिनीवसु जुषेथो यज्ञमिष्टये । हंसाविष पततमा सुतौ उप ३
 अत्रिर्यद् वामबरोहं ध्रुवीस-मजोहवीन्नाधमानेषु योषा ।
 श्येनस्य विजवसा नूतनेना ऽऽगच्छतमश्विना शंतमेन ४ [१९]

वि जिहीष्व वनस्पते योनिः सूर्यन्त्या इव । श्रुतं मे अश्विना हव' सप्तवधिं च मुञ्चतम् ५
 भीताय नार्धमानाय ऋषये सप्तवधये । मायाभिरश्विना युवं वृक्षं सं च वि चावथः ६
 यथा वार्तः पुष्करिणीं समिक्नयति सर्वतः । एवा ते गर्भं एजतु निरैतु दशमास्यः ७
 यथा वातो यथा वनं यथा समुद्र एजति । एवा त्वं दशमास्य सहावैहि जरायुणा ८
 दश मासाञ्छशवानः कुमारो अग्निं मातरि । निरैतु जीवो अक्षतो जीवो जीवन्त्या अग्निं ९

[२०] (६६१)

(७९)

१० सत्यश्रवा आश्रयः उवाच । वरुणि ।

- महे नो अद्य बोधयो—बो सुये विवित्मती ।
यथा चित्रो अबोधयः सत्यश्रवसि वाप्ये सुजति अश्वसूनुते १
या मुनीथे शौचद्वये व्योच्छो दुहितर्दिवः ।
सा व्युच्छु सहीयसि सत्यश्रवसि वाप्ये सुजति अश्वसूनुते २
सा नो अद्याभ्ररुद्वसु—व्युच्छा दुहितर्दिवः ।
यो व्योच्छुः सहीयसि सत्यश्रवसि वाप्ये सुजति अश्वसूनुते ३
अभि ये त्वा विभावरि स्तोमैर्गुणन्ति वरुणः ।
मघेमघोनि सुभियो दामन्वन्तः सुरातयः सुजति अश्वसूनुते ४
यच्चिद्धि ते गणा इमे छुदयन्ति मघत्तये ।
परि चिद् वटयो दधु—वदतो राधो अह्वयं सुजति अश्वसूनुते ५ [२१]
ऐषु धा वीरवद् यज्ञ उषो मघोनि सुरिषु ।
ये नो गधांस्यह्वया मघवानो अरासत् सुजति अश्वसूनुते ६
तेभ्यो तुभ्यं बृहद् यज्ञ उषो मघोन्या वह ।
ये नो गधांस्यह्वया मघवा भर्जन्त सुरयः सुजति अश्वसूनुते ७
उत नो गोमतीरिष आ वहा दुहितर्दिवः ।
साकं सयन्स्य रुमिमिः शुक्रैः शोचद्भिरर्बिमिः सुजति अश्वसूनुते ८
व्युच्छा दुहितर्दिवो मा चिरं तनुधा अपः ।
नेतृ त्वा स्तेनं यथा रिपुं तपाति सुरो अर्बिषा सुजति अश्वसूनुते ९
एतावद् वेदुषस्त्वं भूयो वा दानुमर्हसि ।
या स्तोतृभ्यो विभावयु—च्छन्ती न प्रमीयसे सुजति अश्वसूनुते १० [२२] (१७१)

(८०)

६ सत्यश्रवा आश्रयः । उवाच । त्रिभुव ।

- द्युतद्यामानं बृहतीमृतेन कृतावरीमरुणम् विभातीम्
देवीमुषसं म्यवावहन्ती प्रति विप्रासो मृतिभिर्जरन्ते १
एषा जनं दर्शता बोधयन्ती सुमान एषः कृण्वती घान्वये ।
बृहदथा बृहती विश्वमिन्वा—वा ज्योतिर्यच्छत्यग्रे अह्नाम २ (१०१)

एषा गोभिर्गृहेभिर्भुजाना	ऽर्धेचन्ती रुचिमप्राप्तु चक्रे ।	
एषो रवंती सुवितायं कुशी	पुरुष्टुता बिम्बवारा वि मांति	३
एषा ध्येनी मवति द्विबर्ही	आविष्कृष्णाना तन्वं पुरस्तात् ।	
ऋतस्य पन्थामन्वेति साधु	प्रजानतीव न विज्ञो मिनाति	४
एषा शुक्ला न तन्वो विद्वानो	ध्वेर्व स्नाती हृदये नो अस्थात् ।	
अप द्वेषो बार्धमाना तमांस्यु	षा विवो दुहिता ज्योतिषागात्	५
एषा प्रतीची दुहिता विवो नून	योधेव मद्रा नि रिणीते अप्सः ।	
व्युर्व्वती काशुषे वार्याणि	पुनर्ज्योतिर्पुवतिः पूर्वधाकः	६ [२३] (६७७)

(८१)

५. इयावाश्च आत्रेयः । सविता । जगती ।

युञ्जते मनं उत युञ्जते धियो	विप्रा विप्रस्य बृहतो विपश्चितः ।	
वि होत्रां द्वेषे वयुनाविदेक इ	न्मही देवस्य सवितुः परिष्टुतिः	१
बिम्बां कृपाणि पतिं मुञ्जते कविः	पासावीद् मद्रं द्विपवु चतुष्पदे ।	
वि नार्कमस्यत् सविता वरेण्यो	ऽनु प्रयाणमुचसा वि राजति	२
यस्य प्रयाणमन्वन्य इद् ययु	र्ववा देवस्य महिमानमोजसा ।	
वः पार्थिवानि विममे स एतज्ञो	रजांसि देवः सविता महित्वना	३
उत वांसि सवितस्त्रीणि रोचनो	त सूर्यस्य रश्मिभिः समुच्यसि ।	
उत राज्ञीमुमयतः परीयस	उत मित्रो मवसि देव धर्मभिः	४
उतेशिषे प्रसवस्य त्वमेक इ	दुत पूषा मवसि देव यामभिः ।	
उतेव बिम्बं मुवन्नं वि राजसि	इयावाश्चस्ते सवितः स्तोममानगो	५ [२४] (६८१)

(८२)

५. इयावाश्च आत्रेयः । सविता । गायत्री । १. अनुष्टुप् ।

तत् सञ्जिह्वणीमहे	वयं देवस्य भोजनम् । अष्टे सर्वधातमं	तुर्भगस्य धीमहि ?	
अस्व हि स्वयंशस्तरं	सवितुः कच्चन प्रियम् । न भिनन्ति स्वराज्यम्		२
स हि रजानि वाशुधे	सुवार्ति सविता भगः । तं भागं चित्रमीमहे		३
अथा नो देव सवितः	प्रजावत् सावीः सोभगम् । परां दुःस्वार्थं सुव		४
विश्वानि देव सवित	दुर्गितानि परां सुव । यद् मद्रं तन्न आ सुव		५ [२५]
अनागंसो अर्धितये	देवस्य सवितुः सवे । बिम्बां वामानि धीमहि		६ (६८८)

आ विश्वेदेवं सत्पतिं सुक्तेरथा वृणीमहे । सत्यसंबं सवितारम् ७
य इमे उभे अहनी पुर एत्यप्रयुच्छन् । स्वाधीर्वैः सविता ८
य इमा विश्वा जाता न्याप्रावयति श्लोकेन । प्र च भुवति सविता ९ [२६] (१११)

(८३)

१० श्रीमोऽत्रिः । पर्जन्यः । विष्टुप्, २-४ जगती, ९ अनुष्टुप् ।

अच्छां वद तवसं गीर्मिराभिः स्नुहि पर्जन्यं नमसा विवास ।
कनिकदद् वृषभो जीरदान् रेतो वधात्योषधीषु गर्भम् १
वि वृक्षान् हन्त्युत हन्ति रक्षसो विश्वं बिमाय भुवनं महावधात् ।
उतानांगा इषते वृष्ण्यावतो यत् पर्जन्यः स्तनयन् हन्ति वृष्कृतः २
रथीव कश्याश्वो अभिक्षिपन्नाविर्वृतान् कृणुते वर्धयँते अह ।
वृरात सिंहस्य स्तनथा उदीरते यत् पर्जन्यः कृणुते वर्धयँ नमः ३
प्र वाता वान्ति पतरन्ति विद्युत् उदोषधीर्जिह्वेते पिन्वते स्वं ।
इरा विश्वस्मे भुवनाय जायते यत् पर्जन्यः पृथिवीं रेतुसार्वति ४
यस्य व्रते पृथिवी ननमीति यस्य व्रते शक्रवज्जभूरीति ।
यस्य व्रत ओषधीर्विश्वरूपाः स नः पर्जन्य महि शर्म यच्छ ५ [२७]
द्विवो नो वृष्टिं मरुतो ररीध्वं प्र पिन्वत वृष्णो अश्वस्य धाराः ।
अर्वाङ्तेन स्तनयित्नुनेह्यपो निषिञ्चन्नमुरः पिता नः ६
अभि क्रन्द स्तनय गर्भमा धा उदुन्वता परि दीया रथेन ।
हतिं सु कर्षं विषितं न्यञ्चं समा भवन्तूद्भूतो निपादाः ७
महान्तं कोशमुर्द्धवा नि पिञ्च स्यन्दन्तां कुल्या विषिताः पुरस्तात् ।
वृतेन द्यावापृथिवी व्युन्धि मुपपाणं भवत्वद्वयाम्यः ८
यत् पर्जन्य कनिकदत् स्तनयन् हंसि वृष्कृतः ।
प्रतीदं विश्वं मादते यत् किं च पृथिव्यामधि ९
अवर्षावर्षमुदु धु गुभायाऽकृधन्वान्यत्येतवा उ ।
अजीजन ओषधीर्मोजनाय कमुत् प्रजाभ्योऽविदो मनीषां १० [२८] (१०१)

(८४)

३ श्रीमोऽत्रिः । पृथिवी । अनुष्टुप् ।

वदित्वा पर्वतानां सिद्धं विमर्षि पृथिवि । प्र या भूमिं पवन्ति मन्त्रा जिहोषि महिनि ?

(१०९)

स्तोमासस्त्वा विचारिणि प्रति षोमन्यक्तुभिः । प्र या वाजं न हेषन्तं ऐरुमस्यस्यर्जुनि २
 इच्छा चिद् या वनस्पतीन् क्षमया दर्शय्योर्जसा । यत् ते अभ्रस्य विद्युतो विबो वर्षन्ति वृष्टयः ३
 [२९] (७०४)

(८५)

८ भौमोऽग्निः । वरुणः । त्रिष्टुप् ।

प्र स्रज्जाजं बृहद्वर्चा गभीरं ब्रह्म प्रियं वरुणाय भुताय ।
 वि यो जघानं शमितेव चमी—एस्तिरे पृथिवीं सूर्यय १
 वनेषु व्यन्तरिक्षं ततान् वाजमर्धत्सु पर्य उन्नियांसु ।
 ह्रत्सु कर्तुं वरुणो अप्सवग्निं विवि सूर्यमदधात् सोममद्वौ २
 नीचीनवारं वरुणः कवन्धं प्र संसर्ज रोदसी अन्तरिक्षम् ।
 तेन विश्वस्य भुवनस्य राजा यवं न वृष्टिर्व्युनक्ति भूमं ३
 उनक्ति भूमिं पृथिवीमुत द्यां यदा दुरधं वरुणो वस्थादित् ।
 समध्रेण वसत् पर्वतासस्तविषीयन्तः श्रथयन्त वीराः ४
 इमाम् प्वासुरस्य भुतस्य महीं मायां वरुणस्य प्र वोचम् ।
 मानेनेव तस्मिन् अन्तरिक्षे वि यो ममे पृथिवीं सूर्येण ५ [३०]
 इमाम् नु कवितमस्य मायां महीं देवस्य नकिरा दधर्ष ।
 एकं यदुग्रा न पुणन्त्येनी—रासिञ्चन्तीरवनयः समुद्रम् ६
 अर्यम्यं वरुण मित्र्यं वा सखायं वा सक्मिद् भ्रातरं वा ।
 वेशं वा नित्यं वरुणारणं वा यत् सीमार्गश्चक्रुमा शिश्रथस्तत् ७
 कितवासो यद् रिरिपुर्न वीवि यद् वा वा सत्यमुत यज्ञ विश्व ।
 सर्वा ता वि प्यं शिथिरेव देवा—ऽधा ते स्याम वरुण प्रियासः ८ [३१] (७१२)

(८६)

६ भौमोऽग्निः । इन्द्राग्नी । अनुष्टुप्, ६ विराट्पूर्वा ।

इन्द्राग्नी यमवध उभा वाजेषु मर्त्यम् । इच्छा चित् स प्र भेदति युञ्जा वाणीरिव जितः १
 या पुर्वनासु वृष्टा या वाजेषु भवाप्या । या पञ्च वर्षणीरभी—न्द्राग्नी ता हवामहे २
 तयोरिदमवच्छर्व—स्तिग्मा विद्युन्मघोनोंः । प्रति दुणा गर्भस्यो—र्गवां वृत्रघ्न एषते ३
 ता वामेषे रथाना—मिन्द्राग्नी हवामहे । पतीं तुरस्य राधसो विद्वांसा गिर्वेणस्तमा ४
 ता वृधन्तावनु सून मनीय देवावदभा । अर्हन्ता चित् पुरो वृधे—ऽजोव देवावर्षते ५ (७१०)

एवेन्द्राग्निम्यामहाधि ह्यं अयं वृतं न पूतमग्निमिः ।

ता सूरिषु भवो बृहद् रविं गुणस्तु विधृतमिधं गुणस्तु विधृतम् ६ [३२] (७१८)

(८७)

९ एषयामरुदाग्रेयः । मरुतः । अतिउत्पत्ति ।

प्र बो महे मतयो यन्तु विष्णवे मरुत्वते गिरिजा एषयामरुत ।

प्र शार्धाय प्रयज्यवे सुखादये तवसे मन्दर्विष्टये धुनिमताय शवसे १

प्र ये जाता महिना ये च नु स्वयं प्र सिधनां वृवत एषयामरुत ।

कृत्वा तद् बो मरुतो नाधुषे शवो वाना मङ्गा त्वेषा मरुटासो नाग्रयः २

प्र ये द्विवो बृहतः शृण्विरे गिरा सुशुक्रानः सुभ्व एषयामरुत ।

न येषामिर्मे सधस्य ईष्ट आ अग्रयो न स्वर्विष्टुतः प्र स्पन्दासो धुनीनाम् ३

स चक्रमे मरुतो निरुरुक्रमः समानस्मान् सर्वस एषयामरुत ।

एषायुक्त त्मना स्वाधिष्णुमि विष्पधंसो विमहसो जिगाति शेषुधो नृमिः ४

स्पनो न बोऽमवान् रेजयद् वृषां त्वेषो ययिस्तविष एषयामरुत ।

येना सहन्त क्रुज्जत स्वरोविषः स्थारश्मानो हिरण्ययाः स्वायुधास इष्मिणः ५ [३३]

अपारो बो महिमा पुंशुशवसस्त्वेषं शवोऽवत्वेषयामरुत ।

स्वातासो हि प्रसितौ लंहशि स्थन ते न उरुच्यता निदः गुशुक्रांसो नाग्रयः ६

ते रुद्रासः सुमंसा अग्रयो यथा तुविष्टुजा अवन्त्वेषयामरुत ।

दीर्घं पुषु पश्ये सध पाधिषं येषामज्मेष्वा महः शार्धस्यस्तुतेनसाम् ७

अक्षेपो नो मरुतो गातुमेतन भोता ह्वं जरितुरेषयामरुत ।

विष्णोर्महः समन्यवो युयोतन स्मद् रथ्योऽं न वृत्तना ऽप द्वेषांसि सनुतः ८

गन्ता नो यज्ञं यज्ञियाः सुशमि भोता ह्वंमरुत एषयामरुत ।

ज्वेष्टासो न पर्वदासो व्योमनि युयं तस्यं प्रचेततः स्यात् वृधर्तवो निदः ९ [३४] (७२७)

॥ इति वज्रमं मण्डलं समाप्तम् ॥

मंत्र-संख्या

वसुधे-मण्डलस्यान्तर्भवन्तं ३१४१

पञ्चम-मण्डलस्य ७२७

सर्वयोगः- ४३६८

अथ षष्ठं मण्डलम् ।

(१)

[अष्टादशस्कन्धः ॥ अ० ६, व० १, अ० १]

१३ वाहेस्पत्यो अष्टादशः । अग्निः । मिष्टपः ।

त्वं ह्यग्निं प्रथमो मनोता । ऽस्या धियो अमर्वा दस्म होता ।
 त्वं सीं पृथङ्मृगोर्षुहरीतु सहो विश्वस्ये सहसि सहस्ये १
 अथा होता न्यसीदो यजीथा—निळस्पद इषयन्नीह्यः सन् ।
 तं त्वा नरः प्रथमं देवयन्तो महो रग्ये दितयन्तो अनु गमन् २
 वृतेषु यन्तं बहुमिर्वसुधैः—स्त्वे रयिं जागृवांसो अनु गमन् ।
 रुशन्तमग्निं वर्धन्तं बृहन्तं वृषावन्तं विश्वहा दीविवासम् ३
 षष्ठं वृषस्य नमसा व्यन्तः अवस्यवः अर्ध आपन्नमृक्तम् ।
 नामानि चिद् दधिरे युज्ञियानि भद्रायां ते रणयन्तं संहृदौ ४
 त्वां वर्धन्ति क्षितयः पृथिव्यां त्वां रायं उभयांसो जनानाम् ।
 त्वं ज्ञाता तंरणे चेत्यो मूः पिता माता सवृमिन्मानुषाणाम् ५ [३५]

सप्तर्षेण्युः स धियो विश्ववृद्धि—होता मन्द्रो नि बंसावा यजीयान् ।
 तं त्वा वयं वज्र आ दीविवांसं षष्ठं वृषाधो नमसा सवेम ६
 तं त्वा वयं सुधोऽहं नम्यमग्ने सुमनायव ईमहे देवयन्तः ।
 त्वं विशो अनयो दीधानो विवो अग्ने बृहता रोचनेन ७
 विशां कवि विशपमिं शम्भ्वतीनां नितोशनं वृषमं वर्षिजीनाम् ।
 वेदीषणिमिवयन्तं पात्रकं रुजन्तमग्निं यजतं रयीणाम् ८
 सो अग्न ईजे शक्रमे च मूर्तो यस्त आनदं समिधां कृष्यदातिम् ।
 य आहुतिं परि वेष्टा नमोमि—विश्वेत् स वामा वषते त्वोतः ९
 अस्मा उ ते महिं महे विवेम नमोमिरग्रे समिधोत कृष्येः ।
 वेदीं सुनो सहस्रो गीर्मिद्व्ये—रा तं भद्रायां सुमतौ यतिम् १०

(१०)

आ यस्ततन्ध रोदसी वि भासा श्रवोभिश्च श्रवस्य स्तरुत्रः ।

बृहन्निर्वाजैः स्थावरैरभिरस्मे रेवन्निरेग्रे वितरं वि माहि ११

नृवद् वसो सवमिद्वेद्यस्मे भूरि तोकाय तर्नयाय पृथ्वः ।

पूर्वीरिषो बृहतीरारेअघा अस्मे भद्रा सौश्रवसानि सन्तु १२

पुरुण्यग्रं पुरुधा त्वाया वसूनि राजन् वसुता ते अदयाम् ।

पुरुणि हि त्वे पुरुवार स न्यग्रे वसुं विधत्ते राजन् त्वे १३ [३६] (१३)

— ३३० —

[पञ्चमोऽध्यायः ॥ १॥ व० १-३०]

(२)

११ बाह्व्यन्त्यो भरद्वाजः । अग्निः । अनुष्टुप्, ११ शकरी ।

त्वं हि क्षैतवद् यशो ऽग्रं मित्रो न पत्यसे । त्वं विचर्षणे श्रवो वसो पुष्टिं न पुण्यसि १
त्वां हि प्मा चर्षणयो यज्ञेभिर्गीर्भिरीळते । त्वां वाजी यौत्यवृको रजस्तूविश्वचर्षणिः २
सजोषस्त्वा त्रिवो नरो यज्ञस्य केतुभिर्नधत् । यद्ध स्य मानुषो जनः सुम्नायुर्जुहो अघ्वरे ३
ऋध्व यस्ते सुदानवे धिया मर्तः शशमते । ऊती ष बृहतो त्रिवो द्विषो अंहो न तरति ४
समिधा यस्त आहुतिं निशितिं मर्त्यो नशत् । वयार्वन्तं स पुण्यति क्षयमग्रे शतायुषम् ५ [१]

त्वेषस्ते धूम ऋण्वति त्रिवि षज्जुक्क आततः । सूरौ न हि द्युता त्वं कृपा पावक रोचसे ६
अधा हि विश्वीड्या ऽसिं प्रियो नो अतिथिः । ण्वः पुरीव जूर्यः सूनुर्न त्रययाप्यः ७
कत्वा हि द्रोणे अज्यसे ऽग्रे वाजी न कृत्यः । परिजमेव स्वधा गयो ऽन्यो न ह्यार्यः शिशुः ८
त्वं त्या चिद्व्युता ऽग्रे पशुर्न यवसे । धामा ह यत् ते अजर वना वृश्चन्ति शिकसः ९
वेषि ह्यध्वरीयता मग्रे होता दमे विशां । समृधो विशपते कृणु जुषस्व हव्यमङ्गिरः १०

अच्छा नो मित्रमहो देव वृवानग्ने वोचंः सुमतिं रोदस्योः ।

वीहि स्वस्ति सुक्षितिं त्रिवो नृन् द्विषो अंहोसि दुरिता तरेम ता तरेम तवार्षसा तरेम ११

[२] (१४)

(३)

८ बाह्व्यन्त्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अग्रे स क्षेषहतपा क्रेतेजा उरु ज्योतिर्नशते देवयुष्टे ।

यं त्वं मित्रेण वरुणः सजोषा देव पासि त्यजसा मर्तमंहः १

ऊजे यज्ञेभिः शशमे शमीभिर्ऋध्वरायाग्रये वक्षश ।

एवा च न तं यशसामनुष्टि नोहो मर्तं नशते न प्रहतिः २ (१६)

सूरो न यस्य हृष्टतिरिपा मीमा यवेति शुचतस्तु आ धीः ।	
द्वेषस्वतः शुक्रो नायमुक्तोः कुत्रा चिद् रणो वसतिर्वेनेजः ।	३
तिग्मं चिदेम महि वर्षो अस्य मसक्वो न यमसान आसा ।	
त्रिजेहमानः पराहर्न जिह्वा इविनं द्रावयति वारु धर्त	४
स इवस्तेषु प्रति धावसिष्य—अच्छिती तेजोऽयसो न धाराम् ।	
चित्रभजतिरतिर्यो अक्तो—वेनं वृषणा रघुपत्नर्जहाः	५ [३]
स ई रेमो न प्रति वस्त उन्नाः शोचिवा रारपीति मित्रमहाः ।	
नक्तं य ईमरुचो यो विवा नृ—नर्मर्त्यो अरुचो यो विवा नृन्	६
विबो न यस्य विष्टतो नवीनोव वृषा रुक्ष ओषधीषु नूनोत् ।	
वृणा न यो भर्जसा पत्नना य—न्ना रोवसी वरुना वं सुपर्णी	७
धायोमिवा यो युज्येमिर्के—विष्टुन्न इविद्योत् स्वेभिः क्षुप्यैः ।	
शर्षो वा यो मरुतो ततर्षं क्रमुनं त्वेषो रमसानो अद्योत्	८ [४] (३९)

(४)

८ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

यथा होतर्मनुषो वेषताता यज्ञेभिः सुनो सहसो यजासि ।	
एवा नो अद्य संमना संमाना—नुशर्क्षन् उशतो यक्षि वेषान्	१
स नो विमावा वक्षणिनं वस्तो—रग्निर्वन्दाव वेष्टश्चनो धात् ।	
विश्वायुर्यो अमृतो मर्त्येषू—षमुद् भूवर्तिधिर्जातवेदाः	२
द्यावो न यस्य पुनपुन्यम्भं मासीसि वस्ते सूर्यो न शुक्रः ।	
वि य इनोत्युजरः पावको ऽभस्य चिच्छिभधत् पूर्ण्यणि	३
वृषा हि सुनो अस्व्यस्रसहा वके अग्निर्जनुवाज्जाज्ञम् ।	
स त्वं न ऊर्जसन ऊर्जं धा राजेव जेरवके क्षेप्यन्तः	४
नितिकि यो वारणममूमसि वायुर्न राष्ट्रत्येत्यकतून् ।	
तुर्याम यस्त आदिशामराती—रत्यो न हतः परतः परिक्षुत्	५ [५]
आ सूर्यो न मानुमद्भिर्के—रग्रे ततन्ध रोवसी वि भासा ।	
चित्रो नयत् परि तर्मास्पकः शोचिवा पत्न्योशिजो न दीर्यन्	६ (४८)

त्वां हि मन्त्रन्तममर्कशोकैर्विबुधैः महिं नः शोच्यते ।
 इन्द्रं न त्वा शर्वसा वृवतां वायुं वृणान्ति शर्वसा नृतामाः ।
 नू नो अग्नेऽजुकेभिः स्वस्ति वेधिं रापः पृथिभिः पर्ष्यहः ।
 ता सूरिभ्यो गृणते रांसि सुक्लं मयेम शतहिमाः सुवीराः ।

७

८ [६] (४०)

(५)

७ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । विश्वप् ।

द्वे वः सुनुं सहस्रो पुवान् मद्रोषवाचं मतिमिष्यविष्ठम् ।
 य इन्वंति द्विषिणानि प्रचेता विश्ववाराणि पुरुवारो अभुक् ।
 त्वे वसूनि पुर्वणीक होत द्रौषा वस्तोरेरिरे यज्ञियांसः ।
 क्षामेष विश्वा मुचनानि यस्मिन् त्वं सौमंगानि वृद्धिरे पावके ।
 त्वं विष्टु प्रदिवः सीद आसु कृत्वा रधीरभवो वार्याणाम् ।
 अत इनोषि विष्टुते चिकित्वा ध्यानुषगजातवेदो वसूनि ।
 यो नः सन्नुत्यो अभिदासदग्ने यो अन्तरो मित्रमहो वनुष्यात् ।
 तमजरेमिष्वर्चमिस्तच्च स्वै स्तपां तपिष्ठ तपसा तपस्वान् ।
 यस्ते यज्ञेन समिधा य उक्थै रर्केभिः सुनो सहस्रो वदांशान् ।
 स मर्त्येष्वसुत प्रचेता राया द्युक्तेन अर्चसा वि माति ।
 स तत् कृधीषितस्सूर्यमग्ने स्पृधो बाधस्व सहसा सहस्वान् ।
 यच्छ्रस्यसे द्युमिरक्तो वचोमि स्तज्जुषस्व जरितुर्बोधि मन्त्रं ।
 अश्याम तं काममग्ने तद्योनी अश्याम रयिं रयिषः सुवीरम् ।
 अश्याम वाजमभि वाजयन्तो ऽश्याम द्युधमंजरज्जरं ते ।

१

२

३

४

५

६

७ [७] (४०)

(६)

७ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । विश्वप् ।

प्र नव्यसा सहस्रः सुनुमच्छां यज्ञेन गातुमर्चं दृष्टमानः ।
 बुध्मद्वनं कृष्णयामं रुशन्तं धीती होतारं विष्ट्यं जिगाति ।
 स न्धितानस्तान्ध्य रोषनुस्था अजरेभिर्नानवज्रिष्यविष्ठः ।
 यः पावकः पुरुतमः पुरुणि पृथुन्वभिरनुयाति मर्बन् ।

१

२ (४१)

वि ते त्वेभ्युक्तास्ततो अग्रे भामांसः शुचि शुचयश्चरन्ति ।	
तुविष्टाक्षो विष्ण्या नर्बन्वा वना वनन्ति ध्रुवता रुजन्तः	३
ये ते शुकास्तः शुचयः शुचिष्मः क्षां वपन्ति विषितास्तो अश्वाः ।	
अथ क्रमस्तं उर्विषा वि भाति यातयमानो अपि सानु पुमेः	४
अथ जिह्वा पापतीति प्र वृष्णो गोषुपुधो नाशनिः सृजाना ।	
शूरस्येव प्रसितिः क्षातिरग्रे कुर्वन्तुर्ममो दयते वनानि	५
आ मानुना पार्थिवानि ज्रयांसि महस्तोदस्य ध्रुवता ततन्थ ।	
स बाधस्वापं म्रया सहोमिः स्पृधो वनुष्यन् वनुषो नि जूर्व	६
स चित्र चित्रं चितयन्तमस्मे चित्रक्षत्र चित्रतमं वयोधाम् ।	
चन्द्रं रथि पुंश्वीरं बृहन्तं चन्द्रं चन्द्रामिगृणते युंस्व	७ [८] (५४)

(७)

७ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । वैश्वानरोऽग्निः । त्रिष्टुप्, ६-७ जगती ।

मूर्धानं विषो अंरतिं पृथिव्या वैश्वानरमुत आ जातमग्निम् ।	
कुषि सन्नाजमर्तिधिं जनानां मासन्ना पात्रं जनयन्त देवाः	१
नार्भि यज्ञानां सर्वं रथीणां महामाहावमभि सं नवन्त ।	
वैश्वानर इध्यमध्वराणां यज्ञस्य केतुं जनयन्त देवाः	२
त्वद् विषो जायते वाज्यंश्चे त्वद् क्षीरासो अमिमातिषाहः ।	
वैश्वानर त्वमस्मास्तुं धेहि वसूनि राजन् त्स्पृहयाप्याणि	३
त्वां विश्वे अमृतं जायमानं शिशुं न देवा अभि सं नवन्ते ।	
तव क्रतुमिरभुतत्वमायन् वैश्वानर यत् पित्रोरदीदेः	४
वैश्वानर तव तानि व्रतानि महान्यंश्चे नक्रिरा दधर्ष ।	
यजार्चमानः पित्रोरुपस्ये ऽर्विन्दः केतुं वयुनेश्वह्वाम्	५
वैश्वानरस्य विमित्तानि चक्षसा सानूनि विषो अमृतस्य केतुनां ।	
तस्येषु विश्वा मुवनार्धि मूर्धनि वया इव रुरुहुः सप्त विमुहः	६
वि यो रजांस्यभिमीत सुक्रतुर्वैश्वानरो वि विषो रोचना कविः ।	
पति यो विश्वा मुवनानि पप्रये ऽद्वंशो गोषा अमृतस्य रक्षिता	७ [९] (६१)

(८)

७ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । वैश्वानरोऽग्निः । जगती, ७ त्रिष्टुप् ।

- पूक्षस्य वृष्णो अकुचस्य नू सङ्गः प्र नु वीचं विवृथा जातवेदसः ।
 वैश्वानराय मतिर्नर्ण्यसी शुचिः सोमं इव पवते चारुर्ग्राये १
- स जार्यमानः परमे व्योमनि ब्रूतान्यग्निर्मतृपा अरक्षत ।
 व्योन्नरिक्षममिमीत सुकृतुर्वैश्वानरो मन्त्रिना नाकमस्पृशत् २
- व्यस्तन्नाद् रोवसी मित्रो अजुतोऽन्तर्वाचवृकृणोऽज्योतिषा तमः
 वि चर्मणीव क्षिपणे अवर्तयद् वैश्वानरो विश्वमधत्त वृष्ण्यम् ३
- अपामुपस्थे मन्त्रिषा अगृभ्यात् विशो राजानमुप तस्युर्गमिष्यम् ।
 आ कृतो अग्निर्ममरद् विवस्वतो वैश्वानरं मातरिश्वा परावर्तः ४
- वृगेपुगे विवृच्यं गृणज्यो ऽग्ने रथि यशसं धेहि नव्यसीम् ।
 एज्येव राजन्नघशंसमजर नीचा नि वृक्ष वनिनं न तेजसा ५
- अस्माकमग्ने मधवत्सु धारयाऽनामि क्षत्रमजरं सुवीर्यम् ।
 वयं जयेम ज्ञातिनं सहस्रिणं वैश्वानरं वाजमग्ने तवोतिभिः ६
- अवधेमिस्तव गोपाभिरिष्टे ऽस्माकं पाहि त्रिषधस्थ सुरीन् ।
 रक्षां च नो वृधुषां शर्धो अग्ने वैश्वानरं प्र च तारीः स्तवानः ७ [१०] (१८)

(९)

७ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । वैश्वानरोऽग्निः । त्रिष्टुप्, (७ प्रस्तारपंक्तिर्वा) ।

- अहंश्च कृष्णमहरर्जुनं च वि वर्तते रजसी वेद्याभिः ।
 वैश्वानरो जार्यमानो न राजा ऽवातिरज्योतिषाग्निस्तमोसि १
- नाहं तन्तुं न वि जानाम्येतुं न यं वयन्ति सन्नरेऽस्तमानाः ।
 कस्य स्वित्र पुत्र इह वक्त्वानि एवो ववात्यवरेण पित्रा २
- स इत् तन्तुं स वि जानात्येतुं स वक्त्वान्यथा ववाति ।
 स ई चिकेतवृमृतस्य गोपा अवधरन् एवो अन्वेज ववन् ३
- अयं होता प्रथमः पश्यतिममिदं ज्योतिस्तुतं मर्त्येषु ।
 अयं स जज्ञे ध्रुव आ विपुतो ऽमर्त्यस्तन्वा इ वधमानः ४ (७९)

धुवं ज्योतिर्निर्गतं दृष्टये कं मनो जविष्ठं पतयत्सुन्तः ।	
विश्वे देवाः समन्तः सकेता एकं कर्तुमभि वि यन्ति साधु	५
वि मे कर्णो पतयतो वि चक्षुर्वीक्षं ज्योतिर्द्वय आहितं यत ।	
वि मे मनश्चरति दूरआधीः किं स्विद् वक्ष्यामि किमु नू मनिष्ये	६
विश्वे देवा अनमस्यन् मियानास्त्वामग्ने तमसि तस्थिवांसम ।	
वैश्वानरोऽवतृतये नो ऽमर्त्योऽवतृतये नः	७ [११] (७५)

(१०)

७ बाईस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप् । ७ द्विपदा विराट् ।

पुरो वो मन्त्रं दिव्यं सुवृत्तिं प्रयति यज्ञे अग्निमध्वरं दधिध्वम ।	
पुर उक्थेभिः स हि नो विभावा स्वध्वरा करति जातवेदाः	१
तमु द्युमः पुर्वणीक होत—रग्ने अग्निमिमनुष इधानः ।	
स्तोमं यमस्मै ममतेष शूयं घृतं न शुचिं मतयः पवन्ते	२
पीपाय स अर्चसा मर्त्येषु यो अग्रये दृवाश विप्र उक्थेः ।	
विभ्रामिस्तमृतिमिद्विचक्रशोचिर्बजस्य साता गोमतो दधाति	३
आ वः पयो जायमान उर्वी कुरेदृशा मासा कुण्याध्वा ।	
अर्धं बहु चित तम ऊर्म्यायास्तिरः शोचिषा दृदशे पावकः	४
नू नक्षित्रं पुरुवाजीभिरुती अग्रे रयिं मघवन्मथ धेहि ।	
ये राधसा अर्चसा चात्यन्वान् त्सुवीर्यैमिञ्चामि सन्ति जनान्	५
इमं यज्ञं चनो धा अग्र उशान् यं त आसानो जुहुते हविष्मान् ।	
भरद्वाजेषु क्षत्रिषे सुवृत्तिमवीर्वास्य गध्वस्य सातो	६
वि द्वेषीसीनुहि वधयेच्छां मयेम शतहिमाः सुवीराः	७ [१२] (८९)

(११)

६ बाईस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

यजस्व होतरिषितो यजीषा नग्ने बाधो मरुतां न प्रयुक्ति ।	
आ नो विभ्रावर्षणा नास्तया द्यावां होत्राय पृथिवी बधृत्याः	१ (८९)

- त्वं होतां मन्त्रतमो नो अधु गन्तव्ये चो विदधा मर्त्येभ्यु ।
 पयकया जुह्वी बहिरासा ऽग्रे यजस्व तन्वं । तव स्वाय २
- धन्वा विद्धि त्वे धिषणा वष्टि प्र वेवाञ्मन्मं गृणते यजंघ्ये ।
 वेपिष्ठो अङ्गिनसां यज्ज विप्रो मधुं च्छन्दो मनति रेम इष्टौ ३
- अधिष्ठतस्व स्वांको विभावा ऽग्रे यजस्व रोदसी उरुषी ।
 आयुं न यं नमसा रातहंव्या अञ्जन्ति सुप्रयसं पञ्च जनाः ४
- वृजे ह यज्ञमसा बहिरमा वयामि सुगधृतवती सुवृक्षिता ।
 अम्बस्मि सज्ज सवने पुषिभ्या अभापि यज्ञः सूर्ये न चक्षुः ५
- वृक्षास्या नः पुर्वणीक होत वृषेभिरग्रे अग्निभिरिधानः ।
 रायः सूनो सहसो वावसाना अतिं व्रसेम वृजनं नाहं ६ [१३] (८८)

(१५)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । भगिन् । त्रिष्टुप् (६ पुरस्ताज्ज्योतिषां) ।

- मध्ये होतां दुरोणे बहिरा राट् अग्निस्तोडस्य रोदसी यजंघ्ये ।
 अयं स सुनुः सहसं क्रतावां दूरात् सूर्यो न शोचिषां ततान १
- आ यस्मिन् त्वे स्वांके यजन् यक्षं राजन् त्सर्वतातेषु नु द्यौः ।
 त्रिषधस्यस्ततकचो न जंहो हव्या मघानि मानुषा यजंघ्ये २
- तेजिष्ठा यस्यारतिर्धनेराद् तोवो अध्वन् न वृषसानो अंघीत् ।
 अद्भोवो न व्रक्षिता चेतति त्वममर्त्योऽवर्त्र ओषधीषु ३
- सास्माकेमिरेतरी न शूचै रग्निः दृषे वम आ जातवेदाः ।
 वृषो वन्वन् क्रत्वा नावीं सः पितेव जात्यापि यज्ञैः ४
- अथं स्मास्य पनयन्ति भासो वृष्टा यत् तक्षवनुयति पृच्छीम् ।
 सद्यो यः स्पन्त्रो विषितो धवीया नृणो न तापुरति धन्वां राट् ५
- स त्वं नो अर्धन् निदाया विम्बेभिरग्रे अग्निभिरिधानः ।
 वेपि रावो वि यामि वृक्ष्युना मवेम ज्ञातहिमाः सुवीराः ६ [१४] (१४)

(१३)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । अश्विपुत्र ।

- त्वद् बिम्बां सुमग्नं सौभगां न्यसे वि र्यन्ति वनिनो न वयाः ।
 भुष्टी रयिर्बाजो वृक्षसूर्ये विषो वृष्टिरीज्यो रीतिरपाम १
- त्वं मगो न आ हि रजमिषे परिज्जेष क्षयसि वृक्षबर्षाः ।
 अग्ने मित्रो न कुंभत कृतस्या ऽसि कृता बामस्य वेष धुरेः २
- स सत्यसिः शर्वसा इन्ति वृत्र मग्ने विषो वि पुणेर्मिति वाजम् ।
 यं त्वं प्रचेत कृतजात राया सजोषा नपत्रापां द्विनोषि ३
- यस्ते सुनो सहस्रो गीर्मिरुष्यै र्यज्ञैर्मनो निशितिं वेद्यानद्र ।
 बिम्बं स वेष प्रति बारमग्ने धत्ते धान्यं पत्यते वसव्यैः ४
- ता नुम्य आ सौभवसा सुवीरा ऽग्ने सुनो सहसः पुष्यसे धाः ।
 कृणोषि यच्छर्वसा मूरि पम्बो वयो वृक्षापारये जसुरये ५
- बुधा सुनो सहस्रो नो विहाया अग्ने तोकं तनयं वाजि नो दाः ।
 बिम्बाभिर्गीर्मिरभि पूर्तिमर्या मवेम शतहिमाः सुवीराः ६ [१५] (१००)

(१४)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । अनुष्टुप्, ६ शकरी ।

- अग्रा यो मर्त्यो वुषो धियं जुजोष धीतिमिः । मसच्च ब प्र पूर्य इषं वुरितावसे १
- अग्निरिन्द्रि प्रचेता अग्निर्वैधस्तम कषिः । अग्निं होतारमीळते यज्ञेषु मनुषो विहाः २
- नाना ह्यग्नेऽवसे स्पर्धन्ते रावो अर्यः । तूर्धन्तो वस्युमायषो जतैः सीक्षन्तो अग्रतम् ३
- अग्निरप्तामृतीषहं वीरं वंदाति सत्यतिम् । यस्य त्रसन्ति शर्वसः संबन्धि शत्रवो भिया ४
- अग्निर्हि विद्यानां निवो वेचो मर्तमुरुष्यति । सहावा यस्यावृतो रयिर्वाजेष्ववृतः ५

अच्छां नो मित्रमहो वेष वेषा न्मो वीषः सुमतिं रोषस्योः ।

वीहि स्वस्ति सुमितिं विषो वृत्र द्विषो अह्नांसि वुरिता तरेम ता तरेम तवावसा तरेम ६

[१६] (१०६)

(१५)

११ बाहस्पत्यो भरद्वाजो, वीतहस्य आहिरसो वा । अग्निः । जगती; १, १५ शक्यरी;
६ अतिशक्यरी; १०-१४, १६, १९ मिष्टुप; १७ अनुष्टुप; १८ बृहती ।

इममू वो अतिथिमुषर्वुधं विश्वासां विशां पतिमृजसे गिरा ।
वेतीद् द्विवो जनुषा कच्चिदा शुचि—ज्योक् विदिति गर्भो यदच्युतम् १
मित्रं न यं सुधितं भृगवो वृधु—वनस्पतावीड्यमृध्वशोचिषम् ।
स त्वं सुधीतो वीतहस्ये अद्भुत प्रज्ञास्तिभिर्महयसे द्विवेदिवे २
स त्वं दक्षस्यावृको वृधो मू—रयः परस्यान्तरस्य तरुषः ।
रायः सूनो सहस्रो मर्त्येष्व्वा छर्विधंश्छ वीतहस्याय सप्रथो भरद्वाजाय सप्रथः ३
द्युतानं वो अतिथिं स्वर्णर—मग्निं होतारं मनुषः स्वध्वरम् ।
विभं न द्युक्षवंचसं सुवृक्तिभि—हव्यबाहमरति देवमृजसे ४
षाकया यश्चितयन्त्या कृपा क्षामन् रुरुच उषसो न भानुना ।
तर्धन् न यामझेतशस्य नू रण आ यो ध्रुणे न ततृषाणो अजरः ५ [१७]

अग्निमग्निं वः समिधां दुवस्यत प्रियप्रियं वो अतिथिं गृणीषणि ।
उषं वो गीमिरमृतं विवासत देवो देवेषु वनते हि वार्यं देवो देवेषु वनते हि नो दुषः ६
समिद्धमग्निं समिधां गिरा गृणे शुचिं पावकं पुरो अंध्वरे ध्रुवम् ।
विभं होतारं पुरुवारमद्भुतं कृधि सुज्ञेरीमहे जातवेदसम् ७
त्वां वृतमग्ने अमृतं युगेयुगे हव्यबाहं दधिरे पायुमीड्यम् ।
देवासंसञ्च मर्तांसञ्च जागृधि विभुं विशपति नमसा नि वेद्विरे ८
विभूर्ब्रह्म उमर्यो अनु वृता वृतो देवानां रजसी समीयसे ।
यत ते धीति सुमतिमावृणीमहे ऽधं स्मा नस्त्रिवकथः शिवो मंत्र ९
तं सुप्रतीकं सुहृशं स्वञ्च—मविद्धांसो विदुष्टं सपेम ।
स यक्षद् विश्वा वयुनानि विद्वान् प्र हव्यमग्निमृतंषु वोचत् १० [१८]

तमग्ने पास्युत तं पिपर्षि यस्त आनद् कवये शूर धीतिम् ।
यज्ञस्य वा निशितिं वोर्विति वा तमिन् पृणञ्चि शर्वसोत राषा ११
त्वमग्ने वनुष्यतो नि पाहि त्वमुं नः सहसावज्ञवद्यात् ।
सं त्वां ध्वस्मन्बदुभ्येनु पाथः सं रयिः स्पृह्याप्यः सहस्री १२ (११८)

अग्निर्होता गृहपतिः स राजा विश्वा वेदुर्जनिमा ज्ञातवेदाः ।

देवानामृत यो मर्त्यानां यजिष्ठः स प्र यजतामृतावा । १३

अग्रे यदृद्य विशो अध्वरस्य होतः पावकशोषे वेदं हि यज्वा ।

क्रता यजासि महिना वि यद् भू-हृद्या वह यविष्ठ या ते अद्य । १४

अग्निं प्रयांसि सुयितानि हि स्यो नि त्वा दधीत रोदसी यजध्वे ।

अवा नो मघवन् वाजसाता वग्ने विश्वानि कुरिता तरेम ता तरेद्य तवावसा तरेम १५ [१९]

अग्रे विश्वेभिः स्वनीक देवैरुणावन्तं प्रथमः सीदु योनिम् ।

कुलायिर्न घृतवन्तं सवित्रं यज्ञं नय यजमानाय साधु । १६

इममु त्यमथर्वव दृष्टिं मन्थन्ति वेधसः ।

यमङ्कयन्तमानयन्तमूरं श्याव्याभ्यः । १७

जनिष्वा देववीतये सर्वताता स्वस्तये ।

आ देवान् वक्ष्यमूर्तौ कतावृधौ यज्ञं देवेषु पिस्पृशः । १८

वयमु त्वा गृहपते जनानामग्रे अकर्म समिधा बृहन्तम् ।

अस्पृशिर नो गार्हपत्यानि सन्तु त्रिग्रेन नस्तेजसा सं शिशाधि १९ [२०] (११५)

(१६)

[द्वितीयोऽनुवाकः ४२॥ सू० १६-२३]

४८ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । गायत्री, १, ६ वर्धमाना,

१७, ४७-४८ अनुष्टुप् ; ४६ त्रिष्टुप् ।

त्वमग्रे यज्ञानां होता विश्वेषां हितः । देवभिर्मानुषे जने १

स नो मन्त्राभिरध्वरे जिह्वाभिर्यजा महः । आ देवान् वक्षि यक्षि च २

वत्सा हि वैधो अध्वनः पृथग् देवाञ्जसा । अग्रे यज्ञेषु सुकतो ३

त्वामीच्छे अर्धं द्विता मरतो वाजिभिः शुनम् । ईजे यज्ञेषु यजिर्यम् ४

त्वमिमा वार्यो पुरु विवादासाय सुन्वते । भरद्वाजाय द्राक्ष्यसे ५ [२१]

त्वं द्रुतो अमर्त्य आ बह्ना वैष्यं जनम् । शृण्वन् विश्वस्य सुदुतिम् ६

त्वामीगे स्सुष्णोऽहं मर्तासो देववीतये । यज्ञेषु देवमीच्छे ७

तव प्र वक्षि संहशं कर्तुं सुदानवः । विश्वे जुषन्त कामिनः ८

त्वं ह्येह मनुर्दितो बहिरासा विदुषरः । अग्रे यक्षि विवो विशः ९ (११४)

अग्र आ याहि वीतये	गृणानो हव्यदातये	। मि होता सति बर्हिषि	१० [२२]
तं त्वा समिन्द्रिरङ्गो	धुतेन वर्धयामसि	। बृहच्छोचा यविष्ठय	११
स नः पृथु भ्रवाप्य	मच्छा देव विवाससि	। बृहदग्रे सुवीर्यम्	१२
त्वामग्रे पुष्करादध्य	थर्वा निरमन्थत	। मुष्णो विश्वस्य वाघतः	१३
तमु त्वा वृध्यकृषिः	पुत्र ईधे अथर्वणः	। वृत्रहणं पुरंदरम्	१४
तमु त्वा पाथ्यो वृषा	समीधे दस्युहन्तमम	। धनंजयं रणेरणे	१५ [२३]
एष्टु पु ब्रवाणि तं	ऽग्र इत्थेतरा गिरः	। एभिर्वधास इन्दुमिः	१६
यत्र कं च ते मनो	दक्षं दधस उत्तरम	। तत्रा सतः कृणवसे	१७
नहि ते पुतमक्षिपद	भुवन्नमानां वसो	। अथा दुर्वा वनवसे	१८
आग्रिरंगामि भारतां	वृत्रहा पुरुचेतनः	। क्षिप्रोदासस्य सत्यनिः	१९
स हि विश्वानि पार्थिवा	रथि दाशन्महित्वना	। वन्वन्नवातो अस्मृतः	२० [२४]
स प्रन्वन्नवीयसा	ऽग्रं द्युञ्जेन संयतां	। बृहत् ततन्थ मानुना	२१
प्र वः सखाया अग्रे	स्तोमं यज्ञं च धृष्णया	। अर्चं गायं च वेधसे	२२
स हि यो मानुषा युगा	सीवृद्धोता कविक्रतुः	। वृत्तश्च हव्यवाहनः	२३
ता राजाना शुचिव्रता	ऽऽवित्यान् मारुतं गणम्	। वसो यक्षीह रोदसी	२४
वस्वी ते अग्रे संहृष्टि	रिषयते मर्त्याय	। ऊर्जो नपाद्वृष्टस्य	२५ [२५]
क्रत्वा दा अंसु श्रेष्ठो	ऽद्य त्वा वन्वन त्सुरङ्गणाः	। मतो आनाश सुवृत्तिम्	२६
ते ते अग्रे त्वाता	वृष्यन्तो विश्वमार्युः	। तरन्तो अर्यो अराती वन्वन्तो अर्यो अरातीः	२७
अग्निस्तिग्मेन शोचिषा	यासुद विश्वं न्यत्रिणम्	। अग्निर्नो वनते रयिम्	२८
सुवीरं रयिमा भर	जातवेदो विचर्यणे	। जहि रक्षीसि सुक्रतो	२९
त्वं नः पाह्यहंसो	जातवेदो अघायतः	। रक्षा णो ब्रह्मणस्कवे	३० [२६]
यो नो अग्रे दुरेव आ	मर्तो वधाय दाशति	। तस्मान्नः पाह्यहंसः	३१
त्वं तं देव जिह्वया	परि बाधस्व दुष्कृतम्	। मर्तो यो नो जिघांसति	३२
भरद्वाजाय सप्रथः	शर्म यच्छ सहन्त्य	। अग्रे वरेण्यं वसु	३३
अग्निर्ब्रजाणि जङ्घनद	द्रविणस्युर्विपुन्यया	। समिद्धः शुक्र आहुतः	३४
गर्भे मानुः पितृष्पिता	विद्विद्युतानौ अक्षरं	। सीद्वृष्टस्य योजिमा	३५ [२७]
वात्र प्रजावदा भर	जातवेदो विचर्यणे	। अग्रे यद्वीर्यं विवि	३६
उप त्वा वृण्वसंहृष्टं	प्रयस्वन्तः सहस्कृत	। अग्रे ससुज्जते गिरः	३७ [२६२]

उप॑ च्छायामि॑व धृ॒णो र॒गन्म॑ शर्म॑ ते व॒यम् । अ॒ग्रे हि॑र॒ण्यसं॑ह॒शः ३८
य॒ उ॒ग्र इ॑व शर्य॑हा ति॒ग्मशृ॑ङ्गो न व॑संगः । अ॒ग्रे पु॑रो रु॒रोजि॑थ ३९
आ॒यं ह॑स्ते न स्वा॒यिनं॑ शि॒शुं जा॑तं न बिभ्र॑ति । वि॒शाम॑ग्निं स्व॒ध्वरं॑ ४० [२८]

प्र॒ कु॑वं कु॑ववी॒तये॑ भर॑ता वसु॒चित्त॑मम् । आ॒ स्वे या॑नौ नि पी॑दतु ४१
आ॒ जा॒तं जा॒तवे॑दमि॒ पियं॑ शि॒शीता॑तिथिम् । स्यो॒न आ॒ गृह॑प॒तिम् ४२
अ॒ग्रे यु॑क्त्वा हि॒ ये तवा॑ऽश्वा॒सो दे॒व सा॒धवः॑ । अ॒रं वह॑न्ति म॒न्यवं॑ ४३
अच्छा॑ नो या॒ह्या व॑हाऽभि॒ प्रया॑मि वी॒तये॑ । आ॒ कु॒वान् त्सा॑मपी॒तये॑ ४४
उ॒ग्रं भा॑रत ध्युम॒दज॑से॒ण द॑विद्यु॒तन॑ । शो॒चा वि॑ भा॒ह्यज॑र ४५ [२९]

वी॒ती यो॑ कु॑वं म॒तो द॒वस्ये॑ कृ॒षिमी॑ळी॒ताध्व॑रे ह॒विष्मा॑न ।
हो॒ता॒रं स॒त्यय॑जं रो॒क्षस्यो॑ रु॒तान॑ह॒स्तो न॑ससा वि॒वासे॑त ४६
आ॒ते अ॒ग्र ऊ॒चा ह॒विर्हृ॒दा त॑ष्ठं भ॒गम॑मि । ते ते॒ भव॑न्तू॒क्ष्णं क॑प॒भामो॑ व॒शा उ॒त ४७
अ॒ग्निं कु॒वासो॑ अ॒ग्रिय॑ मि॒न्धते॑ वृ॒त्रह॑न्तं॒मम॑ । येना॒ वसु॑न्याभृ॒ता नृ॒च्छा र॑क्षो॒मि वा॒जिनो॑ ४८ [३०]
(१७६)

[ब॒होऽप्या॑यः ॥ ३॥ व० १-२५]

(१७)

१५ वाह॑रूप॒न्या भ॑र॒द्वाजः॑ । इन्द्रः॑ । त्रि॒ष्टुप् । १५ द्वि॒ष्टा त्रि॒ष्टुप् ।

पि॒षा सो॑म॒ममि॑ यमु॒ग्र तर्दं॑ ऊ॒र्वं ग॒व्यं म॑हि॒ गृ॒णान॑ इन्द्र ।
वि॒ यो धृ॑ष्णो व॒धिषो॑ व॒ज्रह॑स्त वि॒श्वो वृ॒त्रम॑मि॒त्रिया॑ श॒वोभिः॑ १
स ई॑ पा॒हि य॒ क॒जीषी॑ त॒रुञ्जा॑ यः शि॒प्रवान॑ वृष॒भो यो म॑त॒नाम॑ ।
यो गो॑त्रमि॒द् व॒ज्रभृ॑द॒ यो ह॑रि॒ष्ठाः स॑ इन्द्र॒ चि॒त्रां अ॒भि तृ॑न्धि॒ वाजा॑न २
ए॒वा पा॑हि प्र॒लथा॑ म॒न्दतु॑ त्वा श्रु॒धि ब्र॑ह्म॒ वावृ॑ध॒स्वोत॑ गी॒भिः ।
आ॒विः सूर्य॑ कृ॒णुहि॑ पी॒पिही॑षां ज॒हि शत्रूँ॑र॒भि गा॑ इन्द्र॒ तृन्धि॑ ३
ते॒ त्वा न॒वा बृ॑ह॒र्विन्द्र॑ स्व॒धाव॑ इमे पी॒ता उ॑क्षयन्त॒ ध्युम॑न्तं॒म ।
म॒हाम॑नू॒नं त॒वसं॑ वि॒मूर्तिं॑ म॒त्स॒रासो॑ ज॒ह॑न्त॒ प्रसा॑ह॒म् ४
ये॒भिः सूर्य॑मु॒षसं॑ म॒न्द॒सानो॑ ऽवा॒सयो॑ऽप॒ हृ॒ळ्हानि॑ द॒र्शत॑ ।
म॒हाम॑ग्निं॒ परि॑ गा॒ इन्द्र॑ स॒न्तं नृ॒त्था अ॒च्युतं॑ स॒दस॑स्प॒रि स्वा॑त ५ [१]

त॒व क॒त्वा त॒व त॒व वृ॑स॒नाभि॑रामासु॒ एव॑सं श॒च्या नि॑ दी॒धः ।
औ॒षोर्दु॑र॒ उ॒स्त्रिवा॑स्यो वि॒ हृ॒ळ्हो दू॒र्वाद॑ गा॒ अ॒मृजो॑ अ॒ङ्गिर॑स्वान् ६ (१७९)

पयाथ कां महि वंसो वयुर्वी—मुप धाम्नुष्यो बृहर्षिन्द्र स्वभावाः ।
 अधोरक्षो रोक्षसी देवपुत्रे प्रमे मातरा यक्षी कृतस्य ७
 अध त्वा विश्वे पुर इन्द्र देवा एकं त्वसं वक्षिरे भराय ।
 अवेषो यवभ्यौहिष्ठ देवान् त्वर्षाता वृणत इन्द्रमत्र ८
 अध द्यौर्मित ते अप सा नु वज्राद् द्वितानमश्मियसा स्वस्य मन्थोः ।
 अहिं यविन्दो अम्योहसानं नि चिद् विश्वायुः शयधे जघान ९
 अध त्वष्टा ते मह उग्र वज्रं सहस्रभृष्टिं ववृत्तच्छताभिर्म ।
 निकाममरमणसं येन नवन्तमहिं सं पिणगुजीषिन् १० [२]

वर्षान् यं विश्वे मरुतः सजोषाः पचच्छतं महिषां इन्द्र तुभ्यम् ।
 पूषा पिण्युक्षीणि सरीसि धावन् वृत्रहणं मविरमंशमस्मै ११
 आ क्षोवो महि वृत्तं नवीनां परिष्ठितमसृज ऊर्मिमपाम् ।
 तासामनु प्रवत इन्द्र पन्थां प्रादयो नीचीरुपतः सवुद्रम् १२
 एवा ता विश्वा चक्रुषांसमिन्द्रं महामुग्रमंजुर्यं सहोदाम् ।
 सुवीरं त्वा स्वायुधं सुवज्रमा ब्रह्म नव्यमवसि ववृत्त्यात १३
 स नो वाजाय अवस इषे चं राये धेहि द्युमत इन्द्र विषान् ।
 भरद्वाजे नवत इन्द्र सूरिन् विवि च स्मेधि पार्ये न इन्द्र १४
 अया वाजं देवाहिं सनेम मवेम शतहिमाः सुवीराः १५ [१] (१८८)

(१८)

१५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिषुप ।

तमु दुहि यो अभिमृत्योजा वन्वक्ष्वातः पुरुहूत इन्द्रः ।
 अर्वाक्क्षमुग्रं सहमानमामि—गीर्मिर्विधं वृषमं चर्षणीनाम् १
 स पुष्मः सत्वा सजकृत् समद्रां तुविभ्रक्षो नवनुमौ कञ्जीषी ।
 बृहद्रेणुव्यवन्नो मानुं कृतीनामभवत् सहावा २
 त्वं ह नु त्यर्षदमायो वस्युं रेकः कृटीरवनोरायाय ।
 अस्मि स्थिच्छु वीर्यं तत् त इन्द्र न स्थिदस्ति तहनुधा वि बोवः ३
 सदिन्द्रि ते तुविभ्रतस्य मन्ये सहः सष्टि तुरतस्तुरस्व ।
 उग्रमुग्रस्य तवस्तुस्तवीयो ऽरभस्य रज्जुतो बभूव ४ (१९२)

तल्लः प्रलं सख्यमस्तु पुष्पे इत्था वदन्निर्वलमङ्गिरोमिः ।

हल्लच्युतच्युद् वस्त्रेपयन्त—मृणोः पुरो वि दुरां अस्य विश्वाः

५ [४]

स हि धीमिहंभ्यो अस्त्युग्र ईशानकृन्महति वृञ्चतूर्ये ।

स लोकसाता तनयि स वज्री वितन्तसाप्यो अमवत समत्सु

६

स मज्जना जनिम मानुषाणा मर्मत्येन नास्नाति प्र सर्वे ।

स द्युमेन स शर्वसोत राया स वीर्येण नृतमः समोकाः

७

स यो न मुहे न मिथु जनो भूत् सुमन्तुनामा चुमुर्णि धुनि च ।

वृणक् पिपुं शम्बरं गुण्यमिन्द्रः पुरां च्यौढार्यं शयथाय नृ चित

८

उदावता त्वक्षसा पन्यसा च वृञ्चहत्याय रथमिन्द्र तिष्ठ ।

धिप्व वज्रं हस्त आ दक्षिणत्रा ऽमि प्र मन्द पुरुद्वज मायाः

९

अग्निर्न शुष्कं वनमिन्द्र हेती रक्षो नि धंक्ष्यशनिर्न भीमा ।

गम्भीरयं क्रुष्वया यो क्रुरोजा ध्वानयद् वुरिता वृम्भयञ्च

१० [५]

आ सहस्रं पथिमिन्द्र राया तुविद्युन्न तुविवाजेभिर्वाक ।

याहि सूनो सहस्रो यस्य नृ चि—वदंश्च ईशं पुरुहूत योतः

११

प्र तुविद्युन्नस्य स्थविरस्य वृष्वे—र्षियो रण्डो महिमा पृथिव्याः ।

नास्य शत्रुर्न प्रतिमानमस्ति न प्रतिष्ठिः पुरुमायस्य सहोः

१२

प्र तत् ते अद्या करणं कृतं भूत् कुत्सं यद्रापुरमतिथिग्वमस्मै ।

पुरु सहस्रा नि शिक्षा अमि क्षा—मुत् तूर्वयाणं धृषता निनेध

१३

अनु त्वाहिघ्ने अर्धं क्षेप वृषा मवृन् विश्वे कवितमं कषीनाम् ।

करो यञ्च वरिवो बाधिताय विवे जनाय तन्वं गृणानः

१४

अनु द्यावापृथिवी तत् त ओजो ऽमत्यां जिह्रत इन्द्र वृषाः ।

कृष्णा कृल्नो अकृतं यत् ते अस्त्यु—कथं नवीयो जनयस्व यज्ञैः

१५ [६] (२०१)

(११)

११ बाह्व्यस्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

महो इन्द्रो नृषदा चर्षणिमा उत द्विबही अमिनः सहोमिः ।

अस्मद्यग्बावृधे वीर्यायो—रुः पृथुः सुकृतः कर्तृभिर्भूत्

१

इन्द्रमेव धिषणां ज्ञातये धाद् बृहन्तमृष्यमजरां युवानम् ।

अवा—त सक्ता मृगुवांसं सप्रशिवद् यो बावृधे अस्माभि

२

(१०५)

पूथू कुरक्षा बहुला गर्भस्ती अस्मद्वाक् स मिमीहि श्रवांसि ।

यूथेव पश्वः पशुपा दमूना अस्मां इन्द्राभ्या ववृत्स्वाजौ

३

तं व इन्द्रं चतिनमस्य शाकैरिह नूनं वाजयन्तो हुवेम ।

यथा चित् पूर्वं जरितारं आसुरनेद्या अनवद्या अरिष्टाः

४

धृतवतो धनदाः सोमवृद्धः स हि वामस्य वसुनः पुरुक्षुः ।

सं जग्मिरे पृथ्याडे रायौ अस्मिन् त्समुद्रे न सिन्धवो यार्वमानाः

५ [७]

शर्विष्ठं न आ भरं शूरं शव ओजिष्ठमोजो अभिभूत उग्रम् ।

विश्वां द्युम्ना वृष्ण्या मानुषाणां मस्मभ्यं दा हरिवो मावयध्वं

६

यस्ते मदः पृतनाषाठमृध्र इन्द्र तं न आ भरं शूशुवांसम् ।

येन तोकस्य तनयस्य सातौ मंसीमहिं जिगीवांसस्त्वोताः

७

आ नो भरं वृषणं शुष्ममिन्द्र धनस्पतं शूशुवांसं सुवक्षम् ।

येन वंसां पृतनासु शत्रून् तवोतिभिरुत जामोरजामीन्

८

आ ते शुष्मो वृषभ एतु पश्वा दोत्तरादधरादा पुरस्तात् ।

आ विश्वतो अभि समेत्स्वा डिन्द्रं द्युम्नं स्वर्वद्वेष्टास्मे

९

नूवत तं इन्द्रं नूतमाभिरुती वंसीमहिं वामं श्रोमतेभिः ।

ईक्षे हि वस्वं उभयस्य राजन् धा रत्नं महिं स्थूरं बृहन्तम्

१०

मरुत्वन्तं वृषभं वावृधानं मकवारिं विव्यं शासमिन्द्रम् ।

विश्वासाहमवसे नूतनायो ग्रं संहोदामिह तं हुवेम

११

जनं वज्रिन् महिं चिन्मन्यमानं मेभ्यो नृभ्यो रन्धया येष्वस्मि ।

अथा हि त्वां पृथिव्यां शूरसातौ हवामहे तनये गोष्वप्सु

१२

वयं तं एभिः पुरुहूत सस्यैः शत्रोः शत्रोरुत्तर इत स्याम ।

प्रन्तो वृत्राण्युभयांनि शूर राया मदेम बृहता त्वोताः

१३ [८] (११६)

(२०)

१३ बाह्वस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । जिष्टुर्, ७ बिराट् ।

द्यौर्न य इन्द्राभि भूमार्यस्तस्थौ रयिः शर्वसा पुत्सु जनान् ।

तं नः सहस्रभरमुर्वासां वृद्धिं सूनो सहस्रो वृत्रतुरम्

१ (११७)

विषो न तुम्हमान्विन्द्र सञ्जा ऽसुर्यं कुबेर्मिर्धायि विम्बम् । अहिं यद् वृषमयो वमिवांसं हृष्टजीविन् विष्णुना सञ्चानः तूर्वज्ञोजीयान् तवसस्तवीयान् कृतव्रह्मेन्द्रो वृद्धमेहाः । राजामवन्मधुनः सोम्यस्य विश्वासां यत् पुरां वृन्तुमावत ज्ञातेरपद्मन् पुण्यं इन्द्राञ्च दशोणये कवयेऽर्कसाती । वधेः सुवर्णस्यगुह्यः मायाः पित्वो नारिरिञ्चीत् किं चन प्र महो ब्रुहो अर्प विश्वापु धायि वज्रस्य यत् पतने पावि शुष्णाः । उरु ष सरथं सारथये क-रिन्द्रः कुत्साय सूर्यस्य सातो	२ ३ ४ ५ [९]
प्र श्येनो न मविरमंशुर्मस्मे शिरां वासस्य नमुचमधायन । प्रावक्षमीं साप्यं ससैन्ते पुणग्रया समिषा सं स्वस्ति वि पिप्रोराहिमायस्य हृद्धाः पुरो वज्रिञ्छवसा न वधैः । सुवामिन् तद् रेकणो अप्रमृष्य मृजिम्बने वृत्रं वृशुषे वाः स वेतसुं दशमायं दशोणिं तृतिजिमिन्द्रः स्वमिष्टिसुन्नः । आ तुष्टं शम्बदिमं द्योतनाय मातुर्न सीमुप सृजा इयधै स ई स्पृधो वनते अप्रतीतो बिभ्रद् वज्रं वृत्रहणं गर्भस्ती । तिष्ठ-द्धरी अध्यस्तेव गते वचोपुजा वहत इन्द्रमृष्वम सनेम तेऽवसा नर्ष्य इन्द्र प्र पुरवः स्तवन्त एमा यज्ञेः स्तत यत् पुरः शर्म शार्वीर्ध्वं ध्वन् वासीः पुरुकुत्साय शिक्षन् त्वं वृष इन्द्र पुष्यो मू-र्वरिवस्यसुशने काव्याय । परा नर्षवास्त्वमनुवेधं महे पित्रे वधाथ त्वं नपातम् त्वं धुनिरिन्द्र धुनिमती-कृणोरुपः सीरा न स्रवन्तीः । प्र वत् समुद्रमतिं शूद्र पथि पारया तुवङ्गं वधुं स्वस्ति तव ह त्पविन्द्र विम्बमाजो सस्तो धुनीचुर्मरी या ह सिष्वप् । व्रीषवित् तुभ्यं सोमैमिः सुन्वन् वृमीतिरिध्ममृतिः पृष्ययुर्कैः	६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ [१०] (११९)

(११)

११ बाईस्पत्यो मरुदाजः । इन्द्रः, ९, ११ विम्बे वेषाः । त्रिपुर ।

इमा उ त्वा पुरुतमस्य कारो-हृष्यं वीरु हव्या हवन्ते ।

विषो रथेष्ठामजं नवीयो रविर्बिभ्रूतिरियते वचस्या

१ (११०)

तमु स्तुष इन्द्रं यो विद्वानो गिर्बाहसं गीर्मिर्यज्ञवृद्धम् ।	
यस्य दिवमर्तिं ब्रह्मा पृथिव्याः पुरुमायस्य रिरिचे महित्वम्	२
स इत् तमोऽवयुनं तंतन्वत् सूर्येण वयुनवच्चकार ।	
कदा ते मर्ता अमृतस्य धामे यक्षन्तो न भिनन्ति स्वधावः	३
यस्ता चकार स कुहं स्विदिन्द्रः कमा जनं चरति कासु विशु ।	
कस्ते यज्ञो मनसि शं वराय को अर्क इन्द्र कतमः स होता	४
इदा हि ते वेविषतः पुराजाः प्रत्तासं आसुः पुरुकृत सस्मयः ।	
ये मध्यमासं उत नूतनासं उतावमस्यं पुरुहूत बोधि	५ [११]
तं पृच्छन्तोऽवरासः पराणि प्रत्ता तं इन्द्र भुत्यानु येमुः ।	
अर्चीमसि वीर ब्रह्मवाहो यावेव विद्य तात् त्वा महान्तम्	६
अभि त्वा पाजो रक्षसो वि तस्थे महि जज्ञानममि तत सु तिष्ठ ।	
तर्ब प्रलेन युज्येन सख्या वज्रेण धृष्णो अप ता नुदस्व	७
स तु श्रुधीन्द्र नूतनस्य ब्रह्मण्यतो वीर कारुधायः ।	
त्वं ह्याऽपिः प्रदिवि पितृणां शश्वद् बभूथ सुहव एष्टा	८
प्रोतये वरुणं मित्रमिन्द्रं मरुतः कृष्वावसे नो अद्य ।	
प्र पुषणं विष्णुमग्निं पुरंधिं सवितारमोषधीः पर्वताश्च	९
इम उ त्वा पुरुशाक प्रयज्यो जरितारो अभ्यर्चन्त्यर्कैः ।	
श्रुधी हवमा हुवतो हुवानो न त्वावां अन्यो अमृत त्वदस्ति	१०
नू म आ वाचमुप याहि विद्वान् विश्वेभिः सूनो सहसो यजत्रैः ।	
ये अग्निजिह्वा कंतसाप आसु र्ये मनुं चक्रुरपुं वसाय	११
स नो बोधि पुरेता सुगेषू त दुर्गेषु पथिकृद् बिद्वानः ।	
ये अश्रमास उरवो वहिष्ठा स्तेभिर्न इन्द्रामि वक्षि बाजम्	१२ [१२] (१४१)

(११)

११ बाह्व्यस्यो मरुद्वाजः । इन्द्रः । विष्णुः ।

य एक इन्द्रव्यश्वर्षणीनामिन्द्रं तं गीर्मिर्य्यर्ष आमिः ।	
यः पत्यते वृषभो वृष्ण्यावान् तस्यः सत्वा पुरुमायः सहस्वान्	१
तमु नः पूर्वे पितरो नर्बन्धाः सुत बिर्मासो अमि वाजयन्तः ।	
नक्षत्रामं तनुरि पर्वतेषा मद्रोचबाचं प्रतिमिः शर्विष्ठम्	२ (१४३)

तमीमह इन्द्रमस्य रायः पुरुवीरस्य नुवतः पुरुक्षोः ।
 यो अस्कृधोयुरजः स्वर्षान् तमा मरु हरिवो मादृयधै ३
 तस्यो वि वोचो यवि ते पुरा चि—ज्जरितारं आनशुः सुहृमिन्द्र ।
 कस्तं भागः किं वयो वृध खिद्रुः पुरुहूत पुरुवसोऽसुरघ्नः ४
 तं पृच्छन्ती वज्रहस्तं रथे—वेपी वक्रवरी यस्य नृ गीः ।
 तुविशामं तुविकुर्मि रभोषां गातुमिषे नक्षते तुघ्नमच्छ ५ [१३]

अया ह त्वं मायया वायुधानं मनोजुवां स्वतवः पर्वतेन ।
 अच्युता चिद् वीळिता म्वांजो रुजो वि हृद्वा धृपता विरप्तिन् ६
 तं वो धिया नव्यस्या शर्विष्ठं प्रजं प्रलवत परितंसयधै ।
 स नो वक्षदनिमानः सुवहो न्द्रो विश्वान्यति दुर्गहाणि ७
 आ जनाय वृहणे पार्थिवानि विष्यामि वीपयाऽन्तरिक्षा ।
 तपा वृषन विश्वतः शोचिया तान् ब्रह्मद्विषं शोचय क्षामपम् ८
 भुवा जनस्य विष्यस्य राजा पार्थिवस्य जगत्स्वेषसंहक् ।
 धिष्व वज्रं वक्षिण इन्द्र हस्ते विश्वां अजुय दयसे वि मायाः ९
 आ संयतमिन्द्र णः स्वस्ति शत्रुतुर्याय ब्रह्तीममृधाम ।
 यथा दासान्यायाणि वृत्रा करो वज्रिन् मुतुका नाहुंशानि १०
 स नो नियुद्धिः पुरुहूत वेधो विश्वबाराभिरा गृहि प्रयज्यो ।
 न या अवेवो वरते न नृव आभिर्याहि तूयमा मद्रघ्नद्रिक् ११ [१४] (२५२)

(२३)

१० बाह्वस्पत्यो मरुदाजः । इन्द्रः । विष्टुः ।

सुत इह त्वं निर्मिष्ठ इन्द्र सोमे स्तोमे ब्रह्माणि शस्यमानं उक्थे ।
 यद् वा युक्ताभ्यां मघवन हरिभ्यां बिभ्रद् वज्रं बाह्वोरिन्द्र यासि १
 यद् वा विवि पार्ये सुधिमिन्द्र वृत्रहत्येऽवसि शूरसातो ।
 यद् वा वक्षस्य बिभ्युषो अबिभ्य दरन्धयः शर्धत इन्द्र दस्यून् २
 पातां सुतमिन्द्रो अस्तु सोमं प्रणेनीरुघो जरितारमृती ।
 कर्ता वीराय सुष्वं उ लोकं दाता वसुं स्तुवते कीरये चित ३ (२५५)

गन्तेयान्ति सर्वना हरिभ्यां बुभ्रिर्वर्जं पपिः सोमं वृदिगाः ।	
कर्ता वीरं नर्यं सर्ववीरं श्रोता हवै गृणतः स्तोमवाहाः	४
अस्मै वयं यद् वावान तद् विविष्म इन्द्राय यो नः प्रविबो अपस्कः ।	
सुते सोमं स्तुमसि शंसदुक्थेन्द्राय ब्रह्म वर्धनं यथासत्	५ [१५]
ब्रह्माणि हि चंकृषे वर्धनानि तावत् त इन्द्र मतिभिर्विविष्मः ।	
सुते सोमं सुतपाः शंतमानि रान्द्र्या क्रियास्म वक्षणाणि यज्ञैः	६
स नो बोधि पुरोळाशं रराणः पिबा तु सोमं गोक्रजीकमिन्द्र ।	
एदं बर्हिर्यजमानस्य सीवो—रं कृधि त्वायत उ लोकम्	७
स मन्दस्वा ह्यनु जोषमुग्र प्र त्वा यज्ञास इमे अभ्रुवन्तु ।	
प्रेमे हवांसः पुरुहूतमस्मे आ त्वेयं धीरवस इन्द्र यम्याः	८
तं वः सखायः सं यथा सुतेषु सोमंमिरीं पृणता म्रोजमिन्द्रम् ।	
कुवित् तस्मा असति नो भराय न सुष्टिमिन्द्रोऽवसे मृधाति	९
एवदिन्द्रः सुतं अस्तावि सोमं भरद्वाजेषु क्षयदिन्मघोनः ।	
असद् यथा जरित्र उत सूरि—रिन्द्रो रायो विश्ववारस्य द्रुता	१० [१६] (२६२)

(२४)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥१॥ सू० २४-४१]

१० बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

वृषा मवृ इन्द्रे श्लोक उक्था सचा सोमेषु सुतपा क्रजीषी ।	
अर्चत्र्यो म्रचवा नृभ्य उक्थे—द्युक्षो राजा गिरामक्षितोतिः	१
ततुरिर्वीरो नर्यो विचेताः श्रोता हवै गृणत उर्व्यूतिः ।	
वसुः शंसो नरां कारुधाया वाजी स्तुतो विवथे दाति वार्जम्	२
अष्टो न चक्रयोः शूर बृहन् प्र ते मङ्गा रिरिचे रोदस्योः ।	
वृक्षस्य नु ते पुरुहूत वया व्युत्तयो रुरुहुरिन्द्र पूर्वीः	३
शर्षीवतस्ते पुरुशाक शाका गवामिव मृतयः संचरणीः ।	
वत्सानां न तन्तयस्त इन्द्र दामन्वन्तो अकामानः सुवामन्	४
अन्यवृद्य कर्षरमन्यदु श्वो ऽसंच्च सन्मुहुंराचक्रिन्द्रः ।	
मित्रो नो अत्र वरुणश्च पूषा ऽयो वशस्य पर्येतास्ति	५ [१७] (२६७)

वि त्वदापो न पर्वतस्य पूष्ठा—दुकथेभिर्निद्रानयन्त युज्ञैः ।	
तं त्वाभिः सुदुतिभिर्वाजयन्त आजिं न जग्मुर्गिर्वाहो अश्वाः	६
न यं जरन्ति शरवो न मासा न द्याव इन्द्रमवकर्षयन्ति ।	
बुद्धस्य चिद् वर्धतामस्य तनूः स्तोमैभिरुक्थैश्च शस्यमाना	७
न वीळवे नर्मते न स्थिराय न शर्धते दस्युजूताय स्तवान् ।	
अत्रा इन्द्रस्य गिरयश्चिद्वृषा गम्भीरे चिद् भवति गाधमस्मै	८
गम्भीरेण न उरुणामञ्जिन् प्रेषो यन्धि सुतपावन् वाजान् ।	
स्था ऊ पु ऊर्ध्व ऊती अरिषण्य—भृकोर्व्युष्टौ परितक्मयायाम्	९
सचस्व नायमर्षसे अभीक इतो वा तमिन्द्र पाहि रिषः ।	
अमा चैनमरण्ये पाहि रिषो मदेम शतहिमाः सुवीराः	१० [१८] (२७२)

(२५)

९ बाहस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । ऋषिः ।

या तं ऊतिरिवमा या परमा या मध्यमेन्द्र शुम्भिन्नस्ति ।	
तामिरु पु वृत्रहृत्येऽवीर्न एभिश्च वाजैर्महान् न उग्र	१
आमिः स्पृधो मिथतीरिषण्य—भूमित्रस्य व्यथया मन्युमिन्द्र ।	
आमिर्विम्बा अभियुजो विषूची—रायां विशोऽर्वा तापीर्वासीः	२
इन्द्रं जामय उत येऽजामयो ऽवाचीनासो वनुषो युपुत्रे ।	
त्वमेवा विधुरा शर्वासि जहि वृष्ण्यानि कृणुही पराचः	३
शूरो वा शूरं वनते शरीरै—स्तनूरुचा तरुषि यत कृण्वैते ।	
तोके वा गोषु तनये यदुप्सु वि कन्दसी उर्वरासु ब्रवैते	४
नहि त्वा शूरो न तुरो न धृष्णु—न त्वा योधो मन्यमानो युयोध ।	
इन्द्र नकिङ्गा प्रत्यस्त्येषां विश्वा जातान्यभ्यसि तानि	५ [१९]

स पत्यत उभयोरनुम्णामयो—र्यदी वेधसः समिथे हवन्ते ।	
वृत्रे वा महो नृवति क्षये वा व्यचस्वन्ता यदि वितन्तसैते	६
अर्ध स्मा ते चर्षणयो यदेजा—निन्द्र आतोत मवा वरुता ।	
अस्माकांसो ये नृतमासो अर्य इन्द्र सुरयो दधिरे पुरो नः	७
अनु ते दायि मह इन्द्रियाय सत्रा ते विश्वमनु वृत्रहृत्ये ।	
अनु अन्नमनु सहो यजत्रे—न्द्र वृत्रेमिरनु ते नृषहे	८ (१८०)

ब्रुवा नः स्पृशः समजा सम—स्विन्नं रारन्धि मिच्छतिरक्षेणीः ।
विद्याम वस्तोरक्षसा गुणन्तो भरद्वाजा उत तं हन्म नूनम्

९ [२०] (२८१)

(२६)

८ भार्हरूपस्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

ब्रुवी नं हन्म ह्ययामसि त्वा महो वाजस्य साती वाकुचाणाः ।
सं वद विशोऽयन्त गुरसाता उग्रं नोऽवः पार्ये अहन् वाः
त्वां वाजी हवते वाजिनयो महो वाजस्य गधस्य साती ।
त्वां वृत्रेध्विन् सत्यं तर्हत्रं त्वां चंटे मुष्टिहा गोषु पुध्वन्
त्वं कृषिं चोदयोऽर्कसाती त्वं कुत्साय शुष्णं वृशुषे वक् ।
त्वं क्षिरो अमर्मणः पराह—अतिथिग्वाय शंस्यं करिष्यन्
त्वं रथं प्र मरो योधमुष्य—मावो पुष्यन्तं वृषभं वृशुषुम् ।
त्वं तुष्टं वेतस्त्रये सचाहन् त्वं तुर्जिं गुणन्तमिन्द्र तूतोः
त्वं तदुष्यमिन्द्र वृहणा कः प्र यच्छता सहस्रां गुर वृषिं ।
अर्ब गिरिदासं शम्बरं हन् प्रावो विबोदासं चित्राभिक्रुती

१

२

३

४

५ [२१]

त्वं अद्भ्याभिमन्वसानः सोमैर्—वृमीतये चुर्गुरिमिन्द्र सिष्वप ।
त्वं रजिं पिठीनसे वृशस्यन् वृष्टिं सहस्रा शक्या सचाहन्
अहं चन तत् सुरिभिरानय्यां तव ज्यायं हन्म सुहृमोर्जः ।
त्वया यत् स्तवन्ते सधवीर कीरा—क्षिपकथेन नहुंवा शविष्ठ
वयं ते अस्यामिन्द्र युज्जहृती सक्तायः स्याम महिन् प्रेष्ठाः ।
प्रातर्दनिः क्षत्रधीरस्तु मेष्ठो वने वृज्जणां सनये धनानाम्

६

७

८ [२२] (२८९)

(२७)

८ भार्हरूपस्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । ८ अथ्यावर्ती वायमानः (दानं) । त्रिष्टुप् ।

किमस्य मधु किमस्य पीता—विन्मः किमस्य सक्थे चकार ।
रणां वा ये निबद्धि र्जि ते अस्य पुरा विविधे किमु नूतनासः
सर्वस्य मधु सर्वस्य पीता—विन्मः सर्वस्य सक्थे चकार ।
रणां वा ये निबद्धि सत् ते अस्य पुरा विविधे सपु नूतनासः

१

२

(१९१)

नहि नु ते मङ्गिनः समस्य न मेवचन मवचस्वस्य विप्र ।	
न राधसोराधसो नूतनस्येन्द्र नकिर्वृष्ट इन्द्रियं ते	३
एतत् त्यत् तं इन्द्रियमचेति येनावधीवरशिखस्य शेषः ।	
वज्रस्य यत् ते निहृतस्य शुष्मात् स्वनाबिदिन्द्र परमो वृद्धा	४
वधीविन्द्रो वरशिखस्य शेषो ऽभ्यावर्तिने चायमानाय शिक्षन ।	
वृचीवतो यन्त्ररियूपीयां हन् पूर्वं अर्धे भियसापरो दत्त	५ [२३]
त्रिंशच्छतं वर्मिणं इन्द्र साकं यव्यावत्यां पुरुहूत अवस्या ।	
वृचीवन्तः झरवे पत्यमानाः पात्रा भिन्द्वाना न्यथान्यायन्	६
यस्य गावावरुषा स्युषस्य अन्तरु वु चरतो रेरिहाणा ।	
स सुअयाय तुर्षां परावाद् वृचीवतो वैववाताय शिक्षन्	७
हृषी अग्नि रथिनो विंशतिं गा वधूमतो मघवा मह्यं सज्जाट ।	
अभ्यावर्ती चायमानो वधाति वृणाशेषं वक्षिणा पार्थवानाम्	८ [२४] (२९७)

(२८)

८ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । गावः । २, ८ इन्द्रो गावो वा । त्रिष्टुप्, २-४ अगती, ८ अनुष्टुप् ।

आ गावो अगमन्तु भद्रमङ्कन् त्सर्विन्तु गोष्ठे रणयन्त्वस्मे ।	
वृजार्धतीः पुरुकर्पा इह स्यु—रिन्द्राथ पूर्वीरुवसो वृहानाः	१
इन्द्रो यज्वने पूणते च शिक्ष—त्युपेद् वधाति न स्वं मुषापति ।	
वृषोमुषो इविमिर्वस्य वधेय—झर्मिजे खिल्ये नि वधाति वैवयुम्	२
म ता नशान्ति न वमाति तस्करो नासामाभिजो व्यधिरा वधर्षति ।	
वृषीरथ धामिर्यजति वधाति च ज्योगित तामिः सन्ते गोपतिः सह	३
न ता अर्धो रेणुककाटो अधुते न संस्कृतत्रमुप यन्ति ता अमि ।	
उदुमाधमर्मणं तस्य ता अनु गावो मर्तस्य वि चरन्ति यज्वनः	४
गावो मणो गाव इन्द्रो मे अच्छान गावः सोमस्य प्रथमस्य भक्षः ।	
इमा या गावः स जनास इन्द्र इच्छामीन्द्रा मनसा चिदिन्द्रस्य	५
पूय गावो मेवचवा कृशं चि—वधीरं चित् कृणुथा सुप्रतीकम् ।	
मर्दं गुहं कृणुष भद्रवाचो वृहद् वो वयं उच्यते सभासु	६ (३०१)

प्रजावतीः सुयवसं रिशन्तीः शुद्धा अपः सुप्रपाणे पिबन्तीः ।

मा वः स्तेन ईशत माघशंसः परि वो हेती रुद्रस्य वृज्याः

७

उपेदमुपपर्वन् मासु गोषूप पृच्यताम् ।

उप ऋषभस्य रेतुः स्युर्पेन्द्र तव वीर्ये

८ [२५] (३०५)

— ३०६ —

[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० ६-३५]

(२९)

६ बाह्वेस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रं वो नरः सख्याय सेपुर्महो यन्तः सुमतये चकानाः ।

महो हि वृता वज्रहस्तो अस्ति महामु रणवमवसे यजध्वम्

१

आ यस्मिन् हस्ते नयीं मिमिक्षु रा रथे हिरण्यये रथेष्ठाः ।

आ रश्मयो गर्भस्त्योः स्थूरयो राध्वन्नश्वांसो वृषणो युजानाः

२

श्रिये ते पात्रा वुव आ मिमिक्षु धृष्णुर्वज्री शवसा दक्षिणावान् ।

वसानो अत्कं सुरमिं दृशे कं स्वर्णं नृतविशिरो बभूथ

३

स सोम आमिश्रितमः सुतो भूद् यस्मिन् एकितः पच्यते सन्ति धानाः ।

इन्द्रं नरः सुवन्तो ब्रह्मकारा उक्था शंसन्तो वृषवाततमाः

४

न ते अन्तः शवसो धाप्यस्य वि तु बाबधे रोदसी महित्वा ।

आ ता सुरिः पृणति तूतुजानो यूथेवाप्सु समीजमान ऊती

५

एवेदिन्द्रः सुहव ऋष्यो अस्तूती अनूती हिरिज्ञिपः सत्वा ।

एवा हि जातो असमात्योजाः पुरु च वृत्रा हनति नि दस्युन्

६ [१] (३११)

(३०)

५ बाह्वेस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

भूय इद् बाबुधे वीर्यीर्यै एको अजुर्यो दयते वसन्ति ।

प्र रिरिचे द्विव इन्द्रः पृथिव्या अर्धमिदस्य प्रति रोदसी उमे

१

अर्धा मन्ये ब्रह्मसुर्यमस्य यानि वृधार नकिरा मिनाति ।

द्विवेद्वि सूर्यो वर्जतो भूद् वि सप्रान्पुर्विया सुक्रतुर्धीत्

२

अद्या चिद्ध चित् तदपो नदीनां यदाम्यो अरदो गानुमिन्द्र ।

नि पर्षता अघ्नसद्वो न सेवुस्त्वया हव्यानि सुक्रतो रजौसि

३

(३१४)

सत्यमित तन्न त्वावीं अन्यो अस्तीन्द्र वेवो न मर्त्यो ज्यायान् ।

अहङ्गहिं परिशयानमर्णो ऽवोसृजो अपो अच्छा समुद्रम्

४

त्वमपो वि दुरो विषूची रिन्द्र हृक्कमरुजः पर्वतस्य ।

राजामवो जर्गतश्चर्षणीनां साकं सूर्यं जनयन् द्यामुपासम्

५ [२] (३१६)

(३१)

५ सुहोत्रो भारद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, ४ शकरी ।

अभूरेको रयिपते रयीणा मा हस्तयोरधिथा इन्द्र कुप्तीः ।

वि तोके अप्पु तनये च सूरि ऽवोचन्त चर्षणयो विवाचः

१

त्वद् मियेन्द्र पार्थिवानि विश्वा ऽच्युता चिच्छ्यावयन्ते रजांसि ।

द्यावाक्षामा पर्वतासो वनानि विश्वं हृक्कं मयते अजमन्ना ते

२

त्वं कुत्सेनामि शुष्णमिन्द्रा ऽशुषं युध्य कुर्यवं गर्विष्ठौ ।

दशं प्रपित्वे अध सूर्यस्य मुषापश्चक्रमविधे रपांसि

३

त्वं शतान्यसु शम्बरस्य पुरो जघन्याप्रतीनि दस्योः ।

अशिक्षो यन्न शच्या शचीवो दिवोवासाय सुन्वते सुतके भरद्वाजाय गृणते वसुनि ४

स सत्यसत्वन महते रणाय रथमा तिष्ठ तुविनुष्म भीमम् ।

याहि प्रपथिन्नवसोपं मद्रिक् प्र च भुत आवय चर्षणिभ्यः

५ [३] (३११)

(३२)

५ सुहोत्रो भारद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अपुर्ण्याः सुतमान्यस्यै महे वीराय तवसे तुराय ।

विरिदिने वज्रिणे शंतमानि वचांस्यसा स्थविराय तक्षम्

१

स मातरा सूर्येणा कवीना मवासयद् रुजद्वि गृणानः ।

स्वाधीमिकंकमिवावज्ञान उः भियाणामसृजाज्ञेदानम्

२

स बर्हिभिकंकभिर्गो शम्बन् मितकुभिः पुरुकृत्वा जिगाय ।

पुरः पुरोहा ससिभिः सखीयन् हृक्का रुरोज कविभिः कविः सन्

३

स नीष्याभिर्जितारमच्छा महो वाजेभिर्महद्भिश्च शुषैः ।

पुरुषीरामिर्बुधम विरुन्ताः गिर्वणः सुविताय प्र याहि

४

(३२५)

स सर्गेण शर्वसा तत्को अत्यै—एष इन्द्रो दक्षिणतस्तुगुणात् ।

इत्या सृजाना अनपावृद्धं विवेदिवि विविपुग्नमृण्यम्

५ [४] (३२६)

(३३)

५ शुनहोत्रो भारद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

य ओजिष्ठ इन्द्र तं सु नो द्वा मदो वृषन् त्वभिष्टिर्दाम्बान् ।

सोवद्वयं यो वनवत स्वध्वो वृत्रा समत्सु सासहंनुमित्रान्

१

त्वां हीहन्द्रावसे विवाचो हवन्ते चपणयः शूरसातो ।

त्वं विप्रैर्मिवि पुणीरशाय स्वोत् इत समिता वाज्रमर्वा

२

त्वं तां हन्द्राभयो अमित्रान् दासा वृत्राण्यायो च शूर ।

वधीर्वनेव सुधितेभिरत्कैरा पुत्सु वषि वृणां नृतम

३

स त्वं न हन्द्राकवाभिरुती सत्ता विश्वायुरविता वृधे भूः ।

स्वर्षाता एदध्वयामसि त्वा युध्वन्तो नेमधिता पुत्सु शूर

४

नूनं न हन्द्रापराय च स्या भवा मृळीक उत नो अभिष्टी ।

इत्या गुणन्तो महिनस्य शर्मन् दिवि ध्याम पायं गोषतमाः

५ [५] (३३२)

(३४)

५ शुनहोत्रो भारद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

सं च त्वे जग्मुगिरं इन्द्र पूर्वी—वि च त्वद यन्ति विश्वां मनीषाः ।

पुरा नूनं च स्तुतय ऋषीणां एस्पृध इन्द्रे अयुक्कयाका

१

पुरुहुता यः पुरुगूत ऋध्वो एकः पुरुप्रशान्तो अस्ति यज्ञैः ।

रथो न मह शर्वसे युजानोई ऽस्माभिरिन्द्रो अनुमाद्यो भूत

२

न यं हिसन्ति धीतयो न वाणी रिन्दुं नक्षन्तीकुमि वर्धयन्तीः ।

यदि स्तोतारः शन्ते यत महस्यं गुणान्ति गिवणसं शं तदस्मै

३

अस्मा एतद विष्यैर्वैष माया मिमिक्षा इन्द्र न्ययामि सोमः

जने न धन्वन्नमि सं यदार्थः सत्रा दावृधुहवनानि यज्ञैः

४

अस्मा एतन्महाद्वेषमस्मा इन्द्राय स्तोत्रं मतिभिर्वाचि ।

अस्तद् यथा महति वृत्ततृय इन्द्रो विश्वायुरविता वृधस्य

५ [६] (३३६)

(३५)

५ नरो भारद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

कदा भुवन् रथक्षयाणि ब्रह्म	कदा स्तोत्रे सहस्रपोष्यं दाः ।	
कदा स्तोमं वासयोऽस्य राया	कदा धियः करसि वार्जरत्नाः	१
कहिं स्विन् तर्विन्द्र यष्टुमिर्दुन्	वीर्यवान् नीळयासे जयाजीन् ।	
त्रिधातु गा अधि जयासि गोप्विन्द्र	द्युध्नं स्वर्वद धेह्यस्मे	२
कहिं स्विन् तर्विन्द्र यज्जतित्रे	विश्वप्सु ब्रह्म कृणवः शविष्ट ।	
कदा धियो न निपुतो युवासे	कदा गोमघा हव्यनानि गच्छाः	३
स गोमघा जतित्रे अश्वश्चन्द्रा	वार्जभ्रवसो अधि धेहि पृक्षः ।	
पीपिहीषः सुदुधामिन्द्र धेनुं	भरद्वाजेषु सुरुचो रुरुच्याः	४
तमा नूनं वृजनमन्यथा विच्छूरो	यच्छक वि वुरो गृणीषि ।	
मा निररं शुक्रदुधस्य धेनो	राज्ञिरसान् ब्रह्मणा विप्र जिन्व	५ [७] (३४१)

(३६)

५ नरो भारद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

सत्रा मदासस्तव विश्वजन्त्याः	सत्रा रायोऽध ये पार्थिवासः ।	
सत्रा वार्जानाममवो विभक्ता	यद् द्वेषु धारयथा असुयम्	१
अनु प्र येजे जन ओजो अस्य	सत्रा वधिरे अनु वीर्याय ।	
स्युमगृभे दुधयेऽर्धेते च	क्रतुं वृत्रन्त्यपि वृत्रहत्ये	२
तं सधीवीरुतयो वृष्ण्यानि	पौस्यानि निपुतः सहबुरिन्द्रम् ।	
समुद्रं न सिन्धव उक्थशुष्मा	उरुव्यवसं गिर आ विशन्ति	३
स रायस्त्वामुप सृजा गृणानः	पुरुश्चन्द्रस्य त्वमिन्द्र वसवः ।	
पतिबभ्रुथासंसो जनाना मेको	विश्वस्य भुवनस्य राजा	४
स तु भुधि भुत्या यो वृवोयु	धीर्न भ्रमामि रायो अयः ।	
असो यथा नः शवसा चक्रानो	युगेयुगे वयसा चेकितानः	५ [८] (३४६)

(३७)

५ भार्गवस्यो भारद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अर्वाग्रथं विश्ववारं न उग्रेन्द्र	युक्तासो हरयो वहन्तु ।	
कीरिश्चिद्धि त्वा हवते स्वर्वा	नृधीमहि सधुमार्दस्ते अघ	१ (३४७)

प्रो द्रोणे हरयः कर्मगमन् पुनानास ऋज्यन्तो अभूवन् ।	
इन्द्रो नो अस्य पूर्यः पपीयाद् द्युक्षो मर्दस्य सोम्यस्य राजा	२
आसन्नाणालः शवसानमच्छेन्द्रं सुचको रथ्यासो अम्बाः ।	
अभि भव ऋज्यन्तो वहेयुर्न चिक्षु वायोरमृतं वि दस्येत्	३
वरिष्ठो अस्य दक्षिणामियतीन्द्रो मघोनां तुविकूर्मितमः ।	
यया वज्रिवः परियास्यंहो मघा च धृष्णो दयसे वि सूरिन्	४
इन्द्रो वाजस्य स्थविरस्य वृतेन्द्रो गीमिर्विधतां वृद्धमहाः ।	
इन्द्रो वृत्रं हनिष्ठो अस्तु सत्वा ऽऽ ता सूरिः पूणति तूतुजानः	५ [९] (३५१)

(३८)

५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । मिष्टुप् ।

अपावित उबुं नश्चित्रतमो महीं भर्षद् द्युमतीमिन्द्रहृतिम् ।	
पन्यसीं धीतिं दैत्यस्य याम अनस्य रातिं वनते सुदानुः	१
दुराच्चिदा वसतो अस्य कर्णा घोषादिन्द्रस्य तन्यति ब्रुवाणः ।	
एयमेन देवहूतिर्वधृत्या नम्रा गिन्द्रमियमुच्यमाना	२
तं वो धिया परमया पुराजा मजरमिन्द्रमभ्यनूष्यकैः ।	
ब्रह्मा च गिरो दधिरे समस्मिन् महाश्च स्तोमो अधिं वर्धविन्दे	३
वर्धाद् यं यज्ञ उत सोम इन्द्रं वर्धाद् ब्रह्म गिरं उक्था च मन्म ।	
वर्धाहेनमुषसो यामन्नक्तो वर्धान् मासाः शरवो द्याव इन्द्रम्	४
एवा जज्ञान सहसे असांमि वावृधानं राधसे च भुतार्य ।	
महामुग्रमर्षसे विप्र नून मा विवासेम वृत्रतुर्येषु	५ [१०] (३५६)

(३९)

५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । मिष्टुप् ।

मन्द्रस्य कुवेर्द्विग्यस्य बह्वे विप्रमन्मनो वचनस्य मध्वः ।	
अपां नस्तस्य सचनस्य देवे वो युवस्व गृणते गोअंशः	१
अयमुज्ञानः पर्यद्विमुञ्चा क्रतधीतिभिर्ऋतुपुत्रैः ।	
रुजदरुणं वि बलस्य सानुं पर्णीर्वचोभिरमि योधविन्दः	२ (३५८)

- अयं द्योतयदुद्युतो व्युत्पन्नः क्रोधा वस्तोः शरव इन्दुरिन्द्र ।
 इमं केतुमवधुर्न विद्वान् शुचिजन्मन उषसश्चकार ३
- अयं रोचयदुरुचो रुचानोऽयं वासयद् व्युत्तेन पूर्वीः ।
 अयमीयत क्रतुयुगिरश्वैः स्वविद्या नामिना चर्षणिप्राः ४
- नू गृणानो गृणते प्रल राज्ञिषः पिन्व वसुदेयाय पूर्वीः ।
 अप ओषधीरषिषा वनानि गा अर्षतो नूनृचसे गिरीहि ५ [११] (३६१)

(४०)

५ बाह्वस्पत्यो भगद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- इन्द्र पिब तुभ्यं सुतो मदायाऽव स्य हरी वि मुचा सखाया ।
 उत प्र गाव्य गृण आ निषद्याऽथा यज्ञाय गृणते वयो धाः १
- अस्य पिब यस्य जज्ञान इन्द्र मदाय क्रत्वे अपिषो विरप्तिन ।
 तमु ते गावो नर आपो अद्रि रिन्दुं समह्यन् पीतये समस्मै २
- समिन्द्रे अग्नी सुत इन्द्र सोम आ त्वा वहन्तु हरयो वहिष्ठाः ।
 त्वायता मनसा जोहवीमीन्द्रा याहि सुविताय ग्रहे नः ३
- आ याहि शश्वदुशता यथाधेन्द्र महा मनसा सोमपेयम् ।
 उप ब्रह्माणि गृणव इमा नोऽथा ते यज्ञस्तन्वेदं वयो धान् ४
- यर्विन्द्र विषि पार्ये यद्वध ग्यद् वा स्वे सदेत पत्र वासि ।
 अतो नो यज्ञमर्षसे निषुत्वा न त्सजोषाः पाहि गिर्वणो मरुद्भिः ५ [१२] (३६६)

(४१)

५ बाह्वस्पत्यो भगद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- अहेळमान उप याहि यज्ञं तुभ्यं पवन्त इन्दवः सुतासः ।
 गावो न बञ्जिन् त्वमोको अच्छेन्द्रा गंहि प्रथमो यज्ञियानाम् १
- या ते काकुत् सुकृता या वरिष्ठा यया शश्वत् पिबसि मध्व ऊर्मिम् ।
 तया पाहि प्र ते अच्युर्गुंस्थात् सं ते वज्रो वर्ततामिन्द्र गव्युः २
- एष वृष्यो वृषमो विश्वरूप इन्द्राय वृष्णे समकारि सोमः ।
 एतं पिब हरिबः स्थातरुग्र यस्येजिषि प्रदिषि यस्ते अन्नम् ३ (३६९)

सुतः सोमो अर्जुनादिभ्यः वर्या नयं भेयाञ्चिक्त्रिभ्यो रणाय ।

सुतं तित्तिर्व उर्प याहि यज्ञं तेन विश्वास्तविषीरा पूणम्ब

४

ह्यामसि त्वेन्द्र याह्यर्षा इरं ते सोमस्तन्वे भवाति ।

शतक्रतो मादयस्वा सुतेषु प्रास्मौ अच पुतनासु प्र विक्षु

५ [१३] (१७१)

(४२)

४ बाईस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । अनुष्टुप्, ४ इहती ।

प्रत्यस्मै पिपिबते विश्वानि विदुषे भर । अरं गमाय जग्मये ऽपश्चाद्वचने नरे १

एमेन प्रत्येतन सोमेभिः सोमपातमम् । अमत्रेमिर्कजीषिणमिन्द्रं सुतेभिरिन्दुभिः २

यदीं सुतेभिरिन्दुभिः सोमेभिः प्रतिभूषन्ध । वेवु विश्वस्य मेधिरो धूयत तंतमिद्वेते ३

अस्माअस्माह्वन्धसो ऽध्वर्यो प्र मरा सुतम् । कुवित संमस्य जेन्यस्य शर्धतो ऽमिशस्तेरवस्परत ४

[१४] (१७५)

(४३)

४ बाईस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । उज्जिह्व ।

वस्य त्यच्छम्भरं मधु दिवोदासाय रन्धयः । अयं स सोम इन्द्र ते सुतः पिब १

यस्य तीव्रसूतं मधुं मध्यमन्तं च रक्षसे । अयं स सोम इन्द्र ते सुतः पिब २

यस्य गा अन्तरश्मनो मधे हृज्जहा अवासृजः । अयं स सोम इन्द्र ते सुतः पिब ३

यस्य मन्वानो अन्धसो माघोनं दधिषि शवः । अयं स सोम इन्द्र ते सुतः पिब ४ [१५] (१७९)

(४४)

| अतुर्योऽनुवाकः ४४५ अ० ४४-४९]

२४ शायुर्बाईस्पत्यः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, १-६ अनुष्टुप्, ७-९ (८ वा) विराट् ।

वो रयिवो रयितमो यो द्युक्षेर्धुमवत्तमः ।

सोमः सुतः स इन्द्र ते ऽस्ति स्वधापते मधः १

यः शग्मस्तुं विशग्म ते रायो वामा मतीनाम् ।

सोमः सुतः स इन्द्र ते ऽस्ति स्वधापते मधः २

येन वृद्धो न शर्वसा तुरो न स्वार्मिकृतिभिः ।

सोमः सुतः स इन्द्र ते ऽस्ति स्वधापते मधः ३

त्यमुं वो अग्रहणं गुणीषि शर्वस्तस्पतिम् ।

इन्द्रं विश्वास्तमं नरं मंहिष्ठं विश्ववर्षणिम् ४

(१८१)

वं वृष्यन्तीद् गिरः पर्णि तुरस्य राधसः ।

तमिहस्य रोहसी देवी शुष्मं स्पर्धतः

५ [१६]

तद् वं उरुस्यं वृषेण न्द्रायोपस्तृणीषणि ।

विषो न यस्वोत्तरो वि यद् रोहन्ति सक्तिः

६

अर्विवृषं वृषं मित्रो नवीयान् पपानो वृषेभ्यो वस्यो अचैत ।

ससवान् त्सौलामिर्धनरीमि रुरुष्या पापुरंभवत् सस्विम्यः

७

कृतस्य पाषि वेधा अपायि भिय मनीसि देवासो अक्रन् ।

वधानो नाम महो वचोमि र्वपुष्टशयं वेन्यो व्यावः

८

धुमसं वृषं धेष्टस्मे सेधा जनानां पूर्विररातीः ।

वर्षीयो वयः कृणुहि शवीमि र्धनस्य सातावस्मौ अविष्टि

९

इन्द्र तुम्यमिन्मचवन्नभूम वयं वृत्रे हरिवो मा वि वैनः ।

नकिरापिर्वहशे मर्यत्रा किमङ्ग रंभचोदनं त्वाहुः

१० [१७]

मा जस्विन वृषम नो ररीथा मा ते रेवतः सस्ये रिषाम ।

पूर्वीष्टं इन्द्र निषिधो जनेषु गृह्यसुष्वीन् प्र वृहापृणतः

११

उवृध्राणीष स्तनयंस्त्रिपती न्द्रो राधास्यश्व्यानि गव्या ।

त्वमसि प्रविषः कारुधाया मा त्वावामान आ दमन् मघोनः

१२

अध्वर्यो वीर प्र महे सुताना मिन्द्राय मर स हस्य राजा ।

यः पूर्यामिरुत नूतनाभि र्गीर्मिवावृधे गृणतामृषीणाम्

१३

अस्य मधे पुरु वर्यसि विद्धा निन्द्रो वृत्राण्यंश्रुती जघान

तमु प्र होषि मधुमन्तमस्मे सोमं श्रीरायं त्रिभिणे पिबंघ्ये

१४

पातां सुतमिन्द्रो अस्तु सोमं हन्तां वृत्रं वज्रेण मन्दसानः ।

गन्तां युक्ते पञ्चमस्तु वसुधीनामविता कारुधायाः

१५ [१८]

इदं त्यत् पात्रमिन्द्रपान मिन्द्रस्य प्रियममृतमपायि ।

मत्सुद् यथा सोमनसायं वेवं व्यस्मद् द्वेषो पुयवद् व्यंहः

१६

एना मन्वानो गृहि ह्ये शत्रू आमिमर्गामि मघवन्नमित्रान् ।

अमिषेणो अम्बाकुदेर्विशानान् पराच इन्द्र प्र मृणा गृही च

१७

आसु व्या णो मघवन्निन्द्र पु त्स्वस्मभ्यं महि वरिवः सुगं कः ।

अपां तोकस्य तनयस्य जेच इन्द्रं सूरीन् कृणुहि स्मा नो अर्थम्

१८

(३७७)

आ त्वा हरयो वृषणो युजाना वृषरथासो वृषरश्मयोऽर्याः । अस्मत्त्राहो वृषणो वज्रवाहो वृष्णे मदाय सुयुजो बहन्तु	१९
आ ते वृषन् वृषणो द्रोणमस्थु घृतमुषो नोर्मयो मवन्तः । इन्द्र प्र तुभ्यं वृषभिः सुतानां वृष्णे भरन्ति वृषभाय सोमम्	२० [१९]
वृषासि त्रिवो वृषभः पृथिव्या वृषा मिन्धूनां वृषभः स्तिर्यानाम् । वृष्णं त इन्दुर्वृषभ पीपाय स्वादू रसो मधुपेयो वराय	२१
अयं देवः सहसा जार्यमान इन्द्रेण युजा पणिमस्तभायत । अयं स्वस्य पितुरायुधानीन्द्रमुष्णादशिवस्य मायाः	२२
अयमकृणोवृषसः सुपत्नी रयं सूर्ये अदध्राज्योतिरन्तः । अयं त्रिधातुं त्रिवि गच्छनेषु त्रितेषु विन्ददुष्टतं निर्गृह्यम्	२३
अयं द्यावापृथिवी विष्कमाय वृषं रथमयुक् सप्तरीमम् । अयं गोषु शर्चा एकमन्तः सोमो दाधार दशान्नमुत्सम्	२४ [२०] (४०३)

(४५)

३३ शंयुर्बाहस्पत्यः । इन्द्रः, ३१-३३ वृषुस्तथा । गायत्री, २९ अतिनिष्ठम्,
३१ पादनिष्ठम्, ३३ अनुष्टुप् ।

य आनयत् परावतः सुनीती तुर्वशं यदम् । इन्द्रः स नो युवा सखा	१
अविभे चिद् वयो दधे दनागुनां चिदर्वता । इन्द्रो जेता हितं धनम्	२
महीरस्य प्रणीतयः पूर्वीरुत प्रशस्तयः । नाम्यं क्षीयन्त ऊतयः	३
सखायो ब्रह्मपाहसे ऽर्षेत् प्र च गायत । स हि नः प्रमतिर्मही	४
त्वमेकस्य वृत्रह त्रविता द्वयोरसि । उतेहो यथा वयम्	५ [२१]
नयसीद्वति द्विषः कृणोष्युक्थञ्जसिनः । नृभिः सुवीर उच्यसे	६
ब्रह्मणं ब्रह्मवाहसं गीभिः सखायमृग्निर्यम् । गां न ब्रूहसे हुवे	७
यस्य विश्वानि हस्तयो रूचुर्वसूनि नि द्विता । वीरस्यं पृतनाग्रहः	८
वि हृह्वानि चिद्विषो जनानां शशीपते । बृह माया अनागत	९
तमुं त्वा सत्य सोमपा इन्द्रं वाजानां पते । अहमहि श्वस्ययः	१० [२२]
तमुं त्वा यः पुरामिध यो वा नूनं हिते धने । हव्यः स सुधी हव्यम्	११ (४१४)

धीमिरर्षेज्जिर्षतो वाजौ इन्द्र भवाप्यान् । त्वया जेष्य हितं धनम् १२
अमृक वीर गिर्षणो महौ इन्द्र धने हिते । भरे वितन्तसाप्यः १३
या त ऊतिरमित्रहन् मक्षजवस्तुमासति । तया नो हिनुही रथम् १४
स रथेन रथीतमो ऽस्माकेनामियुग्वना । जेषि जिष्णो हितं धनम् १५ [२३]

य एक इत् तमुं प्युहि कृष्तीनां विचर्षणिः । पतिर्जिज्ञे वृषकतुः १६
यो गृणतामिवासिथा ऽऽपिकृती शिवः सखा । स त्वं न इन्द्र मुळय १७
शिष्व वज्रं गमस्त्यो रक्षोहत्यां वज्रिवः । मासहीष्ठा अमि स्पृघः १८
प्रजं रयीणां युजं सखायं कीरिचोदनम् । ब्रह्मवाहस्तमं हुव १९
स हि विश्वानि पार्थिवौ एको वसूनि पत्यत । गिर्षेणस्तमो अधिगुः २० [२४]

स नो नियुद्धिरा पुंण कामं वाजैभिराश्विभिः । गोमर्द्धिर्गोपते धुषत् २१
तद् वो गाय सुते सखा पुरुहृताय सत्विने । शं यद् गवे न शाकिने २२
न छा वसुनि रयमते वानं वाजस्य गोमतः । यत् सीमुष अयद् गिरः २३
कुषित्सस्य प्र हि वृजं गोमन्तं दस्युहा गमत् । शचीमिरपं नो वरत् २४
इमा उं त्वा शतक्रतो ऽमि प्र णोनुषुगिरिः । इन्द्र वृत्सं न मातरः २५ [२५]

वृणाशं सुख्यं तव गौरसि वीर गव्यते । अश्वो अश्वायते भव २६
स मन्दस्वा ह्यन्धसो राधसे तन्वा महे । न स्तोतारं निदे करः २७
इमा उं त्वा सुतेसुते नक्षन्ते गिर्षणो गिरः । वृत्सं गावो न धेनवः २८
पुरुतमं पुरुणां स्तोतृणां विवाचि । वाजैर्मिर्वाजयताम् २९
अस्माकमिन्द्र मृतु ते स्तोमो वाहिष्ठो अन्तमः । अस्मान् राये महे हिनु ३०
अधि वृषुः पणीनां वरिष्ठे मूर्धन्नस्थात् । उरुः कक्षो न गाङ्ग्वयः ३१
यस्य वायोर्विह वृषद् भद्रा रातिः सहस्रिणी । सुद्यो वानाय महेते ३२
तत् तु नो विश्वे अर्य आ सवां गृणन्ति कारवः । वृषुं सहस्रदातमं सुरिं सहस्रसार्तमम् ३३ [२६] (४१६)

(४६)

१४ शंयुर्वाहस्यत्यः । इन्द्रः । प्रगाथाः (नविचमा बृहती, समा सतोबृहती)

त्वामिन्द्रि हवामहे साता वाजस्य कारवः ।

त्वां वृषेर्विन्दु सत्यति नर-स्त्वां काप्तास्वर्षतः

१

(४१७)

- स त्वं नश्चित्र वज्रहस्त धृष्णुया महः स्तवानो अद्रिषः ।
गामभ्यं रुध्यमिन्द्र सं किर सत्रा वाजं न जिग्युषे २
- यः सत्राहा विचर्षणि रिरुद्रं तं हूमहे वयम् ।
सहस्रमुष्क तुर्विनुम्ण सत्पति भवा समत्सु नो वृधे ३
बार्धसे जनान् वृषभेव मन्युना घृषी मीळ्ह कंचीषम ।
अस्माकं बोध्यविता महाधने तनूष्वप्सु सूर्ये ४
- इन्द्र ज्येष्ठं न आ भर्त् ओजिष्ठं पपुति भवः ।
येनेमे चित्र वज्रहस्त रोदसी ओमे सुशिप्र प्राः ५ [२७]
- त्वामुग्रमवसे चर्षणीसहं राजन् वृषेषु हूमहे ।
विश्वा मु नो विधुरा पिबुना वसो ऽमित्रान् त्सुषहान् कृधि ६
- यदिन्द्र नाहुषीष्वाँ ओजो नृम्णं च कृष्टिषु ।
यद् वा पञ्च क्षितिनां द्युस्रमा भर् सत्रा विश्वानि पौंसां ७
यद् वा तुक्षो मघवन् दुह्यावा जने यत् पुरो कच्छ वृष्ण्यम् ।
अस्मभ्यं तद् रिरिहि सं नृपाहो ऽमित्रान् पुत्सु तुर्वणं ८
- इन्द्र त्रिधातु शरणं त्रिवरूथं स्वस्तिमत् ।
हृदिर्विच्छ मघवज्यश्च मह्यं च यावया त्रिद्युमैभ्यः ९
ये गम्यता मनसा शत्रुमावृमु रमिप्रव्रन्ति धृष्णुया ।
अर्ध स्मा नो मघवस्मिन्द्र गिर्वेण स्तनृपा अन्तमो भव १० [२८]
- अर्ध स्मा नो वृधे भवेन्द्र नायमवा युधि ।
यवुन्तरिक्षे पतरन्ति पर्णिनो विष्टवस्तिगमयुर्धानः ११
यत्र शूरांसस्तुनो वितन्वते प्रिया शर्म पितृणाम् ।
अर्ध स्मा यच्छ तन्वेडं तने च हृदि रचितं यावय द्वेषः १२
- यदिन्द्र सर्गे अर्धत इचोदयासे महाधने ।
असमने अर्ध्वनि वृजिने पथि इयेनो इव भवस्यतः १३
सिन्धूरिव प्रवृण आश्रुया यतो यक् क्रोशामन् प्वणि ।
आ ये त्रयो न बर्धुतत्त्वमिषि गृमीता बाह्वोर्गधि १४ [२९] (४५०)

(४७)

३१ गगो भारद्वाजः । इन्द्रः, १-५ सोमः, २० देव-भूमि-बृहस्पतीन्द्राः, २२-२५ सार्जयः प्रस्तोकः
(दानस्तुतिः), २६-२८ रथः, २९-३० तुङ्गभिः, ३१ तुङ्गमीन्द्रो । त्रिष्टुप् ; १९ बृहती, २३ अनुष्टुप्,
२४ गायत्री, २५ द्विपदा त्रिष्टुप्, २७ जगती ।

स्वादुष्किलायं मधुमौ उतायं तीव्रः किलायं रसवौ उतायम् ।
उतो न्वस्य पयिवासमिन्त्रं न कश्चन सहत आहवेषु १
अयं स्वादुरिह मर्दिष्ट आस यस्येन्द्रो वृत्रहत्ये ममाद ।
पुरुणि यक्ष्यौक्ता शम्बरस्य वि नवति नव च वेष्टोऽहन् २
अयं मे पीत उदियति वाचं मयं मनीषामुशतीर्मजीगः ।
अयं वळ्ळीरिमिमीत धीरो न याम्यो मुषनं कच्चनारे ३
अयं स यो वरिमाणं पृथिव्या वर्ष्माणं विषो अकृणोवृयं सः
अयं पीयूषं तिसृषु प्रवत्सु सोमो दाधारोर्वन्तरिक्षम् ४
अयं विक्चिचित्रहशीकमणः शुक्रसंघनामुषसामनीके ।
अयं महान् महता स्कर्मने नोद द्यामस्तभ्राद् वृषमो मरुत्वान् ५ [३०]

धूषत् पिब कलशे सोममिन्द्र वृत्रहा शूर समरे वसूनाम् ।
माध्यंदिने सर्वान् आ वृषस्व रयिस्थानो रयिमस्मासु धेहि ६
इन्द्र प्र णः पुरतेव पश्य प्र नो नय प्रतरं वस्यो अच्छ ।
मवा सुपारो अतिपात्यो नो भवा सुनीतिरुत वामनीतिः ७
उरुं नो लोकमनु नेषि विद्वान् त्वर्वज्ज्योतिरभयं स्वस्ति ।
ऋचा त इन्द्र स्थविरस्य बाहू उप स्थेयाम शरणा बृहन्ता ८
वरिष्ठे न इन्द्र वन्युरे धा बहिष्ठयोः शतावन्नम्बयोरा ।
इषमा वक्षीषां वर्षिष्ठां मा नस्तारिन्मघवन् रायो अयः ९
इन्द्रं मूळ मध्यं जीवार्तुमिच्छ चोदय धियमयसो न धाराम् ।
यत किं चाहं त्वापुरिदं वदामि तज्जुषस्व कुषि मा देववन्तम् १० [३१]

आतारमिन्द्रमवितारमिन्द्रं हवैहवे सुहवं शूरमिन्द्रम् ।
हवामि शक्रं पुरहूतमिन्द्रं स्वस्ति नो मघवा धात्विन्द्रः ११
इन्द्रः सुत्रामा स्ववौ अश्वोमिः सुमूलीको मवतु विष्वेधवाः ।
वार्धता द्वेषो अमयं कृणोत सुवीर्यस्य पतयः स्वाम १२ (४६२)

तस्य वयं सुमतौ यज्ञिषस्याऽपि भद्रे सौमनसे स्याम ।
 स सुत्रामा स्वर्वा इन्द्रो अस्मे आराच्छिद द्वेषः सनुतर्पुयोतु १३
 अब त्वे इन्द्र प्रवतो नोमि-गिरि ब्रह्माणि नियतो धवन्ते ।
 उरू न राधुः सर्वना पुरुषय-पो गा वज्रिन् युवसे समिन्वून् १४
 क ई स्तवत् कः प्रृणान् को यजाते यदुग्रमिन्मघवा विश्वहावेत् ।
 पादाविव प्रहरन्नन्यग्रन्यं कुणोति पूर्वमपुं शशीभिः १५ [३२]

शृण्वे वीर उग्रमृगं दमाय-न्नन्यग्रन्यमतिनेनीयमानः ।
 एधमानद्विलुभरस्य राजा चोष्कूयते विश इन्द्रो मनुष्यान् १६
 परा पूर्वेषां सख्या वृणक्ति वितर्तुराणो अपरेभिरेति ।
 अनानुभूतीरवधून्वानः पूर्वैरिन्द्रः शरदस्तर्तरीति १७
 रूपंरूपं प्रतिरूपो बभूव तदस्य रूपं प्रतिचक्षणाय ।
 इन्द्रो मायाभिः पुरुषं ईयते युक्ता हास्य हरयः ज्ञाता दश १८
 युजानो हरिता रथे भूरि त्वष्टेह राजति ।
 को विश्वाहा द्विषतः पक्ष आमत उतासीनेषु सुरिषु १९
 अगव्यूति क्षेत्रमार्गन्म देवा उर्वी सती भूमिरंभूरणामृत ।
 बृहस्पते प्र चिकित्सा गर्विष्ठा-विधा सते जरित्र इन्द्र पन्थाम् २० [३३]

दिवेदिवे सहशीरन्यमधं कृष्णा असेध्वपु सध्नो जाः ।
 अहन् दासा वृषभो वस्नयन्तो-दमजे वृषिन् शम्बरं च २१
 प्रस्तोक इक्षु राधमस्त इन्द्र दश कोशपीर्दश वाजिनोऽवात् ।
 दिवोदासादतिधिग्वस्य राधः शम्बरं वसु प्रत्यग्रभीष्म २२
 दशाश्वान् दश कोशान् दश वज्राधिभोजना ।
 दशो हिरण्यपिण्डान् दिवोदासादसानिषम २३
 दश रथान् प्रष्टिमतः ज्ञानं गा अर्धवभ्यः । अश्वथः पाश्वेऽदात् २४
 महि राधो विश्वजन्यं दधानान् भरद्वाजान् त्साञ्जुषो अश्व्यवष्ट २५ [३४]

वनस्पते वीङ्मो हि भूया अस्मत्सत्त्वा प्रतरणः सुवीरः ।
 गोभिः सन्नद्धो असि वीळयस्वा-ऽऽस्थाता तं जयतु जेत्वानि २६
 विवस्पृधिष्याः पर्योज उद्धृतं वनस्पतिभ्यः पर्यामृतं सहः ।
 अपामोजमानं परि गोमिरावृतं-मिन्द्रस्य वज्रं हविषा रथं यज २७ (४७७)

इन्द्रस्य वज्रो मरुतामनीकं मित्रस्य गर्भो वरुणस्य नारिः ।	
सेमा नो हव्यदाति जुषाणो देवं रथं प्रति हव्या गुमाय	२८
उप श्वासय पृथिवीमृतं छां पुरुत्रा तं मनुतां विष्टितं जमत ।	
स दुन्दुभे सज्जुरिन्द्रेण कुवे—कुराद् दधीयो अपं सेधं झञ्जुन्	२९
आ कन्द्य बलमोजो न आ धा निः प्तिनिहि दुरिता बार्धमानः ।	
अपं प्रोथ दुन्दुभे वृक्षुना इत इन्द्रस्य मुष्टिरसि बीळर्यस्य	३०
आमूरजं प्रत्यावर्तिधेमाः केतुमद् दुन्दुमिवीवदीति ।	
समम्बेपर्णाश्चरन्ति नो नरो ऽस्माकमिन्द्र रथिनो जयन्तु	३१ [३५] (४८१)

[भद्रयोऽध्यायः ॥८॥ व० १-३०]

(४८)

२९ शंयुर्बाह्वस्यः (सृजयाणिः) । १-१० मञ्जिः ११-१५, २०-२१ मरुतः (१३-१५ लिङ्गाका वा), १६-१९ पृथ्वी, २० द्यावाभूमौ वा पृथिवी । प्रगाथाः= (१, ३ वृद्धती; २, ४ सतोवृद्धती; ५ वृद्धती, ६ महासतोवृद्धती; ७ महावृद्धती, ८ महासतोवृद्धती; ९ वृद्धती, १० सतोवृद्धती; ११ ककुप्, १२ सतोवृद्धती), १३ पुरउष्णिक्, १४ वृद्धती, १५ अतिजगती, १६ ककुप्, १७ सतोवृद्धती, १८ पुरउष्णिक्, १९-२० वृद्धती, २१ महावृद्धती यवमध्या, २२ अनुष्टुप् ।

यज्ञायज्ञा यो अग्रये गिरागिरा च वक्षसे । प्रपं वयममृतं जातवक्षसं प्रियं मित्रं न शंसिषम् ।

ऊर्जो नपातं स हिनायमस्मयु—दीडोम हव्यदातय ।

भुवद् वाजेष्वाविता भुवद् वृध उत ज्ञाता तनुनाम्

२

वृषा ह्यग्निं अजरो महान् विमास्यर्षिर्वा ।

अजंश्रेण शोचिषा शोछुचच्छुचे सुवीतिमिः सु वीदिहि

३

महो वेवान् यजसि यक्ष्यानुवक् तव कत्वातं वृंसना ।

अर्वाचः सीं कृणुग्रामेऽवसे रास्व वाजोत वंसव

४

यमापो अद्रयो वना गर्भमृतस्य विप्रेति ।

सहसा यो मथितो जार्यते नृभिः पृथिव्या अधि मानवि

५ [१]

आ यः एषो भानूना रोवृसी उमे धुमेन धावते विवि ।

तिरस्तमो वृहश ऊर्ध्वास्वा इयावास्वरूपो वृषा इयावा अरुषो वृषा ६

वृहज्जिग्मे अर्चिभिः शुक्रेण देव शोचिषा ।

मरुजाजि समिधानो यविष्ठ्य रेवकः शुक्र वीदिहि द्युमत पावक वीदिहि ७

विश्वासां गृहपतिविशामसि त्वमग्ने मानुषीणाम् ।

ज्ञातं पूर्वमिदं विष्ट पाद्वहंसः समेन्द्रां ज्ञातं हिमाः स्तोतृभ्यो ये च वक्षति ८ (४८१)

त्वं नन्विषन्न ऊत्या वसो राधांसि चोदय ।

अस्य गायस्त्वमग्ने रथीरसि विदा गाधं तुचे तु नः

९

परिं तोकं तनयं पतुमिह मर्धधैरप्रयुत्वभिः ।

अग्ने हेळांसि देव्या युयोधि नो ऽध्वानि ह्वरांसि च

१० [२]

आ सखायः सवर्दुधां धेनुमजध्वमुप नव्यसा वचः । सूजध्वमनपस्फुराम् ११

या शर्धांय मारुताय स्वभानवे श्रवोऽमृत्यु धुक्षत । या मृच्छीके मरुतां तुराणां या सुज्ञैरेष्यावरी १२

भ्रद्राजायाव धुक्षत द्विता । धेनुं च विश्वदोहस मिषं च विश्वभोजसम् १३

तं व इन्द्रं न सुक्रतुं वरुणमिव मायिनम् । अर्यमणं न मन्द्रं सुप्रभोजसं विष्णुं न स्तुष आदिशे १४

त्वेपं शर्धो न मारुतं तुविष्वप्यनर्वाणं पूषणं सं यथा ज्ञता ।

सं सहस्रा कारिपञ्चर्षणिभ्य आ विरिगूळहा वभू करन् सुवेदा नो वसू करन् १५

आ मा पूषन्पुं द्रव शंसिपं नु ते अपिकृणं आघृणे । अघा अर्यो अरातयः १६ [३]

मा काकुम्भीरमुद वृहो वनस्पति मशस्तीर्वि हि नीनशः ।

मोत सूरौ अह एवा च न ग्रीवा आदर्धते वेः

१७

हृतेरिव तेऽवुकर्मस्तु सस्यम । अच्छिद्रस्य दधन्वतः सपूर्णस्य दधन्वतः १८

परो हि मर्त्यैरसि समो देवैरुत श्रिया । अभि स्यः पूषन् पृतनासु नस्त्वमवा नूनं यथा पुरा १९

वामी वामस्य धूतयः प्रणीतिरस्तु सुनृता । देवस्य वा मरुतो मर्त्यस्य वे जानस्य प्रयज्यवः २०

सद्यश्चिद यस्य चकूतिः परि द्यां देवो नेति सूर्यः ।

त्वेपं शवो दधिरे नाम यज्ञियं मरुतो वृत्रहं शवो ज्येष्ठं वृत्रहं शवः २१

सकृद्ध द्यौरजायत सकृद् भूमिर्जायत । पृथ्व्यां दुग्धं सकृत् पयस्तवृन्यो नानु जायते २२ [४]

(४९)

(५०१)

१५ कजिश्वा भारद्वाजः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, १५ शकरी ।

स्तुषे जने सुव्रतं नव्यसीभिर्गीर्भिमित्रावरुणा मुम्यन्ता ।

त आ गमन्तु त इह श्रुवन्तु मृक्षत्रामा वरुणा मित्रो अग्निः

१

विशोर्विश ईड्यमध्वेऽप्यहंसक्रतुमरतिं युवयोः ।

त्रिवः शिशुं सहमः सनुमग्निं यजस्य केतुमरुषं यजध्वे

२

अरुपस्य दक्षितग विरुपं मृताभेग्या पिपिडां सुतां अन्या ।

मिथस्तुरा विचरन्ती पावके मन्म श्रुतं नक्षत क्रच्यमाने

३

(५०६)

प्र वायुमच्छा बृहती मनीषा बृहद्वयि विश्ववारं रथपाम् ।
 द्युतधामा नियुतः पत्यमानः कविः कविर्मियक्षसि प्रयज्यो ४
 स मे वपुश्छदयकृम्बिनोर्यो रथो विरुक्मान् मनसा युजानः ।
 येन नरा नासत्येषयधैर्वर्तिर्याथस्तनयाय त्वमेव च ५ [५]

पर्यन्यवाता वृषभा पृथिव्याः पुरीषाणि जिन्वन्तमर्ज्यानि ।
 सत्यंभुतः कवयो यस्य गीर्भिर्जंगतः स्थातृजगदा कृणुध्वम् । ६
 पावीरवी कन्या चित्रायुः सरंस्वती वीरपत्नी धिर्यं धात ।
 ग्रामिगच्छिदं शरणं सजोषां दुराधर्यं गृणते शर्मं यंसत् ७
 पथस्पथः परंपतिं वचस्या कार्भेन कृतो अभ्यान्लृकम् ।
 स नो रासच्छरुधश्चन्द्राग्रा धिर्यंधियं सीषधाति प्र पूषा ८
 प्रथममार्जं यशसं वयोधां सुपाणिं कुवं सुगर्भस्तिष्ठृभ्वम् ।
 होतां यक्षद् यजतं पस्त्यानां मग्निस्त्वष्टरं सुहवं विभावां ९
 भुवनस्य पितरं गीर्भिरामी रुद्रं विषां वधयां रुद्रमन्को ।
 बृहन्तमृष्यमजरं सुषुप्तं मृधंग्रधुवेम कविनेषितासः १० [६]

आ युवानः कवयो यज्ञियासो मरुतो गन्त गृणतो वरस्याम् ।
 अचित्रं चिद्धि जिन्वन्था वृधन्तं कृथा नक्षन्तो नरो अङ्गिरस्वत ११
 प्र वीराय प्र तवसे तुरायाऽजां युथेवं पशुराक्षिरम्भम् ।
 स पिस्पृशति तन्विं भुतस्य स्मृभिर्न नाकं वचनस्य विपः १२
 यो रजोसि विममे पार्थिवाणि त्रिश्चिद् विष्णुर्मनवे बाधिताय ।
 तस्य ते शर्मन्नुपबृधमानि राया मवेम तन्वाऽं तनां च १३
 तक्षोऽर्हिर्बुध्र्यो अङ्गिरकैस्तत् पर्वतस्तत् सविता चनो धात ।
 तदोषधीमिरमि रातिषाचो भगः पुरंधिर्जिन्वतु प्र राये १४
 नू नो श्रियं रथ्यं चर्षणिषां पुरुवीरं मह क्रतस्य गोपाम् ।
 क्षर्यं वाताजरं येन जनान् त्पृषो अवैवीरभि च क्रमाम विश्वा अवैवीरभ्यऽश्रवां १५ [७] ५१८)

(५०)

[पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० ५०-६१]

१५ ऋजिष्वा भारद्वाजः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

कुवे वो वृषीमर्धिति नमोभिर्मृच्छीकाय वरुणं मित्रमग्निम् ।
 अग्निक्षत्रमर्धवर्णं सुकोवं ज्ञातृन् देवान् त्सवितारं भगं च १ (५१९)

सुज्योतिषः सूर्यं दक्षपितृ-ननागास्त्वे सुमहो वीहि देवान् ।
 क्षिजन्मानो य ऋतसायः सत्याः स्वर्धन्तो यजता अग्निजिह्वाः २
 उत द्यावापृथिवी क्षत्रमुरु बृहद् रोदसी शरणं सुषुम्ने ।
 महस्करथो वरिवो यथा नो ऽस्मे क्षयाय धिषणे अनेहः ३
 आ नो रुद्रस्य सुनवो नमन्ता मद्या हृतासो वसवोऽधृष्टाः ।
 यधीमर्मे महति वा हितासो बाधे मरुतो अह्नाम देवान् ४
 मिम्यक्ष येषु रोदसी नु देवी सिषेक्ति पूषा अभ्यर्धयज्वा ।
 बुत्वा हवँ मरुतो यद्ध याथ भूमा रेजन्ते अध्वनि प्रविकि ५ [८]

अग्निं त्यं वीरं गिर्वेणसमर्चन्तं ब्रह्मणा जरितनेवेन ।
 मषादिह्वयमुपं च स्तवानो रासद् वाजो उर्प महो गृणानः ६
 जोषानमापो मानुषीरमुक्तं धातं तोकाय तनयाय शं योः ।
 युषं हि ष्ठा मिषजो मानुतमा विश्वस्य स्थातुर्जगतो जनित्रीः ७
 आ नो देवः संविता त्रायमाणो हिरण्यपाणिर्यजतो जगम्यात् ।
 यो दक्षर्षो उषसो न प्रतीकं व्युणुते वाशुपे वार्योणि ८
 उत त्वं सुनो सहसो नो अद्या देवाँ अम्मिन्नध्वं ववृत्याः ।
 स्वाग्रहं ते सवृमिद् रातो तव स्यामग्नेऽवसा सुवीरः ९
 उत त्वा मे हवमा जगम्यातं नासत्या धीमिषुवमङ्ग विप्र ।
 अग्निं न महस्तमसोऽमुमुक्तं तूषतं नरा कुरितादुमीकं १० [९]

ते नो रायो द्युमतो वाजवतो वृता ॥ भूत नुवतः पुरुक्षोः ।
 वृशस्वन्तो विव्याः पार्थिवासो गोजाता अप्या मृळता च देवाः ११
 ते नो रुद्रः सरस्वती सजोषा मीळहृष्मन्तो विष्णुर्मृळन्तु वायुः ।
 ऋमुक्षा वाजो द्वेयो विधाता पर्जन्यावाता पिप्यतामिषं नः १२
 उत स्य देवः संविता भगो नो ऽपा नपादवतु दानु परिः ।
 त्वष्टा देवेभिर्जनिमिः सजोषा द्यौर्देवेभिः पृथिवी संमुद्रेः १३
 उत नोऽर्हिर्बुधयः शृणो त्वज एकपात पृथिवी संमुद्रः ।
 विश्वं देवा क्रतावृषां हवानाः स्तुता मन्त्राः कविशस्ता अचन्तु १४
 एषा नपातो मम तस्य धीमि मरद्वाजा अभ्यर्धन्त्यकैः ।
 आ हृतासो वसवोऽधृष्टा विश्वे स्तुतासो भूता यजत्राः १५ [१०] (५११)

(५१)

१६ ऋजिष्वा भारद्वाजः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, १३-१५ उष्णिक्, १६ अनुष्टुप् ।

उदु त्यञ्चक्षुर्महिं मित्रयोरोँ एतिं म्रियं वरुणयोरद्वधम् ।
 ऋतस्य शुचिं दर्शतमनीकं रुक्मो न द्विष उदिता व्यधौत १
 वेदु यक्षीणि विदधान्येषां देवानां जन्म सनुतरा च विषः ।
 ऋजु मर्तेषु वृजिना च पश्यन्ममि चष्टे सूरौ अयं एवान् २
 स्नुष उ वो मह ऋतस्य गोपा नर्विति मित्रं वरुणं सुजातान् ।
 अर्यमणं भगमद्वधधीती नच्छा वोचे सधन्यः पावकान् ३
 विशादसः सत्यतीरद्वधान् महो राज्ञः सुवसनस्य व्रातृन् ।
 यूतः सुक्षत्रान् क्षयतो द्विषो नृ नोद्विन्यान् घाम्यद्वितिं वुषोषु ४
 द्यौर्द्विषितः पृथिवि मातरधुग्मं भ्रातर्वसवो मूळतां नः ।
 विश्वं आदित्या अदिते सजोषा अस्मभ्यं शर्मं बहुलं वि यन्त ५ [११]

मा नो वृकाय वृक्यं समस्मा अघायते रीरधता यजत्राः ।
 यूयं हि प्ठा रथ्यो नस्तनुनां यूयं वृक्षस्य वचसो बभूव ६
 मा व एनो अन्यकृतं भुजेम मा तत् कर्म वसवो यश्चर्यध्वे ।
 विश्वस्य हि क्षयं विश्वदेवाः स्वयं निपुस्तन्वं रीरिषीष्ट ७
 नम इषुग्रं नम आ विवासे नमो दाधार पृथिवीमुत द्याम् ।
 नमो देवेभ्यो नम ईश एषा कृतं चिदेनो नमसा विवासे ८
 ऋतस्य वो रथ्यः पुतवृक्षा नूतस्य पस्त्यसवो अद्वधान् ।
 तौ आ नमोभिरुचक्षसो नृन् विश्वान् आ नमि महो यजत्राः ९
 ते हि श्रेष्ठवर्चस्तस्म उ नस्तिरो विश्वानि दुरिता नयन्ति ।
 सुक्षत्रास्तो वरुणो मित्रो अग्नि-ऋतधीतयो वक्मराजसत्याः १० [१२]

ते न इन्द्रः पृथिवी क्षामं बर्धन् पूषा भगो अद्वितिः पञ्च जनाः ।
 सुशर्मोणः स्वर्चसः सुनीधा भवन्तु नः सुत्रात्रासः सुगोपाः ११
 नृ सुधानं त्रिष्यं नंशि देवा भारद्वाजः सुमतिं याति होता ।
 आस्तानेमिर्यजमानो मियेधे देवानां जन्म वसुधुध्वन् १२

अप त्वं वृजिनं रिपुं स्तेनमग्निं वराध्वम् । वृषिष्ठमस्य सत्यते कुषी सुगम् १३

(५४६)

ग्रवाणः सोम नो हि कं सस्त्वित्यायवावशुः । जही न्यत्रिणिं पणिं वृको हि षः १४
युयं हि ष्ठा सुगानव इन्द्रज्येष्ठा अभिद्यवः । कर्ता नो अध्वजा सुगं गोपा अमा १५
अपि पन्थामगन्महि स्वस्तिगामनेहसम् । येन विश्वाः परि द्विषो वृणक्ति विन्दते वसु १६ [१३]
(५१)

१७ ऋजिश्वा भारद्वाजः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, ७-१२ गायत्री, १४ जगती ।

न तद् विवा न पृथिव्यानु मन्यं न यज्ञेन नोत शमीभिगमिः ।
उज्जन्तु तं सुभ्वः पर्वतासो नि हीयतामतिघ्राजस्यं यष्टा १
अतिं वा यो मरुतो मन्यते नो ब्रह्म वा यः क्रियमाणं निनिन्त्साम् ।
तपुषि तस्मै वृजिनानि सन्तु ब्रह्मद्विषममि तं शोचतु द्यौः २
किमङ्ग त्वा ब्रह्मणः सोम गोपां किमङ्ग त्वाहुरमिशस्तिपां नः ।
किमङ्ग नः पश्यसि निद्यमानान् ब्रह्मद्विष तपुषि हेतिमस्य ३
अवन्तु मामुषसो जायमाना अवन्तु मा सिन्धवः पिन्वमानाः ।
अवन्तु मा पर्वतासो ध्रुवासो ऽवन्तु मा पितरो वेवहूतो ४
विश्वदानीं सुमनसः स्याम पश्येम नु सूर्यमुच्चरन्तम् ।
तथा कर्द वसुपतिर्वसूनां देवा ओहानोऽवसागमिष्ठः ५ [१४]

इन्द्रो नेदिष्ठमवसागमिष्ठः सरस्वती सिन्धुभिः पिन्वमाना ।
पर्जन्यो न ओषधीभिर्मयोभुरग्निः सुशंसः सुहवः पितरं ६
विश्वे देवास आ गतं शृणुता म इमं हवम । एवं बर्हिनिं पीदत ७
यो वो देवा घृतस्नुना हव्येन प्रतिभूषति । तं विश्व उषं गच्छथ ८
उषं नः सूनवो गिरः शृण्वन्वमृतस्य ये । सुमूलीका मवन्तु नः ९
विश्वे देवा कृतावधं क्रतुभिर्हवन्भुतः । जुषन्तां युज्यं पर्यः १० [१५]

स्तोत्रमिन्द्रो मरुद्वृणस्त्वष्टमान् मित्रो अर्यमा । इमा हव्या जुषन्त नः ११
इमं नो अग्ने अध्वरं हातव्युनशो यज । चिकित्वान् वैष्यं जनम् १२
विश्वे देवाः शृणुतेमं हवं मे ये अन्तरिक्षे य उप द्यवि ष्ठ ।
ये अग्निजिह्वा उत वा यजत्रा आसद्यास्मिन् बर्हिषि मादयध्वम् १३
विश्वे देवा मम शृण्वन्तु यज्ञिया उमे रोदसी अपां नपाच्छ मन्यं ।
मा वो वचांसि पचिचक्ष्याणि वोचं सुमेध्विद् वो अन्तमा मयेम १४ (५६३)

ये के च जमा महिनो अहिमाया विवो जजिरे अपां सुधस्थे ।

ते अस्मभ्यमिषये विश्वमायुः क्षपं उक्षा वरिवस्यन्तु देवाः १५

अग्नीषर्जन्यावर्बतं धियं मे ऽस्मिन् हव्यं सुहवा सुष्टुति नः ।

इळामन्यो जनयद् गर्भमन्यः प्रजावतीरिष आ धत्तमस्मे १६

स्तीर्णे बर्हिषि समिधाने अग्नौ सुक्तेन महा नमसा विवासे ।

अस्मिन् नो अद्य विदथे यजत्रा विश्वे देवा हविषि मादयध्वम् १७ [१६] (५६६)

(५३)

१० बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । पूषा । गायत्री, ८ अनुष्टुप् ।

वयमु त्वा पथस्पते रथं न वार्जसातये । धिये पूषन्नयुजमहि १

अभि नो नयं वसु वीरं प्रयतवक्षिणम् । वामं गृहपतिं नय २

अर्वित्सन्तं चिदाधृणे पूषन् दानाय चोदय । पणेश्चिद् वि ब्रूया मनः ३

वि पथो वार्जसातये चिनुहि विमृधो जहि । सार्धन्तामुग्र नो धियः ४

परिं तुन्धि पणीना—मारया हृदया कवे । अथेमस्मभ्यं रन्धय ५ [१७]

वि पूषन्नारया तुद पणेरिच्छ हृदि प्रियम् । अथेमस्मभ्यं रन्धय ६

आ रिख किकिरा कृणु पणीनां हृदया कवे । अथेमस्मभ्यं रन्धय ७

यां पूषन् ब्रह्मचोर्दनी—मारां बिभर्ष्याधृणे । तयां समस्य हृदय—मा रिख किकिरा कृणु ८

या ते अप्ठ्ठा गोओपशा ऽऽधृणे पशुसार्धनी । तस्यांस्ते सुन्नमीमहे ९

उत नो गोषणिं धियं—मश्वसां वाजसामृत । नृवत कृणुहि वीतये १० [१८] (४७६)

(५४)

१० बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । पूषा । गायत्री ।

सं पूषन् विवुषां नय यो अञ्जसानुशासति । य एवेदमिति ब्रवत १

समु पूष्णा गमेमहि यो गृह्णां अभिशासति । इम एवेति च ब्रवत २

पूष्णश्चक्रं न रिप्यति न कोशोऽव पद्यते । नो अंस्य व्यथते पविः ३

यो अस्मे हविषाविधु—न्न तं पूषार्पि मृष्यते । प्रथमो विन्दते वसु ४

पूषा गा अन्वेतु नः पूषा रक्षत्वर्बतः । पूषा वार्जं सनोतु नः ५ [१९]

पूषन्ननु प्र गा हृदि यजमानस्य सुन्वतः । अस्माकं स्तुवतामुत ६

(५८१)

माकिर्नेगन्माकीं रिषन्माकीं सं शारि केवटे । अधारिष्टामिरा गंहि	७
शुण्वन्तं पूषणं वयं मिर्यमनष्टवेदसम् । ईशानं राय ईमहे	८
पूषन् तव व्रते वयं न रिष्येम कदा चन । स्तोतारंस्त इह स्मसि	९
परि पूषा परस्तान्वस्तं दधातु दक्षिणम् । पुनर्नो नष्टमार्जनु	१० [२०] (५८६)

(५५)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । पूषा । गायत्री ।

एहि वां विमुचो नपादाधुणे मं संचावहे । रथीकृतस्य नो भव	१
रथीतमं कपर्दिनमीशानं राधसो महः । रायः सखायमीमहे	२
रायो धारास्याधुणे वसो राशिरंजाश्व । धीवतोधीवतः सखा	३
पूषणं न्वृजाश्वमुप स्तोषाम वाजिनम् । स्वमुर्यो जार उच्यते	४
मातुर्दिधिवुर्मबवं स्वसुर्जारः शृणोतु नः । भ्रातेन्द्रस्य सखा मम	५
आजासः पूषणं रथे निशृम्भास्ते जैनभियम् । देवं वहन्तु बिभ्रतः	६ [२१] (५९२)

(५६)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । पूषा । गायत्री, ६ अनुष्टुप् ।

य एनमादिदैशति करम्भादिति पूषणम् । न तेन देव आदिशे	१
उत या स रथीतमः सख्या सत्यतिपुंजा । इन्द्रो वृत्राणि जिघ्रते	२
उतादः परुषे गवि सुरश्चक्रं हिरण्यर्यम् । न्यैरयद् रथीतमः	३
यदृद्य त्वां पुरुहूत ब्रवाम दस मन्तुमः । तत् सु नो मन्यं साधय	४
इमं च नो गवेर्षणं सातये सीषधो गुणम् । आरात् पूषन्नसि भुतः	५
आ ते स्वस्तिमीमहे आरेअंधामुपावसुम् । अद्या च सर्वतातये श्वश्वं सर्वतातये ६	

[२२] (५९८)

(५७)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रापूषणौ । गायत्री ।

इन्द्रा नु पूषणां वयं सख्यायं स्वस्तये । हवेम वाजसातये	१
सोममन्य उपासदृत पातवे चन्द्रोः सुतम् । करम्भमन्य ईच्छति	२
अजा अन्यस्य वङ्गयो हरी अन्यस्य संमृता । ताभ्यां वृत्राणि जिघ्रते	३
यदिन्द्रो अनयद् रितो महीरयो वृषन्तमः । तत्र पूषामवत सखा	४ (६०२)

तां पूष्णः सुमतिं वयं वृक्षस्य प्र वयामिव । इन्द्रस्य चा रंमामहे ५
उत् पूष्णं युवामहे ऽमीशूरिव सारथिः । मद्या इन्द्रं स्वस्तये ६ [२३] (६०४)

(५८)

४ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । पूषा । त्रिष्टुप्, २ जगती ।

शुक्रं ते अन्यद् यजतं ते अन्यद् विष्णुरूपे अहनी द्यौरिवासि ।
विश्वा हि माया अर्षसि स्वधावो भद्रा ते पूषस्त्रिह रातिरस्तु १
अजाश्वः पशुषा वाजपस्यो धियंजिन्वो भुवने विश्वे अर्षितः
अष्टां पूषा शिथिरामुद्धरीवृजत् संचक्षाणो भुवना देव ईयते २
यास्तं पूषन्नावो अन्तः संमुद्रे हिरण्यपीरन्तरिक्षे चरन्ति ।
तामिर्पासि वृत्त्यां सूर्यस्य कामेन कृतं भवं इच्छमानः ३
पूषा सुवन्धुर्दिव आ पृथिव्या इलस्पतिर्मधवा दृस्मधवाः ।
यं देवासो अददुः सूर्याये कामेन कृतं तवसं स्वश्रम ४ [२४] (६०८)

(५९)

१० बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्राग्नी । इहती, ७-१० अनुष्टुप् ।

प्र नु बोधा सुतेषु वा वीर्याई यानि चक्रथुः ।
हतासो वा पितरो देवर्षात्रव इन्द्राग्नी जीवधो युवम् १
बल्लिन्धा महिमा वा मिन्द्राग्नी पनिष्ठ आ ।
समानो वा जनिता भारतरा युवं युमाविहेहमातरा २
ओकिवासां सुते सवां अश्वो सती इवादने ।
इन्द्रा न्वग्नी अर्षस्तेह वज्रिणां वयं देवा हवामहे ३
य इन्द्राग्नी सुतेषु वा स्तवत् तेष्वृतावृधा ।
जोषवाकं वदतः पञ्चहोषिणा न देवा भ्रसर्थश्चन ४
इन्द्राग्नी को अस्य वां देवौ मर्तश्चिकेतति ।
विष्णो अश्वान् युयुजान ईयत एकः समान आ रथे ५ [२५]

इन्द्राग्नी अपाकियं पूर्वागात् पठतीभ्यः । हित्वी शिरो जिह्वया वाचदुश्चरत् त्रिंशत् पदा न्यक्रमीत् ६
इन्द्राग्नी आ हि तन्वते नरो धन्वानि बाह्वोः । मा नो अस्मिन् महाधने परां वक्तुं गर्विष्टिषु

७ (६१५)

इन्द्राग्नी तपन्ति मा ऽघा अर्यो अरातयः । अप द्वेषास्या कृतं जुपुतं सूर्यावधिं ८
 इन्द्राग्नी युवोरपि वसुं विव्यानि पार्थिवा । आ न इह प्र यच्छतं रयिं विश्वायुंपोषसम् ९
 इन्द्राग्नी उक्थवाहसा स्तोमेभिर्हवनभुता । विश्वाभिर्गीर्भिरा गंतमस्य सोमस्य पीतये १०
 [२६] (६१८)

(१०)

१५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्राग्नी । गायत्री; १-३, १३ ऋग्वेद, १४ बृहती, १५ अनुष्टुप् ।

अथर्धं वृत्रमुत संनोति वाजं मिन्द्रा यो अग्नी सहुरी सपत्यात ।
 इरज्यन्तां वसवस्यस्य भूरेः सहस्तमा सहसा वाजयन्तां १
 ता योधिष्टममि गा इन्द्र नूनं स्रपः स्वरुषसो अग्र ऊळ्हाः ।
 दिशः स्वरुषसं इन्द्र चित्रा अपो गा अग्ने युवसे नियुत्वा २
 आ वृत्रहणा वृत्रहभिः शुष्मे रिन्द्र यातं नमोभिरग्ने अवाक ।
 पुवं राधेभिरकवभिरिन्द्रा ऽग्ने अस्मं भवतमुत्तमेभिः ३
 ता हुवे ययोरीदं पमे विश्वं पुरा कृतम् । इन्द्राग्नी न मर्धतः ४
 उग्र्या विघनिना मृधं इन्द्राग्नी हवामहे । ता नो मृच्छात ईदृशं ५ [२७]

हतो वृत्राण्यार्या हतो दासानि सत्पती । हनो विश्वा अप द्विषः ६
 इन्द्राग्नी युवामिमेऽग्ने स्तोमां अनूपत । पिबतं शंभुवा सुतम् ७
 या वां सन्ति पुरुस्पृहो नियुतो वाशुषे नरा । इन्द्राग्नी ताभिरा गंतम् ८
 ताभिरा गच्छतं नरोपेदं सर्वनं सुतम् । इन्द्राग्नी सोमपीतये ९
 तमीळिष्व यो अर्चिषा वना विश्वा परिष्वजन्त । कृष्णा कृणोति जिह्वया १० [२८]

य इन्द्र आविधासति सुन्नमिन्द्रस्य मर्त्यः । युष्मायं सुतरां अपः ११
 ता नो वाजवतीरिषं आशून् पिपृतमर्वतः । इन्द्रमग्निं च वोळ्हेवे १२
 उमा वामिन्द्राग्नी आहुवध्यां उमा राधसः सह मातृयध्वं ।
 उमा वृतातारविषां रयीणां मुमा वाजस्य सातये हुवे वाम १३
 आ नो गर्व्येभिररुर्व्यैर्वमव्यैर्दरुप गच्छतम् ।
 सखायो नुवौ सख्यायं शंभुर्वेन्द्राग्नी ता हवामहे १४

इन्द्राग्नी शृणुतं हवं यजमानस्य सुन्यतः । वीतं हव्यान्या गंतं पिबतं सोम्यं मधुं १५

[२९] (५१९)

(६१)

१४ बाहस्पत्यो भरद्वाजः । सरस्वती । गायत्री, १-३, १३ जगती; १४ त्रिष्टुप् ।

इयमववाद् रभसमृणच्युतं दिवोदासं वध्यश्वायं वृशुषे ।

या शश्वन्तमाचखादावसं पणि ता ते द्वात्राणि तविषा सरस्वति ?

इयं शुष्मेभिर्बिसखा इषारुजत सानुं गिरीणां तविषेभिर्हृमिभिः ।

पारावतग्रीमवसे सुवृक्षितामिः सरस्वतीमा विवासेम धीतिभिः २

सरस्वति वेवानिवो नि बर्हय प्रजां विश्वस्य वृस्यस्य मापिनः ।

उत क्षितिम्योऽवनीरविन्दो विषमेम्यो अस्त्रवा वाजिनीवति ३

प्र णो वृषी सरस्वती वाजेभिर्वाजिनीवती । धीनामवित्र्यवतु ४

यस्त्वा देवि सरस्वत्युपहृते धने हिते । इन्द्रं न वृत्रतूर्ये ५ [३०]

त्वं देवि सरस्वत्यवा वाजेषु वाजिनि । रदां पुषेवं नः सनिम् ६

उत स्या नः सरस्वती घोरा हिरण्यवर्तनिः । वृत्रग्री वष्टि मुष्टुतिम ७

यस्या अनन्तो अहंत स्त्वेषश्चरिष्णुरणवः । अमश्चरति रोरुवत ८

सा नो विश्वा अति द्विषः स्वमृग्या कृतावरी । अतन्नहेव सूर्यः ९

उत नः प्रिया प्रियासु सप्तसंसा सुजुष्टा । सरस्वती स्तोम्या भूत १० [३१]

आपवृषी पार्थिवा न्युर रजो अन्तरिक्षम् । सरस्वती निदम्पातु ११

त्रिषधस्थां सप्तधातुः पञ्च जाता वर्धयन्ती । वाजेवाजे हव्या मृत १२

प्र या महिष्वा महिनासु चेकितं युष्मेभिर्न्या अपमामपस्तमा ।

रथं इव बृहती विम्बने कृतो पस्तुत्यां चिकितुषा सरस्वती १३

सरस्वत्यमि नो नेषि वस्यो मापं स्फुरीः पर्यसा मा न आ धक् ।

जुषस्व नः सख्या देह्यां च मा त्वत् क्षेत्राण्यरेणानि गन्म १४ [३२] (६४७)

॥ इति ऋतुर्योऽष्टकः ॥ १ ॥

॥ अथ पञ्चमोऽष्टकः ॥ ५ ॥

[प्रथमोऽध्यायः ॥१॥ व० १-२७]

(६१)

[षष्ठोऽनुवाकः ॥६॥ सू० ६१-७५]

११ बाहस्पत्यो भरद्वाजः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

स्तुषे नरा विवो अस्य प्रसन्ताः । अश्विनां हृते जरमाणो अर्कैः ।

या सद्य उक्ता ऋषि ज्यो अन्तान् युयुषतः पर्युक् वरांसि १

ता यज्ञमा शुचिभिश्चक्रमाणा रथस्य भानुं करुचू रजोभिः ।

पुक् वरांस्यमिता मिमानाः । ऽपो धन्वान्यति याथो अजान् २ (६४९)

ता ह त्वद् वर्तिर्यद्वर्धमुञ्चेत्था विर्य ऊहयुः शश्वद्वर्धैः ।
मनोजवेभिरिषिरेः शयध्वे परि वधधिर्दृशुषो मर्त्यस्य ३
ता नव्यसो जरमाणस्य मन्मोषं भूषतो युयुजानसंसी ।
शुभं वृक्षमिषमूर्जं वहन्ता होता यक्षत् प्रजो अभ्यगुधाना ४
ता वल्गू वृक्षा पुरुशाकतमा प्रजा नव्यसा वचसा विवासे ।
या शंसते स्तुवते शंभविष्ठा बभूवतुर्गृणते चित्रराती ५ [१]

ता भुज्युं विमिरन्त्यः संमुद्रात् तुग्रस्य सनुमहधु रजोभिः ।
अरेणभिर्योजनेभिर्मुजन्ता पतत्रिभिरर्णसो निरुपस्थात् ६
वि जयुषा रध्या यातमाद्रिं भुतं हवं वृषणा वधिमत्याः ।
दृशस्यन्ता शयध्वे पिप्यधुर्गा मिति व्यवाना सुमतिं भुरण्यू ७
यद् रोदसी प्रविषो अस्ति भूमा हेळो देवानामुत मर्त्यजा ।
तदादित्या वसवो रुद्रियासो रक्षोयुजे तपुर्घं दधात ८
य ई राजानावुत्था विवध्वद् रजसो मित्रो वरुणश्चिकेतत् ।
गम्भीराय रक्षसे हेतिमस्य द्रोघाय चिद् वचंस आनवाय ९
अन्तरिक्षचक्रैस्तनयाय वर्तिर्धूमता यातं नुवता रथेन ।
सनुत्येन त्यजसा मर्त्यस्य वनुष्यतामपि शीर्षा ववुक्तम १०
आ परमाभिरुत मध्यमामि निरुद्धिर्यातमवमामिरवाक् ।
इच्छहस्य चिद् गोमतो वि वृजस्य कुरो वर्त गृणते चित्रराती ११ [२] (६५८)

(६३)

११ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अभिनौ । त्रिष्टुप्, १ विराट्, ११ एकपदा त्रिष्टुप् ।

क। त्या वल्गू पुरुकृताद्य कृतो न स्तोमोऽविदुष्मन्सवान् ।
आ यो अर्वाङ्गासत्या वधर्त प्रेष्ठा ह्यसंथो अस्य मन्मन् १
अरं मे गन्तं हवनायास्मै गृणाना यथा पिबांधो अन्धः ।
परि ह त्वद् वर्तिर्याधो रिषो न यत् परो नान्तरस्तुत्यात् २
अकारि वामन्धसो वरीमन्नस्तारि बर्हिः सुपायणतमम् ।
उत्तानहस्तो युवयुर्वचन्दा ऽऽ बां नक्षन्तो अद्रय आञ्ज ३ (६६१)

ऊर्ध्वो वामगिरिध्वरेष्वस्थान्	प्र रातिरेति जृणिनीं कृताचीं ।	
प्र होता गृत्तमना उराणो	ऽयुक्तं यो नामन्त्या हवीमन्	४
अधि भिये दुहिता सूर्यस्य	रथं तस्थौ पुरुभुजा शतोरितिम् ।	
प्र मायामिमांयिना भूतमत्र	नरां नृत् जनिमन् यजियांनाम	५ [३]
युवं श्रीमिर्वज्ञतामिरामिः	शुभे पुष्टिमृहधुः सूर्यायाः ।	
प्र वां वयो वपुषेऽनुं पत्नन्	नक्षद वाणी सुदुता धिषण्या वाम	६
आ वां वयोऽश्वसो वहिष्ठा	अभि प्रयो नासन्त्या वहन्तु ।	
प्र वां रथो मनोजबा असर्जी	वः पूक्ष इषिधो अनु पूर्वीः	७
पुरु हि वां पुरुभुजा वृष्णं	धेनुं नृ इषं पिन्वतमसक्राम् ।	
स्तुतश्च वां माध्वी सुदुतिश्च	रसाश्च ये वामनुं गतिमग्मन्	८
उत मं क्रुञ्चे पुरयस्य रध्वी	सुमीळ्हे शतं वेरुके चं पक्ता ।	
शाण्डो दाक्षिणिनः स्मर्द्धिटीन्	दशं वशासो अभिषाचं क्रुष्वान्	९
सं वां शता नासन्त्या सहस्रा	ऽश्वानां पुरुपन्थां गिरे दातृ ।	
भरद्वाजाय वीर नू गिरे वां	ऋता रक्षसि पुरुदंससा स्युः	१०
आ वां सुभे वरिमन्त्सुरिभिः	प्याम	११ [४] (६६९)

(६४)

६ भार्गस्पत्यो भरद्वाजः । उवाच । त्रिष्टुप ।

उदुं धिय उषसो रोचमाना	अस्थूरपां नोमयो रुशन्तः ।	
कुणोति बिम्बां सुपथा सुगा	न्यमूदु वस्वी दक्षिणा मघोनीं	१
मद्रा ददृक्ष उषिया वि मा	स्युत् ते शोचिर्मानवो द्यामपत्नन् ।	
आबिर्वक्षः कृणुषे शुभममानो	चो देवि रोचमाना महोभिः	२
वहन्ति सीमरुणासो रुशन्तो	गावः सुभर्गामुषिया प्रधानाम् ।	
अपेजते सूरौ अत्नेष्व शत्रून्	बाधते तमो अजिरो न वोळ्हा	३
सुगोत ते सुपथा पथंते	प्ववाते अपस्तरसि स्वभानो ।	
सा न आ बह पृथुयामध्रुव्ये	रयिं दिवो दुहितरिष्यधै	४
सा बह योक्षमिरवातो	चो वरं वहसि जोषमनु ।	
त्वं दिवो दुहितया हं देवी	पूर्ववृती मंहना दशता मूः	५ (६७४)

उत् ते वर्यश्चिद् वसतेरपत्तन् नरंश्च ये पितृभाजो ब्युष्टौ ।

अमा सते वहसि भूरि वाम—मुषो देवि द्वागुषे मर्त्याय

६ [५] (६७५)

(६५)

६ बार्हस्पत्या भरद्वाजः । उषाः । त्रिष्टुप् ।

एषा स्या नो दुहिता दिवोजाः क्षितीरुच्छन्ती मानुषीरजीगः ।

या भानुना रुशता राम्या—स्वज्ञापि तिरस्तमसश्चिद्वक्तून्

१

वि तद् यंपुररुणयुग्मिरश्वे—श्चित्रं भान्युषसश्चन्द्ररथाः ।

अग्रं यज्ञस्य बृहतो नयन्ती—र्वि ता बाधन्ते तम् ऊर्म्यायाः

२

श्रवो वाजमिषमूर्जं वहन्ती—नि द्वागुषं उपसां मर्त्याय ।

मघोर्नीर्विरक्त पत्यमाना—अवो धात विधत्ते रत्नमद्य

३

इदा हि वो विधत्ते रत्नमस्ती—दा वीरार्यं द्वागुषं उपासः ।

इदा विप्राय जर्तते यदुक्था—नि प्म मावते वहथा पुरा चित्

४

इदा हि तं उषो अद्रिसानां—गोत्रा गवामङ्गिरसो गृणन्ति ।

व्यर्केण बिभिवृद्धाणा च—सत्या नृणामभवद् देवहृतिः

५

उच्छा दिवो दुहितः प्रत्नवन्नो—भरद्वाजवद् विधत्ते मघानि ।

सुवीरं रपिं गृणते रिरीह्यु—रुगायमधि धत्ति श्रवो नः

६ [६] (६८१)

(६६)

११ बार्हस्पत्या भरद्वाजः । मरुतः । त्रिष्टुप् ।

वपुर्नु तच्चिकितुषे चिदस्तु—समानं नाम धेनु पत्यमानम् ।

मर्तेष्वन्यद् बृहसे पीपाय—सक्रच्छक्रं दुदुहे पृश्निरुधः

१

ये अग्रयो न शोर्गुचन्निधाना—द्विर्यत् त्रिमरुतो बाबृधन्त ।

अरेणवो हिरण्ययास एषां—साकं नृमणीः पौंस्यैमिश्र भुवन

२

रुद्रस्य ये मीळहुषः सन्ति पुत्रा—यांश्चो नु दाधृविर्मरुधे ।

विद हि माता महो मही पा—सेत पृश्निः सुव्वेदु गममाधात

३

न य इषन्ते जनुषोऽया न्वः—ऽन्तः सन्तोऽवद्यानि पुनानाः ।

निर्षदं दुहे शुचयोऽनु जोष—मनु श्रिया तन्वमुक्षमाणाः

४ (६८५)

मक्ष न येषु ब्रूहसे चिद्वया आ नाम धृष्णु मारुतं वर्धनाः ।	
न ये स्तौना अयासो मक्षा नू चित सुदानुरव यासदुद्यान	५ [७]
त इषुद्याः शर्वसा धृष्णुषेणा उमे युजन्त रोदसी सुमेके ।	
अध स्मैषु रोदसी स्वशोषे रामबानु तस्थौ न रोकः	६
अजेनो वा मरुतो यामो अस्व नृश्वश्चिद यमजत्यरथीः ।	
अनयसो अनभीक्षु रजस्तु वि रोदसी पृथ्या याति सार्धन	७
नास्य वर्ता न तरुता न्वस्ति मरुतो यमवथु वाजसाती ।	
तोके वा गोषु तर्नये यमसु स वृजं दतां पार्ये अषु द्योः	८
प्र चित्रमर्कं गृणते तुराय मारुताय स्वतवसे भरध्वम् ।	
ये सहांसि सहसा सहन्ते रजते अग्ने पृथिवी मस्वभ्यः	९
त्विषीमन्तो अध्वरस्येव विद्युत् तृषुर्यवसो जुहोऽ नग्नेः ।	
अर्चत्रयो धुन्यो न वीरा भ्राजजन्मानो मरुता अपृष्टाः	१०
तं वृधन्त मारुतं भ्राजदृष्टि रुद्रस्य सुनु हवसा विवासे ।	
विबः शर्धाय शुच्यो मनीषा गिरयो नाप उग्रा अस्पृधन्	११ [८] (६९१)

(६७)

११ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । मित्रावरुणी । त्रिष्टुप् ।

विश्वेषां वा सतां ज्येष्ठतमा गीर्मिमित्रावरुणा वावृधर्ध्व ।	
सं या रुमेव यमनुर्यमिष्टा द्वा जनों असमा बाहुभिः स्वैः	१
इयं मद वा प्र स्तुणीते मनीषो प मिया नमसा बर्हिस्छ ।	
यन्तं नो मित्रावरुणावधृष्टं छर्दियद वां वरुध्वं सुदानू	२
आ यात मित्रावरुणा सुशस्त्यु प मिया नमसा ह्यमाना ।	
सं यावन्तःस्थो अपसेव जनां ऋधीयतश्चिद यतथो महित्वा	३
अश्वा न या वाजिनां पूतबन्धू ऋता यद् गर्भमदितिर्मरध्वै ।	
प्र या महि महान्ता जार्यमाना घोरा मतीय रिपवे नि दीधः	४
विश्वे यद् वां मंहता मन्वमानाः क्षत्रं वेवांसो अर्धधुः सजोषाः ।	
परि यद् मूथो रोदसी चिद्वर्षी सन्ति स्पशो अर्धधासो अमूराः	५ [९]

ता हि क्षत्रं धारयेथि अनु द्यून् हृहेथे सानुमुपमादिव द्योः ।	
हृक्को नर्क्षत्र उत विश्ववेवो मूमिमातान् द्यां धासिनायोः	६ (६९८)

ता विप्रं धेधे जतरं पूजय्या आ बत सद्यः समुत्तमः पूजयन्ति ।	
न मुप्यन्ते युवतयोऽर्वाता वि यत् पयो विम्बजिन्वा भरन्ते	७
ता जिह्वा सक्रमेदं सुमेधा आ यद् वा सत्यो अरतिर्कृते भूत ।	
तद् वा महित्वं घृताम्नावस्तु युवं द्वाशुषे वि चयिष्टुमंहः	८
प्र यद् वा मित्रावरुणा स्पृधन् प्रिया धाम युवधिता मितन्ति ।	
न ये देवास ओहसा न मता अर्यज्ञसाधो अप्यो न पुत्राः	९
वि यद् वाचं कीस्तासो भरन्ते शंसन्ति के चिन्निषिधो मनाः ।	
आव वा ब्रवाम सत्यान्युक्था नर्किर्वेभिर्यतथो महित्वा	१०
अवोरिथा वा कृदिषो अभिष्टा युवोर्मित्रावरुणावस्क्रुधोयु ।	
अनु यद् गावः स्फुरानृजिप्यं धृष्णु यद् रणे वृषजं युनजन्	११ [१०] (७०१)

(६८)

११ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रावरुणौ । त्रिष्टुप्, १-१० जगती ।

भुष्टी वा यज्ञ उद्यतः सजोषा मनुष्यद वृक्तर्बहिषो यजध्वे ।	
आ य इन्द्रावरुणाविषे अद्य महे सुज्ञाय मह आषवर्तत	१
ता हि भेष्टा देवताता तुजा शूराणां शर्विष्ठा ता हि भूतम् ।	
मधोनां महिष्ठा तृविशुष्म क्रतेन वृत्रनरा सर्वसना	२
ता गृणीहि नमस्त्येभिः शूचैः सुज्जेभिरिन्द्रावरुणा चकाना ।	
वज्रेणान्यः शर्वसा हन्ति वृत्रं सिर्षस्त्यन्यो वृजनेषु विप्रः	३
ग्राश्च यज्ञरश्च वावुधन्त विम्बे देवासो नरां स्वगृताः ।	
प्रेम्य इन्द्रावरुणा महित्वा द्यौश्च पृथिवि भूतभुवी	४
स इत् सुदानुः स्वर्वा क्रतावेन्द्रा यो वा वरुण दाशति त्मन् ।	
वृषा स द्विषस्तेरेव दास्तान वंसद् रथि रथिवर्तश्च जनान्	५ [११]
यं युवं द्वास्वध्वराय देवा रथि धृत्यो वसुमन्तं पुरुक्षुम् ।	
अस्मे स इन्द्रावरुणवपि प्यात ऋ यो मनक्ति वनुषामशस्तीः	६
उत नः सुत्रात्रो देवर्गोपाः सूरिभ्य इन्द्रावरुणा रथिः प्यात ।	
वेषां शुष्मः घृतेनासु साह्वान प्र सद्यो द्युजा तिरते तनुरिः	७ (७१०)

नू न इन्द्रावरुणा गृणाना पूष्टं रषिं सौमवसायं देवा ।

इत्था गृणन्तो महिनस्य शर्धो ऽपो न नावा वृतिता तरेम

८

प्र सञ्जार्जे वृद्धते मम्म नु प्रियमर्षे देवाय वरुणाय समर्थः ।

अयं य उर्वी मङ्गिना महिमतः कृत्वा दिमात्यजरो न श्रोचिषा

९

इन्द्रावरुणा सुतपाविमं सुतं सोमं पिबतं मघं धृतवत् ।

युवो रथो अध्वरं देववीतये प्रति स्वसंमुप याति धीतये

१०

इन्द्रावरुणा मधुमत्तमस्य वृष्णः सोमस्य वृष्णा वृषधाम ।

इवं वामन्धः परिचितमस्मे आसद्यास्मिन् बर्हिषि मावयेधाम

११ [१२] (७२४)

(६५)

८ बर्हिषात्यो मरुद्वाजः । इन्द्राविष्णुः । विष्णुप ।

सं वां कर्मणा समिषा हिंनोमीन्द्राविष्णू अपसम्पारं अस्य ।

जुषेधां युजं द्रविणं च धत्तमरिष्टिनं पृथिभिः पारयन्ता

१

या विश्वासां जनितारं मतीनामिन्द्राविष्णू कुलशः सोमधाना ।

प्र वां गिरः शस्यमाना अवन्तु प्र स्तोभासां गीयमानासो अर्कैः

२

इन्द्राविष्णू मधपती मदानामा सोमं यातं द्रविणो दधाना ।

सं वामन्धः श्रन्तुवन्तुभिर्मतीनां सं स्तोभासाः शस्यमानास उर्यधेः

३

आ वामन्धः सोममितिषाह इन्द्राविष्णू सधुमादो वहन्तु ।

जुषेधां विश्वा हवन्ता मतीनामुप ब्रह्माणि शृणुतं गिरों मे

४

इन्द्राविष्णू तत पनयाय्यं वां सोमस्य मधं उरु चक्रमाथे ।

आहुतुतः श्रन्तु वरीयां ऽप्रथतं जीवसे नो रजीमि

५

इन्द्राविष्णू हविषा वावृधाना ऽग्राधाना नमसा रातहव्या ।

धृतासुती द्रविणं धत्तमस्मे संमुद्रः स्थः कुलशः सोमधानः

६

इन्द्राविष्णू पिबतं मघो अस्य सोमस्य दत्ता जठरं पूणेधाम ।

आ वामन्धः सि मङ्गिराय्यम्—रूप ब्रह्माणि शृणुतं हवों मे

७

इमा जिग्यधुर्न परा जयेये न परा जिग्ये कतरश्चनैनोः ।

इन्द्राविष्णो यद्वर्यस्युषेधां त्रेधा सहस्रं वि तैर्वरेधाम्

८ [१३] (७२५)

(७०)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । द्यावापृथिवी । जगती ।

घृतवती भुवनानामभिधियो—वी पृथ्वी मधुदुधे सुपेशसा ।	
द्यावापृथिवी वरुणस्य धर्मणा विष्कर्मिते अजरं भूरिरेतसा ।	१
असंश्रन्ती भूरिधारे पर्यस्वती घृतं दुहाते सुकृते शुचिब्रते ।	
राजन्ती अस्य भुवनस्य रोदसी अस्मे रेतः सिञ्चतं यन्मनुहितम् ।	२
यो वामुजव कर्मणाय रोदसी मतीं वृदाशं धिषणे स साधति ।	
प्र प्रजामिर्जायते धर्मणस्परि युवाः सिक्ता विपुरुषाणि सव्रता ।	३
घृतेन द्यावापृथिवी अभिवृति घृतधिया घृतपृचा घृतावृधा ।	
उर्वी पृथ्वी होतवूर्ये पुरोहिते ते इदं विषा इच्छते सुममिष्टये ।	४
मधुं नो द्यावापृथिवी मिमिक्षतां मधुश्चतां मधुदुधे मधुवते ।	
दधानि यज्ञं द्रविणं च वृचता महि श्रवी वाजमस्मे सुवीर्यम् ।	५
ऊर्जं नो द्यौश्च पृथिवी च पिन्वता पिना माता विश्वविदां सुदंससा ।	
संरगणे रोदसी विश्वशम्भुवा मनि वाजं रयिमस्मे समिन्वताम् ।	६ [१४] (७२८)

(७१)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । सविता । जगती, ४-६ त्रिष्टुप् ।

उदु प्य वृचः सविता हिरण्यया बाहू अयंस्तु सर्वनाय सुकृतुः ।	
घृतेन पाणि अभि पुष्णुते मखो युवा सुदक्षो रजसो विधर्मणि ।	१
वृचव्यं वयं सवितुः सर्वमनि श्रेष्ठे स्याम वसुनश्च दावने ।	
यो विश्वस्य द्विपदो यश्चतुष्पदो निवेशने प्रसवे चासि भूमनः ।	२
अदक्षेमिः सवितः पायुभिर्ह्वं शिवमिरेद्य परि पाहि नो गयम् ।	
हिरण्यजिह्वः सुविताय नय्यसे रक्षा मार्किनो अघशंस ईशत ।	३
उदु प्य वृचः सविता वसुना हिरण्यपाणिः प्रतिवोपमस्थान ।	
अयोहनुयंजतो मन्द्रजिह्व आ वाशुधे सुवति मूरि वामम् ।	४ (७१९)

उतू अयौ उपवृक्तेव ब्राह्म हिरण्यया सविता सुप्रतीका ।
 द्वयो रोहोस्यरुहन् पृथिव्या अगीरमतु पतयन् कच्चिदश्वम् १
 वाममुद्य सवितर्वाममु श्वो निवेदिवे वाममुस्मभ्यं सावीः ।
 वामस्य हि क्षयस्य देव भुङ्क्ते रया धिया वामभाजः स्याम ६ [१५] (७३७)

(७३)

१. बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रासोमा । जिहृष्टुः ।

इन्द्रासोमा महि तद् वा महित्वं पुवं महानि प्रथमानि चक्रथुः ।
 पुवं सूर्यं विविदथुपुवं स्वः । विभवा तमोस्यहन् निदध्व १
 इन्द्रासोमा वासयथ उपासु मुन सूर्यं नयथो ज्योतिषा सह ।
 उप छां स्कुम्भथुः स्कुम्भन्तना प्रथतं पृथिवीं मानं वि २
 इन्द्रासोमावहिमपः पतिष्ठा हयो वृत्रानु वा रथे प्रनयन् ।
 प्राणीस्येरयतं नदीना मा संमुद्राणि पप्रथुः पुरुणि ३
 इन्द्रासोमा एकामासावृन्त नि गवामिद दधथुर्वक्षणांम् ।
 जगुमथुरनपिनद्धमासु रुञ्चिचित्रामु जगतीवृन्तः ४
 इन्द्रासोमा पुवमङ्ग तरुत्र मपयसाचं श्रुयं रगां प ।
 पुवं गुप्सं नयं चर्षणिभ्यः सं विज्यथुः पुननापारभुमा ५ [१६] (७३९)

(७३)

३. बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । बृहस्पतिः । जिहृष्टुः ।

यो अद्विभित प्रथमजा क्रुतावा बृहस्पतिराङ्गिरसो हविष्मान् ।
 द्विवर्हेज्मा प्राघर्मसन् पिता न आ रोदसी वृषभो रंगवीति १
 जनाय चिद य ईवंत उ लोकं बृहस्पतिर्वृवहृती चकार ।
 भन् वृत्राणि वि पुरो वदंगति जयच्छत्रं मित्रान् पुन्सु माहेन २
 बृहस्पतिः समजयद् वसूनि महो वृजान् गोमतो देव एषः ।
 अपः सिपांसन् त्वष्टा रप्रतीतो बृहस्पतिर्हन्त्यमित्रमूर्केः ३ [१७] (७४१)

(७४)

४ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । सोमार्कद्रौ । विष्णुपः ।

- सोमार्कद्रा धारयेथमसुर्यै । प्र वामिष्टयोऽरमभुवन्तु ।
 कर्मवमे सप्त रत्ना वर्धना शं नो भूतं द्विपदे शं चतुष्पदे १
- सोमार्कद्रा वि बृहत् विष्वी ममीवा या नो गयमाविबेहा ।
 आरे बधिथां निर्व्रैति पराचै रस्मे मद्रा सौभ्रवसानि सन्तु २
- सोमार्कद्रा युवमेतान्यस्मे विश्वा तनूषु भेषजानि धसम् ।
 अथ स्यतं मुञ्चतं यज्ञो अस्ति तनूषु बद्धं कृतमेनो अस्मात् ३
- तिग्मपार्थो तिग्महेती सुशेवौ सोमार्कद्रावह सु सुळतं नः ।
 प्र नो मुञ्चतं वरुणस्य पाशाद् गोपायतं नः सुमनस्यमाना ४ [१८] (७४५)

(७५)

- १९ पादुमरिद्वाजः । (सोमामाशिपः) १ वर्म, २ धनुः, ३ ज्या, ४ आर्जि, ५ इषुधिः, ६ (पूर्वाधः)
 सारधिः, ७ (उत्तरार्धः) रश्मयः, ८ अश्वः, ९ रथगोषाः, १० ब्राह्मण-पितृ-सोम-शावा-
 पूयिवी-पूषाजः, ११-१२, १५-१६ इषवः, १३ प्रतोदः, १४ इस्तमः,
 १७ बुद्धभूमि-कवच-ब्राह्मणस्पन्द्यादयः, १८ वर्म-सोम-वरुणाः,
 १९ देवब्रह्माणि । विष्णुपः ६, १० जगती, १२, १३, १५, १६, १९
 अनुष्टुप्, १७ पङ्क्तिः ।

- जीमूतंस्येव भवति प्रतीकं यद् वर्मी याति समदाभूपस्थे ।
 अनाविद्धया तन्वा जय त्वं स त्या वर्मणो महिमा पिपतुं १
- धन्वना गा धन्वनाजि जयेम धन्वना तीवाः समदो जयेम ।
 वनुः शत्रोरपकामं कृणोति धन्वना सर्वाः प्रदिशो जयेम २
- क्षयन्तीवेदा गनीगन्ति कर्णे प्रियं सत्तायं पविषस्वजाना ।
 वीर्यं विद्वे वितताधि धन्व-ऊया इयं ममैव पागयन्ती ३ (७४६)

ते आचरन्ती समनेव योषा मातेर्ष पुत्रं विमृतामुपस्थं ।
 अप शत्रून् विध्यतां संविद्वाने आर्क्षी इमे विष्फुरन्ती अमित्रान् ४
 बह्वीनां पिता बहुर्षस्य पुत्र—शिक्षा कृणोति समनावगत्य ।
 इषुषिः सङ्क्राः पृतनाश्च सर्वाः पुष्टे निनन्दो जयति प्रसूतः ५ [१९]

रथे तिष्ठन् नयति बाजिनः पुरो यत्रयत्र कामयते सुचारथिः ।
 अमीशूनां महिमानं पनापत् मनः पश्चादनु वच्छन्ति रुध्रयः ६
 तीमान् घोषान् कृण्वते कृषपाणयो ऽश्वा रथेभिः सह वाजयन्तः ।
 अवक्रामन्तः प्रपदैरमित्रान् क्षिणन्ति शत्रून् रनपथ्ययन्तः ७
 रथबाह्वनं हविरस्य नाम यत्राबुधं निहितमस्य धर्मः ।
 तत्रा रथमुपं शस्त्रं संविम विश्वाहा वयं सुमनस्यमानाः ८
 स्वापुंसस्यः पितरौ वयोधाः कृष्णेषितः शक्तीविन्तो गभीराः ।
 चिच्छेत्तेना इषुबला अर्धुभ्राः सतोर्षीरा उरवो वातसाहाः ९
 बाह्वणासः पितरः सोमर्षासः शिषे नो द्यावापृथिवी अनेहसा ।
 पूषा नः पातु वुरिताहताबुधो रक्षा मार्किनो अचक्षस ईशत १० [२०]

सुपुणं वस्ते मृगो अस्या दन्ता गोमिः संनद्धा पतति ब्रह्मता ।
 यत्रा नरः सं च वि च द्रवन्ति तत्रास्मभ्यमिषेवः शर्म वसन् ११
 कर्जीते परि वृद्धि नो ऽश्मा मवतु नस्तनूः ।
 सोमो अर्धि बर्वातु नो ऽर्दितिः शर्म यच्छतु १२
 जा जहन्ति सान्वेषां जघनौ उप जिघ्रते ।
 अम्बाजनि प्रचेतसो ऽश्वान त्समत्सु चोदय १३
 अहिंरिष मोषीः पर्येति बाहुं ज्याया हेतिं परिबार्धमानः ।
 हस्तन्नो विश्वा वयुनानि विद्वान् पुमान् पुमांसं परि पातु विश्वतः १४
 आलाक्ष्मा या रुहणीष्वर्य—धो यस्या अयो मुखम् ।
 इषं पुर्जन्यरितस इन्धे वेन्ये बृहन्नमः १५ [२१] (७६१)

अर्चसृष्टा परा पत्तु शरव्ये ब्रह्मसंशिते ।	
गच्छामित्रान् प्र पद्यस्व मामीषां कं वनोच्छिषः	१६
यत्र बाणाः संपतन्ति कुमारा विंशिसा इव ।	
तत्रा नो ब्रह्मस्यति रदितिः शर्म यच्छतु विश्वाहा शर्म यच्छतु	१७
ममीणि ते वर्मेणा छादयामि सोमस्त्वा राजामृतेनानु वस्ताम् ।	
उरोर्वीर्यो वरुणस्ते कृणोतु जयन्तं त्वानु देवा मदन्तु	१८
यो नः स्वो अर्जो यश्च निष्टथो जिघांसति ।	
देवास्तं सर्वे धूर्षन्तु ब्रह्म वर्म ममान्तरम्	१९ [२२] (७६५)

॥ इति षष्ठं मण्डलं समाप्तम् ॥

मंत्र—संख्या

पञ्चममण्डलस्यान्तपर्यन्तं ४९६८

षष्ठमण्डलस्य

७६५

सर्वयोगः—

५११३

अथ सप्तमं मण्डलम् ।

(१)

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-१७]

१५ मैत्रावरुणर्वसिष्ठः । अग्निः । विराट्, १९-२५ त्रिष्टुप् ।

अग्निं नरो दीधितिमिदरण्यो—हस्तच्युती जनयन्त प्रज्ञस्तम् । क्रुद्वृद्धीं गृहपतिमथर्युम् १
 तमग्निमस्ते वसवो न्यृण्वन् त्सुप्रतिचक्षमवसे कुतश्चित् । वृक्षाप्यो यो दम आस नित्यः २
 मेद्धो अग्रे दीदिहि पुरो नो ऽजस्रया सूर्यां यबिष्ट । त्वां शश्वन्त उप यन्ति वाजाः ३
 प्र ते अग्नयोऽग्निभ्यो वरं निः सुवीरांसः शोशुचन्त द्युमन्तः । यज्ञा नरः समासते सुजाताः ४
 दा नो अग्रे धिया रथि सुवीरं स्वपत्यं सहस्य प्रज्ञस्तम् । न यं यावा तरति यानुमार्बान् ५[२३]

उप यमेति युवतिः सुवक्षं क्रोषा वस्तोर्हविष्मती घृताची । उप स्वैनमरमतिर्वसुयुः ६
 विश्वा अग्रेऽप्य वृहत्पती—र्यमिस्तपेभिरवहो जकथम् । प्र निस्वरं चातयस्वामीवाम ७
 आ यस्ते अग्न इधते अनीकं वसिष्ठ शुक्र दीदित्रः पावक । उतो न एभिः स्तवथैरिह स्याः ८
 वि ये ते अग्रे मेजिरे अनीकं मतां नरः पित्र्यासः पुरुत्रा । उतो न एभिः सुमना इह स्याः ९
 इमे नरो बृहत्पतेषु शूरा विश्वा अर्धवीरमि सन्तु प्रायाः । ये मे धियं पुनर्यन्त प्रज्ञस्ताम् १०[२४]

मा शुने अग्रे नि वदाम नृणां माशेषसोऽवीरता परि त्वा । प्रजावतीषु कुर्यासु कुर्य ११
 यमश्वी नित्यमुपयाति यज्ञं प्रजावन्तं स्वपत्यं क्षयं नः । स्वर्जमन्ना शेषसा वावृथानम् १२
 पाहि नो अग्रे रक्षसो अजुष्टात् पाहि धूर्तरंरुषो अघायोः । त्वा युजा पृतनार्यैरभि र्प्याम् १३
 सेवृष्टिर्गोव्यास्तुष्ट्या यत्र वाजी तनयो वीक्षुपाणिः । सहस्रपाथा अक्षरां समेति १४
 सेवृष्टिर्गो वनुष्यतो निपाति समेद्धारमंहस उरुष्यात् । सुजातासः परि चरन्ति वीराः १५[२५]

अथ सो अग्निराहुतः पुरुत्रा यमीशानः समिद्विन्धे हविष्मान् । परि यमेत्वध्वेषु होता १६
 त्वे अग्न आहवनानि मूरी—जानास आ जुहुयाम नित्या । उभा कृण्वन्तो बहू त्रियेषं १७
 इमो अग्रे वीततमानि हव्या ऽजस्रो वक्षि वृषतातिमच्छ । प्रति न ई सुरमीणि व्यन्तु १८

मा नो अग्रेऽवीरिरे परा दा कर्वाससेऽमेतये मा नो अस्यै ।

मा नः क्षुधे मा रक्षसं कृतावो मा नो वमे मा वन आ जुह्वर्थाः

१९ (१९)

नू मे ब्रह्माण्यग्न उच्छेदशाधि त्वं देव मघर्वज्यः सुषुदः ।
रातौ स्यामोभयास आ ते यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः २० [२६]

त्वमग्ने सुहवो रण्वसंहक् सुवीती सूनो सहसो दिदीहि ।
मा त्वे सत्त्वा तनयि नित्य आ धृद्ध्या वीरो अस्मन्नर्यो वि दासीत २१
मा नो अग्ने दुर्मतये सचेषु देवेष्टेष्वग्निषु प्र वोचः ।
मा ते अस्मान् दुर्मतयो भूमाचिद् देवस्य सूनो सहसो नशन्त २२
स मतो अग्ने स्वनीक रेवा नर्मत्ये य आजुहोति हव्यम् ।
स देवता वसुवर्नि दधाति यं सूरिर्था पूच्छमान एति २३
महो नो अग्ने सुवितस्य विद्वान् रथि सूरिभ्य आ वहा बृहन्तम् ।
येन वयं सहसावन् मवेमा ऽर्विक्षितास आयुषा सुवीराः २४
नू मे ब्रह्माण्यग्न उच्छेदशाधि त्वं देव मघर्वज्यः सुषुदः ।
रातौ स्यामोभयास आ ते यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः २५ [२७] (२५)

— १७६६ —

[द्वितीयोऽध्यायः ॥१॥ व० १-३०]

(२)

११ मैत्रायणवर्षसिष्ठः । आर्यासूक्तं : (१ इधमः समिद्धोऽग्निर्वा, १ नराशंसः, १ इत्तः, ४ बर्हिः,
५ देवीर्द्धारः, ६ उपासानक्ता, ७ देव्यां होतारो प्रचेतसो, ८ तिष्ठो देव्यः सरस्वतीळाभारत्यः,
९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः) । त्रिष्टुप् ।

जुषस्व नः समिधमग्ने अद्य शोचां बृहद यजत धूममुणवन् ।
उप स्पृश त्विष्यं सानु स्तूपैः सं रश्मिभिस्ततनः सूर्यभ्य १
नराशंसस्य महिमानमपांमुप स्ताषाम यजतस्य यज्ञैः ।
यं सुकृतवः शुचयो धियंथाः स्वदन्ति देवा उभयानि हव्या २
इत्थेन्यं वो असुरं सुवक्षं मन्तवृते रादसी मत्यवाचम ।
मनुष्वदग्निं मनुना समिद्धं समध्वराय मनुमिन्महम् ३
सपर्यवा भरमाणा अभिज्ञु प्र वृञ्जतं नमसा बर्हिर्गम्भी ।
आजुह्वाना घृतपृष्ठं पृषट् दध्वयवो हविषा मर्जयध्वम् ४
स्वाध्याद वि दूरो देवयन्तो ऽग्निश्चयु रधयुर्वृवताता ।
पूर्वां जिज्ञु न मातरां विहाणे समयुवो न समनेष्वञ्जन ५ [१]
उत योषणे त्विष्यं मही न उपासानक्ता सुदुषेव धेनुः ।
बर्हिषदां पुरुहूते मघोनी आ यज्ञियं सुवितार्य श्रयेताम ६ (११)

विप्रा यज्ञेषु मानुषेषु कारु मर्त्ये वा जातवन्दसा यज्ञर्ध्वे ।
 ऊर्ध्वं नो अध्वरं कृतं हवेषु ता देवेषु वनथो वार्याणि ७
 आ भारती भारतीभिः सृजोषा इडां देवैर्मनुष्येभिरग्निः ।
 मरुस्वती सारस्वतीभिरवाक तिस्रो देवीर्बर्हिग्दं संदन्तु ८
 तन्नस्तुरीपमर्धं पोषयितु देवं स्वष्टार्चि रराणः स्यस्व ।
 यतो वीरः कर्मण्यः सुदक्षो युक्तश्रोत्रा जायते देवक्रामः ९
 वनस्पतः सव सृजोषं देवा नग्निर्हविः शमिता संदधाति ।
 संदु होता सत्यतरो यजानि यथा देवानां जनिमानि वेदे १०
 आ योह्यग्ने समिधानो अवा इन्द्रेण देवैः स्रग्यं तुरभिः ।
 बर्हिन् आस्तामर्दिनिः सुपुत्रा ग्याहा देवा अमृता मादयन्ताम ११ [२] (३६)

(२)

१० मेवाचमणिर्वमिष्ट । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अग्निं वो देवमग्निभिः सृजोषा यजिष्ठं दूनमध्वरं कृणुध्वम ।
 यो मर्त्येषु निधुर्विक्रतावा तपुर्मर्धा घृतान्नः पात्रकः १
 पोथदश्वो न यवसऽविष्यन् यदा महः संवरणाद् व्यस्थान ।
 आदस्य वाता अनु वाति शोचि रधं स्म तं व्रजते कृष्णमस्मि २
 उद यस्य ते नवजातस्य वृष्णाऽग्ने चरन्त्यजरो इधानाः ।
 अच्छा घामरुपो धूम एति सं दूनो अग्रे इयमे हि देवान ३
 वि यस्य ते पृथिव्यां पाजो अश्वेन तपु यदन्नां समवृत्त जग्मः ।
 सनेव सृष्टा प्रसितिष्ठ एति यवं न दस्म जुहा विवक्षि ४
 तमिद क्रोधा तमुषसि यविष्ठ मग्निमत्यं न मर्जयन्त नरः ।
 निशिशांना अतिथिमस्य यानां कीदायं शोचिगहुतस्य वृष्णाः ५ [३]

सुसंहकृ ते स्वनीकृ प्रतीकं वि यद रुक्मो न रंघम उपके ।
 विवो न ते तन्यतुरेति शुष्म श्वित्रो न सूरः प्रति चक्षि भानुम ६
 यथा वः स्वाहागनये दाशेम् परीळाभिपुतवन्दिश्च हृदयः ।
 तेभिर्नो अग्ने अभितैर्महोभिः शतं पुमिरायसीभिनि पाहि ७

या वा ते सन्ति द्वाशुषे अष्टृष्टा गिरो वा याभिर्नृवतीरुष्याः ।
 ताभिर्नः सूनो सहसा नि पाहि स्मत् सूरिर्भरितुर्जातवेदः ८
 निर्यत् पूतेव स्वधितिः शुचिगोत् स्वया कृपा तन्वाष्ट रोचमानः ।
 आ यो मात्रोरुशेन्यो जनिष्ट देवयज्याय सुकतुः पावकः ९
 एता नो अग्ने सौभगा दिव्रीह्य—पि कर्तुं सुचेतसं वतेम ।
 विश्वा स्तोतृभ्यो गृणते च सन्तु युर्यं पोत स्वस्तिभिः सदा नः १० [४] (४९)

(४)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र वः शुक्राय मानवे भग्ध्वं हव्यं मतिं चाग्नये सुपूतम् ।
 यो देव्यानि मानुषा जनुंष्य—न्तर्वाश्वानि विघ्नना जिगाति १
 म गुत्सां अग्निस्तरुणश्चिदन्तु यतो यविष्टा अजनिष्ट मातुः ।
 सं यो वना युवते शुचिद्वन भूरि चिदज्ञा समिदंति सद्यः २
 अस्य देवस्य संसद्यनीकं यं मतांसः श्येतं जगृध्वे ।
 नि यो गृध्रं पौरुषेयीमुवोचं दुरोकमग्निगायवे शुशोच ३
 अयं कविर्कविषु प्रचेता मनेष्वग्निर्मृतो नि धौयि ।
 स मा नो अत्र जुहुरः सहस्त्रः सदा त्वे सुमनसः स्याम ४
 आ यो योर्नि देवकृतं मसाद् कत्वा ह्यग्निर्मृतो अतारीत ।
 तमोपधीश्च वनिनश्च गम्भं भूमिश्च विश्वधायसं बिभर्ति ५ [५]

इंशे ह्यग्निर्मृतस्य भूरे—गीशे गयः सुवीर्यस्य दातोः ।
 मा त्वा वयं सहमावन्नवीरा माप्संवः परि पदाम मादुवः ६
 परिपद्यं हरणस्य रेक्णो नित्यस्य गयः पतयः स्याम ।
 न शेषो अग्ने अन्यजातम—स्यचेतानस्य मा पृथो वि दुक्षः ७
 नहि ग्रभायरणः मुशोबो अन्योदर्यो मनसा मन्तवा उ ।
 अधो विदाकः पुनरिग्न स एन्या ऽऽ नो वाज्यंभीषाळेतु नव्यः ८
 त्वमग्ने वनुष्यतो नि पाहि त्वम्यं नः सहमावन्नवद्यात ।
 सं त्वा श्वसन्वदृभ्येतु पाथः सं गयिः स्पृहृषार्यः सहस्री ९ (५५)

एता नो अग्ने सोमंगा दिव्यीह—पि कर्तुं सुचेतसं वतेम ।

विश्वो स्तोतृभ्यो गृणते च सन्तु युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१० [६] (५६)

(५)

९ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वैश्वानरोऽग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्राग्र्ये तवसे भरध्वं गिरं विषो अरतये पृथिव्याः ।

यो विश्वेषाममृतानामुपस्थं वैश्वानरो वावुध जागृवन्तिः

१

पृष्टो विवि धाप्यग्निः पृथिव्यां नृता सिन्धूनां वृषभः स्तियानाम् ।

स मानुषीरमि विज्ञो वि मोति वैश्वानरो वावुधानो वरेण

२

त्वद् भिया विशो आयन्नसिक्ती रसमना जहती भोजनानि ।

वैश्वानर पुरे शोशुचानः पुरो यदग्ने दृग्यन्नर्द्धदेः

३

तर्ष त्रिधानु पृथिवी उत द्यौर्वैश्वानर व्रतमग्ने सचन्त ।

त्वं मासा रोर्वसी आ तनन्था—ऽजस्रेण शानिषा शोशुचानः

४

त्वामग्ने हरितो वावुशाना गिरः सचन्ते धुनयो घृताचीः ।

पतिं कृष्तीनां रथ्यं रथीणां वैश्वानरमुपसां केतुमह्वाय

५ [७]

त्वे असुर्यं वसवो नृपवन् कर्तुं हि ते मित्रमहां जुपन्त ।

त्वं वस्युरोकेसो अग्न आज उरु ज्योतिर्ननयुन्नायाय

६

स जायमानः परमे व्योमन् वायुर्न पाथः पतिं पामि मृदाः ।

त्वं भुवना जनयन्नमि क्र—न्नपत्याय जातवेदा दशम्यन

७

तामग्ने अस्मे इषमेरयस्व वैश्वानर द्युमती जातवेदः ।

यया राधः पिन्वीसि विश्ववार पूथु श्रवां वृश्षि मर्त्याय

८

तं नो अग्ने मघवज्यः पुरुक्षुं रथिं नि वाजं श्रुत्यं युवस्व ।

वैश्वानर महि नः शर्म यच्छ रुद्रेभिर्ग्रे वसुभिः सजायाः

९ [८] (६५)

(६)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वैश्वानरोऽग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र सञ्जाजो असुरस्य प्रज्ञस्ति पुंसः कृष्तीनामनुमाद्यस्य ।

इन्द्रस्येव प्र तवसस्कुतानि वन्दे वारं वन्दमानो विवस्मि

१

(६६)

कविं केतुं धासिं भानुमद्वे हिन्वन्ति शं राज्यं रोदस्योः ।	
पुरं वृत्तस्य गीभिर्ग विवासे श्रेष्ठतानि पुर्या महानि	२
न्यक्तुन ग्रथितो मृधवाचः पुर्योषस्तद्वै अर्ध्या अयुजान् ।	
प्रप्र तान् दम्बुगुग्निविवाय पुर्योषकापराय अयुज्युन	३
यो अपाचीनं तमसि मदन्तीः प्राचींश्चकार नृतेमः शचीभिः ।	
तमीशानं वस्वं अग्निं गृणीष्य जनानं दमयन्तं पृतन्युन	४
यो वृहताः जनमयद वधसे यो अर्धपर्जन्यसश्चकारे ।	
स निरुध्या नहुषा वृहता अग्निं विशश्चक्र बलिहतः सहोभिः	५
यस्य शर्मज्जप विश्वे जनास्य सर्वस्तन्युः सुमतिं भिक्षमाणाः ।	
वैश्वानरा वरमा रोदस्यो राशिः संसाद पित्रोरुपस्थं	६
आ द्रुवा ददं वृष्ट्या दं वसूनि वैश्वानर उदिता सूर्यस्य ।	
आ समुद्रादवंगता परंस्मा अग्निर्दे दिव आ पृथिव्याः	७ [९] (७१)

(७)

७ मैत्रायणी विष्णुः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र वो द्रुवं चितं महसानमग्निं प्रथुं न राजिनं हिषे नमोभिः ।	
भवां नो द्रुता अध्वरस्य विद्वान् तमसां द्रुवेषु विविदे मितद्रुः	१
आ योह्यग्रे पृथ्या अनु स्वा मन्द्रो द्रुवानां सम्यं नृषाणः ।	
आ मानु शुष्मैर्नदयन् पृथिव्या जम्भेभिर्विश्वमुडाधुग्वनानि	२
प्राचीनां यजः सुधितं हि बर्हिः श्रीर्णति अग्निर्गोष्ठितो न होत ।	
आ मातरा विश्ववारं द्रुवानां यतो यविष्ठ जज्ञिषे मुडावः	३
सद्यो अध्वरे रथिगं जनन्त मानुषासो विचैतसो य एषाम् ।	
विशामधायि विष्पतिदुरेणेऽग्निमन्द्रो मधुवचा कृतावा	४
असादि वृतो बर्हिराजगन्वा तमिर्ब्रह्मा नृषवने विधत्ता ।	
द्यौश्च यं पृथिवी वावृधाते आ यं होता यजति विश्ववारम्	५
एते द्युक्षेमिर्विश्वमार्तरन्त मन्त्रं ये वारं नया अतक्षन् ।	
प्र ये विशन्तिरन्त ओषमाणा आ ये मे अस्य दीर्घयज्ञतस्य	६

(७८)

नू त्वामग्र ईमहे वसिष्ठा ईशानं सुनो सहसो वसुनाम् ।
इषं स्तोतृभ्यो मघवज्य आनङ् युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

७ [१०] (७९)

(८)

७ मैत्रायणवसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

इन्धे राजा समर्थो नमोभि—यस्य प्रतीकमाहुतं घृतेन ।
नरो हव्येभिरीकते स्वाध आग्निरग्र उषसामशोचि १
अयमु प्य सुमहो अवेष्टि होता मन्द्रो मनुषो यद्वा अग्निः ।
वि मा अकः समृजानः पृथिव्यां कृष्णपवित्रोपधीमिववक्षे २
कया नो अग्रे वि वसः सुवृत्तिं कामुं स्वधामुणवः शस्यमानः ।
कदा मविम पतयः सुध्र गयो वृन्तारो दुष्टरस्य साधाः ३
प्रप्रायमग्निर्मरुतस्य शृण्व वि यत सूर्यो न गवर्त बृहद् भाः ।
अग्नि यः पुरुं पृतनासु तस्थौ द्युतानो देव्या अतिथिः शुशोच ४
असंभित त्वे आहवनाति मृगि भुवा विश्वेभिः समना अनीकिः ।
स्तुतब्धिदग्ने शृण्विषे गृणानः स्वयं वर्धस्व तन्वं सुजात ५
इदं वचः शतसाः संसहस्र—मुवृण्यं जनिषीष्ट द्विचहोः ।
शं यत स्तोतृभ्यं आपये भवति द्युमदमीवचार्तनं रक्षोहा ६
नू त्वामग्र ईमहे वसिष्ठा ईशानं सुनो सहसो वसुनाम् ।
इषं स्तोतृभ्यो मघवज्य आनङ् युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ७ [११] (८३)

(९)

७ मैत्रायणवसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अबोधि जार उषसामुपस्था—होता मन्द्रः कवितमः पावकः ।
वधाति केतुमुमयस्य जन्तो हव्या देवेषु द्रविणं सुकृत्सु १
स सुकृतुर्यो वि दुरः पणीनां पुनानो अकं पुरुमोजसं नः ।
होता मन्द्रो विशां वर्मना स्तिरस्तमो ददृशे गम्याणाम् २
अमुरः कविरिति विवस्वान् त्सुसंस्मिन्नो अतिथिः शिबो नः ।
वित्रमानुरुषसां प्रात्यग्रे ऽपां गर्भः प्रस्व आ विवेश ३
इन्द्रेभ्यो वो मनुषो युगेषु समनगा अशुचज्जातवेदाः ।
सुसंज्ञा मानुषा यो विमाति प्रति गावः समिधानं बुधन्त ४ (९०)

अग्नें याहि वृत्त्यं^१ मा र्षिणयो वृधौ अच्छा ब्रह्मकृता गुणेन ।
 शरस्वतीं मरुतो अश्विनापो यक्षि वृषान् रत्नधेयाय विश्वान्
 त्वामग्ने समिधानो वसिष्ठो जकथं हन् यक्षि राये पुरंधिम ।
 पुरुणीथा जातवेदो जरस्व यूयं पात स्वस्तिभिः सर्वा नः

५

६ [१२] (१२)

(१०)

५ मैत्रावरुणिर्यसिष्ठः । अग्निः । जिष्टुः ।

उषो न जारः पूधु पाजो अभुद् दर्विद्युतश्च वीद्यच्छोनुचानः ।
 वृषा हरिः शुचिरा भाति भासा धियो हिन्यान उग्रातीरजीगः
 स्वर्णं वस्तोरुषसांमरोचि यज्ञं तन्वाना उशिजो न मन्म ।
 अग्निजन्मानि वेष आ वि विद्वान् ब्रुवद् वृतो वैवयावा वनिष्ठः
 अच्छा गिरो मतयो वेषयन्ती रग्निं यन्ति द्रविणं मिक्षमाणाः ।
 सुसंहशं सुप्रतीकं स्वष्टं हव्यबाह्वमरतिं मानुषाणाम्
 इन्द्रं नो अग्ने वसुभिः सजोषा रुद्रं रुद्रेमिरा वहा बृहन्तम् ।
 आवित्येभिरविति विश्वजन्यां बृहस्पतिमुक्कभिर्विश्ववारम्
 मन्त्रं होतारमुशिजो यर्विष्ठ मग्निं विशा ईळते अध्वरेषु ।
 स हि क्षपाञ्जो अमवश् रयीणा मतन्द्रो वृतो यजथाय वृषान्

१

२

३

४

५ [१३] (१०)

(११)

५ मैत्रावरुणिर्यसिष्ठः । अग्निः । जिष्टुः ।

महौ अस्यध्वरस्य प्रकेतो न ऊते त्वमृता मावयन्ते ।
 आ विश्वेभिः सूर्यं याहि देवे न्येष्टे होता पथमः संहृद्
 त्वामीळते अजिरं वृत्याय हविष्मन्तः सवृमिमानुषासः ।
 यस्य वृषैरासदो बर्हिर्गने ऽहान्यस्यै सुदिना भवन्ति
 त्रिभिर्वृक्तोऽपि बिकितुर्वसुनि त्वे अन्तर्वाक्ये मर्त्याष ।
 मनुष्वर्गन इह यक्षि वृषान् सर्वा नो वृतो अभिहास्तिपात्रा
 अग्निरीशे बृहतो अध्वरस्या अग्निर्विश्वस्य हविषः कृतस्व ।
 कर्तुं हास्य वसवो युषन्ता ऽथा देवा दर्विरे हव्यबाह्वम्

१

२

३

४ (१०२)

आग्नें वह हविरधाय वेवा-निन्व्रज्येठास इह मादयन्ताम् ।
इमं यज्ञं विवि वेवेषु धेहि ययं पात स्वस्तिमिः सदा नः

५ [१४] (१०९)

(१०)

१ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अगन्म महा नमसा यविष्ठं यो व्रीदाय समिद्धः स्वे दुरोणे ।
वित्रमानुं रोदसी अन्तरुषीं स्वाहुतं विश्वतः प्रत्यञ्जम्
स महा विश्वा दुरितानि साह्या नग्निः पृथे वम आ जातवेदाः ।
स नो रक्षिषद् दुरितावृध्या वृस्मान् गृणत उत नो मुघोनः
त्वं वर्धण उत मित्रो अष्टे त्वां वर्धन्ति मतिमिर्वसिष्ठाः ।
त्वे वसुं सुवणनानि सन्तु ययं पात स्वस्तिमिः सदा नः

१

२

३ [१५] (१०९)

(११)

१ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वैश्वानरोऽग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्राग्रये विश्वशुचैः धियधेः ऽसुरग्ने मन्म धीतिं भरध्वम् ।
मरे हविर्न वृद्धिर्धि प्रीणानो वैश्वानराय यतये मतीनाम्
त्वमग्ने होचिषा होशुचान आ रोदसी अपृणा जायमानः ।
त्वं वेबो आमैर्वास्तेरः ओ वैश्वानर जातवेदो महित्वा
जातो यक्षि मुषना व्यस्यः पशान् न गोपा हयं परिज्मा ।
वैश्वानर ब्रह्मणे विन्द गातुं ययं पात स्वस्तिमिः सदा नः

१

२

३ [१६] (१०८)

(१४)

१ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् । १ इहसी ।

समिधा जातवेदसे वेवाय वेवहृतिमिः ।
हविर्मिः शुक्रशोचिषे नमस्विनो वयं दाशोमाग्रये
वयं ते अग्ने समिधा विधेम वयं दाशेम सुष्टुती यजत्र ।
वयं दूतेनाध्वरस्य होत वयं वेव हविषा मद्रशोचे
आ नो वेबेमिरुप वेवहृति-मग्ने याहि वर्धन्ति जुषाणः ।
तुम्य वेवाय दाशतः स्याम ययं पात स्वस्तिमिः सदा नः

१

२

३ [१७] (१११)

(१५)

१५ मेधावक्रणिवसिष्ठः । अग्निः । गायत्री ।

उपसद्याय मीळहुषं आरुये जुहुता हविः । यो नो नेषिष्ठुमाप्यम् १
यः पञ्च चर्षणीगमि निषसावु वमेदमे । कविर्गृहर्पतिर्गुवा २
स नो वेदो अमात्यं मग्नी रक्षतु विश्वतः । उतास्मान् पात्वहंसः ३
नवं नु स्तोममग्रये दिवः श्येनाय जीजनम् । वस्वः कुबिद् वनाति नः ४
स्पाहां यस्य भियो हृशे रयिर्वीरिवतो यथा । अग्ने यज्ञस्य शोचतः ५ [१८]

सेमां वेतु वर्षद्वृतिमग्निर्जुषत नो गिरः । यजिष्ठो हव्यवाहनः ६
नि त्वा नक्षय विगपते द्युमन्तं देव धीमहि । सुवीरमग्र आहुत ७
क्षपं उक्षश्च दीदिहि स्वर्गनयस्त्वया वयम् । सुवीरस्त्वमस्मयुः ८
उषं त्वा सातय नरो विषांसो यन्ति धीनिभिः । उपाक्षग सहासिणी ९
अग्नी रक्षोसि सधति शुक्रशोचिर्मन्त्र्यः । शुचिः पावक इक्ष्यः १० [१९]

स नो राधास्या भर्गं शानः सहसो यहो । भर्गश्च वानु वायम् ११
त्वमग्ने वीरवद् यशो कुवश्च सविता भर्गः । कितिश्च वाति वायम् १२
अग्ने रक्षां णो अहंसः प्राति प्म देव रीषतः । तपिष्ठे रजरो वह १३
अधा मही न आयस्य नाधृष्टो नृषीतये । पूर्ववा ज्ञानमुजिः १४
त्वं नः पाहांसो दोषोवस्तग्वायतः । दिवा नक्तमवाभ्य १५ [२०] [११६]

(१६)

१६ मेधावक्रणिवसिष्ठः । अग्निः । प्रगायः (नक्षिपमा बृहती, समा सनोबृहती) ।

एना वो अग्नि नमसो जां नपानिमा हुंवे ।
पियं चार्तिष्ठमग्निं स्वध्वजं विश्वस्य द्रुतममुतम १
स योजते अरुषा विश्वभोजसा स बुध्वत स्वाहुतः ।
सुबद्धा यज्ञः मुशमी वसूनां कुवं राधो जनानाम २
उदस्य शोचिर्स्थां वाजुहानस्य मीळहुषः ।
उद धूमांसो अरुषासो दिविस्पृशः समग्निमिन्धते नरः ३
ते त्वा द्रुतं कृण्वहे यशस्तमं कुर्वी आ वीतये वह ।
विश्वा भूतो सहसो मर्तभोजना रास्व तद् यत् त्वमेहे ४ (११०)

त्वमग्ने गृह्यति—स्त्वं होता नो अध्वरे ।

त्वं पोता विश्ववारु प्रचेता यस्मि वेधिं च वार्यम्

५

कूधि रत्नं यजमानाय सुकतो त्वं हि रत्नधा असि ।

आ न ऋते शिशीहि विश्वमृत्विजं सुशंसो यश्च दक्षते

६ [२१]

त्वे अग्ने स्वाहुत प्रियासः सन्तु सूरयः ।

यन्तारो ये मघवानो जनाना—मृवान् दयन्त गोनाम्

७

येषामिळा घृतहस्ता दुरोण औ अपि प्राता निषीदति ।

तौच्छायस्व सहस्य द्रुहो निदो यच्छा नः शर्म दीर्घभुन

८

स मन्द्रया च जिह्या वह्निरासा विदुष्टरः ।

अग्ने रयि मघवस्यो न आ वह हव्यदाति च मृदय

९

ये राधोमि द्रुन्यभ्या मघा कामेन भवसा महः ।

तौ अहंसः पिपुहि पतुभिर्द्ध शनं पुर्मियंविष्णु

१०

वेदो वो द्रविणादाः पूर्णा विवष्ट्यासिचम ।

उद् वा सिञ्चध्वमुष वा पुणध्वमादिद् वां वेव ओहने

११

तं होतारमध्वरस्य प्रचेतसं वह्निं वेवा अंकृण्वत ।

दधाति रत्नं विधने सुवीर्यं मग्निर्जनाय वाशुर्ध

१२ [२२] (१३८)

(१७)

७ मैत्रावरुणिर्यमिष्टः । अग्निः । द्विपदा त्रिष्टुप् ।

अग्ने मव सुषमिधा समिद्ध उत बर्हिर्ब्रवीया वि स्तुणीताम्

१

उत ह्वरं उशतीर्वि श्रयन्ता—मुत वेवा उशत आ वहह ॥१॥

२

अग्ने वीहि हविषा यक्षि वेवान् त्वध्वरा कुणुहि जातवेदः

३

स्वध्वरा करति जातवेदा यक्षद् वेवां अमृतां पिपयश्च ॥२॥

४

वंस्व विश्वा वार्याणि प्रचेतः सत्या भवन्त्वाशिषो नो अष्ट

५

त्वामु ते दधिरे हव्यवाहं वेवासो अग्र ऊजं आ नपातम् ॥३॥

६

ते ते वेवाय दाशतः स्याम महो नो रत्ना वि दध ह्वानः ॥४॥

७ [२३] (१४१)

(१८)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० १८-१९]

२५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः, २२-२५ सुदाः पैत्रवमः । विष्णुः ।

- त्वे ह यत् पितरभिन्न इन्द्र विश्वा वामा जरितारो असन्वन् ।
 त्वे गावः सुदुष्टास्त्वे ह्यश्वास्त्वं वसु देवयते वर्निष्ठः १
- राजैव हि जनिभिः क्षेप्येवाऽव द्युभिर्भि विदुष्कविः सन् ।
 पिशा गिरौ मघवन् गोभिरश्वैस्त्वायतः शिशीहि राये अस्मान् २
- इमा उ त्वा पस्पृधानासो अत्र मन्द्रा गिरौ देवयन्तीरुप स्थुः ।
 अर्वाची ते पृथ्या राय एतु स्वाम ते सुमताविन्द्र शर्मन् ३
- धेनुं न त्वा सुयवसे वुवुक्ष ह्यप ब्रह्माणि ससृजे वसिष्ठः ।
 त्वामिन्मे गोपतिं विश्वं आहा ऽऽ न इन्द्रः सुमतिं गन्त्वच्छ ४
- अणौसि चित् पप्रथाना सुदास इन्द्रो गाधान्यकृणोत् सुगारा ।
 शर्धन्तं शिष्यमुच्यस्य नव्यः शापं सिन्धूनामकृणोदशस्तीः ५ [२४]
- पुरोळा इत्तुर्वशो यक्षुरासीद् राये मत्स्यांसो निशिता अपीव ।
 भ्रुष्टि चक्रुर्भृगवो ब्रह्मवश्च सखा सखायमतरद् विषूचोः ६
- आ पक्थासो भलानसो भनन्ता ऽलिनासो विषाणिनः शिवासः ।
 आ योऽनयत् सधमा आर्यस्य गव्या तृन्मुभ्यो अजगन् पुषा नृन् ७
- बुराधयोऽदितिं स्नेहयन्तो ऽचेतसो वि जगृभ्रे परुष्णीम् ।
 महाविक्रयक् पृथिवीं पत्यमानः पशुष्कविरशयञ्चार्यमानः ८
- इयुरथं न न्यथं परुष्णी माशुश्चनेदभिपित्वं जंगाम ।
 सुदास इन्द्रः सुतुकोऽमित्रा नरन्धयन्मानुषे बधिवाचः ९
- इयुर्गोवो न यवसादगोपा यथाकृतमभि मित्रं चितासः ।
 पृभिगावः पृभिनिधेपितासः भ्रुष्टि चक्रुर्नियुतो रन्त्यश्च १० [२५]
- एकं च यो विजति च भवस्या वैकर्णयोजनान् राजा न्यस्तः ।
 वृस्त्रो न सद्यन् नि शिशाति बर्हिः शूरः सर्गमकृणोदिन्द्र एषाम् ११
- अथ भुतं कचर्षं वृद्धमप्स्व नु वृष्टुं नि वृणग्वज्रबाहुः ।
 वृजाना अत्र सखायं सख्यं त्वायन्तो ये अमवृष्टन्नु त्वा १२ (१५७)

- वि सद्यो विश्वा हंक्षितान्येषा—मिन्द्रः पुरः सहसा सप्त दधेः ।
 व्यानवस्य तृत्सवे गयं भाग्जेष्मं पूरुं विदधे मूध्रवाचम् १३
- नि गव्यवोऽनवो ब्रुहस्पश्च षष्टिः ज्ञाता सुषुपुः पद्म सहस्रा ।
 षष्टिर्बीरासो अधि षड् दुवोयु विश्वेदिन्द्रस्य वीर्या कृतानि १४
- इन्द्रेणैते तृत्सवो वेविषाणा आपो न मृष्टा अधवन्त नीचीः ।
 तुमित्रासः प्रकलविन्मिमाना जह्वर्षिश्वानि भोजना सुदासे १५ [२६]
- अधं वीरस्य ज्ञातपामनिन्द्रं परा शर्धन्तं ननुवे अमि क्षाम ।
 इन्द्रो मनुयं मन्युभ्यो मिमाष भेजे पथो वर्तनिं पत्यमानः १६
- आधेणं चित् तद्वेकं चकार सिंध्यं चित् पत्येना जघान ।
 अव सक्तीर्विदयावृश्चदिन्द्रः प्रायच्छद् विश्वा भोजना सुदासे १७
- शर्धन्तो हि शत्रवो रारधुष्टे भेदस्य चिच्छर्धतो विन्दु रन्धिम् ।
 मर्ता एनः स्तुवतो यः कृणोति तिग्मं तस्मिन् नि जति वज्रमिन्द्र १८
- आवदिन्द्रं यमुना तृत्सवश्च पात्रं भेदं सर्वताता मुषायत ।
 अजासश्च शिग्रवो यक्षवश्च बलिं शीर्षाणि जभ्रुरभ्यानि १९
- न त इन्द्र सुमतयो न रायः संचक्षे पूर्वा उषसो न नूनाः ।
 देवकं चिन्मान्यमानं जघन्था—उव त्मना ब्रूतः शम्बरं भेत् २० [२७]
- प्र ये गृहादममदुस्त्वाया पराशरः ज्ञातयातुर्वसिष्ठः ।
 न ते भोजस्यं सूर्यं मृषन्ता—ऽधा सुरिभ्यः सुविना व्युच्छान् २१
- द्वे नपुर्वैर्वर्तः ज्ञाते गोर्धा रथा वधुमन्ता सुदासः ।
 अहिंभ्रमे पेजवनस्य दानं होतैव सद्य पर्यमि रेभन् २२
- चत्वारो मा पेजवनस्य दानाः स्मर्हिष्ठयः कृशनिनां निरेके ।
 ऋजासो मा पृथिविष्ठाः सुदासं—स्तोकं तोकाय भवसे वहन्ति २३
- यस्य भवो रोवसी अन्तरुर्वी शीर्ष्णोशीर्ष्णं विबभाजा विभक्ता ।
 सतेविन्द्रं न स्रवतो गृणान्ति नि युध्यामधिर्मशिशावृभीकं २४
- इमं नरो मरुतः सश्चतानु दिवोवासं न पितरं सुदासः ।
 अविष्टना पेजवनस्य केतं दूणाशं क्षत्रमजरं दुवोयु २५ [२८](१७०)

(१९)

११ मैत्रावरुणिर्यसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

यस्तिग्मशृङ्गो वृषभो न भीम एकः कृष्टीश्र्यावयति प्र विश्वाः ।
यः शश्वतो अक्षाण्यो गर्यस्य प्रयन्तासि सुध्वितराय वेदः १
त्वं ह त्यदिन्द्र कुत्समावः शुभ्रमाणस्तन्वा समर्ये ।
दासं यच्छृणुं कुर्यवं न्यस्मा अरन्धय आर्जुनेयाय शिक्षन् २
त्वं धृष्णो धृषता वीतहव्यं प्रावो विश्वाभिरूतिभिः सुदासम् ।
प्र पौरुकुत्सि त्रसदस्युमावः क्षेत्रसाता वृत्रहत्येषु पुरुम् ३
त्वं नृभिर्नृमणो देवर्वातो मूरीणि वृत्रा हर्यश्व हंसि ।
त्वं नि दस्युं चुभुरिं धुलिं चाऽस्वापयो वृभीतये सुहन्तु ४
तव च्यौत्नानि वज्रहस्त तानि नव यत् पुरो नवति च सद्यः ।
निवेशने शततमाविवेषी रहञ्च वृत्रं नमुचिमुताहन् ५ [२९]

सना ता त इन्द्र भोजनानि रातहव्याय वाशुषे सुदासं ।
वृष्णे ते हरी वृषणा युनज्मि व्यन्तु बह्मणि पुरुशाक वाजम् ६
मा ते अस्यां सहसावन् परिष्ठा वघार्य भूम हरिबः परादे ।
त्रायस्व नोऽवृकेभिर्वरुथैस्तव प्रियासः सुगिष् स्याम ७
प्रियास इत् ते मघवन्नभिष्टौ नरो मदेम शरणे सखायः ।
नि तुर्वशं नि याद्वं शिशिह्यतिथिग्वाय शंस्यं कल्पियन् ८
सद्यश्चिन्तु ते मघवन्नभिष्टौ नरः शंसन्त्युक्थशसं उक्था ।
ये ते हवर्भिर्वि पर्णारदाशस्तस्मान् वृणीष्व युज्याय तस्मै ९
एते स्तोमा नरा नृतम तुभ्य मस्मद्वाञ्छो ददतो मघानि ।
तेषामिन्द्र वृत्रहत्ये शिवो भूः सखा च शूरोऽविता च नृणाम् १०
न इन्द्र शूः स्तवमान ऊती बह्मजुतस्तन्वा वावृधस्व ।
उप नो वाजान् मिमीक्षुप स्तीन् यूयं पात स्वस्तिभिः सर्वा नः ११ [३०] (१८९)

[वृत्तीयोऽध्यायः ॥३॥ व० १-३०]

(१०)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

उद्यो जज्ञे वीर्याय स्वधाया अक्रियो नर्यो यत करिष्यन् ।	
जग्मिर्धुवां नृषर्वनमर्वाभि स्त्राता न इन्द्र एनसो महश्चित	१
हन्ता वृत्रमिन्द्रः शूशुवानः प्रावीक्षु वीरो जगितारमृती ।	
कर्ता सुदासे अह वा उं लोकं दाता वसु मुहुरा वृशुषे भूत	२
युध्मो अनर्वा सजकृत समह्रा शूरः सत्राषाह् अनुषेमषाळ्हः ।	
व्यास इन्द्रः पृतनाः स्वोजा अधा विश्वं शत्रुयन्तं जघान	३
उभे विधिन्द्र रोदसी महित्वा ऽऽ पंपाथ तर्विषीभिस्तुविष्मः ।	
नि वज्रमिन्द्रो हरिवान मिमिक्षन् त्समन्धसा मर्वेषु वा उंवोच	४
वृषा जजान वृषणं रणाय तम्यं चिन्नारी नर्यं समुव ।	
प्र यः सैनानारिध नृभ्यो अस्तीनः सत्वा गवेषणः स धृष्णुः	५ [१]

नू चित स श्रेषते जनो न रेषन् मनो यो अस्य घोरमाबिवासान ।	
यज्ञैर्य इन्द्रे वधते वृषांसि क्षयत स राय ऋतुपा ऋतेजाः	६
यदिन्द्र पूर्वा अपराय शिक्ष स्रयज्ज्यायान् कर्नीयसो वृष्णम् ।	
अमृत इत् पर्यासीत दूर मा चित्र चित्र्यं मरा रथि नः	७
यस्त इन्द्र मियो जनो वृषां दत्ताक्षिरेके अद्रिवः सत्वा ते ।	
वथं ते अस्यां सुमती चनिष्ठाः स्याम वरुथे अग्रतो नृपीति	८
एष स्तोमो अचिक्रवृष्ट वृषा त उत स्तामुर्मधवस्रकपिष्ट ।	
रायस्कामो जगितारं त आगन् त्वमङ्गः शक्र वस्व आ शक्रो नः	९
स न इन्द्र त्वर्यताया इषे धा स्मनां च ये मघवानो जुनन्ति ।	
वस्वी वु ते जग्निरे अस्तु शक्ति र्ययं पात स्वस्तिभिः सदा नः	१० [२] (१११)

(११)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

असावि देवं गोकजीकमन्धो न्यस्मिन्निन्द्रो अनुषेमुवोच ।	
बोधामसि त्वा हर्यम्ब यज्ञैर्बोधा नः स्तोममन्धसो मर्वेषु	१
प्र वन्ति वृजं विपर्यन्ति वृद्धिः सोममादो विरथे दुधर्वाचः ।	
न्युं श्रियन्ते यक्षासो गुमादा दूरउपञ्चो वृषणो नृषाचः	२ (१११)

त्वमिन्द्र स्रविता अपस्कः परिष्ठिता अहिना शूर पूर्वीः ।
 त्वद् वाचके रथोऽं न धेना रेजन्ते विश्वा कृत्रिमाणि मीषा ३
 मीमो विविषायुधेमिरेषा मपांसि विश्वा नर्याणि विद्वान् ।
 इन्द्रः पुरो जह्वेषाणो वि दूधोत् वि वज्रहस्तो महिना जघान ४
 न यातव इन्द्र जूजुवुर्नो न वन्दना शविष्ठ वेद्याभिः ।
 स शार्धवुर्यो विषुणस्य जन्तो मां क्षिभवेवा अपि शुक्रतं नः ५ [१]

अमि क्रत्वेन्द्र भूरध जमन् न ते विव्यङ् महिमानं रजांसि ।
 स्वेना हि वृत्रं शर्षसा जघन्थ न शत्रुरन्तं विविक्त् युधा ते ६
 वेवाश्रित् ते असुर्याय पूर्वे ऽनु क्षत्राय ममिरे सहांसि ।
 इन्द्रो मृगानि दयते विषह्येन्द्रं वाजस्य जोह्वन्त सातौ ७
 कीरिक्षिद्धि त्वामवसे जुहावे शानमिन्द्र सौमंगस्य मुरैः ।
 अवां बभूथ शतमृते अस्मे अमिक्षुस्त्वावतो वरूता ८
 सखायस्त इन्द्र विश्वह स्याम नमोवुधासो महिना तंरुत्र ।
 वन्वन्तु स्मा तेऽवसा समीकेऽं ऽभीतिमुर्यो वनुषां शवांसि ९
 स न इन्द्र त्वर्यताया इषे धास्मना च ये मघवानो जुनन्ति ।
 वस्वी पु ते जरित्रे अस्तु शक्तिर्युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः १० [४] (१०१)

(११)

१ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । इन्द्रः । विराट्, १ त्रिष्टुप् ।

पिषा सोममिन्द्र मन्दतु त्वा यं ते सुषाव हर्यश्वाग्निः ।
 सोतुर्बाहुभ्यां सुयतो नार्या १
 यस्ते मवो युज्यश्चारुस्ति येन वृत्राणि हर्यश्च हंसि ।
 स त्वामिन्द्र प्रभूवसो ममत्तु २
 बोधा सु मे मघवन् वाचमेमां यां ते वसिष्ठो अर्धेति प्रशस्तिम् ।
 इमा ब्रह्म सधमादे जुषस्व ३
 श्रुधी हव विपिपानस्याद्वे बोधा विप्रस्यार्धतो मनीषाम् ।
 कृष्वा वुवांस्यन्तमा सचेमा ४
 न ते गिरो अपि मृष्ये तुरस्य न सुष्टुतिमसुर्यस्य विद्वान् ।
 सदा ते नाम स्वयशो विवक्षि ५ [५] (१०९)

भूरि हि ते सर्वना मानुषेषु भूरि मनीषी हवन्तः स्वामिन् ।

मारे अस्मन्मघवः शयोक् कः

६

तुभ्येक्षिमा सर्वना शूरं विश्वा तुभ्यं ब्रह्माणि वर्धना कृणोमि ।

त्वं नृमिहृष्यो विश्वधांसि

७

नृ बिभु ते मन्यमानस्य कृस्मो दंभ्रुवन्ति महिमानमुग्र ।

न वीर्यमिन्द्र ते न राधः

८

ये च पूर्वं ऋषयो ये च नृत्वा इन्द्र ब्रह्माणि जनयन्त विप्राः ।

अस्मे ते सन्तु सख्या शिवानि यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

९ [६] (२१०)

(२३)

६ मैत्रावरुणिवंसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

उबु ब्रह्माण्येरत श्रवस्येन्द्रं समर्थं महया वसिष्ठ ।

आ यो विश्वानि शर्वसा ततानोपभ्राता म इवन्तो वचांसि

१

अयामि घोषं इन्द्र वृषजामि रिरज्यन्त यच्छुरुधां विवाचि ।

नहि स्वमापुंश्चिकिते जनेषु तानीदंहांस्यति पर्यस्मान्

२

युजे रथं गवेषणं हरिभ्यामुप ब्रह्माणि जुजुषाणमस्थुः ।

वि बाधिष्टस्य रोदसी महित्वेन्द्रो वृत्राण्यग्रती जघन्वान्

३

आपश्चित् पिप्युः स्तयोऽं न गावो नक्षत्रतं जरितारस्त इन्द्र ।

याहि वायुर्न नियुतो नो अच्छा त्वं हि धीमिदयंसं वि वाजान्

४

ते त्वा मदा इन्द्र मादयन्तु शुष्मिणं तुविराधंसं जरित्रे ।

एको वेषत्रा दयंसं हि मती नस्मिच्छूरं सर्वन मादयस्व

५

एवेदिन्द्रं वृषणं वज्रबाहुं वसिष्ठासो अभ्यर्चन्त्यर्कैः ।

स नः स्तुतो वीरवद् धातु गोमद यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

६ [७] (२१६)

(२४)

६ मैत्रावरुणिवंसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

योनिष्ठ इन्द्र सर्वने अकारि तमा नृभिः पुरुहूत प्र याहि ।

असो यथा नोऽविता वृधे च वदो वरुनि ममर्षश्च सोमैः

१ (२१७)

गूभीतं ते मन इन्द्र छिबर्हीः सुतः सोमः परिषिक्ता मधूनि । विस्मृष्टधेना मरुते सुवृक्तिरियमिन्द्रं जोहुवती मनीषा	२
आ नो विव आ पृथिव्या कंजीषि-भ्रिवं बर्हिः सोमपेयाय याहि । वहन्तु त्वा हरयो मघाञ्च माङ्गुषमच्छा तवसं मदाय	३
आ नो विश्वाभिरूतिभिः सजोषा ब्रह्म जुषाणो हर्यश्व याहि । वरीवृजत् स्थविरैभिः सुशिप्राऽस्मे दधद् वृषणं शुष्ममिन्द्र	४
एष स्तोमो मह उघाय बाहो धुरीर्ध्रुवात्यो न वाजयन्नाधायि । इन्द्र त्वायमर्क ईष्टे वसूनां विर्वीव द्यामधि नः श्रामतं धाः	५
एवा न इन्द्र वार्यस्य पृथिं प्र ते महीं सुमतिं वंविदाम । इषं पिन्व मघवन्ज्यः सुवीरां यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	६ [८] (२१२)

(२५)

६ मैत्रावरुणिवेसिष्ठः । इन्द्रः । विष्णुः ।

आ ते मह इन्द्रोत्पुंशु समन्यवो यत् समरन्त सेनाः । पताति विद्युन्नर्यस्य बाहो मां ते मनो विष्वद्याग्निं चारीत	१
नि दुर्ग इन्द्र श्रथिह्यमित्रा नभि ये नो मतीसो अमन्ति । आरे तं शंसं कृणुहि निजित्सां रा नो भर संमरेणं वसूनाम्	२
शतं ते शिभिन्नृतयः सुदासे सहस्रं शंसा उत रातिरस्तु । जहि बधर्वनुषा मर्त्यस्याऽस्मे द्युल्लमधि रत्नं च धेहि	३
त्वावतो हीन्द्र क्रत्वे अस्मि त्वावतोऽविनुः शूर रातौ । बिभ्वेदहानि तविषीव उग्रं आकः कृणुष्व हरियो न मर्षीः	४
कुत्सा एतं हर्यश्वाय शूषमिन्द्र सहो वेवत्रूतमियानाः । सत्रा कृधि सुहनां शूर वृत्रा वयं तरुत्राः सनुयाम वाजम्	५
एवा न इन्द्र वार्यस्य पृथिं प्र ते महीं सुमतिं वंविदाम । इषं पिन्व मघवन्ज्यः सुवीरां यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	६ [९] (२२८)

(२६)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- न सोम इन्द्रमसुतो ममाद् नाबह्मणो मघवानं सुतासः ।
 तस्मा उक्थं जनये यज्जुजोष नृबलवीयः शृणुवद् यथा नः १
- उक्थउक्थे सोम इन्द्रं ममाद् नीधनीथ मघवानं सुतासः ।
 यवीं सबाधः पितरं न पुत्राः समानदक्षा अक्सं हवन्त २
- चकार ता कृणवन्मन्या यानि बुधन्ति वधसः सुतेषु ।
 जनीरिव पतिरकः समानो नि मासृजे पुर इन्द्रः सु सवीः ३
- एवा तमाद्भुत शृण्व इन्द्र एको विभक्ता तरणिर्मघानाम् ।
 मिथस्तुर ऊतया यस्य पूर्वी रस्मे भद्राणि सश्वत प्रियाणि ४
- एवा वसिष्ठ इन्द्रमृतये नृन कृष्टीनां वृषमं सुतं गृणाति ।
 महमिण उषं नो माहि बाजान् युरं पात स्वस्तिभिः सदा नः ५ [१०] (२३१)

(२७)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- इन्द्रं नरो नेमधिता हवन्त यन् पार्या युनर्जते धियस्ताः ।
 शूरो नृषाता शर्वसश्वकान आ गोमति व्रजे मजा त्वं नः १
- य इन्द्र शुष्मां मघवन् ते अस्ति शिक्षा सखिभ्यः पुरुहूत नृभ्यः
 त्वं हि हृच्छा मघवन् विवेता अपां वृधि परिवृतं न राधः २
- इन्द्रो राजा जगतश्चर्षणीनामधि क्षमि विषुरूपं यदस्ति ।
 ततो वधाति क्राशुषे वसुनि चोवृद् राध उपस्तुतश्चिवुर्वाक् ३
- नृ चिह्न इन्द्रो मघवा सहृती वृानो वाजं नि यमते न ऊती ।
 अनूना यस्य वक्षिणा पीपाय वामं नृभ्यो अभिर्वाता सखिभ्यः ४
- नृ इन्द्र राधे वरिवस्क्रुषी न आ ते मनो ववृत्याम मघाय ।
 गोमवश्वावृद् रथवद् व्यन्तो युरं पात स्वस्तिभिः सदा नः ५ [११] (२३८)

(२८)

५ मैत्रावरुणिवंसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- ब्रह्मा ण इन्द्रोऽप याहि विद्वाँ नर्वाश्चस्ते हरयः सन्तु युक्ताः ।
विश्वे चिद्धि त्वा विहवन्त मती अस्माकमिच्छृणुहि विश्वमिन्व १
- हवं त इन्द्र महिमा व्यानङ् ब्रह्म यत पार्सि शवसिन्नृषीणाम् ।
आ यद् वज्रं दधिषे हस्त उग्र घोरः सन् कर्त्वा जनिष्ठा अर्षाव्हः २
- तव प्रणीतीन्द्र जाहुवानान् त्वं यन्नृन् न रोदसी निनेथ ।
महे क्षत्राय शवसे हि जज्ञे ऽतूतुजि चित् तूतुजिरशिभ्रत ३
- एभिर्न इन्द्राहर्भिर्दशस्य दुर्मित्रासो हि क्षितयः पर्वन्ते ।
प्रति यच्चष्टे अनृतमनेना अर्ब द्विता वरुणो मायी नः सात ४
- वाचेमेदिन्द्रं मघवानमेनं महो गायो राधसो यद् दर्वन्नः
यो अर्चतो ब्रह्मकृतिमर्विष्ठो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ५ [१२] (१४१)

(२९)

५ मैत्रावरुणिवंसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- अयं सोम इन्द्र तुभ्यं सुन्व आ तु प्र याहि हरिवस्तर्वाकाः ।
पिबा त्वाम्य सुधृतम्य चारोर्वर्वा मघानि मघवन्नियानः १
- ब्रह्मन् वीर ब्रह्मकृतिं जुषाणो ऽर्वाचीनो हरिभिर्याहि तूयम् ।
अस्मिन्न पु सर्वेन मादयस्वोऽप ब्रह्माणि शृणव इमा नः २
- का ते अस्परंकृतिः सूक्तैः कदा नूनं ते मघवन् दाशम ।
विश्वो मतीरा ततने त्वाया ऽर्धा म इन्द्र शृणवा हवमा ३
- उतो घा ते पुरुष्याऽ इवांसन येषां पूर्वेषामशृणोर्ऋषीणाम् ।
अधाहं त्वा मघवन्नोहवीमि त्वं न इन्द्रासि प्रमतिः पितेव ४
- वाचेमेदिन्द्रं मघवानमेनं महो गायो राधसो यद् दर्वन्नः ।
यो अर्चतो ब्रह्मकृतिमर्विष्ठो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ५ [१३] (१४८)

(३०)

५ मैत्रावरुणर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

आ नो देव शर्वसा याहि शुष्मिन् भवा वृध इन्द्र राया अस्य ।	
महे नृम्णाय नृपते सुवज्र महि क्षत्राय पौर्याय शूर	१
हवन्त उ त्वा हव्यं विवाचि तनूषु शूराः सूर्यस्य साता ।	
त्वं विश्वेषु सेन्यो जनेषु त्वं वृत्राणि रन्धया मुहन्तु ।	२
अहा यद्विन्द्र सुदिना व्युच्छान् दधो यत केतुमुपमं समत्सु ।	
न्यः शिः सीवृक्षसुरो न होता हुवाना अत्र सुभगाय वृवान	३
वयं ते त इन्द्र ये च देव स्तवन्त शूर ददतो मघानि ।	
यच्छा सूरिभ्य उपमं वरुथं स्वाभुवो जग्नामश्रवन्त	४
वोचेमेदिन्द्रं मघवानमेनं महो रायो गर्धसो यद ददन्नः ।	
यो अर्चतो ब्रह्मकृतिमविष्टो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	५ [१४] (२५३)

(३१)

११ मैत्रावरुणर्वसिष्ठः । इन्द्रः । गायत्री, १०-१८ विगद् ।

प्र च इन्द्राय मार्दवं हर्यश्वाय गायत । सखायः सोमपात्रे	१
शंसेदुक्थं सुदानव उत द्युक्षं यथा नरः । चक्रमा मत्यगधसे	२
त्वं न इन्द्र वाजयुस्त्वं गव्युः शतक्रतो । त्वं हिरण्ययुवंसो	३
वयमिन्द्र त्वायवो ऽभि प्र णोनुमो वृषन् । विन्दी त्वस्य नो वसो	४
मा नो निदे च वक्तवे ऽयो रन्धीरावण । त्वं अपि क्रतुर्मम	५
त्वं वर्मासि मप्रथः पुरोयोधश्च वृत्रहन । त्वया प्रति ब्रुवे युजा	६ [१५]

महौ उतासि यस्य ते ऽनु स्वधावरी सहः । मन्नाते इन्द्र गेर्वसी	७
तं त्वा मरुत्वतीं परि भुवद् वाणीं मयावरी । नक्षमाणा सह द्युभिः	८
ऊर्ध्वास्रस्त्वान्विन्द्वं भुवन् वृस्ममुप द्यावि । सं ते नमन्त कृणुध्वयः	९

प्र वो महे महिवृधे भरध्वं प्रचेतसं प्र सुमतिं कृणुध्वम् ।

विशः पूर्वीः प्र चरा चर्वणिपाः

१०

(१६३)

उरुद्वयचसे महिने सु-क्ति-मिन्द्राय बह्वं जनयन्त विधाः ।

तस्य ब्रतानि न मिनन्ति धीराः

११

इन्द्रं वाणीरनुसमन्युमेव सत्रा राजानं वधिरे सहध्ये ।

हर्यम्वाय बर्हया समापीन्

१२ [१६] (१६५)

(११)

१७ (१-२५) मैत्रावरुणर्वसिष्ठः, २६ पूर्वार्धस्य शक्तिर्वासिष्ठो वा (शाठ्यायने ब्राह्मणे),

२६-२७ शक्तिर्वासिष्ठो वा (ताण्डके ब्राह्मणे) । इन्द्रः । प्रगायः- (वृहती,

सतोवृहती), ३ द्विपदा विराट् ।

मो पु त्वा वाघतश्चना—ऽऽरे अस्मान्नि रीरमन् ।

आरात्ताञ्चित सधमादं न आ गंही—ह वा सन्नृपं बुधि

१

इमे हि ते बह्वकृतः सुते सत्वा मधी न मक्ष आसते ।

इन्द्रे कामं जरितारो वसूयवो रथे न पावुमा दधुः

२

गयस्कांमो वज्रहस्तं मुदक्षिणं पुत्रो न पितरं द्रुवे

३

इम इन्द्राय मुन्विरे सोमामो दध्याशिरः ।

तौ आ गदाय वज्रहस्त पीतयु हरिभ्यां वाह्योक्ता आ

४

भवत्कुरुर्कणं इयंत वसूनां न चिन्मो मधिषुद् गिरः ।

सद्यश्चिद यः सहस्राणि गता द्रु—अकिर्दित्सन्तमा मिमन्

५ [१७]

स वीरो अर्धतिष्कृत इन्द्रेण वृशुवे तृभिः ।

यस्ते गभीरा सर्वानानि वृजान त्सुनात्या च धार्वानि

६

मवा वरुथं मघवन मुधोनां यत् समजांसि शर्थतः ।

वि त्वाहृतस्य वेदं न भजेम—इमा कृणाशो भरा गयम्

७

मुनाता सोमपात्रे सोममिन्द्राय वज्रिणं ।

पचता पक्तीरवसे कृणुध्वमिन् पुणस्मिन् पृणते मयः

८

अथ संधत सोमिनो वक्षता महे कृणुध्वं गय आतुजे ।

तरणिर्जयति क्षेति पुष्यति न वृषासः कचत्ववे

९

नर्किः मुद्रासा रथं पर्यासि न रीरमन् ।

इन्द्रा यस्याविता यस्य मरुतो गमन्त स गोमति व्रजे

१० [१८] (१७५)

गमद् वाजं वाजयन्निन्द्र मर्त्यो यस्य त्वमविता भुवः ।

अस्माकं बोध्यविता रथानां मस्माकं शूर नृणाम् ११

उदिह्यस्य रिच्यते ऽशो धनं न जिग्युषः ।

य इन्द्रो हरिबन् न वमन्ति तं रिपो वक्षं दधाति सोमिनि १२

मन्त्रमसर्वं सुधितं सुपेशेसं दधात यजियेष्वा ।

पूर्वाभ्यन प्रसितयस्तरन्ति तं य इन्द्रे कर्मणा भुवत १३

कस्तमिन्द्र त्वावसु मा मर्त्यो दधर्षति ।

अन्धा इत् तं मघवन् पार्ये विवि वाजी वाजं सिषासति १४

मघोनः स्म वृत्रहत्येषु चोदय ये वर्दति प्रिया वसु ।

तव प्रणीती हर्यश्व सूरिमिर्विश्वा तंरम दुग्ति १५ [१९]

तवेदिन्द्रावमं वसु त्वं पुण्यमि मध्यमम् ।

सत्रा विश्वस्य परमस्य राजसि नकिङ्क्षा गोषु वृण्वते १६

त्वं विश्वस्य धनका असि श्रुतो य ई मर्वन्त्याजयः ।

तत्रापं विश्वः पुरुहूत पार्थिवो ऽवस्युनामं भिक्षते १७

यदिन्द्र यावतस्त्वमेतावकुहमीशीय ।

स्तोतारमिदं दिधिष्य रदावसां न पोपत्वाय रसीय १८

शिक्षेयमिन्महयते विवविं गाय आ कुहचिद्विदे ।

नहि त्ववृण्यन्मघवन् न आप्यं वस्यो अस्ति पिता नून १९

तरषिरित सिषासति वाजं पुरंध्या युजा ।

आ व इन्द्रं पुरुहूतं नम गिरा नेमि तज्येव सुद्रुम २० [२०]

न कुप्युती मर्त्यो विन्वते वसु न सेधन्तं रयिर्नशत ।

सुशक्तिरिन्मघवन् तुभ्यं मार्वते वृष्णं यत् पार्ये विवि २१

अभि त्वां शूर नानुमो ऽसुग्धा इव धेनवः ।

ईशानमस्य जगतः स्वर्हंशमीशानमिन्द्र तस्थुषः २२

न त्वावो अन्यो विव्यो न पार्थिवो न जातो न जनिष्यते ।

अश्वायन्तो मघवन्निन्द्र वाजिनो गव्यन्तस्त्वा हवामहे २३

अमी षतस्तदा भरेन्द्र ज्यायः कनीयसः ।

पुरुवसुहिं मघवन् त्सनादसि भरेभरे च हव्यः २४

परां णुदस्व मधवह्ममित्रान् त्सुवेदां नो वस्स कृधि ।

अस्माकं बोध्यविता महाधने भवा वृधः सखीनाम् २५

इन्द्र कर्तुं न आ भर पिता पुत्रेभ्यो यथा ।

शिक्षां णो अस्मिन् पुरुहूत यामनि जीवा ज्योतिरशीमाहि २६

मा नो अज्ञाता वृजना दुराध्योऽ माशिवासो अर्वा क्रमुः ।

त्वया वयं प्रवतः शश्वतीरपोऽतिं शूर तरामसि २७ [२१] (१९१)

(३३)

१४ (१-९) मैत्रावरुणिवसिष्ठः, १०-१४ वसिष्ठपुत्राः । १-९ वसिष्ठपुत्राः इन्द्रो वा,

१०-१४ वसिष्ठः । विष्टुप् ।

श्वित्यञ्चो मा दक्षिणतस्कृपदा धियंजिन्वासो अमि हि प्रमन्दुः ।

उसिष्ठन् वोचे परि बर्हिषो नून न मे दुरादवितवे वसिष्ठाः १

दुरादिन्द्रमनयज्ञा सुतेन तिरा वैशान्तमति पान्तमुग्रम् ।

पाशद्युस्त्रस्य वायतस्य सोमात् सुतादिन्द्रोऽवृणीता वसिष्ठान् २

एवेष्टु कं सिन्धुमेभिस्ततारवेष्टु कं भेदमेभिर्जघान ।

एवेष्टु कं दाशराज्ञे सुदासं प्रावदिन्द्रो ब्रह्मणा वो वसिष्ठाः ३

जुष्टीं नरो ब्रह्मणा वः पितृणा मक्षमव्ययं न किला रिषाथ ।

यच्छकरीषु बृहता रवेणोन्द्रे शुष्ममवधाता वसिष्ठाः ४

उद् घामिषेत् तृष्णजो नाथितासोऽदीधयुर्दाशराज्ञे वृतासः ।

वसिष्ठस्य स्तुवत इन्द्रो अथो दुरं नृत्सुभ्यो अकृणोषु लोकम् ५ [२२]

वृण्वा इवेद् गोअर्जनास आसन् परिच्छिन्ना भरता अर्मकासः ।

अर्मवच्च पुरेता वसिष्ठ आदित तृत्सूनां विशो अप्रथन्त ६

त्रयः कृण्वन्ति भुवनेषु रेतस्तिष्ठः प्रजा आर्या ज्योतिरग्राः ।

त्रयो घर्मास उषसं सचन्ते सर्वा इत् तां अनु विदुर्वसिष्ठाः ७

सूर्यस्येव वक्षथो ज्योतिरिषां समुद्रस्येव महिमा गभीरः ।

वार्तस्येव प्रजवो नान्येन स्तामो वसिष्ठा अन्यैतवे वः ८

त इह्निष्यं हृदयस्य प्रकृतैः सहस्रवल्शामभि सं चरन्ति ।

घुमेन ततं परिधिं वयन्तोऽप्सरस उर्ष सेदुर्वसिष्ठाः ९ (१०१)

विद्युतो ज्योतिः परि संजिहानं मित्रावरुणा यदपश्यतां त्वा ।
तत् ते जन्मोत्तैर्क वसिष्ठाऽगस्त्यो यत् त्वां विश आजामार

१० [२३]

उतासि मैत्रावरुणो वसिष्ठो—वर्षया ब्रह्मन् मनसोऽधि जातः ।
हृत्सं स्कन् ब्रह्मणा वैश्वेन विश्वे देवाः पुष्करे त्वादन्त
स प्रकेत उभयस्य प्रविद्वान् त्सहस्रदान उत वा सदानः ।
यमेन तत् परिधिं वधिष्य—ज्ञप्सरसः परिं जज्ञे वसिष्ठः
सत्रे ह जाताविषिता नमोभिः कुम्भे रेतः सिषिषतुः समानम् ।
ततो ह मान उर्वियाय मध्यात् ततो जातमुषिमाहुर्वसिष्ठम्
उक्थभूतं सामभूतं विमर्ति ग्रावाणं बिभ्रत् प्र वदूत्यग्रे ।
उपिनमाध्वं सुमनस्यमाना आ वो गच्छाति प्रतृवो वसिष्ठः

११

१२

१३

१४ [२४] (३०६)

(३४)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० ३४-५५]

२५ मैत्रावरुणवसिष्ठः । विश्वे देवाः, १६ अहिः, १७ अहिर्बुध्न्यः । द्विपदा विगद, २१-२५ त्रिष्टुप् ।

प्र शुक्लैर् देवी मनीषा अस्मत् सुतष्टो रथो न वाजी
विदुः पृथिव्या द्विवो जनित्रं शुण्वन्त्यापो अध क्षरन्तीः
आपश्चिवस्मै पिन्वंन्त पृथ्वी—वृत्रेषु शूरा मंसन्त उग्राः
आ धूर्ध्वस्मै दधातास्वा—निन्दो न वज्री हिरण्यबाहुः
अमि प्र स्थाताहेव यज्ञं यातेव पत्सन् तमनां हिनात
तमनां समत्सु हिनात यज्ञं दधात केतुं जनाय वीरम्
उर्वस्य शुष्माद् भानुर्नातं विमर्ति मारं पृथिवी न भूम
हृषामि देवौ अयातुरग्रे साधञ्जतेन धियं दधामि
अमि वो देवीं धियं दधिध्वं प्र वो देवत्रा वार्षं कृणुध्वम्
आ बंष्ट आसां पाथो नदीनां वरुण उग्रः सहस्रवक्षाः

१

२

३

४

५

६

७

८

९

१० [२५]

राजा राष्ट्रानां पेशो नदीना—मनुत्तमस्मै क्षत्रं विश्वायुं
अविष्टो अस्मान् विश्वांसु विक्ष्व—ष्टुं कृणोत शंसं निनित्सोः
व्येतु विष्टुद् द्विषामशेवा युयोत बिष्वग्रपस्तनूनाम्
अवीक्षो अग्निर्हव्यान्नमोभिः प्रेष्ठो अस्मा अधायि स्तोमः
विष्टुर्हव्यान्नमोभिः नपातं सत्वायं कृध्वं शिवो नो अस्तु

११

१२

१३

१४

१५

(३११)

अज्ञामुक्थैरहिं गृणीषे बुधे नदीनां रजःसु वीदन्	१६
मा नोऽर्हिबुधयो रिषे धान्मा यज्ञो अस्य सिधहतायोः	१७
उत न एषु नृषु श्रवो धुः प्र राये यन्तु शर्धन्तो अर्यः	१८
तपन्ति शत्रुं स्वर्णं भूमां महासेनासो अमेभिरषाम्	१९
आ यज्ञः पत्नीर्गमन्त्यच्छा त्वष्टा सुपाणिदधातु वीरान्	२० [२६]

प्रति नः स्तोमं त्वष्टा जुषेत स्यादुस्मे अरग्रतिर्वसुयुः	२१
ता नो रासन् रातिषासो वसून्त्या रोदसी वरुणानी शृणोतु ।	
वरुत्रीभिः सुशरणो नो अस्तु त्वष्टा सुवज्रो वि दधातु रायः	२२
तज्ञो रायः पर्वतास्तज्ञ आपस्तद् रातिषाच ओषधीरुत द्यौः ।	
वनस्पतिभिः पृथिवी सजोषां उभे रोदसी परि पासतो नः	२३
अनु तदुर्वी रोदसी जिहाता मनु द्युक्षो वरुण इन्द्रसखा ।	
अनु विश्वे मरुतो ये सहासां रायः स्याम धरुणं धियर्ध्वं	२४
तज्ञ इन्द्रो वरुणो मित्रो अग्निराप ओषधीर्वनिनो जुषन्त ।	
शर्भन् त्रयाम मरुतामुपस्थे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	२५ [२७] (३३१)

(३५)

१५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

शं न इन्द्राग्नी भवतामवोभिः शं न इन्द्रावरुणा रातहव्या ।	
शमिन्द्रासोमा सुविताय शं योः शं न इन्द्रापुषणा वाजसातो	१
शं नो भग्नः शम्भु नः शंसो अस्तु शं नः पुरंधिः शम्भु सन्तु रायः ।	
शं नः सत्यस्य सुयमस्य शंसुः शं नो अर्यमा पुरुजातो अस्तु	२
शं नो धाता शम्भु धर्ता नो अस्तु शं न उरुक्षी भवतु स्वधामिः ।	
शं रोदसी बृहती शं नो अद्विः शं नो देवानां सुहवानी सन्तु	३
शं नो अग्निर्ज्योतिरनीको अस्तु शं नो मित्रावरुणावभ्विना शम् ।	
शं नः सुकृतां सुकृतानि सन्तु शं न इषिरो अग्निं दातु वार्तः	४
शं नो द्यावापृथिवी पूर्वहृती शमन्तरिक्षं हृशर्ये नो अस्तु ।	
शं न ओषधीर्वनिनो भवन्तु शं नो रजसस्पतिरस्तु जिष्णुः	५ [२८] (३३६)

शं न इन्द्रो बभ्रुमिर्वैवो अस्तु शमामित्येभिर्वरुणः सुशंसः ।	
शं नो रुद्रो रुद्रेभिर्जलापः शं न स्वप्ता ग्रामिर्विह शृणोतु	६
शं न सोमो भवतु बभ्रु शं नः शं नो धावाणः शम्भुं सन्तु यज्ञाः ।	
शं नः स्वरूपां मितर्यो भवन्तु शं नः प्रस्वः शम्भुं वेदिः	७
शं नः सूर्य उरुचक्षा उदेतु शं नश्चतस्रः प्रदिशो भवन्तु ।	
शं नः पर्वता भूवर्षो भवन्तु शं नः सिन्धवः शम्भुं सन्वापः	८
शं नो अदितिर्भवतु व्रतेभिः शं नो भवन्तु मरुतः स्वर्काः ।	
शं नो विष्णुः शम्भुं पूषा नो अस्तु शं नो भवित्रं शम्भुं वायुः	९
शं नो देवः संविता त्रार्यमाणः शं नो भवन्तृषसो विभातीः ।	
शं नः पर्जन्यो भवतु प्रजाभ्यः शं नः क्षेत्रस्य पतिरस्तु शंभुः	१० [२९]
शं नो देवा विश्वेदेवा भवन्तु शं सरस्वती सह धीमिरस्तु ।	
शमभिषाचः शम्भुं रातिषाचः शं नो विद्याः पार्थिवाः शं नो अप्याः	११
शं नः सत्यस्य पतयो भवन्तु शं नो अर्वन्तः शम्भुं सन्तु गावः ।	
शं न ऋभवः सुकृतः सुहस्ताः शं नो भवन्तु पितरो हवन्तु	१२
शं नो अज एकपाद् देवो अस्तु शं नोऽहिर्बुध्न्यः शं नो समुद्रः ।	
शं नो अपा नपांश्च ऐरस्तु शं नः पृथिवीभ्यो देवगोपा	१३
आवृत्त्या रुद्रा वसवो जुषन्ते दं ब्रह्म क्रियमाणं नवीयः ।	
शृण्वन्तु नो विद्याः पार्थिवास्तो गोजाता उत ये यज्ञियांसः	१४
ये देवानां यज्ञियां यज्ञियानां मनोर्यजत्रा अमृतां कृतज्ञाः ।	
ते नो रासन्तामुरुगायमद्य पुयं पात स्वमितिभिः सदा नः	१५ [३०] (३४६)

[अतुष्टोऽध्यायः ॥४॥ व० १-३०]

(३६)

९ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । विश्वे देवाः । विष्टुप् ।

प्र ब्रह्मैतु सर्वनाहृतस्य वि रश्मिभिः ससृजे सूर्यो गाः ।	
वि सार्जुना पृथिवी संस्र उर्वी पृथु प्रतीकुमध्येधे अग्निः	१
इमां वा मित्रावरुणा सुवृक्तिमिषं न कृण्वे असुरा नवीयः ।	
इनो वामन्यः पदुवीरवधो जनं च मित्रो यतति ब्रवाणः	२
आ वार्तस्य ध्रजतो रन्त इत्या अपीपयन्त धेनवो न सुदाः ।	
महो दिवः सर्वे जार्यमानोऽविक्रवद् वृषभः सस्मिन्नूर्ध्व	३ (३४९)

गिरा य एता युनजद्धरीं त इन्द्र मिया सुरथां शूर धाय ।
प्र यो मन्युं रिरिक्षतो मिना—त्या सुकतुर्मर्यमणं ववृत्त्याम् ४
यजन्त अस्य सस्यं वयंश्च नमस्विनः स्व कृतस्य धामनम् ।
वि पृक्षां बाबधे नृभिः स्तवान् इदं नमो रुद्राय प्रेष्टम् ५ [१]

आ यत साकं यशसो वावशानाः सरस्वती सप्तथी सिन्धुमाता ।
याः सुष्वयन्त सुदुधाः सुधारा अभि स्वन पर्यसा पीप्यानाः ६
उत त्य नो मरुतो मन्दसाना धियं तोकं च वाजिनोऽवन्तु ।
मा नः परि ह्यदक्षरा चरन्त्यवीवृधन् युज्यं ते रथि नः ७
प्र वो महीमरमतिं कृणुध्वं प्र पूषणं विवृध्वं न वीरम् ।
भगं धियांऽवितारं नो अस्याः सातो वाजं रातिषाचं पुरंधिम ८
अच्छ्रायं वो मरुतः श्लोकं एत्वच्छा विष्णुं निषिक्तपामवोभिः ।
उत प्रजायै गृणते वयो धु—र्युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ९ [२] (३५५)

(३७)

८ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । विश्वे देवाः । विष्टु ।

आ वो वाहिष्ठो बहवु स्तवध्वे रथो वाजा क्रमुक्षणो अमृतकः ।
अभि त्रिपृष्ठैः सर्वनेषु सोमै—मदै सुशिषा महभिः पूषध्वम् १
युयं ह रत्नं मघवन्सु धत्थ स्वर्हदा क्रमुक्षणो अमृतकम् ।
सं यज्ञेषु स्वधावन्तः पिबध्वं वि नो राधांसि मतिर्मिदयध्वम् २
उवाचिध्व हि मघवन वृष्णं महो अर्भस्य वसुनो विभागे ।
उमा ते पूर्णा वसुना गर्मस्ती न सूनता नि र्यमते वसव्या ३
त्वमिन्द्र स्वयंदा क्रमुक्षा वाजो न साधुरस्तमेष्टुक्वा ।
वयं नु ते द्वाश्वांसः स्याम ब्रह्म कृण्वन्तो हरिषो वसिष्ठाः ४
सान्नितासि प्रवतो द्वाशुषे चिद् यामिर्विबपो हर्यश्च धीमिः ।
ववन्मा नु ते युज्यामिरुती कदा न इन्द्र राय आ वंशस्येः ५ [३]

वासयसीव वेधसस्त्वं नः कदा न इन्द्र वचसो बुबोधः ।
अस्तं तात्या धिया रथि सुवीरं पूक्षो मो अर्वा न्युहीत वाजी ६ (३५१)

अग्निं यं देवी निर्रतिश्चिदीशो नक्षन्त इन्द्रं शरदः सुपृक्षः ।

उप विष्णुर्हृदि स्थितः यं कृणवन्त मतीः

आ नो राधांसि सवितः स्तवध्या आ रायां यन्तु पर्वतस्य रातौ ।

सदा नो विध्यः पायुः सिषक्तु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ८ [४] (३६३)

(३८)

८ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । १-६ सविता, ६ उत्तर्गर्धस्य भगो वा, ७-८ वाजिनः । त्रिष्टुप् ।

उदु ष्य देवः सविता ययाम हिरण्ययीममतिं यामाशिश्नेत ।

नूनं भग्नो हृष्यो मानुषेभिर्वि यो रत्ना पूरुषमुदधाति १

उदु तिष्ठ सवितः श्रुध्यस्य हिरण्यपाणे प्रभृतावृतस्य ।

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ १ ॥
 ध्युः॥वीं पृथ्वीममर्तिं सृजान आ नृभ्यो॥ मर्तमोजनं सुखानः २

अपि पृतः सविता देवो अस्तु यमा चिद् विश्वे वसवां गृणन्ति ।

स नः स्तोमान् नमस्य श्वनो धाद् विश्वंभिः पातु पापमिनि मृगिन् ३

अभि यं देव्यदितिर्गुणातिं सवं देवस्य सवितृर्जयाणा ।

अभि सद्भाजो वरुणो गुण-न्त्यमि मित्रासो अर्यमा सत्रोपाः ४

अभि ये मिथो वनूषः सर्पन्ते रातिं विदो रातिषाचः प्रथिव्याः ।

अर्हिनृय उत नः शणोत वरुड्येकधेनभिर्नि पात

अनु तन्नो जास्पतिर्मसीष्ट रत्नं देवस्य सवितुरियानः ।

मगमगशोऽबसे जोहवीति मगमनशो अर्ध याति रत्नम् ६

शं नो भवन्त वाजिनो हवेष देवताता मितव्रवः स्वर्काः ।

जम्भयन्तोऽहिं उक्तं रक्षांसि सनेभ्यस्मद ययवन्नमीवाः

वाजेयाजेऽवत वाजिनो नो धनेष विप्रा अमृता ऋतज्ञाः ।

अस्य मध्वः पिबत मायुर्यज्वं तृप्ता यात पथिभिर्ब्रह्मयानैः ८ [५] (१०१)

(३०)

७ मैत्र्यवरुणिर्वसिष्ठः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

ऊर्ध्वो अग्निः सुमतिं वस्वो अभेत् प्रतीची जुर्णिर्दिवतातिमेति ।

मेजाते अर्द्धी रक्षयेव पन्था—मतं होता न इषितो यजाति

प्र बावृजे सुप्रया बहिरेषा—मा विश्पतीव वीरिन्द्र इयाते ।

विशामकोरुषसः पूर्वहृतौ वायुः पूषा स्वस्तये नियुत्वान् २ (१०१)

(५५)

ज्मया अत्र वसवो रन्त वेवा	उरावन्तरिक्षे मर्जयन्त शुभ्राः ।	
अर्वाक् पथ उरुग्रयः कृणुध्वं	श्रोतां दूतस्य जग्मुषो नो अस्य	३
ते हि यज्ञेषु यज्ञियांस ऊमाः	सधस्थं विश्वे अभि सन्ति वेवाः ।	
तां अध्वर उग्रतो यक्षयग्रे	भ्रुष्टी भगं नासत्या पुरंधिम	४
आग्ने गिरो वृव आ पृथिव्या	मित्रं वह वरुणमिन्द्रमग्निम् ।	
आर्यमणमग्निं विष्णुमिषां	सरस्वती मरुतो मादयन्ताम्	५
रे ह्ययं मतिर्मयिज्ञियांनां	नक्षत्र कामं मर्त्यानामसिन्वन् ।	
धाता रविमविवृस्यं संवासां	संक्षीमहि गुज्येभिनुं वेवैः	६
नू रोदसी अभिष्टुते वसिष्ठे	ऋतावानो वरुणो मित्रो अग्निः ।	
यच्छन्तु चन्द्रा उपमं नो अर्कं	युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [६] (३७८)

(४०)

७ मैत्रावरुणवसिष्ठः । विश्वे देवाः । त्रिषुव ।

ओ भ्रुष्टिर्विवृष्ट्याऽ समेतु	प्रति स्तोमं धीमहि तुराणाम् ।	
यवृष्ट्यं वृवः सविता सुवाति	स्यामांस्य रत्निनो विभागे	१
मित्रस्तन्नो वरुणो रोदसी च	द्युर्मन्तुमिन्द्रो अर्यमा वंदातु ।	
विश्वेष्टु देव्यदिती रेक्णो	वायुश्च यज्ञिपुवैते भगश्च	२
सेवुग्रो अस्तु मरुतः स शुष्मी	यं मर्त्यं पृषदश्वा अवाथ ।	
उतेमग्निः सरस्वती जुनन्ति	न तस्य रायः पर्वितास्ति	३
अयं हि नेता वरुण ऋतस्य	मित्रो राजानो अर्यमापो धुः ।	
सुहवा देव्यदितिरनुवां	ते नो अहो अति पथंस्तरिन्दान्	४
अस्य देवस्य मीळहुषां वया	विष्णोरिषस्य प्रभूथे हविर्मिः ।	
विदे हि रुद्रो रुद्रियं महित्वं	योसिष्टं वार्तिरश्विनाविरावत्	५
मात्रं पृषन्नापृण इरस्यो	वरुञ्जी यद् रीतिषाचश्च रासन् ।	
मयोमुषो नो अर्धन्तो नि पान्तु	वृष्टिं परिज्मा वातो ददातु	६
नू रोदसी अभिष्टुते वसिष्ठे	ऋतावानो वरुणो मित्रो अग्निः ।	
यच्छन्तु चन्द्रा उपमं नो अर्कं	युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [७] (३८९)

(४१)

७ मैत्रावरुणर्वसिष्ठः । १ अग्नीन्द्रमित्रावरुणाश्विमगपूषमरुणस्पतिसोमरुद्राः, २-६ भगः,
७ उषसः । त्रिष्टुप्, १ जगती ।

प्रातरग्निं प्रातरिन्द्रं हवामहे प्रातर्मित्रावरुणा प्रातरश्विना ।	
प्रातर्मगं पूषणं ब्रह्मणस्पतिं प्रातः सोममुत रुद्रं हुविम	१ *
प्रातर्जितं भगमुग्रं हुविम वयं पुत्रमदितेर्यो विधत्ता ।	
आश्विद्वयं मन्यमानस्तुरश्विद्व राजा विद्वयं भगं भक्षीत्याह	२
भग प्रणेतर्भग सत्यराधो भगेमा धियमुर्ववा ददन्नः ।	
भग प्र णो जनय गोमिरश्वे भग प्र नृभिर्नृवन्तः स्याम	३
उतेदानीं भगवन्तः स्यामोत प्रपित्व उत मध्ये अह्नाम ।	
उतोर्विता मधवन् त्सूर्यस्य वयं देवानां सुमतौ स्याम	४
भग एव भगवौ अस्तु देवास्तेन वयं भगवन्तः स्याम ।	
तं त्वा भग सर्वं इज्जोहवीति स नो भग पुरएता भव्ह	५
समध्वरायोषसो नमन्त दधिकायेव शुचये पवाय ।	
अर्वाचीनं वसुविद्वं भगं नो रथमिवाश्वो वाजिन आ वहन्तु	६
अश्वोवतीर्गोमतीर्न उषासो वीरवतीः सद्यमुच्छन्तु भद्राः ।	
पूतं बुहोमा विम्वन्तः प्रपीता यूयं पात स्वस्तिमिः सदा नः	७ [८] (३९९)

(४२)

६ मैत्रावरुणर्वसिष्ठः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

प्र ब्रह्मणो अङ्गिरसो नक्षन्त प्र कन्वुजुर्मन्यस्य वेतु ।	
प्र धेनव उवृधुतो नवन्त युज्यातामर्द्धी अध्वरस्य पेदाः	१
सुगस्ते अग्ने सनवित्तो अध्वा युक्ष्वा सुते हरितो रोहितश्च ।	
ये वा सफ्रंभरुवा वीरवाहो हुवे देवानां जनिमानि सप्तः	२
समु वो युशं म्रहयन् नमोमिः प्र होता मन्द्रो रिरिच उपाके ।	
यजस्व सु पुर्वणीक देवा ना यज्ञियांमरमतिं ववृत्याः	३
यदा वीरस्य देवतो बुराणे स्योनशीरतिथिराचिकेतत् ।	
सुधीतो अग्निः सुधीतो वम आ स विदो वति वार्यमिर्यतै	४ (३९९)

इमं नो अग्ने अश्वरं जुषस्व मरुत्स्विन्मे यज्ञसं कृषी नः ।
 आ नक्ता बर्हिः सवतामुपासो—शान्ता मित्रावरुणा यजेह
 एवाग्निं सहस्यं वसिष्ठो रायस्कासो विश्वत्स्यस्य स्तौत ।
 इषं रयिं पप्रथद् वाजमस्मे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

५

६ [९] (३९८)

(४३)

५ मैत्रावरुणर्वसिष्ठः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

प्र वो यज्ञेषु देवयन्तो अर्चन् द्यावा नमोभिः पृथिवी इषधै ।
 येवा ब्रह्माण्यसमानि विप्रा विष्वग्विनन्ति वनिनो न शास्ताः
 प्र यज्ञ एतु हेत्वो न सन्ति रुद्यच्छध्वं समनसो घृताचीः ।
 स्तुणीत बर्हिरश्वराय साधू—ध्वा ओषीषि देवयूयस्थुः
 आ पुत्रासो न मातरं विमृत्राः सानीं वेवासो बर्हिषः सदन्तु ।
 आ विश्वाची विवृथ्यामनक्त्वग्ने मा नो देवताता मुधस्कः
 ते सीषपन्त जोषमा यजत्रा क्रतस्य धाराः सुदुघा दुहानाः ।
 ज्येष्ठं वो अद्य मह आ वसूना—मा गन्तन् समनसो यति ष्ट
 एवा नो अग्ने विक्ष्वा दृशस्य त्वया वयं सहसावस्त्रास्काः ।
 राया युजा सधमावो अरिष्टा यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१

२

३

४

५ [१०] (४०३)

(४४)

५ मैत्रावरुणर्वसिष्ठः । दधिक्राः, १ दधिक्रास्त्युषोऽग्निमगन्मविष्णुपूषब्रह्मणस्पत्यादित्यद्यावापृथिव्यापः ।
 त्रिष्टुप्, १ जगती ।

दुधिकां वः प्रथममन्विनोषसं—मग्निं समिद्धं भगमूतये हुवे ।
 इन्द्रं विष्णुं पूषणं ब्रह्मणस्पतिं—मावित्यान् द्यावापृथिवी अपः स्वः
 दुधिकामु नर्मसा बोधयन्त उदीराणा यज्ञमुपप्रयन्तः ।
 इन्द्रं देवीं बर्हिषि सादयन्तो ऽम्बिना विप्रा सुहवा हुवेम
 दुधिकावाणं बुबुधानो अग्नि—मुपं ब्रुव उषसं सूर्यं गाम् ।
 ब्रह्मं मँश्चतोर्वरुणस्य बभ्रुं ते विश्वास्मद् दुरिता यावयन्तु
 दुधिकावा प्रथमो वाज्यवा ऽग्ने रथानां भवति प्रजानन् ।
 संविद्वान उषसा सूर्येणा—ऽऽभित्वेमिबंसुभिरग्निनोभिः

१

२

३

४ (४०७)

आ नो वधिक्ताः पृथ्वाभनक्तु—तस्य पन्थामन्वेतवा उ ।

शृणोतु नो वैष्णं शर्षो अग्निः शृण्वन्तु विश्वे महिषा अमूराः

५ [११] (४०८)

(४५)

४ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । सविता । त्रिष्टुप् ।

आ वेवो यातु सविता सुरजोऽन्तरिक्षमा वहमानो अश्वेः ।

हस्ते वधानो नर्षो पुरुणि निवेद्याश्च प्रसुवञ्च भूमं

?

उर्वस्य बाह्वु शिथिरा बृहन्ता हिरण्यया त्रिवो अन्तौ अनष्टाम ।

नूनं सो अस्य महिमा पणिष्ट सूरश्चिदम्मा अनु दावपस्याम

२

स वा नो वेवः सविता महावा ऽऽ साविषद् वसुपतिर्वसूनि ।

विभयमाणो अमर्तिमुरुषी मर्तभोजनमर्धं रासते नः

३

इमा गिरः सवितारं सुजिह्वं पूर्णगमस्तिग्नीळते सुपाणिम ।

विञ्चं वयो बृहवृस्म वधातु यूयं पात स्वस्तिमिः सदा नः

४ [१२] (४१२)

(४६)

४ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । रुद्रः । जगती, ४ त्रिष्टुप् ।

इमा रुद्राय स्थिरधन्वने गिरः क्षिप्रयंवे वेवायं स्वधात्रे ।

अर्षाळहाय सहमानाय वेधसे तिग्मायुधाय भरता शृणोतु नः

१

स हि क्षयेण क्षम्यस्य जन्मनः साम्राज्येन त्रिव्यस्य चेतति ।

अवज्जवन्तीरुपं नो दुरश्चरा—ऽनमीवो रुद्र जातु नो भव

२

या ते विद्युवबसृष्टा विवस्परि क्षमया चरति परि सा वृणक्तु नः ।

सहस्रं ते स्वविवात मेघजा मा नस्तोकेषु तनयेषु रीरिवः

३

मा नो वधी रुद्र मा परां वा मा ते भूम प्रसितौ हीळितस्य ।

आ नो मज बर्हिषि जीवशंस यूयं पात स्वस्तिमिः सदा नः

४ [१३] (४१६)

(४७)

४ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । आपः । त्रिष्टुप् ।

आपो यं वः प्रथमं वेव्यन्तं इन्द्रपानंमूर्मिमकृण्वतेळः ।

तं वो वयं शूर्यमिहमद्य घृतयुषं मधुमन्तं वनेम

१

(४१७)

तमुर्मिर्मापां मधुमत्तमं वो ऽपां नपादवत्वागुहेमा ।	
यास्मिन्नित्तो वसुभिर्मादयाति तमश्याम वेवयन्तो वो अद्य	२
शतर्षवित्राः स्वधया मर्दन्ती कुंवीकुंवानामपि यन्ति पार्थः ।	
ता इन्द्रस्य न भिनन्ति व्रतानि सिन्धुभ्यो हव्यं घृतवज्जुहोत	३
याः सूर्यो रुस्मिर्भिराततान याभ्य इन्द्रो अरवद् गातुमूर्मिम् ।	
ते सिन्धवो वरिवो धातना नो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	४ [१४] (४२०)

(४८)

४ मैत्रावरुणर्वसिष्ठः । ऋभवः, ४ विश्वे देवा या । त्रिष्टुप् ।

ऋभुक्षणा वाजा मादयध्वमस्मे नरो मघवानः सुतस्य ।	
आ वोऽर्वाचः क्रतवो न यानां विश्वो रथं नयं वर्तयन्तु	१
ऋभुर्ऋभुभिर्भि वः स्याम विश्वो विभुभिः शर्वसा शर्वांसि ।	
वाजो अस्माँ अबतु वाजसाता विन्द्रेण युजा तर्क्षेम वृत्रम्	२
ते चिद्धि पूर्वैरभि सन्ति शासा विश्वो अयं उपरताति कवन् ।	
इन्द्रो विश्वो ऋमुक्षा वाजो अयः शत्रोर्मिथत्या कृणवन् वि नृष्णम्	३
नू देवासो वरिवः कर्तना नो भूत नो विश्वेऽवसे सजोषाः ।	
समम्मे इधं वसवो ददीरन् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	४ [१५] (४२४)

(४९)

४ मैत्रावरुणर्वसिष्ठः । आपः । त्रिष्टुप् ।

समुद्रज्येष्ठाः सलिलस्य मध्यात पुनाना युन्यन्निविशमानाः ।	
इन्द्रो या वृषी वृषभो ग्राद ता आपो कुंवीरिह मार्यवन्तु	१
या आपो द्विष्या उत वा सर्वन्ति सन्नित्रिमा उत वा याः स्वयंजाः ।	
समुद्रार्था याः शुचयः पावकास्ता आपो कुंवीरिह मार्यवन्तु	२
यामां राजा वरुणो याति मध्ये सत्यानुते अबपश्य अनानाम् ।	
मधुश्चुतः शुचयो याः पावकास्ता आपो कुंवीरिह मार्यवन्तु	३
यामु राजा वरुणो यामु सोमा विश्वे देवा यामूर्जं मयन्ति ।	
वैश्वानरो यास्वभिः प्रविष्टस्ता आपो कुंवीरिह मार्यवन्तु	४ [१६] (४२८)

(५०)

४ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । १ मित्रावरुणौ, २ अग्निः, ३ विश्वे देवाः, ४ नद्यः ।

जगती, ४ अतिजगती शकरी वा ।

आ मां मित्रावरुणेह रक्षतं कुलाययद् विश्वयन्मा न आ गनं ।
 अजकावं पुष्टशीकं तिरो दधि मा मां पथेन रपसा विदुत त्सरः १
 यद् विजामन परेषि वन्दनं भुय दष्टीवन्तौ परि कुल्की च देहत ।
 अग्निष्टच्छोचन्नप बाधतामिती मा मां पथेन रपसा विदुत त्सरः २
 यच्छल्मलौ भवति यक्ष्मकीषु यदोषधीभ्यः पति जायते विषम ।
 विश्वे देवा निरितस्तत सुवन्तु मा मां पथेन रपसा विदुत त्सरः ३
 याः प्रवतो निवत उद्वत उद्वन्वतीगनुवृकाश्च याः ।

ता अस्मभ्यं परसा पिन्वमानाः शिवा देवीर्गङ्गापदा भवन्तु सर्वा नद्यो अगिमिदा भवन्तु ४
 [१७] (४३०)

(५१)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । आदित्याः । त्रिष्टुप् ।

आदित्यानामवसा नूतनेन सक्षीमहि शर्मणा शतमेन ।
 अनागास्त्वे अदितित्वे तुरास इमं यज्ञं दधतु श्रापमाणाः १
 आदित्यासो अदितिमावयन्ता मित्रो अर्यमा वरुणा रजिष्ठाः ।
 अस्माकं सन्तु भुवनस्य गोपाः पिबन्तु सोममवसे नो अद्य २
 आदित्या विश्वे भरुतश्च विश्वे देवाश्च विश्वे ऋभवश्च विश्वे ।
 इन्द्रो अग्निरश्विना तुष्टुवाना ययं पात स्वस्तिभिः सदा नः ३ [१८] (४३५)

(५२)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । आदित्याः । त्रिष्टुप् ।

आदित्यासो अदितयः स्याम पूर्वधित्रा वसवो मर्त्यत्रा ।
 सनेम मित्रावरुणा सनेन्तो भवंम द्यावापृथिवी भवन्तः १
 मित्रस्तप्तो वरुणो मामहन्त शर्म तोकाय तर्नयाय गोपाः ।
 मा वो भुजेमान्यजातमेनो मा तत् कर्म वसवो यच्चयध्वे २
 तुरण्यवोऽङ्गिरसो नक्षन्त रत्नं देवस्य सवितुरियानाः ।
 पिता च तप्तो महान् यज्ञो विश्वे देवाः समनसो जुषन्त ३ [१९] (४३८)

(५३)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । द्यावापृथिवी । त्रिष्टुप् ।

- प्र द्यावा यज्ञैः पृथिवी नमोभिः स्वाध ईळे बृहती यजत्रे ।
 ते सिद्धि पूर्वे कवयो गुणन्तः पुरो मही दधिरे देवपुत्रे १
 प्र पूर्वजे पितरा नर्घ्यसीभिर्गीर्भिः कृणुध्वं सद्ने क्रतुस्य ।
 आ नो द्यावापृथिवी दैर्घ्येन जनेन यातं महिं वां वरूथम् २
 उतो हि वां रत्नधेयानि सन्ति पूरुणि द्यावापृथिवी मुदासे ।
 अस्मे धत्तं यदसदस्कृषोयु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ३ [२०] (४४१)

(५४)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वास्तोष्पतिः । त्रिष्टुप् ।

- वास्तोष्पते प्रति जानीह्यस्मान् त्स्वाविशो अनमीवो भवा नः ।
 यत् त्वेमहे प्रति तन्नो जुषस्व शं नो भव द्विषवु शं चतुष्पदे १
 वास्तोष्पते प्रतरणो न एधि गयस्फानो गोभिरश्वेभिरिन्द्रो ।
 अजरांसस्ते सूर्ये स्याम पितरं पुत्रान प्रति नो जुषस्व २
 वास्तोष्पते शग्मया संसदा ते सक्षीमहि रण्वया गातुमन्या ।
 पाहि क्षेम उत योगे वरं नो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ३ [२१] (४४४)

(५५)

८ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वास्तोष्पतिः, २-८ इन्द्रः (२-८ अस्वाविर्नो अपनिषद्) ।

१ गायत्री, २-४ उपरिष्ठाद्बृहती, ५-८ अनुष्टुप् ।

- अमीवहा वास्तोष्पते विश्वा रूपाण्याविशन् । सखां सुशेवं एधि नः १
 यदजुन सारमेय वृतः पिशङ्ग यच्छसि ।
 वीवं भ्राजन्त क्रष्टय उप संकेषु बप्सतो नि षु स्वप २
 स्तनं गय सारमेय तस्करं वा पुनःसर ।
 स्तोतृनिन्द्रस्य रायसि किमस्मान् दृच्छुनायसे नि षु स्वप ३
 त्वं सूकरस्यं ददहि तव दर्वतु सूकरः ।
 स्तोतृनिन्द्रस्य गयसि किमस्मान् दृच्छुनायसे नि षु स्वप ४ (४४८)

सस्तु माता सस्तु पिता सस्तु श्वा सस्तु विश्वपतिः ।

ससन्तु सर्वे ज्ञातयः सन्त्वयमभितो जनः

५

य आस्ते यश्च चरति यश्च पश्यति नो जनः ।

तेषां सं हन्मो अक्षाणि यथेदं हर्म्यं तथा

६

सहस्रगृह्णे वृषभो यः समुद्रावुदाचरत् ।

तेनां सहस्र्येना वयं नि जनान् त्वापयामसि

७

प्राप्तेऽज्ञया बह्येऽज्ञया नारीर्यास्तल्पशीवरीः

क्षियो याः पुण्यगन्धास्ताः सर्वाः स्वापयामसि

८ [२२] (४५०)

(५६)

[अनुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ५६-७०]

२५ मैत्रावरुणिवर्षिभ्यः । मरुतः । त्रिष्टुप्, १-११ त्रिपदा विराट् ।

क ई ह्यस्का नरः सनीला रुद्रस्य मर्या अधा स्वश्वाः

१

नक्षिणीर्वा जनुषि वेवु तं अङ्ग विद्रे मिथो जनित्रम

॥१॥ २

अभि स्वपुर्मिर्मिथो वपन्त वातस्वनसः द्येना अस्पृधन्

३

एतानि धीरो निण्या चिकत् पृथिव्यदृधो मही जभारं

॥२॥ ४

सा विट् सुवीरा मरुद्भिर्गस्तु सनात सहन्ती पुण्यंभी नृम्णम

५

यामं येष्ठाः शुभा शोमिष्ठाः भिया संमिश्रला ओजोभिरुघाः

॥३॥ ६

उग्रं व ओजः स्थिरा शवांस्यधा मरुद्भिर्गणस्तुविष्मान

७

शुभ्रो वः शुष्मः कुष्मी मनीसि धुनिर्मुनिरिव शर्यस्य धूष्णोः

॥४॥ ८

सनेम्यस्मद् युषोतं दिद्यु मा वो दुर्मतिरिह प्रणङ्कः

९

प्रिया वो नाम हुवे तुराणा मा यत तृणमरुतो वावज्ञानाः

॥५॥ १० [२३]

स्वायुषासं इष्मिणः सुनिष्का उत स्वयं तन्वः शुम्भमानाः

॥६॥ ११

शुची वो हव्या मरुतः शुचीनां शुचिं हिनोम्यध्वरं शुचिभ्यः ।

कृतेन सत्यमृतसार्य आय ऊद्युचिजन्मानः शुच्यः पावकाः

१२

अस्तेष्वा मरुतः स्नाव्यो वो वक्षःसु रुक्मा उपशिभ्रियाणाः ।

वि विद्युतो न बुष्टिमी रुक्षाना अनु स्वधामायुधिर्यच्छमानाः

१३

प्र बुध्या व ईरते महीसि प्र नामानि प्रबज्यवस्तिरध्वम् ।

सुसिष्यं दम्यं प्रागमेतं गृहमेधीयं मरुतो जुषध्वम्

१४

(४६६)

यदि स्तुतस्य मरुतो अधीधे—त्था विप्रस्य वाजिनो हवीमम् ।

मक्ष्ण रायः सुवीर्यस्य दात नू चिद यमन्य आदभदरावा

१५ [२४]

अत्यासो न ये मरुतः स्वञ्चो यक्षदृशो न शुभयन्त मयीः ।

ते हर्म्येष्ठाः शिशवो न शुभ्रा वत्सासो न प्रकीळिनः पयोधाः

१६

वृक्षस्यन्तो नो मरुतो मृळन्तु वरिवस्यन्तो रोदसी सुमेके ।

आरे गोहा नृहा वधो वो अस्तु सुमेभिरस्मे वसवो नमध्वम्

१७

आ वो होता जोहवीति सतः सत्राचीं गतिं मरुतो गृणानः ।

य ईवतो वृषणो अस्ति गोपाः सो अद्रृगावी हवते व उक्थेः

१८

इमे तुरं मरुतो रामयन्तीमे सहः सहस आ नमन्ति ।

इमे शंस वनुष्यतो नि पान्ति गुरु द्वेषो अरंरुषे इधन्ति

१९

इमे रधं विन्मरुतो जुनन्ति भूमिं चिद यथा वसवो जुषन्त ।

अपं बाधन् वृषणस्तमांसि प्रत विश्वं तनयं लोकमस्मे

२० [२५]

मा वो वृत्रान्मरुतो निरराम मा पश्वाङ् वृक्ष स्थ्या विभ्रामे ।

आ नः स्प्राहं भजतना वसव्येदं यदीं मुजातं वृषणो वो अस्ति

२१

सं यद्धनन्त मन्गुभिर्जनांसः शूरा यक्षिष्वोषधीषु विश्व ।

अधं स्मा नो मरुतो रुद्रियास—स्त्रातारो भूत पुतनास्वयः

२२

भूरिं चक्र मरुतः पित्र्याण्यु—क्थानि या वः शस्यन्ते पुरा चित ।

मरुद्भिरुयः पुतनासु साव्ह्रा मरुद्भिरित सनिता वाजमवी

२३

अस्मे वीरो मरुतः शुष्मयन्तु जनानां यो अमुरो विधुर्ता ।

अपो येनं सुक्षितये तरेमा—ऽध स्वमोकां अभि वः स्याम

२४

तत्र इन्द्रो वरुणो मित्रो अग्नि—राप आपधीर्बुनिनो जुषन्त ।

शमन् त्स्याम मरुतामुपस्थं ययं पानं स्वस्तिभिः सदा नः

२५ [२६] (४७०)

(५७)

१ मैत्रावरुणयसिष्ठः । मरुतः । त्रिष्टुप् ।

मध्वो वो नाम मार्कतं यजत्राः य यज्ञेषु शवसा मदन्ति ।

ये रेजयन्ति रोदसी चिदवीं मिन्वन्त्युत्सं यदयामुक्रुधाः

१

(४७८)

निचेतारो हि मरुतो गृणन्तं प्रणेतारो यजमानस्य मन्यं । अस्माकमद्य विद्वेषु वहि—रा वीतर्यं सवत पिप्रियाणाः	२
नेताबवुन्ये मरुतो यथेमे भ्राजन्ते रुक्मैरायुधैस्तनूमिः । आ रोदसी विश्वपिशः पिशानाः संगानमुख्यंजते शुभे कम्	३
ऋधक् सा वो मरुतो दिद्युदस्तु यद् व आगः पुरुषता कराम । मा वस्तस्यामपि मूमा यजत्रा अस्मे वो अस्तु सुमतिश्चानिष्ठा	४
कूते चिदन्न मरुतो रणन्ता—ऽनवद्यासः शुचयः पावकाः । प्र णोऽवत सुमतिमिर्यजत्राः प्र वार्जेभिस्तिरत पुष्यसं नः	५
उत स्नुतासो मरुतो व्यन्तु विश्वेभिर्नामभिर्नरां हवींषि । ववात नो अमृतस्य प्रजार्यं जिगृत रायः सूनृतां मघानि	६
आ स्नुतासो मरुतो विश्वं कृती अच्छा मूरीन त्सर्वताता जिगात । ये नस्मना ज्ञातिनो वधेर्यन्ति यूयं पात स्वस्तिभिः सर्वा नः	७ [२७] (४८४)

(५८)

६ भेजावरुणिवसिष्ठः । मरुतः । त्रिष्टुप् ।

प्र साकमुक्षं अर्चता गणाय यां दैव्यस्य धाम्नस्तुर्विष्मान् । उत क्षोदन्ति रोदसी महित्वा नक्षन्ते नार्कं निर्कतेरबंज्ञात	१
जनुर्बिद् वो मरुतस्त्रेष्ठ्येण भीमास्तुर्विमन्यवोऽयासः । प्र ये महोमिरोजसोत सन्ति विश्वो वो यामन् भयते स्वर्दक्	२
बृहद् वयो मघवन्न्यो दधात जुगोषज्जिमरुतः सुष्टुतिं नः । गतो नाध्वा पि तिराति जनुं प्र णः स्पार्हामिऋतिभिस्तिरेत	३
युष्मोतो विषो मरुतः शतस्वी युष्मोतो अवा सहुतिः सहस्री । युष्मोतः स्रग्नाद्धत ईन्ति वृत्रं प्र तद् वो अस्तु धूतयो त्रेष्णम्	४
तो आ रुद्रस्य मीळहुषो विवासे कुविघ्नंसन्ते मरुतः पुनर्नः । यत् स्वयतां जिहीक्षिरे यदावि—स्व तवेन ईमहे तुराणाम्	५
प्र सा वाचि सुष्टुतिमिधोना—मिदं सुक्तं मरुतो जुषन्त । आराध्नुद् द्वेषो वृषणो युपोत यूयं पात स्वस्तिभिः सर्वा नः	६ [२८] (४९०)

(५९)

१२ मैत्रावरुणर्वसिष्ठः । १-११ मरुतः; १२ रुद्रः (मृत्युविमोक्षनी कष्ट) ।

प्रगाथः = विषमा वृद्धी, समा सतोवृद्धी; ७-८ त्रिष्टुप्, ९-११ गावत्री, १२ अनुष्टुप् ।

यं त्रायध्व इदमिधुं देवासो यं च नयथ ।

तस्मा अष्टे वरुण मित्रार्यमन् मरुतः शर्म यच्छत १

युष्माकं देवा अवसाहनि प्रिय ईजानस्तरति द्विषः ।

प्र स क्षयं तिरते वि महीरिषो यो वो वराय दाशति २

नहि वंश्चरमं चन वसिष्ठः परिमंसति ।

अस्माकमद्य मरुतः सुते सचा विभ्वं पिबत कामिनः ३

नहि वं ऊतिः पुतनासु मर्धति यस्मा अराध्वं नरः ।

अभि व आर्वत् सुमतिर्नवीयसी तूयं यात पिपीषवः ४

ओ पु धृष्टिराधसो यातनान्धांसि पीतर्ये ।

इमा वो हव्या मरुतो ररे हि कं मो ष्वान्यत्र गन्तन ५

आ च नो बर्हिः सवताविता च नः स्पर्हाणि दातवे वसु ।

अश्वेधन्तो मरुतः सोम्ये मयौ स्वाहेह माव्याध्वे ६ [२९]

सस्वश्चिद्धि तन्वः शुभ्रममाना आ हंसासो नीलपृष्ठा अपसन् ।

विश्वं शर्षी अमितो मा नि षंक् नरो न रणवाः सर्वने मर्दन्तः ७

यो नो मरुतो अभि दुहृणापु स्तिरश्चित्तानि वसवो जिघांसति ।

बुहः पाशान् प्रति स मुचीष्ट तपिष्ठेन हन्मना हन्तना तम् ८

सांतपना इदं हवि मरुतस्तज्जुष्टन युष्माकोती रिशावसः ९

गृहमेधास आ गंत मरुतां मापं भूतन युष्माकोती सुदानवः १०

इहेह वः स्वतवसः कवयः सूर्यत्वचः यज्ञं मरुत आ वृणे ११

अर्यम्बकं यजामहे सुगन्धिं पुष्टिवर्धनम् ।

उर्वारुकमिव बन्धनान्मृत्योर्मुक्षीय मामृतात् १२ [३०] (५०१)

— ७७०९६ —

[पञ्चमोऽध्यायः ॥ ५॥ व० १- २७]

(६०)

११ मैत्रावरुणर्वसिष्ठः । १ सूर्यः, २-२० मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

यवुद्य सूर्य बवोऽनागा उद्यन् मित्राय वरुणाय सस्वम् ।

वयं देवत्रादिति स्याम तव प्रियासो अर्यमन् गृणन्तः १ (५०१)

एष स्य मित्रावरुणा नृचक्षा उमे उर्वेति सूर्यो अमि जम्न ।
 बिम्बस्य स्थातुर्गतश्च गोपा कृजु मर्तेषु वृजिना च पश्यन् २
 अयुक्त सप्त हरितः सधस्थाद् या ई बहन्ति सूर्यं घृताचीः ।
 धापोनि मित्रावरुणा युवाकुः सं यो यूथेव जनिमानि चष्टे ३
 उद् वां पुक्षासो मधुमन्तो अस्थुरा सूर्यो अरुहच्छुक्रमर्णः ।
 बस्मा आवित्वा अर्ध्वनो रदन्ति मित्रो अर्यमा वरुणः सजोषाः ४
 इमे चेतारो अनृतस्य भूरे मित्रो अर्यमा वरुणो हि सन्ति ।
 इम कृतस्य वावृधुर्वुरोणे शम्भासः पुत्रा अर्धितेरद्वधाः ५
 इमे मित्रो वरुणो वृळमासो ऽचेतसं चिञ्चितयन्ति वृक्षैः ।
 अपि कर्तुं सुचेतसं वर्तन्त स्तिरश्विदंहः सुपथा नयन्ति ६ [१]

इमे द्विषो अर्निमिषा पृथिव्या श्रिकित्वांसो अचेतसं नयन्ति ।
 प्रभाजे चिञ्छो गाधमस्ति पारं नो अस्य विष्पितस्य पर्षन् ७
 यद् गोपावदर्वितिः शमं मद्रं मित्रो यच्छन्ति वरुणः सुदासे ।
 तस्मिन्ना लोकं तनयं वधाना मा कर्म देवहेळनं तुरासः ८
 अब वेदि होत्राभिर्यजेत रिपुः काश्चिद् वरुणधृतः सः ।
 परि द्वेषोभिरर्यमा वृणक्तुं सुदासे वृषणा उ लोकम् ९
 सस्वश्चिद्धि सस्रुतिस्त्वेप्येषा मपीच्येन सहसा सहन्ते ।
 युष्मद् मिया वृषणो रेजमाना वृक्षस्य चिन्महिना मृळता नः १०
 यो ब्रह्मणे सुमतिमायजति वाजस्य सातो परमस्य गयः ।
 सीक्षन्त मनुं मधवानो अर्य उरु क्षयाय चक्रिरे सुधातुं ११
 इयं देव पुरोहितीयुवभ्यां यजेषु मित्रावरुणावकारि ।
 विश्वानि दुर्गा पिपृतं तिरो नो ययं पात स्वस्तिभिः सदा नः १२ [२] (५१०)

(६१)

७ मित्रावरुणिर्यसिष्ठः । मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

उद् वां चक्षुर्बरुण सुप्रतीकं वृष्येरेति सूर्यस्तन्वान् ।
 अमि यो बिम्बा मुर्वनानि चष्टे स मनुं मन्येष्वा चिकेत १ (५१५)
 अ० ५५

प्र वां स मित्रावरुणावृतावा विश्वे मन्मानि दीर्घश्रुदियार्ति । यस्य ब्रह्माणि सुकृतु अर्वाथ आ यत् क्रत्वा न शरदः पूणैर्ये	२
प्रोरोमित्रावरुणा पृथिव्याः प्र विव कृत्वाद् वृहतः सुधानू । स्पशो दधाथे ओषधीषु विश्ववृध्वयतो अनिमिषं रक्षमाणा	३
शंसा मित्रस्य वरुणस्य धाम शुष्मो रोदसी बद्धे महित्वा । अयन् मासा अयज्वनामवीराः प्र यज्ञमन्मा वृजनं तिराते	४
अमरा विश्वा वृषणाविमा वां न यासु चित्रं दृष्टो न यक्षम् । द्रुहः सचन्ते अनृता जनानां न वां निष्यान्यचित्ते अभूषन्	५
समु वां यज्ञं मह्यं नमोभिर्द्वे वां मित्रावरुणा सबाधः । प्र वां मन्मान्यचसे नवानि कृतानि ब्रह्म जुजुषश्चिमानि	६
इयं देव पुरोहितिर्युवभ्यां यज्ञेषु मित्रावरुणावकारि विश्वानि दुर्गा पिपृतं तिरो नो ययं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [३] (५२१)

(६१)

६ मित्रावरुणिवसिष्ठः । १-३ सूर्यः, ४-६ मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

उत्त सूर्यो बृहद्वर्चोऽप्यभेत् पुरु विश्वा जनिम् मानुषाणाम् । समो विवा दृष्टो रोचमानः क्रत्वा कृतः सुकृतः कर्तुमिभूत्	१
स सूर्यं प्रति पुरो न उद् गा एभिः स्तोमभिरतशभिरवैः । प्र नो मित्राय वरुणाय वांचो ऽनागसो अर्यम्णे अग्रये च	२
वि नः सहस्रं शुरुधो रदन्त्वृतावानो वरुणो मित्रो अग्निः । यच्छन्तु चन्द्रा उपमं नो अर्कभा नः कामं पूषन्तु स्तवानाः	३
द्यावाभूमी अदितं त्रासीथां नो ये वां जजुः सुजनिमान कम्बे । मा हेतुं भूम वरुणस्य वायो मा मित्रस्य प्रियतमस्य नृणाम्	४
प्र ब्राह्मवा समृतं जीवसे न आ नो गव्यतिमुक्षतं घृतेन । आ नो जने श्रवयत युवाना श्रुतं मे मित्रावरुणा हवेमा	५
नू मित्रो वरुणो अर्यमा न स्तमेनं ताकाय वरिवो दधन्तु । सुगा नो विश्वा सुपथानि सन्तु ययं पात स्वस्तिभिः सदा नः	६ [४] (५२०)

(६३)

६ मित्रावरुणिर्वसिष्ठः । १-४ सूर्यः, ५ सूर्य-मित्रावरुणाः, ६ मित्रावरुणो अर्यमा च । त्रिष्टुप् ।

उद्वेति सुभगो विश्वचक्षाः साधारणः सूर्यो मानुषाणाम् । चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्य वेव-श्रमेव यः समविष्यक् तमोसि	१
उद्वेति प्रसवीता जनानां महान् केतुरर्णवः सूर्यस्य । समानं चक्रं पर्याविष्टुस्तन् यदेतशो बहति धूर्षु युक्तः	२
विभ्राजमान उषसामुपस्थाद् रभैरुवेत्यनुमद्यमानः । एष मे वेवः सविता चच्छन्तु यः समानं न प्रमिनाति धाम	३
विबो रुक्म उरुचक्षा उद्वेति बुरेअर्थस्तुरणिभ्राजमानः । नूनं जनाः सूर्येण प्रसूता अयन्नर्थानि कृण्वन्नपांसि	४
यत्रा चक्रमृता गातुमस्मै श्येनो न दीयन्नवेति पार्थः । प्रति वां सूर उर्वेति विधेम नमोमिमित्रावरुणोत हव्यैः	५
नू मित्रो वरुणो अर्यमा न-स्मनेन तोकाय वरिवो दधन्तु । सुगा नो विश्वा सुपथानि सन्तु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	६ [५] (५३३)

(६४)

५ मित्रावरुणिर्वसिष्ठः । मित्रावरुणा । त्रिष्टुप् ।

विवि क्षयन्ता रजसः पृथिव्यां प्र वां घृतस्य निर्णिजो ददीरन् । इष्यं नो मित्रो अर्यमा सुजातो राजा सुक्षत्रो वरुणो जुपन्त	१
आ राजाना मह क्रतस्य गोपा सिन्धुपती क्षत्रिया यातमर्वाक । इळां नो मित्रावरुणोत वृष्टि-मव विष इन्वतं जीरदानू	२
मित्रस्तप्तो वरुणो वेवो अर्यः प्र सार्धिष्ठेभिः पृथिभिर्नयन्तु । भवद् यथा न आकुरिः सुदास इषा मदेम सह वेवगोपाः	३
यो वां गर्तं मनसा तक्ष्वित-मूष्वा धीतिं कृणवद् धारयन्त्र । उक्षेथो मित्रावरुणा घृतेन ता राजाना सुक्षितीस्तर्पयेथाम्	४
एष स्तोमो वरुण मित्र तुभ्यं सोमः शुक्रो न वायवेऽयामि । अविष्टं धियो जिगृतं पुरंधी-यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	५ [६] (५३८)

(६५)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । मित्रावरुणौ । सिन्दुप् ।

प्रति वां सूर उदिते सुकते—मित्रं हुवे वरुणं पुतदक्षम् ।	
ययोरसुर्यं मक्षितं ज्येष्ठं विश्वस्य यामेक्षाचिता जिगल्नु	१
ता हि देवानामसुरा तावया ता नः क्षितीः करतमूर्जयन्तीः ।	
अश्याम मित्रावरुणा वयं वां द्यावा च यत्र पीपयन्नाहा च	२
ता भूरिपाशावनृतस्य सेतू दुरत्येतृ रिपवे मर्त्याय ।	
ऋतस्य मित्रावरुणा पथा वा मपो न नावा दुरिता तंरम	३
आ नो मित्रावरुणा हव्यजुष्टिं घृतेर्गव्यूतिमुक्षतमिच्छामिः ।	
प्रति वामत्र वरमा जनाय पृणीतमुद्रो दिव्यस्य चारोः	४
एष स्तोमो वरुण मित्र तुभ्यं सोमः शुक्रो न वायवेऽयामि ।	
अविष्टं धियो जिगृतं पुरंधीर्युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	५ [७] (५४३)

(६६)

१९ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । मित्रावरुणौ, ४-१३ आदित्याः, १४-१६ सूर्यः ।
गायत्री; १०-१५ प्रगाथाः = (समा बृहती, विषमा सतोबृहती,)
१६ पुर उष्णिक् ।

प्र मित्रयोर्वरुणयोः स्तोमो न एतु श्रुप्यः । नमस्वान् तुविजातर्योः	१
या धारयन्त देवाः सुदक्षा दक्षपितरा । असुर्याथ प्रमहसा	२
ता नः स्तिपा तनूपा वरुण जरितृणाम् । मित्रं साधयतं धियः	३
यवृद्ध सूर उद्विते ऽनागा मित्रो अर्यमा । सुवातिं सविता भगः	४
सुप्रावीरस्तु स क्षयः प्र नु यामन् त्सुदानवः । ये नो अंहोऽतिपिप्रति	५ [८]
उत स्वराजो अदिति रद्वधस्य व्रतस्य ये । महो राजान ईशते	६
प्रति वां सूर उदिते मित्रं गुणीषे वरुणम् । अर्यमणं रिशार्दसम्	७
राया हिरण्यया मति रियमवृकाय शवसे । इयं विप्रा मेधसातये	८
ते स्याम देव वरुण ते मित्र सूरिमिः सह । इषं स्वब्ध धीमहि	९
बहवः सूरचक्षसो ऽग्निजिह्वा कृतावृधः ।	
व्रीणि ये येमुर्विदधानि धीतिमि—विश्वानि परिभूतिभिः	१० [९] (५५३)

वि ये वृषुः शरदं मासमावह—यज्ञमस्तु चाह चम् ।	
अनाप्यं वरुणो मित्रो अर्यमा क्षत्रं राजान आशत	११
तद् वो अद्य मनामहे सूक्तेः सूर उर्विते ।	
यदोहते वरुणो मित्रो अर्यमा यूयमुतस्य रघवः	१२
ऋतावान ऋतजाता ऋतावृधो घोरासो अनृतद्विषः ।	
तेषां वः सुभ्रे सुच्छर्विष्टमि नरः स्याम ये च सूरयः	१३
उदु त्यद् वंशतं वपुर्विव एति प्रतिह्वरे ।	
यदीमाशुर्वहति केव एतंगो विश्वस्मै चक्षसे अर्यम्	१४
शीर्ष्णःशीर्ष्णो जगतस्तस्थुषस्पतिं समया विश्वमा रजः ।	
सप्त स्वसारः सुविताय सूर्ये वहन्ति हरितो रथे	१५ [१०]
तच्चक्षुर्विबहितं शुक्रमुच्चरत् । पश्येम शरदः ज्ञातं जीवेम शरदः ज्ञातम्	१६
काव्येमिरद्राम्या ऽऽ यातं वरुण द्युमत । मित्रश्च सोमपीतये	१७
विबो धाममिवरुण मित्रश्चा यातमद्रुहा । पिबतं सोममातुजी	१८
आ यातं मित्रावरुणा जुषाणावाहुतिं नरा । पातं सोममृतावृधा	१९ [११] (५६२)
(६७)	
१० मैत्रावरुणिवसिष्ठः । अभिनौ । त्रिष्टुप् ।	
प्रति वां रथं नृपती जरध्वे हविष्मता मनसा यज्ञियेन ।	
यो वां द्रुतो न धिष्ण्यावजीग—रच्छां सूनर्न पितरा विवस्मि	१
अशोच्यमिः समिधानो अस्मे उपो अहध्नन् तमसश्चिदन्ताः ।	
अचेति केतुरुषसः पुरस्ता—च्छिद्ये विबो दुहितुर्जायमानः	२
अमि वां नूनमम्बिना सुहोता स्तोमैः सिषक्ति नासत्या विवक्ता ।	
पूर्वमिषातं सुवर्षिषा वसुमता रथेन	३
अवोवां नूनमम्बिना युवाकु—द्वे यद् वां सुते माध्वी वसूयुः ।	
आ वां वहन्तु स्थविरासो अम्बाः पिबाथो अस्मे सुषुता मधूनि	४
प्राचीमु देवाम्बिना धियं मे ऽमृधा सातये कृतं वसुयुग्म ।	
किमा अविष्टं बाज आ पुरंधी—स्ता नः शक्तं शचीपती शचीभिः	५ [१२] (५६७)

अविष्टं धीर्ध्वंभिना न आसु प्रजावद् रेतो अह्वयं नो अस्तु । आ वां तोके तनये तूतुजानाः सुरक्षासो देववीतिं गमेम	६
एष स्य वां पूर्वगत्वेव सख्ये निधिर्हितो मांध्वी रातो अस्मे । अहेळता मनसा यातमर्वा गृध्रन्ता हव्यं मानुषीषु विश्वु	७
एकस्मिन् योगे मुरणा समाने परिं वां सप्त छवतो रथो गात् । न वायन्ति सुभ्यो देवयुक्ता ये वां धूर्षु तरणयो बहन्ति	८
असश्वाता मघवद्भ्यो हि भूतं ये राया मघदेयं जुनन्ति । प्र ये बन्धुं सुनृतामिस्तिरन्ते गध्या पृश्नन्तो अश्व्या मघानि	९
न मे हवमा शृणुतं युवाना यासिष्टं वर्तिरंभिनाविरावत् । धत्तं रत्नानि जरतं च सूरिन् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	१० [१३] (५७१)

(६८)

९ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अश्विनौ । विराट्, ८-९ त्रिष्टुप् ।

आ शुभ्रा यातमंभिना स्वश्वा गिरो दत्ता जुजुषाणा युवाकोः । हव्यानि च प्रतिमृता वीतं नः	१
प्र वामन्धांसि मद्यान्यस्थुररं गन्तं हविषो वीतये मे । तिरो अर्यो हवनानि श्रुतं नः	२
प्र वां रथो मनोजवा इयति तिरो रजांस्यंभिना शतोतिः । अस्मभ्यं सूर्यावसू इयानः	३
अयं ह यद् वां देव्या उ अद्रि रूध्वो विवक्ति सोमसुद् युवभ्याम् । आ बलू विप्रो ववृतीत हव्यैः	४
चित्रं ह यद् वां भोजनं न्वस्ति न्यत्रये महिष्वन्तं युयोतम् । यो वामोमानं दधते म्रियः सन्	५ [१४]
उत त्यद् वां जुरते अंभिना मृच्छ्यवानाय प्रतीत्यं हविर्धे । अधि यद् वर्षं इतऊति धृत्यः	६
उत त्वं मुज्युमंभिना सखायो मध्ये जहृकुरेवांसः समुद्रे । निरीं पर्षदरावा यो युवाकः	७ (५७९)

वृकाय चिज्जसमानाय शक्तमुत श्रुतं शयवं हूयमाना ।
 यावद्भयमपि न्वतमपो न स्तर्यं चिच्छक्त्यम्बिना शचीभिः ८
 एष स्य कार्जरेते सूक्ते रथे बुधान उषसां सुमन्मा ।
 इषा तं वर्धवृक्ष्या पयोभिर्युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ९ [१५] (५८१)

(६९)

८ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

आ वां रथो रोदसी बद्धधानो हिरण्ययो वृषभिर्यात्वश्वैः ।
 घृतवर्तनिः एविभी रुचान इषां वोऽह्ना नृपतिर्वाजिनीवान् १
 स पप्रथानो अमि पञ्च भूमा त्रिवन्धुरो मनसा यातु युक्तः ।
 विष्णो येन गच्छथो देवयन्तीः कुत्रा चिद् याममम्बिना दधाना २
 स्वश्वा युशसा यातमर्वाग् दद्या निधिं मधुमन्तं पिबाथः ।
 वि वां रथो वध्वाऽर्द्धे यादमानो ऽन्तान् द्विवो बांधते वर्तनिभ्याम् ३
 युवोः भियं परि योषावृणीत मूरो दुहिता परितक्मयायाम् ।
 यद् देवयन्तम्वथः शचीभिः परिं घंसमोमना वां वयो गात ४
 यो ह स्य वां रथिरा वस्त उन्ना रथो युजानः परियाति वर्तिः ।
 तेन नः शं योरुषसो व्युहै न्यम्बिना वहतं युजे अस्मिन् ५
 नरा गौरेव विद्युतं तुषाणा ऽस्माकमद्य सवनोप यातम् ।
 पुरुज्रा हि वां मतिमिहवन्ते मा वामन्ये नि यमन् देवयन्तः ६
 युवं मुज्युमवाविद्धं समुद्र उद्वहधुरणसो अघ्नधानैः ।
 पतत्रिभिरभ्रमैरेव्यथिभिर्दूसनभिरम्बिना पारयन्ता ७
 न मे हवमा शृणुतं पुषाना यासिष्टं वर्तिरम्बिनाविरावत् ।
 धर्ष रत्नानि जरतं च सूरिन् युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ८ [१६] (५८९)

(७०)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

आ विश्ववाराश्विना गतं नः प्र तत् स्थानमवाचि वां पृथिव्याम् ।
 अश्वो न वाजी शृणुष्वो अस्थादा यत् सेवथुर्धुवसे न योनिम् १ (५९०)

स्तिष्ठति सा वां सुमतिश्च निष्ठा	ऽतापि घर्मो मनुषो वृक्षेणे ।	
यो वां समुद्रान् त्सरितः पिपत्यै	तंवा चित्र सुयुजां युजानः	२
यानि स्थानान्यश्विना वृषार्थे	दिवो यद्दीप्त्वोर्षधीषु विक्षु ।	
नि पर्वतस्य मूर्धनि सवृन्ते	खं जनाय वृक्षेषु बहन्ता	३
च निष्टं वेवा ओर्षधीष्वप्सु	यद् योग्या अश्वैथे ऋषीणाम् ।	
पुरुषाणि रत्ना वर्धन्ते	न्यस्मे अनु पूर्वाणि चस्यथुर्युगानि	४
शुभ्रवांसां चिदश्विना पुरुष्य	भि ब्रह्माणि चक्षार्थे ऋषीणाम् ।	
प्रति प्र यातं वरमा जनाया	ऽस्मे वामस्तु सुमतिश्च निष्ठा	५
यो वां युज्ञो नास्त्या हविष्मान्	कृतब्रह्मा समर्थोऽ भवति ।	
उप प्र यातं वरमा वसिष्ठ	मिमा ब्रह्माण्यृच्यन्ते युवभ्याम्	६
इयं मनीषा इयमश्विना गी	रिमां सुवृक्षिं वृषणा जुषेथाम् ।	
इमा ब्रह्माणि युवयून्यगमन्	युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [१७] (५९९)

(७ ?)

[पञ्चमोऽनुवाकः । १५॥ सू० ७१-८१]

६ मैत्रावरुणवैसिष्ठः । अश्विनो । निष्टुप् ।

अप स्वसुरुषसो नग्निर्हति	रिणक्ति कृष्णीरुरुषाय पन्थाम् ।	
अश्वामघा गोमघा वां हुवेम	दिवा नक्तं शरुमस्मद् युयोतम्	१
उपायातं वृक्षेषु मर्त्याय	रथेन वाममश्विना बहन्ता ।	
युयुतमस्मद्वनिराममीवां	दिवा नक्तं माध्वी त्रासीधां नः	२
आ वां रथमवमस्यां व्युष्टौ	सुम्नायवो वृषणो वर्तयन्तु ।	
स्यूमंगमस्तिमुतयुग्मिरश्वे	राश्विना वसुमन्तं वहेथाम्	३
यो वां रथो नृपती अस्ति वोच्छा	त्रिवन्धुरो वसुमौ उन्नयामा ।	
आ न एना नास्त्योर्प यात	मभि यद् वां विश्वप्स्यो जिगाति	४
युवं च्यवानं जरसोऽमुमुक्तं	नि पेदव ऊहथुराशुमश्वम् ।	
निरहसस्तमसः स्पतमत्रि	नि जाहुषं डिथिरे धातमन्तः	५
इयं मनीषा इयमश्विना गी	रिमां सुवृक्षिं वृषणा जुषेथाम् ।	
इमा ब्रह्माणि युवयून्यगमन्	युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	६ [१८] (६०९)

(७१)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अश्विनौ । जिह्दुप् ।

आ गोमता नासत्या रथेना—ऽश्वावता पुरुश्चन्नेण यातम् ।	
अमि वां विश्वा निपुतः सचन्ते स्पर्हया श्रिया तन्वा शुमाना	१
आ नो वृषेमिरुप यातमवाक् सजोषसा नासत्या रथेन ।	
युषोर्हि नः सख्या पित्र्याणि समानो बन्धुरुत तस्य वित्तम्	२
उषु स्तोमासो अश्विनोरबुध—आमि ब्रह्माण्युपसंश्च वृषीः ।	
आविषासन् रोदसी धिष्येमे अच्छा विप्रो नासत्या विवक्ति	३
बि चेषुच्छन्त्यश्विना उषासः प्र वां ब्रह्माणि कारवां भरन्ते ।	
ऊर्ध्वं मानुं संविता वृषो अंशेद् बृहवृधयः समिधा जरन्ते	४
आ पश्वातांभासत्या पुरस्ता—दाश्विना यातमधरादुदक्तात् ।	
आ विश्वतः पाञ्चजन्येन राया यूयं पात स्वस्तिमिः सदा नः	५ [१९] (६०७)

(७२)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अश्विनौ । जिह्दुप् ।

अतारिष्म तमसस्पारमस्य प्रति स्तोमं देवयन्तो वर्धनाः ।	
पुरुवंसां पुरुतमां पुराजा ऽमत्यां हवते अश्विना गीः	१
न्यु मियो मनुषः सावि होता नासत्या यो यजते वन्दते च ।	
अक्षीतं मध्वो अश्विना उपाक आ वां बोचे विदधेषु प्रयस्वान	२
अहेम यज्ञं पथामराणा इमां सुवृक्तिं वृषणा जुषेधाम् ।	
शुष्टीवेव प्रेषितो वामबोधि प्रति स्तोमैर्जरमाणो वसिष्ठः	३
उप त्या बह्वीं गमतो विशं नो रक्षोहणा संभृता वीज्यपाणी ।	
समन्वांस्यगमत मत्सराणि मा नो मर्धिष्टुमा गतं शिवेन	४
आ पश्वातांभासत्या पुरस्ता—दाश्विना यातमधरादुदक्तात् ।	
आ विश्वतः पाञ्चजन्येन राया यूयं पात स्वस्तिमिः सदा नः	५ [२०] (६११)

(७४)

६ मैत्रारुणिर्वसिष्ठः । मश्विनौ । प्रगाथः=(विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

इमा उ वां दिविष्ट्य उमा हवन्ते अश्विना ।

अयं वामहेऽर्वसे शचीवसू विशीविशं हि गच्छथः १

युवं चित्रं ददथुर्भोजनं नरा चोदथां सुनुतावते ।

अर्वाग्रथं समनसा नि यच्छतं पिबतं सोम्यं मधु २

आ यातमुप भूषतं मध्वः पिबतमश्विना ।

दुग्धं पयो वृषणा जेन्यावसू मा नो मधिष्टुमा गतम् । ३

अश्वांसो ये वामुप वृशुषो गृहं युवां दीर्यन्ति बिभ्रतः ।

मधुयुभिर्नरा हर्येभिरश्विना ऽऽ देवा यातमस्मय ४

अधो ह यन्तो अश्विना पृक्षः सचन्त सुरयः ।

ता यंसतो मघर्वज्यो ध्रुवं यशं—श्छर्विरस्मभ्यं नासत्या ५

प्र ये ययुरवृकासो रथा इव नृपातारो जनानाम् ।

उत स्वेन शर्वसा शूशुवुर्नर उत क्षियन्ति सुक्षितिम् ६ [२१] (६१८)

(७५)

८ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । उषसः । त्रिष्टुप् ।

व्युषा आवो दिविजा ऋतेना—ऽऽविष्कृण्वाना महिमानमागात् ।

अप द्रुहस्तम आवरजुष्ट—मङ्गिरस्तमा पथ्या अजीगः १

महे नो अद्य सुविताय वो—ध्युषो महे सौमेगाय प्र यन्धि ।

चित्रं रयि यशसं धेह्यस्मे देवि मर्तेषु मानुषि श्वस्युम् २

एते त्वे भानवो दर्शताया—श्चित्रा उषसो अमृतास आर्गुः ।

जनयन्तो देव्यानि व्रतान्या—पूणन्तो अन्तरिक्षा व्यस्थुः ३

एषा स्या युजाना पराक्रान् पञ्च क्षितीः परि सद्यो जिगाति ।

अग्निपश्यन्ती वयुना जनानां विवा दुहिता भुवनस्य पत्नी ४

वाजिनीवती सूर्यस्य योषा चित्रामघा राय ईशे वसूनाम् ।

ऋषिन्दुता जरयन्ती मघो—न्युषा उच्छति बह्विर्मृणाना ५ (६१९)

प्रति द्युतानामरुषासो अश्वाश्चित्रा अहश्चक्षुषसं वहन्तः ।
 गार्ति शुभा विश्वपिशा रथेन वर्धाति रत्नं विधत्ते जनाय ६
 सत्या सत्येभिर्महती महद्भिर्वृषी देवेभिर्यजता यजत्रैः ।
 रुजद् वृद्धानि दर्वदुभियाणां प्रति गाव उषसं वावशन्त ७
 नू नो गोमद् वीरवद् धेहि रत्नमुषो अश्वावत् पुरुभोजो अस्मे ।
 मा नो बर्हिः पुरुषतां निदे कय्यं पात स्वस्तिभिः सदा नः ८ [२२] (६९६)

(७६)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । उषसः । त्रिष्टुप् ।

उवु ज्योतिरमृतं विश्वजन्यं विश्वानरः सविता देवो अमेत ।
 क्त्वा देवानामजनिष्ट चक्षुःराविरकर्तुर्वनं विश्वमुषाः १
 प्र मे पन्थां देवानां अहश्चक्षुर्मधन्तो वसुभिरिष्कृतासः ।
 अमृदु केतुरुषसः पुरस्तात् प्रतीच्यागादधि हर्म्यभ्यः २
 तानीवहानि बहुलान्यासन् या प्राचीनमुदिता सूर्यस्य ।
 यतः परं जार इवाचरन्त्युषो वहक्षे न पुनर्यतीव ३
 त इद् देवानां सधमाद् आसन्नृतावानः कवयः पूर्यासः ।
 गूळहं ज्योतिः पितरो अन्वविन्दन् तस्यमन्त्रा अजनयन्नुषासम् ४
 समान ऊर्ध्वे अधि संगतासः सं जानते न यतन्ते मिथस्ते ।
 ते देवानां न मिनन्ति वृता न्यमधन्तो वसुभिर्यादमानाः ५
 प्रति त्वा स्तोमैरीळते वसिष्ठा उषबुधः सुमगे तुष्टुवांसः ।
 गवां नेत्री वार्जपत्नी न उच्छोषः सुजाते प्रथमा जरस्व ६
 एषा नेत्री राधसः सूनृतानामुषा उच्छन्ती रिभ्यते वसिष्ठेः ।
 वीर्यभुतं रयिमस्मे वर्धाना यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ७ [२३] (६९७)

(७७)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । उषसः । त्रिष्टुप् ।

उपो रुरुचे युवतिर्न योषा विश्वं जीवं प्रसुवन्तीं चरायै ।
 अमृदुभिः समिधे मानुषाणामकज्योतिर्बोधमाना तमांसि १ (६९८)

विश्वं प्रतिची समथा उदस्थाद् रुद्राद् वासो बिभ्रती शुक्रमश्वैः ।	
हिरण्यवर्णा सुहृशीकसंहृग् गवां माता नेत्र्यङ्गामरोचि	२
देवानां चक्षुः सुभगा वहन्ती श्वेतं नयन्ती सुहृशीकमश्वम् ।	
उषा अदशिं रुद्रिमिष्यंक्ता चित्रामघा विश्वमनु प्रभूता	३
अन्निवामा हूरे अमित्रमुक्त्रो—वीं गव्यंतिमभयं कृषी नः ।	
यावय द्वेष आ भ्रा वसूनि चोदय राधो गृणते मघोनि	४
अस्मे भेष्टैर्मिमानुमिषि माह्यु—षो देवि प्रतिरन्ती न आयुः ।	
इषं च नो दधती विश्ववारे गोमदश्वावुद रथवच्च राधः	५
यां त्वा दिवो दुहितवर्धय—न्त्युषः सुजते मतिमिर्वसिष्ठाः ।	
सास्मासु धा रयिमृष्वं ब्रह्मन्तं यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	६ [२४] (६३२)

(७८)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । उपसः । त्रिष्टुप् ।

प्रति केतवः प्रथमा अहम्—मूध्वा अस्या अञ्जयो वि श्रयन्ते ।	
उषो अवांचा बृहता रथेन ज्योतिष्मता वाममस्मभ्यं वक्षि	१
प्रति वीमग्निर्जरते समिद्धः प्रति विपासो मतिभिर्गृणन्तः ।	
उषा याति ज्योतिषा बार्धमाना विश्वा तमोसि दुगितापं देवी	२
एता उ त्याः प्रत्यहभन् पुरस्ता—ज्ज्योतिर्यच्छन्तीरुषसो विभ्रातीः ।	
अजीजनन् तस्यै यज्ञमग्नि—मपाचीनं तमो अगादजुष्टम्	३
अचैति दिवो दुहिता मघोनी विश्वे पदयन्त्युषसं विभ्रातीम् ।	
आस्थाद् रथं स्वधया युज्यमान—मा यमश्वासः सुयुजो वहन्ति	४
प्रति त्वाद्य सुमनसो बुधन्ता—ऽस्माकासो मघवानो वयं च ।	
तिल्विलायध्वमुषसो विभ्राती—यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	५ [२५] (६३४)

(७९)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । उपसः । त्रिष्टुप् ।

व्युधा आवः पृथ्यातु जनानां पञ्च क्षितीमानुपीर्बोधयन्ती ।	
सुसंहग्मिरुक्षभिर्मानुमंशेद् वि सूर्यो रोदसी चक्षसावः	१ (६४५)

वयं अतो विवो अन्तेष्वक्तून् विशो न युक्ता उषसो यतन्ते ।	
सं ते गावस्तम आ वर्तयन्ति ज्योतिर्यच्छन्ति सवितेर्व बाहू	२
अमृषुषा इन्द्रतमा मघो न्यजीजनत् सुविताय श्रवांसि ।	
वि विवो वेवी दुहिता दधा—त्यङ्गिरस्तमा सुकृते वसूनि	३
तावदुषो राधो अस्मभ्यं रास्व यावत् स्तोतृभ्यो अर्द्धो गृणाना ।	
यां त्वां जनुर्वृषभस्या रवेण वि हृच्छस्य दुरो अद्वैतौगोः	४
वेधेवेधं राधसे चोदयन्त्य—स्मद्वाक् सूनृता ईरयन्ती ।	
व्युच्छन्ती नः सनये धियो धा यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	५ [२६] (६४५)

(८०)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । उषसः । त्रिष्टुप् ।

प्रति स्तोमैभिरुषसं वसिष्ठा गीर्मिर्विप्रासः प्रथमा अनुध्रन् ।	
विषवर्तयन्तीं रजसीं समन्ते आविष्कृण्वतीं भुवनानि विश्वा	१
एषा स्या नव्यमायुर्दधाना गृह्णी तमो ज्योतिषोषा अंबोधि ।	
अग्रं एति युवतिरङ्गयाणां प्राचिकितत सूर्यं यज्ञमग्निम्	२
अश्वोवतीर्गोमितीं उषासां वीरवतीः सद्यमुच्छन्तु भद्राः ।	
घृतं दुहाना विश्वतः प्रपीता यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	३ [२७] (६४६)

[अथ षष्ठोऽध्यायः ॥६॥ व० १-२५]

(८१)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । उषसः । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सनोबृहती) ।

प्रत्यु अदइर्यायत्यु—च्छन्तीं दुहिता विवः ।	
अपो महि व्ययन्ति चक्षसे तमो ज्योतिष्कृणोति सूनरीं	१
उदुक्षियाः सृजते सूर्यः सवो उद्यन्नक्षत्रमर्चिवत् ।	
तवेधुषो व्युषि सूर्यस्य च सं मक्तेन गमेमहि	२
प्रति त्वा दुहितर्विव उषो जीरा अभुत्समहि ।	
या वहांसि पुरु स्प्राहं वनन्वति रत्नं न दाशुषे मयः	३
उच्छन्ती या कृणोषि मंहना महि प्रस्ये देवि स्वहृदो ।	
तस्यास्ते गन्तुभाज इमहे वयं म्यामं मातुर्न सूनवः	४ (६४६)

तच्चित्रं राध आ भरोषो यद् दीर्घभुक्तमम् ।

यत् ते दिवो दुहितर्मतमोजनं तद् रास्व भुनजामहे

५

श्रवः सूरिभ्यो अमृतं वसुत्वनं वाजो अस्मभ्यं गोमतः ।

चोवृथित्री मघोनः सूनृतावत्युषा उच्छ्रव्यं सिधः

६ [१] (६५८)

(८९)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रावरुणौ । जगती ।

इन्द्रावरुणा युवमध्वराय नो विशेषे जनाय महि शर्मं यच्छतम् ।

क्रीर्घप्रयज्युमति यो वनुष्यति वयं जयेम पुतनासु वृद्धयः

१

सम्राष्टन्यः स्वराष्टन्य उच्यते वां महान्ताविन्द्रावरुणा महावसू ।

विश्वे देवासः परमे व्योमनि सं वामोजो वृषणा सं बलं दधुः

२

अन्वपां खान्यतुन्तमोजसा सूर्यमेरयतं त्रिवि प्रभुम् ।

इन्द्रावरुणा मदे अस्य मायिनो ऽपिन्वतमपितः पिन्वतं धियः

३

युवामिद युःसु पुतनासु वह्नयो युवां क्षेमस्य प्रसवे मितज्ञवः ।

ईशाना वस्वं उभयस्य कारव इन्द्रावरुणा सुहवा हवामहे

४

इन्द्रावरुणा यद्विमानि चक्रथुर्विश्वा जातानि भुवनस्य मज्जनां ।

क्षेमेण मित्रो वरुणं दुवस्यति मरुद्भिरुग्रः शुभमन्य ईपते

५ [२]

महे शुल्काय वरुणस्य नु त्विष ओजो मिमाते भुवमस्य यत् स्वम् ।

अजामिमन्यः श्रथर्यन्तमातिरद् कुशेभिरन्यः प्र वृणोति भूयसः

६

न तमहो न वृरितानि मर्त्यं मिन्द्रावरुणा न तपः कुतश्चन ।

यस्य देवा गच्छन्थो वीथो अध्वरं न तं मर्तस्य नशते परिहृतिः

७

अवाङ्मना देव्येनावसा गतं शृणुतं हवं यदि मे जुजोषथः ।

युवोर्हि सख्यमुत वा यदाप्यं मारुद्भिरिन्द्रावरुणा नि यच्छतम्

८

अस्माकिमिन्द्रावरुणा भरेभरे पुरोयोधा भवतं कृष्ट्योजसा ।

यद् वां हवन्त उभये अधं स्पृधि नरस्तोकस्य तनयस्य सातिषु

९

अस्मे इन्द्रो वरुणो मित्रो अर्यमा द्युम्नं यच्छन्तु महि शर्मं सप्रथः

अवधं ज्योतिरदितेऋतावृधो देवस्य श्लोकं सवितुर्मनामहे

१० [३] (६६८)

(८३)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रावरुणौ । जगती ।

युवां नरा पश्यमानासु आप्त्यं प्राचा गव्यन्तः पृथुपर्शवो ययुः ।
 दासा च वृत्रा हतमार्पाणि च सुदासमिन्द्रावरुणावसावतम् १
 यत्रा नरः समर्थन्ते कृतध्वजो यस्मिन्नाजा भवति किं च न म्रियम् ।
 यत्रा भयन्ते भुवना स्वर्दृशस्तत्रा न इन्द्रावरुणार्धि वोचतम् २
 सं भूय्या अन्ता ध्वसिरा अहक्षते इन्द्रावरुणा विवि घोष आरुहत् ।
 अस्थुर्जनानामुप मामरातयो ऽर्वागर्वसा हवनश्रुता गतम् ३
 इन्द्रावरुणा वधनाभिरप्रति भेदं वन्वन्ता म सुदासमावतम् ।
 ब्रह्माण्येषां गृणुतं हवीमनि सत्या तृत्सुनामभवत् पुरोहितिः ४
 इन्द्रावरुणावभ्या तपन्ति माघान्यर्यो वनुषामरातयः ।
 युवं हि वस्वं उभयस्य राजथो ऽधं स्मा नोऽवतं पार्यं विवि ५ [४]

युवां हवन्त उभयास आजिष्विन्द्रं च वस्वो वरुणं च सातये ।
 यत्र राजमिर्कुशमिर्निबाधितं म सुदासमावतं तृत्सुभिः सह ६
 दत्रा राजानः समिता अयज्यवः सुदासमिन्द्रावरुणा न युयुधुः ।
 सत्या नृणामग्निसवामुपस्तुतिर्वैवा एषामभवन् देवहूतिषु ७
 ब्राह्मराज्ञे परियत्ताय विश्वतः सुदास इन्द्रावरुणावशिक्षतम् ।
 श्विनयज्ञो यत्र नमसा कपर्दिनो धिया धीवन्तो असपन्त तृत्सवः ८
 वृत्राण्यन्यः समिथेषु जिघ्रते ब्रतान्यन्यो अभि रक्षते सदा ।
 हवामहे वा वृषणा सुवृक्षितमिन्द्रस्मै इन्द्रावरुणा शर्म यच्छतम् ९
 अस्मे इन्द्रो वरुणो मित्रो अयमा द्युम्नं यच्छन्तु महि शर्म सप्रथः ।
 अबध्रं ज्योतिरदितेऋतावुधो देवस्य श्लोकं सवितुर्मनामहे १० [५] (६७८)

(८४)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

आ वां राजानावध्वरे ववृत्ता हव्येमिन्द्रावरुणा नमोभिः ।
 म वां घृतावीं ब्राह्मोर्वधाना परि त्मना विषुरुपा जिगाति १ (६७९)

युवो गङ्गं बृहदिन्वति द्यौर्यैः सेतुभिररज्जुभिः सिनीथः ।	
परि नो हेळो वरुणस्य वृज्या उरुं न इन्द्रः कृणवदु लोकम्	२
कृतं नो यज्ञं विदथेषु चारुं कृतं ब्रह्माणि सूरिषु प्रशस्ता ।	
उपो रयिर्वैवजूतो न एतु प्र णः स्पर्धाभिरूतिभिस्तिरेतम्	३
अस्मे इन्द्रावरुणा विश्ववारं रयिं धत्तं वसुमन्तं पुरुक्षुम् ।	
प्र य आकृत्यो अनृता मिनात्यमिता शूरो दयते वसूनि	४
इयमिन्द्रं वरुणमष्ट मे गीः प्रावत् तोके तनये तूतुजाना ।	
सुरत्नासो नृववीतिं गमेम यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	५ [६] (६८३)

(८५)

५ मेधावरुणिवसिष्ठः । इन्द्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

पुनीषे वामरक्षसं मनीषां सोममिन्द्राय वरुणाय जुह्वत् ।	
घृतप्रतीकामुषसं न कुर्वीता नो यामन्नुरुष्यतामभीके	१
स्पधन्ते वा उ देवहूये अत्र येषु ध्वजेषु विद्यवः पतन्ति ।	
युवं तौ इन्द्रावरुणावमित्रान् हतं पराचः शर्वा विपूर्वः	२
आपश्चिद्धि स्वयंशसः सदैःमु कुर्वीरिन्द्रं वरुणं कुर्वता धुः ।	
कुण्डीरन्यो धारयति प्रविक्ता वृत्राण्यन्यो अप्रतीनि हन्ति	३
स सुकतुर्कतचिदैस्तु होता य आदित्य शर्वसा वां नमस्वान् ।	
आववर्तदवसे वां हविष्मा नमदित स सुविताय प्रयस्वान्	४
इयमिन्द्रं वरुणमष्ट मे गीः प्रावत् तोके तनये तूतुजाना ।	
सुरत्नासो नृववीतिं गमेम यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	५ [७] (६८८)

(८६)

८ मेधावरुणिवसिष्ठः । वरुणः । त्रिष्टुप् ।

धीरा त्वम्य महिना जनुंषि वि यस्तस्तम्भ रोदसी चिदुर्वी ।	
प्र नाकमृण्वं ननुदे बृहत्ते द्विता नक्षत्रं पपथच्च भूम	१
उत स्वयां तन्वाइ सं वदे तत कदा न्वन्तर्वरुणे भुवानि ।	
किं मे हव्यमहणानो जुषेत कदा मृत्नीकं सुमना अभि स्यम्	२ (६९०)

पृच्छे तदेनो वरुण विदृक्ष—पां एमि चिकितुपां विपृच्छम् ।	
समानमिन्ने कवयश्चिदाहु—रयं ह तुभ्यं वरुणो हृणीते	३
किमार्ग आस वरुण ज्येष्ठं यत् स्तोतारं जिघांससि सखायम् ।	
प्र तन्मे वोषो वृळभ स्वधावो ऽव त्वानेना नमसा तुर इयाम्	४
अव वृग्धानि पित्र्या सृजा नो ऽव या वयं चकूमा तनूभिः ।	
अव राजन् पशुतुपं न तायुं सृजा वत्सं न दाम्ना वसिष्ठम्	५
न स स्वो दक्षो वरुण ध्रुतिः सा सुरा मन्युर्विभीदको अचितिः ।	
अस्ति ज्यायान् कर्त्तयस उपारे स्वप्नश्चनेदृतस्य प्रयाता	६
अरं व्रातो न मीळहुषे कराण्यहं देवाय भूर्णयेऽनांगाः ।	
अचेतयवृचितो देवो अर्यो गृत्सं राये कवितरो जुनाति	७
अयं सु तुभ्यं वरुण स्वधावो हृदि स्तोम उपश्रितश्चिदस्तु ।	
शं नः क्षेमे शम्भु योगे नो अस्तु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	८ [८] (६९६)

(८७)

७ मैत्रावरुणर्वसिष्ठः । वरुणः । त्रिष्टुप् ।

रदं पथो वरुणः सूर्याय प्राणींसि समुद्रिया नदीनाम् ।	
सर्गो न सुष्टो अर्धतीर्कताय—अकारं महीरवनीरहभ्यः	१
आत्मा ते वातो रज आ नवीनोत् पशुर्न भूर्णिर्यवसे ससवान् ।	
अन्तर्मही वृहती रोदसीमे विश्वा ते धाम वरुण प्रियाणि	२
परि स्पशो वरुणस्य स्मदिष्टा उमे पश्यन्ति रोदसी सुमेकं ।	
कृतावानः कवयो यज्ञधीराः प्रचेतसो य इवयन्त मन्म	३
उवाच मे वरुणो मेधिराय त्रिः सप्त नामाङ्ग्या बिभर्ति ।	
विद्वान् पदस्य गुह्या न वोचद् युगाय विप्र उपराय शिक्षन्	४
तिष्ठो घावो निहिता अन्तरस्मिन् तिष्ठो भूमिरुपराः पङ्क्तिधानाः ।	
गृत्सो राजा वरुणश्चक्र एतं विवि प्रेङ्गं हिंरण्ययं शुभे कम्	५
अव सिन्धु वरुणो द्यौरिव स्थाव हृत्सो न श्वेतो मृगस्तुर्विभान् ।	
गम्भीरशीतो रजसो बिभर्नः सुपारक्षत्रः सतो अस्य राजा	६ (७०२)

यो मृळयाति चकुर्षे विदागो वयं स्याम वरुणे अनामाः ।
अनु व्रतान्यदितेऽनुधनो ययं पात स्वस्तिमिः सदा नः

७ [९] (७०१)

(८८)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वरुणः, (७ पादाविमोचनी) । विष्णु ।

प्र शुन्ध्युवं वरुणाय प्रेष्ठां मतिं वसिष्ठ मीळहुषे भरस्व ।
य ईमर्वाञ्जं करति यजत्रं सहस्रामघं वृषणं बृहन्तम्
अधा न्वस्य संहशं जगन्वा नग्नेरनीकं वरुणस्य मंसि ।
स्वयंदर्ममज्ञधिपा उ अन्धो ऽमि मा वपुर्हंशये निनीयात्
आ यद् रुहाव वरुणश्च नावं प्र यत् समुद्रमीरयाव मध्यम् ।
अधि यवृषां स्नुमिश्मराव प्र प्रेङ्क् ईङ्गयावहे शुभे कम्
वसिष्ठं ह वरुणो नाव्याधा हर्षिं चकार स्वपा महोभिः ।
स्तोतारं विप्रः सुदिनत्वे अह्नां यान्नु द्यावस्ततनन् यावुधासः
कः त्यानिं नौ सख्या बभूवुः सचावहे यवृषकं पुरा चित् ।
बृहन्तं मानं वरुण स्वधावः सहस्रद्वारं जगमा गृहं ते
य आपिर्नित्यो वरुण प्रियः सन् त्वामागांसि कृणवत् सखा ते ।
मा त एनस्वन्तो यक्षिन् भुजेम यन्धि ष्मा विप्रः स्तुवते वरुधम्
ध्रुवानु त्वासु क्षितिषु क्षियन्तो व्यस्मत् पाशं वरुणो मुमोचत् ।
अवो वन्वाना अदितेरुपस्थाद् ययं पात स्वस्तिमिः सदा नः

१

२

३

४

५

६

७ [१०] (७१०)

(८९)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वरुणः । गायत्री, ५ जगती ।

मो वु वरुण मुन्मयं गृहं राजज्ञहं गमम् । मृळा सुक्षत्र मृळयं
यदेमिं प्रस्फुरन्निव हतिनं ध्मातो अग्निवः । मृळा सुक्षत्र मृळयं
कत्वः समह कीनतां प्रतीपं जगमा शुचे । मृळा सुक्षत्र मृळयं
अपां मध्ये तस्थिवांसं तृष्णाविदज्जितारम् । मृळा सुक्षत्र मृळयं
यत् किं चेदं वरुण दैव्ये जने ऽभिद्रोहं मनुष्याङ्गश्चरामसि ।
अचिती यत् तव धर्मा पुयोपिम मा नुस्तस्मादेनसो देव रीरिवः

१

२

३

४

५ [११] (७१५)

(१०)

[पञ्चोऽनुवाकः ॥६॥ सू० १०-१०४]

७ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । वायुः, ५-७ इन्द्रवायू । त्रिष्टुप् ।

प्र वीरया शुचयो वद्विरे वा मध्वयुर्मिर्मधुमन्तः सुतासः ।	
वह वायो नियुतो याह्यच्छा पिबा सुतस्यान्धसो मर्वाय	१
इज्ञानाय प्रहृतिं यस्त आनद्र शुचिं सोमं शुचिपास्तुभ्यं वायो ।	
कृणोषि तं मर्त्येषु प्रशस्तं जातोजातो जायते वाज्यस्य	२
राये नु यं जज्ञत रोवसीमि राये देवी धिषणा धाति देवम् ।	
अधं वायुं नियुतः सश्चत स्वा उत श्वेतं वसुधितिं निरेके	३
उच्छस्त्रुषसः सुदिनां अरिषा उरु ज्योतिर्विविदुर्दीर्घ्यानाः ।	
गव्यं चिद्वर्षमुशिजो वि वद्वस्तेषामनु प्रदिवः ससुरापः	४
ते सत्येन मनसा दीर्घ्यानाः स्वेन युक्तासः कर्तुना वहन्ति ।	
इन्द्रवायू वीरवाहं रथं वा मीज्ञानयोरेमि पृक्षः सचन्ते	५
इज्ञानासो ये वर्धते स्वर्णो गोमिरश्वेर्मिर्वसुभिर्हिरण्ये ।	
इन्द्रवायू सुरयो विश्वमायु रवद्विर्वीरैः पुतनासु सद्युः	६
अर्धन्तो न भवसो भिक्षमाणा इन्द्रवायू मुष्टुतिमिर्वासिष्ठाः ।	
वाजयन्तः स्ववसे हवेम यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [१२] (७२०)

(११)

७ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । १, ३ वायुः, २, ४-७ इन्द्रवायू । त्रिष्टुप् ।

कुविवृक्क नमसा ये वृधासः पुरा देवा अनवद्यास आसन् ।	
ते वायवे मनवि बाधितायाऽवासयस्त्रुषसं सूर्येण	१
उशन्ता कृता न इमाय गोपा मासश्च पाथः शारदश्च पूर्वीः ।	
इन्द्रवायू सुष्टुतेर्विष्टुतेर्मासीकमीदृ सुवितं च नव्यम्	२
पीवीअज्ञौ रयिवृधः सुमेधाः श्वेतः सिषक्ति नियुतामभिभीः ।	
ते वायवे समनसो वि तस्थुर्विश्वेन्नरः स्वपत्यानि चक्रुः	३
याजत तरस्तन्वो यवदोजो यावन्नरश्चक्षसा दीर्घ्यानाः ।	
शुचिं सोमं शुचिपा पातमस्मे इन्द्रवायू सर्वतं शर्हिरेवम्	४ (७२६)

नियुवाना नियुतः स्पाह्वीरा इन्द्रवायु सरथं यातमर्वाक् ।	
इदं हि वां प्रभृतं मध्वो अग्रमध प्रीणाना वि मुमुक्तमरुमे	५
या वां शतं नियुतो याः सहस्रमिन्द्रवायु विश्ववाराः सचन्ते ।	
आभिर्यातं सुविदत्राभिरर्वाक् पातं नरा प्रतितभृतस्य मध्वः	६
अर्वन्तो न श्रवसो भिक्षमाणा इन्द्रवायु सुष्टुतिभिर्वसिष्ठाः ।	
वाजयन्तः स्वर्वसे हुवेम युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [१३] (७२९)

(९२)

५ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । वायुः, २, ४ इन्द्रवायु । शिष्टुप् ।

आ वायो भूष शुचिपा उप नः सहस्रं ते नियुतो विश्ववार ।	
उपो ते अन्धो मद्यमयामि यस्य देव दधिषे पूर्वपेयम्	१
प्र सोता जीरो अध्वरेष्वस्थात् सोममिन्द्राय वायवे पिबध्वै ।	
प्र यद् वां मध्वो अग्रियं भरन्त्यध्वर्यवो देवयन्तः शचीभिः	२
प्र यामियांसि वृश्वांसमच्छा नियुज्जिर्वायविष्टयं दुरोणे ।	
नि नो रयिं सुभोजसं युवस्व नि वीरं गव्यमश्व्यं च राधः	३
ये वायवं इन्द्रमादनास आदवासो नितोर्शनासो अर्यः ।	
घ्नन्तो वृत्राणि सूरिभिः प्याम सास्रह्वांसो युधा नृभिरमित्रान्	४
आ नो नियुज्जिः शतिनीभिरध्वरं सहस्रिणीभिरुप याहि यज्ञम् ।	
वायो अस्मिन् त्सर्वने मादयस्व युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	५ [१४] (७३४)

(९३)

८ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । इन्द्राग्नी । शिष्टुप् ।

शुचिं नु स्तोमं नवजातमद्येन्द्राग्नी वृत्रहणा जुषेथाम् ।	
उभा हि वां सुहवा जोह्वीमि ता वाजं सद्य उशते धेष्ठा	१
ता सानसी शवसाना हि भूतं सारुवुधा शवसा शृगुवासां ।	
क्षयन्तौ रायो यवसस्य भूरेः पूङ्गं वाजस्य स्थविरस्य घृष्टैः	२
उपो ह यद् विदथं वाजिनो गुर्धीभिर्विश्राः प्रमतिमिच्छमानाः ।	
अर्वन्तो न काष्ठां नक्षमाणा इन्द्राग्नी जोहुवतो नरस्ते	३ (७३७)

गीर्मीर्बिभ्रः प्रमतिमिच्छमान ईष्टे रयि यशसं पूर्वभाजम् ।

इन्द्राग्नी वृत्रहणा सुवज्रा प्र नो नव्येभिस्तिरतं वृष्णेः

४

सं यन्मही मिथ्यती स्पर्धमाने तनुरुचा क्षूरसाता यतैते ।

अवेवयुं विदथे वेवयुभिः सत्रा हतं सोमसुता जनेन

५ [१५]

इमामु वु सोमंस्तुतिमुप न एन्द्राग्नी सौमनसाय यातम् ।

नू बिद्धि परिमन्त्रार्थे अस्मान्ना वां शश्वेन्द्रिर्ववृतीष वाजैः

६

सो अग्न एना नमसा समिद्धो ऽच्छा मित्रं वरुणमिन्द्रं बोधेः ।

यत् सीमार्गश्चक्रुमा तत् स मृळ तव्यमावितिः शिश्रथन्तु

७

एता अग्न आशुषाणासं इष्टी—युवाः सचाभ्यइयाम् वाजान् ।

मेन्द्रो नो बिष्णुर्मरुतः परि ह्यन् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

८ [१६] (७४९)

(९४)

१२ मेत्रावरुणिवसिष्ठः । इन्द्राग्नी । गायत्री, १२ अनुष्टुप् ।

इयं बालस्य मन्मन इन्द्राग्नी पूर्व्यस्तुतिः

। अघ्राद् वृष्टिरिवाजनि

१

शृणुतं जतिः हव भिन्द्राग्नी वनतं गिरः

। ईशाना पिप्यतं धियः

२

मा पापत्वार्य नो नरेन्द्राग्नी मामिशस्तये

। मा नो रीरधतं निदे

३

इन्द्रे अग्न नमो बृहत् सुवृक्तिमेरयामहे

। धिया धेना अवस्यवः

४

ता हि शश्वन्त ईळत इत्था विर्पास ऊतये

। सबाधो वाजसातये

५

ता वां गीर्मीर्बिप्यवः प्रयस्वन्तो हवामहे

। मेधसाता सनिप्यवः

६ [१७]

इन्द्राग्नी अवसा गतमस्मभ्यं चरणीसहा

। मा नो दुःशंसं ईशत

७

मा कस्य नो अरुषो धूर्तिः प्रणुद्धत्यस्य

। इन्द्राग्नी शर्म यच्छतम्

८

गोमन्त्रिरण्यवद् वसु यद् वामश्चावदीमहे

। इन्द्राग्नी तद् वनेमहि

९

यत् सोम आ सुते नर इन्द्राग्नी अजोहवुः

। सतीवन्ता सपर्यवः

१०

उक्थेमिर्वृत्रहन्तामा या मन्वाना चिदा गिरा

। आङ्गुरैराविवांसतः

११

ताविद् दुःशंसं मर्त्यं दुर्बिद्वांसं रक्षास्विनम् । आभोगं हन्मना हतमुक्थिं हन्मना हतम् १२

[१८] (१०४५)

(९५)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । सरस्वती, ३ सरस्वान् । त्रिबुद् ।

- प्र क्षोर्वसा धार्यसा सध एषा सरस्वती ध्रुवणमार्यसी पूः ।
प्रबाबधाना रध्येव याति विश्वा अपो महिना सिन्धुरन्याः १
- एकाचित् सरस्वती नदीनां शुचिर्यती गिरिभ्य आ समुद्रात् ।
रायश्चेतन्ती भुवनस्य भूरे—धृतं पर्यो दुबुहे नाहुषाय २
- स बावृधे नर्यो योषणासु वृषा शिशुर्वृषभो यज्ञियासु ।
स वाजिनं मघर्बज्यो दधाति वि सातये तन्वं मामृजीत ३
- उत स्या नः सरस्वती जुषाणो—पं भवत् सुभगा यज्ञे अस्मिन् ।
मितजु—मितजुस्यसिन्धुना राया युजा चिवुत्तरा सखिभ्यः ४
- इमा जुह्वाना पुष्पदा नमोमिः प्रति स्तोमं सरस्वति जुषस्व ।
तव शर्मन् प्रियतेमं दधाना उप स्थेयाम शरणं न वृक्षम् ५
- अयमु ते सरस्वति वसिष्ठो द्वारावृतस्य सुभगे व्यावः ।
वधं शुभ्रे स्तुवते रासि बाजान् यूयं पात स्वस्तिमिः सदा नः ६ [१९] (७६०)

(९६)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । सरस्वती, ४-६ सरस्वान् । १-१ प्रगाथः = (१ वृद्धती,
२ सतो वृद्धती), ३ प्रस्तारपङ्क्तिः, ४-६ गायत्री ।

- बृहदु गायिषे वचो ऽसुर्यां नदीनाम् ।
सरस्वतीमिन्महया सुवृक्तिमिः स्तोमैर्वसिष्ठ रोर्वसी १
- उमे यत् तं महिना शुभ्रे अन्धसी अधिक्षियन्ति पूरवः ।
सा नो बोध्यविज्री मरुत्तरा चोब्र राधो मघोर्नाम् २
- भद्रमिदं भद्रा कृणवत् सरस्व—त्यक्तवारी चेतति वाजिनीवती ।
गुणाना जमदग्निवत् स्तुवाना च वसिष्ठवत् ३
- जनीयन्तो न्वग्रवः पुत्रीयन्तः सुदानवः । सरस्वन्तं हवामहे ४
- ये तं सरस्व ऊर्मयो मधुमन्तो घृतधृतः । तेभिर्नोऽबिता मघ ५
- पीषिषांसं सरस्वतः स्तनं यो विश्ववर्शतः । मक्षीमहि प्रजामिषम् ६ [२०] (७६१)

(९७)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । १ इन्द्रः, २, ४-८ बृहस्पतिः, ३, ९ इन्द्राग्रजगणस्पतिः ।
१० इन्द्राबृहस्पति । त्रिष्टुप् ।

यज्ञे विवो नृषवने पृथिव्या नरो यत्र देवयवो मवन्ति ।
इन्द्राय यत्र सर्वनानि सुन्वे गमन्मदाय प्रथमं वयम्भ १
आ देव्या वृणीमहेऽर्वांसि बृहस्पतिर्नो मह आ संस्वायः ।
यथा मवेम मीळद्वेषे अनागा यो नो वाता परावतः पितेव २
तमु ज्येष्ठं नमसा हविर्मिः सुशेवं ब्रह्मणस्पतिं गृणीषे ।
इन्द्रं श्लोको महि देव्यः सिषक्तु यो ब्रह्मणो देवकृतस्य राजा ३
स आ नो योनिं सदनु प्रेष्ठो बृहस्पतिर्विम्बवारो यो अस्ति ।
कामो रायः सुवीर्यस्य तं वात् पर्षन्नो अतिं सश्वतो अरिष्टान् ४
तमा नो अर्कममृताय जष्टमिमे धासुरमृतांसः पुराजाः ।
शुषिक्कन्दं यजतं पस्त्यानां बृहस्पतिर्मनवाणं हुवेम ५ [२१]

तं श्रामासो अरुषासो अम्वा बृहस्पतिं सहवाहो वहन्ति ।
सहृषिद् यस्य नीलवत् सधस्थं नमो न रूपमरुषं वसानाः ६
स हि शुषिः शतपत्रः स शुन्ध्युर्हिरण्यवाशीरिषिः स्वर्वाः ।
बृहस्पतिः स स्वाविज्ञा क्रध्वः पुरू सन्निभ्य आसुतिं करिष्ठः ७
देवी देवस्य रोहसी जनित्री बृहस्पतिं बावृधतुर्महित्वा ।
वृक्षाप्याय वक्षता सस्वायः करद् ब्रह्मणे सुतरां सुगाधा ८
इयं वा ब्रह्मणस्पते सुवृक्तिर्ब्रह्मेन्द्राय वज्रिणे अकारि ।
अविष्ट धियो जिगृतं पुरंधीर्जजस्तमर्यो वनुषामरातीः ९
बृहस्पते युवमिन्द्रश्च वस्वो विष्यस्येशाथे तुत पार्थिवस्य ।
धत्तं रथिं स्तुषते कीरये चिद् युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः १० [२२] (७७६)

(९८)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः, ७ इन्द्राबृहस्पति । त्रिष्टुप् ।

अध्वर्यवोऽरुणं कुग्धमंशु जुहोतं वृषमार्य क्षितीनाम् ।
गौराद् वेदीर्यो अवपानमिन्द्रो विश्वाहेद् याति सुतसोममिच्छन् १ (७७७)

यद् दधिपं प्रदिवि चार्वन्नं त्रिवेदिवे पीतिमिदस्य वक्षि । उत हृदेत मनसा जुषाण उशन्निन्द्र प्रस्थितान् पाहि सोमान्	२
जज्ञानः सोमं सहसे पपाथ प्र ते माता महिमानमुवाच । एन्द्र पप्राथोर्वन्तरिक्षं युधा कुेवेभ्यो वरिवश्चकथं	३
यद् योधया महतो मन्यमानान् त्साक्षां तान् बाहुभिः शशादानान् । यद् वा नृमिर्वृत इन्द्राभियुध्यास्तं त्वयाजिं सौश्रवसं जयेम	४
प्रेन्द्रस्य वोचं प्रथमा कृतानि प्र नूतना मघवा या चकारं । यदेवदेवीरसाहिष्ट माया अथाभवत् केवलः सोमो अस्य	५
तवेदं विश्वमभितः पशव्यं यत् पश्यसि चक्षसा सूर्यस्य । गवामसि गोपतिरेकं इन्द्र भक्षीमहि ते प्रयतस्य वस्वः	६
बृहस्पते युवमिन्द्रश्च वस्वो त्रिव्यस्येशाथे उत पार्थिवस्य । धुचं रथिं स्तुवते कीरये चिद् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [२३] (७८१)

(९९)

७ मैत्रावरुणर्वसिष्ठः । विष्णुः, ४-६ इन्द्राविष्णू । शिष्टपु ।

परो मात्रया तन्वा वृषान् न ते महित्वमन्वदनुवन्ति । उमे ते विष्णु रजसी पृथिव्या विष्णो देव त्वं परमस्य वित्से	१
न ते विष्णो जायमानो न जातो देवं महिन्नः परमन्तमाप । उदस्तभ्ना नाकमुष्वं बृहन्तं द्वाधर्थं प्राचीं कुकुमं पृथिव्याः	२
इरावती धेनुमती हि भूतं मूयवसिनी मनुषे दशास्या । व्यस्तभ्ना रोदसी विष्णवेते द्वाधर्थं पृथिवीमभितो मयूखैः	३
उरुं यजाय चक्रधुरु लांकं जनयन्ता सूर्यमुषासमग्निम् । दासस्य चिद् वृषगिप्रस्य माया जघ्रथुर्नरा पृतनाज्येषु	४
इन्द्राविष्णू हंहिताः शम्बरस्य नव पुरां नवतिं च श्रथिष्टम् । ज्ञातं वर्चिनः सहस्रं च साकं हथो अप्रत्यसुरस्य वीरान्	५
इयं मनीषा बृहती बृहन्तो रुक्मा तवसा वधयन्ती । ररे वां स्तोमं विदथेषु विष्णो पिन्वतमिषो वृजनेष्विन्द्र	६
वषट् ते विष्णवांसि आ कृणोमि तन्मे जुषस्व शिपिविष्ट हव्यम् । वर्धन्तु त्वा सुष्टुतयो गिरो मे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [२४] (७९०)

(१००)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । विष्णुः । त्रिष्टुप् ।

नू मर्तो दयते सनिध्यन् यो विष्णव उरुगायाय दाशत ।	
प्र यः सुत्राच्चा मनसा यजात एतावन्तं नयमाविवासात्	१
त्वं विष्णो सुमतिं विश्वजन्त्या—मप्रयुतामेवयावो मतिं दाः	
पर्चो यथा नः सुवितस्य भूरे—रश्वावतः पुरुश्चन्द्रस्य रायः	२
त्रिर्वैशः पृथिवीमेष एतां वि चक्रमे ज्ञातृचंसं महित्वा ।	
प्र विष्णुरस्तु तवसस्तवीयान् त्वेषं ह्यस्य स्थविरस्य नामं	३
वि चक्रमे पृथिवीमेष एतां क्षेत्राय विष्णुर्मनुषे दशस्यन् ।	
ध्रुवासो अस्य कीरयो जनास उरुक्षितिं सुजनिमा चकार	४
प्र तत् ते अद्य शिपिविष्टु नामा—ऽयः शंसामि वयुनानि विद्वान् ।	
तं त्वां गृणामि तवसमतंयान् क्षयन्तमस्य रजसः पराके	५
किमित् ते विष्णो परिचक्षयं भूत प्र यद् बंवक्षे शिपिविष्टो अस्मि ।	
मा वर्षो अस्मवर्षं गृह एतद् यदन्यरूपः समिधे बभूव	६
वर्षट् ते विष्णवांस आ कृणोमि तन्मं जुषस्व शिपिविष्ट हव्यम् ।	
वर्धन्तु त्वा सुष्टुतयो गिरो मे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [२५] (७९७)

[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० १-३३]

(१०१)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः (वृष्टिकामः), कुमार आग्नेयो वा । पर्जन्यः । त्रिष्टुप् ।

तिस्रो वाचः प्र वक्त्रं ज्योतिरग्रा या एतद् बुद्धे मधुबुधमूर्धः ।	
स वत्सं कृण्वन् गर्भमोषधीनां मद्यो जातो वृषभो रौरवीति	१
यो वर्धन् ओषधीनां यो अपां यो विश्वस्य जगतो वेव ईशे ।	
स त्रिधानुं शरणं शर्मं यंसत् त्रिधनुं ज्योतिः स्वभिष्ट्यस्मे	२
स्तरीरुं त्वद् भवति सृतं उ त्वद् यथावशं तन्वं चक्र एषः ।	
पितुः पयः प्रति गृभ्णाति माता तेन पिता वर्धते तेन पुत्रः	३
यस्मिन् विश्वानि भुव्नानि तस्थु—स्तिस्रो द्यावर्क्षधा ससुरापः ।	
त्रयः कोशास उपसेचनासो मध्वः श्वातन्त्यभितो विरूपाक्ष	४
इदं वचः पर्जन्याय स्वरार्जे हृदो अस्वन्तरं तज्जुजोषत् ।	
मयोभुवो वृष्टयः सन्त्वस्मे सुपिप्ला ओषधीर्वैवर्गोपाः	५

(८०९)

स रेतोधा वृषभः शश्वतीनां तस्मिन्नात्मा जगतस्तस्थुर्बध् ।

तन्म क्रतुं पातु शतशारदाय यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

६ [१] (८०१)

(१०२)

३ मैत्रावरुणिवंसिष्टः (वृष्टिकामः), कुमार आग्नेयो वा । पर्जन्यः । गायत्री, २ पादमिच्छत् ।

पर्जन्याय प्र गायत विवस्पुत्राय मीळहुषे । स नो यवसमिच्छतु १

यो गर्भमोषधीनां गवां कृणोत्यवैताम् । पर्जन्यः पुरुषीणाम् २

तस्मा इदुस्ये हविर्जुहोता मधुमत्तमम् । इळीं नः संयतं करत् ३ [२] (८०१)

(१०३)

१० मैत्रावरुणिवंसिष्टः । मण्डूकाः (पर्जन्यः) । मिष्टुप्, १ अनुष्टुप् ।

संवत्सरं शशयाना ब्राह्मणा व्रतचारिणः ।

वाचं पर्जन्यजिन्वितां प्र मण्डूकां अवाविषुः १

विष्या आपो अभि यवेनमायन् हतिं न शुष्कं सर्सी शयानम् ।

गवामह न मायुर्वेत्तिनीनां मण्डूकानां वग्नुरत्रा समेति २

यदेमिनौ उज्ञातो अभ्यवर्षति तृष्यवतः प्रावृष्यागतायाम् ।

अक्खलीकृत्या पितरं न पुत्रो अन्यो अन्यमुप वर्धन्मेति ३

अन्यो अन्यमनु गृभ्णात्येनो र्पां प्रसर्गे यदमन्दिषाताम् ।

मण्डूको यदुभिवृष्टः कनिष्कन् पृथिः संपृक्के हरितेन वाचम् ४

यदेषामन्यो अन्यस्य वाचं शाक्तस्येषु वर्धति शिक्षमाणः ।

सर्वं तदेषां समुधेषु पर्व यत् सुवाचो वर्धथनाध्यप्सु ५ [३]

गोमायुरेको अजमायुरेकः पृथिरेको हरित एके एषाम् ।

समानं नाम बिभ्रतो विरूपाः पुरुत्रा वाचं पिपिशुर्वर्धन्तः ६

ब्राह्मणासो अतिरात्रे न सोमे सरो न पूर्णमभितो वर्धन्तः ।

संवत्सरस्य तदहः परि ष्ट यन्मण्डूकाः प्रावृषीणं बभूव ७

ब्राह्मणासः सोमिनो वाचमक्रत ब्रह्मं कृण्वन्तः परिवत्सरीणम् ।

अध्वर्यवो घर्मिणः सिष्विदाना आविर्भवन्ति गुह्या न के चित् ८

देवहिंति जुगुपुर्दावृशस्य क्रतुं नरो न प्र भिनन्त्येते ।

संवत्सरे प्रावृष्यागतायां तता घर्मा अंशुवते विसर्गम् ९

गोमायुरेकावृजमायुरेकान् पृथिरानुद्धरितो नो वसूनि ।

गवां मण्डूका ददतः शतानि सहस्रसावे प्र तिरन्त आयुः १० [४] (८११)

(१०४)

२५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । (राक्षोग्रं) इन्द्रासोमौ; ८, १६, १९-२२ इन्द्रः; ९, १२-१३ सोमः;
१०, १४ अग्निः; ११ देवाः, १७ मावाणः, १८ मरुताः, २३ (पूर्वार्धस्य) वासिष्ठाशीः, (उत्तरार्धस्य)
पृथिव्यन्तरिक्षे । विष्टुप्; १-६, १८, २१, २३ जगती; ७ जगती शिष्टुम्बा; २५ अनुष्टुप् ।

इन्द्रासोमा तर्पतं रक्षं उज्जातं न्यर्पयतं वृषणा तमोवृधः ।
परां इणीतमपितो न्योषतं हृतं नृदेधां नि शिशीतमत्रिणः १
इन्द्रासोमा समघर्षांसमग्यं च तर्पयस्तु चरुं शिषौ इव ।
अद्वाक्षिषं क्रुष्पादं घोरचक्षसे द्वेषो धत्तमनवापुं किमीविने २
इन्द्रासोमा कुष्कृतो ववे अन्त-रनारम्भणे तमसि प्र विध्यतम् ।
यथा नातः पुनरेकं नोदयत् तद् वामस्तु सहसे मन्युमच्छवः ३
इन्द्रासोमा वर्तयतं विषो वृधं सं पृथिव्या अघर्षासाय तर्हणाम् ।
उत् तक्षतं स्वर्यं पर्वतेभ्यो येन रक्षो वावृधानं निजुर्वधः ४
इन्द्रासोमा वर्तयतं विवस्पर्ध-मितसेमिर्युवमश्महन्ममिः ।
तर्पुर्वधेमिरजैर्मिरत्रिणो नि पशानि विध्यतं यन्तु निस्वरम् ५ [५]

इन्द्रासोमा परि वा भूतु विश्वतं इयं मतिः कक्ष्याश्वेव वाजिनः ।
यां वा होत्रां परिहिनोमि मेधये-मा ब्रह्माणि नृपतीव जिन्वतम् ६
प्रति स्मरेथां तुजयद्भिरेव-हृतं ब्रुहो रक्षसो भङ्गुरावतः ।
इन्द्रासोमा कुष्कृते मा सुगं भूद् यो नः कदा चिदमिवास्ति ब्रुहा ७
यो मा पाकेन मनसा चरन्त-मभिषष्टे अनृतेभिर्वचोभिः ।
आप इव काशिना संगृमीता असंज्ञस्वास्त इन्द्र वक्ता ८
ये पाकशंसं विहरन्त एवै-र्ये वा मद्रं वृषयन्ति स्वधामिः ।
अहये वा तान् प्रवर्षातु सोम आ वा दधातु निरुक्तेरुपस्थं ९
यो नो रत्नं दिप्सति पित्वो अग्ने यो अश्वानां यो गवां यस्तनूनाम् ।
रिपुः स्तेनः स्तोयकृद् वृद्धमेतु नि ष हीयतां तन्वाडे तनां च १० [६]

परः सो अस्तु तन्वाडे तनां च तिस्रः पृथिवीरधो अस्तु विश्वाः ।
प्रति शृण्वतु यशो अस्त्य देवा यो नो विवा दिप्सति यन्न नक्तम् ११
सुविज्ञानं विक्रितुषे जनाय सञ्चासच्च वचसी पस्पृधाते ।
तर्पयत सत्यं यतरहजीय-स्तद्वि सोमोऽवति हन्त्यासत् १२ (८१८)

न वा उ सोमो वृजिनं हिनोति न क्षत्रियं मिथुया धारयन्तम् ।

हन्ति रक्षो हन्त्यासुद वदन्त—मुभाविन्द्रस्य प्रसितौ शयाते १३

यदि बाहमनुतदेव आस मोघं वा कुवौ अप्युहे अग्ने ।

किमस्मभ्यं जातवेदो हृणीपे द्रोघवाचस्ते निष्क्रुथं संचन्ताम् १४

अद्या मुरीय यदि यातुधानो अस्मि यद्वि वायुस्ततप पूरुषस्य ।

अधा स शीरैर्दुशभिर्वि यूया यो मा मोघं यातुधानेत्याह १५ [७]

यो मार्यातुं यातुधानेत्याह यो वा रक्षाः शुचिरस्मीत्याह ।

इन्द्रस्तं हन्तु महता वधेन विश्वस्य जन्तोरधमस्पदीष्ट १६

प्र या जिगाति खगलेव नक्त—मपे द्रुहा तन्वं—गूहमाना ।

ववौ अन्तनां अव सा पदीष्ट—ग्रावाणो हन्तु रक्षसं उपवैः १७

वि तिष्ठध्वं मरुतां विश्विच्छतं गृभायत रक्षसः सं पिनष्टन ।

वयो ये भूत्वी पतर्यन्ति नक्तभि—र्यं वा रिपो दधिरे कुवे अध्वरे १८

प्र वर्तय दिवो अश्मानमिन्द्र सोमशितं मघवन् त्सं शिशाधि ।

प्राक्तादपाक्तादधराबुदक्ता—बुभिर्जहि रक्षसः पर्वतेन १९

एत उ त्य पतर्यन्ति श्वयातव इन्द्रं दिप्सन्ति दिप्सवोऽक्षभ्यम् ।

शिशीति शक्रः पिशुनभ्यां वधं नूनं सृजवृशनिं यातुमज्यः २० [८]

इन्द्रो यातुनामभवत पराश्रोणे हविर्मथीनामभ्याध्विवांसताम् ।

अभीर्दु शक्रः परशुर्यथा वनं पात्रं व भिन्दन् त्सन एति रक्षसः २१

उल्लूकयातुं शुशुलूकयातुं जहि श्वयातुमुत कोकयातुम् ।

मुपणयातुमुत गृध्रयातुं हृषदेव प्र मृण रक्षं इन्द्र २२

मा नो रक्षो अभि नञ्जातुमावता—मपोच्छतु मिथुना या किमीदिना ।

पृथिवी नः प्रार्थिवात पात्रं हंसोऽन्तरिक्षं विव्यात पात्रस्मान् २३

इन्द्रं जहि पुमांसं यातुधानं—मुत क्षियं मायया शाशदानाम् ।

विप्रीवासो मूर्धवा कदन्तु मा ते दृशन् त्सूर्यमुच्चरन्तम् २४

पति चक्ष्व वि चक्ष्वेन्द्रश्च सोम जागृतम् । रक्षोभ्यां वधमस्यत—मशानिं यातुमज्यः २५ [९] (८४१)

॥ इति सप्तमं मण्डलं समाप्तम् ॥

मंत्र-संख्या

षष्ठमण्डलस्यान्तपर्यन्तं ५१३३

सप्तममण्डलस्य ८४१

सर्वयोगः— ५९७४

अथाष्टमं मण्डलम् ।

(१)

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-५]

(३४) १-२ प्रगाथो (घोरः) काण्वः, ३-२९ मेधातिथि-मेधातिथी काण्वः, ३०-३३ प्लायोगि-
रासङ्गः, ३४ आङ्गिरसी शश्वती ऋषिका । इन्द्रः, ३०-३४ आसङ्गः । १-४ प्रगाथः= (विषमा बृहती, समा सतांबृहती), ५-३२ बृहती, ३३-३४ त्रिष्टुप् ।

मा चिबुन्यद् वि शंसत सखायो मा रिषण्यत ।

इन्द्रमित्र स्तोता वृषणं सचा सुते मुहुर्बुध्वा च शंसत

१

अवक्रक्षिणं वृषमं यथाजुरं गां न चर्पणीसहम ।

विद्वेषणं संवननोभयंकुरं महिष्ठमुभयाविनम

२

यच्चिद्धि त्वा जना इमे नाना हवन्त ऊतये ।

अस्माकं बह्वेदमिन्द्र भूतु ते ऽहा विश्वा च वर्धनम्

३

वि तर्तूर्यन्ते मघवन् विप्रश्चितो ऽर्यो विपो जनानाम् ।

उप क्रमस्व पुरुरूपमा भर वाजं नेदिष्ठमृतये

४

महे चन त्वामद्विषः परां शुल्काय देयाम् ।

न सहस्राय नायुताय वज्रिवो न शतार्यं शतामघ

५ [१०]

वर्यो इन्द्रासि मे पितु रूत भ्रातुरभुञ्जतः ।

माता च मे छद्यथः समा वंसो वसुत्वनाय राधसि

६

केयथ केदसि पुरुत्रा चिद्धि ते मनः ।

अलंरिषि युध्म सजकृत् पुरंदरं प्र गांयत्रा अंगासिषुः

७

प्रास्मै गायत्रमर्चत वावातुर्यः पुरंदरः ।

याभिः काण्वस्योपं बर्हिशासवुं यासदं वज्री भिनत् पुरः

८

ये ते सन्ति दशग्विनः श्रितिनो ये सहासिर्णः ।

अम्बासो ये ते वृषणो रघुवृष-स्तेभिर्नस्तयमा गहि

९

(१)

आ त्व॑द्य संब॑र्द्धां हवे गा॑यत्रवे॑पसम् । इन्द्रं॑ धेनुं सुव॑द्यामन्यामिषं॑ मरु॑धारा॑मरु॑कृतम् ।	१० [११]
यत् तु॒दत् सूर॑ एत॑शं व॒क्कू वा॑तस्य पु॒र्णिना॑ । व॒हत् कु॑त्समा॒र्जुन॑यं श॒तक॑तुः त्सर॑ङ् गन्ध॑र्वमस्तृतम् । य कृ॑ते बि॒दभि॑भिः पुरा ज॒न्म्य आ॑तु॒र्दः । सं॒धाता॑ सं॒धिं म॒घवा॑ पुरु॒वसु॑-रि॒ष्कर्ता॑ वि॒ह्वृतं॑ पुनः । मा भू॑म नि॒ष्ट्या इ॒वेन्द्र॑ त्वद॑रणा इ॒व । वनी॑नि न प्र॒जहि॑तान्प॒द्मिबो॑ दुरो॒पासो॑ अमन्महि अम॑न्मही॒दता॑शवो॒ ऽनु॒ग्रास॑श्च वृ॒त्रह॑न् । सकृ॑त् सु ते॒ मह॑ता शू॒र रा॒धसा॑ ऽनु॒ स्तोमं॑ मु॒दीम॑हि यद्वि॑ स्तोमं॑ मम श्रव॑ वृ॒ष्माकृ॑मिन्द्र॒मिन्द्र॑वः । तिरः॑ प॒वित्रं॑ स॒मुवा॑सं आ॒शशो॑ मन्व॑न्तु तु॒ष्ट्यावृ॑धः ।	११ ११ १२ १३ १४ १५ [१२]
आ त्व॑द्य स॒धस्तु॑तिं वा॒वातुः॑ स॒रूपरा॑ ग॒हि । उ॒पस्तु॑तिम॒घोनां॑ प्र त्वा॒व त्व॑र्धा ते व॒श्मि सु॑ष्टु॒तिम् । सोता॑ हि सोम॒मद्वि॑मि॒रेमे॑नम॒प्सु धा॑वत । गव्या॑ व॒स्त्रेव॑ वास॒यन्त॑ इ॒न्नरो॑ नि॒धुक्षन्॑ व॒क्षणा॑भ्यः । अध॑ ज॒मो अ॒र्धं वा॑ वि॒वो बृ॑ह॒तो रो॑चना॒दधि॑ । अ॒या वर्ध॑स्व त॒न्वा गिरा॑ म॒मा ऽऽ जा॒ता सु॑क॒तो पु॒ण इन्द्रा॑य सु म॒दिन्त॑मं सोमं॑ सोता॒ वरे॑ण्यम् । श॒क्र ए॒णं पी॑प॒यद् वि॒श्वया॑ धिया॒ हिन्वा॑नं न वा॒ज॒युम् । मा त्वा॑ सोम॒स्य ग॒त्वाया॑ स॒वा या॑च॒क्ष्वहं॑ गिरा॑ । भू॒णिं मृ॒गं न स॑र्वनेषु चु॒कुधं॑ क ई॒शानं॑ न या॒चिष॑त् ।	१६ १७ १८ १९ २० [१३]
म॒दे॒नेषि॑तं म॒दं मु॒ग्रमु॒ग्रेण॑ शर्व॑सा । वि॒श्वेषां॑ त॒रुता॑रं म॒वृच्यु॑तं म॒त्रे हि॑ ष्मा व॒दाति॑ नः शे॒वारि॑ वायी॒ पुरु॑ वे॒वो म॑ती॒य वा॒गुर्थे॑ । स सु॑न्व॒ते च॑ स्तु॒वते॑ च॒ रास॑ते वि॒श्वगूर्तो॑ अरि॒ष्टुतः॑ ए॒न्द्रं या॑हि म॒त्स्व चि॒त्रेण॑ दे॒व रा॑र्षसा । स॒रो न प्रा॑म्यु॒परं॑ स॒पीति॑मि॒रा सोमे॑मि॒रुक् स्फि॑रम् ।	२१ २२ २३ २४

आ त्वा सहस्रमा ज्ञातं युक्ता रथे हिरण्यये ।	
ब्रह्मयुजो हरय इन्द्र केशिनो बहन्तु सोमपीतये	२४
आ त्वा रथे हिरण्यये हरीं मयूरंशेप्या ।	
गितिपुष्टा बहतां मध्वो अन्धसो विचक्षणस्य पीतये	२५ [१४]
पिबा त्वस्य शिर्वणः सुतस्य पूर्णया इव ।	
परिष्कृतस्य रसिन इयमासुतिश्चार्कमवाय पत्यते	२६
य एको अस्ति वृसना महौ उग्रो अमि व्रतैः ।	
गमत् स शिपी न स योषवा गमद्भवं न परि वर्जति	२७
त्वं पुरं चरिष्ण्वं वधेः शुष्णास्य सं पिणक् ।	
त्वं मा अनु चरो अध द्विता यविन्द्र हव्यो भुवः	२८
मम त्वा सूर उर्विति मम मर्ष्यदिनि विवः ।	
मम प्रपित्वे अपिशर्वरे वसवा स्तोमासो अवृत्सत	२९
स्तुहि स्तुहीयते वा ते मंहिष्ठासो मघोनाम् ।	
निन्विताम्बः प्रपथी परमज्या मघस्य मेध्यातिथे	३० [१५]
आ यवश्चान् वनन्वतः भृङ्गयाहं रथे रुहम् ।	
उत वामस्य वसुनश्चितति यो अस्ति याद्वः पशुः	३१
य ऋजा मह्यं मामहे सह त्वचा हिरण्यया ।	
एष विश्वान्यम्यस्तु सौमगाः ९९ संगस्य स्वन्वथः	३२
अथ प्लायोगिरतिं दासवृन्त्यानासंगो अग्रे वृशभिः सहस्रैः ।	
अधोक्ष्णो वृश मह्यं कर्शन्तो नळा इव सरसो निरतिष्ठन्	३३
अन्वस्य स्थूरं वृद्धो पुरस्ताद्वनस्थ ऊरुवरम्बमाणः ।	
शम्बन्ती नार्यमिषक्षयाह सुमद्रम्यं भोजनं विमर्षि	३४ [१६] (३४)

(१)

(४९) १-४० मेधातिथिः काण्वः, आश्विनसः मियमेधश्च, ४१-४९ मेधातिथिः काण्वः ।

इन्द्रः, ४१-४९ विमिण्डुः । गायत्री, २८ मनुष्युप् ।

इवं वंसो सुतमन्त्रः पिबा सुपूर्णमुक्तरम् । अनामयिन् ररिमा तं	१
नुमिधूतः सुतो अक्षैरव्यो वरिः परिपूतः । अम्बो न निक्तो नवीपुं	२
तं ते यवं यथा गोभिः स्वातुमकर्म श्रीणन्तः । इन्द्रं त्वास्मिन् त्सधमादे	३ (३७)

इन्द्र इत् सोमपा एक इन्द्रः सुतपा विश्वायुः । अन्तर्वृवान् मत्वींश्च	४
न यं शुक्रो न दुराशीर्न तृषा उरुव्यचंसम् । अपस्पृण्वते सुहाव्यम्	५ [१७]
गोमिददीमन्ये अस्मन् मृगं न वा मृगयन्ते । अभित्सरन्ति धेनुभिः	६
त्रय इन्द्रस्य सोमाः सुतासः सन्तु वेवस्य । स्वे क्षये सुतपात्रः	७
त्रयः कोशासः श्वोतन्ति तिस्रश्चम्बवः सुपूर्णाः । समाने अधि भामन्	८
शुचिरसि पुरुनिष्ठाः क्षीरेर्मध्यत आशीतः । वृध्ना मन्विष्टः शूरस्थ	९
इमे तं इन्द्र सोमा स्तीवा अस्मे सुतासः । शुक्रा आशिरं याचन्ते	१० [१८]
तां आशिरं पुरोळाशमिन्द्रेमं सोमं श्रीणीहि । रेवन्तं हि त्वां शृणोमि	११
हत्सु पीतासो युध्यन्ते कुर्मदासो न सुरायाम् । ऊधुर्न नृणां जर्जन्ते	१२
रेवो इद रेवतः स्तोता स्यात् त्वावतो मघोनः । प्रेदुं हरिवः श्रुतस्य	१३
उक्थं च न शस्यमानमगोररिरा चिकेत । न गायत्रं गीयमानं	१४
मा न इन्द्र पीयन्तवे मा शर्धते परा दाः । शिक्षा शचीवः शचीभिः	१५ [१९]
वृथम् त्वा तदिदं द्या इन्द्र त्वायन्तः सखायः । कण्वा उक्थेभिर्जर्जन्ते	१६
न धेमन्यदा पपन वज्रिज्ञपसो नविष्टी । तवेदु स्तोमं चिकेत	१७
इच्छन्ति वृवाः सुन्वन्तं न स्वप्राय स्पृहयन्ति । यन्ति प्रमादुमतन्द्राः	१८
आं पु प्र याहि वाजं मिमां हणीथा अभ्यस्मान् । महौ ईव युवजानिः	१९
मो प्वद्य दुर्हणावान् त्सायं करदारे अस्मत् । अश्वीर ईव जामाता	२० [२०]
विद्या ह्यस्य वीरस्य भूरिदावरीं सुमतिम् । त्रिषु जातस्य मनांसि	२१
आ तृ षिञ्च कण्वमन्तं न वा विद्या शवसानात् । यशस्तरं ज्ञतमूतिः	२२
ज्येष्ठेन सोतग्निद्राय सोमं वीरायं आकायं । भरा पिबन्नर्याय	२३
यो वेदिष्ठो अद्युधि प्वश्वावन्तं जरितुभ्यः । वाजं स्तोतुभ्यो गोमन्तम्	२४
पन्यंपन्यमिन् सातार आ धावत मद्याय । सोमं वीराय शूराय	२५ [२१]
पाता वृत्रहा सुतमा वा गमन्नारे अस्मत् । नि यमेत ज्ञतमूतिः	२६
एह हरीं ब्रह्मयुजां अगमा वक्षतः सखायम् । गीभिः श्रुतं गिर्विणसम्	२७
स्वादवः सोमा आ याहि श्रीताः सोमा आ याहि ।	
शिमिन्नृपीवः शचीवो नायमच्छा सधमार्यम्	२८
स्तुतश्च याम्त्वा वर्धन्ति महे राधसे नृम्णाय । इन्द्रं कारिणं वृधन्तः	२९

गिरश्च यास्ते गिर्वाह उक्था च तुभ्यं तानि । सत्रा वर्धिर शर्वांसि ३० [२२]

एवेवेष तुविकूर्मिर्वाजाँ एको वज्रहस्तः । सनादमृक्तो दयते ३१
हन्ता वृत्रं दक्षिणेनेन्द्रः पुरु पुरुहूतः । महान् महीभिः शर्चीभिः ३२
यस्मिन् विश्वाश्चर्षणय उत च्यौत्ता जघांसि च । अनु घेन्मन्दी मघोनः ३३
एष एतानि चकारेन्द्रो विश्वा योऽति शृण्वे । वाजदावा मघोनाम् ३४
प्रभृता रथं गव्यन्तं मपाकाच्चिद यमवति । इनो वसु स हि वोळ्हा ३५ [२३]

सर्निता विभो अर्वन्निर्हन्ता वृत्रं नृभिः शूरः । सत्योऽविता विधन्तम् ३६
यजध्वैनं प्रियमेधा इन्द्रं सत्राचा मनसा । यो भूत् सोमैः सत्यमद्वा ३७
गाथश्रवसं सत्यति श्रवस्कामं पुरुत्मानम् । कण्वासो गात वाजिनम् ३८
य ऋते चिद् गास्पदेभ्यो दात सखा नृभ्यः शर्चीवान् । ये अस्मिन् काममभियन् ३९
इत्था धीर्वन्तमद्विषः काण्वं मेध्यातिथिम् । मेघो भूतोऽमि यन्नयः ४०
शिक्षा विभिन्दो अस्मे चत्वार्यपुता वदत् । अप्ता परः सहस्रा ४१
उत सु त्ये पयोवृधा माकी रणस्य नृप्या । जन्तिवनाय मामहे ४२ [२४] (७६)

(३)

२४ मेध्यातिथिः काण्वः । इन्द्रः, २१-२४ कौर्याणः पाकस्थामा । प्रगाथः = (विषमा बृहती,
समा सतोबृहती), २१ अनुष्टुप्, २२-२३ गायत्री, २४ बृहती ।

पिबा सुतस्य रसिनो मत्स्वा न इन्द्र गोमंतः ।

आपिनी बोधि सधमाद्यो वृधेऽं ऽस्माँ अवन्तु ते धियः १

मूयाम ते सुमती वाजिनो वयं मा नः स्तरभिमातये ।

अस्मान्निष्ठाभिरवतावृभिष्टिभि—रा नः सुज्ञेषु यामय २

इमा उ त्वा पुरुषसो गिरो वर्धन्तु या मम ।

पावकवर्णाः शुचयो विपश्चितो ऽमि स्तोमैरनूषत ३

अयं सहस्रसुर्भिभिः सहस्कृतः समुद्र इव पप्रथे ।

सत्यः सो अस्य महिमा गृणे शर्वो यज्ञेषु विप्रराज्ये ४

इन्द्रमिद् वेषतातय इन्द्रं प्रयत्यध्वरे ।

इन्द्रं समीके वनिनो हवामह इन्द्रं धनस्य सातये ५ [२५] (८१)

इन्द्रो मङ्गा रोहसी पप्रथच्छव इन्द्रः सूर्यमरोचयत् ।	
इन्द्रे ह विश्वा भुवनानि येमिह इन्द्रे सुवानास इन्ववः	६
आमि त्वा पूर्वपीतय इन्द्र स्तोमेमिरायवः ।	
समीचीनास जमवः समस्वरन् रुद्रा गृणन्त पूर्व्यम्	७
अस्येदिन्द्रो वावृषे वृष्ण्यं शवो मर्वे सुतस्य विष्णावि ।	
अद्या तमस्य महिमानमायवो ऽनु ष्टुवन्ति पूर्वथा	८
तत् त्वा यामि सुवीर्यं तद् ब्रह्म पूर्वधितये ।	
येना यतिभ्यो भृग्वि धने हिते येन प्रस्कण्वमाधिध	९
येना समुद्रमसृजो महीरप—स्तर्विन्द्र वृष्णि ते शवः ।	
सद्यः सो अस्य महिमा न संनञो यं क्षोणीरनुचक्रदे	१० [२६]
शग्धि न इन्द्र यत् त्वा रयि यामि सुवीर्यम् ।	
शग्धि वाजाय प्रथमं सिर्षासते शग्धि स्तोमाय पूर्व्यं	११
शग्धि नो अस्य यद्ध पौरमाधिध धियं इन्द्र सिर्षासतः ।	
शग्धि यथा रुशमं श्यावकं कृप—मिन्द्र प्रावः स्वर्णरम्	१२
कन्नव्यो अतसीनां तुरो गृणीत मर्त्यः ।	
नही न्वस्य महिमानमिन्द्रियं स्वर्गुणन्त आनष्टुः	१३
कदु स्तुवन्त क्रतयन्त वेवत कषिः को विमं ओहते ।	
कदा हवं मघवन्निन्द्र सुन्वतः कदु स्तुवत आ गमः	१४
उदु त्वे मधुमत्तमा गिरः स्तोमास ईरते ।	
सत्राजितो धनुसा अक्षितानयो वाजयन्तो रथा इव	१५ [२७]
कण्वा इव भृगवः सूर्या इव विश्वमिद् धीतमानशुः ।	
इन्द्रं स्तोमेमिमहयन्त आयवः प्रियमेधासो अस्वरन्	१६
युक्त्वा हि वृत्रहन्तम् हरीं इन्द्र परावतः ।	
अर्वाचीनो मघवन् त्सोमपीतय उग्र क्रप्वेमिरा गहि	१७
इमे हि ने कारवो वावशुर्धिया विप्रासो मेधसातये ।	
म त्वं नो मघवन्निन्द्र गिर्वणो वेनो न शृणुधी हवम्	१८
निग्निन्द्र बुद्धतीभ्यो वृत्रं धनुभ्यो अस्कुरः ।	
निर्बुद्धस्य सुयुद्धस्य मायिना निः पर्वतस्य मा अजः	१९ (२५)

निरग्रयोः करचुर्निष्ठ सूर्यो निः सोम इन्द्रियो रसः ।	
निरन्तरिक्षावधमो महामर्हि कृषे तदिन्द्र पौर्ष्यम्	२० [२८]
यं मे वुरिन्द्रो मरुतः पाकस्थामा कीरयाणः ।	
बिम्बेषा न्मना शोमिष्ठमुपेध विवि धावमानम्	२१
रोहितं मे पाकस्थामा सुधुरं कक्षयाम् ।	
अदाद् शयो विबोधनम्	२२
यस्मा अन्ये वृत्रा प्रति धुरं वहन्ति वह्नयः ।	
अस्तं वयो न तुयम्	२३
आत्मा पितुस्तनुर्वास ओजोवा अम्यञ्जनम् ।	
तुरीयमिद् रोहितस्य पाकस्थामानं भोजं वृतातरमन्नवम्	२४ [२९] (१००)

(४)

२१ देवातिथिः काण्वः । इन्द्रः, १५-१८ पूषा वा, १९-२१ कुरुङ्गः । प्रगाथः = (विषमा वृहती, समा सतोवृहती), २१ पुर उष्णिक् ।

यदिन्द्र प्रागपागुवृङ् न्यग्वा द्वयसे नृभिः ।	
सिमा पुरु नृषूतो अम्यान्वे ऽसि प्रशार्धं तुर्वशे	१
यद् वा रुमे रुशमि इयावके कृप इन्द्र मादयसे सचा ।	
कण्वांसस्त्वा ब्रह्ममिः स्तोमवाहस इन्द्रा यच्छन्त्या गहि	२
यथा गौरो अपा कृतं तृप्यन्नेत्यवेरिणम् ।	
आपित्वे नः प्रपित्वे तृप्या गहि कण्वेषु सु सचा पिब	३
मन्वन्तु त्वा मयवह्निन्नेन्वयो राधावेर्याय सुन्वते ।	
आमुष्या सोममपिबन्म सुतं ज्येष्ठं तद् वृषिषे सहः	४
प्र चक्रे सहसा सहो बभञ्ज मनुमोर्जसा ।	
विश्वे त इन्द्र वृतनायवो यद्गो नि वृक्षा इव येमिर	५ [३०]

सहस्रेणैव सचते यवीपुधा यस्त आनक्षुपस्तुतिम् ।	
पुत्रं प्रावृगं कृणुत सुवीर्यं दाभ्नोति नमउक्तिभिः	६
मा मेम मा श्रमिष्यो अग्रस्य सस्ये तर्ष ।	
महत ते वृष्णो अग्निं यद्वै कृतं पश्येम तुर्वशं यदुम्	७ (१०७)

सव्यामनुं स्फुर्यं वावसे वृषा न वानो अस्य रोपति ।	
मध्वा संपृक्ताः सार्धेण धेनवस्तूपमेहि द्रवा पिव	८
अश्वी रथी सूरूप इद गोमौ इविन्द्र ते सखा ।	
श्वात्रभाजा वयसा सचते सदा चन्द्रो याति समायुषं	९
ऋश्यो न तृष्यन्नवपानमा गहि पिबा सोमं वशौ अनु ।	
निमेषमानो मघवन् विवेर्विव ओजिष्ठं दधिषे सहः	१० [३१]
अध्वर्यो द्वावया त्वं सोममिन्द्रः पिपासति ।	
उप नूनं युयुजे वृषणा हरी आ च जगाम वृत्रहा	११
स्वयं चित् स मन्यते दाशुर्जिनो यत्रा सोमस्य तुम्पसि ।	
इदं ते अन्नं युज्यं समुक्षितं तस्येहि प्र द्रवा पिव	१२
रथेष्टायाध्वर्यवः सोममिन्द्राय सोतन ।	
अधि ब्रध्नस्याद्रयो वि चक्षते सुन्वन्तो ब्राध्वध्वरम्	१३
उप ब्रध्नं वावाता वृषणा हरी इन्द्रमपसु वक्षतः ।	
अवाञ्चं त्वा सप्तयोऽध्वरभियो वहन्तु सवनेदुषं	१४
प्र पूषणं वृणीमहे युज्याय पुरुवसुम् ।	
स शक्र शिक्ष पुरुहूत नो धिया तुजं राये विमोचन	१५ [३२]
सं नः शिशीहि भुरिजोरिव क्षुरं रास्व रायो विमोचन ।	
त्वं तन्नः सुवेदमुत्थियं वसु यं त्वं हिनोषि मर्त्यम्	१६
वेमिं त्वा पूषन्नृञ्जसे वेमिं स्तोतव आघृणे ।	
न तस्य वेम्यरंणं हि तद् वसो स्तुषे पञ्चाय सार्धं	१७
परा गावो यवसं कञ्चिदाघृणे नित्यं रेवणो अमर्त्य ।	
अस्माकं पूषन्नखिता शिवो मव महिष्ठो वार्जसातये	१८
स्थूरं राधः ज्ञाताश्वं कुरुङ्गस्य दिर्विष्टिषु ।	
राज्ञस्त्वेपस्यं सुभगस्य रातिषुं तुवंशेष्वमन्महि	१९
धीभिः सातानि काण्वस्यं वाजिनः नियमैधिरमिष्टुभिः ।	
षष्टिं सहस्रान् निर्मजामजे निर्युथानि गवामृषिः	२०
वृक्षाश्विन्मे अभिपित्वे अंरारणुः ।	
गौ मजन्त मेहना ऽश्वं भजन्त मेहना	२१ [३३] (१११)

[अष्टमोऽध्यायः ॥८॥ व० १-३६]

(५)

३९ ब्रह्मातिथिः काण्वः । अश्विनौ, ३७ (वसराध्वस्य)-३९ चैत्रः कशुः ।

गायत्री, ३७-३८ बृहती, ३९ अनुष्टुप् ।

कुराबिहेव यत् स त्यक्तुः रक्षिष्वितम् । वि भानुं विश्वधातनम् १	
नृवद् दध्ना मनोयुजा रथेन पृथुपार्जसा । सचेधे अश्विनोवसम् २	
युवाभ्यां वाजिनीवसु प्रति स्तोमा अहक्षत । वाचं ब्रूतो यथोहिषे ३	
पुरुमिया ण ऊतये पुरुमन्त्रा पुरुवसु । स्तुषे कण्वांसो अश्विना ४	
मंहिष्ठा वाजसातमि षयन्ता शुभस्पती । गन्तारा वाशुषो गृहम् ५ [१]	
ता सुविवायं वाशुषे सुमेधामवितारिणीम् । घृतेर्गव्यंतिमुक्षतम् ६	
आ नः स्तोममुप ब्रुवत् तूयं इयेनेभिराशुभिः । यातमश्वेभिराश्विना ७	
येमिस्तिष्ठः परावतो विवो विश्वानि रोचना । त्रौरकून् परिदीयथः ८	
उत नो गोर्मतीरिषं उत मातीरहर्विदा । वि पृथः सातये सितम् ९	
आ नो गोर्मन्तमश्विना सुवीरं सुरथं रयिम् । वोळ्हमश्वोवतीरिषः १० [२]	
वावृधाना शुभस्पती दसा हिरण्यवर्तनी । पिबंत सोम्यं मधु ११	
अस्मन्यं वाजिनीवसु मघवन्त्यश्च सप्रथः । हृदियन्तमदाभ्यम् १२	
नि षु ब्रह्म जनांतां याकिष्टं तूयमा गंतम् । मो ष्वान्यां उपातरतम् १३	
अस्य पिबतमश्विना युवं मवस्य चारुणः । मध्वो रातस्य धिष्ण्या १४	
अस्मे आ वहंतं रयिं उतवन्तं सहस्रिणम् । पुरुक्षुं विश्वधापसम् १५ [३]	
पुरुत्रा चिद्धि वां नरा विह्वयन्ते मनीषिणः । वाघज्जिराश्विना गंतम् १६	
जनांसो वृक्तवर्हिषो हविष्मन्तो अरंकृतः । युवां हवन्ते अश्विना १७	
अस्माकमथ वास्यं स्तोमो वाहिष्ठो अन्तमः । युवाभ्यां भूत्वश्विना १८	
यो ह वां मधुनो हति राहितो रथचर्षणे । ततः पिबतमश्विना १९	
तेन नो वाजिनीवसु पश्वं तोकापं शं गवे । वहंतं पीवतीरिषः २० [४]	
उत नो विव्या इषं उत सिन्धूरहर्विदा । अप द्वारेव वर्षथः २१	
कृवा वां तौद्रयो विधत् समुद्रे जंहितो नरा । यद् वां रथो विभिष्पतात् २२	
युवं कण्वाय नासत्या ऽपिरिताय हृम्ये । शश्वद्वृतीर्षैशस्यथः २३	
तामिरा यातः तिभिर्नयसीमिः सुशस्तिभिः । यद् वां वृषण्वसु ब्रुवे २४ (१४५)	

यथा चित् कण्वमावतं प्रियमेधमुपस्तुतम् । अत्रिं शिखारमश्विना २५ [५]

यथोत कृत्ये धने—ऽङ्गु गोष्वागस्त्यम् । यथा वाजेषु सोमरिम् २६

एतावद् वां वृषण्वसू अतो वा भूयो अश्विना । गुणन्तः सुस्रमीमहे २७

रथं हिरण्यवन्धुरं हिरण्याभीशुमश्विना । आ हि स्थाथो विविस्पृक्षाम् २८

हिरण्ययी वां रमि—रीषा अक्षो हिरण्ययः । उभा चक्रा हिरण्यया २९

तेन नो वाजिनीवसू परावर्तश्रिदा गतम् । उपेमां सुष्टुतिं मम ३० [६]

आ वहिथे पराकात् पूर्वीरश्वन्तावश्विना । इषो वासीरमत्या ३१

आ नो द्युक्षैरा भवोमि—रा राया यातमश्विन । पुरुश्चन्द्रा नासत्या ३२

एह वां प्रुषितप्सवो वयो वहन्तु पर्णिनः । अच्छा स्वध्वरं जनम् ३३

रथं वामनुगायसं य इषा वर्तते सह । न चक्रममि बाधते ३४

हिरण्ययेन रथेन द्रवत्पाणिमिरिर्वैः । धीजवना नासत्या ३५ [७]

युवं मृगं जागृवांसं स्वदधो वा वृषण्वसू । ता नः पृङ्गमिषा रयिम् ३६

ता मे अश्विना सनीनां विद्यातं नवानाम् ।

यथा चिचैद्यः कशुः शतमुष्ट्रानां ददत् सहस्रा दश गोनाम् ३७

यो मे हिरण्यसंहस्रो दश राजो अमहत ।

अधस्पदा इचैद्यस्य कृष्टय—श्मन्ना अमितो जनाः ३८

माकिरेना पथा गाद् येनेमे यन्ति चैद्यः ।

अन्यो नेत सुरिरोहते भूरिदावत्तरो जनः ३९ [८] (१६०)

(६)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥१॥ सू० ६-११]

४८ वत्सः काण्वः । इन्द्रः , ४६-४८ तिरिमिरः पार्श्वः । गायत्री ।

महौ इन्द्रो य ओजसा पर्जन्यो वृष्टिर्मां इव । स्तोमैर्वत्सस्य वावृधे १

प्रजामृतस्य पिप्रतः प्र यद् भरन्त वह्नयः । विषां क्रतुस्य बाहसा २

कण्वा इन्द्रं यदकत स्तोमैर्यज्ञस्य सार्धनम् । जामि ब्रुवत आर्गुधम् ३

समस्य मन्यवे विशो विश्वा नमन्त कृष्टयः । समुद्रायैव सिन्धवः ४

ओजस्तदस्य तत्विष उमे यत् समवर्तयत् । इन्द्रश्मैव रोदसी ५ [९]

वि चिद वृत्रस्य दोधतो वज्रेण शतपर्षणा । शिरो बिभेद् वृष्णिना ६ (१६६)

इमा अमि प्र जोनुमो विषामग्रेषु धीतरवः । अग्रेः शोचिर्न विद्युतः ७
 गुहां स्तरीरुप त्वना प्र यच्छोचन्त धीतरवः । कण्ठां कृतस्य धारया ८
 प्र तमिन्द्र नशीमहि रथि गोमन्तमम्बिनम् । प्र ब्रह्म पूर्वर्षिराये ९
 अहमिन्द्र पितृप्पति मेधामृतस्य जग्रम । अहं सूर्य इवाजनि १० [१०]

अहं प्रमेन मन्मना गिरः क्षुम्भामि कण्ववत् । येनेन्द्रः शुष्ममिद् वृधे ११
 ये त्वामिन्द्र न तुष्टुवु—कर्वयो ये च तुष्टुवुः । ममेद् वर्धस्व सुष्टुतः १२
 यवस्य मन्युरध्वनीद् वि वृत्रं पर्वको रुजन् । अपः समुद्रमेरयत् १३
 नि शुष्णं इन्द्र धर्णसि वज्रं जघन्ध वस्यवि । वृषा ह्यग्रं शृण्विषे १४
 न द्याव इन्द्रमोजसा नान्तरिक्षाणि वज्रिणम् । न विव्यचन्त मूमयः १५ [११]

यस्तं इन्द्र महीरपः स्तम्भयमान आशयत् । नि तं पद्यासु शिक्षथः १६
 य इमे रोवसी मही संमीची समजग्रमीत् । तमोभिरिन्द्र तं गुहः १७
 य इन्द्र यतपस्त्वा भृगवो ये च तुष्टुवुः । ममेवुग्र धुषी हवम् १८
 इमास्तं इन्द्र पृथ्वीं घृतं बृहत् आशिरम् । एनामृतस्य पितृपृषीः १९
 या इन्द्र प्रस्वस्त्वा ऽऽसा गर्भमचक्रिरन् । परि धर्मव सूर्यम् २० [१२]

त्वामिच्छवसस्पते कण्ठा उक्थेन वावृधुः । त्वां सुतास इन्ववः २१
 तवेदिन्द्र प्रणीतिषु—त प्रशस्तिरद्विवः । यज्ञो वितन्तसाय्यः २२
 आ न इन्द्र महीमिधं पुरं न र्षि गोमतीम् । उत प्रजां सुवीर्यम् २३
 उत त्ववाम्ब्वर्यं यदिन्द्र नाहुषीष्या । अग्रे विक्षु प्रदीदयत् २४
 अमि व्रजं न तन्निषे सूर उपाकचक्षसम् । यदिन्द्र मूळपांसि नः २५ [१३]

यवृक्क तविषीयस् इन्द्र प्रराजसि क्षितीः । महौं अपार ओजसा २६
 तं त्वां हविष्मतीर्विज्ञ उप ब्रुवत ऊतये । उरुजग्रयसमिन्दुभिः २७
 उपह्वरे गिरीणां संगये च नदीनाम् । धिया विप्रो अजायत २८
 अतः समुद्रमुद्रत—भिक्षित्वां अब परयति । यतो विपान एजति २९
 आधित प्रक्षस्य रेतसो ज्योतिष्पश्यन्ति वासरम् । पुरो यद्विध्यते विवा ३० [१४]

कण्ठास इन्द्र ते मतिं विश्वे बर्धन्ति पौंस्यम् । उतो शविष्ठ वृण्यम् ३१
 इमां म इन्द्र सुष्टुतिं जुषस्व प्र सु मामव । उत प्र बर्धया मतिम् ३२
 उत ब्रह्मण्या वयं तुभ्यं प्रवृद्ध वज्रिवः । विप्रा अतक्ष्म जीवसे ३३
 अमि कण्ठा अनूषता—ऽऽपो न प्रवता यतीः । इन्द्रं बर्नन्वती मतिः ३४ (१९४)

इन्द्रमुक्थानि वावुधुः समुद्रमिव सिन्धवः । अनुत्तमन्युमजरम्	३५ [१५]
आ नो याहि परावतो हरिभ्यां हर्षताभ्याम् । इममिन्द्र सुतं पिब	३६
त्वामिदं वृत्रहन्तम् जनांसो वृक्तबर्हिषः । हवन्तो वार्जसातये	३७
अनु त्वा रोदसी उभे चक्रं न वृत्त्येतशम् । अनु सुवानास इन्दवः	३८
मन्दस्त्रा सु स्वर्णर उतेन्द्र शर्यणावति । मत्स्त्रा विवस्वतो भूती	३९
वावुधान उप द्यवि वृषा वज्रयरोरवीत् । वृत्रहा सोमपातमः	४० [१६]
ऋषिर्हि पूर्वजा अस्येक ईशान ओजसा । इन्द्रं चोष्क्यसे वसु	४१
अस्माकं त्वा सुतो उरप वीतपृष्ठा अभि प्रयः । शतं वहन्तु हरयः	४२
इमां सु पुत्र्यां धियं मधोर्धृतस्य पिप्युषीम् । कण्वा उक्थेन वावुधुः	४३
इन्द्रमिदं विमहीनां मेधे वृणीत मर्त्यः । इन्द्रं सनिप्युरुतये	४४
अर्वाञ्च त्वा पुरुषुत मियमेधस्तुता हरी । सोमपेयां वक्षतः	४५
शतमहं तिरिन्दिर सहस्रं पशांवा दंदे । राधांसि याद्वानाम्	४६
त्रीणि शतान्यवतां सहस्रा दश गोनाम् । वृषुप्पद्वाय साध्वे	४७
उदान् ककुहो दिवमुप्राञ्चतुर्भुजो ददत् । अवसा याद्वं जनम्	४८ [१७] (१०८)

(७)

३६ पुनर्वत्सः काण्वः । मरुतः । गायत्री ।

प्र यद् वल्लिप्सुममिषं मरुतो विशो अक्षरत् । वि पर्वतेषु राजथ	१
यवुङ्क् तविषीयवो यामं शुभ्रा अर्चिध्वम् । नि पर्वता अहासत	२
उदीरयन्त वायुभिर्वाभ्रासः पृश्निमातरः । धुक्षन्त पिप्युषीमिषम्	३
वपन्ति मरुतो मिहं प्र वैपयन्ति पर्वतान् । यद् यामं यान्ति वायुभिः	४
नि यद् यामाय वो गिरिर्नि सिन्धवो विधर्मणे । महे शुष्माय येसिरे	५ [१८]
युष्माँ उ नक्तमूतये युष्मान् दिवा हवामहे । युष्मान् प्रयत्यध्वरं	६
उदु त्ये अरुणप्सवश्चित्रा यामेमिरीरते । वाथा अधि ण्णुना विवः	७
सूजन्ति रश्मिमोजसा पन्थां सूर्याय यातवे । ते भानुभिर्वि तस्थिरे	८
इमां मे मरुतो गिरिर्निमिं स्तोममृमुक्षणः । इमं मे वनता हवम्	९
त्रीणि सरांसि पृश्नयो वुडुहे वज्रिणे मधु । उत्सं कवन्धमुद्रिणम्	१० [१९]
मरुतो यद्वं वो विवः सुम्नायन्तो हवामहे । आ तू न उप गन्तन	११ (११९)

युवं हि प्ता सुवानवो रुद्रां क्रमुक्षणो वमे	। उत प्रचेतसो मवे	१२
आ नो र्षि मंबुक्ष्युतं पुरुक्षुं विश्वधायसम्	। इयतां मरुतो विवः	१३
अधीष यद् गिरीणां यामं शुभ्रा अर्बिध्वम्	। सुवानैर्मन्दध्व इन्कुमिः	१४
एतावतश्चिदेवां सुज्ञं मिक्षेत मर्त्यः	। अवाभ्यस्य मन्मभिः	१५ [२०]
ये वृप्ता इव रोवसी धमन्त्यनु वृष्टिभिः	। उत्सं दुहन्तो अक्षितम्	१६
उदुं स्वानेभिरीरत उद् रथैरुदुं वायुभिः	। उत स्तोमैः पृश्निमातरः	१७
येनाव तुर्वशं यदुं येन कण्वं धनस्पृतम्	। राये सु तस्य धीमहि	१८
इमा उ वः सुवानवो घृतं न पिप्युषीरिषः	। वधीन् काण्वस्य मन्मभिः	१९
कं नूनं सुवानवो मर्क्था वृक्तबर्हिषः	। ब्रह्मा को वः सपर्यति	२० [२१]
नहि प्स यद्ध वः पुरा स्तोमैर्मिर्वृक्तबर्हिषः	। शर्धां क्रतस्य जिवन्थ	२१
समु त्वे मंहतीरपः सं क्षोणी समु सूर्यम्	। सं वज्रं पर्वशो दधुः	२२
वि वृज्रं पर्वशो ययुर्वि पर्वतां अराजिनः	। चक्राणा वृष्णि पौंस्यम्	२३
अनु जितस्य युध्वतः शुष्ममावभुत क्रतुम्	। अन्विन्द्रं वृत्रतूर्यं	२४
विद्युद्धस्ता अमिद्यवः शिप्राः शीर्षन् हिरण्ययीः	। शुभ्रा व्यञ्जत भिये	२५ [२२]
उज्ञाना यत् परावत उक्ष्णो रन्ध्रमयातन	। द्यौर्न चक्रवद् भिया	२६
आ नो मस्तस्य वृषने ऽस्त्रैर्हिरण्यपाणिभिः	। देवांस उप गन्तन	२७
यवेषां पृषती रथे प्रष्टिर्वहति रोहितः	। यान्ति शुभ्रा रिणन्नपः	२८
सुषोमै शर्यणावत्याञ्जिके पस्त्यावति	। ययुर्निषकया नरः	२९
कृवा गच्छाथ मरुत इत्था विप्रं हवमानम्	। मारुकिमिर्नार्धमानम्	३० [२३]
कद्धं नूनं कंधपियो ययिन्द्रमजहातन	। को वः सखित्व ओहते	३१
सहो पु णो वज्रोहस्तैः कण्वांसो अग्निं मरुद्भिः	। स्तुषे हिरण्यवाशीभिः	३२
ओ पु वृष्णः प्रयज्युना नव्यसे सुविताय	। ववृत्थां चित्रबाजान्	३३
गिरर्यभिन्नि जिह्वे पशीनासो मन्यमानाः	। पर्वताभिन्नि यैमिरे	३४
ययुर्नव्यमानो वृष्टिर्नव्यमानो पततः	। धातारः स्तुषते वयः	३५
अभिर्हि जानि पुर्वं रछन्वो न सूर्यो अर्बिषा	। ते मानुमिभि तस्थिरे	३६ [२४] (२४४)

(८)

२३ सप्तमः काव्यः । अश्विनी । अनुष्टुप् ।

आ नो विश्वामिच्छतिभि—रश्विना गच्छतं युवम् ।

दद्या हिरण्यवर्तनी पिबतं सोम्यं मधु १

आ नूनं यातमश्विना रथेन सूर्यत्वया ।

मुञ्जी हिरण्यपेक्षा कवी गम्भीरचेतसा २

आ यातं नहुषस्पर्षा ऽऽन्तरिक्षात् सुवृत्तिभिः ।

पिबाथो अश्विना मधु कर्णानां सर्वे सुतम् ३

आ नो यातं विवस्पर्षा ऽन्तरिक्षाद्धमिया ।

पुत्रः कर्णस्य वामिह सुचारुं सोम्यं मधु ४

आ नो यातमुपश्रुत्यश्विना सोमपीतये ।

स्वाहा स्तोमस्य वर्धना प्र कवी धीतिमिर्नरा ५ [२५]

यच्चिच्छि वां पुर ऋषयो जुहुरेऽवसे नरा ।

आ यातमश्विना गतं मुपेमां सुष्ठुतिं मम ६

विवश्विद् रोचनाद्ध्या नो गन्तं स्वर्विदा ।

धीभिर्वत्सप्रचेतसा स्तोमैर्भिर्हवनभुता ७

किमन्ये पर्यासते ऽस्मत् स्तोमैर्भिरश्विना ।

पुत्रः कर्णस्य वामृषि—र्गीभिर्वत्सो अवीवृधत् ८

आ वां विप्रं इहावसे ऽह्वत् स्तोमैर्भिरश्विना ।

अरिषा वृत्रहन्तमा ता नो भूतं मयोमुषा ९

आ यद् वां योषणा रथ—मतिष्ठद् वाजिनीवसू ।

विश्वान्यश्विना युवं प्र धाता—न्यगच्छतम् १० [२६]

अतः सहस्रनिर्णिजा रथेना यातमश्विना ।

वत्सो वां मधुमद् वचो ऽशंसीत् काव्यः कविः ११

पुरुमन्द्रा पुंरुवसू मनोतरा रथिणाम् ।

स्तोमं मे अश्विनाविम—ममि वद्धीं अनूषाताम् १२

आ नो विश्वान्यश्विना धृतं राधांस्वर्हया ।

कृतं न ऋत्विषावतो मा नो रीरधतं निदे १३ (२५७)

यज्ञासत्या परावति यद् वा स्थो अध्यम्बरे ।

अतः सहस्रनिर्णिजा रथेना यातमश्विना

१४

यो वा नासत्यावृषिर्गीर्मिर्वत्सो अवीवृधत् ।

तस्मै सहस्रनिर्णिजमिषं धत्तं घृतश्रुतम्

१५ [२७]

प्रास्मा ऊर्जे घृतश्रुतमश्विना यच्छतं युवम् ।

यो वा सुज्ञाय तुष्टवद् वसूयाद् दानुनस्पती

१६

आ नो गन्तं रिशादसेमं स्तोमं पुरुभुजा ।

कृतं नः सुभियो नरेमा दातमभिष्टये

१७

आ वा विश्वाभिरुतिभिः प्रियमेधा अहृषत ।

राजन्तावध्वराणामश्विना यामहृतिषु

१८

आ नो गन्तं मयोभुवाऽश्विना शंभुवा युवम् ।

यो वा विपन्यु धीतिमिर्गीर्मिर्वत्सो अवीवृधत्

१९

याभिः कण्वं मेधातिथिं याभिर्वंशं दशवजम् ।

याभिर्गोशयुमावतं तामिर्नोऽवतं नरा

२० [२८]

यामिर्नरा त्रसवस्युमावतं कृत्वे धनं ।

ताभिः प्वस्मो अश्विना प्रावतं वाजसातये

२१

प्र वा स्तोमाः सुवृक्तयो गिरेो वर्धन्वश्विना

पुरुत्रा वृत्रहन्ता ता नो भूतं पुरुस्पृहा

२२

त्रीणि पदान्यश्विनो राविः सान्ति गुहा परः ।

कवी ऋतस्य पत्नमिर्वाग्जीवेभ्यस्परि

२३ [२९] (२६७)

(९)

११ शशार्कः काण्वः । अश्विनौ । अनुष्टुप् : १, ४, ६, १४-१५ बृहती : १, ३, २०, २१ गायत्री :

५ कङ्कुप् : १० शिष्टुप् : ११ बिराट् : १२ जगती ।

आ नूनमश्विना युवं वत्सस्य गन्तमवसे ।

प्रास्मै यच्छतमवृकं पृथु च्छदिप्युतं या अरातयः

१

यवुन्तारिणे यद् विवि यत् पञ्च मानुषा अनु । नृम्णं तद् धत्तमश्विना

२

ये वा वंशोऽस्यश्विना विप्रासः परिमामृशुः । एवेत काण्वस्य बोधतम

३

(२७०)

अयं वां घर्मो अश्विना स्तोमेन परि षिच्यते ।	
अयं सोमो मधुमान् वाजिनीवसू येन वृत्रं चिकेतथः	४
यदृप्सु यद वनस्पतौ यदोषधीषु पुरुदंससा कृतम् ।	
तेन माविष्टमश्विना	५ [१०]
यन्नासत्या भुरण्यथो यद् वा देव भिषज्यथः ।	
अयं वां वृत्सो मतिमिनं विन्धते हविष्मन्तं हि गच्छथः	६
आ नूनमश्विनोर्कषिः स्तोमं चिकेत वामया ।	
आ सोमं मधुमत्तमं घर्मं सिञ्चादथर्वणि	७
आ नूनं रघुर्वर्तनि रथं तिष्ठथो अश्विना ।	
आ वां स्तोमा इमे मम नभो न चुच्यवीरत	८
यदृद्य वां नासत्यो कथेराचुच्युवीमहि ।	
यद् वा वाणीभिरश्विने वेत काणवस्य बोधतम्	९
यद् वां कक्षीवां उत यद् व्यश्व ऋषिर्यद् वां वीर्यतमा जुहाव ।	
पृथी यद् वां वैन्यः सार्दनेष्वे वेदतो अश्विना चेतयेधाम्	१० [३१]
यातं छर्दिष्पा उत नः परस्पा भूतं जगत्पा उत नस्तनूपा ।	
वर्तिस्तोकाय तनयाय यातम्	११
यदिन्द्रेण मरुथं याथो अश्विना यद् वा वायुना भवथः समोकसा ।	
यदावित्येभिर्क्रभुमिः सजोषसा यद् वा विष्णोर्विकर्मणेषु तिष्ठथः	१२
यदृद्याश्विनावहं हुवेय वाजसातये ।	
यत पुत्सु तुर्वणे सह स्तच्छ्रष्टमश्विनोरवः	१३
आ नूनं यातमश्विने मा हव्यानि वां हिता ।	
इमे सोमासो अधि तुर्वणे यदा विमे कण्वेषु वामथ	१४
यन्नासत्या परांके अवांके अस्ति मेभजम् ।	
तेन नूनं विमदाय प्रचेतसा छर्दिर्वत्साय यच्छतम्	१५ [३२]
अभुत्स्यु प्र वृव्या साकं वाचाहमश्विनोः ।	
व्यावर्द्व्या मतिं वि रातिं मर्त्येभ्यः	१६
प्र बोधयोषो अश्विना प्र देवि सनुते महि ।	
प्र यज्ञहोतरानुषक प्र मदाय श्रवो बृहत्	१७ (१८४)

यक्षुषो यासि मानुना सं सूर्येण रोचसे ।

आ ह्ययमश्विनो रथो वर्तिषीति नृपाप्यम् १८

यदापीतासो अंशवो गावो न बुद्ध ऊर्धभिः ।

यद् वा वाणीरनूषत प्र देवयन्तो अश्विना १९

प्र युञ्जाय प्र शर्वसे प्र नृषाह्याय शर्मणे । प्र दक्षाय प्रचेतसा २०

यद्धनं धीमिरश्विना पितुर्योना निषीदधः । यद् वा सुज्ञेमिरुक्थ्या २१ [३३] (२८८)

(१०)

६ प्रगाथो (घोरः) काण्वः । अश्विनौ । १ बृहती, २ मध्येज्योतिः, ३ अनुष्टुप् (पिंगलमतेन-शंकुमती),

४ आस्तारपंक्तिः, ५-६ प्रगाथः = (५ बृहती, ६ सतांबृहती) ।

यत् स्थो वीर्धप्रसन्नानि यद् वादो रोचने विवः ।

यद् वा समुद्रे अध्याकृते गृहे ऽत आ यातमश्विना १

यद् वा यज्ञं मनवे संमिमिक्षथु-रेवेत् काण्वस्य बोधतम् ।

बृहस्पतिं विश्वान् देवौ अहं ह्रुव इन्द्राविष्णू अश्विनावाशुहेपसा २

त्या न्वश्विना ह्रुवे सुदंससा गुभे कृता ।

ययोरस्ति प्र णः स्रक्ष्यं देवेष्वध्याप्यम् ३

ययोरधि प्र युज्ञा अंसुरे सन्ति सूरयः ।

ता यज्ञस्याध्वरस्य प्रचेतसा स्वधामिर्या पिबंतः सोम्यं मधु ४

यदृष्टाश्विनावपाय यत् प्राक् स्थो वाजिनीवसू ।

यद् बुह्यन्मनवि तुर्वज्ञे यदौ ह्रुवे वामथ मा गंतम् ५

यदन्तारिक्षे पतथः पुरुमुजा यद् वेमे रोदसी अनु ।

यद् वा स्वधामिरथितिष्ठथो रथमत आ यातमश्विना ६ [३४] (२९४)

(११)

१० वत्सः काण्वः । अग्निः । गायत्री, १ प्रतिष्ठा, २ वर्धमाना, १० त्रिष्टुप् ।

त्वमग्ने वतपा असि देव आ मर्त्येष्व १ त्वं यज्ञेष्वीदृष्यः १

त्वमसि प्रशस्यो विदथेषु सहन्त्य २ अग्ने रथीरध्वराणाम् २

स त्वमस्मदप द्विवो युयोधि जातवेदः ३ अर्देवीरग्ने अरांतीः ३ (२९७)

अन्ति चित् सन्तमहं	यज्ञं मर्तस्य रिपोः	। नोप वेधि जातवेदः	४
मर्ता अमर्त्यस्य ते	भूरि नाम मनामहे	। विप्रसो जातवेदसः	५ [१५]
विप्रं विप्रसोऽर्वसे	वेवं मर्तास ऊतये	। अग्निं गीर्मेह्वामहे	६
आ ते वत्सो मर्तो यमत्	परमाञ्जित सधस्थात्	। अग्ने त्वाकामया गिरा	७
पुरुत्रा हि सहकुसि	विशो बिश्वा अनु प्रभुः	। समत्सु त्वा हवामहे	८
समत्स्वग्निमर्वसे	वाजयन्तो हवामहे	। वाजेषु चित्राधसम्	९

प्रभो हि कमीकरो अध्वरेषु सनाच्च होता नव्यश्च सत्ति ।

स्वां चाग्निं तन्वं पिप्रयस्वा—ऽस्रमभ्यं च सौमगुमा यजस्व १० [३६] (३०४)

[इति पंचमोऽष्टकः ॥५॥]

[अथ षष्ठोऽष्टकः ॥६॥]

[प्रथमोऽध्यायः ॥१॥ व० १-४०]

(१२)

३३ पर्यन्तः काण्वः । इन्द्रः । उष्णिक्, ३३ शंकुमती (विंगळमतेन) ।

य इन्द्र सोमपातमो	मर्दः शविष्ठ चेतति	। येना हंसि न्युःत्रिणं तमीमहे	१
येना दशंग्वमग्निं	वेपर्यन्तं स्वर्णरम्	। येना समुद्रमाविष्ठा तमीमहे	२
येन सिन्धुं महीरपो	रथो इव प्रचोदयः	। पन्थांमृतस्य यातवे तमीमहे	३
इमं स्ताममभिष्टये	घृतं न पूतमद्रिवः	। येना नु सद्य ओजसा ववक्षिथ	४
इमं जुषस्व गिर्वणाः	समुद्र इव पिन्वते	। इन्द्र बिश्वाभिरुक्तिमिर्ववक्षिथ	५ [१]
यो नां देवः पंगवतः	सखित्वनायं मामहे	। त्रिवो न वृष्टिं प्रथर्यन् ववक्षिथ	६
ववक्षुरस्य कृतव	उत वज्रो गर्भस्थोः	। यत सूर्यो न रोदसी अवर्धयत	७
यदि प्रवृद्ध सत्पते	सहस्रं महिषो अघः	। आदिन त इन्द्रियं महि प्र वावृधे	८
इन्द्रः सूर्यस्य रश्मिभि	न्येडासानमोषति	। अग्निर्वनेव सासहिः प्र वावृधे	९
इयं तं कृत्विषावती	प्रीतिगति नवीयसी	। सपर्यन्ती पुरुप्रिया मिमीत इत	१० [२]
गभी यजस्य देवयुः	कृतं पुनीत आनुष्क	। स्तोमैरिन्द्रस्य वावृधे मिमीत इत	११
सनिर्मित्रस्य प्रपथ	इन्द्रः सोमस्य पीतयं	। प्राची वाशीव सुन्वते मिमीत इत	१२
यं विप्रो वृक्थवाहमा	ऽभिप्रमन्दुरायवः	। घृतं न पिप्य आसन्पूतस्य यत्	१३
उत स्वतजे अदितिः	स्तोममिन्द्राय जीजनत	। पुरुप्रशस्तमृतयं कृतस्य यत्	१४
अभि वह्यय ऊतये	ऽनुषत प्रशस्तये	। न देव विमेता हरी कृतस्य यत्	१५ [३]

यत् सोममिन्द्र विष्वाभि यद वा वृष्टि आप्ये । यद वा मरुत्सु मन्दसे समिन्दुभिः १६

यद वा शक्र पाववति समुदे भग्नि प्रन्दसे । अग्नाकृमिन् सुने ण्णा समिन्दुभिः १७ (३०९)

यद् वासि सुन्वतो बुधो यजमानस्य सत्यते । उक्थे वा यस्य रण्यसि समिन्नुभिः १८
 वेवर्धे वोऽवस इन्द्रमिन्द्रं गुणीषणि । अथा यज्ञाय तुर्वणे व्यानशुः १९
 यज्ञेर्मिर्वज्ञाहसं सोमेभिः सोमपातमम् । होत्रामिरिन्द्रं वावुधुर्व्यानशुः २० [४]

महीरस्य प्रणीतयः पूर्वीरुत प्रज्ञास्तयः । विश्वा वसूनि वागुषे व्यानशुः २१
 इन्द्रं वृत्राय हन्तवि वेवासीं कधिरे पुरः । इन्द्रं वाणीरनुषता समोजसे २२
 म्हान्तं महिना वयं स्तोमेभिर्हवनधृतम् । अर्कैरमि प्र जोनुमः समोजसे २३
 न यं विविक्तो रोर्वसी नान्तरिक्षाणि वज्रिणम् । अमाविदस्य तित्विषे समोजसः २४
 यविन्द्र पृतनाज्ये वेवास्त्वा कधिरे पुरः । आदित तं हर्यता हरीं ववक्षतुः २५ [५]

यदा वृत्रं नदीधृतं शर्वसा वज्रिन्नवधीः । आदित तं हर्यता हरीं ववक्षतुः २६
 यदा ते विष्णुरोजसा त्रीणि पदा विचक्रमे । आदित तं हर्यता हरीं ववक्षतुः २७
 यदा ते हर्यता हरीं वावुधाते विवेर्विवे । आदित ते विश्वा भुवन्नानि येमिरे २८
 यदा ते ~~वृत्रं नदीधृतं~~ तुभ्यमिन्द्र नियेमिरे । आदित ते विश्वा भुवन्नानि येमिरे २९
 यदा सूर्यमभं विवि शुक्रं ज्योतिरधारयः । आदित ते विश्वा भुवन्नानि येमिरे ३०
 इमां तं इन्द्र सुष्पृतिं विप्रं ह्यति धीतिभिः । जामिं पवेष पिपरीं प्राध्वरे ३१
 यवस्य धामनि प्रिये समीचीनासो अस्वरे । नामा यज्ञस्य वृहता प्राध्वरे ३२
 सुवीर्यं स्ववश्यं सुगव्यमिन्द्र वद्वि नः । होतैव पूर्वचित्तये प्राध्वरे ३३ [६] (१३७)

(१३)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० ११-२०]

३३ नारदः काण्यः । इन्द्रः । उष्णिक् ।

इन्द्रः सुतेषु सोमेषु क्रतुं पुनीत उक्थ्यम् । विवे वृषस्य वक्षसो महान् हि षः १
 स प्रथमे व्योमनि वेवानां सवने बुधः । सुषारः सुधवस्तमः समप्सुजित २
 तमह्वे वाजसातय इन्द्रं मराय शुष्मिणम् । मवां नः सुस्ने अन्तमः सखा बुधे ३
 इयं तं इन्द्र गिर्वणो रातिः क्षरति सुन्वतः । मन्वानो अस्य बहिषो वि राजसि ४
 नूनं तविन्द्र वद्वि नो यत् त्वा सुन्वन्त इमहे । शिं नश्चित्रमा मरा स्वविद्वम् ५ [७]

स्तोता यत् ते विचर्षणि रतिप्रशार्धयद् गिरंः । वया इवानु रोहते जुषन्त यत् ६
 प्रलवर्जनया गिरंः शृणुधी जरितुहर्वम् । मवेमवे ववक्षिथा मुकृत्वने ७
 कीर्त्तन्यस्य सुनुता आपो न प्रवतां यतीः । अया धिया य उच्यते पतिर्बिषः ८
 उतो पतिर्य उच्यते कृष्टीनामेक इदं वशी । नमोवृधैरवसुभिः सुते रण ९ (१३६)

स्तुहि भुतं विपश्चितं हरी यस्य प्रसक्षिणा	। गन्तारा वाशुषो गृहं नमस्विनः	१० [८]
तृतुजानो महिमतो ऽश्वेभिः पुषितप्सुभिः	। आ याहि यज्ञमाशुभिः शमिद्धि ते	११
इन्द्रं शविष्ठ सत्यते रयिं गृणत्सु धारय	। श्रवः सूरियो अमुतं वसुत्वन्म	१२
हवे त्वा सुर उदिति हवे मध्यंदिने विवः	। जुषाण इन्द्र ससिभिर्न आ गीहि	१३
आ तू गीहि प्र तु द्रव मत्स्वा सुतस्य गोमतः	। तन्तुं तनुष्व पृथ्वं यथा विदे	१४
यच्छक्रासि परावति यवर्वावति वृत्रहन्	। यद् वा समुद्रे अन्धसोऽवितेवसि	१५ [९]
इन्द्रं वधन्तु नो गिर इन्द्रं सुतास इन्दवः	। इन्द्रे हविष्मतीर्विशो अराणिषुः	१६
तमिद् विप्रं अवस्यवः प्रवत्स्वतीभिरुतिभिः	। इन्द्रं क्षोणीरवधयन् वया इव	१७
त्रिकंदुकेषु चेतनं वृषासो यज्ञमन्नत	। तमिद् वधन्तु नो गिरः सदावृधम्	१८
स्तोता यत् ते अनुव्रत उक्थान्यृतुथा कृधे	। शुचिः पाषक उच्यते सो अद्भुतः	१९
तदिद् रुद्रस्य चेतति यज्ञं प्रलेषु धामसु	। मनो यज्ञा वि तद् कृधुर्विचंतसः	२० [१०]
यदि मे सख्यमावर इमस्य पाह्यन्धसः	। येन विश्वा अति द्विषो अतारिम	२१
कदा तं इन्द्र गिर्वणः स्तोता मवाति शंतमः	। कदा नो गव्ये अश्व्ये वसो दधः	२२
उत ते सुष्टुता हरी वृषणा वहतो रथम्	। अजुर्यस्य मद्विन्तं यमीमहे	२३
तमीमहे पुरुष्टुतं यज्ञं प्रत्नाभिरुतिभिः	। नि बर्हिषि प्रिये संवृद्धं द्विता	२४
वधंस्वा सु पुरुष्टुत कषिष्टुताभिरुतिभिः	। धुक्षस्व पिप्युषीमिषमवा च नः	२५ [११]
इन्द्र त्वमवितेवसी—त्वा स्तुवतो अद्रिवः	। क्रतार्वियमि ते धियं मनोजुजम्	२६
इह त्वा सधमाद्या युजानः सोमपीतये	। हरीं इन्द्र प्रतद्वस्य अमि स्वर	२७
अमि स्वरन्तु ये तव रुद्रासः सक्षत भिर्यम्	। उतो मरुत्वतीर्विशो अमि प्रवः	२८
इमा अस्य प्रतृतयः पदं जुषन्त यद् विवि	। नामा यज्ञस्य सं वधुर्यवा विदे	२९
अयं वीर्याय चक्षसे प्राचि प्रयत्यध्वरे	। मिमीति यज्ञमानुषग्विबधय	३० [१२]
वृषायमिन्द्र ते रथ उतो ते वृषणा हरी	। वृषा त्वं शतक्रतो वृषा हवः	३१
वृषा ग्रावा वृषा मवो वृषा सोमो अयं सुतः	। वृषा यज्ञो यमिन्वसि वृषा हवः	३२
वृषा त्वा वृषणं हुवे वज्रिज्जिज्जामिरुतिभिः	। वावन्थ हि प्रतिष्टुतिं वृषा हवः	३३ [१३]

(१७०)

(१४)

१५ गोवृषस्यश्वसृक्निगो काष्वायनौ । इन्द्रः । गायत्री ।

यदिन्द्राहं यथा त्वमीशीय वस्य एक इत् । स्तोता मे गोर्षसा स्यात् १ (१७१)

शिक्षेयमस्मै दित्सेयं शचीपते मनीषिणे । यक्वहं गोपतिः स्याम् २
 धेनुष्टं इन्द्रं स्नुता यजमानाय सुन्वते । गामश्वं पिप्युषीं बृहे ३
 न ते वर्तास्ति राधंस इन्द्रं बृहो न मर्त्यः । यद दित्ससि स्नुतो मघम् ४
 यज्ञ इन्द्रमवधयद् यद भूमिं व्यवर्तयत् । चक्राण ओषसां विवि ५ [१४]

वावृधानस्य ते वयं विश्वा धनानि जिग्युषः । ऊतिमिन्द्रा वृणीमहे ६
 व्युन्तारिक्षमतिरन्मदे सोमस्य रोचना । इन्द्रो यदभिनद वलम् ७
 उद गा आजदङ्गिरोभ्य आविष्कृण्वन् गुहां सतीः । अवाञ्चं नुनूदे वलम् ८
 इन्द्रेण रोचना विवो हृव्हानि हंहितानि च । स्थिराणि न पराणुदे ९
 अपामूर्मिमवधन्वि स्तोमं इन्द्राजिरायत । वि ते मदा अराजिपुः १० [१५]

त्वं हि स्तोमवर्धन इन्द्रास्युक्थवर्धनः । स्तोतृणामुत भवकृत ११
 इन्द्रमित केशिना हरी सोमपेयाय वक्षतः । उप यज्ञं सुरार्धसम् १२
 अपां केनेन नमुचेः शिर इन्द्रोदवर्तयः । विश्वा यदजयः स्पृधः १३
 मायाभिरुत्सिरुत्सत इन्द्र द्यामारुरुक्षतः । अव दस्यूरधूनुथाः १४
 असुन्वामिन्द्र संसवुं विष्वंशी व्यनाशयः । सोमपा उत्तरो भवन् १५ [१६] (३८५)

(१५)

१३ गोपूक्त्यदवसूक्तिनो काणवायनौ । इन्द्रः । उष्णिक् ।

तम्बमि प्र गायत पुरुहूतं पुरुहूतं । इन्द्रं गीर्भिस्तविपमा विवासत १
 यस्य छिबर्हसो बृहत सहो वृधार रोदसी । गिरिरज्जीं अपः स्ववृषत्वना २
 स राजसि पुरुष्टुतं एको वृत्राणि जिघ्रसे । इन्द्र जैत्रां श्रवस्यां च यन्तवे ३
 तं ते मदं गृणीमसि वृषणं पूत्सु सांसहिम् । उ लोककुलुमद्विषो हरिभिर्यम् ४
 येन ज्योतीर्ग्यायवे मनवे च विवेदिथ । मन्त्रानो अस्य बर्हिषो वि राजसि ५ [१७]

तवृष्टा चित्तं त उक्थिनो ऽनु ब्रुवन्ति पूर्वथा । वृषपत्नीरपो जया विवेदिवे ६
 तव त्यदिन्त्रियं बृहत तव शुष्ममुत क्रतुम् । वज्रं शिशाति पिषणा वरेण्यम् ७
 तव द्यौरिन्द्र पौंस्यं पृथिवी वर्धति श्रवः । त्वामापः पर्वतासश्च हित्विरे ८
 त्वां विष्णुर्बृहन् क्षयो मित्रो गृणाति वरुणः । त्वां शर्धो मवृत्त्यनु मारुतम् ९
 त्वं वृषा जनानां महिष्ठ इन्द्र जज्ञिषे । सत्रा विश्वा स्वपत्यानि दधिषे १० [१८]

सत्रा त्वं पुरुष्टुतं एको वृत्राणि तोशसे । नान्य इन्द्रात् करुणं भूय इन्वति ११ (३९६)

यदिन्द्र मन्मशास्त्वा नाना हवैत ऊतये । अस्माकैर्मिर्जुमिराया स्वर्जय १२
अरं क्षयाय नो महे विश्वा रूपाण्याविस्मत् । इन्द्रो जैत्राय हर्षयाशशीपतिम् १३ [१९] (१९४)

(१६)

१९ इतिमिषिः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

प्र सद्भाजं वर्षणीनामिन्द्रं स्तोता नवयं गीमिः । नरं नृबाहुं महिष्ठम् १
यस्मिन्नुक्त्यानि रणयन्ति विश्वानि च अश्वस्या । अपामवो न संमुद्रे २
तं सुष्ठुत्या विवासे ज्येष्ठुराजं मरं कूत्तुम् । महो वाजिनं सनिम्भः ३
यस्यानूना गभीरा मदा उरवस्तरेत्राः । हर्षुमन्तः शूरसातौ ४
तमिदं धनेषु हिते प्वधिवाकाय हवन्ते । येषामिन्द्रस्ते जयन्ति ५
तमिच्छयौजैरायन्ति तं कुतेर्मिष्वर्षणवः । एष इन्द्रो वसिष्ठकृत ६ [२०]

इन्द्रो ब्रह्मेन्द्र ऋषि-रिन्द्रः पुरु पुरुहूतः । महान् महीमिः शशीमिः ७
सः स्तोम्यः स हव्यः सत्यः सत्वा तुविकूर्मिः । एकस्मिन् सप्तमिर्मृतिः ८
तमर्कमिस्तं साममि-स्तं गांयत्रैर्बर्षणयः । इन्द्रं वर्धन्ति क्षितवः ९
प्रणेतारं वस्यो अच्छा कतारं ज्योतिः समस्तु । सासह्रांसं युधामित्रान् १०
स नः परिः पारयाति स्वस्ति नावा पुरुहूतः । इन्द्रो विश्वा अति द्विषः ११
स त्वं न इन्द्र वाजैर्मि-र्वजस्या च गातुया च । अच्छा च नः सुप्तं नेषि १२ [२१] (४१०)

(१७)

१५ इतिमिषिः काण्वः । इन्द्रः । १४ वास्तोष्पतिर्वा । गायत्री, प्रगाथः = (१४ बृहती, १५ सतोबृहती) ।

आ याहि सुभमा हि त इन्द्र सोमं पिबां इमम् । एवं बर्हिः संको मम १
आ त्वा ब्रह्मपूजा हरी बर्हतामिन्द्र केशिना । उप ब्रह्माणि नः शृणु २
ब्रह्माणस्त्वा वयं ब्रुजा सोमपामिन्द्र सोमिनः । सुतावन्तो हवामहे ३
आ नो याहि सुतावन्तो ऽस्माकं सुष्ठुतीरय । पिबा सु शिमिन्नवन्तः ४
आ तं सिञ्चामि कुक्ष्यो-रमु गात्रा वि बांस्तु । गुमाच जिह्वा मधु ५ [२२]

स्वादुष्टं अस्तु संमुद्रे मधुमान् तन्वेऽ तव । सोमः शर्मस्तु ते हृद्रे ६
अयमु त्वा विचर्षणे जनीरिबामि संवृतः । प्र सोम इन्द्र सर्पु ७
तुविम्रीवो वपोर्वरः सुबाहुर्गन्धर्वो मरु । इन्द्रो बृजाणि जिह्वते ८ (४१६)

इन्द्रं मेहिं पुरस्वं विन्धस्वेदोऽत्र ओजसा । वृत्राणि वृत्रह्यदि ९
वृषिस्ते अस्त्वकुक्षी येना वसुं प्रयच्छसि । यजमानाय सुन्वते १० [२३]

अयं तं इन्द्र सोमो निपुतो अर्धिं बर्हिषि । एहीमस्य वृत्रा पिबं ११
शाबिगो शाबिपूजनाऽयं रणाय ते सुतः । आसंण्डल प्र हूयसे १२
यस्ते वृद्धवृषो नपात् प्रणपात् कुण्डपाय्यः । न्यस्मिन् वध आ मनः १३

वास्तोष्पते भुवा स्थूणाऽस्तत्र सोम्यानाम् ।

वृत्सो भेत्ता पुरां शम्बतीनामिन्द्रो मुनीनां सखा १४

प्रदाकुसानुर्यजतो गवेषण एकः सक्वमि सूर्यसः ।

मूर्धिमम्बं नयत् तुजा पुरो गुमेन्द्रं सोमस्य पीतये १५ [२४] (४१५)

(१८)

११ इरिम्बिष्ठः काण्वः । अदित्याः ४, ६, ७, अदितिः ८ अश्विनौः ९ अग्निस्सूर्यामिलाः । उष्णिहः ।

इवं हं नूनमेषां सुभ्रं मिक्षत मर्त्यः । आवित्यानामपूष्यं सर्वांमि १
अनर्वाणो हेषां पन्था आवित्यानाम् । अर्दन्धाः सन्ति पायवः सुगोवृधः २
तत् सु नः सविता भगो वरुणो मित्रो अर्यमा । शर्मं यच्छन्तु सप्रथो यदीमहे ३
त्रेयेभिर्विष्यविते ऽरिष्टमर्मज्ञा गहि । स्मत् सूरिभिः पुरमिषे सुशर्मभिः ४
ते हि पुत्रासो अदिति विदुर्द्वेषांसि योतवे । अंहोभिर्वुरुचक्रयोऽनेहसः ५ [२५]

अदितिर्नो विवा पशुमर्दितिर्नक्तमर्द्धयाः । अदितिः पात्वंहसः सदावृधा ६
उत स्या नो विवा मतिरर्दितिकृत्या गमत् । सा शंताति मयस्करवृष सिधः ७
उत स्या वैष्वा मिषजा शं नः करतो अम्बिनां । पुयुयातामितो रणो अप सिधः ८
शमशिरश्शिभिः करच्छं नस्तपतु सूर्यः । शं बातो वात्वरुपा अप सिधः ९
अपामीवामप सिधमप सेधत वुर्धतिम् । आदित्यासो पुयोतना नो अंहसः १० [२६]

पुयोता शर्मस्मर्द्धो आदित्यास उतामतिम् । ऋधुर्द्वेषः कृणुत विन्धवेवसः ११
तत् सु नः शर्मं यच्छन्ताऽऽदित्या यन्मुमोषति । एनस्वन्तं चिदेनसः सुवानवः १२
यो नः कश्चिद् रिरिक्षति रक्षस्त्वेन मर्त्यः । स्त्रैः व एवै रिरिषीष्ट वुर्जनः १३
समित तमृचमभवद् वुःशंसं मर्त्यं रिपुम् । यो अस्मन्ना वुर्हणां उप ह्ययुः १४
पाकत्रा स्पर्धन देवा ह्यस्तु जानीष मर्त्यम् । उप ह्युं चार्द्धयुं च वसवः १५ [२७]

आ शर्मं पर्थतानामोतापां वृणीमहे । द्यावाक्षामावे अस्मद् रयस्कृतम् १६

(४४१)

ते नो भद्रेण शर्मणा युष्माकं नावा वसवः । अति विश्वानि दुरिता पिपर्तन १७
 तुचे तनाय तत सु नो द्राघीय आयुर्जीवमे । आदित्यासः सुमहसः कृणोतन १८
 यज्ञो हीळो वो अन्तर आदित्या अस्ति मूळत । युष्मे इद वो अपि प्ससि सजात्ये १९
 बृहद् वस्यं मरुतां वृवं ज्ञातारमश्विना । मित्रमीमे वरुणं स्वस्त्ये २०
 अनेहो मित्रार्यमन् नृवद् वरुण शंस्यम् । त्रिवरुथं मरुतो यन्त नश्छदिः २१
 ये विद्धि मृत्युबन्धव आदित्याः मनवः स्मसि । प्र स न आयुर्जीवसं तिरतन २२ [२८] (४७७)

(१९)

२७ सोमसिः काण्व । अग्निः, ३४-३५ आदित्याः, ३६-३७ ब्रह्मदक्षः पौरकुन्त्यः ।

१-२६ प्रगाथः = (विषमा ककुप्, समा सतोवृहती), २७ विषदा विराट्,

२८ २९ प्रगाथः = (समा ककुप्, विषमा सतोवृहती) ३४ उष्णिक्,

३५ सतोवृहती, ३६ ककुप्, ३७ पङ्क्तिः ।

तं गृध्रया स्वर्णरं देवासो ब्रुवमर्ति दधन्विरे । ब्रुवन्ना हव्यमोहिरे १
 विभूतरातिं विप्र चित्रशोचिप—मग्निमीळिष्व युन्तुर्म ।
 अस्य मेधस्य सोम्यस्य सोमरे प्रेमध्वराय पूष्यम् २
 यजिष्ठं त्वा ववृमहे वृवं देवन्ना होतारममर्त्यम् । अस्य यज्ञस्य मुकनुम् ३
 ऊर्जो नपाति सुभगं सुदीदिति—मग्निं श्रेष्ठशोचिषम् ।
 स नो मित्रस्य वरुणस्य सो अपा—मा सुन्नं यक्षते विवि ४
 यः समिधा य आहुती यो वेदेन वृदाश मतो अग्र्ये । यो नमसा स्वध्वरः ५ [२९]
 तस्येदर्वन्तो रहयन्त आशव—स्तस्य द्युन्नितमं यशः ।
 न तमहो ब्रुवकृतं कृतश्चन न मर्त्यकृतं नशत् ६
 रुद्राग्रो वो अग्निभिः स्याम सूनो सहस ऊर्जा पते । सुवीरस्त्वमस्मयुः ७
 प्रशंसमानो अतिथिन मित्रियो ऽग्नी न्यो न वेद्यः ।
 त्वं क्षमासो अपि सन्ति साधव—स्त्वं राजा रयीणाम् ८
 सो अद्धा वृश्वध्वरो ऽग्रे मतेः सुभग स प्रशंस्यः । स धीमिरस्तु सनिता ९
 यस्य त्वमूर्ध्वो अध्वराय तिष्ठसि क्षयद्वीरः स साधते ।
 सो अर्धद्विः सनिता स विपन्युभिः स शूरेः सनिता कृतम् १० [३०]
 यस्याग्निर्वपुर्गृहे स्तोमं चनो दधीत विश्ववायः । हव्या वा वेविषद् विषः ११ (४७८)

विप्रस्य वा स्तुवतः सहसो यदो मक्षुतमस्य गतिषु ।
 अवोदेवमुपरिमर्त्य कृधि वसो विवितुषां वचः १२
 यो अग्निं हव्यदातिभिर्नमोभिर्वा सुदर्शमाविवांसति । गिरा वाजिरशोचिपम १३
 समिधा यो निशिनी दाशददिति धार्मभिरस्य मर्त्यः ।
 विश्वेत स धीभिः सुभगो जनां अति युष्मेरुद्र इव तारिषत १४
 तदग्ने युष्ममा भग यत सासक्त सदेत कं विदुर्विणम । मन्युं जतस्य दुह्यः १५ [३१]

येन चष्टे वरुणो मित्रां प्रथमा येन नासत्या भगः ।
 ययं तत ते शयसा मातुर्वितमा इन्द्रत्वाता विधेमहि १६
 ते घदग्ने स्वाध्वोऽ य त्वा विप्र निदधिर नृचक्षसम । विप्रामो देव सुकनुम १७
 त उद वोदं सुभग त आहुति ते सातुं चक्रिं द्विः ।
 त उद वाग्नेभिर्जिह्वमहद यसे ये त्व कामं न्वरि १८
 भद्रो नो अग्निगर्हती भद्रा गतिः सुभग भद्रो अश्वग । भद्रा तुत प्रशस्तिषः १९
 भद्रं सनः शशुष्व कृत्स्नं येना समन्तं भामहे ।
 अर्धं स्थिरां वसति स्मि शधतां वनेमां ते अभिष्टिभिः २० [३२]

इष्टं मित्रा मनुहन्तं ये देवा वृत्तमरति न्वरि । यजिष्ठं हव्यवाहनम २१
 लिमजमभ्याय तर्जयन् भजति प्रयो गायस्यग्रये ।
 यः पिशते सुवृताभिः सुशयि—मग्निधृतेभिर्गहुतः २२
 यदी धृतेभिर्गहुत वागीभिर्गभरत उच्चारं व । असुर इव निगिर्जम् २३
 यो हव्यान्यैर्यता मनुहिता देव आपा मुगन्धिना ।
 विशासन्त वायोणि स्वध्वरो हाता देवा अमर्त्यः २४
 यदग्ने मर्त्यस्त्वं स्यामहं मित्रमहो अमर्त्यः । सहसः सूनवाहुत २५ [३३]

न त्वा रासीयाभिश्नये वसो न पापत्वार्यं सन्त्य ।
 न मे स्तोतमतीवा न दुहितः स्यादग्ने न प्रापया २६
 पितुन पुत्रः सुमृतां दुग्ण आ देवा एतु प्र णो हविः २७
 तवाहमग्ने उतिभिर्नदिताभिः सचेय जोषमा वसो । सदा देवस्य मर्त्यः २८
 तव कृत्वा सनेयं तव गतिभिर्—रग्ने तव प्रशस्तिभिः ।
 त्वामिवाहुः प्रमतिं वसो ममा—ऽग्ने हर्षस्व दातवे २९
 प सो अग्ने तवोतिभिः सुवीराभिस्तिरते वाजभर्मभिः । यस्य त्वं सुह्यमावर्तः ३० [३४] (७७७)

तव हृत्सो नीलवान् बाश क्रुत्वि य इन्धानः सिष्णवा वृषे ।

त्वं महीनामुषसामसि मियः क्षपो वस्तुषु राजसि ३१

तमगन्म सोमरयः सहस्रमुष्कं स्वमिष्टिमर्षसे । सन्नार्जं त्रासदस्वयम् ३२

यस्य ते अग्ने अन्ये अग्रयं उपक्षितो वया इव ।

विषो न द्युम्ना नि युषे जनानां तव क्षत्राणि वर्धयन् ३३

यमादित्यासो अद्भुहः पारं नयथ मर्त्यम् । मघोनां विश्वेषां सुदानवः ३४

पुयं राजानः कं चिच्चर्षणीसहः क्षयन्तं मानुषीं अनु ।

वयं ते वो वरुण मित्रायमन् तस्यामेतस्य रक्षयः ३५

अदान्मं पौरुकुत्स्यः पञ्चाशतं त्रसदस्पुर्वधूनाम् । महिष्णो अयः सत्पतिः ३६

उत मे प्रयियोर्वयियोः सुवास्त्वा अधि तुर्वनि ।

तिसृणां संसतीनां श्यावः प्रणेता भुवद् वसुर्वियानां पतिः ३७ [३५] (४८४)

(२०)

२६ सोमरिः काण्वः । मरुतः । प्रगाथः = (विषमा ककुप्, समा सतोष्टृदती) । १४ सतो विराट् ।

आ गन्ता मा रिषण्यत प्रस्थावानो मापं स्थाता समन्यदः । स्थिरा चिद्गमयिष्णवः १

वीळपविर्मिमरुत ऋभुक्ष्ण आ रुद्रासः सुवीतिभिः ।

इषा नो अद्या गता पुरुस्पृहो यज्ञमा सोमरीयवः २

वेष्ठा हि रुद्रियाणां शुष्ममुग्रं मरुतां शिमीवताम् । विष्णोरिषस्य मीळुषाम ३

वि द्वीपानि पापतन् तिष्ठद् द्रुच्छुनो मे युजन्त रोदसी ।

प्र धन्वान्यैरत शुभ्रस्वादयो यदेजथ स्वभानवः ४

अच्युता चिद् वो अज्मन्ना नानदति पवंतासो वनस्पतिः । भूमिर्यामेषु रजते ५ [३६]

अमाय वो मरुतो यातव्यं द्यौर्जिहीत उत्तरा बृहत ।

यन्ना नरो वृद्धिशते तनूप्वा त्वक्षांसि बाह्वोजसः ६

वृषामनु भियं नरो महि त्वेषा अमवन्तो वृषप्सवः । वहन्ते अद्भुतप्सवः ७

गोमिर्बाणो अज्यते सोमरीणां रथे कोशे हिरण्यये ।

गोवन्धवः सुजातासं इषे भुजे महान्तो नः स्परसे नु ८

तिं वो वृषवज्जो वृष्णे शशीय मार्कताय मरध्वम । हृष्या वृषमयाणो ९

(४९१)

वृषजन्ध्वेन मरुतो वृषेप्सुना रथेन वृषेनाभिना ।

आ इयेनासो न पक्षिणो वृषा नरो हृष्या नो वीतर्ये गत १० [३७]

समानमञ्जयेषां वि भ्राजन्ते रुक्मासो अर्धि बाहुषु । दर्विद्युतव्युष्टयः ११

त उग्रसो वृषेण उग्रबाहवो नर्किष्टनूषु येतिरे ।

स्थिरा धन्वान्यार्युधा रथेषु वो ऽनीकिष्वधि भिर्यः १२

येषामर्णो न सप्रथो नार्म त्वेषं शम्भ्वतामेकमिदं भुजे । वयो न पित्र्यं सहः १३

तान् वन्दस्व मरुतस्तौ उप स्तुहि तेषां हि धुनीनाम् ।

अराणां न चरमस्तयेषां वाना म्हा तयेषाम् १४

सुभगः स व ऊति—प्यास पूर्वासु मरुतो द्युष्टिषु । यो वा नूनमुतासति १५ [३८]

यस्य वा ययं प्रति वाजिनो न आ हृष्या वीतर्ये गथ ।

अभि व द्युक्षैरुत वाजसातिभिः सुझा वो धूतयो नशत् १६

यथा रुद्रस्य सुनवो द्विवो वज्ञान्यसुरस्य वेधस्तः । युवानस्तथेवैसत् १७

ये चाहँन्ति मरुतः सुवानवः स्मन्मीळ्ळुषधरन्ति ये ।

अतश्चिदा न उप वस्यसा हृदा युवान आ ववृष्वम् १८

युन ऊ षु नर्विठया वृष्णः पावकाँ अभि सौमरे गिरा । गाय गा इव चङ्कषत् १९

साहा ये सन्ति मुष्टिहेव हृष्यो बिम्बासु पुत्सु होतुषु ।

वृष्णाश्चन्द्राश्च सुभर्वस्तमान् गिरा वन्दस्व मरुतो अहं २० [३९]

गार्वाश्चिद् धा समन्यवः सजात्येन मरुतः सवन्धवः । रिह्ते ककुभो मिथः २१

मतीश्चिद् वो नूतवो रुक्मवक्षस उप भ्रातृत्वमार्याति ।

अर्धि नो गात मरुतः सव्वा द्वि व आपित्वमस्ति निधुवि २२

मरुतो मार्कतस्य न आ मेघजस्य वहता सुदन्तवः । युयं संलायः सप्तयः २३

यामिः सिन्धुमवधं यामिस्तुर्वधं यामिर्विशस्यथा किर्विम ।

मयो नो ब्रूतोतिभिर्मयोमुवः शिबामिरस्यद्विषः २४

यत् सिन्धौ यदसिन्ध्यां यत् समुद्रेषु मरुतः सुबर्हिषः । यत् पर्वतेषु मेघजम् २५

बिम्बं पश्यन्तो बिम्बा तनुष्या तेना नो अर्धि वोषत ।

क्षमा रपो मरुत आतुरस्य न इष्कर्ता बिहृतं पुनः २६ [४०] (५१०)

[द्वितीयोऽध्यायः ॥१४ व० १-४०]

(२१)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ११-१०]

१८ सोमरिः काण्वः । इन्द्रः १७-१८ चित्रः । प्रगाथः = (विषमा ककुप, समा सतोद्ब्रवीती) ।

वयम् त्वामपूर्व्यं स्थुरं न कञ्चिद् भरन्तोऽवस्यवः । वाजं चित्रं हवामहे १

उप त्वा कर्मभूतये स नो युवो ग्रथक्राम यो धुषत् ।

त्वामिद्धयवितारं ववूमहे सखाय इन्द्र सानुसिम २

आ याहीम इन्द्रवोऽश्वपते गोपत उर्वगपते । सोमं सोमपतं पिब ३

वयं हि त्वा बन्धुमन्तमबन्धवो विप्रांस इन्द्र येमिम ।

या ते धामानि वृषभ तेमिरा गहि विश्वेभिः सोमपीतये ४

सीदन्तस्ते वयो यथा गोभीति मधौ मविरि विवक्षणे । अमि त्वामिन्द्र नोनुमः ५ [१]

अच्छा व त्वैना नमसा वदामसि किं मुहुश्चिद् वि दीधयः ।

सन्ति कामासो हग्वो वृदिङ्गं स्मो वयं सन्ति नो धियः ६

नूत्ना इदिन्द्र ते वयम्भूती अभूम नहि नू ते अद्रिवः । विद्या पूग परीणमः ७

विद्या संखित्वमुत शृंग भोज्यः । मा ते ता वैजिह्वीमहे ।

उतो समम्मित्रा शिशीहि नो वसो वाजं सुशिम गोमति ८

यो न इदमिदं पूग प्र वस्य आनिनाय तम् वः स्तुपे । सखाय इन्द्रभूतये ९

हयंश्च सत्पतिं चर्षणीमहे स हि प्मा यो अमन्दत ।

आ नु नः स वयति गव्यमश्व्यं स्तोतृभ्यो मघवा शतम १० [२]

त्वया ह स्विद् युजा वयं प्रति श्वसन्तं वृषभ ब्रवीमहि । संस्थे जनस्य गोमतः ११

जयं कार पुरुहूत कारिणोऽमि निष्ठेम दुह्यः ।

नृमिष्वित्रं हन्याम शूश्रूयाम वाऽवेरिन्द्र प्र णो धियः १२

अभ्रातृव्यो अना त्वमनापिरिन्द्र जनुषा मनादसि । युधेदापित्वमिच्छाम १३

नकीं रेवन्तं सखायं विन्दसे पीयन्ति ते सुराश्वः ।

यदा कृणोषं नवृतं समूहस्यादित पितेव ह्यसे १४

मा ते अमाजुरो यथा मुरास इन्द्र सख्ये त्वावतः । नि वदाम सचा सुते १५ [३]

मा ते गोवज्र निरराम राधस इन्द्र मा ते गृहामहि ।

हृव्हा चिद्वयः प्र मृशाम्या मर न ते वामान आदभे १६

इन्द्रो वा वेदिष्यन्मघं सरस्वती वा सुभगा वृदिर्वसु । त्वं वा चित्र वृशगुर्धे १७

चित्र इदं राजा गजका इदंन्यके एकं सरस्वतीमनु ।

पर्जन्य इव ततनद्धि वृष्ट्या सहस्रमपुता ददत

१८ [४] (५२८)

(२२)

१८ सामभिः काण्वः । अश्विनौ । १-६ प्रगाथः (विषमा बृहती, समा

सतोबृहती), ७ बृहती, ८ अनुष्टुप्, ११ ककुप्, १२ मध्येज्योतिः,

प्रगाथः = ९, १३, १५, १७ ककुप्, १०, १४, १६, १८ सतोबृहती) ।

ओ त्यमह आ रथ मया दंसिष्ठमृतये ।

यमश्विना सुहवा रुद्रवर्तनी आ सूर्यार्यं तस्थथुः

१

पूर्वापुषं सुहवं पुरुस्पृहं भुज्युं वाजेषु पुष्यंम ।

सचनार्वन्तं सुमतिभिः सोमं विद्वेषसमनेहसंम

२

इह त्या पुरुभूतमा वृथा नमोभिरश्विना ।

अर्वाचीना स्वर्वसं कगमहे गन्तारा वृशुषो गृहम

३

युवो रथस्य परि वक्रभीयत इमान्यद वामिपण्यति ।

अस्मौ अच्छा सुमतिर्वा शुभस्पती आ धनुर्वि धावतु

४

रथो यो वा त्रिवन्धुरा हिरण्याभीशुश्विना ।

परि छावापृथिवी भूषति भुतस्तेन नाम्न्या गतम

५ [५]

वृशस्यन्ता मनवे पुष्यं द्विवि यवं वृकेण कर्षथः ।

ता वामद्या सुमतिभिः शुभस्पती अश्विना प्र स्तुर्वीमहि

६

उप नो वाजिनीवम् यातमृतस्य पथिभिः ।

येभिस्तृक्षिं वृषणा त्रामदस्यवे महे क्षत्राय जिन्वथः

७

अयं वामद्विभिः सुतः सामां नरा वृषण्वम् ।

आ यातं सोमपीतये पिबतं वृशुषो गृहे

८

आ हि रुहन्तमश्विना रथे कोशं हिरण्यं वृषण्वम् । युश्राथा पीवन्तिरिषः

९

यामिः एकथमवथो यामिराधिगुं यामिबभुं विजोषसम् ।

ताभिर्नो मक्षु तूर्यमश्विना गतं भिषज्यतं यदातुरम्

१० [६]

यदधिगावो अधिगू इदा चिदह्ना अश्विना हवामहे । वयं गीभिर्विपन्यवः

११

तामिरा यातं वृषणोप मे हवं विश्वप्सुं विश्ववार्यम् ।

इषा मंहिष्ठा पुरुभूतमा नरा यामिः क्रिर्वि वावुधुस्तामिरा गतम्

१२

(५४०)

ताविदा विदहानां तावश्विना वन्दमान उप ब्रुवे । ता ऊ नमोभिरीमहे १३
ताविद क्रोधा ता उपसिं शुभरूपती ता यामन् रुद्रवर्तनी ।
मा नो मतीय रिषवं वाजिनीवसू परो रुद्रावर्ति ख्यतम् १४
आ सुगम्याय सुगम्यं प्राता रथेनाश्विना वा सक्षणी । ब्रुवे पितेव सोमरी १५ [७]

मनोजवसा वृषणा मदच्युता मक्षुगमार्भिरुतिभिः ।
आगात्ताहिद भूतमस्मे अर्वसे पूर्वाभिः पुरुभोजसा १६
आ नो अश्ववदश्विना वर्तिर्यासिपुं मधुपातमा नरा । गोमद दग्ना हिरण्यवत् १७
सुप्रावर्ग सुवीर्यं सुपुं वार्यं—मनाधृष्टं रक्षस्विना ।
अस्मिन्ना वामायावे वाजिनीवसू विश्वा वामानि धीमहि १८ [८] (५४६)

(२२)

३० विश्वमना वैयद्वः । अग्निः । उष्णिक् ।

ईष्टिष्ठा हि प्रनीव्यं । यजस्व जातवेदसम् । चरिष्णुधूममर्गभीतशोचिषम् १
वामानं विश्वचर्षणे अग्निं विश्वमनो गिरा । उत स्तुषे विषर्धसो रथानाम् २
येपोमाबाध क्रगिमयं इपः पूक्षश्च निशमं । उपविद्रा वक्षिर्विन्दते वसु ३
उदस्य शोचिरस्थाद् दीद्रियुषो व्यजंरम् । तपुर्जम्भस्य सुद्युतो गणभिर्यः ४
उदं तिष्ठ स्वध्वर स्तवानो वृष्या कृपा । अभिरुथा भासा बृहता शुशुक्रनिः ५ [९]

अग्ने याहि सुशस्तिभि—हव्या जुह्वान आनुषक् । यथा वृतो बभूथ हव्यवाहनः ६
अग्निं वः पुर्वं हुंवे होतारं चर्षणीनाम् । तमया वाचा गृणे तमु वः स्तुषे ७
यज्ञेमिरुद्रतक्रतुं यं कृपा सूदयन्त इत । मित्रं न जने सुधितमूनावनि ८
क्रतावानमृतायवा यज्ञस्य मार्धनं गिरा । उपो एनं जुजुपुनमसम्पदे ९
अच्छा नो अङ्गिरस्तमं यज्ञासो यन्तु संयतः । होता यो अस्ति विश्वा यशस्तमः १० [१०]

अग्ने तव न्ये अजं—न्धानासो बृहद भाः । अश्वो इव वृषणस्तविषीयवः ११
स त्वं न ऊर्जा पते रयिं शम्भ सुवीर्यम् । प्रावं नस्तोके तनयं ममत्स्वा १२
यद वा उ विर्यतिः श्रितः सुधीतो मनुषो विशि । विश्वेवृशिः प्रति रक्षांसि मेधति १३
भृक्ष्ये नरस्य मे स्तोमस्य वीर विशपते । नि मायिनस्तपुषा रक्षांसो बृह १४
न तस्य मायया चन रिपुरीशित मत्यः । यो अग्रये वृदाश हव्यदातिभिः १५ [११]

व्यश्वस्त्वा वसुविदं—मुखणपुरंग्रीणाहवः । महो राये तमु त्वा समिधीमहि १६ (५९२)

उशनां काव्यस्त्वा नि होतारमसादयत । आयजिं त्वा मनवे जातवेदसम् १७
 विश्वे हि त्वा सजोषसो देवासो वृत्तमक्रत । भृष्टी वैव प्रथमो यज्ञियो भुवः १८
 इमं वा वीरो अमृतं वृत्तं कृण्वीत मर्त्यः । पावकं कृष्णवर्तनिं विहायसम् १९
 तं हविम यत्सुचः सुभासं शुक्रशोचिषम् । विशामग्निमजरं प्रत्नमीड्यम् २० [१२]

यो अस्मै हव्यदातिभिः—राहुतिं मतोऽविधत् । भूति पेषं स धेत्ते वीरवृद् यज्ञः २१
 प्रथमं जातवेदसं—मग्निं यज्ञेषु पूज्यम् । प्राति सुमेति नमसा हविष्मती २२
 आभिर्विधेमाग्रं ज्येष्ठाभिर्यज्वत । महिष्ठाभिमन्तिभिः शुक्रशोचिषे २३
 नूनमर्चं विहायमे स्तोमेभिः स्थूरयूपवत । कर्षं वैयश्च दम्पायाग्र्यं २४
 अतिथिं मानुषाणां सुनुं वनस्पतीनाम् । विप्रो अग्निमवसे प्रत्नमीजते २५ [१३]

महो विश्वो अभि पतोऽग्निं हव्यानि मानुषा । अग्ने नि पन्ति नमसाधि बर्हिषि २६
 वंस्वा नो वार्या पुरु वंस्व रायः पुरुस्पृहः । सुवीर्यस्य प्रजावतो यज्ञस्वतः २७
 त्वं वीरो सुपाणोऽग्ने जनाय चोदय । मदा वसं रातिं यविष्ठ शश्वतः २८
 त्वं हि सुप्रतूरमि त्वं नो गामतीरिषः । महो रायः सातिमग्ने अपा वृधि २९
 अग्ने त्वं यशा अस्या मित्रावरुणा वह । कृतावाना स्रज्जाजं पुनर्दक्षसा ३० [१४] (५७६)

(२४)

३० विश्वमना वैयद्वः । इन्द्रः २८-३० घरः सोषाग्निः । उरिणक्, ३० अनुष्टुप् ।

सस्त्राय आ शिषामहि ब्रह्मेन्द्राय वशिणे । स्तुष ऊ पु वो नृत्तमाय धृष्णवे १
 शर्वसा ह्यसि श्रुतो वृत्रहन्त्येन वृत्रहा । मघेमघानो अतिं शूर दाशसि २
 स नः स्तवान् आ भर् रायि चित्रश्रवस्तमम् । निरिक्ते विद् यो हरिवो वसुवृदिः ३
 आ निरिक्कमुत प्रिय—मिन्द्र दधि जनानाम् । धृषता धृष्णा स्तवमान् आ भर् ४
 न ते सुव्यं न दक्षिणं हस्तं वरन्त आभुरः । न परिबाधो हरिवो गविष्टिषु ५ [१५]

आ त्वा गोभिर्वि व्रजं गोभिर्कृणोभ्यद्विवः । आ स्मा कामं जरितुरा मनः पूज ६
 विश्वानि विश्वमनसो धिया नो वृत्रहन्तम् । उग्रं प्रणेतरधि पू वसो गहि ७
 क्यं ते अस्य वृत्रहन् विद्याम शूर नव्यसः । वसोः स्पाहस्यं पुरुहूत राधसः ८
 इन्द्र यथा ह्यस्ति ते उपरीतं नृतो शर्वः । अमृता रातिः पुरुहूत वागुषे ९
 आ वृषस्व महामह महे नृतम् राधसे । वृद्धश्रिदं वृद्ध मघवन् मघर्त्तये १० [१६]

नू अन्यत्रा चिद्विष—स्वस्त्रां जग्मुराशसः । मघवञ्छुग्धि तव तन्न ऊतिभिः ११ (५८७)

नह्यङ्ग नृतो त्वन्वन् विन्वामि राधसे । राये द्युन्नाय शर्वसे च गिर्वणः १२
एन्दुमिन्द्राय सिञ्चत पिबति सोम्यं मधु । प्र राधसा चोदयाते महित्वना १३
उपो हरीणां पतिं वक्षं पृञ्चन्तमब्रवम् । नूनं शुधि स्तुवतो अभ्यस्य १४
नह्यङ्ग पुरा चन जज्ञे वीरतरस्वत । नकीं राया नैवथा न भन्दना १५ [१७]

एदु मध्वो भदिन्तरं सिञ्च वाध्वर्यो अन्धसः । एवा हि वीरः स्तवते सदावृधः १६
इन्द्रं स्थातहरीणां नकिष्टे पूर्यस्तुतिम् । उज्ञानं शर्वसा न भन्दना १७
तं वो वाजिनां पतिं महमहि अब्रवयः । अग्रायुमिष्यतेभिर्यदुधेन्यम् १८
एतो न्विद्वं स्तवाम सखायः स्तोम्यं नरम् । कृष्टीर्यो विश्वा अभ्यस्येक इत १९
अगोरुधाय गधिर्यं द्युक्षाय इम्यं वचः । घृतात् स्वादीयां मधुनश्च वोचत २० [१८]

यस्यामितानि वीर्योऽहं न राधः पर्येतवे । ज्योतिर्न विश्वमभ्यस्ति दक्षिणा २१
स्तुहीन्द्रं व्यश्ववदनुमिं वाजिनं यमम् । अयो गमं महमानं वि वाशुपं २२
एवा नूनमुषं स्तुहि वीर्यं वशमं नवम् । सुविद्वामं वृकृत्यं चरणीनाम् २३
वेदथा हि निर्यंतीनां वज्रहस्तं परिवृजम् । अहरदः शुन्धुः परिपदामिव २४
तविन्द्राव आ भो येनां दंसिष्ट कृत्वन । द्विता कुन्साय शिअथा नि चोदय २५ [१९]

तमु त्वा नूनमीमं नव्यं दंसिष्ट सन्धसे । स त्वं नो विश्वा अभिमातीः सुक्षणिः २६
य कक्षादहंमो मुचद यो वार्यात सम सिन्धुषु । वर्धन्मस्यं तुविनुष्ण नीनमः २७
यथा वरो सुषाम्णं सुनिभ्यु आबहो रयिम् । व्यश्वेभ्यः सुभमं वाजिनीवति २८
आ नार्यस्य दक्षिणा व्यश्वो एतु सोमिनः । स्धूरं च राधः क्षतवत् सहस्रवत् २९
यत त्वां पृच्छादीजानः कुहपा कुहपाकृते । एषो अपभितो ब्रह्मो गोमतीमव तिष्ठति ३०
[२०] (६०६)

(३५)

२४ विश्वमना वैयस्यः । मित्रावरुणौ, १०-१२ विदवे वेवाः । उष्णिह, २३ उष्णिग्मार्गः ।

ता वां विश्वस्य गोपा वेवा वेवेषु यज्ञिया । क्रतावाना यज्ञसे पूतदक्षसा १
मित्रा तना न रथ्याऽहं वरुणो यश्च सुकतुः । सनात सुज्ञाता तनया धृतव्रता २
ता माता विश्ववेदसाऽसुर्याय प्रमहसा । मही जजानादिनिर्क्रतावरी ३
महान्ता मित्रावरुणा सन्नाना वेवावसुरा । क्रतावानावृता घोषतो ब्रुह ४
नपाता शर्वसो महः सूनू दक्षस्य सुकतुः । सुप्रदानू डपो वास्त्वधि क्षिनः ५ [२१]

सं या दानूनि येमथुर्विष्याः पार्थिवीरिषः । नमस्वतीरा वां चरन्तु वृष्टयः ६ (१११)

अधि या बृहतो विवोऽं ऽभि यूथेव परयतः । कृतावांना सम्राज्ञा नमसे हिता ७
 कृतावांना नि वैषतुः साम्राज्याय सुकृतं । धृतमता क्षत्रिया क्षत्रमाशतुः ८
 अक्ष्णश्चिद् गातुबितरा ऽनुल्बन्धेन रुक्षसा । नि चिन्मिषन्ता निचिरा नि चिकयतुः ९
 उत नो ब्रेण्यर्वितिरुक्प्यता नासत्या । उरुप्यन्तु मरुतो बृद्धशवसः १० [२२]

ते नो नावमुरुप्यत दिवा नक्तं मुदानवः । अरिप्यन्तो नि पायुभिः सचेमहि ११
 अग्रते विष्णवे वयं मरिप्यन्तः मुदानव । श्रुधि स्वयावन् त्सिन्धो पूर्वचिकय १२
 तद वार्यं वृणीमहे वरिणं गापयत्यग्र । मित्रा यत पान्ति वरुणा यदयमा १३
 उत नः सिन्धुरपां तन्मरुतस्तवृश्विना । इन्द्रो विष्णुर्मित्रांसः सजोषसः १४
 ते हि ध्मा वनुषो नरो ऽभिर्मातिं कयस्य चित । तिरमं न क्षादः प्रतिघ्नन्ति भूर्णयः १५ [२३]

अयमेकं इत्था पुरु रू चंष्टि वि विदपतिः । तस्य व्रतान्यनु वश्वरामसि १६
 अनु पूर्वाण्योक्त्या साम्राज्यस्य सश्वम । मित्रस्य वृता वरुणस्य दीर्घश्रुत १७
 परि यो रश्मिना विवो ऽन्तान् समं पूषिष्याः । उमे आ पेषा रोदसी महित्वा १८
 उवृ प्य शरणे विवो ज्योतिरयस्तु सृगः । अग्निं शुक्रः समिधान आहुतः १९
 वचो दीर्घमसन्ननीशे वारस्य गोमतेः । ईशो हि पिन्वोऽविषस्यं वृावनं २० [२४]

तत सूर्य रोदसी उमे वृषा वस्तोरुपं ब्रुव । भोजेप्वरामो अभ्युच्चगा सदा २१
 क्रजमुक्षण्यायनि रजतं हरयाणे । रथं युक्तमसनाम सुपामणि २२
 ता मे अश्व्यानां हरीणां नितोशना । उतो नृ कृत्स्यानां नृवाहसा २३
 स्मर्धमीशु कशावन्ता विशा नविण्टया मनी । महो वाजिनावर्वन्ता सचासनम २४ [२५] (६३०)

(६६)

२५ विश्वमना वैयश्वः, व्यश्वं वाङ्मिरसा । अदिवनी, २०-२५ वायुः । उणिक् ।
 १६-१९ २१, २५ गायत्रीः २० अनुष्टुपः ।

युवोरु नृ रथं ब्रुवे सधस्तुत्याय सूरिषु । अतूतदक्षा वृषणा वृषणवसू १
 युवं वरो सुषाण्ये महे तने नासत्या । अदोभिर्याथो वृषणा वृषणवसू २
 ता वामघा हवामहे हव्येभिर्वाजिनीवसू । पूर्वारिष ह्ययन्तावति क्षापः ३
 आवां वाहिष्ठो अभिन्ना रथो यातु भुतो नरा । उप स्तोमान् तुरस्य दर्शयः श्रिये ४
 जुहुषाणा शिवश्विना ऽऽ मन्येथां वृषणवसू । युवं हि रुद्रा पर्याथो अति द्विषः ५ [२६]

वृक्षा हि विश्वमानुषद मक्षूभिः परिकीर्यथः । धियंजिन्वा मधुपर्वा शुभस्पती ६ (६३६)

उप नो यातमश्विना राया विश्वपुषा सह । मघवाना सुवीराघनपच्युता ७
 आ मे अस्य प्रतीव्यः । मिन्द्रनासत्या गतम् । देवा देवेभिर्य सचनस्तमा ८
 वयं हि वां हवामह उक्षण्यन्तो व्यश्ववत् । सुमतिभिरुप विषाविहा गतम् ९
 अश्विना स्वृषे स्तुहि कुवित ते भवतो हवम् । नेदीयसः कूळयातः पूर्णरुत १० [२७]

वैयश्वस्य श्रुतं नरो तो मे अस्य वेदथः । सजोषसा वरुणो मित्रो अर्यमा ११
 युवाद्दत्तस्य धिष्ण्या युवानीतस्य सूरिभिः । अहरहर्वषणा मह्यं शिक्षतम् १२
 यो वां यजेमिरावृतो ऽधिक्त्वा वधूरिव । सपर्यन्ता शुभे चक्राते अश्विना १३
 यो वामुरुच्यचस्तमं चिकेतति नृपाप्यम् । वर्तिरश्विना परि यातमस्मयू १४
 अस्मभ्यं सु वृषणवसू यातं वर्तिनृपाप्यम् । विषुद्वहेव यज्ञमहथुर्गिरा १५ [२८]

वाहिष्ठा वां हवानां स्तोमो वृतो हुवन्नरा । युवाभ्यां भूत्वश्विना १६
 यवदो विवो अणव इषो वा मदथो गृहे । श्रुतमिन्मे अमत्यां १७
 उत स्या श्वेतयावरी वाहिष्ठा वां नदीनाम् । सिन्धुर्हिरण्यवर्तनिः १८
 स्मद्वेतयां मुकीत्या ऽश्विना श्वेतया धिया । बहेथे शुभ्रयावाना १९
 युक्षा हि त्वं रथासहा युवस्व पोष्या वसो ।
 आन्नो वायो मधु पिबा ऽस्माकं सवना गहि २० [२९]

तव वायवृतस्पते त्वष्टुर्जामातरद्भुत । अवास्या वृणीमहे २१
 त्वष्टुर्जामातरं वयं मीशानं राय ईमहे । सुतावन्तो वायुं द्युम्ना जनासः २२
 वायो याहि शिवा विवो बहस्वा सु स्वश्व्यम् । बहस्व महः पृथुपक्षसा रथे २३
 त्वां हि सुप्सरस्तमं नृषदनिषु हुमहे । प्रावाणं नाश्वपृष्ठं मंहना २४
 स त्वं नो देव मनसा वायो मन्वानो अग्रियः । कृधि वाजो अपो धियः २५ [३०] (६५५)

(२७)

२१ मनुर्वैयश्वतः । विश्वे देवाः । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

अग्रिरुक्थे पुरोहितो प्रावाणो बर्हिरेध्वरे ।

ऋचा यामि मरुतो ब्रह्मणस्पतिं देवो अबो वरेण्यम् १

आ एशुं गांसि पृथिवी वनस्पती नृपासा नक्तमोषधीः ।

विश्वे च नो वसवो विश्ववेदसो धीनां मूत प्रावितारः २ (६५७)

प्र सू न एत्वध्वरीऽ	ऽग्रा वेवेषु पूर्वः ।	
आवित्येषु प्र वरुणे धृतवते मरुत्सु विश्वमानुषु		३
विश्वे हि प्मा मनवे विश्ववेदसो मुर्वन् वृधे रिशादसः ।		
अरिष्टेभिः पायुभिर्विश्ववेदसो यन्ता नोऽवुकं छुर्दिः		४
आ नो अद्य समनसो गन्ता विश्वं सजोषसः ।		
अचा गिरा मरुतो देव्यदिते सर्वने पस्यं महि		५ [३१]
अभि प्रिया मरुतो या वो अरुण्या हव्या मित्र प्रयाथन ।		
आ बर्हिर्हिन्द्रो वरुणस्तुरा नर आवित्यासः सदन्त नः		६
वर्यं वो वृक्तबर्हिषो हितप्रयस आनुषक् ।		
सुतसोमासो वरुण हवामहे मनुष्वद्विद्धाग्रयः		७
आ प्र यात मरुतो विष्णो अश्विना पूषन् माकीनया धिया ।		
इन्द्र आ यातु प्रथमः सन्निपुभिर्वृषा यो वृत्रहा गूणे		८
वि नो देवासो अदुहो ऽच्छिद्रं शर्म यच्छत ।		
न यद् दुराद् वसवो नृ चिदन्तितो वरूथमावृधर्षति		९
अस्ति हि वः सजात्यं रिशादसो देवासो अस्त्याप्यम् ।		
प्र णः पूर्वस्मै सुविताय वोचत मक्षू मुक्ताय नव्यसे		१० [३२]
इदा हि व उपस्तुतिमिदा वामस्य मक्तये ।		
उर्प वो विश्ववेदसो नमस्युराँ असूक्ष्यन्यामिव		११
उदु प्य वः सविता सुप्रणीतयो ऽस्थावृध्वो वरेण्यः ।		
नि द्विपावृश्चतुष्पादो अर्थिनो ऽविभन् पतयिष्णवः		१२
वेवदेधं वोऽवसे वेवदेवमभिष्टये ।		
वेवदेधं हुवेम वाजसातये गृणन्तो वेव्या धिया		१३
वेवासो हि प्मा मनवे समन्यवो विश्वे साकं सरातयः ।		
ते नो अद्य ते अपरं तुचे तु नो भवन्तु वरिवोविदः		१४
प्र वः शंसाम्यद्गुहः संस्थ उपस्तुतीनाम् ।		
न तं धूर्तिर्वरुण मित्र मर्यं यो वो धामभ्योऽविधत्		१५
प्र स क्षयं तिरते वि महीरिषो यो वो वराण दाशति ।		
प्र प्रजामिर्जायते धर्मणस्पयं रिष्टः सर्व एधते		१६ [३३] (६७१)

कृतं स विन्दते युधः सुगेभिर्यान्यध्वनः ।

अर्यमा मित्रो वरुणः सरातयो यं त्रायन्ते सजोषंसः १७

अञ्जे चिदस्मै कृणुथा न्यञ्जनं दुर्गे चिदा सुसरणम् ।

एषा चिदस्मादुशानिः परो नु सास्त्रेधन्ती वि नश्यतु १८

यद्वद्य सूर्य उद्यति प्रियक्षत्राः कृतं दूध ।

यन्निष्ठुचिं प्रभुधिं विश्ववेदसो यद् वा मध्यर्धदिने विवः १९

यद् वामिपित्वे असुरा कृतं यते ह्यर्धैर्म वि वृणुषं ।

वयं तद् वो वसवो विश्ववेदसु उप स्थेयाम मध्य आ २०

यद्वद्य सूर उदितं यन्मध्यर्धदिनं आतुचि ।

वामं धन्व मनव विश्ववेदसो जुह्वानाय प्रचेतसे २१

वयं तद् यः सम्राज आ वृणीमहे पुत्रो न बहुपाथ्यम् ।

अग्र्याम् तदादित्या जुह्वतो हविर्यन वस्योऽनशामहे २२ [३४] (६७७)

(६८)

१ मनुर्ववस्वतः । विश्वे देवाः । गायत्री, ४ पुरडाष्णिक् ।

ये त्रिंशति त्रयस्परं देवासो बर्हिगसदन् । विदम्रह द्वितासनन् १

वरुणो मित्रो अर्यमा स्मद्रातिपाचो अग्रयः । पत्नीवन्तो वर्षद्रुताः २

ते नो गोपा अपाच्यास्त उवृक्त इथा न्यक् । पुरस्तात् सर्वथा विशा ३

यथा वशन्ति देवास्तथेदमन तर्देषां नकिरा मिनत् । अरावा चन मर्त्यः ४

सप्तानां सप्त क्रष्टयः सप्त द्युमन्येषाम् । सप्तो अधि श्रियो धिरे ५ [३५] (६८१)

(९९)

१० मनुर्ववस्वतः, कश्यपो या मारीचः । विश्वे देवाः । द्विपदा विराट् ।

बभ्रुर्को विपुणः सूनरो युवाऽर्यङ्गं हिरण्ययम् १

यानिमैक आ संसादु द्योतनो ऽन्तर्द्वेषु मेधिरः ॥१॥ २

वागीमेको बिभर्ति हस्त आयसीमन्तर्द्वेषु निधुविः ३

वज्रमेको बिभर्ति हस्त आर्हितं तेन वृत्राणि जिघ्रते ॥२॥ ४

तिग्ममेको बिभर्ति हस्त आपुधं शुचिकृद्यो जलाषमेपजः ५

(६८७)

पथ एकः पीपाय तस्करा यथौ एष वेद निधीनाम	॥३॥	६
त्रीण्येक उरुगायो वि चक्रमे यत्र देवासो मदन्ति		७
विभिर्द्वा चरत एकया सह प्रवासेव वसतः	॥४॥	८
सदा द्वा चक्राते उपमा त्रिवि सन्नाजा सर्पिर्गसुती		९
अर्चन्त एके महि सामं मन्वत तेन सूर्यमरोचयन्	॥५॥	१० [३६] (६९२)

(३०)

४ मनुर्वैवस्वतः । विश्वे देवाः । १ गायत्री, २ पुरउष्णिक्, ३ बृहती, ४ अनुष्टुप् ।

नहि वो अस्म्यमेको देवांसो न कुमारकः । विश्वे सतोमहान्त इन् १
इति स्नुतासो असथा रिशादसो ये स्थ त्रयश्च त्रिंशच्च । मनोर्विवा यज्ञियामः २
ते नञ्चाध्वं तेऽवत त उ नो अधि वोचत ।
मा नः पथः पित्र्यान्मानवावधि दूरं नैष्ट परावतः ३
ये देवास इह स्थन् विश्वे वैश्वानरा उत ।
अस्मभ्यं शर्म सप्रथो गवेऽश्वाय यच्छत ४ [३७] (६९६)

(३१)

[पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० ३१-४२]

१८ मनुर्वैवस्वतः । १-४ यज्ञः यज्ञमानश्च, ५-९ वंपती, १०-१८ वंपत्याशिराः ।

गायत्री, ९, १४ अनुष्टुप्, १० पादनिबृत्, १५, १८ पङ्क्तिः ।

यो यजाति यजात इत् सुनर्वच्च पचाति च । ब्रह्मदिन्द्रस्य चाकनत १
पुरोळाङ्गो यो अस्मै सोमं ररत आशिरम् । पादितं तं शक्रो अंहसः २
तस्य द्युमौ असव रथो देवजुतः स शशवत् । विश्वा वन्वन्नमित्रिया ३
अस्य प्रजावती गृहे ऽसश्नन्ती विवेविवे । इळा धेनुमतीं दुहे ४
या वंपती समनसा सुजुत आ च धावतः । देवासो नित्ययाशिरा ५ [३८]

मतिं प्राडाव्यौ इतः सम्यञ्चा बर्हिरीशते । न ता वाजेषु वायतः ६
न देवानामपि हुतः सुमतिं न जुगुक्षतः । भवो बृहद् विवासतः ७
पुत्रिणा ता कुमारिणा विश्वमायुर्व्यभुतः । उभा हिरण्यपेशसा ८
धीतिर्होत्रा कुतद्रसू वशास्यन्तामृताय कम् । समूर्धो रोमशं हतो देवेषु कृणुतो दुवः ९
आ शर्म पथतानां वृणीमहे नदीनाम् । आ विष्णोः सचामुवः १० [३९]

पेतुं पुषा रयिर्भगः स्वस्ति सर्वधातमः । उरुरध्वा स्वस्तये ११ (७०७)

अरमातिरनर्वणो विश्वो देवस्य मनसा । अविद्यानांमनेह इत	१२
यथा नो मित्रो अयमा वरुणः सन्ति गोपाः । सुगा क्रतुस्य पन्थाः	१३
अग्निं वः पृथ्यं गिरा देवमिच्छे वसूनाम् ।	
सपर्यन्तः पुरुप्रियं मित्रं न क्षेत्रसाधसम्	१४
मक्षु देववर्तो रथः शूरो वा पुंसु कामुं चित ।	
देवानां य इन्मनो यजमान इयक्षत्यभीदयज्वना भुवत	१५
न यजमान रिप्यासि न सुन्वान न देवयो ।	
देवानां य इन्मनो यजमान इयक्षत्यभीदयज्वना भुवत	१६
नकिप्सं कर्मणा नञ्च प्र योषन्न योषति ।	
देवानां य इन्मनो यजमान इयक्षत्यभीदयज्वना भुवत	१७
अमदन्नं सुवीर्यं मृतं त्यक्त्वाश्वदय्यम् ।	
देवानां य इन्मनो यजमान इयक्षत्यभीदयज्वना भुवत	१८ [४०] (७२४)

— ४९८ —

[नृतीयोऽध्यायः ॥३॥ ५० १-४९]

(३२)

३० मेधातपिः काण्डः । इन्द्रः । गायत्री ।

प्र कृतान्वृजीपिणः कण्वा इन्द्रस्य गार्थथा । मक्षु सोमस्य वाचत	१
यः सृचिन्दुमनर्कानि पिपुं वासमेहीशुवम् । वधीदुग्रो रिणक्षपः	२
न्यबुदस्य विष्टपं वर्ष्माणं ब्रहतस्तिर । कृष तदिन्द्र पौंस्यम्	३
प्रति श्रुताय वो धूषत तूणांशं न गिररधि । हुवं सुशिप्रमृतये	४
स गोरम्वस्य वि ब्रजं मन्वानः सोम्येभ्यः । पुरं न शूर दधसि	५ [१]
यदि मे रारणः सुत उक्थ वा दधंस चर्नः । आरादुपं भुधा गहि	६
वयं घां ते अपि प्मसि स्तोतार इन्द्र गिवणः । त्वं नो जिन्व साम्रपाः	७
उत नः पितुमा भरं संरराणो अविक्षितम् । मधवन् भूरिं ते वसुं	८
उत नो गोमंतस्कृधि हिरण्यवतो अश्विनः । इळाभिः सं रभेमहि	९
बृषदुक्थं हवामहे सुप्रकरन्नमृतये । साधुं कुण्वन्तमवसे	१० [२]
यः संस्थे चिच्छतक्रतु—राक्षीं कृणोति वृत्रहा । जरितृभ्यः पुरुवसुः	११
स नः शकश्चिदा शकृद् दानवौ अन्तराभरः । इन्द्रो विश्वामिच्छतिभिः	१२
यो रायो देवनिर्महान् तमुपाः सुन्वतः सखा । तमिन्द्रमभि गायत	१३ (७५७)

आयन्तारं महिं स्थिरं पृतनासु श्रवोजितम् ।	भूरंरीशानमोजसा	१४
नकिरस्य शचीनां नियन्ता सूनृतानाम् ।	नकिर्वक्ता न वृद्धिर्नि	१५ [३]
न नूनं ब्रह्माणामृणं प्राशूनामस्ति सुन्वताम् ।	न सोमो अप्रता पपे	१६
पन्य इवुपं गायत पन्य उक्थानि शंसत ।	ब्रह्मा कृणोत पन्य इत	१७
पन्य आ दीर्घरच्छता सहस्रां वाज्यवृतः ।	इन्द्रो या यज्वनो वृधः	१८
विषू चरं स्वधा अनुं कृष्टीनामन्वाहुवः ।	इन्द्र पिबं सुतानाम्	१९
पिब स्वधेनवानामृत यस्तुष्टये सचा ।	उतायमिन्द्र यस्तव	२० [४]

अतीहि मन्युषाविणं सुषुवासंमुपारणे ।	इमं रातं सुतं पिब	२१
इहि तिष्ठः परावत इहि पञ्च जनां अति ।	धेना इन्द्रावचाकेशत	२२
सूर्यो रश्मि यथा सुजा ऽऽ त्वा यच्छन्तु मे गिरः ।	निघ्नमापां न सध्यक्	२३
अध्वर्यवा तु हि पित्र्य सोमं वीरायं शिप्रिण ।	भयं सुतस्य पीतये	२४
य उद्गः फलिगं भिन-रयक् सिन्धूरवासृजत ।	यो गोषु पक्कं धारयत	२५ [५]

अहन् वृत्रसूचीषम औणवाभमहीशुवम ।	हिमेनाविध्यदबुद्धम्	२६
प्र व उग्राय निष्टुरे ऽषाळहाय प्रसक्षिणं ।	वेवन्तं ब्रह्म गायत	२७
यो विश्वान्शुभि वृता सोमस्य मत्रे अन्धसः ।	इन्द्रो वेवेषु चेतति	२८
इह त्या संधुमाद्या हरी हिरण्यकेश्या ।	वोळहामभि प्रयां हितम्	२९
अर्वाञ्चं त्वा पुरुष्टुत मियमंधस्तुता हरी ।	सोमपेयाय वक्षतः	३० [६] (७४४)

(३३)

१९ मेध्यातिथिः काण्वः । इन्द्रः । वृद्धतां, १६-१८ गायत्री, १९ अनुष्टुप् ।

वयं घं त्वा सुतार्वन्त आपो न वृक्तबर्हिषः ।	
पवित्रस्य प्रस्रवणेषु वृत्रहन् परिं स्तोतारं आसते ।	१
स्वरन्ति त्वा सुते नरो वसो निरेक उक्थिनः ।	
कदा सुतं तृषाण ओक्क आ गम इन्द्र स्वव्दीव वंसंगः ।	२
कण्वेभिर्धृष्णवा धुषद् वाजं वार्षि सहस्रिणाम् ।	
पिशङ्गं मघवन् विचवणे मक्षू गोमन्तमीमहे ।	३
पाहि गायान्धसो मद्र इन्द्राय मेध्यातिथे ।	
यः संमिश्रलो हयोर्यः सुते सचा वृद्धी रथो हिरण्ययः ।	४ (७४८)

यः सुषव्यः सुदक्षिण इनो यः सुकतुर्गुणे ।
य अकिरः सहस्रा यः शतामघ इन्द्रो यः पूर्वमिदिरितः ५ [७]

यो धृषितो योऽवृतो यो अस्ति शमभ्रुषु श्रितः ।
विभूतद्युम्नश्चयवनः पुरुष्टुतः कत्वा गौरिव शाकिनः ६
क ई वेद सुते सत्वा पिबन्तं कद् वयो दधे ।
अयं यः पुरो विमिनर्योजसा मन्वानः शिभ्यन्धसः ७
ज्ञाना मृगो न वारुणः पुरुश्चा चरथं दधे ।
नकिङ्क्षा नि यमदा सुते गर्भो महौश्वर्योजसा ८
य उग्रः सन्ननिष्ठृतः स्थिरो रणाय संस्कृतः ।
यदि स्तोतुर्मघवा शृणवद्भवं नेन्द्रो योषत्या गमत् ९
सत्यमित्था वृषेदसि वृषजूतिर्नोऽवृतः
वृषा ह्युय शृणिवेषे परावति वृषो अर्वावति श्रुतः १० [८]

वृषणस्तं अभीशवा वृषा कशा हिरण्ययी ।
वृषा रथो मघवन् वृषणा हरी वृषा त्वं शतक्रतो ११
वृषा सोता सुतोतु ते वृषंभूमीपिज्ञा भर ।
वृषा दधन्वे वृषणं नदीप्वा तुभ्यं स्थातर्हरीणाम् १२
एन्द्रं याहि पीतये मधु शविष्ठ सोम्यम् ।
नायमच्छा मघवा शृणवद् गिरो ब्रह्मोक्था च सुकतुः १३
वहन्तु त्वा रथेष्ठा मा हरयो रथयुजः
तिरश्चिद्वर्यं सर्वनानि वृत्रहन्नन्येषां या शतक्रतो १४
अस्माकमद्यान्तमं स्तोमं धिष्व महामह ।
अस्माकं ते सर्वना सन्तु शंतमा मदाय द्युक्ष सोमपाः १५ [९]

नहि एस्तव नो मम शास्त्रे अन्यस्य रण्यति । यो अस्मान् वीर आनयत् १६
इन्द्रश्चिद् घा तदब्रवीत् क्षिया अंशार्यं मनः । उतो अब्रु कतुं रथम् १७
सर्तो चिद् घा मवृच्यता मिथुना वहतो रथम् । एवेद् भूवृष्ण उत्तरा १८
अधः पश्यस्व मोपरि संतरा पावकी हर ।
मा ते कशप्लुकौ हंशान् त्वही हि ब्रह्मा बभूविथ १९ [१०] (७६३)

(३४)

(१८) १ १५ नीपानिधिः काण्वः, १६-१८ सहस्रं वसुतोषिषोऽङ्गिरसः । इन्द्रः ।
अनुष्टुप्, १६-१८ गायत्री ।

एन्द्रं याहि हरिभि—रुप कण्वस्य सुच्युतिम् ।	
विषो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो	१
आ त्वा गावा वदङ्गिह सोमी घोषेण यच्छनु ।	
विषो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो	२
अत्रा वि नेमिरेषा—मुरां न धृनुते वृकः ।	
विषो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो	३
आ त्वा कण्वा इहावसे हवन्ते वाजसातये ।	
विषो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो	४
दधामि ते सुतानां वृष्णे न पूर्वपाच्यम् ।	
विषो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो	५ [११]
स्मत्पुंरधिर्न आ गंहि विश्वतोधीर्न ऊतये ।	
विषो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो	६
आ नो याहि महेमते सहस्रोते शतामघ ।	
विषो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो	७
आ त्वा होता मनुर्हितो देव्या वक्षदीड्यः ।	
विषो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो	८
आ त्वा मवृच्युता हरी इयेनं पक्षेव वक्षतः ।	
विषो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो	९
आ बाह्यर्य आ परि स्वाहा सोमस्य पीतये ।	
विषो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो	१० [१२]
आ नो याह्यपथु—त्युक्थेषु रणया इह ।	
विषो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो	११
सकृपेरा सु नो गहि संमृतेः संमृताम्बः ।	
विषो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो	१२ (७७५)

आ याहि पर्वतेभ्यः समुद्रस्याधि विष्टपः ।	
विबो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो	१३
आ नो गव्यान्यश्व्या सहस्रा शूर ददंहि ।	
विबो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो	१४
आ नः सहस्रशो भ्रातॄणामि शतानि च ।	
विबो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो	१५
आ यदिन्द्रश्च ददंहि सहस्रं वसुराचिषः । आजिष्ठमश्व्यं पशुम्	१६
य क्रञ्चा वारतरङ्गसो ऽरुणसो रघुप्यदः । भ्राजन्ते सूर्या इव	१७
पारावतस्य रातिषु द्रवञ्चक्रेष्वाशुषु । तिष्ठन् वनस्य मध्य आ	१८ [१३] (७८१)

(३५)

१४ इयावाश्च आत्रेयः । अश्विनो । उपरिष्ठाज्ज्योतिः (त्रिष्टुप्), २२, २४ परकृतिः, २३ महाभूतती ।

अग्निनेद्रेण वरुणेन विष्णुना ऽऽवृत्त्यै रुद्रेर्वसुभिः सचाभुवा ।	
सजोषसा उपसा सूर्येण च सोमं पिबतमश्विना	१
विश्वाभिर्भिर्भुवनेन वाजिना विवा पृथिव्याद्भिभिः सचाभुवा ।	
सजोषसा उपसा सूर्येण च सोमं पिबतमश्विना	२
विश्वेर्वैष्ण्विभिरैकादशैरिहा ऽद्भिर्मरुद्भिर्भृगुभिः सचाभुवा ।	
सजोषसा उपसा सूर्येण च सोमं पिबतमश्विना	३
जुषेथां यज्ञं बोधतं हवस्य मे विश्वेह देवो सवनाव गच्छतम् ।	
सजोषसा उपसा सूर्येण च यं नो वोळ्हमश्विना	४
स्तामं जुषेथां युवशेव कन्यनां विश्वेह देवो सवनाव गच्छतम् ।	
सजोषसा उपसा सूर्येण च यं नो वोळ्हमश्विना	५
गिरो जुषेथामध्वरं जुषेथां विश्वेह देवो सवनाव गच्छतम् ।	
सजोषसा उपसा सूर्येण च यं नो वोळ्हमश्विना	६ [१४]

हारिद्वेव पतथो वनेदुप सोमं सुतं महिषेवाव गच्छथः ।	
सजोषसा उपसा सूर्येण च त्रिवर्तियां तमश्विना	७
हंसाविं पतथो अध्वगाविं सोमं सुतं महिषेवाव गच्छथः ।	
सजोषसा उपसा सूर्येण च त्रिवर्तियां तमश्विना	८ (७८१)

- इधेनाविव पतथो हव्यदातये सोमं सुतं महिषेवाव गच्छथः ।
 सजोषसा उषसा सूर्येण च त्रिवर्तिर्यातमश्विना १
- पिबतं च तृष्णुतं चा च गच्छतं प्रजां च धत्तं द्रविणं च धत्तम् ।
 सजोषसा उषसा सूर्येण चो—जै नो धत्तमश्विना १०
- जयतं च प्र स्तुतं च प चावतं प्रजां च धत्तं द्रविणं च धत्तम् ।
 सजोषसा उषसा सूर्येण चो—जै नो धत्तमश्विना ११
- हतं च शत्रून् यततं च मित्रिणः प्रजां च धत्तं द्रविणं च धत्तम् ।
 सजोषसा उषसा सूर्येण चो—जै नो धत्तमश्विना १२ [१५]
- मित्रावरुणवन्ता उत धर्मवन्ता मरुत्वन्ता जरितुर्गच्छथो हवम् ।
 सजोषसा उषसा सूर्येण चा—ऽऽदित्यैर्यातमश्विना १३
- अद्विजस्वन्ता उत विष्णुवन्ता मरुत्वन्ता जरितुर्गच्छथो हवम् ।
 सजोषसा उषसा सूर्येण चा—ऽऽदित्यैर्यातमश्विना १४
- ऋभुमन्ता वृषणा वाजवन्ता मरुत्वन्ता जरितुर्गच्छथो हवम् ।
 सजोषसा उषसा सूर्येण चा—ऽऽदित्यैर्यातमश्विना १५
- ऋजं जिन्वतमुत जिन्वतं धियो हतं रक्षांसि सेधत्तममीवाः ।
 सजोषसा उषसा सूर्येण च सोमं सुन्वतो अश्विना १६
- क्षत्रं जिन्वतमुत जिन्वतं नृषु हतं रक्षांसि सेधत्तममीवाः ।
 सजोषसा उषसा सूर्येण च सोमं सुन्वतो अश्विना १७
- धेनुर्जिन्वतमुत जिन्वतं विशो हतं रक्षांसि सेधत्तममीवाः
 सजोषसा उषसा सूर्येण च सोमं सुन्वतो अश्विन्य १८ [१६]
- अत्रेरिव शृणुतं पूर्वस्मृतिं इयावाश्वस्य सुन्वतो मदच्युता ।
 सजोषसा उषसा सूर्येण चा—ऽश्विना तिरोअङ्गद्यम् १९
- सर्गो इव सृजतं सृष्टुतीरुप इयावाश्वस्य सुन्वतो मदच्युता ।
 सजोषसा उषसा सूर्येण चा—ऽश्विना तिरोअङ्गद्यम् २०
- रश्मीरिव यच्छतमध्वरो उष इयावाश्वस्य सुन्वतो मदच्युता ।
 सजोषसा उषसा सूर्येण चा—ऽश्विना तिरोअङ्गद्यम् २१
- अवाग् रथं नि यच्छतं पिबतं सोम्यं मधु ।
 आ यातमश्विना गतं मवस्युषीमहं हृषे धत्तं रत्नानि व्राक्षये २२ (८०३)

नमोवाके प्रस्थिते अध्वरं नरा विवर्क्षणस्य पीतर्ये ।

आ यांतमश्विना गंत—मवस्युर्वामहं हुवे धृतं रत्नानि वाशुधे २३

स्वाहाकृतस्य तृष्पतं सुतस्य देवावन्धसः ।

आ यांतमश्विना गंत—मवस्युर्वामहं हुवे धृतं रत्नानि वाशुधे २४ [१७] (८०५)

(३६)

७ इयावाश्च आजेयः । इन्द्रः । शर्करा, ७ महापङ्क्तिः ।

अवितासि सुन्वता वृकतर्हिपः पिबा सोमं मदाय कं शंतकतो ।

यं ते भागमधारयन् विश्वाः सेहानः पृतना उरु जयः समप्सुजि—न्मरुत्वौ इन्द्र सत्पते १

प्राव स्तोतारं मधव—ज्व त्वां पिबा सोमं मदाय कं शंतकतो ।

यं ते भागमधारयन् विश्वाः सेहानः पृतना उरु जयः समप्सुजि—न्मरुत्वौ इन्द्र सत्पते २

ऊर्जा देवां अवस्यो—जसा त्वां पिबा सोमं मदाय कं शंतकतो ।

यं ते भागमधारयन् विश्वाः सेहानः पृतना उरु जयः समप्सुजि—न्मरुत्वौ इन्द्र सत्पते ३

जनिता द्विवो जनिता पृथिव्याः पिबा सोमं मदाय कं शंतकतो ।

यं ते भागमधारयन् विश्वाः सेहानः पृतना उरु जयः समप्सुजि—न्मरुत्वौ इन्द्र सत्पते ४

जनिताश्वानां जनिता गवामसि पिबा सोमं मदाय कं शंतकतो ।

यं ते भागमधारयन् विश्वाः सेहानः पृतना उरु जयः समप्सुजि—न्मरुत्वौ इन्द्र सत्पते ५

अर्त्रीणां स्तोममद्विवो महस्कृधि पिबा सोमं मदाय कं शंतकतो ।

यं ते भागमधारयन् विश्वाः सेहानः पृतना उरु जयः समप्सुजि—न्मरुत्वौ इन्द्र सत्पते ६

इयावाश्चस्य सुन्वत—स्तस्थां शृणु यथाशृणो—रद्वेः कर्माणि कृण्वतः ।

प्र त्रसदस्युमाविथ त्वमेक इन्द्राणां इन्द्र ब्रह्माणि वर्धयन् ७ [१८] (८११)

(३७)

७ इयावाश्च आजेयः । इन्द्रः । महापङ्क्तिः, १ अतिजगती ।

प्रदं ब्रह्म वृत्रतुर्येष्वविथ प्र सुन्वतः शचीपत इन्द्र विश्वामिकृतिभिः ।

माध्यंदिनस्य सर्वनस्य वृत्रह—जनेद्य पिबा सोमस्य वज्रिवः १

सेहान उद्य पृतना अभि वृहः शचीपत इन्द्र विश्वामिकृतिभिः ।

माध्यंदिनस्य सर्वनस्य वृत्रहजनेद्य पिबा सोमस्य वज्रिवः २ (८१४)

एकुराळस्य युर्वनस्य राजसि शशीपत इन्द्र विश्वामित्रुतिमिः ।	
माध्वैदिनस्य सर्वनस्य वृत्रहहनेष्ट पिबा सोमस्य वज्रिवः	३
स्तथावांना यवयसि त्वमेक इच्छुचीपत इन्द्र विश्वामित्रुतिमिः ।	
माध्वैदिनस्य सर्वनस्य वृत्रहहनेष्ट पिबा सोमस्य वज्रिवः	४
क्षेमस्व च प्रबुजश्च त्वमीशिषे शशीपत इन्द्र विश्वामित्रुतिमिः ।	
माध्वैदिनस्य सर्वनस्य वृत्रहहनेष्ट पिबा सोमस्य वज्रिवः	५
क्षत्रार्थ त्वमवसि न त्वमाविथ शशीपत इन्द्र विश्वामित्रुतिमिः ।	
माध्वैदिनस्य सर्वनस्य वृत्रहहनेष्ट पिबा सोमस्य वज्रिवः	६
इयावाश्चस्य रेमत स्तथा शृणु यथाशृणो रत्रेः कर्माणि कृण्वतः ।	
प्र असदस्युमाविथ त्वमेक इक्षुपाह्य इन्द्र क्षत्राणि वर्धयन्	७ [१९] (८१९)

(३८)

१० इयावाश्च आत्रेयः । इन्द्राग्नी । गायत्री ।

यज्ञस्य हि स्थ ऋत्विजा सस्नी वाजेषु कर्मसु । इन्द्राग्नी तस्य बोधतम्	१
तोशासां रथयावांना वृत्रहणापराजिता । इन्द्राग्नी तस्य बोधतम्	२
इदं वां मविरं मध्व-धुक्षत्रादिभिर्नरः । इन्द्राग्नी तस्य बोधतम्	३
जुषेथां यज्ञमिष्टये सुतं सोमं सधस्तुती । इन्द्राग्नी आ गतं नरा	४
इमा जुषेथां सर्वना येमिहृग्यान्यूहयुः । इन्द्राग्नी आ गतं नरा	५
इमां गांयत्रवर्तेनि जुषेथां सुष्टुतिं मम । इन्द्राग्नी आ गतं नरा	६ [२०]
प्रातर्याचमिरा गतं जुषेमिर्जैन्पावसु । इन्द्राग्नी सोमपीतये	७
इयावाश्चस्य सुन्वतो ऽत्रीणां शृणुतं हवम । इन्द्राग्नी सोमपीतये	८
एवा बामह्व ऊतये यथाहुवन्त मेधिराः । इन्द्राग्नी सोमपीतये	९
आहं सरस्वतीवतो-रिन्द्राग्न्योरवो कृणे । याभ्यां गांयत्रमुच्यते	१० [२१] (८१९)

(१९)

१० नाभाकः काण्वः । अग्निः । महापक्किः ।

अग्निमस्तोषुग्मिष-मग्निमीळा यज्ञध्वे ।

अग्निर्वैषो अंनक्तु न उमे हि विदधे कवि-रन्तश्चरति कृत्यं । नर्मन्तामन्त्रके समे ? (८१०)

न्यग्ने नव्यसा वचस्तनूषु शंसमेषाम् ।

न्यराती ररावणां विश्वा अर्यो अराती रितो युच्छन्त्वामुरो नभन्तामन्यके संमे २

अग्ने मन्मानि तुभ्यं कं घृतं न जुह्व आसनि ।

स देवेषु प्र चिकिद्धि त्वं ह्यसि पूव्यः शिवो दूतो विवस्वतो नभन्तामन्यके संमे ३

नत्तदग्निर्वयो दधे यथायथा कृण्वति ।

ऊर्जाहतिर्वसनां शं च योश्च मयो दधे विश्वस्ये देवहृत्ये नभन्तामन्यके संमे ४

स चिकेत सहीयसा ऽग्निश्चित्रेण कर्मणा ।

स हाता शश्वतीनां दक्षिणाभिरभीवृत इनोति च प्रतीव्यं नभन्तामन्यके संमे ५ [२२]

अग्निजाता देवानां मग्निर्वैतु मतीनामपीचर्यम् ।

अग्निः स द्रविणोदा अग्निर्द्रावा व्यूण्ते स्वाहृतो नवीयसा नभन्तामन्यके संमे ६

अग्निर्देवेषु संबसुः स विश्वे यजियास्वा ।

स मुदा काव्या पुरु विश्वं भूमेव पुष्यति देवो देवेषु यजियो नभन्तामन्यके संमे ७

यो अग्निः सप्तमानुषः श्रितो विश्वेषु सिन्धुषु ।

तमागन्म त्रिपस्व्यं मन्धातुर्दस्युहन्तमग्निं यज्ञेषु पूव्यं नभन्तामन्यके संमे ८

अग्निस्त्रीणि त्रिधातु न्या क्षेति विदधा कविः ।

स त्रीरैकादृशौ इह यक्षश्च पिप्रयश्च नो विप्रो दूतः परिष्कृतो नभन्तामन्यके संमे ९

त्वं नो अग्न आयुषु त्वं देवेषु पूव्यं वस्व एकं हरज्यसि ।

त्वामार्षः पस्मृतः परि यन्ति स्वसंतवो नभन्तामन्यके संमे १० [२३] (८३९)

(४०)

१२ नामाकः काण्वः । इन्द्राग्नी । महापंक्तिः, ० शकरी, १२ त्रिष्टुप ।

इन्द्राग्नी धुवं सु नः सहन्ता दासथो रुधिम ।

येन ह्वहा समत्स्वा वीळु चित साहिषीमह्य शिर्वनेव वात इन्द्रमन्तामन्यके संमे १

नहि वां ववयामहे ऽथेन्द्रमिदं यजामहे शविष्ठं नृणां नरम् ।

स नः कदा चिद्वेता गमदा वाजसातये गमदा मेधसातये नभन्तामन्यके संमे २

ता हि मध्यं भराणां मिन्द्राग्नी अधिष्ठितः ।

ता उ कवित्वना कवी पुच्छ्यमाना सखीयते सं धीतमभ्रुतं नरा नभन्तामन्यके संमे ३

(८४१)

अभ्यर्चं नभाकृव दिन्द्वाग्नी यजसा गिरा ।

ययोर्विभ्वमिदं जगं विनं द्यौः पृथिवी मद्भुवः पृथं विभूतो वसु नभन्तामन्यके संमे ४

प्र ब्रह्माणि नभाकृव दिन्द्वाग्निभ्यामिरज्यत ।

या सप्तबुधमर्णवं जिह्वावारमपोर्णत इन्द्र ईशान ओजसा नभन्तामन्यके संमे ५

अपि वृश्च पुराणवद व्रततेरिव गुप्पितमोजो वासस्य दम्भय ।

वयं तदस्य संमृतं वस्विन्द्रेण वि भंजमहि नभन्तामन्यके संमे ६ [२४]

यदिन्द्वाग्नी जना इमे विह्वयन्ते तना गिरा ।

अस्माकेभिर्नृभिर्वयं सासह्याम पृतन्यतां वनुयाम वनुष्यतो नभन्तामन्यके संमे ७

या नु श्वेताववो विव उच्चरात उप द्युभिः ।

इन्द्राग्न्योरनु व्रत मुहाना यन्ति सिन्धवो यान त्सीं बन्धादमुञ्चतां नभन्तामन्यके संमे ८

पूर्वीष्ट इन्द्रोपमातयः पूर्वीरुत प्रशस्तयः सूनो हिन्वस्य हरिवः ।

वस्वो वीरस्यापृचो या नु साधन्त नो धियो नभन्तामन्यके संमे ९

तं शिशीता मुवृक्षितभिस्त्वेपं सत्वानमुग्नियम ।

उतो नु चिद य ओजसा शुष्णास्याण्डानि भेदति जेषन् स्वर्वतीरपो नभन्तामन्यके संमे १०

तं शिशीता स्वध्वरं सत्यं सत्वानमुग्नियम ।

उतो नु चिद य ओहत आण्डा शुष्णस्य मेव न्यजेः स्वर्वतीरपो नभन्तामन्यके संमे ११

एवंद्वाग्निभ्यां पितृवन्नवीयो मन्धातृवदङ्गिरस्वदवाचि ।

त्रिधानुना शर्मणा पातमस्मान वयं स्याम पतयो रयीणाम् १२ [२५] (८५१)

(४१)

१० नामाकः काण्वः । यरुणः । प्रहापकृत्तिः ।

अस्मा ऊ पु प्रभूतये वरुणाय मरुन्धो ऽर्षी विदुष्टरेभ्यः ।

यो धीता मानुषाणां पश्वो गा इव रक्षति नभन्तामन्यके संमे १

तमू पु सम्रना गिरा पितृणां च मन्मभिः ।

नभाकस्य प्रशस्तिभिर्धैः सिन्धूनामुपोदये सप्तस्वसा स मध्यसो नभन्तामन्यके संमे २

स क्षपः परि वस्वजे न्युर्ध्वो मायया दधु स विश्वं परि दर्शति ।

तरय वेनीरनु व्रत मुषन्तिस्वो अवर्धयन् नभन्तामन्यके संमे ३ (८५४)

यः ककुभौ निधारयः पृथिव्यामधि दर्शतः ।

स मातां पूर्य पृथं तद् वरुणस्य सप्त्यं स हि गोपा इवेर्यो नर्मन्तामन्यके समे ४

यो धृतां भुवनानां य उवाणामपीच्याष्ट वेदु नामानि गुह्या ।

स कविः काव्या पुरु रूपं द्यौरिव पुष्यति नर्मन्तामन्यके समे ५ [२६]

यस्मिन् विश्वानि काव्यां चक्रे नाभिरेव भिता ।

जितं जूती संपर्यत ब्रजे गावो न संयुजे युजे अश्वो अयुक्षत नर्मन्तामन्यके समे ६

य आस्वत्के आशये विश्वां ज्ञातान्येषाम् ।

परि धामानि मर्मुडाद् वरुणस्य पुरो गये विश्वे देवा अनु ब्रतं नर्मन्तामन्यके समे ७

स संमुद्रो अपीच्यस्तुरो द्यामिव रोहति नि यदासु यजुर्वधे ।

स माया अर्चिना पदाऽस्तृणाज्ञाकमारुहन्नर्मन्तामन्यके समे ८

यस्य श्वेता विचक्षणा तिस्रो भूमिरधिष्ठितः ।

त्रिरुत्तराणि प्रपतुर्वरुणस्य ध्रुवं सवुः स सप्तानामिर्गज्यति नर्मन्तामन्यके समे ९

यः श्वेतां अधिनिर्णिजश्चक्रे कृष्णां अनु ब्रता ।

स धाम पूर्य मम यः स्कम्भेन वि रोदसी अजो न द्यामधारयन्नर्मन्तामन्यके समे १०

[२७] (८६१)

(४१)

६ नामाकः काव्यः, अर्चनाना आश्रयो वा । १-३ वरुणः, ४-६ अभिनी । १ ३ त्रिष्टुप्, ४-६ अनुष्टुप् ।

अस्तम्नाद् द्यामसुरो विश्ववेदुः अभिमीत वरिमाणं पृथिव्याः ।

जासीकुद् विश्वा भुवनानि सत्राद् विश्वे तानि वरुणस्य ब्रतामि १

एवा वन्दस्व वरुणं बृहन्तं नमस्या धीरममृतस्य गोपाम् ।

स नः शर्म त्रिवर्क्यं वि यंसत् पातं नो द्यावापृथिवी उपस्थे २

इमां धियं शिर्क्षमाणस्य देव क्रतुं दक्षं वरुण सं शिशाधि ।

ययाति विश्वा दुरिता तरेम सुतर्माणमधि नावं रुहेम ३

आ वां ग्रावाणो अश्विना धीभिर्विषा अबुच्यधुः ।

नासत्या सोमपीतये नर्मन्तामन्यके समे ४

यथा वामत्रिरश्विना गीर्भिर्विषो अजोहवीत् ।

नासत्या सोमपीतये नर्मन्तामन्यके समे ५

(८६६)

एषा वामह ऊतये यथाहुवन्त मेधिराः ।
नासत्या सोमपीतये नमन्तामन्यके समे

६ [२८] (८६७)

(४३)

[षष्ठोऽनुवाकः ॥६॥ सू० ४३-४८]

३३ विरूप आङ्गिरसः । अग्निः । गायत्री ।

इमे विरूपस्य वेधसो ऽग्नेरस्तुतयज्वनः । गिरः स्तोमांस इरन्त १
अस्मै ते प्रतिहर्यते जातवद्वो विचरणे । अग्ने जनामि सुपुत्रिम २
आरोका इव वेदहं तिग्मा अग्ने तव त्वियः । वृद्धिर्वनानि वपसति ३
हरयो धूमकेतवो वार्तजूता उप द्यधि । यतन्ते वृथगग्रयः ४
एते ते वृथगग्रय इन्द्रासः समदक्षत । उपसामिव कृतवः ५ [२९]

कृष्णा रजोसि पत्सुतः प्रयाणं जातवेदसः । अग्निर्यद रोधति क्षमि ६
धासिं कृष्णान ओषधी बप्सवृग्निं वायति । पुनर्यन् तरुणीरापं ७
जिह्वामिरह नक्षम वृचिषां जञ्जणाभवन । अग्निर्यनेषु रोचते ८
अप्सवृग्निं सधिष्टव सौषधीरनु रुधयसे । गर्भे सञ्जायसे पुनः ९
उर्वग्रे तव तद घृता कूर्ची रोचत आहुतम् । निसानं जुहोः मुखं १० [३०]

उक्षाज्ञाय वृषाज्ञाय सामपृष्ठाय वेधसं । स्तोमविधेमाग्रये ११
उत त्वा नमसा वयं होतवरण्यक्रता । अग्ने समिद्धिरीमहे १२
उत त्वा भृगुवच्छुचि मनुष्ववग्र आहुत । अङ्गिरस्वद्धवामहे १३
त्वं ह्यग्ने अग्निना विप्रो विषेण सन् त्सता । सखा सख्या समिध्यसे १४
स त्वं विषाय द्वाशुषे रयिं देहि सहस्रिणम् । अग्ने वीरवतीमिर्यम् १५ [३१]

अग्ने भ्रातः सहस्कृत रोहिदश्च शुचिव्रत । इमं स्तोमं जुषस्व मे १६
उत त्वग्नि मम स्तुतो वाधाय प्रतिहर्यते । गोष्ठं गाव इवाशत १७
तुभ्यं ता अङ्गिरस्तम विश्वाः सुक्षितयः पृथक् । अग्ने कामाय येमिरे १८
अग्नि धीभिर्मनीषिणो मेधिरासो विपश्चितः । अघ्नसद्याय हिन्विरे १९
तं त्वामजेषु वाजिनं तन्वाना अग्ने अध्वरम् । वह्निं होतामीळते २० [३२]

पुरुत्रा हि सहङ्गसि विशो विश्वा अनु प्रभुः । समत्सु त्वा हवामहे २१
तमीळिष्व य आहुतो ऽग्निरिभ्राजते घृतेः । इमं नः शृणुवद्धवम् २२
तं त्वा वयं हवामहे शृण्वन्तं जातवेदसम् । अग्ने घ्नन्तमप द्विषः २३

(८९०)

विशां राजानमजुतमध्यक्षं धर्मणामिमम । अग्निमीळे स उ भवत् २४	
अग्निं विश्वायुवेपसं मर्यं न वाजिनं हितम । सप्तिं न वाजयामसि २५ [३३]	
घ्नन् मुध्राण्यप द्विषे दहनं रक्षांसि विश्वहा । अग्ने तिरमेन दीदिहि २६	
यं त्वा जनांस इन्धते मनुष्वदङ्गिरस्तम । अग्ने स बाधि मे वचः २७	
यदग्ने दिविजा अस्यप्सुजा वा सहस्कृत । तं त्वा गीर्भिर्हवामहे २८	
तुभ्यं येत ते जना इमे विश्वाः सुक्षितयः पृथक् । धासिं हिन्वन्त्यसत्वे २९	
ते घेदग्ने स्वाध्यां ऽहा विश्वा नूचक्षसः । तरन्तः स्याम दुर्गहा ३० [३४]	
अग्निं मन्द्रं पुरुप्रियं शीरं पावकशोचिषम् । हृदिर्मन्देभिरीमहे ३१	
स त्वमग्ने विभावसुः सृजन् त्सूर्यो न रुक्षिमभिः । शर्यन् तमांसि जिघ्रसे ३२	
तत ते सहस्य ईमहे दात्रं यन्नोपदस्यति । त्वदग्ने वार्यं वसु ३३ [३५] (९००)	

(४४)

३० विरूप आङ्गिरसः । अग्निः । गायत्री ।

समिधाग्निं दुवस्यत घृतैर्बोधयतातिथिम् । आस्मिन् हव्या जुहोतन १	
अग्ने स्तोमं जुपस्व मे वर्धस्वानेन मनमना । प्रतिं सूक्तानि हर्य नः २	
अग्निं दूतं पुरो दधे हव्यवाहमुपं द्रुवे । देवां आ सादयाविह ३	
उत ते बृहन्तो अर्चयः समिधानस्य दीदिवः । अग्ने शुक्रासं ईरते ४	
उप त्वा जुहोते मम घृताचीर्यन्तु हर्यत । अग्ने हव्या जुषस्व नः ५ [३६]	
मन्द्रं हातारमुत्विजं चित्रभानुं विभावसुम् । अग्निमीळे स उ भवत् ६	
प्रबं हातारमीड्यं जृष्टमग्निं कविकेतुम् । अध्वराणामभिप्रियम् ७	
जुषाणो अङ्गिरस्तमे मा हव्यान्यानुषक् । अग्ने यज्ञं नय क्रतुथा ८	
समिधान उ सन्त्य शुक्रशोच इहा वंह । चिकित्वान् वैष्यं जनम् ९	
विप्रं हातारमद्रुहं धूमकेतुं विभावसुम् । यज्ञानां केतुमीमहे १० [३७]	
अग्ने नि पाहि नस्त्वं प्रतिं पम देव रीपतः । मिन्धि द्वेषः सहस्कृत ११	
अग्निः प्रलेन मनमना शुम्भानस्तन्वं स्वाभ । कुर्विर्विप्रं वावृधे १२	
ऊर्जो नपात्मा हुंव ऽग्निं पावकशोचिषम् । अस्मिन् यज्ञे स्वध्वरे १३	
स नो मित्रमहस्त्वमग्ने शुक्रेण गोचिषा । देवैरा संस्ति बहिषि १४	
यो अग्निं तन्नो ई दमे देवं मर्तः सपर्यति । तस्मा इद दीवयस् वसु १५ [३८] (९१५)	

अग्निर्मूर्धा विवः ककुत पतिः पृथिव्या अयम् । अपां रेतोसि जिन्वति १६
 उर्वेष्टे शुचयस्तव शुक्रा भ्राजन्त ईरते । तव ज्योतीष्युचयः १७
 ईशिषि वार्यस्य हि वात्रस्याग्निं स्वर्पतिः । स्तोता स्यां तव शर्मणि १८
 त्वामग्ने मनीषिणं त्वां हिंस्वन्ति चिन्तिभिः । त्वां वर्धन्तु नो गिरः १९
 अदब्धस्य स्वधावतो दूतस्य रभतः सदा । अग्नेः सस्यं वृणीमहे २० [३९]

अग्निः शुचिर्वततमः शुचिर्विप्रः शुचिः कविः । शुचीं रोचत आहुतः २१
 उत त्वां धीतयो मम गिरां वर्धन्तु विश्वहा । अग्नें सस्यस्य बोधि नः २२
 यर्वेष्टे स्यामहं त्वं त्वं वा घा स्या अहम् । स्युष्टे सत्या इहाशिषः २३
 वसुवसुपतिर्हि क—मस्यग्ने विभावसुः । स्याम ते सुमतावपि २४
 अग्नें धृतवताय ते समुद्रायैव सिन्धवः । गिरां वाभ्रासं ईरते २५ [४०]

युवानं विश्वपतिं कविं विश्वाद् पुरुवेपसम् । अग्निं शुभामि मन्मभिः २६
 यज्ञानां रथ्ये वयं तिरमजम्भाय वीळवे । स्तोमैरिषेमाग्रये २७
 अयमग्ने त्वे अपि जरिता भूतु सन्त्य । तस्मै पावक मृळय २८
 धीरो ह्यस्यंशसद विप्रा न जार्गविः सदा । अग्नें दीदयसि द्यवि २९
 पुराग्नें दुरितेभ्यः पुरा मृधेभ्यः कवे । प्र ण आयुर्वसो तिर ३० [४१] (९३०)

(४५)

४१ त्रिशोकः काण्वः । इन्द्रः । १ अग्नीन्द्रो । गायत्री ।

आ घा ये अग्निमिन्धते स्तूणन्ति बर्हिर्गानुषक् । येषामिन्द्रो युवा सखा १
 बृहस्त्रिविध्म एषां भूरि शस्तं पृथुः स्वरुः । येषामिन्द्रो युवा सखा २
 अयुन्द्र इद् युधा वृत्तं शूर आर्जति सत्त्वभिः । येषामिन्द्रो युवा सखा ३
 आ बुन्दं वृत्रहा वदे जातः पृच्छद् वि मातरंम् । क उग्राः के हं शृण्वरे ४
 प्रति त्वा शवसी ववद गिरावप्सो न योधिषत् । यस्ते शत्रुत्वमाचके ५ [४२]

उत त्वं मधवच्छृणु यस्ते वष्टि ववाक्षि नत् । यद् वीळयासि वीळु तत् ६
 यव्राजिं यात्पाजिक्—दिन्द्रः स्वस्वयुरुप । रथीतमो रथीनाम् ७
 वि षु विश्वा अभियुजो वज्रिन् विष्वग्यथा बृह । भवां नः सुधवस्तमः ८
 अस्माकं सु रथं पुर इन्द्रः कृणोतु सातये । न यं धूर्वन्ति धूर्तयः ९
 वृज्याम ते परि द्विषो ऽरं ते शक्र व्रावने । गमेमेदिन्द्र गोमतेः १० [४३] (९४०)

अनिश्चिद् यन्तो अद्विबो ऽश्वान्तः शतग्निनः । शिक्षाणा अनेहसः ११
ऊर्ध्वा हि ते दिवेदिवे सहस्रा सुनृता शता । जरितृभ्यो विमहेते १२
विद्या हि त्वा धनंजय—मिन्द्रं हृच्छा चिदारुजम् । आदारिणं यथा गयम् १३
ककुहं चित् त्वा कवे मन्दन्तु धृष्टगबिन्दवः । आ त्वा एणिं यदीमहे १४
यस्ते रेवां अदाशुरिः प्रममर्थं मघत्तये । तस्य नो वेदू आ भर १५ [४४]
इम उ त्वा वि चक्षते सखाय इन्द्र सोमिनः । पुष्टावन्तो यथा पशुम् १६
उत त्वार्चधिरं वयं भुक्तेः सन्तमृतये । दूरादिह हवामहे १७
यच्छुभ्रया इमं हवं दुर्मर्षं चक्रिया उत । भवैरापिनो अन्तमः १८
यच्चिच्छि ते अपि व्यथि—जगन्वांसो अमन्महि । गोदा इदिन्द्र बोधि नः १९
आ त्वा रम्भं न जित्रयो ररम्भा शवसस्पते । उरुमसिं त्वा सधस्थ आ २० [४५]

स्तोत्रमिन्द्राय गायत पुरुनुम्पाय सत्वेन । नकिर्यं वृण्वते युधि २१
अमि त्वा वृषभा सुते सुतं सृजामि पीतये । तुम्पा व्यश्रुही मवम् २२
मा त्वा मूरा अविष्यवो मोपहस्वान् आ दंभन । मार्कीं बह्वद्विषो वनः २३
इह त्वा गोपरीणसा महे मन्दन्तु राधसे । सरो गौरो यथा पिब २४
या वृत्रहा परावति सना नवा च चुच्युवे । ता संसत्सु प्र वोचत २५ [४६]
अपिबत कद्रुवः सुत—मिन्द्रः सहस्रबाह्वे । अत्रादिदिष्टु पौंस्यम् २६
सत्यं तत तुर्वशे यदौ विदानो अह्मवाप्यम् । व्यानद्र तुर्वणे शमि २७
तरणिं वो जनानां त्रदं वाजस्य गोमतः । समानम् प्र शौंसिषम् २८
अमुक्षणं न वर्तव उक्थेषु तुष्टयावृधम् । इन्द्रं सोमे सचा सुते २९
यः कृन्तदिद वि यान्यं त्रिशोकाय गिरिं पुथुम् । गोम्यो गातु निरेतवे ३० [४७]

यद् दधिपे मनस्यसि मन्द्वानः प्रेदिर्यक्षसि । मा तत् करिन्द्र मूळ्य ३१
वृधं चिच्छि त्वावतः कृतं शृण्वे अधि क्षमि । जिगात्विन्द्र ते मनः ३२
तवेदु ताः सुकीर्तयो ऽसंभृत प्रशस्तयः । यदिन्द्र मूळयासि नः ३३
मा न एकस्मिन्नागसि मा द्वयोरुत त्रिषु । वधीमा शूर मूरिषु ३४
विमया हि त्वावत उग्रादभिप्रमङ्गिणः । वृस्मावृहवृतीषहः ३५ [४८]

मा सख्युः शूनमा विवे मा पुत्रस्य प्रभूवतो । आवृत्तं मृतु ते मनः ३६
को नु मर्या अमिथितः सखा सखायमब्रवीत् । जहा को अस्मदीयते ३७
एवारं वृषमा सुते ऽसिन्वन् मूयीवयः । श्वानीष त्रिषता चरन् ३८

आ त एता वसोयुजा हरीं गृभ्ण सुमर्द्धा । यदीं ब्रह्मभ्य इहयः	३९
मिन्धि विन्धा अप द्विषः परि बाधो जही मृधः । वसुं स्पाहं तदा भेर	४०
यहीलाभिन्दु यत् स्थिरे यत् पशानि पराभृतम् । वसुं स्पाहं तदा भेर	४१
यस्य ते विश्वमानुषो भेरवृत्तस्य वेदनि । वसुं स्पाहं तदा भेर	४२ [४९] ९७८

[अतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ व० १-५४]

(४६)

३३ वसोऽध्यायः । इन्द्रः ११-२४ कालीनः पृथुश्रवाः २५-२८, ३० वायुः । गायत्री, १ पादमिच्छुः
 ५ ककुप्, ७ बृहती, ८ मनुष्टुप्, ९ सतोबृहती, ११-१२ विपरीताक्षरः प्रगाथः (= बृहती, विपरीता),
 १३ द्विपदा जगती, १४ बृहती पिपीलिकमण्या, १५ ककुभ्यंकुशोद्यः २३ विराट्, १७ जगती,
 १८ उपरिष्टाद् बृहती, १९ बृहती, २० विषमपदा बृहती, २१, २२ पङ्क्तिः, २२ संस्कारपङ्क्तिः,
 २५-२८ प्रगाथः = (बृहती, सतोबृहती), ३० द्विपदा विराट्, ३१ उष्णिक्, ३० पङ्क्तिः ।

त्वावतः पुरुवसो वयमिन्द्र प्रणतः । स्मामिं म्थातर्हंर्याम	१
त्वा हि सन्त्यमद्विषो विषा वृतातर्हंमिषाम । विषा वृतातर्हं र्यामिषाम	२
आ यस्य ते महिमानं शतमूते शतक्रतो । गीभिर्गुणान्ति कारवः	३
सुनीथो घा स मर्त्यो यं मरुतो यमर्यमा । मित्रः पान्गदुहः	४
वधानो गोमदश्ववत सुवीर्यमावित्यजत एभते । सदा राया पुरुस्पृहा	५ [१]

तमिन्द्र दानमीमं शवसानमभीर्वस । इजान राय इमह	६
तस्मिन् हि सन्त्युतयो विश्वा अभीरवः सचा ।	
तमा वहन्तुं समयः पुरुवसुं मदाय हर्षयः मुनम्	७
यस्ते मवो वरेण्यो य इन्द्र वृत्रहन्तमः ।	
य आवृविः स्वर्जृभिः—यः पृतनासु दुष्टरः	८
यो दुष्टरो विश्ववार भवाय्यो वाजेष्वस्ति तरुता ।	
स नः शविष्ट सवना वसो गहि गुमेम गोमति व्रजे	९
गव्यो बु णो यथा पुरा ऽश्वयोत रथया । वरिवस्य मंहामह	१० [२]

नहि ते शूर राधसो ऽन्तं विन्वामि सत्रा ।	
वृशस्या नो मववधू विद्विषो धियो वाजैभिराविध	११
य क्रुष्वः भावयन्तस्त्रा विदेवत स वैवृ जनिमा पुरुष्टुतः ।	
तं विश्वे मानुषा युगे—न्द् हवन्ते तविषं यतसुचः	१२
स नो वाजेष्वविना पुरुवसुः पुरःस्थाता । मघवा वृत्रहा मुवत	१३ (९८३)

अभि वो वीरमन्धसो मधेषु गाय गिरा महा विचेतंसम् ।
 इन्द्रं नाम भुव्यं शाकिनं वचो यथा १४
 दुर्दा रक्वण्मन्वे दुदिवसु दुविवाजेषु पुरुहूत वाजिनम् । नूनमथ १५ [३]

विश्वेवामिरज्यन्तं वसूनां सासह्वासं चिदस्य वर्षसः । कुपयतो नूनमत्यथ १६
 महः सु वा अरमिषे स्तवामह मीळहुषे अरंगमाय जग्मये ।
 यजेभिर्गीर्भिर्विश्वमनुषां मरुतामियक्षसि गांय त्वा नमसा गिरा १७
 ये पातयन्त अर्चमिर्गिरीणां स्नुभिरेषाम् ।
 यजं महिष्वणीनां सुजं तुविष्वणीनां प्राध्वरे १८
 प्रभङ्गं दुर्मतीनामिन्द्रं शविष्ठा भर । शयिमस्मभ्यं युज्यं चोदयन्मते ज्येष्ठं चोदयन्मते १९
 सनितः सुसनितरुय चित्र चेतिष्ठ सूनृत ।
 प्रासहां सम्राट् सहुगिं सहन्तं भुज्यं वाजेषु पूष्यम् २० [४]

आ स एतु य इवदौ अदवः पुनमावुद ।
 यथा चिद्वशो अदवः पृथुश्वसि कानोतिऽऽस्या व्युष्यावुद २१
 पुष्टिं सहस्राभ्यस्यायुतासनमुष्ट्रीनां विंशतिं ज्ञाता ।
 दश इयावीनां ज्ञाता दश व्यरूपीणां दश गवां सहस्रा २२
 दश इयावा ऊधद्वयो वीतवागंस आशवः । मथा नेमि नि वावुतुः २३
 दानासः पृथुश्वसः कानोतस्य सुरार्धसः ।
 रथं हिरण्यं ददुन्महिष्ठः सुरिरभूद्वर्षिष्ठमकृत श्वः २४
 आ नो वायो मह तने याहि मखाय पार्जसे ।
 वयं हि ते चक्रमा भृगिं क्वावेनं सद्यश्चिन्महिं क्वावेनं २५ [५]

यो अश्वंभिर्वहंत वन्त उक्षास्त्रिः सप्त सप्ततीनाम् ।
 एभिः सोमभिः सोमसुद्धिः सोमपा क्वानायं शुक्रपूतपाः २६
 यो म इमं चिदु त्मनामन्दच्चित्रं क्वावेनं ।
 अर्द्धे अक्षे नहुषे सुकृत्वा नि सुकृत्तराय सुकृतुः २७
 उच्चश्यं वपुषि यः स्वराकृत वायो घृतसाः ।
 अश्वेषितं रजेषितं शुनेषितं प्राजम् तद्विदं नु तत् २८ (१०००)

अर्धं प्रियमिच्छिरायं पट्टिं सहस्रांसनम् । अश्वानामिह वृष्णाम्	२९
गावो न यूथमुप यन्ति वध्रय उप मा यन्ति वध्रयः	३०
अध यक्षारथे गणे ज्ञतमुष्टौ अर्चिकदत् । अध भिज्नेषु विंशतिं ज्ञता	३१
ज्ञातं वासे बन्धुथे विप्रस्तरक्ष आ दँद ।	
ते ते वायविम जना मवृन्तीन्द्रंगापा मदन्ति वृवगापाः	३२
अध स्या योषणा मही प्रतीची वशमभ्यम । अधिरुक्ता वि नीयते	३३ [६] (१००५)

(४७)

१८ जित आस्थः । आदित्याः, १४-१८ आदित्योपसः (दुःस्वप्नः) । महापङ्क्तिः ।

महिं वो महतामवो वरुण मित्रं वाङ्मथ ।
यमादित्या अमि ब्रुहो रक्षन्था नेमघं नेहा—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १
बिवा देवा अघाना—मादित्यासां अपाकृतिम् ।
पक्षा वयो यथोपरि व्य॑स्मे शर्म यच्छता—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः २
व्य॑स्मे अपि शर्म तत पक्षा वयो न यन्तन ।
विश्वानि विश्ववेदसां वरूथया मनामहे ऽनेहसां व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ३
यस्मा अरासत् क्षयं जीवातुं च प्रचेतसः ।
मनोर्विश्वस्य धेनुम आदित्या राय ईशते ऽनेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ४
परिं णो वृणजज्ञघा वृगाणि रुथयो यथा ।
स्यामेदिन्द्रस्य शर्म—ण्यादित्यानामृतावस्य—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ५ [७]

परिहृतेवृना जनें युष्मादस्य वायति ।
देवा अर्धमाश वो यमादित्या अहेतना—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ६
न तं तिगमं चन त्यजो न द्रांसदुमि तं गुरु ।
यस्मा उ शर्म सुप्रथ आदित्यासो अराध्व—मनेहसां व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ७
युष्मे देवा अपि धमसि युध्यन्त इव वमंसु ।
युपं महे न एनंसो युयमर्भादुरुप्यता—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ८ (१०१३)

अदितिन उरुष्यत्व—दितिः शर्म यच्छतु ।

माता मित्रस्य रेवतो ऽर्यम्णो वरुणस्य चा—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ९

यदेवाः शर्म शरणं यदुद्रं यदनातुरम् ।

त्रिधातु यद्वरुण्यः । तदुस्मासु वि यन्तना—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १० [८]

आदित्या अव हि स्वयता—धि कुलादिव स्पर्शः ।

मृतीर्थमवर्ततो यथा—नु नो नेषथा सुग—मनेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ११

नेह भद्रं रक्षास्विने नाधये नोपया उत ।

गर्वं च भद्रं धेनवे वीराय च श्रवस्यते ऽनेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १२

यद्वाविर्यदपीच्यं देवांसो अस्ति दुष्कृतम् ।

त्रित तद्विश्वमाप्य अग्नि ऽस्मद् दधातना—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १३

यच्च गोषु दुष्प्वज्यं यच्चास्मे दुहितर्दिवः ।

त्रिताय तद्विभावया—प्याय परा वहा—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १४

निष्कं वा या कृणवति सजं वा दुहितर्दिवः ।

त्रित दुष्प्वज्यं सर्व—माप्ये परि दद्यास्य—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १५ [९]

तर्दन्नाय तर्दपसे तं प्रागमुपसेदुषे ।

त्रिताय च द्विताय चा—पो दुष्प्वज्यं वहा—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १६

यथा कुला यथा शफं यथं कृणं संनयाममि ।

एवा दुष्प्वज्यं सर्व—माप्ये सं नयामस्य—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १७

अजैप्माद्यासनाम चा—भूमानागसो व्ययम् ।

उषो यस्माद् दुष्प्वज्या—दमेप्माप तदुच्छत्व—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १८ [१०]

(१०१३)

(४८)

१५ प्रगाथो घोरः काण्वः । सोमः । त्रिदृष्टः, ५ जगती ।

स्वादांरभस्त्रि वर्यसः सुमेधा स्वाध्यां वरिवोचितरस्य ।

विश्वे यं देवा उत मर्यासां मधु ब्रुवन्तो अभि संचरन्ति १

अन्तश्च प्रागा अदितिर्भवास्य—वयाता हरसो देव्यस्य ।

इन्दुविन्द्रस्य सख्यं जुषाणः और्ध्वं धुग्मनु राय क्रध्याः २ (१०१५)

- अर्षाम् सोमममृतां अमृता गन्म ज्योतिरविदाम वेवान् ।
 किं नूनमस्मान् कृणवदरातिः किमु धृतिर्मृत मर्त्यस्य ३
- शं नो भव हृद आ पीत इन्दो पितेव सोम सुनवे सुशेवः ।
 सखेव सख्य उरुशंस धीरः प्र ण आयुर्जीवसे सोम तारीः ४
- इमे मा पीता युशस उरुष्यको रथं न गावः सर्मनाह पर्वसु ।
 ते मा रक्षन्तु बिभ्रसम्भरित्रा द्रुत मा स्रामाद्यवयन्निबन्धवः ५ [११]
- अग्निं न मा मथितं सं विदीपः प्र चक्षय कृणुहि वस्यसो नः ।
 अथा हि ते मव आ सोम मन्यं रेवां इव प्र चरा पुष्टिमच्छ ६
- इषिरेण ते मर्नसा सुतस्य भक्षीमहि पिडयस्येव रायः ।
 सोम राजन् प्र ण आयुषि तारी रहानीव सूर्यो वासराणि ७
- सोम राजन् मृळया नः स्वस्ति तव स्मसि व्रत्याऽस्मस्य विद्धि ।
 अलोतिं दक्ष उत मन्वुर्गिन्द्रो मा नो अर्घो अनुक्रामं परा दाः ८
- त्वं हि नस्तन्वः सोम गोपा गात्रेगात्रे निवसन्था नृचक्षाः ।
 यत् ते वयं प्रमिनाम व्रतानि स नो मृळ सूषसा देव वस्यः ९
- ऋदुरेण सख्या सचेय यो मा न रिप्येद्वयंश्च पीतः ।
 अयं यः सोमो न्यर्थाप्यस्मे तस्मा इन्द्रं प्रतिर्मिष्यायुः १० [१२]
- अप न्या अस्थुरनिरा अमीवा निग्नसन् तमिषीचीर्गमेषुः
 आ सोमो अस्मा अरुहद बिहाया अगन्म यत्र प्रतिरन्त आयुः ११
- यो न इन्दुः पितरो हृत्सु पीतो ऽमर्त्यो मर्त्यो आविवेश ।
 तस्मै सोमाय हविषा विधेम मृळीके अस्य सुमतौ स्याम १२
- त्वं सोम पितृभिः संविद्वानो ऽनु द्यावापृथिवी आ ततन्ध ।
 तस्मै त इन्द्रो हविषा विधेम वयं स्याम पतयो रयीणाम् १३
- आतारो देवा अधि वोचता नो मा नो निद्रा ईशत मोत जल्पिः
 वयं सोमस्य बिभ्रह प्रियासः सुवीरासो विवधमा ववेम । १४
- त्वं नः सोम बिभ्रतो बयोधा स्वं स्वविदा बिंशा नृचक्षाः ।
 त्वं न इन्दु ऊतिभिः सजोषाः पाहि पश्चातादुत वा पुरस्तात १५ [१३] १०१८।

अथ वालखिल्यम् ।

(४९) [१]

१० प्रस्कण्वः काण्वः । इन्द्रः । प्रगाथः= (विषमा वृद्धनी. समा स्तोत्रवृद्धती) ।

अमि प्र वः सुरार्धसं मिन्द्रमर्चं यथा विदे ।

यो जैरितृभ्यो मघवां पुरुवसुः सहस्रेणिव शिक्षति १

ज्ञातानीकेव प्र जिगाति धृष्णुया हन्ति वृत्राणि वृशुषे ।

गिरेरिव प्र रसा अस्य पिन्विर् दत्राणि पुरुभोजसः २

आ त्वा सुतास इन्द्रो मवा य इन्द्रं गिर्विणः ।

आपो न वज्रिन्नवोक्त्यं सरः पुणन्ति शूर राधसे ३

अनेहसं प्रतरणं विवक्षणं मध्वः स्वादिष्ठमीं पिब ।

आ यथा मन्दसानः किरासि नः प्र क्षुद्रेव त्मना धूषत ४

आ नः स्तोममुप द्रव द्द्विद्यानो अश्वो न सोतृभिः ।

यं ते स्वधावन् त्वदयन्ति धेनव इन्द्र कण्वेषु रातयः ५ [१४]

उग्रं न वीरं नमसोप सेविम विभृतिमक्षितावसुम ।

उद्रीव वज्रिन्नवतो न सिञ्चते क्षरन्तीन्द्र धीतयः ६

यन्द्रं नूनं यद्वा यजे यद्वा पृथिव्यामधि ।

अतो नो यज्ञमाशुभिर्महेमत उग्र उग्रेभिरा गहि ७

अजिरासो हरयो ये ते आशवो वाता इव प्रसक्षिणः ।

येभिरपत्यं मनुषः परीयसे येभिर्विश्वं स्वर्हृशे ८

एतावतस्त ईमह इन्द्रं सुस्रस्य गोमंतः ।

यथा प्रावां मघवन् मेध्यातिथिं यथा नीपातिथिं धने ९

यथा कण्वे मघवन् त्रसदस्यवि यथा एकथे दशव्रजे ।

यथा गोशयि असनोर्कजिष्वनीन्द्र गोमद्विणयवत १० [१५] (१०४८)

(५०) [१]

१० पुष्टिगुः काण्वः । इन्द्रः । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

प्र सु ध्रुतं सुरार्धस—मर्ची शकममिष्ट्ये ।

यः सुन्वते स्नुवते काम्यं वसुं सहस्रेणोव मंहते १

शतानीका हेतयो अस्य दुष्टरा इन्द्रस्य समिषो महीः ।

गिरिर्नि मृज्मा मघवन्सु पिन्वते यदी सुता अमन्दिषुः २

यदी सुतास इन्द्रवो ऽभि प्रियममन्दिषुः ।

आपो न धायि सर्वनं म आ वसो दुर्घाह्वोर्ष वाशुषे ३

अनेहसं वो हवमानमृतये मध्वः क्षरन्ति धीतर्यः ।

आ त्वा वसो हवमानास इन्द्रव उप स्तोत्रेषु धधिरे ४

आ नः सोमं स्वध्वर इयानो अत्यो न तोशते ।

यं ते स्वदावन् त्ववन्ति गूर्तर्यः पौर छन्दयसे हवम ५ [१६]

प्र वीरमुग्रं विविचिं धनस्पृतं विमूर्तिं राधसो महः ।

उद्रीव वज्रिन्नवतो वसुत्वना सदा पीपथ वाशुषे ६

यद्ध नूनं परावति यद् वा पृथिव्यां विवि ।

युजान इन्द्र हरिर्महेमत क्रण्व क्रण्वेभिरा गहि ७

रथिरासो हवयो ये ते अस्मिध ओजो वार्तस्य पिप्रति ।

येभिर्नि दस्यु मनुषो निघोषयो येभिः स्वः पृणीयसे ८

एतावतस्ते वसो विद्याम शूर नव्यसः ।

यथा प्राव एतं कृत्ये धने यथा वज्रं दर्शत्रजे ९

यथा कण्वे मघवन् मेधे अध्वरे वीर्यनीधे दमूनसि ।

यथा गोशर्यि असिषासो अद्रिबो मयि गोत्रं हरिभिर्यम १० [१७] (१०५८)

(५१) [३]

१० भुष्टिगुः काण्वः । इन्द्रः । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

यथा मनो सार्वरणो सोममिन्द्रापिबः सुतम् ।

नीपातिथो मघवन् मेध्यातिथो पुष्टिगो भुष्टिगो सबा १ (१०५९)

पार्श्वद्वजः प्रस्कण्वं समसाद्य च्छयानं जिमिमुद्धितम् ।

सहस्राण्यासिषासद् गवामृषिस्त्वोतो दस्यवे वृकः २

य उक्थेमिर्न विन्धते चिकिद्य कषिचोर्वनः ।

इन्द्रं तमच्छा वद नव्यस्या मृत्य रित्यन्तं न भोजसे ३

यस्मा अर्कं सप्तशीर्षाणमानुचु स्त्रिधातुमुत्तमे पदे ।

स त्विमा विश्वा भुर्वनानि चिकद दादिजनिष्ट पौम्यम् ४

यो नो वाता वसुना मिन्द्रं तं हूमहे वयम् ।

विद्या ह्यस्य सुमतिं नवीयसीं गुमेम गोमंति बजे ५ [१८]

यस्मै त्वं वसो वानाय शिक्षामि स रायस्पोषमश्नुते ।

तं त्वा वयं मघवस्त्रिन्द्र गिर्वणः सुतावन्तो हवामहे ६

कदा चन स्तरीरमि नेन्द्रं सश्रमि वागुषे ।

उपोपेन्न मघवन भूय इन्न ते दानं देवस्य पृच्यते ७

प्र यो ननक्षे अभ्योजसा क्रिविं वधेः शुष्णं निक्षोषयन् ।

यदेदस्मन्मीन प्रथयन्नमं दिव मादिजनिष्ट पाथिवः ८

यस्यायं विश्व आर्यो दासः शेवधिपा अरिः ।

तिरश्चिदूर्ये रुशमि पवीरवि तृभ्येन सो अज्यते रयिः ९

तुरण्यवो मधुमन्तं घृतश्चुतं विप्रासो अर्कमानुचुः ।

अस्मे रयिः पपथे वृष्णयं शशो ऽस्मे सुवानाम इन्दवः १० [१९] (१०६८)

(५२) [४]

१० आयुः काण्वः । इन्द्रः । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

यथा मनी विवस्वति सोमं शक्रार्पिवः सुतभ ।

यथा जिते छन्द इन्द्र जुजोषस्या यौ मावयसे सचा १

पृषध मेधेयं मातरिस्वनीन्द्रं सुवाने अमन्दथाः ।

यथा सोमं दक्षशिषे दक्षोणये म्युर्मरश्मावृज्जनाति २

य उक्था केवला वृधे यः सोमं धृषितापिबत् ।

यस्मै विष्णुक्षीणिं पदा विचक्रम उप मित्रस्य धर्ममिः ३ (१०७१)

- यस्य त्वमिन्द्र स्तोमेषु चाकनो वाजे बाजिच्छतक्रतो ।
तं त्वा वयं सुकुषोमिव गोदुहो जुहुमसि भवस्यवः ४
- यो नो वृता स नः पिता मह्यो उग्र ईशानकृत ।
अयोमक्षुप्रो मघवा पुरुवसु गौरश्वस्य प्र दातु नः ५ [२०]
- यस्मै त्वं वसो वृताय मह्यसे स रायस्योर्वमिन्वति ।
वसुवसो वसुपतिं शतक्रतुं स्तोमैरिन्द्रं हवामहे ६
- कृषा चन प्र युच्छस्युमे नि पोसि जन्मनी ।
तुरीयादिन्य हवन् त इन्द्रियमा तस्धावमृतं विवि ७
- यस्मै त्वं मघवस्मिन्द्र गिर्बणः शिक्षो शिक्षसि वृशुषे ।
अस्माकं गिर उत सुष्टुतिं वसो कण्वचच्छृणुधी हवम् ८
- अस्तावि मन्म पूर्य ब्रह्मेन्द्राय वाचत ।
पूर्वीकृतस्यं बृहतीरनूषत स्तोतुर्मधा असृक्षत ९
- समिन्द्रो रायो बृहतीरधूत सं क्षोणी समु सूर्यम् ।
सं शुक्रासः शुचयः सं गर्वाशिरः सोमा इन्द्रममन्विषुः १० [२१] (१०७८)

(५३) [५]

८ मेघ्यः काण्वः । इन्द्रः । प्रगाधः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

- उग्रं त्वा मघोनां ज्येष्ठं च वृषभाणाम् ।
पुर्मितमं मघवस्मिन्द्र गाविवृमीशानं राय ईमहे १
- य आयुं कुत्समतिविष्वगमर्षयो बावृधानो विवेर्विधे ।
तं त्वा वयं हयंश्च शतक्रतुं वाजयन्तो हवामहे २
- आ नो विश्वेषां रसुं मध्वः सिञ्चन्त्वद्रयः ।
ये परावर्तं सुन्विरे जनेष्वा ये अर्वावतीन्ववः ३
- विश्वे द्वेषांसि जहि चाव चा कृषि विश्वे सन्वन्त्वा वसु ।
शीष्टेषु चिते मविरासो अंशवो यज्ञा सोमस्य तृप्पसि ४ [२२]
- इन्द्र नेदीय एर्विहि मितमेषामिक्तुतिमिः ।
आ शीतसु शंतमामिर्मिष्टिमिरा स्वापे स्वापिमिः ५ (१०८१)

आजितुरं सत्पतिं विश्वर्चर्षणिं कृधि प्रजास्वार्भगम् ।	
प्र सृ तिरा शचीमिर्यं तं उक्थिनः क्रतुं पुनत आनुषक्	६
यस्ते साधिष्ठोऽवसे ते स्याम भरेषु ते ।	
वयं होत्राभिरुत देवहृतिभिः ससर्वासो मनामहे	७
अहं हि ते हरिवो ब्रह्म वाजयुगार्जिं यामि सवृतिभिः ।	
त्वामिद्वेव नममे समश्वयुर्गन्धुरो मयीनाम्	८ [२३] (१०८६)

(५४) [६]

८ मातरिश्वा काणवः । इन्द्रः, ३-४ विष्व देवाः । प्रगाथः = (विषमा वृद्धी, समा लन्तेवृद्धी) ।

एतत तं इन्द्र कीर्यं गीर्भिर्गुणन्ति कारवः ।	
ते स्तोभन्त ऊर्जमावन् घृतश्रुतं पौरासो नक्षन् धीतिभिः	१
नक्षन्त इन्द्रमर्षसं सुकृत्यया येषां सुतेषु मन्वसं ।	
यथा संवर्ते अमवो यथा कृश एवास्मे इन्द्र मत्स्व	२
आ नो विश्वे सजोषसो देवासो गन्तनोप नः	
वसवो रुद्रा अवसे न आ गमः ऽन्ध्रवन्तु मरुतो हवम	३
पूषा विष्णुर्हवन् मे सरस्वत्यवन्तु सप्त सिन्धवः ।	
आपो वातः पर्वतासो वनस्पतिः शृणोतु पृथिवी हवम	४ [२४]

यदिन्द्र राधो अस्ति ते मार्शेनं मघवत्तम ।	
तेन नो बोधि सधमाद्यो बूधे भर्गो वानार्य वृत्रहन्	५
आजिपते नृपते त्वमिद्धि नो वाज आ वक्षि सुकतो ।	
वीती होत्राभिरुत देववीतिभिः ससर्वासो वि शृण्वरे	६
सन्ति ह्यर्य आशिष इन्द्र आयुर्जनानाम् ।	
अस्मान् नक्षस्व मघवन्नुपावसे धुक्षस्व पिप्युषीमिषम्	७
वयं तं इन्द्र स्तोमेभिर्विधेम त्वमस्माकं शतक्रतो ।	
महि स्थूरं शशयं राधो अह्यं प्रस्कण्वाय नि तोशय	८ [२५] (१०९४)

(५५) [७]

५ कृषाः काण्वः । इन्द्रः, प्रस्कण्वश्च । गायत्री, ३, ५ अनुष्टुप् ।

भूरीविन्द्रस्य वीर्यं ।	व्यस्येभ्यभ्यारयति । राधस्ते दस्यवे वृकः	१
ज्ञातं श्वेतासं उक्ष्णो विवि तां न गेचन्ते ।	मृदा दिवं न तंस्तमः	२
ज्ञातं वेणुञ्छतं शुनः	ज्ञातं चर्मोणि म्लानि ।	
ज्ञातं मे बल्बजस्तुका	अरुणीणां चतुःशतम्	३
सुवेवाः स्थं काण्वायना	वयोवयो विचरन्तः । अश्वसो न चङ्क्रमत	४
आदित् सातस्य चर्किर-	ग्नानृतस्य महि श्वः ।	
श्यावीरितिभ्वसन् पथ-	श्रक्षुषा च न संनशे	५ [२६] (१०९९)

(५६) [८]

५ पृषभः काण्वः । इन्द्रः, प्रस्कण्वश्च ५ अग्निसूर्यौ । गायत्री, ५ पङ्क्तिः ।

प्रति ते दस्यवे वृकः	राधो अवृश्येह्यम । द्यौर्न प्रथिना श्वः	१
वृक्ष मह्यं पौतकृतः	सहस्रा दस्यवे वृकः । नित्याद्रायो अमंहत	२
ज्ञातं मे गर्वुभानां	ज्ञातमूर्णावतीनाम् । ज्ञातं वासां अति सजः	३
तन्नो अपि प्राणीयत	पूतकृताये व्यक्ता । अश्वानामिन्न यथ्याम्	४
अचेत्यग्निर्भिकितु-	हव्यवाट स सुमद्रथः ।	
अग्निः शुक्लेण शोचिषा	बृहत् सूर्ये अरोचत विवि सूर्यो अरोचत	५ [२७] (११०४)

(५७) [९]

४ मेभ्यः काण्वः । अभिनौ । त्रिष्टुप् ।

पुषं वेवा क्रतुना पूर्व्येण	युक्ता रथेन तविषं यजत्रा ।	
आगच्छतं नासत्या	शर्वीभि-रिदं तृतीयं सर्वनं पिबाथः	१
युषां वेवास्त्रय एकावृशासः	सत्याः सत्यस्य ददृशे पुरस्तात ।	
अस्माकं यज्ञं सर्वनं जुषाणा	पातं सोममश्विना दीर्घग्नी	२
पुनाप्यं तदश्विना कृतं वां	वृषभो विवो रजसः पृथिव्याः ।	
सहस्रं शंसां उत ये गर्विष्ठी	सर्वा इत तौ उप याता पिबंध्ये	३ (११०७)

अयं वां भागो निहितो यज्ञे—मा गिरे नस्त्योप यातम् ।

पिबन्तं सोमं मधुमन्तमस्मे प्र वाम्वासमवतं शचीभिः

४ [२८] (११०८)

(५८) [१०]

३ मेध्यः काण्वः । विद्ये देवाः, १ ऋत्विजो वा । विष्णुः ।

यमृत्विजो बहुधा कल्पयन्तः सचेतसो यज्ञमिमं वहन्ति ।

यो अनुवानो ब्राह्मणो युक्त आसीत् का स्वित् तत्र यजमानस्य संवित् १

एकं एवाग्निबहुधा समिद्ध एकः सूर्यो विश्वमनु प्रभूतः ।

एकैवोषाः सर्वमिदं वि भ्रात्येकं वा इदं वि बभूव सर्वम् २

ज्योतिष्मन्तं केतुमन्तं त्रिचक्रं सुखं रथं सुयवूं प्ररिचारम् ।

चित्रामघ्रा यस्य योगेऽधिजज्ञे तं वां हुवे अतिं रिक्तं पिबध्वे ३ [२९] (११११)

(५९) [११]

७ सुपर्णः काण्वः । इन्द्रावरुणौ । जगती ।

इमानि वां भागधेयानि सिञ्चत इन्द्रावरुणा प्र महे सुतेषु वाम ।

यज्ञेयज्ञे ह सर्वना भुरण्यथो यत् सुन्वते यजमानाय शिक्षथः १

निष्पिध्वरीरोषधीराप आस्ता मिन्द्रावरुणा महिमानमाशत ।

या सिञ्चतु रजसः पारे अध्वनो ययोः शत्रुर्नकिरादेव ओहते २

सत्यं तदिन्द्रावरुणा कृशस्य वां मध्व ऊर्मिं ब्रूहे सप्त वाणीः ।

तामिर्वाग्वासमवतं शुभस्पती यो वामदक्षो अभि पाति चित्तिभिः ३

धृतप्रुषः सौम्या जीरदानवः सप्त स्वसारः सर्वेन क्रतस्य ।

या ह वामिन्द्रावरुणा धृतधृतस्तामिर्धत्तं यजमानाय शिक्षतम् ४ [३०]

अवोचाम ब्रूहे सौमगाय सत्यं त्वेषाम्या महिमानमिन्द्रियम् ।

अस्मान् त्विन्द्रावरुणा धृतधृत—क्षिभिः सातेमिरवतं शुभस्पती ५

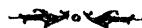
इन्द्रावरुणा यद्विष्वो मनीषां वाचो मतिं धृतमदक्षमत्रे ।

यानि स्थानान्यसृजन्त धीरा यज्ञं तन्वानास्तपसान्पश्ययम् ६

इन्द्रावरुणा सौमनसमहन्त रायस्योषं यजमानेषु धत्तम् ।

प्रजां पुष्टिं भूतिमस्मासु धत्तं दीर्घायुत्वाय प्र तिरतं न आपुः ७ [३१] (१११८)

॥ इति बालखिल्यं समाप्तम् ॥

(६०)

[सप्तमोऽनुवाकः ॥ ३ ॥ सू० ६०-६९]

१० मर्मः प्रगाथः । अग्निः । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

अग्न आ याँऽग्निमि—होतारं त्वा वृणीमहे ।

आ त्वा॒र्मन॑क्तु प्रय॑ता ह॒विष्म॑ती यजि॑ष्ठं ब॒र्हि॒रास॑दं १

अच्छा हि त्वा सहसः सूनो अङ्गिरः सुचक्षुरन्त्यध्वरः ।

ऊ॒र्जो न॑पातं धृतकेशमीमहे ऽग्निं यज्ञेषु पु॒र्व्यम् २

अग्ने कविर्विधा असि होता पावक यक्षयः ।

म॒न्द्रो यजि॑ष्ठो अध्वरे॒ष्वी॒ङ्ग्यो वि॑र्मभिः शुक्र॑ मन्मभिः ३

अद्वोद्यमा बहोऽज्ञतो यविष्णु देवो अजस्र वीतरयः ।

अभि परांसि सुधिता वसो गहि मन्दस्व धीतिर्मिहितः ४

त्वमित् सप्रथा अस्य—अग्ने ज्ञातक्रतस्त्वविः ।

त्वां वि॒प्रांसः स॑मिधान दी॒विष॑ आ वि॒वास॑न्ति वे॒धसः॑ ५ [३२]

शोचा शोचिष्ठ दीविहि विशे मयो रास्व स्तोत्रे महीं असि ।

दे॒वानां श॑र्मन् म॒र्म स॑न्तु सूरयः शत्रु॒बाहः स्व॑ग्रयः ६

यथा चिद् ब्र॒ह्म॑र्मतस—मग्ने संजूर्धसि क्षमि ।

ए॒वा द॑ह मि॒त्रम॑हो यो अ॒स्मधु॑ग् दु॒र्मन्मा कश्च॑ वे॒नन्ति॑ ७

मा नो मताय रिपवे रक्षस्विन् माघशसाय रीरधः ।

अ॒ग्नेध॑न्द्रि॒स्तर॑णि॒भिर्य॑विष्ण्य॒ ज्ञावे॑भिः पाहि पा॒युभिः॑ ८

पाहि नो अग्न एकया पा॒द्भु॑त द्वितीर्यया ।

पाहि गी॒र्मिस्ति॑सृ॒र्मि॒रू॒र्जा प॑ते पाहि च॒तसृ॑र्मिर्वसो ९

पाहि वि॒श्व॑स्मा॒द्भक्ष॑सो अ॒रा॒व॒ण्यः प्र॑ स्म वा॒जेषु॑ नोऽव ।

त्वामि॒द्धि ने॒र्वि॑ष्ठं दे॒वता॑तय॒ अपि॑ नक्षामहे वृधे १० [३३]

आ नो अग्ने वयोवृधं रयि पावक शंस्यम् ।

रा॒स्वा च॑ न उप॒माते॑ पुरु॒स्पृ॒हं सु॒नी॒ती स्व॑र्यशस्तरम ११

येन वंसाम् पृतनासु शर्धत—स्तरन्तो अर्य आदिशः ।

स त्वं नो वधं प्रयसा शचीवसो जिन्वा धियो वसुविधः १२

शिशानो वृषभो यथा—ग्निः शृङ्गे दधिध्वत् ।

क्षि॒प्त्वा अ॒स्य ह॑न॒वा न॑ प्रति॒वृषे॑ सु॒जम्भः॑ सह॒सो य॒द्भुः १३ (१११२)

नहि ते अग्ने वृषभ प्रतिधृषे जग्मांसो यद्वितिष्ठसे । स त्वं नो होतः सुहुतं हविष्कृधि वंस्वा नो वार्या पुरु	१४
शेषे वनेषु मात्रोः सं त्वा मर्तांस इन्दधते । अतन्द्रो हव्या वहसि हविष्कृत आदिद वृषेषु राजसि	१५ [१४]
सप्त होतारस्तमिर्वीळते त्वा ऽग्ने सुत्यजमह्वयम् । भिनत्स्याद्वि तपंसा वि शोचिषा प्राग्ने तिष्ठ जनाँ अति	१६
अग्निमग्निं वो अधिगुं हुवेम वृक्तबर्हिषः । अग्निं हितप्रयसः शश्वतीष्वा ऽऽ होतारं चर्षणीनाम	१७
केतेन शर्मन त्सचते सुषामण्यं मे तुभ्यं चिकित्वना । इषण्यया नः पुरुरूपमा भर वाजं नेदिष्ठमृतये	१८
अग्ने जरितर्विदपतिं स्तेपानो देव रक्षसः । अप्रोषिवान् गृहपतिर्महोँ असि विवस्वापुर्मुरोणयुः	१९
मा नो रक्ष आ वेशीवाघृणीवसा मा यातुर्यातुमावताम । परोगव्युत्यनिरामप श्रुध—मग्ने सेध रक्षस्विनः	२० [३५] (११३८)

(६१)

१८ भर्गः प्रागाथः । इन्द्रः । प्रगाथः = (विषमा बृहती, सप्तमो बृहती,) १७ शंकुमती ।

तुभयं शृणवन् न इन्द्रो अर्वागिदं वचः । सन्नाच्या मघवा सोमपीतये प्रिया शविष्ठ आ गमत्	१
ते हि स्वराजं वृषभं तमोजसे धिषणे निष्टतक्षतुः । उतोपमानां प्रथमां नि वीदसि सोमकामं हि ते मनः	२
आ वृषस्व पुरुवसा सुतस्येन्द्रान्वसः । विद्या हि त्वा हरिवः पुत्सु सासहि मधुष्टं चिद् वधुष्वणिम्	३
अप्रामिसत्य मघवन् तथेदस दिन्व कत्वा यथा वशः । सनेम वाजं तव शिभिन्नवसा मुक्षु चिद्यन्तो अद्रिषः	४
शरधुर्दृषु शचीपत इन्द्र विश्वाभिरुतिभिः । भगं न हि त्वा पशसं वसुविदु मनु शूर चरामसि	५ [३६] (११४१)

पौरो अश्वस्य पुरुकृद् गवाम्—स्पुत्सो देव हिरण्ययः । नकिर्हि वानं परिमर्षेण त्वे यद्यद्यामि तदा मरं त्वं होहि चरेवे विदा भगं वसुसये । उद् वावृषस्व मघवन् गर्विष्टय उक्विन्द्राश्वमिष्टये त्वं पुरु सहस्राणि ज्ञातानि च यूथा वानार्यं महंस । आ पुरंदुरं चक्रम विप्रवचस इन्द्रं गायन्तोऽवसे अविषा वा यदविध—द्विषो वेन्द्र ते वचः । स प्र ममन्वन् त्वाया ज्ञातक्रतो प्राचीमन्यो अहंसन उग्रबाहुर्भक्षकृत्वा पुरंदुरो यदि मे शृणुवद्भवंम् । वसूयवो वसुपति ज्ञातक्रतुं स्तोमैरिन्द्रं हवामहे न प्रापासो मनामहे नारायासो न जल्हवः । यदिक्विन्द्रं वृषणं सचा सुते सखायं कृणवामहे उग्रं युयुज्म घृतनासु सासहि—मृणकातिमदाभ्यम् । वेदा मुमं चित सनिता रथीतमो वाजिनं यमिषु नज्ञात् यत इन्द्र भयामहे ततो नो अभयं कृधि । मघवञ्छग्धि तव तन्न ऊतिमि—र्वि द्विषो वि मृधो जहि त्वं हि राधस्पते राधसो मुहः क्षयस्यासि विधतः । तं त्वा वयं मघवस्त्रिन्द्र गिर्वणः सुतावन्तो हवामहे इन्द्रः स्पृष्टुत वृत्रहा परस्पा नो वरेण्यः । स नो रक्षिषच्चरमं स मध्यमं स पश्चात् पातु नः पुरः त्वं नः पश्चादधरादुत्तरात् पुर इन्द्र नि पाहि विश्वतः । आरे अस्मत् कृणुहि दैव्यं भय—मारे हेतीरदेवीः अद्याद्या श्वःश्व इन्द्र त्रास्यं पुरे च नः । विश्वा च नो जरितुन् त्सत्यते अहा दिवा नक्तं च रक्षिषः प्रमङ्ग्री शूरो मघवा तुवीर्मघः संमिश्रो वीर्याय कम् । उभा ते बाहू वृषणा ज्ञातक्रतो नि या वज्रं मिमिक्षतुः	६ ७ ८ ९ १० [३७] ११ १२ १३ १४ १५ [३८] १६ १७ १८ [३९] (११५६)
--	--

(६१)

११ प्रगाथो घौरः काचः । इन्द्रः । पङ्क्तिः, ७-९ वृद्धी ।

प्रो अस्मा उपरतुति भरता यज्जुजोषति ।	
उक्थेरिन्द्रस्य माहिं वयो वर्धन्ति सोमिनो भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।	१
अयुजो असमो नृभिरेकः कृष्टीरयास्यः ।	
पूर्वीरति प्र वावृधे विश्वा जातान्योजसा भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।	२
अहितेन चिद्वता जीरदानुः सिषासति ।	
प्रवाचयमिन्द्र तत् तव वीर्याणि करिष्यन्तो भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।	३
आ याहि कृण्वाम त इन्द्र ब्रह्माणि वर्धना ।	
येभिः शविष्ठ चाकनो भद्रमिह श्रवस्यते भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।	४
धूषतश्चिद् धूषन्मनः कृणोषीन्द्र यत् त्वम् ।	
तीव्रे सोमैः सपयंतो नमोभिः प्रतिभूषतो भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।	५
अव चष्ट कवीषमो ऽवतां इव मानुषः ।	
जुष्टी दक्षस्य सोमिनः सखायं कृणुते युजं भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।	६ [४०]

विश्वे त इन्द्र वीर्यं वेवा अनु कर्तुं ददुः ।	
भुवो विश्वस्य गोपतिः पुरुषदुत भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।	७
गुणे तविन्द्र ते शव उपमं वेवतातये ।	
यद्वंसि वृत्रमोजसा शचीपते भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।	८
समनेव वपुष्यतः कृणवन्मानुषा युगा ।	
विदे तविन्द्रश्चेतनमथ भृतो भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।	९
उज्जातामिन्द्र ते शव उत त्वामुत तव कर्तुम् ।	
भूरिगो भूरि वावृधुर्मर्षवन् तव शर्मणि भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।	१०
अहं च त्वं च वृत्रहन्तं युज्याव सनिभ्य आ ।	
अरातीषा चिद्विषो ऽनु नो शूर मंसते भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।	११
सत्यमिद् वा उ तं वयमिन्द्रं स्तवान् नानृतम् ।	
महाँ असुन्वतो वधो भूरि ज्योतीषि सुन्वतो भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।	१२ [४१] (११६८)

(६३)

११ प्रगाथः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री । १, ४-५, ७ अनुष्टुप् । १२ त्रिष्टुप् ।

स पूर्यो महानां वेनः कर्तुमिगानजे । यस्य द्वारा मनुष्पिता कुवेषु धियं आनजे १
 विषो मानं नोत्सवृन् त्सोमपृष्ठासो अद्रयः । उक्था ब्रह्म च शंस्या २
 स विद्वौ अङ्गिरोम्य इन्द्रो गा अवृणादप । स्तुषे तदस्य पौंस्यम ३
 स प्रलथा कविबुध इन्द्रो वाकस्य वक्षणिः । शिवा अकंस्य होमं—न्यस्मद्या गन्धर्वमे ४
 आहू नु ते अनु कर्तुं स्वाहा वरस्य यज्यवः । श्वात्रमका अनुपते—न्द्रे गोत्रस्य वृद्धं ५
 इन्द्रे बिभ्वानि वीर्या कृतानि कर्त्तवानि च । यमको अध्वरं विदुः ६ [५७]

यत् पाञ्चजन्यया विशे—न्द्रे घोषा अमृक्षत । अमृत्पाद्गृहणां विप्राः ७ यो मानस्य स क्षयः ७
 इयम् ते अनुष्टुति—श्चकृष तानि पौंस्या । प्रावश्चक्रम्य वतंनिम ८
 अस्य वृष्णो व्योवनं उरु क्रमिष्ट जीवमे । यवं न पृथ्व आ ददे ९
 तद्गृधाना अवस्त्वयो युष्मामिर्वक्षपितरः । म्यामं मरुन्वतो वृधे १०
 बलृत्विषाय धाम्न ककभिः शूर नोनुमः । जेषामिन्द्र त्वया युजा ११
 अस्मे रुद्रा मेहना पर्वतासां वृत्रहत्य भर्गहृतां सृजोपाः ।
 यः शंसते स्तुवते धारिं पञ्च इन्द्रज्येष्ठा अस्मौ अवन्तु कुवाः १२ [४३] (११८०)

(६४)

११ प्रगाथः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

उत् र्वा मन्वन्तु स्तोमाः कृणुष्व राधो अद्रिवः । अव ब्रह्मद्विषो जहि १
 एवा एणीरराधसो नि बाधस्व महौ अंसि । नहि त्वा कश्चन प्रति २
 त्वमीशिषे सुताना—मिन्द्र त्वमसुतानाम् । त्वं राजा जनानाम् ३
 एहि प्रेहि क्षयो वि—व्याडघोषश्चर्षणीनाम् । आमे पृणासि रोदसी ४
 त्वं चित् पर्वतं गिरिं शतवन्तं सहस्रिणाम् । वि स्तोतृभ्यो रगोजिथ ५
 वयम् त्वा दिवा सुते वयं नक्तं हवामहे । अस्माकं काममा पृण ६ [४४]
 कः स्य वृषभो युवा तुबिग्रीवो अनानतः । ब्रह्मा कस्तं सपर्यति ७
 कस्यं स्विह सचनं वृषा जुजुष्वौ अव गच्छति । इन्द्रं क उ स्विदा चंके ८
 कं ते वृना असक्षत वृत्रहन् क सुवीर्या । उक्थे क उ स्विदन्तमः ९ (११८९)

अयं ते मानुषे जने सोमः पुरुषु सूर्यते । तस्येहि प्र देवा पिब	१०
अयं ते शर्यणावति सुपोमायामधि प्रियः । आर्जकीये मदिन्तमः	११
तमद्य राधसे महे चारुं मदाय घृष्टये । एहीमिन्द्र द्रवा पिब	१२ [४५] (११९२)

(६५)

१० प्रगाथः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

यदिन्द्र प्रागवागुवृद्धं न्यग्वा ह्यसे नृभिः । आ याहि तूर्यमाशुभिः	१
यद्वा प्रसवणे द्विवो मादयांसि स्वर्णरे । यद्वा समुद्रे अन्धसः	२
आ त्वा नीमिहिहामुनं ह्रवे गामिव भोजसे । इन्द्र सोमस्य पीतये	३
आ तं इन्द्र महिमानं हरयो देव ते महः । रथे वहन्तु बिभ्रतः	४
इन्द्रं गृणीष उ स्तुषे महौ उग्र ईशानकृत । एहि नः सुतं पिब	५
सुतावन्तस्त्वा वयं प्रयस्वन्तो हवामहे । इदं नो बहिरासदं	६ [४६]

याचिबद्धि शश्वतामसीन्द्र साधारणस्त्वम । तं त्वा वयं हवामहे	७
इदं ते सोम्यं मध्वधुक्षन्नद्रिभिर्नरैः । जुषाण इन्द्र तत् पिब	८
विश्वो अयौ विपश्चितो ऽति स्यस्तूयमा गहि । अस्मै धेहि श्रवो बृहन्	९
दाता मे पृषतीनां राजा हिरण्यवीनाम । मा देवा मघवा रिपत	१०
सहस्रं पृषतीनामधि श्वन्द्रं बृहन् पृथु । शुक्रं हिरण्यमा ददं	११
नषातो दुर्गहस्य मे सहस्रेण मुराधसः । श्रवो देवेष्वकत	१२ [४७] (११०४)

(६६)

१५ कलिः प्रगाथः । इन्द्रः । प्रगाथः= (विषमा बृहती, समा सतोबृहती), १५ अनुष्टुप् ।

तरेभिर्वो विदद्रसुमिन्द्रं सुबाधं ऊतये ।	
बृहद्रायन्तः सुतसेमि अध्वरे ह्रवे भरं न कारिणम्	१
न ये दुधा वगन्ते न स्थिरा मुरो मदे सुशिप्रमन्धसः ।	
य आहत्या शशमानाय सुन्वते वाता जरित्र उक्थयम्	२
यः शक्रो मृक्षो अश्वयो यो वा कीजो हिरण्ययः ।	
स ऊर्वस्य रजयत्यपावृतिमिन्द्रो गव्यस्य वृत्रहा	३
निस्त्रातं चिद्यः पुरुसंभूतं वसूदिव्रपति वृशुषे ।	
वज्री सुशिपो हयैश्च इतं करदिन्द्रः कत्वा यथा वशान्	४ (११०८)

यद्वावन्थं पुरुहूत पुरा चिच्छुर नृणाम् ।

वयं तत् तं इन्द्र सं भरामसि यज्ञमुक्थं तुरं वचः

५ [४८]

सचा सोमेषु पुरुहूत वज्रिवो मदाय द्युक्ष सोमपाः ।

त्वमिद्धि ब्रह्मकृते काम्यं वसु देष्टः मुन्वते भुवः

६

वयमेनमिवा ह्यो ऽपीमेहे वज्रिणम् ।

तस्मा उ अद्य संमना सुतं मरा ऽऽ नूनं भूषत भुते

७

वृकश्चिदस्य वारुण उरामधि रा वपुनेषु भूषति ।

सेमं नः स्तोमं जुजुषाण आ गृहीन्द्र प्र चित्रया धिया

८

कदु न्वः स्याकृत मिन्द्रस्यास्ति पौंस्यम् ।

केनो नु कं श्रोमतेन न शुभ्रवे जनुषः परि वृत्रहा

९

कदू महीरघृष्टा अस्य तविषीः कदू वृत्रघ्नो अस्तृतम् ।

इन्द्रो विश्वान् बेकनाटी अहदंश उत कत्वा पणीरभि

१० [४९]

वयं घा ते अपूर्येन्द्र ब्रह्माणि वृत्रहन् ।

पुरुतमासः पुरुहूत वज्रिवो भूतिं न प्र भरामसि

११

पूर्वाभिद्धि त्वे तुविर्कूर्मिन्नाशसो हवन्त इन्द्रोतयः ।

तिरश्चिवूर्यः सघना वसो गहि शविष्ठ भुधि मे हवम

१२

वयं घा ते त्वे इन्द्रिन्द्र विषा अपि प्ससि ।

नहि त्वबुन्यः पुरुहूत कश्चन मघवन्नस्ति मर्द्धिता

१३

त्वं नो अस्या अमंतरुत क्षुधां ऽभिर्शस्तरव स्पृधि ।

त्वं न ऊती तव चित्रया धिया शिक्षा शविष्ठ गातुवित्

१४

सोम इदं सुतो अस्तु कलशो मा बिमीतन ।

अपेवेष ध्वस्मारयति स्वयं घेषो अपायति

१५ [५०] (१२११)

(६७)

११ मन्त्र्यः साम्भदः, मैत्रावरुणिर्मान्यः, बहवा वा मन्त्र्या जालनजाः ।

आदित्याः, १०-११ अदितिः । गायत्री ।

त्वान् नु क्षत्रिणो अब आदित्यान् याचिषामहे । समूचीकां अभिष्टंय १

मित्रो नो अत्यैकतिं वरुणः पर्वदयमा । आदित्यासो यथा विदुः २

तेषां हि चित्रमुक्थं वरुणमस्ति वागुपे । आदित्यानामरुते ३

(१२२२)

महिं वो महतामवो वरुण मित्रार्यमन । अवांस्था वृणीमहे	४
जीवानो नो अभि धेतनाऽऽदित्यासः पुरा हथान । कद्धं स्थ हवनभुनः	५ [५१]
यद्रः श्रान्तार्यं मुनवते तर्ह्यमस्ति यच्छर्दिः । तेना नो अर्थि वोचत	६
अस्ति देवा अंहोर्बुध्न्यि रत्नमनांगसः । आवित्वा अद्भुतेनसः	७
मा नः सेतुः मिषदुयं मह वृणक्तु नस्पति । इन्द्र इच्छि भुतो वशी	८
मा नो मुचा गिगणा वजिनानामविष्यवः । देवा अभि प्र मृक्षत	९
उत त्वामदिते म—हव वृक्षप वृषे । समृद्धीकाममिष्ये	१० [५२]
परि वृनि गभीर आ उग्रपुत्रे जिघांसतः । मार्किस्ताकस्य नो रिषत	११
अनेहो न उरुवज्र उरुचि वि प्रसंतवे । कृधि तोकाय जीवसे	१२
ये मूर्धानः क्षितीनामदधामः स्वयंशसः । वता रक्षन्ते अद्भुतः	१३
ते न आशो वृकाणां मादित्यासो मुमोचत । स्तेनं बद्धमिवादिते	१४
अपो पु णं इयं शरु—गादित्या अपं दुर्मतिः । अम्भवृत्वजानुषी	१५ [५३]
शश्वद्धि वः सुदानव आदित्या कृतिभिर्वियम । पुरा नूनं बुभुजमहे	१६
शश्वन्ते हि प्रचतसः प्रतियन्ते चिदेनसः । देवाः कृणुथ जीवसे	१७
तन् मु नो नयं सन्यस आदित्या यन्मुमोचति । बन्धाद्बद्धमिवादिते	१८
नास्माकमस्ति तत तर आदित्यासो अतिष्कंदे । युयमस्मभ्यं सुष्ठत	१९
मा नो हतिर्विवस्वत आदित्याः कृत्रिमा शरुः । पुरा नु जरसो वधीत	२०
वि पु द्वेषा व्यंहति—मादित्यासो वि मंहितम् । विष्वग्वि वृहता रयः	२१ [५४] (१०४०)

[पञ्चमोऽध्यायः ॥ ५॥ व० १-२८]

(६८)

१९ प्रियमेध आहिरसः । इन्द्रः १४-१९ अश्वमेधोः गायत्री, अनुष्टुप्मुखः प्रगाथः= (अनुष्टुप्+गायत्री) १, ४, ७, १० अनुष्टुप्, १६ शंकुमती ।

आ त्वा रथं यथोतयं मुञ्चायं वर्तयामसि । तुविकुर्मृतीषह—मिन्द्र शर्विष्ठ सत्यंते १
तुर्विगुप्तं तुर्विक्रता शचीविः विश्वया मत । आ पपाथ महित्वना २
यस्यं त महिना महः परि उमायन्तमीयतुः । हस्ता वज्रं हिरण्ययम् ३
विश्वानरस्य वृष्पति मनानतस्य शर्वसः । एवैश्च चर्षणीनामृती हुवे रथानाम् ४
अमिष्ये सदावृधं स्वर्मीक्रेषु यं नरः । नाना हवन्त ऊतये ५ [१]

पुगेमात्रमृचीषम—मिन्द्रमुग्रं सुरार्धसम् । ईशानं चिद्रूपनाम् ६
तंतमिद्रार्धसं मह इन्द्रं चोदामि पीतये । यः पुर्यामनुष्टुति—मीशो कृष्टीनां नृतुः ७ (१०४७)

न चर्यते शवसान सख्यमानंश मन्यः । नकिः शवांसि ते नशन	८
त्वांतासुस्वा युजा ऽप्सु सुयं महच्छनम् । जयम् पुन्सु वज्रिवः	९
तं त्वा यज्ञेभिरीमहं तं गीभिर्गोवणस्तम ।	
इन्द्र यथा चिदाविध वाजेषु पुरुमाप्यम्	१० [२]
यस्य ते स्वाधु मख्य स्वाही प्रणीतिरद्वियः । युजा वितन्तमायः	११
उरु णस्तन्वेडे तन उरु क्षयाय नम्कृधि । उरु णो यन्धि जीधमं	१२
उरुं नृभ्य उरुं गव उरुं रथाय पन्थाम । वृवर्तीति मनमह	१३
उप मा भङ्ग द्वाहा नरः सोमस्य हृष्या । तिष्ठन्ति स्वावुगतयः	१४
ऊडाविन्हात आ र्वु हरी क्रशस्य मुनवि । आश्वमेधस्य रोहितः	१५ [३]
सुखी आतिथिगं स्वमीशुगर्क्षे । आश्वमेधे सुपशमः	१६
दृष्टवी आतिथिग इन्द्राने वधूमतः । मवा पृतकती यनम	१७
गुं वेतद्वर्षण स्यन्तक्रोत्रवर्षी । स्वमीधुः कशावती	१८
७ युन्मे वाजबन्धवा नितिनमुश्चन मयः । अवद्यमधि दीधरत	१९ [४] (१३५९)

(६९)

१८ मियमेध आङ्गिरसः । इन्द्रः, ११ (अर्थवत्) विधे देवाः, ११ (उतराधेय्य)— १२ वरुणः ।

अनुष्टुप्, १ उष्णिक् ४-६ गायत्री, ११, १२ पङ्क्तिः, १३ १८ वृत्तिः ।

प्रपं वस्त्रिष्टुभमिषं सन्वर्द्धति यन्दव । धिया वां मेधसातय पुरंध्या विवासति	१
नदं व आर्दतीनां नदं योयुवतीनाम । पतिं वा अध्यानां धेनूनामिष्टुधमि	२
ता अस्य सुवर्वाहसः सोमं श्रीणन्ति पृथयः ।	
जन्मन वृवानां विशः क्षिप्वा रोचनं विवः	३
अभि प गोपतिं गिं—न्द्रमचं यथा विदे । सूनं सन्यस्य सत्यतिम	४
आ हरयः ससृजिरे ऽरुषीरधि बर्हिणि । यत्रामि संनवामहे	५ [५]
इन्द्राय गार्ब आशिरे वृकुलं वज्रिणे मधु । यत सीमुपहरे विदत	६
उद्यद्भ्रस्य विष्टपं गृहमिन्द्रश्च गन्वहि ।	
मर्धः पीत्वा संचेवहि मिः सप्त सग्युः पदे	७
अर्चत प्राचत प्रियमेधासो अर्चत । अर्चन्तु पुत्रका उत पुरं न धूणवर्चत	८
अर्ब स्वराति गर्गरो गोधा परि सनिष्वणत ।	
बिहूत परि चनिष्कवृ—दिन्द्राय ब्रह्मोद्यतम	९ (१३६८)

आ यत् पतन्त्येन्यः सुबुधा अनपस्फुरः । अपस्फुरं गृमावत् सोममिन्द्राव पातये १० [६]

अपादिन्द्रो अपाकुम्भिर्विश्वे वेवा अमत्सत ।

वरुण इन्द्रिह क्षयत तमापो अभ्यनूवत वत्सं संशिश्वरीरिव ११

सुदेवो असि वरुण यस्य ते सप्त सिन्धवः । अनुक्षरन्ति काकुर्वं सुम्यं सुषिरामिव १२

यो व्यतीरफाणयत सूर्युक्ताँ उप वाशुषे । तत्रो नेता तदिद्वपुरुपमा यो अमुच्यत १३

अतीदृ शक्र ओहत इन्द्रो विश्वा अति द्विषः ।

मिनत् कनीनं ओबुनं पच्यमानं परो गिरा १४

अर्भको न कुमारको ऽधि तिष्ठन् नवं रथम् । स पक्षन्महिषं भृगं पित्रे मात्रे विमुक्तुम् १५

आ तू सुशिप दंपते रथं तिष्ठा हिरण्ययम् ।

अधं द्युक्षं संचेवहि सहस्रपादमरुषं स्वस्तिगामनेहसम् १६

तं घेमित्था नमस्विन उप स्वराजमासते ।

अर्थं चिदस्य सुधितं यदंतव आवर्तयन्ति वाबने १७

अनुं प्रत्नस्यौकसः प्रियमेधास एषाम् ।

पूर्वामनु प्रयति वृत्तबर्हिषो हितप्रयस आशत १८ [७] (११७७)

(७०)

[महमोऽनुवाकः ॥८॥ सू० ७०-८०]

१५ पुरुहन्मा आङ्गिरसः । इन्द्रः । वृहतीः १-६ प्रगाथाः (विपमा वृहती, समा सतोवृहती),

१७ शकुन्ती, १३ उष्णिक्, १४ अतुष्टुप्, १५ पुरउष्णिक् ।

यो राजा चर्षणीनां याता रथेमिरभिगुः ।

विश्वसां तरुता पुतनानां ज्येष्ठो यो वृत्रहा गुणे १

इन्द्रं तं शुम्भ पुरुहन्मन्त्रवसे यस्य द्विता विधर्तरि ।

हस्ताय वज्रः प्रति धायि दर्शतो महो द्विवे न सूर्यः २

नकिष्टं कर्मणा नश—द्यश्चकार सदावृधम् ।

इन्द्रं न यज्ञैर्विश्वगूर्तमृभ्वस—मधृष्टं धृष्णवोजसम् ३

अपाक्वमुग्रं पुतनामु सासहिं यस्मिन् महीरुरुज्यः ।

स धेनवां जायमाने अनोनवु—द्यावः क्षामो अनोनवुः ४

यद्व्याव इन्द्र ते ज्ञतं ज्ञतं भूर्मीरुत स्युः ।

न त्वा वज्रिन् त्सहस्रं सूर्या अनु न जातमष्टु रोदसी ५ [८] (११८१)

आ पमाथ महिना वृष्ण्या वृषन् विश्वा शविष्ट शर्वसा ।	
अस्मौ अंब मघवन् गोमति वजे वज्रिञ्जित्राभिरुतिभिः	६
न सीमदेव आप-दिषं दीर्घायो मर्त्यैः ।	
एतन्वा चिद्य एतशा युयोजते हरी इन्द्रो युयोजते	७
तं वो महो महाप्य-मिन्द्रं वृणार्य सक्षणिम् ।	
यो गाधेषु य आरणेषु हव्यो वाजेष्वस्ति हव्यः	८
उदू षु णो वसो महे मृशस्व शूर राधसे ।	
उदू षु महे मघवन् मघतय उर्विन्द्र भवसे महे	९
त्वं न इन्द्र क्रतयु-स्त्वानिदो नि तृप्सि ।	
मध्ये वसिष्व तुविनुम्योर्वो-ति व्रासं शिश्रथो हर्धेः	१० [९]

अन्यव्रतममानुष-मयज्वानमदेवयुम ।

अब स्वः सत्वा बुध्वीत पर्वतः सुग्राय दस्युं पर्वतः	११
त्वं न इन्द्रासां हस्ते शविष्ट दावने । धानानां न सं गृभायाम्ययु-र्हिः सं गृभायाम्ययुः १२	
सत्वायः क्रतुमिच्छत कथा राधाम शरस्य । उपस्तुतिं भोजः सुरियो अह्वयः १३	
भूरिमिः समह कर्षिमि-बर्हिष्मद्भिः स्तविष्यसे ।	
यद्वित्यमेकमेकमि-च्छर वत्सान् पंगवदः	१४
कर्णगृह्या मघवा शौरवेव्यो वत्सं नस्त्रिभ्य आनयत । अजां सुरिनं धातवे १५ [१०] (१०९०)	

(७१)

१५ सुदीति-पुरुमीळ्हावाङ्गिरसौ, तयोर्वाग्यतरः । अग्निः । गायत्री,
१०-१५ प्रगाथः= (विषमा वृहती, समा सतोवृहती) ।

त्वं नो अग्ने महोमिः पाहि विश्वस्या अरतिः । उत द्विषो मर्त्यस्य	१
नहि मन्युः पौरुषेय इंशे हि वः प्रियजात । त्वमिदं क्षपावान्	२
स नो विश्वेमिदं वैमि-रुजो नपाद्भद्रशोचे । रयिं देहि विश्ववारम्	३
न तमग्ने अरातयो मर्ते युवन्त रायः । यं त्रायसे वाम्बांसम्	४
यं त्वं विप्र मेधसाता-वर्धे हिनोषि धनाय । स तवोती गोषु गन्ता ५ [११]	

त्वं रयिं पुरुषीर-मग्ने वृणुषे मर्तीय । प्र णो नय वस्यो अच्छ ६	
उरुष्या णो मा परा स अघायते जातवेदः । दुराध्येर्द्ध मर्तीय ७ (११९९)	

अग्ने माकिण्टे देवस्य । रातिमर्देवो युयोत । त्वमीशिणे वसूनाम्	८
म नो वस्व उप मा—स्यूर्जो नयान्मार्हिनस्य । सस्व वसो जरितृभ्यः	९
अच्छा नः शीरशोचिषं गिरो यन्तु दशतम् ।	
अच्छा यज्ञासो नमसा पुरुवन्तु पुरुप्रशस्तमृतये	१० [१२]
अग्निं सृजुं सहसो जातवेदम् वृनाय वार्याणाम् ।	
द्विता यो भुवृमृतां मर्त्येष्वहाता मन्दतमो विशि	११
अग्निं वो इजयज्यया अग्निं प्रयत्यध्वर ।	
अग्निं धांप्र प्रथममग्निमर्वात्यग्निं क्षेत्र्याय साधसे	१२
अग्निरियां सम्ये वदातु न इति यो वार्याणाम् ।	
अग्निं तोकै तनये शश्वदीमहे वसुं सन्तं तनुपाम्	१३
अग्निमीष्टिष्वार्वम् गाथाभिः शीरशोचिषम् ।	
अग्निं राये पुरुमीळह भुतं नरो अग्निं सुद्वीतये छादिः	१४
अग्निं द्वेषो योतवे नो गृणीम—स्यग्निं शं योश्च दातव ।	
विश्वाम् विश्वंषितेव हव्या भुवद्वस्नुकंषूणाम्	१५ [१३] (१३०७)

(७०)

१८ हर्यनः प्रागायः । अग्निं हवीषि वा । गायत्री ।

तविकृणुध्वमा गम—दध्वपुर्वनतं पुनः । विद्वाँ अम्य प्रशासनम्	१
नि तिग्ममभ्यंशुं सीवृद्धोता मनावधि । जुषाणो अम्य सक्यम्	२
अन्तरिच्छन्ति तं जने रुद्रं परो मनीषया । गृभ्णन्ति जिह्वया ससम्	३
जाम्यनीतप धनुं वयोधा अरुहद्वनम् । हृषदं जिह्वयावधीत	४
चरेन वन्ता रुशज्ञिह निद्रातारं न विन्दते । वेति स्नातव अम्यम्	५ [१४]
उता न्वस्य यन्मह—दध्वाद्योजनं बृहत । वामा रथस्य दृष्टो	६
बृहन्ति सतैका—मप द्रा पञ्च मृजतः । तीर्थे सिन्धोरधि स्वरे	७
आ वृशभिर्विध्वस्तं इन्द्रः कोशमबुच्यवीन । खेदया त्रिभुता विषः	८
परि त्रिधातुरध्वरं जूणिरेति नवीयसी । मध्वा होतारो अञ्जते	९
सिञ्चन्ति नमसावत मुञ्चावक्तं परिजमानम् । नीचीनवारमक्षितम्	१० [१५]
अभ्यारुमिद्वयं निषिक्तं पुष्करं मधु । अबतस्य विसर्जने	११ (१११८)

गाव उपावतावतं मही यज्ञस्य रप्सुदा । उमा कर्णा हिरण्यया १२
 आ सुते सिञ्चत भियं रोदस्यारभिभियम । रसा दधीत वृषमम १३
 ते जानत स्वमोक्ष्यं सं वत्सामो न मातुभिः । मिथो नसन्त जामिभिः १४
 उप स्रक्षेष्णु बप्सतः कृण्वन्त धरुणं द्विवि । इन्द्रं अग्रा नमः स्वः १५ [१६]

अधुक्षत पिप्युषीमिष मूर्जं समपदीमरिः । सूर्यस्य सप्त रश्मिभिः १६
 सोमस्य मित्रावरुणो दिता मर आ नृवे । तद्वानुरस्य भेषजम् १७
 उतो न्वस्य यत पवं हयंतस्य निधान्यम । परि द्यां जिहयांतनन १८ [१७] १८

(७३)

१८ गोपवन आत्रेयः समवाभिर्वा । अश्विनी । गायत्री ।

उदीराधामृतायते युञ्जाधामश्विना रथम । अन्ति पङ्क्तु वामवः १
 निमिषाञ्चिज्जवीयसा रथेना यातमश्विना । अन्ति पङ्क्तु वामवः २
 उप स्तृणीतमत्रये हिमेन घुममश्विना । अन्ति पङ्क्तु वामवः ३
 कुहं स्थः कुहं जग्मथुः कुहं ह्येनव पंतथुः । अन्ति पङ्क्तु वामवः ४
 यवुद्य कर्हि कर्हि चिच्छ्रुयातमिमं हवम । अन्ति पङ्क्तु वामवः ५ [१८]

अश्विनां यामहृतमा नेदिष्टं याम्यप्यथम । अन्ति पङ्क्तु वामवः ६
 अर्धन्तमत्रये गृहं कृणुतं युवमश्विना । अन्ति पङ्क्तु वामवः ७
 वरथे अग्निमातपो वदते वल्गवत्रये । अन्ति पङ्क्तु वामवः ८
 प्र सतवभिराशसा धारासमेरंशायत । अन्ति पङ्क्तु वामवः ९
 इहा गंतं वृषण्वमू शृणुतं म इमं हवम । अन्ति पङ्क्तु वामवः १० [१९]

किमिदं वां पुराणव ज्जरंतोरिव शस्यते । अन्ति पङ्क्तु वामवः ११
 समानं वां सजात्यं समानो बन्धुरश्विना । अन्ति पङ्क्तु वामवः १२
 यो वां रजोस्यश्विना रथो वियाति रोदसी । अन्ति पङ्क्तु वामवः १३
 आ नो गव्येमिरश्वैः सहस्रेरुप गच्छतम् । अन्ति पङ्क्तु वामवः १४
 मा नो गव्येमिरश्वैः सहस्रेमिरति स्यतम् । अन्ति पङ्क्तु वामवः १५
 अरुणप्सुरुषा अमू वरुण्योतिर्कृतावरी । अन्ति पङ्क्तु वामवः १६
 अश्विना सु बिबाकेश वृक्षं परशुमौ इव । अन्ति पङ्क्तु वामवः १७
 पुरं न धृष्णवा रुज कृष्णया बाधितो विशा । अन्ति पङ्क्तु वामवः १८ [२०] [१३४३]

(७४)

१५ गोपवन आश्रयः । अग्निः, १३-१५ आर्क्षः श्रुतर्वा । १-१२ अनुष्टुप्श्रुतः

प्रगाथः = (अनुष्टुप् + गायत्री), १३-१५ अनुष्टुप् ।

विशोविंशो वो अतिथिं वाजयन्तः पुरुप्रियम् ।

आग्निं वो दुर्यं वचः स्तुषे शूषस्य मन्मभिः १

यं जनांसो हविष्मन्तो मित्रं न सर्पिरासुतिम् । प्रशंसन्ति प्रशस्तिभिः २

पन्थांसं जातवेदसं यो देवतात्पुष्टता । हव्यान्धैर्यद्विधि ३

आर्गन्म वृत्रहन्तमं ज्येष्ठमग्निमानवम् ।

यस्य श्रुतर्वा बृहन्नाक्षो अनीक एधते ४

अमृतं जातवेदसं तिरस्तमांसि दशतम् । घृताहवन्मीड्यम् ५ [२१]

सबाधो यं जना इमेऽग्निं हव्येभिरीळते । जुह्वानासो यतमुचः ६

इयं ते नव्यंसी मतिरग्ने अधोऽप्यस्मदा ।

मन्द्रं सुजातं सुकृतोऽमूरं दस्मातिथे ७

सा ते अग्ने शतमा चर्निष्ठा भवतु प्रिया । तया वर्धस्व सुष्टुतः ८

सा युञ्जेद्युष्मिनीं बृहन्नुपोऽथ भवसि भवः । वर्धति वृत्रतूर्ये ९

अश्वमिद्रां रथपां त्वेषमिन्द्रं न सत्पतिम् ।

यस्य भवांसि तूर्वंथ पन्थं पन्थं च कृष्टयः १० [२२]

यं त्वा गोपवनो गिरा चर्निष्ठदग्ने अङ्गिरः । स पावक श्रुधी हवम् ११

यं त्वा जनांसं ईळते सबाधो वाजसातये । स बोधि वृत्रतूर्ये १२

अहं हुवान आर्क्षे श्रुतर्वणि मवृच्युति ।

शर्धासीव स्तुकाविनां मूक्षा शीषां चतुर्णाम् १३

मां चत्वार आशवः शर्विष्ठस्य द्रविजवः ।

सुरथासो अभि प्रयो वक्षन् वयो न तुज्यम् १४

सत्यमित्वा महेनवि परुष्णयव देविशम् ।

नेमापो अश्वदातरः शर्विष्ठादस्ति मर्त्यः १५ [२३] [१३५८]

(७५)

१६ विरूप आङ्गिरसः । अग्निः । गायत्री ।

युक्ष्वा हि वैवृहतामं अश्वो अग्ने रथीरिष । नि होवा पुष्यः सवः १

उत नो देव देवा अच्छा बोधो विवुष्टरः । अद्विष्वा वार्या कृधि २ (१३६०)

त्वं हृ बर्धविष्टुषः सहस्रः सूनवाहुत । ऋतावा यज्ञियो भुवः ३	
अबमग्निः सहस्रिणो वार्जस्य शतितनस्पतिः । मूर्धा कवी रवीणाम् ४	
तं नेमिमृमवो यथा ऽऽ नमस्व सहस्रतिभिः । नेदीयो यज्ञमङ्गिरः ५ [२४]	
तस्मै नूनमभिर्धेव वाचा विरूप नित्यया । वृष्णे चोदस्व सुष्टुतिम् ६	
कमु प्विदस्य सेनया ऽग्नेरपाकचक्षसः । पुणिं गांषु स्तरामह ७	
मा नो वेवानां विशः प्रस्नातीरिवोन्माः । कृशं न ह्रासुरभ्याः ८	
मा नः समस्य वृष्यः । परिद्विषसो अंहतिः । ऊर्मिर्न नावमा बधीत ९	
नमस्ते अग्न ओजसे गुणन्ति देव कृष्टयः । अमरमित्रमर्दय १० [२५]	
कुवित सु नो गविष्टुये ऽग्ने संवेचिषो रयिम् । उरुकृदुरु णस्कृधि ११	
मा नो अस्मिन् महाधने परा वग्मरभृद्यथा । संवर्णं सं रयिं जय १२	
अन्यमस्मद्भिया इय—मग्ने सिर्षक्तु वृच्छुना । वर्धा नो अमवच्छवः १३	
यस्याजुषन्नमस्विनः शमीमर्दुमस्स्य वा । तं घेवृग्निर्बुधावति १४	
परस्या अर्धि संवतो ऽवर्णो अभ्या तर । यज्ञाहमस्मि तां अव १५	
विद्या हि ते पुरा वय—मग्ने पितुर्यथावसः । अथा ते सुन्नमीमहे १६ [२६] (१३७४)	

(७६)

१० कुरुसुनिः कापवः । इन्द्रः । गायत्री ।

इमं नु मायिनं हृष इन्द्रमीशानमोजसा । मरुत्वन्तं न वृत्रसे १	
अयमिन्द्रो मरुत्संसा वि वृत्रस्याभिन्च्छिरः । वज्रेण शतपर्वणा २	
वाधुषानो मरुत्संसेन्द्रो वि वृत्रमैरयत् । सृजन् त्समुद्रिया अपः ३	
अयं ह येन वा इदं स्वर्मरुत्वता जितम् । इन्द्रेण सोमपीतये ४	
मरुत्वन्तमृजीषिणमोजस्वन्तं विरिञ्चिर्नम । इन्द्रं ग्रीर्भिर्हवामहे ५	
इन्द्रं प्रजेन मन्मना मरुत्वन्तं हवामहे । अस्य सोमस्य पीतये ६ [२७]	
मरुत्वो इन्द्र मीढः पिबा सोमं शतक्रतो । अस्मिन् यज्ञे पुरुष्युत ७	
तुभ्येर्विन्द्र मरुत्वति सुताः सोमासो अद्रिवः । हृदा हूयन्त उक्थिनः ८	
पिबेर्विन्द्र मरुत्संसा सुतं सोमं विविष्टिषु । वज्रं शिशान ओजसा ९	
उत्तिष्ठन्नोजसा सह पीत्वी शिषे अभेपयः । सोममिन्द्र चमू सुतम् १०	
अनु त्वा रोर्वसी उमे कक्षमाणमकृपेताम् । इन्द्र यद्वस्युहामवः ११	
वाचमृष्टापवीमहं नवसक्तिमृतस्पृशम् । इन्द्रात् परि तन्वं ममे १२ [२८] (१३८१)	

(७७)

११ कुरुसुतिः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री, १० ११ प्रगाथाः= (वृहती, सप्तोवृहती) ।

जज्ञानो नु शतकनुर्वि पृच्छदिति मातरम् । क उयाः के इ शृण्वरे १
आदीं शवस्यं बवी दौण्वाभमहीशुवम् । ते पुत्र सन्तु निन्दरः २
समित तान वृत्रहास्वितु खे अरौ इव खेवया । प्रवृत्ता वसुहामवत ३
एकया प्रतिघापिबत स्रक्तं सरांसि त्रिशतम् । इन्द्रः सोमस्य काशुका ४
अमि गन्धर्वमवृण-द्वुग्रेषु रजःस्वा । इन्तों वनम्य इदुधे ५ [२९]

निराविध्यद्विरिभ्य आ धारयत एकमोवुनम् । इन्द्रो वृन्दं स्वातमम् ६
शतब्रध्न इषुस्तव वृहत्सर्पणं एक इत । यमिन्द्र चकूषे वृजम् ७
तेन स्तातृभ्य आ भर नृभ्यो नारिभ्यो अलवे । सद्यो जान क्रमुष्ठिर ८
एता च्यौत्तानि ते कृता दधिष्णानि परीणसा । हृदा वीहृधाग्यः ९

विश्वेन ता विष्णुगर्भर-दुरुक्रमस्त्वेषितः ।

शतं महिषान क्षीरपाकभोक्तुं ब्रह्ममिन्द्रं ममाम १०
तुविक्षं ते सुकृतं सुमयं धनुः साधुर्वन्दे हिरण्ययः ।
उमा ते ब्राह्मण्या सुमंस्कृतः अक्षुषे चिह्नद्वुधा ११ [३०] १३९७ ।

(७८)

१० कुरुसुतिः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री, १० वृहती ।

पुरोळाशं नो अन्धस इन्द्रं सहस्रमा भर । शता च क्षुर गोनाम् १
आ नो भर द्यञ्जनं गामश्वमभ्यञ्जनम् । सचा मना हिरण्यया २
उत नः कर्णशोभना पुरुणि धृष्टवा भर । त्वं हि शृण्विषे बसो ३
नकीं वृथीक इन्द्र ते न मुषा न सुदा उत । नान्यस्त्वच्छूर वाघतः ४
नकीमिन्द्रो निकर्तवे न शक्रः परिशक्तवे । विश्वे अणोति पश्यति ५ [३१]

स मय्युं मर्याना-मर्द्धो नि चिकीषते । पुरा निदृश्चिकीषते ६
कत्व इत पुणमुदं तुस्यास्ति विधतः । वृत्रघ्नः सोमपात्रः ७
त्वे वसूनि संगता विश्वा च सोम सौमगा । सुदात्वपरिहृता ८
त्वामिद्यं वयुर्मम कामो गव्युहिरण्ययुः । त्वामश्वयुरेषते ९

तवादिन्ब्राह्ममाज्ञासा हन्ते दात्रं चना वदे ।

विनस्य वा मघवन् त्वंमृतस्य वा पुधि यवस्य काशिना १० [३२] १४००

(७९)

९ कन्नुभांशवः । सोमः । गायत्री, ९ अनुष्टुप् ।

अयं कन्नुर्गृहीतो विश्वजिबुद्धिदित सोमः । ऋषिर्विधः काव्येन १
 अभ्यूणीति यज्ञस्य भिषक्तिं विश्वं यत तृणम् । प्रेमन्धः स्त्वस्त्रिः श्रोणो भूतः २
 त्वं सोम तनुकृन्दणो द्वेषोभ्योऽन्यकृतभ्यः । उरु युन्तामि वरूथम् ३
 त्वं बिन्ती तव वृक्षैर्दिव आ पुंथिव्या ऋजीयिन । यार्दीगधस्य निड द्वेषः ४
 अर्थितो यन्ति वेदर्थं गच्छानिदुषो रतिम् । ववुज्युस्त्व्यतः कामम् ५ [३३]

विद्यधत् पुर्व्यं नष्ट—मुर्वीमृतायुमीरयत् । प्रमायुस्ताः सुवृतीर्णम् ६
 सुक्षेपो नो सुलबाकु रहतकतुरवानः । भवा नः सोम शो हृदे ७
 मा नः सोम सं वीविजो मा वि बीभिषथा राजन । मा नो हादं विषा वधीः ८
 अद्य यत् स्वे सधस्थं वृषानां दुर्मतीरिक्षं ।
 राजन्नप द्विषः सध मीढुः अप विषः सध ९ [३४] (१४६६)

(८०)

१० एकशर्नोभस्तः । इन्द्रः । १० देवाः । गायत्री, १० त्रिष्टुप् ।

नह्युन्यं बळाकरं मर्द्धितारं शतकृतो । त्वं न इन्द्र मृळ्य १
 यो नः शश्वेन पुराविधाऽमृधो वाजसातयं । स त्वं न इन्द्र मृळ्य २
 किमङ्ग रध्रचोदनः सुन्वानस्याविदेदसि । कुवित स्विन्द्र णः शकः ३
 इन्द्र प णो रथमव पश्चाच्चित् सन्तमद्विवः । पुरस्तादेन मे कृधि ४
 हन्तो न किमाससे प्रथमं नो रथं कृधि । उपमं वाजयु भवः ५ [३५]

अवा नो वाजयुं रथं सुकरं ते किमित् परि । अस्मान् त्सु जिग्युषस्कृधि ६
 इन्द्र हृद्यस्व पूरसि भद्रा त एति निष्कृतम् । इयं धीर्नृत्विवावती ७
 मा सीमवद्य आ भागुर्वी काष्ठा हिनं धनम् । अपावृत्ता अरन्नयः ८
 तुरीयं नामं यज्ञियं यदा कस्तर्दुश्मसि । आवित् पतिर्न ओहसे ९

अवीवृधद्वो अमृता अमन्दी वेकथुर्वीवा उत याश्वं देवीः ।

तस्मा उ राधः कृणुत प्रशस्तं प्रातर्मक्षू धियावसुजगम्यात् १० [३६] (१४६६)

(८१)

[नवमोऽनुवाकः ॥९॥ सू० ८१-९१]

१ कुसीदी काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

आ तू न इन्द्र क्षुमन्तं चित्रं ग्रामं सं गृभाय । महाहृस्ती दक्षिणेन १
 विद्या हि त्वा तुषिकूर्मिं तुषिक्षेणं तुवीमघम् । तुषिमात्रमबोभिः २
 नहि त्वा शूर वेवा न मतीसो दिवसन्तम् । भीमं न गां वारयन्ते ३
 एतो न्विन्द्रं स्तवामे-शानं वस्वं स्वराजम् । न राधसा मधिषत्तः ४
 प्र स्तोषदुषं गासिष-च्छ्रवत् सारं गीयमानम् । अमि राधसा जुगुरत् ५ [१७]

आ नो भर दक्षिणेना-ऽमि सव्येन प्र मृश । इन्द्र मा नो बसोर्निर्माकृ ६
 उप क्रमस्वा भर धृषता धृष्णो जनानाम् । अदाशुष्टरस्य वेदः ७
 इन्द्र य उ नु ते अस्ति वाजो विप्रैभिः सन्तित्वः । अस्माभिः सु तं सनुहि ८
 सद्योजुर्वस्ते वाजा अस्मभ्यं विश्वश्चन्द्राः । वशैश्च मधू जरन्ते ९ [१८] (१४१५)

[षष्ठोऽध्यायः ॥६॥ व० १-३८]

(८१)

१ कुसीदी काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

आ प्र द्रव परावतोऽर्वावतश्च वृत्रहन् । मध्वः प्रति प्रभर्मणि १
 तीवाः सोमांस आ गहि सुतासो मादयिष्णवः । पिबा वृधुर्यथोचिषे २
 इषा मन्त्रुस्वादु ते ऽरं वराय मन्यवं । भुवत् त इन्द्र शं हृदे ३
 आ त्वंशत्रवा गहि न्युःकथानि च हूयसे । उपमे रोचने विवः ४
 तुभ्यायमग्निभिः सुतो गोभिः श्रीतो मदाय क्रम । प्र सोम इन्द्र हूयते ५ [१]

इन्द्रं श्रुधि सु मे हव-मस्मे सुतस्य गोमतः । वि पीतिं तृप्तिमश्रुहि ६
 य इन्द्र चमसेष्वा सोमश्चमूषु ते सुतः । पिबेदस्य त्वमीशिषे ७
 यो अन्तु चन्द्रमा इव सोमश्चमूषु ददंशे । पिबेदस्य त्वमीशिषे ८
 यं तं श्येनः पदाभरत् तिरो रजांस्यस्पृतम् । पिबेदस्य त्वमीशिषे ९ [२] (१४४४)

(८३)

१ कुसीदी काण्वः । विश्वे देवाः । गायत्री ।

देवानामिदवो महत् तदा वृणीमहे वयम् । वृजामस्मभ्यमृतये १
 ते नः सन्तु युजः सदा वरुणो मित्रो अर्यमा । बुधासश्च प्रचेतसः २
 अति नो विष्पिता पुरु नैमिरपो न पर्षथ । युयमुतस्य रथयः ३ (१४४७)

वामं नो अस्त्वर्यमन्	वामं वरुण शंस्यम्	। वामं ह्यवृणीमहे	४
वामस्य हि प्रचेतसः	ईशानासो रिशदसः	। नेमाक्षित्या अबस्य यत	५ [३]
वयमिन्द्रः सुवानवः	क्षियन्तो यान्तो अध्वजा	। देवा वृधाय हूमहे	६
अधि न इन्द्रैषां	विष्णोः सजात्यानाम्	। इता मरुतो अश्विना	७
प्र भ्रातृत्वं सुवानवो	ऽधं द्विता संमानया	। मातुर्गर्भे मरामहे	८
युयं हि ष्ठा सुवानव	इन्द्रज्येष्ठा अमिर्द्यवः	। अधा चिद्ध उत ब्रुवे	९ [४] (१४०३)

(८४)

१ उशना काव्यः । अग्निः । गायत्री ।

प्रेष्टं वो अतिथिं	स्तुषे मित्रमिव प्रियम्	। अग्निं रथं न वेद्यम्	१
कविर्मित्र प्रचेतसं	यं देवासो अधं द्विता	। नि मर्त्येष्ववृधुः	२
त्वं वचिष्ठ वृक्षयो	हूँः पाहि शृणुधी गिरः	। रक्षां तोकमुत त्मनां	३
कषां ते अग्ने अङ्गिर	ऊर्जो नपादुपस्तुतिम्	। वराय देव मन्यवे	४
वार्धेय कस्य मनसा	यज्ञस्य सहसो यदो	। कर्तुं वोच इदं नमः	५ [५]
अथा त्वं हि नस्करो	बिम्बा अस्मभ्यं सुक्ष्मितीः	। वार्जद्रविणसो गिरः	६
कस्य नूनं परीणसो	धिषो जिन्वसि वपते	। गोषांता यस्य ते गिरः	७
तं मर्जयन्त सुकर्तुं	पुरोयावानमाजिषु	। स्वेषु क्षयेषु वाजिनम्	८
क्षेति क्षेमेमिः सा मि	नैकिय भन्ति हन्ति यः	। अग्ने सुवीर एधत	९ [६] (१४६९)

(८५)

१ कृष्ण नाङ्गिरसः । मधिवनौ । गायत्री ।

आ मे हवै नास्तया	ऽश्विना गच्छतं युवम्	। मध्वः सोमस्य पीतये	१
इमं मे स्तोममश्विने	मं मे शृणुतं हवम्	। मध्वः सोमस्य पीतये	२
अव वां कृष्णो अश्विना	हवते वाजिनीवसू	। मध्वः सोमस्य पीतये	३
शृणुतं जरितुर्वहं	कृष्णस्य स्तुवतो नरा	। मध्वः सोमस्य पीतये	४
हविर्धन्तमवाम्यं	विषाय स्तुवते नरा	। मध्वः सोमस्य पीतये	५ [७]
गच्छतं वृक्षयो गृह	मिथ्या स्तुवतो अश्विना	। मध्वः सोमस्य पीतये	६
युष्माकां रासं रथे	वीर्ये वृषण्वसू	। मध्वः सोमस्य पीतये	७ (१४६९)

त्रिवन्धुरेण त्रिवृता रश्नेना यातमश्विना । मध्वः सोमस्य पीतये ८
न मे गिरां नासत्या ऽश्विना प्रावतं युवम् । मध्वः सोमस्य पीतये ९ [८] (१४७१)

(८६)

५ कृष्ण आङ्गिरसः, विश्वको वा कार्ष्णिः । अश्विनौ । जगती ।

उभा हि कुसा भिषजा मयोभुवो भा दक्षस्य वचसो बभूवधुः ।
ता वां विश्वको हवते तनूकुथे मा नो वि यौष्टं सस्या मुमोचतम् १
कथा नूनं वां विमना उपं स्तव द्युवं धियं ददधुर्वस्यद्वष्टये ।
ता वां विश्वको हवते तनूकुथे मा नो वि यौष्टं सस्या मुमोचतम् २
युवं हि प्मा पुरुभुजमेधुतुं विष्णाप्यं ददधुर्वस्यद्वष्टये ।
ता वां विश्वको हवते तनूकुथे मा नो वि यौष्टं सस्या मुमोचतम् ३
उत त्यं वीरं धनसामृजीषिणं दूरे चित सन्तमवसं हवामहे ।
यस्य स्वादिष्टा सुमतिः पितुर्यथा मा नो वि यौष्टं सस्या मुमोचतम् ४
ऋतेन वेवः सविता शमायत ऋतस्य शृङ्गमुर्विया वि पंपथे ।
ऋतं सासाह महिं चित घृतन्यतो मा नो वि यौष्टं सस्या मुमोचतम् ५ [९] (१४७६)

(८७)

६ कृष्ण आङ्गिरसो, वासिष्ठा वा युक्ताकः, प्रियमेध आङ्गिरसो वा । अश्विनौ ।
प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

द्युप्सी वां स्तोमो अश्विना किर्विर्न सेक आ गतम् ।
मध्वः सुतस्य स त्रिवि प्रियो नरा पातं गौराविवेरिणे १
पिबंतं घृमं मधुमन्तमश्विना ऽऽ बर्हिः सीदतं नरा ।
ता मन्दसाना मनुषो दुरोण आ नि पातं वेदसा वयः २
आ वां विश्वामिहृतिभिः प्रियमेधा अहूषत ।
ता वृत्तिर्यातमुषं वृक्कर्वहिं वा जुष्टं यज्ञं विविष्टिषु ३
पिबंतं सोमं मधुमन्तमश्विना ऽऽ बर्हिः सीदतं सुमत ।
ता बावृधाना उपं सुष्टुतिं त्रिवो गुन्तं गौराविवेरिणम् ४
आ नूनं यातमश्विना ऽश्वेभिः प्रुषितप्सुभिः ।
दद्या हिरण्यवर्तनी शुभस्पती पातं सोममृतावृधा ५ (१४८१)

वयं हि वां हवामहे विपन्यवां विप्रांसो वार्जसातये ।
ता वल्गु वृक्षा पुरुवंससा धिया ऽश्विना भ्रुप्ल्या गतम

६ [१०] (१४८२)

(८८)

६ नोधा गौतमः । इन्द्रः । प्रगाथः= (विपमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

तं वो वृष्ममृतीषहं वसोर्मन्दानमर्धसः ।

अमि वत्सं न स्वसरेषु धेनव इन्द्रं गीर्भिर्नवामहे १

द्युक्षं सुदानुं तविषीमिगवृतं गिरिं न पुरुभोजसम ।

क्षुमन्तं वाजं श्रुतिनं सहस्रिणं मश्रु गोमन्तमीमहे २

न त्वा बृहन्तो अद्रयो वरन्त इन्द्र वीळवः ।

यद्वित्सासि स्तुवते मावते वसु नकिण्टदा मिनाति ते ३

योद्धासि क्त्वा शर्वसोत वृंसना विश्वा जाताभि मज्मना ।

आ त्वायमर्क ऊतये ववर्तति यं गातामा अत्रीजनन् ४

प्र हि रिरिक्ष ओजसा त्रिवो अन्तेभ्यस्परि ।

न त्वा विंश्याच्च रज इन्द्र पार्थिवमनु स्वधां ववक्षिथ ५

नक्तिः परिष्टिमर्धवन मघस्य ते यद्वाशुपे दशस्यसि ।

अस्माकं बोध्युचर्यस्य चोक्विता मंहिण्टो वार्जसातये ६ [११] (१४८८)

(८९)

७ नृमेध-पुरुमेधावाङ्मिरसां । इन्द्रः । १-४ प्रगाथः= (विपमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

५-६ अनुष्टुप्, ७ बृहती ।

बृहदिन्द्राय गायत मरुतो वृत्रहन्तमम ।

येन ज्योतिरजनयस्मृतावृधो देवं देवाय जागृवि १

अपाधमवृमिशस्तीरशस्तिहा ऽधेन्द्रो द्युह्यामवत् ।

देवास्त इन्द्र सख्याय येमिरे बृहद्दानो मरुद्गण २

प्र च इन्द्राय बृहते मरुतो ब्रह्मार्थत ।

वृत्रं हनति वृत्रहा शतक्रतुर्वज्रेण शतपर्वणा ३

अमि प्र मेर धृषता धृषन्मनः श्वश्रित ते असवृहत् ।

अषन्त्वापो जवसा वि मातरो हनो वृत्रं जया स्वः ४ (१४९२)

यज्ञायथा अपूर्व्यं मघवन् वृत्रहत्याय ।	
तत् पृथिवीमप्रथय—स्तद्वैस्तभ्रा उत धाम्	५
तत् ते यज्ञो अजायत तवूर्क उत हस्कृतिः ।	
तद्विश्वमभिभूरसि यज्जातं यच्च जन्त्वम्	६
आमासु एकमेरय आ सूर्यो रोहयो विवि ।	
धर्मं न सामन् तपता सुवृक्तिभिर्जुष्टं गिर्विषसे बृहत्	७ [१२] (१४९५)

(९०)

६ नृमेध-पुरुमेधायज्ञिरसौ । इन्द्रः । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

आ नो विश्वासु हव्य इन्द्रः समत्यु मूषतु ।	
उप ब्रह्माणि सर्वनानि वृत्रहा परमज्या कर्चीषमः	१
त्वं वाता प्रथमो राधसाम—स्यसि सत्य ईशानकृत ।	
तुविद्युस्त्रस्य युज्या वृणीमहे पुत्रस्य शवसो महः	२
ब्रह्मा त इन्द्र गिर्वणः क्रियन्ते अनन्तिद्रुता ।	
इमा जुषस्व हर्यश्व योजने—न्तु या ते अमन्महि	३
त्वं हि सत्यो मघवन्नानतो वृत्रा भूरि न्युञ्जसे ।	
स त्वं शविष्ठ वज्रहस्त वाशुषे ऽवाञ्छं रयिमा कृधि	४
त्वमिन्द्र यशा अस्यृ—जीषी शवसरूपते ।	
त्वं वृत्राणि हंस्यप्रतीन्येक इद—नुता चरणीधृता	५
तमु त्वा नूनमसुर प्रचेतसं राधो भागमिवेमहे ।	
महीव कृतिः शरणा त इन्द्र प्र ते सुज्ञा नो अभवन्	६ [१३] (१५०१)

(९१)

७ आश्रेयी अपाला । इन्द्रः । अनुष्टुप्, १-२ पङ्क्तिः ।

कन्याः वारंवायती सोममपि सुताविदत ।	
अस्तं भरन्त्यब्रवी दिन्द्राय सुनवै त्वा शक्राय सुनवै त्वा	१
असौ य एषि वीरको गृहंगृहं विचाकशत ।	
इमं जग्मसुतं पिब धानावन्तं—ऋषिभ्योऽनुष्टुप्	२ (१५०१)

अ च न त्वा चिकिन्तामो ऽधि च न त्वा नेमसि ।

शनैरिव इत्येकं परि स्रव ५

कुविच्छकेन कुवित करत कुविद्धो वस्यस्यकरत ।

कुवित पतिद्विषो यती गिन्नेण संगमामहे ४

इमानि त्रीणि विष्टपा तानीन्तु वि रोहय ।

शिरस्ततस्योर्वरा मात्रिदं म उपोदं ७

असौ च या न उर्वरा द्विमां तन्वं मम ।

अथो ततस्य यच्छिरः सर्वा ता रोमशा कृधि ६

स्व रथस्य स्वेऽनसः स्वे युगस्य शतक्रतो ।

अपालामिन्दु त्रिष्पुल्यकृणोः सूर्यत्वचम ५ [१४] (१५०८)

(१२)

३३ श्रुतकथाः मुकथाः वा आदित्यः । इन्द्रः । गायत्री. १ अनुष्टुप ।

पान्तमा वा अन्धस इन्द्रमभि प्र गायत । विश्वासाहं शतक्रतुं महिष्ठं चर्षणानाम १

पुरुहुतं पुरुहुतं गाथान्यं सनश्नुतम । इन्द्र इति बर्वातन २

इन्द्र इक्षो महानो जाता वाजानां नृतुः । महौ अभिजा यमत ३

अपावु शिष्यन्धसः सुवक्षस्य प्रहोषिणः । इन्द्रान्द्रिन्द्रो यवाशिरः ४

तम्बमि प्राश्नते न्द्रं सोमस्य पीतयं । तदिन्द्रचंस्य वर्धनम ५ [१५]

अस्य पीत्वा मदानां वेषो वेवस्यौजसा । विश्वाभि भुवना भुवत ६

त्यमु वः सन्नासाहं विश्वासु गीष्वायतम । आ च्यावयस्युतयं ७

युध्मं सन्तमनवाणं सोमपामनपच्युतम । नरमवार्यकृतुम् ८

शिक्षा ण इन्द्र राय आ पुरु विद्वौ ऋचीषम । अवा नः पार्ये धने ९

अतश्चिन्दिन ण उपा ऽऽ याहि शतवाजया । इषा सहस्रवाजया १० [१६]

अयाम् धीवतो धियो ऽवज्जिः शक्र गोदरे । जयेम पुत्सु वज्रिवः ११

वयमुं त्वा शतक्रतो गावो न यवसिष्वा । उक्थेषु रणयामसि १२

विश्वा हि मर्त्यत्वना ऽनुकामा शतक्रतो । अगन्म वज्रिन्नाशसः १३

त्वे सु पुत्र शश्वतो ऽशुञ्जन् कामकातयः । न त्वामिन्द्राति रिच्यते १४

स नो वृषन् त्सनिष्ठया सं घोरया द्रविन्वा । धियावीहि पुरंधरा १५ [१७] (१५२३)

यस्ते नूनं शतक्रतुर्विन्द्रं द्युज्जितमो मदेः । तेन नूनं मदे मदेः १६
यस्ते चित्रश्रवस्तमो य इन्द्र वृत्रहन्तमः । य ओजोवातमो मदेः १७
विद्या हि यस्ते अद्रिष्वस्त्वादत्तः सत्य सोमपाः । विश्वासु वस्म कृष्टिषु १८
इन्द्राय मर्द्वेन सुतं परं प्योभन्तु नो गिरः । अकर्मचन्तु कारवः १९
यस्मिन् विश्वा अधि भियो रणान्ति स्म संसदः । इदं सुते हवामहे २० [१८]

त्रिकद्रुकेषु चेतनं देवासो यज्ञमलत । तमिद्वर्धन्तु नो गिरः २१
आ त्वा विशन्निवन्देवः समुद्रमिव सिन्धवः । न त्वामिन्द्रातिं रिच्यते २२
विव्यवर्धं महिना वृषन् भक्षं सोमस्य जामृवे । य इन्द्र जठरेषु ते २३
अरं त इन्द्र कुक्षये सोमो भवतु वृत्रहन् । अरं धामभ्य इन्देवः २४
अरमभ्याय गायति श्रुतकक्षो अरं गवे । अरमिन्द्रस्य धाम्ने २५
अरं हि प्मां सुतपु णः सोमेष्विन्द्र भृषसि । अरं ते शक्र द्वावेनं २६ [१९]

पराकात्ताश्चिदद्रिष्वस्त्वा नक्षन्त नो गिरः । अरं गमाम ते वयम् २७
एवा ह्यसि वीर्युर्वा शूरं उत स्थिरः । एवा ते राधये मनः २८
एवा रातिस्तुवीमघ विश्वेभिर्धाधि धातुभिः । अथा चिदिन्द्र मे सखा २९
मो पु अह्यं तन्द्रपुर्भुवां बाजानां पते । मत्स्वा सुतस्य गोमतः ३०
मा न इन्द्राभ्याददिशः सूर्यो अक्तुष्वा यमन् । त्वा युजा वनेन तत ३१
त्वयदिन्द्र युजा वयं प्रति जुवीमहि स्पृधः । त्वमस्माकं तव स्मासि ३२
त्वामिन्द्रि त्वायवो ऽनुनोनुवत्श्वरान् । सखाय इन्द्र कारवः ३३ [२०] (१५४१)

(१३)

३४ सुकक्ष आहिरसः । इन्द्रः, ३४ इन्द्र-कामध्वज । गायत्री ।

उद्धेकुभि श्रुतामघं वृषमं नर्यापसम् । अस्तरमेपि सूर्य १
नव यो नवतिं पुरं बिभेद बाह्वोजसा । अहिं च वृत्रहावधीत २
स न इन्द्रः शिवः सखा ऽश्वोवद्वोमद्यवमत । उरुधरिष वोहते ३
यदुद्य कर्चं वृत्रह-सुवगां अभि सूर्य । सर्वं तदिन्द्र ते वशे ४
यद्वा प्रवृद्ध सत्यते न मरा इति मन्यसे । उतो तत् सत्यमित तव ५ [२१]

ये सोमांसः परावति ये अर्वावति सुन्धिरे । सर्वास्तां इन्द्र गच्छसि ६
तमिन्द्रं वाजयामसि मंह वृत्राय हन्तवे । स वृषा वृषभो भुवत् ७ (१५४८)

इन्द्रः स दामनि कृत ओजिष्ठः स मर्दे हितः । द्युम्नी श्लोकी स सोम्यः ८
 गिरा वज्रो न संभृतः सर्बलो अनपच्युतः । ववक्ष ऋषो अमृततः ९
 दुर्गे चिह्नः सुगं कृधि गृणान इन्द्र गिर्वणः । त्वं च मघवन् वशः १० [२२]

यस्य ते नू चिवादिशं न मिनन्ति स्वराज्यम् । न देवा नाधिगुर्जनः ११
 अधा ते अप्रतिष्कृतं देवी शुष्मं सपर्यतः । उभे सुशिप्र रोदमी १२
 त्वमेतदधारयः कृष्णासु रोहिणीषु च । परुष्णीषु रुशन् पर्यः १३
 वि यक्षुरथं त्विषो विश्वे देवासो अक्रमुः । विदन्मृगस्य तौ अमः १४
 आतुं मे निवरो भुवः वृत्रहादिष्ट पौंस्यम् । अजातशत्रुस्तृतः १५ [२३]

भुतं वो वृत्रहन्तमं प्र शपै चर्षणीनाम् । आ शुषि गधसं मंह १६
 अया धिया च गव्यया पुरुषामन् पुरुष्टुत । यन् सोमसोम आमवः १७
 बोधिर्नमा इदंस्तु नो वृत्रहा भूयोसुतिः । शृणातुं शक्र आशिषम् १८
 कया त्वं न ऊत्या ऽभि प्र मन्दसे वृषन् । कया स्तोतृभ्य आ भर १९
 कस्य वृषा सुते सचा नियुत्वान् वृषभो रणन् । वृत्रहा सोमपीतयं २० [२४]

अभी षु णस्व रयिं मन्दसानः सहस्रिणम् । प्रयन्ता बोधि दशुषं २१
 पत्नीवन्तः सुता इम उशन्तो यन्ति वीतयं । अपां जग्मिनिचम्पुणः २२
 इष्टा होत्रा असृक्षते न्दं वृधासो अध्वरं । अच्छावभृथमोजसा २३
 इह त्या संधमाद्या हरी हिरण्यकेऽया । वोऽहामभि प्रयो हितम् २४
 तुभ्यं सोमाः सुता इमे स्नीर्णं बर्हिर्विभावसां । स्तोतृभ्य इन्द्रमा वह २५ [२५]

आ ते वक्षं वि रोचना दधदन्ता वि दशुषं । स्तोतृभ्य इन्द्रमर्चत २६
 आ ते दधामीन्द्रिय मुक्था विश्वा शतक्रतो । स्तोतृभ्य इन्द्र मृळय २७
 भद्रंभद्रं न आ भरे षमूर्जं शतक्रता । यदिन्द्र मृळयासि नः २८
 स नो विश्वान्या भर सुवितानि शतक्रता । यदिन्द्र मृळयासि नः २९
 त्वामिष्टवृत्रहन्तम् सुतावन्तो हवामहे । यदिन्द्र मृळयासि नः ३० [२६]

उषं नो हरिभिः सुतं याहि मदानां पते । उषं नो हरिभिः सुतम् ३१
 क्षिता यो वृत्रहन्तमो विद इन्द्रः शतक्रतुः । उषं नो हरिभिः सुतम् ३२
 त्वं हि वृत्रहक्षणां पाता सोमानामसि । उषं नो हरिभिः सुतम् ३३
 इन्द्र इषे दधातु न ऋभुक्षणममृं रयिम् । वाजी दधातु वाजिनम् ३४ [२७] (१५७५)

(१४)

[दशमोऽनुवाकः ॥१०॥ सू० १४-१०३]

११ बिन्दुः पूतवक्षो वा अङ्गिरसः । मरुतः । गायत्री ।

गोधंपयति मरुतां भवस्पृग्मता मघोनाम् ।	पुक्ता वङ्गी रथानाम् ।	१
गम्यां वेवा उपस्थे मता विश्वे धारयन्ते ।	सूर्यामासां हृशे कम् ।	२
तन सु नो विश्वे अयं आ सदां गृणन्ति कारवः ।	मरुतः सोमपीतये ।	३
अस्ति सोमो अयं सुतः पिबन्त्यरय मरुतः ।	उत स्वराजो अश्विना ।	४
पिबन्ति मित्रा अयमा तना पूतस्य वरुणः ।	त्रिषधस्थस्य जावतः ।	५
उतो न्वस्य जोषमां इन्द्रः सुतस्य गोमतेः ।	प्रातर्होतव मत्सति ।	६ [२८]
कदत्विषन्त मूरयस्तिर आप इव सिधः ।	अर्धेन्ति पूतवक्षसः ।	७
कद्रो अद्य महानां वेवानामवो वृणे ।	त्मना च वृस्मर्षर्षसाम् ।	८
आ ये विश्वा पार्थिवानि पप्रधन् रोचना विवः ।	मरुतः सोमपीतये ।	९
त्यान नु पूतवक्षसो विवो वो मरुतो हुवे ।	अस्य सोमस्य पीतये ।	१०
त्यान नु ये वि रावंसी तस्तभूमरुतो हुवे ।	अस्य सोमस्य पीतये ।	११
त्यं नु मारुतं गणं गिरिष्ठां वृषणं हुवे ।	अस्य सोमस्य पीतये ।	१२ [२९] (१५८७)

(१५)

१ तिरङ्गीराङ्गिरसः । इन्द्रः । अनुष्टुप् ।

आ त्वा गिरां रथीषिवाऽस्थुः सुतेषु गिर्वणः ।	
अभि त्वा समनूषतेन्द्र वत्सं न मातरः ।	१
आ त्वा शुक्रा अचुक्षुवुः सुतासं इन्द्र गिर्वणः ।	
पिबा त्वस्यान्धस इन्द्र विश्वासु ते हितम् ।	२
पिबा सोमं मदाय कमिन्द्र इयेनामृतं सुतम् ।	
त्वं हि शश्वंतीनां पती राजा विशामर्षि	३
भ्रुधी हवं तिरङ्ग्या इन्द्र यस्त्वा सपर्यति ।	
सुवीर्यस्य गोमते रायस्पृधि महौ असि	४
इन्द्र यस्ते नवीयसीं गिरं मन्त्रामजीजनत ।	
चिकित्विग्मनसं धियं प्रतामृतस्य पिप्युषीम्	५ [३०]
तमं प्लवाम यं गिर इन्द्रमुक्थानि वावुधुः ।	
पुरुण्यस्य पौर्या सिपासन्तो वनामहे	६ (१५९१)

एतो न्विन्द्रं स्तवाम शुद्धं शुद्धेन साक्षा ।	
शुद्धैरुक्थैर्वीषध्वासं शुद्ध आशीर्वान् ममचु	७
इन्द्रं शुद्धो न आ गंहि शुद्धः शुद्धाभिरुक्तिभिः ।	
शुद्धो रयिं नि धारय शुद्धो ममद्वि सोम्यः	८
इन्द्रं शुद्धो हि नो रयिं शुद्धो रत्नानि द्वाशुषं ।	
शुद्धो वृत्राणि जिघ्रसे शुद्धो वाजं सिंघाससि	९ [३१] (१५९६)

(९६)

११ तिरहवीराक्षिरसो, धृतानो वा यावतः । इन्द्रः, १४ इन्द्रावकतः १५ इन्द्रावृद्धस्पती ।
त्रिष्टुप्, ४ चिराद्, ११ पुरस्ताज्ज्योतिः ।

अस्मा उचास आतिरन्त याम मिन्द्राय नक्तमूर्ध्याः सुबार्चः ।	
अस्मा आपो मानरः सप्त तंभ्य नृभ्यस्तराय सिन्धवः सुपाराः	१
अतिविद्धा विधुरेणा विवृद्धा त्रिः सप्त सानु संहिता गिरिणाम् ।	
न तद्देवो न मर्त्यस्तुतुर्या घानि प्रवृद्धो वृषमश्चकार	२
इन्द्रस्य वज्रं आयसो निमिषल इन्द्रस्य बाह्वोर्मुर्यिष्टमोजः ।	
शीर्षमिन्द्रस्य कर्तवो निरेक आसन्नेषन्त धृत्या उपाके	३
मन्ये त्वा यज्ञियं यज्ञियानां मन्ये त्वा व्यर्षनमच्युतानाम् ।	
मन्ये त्वा सत्वनामिन्द्र केतुं मन्ये त्वा वृषमं चर्षणीनाम्	४
आ यद्वज्रं बाह्वोरिन्द्र धत्से मवृच्युतमहये हन्तवा उ ।	
प्र पर्वता अनवन्त प्र गावः प्र ब्रह्मणो अभिनक्षन्त इन्द्रम्	५ [३२]
तदुं प्टवाम य इमा जजान विश्वा जातान्यवराण्यस्मात् ।	
इन्द्रेण मित्रं विधिषेम गीर्मीरुपो नमोर्मिवृषमं विशेम	६
वृत्रस्य त्वा स्वस्थादीर्षमाणा विश्वे देवा अजहुर्ये सखायः ।	
मरुद्भिरीन्द्र सख्यं ते अस्त्वयेमा विश्वाः पुर्तना जयासि	७
त्रिः वृष्टिस्त्वा मरुतो वावुधाना उवा इव राशयो यज्ञियासः ।	
उप त्वेमः कृषि नो भागधेयं क्षुप्मं त एना हविषा विधेम	८
तिग्ममार्युधं मरुतामनीकं कस्त इन्द्र प्रति वज्रं दधर्ष ।	
अनावुधासो अहुरा अदेवा अक्षेण तौ अपं वप ऋजीषिन्	९
मह उग्राय तवसे सुवृक्षि प्रेरय शिवतमाय पुम्बः ।	
गिर्वाहसे गिर इन्द्राय पूर्वा र्हि तन्वे कुषिवृङ्ग वेवत्	१० [३३] (१६०६)

उक्थवाहसे विभ्वे मनीषां दुष्णा न पारमीरया नदीनाम् ।	
नि स्पर्शयिष्या तन्विभृतस्य जुष्टतरस्य कुविवृद्ध वेदन्	११
तद्विदिङ्मि यत् त इन्द्रो जुजोषत स्तुहि सुष्टुतिं नमसा विवास ।	
उप भूष जरितर्मा रुवण्यः श्रावया वाचं कुविवृद्ध वेदन्	१२
अव द्रप्सो अंशुमतीमतिष्ठ दिवानः कृष्णो वृशभिः सहस्रैः ।	
आवत् तमिन्द्रः शच्या धमन्तमप श्रेहितीर्नुमणा अधत्त	१३
द्रप्समपश्यं विषुणे चरन्तमुपहरे नद्यो अंशुमत्याः ।	
नमो न कृष्णमवतस्थिवांसमिष्यामि वा वृषणो युध्यताजौ	१४
अध द्रप्सो अंशुमत्या उपस्थे ऽधारयत् तन्वं तित्विषाणः ।	
विशो अदेवीरभ्यादचरन्ती बृहस्पतिना युजेन्द्रः ससाहे	१५ [३४]
त्वं ह त्यन् सप्तभ्यो जार्यमानो ऽशत्रुभ्यो अभवः शत्रुरिन्द्र ।	
गृह्णेद्यावापृथिवी अन्वविन्दो विभुमन्द्रो भुवनेभ्यो रणं धाः	१६
त्वं ह त्यदप्रतिमानमोजो वज्रेण वज्रिन् धृषितो जघन्ध ।	
त्वं शुण्ण्यावातिरो वधत्रैस्त्वं गा इन्द्र शच्येद्विन्द्रः	१७
त्वं ह त्यद्वृषभ चर्षणीनां घ्नो वृत्राणां तविषो बभूथ ।	
त्वं सिन्धूरसृजस्तस्तभानान् त्वमपो अजयो वृषपतीः	१८
स सुक्रतू रणिता यः सुतेष्वनुत्तमन्युर्यो अहेव रेवान् ।	
य एक इन्नर्यपांसि कर्ता स वृत्रहा प्रतीवृन्यमाहुः	१९
स वृत्रहेन्द्रश्चर्षणीधुन तं सुष्टुत्या हव्यं हुवेम ।	
स प्राविता मघवा नोऽधिवक्ता स वाजस्य श्रवस्यस्य वृता	२०
स वृत्रहेन्द्रः क्रभुक्षाः सद्यो जज्ञानो हव्यो बभूव ।	
कृण्वन्नपांसि नयां पुरुणि सोमो न पीतो हव्यः सस्विभ्यः	२१ [३५] (१६१७)

(१७)

१५ रेभः काश्यपः । इन्द्रः । बृहती, १०, १३ अतिजगती, ११-१२ उपरिद्यावृहती,
१४ त्रिष्टुप्, १५ जगती ।

या इन्द्र मुज आमरः स्वर्वाँ असुरेभ्यः
स्तोतारमिर्मघवन्नस्य वर्धय ये च त्वे वृक्तवर्हिषः १ (१६१८)

यमिन्द्र दधिषे त्वमश्वं गां भागमव्ययम् ।	
यजमाने सुन्वति क्षत्रिणावति तस्मिन् तं धेहि मा पुणो	२
य इन्द्र सस्यं व्रतोऽनुष्वापमवेवेषुः ।	
स्वैः ष एवैर्मुमुरत पोष्यं रयिं संनुतर्धेहि तं ततः	३
यच्छ्रुक्तासि परावति यदवावति वृत्रहन् ।	
अतस्त्वा गीर्मिर्द्युगविन्द्र केशिभिः सुतावाँ आ विवासति	४
यद्वासि रोचने विवः समुद्रस्याधि विष्टपिं ।	
यत् पार्थिवे सर्वने वृत्रहन्तम् यदुन्तरिक्ष आ गेहि	५ [३६]
म नः सोमेषु सोमपाः सुतेषु शवसरूपते ।	
मादयस्व राधसा सुनुतावतेन्द्र राया परीणसा	६
मा न इन्द्र परा वृणर्गमवा नः सधमाद्यः ।	
त्वं न ऊती त्वमिह आप्यं मा न इन्द्र परा वृणक्	७
अस्मे इन्द्र सचां सुते नि षदा पीतये मधुं ।	
कृधी जरित्रे मधवन्नवो महदस्मे इन्द्र सचां सुते	८
न त्वा वृवांस आशत न मयीसो अद्रिवः ।	
विश्वा जातानि शवसाभिभूरसि न त्वा वृवांस आशत	९
विश्वाः पुतना अभिभूतं नरं सजूस्ततक्षुरिन्द्रं जजनुश्च राजसे ।	
क्रत्वा वरिष्ठं वरं आमुरिमुतोऽग्रमोजिष्ठं त्वसं तस्विनम्	१० [३७]
समीं रेमासो अस्वर्ज्जिन्द्रं सोमस्य पीतयं ।	
स्वपतिं यदीं वृधे धृतव्रतो ह्योजसा समूतिभिः	११
नेमिं नमन्ति चक्षसा मेघं विप्रं अभिस्वरा ।	
मुवीतयो वो अद्रुहोऽपि कर्णे तस्विनः समुक्कभिः	१२
तमिन्द्रं जोहवीमि मधवानमुग्रं सत्रा दधानमप्रतिष्कृतं शवांसि ।	
मंहिष्ठो गीमिरा च युजियो ववर्तद्वाये नो विश्वा सुपथां कृणोतु वज्री	१३
त्वं पुं इन्द्र चिकिर्वेना व्योजसा शविष्ठ शक्र नाशयधै ।	
त्वद्विश्वा नि भुवनानि बज्रिन् द्यावा रेजेते पृथिवी च मीषा	१४
तन्मे कृतमिन्द्र शूर चित्र पात्वपो न बज्रिन् दुरितातिं पथि मूरिं ।	
कृवा न इन्द्र राय आ वृशस्ये विश्वप्स्वस्य स्पृहयाप्यस्य राजन्	१५ [३८] (१६३०)

[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० १-३९]

(९८)

११ नृमेघ आक्षिप्तः । इन्द्रः । उष्णिक् । ७ १०-११ ककुप् । ९, ११ पुरउष्णिक् ।

इन्द्राय सामं गायत विर्पाय बृहते बृहत् । धर्मकृते विप्रश्चिते पनस्यवे १
 त्वभिन्द्राभिभूरसि त्वं सूर्यमरोचयः । विश्वकर्मा विश्वदेवो महौ असि २
 विश्राज्ज्योतिषा स्वः । रगच्छो रोचनं विवः । देवास्त इन्द्र सखाय येमिरे ३
 एन्द्र नो गधि प्रियः सञ्जाजिदगांहाः । गिरिन विश्वतस्पृधुः पतिर्बिबः ४
 अभि हि संय सोमपा उभे बभूध रोदसी । इन्द्रासि सुन्वतो बुधः पतिर्बिबः ५
 त्वं हि शम्भ्वतीनामिन्द्र कृता पुरामसि । हन्ता दस्योमनोबुधः पतिर्बिबः ६[१]

अथा हीन्द्र गिर्वण उप त्वा कामान् महः संसृजमहे । उदेव यन्त उदमिः ७
 वाणं त्वां युष्यामि—वर्धन्ति शूर ब्रह्माणि । वावृध्वांसं चिद्विबो विवेदिबे ८
 युञ्जन्ति हरीं हविरस्य गार्थयो—री रथं उरुयुगे । इन्नुवाहा वचोयुजा ९
 त्वं न इन्द्रा भरे ओजो नृमणं शतक्रतो विचर्षणे । आ वीरं प्रतनाबहम १०
 त्वं हि नः पिता वसो त्वं माता शतक्रतो बभूविथ । अथा ते सुजमीमहे ११
 त्वां शुभिन् पुरुहूत वाजयन्त—मुपं बुवे शतक्रतो । स नो राख सुवीर्यम् १२[२] (१६४४)

(९९)

८ नृमेघ आक्षिप्तः । इन्द्रः । प्रगाथः = (विषमा मृदती, समा सनामृदनी) ।

त्वमिदा ह्यो नरोऽपीप्यन् वञ्चिन् भूणीयः
 स इन्द्र स्तोमवाहसामिह भ्रुधु—प स्वसमा गहि १
 मत्स्वा सुशिप हरिवस्तवीमहे त्वे आ भूषन्ति वेधसः ।
 तव भवांस्युपमान्युकथ्यां सुतेष्विन्द्र गिर्वणः २
 भार्यन्त इव सूर्य विश्वेविन्द्रस्य मक्षत ।
 वसूनि जाते जनेमान ओजसा प्रति मागं न दीधिम ३
 अर्नशराति वसुदामुपं स्तुहि भद्रा इन्द्रस्य रातर्यः ।
 सो अस्य कामं विधतो न रोषति मनो वानार्य चोदयन् ४
 त्वमिन्द्र प्रतूर्तिष्व—मि विश्वा अस्ति स्पृधः ।
 अज्ञास्तिहा जनिता विश्वतूरसि त्वं तूर्य तरुयतः ५ (१९४९)

अनु ते शुष्मं तुरयन्तमीयतुः क्षांणी शिशुं न मातरा ।	
विश्वास्ते स्पृधः श्रधयन्त मन्यवे वृत्रं यद्विन्दु तूर्वासि	६
इत ऊती वो अजरं प्रहेतारमप्रहितम् ।	
आशुं जेतारं हेतारं रधीतम्—मर्तुं तुष्टयावृधम्	७
इष्कर्तारमनिष्कृतं सहस्कृतं शतमूर्तिं शतक्रतुम् ।	
समानमिन्द्रमवसे हवामहे वसवानं वसूजुवम्	८ [३] (१६५३)

(१००)

(११) १-३, ६-१२ मेमो भार्गवः, ४-५ इन्द्रः । इन्द्रः, ८ सृपर्णः, ९ वज्रा वा, १०-११ वाह ।

त्रिष्टुप्, ६ जगती, ७-९ अनुष्टुप् ।

अयं त एमि तन्वा पुरस्ता—द्विष्वे वेवा अमि मा यन्ति पश्चान् ।	
यदा मद्यं दीधरो भागमिन्द्रा—ऽऽविन्मया कृणवो वीर्याणि	१
दधामि ते मधुनो मक्षमग्र्ये हितस्ते प्रागः सुतो अस्तु सोमः ।	
अस्तब्ध त्वं दक्षिणतः सखा मे ऽधा वृत्राणि जङ्घनाव भुरि	२
प्र तु स्तोमं भरत वाजयन्त इन्द्राय सत्यं यद्वि सत्यमस्ति ।	
नेन्द्रो अस्तीति नेम उ त्व आह क ई वदशं कममि प्ठवाम	३
अयमस्मि जरितः पश्य मेह विश्वा जातान्यभ्यास्मि मद्रा ।	
ऋतस्य मा प्रविशो वर्धय—न्पाद्विरो भुवना वर्वरीमि	४
आ यन्मा वेना अरुहकृतस्यै एकमासीनं हर्यतस्य पुष्टे ।	
मनश्चिन्मे हृद आ प्रत्यबोच—वर्षिकवृजिच्छशुमन्तः सखायः	५
विष्वेत ता ते सर्वनेषु प्रवाख्या या चकथे मघवन्निन्द्र सुन्वते ।	
पारावतं यत् पुरुसंभूतं व—स्वपावृणोः शरभाय ऋषिबन्धवे	६ [४]

प्र नूनं धावता पृथङ् नेह यो वो अवावरीत् ।	
नि वो वृतस्य मर्मेणि वज्रमिन्द्रो अपीपतत् ।	७
मनोजवा अर्यमान आयसीमन्तरत् पुरम् ।	
विषं सृपर्णो गत्वाय सोमं वज्रिण आभरत्	८
समुद्रे अन्तः शयत उज्ज्रा वज्रो अमीवृतः ।	
भरन्त्यस्मै संघतः पुरःप्रस्रवणा बलिम्	९ (१६६१)

यद्वाग्वर्द्धन्त्याविचेतनानि राष्ट्रं देवानां निषसाद मन्त्रा ।
 चतस्र ऊर्जं वुद्धे पर्यासि कं स्वदस्याः परमं जंगाम १०
 देवीं वार्चमजनयन्त देवास्तां विश्वरूपाः पशवो वदन्ति ।
 सा नो मन्त्रेष्टमूर्जं दुहाना धेनुवर्गस्मानुप सुप्नुतैतुं ११
 सखे विष्णो वितरं वि क्रमस्व दौर्वैहि लोकं वज्राय विष्कमे ।
 हनाव वृत्रं रिणचाव सिन्धूनिन्द्राय यन्तु प्रसवे विसृष्टाः १२ [५] (१६६४)

(१०१)

१६ जमदग्निर्भागवः । मित्रावरुणौ, ५ मित्रावरुणादित्याः, ६ आदित्याः, ७-८ अभिवनी, ९-१० वायुः,
 ११-१२ सूर्यः, १३ उषाः सूर्यप्रभा वा, १४ पवमानाः, १५-१६ गौः । १-२ प्रगाथः =
 (बृहती, सतोबृहती), ३ गायत्री, ४ सतोबृहती, ५-१३ प्रगाथः = (विषमा बृहती,
 समा सतोबृहती.) १४-१६ त्रिष्टुप् ।

अर्धगित्था स मर्त्यः शशमे देवतातये ।
 यो नूनं मित्रावरुणावामिष्टय आचक्रे हवदातये १
 वर्षिष्ठक्षत्रा उरुचक्षसा नरा राजाना दीर्घभुक्तमा ।
 ता बाहुता न वृंसना रथर्यतः साकं सूर्यस्य रश्मिभिः २
 प्र यो वां मित्रावरुणा ऽजिरो कृते अद्रवतः । अयःशीर्षां मर्देरघुः ३
 न यः संपुच्छे न पुनर्हवीतवे न संवाद्य रमते ।
 तस्मान्नो अद्य समुतेरुह्यतं बाहुभ्यां न उरुह्यतम् ४
 प्र मित्राय प्रार्यम्यो संचर्यमृतवसो ।
 वरुह्यं वरुणे छन्दं वचः सतोत्रं राजसु गायत ५ [६]

ते हिंन्विरे अरुणं जेन्यं वरुणं कं पुत्रं तिसृणाम् ।
 ते धामान्यमुता मर्त्यानां म दग्धा अभि चक्षते ६
 आ मे वचांस्युद्यता शुमत्तमाने कर्त्वा ।
 उभा यातं नासत्या सजोबसा प्रति हव्यानि वीतये ७
 रातिं यद्वाग्मरक्षसं हवामहे युवान्यां वाजिनीवसू ।
 प्राचीं होत्रां प्रतिरन्तावितं नरा गृणाना जमदग्निना ८
 आ नो यज्ञं दिविस्पृशं वावो याहि सुमन्मभिः ।
 अन्तः पवित्रं उपरि श्रीणानो हं ऽयं शुक्रो अयामि ते ९ (१६७१)

वेत्यध्वर्युः पथिमी रजितैः प्रति हव्यानि वीतर्ये ।

अथा नियुत्व उभयस्य नः पिब शुचिं सोमं गवाशिरम् १० [७]

वणमहाँ असि सूर्य बळादित्य महाँ असि ।

महस्ते सतो महिमा पनस्यते ऽद्धा देव महाँ असि ११

बट् सूर्य भवसा महाँ असि सत्रा देव महाँ असि ।

मह्ना कुवानामसुर्यः पुरोहितो विभु ज्योतिरवाभ्यम् १२

इयं या नीच्यकिर्णी रूपा रोहिण्य कृता ।

चित्रेव प्रत्यदर्शयान्यन्तर्वृशसु बाहुषु १३

प्रजा ह तिस्रो अत्यार्यमायुर्न्ययुन्या अर्कममितो विविधे ।

बृहद्ध तस्थो भुवनेष्वन्तः पर्वमानो हरित आ विवेश १४

माता रुद्राणां दुहिता वसूनां स्वसावित्यानाममूर्तस्य नाभिः ।

प्र नु वोचं चिकितुषे जनाय मा गामनागामदिति वधिष्ट १५

वचोविवुं वाचमुक्तीरयन्तीं विभ्वाभिर्धीभिरुपतिष्ठमानाम् ।

कुर्वी कुवेभ्यः पर्ययुषीं गां मा मावृक्त मर्त्यो कृभ्रचेताः १६ [८] (१६८०)

[१०२]

२२ भार्गवः प्रयोगः, अग्निर्बाह्वस्पत्यः, पावको वा, सइसः पुरो गृहपति-यविहो
तयोर्वान्यतरः । असिः । गायत्री ।

त्वमग्ने बृहद्भ्यो दधासि देव दाशुषे ।

कविर्गृहपतिर्युवा १

स न इळांनया सह कुवां अग्ने दुवस्युवा ।

चिकिद्धिभानवा वह २

त्वया ह स्विद्युजा वयं चोविष्ठेन यविष्ठय ।

अभि प्यो वाजसातये ३

और्वभृगुवच्छुचिं ममवानववा हृषे ।

अग्निं समुद्रवाससम् ४

हृषे वातस्वनं कविं पर्जन्यकन्द्यं सहः ।

अग्निं समुद्रवाससम् ५ [९] (१६८५)

आ सवँ सखितुषंधा मगम्येव भुजिं हुवे ।	
अग्निं समुद्रवाससम्	६
अग्निं वो वृधन्तं—मध्वराणां पुरुतमम् ।	
अच्छा नप्ते सहस्वते	७
अयं यथा न आभुवत त्वष्टा रूपेव तक्षया ।	
अस्य कत्वा यशस्वतः	८
अयं विश्वा अमि भियां ऽग्निर्विवेषु पत्यते ।	
आ वाजैरुप नो गमत	९
विश्वेषामिह स्तुहि होतृणां यशस्तमम् ।	
अग्निं यज्ञेषु पुर्व्यम्	१० [१०]
शीरं पावकशोचिषं ज्येष्ठो यो दुमेष्वा ।	
वृदीय दीर्घश्रुतमः	११
तमधन्तं न सानसिं गुणीहि विप्र शुष्मिणम् ।	
मित्रं न यातयजन्तम्	१२
उप त्वा जामयो गिरा दद्विंशतीर्हविष्कृतः ।	
वायोरनीके अस्थिरन	१३
यस्य त्रिधात्वष्टुतं बहिस्तस्धावसंदिनम् ।	
आपश्चिन्नि दधा पदम्	१४
पदं वेवस्य मीळ्हुषो ऽनाधृष्टाभिरुतिभिः ।	
भद्रा सूर्यं इवोपहृक	१५ [११]
अग्ने घृतस्य धीतिभि स्नेपानो वेव शोचिषा ।	
आ वेवान् वक्षि यक्षि च	१६
तं त्वाजनन्त मातरः क्विं वेवासो अक्लिगः ।	
हव्यवाहमर्मत्यम्	१७
प्रचंतसं त्वा क्वे ऽग्ने वृतं वरेण्यम् ।	
हव्यवाहं नि वैद्विरे	१८
नहि मे अस्त्यद्गया न स्वधितिर्वनन्वति ।	
अर्थेताहृगमरामि ते	१९ (१६९९)

यदग्रे कानि कानि चिदा ते दारुणि कृधमसि ।

ता जुषस्व यविष्णवे

२०

यदन्त्युपजिह्विका यद्वज्रो अतिमर्षति ।

सर्वं तदस्तु ते घृतम्

२१

अग्निमिन्धानो मनसा धियं सचेत मर्त्यः ।

अग्निमीधे विवस्वमिः

२२ [१२] (१७०१)

(१०३)

१४ सोमरिः काण्वः । अग्निः । १४ अग्रामकतः । वृद्धताः । ५ विराजकृपाः ७, ९, ११, १३ सनोवृद्धताः

८, १२ ककुपः । १० हसीयसीः । १४ अनुष्टुप् ।

अर्द्धशिं गातुवित्तमां यस्मिन् व्रतान्यावुधुः ।

उपोषु जातमार्यस्य बर्धनं मग्निं नक्षन्त नो गिरः

१

प्र देवोदासां अग्निर्वृषां अच्छा न मज्जमा ।

अनु मातरं पृथिवीं वि वावुते तस्थौ नाकस्य सानवि

२

यस्माद्रेजन्त कृष्टयश्चकृत्यानि कृण्वतः ।

सहस्रसां मेधसाताविव त्मनाऽग्निं धीमिः संपर्यत

३

प्र यं राये निर्नीषमि मतो यस्तं वसां दाडात् ।

स वीरं धत्ते अग्न उक्थशांसिनं त्मना सहस्रपोषिणम्

४

स हृच्छे चिदुमि तृणानि वाजमर्धता स धत्ते अक्षिति भवः ।

त्वे वैवत्रा सदा पुरुषसो विश्वा वामानि धीमहि

५ [१३]

यो विश्वा द्यते वसु होता मन्द्रो जनानाम् ।

मधोने पात्रां प्रथमान्यस्मे प्र स्तोमा यन्त्यग्रये

६

अश्वं न गीर्भी रक्ष्यं सुवानवो मर्मज्यन्ते वैवयवः ।

उभे तोके तनये वस्म विश्रुते पर्षि राधो मघोनाम्

७

प्र मंहिष्ठाय गायत क्रुताग्ने वृहते शुक्रशोचिषे ।

उर्यस्तुतासो अग्रये

८

आ वंसते मघवा वीरवृद्धाः समिद्धो द्युम्याहुतः ।

कुविन्नो अस्य सुमतिर्नवीयस्यच्छा वाजेमिरागमत्

९

(१७११)

प्रेष्ठंमु मियाणां स्तुष्टासावार्तिथिम् ।

अग्निं रथानां यमम्

१० [१४]

उदिता यो निदिता वेदिता व—स्वा यज्ञियो ववर्तन्ति ।

दुष्टरा यस्य प्रवणे नोर्मयो धिया वाजं सिषामतः

११

मा नो हृणीतामर्तिथि—र्वसुरग्निः पुरुप्रशस्त एषः ।

यः सुहोता स्वध्वरः

१२

मो ते रिषन्त्ये अच्छोक्तिमिवंसो ऽग्रे कर्मिश्चिदेवः ।

कीरिश्चिद्धि त्वामीष्टे दूत्याय रातहव्यः स्वध्वरः

१३

आग्नें याहि मरुत्सखा रुद्रेभिः सोमपीतये ।

सोमर्या उप सुष्टुतिं मादयस्व स्वर्णरे

१४ [१५] (१७१६)

॥ इत्यष्टमं मण्डलं समाप्तम् ॥

मंत्र—संख्या

स्वममण्डलस्यान्तपर्यन्तं

५९७४

अष्टममण्डलस्य (वालखिल्यसहिता)

१७१६

„ (वालखिल्यरहिता १६३६)

सर्वयोगः

७६९०

अथ नवमं मण्डलम् ।

(१)

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-१४]

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

स्वादिष्ठया मदिष्ठया	पर्वस्व सोम धारया	। इन्द्राय पार्तवे सुतः	१
रक्षोहा विश्वचर्षणि	रमि योनिमयोहतम्	। वृणा सधस्थमासवत	२
वरिवोधातमो भव	मंहिष्ठो वृत्रहन्तमः	। पर्षि राधो मघोनोम	३
अश्वर्ष महानां	वृवानां वीतिमन्धसा	। अमि वाजमुत श्वः	४
त्वामच्छा चरामसि	तविदथं विवेदिषे	। इन्द्रो त्वे न आशसः	५ [१६]

पुनाति ते परिक्षुतं	सोमं सूर्यस्य दुहिता	। वारेण शम्बता तना	६
तमीमण्वीः समर्थ आ	गृम्वान्ति योषणो वश	। स्वसारः पौषं विवि	७
तमीं हिन्वन्त्यगुवो	धमन्ति बाकुरं दृतिम्	। त्रिधातु वारणं मधु	८
अमीदृममद्र्या उत	श्रीणन्ति धेनवः शिशुम्	। सोममिन्द्राय पार्तवे	९
अस्येदिन्द्रो मवेष्वा	विश्वं वृत्राणि जिघ्रते	। शूरो मघा च मंहते	१० [१७] (१०)

(२)

१० मेधातिथिः काण्वः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

पर्वस्व वेववीरति	पवित्रं सोमं रंहा	। इन्द्रमिन्द्रो वृषा विश	१
आ वष्यस्व महि प्सरो	वृषेन्दो द्युन्नवतमः	। आ योनिं धर्णसिः संदः	२
अधुक्षत मियं मधु	धारा सुतस्य वेधसः	। अपो वसिष्ठ सुक्रतुः	३
महान्तं त्वा महीर	न्वापो अर्धन्ति सिन्धवः	। यद्रोभिवासयिष्यसे	४
समुद्रो अप्सु मामृजे	विष्टम्भो धरुणो विवः	। सोमः पवित्रे अस्मयुः	५ [१८]

अचिक्रवृषा हरिं	महान् मित्रो न वर्धतः	। सं सूर्येण रोचते	६
गिरस्त इन्वु ओजसा	मर्मज्यन्ते अपस्युवः	। यामिर्मदाय शुर्मस	७
तं त्वा मर्दाय वृष्य	उ लोच्यते	। तव प्रशस्तयो महीः	८
अस्मन्यमिन्विष्टः	मर्षः पवस्व धारया	। पर्जन्यो वृष्टिर्मा इव	९
गोषा इन्द्रो नृषा अस्य	श्वसा वाजसा उत	। आत्मा यज्ञस्य पूर्यः	१० [१९] (१०)

(३)

१० आजीगतिः शुभःशेषः, कृत्रिमो वैश्वामित्रो देवराजः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एष देवो अमर्त्यः	पर्णवीरिव क्षीयति	।	अभि द्रोणान्यासर्वम्	१
एष देवो विषा कुतो	ऽति ह्वीसि धावति	।	पवमानो अर्वाभ्यः	२
एष देवो विपन्युभिः	पवमान ऋतायुभिः	।	हरिर्वाजाय मृज्यते	३
एष विश्वानि वार्या	शूरो यज्ञिष्ठ सत्त्वमिः	।	पवमानः सिषासति	४
एष देवो रथर्यति	पवमानो दशस्यति	।	आविष्कृणोति वग्नुम्	५ [२०]
एष विभैरभिष्टुतो	ऽपो देवो वि गाहते	।	दधद्रजानि वृक्षुषे	६
एष दिवं वि धावति	तिरो रजांसि धारया	।	पवमानः कर्निक्रवत्	७
एष दिवं व्यासरत्	तिरो रजांस्यस्पृतः	।	पवमानः स्वध्वरः	८
एष प्रत्नेन जन्मना	देवो देवेभ्यः सुतः	।	हरिः पवित्रे अर्पति	९
एष तु भ्य पुरुव्रतो	जज्ञानो जनयन्निर्षः	।	धारया पवते सुतः	१० [२१] (३०)

(४)

१० हिरण्यस्तूप आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

सना च सोम जेषि च	पवमान महि श्रवः	।	अथा नो वस्यसस्कृधि	१
सना ज्योतिः सना स्व	विश्वा च सोम सौमगा	।	अथा नो वस्यसस्कृधि	२
सना दक्षमुत कतु	मप सोम मृधो जहि	।	अथा नो वस्यसस्कृधि	३
पर्वीतारः पुनीतन	सोममिन्द्राय पातवे	।	अथा नो वस्यसस्कृधि	४
त्वं सूर्ये न आ मज	तव कत्वा तवोतिमिः	।	अथा नो वस्यसस्कृधि	५ [२२]
तव कत्वा तवोतिमि	ज्योक् पश्येम सूर्यम्	।	अथा नो वस्यसस्कृधि	६
अभ्यप स्वायुध	सोम द्विर्हंस रयिम्	।	अथा नो वस्यसस्कृधि	७
अभ्य धानपच्युतो	रयि समत्तु सासहिः	।	अथा नो वस्यसस्कृधि	८
त्वां यज्ञैरवीवृधन्	पवमान विधर्मणि	।	अथा नो वस्यसस्कृधि	९
रयि नश्चित्रमश्विन	मिन्वो विश्वायुमा भर	।	अथा नो वस्यसस्कृधि	१० [२३] (४०)

(५)

११ काश्यपोऽसितो देवलो वा । आग्नीसूक्तं = (१ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा, २ तनूनपात्, ३ इच्छः, ४ बर्हिः, ५ वेधीर्ह्यारः, ६ उषासानक्तः, ७ वैव्यो होतारी प्रबन्धस्यो, ८ तिस्रो देव्यः सरस्वतीळाभारण्या, ९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः) । गायत्री, ८-११ अनुष्टुप् ।

समिद्धो विश्वतस्पतिः	पर्वमानो वि राजति ।	प्रीणन् वृषा कर्त्तिकृत	१
तनूनपात् पर्वमानः	शृङ्गे शिशानो अर्षति ।	अन्तरिक्षेण रारजत	२
इच्छेन्यः पर्वमानो	रयिर्वि राजति द्युमान् ।	मधोर्धाराभिरोजसा	३
बर्हिः प्राचीनमोजसा	पर्वमानः स्तूणन् हरिः ।	वृषेषु वृष ईयते	४
उदतिर्जिहते बृहद्	द्वारो वृवीर्हिरण्ययीः ।	पर्वमानेन सुदृताः	५ [२४]
सुशिल्पो बृहती मही	पर्वमानो वृषण्यति ।	नक्तोषासा न दर्शते	६
उषा वृषा नृचक्षसा	होतारा देव्या हुवे ।	पर्वमान इन्द्रो वृषा	७
भारती पर्वमानस्य	सरस्वतीळा मही ।		
इमं नो यज्ञमा गमन्	तिस्रो वृवीः सुपेशसः		८
त्वष्टारमग्रां गोपां	पुरोयावानमा हुवे ।		
इन्दुरिन्द्रो वृषा हरिः	पर्वमानः प्रजापतिः		९
वनस्पतिं पर्वमान	मध्वा समङ्गिध धारया ।		
सहस्रवल्गं हरितं	भ्राजमानं हिरण्ययम्		१०
विश्वं देवाः स्वाहाकृतिं	पर्वमानस्या गत ।		
वायुर्बृहस्पतिः सूर्यो	ऽग्निर्न्द्रः सजोषसः		११ [२५] (५१)

(६)

९ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पर्वमानः सोमः । गायत्री ।

मन्द्रयां सोम धारया	वृषा पर्वस्व देव्युः ।	अव्यो वारंष्वस्मयुः	१
अभि त्वं मष्टं मवृ	मिन्दुविन्दु इति क्षर ।	अभि वाजिनो अर्धतः	२
अभि त्वं पुर्व्यं मदं	सुवानो अर्ष पवित्र आ ।	अभि वार्जमुत श्रवः	३
अनु इप्सास इन्द्वं	आपो न प्रवतासरन् ।	पुनाना इन्द्रमाशत	४
यमर्त्यमिव वाजिनं	भूजन्ति योषणां दश ।	वने क्रीळन्तमर्त्यविम	५ [२६]
तं गोमिधुषेणं रसं	मदाय वृषवीतये ।	सुतं भरोय सं सृज	६ (५७)

वेवो वेगाय धाये—न्द्राय पवते सुतः । पयो यदस्य पीपयन् ७
 आत्मा यज्ञस्य रंहा सुध्वाणः पवते सुतः । प्रभं नि पाति कार्भ्यम् ८
 एवा पुनान इन्द्रयु—मदं मदिष्ठ बीतये । गुहां चिहधिषे गिरः ९ [२७] (६०)

(७)

९ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

असृगमिन्दवः पथा धर्मसूतस्य सुभियः । विवृता अंस्य योजनम् १
 प्र धारा मध्वो अग्निषो महीरपो वि गाहते । हविर्हविषु वन्द्यः २
 प्र युजो वाचो अग्निषो वृषाव चक्रवृद्धने । सध्यामि सत्यो अध्वरः ३
 परि यत काव्या कवि—नृम्णा वसानो अर्पति । स्वर्वाजी सिंघासति ४
 पर्वमानो अभि स्पृधो विशो राजेव सीदति । यदीमुषवन्ति वेधसः ५ [२८]

अव्यो वारं परि प्रियो हरिवनेषु सीदति । रेभो वनुष्यते मती ६
 स वायुमिन्द्रमश्विनां सार्कं मदेन गच्छति । रणा यो अस्य धर्ममिः ७
 आ मित्रावरुणा भगं मध्वः पवन्त ऊर्मयः । विवृता अंस्य शक्ममिः ८
 अस्मभ्यं रोदसी रयिं मध्वो वाजस्य सातये । श्वो वसूनि सं जितम् ९ [२९] (६९)

(८)

९ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

पुते सोमा अभि प्रिय—मिन्द्रस्य काममक्षरन् । वर्धन्तो अस्य वीर्यम् १
 पुनानासंश्चमूषयन् गच्छन्तो वायुमश्विनां । ते नो धान्तु सुवीर्यम् २
 इन्द्रस्य सोम राधसे पुनानो हार्दि चोदय । ऋतस्य योनिमासदम् ३
 मृजन्ति वा दश क्षिपो हिन्वति सप्त धीतरः । अनु विमा अमाविषुः ४
 देवेभ्यस्त्वा मदाय कं सृजानमति मेध्यः । सं गोभिर्वासयामसि ५ [३०]

पुनानः कलशेषा वस्त्राण्यरुषो हरिः । परि गव्यान्गव्यत ६
 मघोन आ पवस्व नो जहि विश्वा अप द्विषः । इन्द्रो सखायमा विश ७
 वृष्टिं विषः परि स्रव द्युमं पृथिव्या अधि । सहो नः सोम पुत्सु धाः ८
 नृचक्षंसं त्वा वय—मिन्द्रपीतं स्वर्विदम् । भक्षीमहि प्रजाभिर्बम् ९ [३१] (७८)

(९)

१ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

परि प्रिया दिवः कविर्वयांसि नप्योर्हितः । सुवानो याति कविक्रतुः १
 प्रप्र क्षयाय पन्यसे जनाय जुष्टो अद्भुते । वीन्यर्ष चनिष्ठया २
 स सुनुमोतरा शुचिर्जातो जात अरोचयत । महान मही क्रेतावृधा ३
 स सप्त धीतिर्मिहितो नद्यो अजिन्ववद्भुहः । या एकमक्षि वावुधुः ४
 ता अमि सन्तमस्तृतं महे युवानमा दधुः । इन्दुमिन्द्र तव ब्रते ५ [३२]

अमि वह्निरमर्त्यः सप्त पश्यति वार्वहिः । किर्विर्वीरैरतपयत ६
 अवा कल्पेषु नः पुमस्तमांसि सोम योध्या । तानि पुनान जङ्घनः ७
 नु नव्यसे नवीयसे सुक्ताय साधया पथः । प्रत्नवद्भौचया रुचः ८
 पवमान महि श्रवो गामम्बं रासि वीरवन् । सना मेधां सना र्वः ९ [३३] (८७)

(१०)

१ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र स्वानासो रथा इवाऽर्वन्तो न श्रवस्यवः । सोमासो राधे अक्रमुः १
 द्विन्वानासो रथा इव दधन्विरे गर्भस्योः । भरांसः कारिणामिव २
 राजानो न प्रशस्तिभिः सोमासो गोभिरञ्जते । युजो न सप्त धातृभिः ३
 परि सुवानास इन्द्वो मदाय बर्हणा गिरा । सुता अर्धन्ति धारया ४
 आपानासो विवस्वतो जनन्त उचसो भगम् । सूरः अण्वं वि तन्वते ५ [३४]

अप द्वारा मतीनां प्रत्ना क्रण्वन्ति कारवः । वृष्णा हरस आयवः ६
 समीचीनास आसते होतारः सप्तजामयः । पवमेकस्य पिप्यतः ७
 नामा नार्मि न आ दद्वे चक्षुश्चित् सूर्ये सचा । कुवेरपत्यमा दुहि ८
 अमि प्रिया विवस्पद मध्वर्धुमिर्गुहा हितम । सूरः पश्यति चक्षसा ९ [३५] (९६)

(११)

१ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

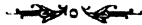
उपास्मे गायता नरः पवमानायेन्वहे । अमि देवौ इयक्षते १
 अमि ते मर्धुना पयोऽधर्वाणो अशिभ्युः । देवं देवाय देवपु २
 स नः पवस्व शं गवे शं जनाश्व शमर्धते । शं राज्ञोर्धर्वाभ्यः ३ (९९)

दध्रवे नु स्वतवसे ऽरुणाय दिविस्पृशे । सोमाय गाथमर्चत	४
हस्तच्युतेभिर्दिभिः सुतं सोमं पुनीतन । मधावा धावता मधु	५ [३६]
नमसेदुप सीदत वृधेभ्यो भ्रीणीतन । इन्दुमिन्द्रे वधातन	६
अमित्रहा विचर्षणिः पवस्व सोम शं गवे । वेवेभ्यो अनुकामकृत	७
इन्द्राय सोम पार्तवे मदाय परि विच्यसे । मनश्चिन्मनस्स्पतिः	८
पवमान सुवीर्यं रयिं सोम रिरीहि नः । इन्दुविन्द्रेण नो युजा	९ [३७] (१०५)

(१२)

९ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

सोमा अमृग्रमिन्द्वः सुता ऋतस्य सार्दने । इन्द्राय मधुमत्तमाः	१
अभि विप्रा अनूषत गावो वत्सं न मातरः । इन्द्रं सोमस्य पीतये	२
मवृच्युत क्षेति सार्दने सिन्धोरूमा विपश्चित । सोमो गौरी अधि श्रितः	३
द्विवा नामा विचक्षणो ऽव्यो वारं महीयते । सोमो यः सुकतुः कविः	४
यः सोमः कलशध्वं अन्तः पवित्र आहितः । तमिन्दुः परि षस्वजे	५ [३८]
प्र वाचमिन्दुरिप्यति समुद्रस्याधि विष्टपि । जिन्वन् कोशं मधुश्रुतम्	६
नित्यस्तोत्रो वनस्पतिर्धानामन्तः संबहुयः । हिन्वानो मानुषा युगा	७
अभि प्रिया विवस्पदा सोमो हिन्वानो अर्षति । विप्रस्य धारया कविः	८
आ पवमान धारय रयिं सहस्रवर्चसम् । अस्मे इन्द्रो स्वाभुवम्	९ [३९] (११४)

[अष्टमोऽध्यायः ॥८॥ व० १-३३]

(१३)

९ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

सोमः पुनानो अर्षति सहस्रधारे अत्यविः । वायोरिन्द्रस्य निष्कृतम्	१
पवमानमवस्पवो विप्रमभि प्र गायत । सुष्वाणं वेववीतये	२
पवन्ते वाजसातये सोमाः सहस्रपाजसः । गुणानां वेववीतये	३
उत नो वाजसातये पवस्व बृहतीरिषः । द्युमदिन्दो सुवीर्यम्	४
ते नः सहस्रिणं रयिं पवन्तामा सुवीर्यम् । सुवानां वेवास इन्द्वः	५ [१]
अत्यां हियाना न हतुभि रसृग्रं वाजसातये । वि वारमव्यमाशवः	६
वाश्वा अर्षन्तीन्द्रो ऽभि वत्सं न धेनवः । वृधन्विरे गर्मस्तयोः	७
जुष्ट इन्द्राय मत्सरः पवमान कर्निकदत् । विश्वा अप द्विषो जहि	८
अपघ्नन्तो अराव्याः पवमानाः स्वर्हशः । योनावृतस्य सीदत	९ [२] (११९)

(१४)

८ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

परि प्राप्तिष्यदत्त कविः सिन्धोर्कूर्मावधिं भितः । कारं बिभ्रत् पुरुस्पृहम् १
 गिरा यद्वी सर्वन्धवः पञ्च व्राता अपस्यवः । परिष्कृण्वन्ति धर्णसिम् २
 आर्वस्य शुष्मिणो रसे विश्वे वृषा अमत्सत । यद्वी गोभिर्वसायते ३
 निरिणानो वि धावति जहृच्छयाणि तान्वा । अत्रा सं जिघ्रते युजा ४
 नसीमिर्यो विवस्वतः शुभ्रो न माम्रजे युवा । गाः कृण्वानो न निर्णिजम् ५ [३]

अतिं भितीति रश्चता गव्या जिगात्यण्वया । वरुमिर्यति यं विदे ६
 अभि क्षिपः समग्मत मर्जयन्तीरिषस्पतिम् । पुष्टा गृभ्णत वाजिनः ७
 परिं विव्यानि मर्हृडाद् विश्वानि सोम पार्थिवा । वसूनि याह्यस्मयुः ८ [४] (१३१)

(१५)

८ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एष धिया वात्यण्वया शूरो रथेमिराशुभिः । गच्छन्निर्गस्य निष्कृतम् १
 एष पुक् धियायते बृहते देवतातये । यन्नाशुतास आसते २
 एष हितो वि नीयते ऽन्तः शुभ्रावता पथा । यदीं तुजन्ति भूर्णयः ३
 एष शृङ्गाणि दोधुवच्छिशीते यूध्योऽं वृषा । नृमणा दधान ओजसा ४
 एष रुक्मिर्मिरीयते वाजी शुभ्रेभिर्गुभिः । पतिः सिन्धूनां मवन् ५
 एष वसूनि पिष्वना परुषा ययिबो अति । अब शोदैषु गच्छति ६
 एतं वृजन्ति मर्जयन्मुप द्रोणेष्वायवः । प्रवक्त्राणं महीरिषः ७
 एतम् त्वं वडा क्षिपो भूजन्ति सप्त धीतयः । स्वायुधं मविर्न्तमम् ८ [५] (१३२)

(१६)

८ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र ते सोतारं ओण्योऽं रत्नं मदाय बुष्ये । सर्गो न तवस्येतशः १
 कृत्वा वरस्य रथ्यं सुपो वसानमन्धसा । गोषामण्वेषु सश्विम २
 अनतमन्सु वुष्टरं सोमं पवित्र आ सृज । पुनीहीन्द्राय पातवे ३
 प्र पुनानस्य चेतसा सोमः पवित्रं अर्षति । कृत्वा सधस्थमासदत् ४ (१३३)

प्र त्वा नमोभिनिर्व्व इन्द्र सोमा असृक्षत । महे मराय कारिणः ५
 पुनानो रूपे अक्षये बिम्बा अर्षेभ्यो भियः । क्षुरो न गोपुं तिष्ठति ६
 विवो न सानुं पिप्युषी धारां सुतस्य वेधसः । वृषां पवित्रं अर्षति ७
 त्वं सोम विपश्चितं तना पुनान आयुषु । अक्ष्यो वारं वि धावसि ८ [६] (१४७)

(१७)

८ काश्यपोऽक्षितो देबलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र निज्ञेनेव सिन्धवो घ्नन्तो वृत्राणि भूर्णयः । सोमा असृग्रमाशवः १
 अभि सुवानास इन्द्रवो वृष्टयः पृथिवीमिव । इन्द्रं सोमासो अक्षरन् २
 अत्यूर्मिमत्सरो मवुः सोमः पवित्रं अर्षति । विघ्नन् रक्षांसि देवयुः ३
 आ कुलशेषु धावति पवित्रे परि विन्यते । उक्थैर्यज्ञेषु वर्धते ४
 अति त्री सोम रोचना रोहन् न भ्राजसे दिवम् । इष्णन् त्सूर्यं न चोदयः ५
 अभि विप्रां अनुषत मुधन् यज्ञस्य कारवः । दधानाश्चक्षसि प्रियम् ६
 तमु त्वा वाजिनं नरो धीमिर्विप्रा अवस्यवः । मुजन्ति वेवतातये ७
 मधोर्धारामनु क्षर तीव्रः सधस्थमासदः । चारुर्कृताव पीतये ८ [७] (१५५)

(१८)

७ काश्यपोऽक्षितो देबलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

परि सुवानो गिरिष्ठाः पवित्रे सोमो अक्षाः । मर्षेषु सर्वधा अंसि १
 त्वं विप्रस्त्वं कवि—मधु प्र जातमन्धसः । मर्षेषु सर्वधा अंसि २
 तव बिम्बे सजोषसो देवासः पीतिमाशत । मर्षेषु सर्वधा अंसि ३
 आ यो बिम्बानि वार्या वसूनि हस्तयोर्वृधे । मर्षेषु सर्वधा अंसि ४
 य इमे रोदसी मही सं मातरेव दोहते । मर्षेषु सर्वधा अंसि ५
 परि यो रोदसी उभे सद्यो वाजेभिरर्षति । मर्षेषु सर्वधा अंसि ६
 स शुष्मी कुलशेषा पुनानो अविक्वदत् । मर्षेषु सर्वधा अंसि ७ [८] (१६१)

(१९)

७ काश्यपोऽक्षितो देबलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

यत् सोम चित्रमुक्थ्यं विष्यं पार्थिवं वहु । तन्नः पुनान आ मर १
 युवं हि स्थः स्वपती इन्द्रश्च सोम गोपती । ईशाना पिप्यन्तं भियः २ (१६४)

वृषा पुनान आयुषु	स्तनयङ्गाधि बर्हिषि	हरिः सन् योनिमासदत्	३
अवावशन्त धीतयो	वृषमस्याधि रेतसि	सूनोर्वत्सस्य मातरः	४
कुबिष्टृषण्यन्तीभ्यः	पुनानो गर्भमादधत्	याः शुक्रं कुहते पर्यः	५
उप शिक्षापतस्थुषो	मियसमा धेहि शत्रुषु	पर्वमान विद्या रयिम्	६
नि शत्रोः सोम वृष्ण्यं	नि शुष्मं नि वयस्तिर	दूरे वा सतो अन्ति वा	७ [९] (१६९)

(१०)

७ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र क्विर्वैवर्षीतये	ऽव्यो वारोभिरषति	साह्वान् विश्वा अमि स्पृधः	१
स हि प्मा जरितृभ्य आ	बाजं गोमन्तमिन्वति	पर्वमानः सहस्रिणम्	२
परि विश्वानि चेतसा	मृशसे पवसे मती	स नः सोम श्रवो विदः	३
अभ्यर्ष बृहद्यशो	मघवज्यो भुवं रयिम्	इषं स्तोतृभ्य आ भेर	४
त्वं राजेव सुव्रतो	गिरः सोमा विवेशिथ	पुनानो वङ्गे अद्भुत	५
स वक्षिरप्सु वुष्टरौ	मृज्यमानो गर्भस्योः	सोमश्चमूषु सीदति	६
कीकुर्मन्वो न मंहयुः	पवित्रं सोम गच्छसि	दधत् स्तोत्रे सुवीर्यम्	७ [१०] (१७६)

(११)

७ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एते धावन्तीन्ववः	सोमा इन्द्राय वृष्वयः	मत्सरासः स्वर्विदः	१
प्रवृण्वन्तो अभियुजः	सुष्वये वरिवोविदः	स्वयं स्तोत्रे वयस्कृतः	२
वृषा कीळन्त इन्ववः	सधस्थमभ्येकृमि	सिन्धोरुर्मा व्यक्षरन्	३
एते विश्वानि वार्या	पर्वमानास आशत	हिता न सत्तयो रथे	४
आस्मिन् पिशङ्गमिन्दवो	दधाता वेनमादिशे	यो अस्मभ्यमरावा	५
क्रमुर्न रथ्यं नवं	दधाता केतमादिशे	शुक्राः पवध्वमणीसा	६
एत उ त्वे अवीवशन्	काष्ठां वाजिनो अकृत	सतः प्रासाविधुर्मतिम्	७ [११] (१८३)

(१२)

७ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एते सोमास आशवो	रथा इव प्र वाजिनः	सर्गाः सृष्टा अहिषत	१
एते वाता इवोरवः	पर्जन्यस्येव वुष्टयः	अग्नेरिव भ्रमा वृषा	२ (१८५)

एते पूता विपाश्वितः सोमांसो दध्याशिरः । विपा व्यानशुर्विषः	३
एते मृष्टा अमर्त्याः समुर्वासो न शश्रुमः । इयक्षन्तः प्रथो रजः	४
एते पृष्ठानि रोदसो—विप्रयन्तो व्यानशुः । उतेदमुत्तमं रजः	५
तन्तुं तन्वानमुत्तम—मनुं प्रवत आशत । उतेदमुत्तमाप्यम्	६
त्वं सोम पुणिभ्य आ वसु गव्यानि धारयः । ततं तन्नुमचिक्रदः	७ [१२] (१९०)

(२३)

७ काश्यपोऽसिनो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

सोमां असृग्रमाशवा मधोमर्दस्य धारया । अभि विश्वानि काव्या	१
अनु प्रत्नास आयवः एदं नवीया अक्रमुः । रुचे जनन्त सुधम्	२
आ पवमान नो भग्—ऽयो अदाशुषो गर्यम् । कृधि प्रजवतीरिषः	३
अभि सोमांस आयवः पवन्ते मद्यं मर्दम् । अभि कोशं मधुश्रुतम्	४
सोमां अर्पति धर्णसि—दधान इन्द्रियं रसम् । सुवीरो अभिशस्तिपाः	५
इन्द्राय सोम पवसे देवेभ्यः सधमाद्यः । इन्द्रा वाजं सिषाससि	६
अस्य पीत्वा मदाना—मिन्द्रो वृत्राण्यप्रति । जघान जघनच्च नु	७ [१३] (१९७)

(२४)

७ काश्यपोऽसिनो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र सोमांसो अधन्विषुः पवमानास इन्दवः । श्रीणाना अप्सु मृजत	१
अभि गावो अधन्विषु—रापो न प्रवता यतीः । पुनाना इन्द्रमाशत	२
प्र पवमान धन्वसि सोमेन्द्राय पातवे । नृभिर्यतो वि नीयसे	३
त्वं सोम नृमार्दनः पवस्व चर्षणीसहे । सस्त्रियो अनुमाद्यः	४
इन्द्रो यद्विभिः सुतः पवित्रं परिधार्वसि । अरमिन्द्रस्य धास्ते	५
पवस्व वृत्रहन्तमो—कथेभिरेनुमाद्यः । शुचिः पावको अजुतः	६
शुचिः पावक उच्यते सोमः सुतस्य मध्वः । देवावीरघशंसाहा	७ [१४] (२०४)

(२५)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १५-६०]

६ दलहच्युत आगस्यः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

पवस्व दक्षसार्धनो देवेभ्यः पीतये हरे । मरुज्यो वायवे मर्दः	१
पवमान धिया हितोऽभि योनिं कर्निक्रदन् । धर्मेणा वायुमा विश	२ (२०६)

सं कुवैः शोभते वृषा	कविर्योनावधि प्रियः । वृत्रहा देववीर्यतमः	३
विश्वा रूपाण्याविशन् पुनानो याति हर्यतः । यत्रामृतास आसते		४
अरुषो जनयन् गिरः सोमः पवत आयुषक् । इन्द्रं गच्छन् कविकर्तुः		५
आ पवस्व मदिन्तम पवित्रं धारया कवे । अर्कस्य योनिमासदम्		६ [१५] (२१०)

(२६)

६ इधमवाहो दादेच्युतः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

तममृक्षन्त वाजिनमुपस्थे अदितेरधि । विप्रसो अण्वया धिया	१
तं गावो अभ्यनूषत सहस्रधामक्षितम् । इन्द्रं धर्तारमा विवः	२
तं वेधा मेधयाहयन् पर्वमानमधि द्यवि । धर्णसि भूरिधायसम्	३
तमह्यन् भुरिजोर्धिया संवसानं विवस्वतः । पतिं वाचा अदाभ्यम्	४
तं सानावधि जामयो हरिं हिन्वन्त्यद्रिभिः । हर्यतं भूरिचक्षसम्	५
तं त्वा हिन्वन्ति वेधसः पर्वमान गिरावृधम् । इन्द्रविन्द्राय मन्मरम्	६ [१६] (२१६)

(२७)

६ नृमेध आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एष कविरभिर्दुतः पवित्रे अधि तोशते । पुनानो घ्नन्नप सिधः	१
एष इन्द्राय वायवे स्तुजित् परि बिच्यते । पवित्रं दक्षमाधनः	२
एष नृभिर्वि नीयते विवो मूर्धा वृषा सुतः । सोमो वनेषु विश्ववित	३
एष गच्छुरिचक्रवृत् पर्वमानो हिरण्ययुः । इन्द्रुः सत्राजिदभुतः	४
एष सूर्येण हासते पर्वमानो अधि द्यवि । पवित्रं मन्त्रो मदः	५
एष शुक्र्यसिष्यद्वन्तरिक्षे वृषा हरिः । पुनान इन्द्रुनिन्द्रमा	६ [१७] (२२२)

(२८)

६ प्रियमेध आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एष वाजी हितो नृभिर्विश्वविन्मनस्स्यतिः । अग्न्यो वारं वि धावति	१
एष पवित्रे अक्षरत् सोमो कुवेभ्यः सुतः । विश्वा धामान्याविशन्	२
एष कुवः शुभायते ऽधि योनावमर्त्यः । वृत्रहा देववीर्यतमः	३
एष वृषा कर्निकव दशभिर्जाभिर्मियतः । अभि द्रोणानि धावति	४ (२२६)

एष सूर्यमरोचयत पर्वमानो बिष्वर्षणिः । बिश्वा धामानि बिष्वक्षित् ५
एष शुष्म्यदाभ्यः सोमः पुनानो अर्षति । देवावीर्यशंसहा ६ [१८] (२१०)

(१९)

६ नृमेध आङ्गिरसः । पर्वमानः सोमः । गायत्री ।

प्रास्य धारां अक्षरन् वृष्णः सुतस्योर्जसा । देवाँ अनु प्रभूषतः १
सर्षि मृजन्ति वेधसो गूणन्तः कारवो गिरा । ज्योतिर्जज्ञानमुदधर्यम् २
सुपहा सोम तानि ते पुनानार्य प्रभूवसो । वर्धा समुद्रमुदधर्यम् ३
बिश्वा वसूनि संजयन् पर्वस्व सोम धारया । इनु द्वेषांसि सधर्यक् ४
रक्षा मुनो अररुयः स्वनात समस्य कर्य चित । निदो यत्र मुमुक्ष्महे ५
एन्द्रो पार्थिवं रथिं दिव्यं पर्वस्व धारया । द्युमन्तं शुष्ममा भर ६ [१९] (२१४)

(२०)

६ बिन्दुराङ्गिरसः । पर्वमानः सोमः । गायत्री ।

प्र धारां अस्य शुष्मिणो वृथा पवित्रे अक्षरन् । पुनानो वार्षमिष्यति १
इन्दुर्हियानः सोतुभिर्मृज्यमानः कनिकदत् । इयति वज्रमुमिन्द्रियम् २
आ नः शुष्मं नृपाह्यं वीरवन्तं पुरुस्पृहम् । पर्वस्व सोम धारया ३
प्र सोमो अति धारया पर्वमानो असिष्यदत् । अभि द्रोणांन्यासदम् ४
अप्सु त्वा मधुमत्तमं हरिं हिवन्त्यद्विभिः । इन्दुबिन्द्वाय पीतये ५
सुनोता मधुमत्तमं सोममिन्द्राय वृजिणे । चारुं शर्थाय मन्त्रम् ६ [२०] (२४०)

(२१)

६ गोतमो राहुगणः । पर्वमानः सोमः । गायत्री ।

प्र सोमासः स्वाध्यः । पर्वमानासो अक्रमः । रथिं कृण्वन्ति चेतनम् १
द्विस्वपृथिव्या अधि भवेन्दो द्युम्नवर्धनः । मवा वाजानां पतिः २
तुभ्यं वाता अभिप्रियस्तुभ्यमर्षन्ति सिन्धवः । सोम वर्धन्ति ते महः ३
आ प्यायस्व समेतु ते बिश्वतः सोम वृष्ण्यम् । भवा वाजस्य संग्रथे ४
तुभ्यं गावो घृतं पया बभ्रो वुवुक्षे अक्षितम् । वरिष्ठे अधि सानेवि ५
स्वायुधस्य ते सतो भुवन्स्य पते वयम् । इन्दो सखिस्वमुदमसि ६ [२१] (२४९)

(३१)

६ इवावाश्व आश्वेयः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र सोमासो मवृक्ष्युतः	अर्धसे नो मघोनः	।	सुता विदथे अक्रमुः	१
आर्वीं त्रितस्य योर्ध्वो	हरिं हिन्वन्त्यद्विभिः	।	इन्दुमिन्द्राय प्रीतये	२
आर्वीं हंसो यथा गुणं	बिम्बस्यावीवशन्मतिम्	।	अत्यो न गोभिरज्यते	३
उभे सोमावचाकशन्	मुगो न तक्तो अर्धसि	।	सीवद्भुतस्य योनिमा	४
अभि गावो अनूचत	योर्वा आरमिव प्रियम्	।	अग्न्याजिं यथा हितम्	५
अस्मे धेहि युमघशो	मघर्बज्यश्च मह्यं च	।	सनिं मेधामुत अर्धः	६ [२२] (२५०)

(३२)

६ त्रित आप्यः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र सोमासो विपञ्चितो	ऽपां न यन्त्यूर्ध्वयः	।	वनानि महिषा इव	१
अभि द्रोणानि वृध्वः	शुक्रा क्रतस्य धारया	।	वाजं गोमन्तमक्षरन्	२
सुता इन्द्राय वायवे	वरुणाय मरुज्यः	।	सोमा अर्धन्ति विष्णवे	३
तिष्ठो वाच उर्वीरते	गावो मिमन्ति धेनवः	।	हरिरेति कनिक्कवत्	४
अभि बह्वीरनूचत	यद्वीर्यं तस्य मातरः	।	ममृज्यन्ते त्रिवः शिशुम्	५
रायः समुद्रांश्चतुरो	ऽस्मभ्यं सोम विश्वतः	।	आ पवस्व सहास्रिणः	६ [२३] (२५८)

(३४)

६ त्रित आप्यः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र सुवानो धारया तने	न्दुर्हिन्वानो अर्धति	।	रुजह्व्वा ध्योर्जसा	१
सुत इन्द्राय वायवे	वरुणाय मरुज्यः	।	सोमा अर्धन्ति विष्णवे	२
वृषाणं वृषमिष्यते	सुन्वन्ति सोममाद्विभिः	।	बुहन्ति शकर्मना पर्यः	३
युधत् त्रितस्य मज्यो	भुवदिन्द्राय मत्सरः	।	सं रूपैरज्यते हरिः	४
अमीमृतस्य चिष्टयं	बुहते पृथिमातरः	।	चारु प्रियतमं हविः	५
समेजमहुता इमा	गिरो अर्धन्ति ससुतः	।	धेनूवांश्चो अवीवशत	६ [२४] (२६४)

(३५)

६ प्रभूक्षुराक्षिगरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

आ नः पवस्व धारया	पवमान रथिं पृथुम्	।	यथा ज्योतिर्विदासि नः	१
इन्वो समुद्रमीक्ष्य	पवस्व बिम्बमेजय	।	रायो धृता न ओर्जसा	२ (२६६)

त्वया वीरेण वीरवो	अभि प्याम पृतन्यतः ।	क्षरा णो अभि वार्यम्	३
प्र बाजमिन्दुरिष्यति	सिषासन् बाजसा कषिः ।	वृता विवृणान अपुधा	४
तं गीर्भिवीचमीक्ष्यं	पुनानं वासयामसि ।	सोमं जनस्य गोपतिम्	५
विश्वो यम्य वृते जनो	वृधाः धर्मणस्पतेः ।	पुनानस्य प्रभूवसोः	६ [२५] (७७०)

(३६)

३ प्रभूवसुराङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

असर्जि रथो यथा	एवित्रे च्चम्बोः सुतः ।	कार्पमन् वाजी न्यक्रमीत	१
म वह्निः सोम जागृविः	पर्वस्व देववीरति ।	अभि कोशं मधुश्रुतम्	२
स नो ज्योतींषि पूर्य	पवमान वि रोचय ।	कत्वे दक्षाय नो हिनु	३
शुम्भमान कतायुभिः	मृज्यमानो गर्भस्याः ।	पर्वते वारं अव्ययं	४
स विश्वा वृत्राणे वसु	सोमो विद्वानि पार्थिवा ।	पर्वतामान्तरिक्षया	५
आ विवस्पृष्टमश्वयु	मध्ययुः सोम गेहमि ।	वीरयुः शवसस्पते	६ [२६] (६७६)

(३७)

३ रङ्गण आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

स सुतः पीतये वृषा	सोमः एवित्रे अर्पति ।	विघ्नन् रक्षांसि देवयुः	१
स एवित्रे विचक्षणो	हरिर्गर्पति धर्णमिः ।	अभि योनिं कनिकदन्	२
स वाजी रोचना विवः	पवमानो वि धावति ।	रक्षोहा वारमुच्ययम्	३
स त्रितस्याधि सानवि	पवमानो अगेचयत ।	जामिमिः मूर्यं सह	४
स वृत्रहा वृषा सुतो	वर्गिवोविददाभ्यः ।	सोमो वाजमिवासरत	५
स वृवः कविर्नपितोऽ	अभि द्राणानि धावति ।	इन्दुरिन्द्राय मंहता	६ [२७] (१८९)

(३८)

३ रङ्गण आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एष उ म्य वृषा रथो	अव्यो वारंभिर्गर्पति ।	गच्छन् वाजं सहस्रिणम्	१
एतं त्रितस्य योषणा	हरिं हिन्दुस्यद्विभिः ।	इन्दुमिन्द्राय पीतयं	२
एतं त्य हरितां दश	ममृज्यन्ते अकृषुवः ।	यामिमदाय शुम्भते	३
एष स्य मानुषीप्वा	अयना न विक्षु सीदति ।	गच्छन्तारो न योषितम्	४
एष स्य मद्यो रसो	एवं चष्टे विवः शिशुः ।	य इन्दुर्वारमविशत	५
एष स्य पीतये सुतो	हरिर्गर्पति धर्णमिः ।	कन्दुन योनिमभि मियम्	६ [२८] (१८८)

(३९)

६ बृहन्मतिराक्षिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

आशुरर्षं बृहन्मते	परि प्रियेण धाम्ना	। यत्र वेवा इति ब्रवन्	१
परिष्कृण्वन्ननिष्कृतं	जनाय यातयन्निषः	। वृष्टिं विवः परि सव	२
सुत एति पवित्र आ	त्विति दधान ओजसा	। विचक्षाणो विगंचयन्	३
अयं स यो विवस्परि	रघुयामा पवित्र आ	। सिन्धोरुमा व्यक्षरत	४
आविवांसन् परावतो	अथो अबोवतः सुतः	। इन्द्राय सिच्यते मधु	५
समीचीना अनूषत	हरिं हिन्वन्त्यद्विभिः	। योनावृतस्य सीदत	६ [२९] (१९४)

(४०)

६ बृहन्मतिराक्षिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

पुनानो अक्कमीवुमि	विश्वा मृधो विचर्षणिः	। शुम्भन्ति विषं धीतिभिः	१
आ योनिमरुणो रुह	द्रुमदिन्द्रं वृषा सुतः	। ध्रुव सदासि सीदति	२
न नो रयि महामिन्द्रो	ऽम्भस्यं सोम विश्वतः	। आ पवस्व महमिणाम	३
विश्वा सोम पवमान	द्युज्जानीन्नुवा भर	। विदाः संहमिणीरिषः	४
स नः पुनान आ भर	रयि स्तोत्रे सुवीर्यम्	। जरितुर्वधया गिरः	५
पुनान इन्दुवा भर	सोम द्विबर्हमं रयिम्	। वृषन्निदा न उक्थयम्	६ [३०] (३००)

(४१)

६ मेध्यातिथिः काण्वः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र ये गावां न भूणीय	स्वेषा अयासो अक्कमुः	। घ्नन्तः कृष्णामप त्वचम्	१
सुवितस्य मनामहे	ऽति सेतुं वुराव्यम्	। साहासो दम्प्युमव्रतम्	२
शृण्वे वृष्टेरिव स्तुनः	पवमानस्य शुमिणिः	। चरन्ति विद्युतो विवि	३
आ पवस्व महीमिषं	गोमविन्द्रो हिरण्यवत	। अश्वावद्वाजवत सुतः	४
स पवस्व विचर्षण	आ मही गर्दसी पूण	। उषाः सूर्या न रश्मिभिः	५
परि णः शर्मयन्त्या	धारया सोम विश्वतः	। सरा रसव विष्टपम्	६ [३१] (३०६)

(४२)

६ मेध्यातिथिः काण्वः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

जनयन् रोचना विवो	जनयन्नप्सु सूर्यम्	। वसानो गा अपो हरिः	१
एष प्रजेन मन्मना	वेवो वेवेभ्यस्परि	। धारया पवते सुतः	२ (३०८)

वावुधानाय तूर्धये पर्वन्ते वाजसातये । सोमोऽसहस्रपाजसः ३
 ब्रह्मन्तः प्रकृमिन्तः पर्यः पवित्रे परि विच्यते । क्रन्दन् वेवो अजीजनत ४
 अमि विश्वानि वार्याऽमि वेवो कृतावृधः । सोमः पुनानो अर्षति ५
 गोमन्तः सोम वीरवृद्धावृद्धाजवत् सुतः । पर्वस्व बृहतीरिषः ६ [३२] (३१९)

(४२)

६ मेध्यातिथिः काण्वः । पर्वमानः सोमः । गायत्री ।
 यो अत्यं इव मृज्यते गोमिमिर्वाय हर्षतः । तं गीमिमिर्वासयामसि १
 तं नो विश्वा अवस्युवो गिरः शुम्भन्ति पूर्वथा । इन्दुमिन्द्राय पीतये २
 पुनानो याति हर्षतः सोमो गीमिः परिष्कृतः । विप्रस्य मेध्यातिथेः ३
 पर्वमान विदा रयि मस्यं सोम सुभिर्यम् । इन्दो सहस्रवर्चसम् ४
 इन्दुरत्यो न वाजसृत् कनिक्कन्ति पवित्र आ । यक्ष्णारति देवयुः ५
 पर्वस्व वाजसातये विप्रस्य गृणतो वृधे । सोम रास्व सुवीर्यम् ६ [३३] (३२०)

॥ इति षष्ठोऽष्टकः ॥६॥

॥ अथ सप्तमोऽष्टकः ॥७॥

[प्रथमोऽध्यायः ॥१॥ अ० १-४१]

(४४)

६ अयास्य आङ्गिरसः । पर्वमानः सोमः । गायत्री ।
 प्र ण इन्दो महे तन ऊर्मि न बिभ्रवर्षसि । अमि वेवो अयास्यः १
 मती जुष्टो धिया हितः सोमो हिन्वे परावति । विप्रस्य धारया कविः २
 अयं वेवेषु जागृविः सुत एति पवित्र आ । सोमो याति बिचर्षणिः ३
 स नः पर्वस्व वाजसृत् श्रक्काणश्चार्कमध्वरम् । बहिष्मो आ विवासति ४
 स नो भगाय न्याये विप्रवीरः सुदावृधः । सोमो वेवेष्वा यमत् ५
 स नो अद्य वसुसये क्रतुविद्रातुवित्तमः । वाजं जेषि भवो बृहत् ६ [१] (३२४)

(४५)

६ अयास्य आङ्गिरसः । पर्वमानः सोमः । गायत्री ।
 स पर्वस्व मदाय कं नृचक्षा वेवर्षतये । इन्दुविन्द्राय पीतये १
 स नो अर्षामि दुर्व्यं त्वमिन्द्राय तोशसे । वेवान् त्सस्मिन् आ वरम् २
 उत त्वामरुणं वयं गोमिरञ्जमो मदाय कम् । वि नो राये दुरो वृधि ३
 अत्यं पवित्रमक्रीमिद् वाजी धुरं न यामनि । इन्दुर्वेवेषु पत्यते ४
 समी सखायो अस्वरन् वने क्रीळन्तमत्यविम् । इन्दुं नावा अनूषत ५
 तया पर्वस्व धारया यया पीतो विचक्षसे । इन्दो स्तोत्रे सुवीर्यम् ६ [२] (३२०)

(४६)

६ अयास्य माक्षिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

असृग्रन् वेवर्षीतये	उत्यासः कृत्या इव	क्षरन्तः पर्वतावृधः	१
परिष्कृतास इन्द्वो	योर्व्व पित्र्यावती	वायुं सोमा असुक्षत	२
एते सोमास इन्द्वः	प्रयस्वन्तश्चमू सुताः	इन्द्रं वर्धन्ति कर्मभिः	३
आ धावता सुहस्यः	शुक्रा गृष्णीत मन्धिना	गोभिः श्रीणीत मत्सरम्	४
स पवस्व धनंजय	प्रयन्ता राधसो महः	अस्मभ्यं सोम गातुवित्	५
एतं मृजन्ति मज्यं	पर्वमानं दश क्षिपः	इन्द्राय मत्सरं मर्दम्	६ [३] (३३३)

(४७)

५ कविर्भागवः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

अया सोमः सुकृत्या	महश्चिद्वृष्यवर्धत	मन्वान उदुषायते	१
कृतानीदस्य कर्त्ता	चेतन्ते दस्युतर्हणा	ऋणा च धृष्णुश्चयते	२
आत् सोम इन्द्रियो रसो	वज्रः सहस्रसा मुषत	उक्थं यदस्य जायते	३
स्वयं कविर्विधर्तरी	विपाय रत्नमिच्छति	यदी ममृज्यते धियः	४
सिषासतू रयीणां	वाजेष्ववतामिव	मरेषु जिग्युषामसि	५ [४] (३४१)

(४८)

५ कविर्भागवः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

तं त्वा नृम्णानि बिभ्रतं	सधस्थेषु महो विवः	चारुं सुकृत्ययेमहे	१
संवृकतधृष्णमुक्थयं	महामहिमतं मर्दम्	ज्ञातं पुरो रुरुक्षणिम्	२
अतस्त्वा रयिमभि	राजानं सुकतो विवः	सुपर्णो अव्यथिर्मरत्	३
विम्बस्मा इत् स्वर्हो	साधारणं रजस्तुरम्	गोपामृतस्य विर्मरत्	४
अर्धा हिन्वान इन्द्रियं	ज्वालो महित्वमानशे	अमिष्टिकृद्विचर्षणिः	५ [५] (३४६)

(४९)

५ कविर्भागवः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

पवस्व वृष्टिमा सु नो	उपामूर्मि विवस्परि	अयक्ष्मा बृहतीरिषः	१
तया पवस्व धारया	यया गार्ध इहागमन्	जन्यासि उप नो गृहम्	२
घृतं पवस्व धारया	यशेषु वेवर्षीतमः	अस्मभ्यं वृष्टिमा पव	३
स न ऊरुं व्यथ्य	पवित्रं धाव धारया	वेवासः शृणुवन् हि कम्	४
पर्वमानो असिष्यवृ	द्रक्षांस्यपजङ्घनत्	प्रत्नवद्वोचयन् रुचः	५ [६] (३५१)

(५०)

५ उचध्य आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

उत् ते शुष्मास ईरते	सिन्धोरुर्मैरिव स्वनः । वाणस्य चोदया पविम्	१
प्रसवे त उदीरते	तिष्ठो वाचो मस्यस्युवः । यदव्य एषि सार्नवि	२
अव्यो वारे परि मियं	हरिं हिन्वन्त्यद्विभिः । पवमानं मधुक्षुतम्	३
आ पवस्व मदिन्तम	पवित्रं धारया कवे । अर्कस्य योनिमासवम्	४
स पवस्व मदिन्तम	गोभिरञ्जानो अक्तुभिः । इन्वुविन्द्राय पीतये	५ [७] (३५६)

(५१)

५ उचध्य आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

अध्वर्या अद्विभिः सुतं	सोमं पवित्र आ सृज । पुनीहीन्द्राय पातवे	१
विषः पीयूषमुत्तमं	सोममिन्द्राय वज्रिणे । सुनोता मधुमत्तमम्	२
तव त्य इन्वो अन्धसा	वेवा मधोव्यश्रते । पवमानस्य मरुतः	३
त्वं हि सोम वर्धयन्	त्सुतो मर्दाव भूर्णयि । वृषन् त्तोतारमृतये	४
अभ्यर्ष विचक्षण	पवित्रं धारया सुतः । अमि वाजमुत भवः	५ [८] (३६१)

(५२)

५ उचध्य आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

परि द्युक्षः सनद्वयि	भरद्वाजं नो अन्धसा । सुवानो अर्ष पवित्र आ	१
तव प्रबोभिरध्वमि	रव्यो वारे परि मियः । सहस्रधरो यात् तना	२
चरुनं यस्तमीङ्क्षये	न्वो न दानमीङ्क्षय । वधैर्धक्षवीङ्क्षय	३
नि शुष्ममिन्द्वेषां	पुरुहूत जनानाम् । यो अस्मौ आविर्देशति	४
गतं न इन्द ऊतिभिः	सहस्रं वा शुचीनाम् । पवस्व मंह्यद्वयिः	५ [९] (३६६)

(५३)

४ अवन्तारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

उत् ते शुष्मासो अस्थू	रक्षो मिन्वन्तो अद्विषः । नुदस्व वाः परिस्युधः	१
अया निजग्निरोजसा	रथसङ्गे धने हिते । स्तवा अर्धिन्वुषा वृषा	२
अस्यं व्रतानि नाधृषे	पवमानस्य वृषा । रुज यस्त्वा घृतन्यति	३
तं हिन्वन्ति मधुच्युतं	हरिं नदीषु शार्जिन्म् । इन्वुमिन्द्राय मत्सरम्	४ [१०] (३७०)

(५४)

४ अबत्सारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

अस्य प्रब्रामनु द्युर्लभं शुक्रं दुष्टुहे अह्नयः । पर्यः सहस्रसामुपिम	१
अयं सूर्य इषोपहृग्यं सरांसि धावति । सप्त प्रवत् आ दिवम्	२
अयं विश्वानि तिष्ठति पुनानो मुर्वनोपरि । सोमो वेवो न सूर्यः	३
परि जो वेववीतये वाजो अर्बसि गोमंतः । पुनान इन्दुबिन्दुयुः	४ [११] (३७४)

(५५)

४ अबत्सारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

यव्यव नो अन्धसा पुष्टं पुष्टं परि स्रव । सोम विश्वा च सोमंगा	१
इन्द्रो यथा तव स्तवो यथा ते जातमन्धसः । नि बार्हिषि प्रिये सद्ः	२
उत नो गोविद्विभ्वित पर्वस्व सोमान्धसा । मक्षुर्तमिभिरहमिः	३
यो जिनाति न जीयते हन्ति शत्रुमभीत्य । स पर्वस्व सहस्रजित	४ [१२] (३७५)

(५६)

४ अबत्सारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

परि सोमं क्रुतं बृहद्वाशः पवित्रं अर्धति । विघ्नन् रक्षांसि देवयुः	१
यत् सोमो वाजमर्षति शतं धारा अपस्युर्वः । इन्द्रस्य सस्यमाविशन्	२
अभि त्वा योर्षणो दशं जारं न कन्यान्नपत । मृज्यसे सोम सातपं	३
त्वमिन्द्राय विष्णवे स्वादुरिन्द्रो परि स्रव । नृन् त्स्रोतृन् प्राग्रहंसः	४ [१३] (३८२)

(५७)

४ अबत्सारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र ते धारा असुधतो विवो न यन्ति वृष्टयः । अच्छा वाजं सहस्रिणम्	१
अभि शिवाणि काव्या विश्वा चक्षाणो अर्धति । हरिस्तुज्जान आयुधा	२
स मर्षजान आयुमि-रिमो राजेव सुव्रतः । श्येनो न वंसु षीदति	३
स नो विश्वा विवो वसूतो पृथिव्या अर्धि । पुनान इन्दुवा भर	४ [१४] (३८६)

(५८)

४ अबत्सारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

तर्त्त स मन्दी धावति धारा सुतस्यान्धसः । तर्त्त स मन्दी धावति	१
उवा वेंदु वसुतां मर्तस्व वेव्यवसः । तर्त्त स मन्दी धावति	२ (३८८)

ध्वस्त्रयोः पुरुषन्त्योरा सहस्राणि वृक्षहे । तत् स मन्दी धावति ३
आ ययोस्त्रिंशत् तना सहस्राणि च वृक्षहे । तत् स मन्दी धावति ४ [१५] (३९०)

(५९)

४ अवनस्तारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

पर्वस्व गोजिदश्वजिद्विश्वजित् सोम रण्यजित् । प्रजावद्वत्समा भर १
पर्वस्वान्द्रयो अर्वाभ्यः पर्वस्वौषधीभ्यः । पर्वस्व धिषणाभ्यः २
त्वं सोम पर्वमानो विश्वानि वृषिता तं । कविः सीवु नि बर्हिषि ३
पर्वमान स्वर्विको जायमानोऽभवो महान् । इन्दो विश्वो अमीर्वसि ४ [१६] (३९४)

(६०)

४ अवनस्तारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री, ३ पुरउष्णिक् ।

प्र गायत्रेण गायत पर्वमानं विचर्षणिम् । इन्दुं सहस्रचक्षसम् १
तं त्वं सहस्रचक्षसमथो सहस्रमर्णसम् । अति वारमपाविषुः २
अति वारान् पर्वमानो असिष्यदन्त कलशो अमि धावति । इन्द्रस्य हाद्योविशन् ३
इन्द्रस्य सोम राधसे शं पवस्व विचर्षणे । प्रजावद्वत् आ भर ४ [१७] (३९८)

(६१)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥ ३४ सू० ६१-६७]

३० अमहीयुराङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

अया वीती परि स्रव यस्त इन्दो मकुष्वा । अवाहन् नवतीर्नष १
पुरः सद्य इन्थाधिं दिवोदासाय शम्बरम् । अध त्वं तुर्वशं यदुम् २
परि णो अश्वमश्वविद्रोमदिन्दो हिरण्यवत् । क्षरां सहस्रिणीरिषः ३
पर्वमानस्य ते वयं पवित्रमभ्युनुतः । सखित्वमा वृणीमहे ४
ये ते पवित्रमूर्मयो ऽमिक्षरन्ति धारया । तेभिर्नः सोम मृळय ५ [१८]

स नः पुनान आ भर राधे वीरवतीमिषम् । ईशानः सोम सिन्धतः ६
एतमु त्वं वृश क्षिपो मृजन्ति सिन्धुमातरम् । समाङ्गित्वेभिरव्यत ७
समिन्नेद्रोत वायुनां सुत एति पवित्र आ । सं सूर्यस्य रुद्रिमभिः ८
स नो भगाय वायवे पूष्णे पवस्व मधुमान् । चार्कर्मिणे वरुणे च ९
उवा ते जातमन्धसो विविष वज्रस्या ददे । उग्रं शर्म मष्टि भवः १० [१९]
एना विश्वान्यर्ष आ युञ्जामि मानुषाणाम् । सिवांसन्तो वनामहे ११ (४०९)

स न इन्द्राय यज्ववे वरुणाय मरुतः । वरिवोवित परि स्रव १२
 उषो वु जातमप्युरं गोभिर्नङ्गं परिष्कृतम् । इन्दुं देवा अयासिषुः १३
 तमिद्वर्धन्तु नो गिरौ वत्सं संशिश्वरीरिव । य इन्द्रस्य हवुंसनिः १४
 अर्षो णः सोमं शं गवं धृक्षस्व पिप्युपीमिषम् । वधो समुद्रमुकथयम् १५ [२०]

पर्वमानो अजीजन द्विबश्चित्रं न तन्यतुम् । ज्योतिर्वैश्वानरं बृहत १६
 पर्वमानस्य ते रत्नो मदौ राजन्नपुच्छुनः । वि वारमव्यमर्षति १७
 पर्वमान रसस्तव दक्षो वि राजति द्युमान । ज्योतिर्बिभृशं स्वर्हृशे १८
 यस्ते मधो वरेण्यस्तेना पवस्वानर्धसा । देवावीर्यशंसहा १९
 जग्निर्वृत्रममिषिष्यं सस्निवाजं त्रिवेदेव । गोषा उ अश्वसा अंसि २० [२१]

सर्मिष्ठो अरुवो मव सुपस्थामिनं धेनुभिः । मीर्वच्छेनो न योनिमा २१
 स पवस्व य आविधेन्द्रं वुत्राय हन्तवे । वसिवांसं महीरपः २२
 सुषीरासो वयं धना जयेम सोम मीढुः । पुनानो वर्ध नो गिरः २३
 त्वोतासस्तवावसा स्याम वनवन्तं आमुरः । सोमं वतेषु जागृहि २४
 अपघ्नन् पवते मृधो ऽप सोमो अराव्यः । गच्छन्निन्द्रस्य निष्कृतम् २५ [२२]

महो नो राय आ मर पर्वमान जही मृधः । रास्वेन्दो वीर्यशशः २६
 न त्वा शतं च न ह्यतो राधो वित्सन्तमा मिनन् । यत् पुनानो मरुस्यसे २७
 पर्वस्वेन्दो वृषा सुतः कृधी नो यशसो जने । विश्वा अप द्विषो जहि २८
 अस्य ते सख्ये वयं तवेन्दो द्युन्न उतमे । सासद्याम प्रतन्यतः २९
 या ते भीमान्यापुधा तिग्मानि सन्ति धूर्धणे । रक्षां समस्य नो निदः ३० [२३] (४१८)

(६२)

३० अमव्यभिर्मागवः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एते असृष्टमिन्द्ववस्तिरः पवित्रमाश्रवः । विश्वान्यमि सौमगा १
 विघ्नन्तो वुरिता पुरु सुगा लोकार्थं वाजिनः । तनां कृण्वन्तो अर्धते २
 कृण्वन्तो वरिषो गवे ऽभ्यर्षन्ति सुष्टुतिम् । इळांमस्मभ्यं संयतम् ३
 असाव्यंशुर्मदायाः ऽप्सु वक्षो गिरिठाः । इधेनो न योनिमासवत् ४
 शुभ्रमन्धो देववातमप्सु धृतो नृभिः सुतः । स्वर्दन्ति गावः पयोभिः ५ [२४]
 आकीमश्वं न हतारो ऽश्वशुभ्रसुताय । मध्वो रसं सधमाधे ६ (४१९)

यास्ते धारा मधुश्रुतो ऽसृग्मिन्द ऊतये । तामिः पवित्रमासदः	७
सो अर्धेन्द्राय धीतये तिरो रोमाण्युदयया । सीवन् योना बनेष्वा	८
त्वमिन्द्रो परि स्रव स्वादिष्टो अङ्गिरोभ्यः । वरिवोविद्धतं पयः	९
अयं विचर्षणिहितः पर्वमानः स चेतति । हिन्वान आप्यं ब्रूत	१० [२५]
एष वृषा वृषव्रतः पर्वमानो अशस्तिहा । करद्रसूनि वृशुषे	११
आ पर्वस्व सहस्रिणं रयिं गोमन्तमश्विनम् । पुरुश्चन्द्रं पुरुस्पृहम्	१२
एष स्य परि पिच्यते मर्मज्यमान आयुभिः । उरुगायः कविकृतः	१३
सहस्रोतिः ज्ञातार्मघो विमानो रजसः कविः । इन्द्राय पवते मयः	१४
गिरा जात इह स्तुत इन्दुरिन्द्राय धीयते । वियोनो वसतार्विध	१५ [२६]
पर्वमानः सुतो नृभिः सोमो वाजमिवासरत । चमूपु शक्मनासदम्	१६
तं त्रिपुण्ड्रे त्रिवन्धुरे रथे युञ्जन्ति यातवे । ऋषीणां सप्त धीतिभिः	१७
तं सौतारो धनस्पृता माशु वाजाय यातवे । हरिं हिनोत वाजिनम्	१८
आदिशन् कलशं सुतो विश्वा अर्पन्नाभि श्रियः । शूरो न गोषु तिष्ठति	१९
आ तं इन्द्रो मदाय कं पयो दृहन्त्यायवः । देवा देवेभ्यो मधुं	२० [२७]
अः नः सोमं पवित्र आ सृजता मधुमन्तमम् । देवेभ्यो देवश्रुतमम्	२१
एते सोमा असृक्षत गृणानाः श्रवसं महे । मदिन्तमस्य धारया	२२
अभि गव्यानि धीतये नृम्णा पुनानो अर्पमि । सनद्वाजः परि स्रव	२३
ऊत नो गोमतीरिषो विश्वा अर्प पविष्टुमः । गृणानो जमर्दशिना	२४
पर्वस्व वाचो अग्रियः सोमं चित्राभिरुतिभिः । अभि विश्वानि काव्या	२५ [२८]
त्वं संसृद्रिया अपो ऽग्रियो वाचं इरयन् । पर्वस्व विश्वमेजय	२६
तुभ्येधा सुर्वना कवे महिन्ने सोम तस्थिर । तुभ्यमर्पन्ति सिन्धवः	२७
प्र ते त्रिवो न वृष्ट्या धारा यन्त्यसश्रतः । अभि शुक्रामुपस्तिरम्	२८
इन्द्रापेन्दुं पुनीतानां ग्रं दक्षांय साधनम् । ईशानं वीतिराधसम्	२९
पर्वमान कृतः कविः सोमः पवित्रमामदत । दधन् स्तोत्रे सुवीर्यम्	३० [२९] (४५८)

(६३)

३० निधुविः कादयपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

आ पर्वस्व सहस्रिणं रयिं सोम सुवीर्यम् । अस्मे श्रवांसि धारय	१
इषमूर्जं च पिन्वम इन्द्राय मत्सरिन्तमः । चमूपवा नि धीदसि	२ (४६०)

सुत इन्द्राय विष्णवे सोमः कुलशे अक्षरत । मधुमाँ अस्तु वायवे ३	
एते असृष्टमाशवो ऽति हरांसि बभ्रवः । सोमाँ कृतस्य धारया ४	
इन्द्रं वर्धन्तो अप्सुरः कृण्वन्तो विश्वमार्यम् । अपघ्नन्तो अराणाः ५ [३०]	
सुता अनु स्वमा रजो ऽभ्यर्षन्ति बभ्रवः । इन्द्रं गच्छन्त इन्द्रवः ६	
अया पवस्व धारया यया सूर्यमरोचयः । हिन्वानो मानुषीरपः ७	
अयुक्त सूर एतशं पर्वमानो मनावधि । अन्तरिक्षेण यातवे ८	
उत त्या हरितो दश सूरौ अयुक्त यातवे । इन्दुरिन्द्र इति ब्रुवन् ९	
परीतो वायवे सुतं गिर इन्द्राय मत्सरम् । अव्यो वारेषु सिञ्चत १० [३१]	
पर्वमान विदा रयि—मस्मभ्यं सोम दुष्टरम् । यो वृणाशो वनुष्यता ११	
अभ्यर्ष सहस्रिणं रयिं गोमन्तमश्विनम् । अभि वाजंमुत भवः १२	
सोमो वृषो न सूर्यो ऽद्विभिः पवते सुतः । दधानः कुलशे रसम् १३	
एते धामान्यार्या शुक्रा कृतस्य धारया । वाजं गोमन्तमक्षरन् १४	
सुता इन्द्राय वज्रिणे सोमासो दध्याशिरः । पवित्रमत्यक्षन् १५ [३२]	
प्र सोम मधुमत्तमो राये अर्ष पवित्र आ । मदा यो देववीतमः १६	
तमी मृजन्त्यायवो हरिं नदीषु वाजिनम् । इन्दुमिन्द्राय मत्सरम् १७	
आ पवस्व हिरण्यव—दश्वावत् सोम वीरवत् । वाजं गोमन्तमा भर १८	
परि वाजे न वाजयु—मव्यो वारेषु सिञ्चत । इन्द्राय मधुमत्तमम् १९	
कविं मृजन्ति मर्ज्यं धीभिर्विप्रा अवस्यवः । वृषा कनिकदधति २० [३३]	
वृषणं धीमिरप्सुरं सोममृतस्य धारया । मनी विप्राः समस्वग्न २१	
पवस्व देवायुष—गिन्द्रं गच्छतु ते मदः । वायुमा रोह धमणा २२	
पर्वमान नि तोशसे रयिं सोम भ्रवाय्यम् । प्रियः संमुद्रमा विश २३	
अपघ्नन् पवसे मृधः कतुवित् सोम मत्सरः । नुदस्वादवयुं जनम् २४	
पर्वमाना असृक्षत सोमाः शुक्रास इन्द्रवः । अभि विश्वानि काव्या २५ [३४]	
पर्वमानास आशवः शुभ्रा असृष्टमिन्द्रवः । घ्नन्तो विश्वा अप द्विषः २६	
पर्वमाना विवस्व—यन्तरिक्षादसृक्षत । पृथिव्या अधि सानवि २७	
पुनानः सोम धारये—न्वो विश्वा अप सिधः । जहि रक्षांसि सुक्रतो २८	
अपघ्नन् त्सोम रक्षसो ऽभ्यर्ष कनिकदत् । द्युमन्तं शुष्ममुत्तमम् २९	
अस्मे वसूनि धारय सोमं विव्यानि पार्थिव । इन्द्रो विश्वानि वार्या ३० [३५] (४८८)	

(६४)

३० कश्यपो मारीचः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

वृषा सोम द्युमाँ अंसि वृषा देव वृषवतः । वृषा धर्माणि वृषिषे १
वृष्णस्ते वृष्ण्यं शवो वृषा वने वृषा मदः । सत्यं वृषन् वृषेदसि २
अश्वो न चक्रदो वृषा सं गा इन्वो समवतः । वि नो राये दुरो वृषि ३
असृक्षत प्र वाजिनो गव्या सोमांसो अश्वया । शुक्रासो वीर्याशवः ४
शुभ्रमाना क्रतायुभिर्भूज्यमाना गर्भस्त्योः । पर्वन्ते वारे अद्यये ५ [३६]

ते विश्वा वृशुषे वसु सोमा विज्यानि पार्थिवा । पर्वन्तामान्तरिक्ष्या ६
पवमानस्य विश्वविन् प्र ते सर्गा असृक्षत । सूर्यस्येष्ट न रश्मयः ७
केतुं कुण्वन् विवस्परि विश्वा रूपाभ्यर्षसि । समुद्रः सोम पिन्वसे ८
हिन्वा नो वार्चमिष्यसि पवमान विधर्मणि । अक्रान् वेवो न सूर्यः ९
इन्दुः पविष्ट चेतनः प्रियः कवीनां मती । सृजदध्वं रथीरिव १० [३७]

ऊर्मिर्यस्ते पवित्र आ देवावीः पर्यक्षरन् । सीर्षकृतस्य योनिमा ११
स नो अर्ष पवित्र आ मद्रो यो देववीतमः । इन्द्रविन्द्राय पीतये १२
इषे पवस्व धारया भूज्यमानो मनीषिभिः । इन्द्रो रुचाभि गा इहि १३
पुनानो वरिवस्कृध्युर्जनानय गिर्वणः । हरे सृजान आशिरम १४
पुनानो देववीतय इन्द्रस्य याहि निष्कृतम् । द्युतानो वाजिमियतः १५ [३८]

प्र हिन्वानास इन्द्रो उच्छा समुद्रमाशवः । धिया जुता असृक्षत १६
समृजानास आयवा वृथा समुद्रमिन्दवः । अगमन्तस्य योनिमा १७
परि णो याह्यस्मयुर्विश्वा वसुन्पोजसा । पाहि नः शमं वीरवत १८
मिमानि वह्निरेतशः पदं युजान क्रकृभिः । प्र यत समुद्र आहितः १९
आ यद्योनि हिरण्यपमाशुक्रतस्य सीदति । जहात्यप्रचेतसः २० [३९]

अभि वेना अन्नपतेर्यक्षन्ति प्रचेतसः । मज्जन्यविचेतसः २१
इन्द्रायेन्दो मरुत्वते पर्वम्ब मधुमलमः । क्रतस्य योनिमासदम् २२
तं त्वा विमा वचोविदुः परिष्कृण्वन्ति वेधसः । सं त्वा मृजन्त्यायवः २३
रसं ते मित्रो अर्यमा पिबन्ति वरुणः कवे । पवमानस्य मरुतः २४
त्वं सोम विपश्चितं पुनानो वार्चमिष्यसि । इन्द्रो सहस्रभर्णसम २५ [४०] (५१३)

उतो सहस्रमर्णसं	वाचं सोम मस्वस्युवम	। पुनान इन्नुवा भर	२६
पुनान इन्द्वेषां	पुरुहूत जनानाम्	। प्रियः समुद्रमा विश	२७
वर्षिद्युतया रुषा	परिष्टोमन्त्या कृपा	। सोमाः शुक्रा गवांशिरः	२८
हिन्वानो हेतुर्मियत	आ वाजं वाज्यंक्रमीत	। सीवन्ता वनुषा यथा	२९
ऋधक् सोम स्वस्तये	संजग्मानो विवः कृविः	। पर्वस्व सूर्यां हृशे	३० [४१] (५१८)

- ३७०१८ -

[द्वितीयोऽध्यायः ॥ २॥ अ० १-३३]

(६५)

३० भृगुर्वाकृभिर्जमदग्निर्भार्गवो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

हिन्वन्ति सूरमुद्ययः	स्वसारो जामयस्पतिम	। महामिन्दुं महीयुवः	१
पवमान रुचार्कचा	त्रेवो त्रेवेभ्यस्पतिं	। विश्वा वसुन्या विश	२
आ पवमान सृज्युति	वृष्टिं त्रेवेभ्यो वृषः	। इषे पर्वस्व संयतम	३
वृषा ह्यसि भानुना	द्युमन्तं त्वा हवामहे	। पवमान स्वाध्यः	४
आ पर्वस्व सुवीर्यं	मन्दमानः स्वायुध	। उहो प्विन्नुवा गहि	५ [१]
यवृद्धिः परिपिच्यमे	सूज्यमानो गर्भस्योः	। दृणा सधर्ममश्रुषे	६
प्र सोमाय व्यश्ववत	पवमानाय गायत	। मह सहस्रचक्षसे	७
यस्य वर्णं मधुश्रुतं	हरिं हिन्वन्त्यद्विभिः	। इन्दुमिन्द्राय पीतये	८
तस्य ते वाजिनो वयं	विश्वा धनानि जिग्युषः	। सखित्वमा तृणीमहे	९
वृषा पवस्व धारया	मरुत्वते च मत्सरः	। विश्वा दधान ओजसा	१० [२]
त त्वा धर्तारमोण्याः	पवमान स्वहृशम्	। हिन्वे वाजेषु वाजिनम्	११
अया चित्तो विपानया	हरिः पवस्व धारया	। यूजं वाजेषु चोदय	१२
आ न इन्द्रो महीमिषं	पर्वस्व विश्ववृशतः	। अम्मभ्यं सोम गातुवित	१३
आ कुलशा अनुषते	न्वो धाराभिरोजसा	। एन्द्रस्य पीतये विश	१४
यस्य ते मद्यं रसं	तीव्रं दुहन्त्यद्विभिः	। स पर्वस्वाभिमातिहा	१५ [३]
राजा मेधाभिरीयते	पवमानो मनावधि	। अन्तरिक्षेण यातव	१६
आ न इन्द्रो शतृग्विनं	गवां पोषं स्वइत्यम	। वहा भगन्तिमृतये	१७
आ नः सोम सहो जुवां	रुषं न वचसे भर	। सुखाणां त्रेववीतये	१८
अषां सोम द्युमन्तमो	ऽभि द्रोणानि गेरुवत	। सीदंछयेनो न योनिमा	१९
अप्सा इन्द्राय वायवं	वरुणाय मरुद्वाः	। सामो अयति विष्णवं	२० [४] (५३८)

इपं तोकार्यं नो कथं—कृस्मभ्यं सोम विश्वतः	। आ पवस्व सहस्रिणिम्	२१
ये सोमांसः परावति ये अवावति सुन्विरे	। ये वादः शंयणावति	२२
य आर्जिकेषु कृत्वसु ये मध्ये प्रस्थानाम्	। ये वा जनेषु पञ्चसु	२३
ते नो वृष्टिं विवस्परि पवन्तामा सुवीर्यम्	। सुवाना देवाना इन्द्वः	२४
पवति हर्यतो हरि—गृणानो जमदग्निना	। हिन्वानो गोरधि त्वचि	२५ [५]
प्र शुक्रासो वयोजुवो हिन्वानासो न सत्यः	। श्रीणाना अप्सु मृञ्जत	२६
तं त्यां सुतेष्वाभुवो हिन्विरे देवतातये	। स पवस्वानया रुचा	२७
आ ते दक्षं मयोभुवं बह्विमद्या वृणीमहे	। पान्तमा पुरुस्पृहम्	२८
आ मन्द्रमा वरेण्य—मा विप्रमा मनीषिणिम्	। पान्तमा पुरुस्पृहम्	२९
आ रयिमा सुचतुन—मा सुकतो तनूष्वा	। पान्तमा पुरुस्पृहम्	३० [६] (५४८)

(६६)

३० शतं वेत्तानसाः । पवमानः सोमः, १९-२१ अग्निः पवमानः । गायत्री, १८ अनुष्टुप् ।

पवस्व विश्वचर्पणं ऽभि विश्वानि काव्या	। मग्ना सखिभ्य इड्यः	१
ताभ्यां विश्वस्य राजसि यं पवमान धामनी	। प्रतीची सोम तस्थतुः	२
परि धामानि यानि ते त्वं सोमामि विश्वतः	। पवमान क्रतुभिः कव	३
पवस्व जनयन्निषो ऽभि विश्वानि वार्या	। मग्ना सखिभ्य ऊतये	४
तवं शुक्रासो अचर्यां विवस्पृष्टे वि तन्वत	। पवित्रं सोम धामभिः	५ [७]
तवंम सप्त सिन्धवः प्रशिपं सोम सिधत	। तुभ्यं धावन्ति धेनवः	६
प्र सोम याहि धारया सुत इन्द्राय मत्सरः	। दर्शानो अक्षिनि श्रवः	७
समु त्वा धीभिरस्वग्न हिन्वतीः सप्त जामयः	। विप्रमाजा विवस्वतः	८
मृजन्ति त्वा समधुवा ऽव्यं जीरावधि प्वणि	। रंभो यदुज्यसे वने	९
पवमानस्य ते कवे वाजिन त्मगां अमृक्षत	। अर्वन्तो न श्रवस्यवः	१० [८]

अच्छा कोशं मधुश्रुत—मसृष्टं वारं अव्ययं	। अवावशन्त धीतयः	११
अच्छां समुद्रमिन्द्रवा ऽस्तं गावां न धेनवः	। अगमञ्जतस्य योनिमा	१२
प्र ण इन्द्रो महे रण आपो अपान्ति सिन्धवः	। यद्गोभिर्वासयिष्यसे	१३
अस्य ते सख्ये व्य—मियक्षन्तस्वोतयः	। इन्द्रां सखित्वमुद्रमसि	१४
आ पवस्व गर्विष्ठये महे सोम नृचक्षंस	। एन्द्रस्य जठरे विश	१५ [९] (५६९)

महौ असि सोम ज्येष्ठ उग्राणामिन् ओजिष्ठः ।	युध्वा सञ्छस्वजिगेथ १६
य उग्रैर्यश्चिद्वोजीया ज्दूरैर्यश्चिच्छूरतरः ।	मुरिदाम्यश्चिन्महीयान १७
त्वं सोम सूर एष स्तोकरस्य साता तनूनाम् ।	वृणीमहे सखाय वृणीमहे युज्याय १८
अग्र आरूषि पवस आ सुबोर्जमिषं च नः ।	आर बाधस्व दुच्छुनाम् १९
अग्निकृषिः पर्वमानः पाञ्चजन्यः पुरोहितः ।	तमीमहे महागयम् २० [१०]
अग्रे पर्वस्व स्वपा अस्मे वर्चः सुवीर्यम् ।	दर्धद्वयि मयि पार्षम् २१
पर्वमानो अति स्त्रियो ऽभ्यर्षति सुदुतिम् ।	सूरो न विश्वदर्शितः २२
स मर्दुजान आयुभिः प्रयस्वान् प्रयसं हितः ।	इन्दुरन्यो विचक्षणः २३
पर्वमान कृतं बृहच्छुक्रं ज्योतिरजीजनत ।	कृष्णा तमांसि जह्वनत २४
पर्वमानस्य जह्वतो हरिश्चन्द्रा असृक्षत ।	जीरा अजिगशाक्षिः २५ [११]
पर्वमानो रथीतमः शुभ्रभिः शुभ्रशस्त्रमः ।	हरिश्चन्द्रो मरुद्गणः २६
पर्वमानो व्यश्रवः दृशिमभिर्वाजसातमः ।	दधत स्तोत्रे सुवीर्यम् २७
प्र सुवान इन्दुरक्षाः पवित्रमन्यव्ययम् ।	पुनान इन्दुरिन्द्रमा २८
एष सोमो अर्षि त्वचि गवां क्रीळ्यद्रिभिः ।	इन्द्रं मदीय जोह्वत २९
यस्य ते द्युन्नत पयः पर्वमानाभृतं विवः ।	तेन नो मृळ जीवसं ३० [१२] (५७८)

(६७)

(१-३२) १-३ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः, ४-६ कश्यपो मारीचः, ७-९ शतमो गृह्यगणः १०-१२

आत्रिर्भोमः, १३-१५ विश्वामित्रो गायितः, १६-१८ जमदग्निर्भार्गवः, १९-२१ वसिष्ठो

मैत्रावरुणिः, २२-३२ पवित्र आङ्गिरसो वा वसिष्ठो वा उभौ वा । पर्वमानः सोमः,

१०-१२ पर्वमानः पूषा वा, २३-२७ पर्वमानोऽग्निः, २९ पर्वमानः सविता वा,

२६ पर्वमानाग्निः सविता वा, २७ विश्व देवा वा, ३१-३२ पर्वमान्यध्यता । गायत्र्या,

१६-१८ नित्यद्विपदा गायत्री ३० पुरउष्णिक् २७, ३१, ३२, अनुष्टुप ।

त्वं सोमासि धारयुर्मन्द्र ओजिष्ठो अश्वर ।	पर्वस्व मंहयद्रयिः १
त्वं सुतो नृमाद्वनो दधन्वान् मत्सरिन्तमः ।	इन्द्राय सुगिरन्धमा २
त्वं सुप्वाणो अद्रिभि रभ्यर्ष कर्निकदत् ।	द्युमन्तं शुष्ममुत्तमम् ३
इन्दुर्हिन्वानो अर्षति तिगे वाराण्यव्यया ।	हरिर्वाजमचिकदत् ४
इन्दो व्यव्यमर्षसि वि श्रवांसि वि सौभगा ।	वि वाजान् त्सोम गोमंतः ५ [१३]
आ न इन्दो शतग्विनं रयिं गोमन्तमश्विनम् ।	भगं सोम सहस्रिणम् ६
पर्वमानास इन्दवस्तिरः पवित्रमाशवः ।	इन्द्रं यामेभिराशत ७

(५८९)

ककुहः सोम्यो रस	इन्दुरिन्द्राय पूर्यः	। आयुः पवत आयवे	८
हिन्वन्ति सूरमुग्रयः	पर्वमानं मधुसूतम्	। अभि गिरा समस्वरन्	९
अविता नो अजामर्षः	पूषा यामनियामनि	। आ मक्षत कन्यासु नः	१० [१४]
अयं सोमः कपर्दिने	घृतं न पवते मधुं	। आ मक्षत कन्यासु नः	११
अयं तं आघृणे सुतो	घृतं न पवते शुर्वि	। आ मक्षत कन्यासु नः	१२
वाचो जन्तुः कवीनां	पर्वस्व सोम धारया	। वेवेषु रत्नधा असि	१३
आ कलशेषु धावति	इयेनो बर्म वि गाहते	। अभि द्रोणा कर्मिकवत्	१४
परि प्र सोम ते रसो	ऽसर्जि कलशे सुतः	। इयेनो न तवक्तो अर्धति	१५ [१५]

पर्वस्व सोम मन्वय—स्निग्दाय मधुसूतमः १६

अमृग्रन् वेववीतये वाजयन्तो रथा इव १७

ते सुतासां मविन्तमाः शुक्रा बायुमसृक्षत १८

घ्राणां तुन्नो अभिष्टुतः पवित्रं सोम गच्छसि । दधत स्तात्रे सुवीर्यम् १९

एष तुन्नो अभिष्टुतः पवित्रमति गाहते । श्लोहा वारमग्र्यम् २० [१६]

यदन्ति यच्च तूरके भयं विन्दति मामिह । पर्वमानं वि तज्जहि २१

पर्वमानः सो अद्य नः पवित्रेण विचर्षणिः । यः पोता स पुनानु नः २२

यत तं पवित्रमर्चिष्य—ष्टं विनतमन्नरा । बह्य तेन पुनीहि नः २३

यत तं पवित्रमर्चिष—दग्रे तेन पुनीहि नः । बह्यसवेः पुनीहि नः २४

उभाभ्यां देव सवितः पवित्रेण सवेन च । मां पुनीहि विश्वतः २५ [१७]

त्रिभिष्टुं देव सवित—र्षिष्ठैः सोम धामभिः । अग्रे दक्षैः पुनीहि नः २६

पुनन्तु मां देवजनाः पुनन्तु वसवो धिया ।

विश्वे देवाः पुनीत मा जातवेदः पुनीहि मा २७

प्र प्यायस्व प्र मन्वस्व सोम विश्वेभिरंगुभिः । वेवेभ्य उत्तमं हविः २८

उप प्रियं पनिप्रतं युवानमाहुतीवृधम् । अगन्म विभ्रतो नमः २९

अलाप्यंस्य पशुर्ननाश त—मा पवस्व देव सोम । आमुं विदेव देव सोम ३०

यः पावमानीरध्ये—त्युषिभिः संभृतं रसम् ।

सर्वं स पूतमश्नाति स्वद्वितं मातरिष्वना ३१

पावमानीयो अध्ये—त्युषिभिः संभृतं रसम् ।

तस्मै सरस्वती दृहे क्षीरं सर्पिर्मधुं द्रुकम् ३२ [१८] (६१०)

(६८)

[चतुर्थोऽनुशाकः ॥४॥ सू० ६८-८५]

१० वत्सप्रिर्भालम्बनः । पवमानः सोमः । जगती, १० त्रिष्टुप् ।

प्र वृषमच्छा मधुमन्त इन्दुवो ऽसिष्यदन्त गाव आ न भेनवः ।	
वृषिदो वृषनार्वन्त ऊर्धमिः परिभृतमुक्षिया निर्णिजं धिरे	१
स रोर्ववमि पूर्वा अचिकव दुपारुहः अथयन् त्स्वावते हरिः ।	
तिरः पवित्रं वृणियन्तु ज्ञयो नि शर्वाणि दधते वृष आ वरम्	२
वि यो ममे यस्या संयती मदः साकृवृधा पर्यसा पिन्वदक्षिता ।	
मही अपारे रजसी विवेविद दमिवज्जक्षितं पाज आ वृदे	३
स मातरा विचरन् वाजयज्ञपः प्र मेधिरः स्वधया पिन्वते पदम् ।	
अंशुर्वेन पिपिषे यतो नृमिः सं जामिमिनंसन्त रक्षन्ते शिरः	४
सं दक्षेण मनसा जायते कवि कृतस्य गर्भो निर्हितो यमा पुरः ।	
यूना ह सन्ता प्रथमं वि जज्ञत गुहां हितं जनिम् नेममुद्यतम्	५ [१९]
मन्द्रस्य रूपं विविदुर्मनीषिणः इयनो यदन्धो अभरत परावतः ।	
तं मजयन्त सुवृचं नदीष्वो उशन्तमेक्षुं पणियन्तमृगिमयम्	६
त्वां वृजन्ति वृश योषणः सुतं सोम ऋषिभिर्मतिभिर्धोतिभिर्हितम् ।	
अव्यो वारोमिह वृचद्वृतिभिर्नृभिर्यतो वाजमा दधिं सातये	७
परिप्रयन्तं वृष्यं सुवंसवृं सोमं मनीषा अभ्यनूषत स्तुमः ।	
यो धारया मधुमौ ऊर्मिषां विष इवर्ति वाचं रयिषाळमर्त्यः	८
अयं विष इयति बिन्वमा रजः सोमः पुनानः कुलशेषु सीदति ।	
अद्भिर्गोमिमृज्यते अद्भिभिः सुतः पुनान इन्दुर्वरिवो विदत प्रियम्	९
एवा नः सोम परिषिष्यमानो वयो वर्धन्विचव्रतमं पवस्व ।	
अद्वेषे द्यावापृथिवी हुवम दवा धत्त रयिषस्मे सुवीरम	१० [२०] (६२०)

(६९)

१० हिरण्यस्तूप आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । जगती, ९-१० त्रिष्टुप् ।

हवुर्न धन्वन् प्रति धीयते मतिर्वत्सो न मातुरुप सजृषुधनि ।	
उरुधारेव दुहे अग्र आयत्यस्य ज्ञतेष्वपि सोम इष्यते	१
उपो मतिः पूज्यते सिष्यते मधु मन्द्राजनी चोदते अन्तरासमि ।	
पवमानः संजनिः प्रंघ्नतामिव मधुमान् वृष्यः परि वारमर्षति	२ (६२१)

अव्ये धूयुः पवते परि त्वचि अघ्नीते नसीरदितेऽर्कतं यते ।	
हरिरकान् यजतः संयतो मदीं नृम्या शिशानो महियो न शोभते	३
उक्षा मिमालि प्रति यन्ति धेनवो देवस्य देवीरुपं यन्ति निष्कृतम् ।	
अत्यक्रमीदर्जुनं वारमव्ययमत्कं न निक्तं परि सोमो अव्यत	४
अमृक्तेन रुशता वाससा हरि रमत्यो निणिजानः परि व्यत ।	
त्रिवस्पृष्टे बर्हणा निणिजे कृतो पस्तरणं चम्बानं भस्मयम् ।	५ [२१]
सूर्यस्येव रश्मयो द्रावयिन्नवो मत्सगासः प्रमुपः साकमीरते ।	
तन्तुं ततं परि सर्गास आशवो नेन्द्रादृते पवत धाम किं चन	६
सिन्धोग्नि प्रवणे निम्न आशवो वृषच्युता मदासो गातुमाशत ।	
शं नो निवशं द्विपदं चतुष्पदं ऽस्मे वाजाः साम तिष्ठन्तु कृष्टयः	७
आ नः पवस्व वसुमद्विरण्यव दध्वावद्वोमद्यवमन् सुवीर्यम् ।	
युयं हि सोम पितरो मम स्थनं दिवा मूर्धानः प्रस्थिता वयस्कृतः	८
एते सोमाः पवमानास इन्द्रं रथा इव प्र ययुः सातिमच्छ ।	
सुताः पवित्रमतिं युन्यदयं हित्वी वधिं हरितां वृष्टिमच्छ	९
इन्द्रविन्द्राय ब्रूते पवस्व सुमुल्लिको अनवद्यो रिशादाः ।	
भरा चन्द्राणि गृणते वसुनि देवद्यावापृथिवी प्रावतं नः	१० [२२] (६३०)

(७०)

१० रेणुर्वैश्वामित्रः । पवमानः सोमः । जगती, १० त्रिष्टुप् ।

त्रिरग्मे सप्त धेनवो वृदुह्ने सत्यामाशिरं पूर्ये व्योमानि ।	
चत्वार्यन्या भुवनानि निणिजे चारुणि चक्रे यदृतेरवर्धत	१
स भिक्षमाणो अमृतस्य चारुण उभे द्यावा काव्येना वि शश्वथे ।	
तेजिष्ठा अपो मंहना परि व्यत यदीं देवस्य शर्वसा सदीं विदुः	२
ते अस्य सन्तु केतवोऽमृत्यवो ऽदाभ्यासो जनुषी उभे अनु ।	
येभिर्नृम्या च देव्या च पुनत आदिद्राजानं मनना अगृणत	३
स मृज्यमानो वृशभिः सुकर्मभिः प्र मध्यमासु मातृषु प्रमे सचा ।	
व्रतानि पानो अमृतस्य चारुण उभे नृचक्षा अनु पश्यते विशी	४
स मर्मजान इन्द्रियाय धार्यस ओभे अन्ता गेदसी हर्षते हितः ।	
वृषा शुष्मेण बाधते वि दुर्मति रादेदिशानः शर्यह्वं शुरुधः	५ [२३] (६३५)

स मातरा न दहेशान उभियो नानन्देति मरुतामिव स्वनः ।

ज्ञानसूतं प्रथमं यत् स्वर्णरं प्रशस्तये कर्मवृणीत सुकृतः ६

रुचति श्रीमो वृषमस्तविष्यया शृङ्गे शिशानो हरिणी विचक्षणः ।

आ योनिं सोमः सुकृतं नि रीदति गव्ययी त्वग्भवति निर्णिगव्ययी ७

शुचिः पुनानस्तन्वमरेपस मध्ये हरिन्यधाविष्ट सानवि ।

जुष्टो मित्राय वरुणाय वायवे त्रिधातु मधु क्रियते सुकर्मभिः ८

पर्वस्व सोम वृषवीतये वृषे न्द्रस्य हार्दि सामधानमा विश ।

पुरा नो बाधाद्वृत्तिरिति पारय क्षेत्रविद्धि दिश आहा विपृच्छते ९

हितो न सतिरभि वाजर्मर्षे न्द्रस्येन्द्रा जठरमा पर्वस्व ।

नावा न सिन्धुमतिं पर्वि बिद्धा ऽन्द्रो न युध्यन्नत्र नो मिदः स्पः १० [२४] (६४०)

(७१)

१ ऋषभो वैश्वामित्रः । पयमानः सोमः । जगतां, १ त्रिष्टुप् ।

आ दक्षिणा सृज्यते शुष्म्याऽसवुं वेति ब्रह्मो रक्षसः पाति जागृविः ।

हरिरोपशं कृणुते नमस्पय उपस्तिरे चम्बोऽब्रह्म निर्णिजे १

प्र कृष्टिहेव शृष एति रोहव दसुर्य वणं नि रिणीति अस्य तम ।

जहाति वधि पितुरेति निष्कृत मुपपुतं कृणुते निर्णिजं तना २

अद्विभिः सुतः पवते गर्भस्यो वृषायते नमसा वेपते मती ।

स मोवते नसते सार्धं गिरा नेनिकते अप्सु यजंत परीमणि ३

परि व्यक्षं सहसः पर्वतावधं मध्वः सिञ्चन्ति हर्म्यस्य सुक्षणिम् ।

आ यस्मिन् गावः सुहृताव ऊधनि मूर्धच्छीणन्त्यग्रियं वरीमभिः ४

समी रथं न भुरिजोरहेषत दश स्वसारे अदितेरुपस्थ आ ।

जिगावुपं जयति गोरपीर्यं पदं यदस्य मतुथा अजीजनन् ५ [२५]

श्येनो न योनिं सवने धिया कृतं हिरण्ययमासदं वृव एपति ।

ए रिणान्ति बर्हिषि प्रियं गिरा ऽश्वो न वेवो अप्येति यज्ञियः ६

परा व्यक्तो अरुषो त्रिवः कवि वृषा त्रिपूष्ठो अनाविष्ट गा अभि ।

सहस्रणीतिर्यतिः परायती रेभो न पूर्वीरुषसो वि राजति ७

त्वेधं रूपं कृणुते वर्णी अस्य स यत्राशयत् समृता सेधति सिधः ।

अप्ता याति स्वधया देव्यं जनं सं सुपुती नसते सं गोअग्रया ८ (६४८)

उक्षेव यथा परियङ्गराषी दधि त्विषीरधित सूर्यस्य ।

द्विव्यः सुपर्णोऽब चक्षत क्षां सोमः परि क्रतुना पश्यते जाः

१. [२६] (६४९)

(୭୩)

९. हरिमन्त आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । जगती ।

हरिं मृजन्त्यरुषो न युज्यते सं धेनुभिः कलशे सोमो अज्यते ।

उद्धारंभीरयति हिन्यते मती पुरुषुतस्य कतिं चित् परिप्रियः ?

साकं वदन्ति बहवो मनीषिण इन्द्रस्य सोमं जठरे यदादुहुः ।

यदीं मृजन्ति सुगमस्तयो नरः सनीलाभिर्वृशभिः काम्यं मधु २

अरममाणो अत्येति गा अभि सूर्यस्य प्रियं दहितुस्तिरो रवम् ।

अन्तरमै जोषमभराद्विङ्गुसः सं द्वयीभिः स्वसुभिः क्षेति जामिभिः ३

नृधृतो अद्रिषुतो बहिर्हिषि प्रियः पतिर्गवां प्रदिव हन्युर्कत्वियः ।

परिधिवान् मनुषो यजसाधनः शुचिधिया पवते सोम इन्द्र ते ४

नृबाहुभ्यां चोदितो धारया सुतो ऽनुष्वधं पवते सोमं इन्द्र ते ।

आप्राः क्रतन् त्समजैरध्वरे मती—र्वेन वृषच्चम्बोऽरासवद्वरिः

अंशुं ब्रुहन्ति स्तनयन्तमक्षितं कविं कवयोऽपसो मनीषिणः ।

समी गावों मतयो यन्ति संयतः कृतस्य योना सद्ने पुनर्भुवः ६

नाभां पृथिव्या धरुणो महो दिवोऽ ॥ उपामूर्मो सिन्धुज्वन्तरुक्षितः ।

इन्द्रस्य वज्रो वृषभो विभूवसुः सोमो हृदे पवते चारु मत्सरः ७

स तु पवस्व परि पार्थिवं रजः स्तोत्रे शिक्षन्नाधुन्वते च सुक्रतो ।

मा नो निर्माग्वत्सुनः सादनस्पृशो रायिं पिशङ्कं बहलं वंसीमहि ८

आ त न इन्दो ज्ञातवात्स्वयं सहस्रदातु पशुमद्विरण्यवत ।

उप मास्व वृत्ती रेवतीरिषो ऽथि स्तोत्रस्य पवमान नो गहि १ [२८] (६५८)

(५३)

९ पवित्र आकृतिः । पवमानः सांभः । जगती ।

सर्वे वृत्तस्य धर्मतः समस्वर-धृतस्य योना समगन्त नाभयः ।

ब्रीन् त्स मुध्नो असुरश्चक्र आरमे सत्यस्य नावः सुकृतमपीपरन् ? (६५९)

सम्यक् सम्यज्जो महिषा अहेषत सिन्धोर्ह्रमावधि वेना अवीविपन् ।	
मधोर्धाराभिर्जनयन्तो अकमित प्रियामिन्द्रस्य तन्वमवीवृधन्	२
एवित्रवन्तः परि वाचमासते पितैषां प्रबो अमि रक्षति व्रतम् ।	
महः समुद्रं वरुणस्तिरो दधे धीरा इच्छेकुर्धरुणेश्वरमम्	३
सहस्रधारेऽव ते समस्वरन् विवो नाके मधुजिह्वा असम्भतः ।	
अस्य स्पृशो न नि मिषन्ति भूर्णयः एवेयं पाणिनः सन्ति सेतवः	४
पितृमृतुरध्या ये समस्वरन्नुवा शोचन्तः संवहन्तो अब्रतान् ।	
इन्द्रद्विष्टामप धमन्ति मायया त्वचमसिक्नीं भूमनो विवस्पर्ति	५ [२९]
प्रजान्मानावध्या ये समस्वरन् उल्लोकेयन्त्रासो रभसस्य मन्तवः ।	
अपानक्षासो बधिरा अहासत क्रतस्य पन्थां न तरन्ति वृष्कृतः	६
सहस्रधारे वितति एवित्र आ वाचं पुनन्ति कवयो मनीषिणः ।	
रुद्रास एषामिषिरासो अद्रुहः स्पृशः स्वध्रः सुहृशो नृचक्षसः	७
क्रतस्य गोपा न दभ्यस्य सुकतु क्री प एवित्रा हृद्यन्तरा दधे ।	
विद्वान् त्स विश्वा भुवनाभि एय न्यवाजुष्टान् विध्यति कर्ते अब्रतान्	८
क्रतस्य तन्तुविततः एवित्र आ जिह्वाया अग्रे वरुणस्य मायया ।	
धीराश्चित् तत्र समिनक्षन्त आश्रताऽत्रा कर्तमव पदान्यप्रभुः	९ [३०] (६६७)

(७४)

१ कक्षीवान् दैर्यतमसः । एवमामः सोमः । जगती, ८ विष्टुप ।

शिर्शुर्न जातोऽव चक्रवृद्धने स्वर्यष्टाज्यरुषः सिर्षासति ।	
विवो रेतसा सचते एयोवृध्या तमीमहे सुमती शर्म सुप्रथः	१
विवो यः स्कम्भो धरुणः स्वातत आपूर्णो अंगुः एयेति विश्वतः ।	
सेमे मही रोदसी यक्षवृष्टता समीचीनि दाधार समिधः कविः	२
महि प्सरः सुकृतं सोम्यं मधूर्वी गव्यूतिरदितेर्कृतं यत्ने ।	
इंशो यो वृष्टेरित उन्नियो वृषाऽपां नेता य इतऊतिर्कृमियः	३
आत्मन्वन्नमो दुह्यते घृतं पर्य क्रतस्य नाभिरमृतं वि जायते ।	
समीचीनाः सुवानवः प्रीणन्ति तं नरो ह्रितमव मेहन्ति परेवः	४
अरावीवृशुः सचमान ऊर्मिणा देवाभ्यं मनुषि पिन्वति त्वचम् ।	
वृषाणि गर्भमदितेरुपस्य आ येन तोक च तनयं च धामहे	५ [३१] (६०९)

सहस्रधारेऽव ता असश्चत—स्तुतीये सन्तु रजसि प्रजावतीः ।	
चर्तस्रो नामो निहिता अबो विवो हविर्भिरन्त्यमृतं घृतश्चुतः	६
श्वेतं रूपं कृणुते यत् सिषासति सोमो मीढ्वो असुरो वेवु भूमनः ।	
धिया शर्मी सचते सेमभि प्रवद्—विवस्कर्त्तन्धुमव दर्षवुर्दिणम्	७
अध श्वेतं कलशं गोभिरक्तं कार्ष्मन्ना वाज्यकमीत् ससवान् ।	
आ हिन्विरे मनसा देवयन्तः कक्षीयते शतहिमाय गोनाम्	८
अद्भिः सोमं पृच्छानस्य ते रसो ऽव्यो वारं वि पवमान धावति ।	
स मूज्यमानः कविभिर्मद्विन्तम् स्वबुस्वेन्द्राय पवमान पीतये	९ [३२] (६७९)

(७५)

५ कविर्भागवः । पवमानः सोमः । जगती ।

अभि प्रियाणि पवते चनोहितो नामानि यद्द्वो अधि येषु वर्धते ।	
आ सूर्यस्य बृहतो बृहन्नधि रथं विष्वञ्चमरुद्विचक्षणः	१
कृतस्य जिह्वा पवते मधु प्रियं वक्ता पतिर्धियो अस्या अदाभ्यः ।	
दधाति पुत्रः पित्रोरपीच्यं नाम तृतीयमधि रोचने विवः	२
अव द्युतानः कलशो अचिकृ—क्षुर्भिर्यमानः कोश आ हिरण्यये ।	
अमीमुतस्य व्रोहना अनूषता ऽधि त्रिपुण्ड्र उषसो वि रजति	३
अद्भिभिः सुतो मतिमिश्चनोहितः प्ररोचयन् रोदसी मात्रा शुचिः ।	
रोमाण्यव्या समया वि धावति मधोर्धारा पिन्वमाना विवेद्वि	४
परि सोमं प्र धन्वा स्वस्तये नृभिः पुनानो अभि वासयाशिरम् ।	
ये ते मदा आह्वनसो विहायस्—स्तेमिरिन्द्रं चोदय दातवे मघम्	५ [३३] (६८१)

[तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ अ० १-२६]

(७६)

५ कविर्भागवः । पवमानः सोमः । जगती ।

धर्ता विवः पवते कृत्यो रसो दक्षो देवानामनुमाद्यो नृभिः ।	
हरिः सृजानो अत्यो न सत्वमि—वृथा पाजांसि कृणुते नदीष्वा	१
शूरो न धत्त आयुधा गर्भस्त्योः स्वः सिषासन् रथिरो गर्विष्टिषु ।	
इन्द्रस्य शुष्ममीर्यन्नपस्युमि—रिन्दुहिन्वानो अज्यते मनीषिभिः	२ (६८१)

इन्द्रस्य सोमं पर्वमान ऊर्मिणा तविष्यमाणो जठरेष्वा विंश ।	
प्र णः पिन्व विद्युदुग्नेव रोदसी धिया न वाजां उप मासि शम्बतः	३
विश्वस्य राजा पवते स्वरुद्रा कृतस्य धीतिर्मृषिबाळवीवशत ।	
यः सूर्यस्यासिरेण मृज्यते पिता मतीनामसमष्टकाव्यः	४
वृषेव यूथा परि कोशमर्षस्युपासुपस्थे वृषमः कनिकदत् ।	
स इन्द्राय पवसे मत्सरिन्तमो यथा जेषाम समिधे त्वोतयः	५ [१] (६८६)

(७७)

५ कविर्भागवः । पवमानः सोमः । जगती ।

एष प्र कोशे मधुमौ आचिक्रु दिन्द्रस्य वज्रो वपुषो वपुष्टरः ।	
अमीमृतस्य सुदुघा घृतश्रुतौ बाधा अर्षन्ति पयसेव धेनवः	१
स पूर्वः पवते यं त्रिवस्परि श्येनो मथायद्विपितस्तिरो रजः ।	
स मध्व आ युवते वेर्विजान इत् कृशानोरस्तुर्मनसाह विभ्युपा	२
ते नः पूर्वास उपरास इन्द्रो महे वाजाय धन्वन्तु गोमते ।	
इक्षेण्यासो अहोर्ध्व न चारवो ब्रह्मब्रह्म ये जुजुषुर्हविर्हविः	३
अयं नो विद्वान् वनवद्गनुच्यत इन्दुः सत्राचा मनसा पुरुष्टुतः	
इनस्य यः सवनि गर्भमावृधे गवामुरुजामभ्यर्षति व्रजम्	४
चार्किर्विवः पवते कृत्यो रसो महौ अर्धधो वरुणो हुरुग्यते ।	
असावि मित्रो वृजनेषु यज्ञियो ऽत्यो न यूधे वृषयुः कनिकदत्	५ [२] (६९१)

(७८)

५ कविर्भागवः । पवमानः सोमः । जगती ।

प्र राजा वाचं जनयन्नासिष्यद् वृषो वसानो अभि गा इयक्षति ।	
गृष्णार्ति रिपमर्षिरस्य तान्वा शुद्धो वेवानामुप याति निष्कृतम्	१
इन्द्राय सोमं परि बिच्यसे नृभिर्नृचक्षा ऊर्मिः कविरज्यसे वने ।	
पूर्वीर्हि ते सुतयः सन्ति यातवे सहस्रमश्व हरेयश्चमूषदः	२
समुद्रिया अप्सरसो मनीषिण मासीना अन्तरिभि सोममक्षरन् ।	
ता ई हिन्वन्ति हर्म्यस्य सक्षणिं याचन्ते सुहं पर्वमानमक्षितम्	३ (६९४)

गोजिह्वः सोमो रथाजिह्विरण्यजित् स्वर्जिह्वजित् पवते सहस्रजित् ।
यं देवासंश्चक्षिरे प्रीतये मयं स्वादिष्टं वृषसं कृणु मयामुवम
एतानि सोम पवमानो अस्मयुः सत्यानि कृण्वन् द्रविणान्यर्षसि ।
जहि शत्रुमन्तिके वृरके च य उर्वी गव्यंतिममयं च नस्कृषि

४

५ [३] (९९९)

(७९)

५ कविर्भारग्विः । पवमानः सोमः । जगती ।

अचोदसो नो धन्वन्तिवन्धवः प्र सुवानासो बृहद्विषेषु हरयः ।
वि च नशन् न इषो अरातयो ऽर्यो नशन्त सनिषन्त नो धियः
प्र णो धन्वन्तिवन्धवो मवृच्युता धना वा येभिरर्षतो जुनीमसि ।
तिगे मर्तस्य कर्म्यं चित् परिहृति वयं धनानि विश्वधा भरेमहि
उत स्वस्या अरात्या अरिहि ष उतान्यस्या अरात्या वृको हि पः ।
धन्वन् न तृष्णा समरीत तां अभि सोम जहि पवमान वृषाध्वः
विषि ते नामा परमो य आवृदे पृथिव्यास्ते रुरुहुः सान्वि क्षिपः ।
अद्रयस्त्वा वप्सति गोरधि त्वय्यप्सु त्वा हस्तैर्मुमुक्षुमनीषिणः
एवा तं इन्द्रो सुभ्यं सुपेशसं रसं तुञ्जति प्रथमा अभिभियः ।
निद्वेतिदं पवमान नि तारिष आविस्ते शुष्मो भवतु पिपेो मदः

१

२

३

४

५ [४] (७०१)

(८०)

५ वसुभारग्विः । पवमानः सोमः । जगती ।

सोमस्य धारा पवते नृचक्षस ऋतेन देवान् हवते विवस्परि ।
बृहस्पते रवधेना वि विद्युते समुद्रासो न सर्वनानि विष्यबुः
यं त्वा वाजिह्वदया अम्यनृषता ऽर्योहतं योनिमा रोहसि द्युमान् ।
मघोनामार्युः प्रतिरन् महि भव इन्द्राय सोम पवसे वृषा मदः
एन्द्रस्य कुक्षा पवते मदन्तम ऊर्जं वसानः भवसे सुमङ्गलः ।
प्रत्यङ् स विश्वा मधुमन्तामि पंपथे क्रीळन् हरिरत्यः स्यन्ते वृषा
तं त्वा देवभ्यो मधुमन्तमं नरः सहस्रधारं दुहते वृक्ष क्षिपः ।
नृभिः सोम प्रच्युतो आर्षमिः सुतो विश्वान् देवो आ पवत्वा सहस्रजित्
तं त्वा हस्तिनो मधुमन्तमद्रिमि वृहन्त्यप्सु वृषमं वृक्ष क्षिपः ।
इन्द्रं सोम मादयन् देव्यं जनं सिन्धोरिषोमिः पवमानो अर्षसि

१

२

३

४

५ [५] (७०६)

(८१)

५ वसुभारद्वाजः । पवमानः सोमः । जगती, ५ त्रिष्टुप् ।

- प्र सोमस्य पवमानस्योर्मय इन्द्रस्य यन्ति जठरं सुपेशसः ।
 दूधा यवीमुक्षीता पशसा गवां वृनाय शूरमुदमन्विषुः सुताः १
 अच्छा हि सोमः कलशौ असिप्यदुदयो न बाळ्हा रघुर्वतनिवृथा ।
 अथा वृषानामुमयस्य जन्मनो विद्वौ अश्रोत्यमुत इतश्च यत २
 आ नः सोम पवमानः किरा यस्विन्दो भव मघवा गार्धमो महुः ।
 शिक्षा वयोधो वसवे सु चेतुना मा नो गयमां अस्मत् परा सिचः ३
 आ नः पूषा पवमानः सुरातयो मित्रो गच्छन्तु वरुणः सजोषसः ।
 बृहस्पतिर्मरुतो वापुस्विना त्वष्टा सप्रिता सुयमा सरस्वती ४
 उमे द्यावापृथिवी विश्वमिन्वे अयमा देवो अदिनिविधाना ।
 भगो नृशंस उर्यन्तरिक्षं विश्वे देवाः पवमानं जृपन्त ५ [६] (७६६)

(८२)

५ वसुभारद्वाजः । पवमानः सोमः । जगती, ५ त्रिष्टुप् ।

- असाहि सोमो अरुषो वृषा हरी राजेव वृष्मो अभि गा अचिक्रदत् ।
 पूनानो वारं पर्येत्यययं श्येनो न योनिं घृतवन्तमासदम् १
 कृषिर्बिधस्या पर्येषि माहिन्मत्यो न मृष्टो अभि वाजमवसि ।
 अपसेधन् पुरिता सोम मृळय घृतं वसानः पारं यासि निर्णिजम् २
 पर्जन्यः पिता महिषस्य पर्णिनो नाभा पृथिव्या गिरिषु क्षयं दधे ।
 स्वसार आपो अभि गा उतासरन् तसं ग्रावभिर्नसंत कीने अंधरे ३
 जायेव पत्यावधि शेव महसे पञ्चाया गर्भं शृणुहि बवीमि ते ।
 अन्तर्बाणीषु प्र चरा सु जीवसं ऽनिन्द्यो वृजनें सोम जागृहि ४
 यथा पूर्वैन्यः शतसा अमृधः सहस्रसाः पर्यया वाजमिन्दो ।
 एवा परबस्व सुविताय नव्यसे तव व्रतमन्वापः सचन्ते ५ [७] (७६६)

(८३)

५ पवित्र आक्षिरसः । पवमानः सोमः । जगती ।

- पवित्रं ते विततं ब्रह्मणस्पते प्रभुर्गात्राणि पर्येषि विश्वतः ।
 अतस्ततनूनं तवामो अभुते शूतास इद्वर्हन्तस्तत समाशत १ (७९७)

तपोष्पविभ्रं विततं विवस्पदे शोचन्तो अस्य तन्तवो व्यस्थिरन् ।	
अवन्त्यस्य पवीतारमाशवो विवस्पृष्टमार्धि तिष्ठन्ति चेतसा	२
अरुरुचदुषसः प्रश्निरग्रिय उक्षा बिभर्ति भुवनानि वाजयुः ।	
मायाविनो ममिरे अस्य मायया नृबक्षसः पितरो गर्भमा वधुः	३
गन्धर्व इत्था पदमस्य रक्षति पाति वेवानां जनिमान्यद्भुतः ।	
गृभ्णति रिपुं निधया निधार्पतिः सुकृत्तमा मधुनो प्रक्षमाशत	४
हविर्हविष्मो महि सद्य दैव्यं नभो वसानः परि यास्यध्वरम् ।	
राजा पवित्राथो वाजमारुहः सहस्रभृष्टिर्जयसि भवो ब्रुहत्	५ [८] (७११)

(८४)

५ वाच्यः प्रजापतिः । पवमानः सोमः । जगती ।

पवस्व देवमादन्नो विचर्षणि—रप्सा इन्द्राय वरुणाय वायवे ।	
कूधी नो अद्य बरिबः स्वस्तिम—दुरुक्षितौ गृणीहि दैव्यं जन्म	१
आ यस्तस्थौ भुवनान्यमर्त्यो विश्वानि सोमः परि तान्यर्षति ।	
कृण्वन् त्संचूतं विचूतमभिष्टय इन्दुः सिपक्त्युषसं न सूर्यः	२
आ यो गोभिः सृज्यत ओर्षधीष्वा देवानां सुप्त इषयश्चुर्पावसुः ।	
आ विद्युतां पवते धारया सुत इन्द्रं सोमो मादयन् दैव्यं जन्म	३
एष स्य सोमः पवते सहस्रजि—द्विन्वानो वार्चमिषिरामुषबुधम् ।	
इन्दुः समुद्रमुर्दियति वायुमि—रेन्द्रस्य हार्दिं कलशेषु सीदति	४
अभि त्यं गावः पयसा पयोवृधं सोमं श्रीणन्ति मतिभिः स्वर्दिदम् ।	
धनंजयः पवते कृत्या रसो विषः कविः काव्येना स्वर्चनाः	५ [९] (७१६)

(८५)

११ वेनो भार्गवः । पवमानः सोमः । जगती, ११-११ विष्णुः ।

इन्द्राय सोम सुषुतः परि सुवा—ऽपामीवा भवतु रक्षसा सह ।	
मा ते रसस्य मत्सत द्याविनो द्रविणस्वन्त इह सन्तिवन्द्वः	१
अस्मान् त्सम्ये पयमान चोदय दक्षो देवानामसि हि प्रियो मयः ।	
जहि शत्रून्भ्या मन्दनायतः पिबेन्द्र सोममयं नो मृधो जहि	२ (७१८)

अर्द्धे इन्वो पवसे मदिन्तम आत्मेन्द्रस्य भवसि धासिर्कृतमः ।	
अभि स्वरन्ति बहवो मनीषिणो राजानमस्य भुवनस्य निसते	३
सहस्रणीयः ज्ञातधरो अद्भुत इन्द्रायन्तुः पवतं काम्यं मधु ।	
जयन् क्षेत्रमभ्यर्षा जयन्नप उरुं नो गातुं कृणु सोम मीढुः	४
कर्निकदत्त कुलश्रे गोमिरज्यसं व्यध्वयं समया वारमर्षसि ।	
मर्मज्यमानो अत्यो न सानसि रिन्द्रस्य सोम जठरे समक्षरः	५
स्वायुः पवस्व विध्याय जन्मने स्वायुर्निद्राय सहवीतुनाम् ।	
स्वायुर्मित्राय वरुणाय दायवे बृहस्पतये मधुर्मा अर्धम्यः	६ [१०]
अत्यं सृजन्ति कुलश्रे दश क्षिपः प्र विप्राणां मतयो वाच ईरते ।	
पर्वमाना अर्भ्यर्षन्ति सुपुति मेन्द्रं विशन्ति मविरास इन्द्रवः	७
पर्वमानो अर्भ्यर्षा सुवीर्यं मुर्वीं गव्यूतिं महि शर्म सप्रथः ।	
माकिर्नो अस्य परिपूतिरीशते न्यो जयेम त्वया धनैधनम्	८
अधि द्यामस्थाद्वृषभो विचक्षणो ऽरुचद्वि विवो रोचना कविः ।	
राजा पवित्रमयेति रोचवद् विवः पीयूषं दुहते नृचक्षसः	९
विवो नाके मधुजिह्वा असश्चतो वेना दुहन्पुक्षणं गिरिप्लाम् ।	
अप्सु इप्सं वावृधानं समुद्र आ सिन्धोरुमा मधुमन्तं पवित्र आ	१०
नाके सुपर्णमुपपत्तिबासं गिरौ वेनानामकृपन्त पूर्वीः ।	
शिर्शु रिहन्ति मतयः पत्रिप्रतं हिरण्यं शकुनं क्षामणि स्थाम्	११
ऊर्ध्वो गन्धर्वो अधि नाके अस्थाव् बिश्वा रूपा प्रतिचक्षाणो अस्य ।	
मानुः शुक्रेण गोविषा व्यद्योत् प्राकुरुचद्रोदसी मातरा शुचिः	१२ [११] (७३८)

(८६)

[पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० ८६-९६]

(१-४८) १-१० मरुता माषाः, ११-२० सिकता निवावरी, २१-३० वृत्रियोऽजाः, ३१-४० अरुष्टमाषाद्व-
स्त्रयाः, ४१-४५ भौमोऽग्निः, ४६-४८ गृत्समदः शौनकः । पवमानः सोमः । जगती ।

प्र त आशवः पवमान धीजवो मदा अर्षन्ति रघुजा इव त्मना ।	
विध्याः सुपर्णा मधुमन्त इन्द्रवो मदिन्तमासः पति कोशमासते	१
प्र ते मदासो मविरास आशवो ऽसुक्षत रष्यासो यथा वृष्यक् ।	
धेनुर्न वत्सं पर्यसाभि वज्रिण मिन्द्रमिन्द्रवो मधुमन्त ऊर्मयः	२ (७४०)

- अत्यो न हियानो अमि वार्जमर्षे स्वर्षित कोशं विवो अद्रिमातरम् ।
वृषा एवित्रे अधि सानो अव्यये सोमः पुनान इन्द्रियाय धार्यसे ३
- प्र त आश्विनीः पवमान धीजुवो विव्या अमुग्रन् पर्यसा धरीमणि ।
प्रान्तक्रब्धयः स्थाविरिरसृक्षत ये त्वा मूजन्त्युषिषाण वेधसः ४
- विश्वा धामानि विश्वचक्षुः क्रभ्वसः प्रभोस्ते सुतः परि यन्ति केतवः ।
व्यानशिः पवसे सोम धर्मभिः पतिर्विश्वस्य भुवनस्य राजसि ५ [१२]
- उभयतः पवमानस्य रश्मयो भुवस्य सुतः परि यन्ति केतवः ।
यदी एवित्रे अधि मूज्यते हरिः सत्ता नि योना कलशेषु सीदति ६
- यज्ञस्य केतुः पवते स्वध्वरः सोमो देवानामुप याति निष्कृतम् ।
सहस्रधारः परि कोशमर्षति वृषा एवित्रमत्येति रोहवत् ७
- राजा समुद्रं नद्योऽ वि गाहते ऽपामूर्मि संचते सिन्धुषु भितः ।
अध्यस्थात सानु पवमानो अव्ययं नामा पृथिव्या धरुणो महो विवः ८
- विवो न सानु स्तनयज्ञचिकवृद् द्यौश्च यस्य पृथिवी च धर्मभिः ।
इन्द्रस्य सस्यं पवते विवेर्विबृत् सोमः पुनानः कलशेषु सीदति ९
- ज्योतिर्यज्ञस्य पवते मधु मियं पिता देवानां जनिता विभुवसुः ।
दधाति रत्नं स्वधयोरेपीच्यं मदिन्तमो मत्सर इन्द्रियो रसः १० [१३]
- अमिकन्दन् कलशं वाज्यर्षति पतिर्विवः शतधारा विचक्षणः ।
हरिर्मित्रस्य सवनेषु सीदति मर्मजानोऽविभिः सिन्धुभिर्वृषा ११
- अग्रे सिन्धूनां पवमानो अर्षत्यग्रे वाचो अग्रियो गोषु गच्छति ।
अग्रे वार्जस्य भजते महाधनं स्वायुधः सोतृभिः पूयते वृषा १२
- अयं मतवाञ्छकुनो यथा हितो ऽग्रे ससार पवमान ऊर्मिणा ।
तव कत्वा रोदसी अन्तरा कवे शुर्विधिया पवते सोम इन्द्र ते १३
- ह्यपि वसानो यजतो विविस्पृश मन्तरिक्षप्रा भुवनेष्वर्षितः ।
स्वर्जज्ञानो नर्मसाम्यक्रमीत् प्रब्रजस्य पितरमा विवासति १४
- सो अस्य विशे महि शर्म यच्छति यो अस्य धाम प्रथमं व्यानशे ।
पदं यदस्य परमे व्योमन यतो विश्वा अमि सं याति संयतः १५ [१४]
- प्रो अयासीद्विन्दुरिन्द्रस्य निष्कृतं सत्ता सख्युर्न प्र मिनाति संगिरम् ।
मयं इव युवतिभिः समर्षति सोमः कलशे शतपात्रा प्या १६ (७५४)

प्र वो धियो मन्त्रयुवो विपन्युवः पनस्युवः संवर्त्तनेष्वक्रमुः ।
 सोमं मनीषा अर्भ्यनुषत स्तुभो ऽभि धेनवः पर्यमिश्रिभयुः १७
 आ नः सोम संयन्तं पिप्युषीमिष-मिन्द्रो पदस्व पर्वमानो अस्त्रियम् ।
 या नो वोहने त्रिरहन्नसंश्रुषी क्षुमद्वाजवन्मधुमत सुवीर्यम् १८
 वृषा मतीनां पवते विचक्षणः सोमो अह्नः प्रतरीनोषसो विवः ।
 क्राणा सिन्धूनां कलशौ अवीवश-दिन्द्रस्य हाद्याविशन् मनीषिभिः १९
 मनीषिभिः पवते पूर्यः कवि-र्तुभिर्भयतः परि कोशौ अचिक्रदत् ।
 त्रितस्य नाम जनयन् मधु क्षर-दिन्द्रस्य वायोः सस्याय कर्तवे २० [१५]

अयं पुनान उपसो वि रोचय-द्वयं सिन्धुभ्यो अभवद् लोककृत ।
 अयं त्रिः सप्त वृद्धान आशिरं सोमो हृदे पवते चारु मत्सरः २१
 पर्वस्व सोम विष्वेषु धामसु सृजान इन्द्रो कलशं पवित्र आ ।
 सीवुन्दिन्द्रस्य जठरं कनिकद-भूमिर्भयतः सूर्यमारोहयो विवि २२
 अद्रिभिः सुतः पर्वसे पवित्र औ इन्वुविन्द्रस्य जठरं धाविशन् ।
 त्वं नुचक्षा अमबो विचक्षण सोमं गोत्रमङ्गिरोभ्योऽवृणोरप २३
 त्वां सोम पर्वमान स्वाधयो ऽनु विप्रासो अमदन्नवस्यवः ।
 त्वां सुपुर्ण आभरद् विवस्परी-न्तुं विश्वाभिर्मतिभिः परिष्कृतम् २४
 अयं पुनानं परि वारं ऊमिणा हरिं नवन्ते अमि सप्त धेनवः ।
 अपामुपस्थे अध्यायवः कवि-मृतस्य योनां महिषा अहेषत २५ [१६]

इन्द्रः पुनानो अतिं गाहते मृधो विश्वानि कृण्वन् त्सुपथानि यज्यवे ।
 गाः कृण्वानो निर्णिजं हर्षतः कवि-रत्यो न कीलुन् परि वारंमर्षनि २६
 असम्भतः शतधारा अभिभियो हरिं नवन्तेऽव ता उद्वन्युवः ।
 क्षिप्यो मृजन्ति परि गोमिरावृतं तृतीयं पूष्टे अर्धं रोचने विवः २७
 तवेमाः प्रजा विव्यस्य रेतस-स्त्वं विश्वस्य भुवनस्य राजसि ।
 अथेवं विश्वं पवमान ते वशे त्वमिन्द्रो प्रथमो धाम्ना अंसि २८
 त्वं संप्रुद्धो अंसि विश्वावित् कवे तवेमाः पञ्च प्रविशो विधर्मणि ।
 त्वं द्यां च पृथिवीं चार्तिं जक्षिषे तव ज्योतीषि पवमान सूर्यः २९
 त्वं पवित्रे रजसो विधर्मणि वेवेभ्यः सोम पवमान पूषसे ।
 त्वामुशिजः प्रथमा अगृण्णात् तुष्येमा विश्वा भुवनानि येमिरे ३० [१७] (७६८)

प्र रेभ एत्यति वारमभ्ययं वृषा वनेष्वव चक्रवृद्धरिः ।
 सं धीतयो वावगाना अनूपत शिशुं रिहन्ति मतयः पतिप्रतम् ३१
 स सूर्यस्य रश्मिभिः परि व्यत तन्तुं तन्वानस्त्रिवृतं यथा विदे ।
 नयन्नृतस्य प्राशिषो नवीयसीः पतिर्जनीनामुप याति निष्कृतम् ३२
 राजा सिन्धूनां पवते पतिर्दिव क्रतस्य याति पृथिभिः कर्निकवत ।
 सहस्रधारः परि विच्यते हरिः पुनानो वाचं जनयन्नुपावसुः ३३
 पर्वमान महर्णो वि धावसि सूरान चित्रो अवर्ययानि पठय्य ।
 गर्भस्तिपूतो नृभिरद्विभिः सुतो महे वाजाय धन्वाय धन्वसि ३४
 इषमूर्जं पवमानाभ्यर्षसि श्येनो न वंसु कलशेषु सीदसि ।
 इन्द्राय मद्रा मद्यो मदः सुतो विवो विष्टम्भ उपमो विचक्षणः ३५ [१८]

सप्त स्वसारो अभि मातरः शिशुं नवं जज्ञानं जेन्यं विपश्चितम् ।
 अपां गन्धर्वं विभ्यं नृचक्षंसं सोमं विश्वस्य भुवनस्य राजसे ३६
 ईगान इमा भुवनानि वीर्यसे युजान इन्द्रो हरितः सुपर्ण्यः ।
 ताम्ने क्षरन्तु मधुमद्धृतं पयस्त्वत्स्वत्स्वत्वे सोमं तिष्ठन्तु कृष्टयः ३७
 त्वं नृचक्षा असि सोम विश्वतः पर्वमान वृषम् ता वि धावसि ।
 स नः पवस्व वसुमद्भिरण्यवद्वयं स्याम भुवनेषु जीवसे ३८
 गोविन् पवस्व वसुविद्भिरण्यविद्वरेतोधा इन्द्रो भुवनेष्वर्पितः ।
 त्वं सुवीरो असि सोम विश्वविन् तं त्वा विप्रा उप गिरेम आसते ३९
 उन्मध्वं ऊर्मिर्वनना अतिष्ठिपवो वसानो महिषो वि गाहते ।
 राजा पवित्ररथो वाजमार्कहन सहस्रभृष्टिर्जयति श्रवो बृहत ४० [१९]

स भुन्दना उदियति प्रजावती विश्वायुर्विश्वाः सुभगा अहर्दिवि ।
 ब्रह्म प्रजावद्वयिभ्योपस्य पीत इन्द्रविद्रुमस्मभ्यं याचतात् ४१
 सो अग्रे अह्ना हरिर्हर्यतो मवुः प्र चेतसा चेतयते अनु द्युभिः ।
 द्वा जना यातयन्नन्तरीयते नरा च शंसं दैव्यं च धृतरि ४२
 अञ्जते द्यञ्जते समञ्जते कर्तुं रिहन्ति मधुनाभ्यञ्जते ।
 सिन्धोरुच्छ्रवासे पतयन्तमुक्षणां हिरण्यपावाः पुत्रुमांसु गृभ्णते ४३
 विपश्चिते पर्वमानाय गायत मही न धारात्यन्धो अर्षति ।
 अहिर्न जृणामति सर्पति त्वचमत्यो न कीळन्नसरद्वृषा हरिः ४४ (७८९)

अग्नेणो राजापर्यस्तविष्यते विमानो अङ्गां भुवनेष्वर्पितः । हरिर्धृतस्तुः सुहृशीको अणवो ज्योतीरथः पवत राय ओकयः	४५ [२०]
असंजि स्क्रुम्भो विव उद्यतो मवः परि त्रिधातुभुवनान्यर्पति । अंशु रिहन्ति मृतयः पर्निम्रतं गिरा यदि निर्णिजमृग्मिणां युयुः प्र ते धारा अत्यण्वानि मेप्यः पुनानस्य संयतो यन्ति रंहयः । यद्गोभिरिन्दो चम्बोः समज्यस आ सुवानः सोमं कुलशेषु सीदसि पर्वस्व सोमं क्रतुविष्म उक्थ्यो ऽव्यो वारं परि धाव मधुं प्रियम । अहि विश्वान् रक्षस इन्दो अत्रिणां बृहद्वदेम विदथं सुवीराः	४६ ४७ ४८ [२१] (७८६)

(८७)

१ उशना काव्यः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

प्र तु द्रव परि कोशं नि वीव नृभिः पुनानां अभि वाजमर्ष । अम्बं न त्वा वाजिनं मजयन्तो ऽच्छा बर्ही रशनाभिर्नयन्ति स्वायुधः पवते वृष इन्दु रशस्तिहा वृजनं रक्षमाणः । पिता वृवानां जनिता सुदक्षो विष्टम्भो विवा धरुणः पृथिव्याः ऋषिर्विप्रः पुरेता जनानां मधुर्धरि उशना काव्येन । त चिद्विवेदु निहितं यवासा मपीच्यं । गृह्यं नाम गोनाम एष स्य ते मधुमौ इन्द्र सोमो वृषा वृष्णे परि पवित्रे अक्षाः । सहस्रसाः शतसा मूरिदावा शश्वत्तमं बर्हिषा वाज्यस्थान् एते सोमा अभि गव्या सहस्रा मह वाजायामृताय भवसि । पवित्रेभिः पर्वमाना असुग्रा ऋदस्यवा न पृतनाजो अत्याः	१ २ ३ ४ ५ [२२]
परि हि प्यां पुरुहूतो जनानां विश्वासंरुद्रोर्जना पुयमानः । अथा भर इयेनभृत प्रयांसि रयिं तुभानो अभि वाजमर्ष एष सुवानः परि सोमः पवित्रे सर्गो न सृष्टो अदधावदवा । निग्मे शिशानो महिषो न शृङ्गे गा गव्यमभि शूरो न सत्वा एषा यवी परमावुन्तरुः कूर्चित सतीरुर्वे गा विवेद । विषो न विद्युत् स्तनयन्त्यग्नेः सोमस्य ते पवत इन्द्र धारा उत स्म राशिं परि यासि गोता मिन्द्रेण सोमं सरथं पुनानः । पूर्वोरिषो बृहतीर्जीरदानो शिक्षा शचीवस्तव ता उप्युत	६ ७ ८ ९ [२३] (७९५)

(८८)

८ उशना काव्यः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

अयं सोमं इन्द्र तुभ्यं सुन्वे	तुभ्यं पवते त्वमस्य पाहि ।	
त्वं ह यं चंकुषे त्वं ववृष	इन्द्रं मदाय युज्याय सोमम्	१
स ई रथो न भुरिषाळ्योजि	महः पुरुणि सातये बभूनि ।	
आर्वी विश्वा नहुष्याणि जाता	स्वर्षाता वन ऊर्ध्वा नवन्त	२
वायुर्न यो निपुत्वां इष्ट्यामा	नासत्येव हव आ शंभविष्टः ।	
विश्ववारो द्रविणोदा इव त्वन्	पूषेव धीजर्वनोऽसि सोम	३
इन्द्रो न यो महा कर्माणि चकि	हन्ता वृत्राणामसि सोम पूभिन् ।	
पैदो न हि त्वमहिनाम्ना हन्ता	विश्वस्यासि सोम दस्योः	४
अग्निर्न यो वन आ सृज्यमानो	वृथा पाजोसि कृणुते नदीपु ।	
जनो न युध्वा महत उपधि	र्यिरिति सोमः पवमान ऊर्मिम्	५
एते सोमा अति वाराण्यव्या	द्विव्या न कोशासो अभ्रवर्षाः ।	
वृथा समुद्रं सिन्धवो न नीचीः	सुतासो अभि कुलशौ असृग्रन्	६
शुष्मी शर्धो न मारुतं पवम्वा	ऽनभिगस्ता द्विव्या यथा विट् ।	
आपो न मक्षु सुमतिर्मवा नः	सहस्राप्साः पुतनाषाण्ण यज्ञः	७
राज्ञो नु ते वरुणस्य व्रतानि	बृहदग्नीरं तयं सोम धाम ।	
शुचिद्वमसि त्रियो न मित्रो	वृक्षाप्यो अर्यमेवांसि सोम	८ [२४] (८०९)

(८९)

७ उशना काव्यः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

प्रो स्य वक्त्रिः पथ्याभिरस्यान्	द्विवो न वृष्टिः पवमानो अक्षाः ।	
सहस्रधारो असवृक्यस्मे	मातुरुपस्थे वन आ च सोमः	१
राजा सिन्धुनामयसिष्ट वासं	ऋतस्य नावमारुहद्वजिष्ठाम् ।	
अप्सु वृप्सो वावृधे श्येनजूतो	बुह ई पिता बुह ई पितुजाम्	२
सिंहं नसन्त मध्वो अयासं	हरिमरुधं द्विवो अस्य पतिम् ।	
अरो युत्सु प्रथमः पृच्छते गा	अस्य चक्ष्मा परि पात्युक्षा	३ (८०९)

मधुपुष्टं घोरमयासमश्वं रथे युञ्जन्त्युक्चक्र ऋष्वम् ।	
स्वसार ईं आमयो मर्जयन्ति सनाभयो बाजिनर्मूर्जयन्ति	४
चतस्र ईं घृतबुधः सचन्ते समाने अन्नधरुणे निर्वताः ।	
ता ईमर्षन्ति नमसा पुनानास्ता ईं विश्वतः परिं वन्ति पूर्वीः	५
विष्टम्भो विवो धरुणः पृथिव्या विश्वा उत क्षितयो हस्ते अस्य ।	
असत त उत्सो गृणते नियुत्वान् मध्यो अंशुः पवत इन्द्रियाय	६
धन्वन्नवाता अमि वृषवीति मिन्द्राय सोम वृत्रहा पवस्व ।	
ऋषि महः पुरुषन्धर्य रायः सुवीर्यस्य पतयः स्याम	७ [२५] (८१०)

(९०)

६ वसिष्ठा मैत्रावरुणिः । पवमानः सोमः । विश्वदुष्ट ।

प्र हिंनानो जनिता रोदस्यो रथो न वाजं सनिध्यन्त्यासीत् ।	
इन्द्रं गच्छन्नायुधा संशिशानो विश्वा वसु हस्तयोरावधानः	१
अमि त्रिपुष्टं वृषणं वयोधा माङ्गवाणामवावशन्त वाणीः ।	
वना वसानो वरुणो न सिन्धुन् वि रन्धा दयते वार्याणि	२
शूरग्रामः सर्ववीरः सहावा जेता पवस्व सनिता धनानि ।	
तिग्मायुधः क्षिप्रधन्वा समत्स्व चाळ्हः साह्वान् प्रतनासु शङ्कन्	३
उरुगव्यतिरभयानि कृण्वन् त्समीचीने आ पवस्वा पुरंधी ।	
अपः सिवासद्भुवतः स्वर्गाः सं चिक्रवो महो अस्मभ्यं वाजान्	४
मत्सि सोम वरुणं मत्सि मित्रं मत्सीन्द्रमिन्द्रो पवमान विष्णुम् ।	
मत्सि शर्षो मारुतं मत्सि देवान् मत्सि महामिन्द्रमिन्द्रो भवाय	५
एवा राजेव क्रतुर्मो अमेन विश्वा वनिग्नहुरिता पवस्व ।	
इन्द्रो सुकताय वचसे वयो धा युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	६ [२६] (८१६)
[अतुष्टोऽध्यायः ॥४॥ व० १-२८]	(९१)

६ कश्यपो मारीचः । पवमानः सोमः । विश्वदुष्ट ।

असंजि वक्त्रा रघवे यथाजौ धिया मनोता प्रथमो मनीषी ।	
वज्ञ स्वसागि अधि सानो अग्रे ऽजन्ति वक्षिं सर्वसान्यच्छे	१
वीती जनस्य विष्टस्य कव्ये रधि सुबानो नहुषेभिरिवुः ।	
प्र वो नृभिरमुतो मर्षेभिर्ममृजामोऽभिभिर्गोभिरग्निः	२ (८१८)

वृषा वृष्णे रोनुवदंशुरस्मै पवमानो रुशदीर्ते पयो गोः ।	
सहस्रमुक्तां पथिभिर्बन्धाविर्द्धस्मभिः सूरौ अणुं वि याति	३
रुजा हृळ्हा चिद्वक्षसः सर्वासि पुनान इन्द्व ऊर्णहि वि वाजान् ।	
बुधोपरिप्यात् तुजता वधेन ये अन्ति दुरादुपनायमेधाम	४
स प्रत्नवन्नयसे विश्ववार सुक्ताय पथः कृणुहि पाचः ।	
ये दुष्वहांसो वनुषा बृहन्त स्तोस्ते अश्याम पुरुकृत् पुरुक्षो	५
एवा पुनानो अपः स्वर्गा अस्मभ्यं तोका तनयानि भूरि ।	
शं नः क्षेत्रमृक ज्योतीषि सोम ज्योङ्गः सूर्यं हृशये रिरिहि	६ [१] (८११)

(९१)

६ कश्यपो मारीचः । पवमानः सोमः । निष्पृ ।

परि सुवानो हरिरंशुः पवित्रे रथो न सर्जि सनये हियानः ।	
आपच्छ्लोकमिन्द्रियं पुण्यमानः प्रति वेवौ अजुषत् प्रयोभिः	१
अच्छा नृचक्षा असरत् पवित्रे नाम वधानः कविस्म्य योनौ ।	
सीदन् होतेव सवने चमूषू—पेमगमन्नृचयः सप्त विपाः	२
प्र सुमेधा गातुविद्विष्वेदवः सोमः पुनानः सर्व एति नित्यम् ।	
भुवद्विष्वेषु काव्येषु रन्ता ऽनु जनान् यतते पञ्च धीरः	३
तव त्वे सोम पवमान निण्ये विश्वे वृवाच्य एकावृशासः ।	
दश स्वधामिरधि सानो अव्यं मृजन्ति त्वा नद्यः सप्त यद्वीः	४
तच्च सत्यं पवमानस्यास्तु यत्र विश्वे कारवः संनसन्त ।	
ज्योतिर्यद्वहे अकृणोदु लोकं प्रावन्मनुं दस्यवे कर्भीकम्	५
परि सवेषे पशुमान्ति होता राजा न सत्यः सर्भितीरियानः ।	
सोमः पुनानः कलशौ अयासीत् सीदन् मृगो न महिषो वनेषु	६ [२] (८१८)

(९३)

५ मोधा गौतमः । पवमानः सोमः । निष्पृ ।

साकमुक्षो मर्जयन्त स्वसारो दश धीरस्य धीतयो धनुञ्जीः ।	
हरिः पर्यद्वज्जाः सूर्यस्य द्रोणं ननक्षे अत्यो न वाजी	१
सं मातृमिर्न शिशुर्वावशानो वृषा वधन्वे पुरुवारो अद्भिः ।	
मर्यो न योषाममि निष्कृतं यन् त्सं गच्छते कलश उन्नियाभिः	२ (८१०)

उत प्र पिप्य ऊधरघ्न्याया इन्दुर्धाराभिः सचते मुमेधाः ।	
मूर्धानं गावः पयसा चमूष्वभि श्रीणन्ति वसुभिर्न निर्वतः	३
स नो वृषेभिः पवमान रवेन्दो रयिमश्विनं वावशानः ।	
रथिरायतामुशती पुरंधि रस्मद्वा गा वृषने वसूनाम	४
नू नो रयिमुप मास्व नृवन्नं पुनानो वाताप्यं विश्वश्चन्द्रम ।	
प्र वन्विषुतुरिन्दो तार्यायुः प्रातर्मक्षु धियावसुर्जगम्यात	५ [३] (८३३)

(९४)

४ कण्वो घौरः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

अधि यदस्मिन् वाजिनीव शुभः स्पर्धन्ते धियः सूर्ये न विशः ।	
अपो वृणानः पवते कवीयन् वजं न पंगुवर्धनाय मन्त्रं	१
क्षिता व्युर्ध्वमृतस्य धाम स्वर्धिवे भुवनानि प्रधन्त ।	
धियः पिन्वानाः स्वसरे न गावः क्रतायन्तीरभि वावश्च इन्दुम	२
परि यत् कविः काव्या भरते शूरो न रथो भुवनानि विश्वा ।	
वृषेषु यज्ञो मर्तोप भूषन् दक्षाय रायः पुरुभूषु नव्यः	३
श्रिये जातः श्रिय आ निरियाय श्रियं वयो जरितृभ्यो दधाति ।	
श्रियं वसाना अमृतत्वमायन् भवन्ति सत्या समिथा मितद्वी	४
इषमूर्जमभ्यर्धोश्च गा मुरु ज्योतिः कृणुहि मत्सि वृवान् ।	
विश्वानि हि सुषहा तानि तुभ्यं पवमान वाधसे सोम शत्रून्	५ [४] (८३८)

(९५)

५ प्रस्कण्वः काण्वः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

कनिकान्ति हरिरा सुज्यमानः सीवन् वनस्य जठरे पुनानः ।	
नृमिर्यतः कृणुते निर्णिजं गा अतो मतीर्जनयत स्वधाभिः	१
हरिः सुजानः पयसाभूतस्येयंति आचमरितेव नावम् ।	
वृषो वृषानां गुह्यानि नामाः ऽऽविष्कृणोति बर्हिषि प्रवाचं	२
अपामिबेवमयस्तर्तुराणाः प्र मनीषा ईरते सोममच्छं ।	
नमस्यन्तीरुप च यन्ति सं वा ऽऽ च विशन्त्युशतीरुशन्तम्	३ (८४१)

तं मर्मजानं मक्षिषं न साना—वृंशुं दुहन्त्युक्षर्णं गिरिष्ठाय ।
 तं वावशानं मतयः सचन्ते त्रितो विमर्ति वरुणं समुद्रे
 इष्यन् वाचमुपवक्तेव होतुः पुनान इन्द्रो वि ध्यमं मनीषाम् ।
 इन्द्रश्च यत् क्षयंयः सौमगाय सुवीर्यस्य पतयः स्याम

४

५ [५] (८४३)

(९६)

२४ वैयोदासिः प्रतर्कनः । पथमानः सोमः । विष्णुः ।

प्र सेनानीः क्षुरो अग्रे रथानां गव्यघ्नोति हर्षते अस्य सेना ।
 भद्रान् कृण्वन्निन्द्रहवान् त्सर्विभ्य आ सोमो वक्त्रा रभमानि वने
 समस्य हरिं हरयो भृजन्य—श्वहयैरनिशितं नभोभिः ।
 आ तिष्ठति रथमिन्द्रस्य सखा विद्वाँ एना सुमतिं यात्यच्छ
 स नो देव देवताते पवस्व महे सोम पतरंस इन्द्रपानः ।
 कृण्वन्पयो वर्षयन् द्यामुतेमा—मुरोरा नो वरिवस्या पुनानः
 अजीतयेऽहृतये पवस्व स्वस्तये सुर्घतातये बृहते ।
 तदुशान्ति विश्व इमे सखाय—स्तवहं वरिम पवमान सोम
 सोमः पवते जनिता मर्तिना जनिता विवो जनिता पुंथिव्याः
 जनिताग्नेजनिता सूर्यस्य जनितेन्द्रस्य जनितोत विष्णोः

१

२

३

४

५ [६]

ब्रह्मा देवानां पववीः कवीना मृषिर्धिमाणां महिषो मृगाणाम्
 श्येनो गृध्राणां स्वर्धितिर्वनानां सोमः पवित्रमत्येति रेभन्
 प्राचीविषष्टाच ऊर्मिं न सिन्धु—गिरः सोमः पवमानो मनीषाः ।
 अन्तः पश्यन् वृजनेमावरा—ण्या तिष्ठति वृषभो गोषु जानन्
 स मत्सरः पुस्तु वन्वज्जवातः सहस्रेता अमि वाजमर्षे ।
 इन्द्रयिन्द्रो पवमानो मनी—ष्वर्षः शोऊर्मिदीरय गा इषण्यन्
 परि म्रियः कुलर्षो देववात इन्द्राय सोमो रण्यो मदाय ।
 सहस्रधारः शतवाज इन्दु—वाजी न सप्तिः समना जिगाति
 स पूष्यो वसुविज्जार्यमानो मृजानो अप्सु वृद्धानो अर्द्धौ ।
 अमिशस्तिषा भुवन्स्य राजा विदद्वातं ब्रह्मणे पुयमानः

६

७

८

९

१० [७]

त्वया हि नः पितरः सोम पूर्वे कर्माणि चक्षुः पवमान धीराः ।
 वन्वज्जवातः पतिर्धौर्पाणु वरिमिरस्वैर्मधवा मवा नः

११

(८४४)

यथापवन्था मनवे वयोधा अमित्रहा वरिवोविह्वविष्मान् ।
 एवा पवस्व द्रविणं दधान इन्द्रे सं तिष्ठ जनयायुधानि १२
 पवस्व सोम मधुमौ कृतावा ऽपो वसानो अधि सानो अर्धे ।
 अव द्रोणानि घृतवान्ति सीद मदन्तमो मत्सर इन्द्रपानः १३
 वृष्टिं दिवः शतधारः पवस्व सहस्रसा वाजयुर्वैववीती ।
 मे सिन्धुभिः कलशं वावशानः समुक्षियाभिः प्रतिग्न न आयुः १४
 एष स्य सोमो मतिभिः पुनानो ऽत्यो न वाजी तर्तीवरातीः ।
 पयो न दुग्धमदितेरिषिर—मुर्विव गानुः सुयमो न वोऽह १५ [८]

स्वायुधः सातुभिः पूयमानो ऽभ्यर्षं गुह्यं चारु नाम ।
 अभि वाजं समित्व श्रवस्या ऽभि वायुमभि गा देव सोम १६
 शिशुं जज्ञानं हयंतं मृजन्ति शुम्भन्ति वह्निं मरुतो गुणेन ।
 कविर्गीभिः काव्येना कविः सन् त्सोमः पवित्रमत्येति रेभन् १७
 कषिभना य कषिकृत स्वर्षाः सहस्रणीशः पवुवीः कवीनाम् ।
 तृतीयं धाम महिषः सिषामन् त्सोमो विराजमनु राजति प्लुप् १८
 चमूपच्छयनः शकुनो विभृत्वा गोविन्दुर्द्वप्स आयुधानि बिभ्रन् ।
 अपामुर्मि सचमानः समुद्रं तुरीयं धाम महिषो विवस्ति १९
 मयं न शुभ्रस्तन्वं मृजानो ऽत्यो न मृत्वा सनये धनानाम् ।
 वृषेव युथा परि काशमपन कर्निकदृच्छम्बोऽरा विवेश २० [९]

पवस्वेन्दो पवमानो महोभिः कर्निकदृत्त परि वारोणयर्ष ।
 कीर्तिश्चम्बोऽरा विंश पूयमान इन्द्रं ते रसो मन्त्रिरो ममक्तु २१
 यास्य धारा बृहतीरमृग—क्षक्तो गोभिः कलशो आ विवेश ।
 सामं कृण्वन् त्सामिन्यो विपश्चित कन्दर्भेत्यभि सव्युर्न जामिम २२
 अपृष्टन्नपि पवमान शत्रून् प्रियां न जग्रे अभिगीत इन्द्रः ।
 सीयुन् वनेषु शकुनो न पत्वा सोमः पुनानः कलशेषु सता २३
 आ ते रुचः पवमानस्य सोम योषेव यन्ति सुदुधाः सुधाराः ।
 हरिरानीतः पुरुवारो अप्स्व—चिकदत्त कलशो देवयुनाम् २४ [१०] (८६७)

(९७)

[षष्ठोऽनुवाकः ॥६॥ सू० ९७-१०३]

(५८) १-३ मैत्रावरुणिर्यसिष्ठः, ४-६ वासिष्ठ इन्द्रप्रमतिः, ७-९ वासिष्ठो बृषगणः,
१०-१२ वासिष्ठो मरुतुः, १३-१५ वासिष्ठ उपमरुतुः, १६-१८ वासिष्ठो व्याघ्रपाद्,
१९-२१ वासिष्ठः शक्तिः, २२-२४ वासिष्ठः कर्णभृद्, २५-२७ वासिष्ठो मृळीकः,
२८-३० वासिष्ठो वसुकः, ३१-४४ पराशरः शाकल्यः, ४५-५८ कुन्स
आङ्गिरसः । एवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

अस्य प्रेषा हेमनां पूयमानो देवो देवेभिः समपृक्त रसम् ।
सुतः पवित्रं पर्येति रेभन् मितेव सदा पशुमान्ति होता १
भद्रा वल्वा समन्याऽवसानो महान् कविर्निर्वर्चनानि शंसन ।
आ वच्यस्व त्वम्वोः पूयमानो विचक्षणो जागृविर्देववीती २
समं प्रियो मृज्यते सानो अव्यं यशस्तगे यशसां क्षेतो अस्मे ।
अभि स्वरं धन्वा पूयमानो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ३
प्र गांयताभ्यर्चाम देवान् त्सोमं हिनोत महते धनाय ।
स्वादुः पवति अति वारमव्युमा सीदाति कुलशं देवयुनः ४
इन्दुर्वैवानामुषं मरुतमायन् त्महस्रधारः पवते मदाय ।
नमिः स्तवानो अनु धाम पूर्वमगन्निन्द्रं महते सौमगाय ५ [११]
स्तात्रे राये हरिर्गर्षा पुनान इन्द्रं मदां गच्छतु ते भराय ।
देवैर्याहि सरथं राधो अच्छा यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ६
प्र काव्यमुशानेव ब्रुवाणो देवो देवानां जनिमा विवक्ति ।
महित्रतः शुचिबन्धुः पावकः पदा वराहो अभ्येति रेभन् ७
प्र हंसार्मस्तूपलं मन्युमच्छा मादस्तं वृषगणा अयासुः ।
आङ्गव्यं पवमानं सखायो दुर्मर्षं साकं प्र वदन्ति वाणम् ८
स रहत उरुगायस्य जूतिं वृथा कीलन्तं मिमते न गावः ।
परीणसं कृणुत निगमशृङ्गे दिवा हरिर्वहंशे नक्तंमुञ्जः ९
इन्दुर्वाजी पवते गान्धर्वा इन्द्रे सोमः सह इन्वन् मदाय ।
हन्ति रक्षो बाधते पर्यगतीर्वरिषः कृण्वन् वृजनस्य राजा १० [१२]
अध धारया मध्वा पृचानस्तिरो रोमं पवते अद्रिदुग्धः ।
इन्दुगिन्द्रस्य सस्यं जुषाणो देवो देवस्य मस्तुरो मदाय ११ (२७८)

अभि प्रियाणि पवते पुनानो देवा देवान् त्वेन रसेन पृश्नन् ।
 इन्दुर्धर्माण्यनुधा वसानो दश क्षिपो अव्यत सानो अर्घ्ये १२
 वृषा शोणो अभिकर्निकवृद्धा नदयन्नेति पृथिवीमुत द्याम् ।
 इन्द्रस्येव वरनुरा शृण्व आर्जो प्रचेतयन्नपति वाचममाम १३
 रसायः पर्यसा पिन्वमान ईरयन्नेषि मधुमन्तमृशुम् ।
 पर्वमानः संतनिर्मेषि कृण्वन्निन्द्राय सोम परिषिच्यमानः १४
 एवा पवस्व मत्तिरो मदायो दद्यामस्य नमयन् वधुधैः ।
 परि वर्णं भग्माणा रुजानं गव्युनीं अर्प परि सोम सिक्तः १५ [१३]

जुष्टी न इन्दो सुपथा मुगा न्युगै पवस्व वरिवांसि कृण्वन् ।
 घनेव विष्वक्कृतितानि विघ्नन्नाधि प्णुना धन्व सानो अर्घ्ये १६
 वृष्टिं नो अर्प त्रिव्यां जिगन्तुमिच्छावतीं शंगयीं जीरदानुम् ।
 सृक्कैव वीता धन्वा विचिन्वन् बन्धूरिमौ अवरा इन्दो वापुन् १७
 ग्रन्थि न वि प्यं ग्रथितं पुनान कजुं च गातुं वृजिनं च सोम ।
 अत्यो न ककुवा हरिरा मृजानो मयीं देव धन्व पम्स्यावान् १८
 जुष्टो मदाय देवतात इन्दो परि प्णुना धन्व सानो अर्घ्ये ।
 सहस्रधारः सुरभिर्दधुः परि सव वाजसार्तो नृपहो १९
 अरदमानो येऽरथा अपुक्ता अत्यासां न संमृजानासं आर्जो ।
 एते शुक्रासौ धन्वन्ति सोमा देवासस्तां उप याता पिबधै २० [१४]

एवा न इन्दो अभि देववीतिं परि सव नभो अणश्चमूर्षु ।
 सोमो अस्मभ्यं काम्यं बृहन्तं रयिं देवान् वीरवन्तमग्रम् २१
 तक्षद्यवी मनसा वेनतो वाग् ज्येष्ठस्य वा धर्मणि क्षोग्नीके ।
 आदीमायन् वरमा वावशाना जुष्टं पतिं कलशे गाव इन्दुम् २२
 प्र दानुदो त्रिव्यां दानुपिन्व कृतमृताय पवते सुमंथाः ।
 ध्रमा भुवद्भृज्यपस्य राजा प्र रजिमभिर्दृशाभिर्भारि भूमं २३
 पवित्रभिः पर्वमानो नृचक्षा राजा देवानामुत मर्त्यानाम् ।
 द्विता भुवद्भृपिती रयीणा मृतं भरत सुभृतं चार्विन्दुः २४
 अवीं इव शर्वसं सातिमच्छेन्द्रस्य वायोरभि वीतिर्मर्ष ।
 स नः सहस्रा बृहतीरिषां वा भवां सोम द्रविणोवित पुनानः २५ [१५] (८९१)

देवाभ्यां नः परिषिच्यमानाः क्षयं सुवीरं धन्वन्तु सोमाः ।
 आयुज्यवः मुमूर्तिं विश्ववारां होतारो न दिविषजो मन्दर्तमाः २६
 एवा देव देवतति पवस्व महे सोमं प्सरसे देवपानः ।
 महाश्रद्धिं प्ससि हिताः समर्थे कृधि सुष्ठाने रोदसी पुनानः २७
 अश्वो न कवो वर्षभिर्युजानः सिंहो न भीमो मनसो जवीयान् ।
 अवाचीनैः पृथिभिर्यं गजिष्ठा आ पवस्व सोमनसं न इन्दो २८
 शतं धारां देवजाता असृगन् त्सहस्रमेनाः कवयो मृजन्ति ।
 इन्दो सनित्रं त्रिव आ पवस्व पुरस्तासि महतो धनस्य २९
 दिवो न सर्गो असृगमद्वां राजा न मित्रं प्र भिनाति धीरः ।
 पितुन पुत्रः कर्तुभिर्यतान् आ पवस्व विशे अस्या अजीतिम् ३० [१६]

प्र ते धारा मधुमतीरसृगन् वारान यत् पुतो अत्येष्यन्त्यान् ।
 पवमान पवसे धाम गोनीं जज्ञानः सूर्यमपिन्दो अर्कैः ३१
 कनिकदुदनु पन्थामृतस्य शुक्रो वि मास्यमृतस्य धाम ।
 स इन्द्राय पवसे मत्स्रवान् हिन्वानो वाचं मतिभिः कवीनाम् ३२
 दिव्यः सुपर्णाऽव चक्षि सोमं पिबन् धाराः कर्मणा देववीती ।
 एन्दो विशे कुलशो सोमधानं क्रन्दन्निहि सूर्यस्यापं रुश्मिम् ३३
 तिस्रो वाचं ईरयति प्र वद्धि—कृतस्य धीतिं ब्रह्मणो मनीषाम् ।
 गावो यन्ति गोपतिं पृच्छमानाः सोमं यन्ति मृतयो वावशानाः ३४
 सोमं गावो धनवो वावशानाः सोमं विप्रो मतिभिः पृच्छमानाः ।
 सोमः सुतः प्रयते अज्यमानः सोमं अकोन्निष्ठुमः सं नवन्ते ३५ [१७]

एवा नः सोम परिषिच्यमान आ पवस्व पुयमानः स्वस्ति ।
 इन्द्रमा विशे बृहता रवेण वर्धया वाचं जनया पुरंधिम ३६
 आ त्रामृविर्विषं कृता मतीनां सोमः पुनानो असदच्चमूषु ।
 सपन्ति यं मिथुनासो निकामा अध्वर्यवो रथिरासः सुहस्ताः ३७
 स पुनान उप सूरं न धातामे अप्रा रोदसी वि ष ओवः ।
 प्रिया चित्रस्य प्रियसासं कुती स तु धनं कारिणे न प्र यंसत ३८
 स वीधिता वर्धनः पुयमानः सोमो मीढ्वां अभि नो ज्यातिषावीत ।
 यतो नः पूर्वे पितरः पदृजाः स्वर्दिदो अभि गा आद्विमुष्णन् ३९

अक्रान् त्समुद्रः प्रथमे विधर्म—अनयेन प्रजा भुवनस्य राजा ।
वृषा एवित्रे अधि साना अव्यं बृहत सोमो वावृधं सुवान इन्दुः ४० [१८]

महत् तत् सोमो महिषश्चकारा—ऽपां यद्भर्भोऽवृणीत वेवान ।
अवृधादिन्द्रे पर्वमान आजो ऽर्जनयत् सूर्ये ज्योतिरिन्दुः ४१

मत्सि वापुमिदये राधसे च मत्सि मित्रावरुणा पूयमानः ।
मत्सि शार्धो मार्कतं मत्सि वेवान मत्सि द्यावापृथिवी देव सोम ४२

क्रजुः पवस्व वृजिनस्य हन्ता ऽपामीषां बाधमानो मृधंश्च ।
अभिर्भाणन् पयः पर्यभाभि गोना—मिन्द्रस्य त्वं तव वयं सखायः ४३

मध्वः सृद्धं पवस्व वस्व उत्सं वीरं च न आ पवस्वा भगं च ।
स्ववृस्वन्द्वाय पर्वमान इन्द्रा रथिं च न आ पवस्वा समुद्रात् ४४

सोमः सुतो धारयान्यो न हित्वा सिन्धुनं निस्त्रमभि वाज्यंक्षाः ।
आ योनिं वन्यमसदन् पुनानः समिन्दुर्गोभिरसरत् समद्भिः ४५ [१९]

एष स्य तं पवत् इन्द्र सोम—श्चमूषु धीर उग्रते तवस्वान ।
स्वर्चक्षा रथिरः सत्वशुष्मः कामो न यो देवपतामसर्जि ४६

एष प्रजेन वर्यसा पुनान—स्तिरो वपीसि दुहितुर्दधानः ।
वसानः शर्म त्रिवरुधमप्सु होतव याति समनेषु रेभन् ४७

नू नस्त्वं रथिरो देव सोम परि स्रव चम्बोः पूयमानः ।
अप्सु स्वादिष्टो मधुमो कृतावा वेवो न यः सविता सत्यमन्मा ४८

अभि वापुं वीन्येषां गृणानोद्धं ऽभि मित्रावरुणा पूयमानः ।
अभी नरं धीजवनं रथेष्ठा—मभीन्द्रं वृषणं वज्रबाहुम् ४९

अभि वक्षा सुवसनान्येषां ऽभि धेनुः सुदुधाः पूयमानः ।
अभि चन्द्रा भर्तव नो हिरण्या ऽभ्यश्वान् रथिनो देव सोम ५० [२०]

अभी नो अर्ष त्रिव्या वसू—न्यभि विश्वा पार्थिवा पूयमानः
अभि येन द्रविणमश्रवासा—ऽभ्यर्वियं जमदग्निवक्त्रः ५१

अया पवा पवस्वैना वसूनि माँश्चत्व इन्द्रा सरसि प्र धंस्व ।
ब्रधश्चिवत्र बातो न जूतः पुरुमेधश्चित् तर्कं नरं दात ५२

उत न एना पवया पवस्वा—ऽधि ध्रुते अवाच्यस्य तीर्थे ।
वष्टि सहस्रा नैगुतो वसूनि वृक्षं न पक्वं धूनवद्वर्णाय ५३ (१२०)

महीमे अस्य वृषनामं शुषे माँश्वत्वे वा पृशने वा वधत्रे ।	
अस्वापयन्निगुतः श्रेहयञ्चा—ऽपामित्रा अपाचितो अवेतः	५४
सं त्री एवित्रा विततान्येष्यन्वेकं धावसि पुयमानः ।	
असि भगो असि वृत्रस्य वृता ऽसि मधवा मघवज्ज्य इन्दो	५५ [२१]
एष विश्ववित पवंते मनीषी सोमो विश्वस्य सुवर्नस्य राजा ।	
वृप्साँ ईरयन् विदधेचिन्दुर्वि वारमव्यं समपार्ति याति	५६
इन्दुं रिहन्ति महिवा अदग्धाः पदं रेभन्ति कथयो न गृध्राः ।	
हिन्वन्ति धीरां वृशभिः क्षिपाभिः समञ्जते रूपमपां रसेन	५७
त्वया वयं पर्वमानेन सोम भरे कृतं वि चिनुयाम शश्वत ।	
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता—मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः	५८ [२२] (११५)

(९८)

११ अम्बरीषो वार्षागिरः, ऋजिश्वा भारद्वाजश्च । पयमानः सोमः । अनुष्टुप्, ११ बृहती ।

अमि नो वाजसातमं रयिमर्ष पुरुस्पृहम् ।	
इन्दोँ सहस्रभर्णसं तुविद्युस्रं विश्वासहम्	१
परि प्य सुवानो अव्ययं रथे न वर्माव्यत ।	
इन्दुरभि वृणां हितो हियानो धाराभिरक्षाः	२
परि प्य सुवानो अक्षा इन्दुरव्ये मदच्युतः ।	
धारा य ऊर्ध्वो अर्ध्वरे भ्राजा नैति गव्ययुः	३
स हि त्वं देव शश्वते वसु मर्ताय वृशुषे ।	
इन्दोँ सहस्रिणं रयिं ज्ञातात्मानं विवाससि	४
वयं ते अस्य वृत्रहन् वसो वस्वः पुरुस्पृहः ।	
नि नेदिष्ठतमा इषः स्याम सुस्रस्याधिगो	५
द्वियं पञ्च स्वयंशंसं स्वसारां अत्रिसंहतम् ।	
प्रियमिन्द्रस्य काम्यं प्रम्नापर्यन्त्युर्मिर्णम	६ [२३]
परि त्वं हयंतं हरिं वभुं पुनन्ति वारेण ।	
यो वृषान विश्वोँ इत परि मर्देन सह गच्छति	७
अस्य वो ह्यवसा पान्तो दक्षसार्धनम् ।	
यः सूरिषु श्रवो बृहद—वृधे स्वर्णं हयंतः	८ (१११)

स वां यज्ञेषु मानवी इन्दुर्जनिष्ट रोदसी ।	
वेवो वेवी गिरिष्ठा असेधन् तं तुविष्वधि	९
इन्द्राय सोमं पार्तव वृत्रघ्नं परि पिच्यसे ।	
नरे च दक्षिणावते वेवार्यं सदानासदे	१०
ते प्रजासो व्युष्टिषु सोमाः पवित्रे अक्षरन् ।	
अपमोथन्तः सनुतर्हुरश्चितः प्रातस्तौ अप्रचेतसः	११
तं संखायः पुरोरुचं यूयं वयं च सूरयः ।	
अक्याम वाजगन्धं मनेम वाजपम्यम	१२ [२४] (९३०)

(९९)

८ रेभस्मन् काश्यपो । पवमानः सोमः । अनुष्टुप्, १ वृहती ।

आ हृत्येताय धृष्णवे धनुस्तन्वन्ति परिर्यम ।	
शुक्रा वयन्यसुराय निणिजं विपामघ्रे महीयुवः	१
अध क्षपा परिष्कृतो वाजो अभि प्र गाहते ।	
कधी विवस्वतो धियो हरिं हिन्वन्ति यातवे	२
तमस्य मर्जयामसि मरुो य इन्द्रपातमः ।	
यं गाव आसमिर्वृधुः पुरा नूनं च सूरयः	३
तं गाथया पुराण्या पुनानमभ्यनूषत ।	
उतो कृपन्त धीतयो देवानां नाम विभ्रतीः	४
तमुक्षमाणमभ्यये वारे पुनन्ति धर्णासिम ।	
दूतं न पूर्वचित्तय आ शासते मनीषिणः	५ [२५]
स पुनानो मविन्तमः सोमश्चमूषु सीदति ।	
पशो न रेत आदधत् पतिर्बचस्पते धियः	६
स मृज्यते सुकर्मभिर्वेवो वेवेभ्यः सुतः ।	
विदे यदासु संवृदि महीरपो वि गाहते	७
सुत इन्दो पवित्र आ नृमिषतो वि नीयसे ।	
इन्द्राय मत्सरिन्तमश्चमूषा नि बीदसि	८ [२६] (९४५)

(१००)

१ रेभस्वन् काश्यपौ । एवमानः सोमः । अनुष्टुप् ।

अभी नवन्ते अद्भुहः	प्रियमिन्द्रस्य काम्यम् ।	
वत्सं न पूर्वं आर्युनि	जातं रिहन्ति मातरः	१
पुनान इन्दुवा भर	सोमं द्विर्हसं रयिम् ।	
त्वं वसूनि पुष्यसि	विश्वानि वृशुषो गृहे	२
त्वं धियं मनोयुजं	सृजा वृष्टिं न तन्यतुः ।	
त्वं वसूनि पार्थिवा	त्रिव्या च सोम पुष्यसि	३
परि ते जिग्युषो यथा	धारां सुतस्य धावति ।	
रंहमाणा व्यव्ययं	वारं वाजीर्व सानसिः	४
क्रत्वे दक्षाय नः क्रवे	पर्वस्व सोम धारया ।	
इन्द्राय पातवे सुतां	मित्राय वरुणाय च	५ [२७]
पर्वस्व वाजसातमः	एवित्रे धारया सुतः ।	
इन्द्राय सोम विष्णवे	कुवेभ्यो मधुमत्तमः	६
त्वां रिहन्ति मातरो	हरिं एवित्रे अद्भुहः ।	
वत्सं जातं न धेनवः	पर्वमान विधर्मणि	७
पर्वमान महि श्वे	श्चित्रेभिर्योसि रश्मिभिः ।	
शर्धेन तमोसि जिघ्रसे	विश्वानि वृशुषो गृहे	८
त्वं द्यां च महिमत	पृथिवीं चार्ति जञ्चिषे ।	
प्रति द्वापिममुञ्चथाः	पर्वमान महित्वना	९ [२८] (२५४)

[पञ्चमोऽध्यायः ॥ ५ ॥ व० १-३३]

(१०१)

(१६) १-३ अन्धीगुः श्यावाश्विः, ४-६ ययातिर्मातृषः, ७-९ मधुषो मानवः, १०-१२ मनुः सांवरणः,

१३-१६ वैश्वामित्रो वाच्यो वा प्रजापतिः । एवमानः सोमः । अनुष्टुप्, २-३ गायत्री ।

पुरोजिती वो अन्धसः	सुताय मादयिन्नवे ।	
अप स्वानं श्रथिष्टन	सन्नायो दीर्घजिह्वयम्	१
यो धारया पावकया	परिप्रस्यन्दते सुतः । इन्दुरश्वो न कृत्यः	२
तं दुरार्षममी नरः	सोमं विश्वाच्या धिया । यज्ञं हिन्वन्त्यग्निभिः	३ (२५७)

सुतासो मधुमत्तमाः सोमा इन्द्राय मन्दिनः ।
 पवित्रवन्तो अक्षग्न् वेवान गच्छन्तु वा मदाः ४
 इन्दुरिन्द्राय पवत इति वेवासो अब्रुवन ।
 वाचस्पतिर्मन्त्रस्येत विश्वस्येशान ओजसा ५ [१]

सहस्रधारः पवते समुद्रो वाचमीङ्गयः ।
 सोमः पती रयीणां सखेन्द्रस्य त्रिवेदिवे ६
 अयं पृषा रयिर्भगः सोमः पुनानो अपति ।
 पतिर्विश्वस्य भूमनो व्यस्यद्गोदसी उभे ७
 समुं प्रिया अनृपत गावो मदाय घृष्वयः ।
 सोमासः कृण्वते पथः पर्वमानास इन्दवः ८
 य ओजिष्ठस्तमा भ्रं पर्वमान भ्रवाय्यम ।
 यः पञ्च चर्षणीरभि रयिं येन वनामहे ९
 सोमाः पवन्त इन्दवाः ऽस्मभ्यं गातुवित्तमाः ।
 मित्राः सुवाना अरिपसः स्वाभ्यः स्वर्षिदः १० [२]

सुधाणासो व्यद्विभिश्चितानां गोरधि त्वचि ।
 इषमस्मभ्यमभितः समस्वरन वसुविदः ११
 एते पूता विपश्चितः सोमासो दध्याशिरः ।
 सूर्यासो न दर्शतामां जिगल्वो ध्रुवा घृते १२
 प्र मुन्वानस्यान्धसो मतो न वृत् तद्वचः ।
 अप् स्वानमराधसं हता मखं न भुगवः १३
 आ जामिरत्के अव्यत भुजे न पुत्र ओण्योः
 सरज्जारो न योषणां वरो न योनिमासदम् १४
 स वीरो वृक्षसार्धनो वि यस्तस्तस्म रोदसी ।
 हरिः पवित्रे अव्यत वेधा न योनिमासदम् १५
 अव्यो वारोभिः पवते सोमो गव्ये अधि त्वचि ।
 कनिकवृद्धा हरि-रिन्द्रस्याभ्येति निष्कृतम् १६ [३] (९७०)

(१०१)

८ त्रित आप्त्यः । पवमानः सोमः । उष्णिक् ।

क्राणा शिशुर्महीनां हिन्वन्नृतस्य दीर्घितिम् । विश्वा परि प्रिया भुवदध द्विता १
उप त्रितस्य पाप्योऽरभक्त यदुहा पदम् । यज्ञस्य सप्त धार्ममिग्ध प्रियम् २
त्रीणि त्रितस्य धारया पृष्ठेण्वरया रयिम् । मिमीति अस्य योजना वि सुक्रतुः ३
जज्ञानं सप्त मातरं वेधामशासत श्रिये । अयं ध्रुवो रयीणां चिक्रेत यत ४
अस्य वने सजोषसां विश्वं वेवासो अद्रुहः । स्पाहा भवन्ति रन्तयो जुषन्त यत ५ [४]

यमी गर्भमृतावृधो हृशे चारुमजीजनन । क्विं महिष्ठमध्वरं पुरुस्पृहम् ६
समीचीने अभि रमनां यदुहा क्रतस्य मातरा । तन्वाना यज्ञमानुषयदञ्जते ७
क्रत्वा शुकेभिर्क्षमिर्ऋणोप वृजं दिवः । हिन्वन्नृतस्य दीर्घितिं प्राध्वरे ८ [५] (९७८)

(१०३)

६ द्वित आप्त्यः । पवमानः सोमः । उष्णिक् ।

प्र पुनानाय वेधमे सोमाय वच उद्यतम् । भृतिं न भरा मतिभिर्जुजोषते १
परि वाराण्यव्यया गोभिर्भ्रजानो अर्पति । त्री षधस्था पुनानः कृणुते हरिः २
परि कोशं मधुश्चुतं मव्यये वारं अर्पति । अभि वाणीक्रीषीणां सप्त नूपत ३
परि गेता मंतीनां विश्वेदेवो अदाभ्यः । सोमः पुनानश्चम्वोविशद्वरिः ४
परि देवीर्गन्धुं स्वधा इन्द्रेण याहि सगर्थम् । पुनानो वाचद्वाघद्विरमर्त्यः ५
परि सन्तिनं वाजयुर्देवो देवेभ्यः सुतः । व्यालशिः पर्वमानो वि धावति ६ [६] (९८४)

(१०४)

[सममोऽनुवाकः ॥ ७॥ सू० १०४-११४]

६ पर्वतनारदौ काण्वौ, काण्वप्यौ शिखण्डिन्यावत्सरसौ वा । पवमानः सोमः । उष्णिक् ।

सखाय आ नि षीदत पुनानाय प्र गायत । शिशुं न यज्ञैः परि भूषत श्रिये १
समी वत्सं न मातृभिः सृजतां गयसाधनम् । देवाव्यं मदमभि द्विशोवसम् २
पुनातां दक्षसाधनं यथा शर्षाय वीतये । यथा मित्राय वरुणाय शंतमः ३
अस्मभ्यं त्वा वसुविदं मभि वाणीरनूषत । गोभिष्टे वर्णमभि वासयामसि ४
स नो मदानां पत् इन्दो देवत्सरा असि । सखेव सख्यं गातुर्विसमो भव ५
सनेभि कृष्यस्मदा रक्षसं कं चिद्वज्रिणम् । अपादेवं ह्ययमंहो युयोधि नः ६ [७] (९९०)

(१०५)

६ पर्वतनागदौ काण्वी । पयमानः सोमः । उष्णिक् ।

तं वः सखायो मदीय पुनानमभि गांयत । शिशुं न यजः स्वदयन्त गुर्तिभिः १
 सं वत्स इव मातृभि र्गिन्दुर्हिन्वानो अज्यन्त । देवावीमदो मतिभिः परिष्कृतः २
 अयं वृक्षाय सार्धतो ऽयं शर्धाय वीतर्य । अयं देवेभ्यो मधुमत्तमः सुतः ३
 गोमन्त्र इन्दो अश्वेवन् सुतः सुदक्ष धन्व । शुचिं ते वर्णमधि गोपु दीधरम् ४
 स नो हरीणां पतु इन्दो देवर्ष्यस्तमः । सर्वेव मरुते नर्यां रुचं भव ५
 सनेमि त्वमम्भदो अदेवं कं बिन्दुत्रिणम् । साह्वो ईन्द्रो परि बाधो अपद्वयुम ६ [८] १०९६)

(१०६)

(१४) १ ३, १०-१४ अग्निष्वाश्रुपः, ४-६ चक्षुर्मानवः, ७-९ मनुर्गन्तवः । पयमानः सोमः । उष्णिक् ।

इन्द्रमच्छां सुता इमे वृषेणं यन्तु हरयः । भृष्टी जाताम इन्दवः स्वर्विदः १
 अयं भर्गय सानसि र्गिन्द्राय पवत सुतः । सोमा जैत्रस्य चेतति यथा विदे २
 अस्येविन्द्रो मदेष्वा श्राभं गृष्णीत सानसिम । यज्ञं च वृषेणं भरत समम्पुजित ३
 प्र धन्वा सोम जागृवि र्गिन्द्रायिन्द्रो परि सव । द्युमन्तं शुष्ममा भरा स्वर्विदम् ४
 इन्द्राय वृषेणं मदु पर्वस्व विश्वदर्शतः । सहस्रयामा पथिकृद्विचक्षणः ५ [९]

अस्मभ्यं गातुवित्तमो देवेभ्यो मधुमत्तमः । सहस्रं याहि पथिभिः कनिक्कदत् ६
 पर्वस्व देववीतिय इन्दो धाराभिर्गजमा । आ कलशं मधुमान् त्सां नः सदः ७
 तव वृप्सा उवृषुत इन्द्रं मदीय वावृधुः । त्वां देवासो अमृताय कं पपुः ८
 आ नः सुतास इन्दवः पुनाना धावता रयिम । वृष्टिद्यावो रीत्यापः स्वर्विदः ९
 सोमः पुनान ऊर्मिणा ऽव्यो वारं वि धावति । अग्रे वाचः पयमानः कनिक्कदत् १० [१०]

धीभिर्हिन्वन्ति वाजिनं वने क्रीळन्तमत्यविम । अभि त्रिपृष्ठं मतयुः समस्वरन् ११
 असर्जि कलशौ अभि मीळहे सप्तिर्न वाजयुः । पुनानो वाचं जनयन्नसिप्यदत् १२
 पवते हर्यतो हरि रति ह्वरांसि रंहा । अभ्यर्षेन् त्तोतृभ्यो वीरवद्यशः १३
 अया पर्वस्व देवयु मंधोर्धारा असृक्षत । रेभेन् पवित्रं पर्येषि विश्वतः १४ [११] (१०१०)

(१०७)

२६ सप्तर्षयः (१ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः, २ कश्यपो मारीचः, ३ गौतमो राहुगणः, ४ मौमोऽत्रिः,

५ विश्वामित्रो वाथिनः, ६ जमदग्निर्मार्गिवः, ७ मैत्रावरुणर्वसिष्ठः) । पवमानः सोमः ।

प्रगाथः= (१, ४, ६, ८, ९, १०, ११, १४, १७ बृहतीः २, ५, ७, ११, १३,

१५, १८ सतानुवृहतीः) ३, १६ द्विपदा विराट्; १९-२६ प्रगाथः=

(विषमा बृहती, समा सतानुवृहती) ।

परीतो विञ्चता सुतं सोमो य उतमं हविः ।

बृधन्वाँ यो नर्यो अप्सवन्तरा सुषाव सोममद्विभिः १

नूनं पुनानोऽर्विमिः परि स्रवा—ऽर्दधः सुरभितरः ।

सुतं चित् त्वाप्सु मवामो अर्धसा श्रीणन्तो गोभिरुत्तरम् २

परि सुवानश्चक्षसे देवमादन्नः कतुरिन्दुर्विचक्षणः ३

पुनानः सोमं धारया ऽपो वसानो अर्धसि ।

आ रत्नधा योनिमृतस्यं सीदु—भ्युत्साँ देव हिरण्ययः ४

बुहान ऊर्ध्विष्यं मधुं प्रियं प्रन्नं सधस्थमासदन् ।

आपृच्छयं धरुणं बाज्यर्षति नृभिर्धूतो विचक्षणः ५ [१२]

पुनानः सोमं जागृवि—रव्यो वारं परि प्रियः ।

त्वं विप्रो अमवोऽङ्गिरस्तमो मध्वाँ यज्ञं मिमिक्ष नः ६

सोमो मीहान् पवते गातुविर्त्तमं कषिर्विप्रो विचक्षणः ।

त्वं कविरमवो देववीतम् आ सूर्यं रोहयो निवि ७

सोमं उ बुवाणः सोतुमि—रधि ष्णुभिरवीनाम् ।

अश्वयेव हरिता याति धारया मन्द्रया याति धारया ८

अनूपे गोमान् गोभिरह्नाः सोमो बुधामिरक्षाः ।

समुद्रं न संवरणान्धमन् मन्दी मदाय तोषते ९

आ सोमं सुवानो अद्विभि—स्तिरो वाराण्युभ्यया ।

जनो न पुरि चम्बोर्विशद्भरिः सवो वनेषु क्षधिषे १० [१३]

स मासृजे तिरो अणवानि श्रेष्ठ्यो मीळ्हे सप्तिनं वाजयुः ।

अनुमाद्यः पर्वमानो मनीषिमिः सोमो विप्रैर्मिक्रकंभिः ११

प्र सोमं ब्रुववीतये सिन्धुर्न पिप्ये अणीसा ।

अंशोः पर्यसा मविरो न जागृवि—रच्छा कोशं मधुभुतम् १२ (१०१२)

आ ह॒र्यतो अ॒र्जुने अ॒र्त्वे अ॒व्यत प्रियः सु॒नुर्न म॒र्ज्यः ।

त॒मीं हि॒न्वन्त्य॒पसो यथा रथं न॒दीष्वा गर्भ॑स्योः

१३

अ॒भि सोमा॑स आ॒यवः प॒र्वन्ते म॒द्यं म॒र्दम् ।

स॒मुद्र॑स्याधि॒ विष्टा॑पि॒ मनी॑षिणो॑ मत्स॒रासः स्व॒र्विदः

१४

त॒रत् स॒मुद्रं प॒र्वमा॑न ऊ॒र्मिणा॑ राजा॑ दे॒व ऋ॒तं बृ॒हत ।

अ॒र्धेन्मि॒त्रस्य॑ व॒रुण॑स्य ध॒र्मिणा॑ प हि॒न्वान ऋ॒तं बृ॒हत

१५ [१४]

नृ॒र्मि॒र्यमा॑नो ह॒र्यतो वि॑च॒क्षणो॑ राजा॑ दे॒वः स॒मुद्रि॒यः

१६

इ॒न्द्राय॑ प॒वते॒ मवुः सोमो॑ म॒रुत्व॑ति॒ सुतः॑ ।

स॒हस्र॑धा॒रो अत्य॑व्य॒मर्ष॑ति॒ तमी॑ मृ॒जन्त्या॒यवः

१७

पु॒ना॒नश्च॑मू॒ जन॑यन् म॒तिं क॒विः सोमो॑ दे॒वेषु॑ रण॒यति॑ ।

अ॒पो व॑सानः॒ परि॑ गो॒भिर्कृ॑त्त॒रः सी॒वुन् व॑र्नेष्व॒व्यत

१८

त॒वाहं सोम॑ रा॒रण स॒ख्य इ॒न्द्रो वि॒वेदि॑वे ।

पु॒रुषि॑ ब॒भ्रो नि च॑रन्ति॒ मामव॑ परि॒धोर॑ति॒ तां इ॒हि

१९

उ॒ताहं न॑क्त॒मुत सोम॑ ते दि॒वा स॒ख्याय॑ ब॒भ्र ऊ॒र्धनि॑ ।

घृ॒णा त॑प॒न्तम॑ति॒ सुयै॑ प॒रः शं॒कुना॑ इ॒व प॑सिम

२० [१५]

मृ॒ज्यमा॑नः सु॒हस्य॑ स॒मुद्रे॑ वा॒चमि॑न्वसि ।

र॒थि पि॒शाङ्गं॑ ब॒हुलं॑ पु॒रुस्पृ॑हं प॒र्वमा॑ना॒म्यर्ष॑सि

२१

मृ॒जानो॑ व॒रे प॒र्वमा॑नो अ॒व्यये॑ वृ॒षाव॑ च॒क्रदो॑ व॒र्ने ।

दे॒वानां॑ सोम॑ प॒र्वमा॑न निष्कृ॒तं गो॒भिर्ऋ॒णानो॑ अ॒र्धसि॑

२२

प॒र्वस्व॑ वा॒जसा॑तय॒ ऽभि वि॒श्वानि॑ का॒व्या ।

त्वं स॒मुद्रं प्र॑थ॒मो वि॑ धा॒रयो॑ दे॒वभ्यः॑ सोम॑ मत्स॒रः

२३

स तू॑ प॒र्वस्व॑ परि॒ पाथि॑व॒ रजो॑ वि॒ष्या च॑ सो॒म ध॑र्म॒भिः ।

त्वां वि॒प्रोसो॑ म॒तिभिर्वि॑च॒क्षण॑ शु॒भ्रं हि॒न्वन्ति॑ धी॒तिभिः॑

२४

प॒र्वमा॑ना अ॒सृक्ष॑त॒ पवि॑त्र॒मति॑ धा॒रया॑ ।

म॒रुत्व॑न्तो मत्स॒रा इ॒न्द्रिया॑ ह॒या मे॒धाम॑भि॒ प्रया॑सि च

२५

अ॒पो व॑सानः॒ परि॑ को॒शम॑र्ष॒ती नृ॒हि॒यानः॑ सो॒तृभिः॑ ।

ज॒नय॑न्म॒नोति॑र्ध॒न्ना अ॒वीव॑श॒द् गाः कृ॑ण्व॒ानो न नि॑र्बि॒र्जम्

२६ [१६] (१०३६)

(१०८)

(१-१६) १-२ गौरिवातिः दाक्षयः ३, १४-१६ दाक्षिर्वासिष्ठः, ४-५ ऊरुराक्षिरसः,
 ६-७ ऋजिश्वा भारद्वाजः, ८-९ ऊर्ध्वसदा भार्क्षिरसः, १०-११ कृतयशा आक्षिरसः,
 १२-१३ ऋणन्त्रयो राजर्षिः । पवमानः स्वामः । काकुभः प्रगाथः (विषमा
 ककुप, समा सतोद्दहनी) १३ यधमस्था गायत्री ।

पवस्व मधुमत्तम् इन्द्राय सोम क्रतुवित्तमो मदः । महिं द्युक्षतमो मदः १
 यस्य ते पीत्वा वृषभो वृषायते ऽस्य पीता स्वविदः ।
 स सुपकैतो अभ्यक्रमीदियो ऽच्छा वाजं नैतशः २
 त्वं ह्यङ्ग देव्या पवमान जनिमानि द्युमत्तमः । अमृतत्वार्यं घोषयः ३
 येना नवरवो वृध्यङ्गुषोण्यते येन विप्रास आपिरि ।
 देवानां सुभ्रं अमृतस्य चारुणां येन श्रवांस्यानशुः ४
 एष स्य धारया भुतो ऽव्यो वारिमिः पवते मदिन्तमः । कीळ्जुर्मिरपामिव ५ [१७]

य उच्चिया अप्या अन्तरश्मनो निर्गा अकृन्तदार्जसा ।
 अभि व्रजं तन्नृषि गव्यमश्न्यं वर्मविं धृष्णवा रज ६
 आ सौता परि पिश्रुता ऽश्वं न स्तोममप्सुरं रजस्पुरं । वनक्रक्षमुवृषुत्तम् ७
 सहस्रधारं वृषभं पयोवृधं भिः देवाय जन्मन ।
 क्रतेन य क्रतुर्जातो विवावृधे राजा वृध क्रतु बृहन ८
 अभि द्युक्षं बृहद्यश इधम्पते दिवीहि देव देवयुः । वि काशं मध्यमं युव ९
 आ वच्यस्व सुदक्ष चम्बोः सुतो विशां वह्निं विस्पतिः ।
 वृष्टिं दिवः पवस्व रीतिमपां जिन्वा गविष्ट्य धियः १० [१८]

एतमु त्यं मद्रुच्युतं सहस्रधारं वृषभं दिवो बृहुः । विश्वा वसूनि बिभ्रतम् ११
 वृषा वि जज्ञे जनयक्रमर्यः प्रतपञ्ज्योतिषा तमः ।
 स सुपुतः कविर्मिनिर्णिजं दधे त्रिधात्वस्व वसंता १२
 स सुन्वे यो वसूनां यो रायामनिता य इळानाम् । सोमो यः सुक्षितीनाम् १३
 यस्य न इन्द्रः पिबाद्यस्य मरुतो यस्य वार्यमणा भगः ।
 आ येन मित्रावरुणा करामह एन्द्रमवसे महे १४
 इन्द्राय सोम पातवे नृमिर्यतः स्वायुधो मदिन्तमः । पवस्व मधुमत्तमः १५
 इन्द्रस्य हारिं सोमधानमा विश समुव्रमिव सिन्धवः ।
 नुष्टो मित्राय वरुणाय वायवे निवो विष्टुम् उतमः १६ [१९] (१०५२)

(१०९)

२२ अग्नयो धिष्ण्या ऐश्वरयः । पवमानः सोमः । द्विपदा विराट् ।

परि प्र धन्वेन्द्राय सोम स्वादुर्मित्राय पुष्णो भगाय	१
इन्द्रस्ते सोम सुतस्य पेयाः कत्वे दक्षाय विश्वे च देवाः	॥१॥ २
एवामृताय महे क्षयाय स शुक्रो अर्थ विष्यः पीयूषः	३
पवस्व सोम महान् त्समुद्रः पिता देवानां विश्वाभि धाम	॥२॥ ४
शुक्रः पवस्व देवेभ्यः सोम द्विवे पृथिव्यै ज्ञं च प्रजायै	५
विषो धर्तासि शुक्रः पीयूषः सत्ये विधर्मन् वाजी पवस्व	॥३॥ ६
पवस्व सोम द्युम्नी सुधागे महामवीनामनु पूर्यः	७
नृभिर्मेमानो जज्ञानः पुतः क्षरद्विश्वा नि मन्द्रः स्वर्वित	॥४॥ ८
इन्दुः पुनानः प्रजामुराणः करद्विश्वा नि द्रविणानि नः	९
पवस्व सोम कत्वे दक्षायाम्—ऽश्वो न निकतो वाजी धनाय	॥५॥ १० [२०]

तं ते सोतारो रसं मदाय पुनन्ति सोमं महे द्युम्नाय	११
शिर्शुं जज्ञानं हरिं भृजन्ति पवित्रे सोमं देवेभ्य इन्दुम्	॥६॥ १२
इन्दुः पविष्ट चारुमदायाम्—ऽपामुपस्थे कविर्मगाय	१३
विर्मति चार्विन्द्रस्य नाम येन विश्वानि वृत्रा जघान	॥७॥ १४
पिबन्त्यस्य विश्वे देवासो गोभिः श्रितस्य नृभिः सुतस्य	१५
प्र सुवानो अक्षाः सहस्रधार—स्तिरः पवित्रं वि वारमव्यम्	॥८॥ १६
स वाज्यक्षाः सहस्ररिता अद्भिर्मज्ञानो गोभिः श्रीणानः	१७
प्र सोम याहीन्द्रस्य कुक्षा नृभिर्मेमानो अद्भिभिः सुतः	॥९॥ १८
असर्जि वाजी तिरः पवित्र—मिन्द्राय सोमः सहस्रधारः	१९
अस्त्रान्त्येनं मध्वो रसेनेन्द्राय वृष्ण इन्दुं मदाय	॥१०॥ २०
देवेभ्यस्त्वा वृथा पाजसि ऽपो वसानं हरिं भृजन्ति	२१
इन्दुरिन्द्राय तोषाते नि तोषाते श्रीणभ्रूयो रिणन्नपः	॥११॥ २२ [२१] (१०७४)

(११०)

११ इयं हणत्स्यैवृषणः, असदस्युः पारुकुन्त्युः । पवमानः सोमः । १-३ पिपीलिकमध्या अनुष्टुप्,
४-९ ऊर्ध्वबृहती. १०-११ विराट् ।

- पर्यु पु प्र धन्व वाजसातये परि वृत्राणि सृक्षणिः ।
द्विषस्तरध्या ऋणया न ईयसे १
- अनु हि त्वां मृतं सोम मदांसि महे संमर्याजये ।
वाजां अभि पवमान प्र गाहसे २
- अजीजनो हि पवमान सूर्यं विधां शक्मना पर्यः ।
गोजीरया रंहमाणः पुरंध्या ३
- अजीजनो अमृत मर्त्येष्वं कृतस्य धर्मज्ञमृतस्य चारुणः ।
सदासरां वाजमच्छा सनिभ्यदत् ४
- अभ्यभि हि श्रवसा ततर्विथोत्सं न कं विज्जनपानमक्षितम् ।
शयोभिर्न भग्माणो गर्भस्थोः ५
- आर्यं के चिन् पश्यमानास आप्यं वसुरुचो विव्या अभ्यनृषत ।
वारं न देवः सविता व्यूर्णते ६ [२२]
- त्वे सोम प्रथमा वृक्तबर्हिषो महं वाजाय श्रवसे धियं दधुः ।
स त्वं नो वीर वीर्याय चोदय ७
- विवः पीयूषं पूर्यं यदुक्थ्यं महो गाहाहिव आ निरधुक्षत ।
इन्द्रमभि जायमानं समस्वरन् ८
- अधु यत्रिमं पवमान रोदसी इमा च विश्वा भुवनाभि मज्जन्ता ।
युधे न निःप्टा वृषभो वि तिष्ठसे ९
- सोमः पुनानो अव्ययं वारं शिशुनं क्रीळन् पवमानो अक्षाः ।
सहस्रधारः शतवाज इन्दुः १०
- एष पुनानो मधुमौ कृतावेन्द्रायैन्दुः पवते स्वादुरुर्मिः ।
वाजसनिर्वरिवोषिद्विधोषाः ११
- स पवस्व सहमानः पृतन्यून त्सेधुन् रक्षांस्यर्षं वुर्गहाणि ।
स्वायुधः सासह्वान त्सोम शक्नु १२ [२३] (१०८५)

(१११)

३ अनानतः पारुच्छेपिः । पवमानः सोमः । अत्यष्टिः ।

अया रुचा हर्षिण्या पुनानो विश्वा द्वेषांमि तगति स्वयुग्वभिः । सूरौ न स्वयुग्वभिः ।

धारां सुतस्य रोचते पुनानो अरुषो हरिः ।

विश्वा यद्वृषा परिग्रातृकृभिः सप्तास्यमिर्कृकृभिः १

त्वं त्यत् पणीनां त्रिक्रो वसु सं मातृभिर्मर्जयसि स्व आ दमं ऋतस्य धीतिमिदं ।

परावतो न साम तद यज्ञा रणन्ति धीतयः ।

त्रिधातुमिरुषीमिर्वयां दधे रोचमानो वयो दधे २

पूर्वामनुं प्रदिशं याति चेकित्त सं रुग्मिभिर्पतत दर्शतो रथो दृश्यो दर्शतो रथः ।

अग्मन्नुक्तानि पौंस्ये—न्तं जैत्राय हर्षयन् ।

वज्रश्च यज्ज्वथो अनपच्युता समन्वन्तपच्युता ३ [२४] (१०८९)

(११२)

४ शिशुराङ्गिरसः । पवमानः सोमः । पङ्क्तिः ।

नानानं वा उ नो धियो वि वनानि जनानाम् ।

तक्षा रिष्टं कृतं भिषग् ब्रह्मा मुञ्चन्तमिच्छतीन्द्रायिन्वो परि स्रव १

जर्ततीमिरोषधीभिः पर्णेभिः शकुनानाम् ।

कामारो अश्मभिर्द्युभिर्हिरण्यवन्तमिच्छतीन्द्रायिन्वो परि स्रव २

कारुरहं ततो भिषग्पुपलप्रक्षिणीं नना ।

नानाधियो वसुपवो ऽनु गा इव तस्थिमेन्द्रायिन्वो परि स्रव ३

अश्वो वाक्कां सुखं रथं हसनामुपमन्त्रिणः ।

शेषो रोमण्वन्तो भेदौ वारिमण्डूक इच्छतीन्द्रायिन्वो परि स्रव ४ [२५] (१०९३)

(११३)

११ कश्यपो मारीचः । पवमानः सोमः । पङ्क्तिः ।

शर्यणावति सोम—मिन्द्रः पिबतु वृत्रहा ।

बलं दधान आन्मनि करिष्यन् वीर्यं मह—विन्द्रायिन्वो परि स्रव १

आ पवस्व दिशां पत आर्जीकात सोम मीढुः ।

ऋतवाकेन सत्येन श्रद्धया तपसा सुत इन्द्रायिन्वो परि स्रव २

पर्जन्यवृद्धं महिषं तं सूर्यस्य दुहितामरत ।

तं नन्धुर्वाः प्रत्यगृणन् तं सोमो रसमावधु—रिन्द्रायिन्वो परि स्रव ३ (१०९६)

कृतं वर्दन्नृतद्युम्न सत्यं वर्दन् त्सत्यकर्मन् ।

भ्रद्धां वर्दन् त्साम राजन् धात्रा सोमं परिष्कृत इन्द्रायिन्क्षु परि स्रव ४

मन्यमुग्रस्य बृहतः सं स्रवन्ति संस्रवाः ।

सं यन्ति रमिनो रसाः पुनानो ब्रह्मणा हन् इन्द्रायिन्क्षु परि स्रव ५ [२६]

यत्र ब्रह्मा पवमान छन्दस्यां वाचं वर्दन् ।

ग्राव्णा सोमं महीयते सोमेनानन्दं जनयन् सिन्धायिन्क्षु परि स्रव ६

यत्र ज्योतिर्गजसं यस्मिन् लोके स्वरहितम् ।

तास्मिन् मां धेहि पवमानाऽमुतं लोके अक्षितं इन्द्रायिन्क्षु परि स्रव ७

यत्र राजा वैवस्वतो यन्नावरोधनं विवः ।

यत्रामूर्यहृतीरापस्तत्र माममुतं कृधीन्द्रायिन्क्षु परि स्रव ८

यत्रानुकामं चरणं त्रिनाके त्रिविवे विवः ।

लोका यत्र ज्योतिष्मन्तस्तत्र माममुतं कृधीन्द्रायिन्क्षु परि स्रव ९

यत्र कामा निकामाश्च यत्र ब्रह्मस्य विष्टपम् ।

स्वधा च यत्र तुमिश्च तत्र माममुतं कृधीन्द्रायिन्क्षु परि स्रव १०

यत्रानन्दाश्च मोदाश्च मुदः प्रमुद आसते ।

कामस्य यत्राताः कामास्तत्र माममुतं कृधीन्द्रायिन्क्षु परि स्रव ११ [२७] (११०४)

(११४)

४ कश्यपो मारीचः । पवमानः सोमः । एकः । ।

य इन्द्रोः पवमानस्याऽनु धामान्यक्रमीत ।

तमाहुः सुप्रजा इति यस्ते सोमाविधन्मन् इन्द्रायिन्क्षु परि स्रव १

कषे मन्त्रकृतां स्तोमैः कश्यपोद्वर्धयन् गिरः ।

सामं नमस्य राजानं यो जज्ञे वीरुधां पतिरिन्द्रायिन्क्षु परि स्रव २

सप्त दिशो नानासूयाः सप्त होतार ऋत्विजः ।

देवा आविन्या ये सप्त तेभिः सोमामि रक्षन् इन्द्रायिन्क्षु परि स्रव ३

यन् ते राजञ्छृतं हविस्तेन सोमामि रक्ष नः ।

अगतीवा मा नस्तागिन्मां च नः किं चनाममिन्द्रायिन्क्षु परि स्रव ४ [२८] (११०८)

॥ इति नवमं मण्डलं समाप्तम् ॥

मंत्रसंख्या

अष्टममण्डलस्यान्तपर्यन्तं ७९९०

नवममण्डलस्य ११०८

सर्वयोगः ८७९८

अथ दशमं मण्डलम् ।

(१)

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-२६]

७ त्रित आस्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अग्नें बृहन्नुपसामुध्वो अस्था—भिर्जगन्वान् तमसो ज्योतिषागात ।	
अग्निर्मानुना रुशता स्वङ्ग आ जातो विश्वा सन्धान्यपाः	१
स जातो गर्भो असि रोदस्यो—रग्ने चारुर्विभृत ओषधीषु ।	
वित्रः शिशुः परि तमोस्यक्तून प्र मातृभ्यो अधि कर्निकदद्राः	२
विष्णुरित्था परममस्य विद्वा—आतो बृहन्नभि पाति तृतीयम् ।	
आसा यदस्य पयो अकृत स्वं सचेतसो अभ्यर्चन्त्यत्र	३
अत उ त्वा पितृभृतो जनित्री—रन्नावृधं प्रति चरन्त्यन्नैः ।	
ता ई प्रत्येषि पुनरन्यरूपा असि त्वं विक्षु मानुषीषु हाता	४
होतारं चित्ररथमध्वरस्य यज्ञस्ययज्ञस्य केतुं रुशन्तम् ।	
प्रत्यर्धि वेवस्यदेवस्य मद्वा श्रिया त्वग्निमतिथिं जनानाम्	५
स तु वस्त्राण्यध पेशनानि वसानो अग्निर्नाभां पृथिव्याः ।	
अरुषो जातः पद इळायाः पुरोहितो राजन् यक्षीह देवान्	६
आ हि द्यावापृथिवी अग्न उभे सदा पुत्रो न मातरां ततन्थ ।	
प्र यावच्छोऽज्ञतो यविष्ठा—स्था बह सहस्येह देवान्	७ [२९] (७)

(२)

७ त्रित आस्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

पिभीहि देवा उज्ञतो यविष्ठ विद्वो ऋतुं ऋतुपते यजेह ।	
ये देव्या ऋत्विजस्तोभिर्रग्ने त्वं होतृणामस्यायजिष्ठः	१
वेधि होत्रमुत पोत्रं जनानां मन्धातासि द्रविणोदा ऋतावा ।	
स्वाहा वयं कृणवामा हवीषि देवो देवान् यजत्वग्निर्हन्	२
आ देवानामपि पन्थामगन्म् यच्छुक्रवांस तदनु प्रबोद्धुम् ।	
अग्निर्विद्वान् त्स यजात् सेदु होता सो अध्वरान् त्स ऋतून् कल्पयाति	३ (१०)

यद्वो वयं प्रमिनाम वतानि विदुषां देवा अविमुष्टरासः ।
 अग्निष्टद्विध्वमा पुंषाति विद्वान् येभिर्वैवां क्रतुभिः कल्पयाति ४
 यत् पाकत्रा मनसा वीनदक्षा न यज्ञस्य मन्वते मर्त्यांसः ।
 अग्निष्टद्वोतां क्रतुविद्विजानन् यजिष्ठो वैवां क्रतुशो यजाति ५
 विश्वेषां ह्यध्वराणामनीकं चित्रं केतुं जनिता त्वा जजान् ।
 स आ यजस्व नृवतीरनु क्षाः स्पर्हा इषः क्षुमनीर्विश्वजन्वाः ६
 यं त्वा द्यावापृथिवी यं त्यापस्त्वष्टा यं त्वा सृजनिमः जजान् ।
 पन्थामनु प्रविद्वान् पितृयाणं द्युमवग्ने समिधानो वि माहि ७ [३०] (१४)

(३)

७ अत्र आप्त्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

इनां राजन्नरतिः समिद्धो रौद्रो दक्षाय सुषुमां अदक्षि ।
 चिकिद्धि भाति भासा बृहता ऽसिक्नीमेति रुशतीमपाजन् १
 कुष्णां यदेनीममि वर्षसा भूज्जनयन् योषां बृहतः पितुर्जाम् ।
 ऊर्ध्वं भानुं सूर्यस्य स्तभायन् द्विवो वसुभिररतिर्वि भाति २
 भद्रो भद्रया सचमान आगात् स्वसारं जारो अभ्येति पश्चात् ।
 सुप्रकैद्युभिर्गग्निर्वितिष्ठन् रुशद्भिर्वर्णेभि राममस्थान ३
 अस्य यामांसो बृहतो न वग्नू निन्धाना अग्रः सस्युः शिवस्य ।
 ईड्यस्य वृष्णो बृहतः स्वामो भामांसो यामन्नक्तवश्चिकिद्धे ४
 स्वना न यस्य भामांसः पर्वन्ते रोचमानस्य बृहतः सुदिवः ।
 ज्येष्ठमिर्यस्तजिष्ठैः क्रीळुमद्भिर्वर्षिष्ठभिर्मानुभिर्नक्षत्रि द्याम् ५
 अस्य शुष्मांसो दृढशानपर्वे जंहमानस्य स्वनयन् नियुद्धिः ।
 प्रलेभिर्यो रुशद्भिर्वैवर्तमो वि रेभद्भिररतिर्भाति विश्वा ६
 स आ वक्षि माहि न आ च मन्सि द्विवस्पृथिवोररतिर्युवयोः ।
 अग्निः सुतुकः सुतुकेमिरश्वे रभस्वज्जी रभस्वो एह गम्याः ७ [३१] (२१)

(४)

७ अत्र आप्त्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र ते यक्षि प्र ते इयमि मन्म भुवो यथा बन्धो ना हवेषु ।
 धन्वाञ्जिव प्रपा असि त्वमग्न इयक्षवे पूर्वै प्रह राजन् १ (२२)

यं त्वा जनांसो अभि संचरन्ति गाव उष्णमिव वृजं यविष्ठ ।	
वृतो वृवानामसि मर्याता मन्तमहोश्चरसि गेचनेन	२
शिशुं न त्वा जेन्यं वर्धयन्ती माता त्रिभर्ति सचनस्यमाना ।	
धनारधि प्रवता यासि हयं शिगीषसे पशुगिवावसुष्टः	३
मूरा अमूर न वयं चिकित्वो महित्वमग्नं त्वमङ्ग वित्स ।	
शयं वमिश्चरति जिह्वादन रगिह्यते युवतिं विष्पतिः सन	४
कृचिज्जायते सनयामु नव्या वनं तस्थौ पलितो धूमकेतुः ।	
अस्नातापो वृषभो न प्र वेति सचंतमो यं प्रणयन्त मतीः	५
तनूत्यजेषु तस्करा वनगू रज्ञानाभिर्वृशभिर्भ्यधीताम् ।	
इयं ते अग्ने नव्यसी मनीषा युक्ष्वा रथं न शूचयद्विरङ्गैः	६
बह्वं च त जातवेदां नमश्चेयं च गीः सवृमिद्वर्धनी भूत ।	
रक्षा णो अग्ने तनयानि तोका रक्षोत नेस्तन्वाः अप्रयुच्छन्	७ [३२] (१८)

(५)

७ जित आप्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

एकः समुद्रो धरुणो रयीणा मृममृद्वो भूर्गिजन्मा वि चण्टे ।	
सिषक्त्युर्धनिणयोः पस्थ उत्संस्य मध्ये निहितं पदं वेः	१
समानं नीळे वृषणो वसानाः सं जग्मिरे महिषा अर्वतीभिः ।	
कृतस्य पदं कवयो नि पान्ति गुहा नामानि दधिरे पराणि	२
कृतायिनी मायिनी सं वधाते मित्वा शिशुं जज्ञतुर्वर्धयन्ती ।	
विश्वस्य नामिं चरते ध्रुवस्य कुवेश्चित तन्तुं मनसा वियन्तः	३
कृतस्य हि वर्तनयः सुजातमिषो वाजाय प्रदिवः सचन्ते ।	
अधीवासं रोदसी वावसाने घृतेरक्षैर्वावृधाते मधूनाम्	४
सप्त स्वसुररूपीर्वावृधानो विद्वान् मध्व उर्जभारा इशो कम ।	
अन्तर्पैम अन्तरिक्षे पुराजा इच्छन् वत्रिमविदत पूषणस्य	५
सप्त मर्यादाः कवयस्ततक्षुस्तासामेकामिवृथ्यङ्गरो गात ।	
आयोर्ह स्कम्भ उपमस्य नीळे पथां विसर्गे धरुणेषु तस्थौ	६
असच्छ सच्च परमे व्योमन् दक्षस्य जन्मज्ञवितरूपस्थं ।	
अमिर्ह नः प्रथमजा कृतस्य पूर्व आधुनि वृषभश्च धेनुः	७ [३३] (३५)

[षष्ठोऽध्यायः ॥ ६॥ व० १-२८]

(६)

७ जित आप्त्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अयं स यस्य शर्मन्नवोभिर्ग्रेथेति जरिताभिष्टौ ।	
ज्येष्ठेभिर्यो भानुभिर्ऋषूणां पर्येति परिवीतो विभावा	१
यो भानुभिर्विभावा विभात्यग्निर्वैभिक्रतावाजस्रः ।	
आ यो विवायं सस्या सखिभ्यो ऽपरिहृतो अत्यो न सतिः	२
ईशे यो विश्वस्या वेववीतेरीशे विश्वायुरुषसो व्युष्टौ ।	
आ यस्मिन् मना हवींयुग्रावरिष्टरथः स्क्भ्राति शूषेः	३
शूषेभिर्वृधो जुषाणो अर्केर्वृवा अच्छां रघुपत्वा जिगाति ।	
मन्द्रो होता स जुह्वा यजिष्ठः संमिथ्लो अग्निरा जिघर्ति वेवान्	४
तमुन्नामिन्द्रं न रेजमानमग्निं गीर्भिर्नमोभिर्ग कृणुध्वम् ।	
आ यं विप्रसो मतिभिर्गुणन्ति जातवेदसं जुह्वं सहानाम्	५
सं यस्मिन् विश्वा वसूनि जग्मुर्वाजे नाश्वाः सर्तिषन्त एवैः ।	
अस्मे ऊतीरिन्द्रवाततमा अवाचीना अग्रे आ कृणुध्व	६
अथा ह्यग्निं मृद्धा निषद्या सद्यो जज्ञानो हव्यो बभूव ।	
तं ते वेवासो अनु केतमायन्नधावधन्त प्रथमास ऊमाः	७ [१] (४२)

(७)

७ जित आप्त्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

स्वस्ति नो विवो अग्रे पृथिव्या विश्वायुर्धिहि यजथाय देव ।	
सर्वमहि तव दस्म प्रोतः कृणुष्व अग्रे उरुभिर्वैश इतिः	१
इमा अग्रे मृतयन्मुष्यं जाता गोभिरश्वैरभि गृणन्ति राधः ।	
यदा ते मर्तो अनु भोगमानवसो दधानो मतिभिः सुजात	२
अग्निं मर्त्ये पितरमग्निमापि मग्निं भ्रातरं सवृमित ससायम् ।	
अग्नेरनीकं बृहत् संपर्यं विवि शुक्रं यजतं सूर्यस्य	३
सिन्धु अग्रे धियो अस्मे सनुवीर्यं त्रायसे दम् आ नित्यं होता ।	
ऋतावा न रोहिदश्वः पुरुक्षुर्द्युभिरमस्मा अहमिर्वाममस्तु	४ (४३)

द्युर्मिहितं मित्रमिव प्रयोगं प्रत्नमृन्विजमध्वरस्य जारम ।
 बाहुभ्यामग्निमायवोऽजनन्त विश्वु होतां न्यमादयन्त ५
 स्वयं यजस्व द्विवि देव देवान किं ते पार्कः कृणवदप्रचेताः ।
 यथायज ऋतुर्मिदं देवा नेवा यजस्व तन्वं सुजात ६
 भवा नो अग्नेऽक्षितो गोपा भवा वयस्कृदुत नो ब्रह्मधाः ।
 रास्वा च नः सुमहो हव्यदाति त्रास्वांत नस्तन्वाऽ अर्पयुच्छन् ७ [२] (४९)

(८)

९ त्रिशिरास्वाष्टः । अग्निः, ७-९. इन्द्रः । त्रिष्टुप ।

प्र केतुना ब्रूता यात्यग्निं रोदसी वृषभो गेरवाति ।
 द्विविश्चिदन्तो उपमां उदान् लपामुपस्थं महिषो ववर्ध १
 मुमोवु गर्भो वृषभः ककुद्वा नमेमा वत्सः शिमीवा अरावीत ।
 स देवतान्यद्यनानि कृण्वन् स्वेषु क्षयेषु प्रथमो जिगाति २
 आ या मूर्धानं पित्रोररुग्ध न्यध्वरं दधिरे सृगो अणः ।
 अस्य एतम्रक्षणीरं ववृध्रा ऋतस्य यानो तन्वां जुषन्त ३
 उषउषां हि वसो अग्नेषि त्वं यमयोरभवो विमावा ।
 क्रतार्यं सम दधिषे एदानि जनयन् मित्रं तन्वेऽ स्वायं ४
 भुवश्चक्षुर्मह ऋतस्य गोपा भुवो वरुणो यदृताय वेपिं ।
 भुवो अपां नपाज्जातवेवो भुवो दृता यस्य हव्यं जुजोषः ५ [३]

भुवो यजस्य रजसश्च नेता यत्रा नियुद्धिः सचसि शिवाभिः ।
 द्विवि मूर्धानं दधिषे स्वर्वा जिह्वामग्नं चकृषे हव्यवाहम ६
 अस्य त्रितः कर्तुना वव्रे अन्तं रिच्छन् धीतिं पितुरेवैः परस्य ।
 सचस्यमानः पित्रोरुपस्थं जामि ब्रूवाण आयुधानि वेति ७
 स पित्र्याण्यायुधानि विद्वा निन्द्रेषित आप्त्यो अभ्ययुध्यत् ।
 त्रिशिर्षाणं समरश्मिं जघन्वान् त्वाष्ट्रस्य चिक्षिः संसृजे त्रितो गाः ८
 भूरीदिन्द्र उदिनक्षन्तमोजो ऽवामिनत् सत्यतिर्मन्यमानम् ।
 त्वाष्ट्रस्य चिक्षिश्चरुपस्य गोनां माचक्राणक्षीणिं क्षीर्षा परां वक् ९ [४] (५८)

(९)

९. त्रिशिरास्वाष्टः, सिन्धुद्वीप आग्नेरीषो वा । आयः । गायत्री, ५ वर्धमाना गायत्री,
७ प्रतिष्ठा गायत्री, ८-९ अनुष्टुप् ।

आपो हि ष्ठा मयोमुधस्ता न ऊर्जे दधातन । महे रणाय चक्रसे	१
यो वः शिवर्तमो रसस्तस्य भाजयतेह नः । उशातीरिव मन्त्रतः	२
तस्मा अरं गमाम वो यस्य क्षयाय जिन्वथ । आपो जनयथा च नः	३
शं नो त्रुवीरभिष्टय आपो भवन्तु पीतये । शं योगमि स्रवन्तु नः	४
इशाना वार्याणां क्षयन्तीश्वर्यणीनाम । अपो याचामि भेषजम	५
अप्सु मे सोमो अब्रवी क्वन्तर्विश्वानि भेषजा । अग्निं च विश्वशंभुवम	६
आपः पृणीत भेषजं वरुथं तन्वेष्टु मम । ज्योक् च सूर्यं हृशे	७
इदमापः प्र ब्रह्म यत् किं च दुरितं मयि ।	
यद्वाहर्मभिवुदाह यद्वा शेष उतानृतम्	८
आपो अद्यान्वचारिणं रसेन समगम्महि ।	
पर्यस्वानश् आ गहि तं मा स मृज वर्चसा	९ [५] (६७)

(१०)

१४ नवमीवर्ज्यानामयुजां षष्ठ्याश्च वैवस्वनी यमी ऋषिका । यमः । षष्ठीवर्ज्यानां
युजां नवम्याश्च वैवस्वतो यमः ऋषिः । यमी । त्रिष्टुप्, १३ विगादस्थाना ।

ओ चित सखायं सख्या ववृत्त्यां तिरः पुरु चिद्वर्णवं जगन्वान् ।	
पितुर्नपातमा दधीत वेधा अधि क्षमि प्रतरं दीध्यानः	१
न ते सखा सख्यं वण्टयेतन सलक्ष्मा यद्विबुक्ता भवति ।	
महस्पृत्रासो असुरस्य वीरा विवो धर्तारं उर्विया परि ख्यन्	२
उशन्ति या ते अमृतास एत देकस्य चित त्यजसं मर्यस्य ।	
नि ते मनो मनसि धायेस्मे जन्युः पतिस्तन्वमा विविश्याः	३
न यत् पुरा चकृमा कद्ध नूनमृता वर्दन्तो अनृतं रपेम ।	
गन्धर्वो अज्वष्या च योषा सा नो नाभिः परमं जामि तस्मै	४
गर्मे नु नीं जनिता दंपती कर्तुं वस्वष्टा सविता विश्वरूपः ।	
नकिरस्य प्र मिनन्ति व्रतानि वेदं नावस्य पृथिवी उत द्यौः	५ [६] (७१)

को अस्य वेदं प्रथमस्याहः क ईं वदर्श क इह प वीचत ।
 बृहन्मित्रस्य वरुणस्य धाम कर्दु ब्रव आहनां वीच्या नून ६
 यमस्य मा यम्यं काम आगन् त्समाने योनौ सहशेय्याय ।
 जायेष पत्ये तन्वं रिरिच्यां वि चिद्ब्रहेव रथ्येव चक्रा ७
 न तिष्ठन्ति न नि मिषन्त्येते वृवानां स्पश इह ये चरन्ति ।
 अन्येन मदाहोना याहि तूयं तेन वि बृह रथ्येव चक्रा ८
 रात्रीभिरस्मा अहभिर्दशस्येत् सूर्यस्य चक्षुमुद्गुरुन्मिमीयात् ।
 विवा पृथिव्या मिथुना सबन्धु यमीर्यमस्य बिभृयादजामि ९
 आ घा ता गच्छानुत्तरा युगानि यत्र जामयः कृणवन्नजामि ।
 उप बर्हहि वृषभाय बाहुमन्यमिच्छस्व सुभगे पतिं मत १० [७]

किं भ्रातासद्यदनाथं भवति किमु स्वसा यन्निर्कृतिर्निगच्छति ।
 काममृता बह्वैतद्रपामि तन्वा मे तन्वं सं पिपृग्धि ११
 न वा उ ते तन्वा तन्वं सं पपृच्या पापमाहुयः स्वसारं निगच्छति ।
 अन्येन मत प्रमुदः कल्पयस्व न ते भ्राता सुभगे वप्स्येतत १२
 वता वतासि यम नैव ते मनो हृदयं चाविदाम ।
 अन्या किल त्वां क्रुदयेव युक्तं परि प्वजाते लिबुजेव वृक्षम् १३
 अन्यम् षु त्वं यम्यन्य उ त्वां परि प्वजाते लिबुजेव वृक्षम् ।
 तस्य वा त्वं मन इच्छा स वा तवाऽर्धा कृणुष्व संवित्रं सुभद्राम् १४ [८] (८१)

(११)

१ आङ्गिर्हविधानः । अग्निः । जगती, ७-९ त्रिष्टुप् ।

वृषा वृष्णं वृद्धे दोहसा विवः पयांसि यद्धो अदितिरदाभ्यः ।
 विश्वं स वेदु वरुणो यथा धिया स यज्ञियो यजतु यज्ञियो ऋतुन् १
 रपद्रन्धवीरण्यां च योषणा नवस्य नादे परि पातु मे मनः ।
 इष्टस्य मध्ये अदितिर्नि धातु नो भ्राता नो ज्येष्ठः प्रथमो वि वीचति २
 सो विष्णु भद्रा क्षुमती यशस्व न्युषा उवास मनवे स्वर्वती ।
 यवीमुशन्तमुशतामनु क्रतुमग्निं होतारं विदथाय जीजनन् ३ (८४)

अध॒ त्वं दृप्सं॑ वि॒श्वं वि॒चक्षणं॑ वि॒राम॑रवि॒क्षितः॑ इ॒येनो॑ अध्व॒रे ।	
य॒दी वि॒शो वृ॒णते॑ वृ॒ष्ममा॑यां अ॒ग्निं हो॑ता॒रम॒ध धी॑रजायत	४
सदा॑सि र॒णवो॑ यव॒सेव॑ पु॒ण्यंते॑ हो॒त्राभि॑र॒ष्ट्रे म॑नु॒षः स्व॒ध्वरः॑ ।	
वि॒प॒स्य वा॒ यच्छ॑श॒मान उ॒क्थ्यं॑ वा॒जं स॒खा उप॑या॒सि भू॑रि॒भिः	५ [९]
उदी॑रय पि॒तरां॑ जा॒र आ भग॑—मि॒र्यक्ष॑ति ह॒र्यतो॑ ह॒स्त इ॒ष्यति॑ ।	
वि॒व॒क्रि॒त वा॒ह्निः स्व॒प॒स्यते॑ म॒ख स्त॑वि॒ष्यते॑ अ॒सुरो॑ वे॒पते॑ म॒नी	६
य॒स्तं अ॒ग्ने सु॒मातिं॑ म॒तो अ॒क्षत॑ सह॒सः सू॒नो अ॒ति स प्र॑ शृ॒ण्वे ।	
इ॒षं द॒धानो॑ वह॒मानो॑ अ॒श्वैरा॑ स द्यु॒मौ अ॑म॒वान् भू॑षति द्युन्	७
यद॑ग्रे ए॒षा स॒मि॒तिर्भ॑वाति दे॒वी दे॒वेषु॑ य॒जता॑ य॒जत्र॑ ।	
र॒त्ना च॑ यद्वि॒भजा॑सि स्व॒धावो॑ मा॒गं नो॑ अ॒त्र व॑सु॒मन्तं॑ वी॒तात्	८
भू॒धी नो॑ अ॒ग्ने स॒र्वेन॑ सु॒धस्थे॑ यु॒क्ष्वा रथ॑म॒मृत॑स्य द्रवि॒त्तुम् ।	
आ नो॑ वह॒ रोद॑सी दे॒वपु॑त्रे मा॒किर्दे॒वाना॑म॒पि भू॑रि॒ह स्याः॑	९ [१०] (१०)

(१०)

९. अ॒हिर्ह॑वि॒धानः । अ॒ग्निः । वि॒ष्टुप॑ ।

द्या॒वा ह॒ क्षामा॑ प्रथ॒मं कृ॑तेना—ऽभि॒भ्रावे॑ भ॒वतः॑ स॒त्यवा॑चा ।	
दे॒वो यन्म॑तां॒ यज॑थाय कृ॒ण्वन् त्सीवृ॒द्धोता॑ प्र॒त्यङ् स्व॑म॒सुं यन्	१
दे॒वो दे॒वान् परि॑भू॒कृतेन॑ वह॒ा नो॑ ह॒व्यं प्र॑थ॒मश्चि॑कित्वा॒न् ।	
धू॒मके॑तुः स॒मि॒धा भा॑र्कजी॒को म॒न्द्रो हो॒ता नित्यो॑ वा॒चा य॒जीया॑न्	२
स्वा॒वृ॒दे॒वस्या॑मृतं॒ यदी॑ गो—र॒तो जा॒तासो॑ धारयन्त उ॒र्वी ।	
वि॒श्वे दे॒वा अनु॑ तत् ते यजु॒र्गु—दु॒हे यदे॑नी वि॒ष्यं घृ॑तं वाः	३
अ॒र्चोमि॑ वां व॒र्धाया॑पो घृ॒तस्नु॑ द्या॒वाभू॑मी शृ॒णुतं॑ रोद॑सी मे ।	
अ॒हा यद॑ द्या॒वोऽसु॑नी॒तिम॑यन् म॒ध्वा नो॑ अ॒त्र पि॒तरा॑ शि॒शिता॑म्	४
किं स्वि॒ज्ञो राजा॑ जगृ॒हे क॒वृस्या॑—ऽति॑ व्र॒तं च॑कृ॒मा को वि॑ वे॒द ।	
मि॒त्रश्चि॒द्धि घ्मा॑ जु॒हुरा॑णो दे॒वा—ऽङ्गो॑ न या॒ताम॑पि वा॒जो अ॑स्ति	५ [११]
दु॒र्मन्त्व॑त्रा॒मृत॑स्य नाम॒ सल॑क्ष॒मा यद्वि॑षु॒रूपा॑ भ॒वाति॑ ।	
य॒मस्य॑ यो म॒नव॑ते सु॒मन्त्व॑ष्ट्रे तमृ॒ष्व पा॒ह्यप॑यु॒च्छन्	६ (११)

यस्मिन् देवा विदुर्धे मादयन्ते विवस्वतः सदेने धारयन्ते ।
 सूर्ये ज्योतिरधुर्मास्यः कतून् परि द्योतिनि चरतो अजम्ना ७
 यस्मिन् देवा मन्मनि संचरन्त्यपीच्येऽ न वयमस्य विद्मः ।
 मित्रो नो अत्राक्षितिरनागान् त्सविता देवा वरुणाय वाचत ८
 धुधी नो अग्रे सदेने सधम्ये युक्ष्वा रथममृतस्य द्रविणुम् ।
 आ नो वह रोदसी देवपुत्रे मार्किर्वैवानामपं भूरिह स्याः ९ [१२] (९९)

(१३)

५ आक्षिर्हविधानः, विवस्वानादित्यो वा । हविधानं । त्रिष्टुप्, ५ जगती ।

युजे वां बह्वं पूर्यं नमोभिर्वि श्लोक एतु पृथयेष सूरः ।
 गृण्वन्तु विध्वे अमृतस्य पुत्रा आ ये धामानि क्रिव्यानि तस्थुः १
 यमे हव यतमाने यदैतं प्र वां भरन् मानुषा देवयन्तः ।
 आ सीदतं स्वमु लोकं विदानी स्वासस्थे भवतमिन्दंव नः २
 पञ्च पवानि रुपो अन्वरोहं चतुष्पदीमन्वोमि व्रतेनं ।
 अक्षरेण प्रति मिम एतामृतस्य नाभावधि सं पुनामि ३
 देवेभ्यः कमवृणीत मृत्युं प्रजाये कममृतं नावृणीत ।
 बृहस्पतिं यज्ञमकृण्वत ऋषिं मियां यमस्तन्वं प्रारिरेचीत ४
 सप्त क्षरन्ति शिशवे मरुत्वंत पित्रे पुत्रासो अप्यवीवतन्मृतम् ।
 उमे इवस्योभयस्य राजत उमे यंतते उभयस्य पुष्यतः ५ [१३] (१०४)

(१४)

१६ बह्वस्वतो यमः । यमः, ६ अक्षिःपित्रथर्वभृगुसोमाः, ७-९ लिङ्गोक्तदेवताः, पितरो वा,
 १०-१२ भवानौ । त्रिष्टुप्, १३, १४, १६, अनुष्टुप्, १५ बृहती ।

परेयिवांसं प्रवतो महीरनु बहुभ्यः पन्थामनुपस्पगानम् ।
 विवस्वतं संगमनं जनानां यमं राजानं हविषा दुवस्य १
 यमो नो गातुं प्रथमो विवेव नैषा गव्यूतिरपमर्तवा उं ।
 यज्ञा नः पूर्वे पितरः परेयुरेना जज्ञानाः पृथ्याऽ अनु स्वाः २
 मातली कव्यैर्यमो अक्षिरोमि बृहस्पतिर्ऋकंभिर्वावृधानः ।
 यौव देवा वावृधुर्ये च देवान् त्स्वाहान्ये स्वधयान्ये मवन्ति ३ (१०७)

इमं यमं प्रस्तरमा हि सीदा—ऽङ्किरोभिः पितृभिः संविवानः ।
 आ त्वा मन्त्राः कविशस्ता वहन्त्वना राजन् हविषा मादयम्ब ४
 अङ्किरोभिग गंहि यजिर्येभि—यमं वरुणैरिह मादयम्ब ।
 विवस्वन्तं हुव यः पिता ते ऽस्मिन् यजे बर्हिष्या निधय ५ [१४]

अङ्किरसो नः पितरो नवरखा अर्थवाङ्गो भृगवः सोम्यासः ।
 तेषां त्रयं सुमनौ यजिर्याना—मपि भद्रे सौमनसे स्याम ६
 प्रेहि प्रेहि पथिभिः पूर्व्येभि—यत्रा नः पूर्वे पितरः परेषुः ।
 उभा राजाना स्वधया मदन्ता यमं पश्यामि वरुणं च देवम ७
 सं गच्छम्ब पितृभिः सं यमेने—ष्टापूतेन परमे व्योमन् ।
 हित्वायावद्यं पुनरस्तमेहि सं गच्छम्ब तन्वा सुवर्चाः ८
 अपेत वीत वि च सपतातो ऽस्मा एतं पितरो लोकमकन ।
 अहोभिर्गद्गिरक्तुभिर्व्यक्तं यमो ददात्यवसानमग्ने ९
 अति द्रव सारमेयौ श्वानौ चतुरक्षौ शबला साधुना पथा ।
 अथा पितृन् त्सुविद्वज्जो उपेहि यमेन ये सधमावु मदन्ति १० [१५]

यो ते श्वानौ यम रक्षितारौ चतुरक्षौ पथिरक्षौ नृचक्षसौ ।
 ताभ्यामिनं परि देहि राजन् त्वस्ति चास्मा अनमीवं च धेहि ११
 उरूणसावमुतृपा उदुम्बली यमस्य दूती चरता जनां अनु ।
 तावस्मभ्यं हृशये सूर्याय पुनर्दानामसुमद्यह भद्रम १२

यमाय सोमं सुनुत यमाय जुहुता हविः ।
 यमं ह यज्ञो गच्छत्यग्निदूतो अरंकृतः १३
 यमाय धृतवद्धवि जुहोत प्र च तिष्ठत ।
 स नो कुवेष्वा यमद क्रीयमायुः प्र जीवसे १४

यमाय मधुमत्तमं राज्ञं हव्यं जुहोतन ।
 इदं नम ऋषिभ्यः पूर्वजेभ्यः पूर्वैभ्यः पथिकृत्वाः १५

त्रिकंठुकेभिः पतति पक्षुर्वीरिंकमिदूहत् ।
 त्रिष्टुग्गापत्री छन्दसि सर्वा ता यम आर्हिता १६ [१६] (११०)

(१५)

१४ शङ्खः यामायनः । पितरः । त्रिष्टुप्, ११ जगती ।

उदीरतामवर उत परास उन्मध्यमाः पितरः सोम्यासः ।

असुं य ईपुरवृका क्रतुज्ञास्ते नोऽवन्तु पितरो हवेषु १

इदं पितृभ्यो नमो अस्वद्य ये पूर्वासां य उपरास ईयुः ।

ये पार्थिवे रजस्या निषत्ता ये वा नूनं सुवृजनाम् विश्व २

आहं पितॄन् त्वुविद्वज्जो अविस्मि नपातं च विक्रमणं च विष्णोः ।

बर्हिषदो ये स्वधया सुतस्य भर्जन्त पितृवस्त दहागमिठाः ३

बर्हिषदः पितर ऊन्यर्वागिमा वां हव्या चक्रमा जृषध्वम् ।

न आ गतावसा शतमनाऽथा नः शं योररपा दधात ४

उपहृताः पितरः सोम्यासो बर्हिष्येषु निधिषु प्रियेषु ।

त आ गमन्तु त इह ध्रुवन्वधिं ब्रुवन्तु तंऽवन्वस्मान् ५ [१७]

आच्या जानु दक्षिणतो निषट्ठे—मं यज्ञमभि गृणीत विश्वे ।

मा हिंसिष्ट पितरः कनं चिह्नो यद्वा आगः पुरुषता करांम ६

आसीनासो अरुणीनामुपस्थे रयिं धेनु वृशसं मर्त्याय ।

पुत्रेभ्यः पितरस्तस्य वस्वः प्र यच्छत त इहोर्जं दधात ७

ये नः पूर्वे पितरः सोम्यासोऽनूहिरे सोमपीथं वसिष्ठाः ।

तमिर्यमः संरणो हवींष्यु—शत्रुशान्तिः प्रतिकाममन्तु ८

ये तातृषुर्वेवञा जहमाना होत्रावितुः स्तोमंतष्टासो अर्केः ।

आग्नें याहि सुविद्वज्जोभिरवाङ् सत्यैः कव्यैः पितृभिर्धर्मसन्दिः ९

ये सत्यासो हविरदो हविष्णा इन्द्रेण कुवेः सरथं दधानाः ।

आग्नें याहि सहमं देववन्दैः परैः पूर्वैः पितृभिर्धर्मसन्दिः १० [१८]

अग्निष्वात्ताः पितर एह गच्छत सदेःसदः सदत मुप्रणीतयः ।

अत्ता हवींषि प्रयतानि बर्हिष्य—था रयिं सर्ववीरं दधातन ११

त्वमग्न ईळितो जातवेदोऽवाङ्मयानि सुरभीणि कृत्वी ।

प्रादाः पितृभ्यः स्वधया ते अक्ष—शान्तिं त्वं देव प्रयता हवींषि १२

ये चेह पितरो ये च नेह यौश्च विश्व यौ उ च न प्रविश ।

त्वं वेत्थ यति ते जातवेदः स्वधामिर्यज्ञं सुकृतं जृषस्व १३

(१३३)

ये अग्निदग्धा ये अग्निदग्धा मध्ये विवः स्वधया मादयन्ते ।
तेभिः स्वराळमुनीतिमेता यथावदां तन्वं कल्पयस्व

१४ [१९] (१३४)

(१६)

१४ इमनो यामायनः । अग्निः । त्रिष्टुप्, ११-१४ अनुष्टुप् ।

मैनमग्ने वि दहे माभि शोचो मास्य त्वचं चिक्षिपो मा शरीरम् ।

यदा शूतं कुणवो जातवेदो ऽथेमिनं प्र हिणुतात पितृभ्यः १

शूतं यदा करसि जातवेदो ऽथेमिनं परि दत्तात पितृभ्यः ।

यदा गच्छात्यमुनीतिमेता मथा वृवानां वशनीर्भवाति २

सूर्यं चक्षुगच्छतु वार्तमात्मा द्यां च गच्छ पृथिवीं च धर्मणा ।

अपो वा गच्छ यद्वि तत्र ते हिन मोषधीषु प्रति तिष्ठा शरीरैः ३

अजो प्रागस्तपसा तं तपस्व तं ते शोचिस्तपतु तं ते अर्चिः ।

यास्ते जिबास्तन्वो जातवेदस्ताभिर्वहेनं सुकृतामु लोकम् ४

अव सृज पुनरग्ने पितृभ्यो यस्त आहुतश्चरति स्वधाभिः ।

आयुर्वसान उप वेतु शेषः सं गच्छतां तन्वा जातवेदः ५ [२०]

यत् ते कृष्णः शकुन आतुतोद पिपीलः सर्प उत वा स्वापदः ।

अग्निष्टद्विश्वादगदं कृणोतु सोमश्च यो ब्राह्मणो अविवेश ६

अग्नेर्वर्मं परि गोर्भिव्ययस्व सं पोर्णुष्व पीवसा मेवसा च ।

नेत् त्वा धृष्णुर्हरसा जह्वेषाणो वृधृग्विधक्षयन् पर्यङ्कयति ७

इममग्ने चमसं मा वि जिह्वरः प्रियो वृवानामुत सोम्यानाम् ।

एष यश्चमसो वैवपानस्तस्मिन् वृवा अमृता मादयन्ते ८

कव्यादमग्निं प्र हिणोमि दूरं यमराज्ञो गच्छतु रिप्रवाहः ।

इहेवायमितरो जातवेदा वृवेभ्यो हव्यं वहतु प्रजानन् ९

यो अग्निः कव्यात् प्रविवेश वो गृहमिमं परयज्ञितरं जातवेदसम् ।

तं हरामि पितृयज्ञाय वृवं स धर्ममिन्वात् परमे सधस्थे १० [२१]

यो अग्निः कव्यवाहनः पितृन् यक्षहतावृचः ।

मेव हव्यानि वोचति वृवेभ्यश्च पितृभ्य आ ११

उशान्तस्था नि धीम ह्युशान्तः समिधीमहि ।

उशान्तुशत आ बह पितृन् हविषे अत्तवे १२ (१३६)

यं त्वमग्ने समदहस्तमु निर्वीपया पुनः ।

क्रियाम्बवन्न रोहतु पाकपूर्वा व्यल्कशा

१३

शीतिके शीतिकावति ह्लादिके ह्लादिकावति ।

मण्डूक्याडे सु सं गम इमं स्वाग्निं हर्षय

१४ [२२] (१४८)

(१७)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० १७-२९]

१४ देवश्च या मायनः । १-२ सरण्युः ३-६ पूषा, ७-९ सरस्वती, १०-१४ आपः,

११-१३ सोमा वा । अष्टुप, १३-१४ अनुष्टुप्, १३ पुरस्ताद्वृद्धता वा ।

त्वष्टा बुद्धिं बहनु कृणोतीतीदं विश्वं मुर्वनं समेति ।

यमस्य माता पर्युह्यमाना महो जाया विर्वस्वतो ननाश

१

अर्पागृह्णमुतां मर्त्येभ्यः कृत्वी सर्वणामवदुर्विर्वस्वते ।

उताश्विनावमरद्यत तदासीर्जहाद्वा द्वा मिथुना सरण्युः

२

पूषा त्वेतरुष्यावयतु प्र विद्वा ननष्टपशुर्भुवनस्य गोपाः ।

स त्वेतेभ्यः परि दत्त पितृभ्यो ऽग्निर्वैवेभ्यः सुविदुत्रियेभ्यः

३

आयुर्विश्वायुः परि पासति त्वा पूषा त्वा पातु प्रपथे पुरस्तात ।

यज्रासते सुकृतो यन्न ते ययुस्तत्र त्वा देवः संविता दधातु

४

पूषेमा आशा अनु वेवृ सर्वाः सो अस्माँ अमयतमेन नेषत ।

स्वस्तिदा आर्षुणिः सर्ववीरो ऽप्रयुच्छन् पुर एतु प्रजानन्

५ [२३]

प्रपथे पथार्मजनिष्ट पूषा प्रपथे विवः प्रपथे पृथिव्याः ।

उमे अमि मियतमे सधस्थे आ च परां च चरति प्रजानन्

६

सरस्वतीं देवयन्तो हवन्ते सरस्वतीमध्वरे तायमनि ।

सरस्वतीं सुकृतो अह्वयन्त सरस्वतीं क्राशुषे वार्यं दात

७

सरस्वति या सरथं ययार्थं स्वधार्मिदैवि पितृभिर्मवन्ती ।

आसद्यास्मिन् बर्हिषि मादयस्वाऽजमीवा इष आ धेह्यस्मे

८

सरस्वतीं यां पितरो हवन्ते दक्षिणा यज्ञमभिनक्षमाणाः ।

सहस्रार्धमिळो अत्र मागं रायस्पोषं यजमानेषु धेहि

९

आपो अस्मान् मातरः शुन्धयन्तु धृतेन नो धृतप्वः पुनन्तु ।

विश्वं हि रिपं प्रवहन्ति देवीरुदिदाम्यः शुचिरा पूत एमि

१० [२४] (१५८)

- द्वप्सश्चस्कन्द प्रथमौ अनु हू—निमं च योनिमनु यश्च पूर्वः ।
समानं योनिमनु संचरन्तं द्वप्सं जुहोम्यनु सप्त होत्राः ११
- यस्ते द्वप्सः स्कन्दति यस्ते अंशु—बाहुच्युतो धिषणाया उपस्थान ।
अध्वर्योर्वा परि वा यः पवित्रात् तं तं जुहोमि मनसा वर्षद्रुतम् १२
- यस्ते द्वप्सः स्कन्दो यस्ते अंशु—रवश्च यः परः सुचा ।
अयं देवो बृहस्पतिः सं तं सिञ्चतु राधसे १३
- पर्यस्वतीरोषधयः पर्यस्वन्माम्रकं वचः ।
अपां पर्यस्वदित् पयस्तेन मा सह शुन्धत १४ [२५] (१६०)

(१८)

१४ संकुसुको यामायनः । १-४ मृत्युः, ५ धाता, ६ त्वष्टा, ७-१४ विलम्बः, १४ प्रजापतिर्वा ।
त्रिष्टुप्, ११ प्रस्तारपङ्क्तिः, १३ जगती, १४ अनुष्टुप् ।

- परं मृत्यो अनु परेहि पन्थां यस्ते स्व हतरो देवयानात् ।
चक्षुष्मते शृण्वते ते ब्रवीमि मा नः प्रजां रीरिषो मोत वीगान् १
- मृत्योः पदं योपर्यन्तो यदैत द्राघीय आयुः प्रतरं दधानाः ।
आप्यार्यमानाः प्रजया धनेन शुद्धाः पूता भवत यजियासः २
- इमे जीवा वि मृतैराववृत्र—भूमन्मृदा देवहूतिर्नो अद्य ।
माञ्छो अगाम नृतये हसाय द्राघीय आयुः प्रतरं दधानाः ३
- इमं जीवेभ्यः परिधिं दधामि मैषां नु गादपरो अर्थमितम् ।
शतं जीवन्तु शरदः पुरुची—रन्तमृत्युं दधतां पर्वतेन ४
- यथाहान्यनुपूर्वं भवन्ति यथं कृतव क्रतुमिर्यन्ति साधु ।
यथा न पूर्वमपरो जहात्ये—वा धातरायूषि कल्पयेयाम् ५ [२६]
- आ गेहतायुर्जरसं वृणाना अनुपूर्वं यतमाना यति ष्ठ ।
इह त्वष्टां सुजनिमा सजोषां क्रीधमायुः करति जीवसे वः ६
- इमा नारीरविधवाः सुपत्नी—रात्रिनेन सर्पिषा सं बिभ्रन्तु ।
अनभर्षोऽनमीवाः सुरत्ना आ गेहन्तु जनयो योनिमये ७
- उदीर्ष्व नार्यमि जीवलोके गतासुमितमुप शेष एहि ।
हस्तग्रामस्य दिधिषोस्तवेदं पत्युर्जनित्वममि सं बभूथ ८ (१७०)

धनुर्हस्ताद्वादानीं मृतस्याऽस्मे क्षत्राय वर्चसं बलाय ।	
अत्रैव त्वमिह वयं सुवीरा विश्वाः स्पृधो अभिमातीजयम्	९
उप सप मातरं भूमिभता मुरुव्यचंसं पृथिवीं सुशेवाम् ।	
ऊर्णम्रवा युवतिर्दक्षिणावत एषा त्वा पातु निरुक्तेरुपस्थान	१० [२७]
उच्छ्वस्व पृथिवि मा नि बांधवाः सुपायनास्मै भव सूपवञ्चना ।	
माता पुत्रं यथा मिचा ऽभ्येनं भूम ऊर्णुहि	११
उच्छ्वस्माना पृथिवी सु तिष्ठतु सहस्रं मित उप हि श्रयन्ताम् ।	
ते गृहासो घृतश्रुतो भवन्तु विश्वाह्रास्मै शरणाः सन्त्वत्र	१२
उत ते स्तभ्रामि पृथिवीं त्वत् परीमं लोमं निदधन्मा अहं रिपम् ।	
एतां स्थूणां पितरो धारयन्तु तेऽव्रा युमः सादना ते मिनातु	१३
प्रतीचीने मामहनीष्वाः पुणमिवा वधुः ।	
प्रतीचीं जग्रभा वाचमश्वं रशानया यथा	१४ [२८] (१७६)

॥ ७ ॥ अ० ६ ॥ व० २७ ॥

[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० १-३०]

(१९)

८ मथितो यामायनः, भृगुर्बार्हणिर्वा, भार्गवश्च्यवनो वा । आपः, गायो वा,
१ उत्तरार्धचस्य अग्नीषोमी । अनुद्वप, ६ गायत्री ।

नि वर्तध्वं मानुं गाताऽस्मान् त्सिषक्त रेवतीः ।	
अभीषोमा पुनर्वसू अस्मे धारयतं रुधिम	१
पुनरेना नि वर्तय पुनरेना न्या कुरु ।	
इन्द्र एणा नि यच्छत्वग्निरेना उपार्जतु	२
पुनरेता नि वर्तन्तामस्मिन् पुष्यन्तु गोपती ।	
ऋषाग्ने नि धारयेत्तु तिष्ठतु या रुधिः	३
यज्ञियानं न्ययनं संज्ञानं यत् पुरार्यणम् ।	
आवर्तनं निवर्तनं या गोपा अपि तं हुवं	४
य उदानङ् व्ययनं य उदानद् पुरार्यणम् ।	
आवर्तनं निवर्तनं मरि गोपा नि वर्तताम्	५
आ निवर्त नि वर्तय पुनरं इन्द्र गा वैहि । जीवामिर्मुनजामहे	६ (१८९)

परि वा विश्वतो दध ऊर्जा घृतेन पर्यमा ।

ये देवाः क च यज्ञियास्ते रस्या सं सृजन्तु नः ।

७

आ निवर्तन वर्तय नि निवर्तन वर्तय ।

भूम्याश्चरतः प्रदिशस्ताम्य एना नि वर्तय

८ [१] (१८४)

(१०)

१० ऐन्द्रो विमदः प्राजापत्यो वा, वासुको वसुकृद्वा । अग्निः । गायत्री, १ एकपदा विराट्

(एव मन्त्रः शान्त्यर्थः) १ अनुष्टुप, १ विराट् १० त्रिष्टुप ।

भद्रं नो अपि वान्य मनः

१

अग्निमीळे भुजां यविर्हरे ज्ञासा भिजं दुर्धरीतुम् ।

यस्य धर्मन् त्वग्नेनीः सपर्यन्ति मातुरुधः

२

यमासा कृपनील भासाकेतुं वर्धयन्ति । भ्राजते धेणिदन्

३

अर्या विशां मातुरेति प्र यदानं द्व द्विवो अन्तान् । कविर्ध्वं दीद्यानः

४

नुपद्मव्या मानुषम्यो ध्वस्तस्थावृभ्वा यजे । मित्वन् त्सर्षं पुर एति

५

म हि क्षेमो हविर्यज्ञः श्रुष्टीदस्य मातुरेति । अग्निं देवा वासीमन्तम् ६ [२]

यज्ञासाहं दुर्व इषे ऽग्निं पूर्वस्य शेषस्य । अद्वेः सुनुमायुर्माहुः

७

नरो ये के चास्मदा विश्वेते ते वाम आ स्युः । अग्निं हविषा वर्धन्तः

८

कृष्णाः श्वेतोऽरूपो यामो अम्य ब्रध्न क्रध्न उत शोणो यशम्बान् ।

हिरण्यरूपं जनिता जजान

९

एवा ते अग्ने विमदो मनीषा मूर्जो नपावृमृतेभिः सजोषाः ।

गिर आ वक्षन् सुमतीरियान इषमूर्जं सुक्षितिं विश्वमामाः

१० [३] (१९७)

(११)

८ ऐन्द्रो विमदः प्राजापत्यो वा, वासुको वसुकृद्वा । अग्निः । आस्तरपक्त्तिः ।

आग्निं न स्ववृक्तिभिर्होतारं त्वा वृणीमहे ।

यज्ञाय स्तीर्णर्वाहिं वि वो मदे शीरं पावकशोचिषं विवक्षसे

१

त्वामु ते स्वाभुवः शुम्भन्त्यश्वराधसः ।

वंति त्वामुपसर्चनीं वि वो मनु क्रजीतिरम् आहुतिर्विवक्षसे

२

त्वं धर्माण आसते जुहुभिः सिञ्चतीरिव ।

कृष्णा रूपाण्यर्जुना वि वो मदे विश्वा अधि भिर्यो धिषे विवक्षसे

३

(१९७)

यमो मन्त्रसं रुचिं सहसावधमत्यं ।	
तमा नो बाजसातये वि वो मवे यज्ञेषु चित्रमा मरा विवक्षसे	४
अग्निजातो अर्धवणा निवद्विभ्रानि काव्या ।	
मुवद्वतो विवक्षतो वि वो मवे प्रियो यमस्य काव्यो विवक्षसे	५ [४]
त्वा यज्ञेष्विच्छते ऽहं प्रयत्यध्वरे ।	
त्वं वसूनि काव्या वि वो मवे विश्वा दधासे काशुषे विवक्षसे	६
त्वा यज्ञेष्वुत्विजं चारुमसं नि पेदिरे ।	
धृतप्रतीकं यज्ञयो वि वो मवे शुक्रं चेतिष्ठमक्षमिर्विवक्षसे	७
अहो दुक्कणं शोचिषो रु प्रथयसे बृहत ।	
अमिकन्दनं वृषायसे वि वो मवे गर्भं दधासि जामिषु विवक्षसे	८ [५] (२०२)

(४२)

१५ पेन्द्रा विमदः प्राजापत्या वा, वासुका यसुहृदा । इन्द्रः । पुरस्ताद्बृहतीः १, ७, ९ अनुष्टुप्; १५ त्रिष्टुप् ।

कुर्वं भुत इन्द्रः कस्मिन्नद्य जने मित्रा न श्रूयते ।	
कर्षीणा वा यः क्षयं गुहा वा चक्रीषे गिरा	१
इह भुत इन्द्रो अस्मि अद्य स्तवे वज्रयुचीषमः ।	
मित्रो न यां जनेष्ववा यशश्चेक्रे असाभ्या	२
महो यस्पतिः शर्वसो असाभ्या महो नृमणस्यं नूतुजिः ।	
मतां वज्रस्य धृष्णोः पिता पुत्रमिव प्रियम्	३
युजानो अश्वा वानस्प धुनीं वेवो वृवस्यं वज्रिवः ।	
स्यन्तां पथा विरुक्मता सृजानः स्तोष्यध्वनः	४
त्वं त्या चिद्वातस्याम्वागा क्रज्जा त्वना वहध्वे ।	
ययोर्विवो न मर्त्यो यन्ता न किंविदाव्यः	५ [६]

अध गमन्ताशनं पुच्छते वां कर्दथा न आ गृहम् ।

आ जग्मथुः पराकाक् विवश्च गमश्च मर्त्यम्

आ न इन्द्र पृक्षसे ऽस्माकं ब्रह्मोद्यतम् ।

तत् त्वा याचामहेऽवः शुष्णं यद्भक्षमानुषम्

*

(२०९)

अकूर्मा वस्युरभि नो अमन्तु रन्यमतो अमानुषः ।

त्वं तस्यामित्रहन् वधवृत्तस्य दम्भय

८

त्वं न इन्द्र शूर शूरैरुत त्वोतासा बर्हणा ।

पुरुत्रा ते वि पुतयो नवन्त क्षाणया यथा

९

त्वं तान वृत्रहर्षे चोदयो नृन् कार्पाणे शूर वज्रिवः ।

गुहा यदी कवीनां विशा नक्षत्रशवसाम्

१० [७]

मश्रु ता त इन्द्र वानाप्रम आक्षणे शूर वज्रिवः ।

यद्ग शुष्णस्य दम्भयां जातं विश्वं मयावभिः

११

माकुर्धगिन्द्र शूर वस्वीरस्मे भुवन्नभिष्टयः ।

वयंवयं त आसां मुञ्चे स्याम वज्रिवः

१२

अस्मे ता त इन्द्र सन्तु मया ऽहिंसन्तीरुपस्पृशः ।

विद्याम यासां भुजो धेनूनां न वज्रिवः

१३

अहस्ता यवपुत्री वधत क्षाः शचीभिर्वद्यानाम् ।

शुष्णं परि प्रदक्षिणिद विश्वायवे नि शिश्रधः

१४

पिबापिबदिन्द्र शूर सोमं मा रिपण्या वसवान वसुः सन् ।

उत त्रायस्व गृणतां मघानो महश्च गयां रवतस्क्रुधी नः

१५ [८] (२१७)

(२३)

७ ऐन्द्रो विमदः प्राजापन्यो वा, वानुको यमुकृष्टा । इन्द्रः । जगती. १, ७ विश्वपु, ५ अभिसारिणी ।

यजामह इन्द्रं वज्रदक्षिणं हरीणां रथयं विव्रतानाम् ।

प्र इमश्च दोधुवदुध्वथां भुद वि मनाभिर्दयमानो वि गर्धसा

१

हरी न्वस्य या वने विदे वस्विन्द्रो मघेमघवा वृत्रहा भुवत ।

कभृवाजं कभृक्षाः पत्यन्त शवो ऽव क्षणामि दासस्य नाम चित्

२

यदा वज्रं हिरण्यमिदथा रथं हरी यमस्य वहता वि सूरिभिः ।

आ तिष्ठति मघवा सनश्नुत इन्द्रो वाजस्य वीर्यश्रवस्पर्तिः

३

मां चित्रं वृष्टिर्दृष्ट्याऽ स्वा सचां इन्द्रः इमश्चूणि हरितामि पुष्णुते ।

अव वति सुभयं सन्त मधूदिद्विनोति वाता यथा वनम्

४

या वाचा विवाचा मूधवाचः पुरु सहस्राशिवा जघान ।

तत्तदिदम्य पांस्यं गृणीममि पितेव यस्तविषीं वावुधे शशः

५

(२२२)

स्तोमं त इन्द्र विमदा अजीजन—अपृथ्यं पुरुतमं सुदानवे ।

विद्या ह्यस्य भोजनमिनस्य य—दा पशुं न गोपाः करामहे ६

मार्किर्न एना सख्या वि यौपु—स्तवं चन्द्र विमदस्य च क्रयः ।

विद्या हि ते प्रमतिं देव जामिष—दुस्मे तं मन्तु सख्या शिवानि ७ [९] (२२४)

(२४)

६ ऐन्द्रो विमदः, प्राजापत्यो वा, वासुको वसुकृत् । इन्द्रः, ४-६ अश्विनौ ।

आस्तारपङ्क्तिः, ४-६ अनुष्टुप ।

इन्द्र सोममिमं पिब मधुमन्तं चमृ सुतम् ।

अस्म रयिं नि धारय वि वो मदे सहासिणं पुरुवसो विवक्षसे १

त्वां यज्ञमिरुक्थै—रुपं हव्येभिरीमहे ।

शचीपते शचीनां वि वो मदे श्रेष्ठं नो धेहि वार्यं विवक्षसे २

यस्पतिर्वार्याणां—मसि रधस्य चोक्विता ।

इन्द्र स्तोतृणामक्विता वि वो मदे द्विषो नः पाह्यहंसो विवक्षसे ३

युवं अक्ता मापाविनां समीची निर्भमन्थतम् ।

विमदेन यदीक्षिता नासत्या निर्भमन्थतम् ४

विश्वे देवा अकृपन्त समीच्योर्निष्पतन्त्योः ।

नासत्यावब्रुवन् देवाः पुनरा वहतादिति ५

मधुमन्मे परारयणं मधुमन् पुनरायनम् ।

ता नो देवा देवतया युवं मधुमतस्कृतम् ६ [१०] (२३०)

(२५)

११ ऐन्द्रो विमदः, प्राजापत्यो वा, वासुको वसुकृत् । सोमः । आस्तारपङ्क्तिः ।

भद्रं नो अपि वातय मनो दक्षमृत क्रतुम् ।

अधा ते सख्ये अन्धंसो वि वो मदे रणान् गावो न यवमि विवक्षसे १

द्विविष्पृशस्त आसते विश्वेषु सोम धामसु ।

अधा कामा इमे मम वि वो मदे वि तिष्ठन्ते वसूयवो विवक्षसे २

उत व्रतानि सोम ते प्राह्य भिनामि पाक्या ।

अधा पितेव सूनवे वि वो मदे मृदा नो अभि चिद्धाद्विवक्षसे ३

(२३१)

सन्नु प्र यन्ति धीतयः सर्गासोऽवतौ इव ।

क्रतुं नः सोम जीवसे वि वो मदे धारदा चमसाँ इव विवक्षसे

४

तव त्ये सोम शक्तिमि—निकामासो व्युषिषरे ।

गृत्सस्य धीरोस्तवसो वि वो मदे ब्रजं गोमन्तमश्विनं विवक्षसे

५ [११]

पशुं नः सोम रक्षसि पुरुत्रा विष्टितं जगंत ।

समाकृणोषि जीवसे वि वो मदे विश्वा संपश्यन् भुवना विवक्षसे

६

त्वं नः सोम विश्वतो गोपा अदाभ्यो भय ।

सेषं राजन्नप सिधो वि वो मदे मा नो दुःशंसं ईशता विवक्षसे

७

त्वं नः सोम सुकर्तुं वर्धयेयांय जागृहि ।

क्षेत्रवित्तरो मनुषो वि वो मदे ब्रह्मो नः पाह्यहंसा विवक्षसे

८

त्वं नो वृत्रहन्तभे—न्द्रस्येन्द्रो ऽगिवः सखा ।

यत् सीं हवन्ते समिधे वि वो मदे युध्यमानास्तो कसातो विवक्षसे

९

अयं घ स तुरो मवु इन्द्रस्य वर्धत प्रियः ।

अयं कक्षीव्रतो महो वि वो मदे मतिं विप्रस्य वर्धयद्विवक्षसे

१०

अयं विप्राय वृशोष वाजौ इयति गोमंतः ।

अयं सप्तभ्य आ वरं वि वो मदे प्रान्धं श्रोणं च तारिषद्विवक्षसे

११ [१२] (१४१)

(२६)

१ ऐन्द्रो विमदः, प्राजापत्यो वा, वासुको यसुरुद्धा । पूषा । अनुष्टुप्, १, ४ उष्णिक् ।

प्र ह्यच्छा मनीषाः स्पर्हा यन्ति नियुतः ।

प्र वृत्रा नियुदथः पूषा अविष्टु माहिनः

१

यस्य त्यन्महित्वं वाताप्यमयं जनः ।

विप्र आ वंसङ्गीतिमि—श्रिकंत सुधुतीनाम

२

स वंद सुधुतीना—मिन्दुर्न पूषा वृषा ।

अमि प्सुरः प्रुषायति ब्रजं न आ प्रुषायति

३

मंसीमहि त्वा वय—सस्माकं देव पूषन् ।

मतीनां च साधनें विप्राणां बाधवम्

४

प्रत्यर्धिर्यज्ञाना—मश्वह्यो रथानाम् ।

ऋषिः स यो मनुर्हिता विप्रस्य यावयत्सलः

५ [१३] (१४६)

आधीर्षमाणायाः पतिः शुचायाश्च शुचस्य च ।	
वासोवायोऽवीनामा वासांसि मभुंजत	६
इनो वाजानां पतिरिनः पुष्टीनां सखा ।	
प्र इमभु हृतो वृधोद वि वृथा यो अदाभ्यः	७
आ ते रथस्य पुषञ्जया धुरं ववृत्युः ।	
विश्वेस्वार्थिनः सखा सनोजा अनपच्युतः	८
अस्माकमूर्जा रथं पुषा अविष्टु माहिनः ।	
मुवद्वाजानां वृध इमं नः शृणवद्भवम्	९ [१४] (७५०)

(२७)

७४ ऐन्द्रो वसुकः । इन्द्रः । विष्टुः ।

असत् सु मे जरितः साभिवेगो यत् सुन्वते यजमानाय शिश्रम् ।	
अनाशीर्षामहमस्मि प्रवृन्ता संत्यध्वतं वृजिनायन्तं माभुम	१
एवीवृहं युधये संनया न्यवेवयून् तन्वाः शुशुजानान् ।	
अमा ते तुष्टं वृषभं पचानि तीर्थं सुतं पञ्चवृशं नि पित्रम्	२
नाहं तं वेदु य इति बवी त्यवेवयून् त्वमरणे जघन्वान् ।	
यदावास्वपत् समरणमुधाव दाविद्ध मे वृषमा प्र ब्रुवन्ति	३
यदज्ञतिषु वृजनेष्वासं विश्वे सतो मघर्वाणो म आसन ।	
जिनामि वेत् क्षेम आ सन्तं माभुं प्र तं क्षिणां पर्वते पादगृह्य	४
न वा तु मां वृजने वारयन्ते न पर्वतासो यवहं मनस्ये ।	
मम स्वनात् कृधुकर्णो मयात् एवेदन् धून् किरणः समेजात्	५ [१५]
वशं च्वत्रं शृतपौं अनिन्द्रान् बाहुक्षदुः शरवि पत्यमानान् ।	
धूर्षु वा ये निनिदुः सखायमध्यू न्वेषु पवयो ववृत्युः	६
अमूर्षीक्षीव्युः आयुरानइ वर्षसु पूर्वा अपरा नु वर्धत ।	
हे पवस्ते परि तं न भूतो यो अरूप पारे रजसो विवेध	७
गावो यवं प्रयुता अर्यो अक्षन् ता अंपश्यं सहगोणाश्चरन्तीः ।	
इवा इवूर्यो अमितः समायन् किर्यासु स्वपतिश्छन्दयाते	८ (१५८)

सं यद्वयं यवसायो जनानां—महं यवाद् उर्वत्रे अन्तः ।
 अत्रा युक्तोऽवसातारमिच्छा—दथो अयुक्तं पुनजद्ववन्वान् १,
 अत्रेदु मे मंससे सत्यमुक्तं द्विपाच्च यच्चतुष्पात संसृजानि ।
 स्त्रीभिर्यो अत्र वृषणं पृतन्या—दयुद्धो अस्य वि भंजानि वेदः १० [१६]

यस्यानक्षा दुहिता जात्वास् कस्तां विद्वां अभि मन्याते अन्धाम ।
 कतरो मेनिं प्रति तं मुंचाते य ई वहति य ई वा वग्यात ११
 किर्यती योषां मर्यतो वंधूयोः परिप्रीता पन्यसा वार्येण ।
 भद्रा वधुर्भवति यत् सुपेशाः स्वयं मा मित्रं वनुते जनं चित १२
 एतो जंगार प्रत्यश्चमसि शीष्णां शिरः प्रति दधौ वरुथम् ।
 आसीन ऊर्ध्वामुपासिं क्षिणाति न्युद्धुत्तानामन्वेति भूमिम १३
 बृहन्नच्छापो अपलाशो अवीं तस्थौ माता विषितो अत्ति गभः ।
 अन्यस्या वत्सं रिहती मिमाय कया भुवा नि वधे धेनुरुधः १४
 सप्त वीरासो अधरादुदाय—नृप्योत्तरात्तात् समजग्मिरन्ते ।
 नव प्रश्वातात् स्थिविमन्त आयन् दश प्राक् सानु वि तिरन्त्यश्वः १५ [१७]

वृशानामेकं कपिलं समानं तं हिन्वन्ति क्रतव पायाय ।
 गर्भे माता सुधितं वक्षणा—स्ववेनन्तं तुषयन्ती बिमर्ति १६
 पीवानं मेघमपचन्त वीरा न्युप्ता अक्षा अनु वीव आसन् ।
 द्वा धनुं ब्रह्तीमप्स्वन्तः पवित्रवन्ता चरतः पुनन्ता १७
 वि क्रोशानासो विप्वंश्च आयन् पचानि नेमो नहि पक्षवधः ।
 अयं मे कुवः सविता तदाह बृहन्न इदंनवत् सर्पिरंशः १८
 अपश्यं ग्रामं बहमानमारा—दचकया स्वधया वर्तमानम् ।
 सिषंक्युर्यः प्र युगा जनानां सद्यः शिक्षा प्रमिनानां नवीयान् १९
 एतो मे गावां प्रमरस्य युक्तौ मो षु प्र सेंधीमुहुनिन्ममन्धि ।
 आपश्चिदस्य वि नंगन्यथं सूरश्च मर्क उपरो बभूवान् २० [१८]

अयं यो वज्रः पुरुधा विवृत्तो ऽवः सूर्यस्य बृहतः पुरीषात् ।
 श्रव इवेना परो अन्यदस्ति तदव्यधी जरिमाणस्तरन्ति २१
 वृक्षेवृक्षे निर्यता मीमयद्गो—स्ततो वयः प्र पतान् पूरुषार्धः ।
 अथेदं विश्वं भुवनं भयात् इन्द्राय मुन्वहर्षये च शिक्षत् २२ (१७९)

वृवानां मानं प्रथमा अंतिष्ठन् कन्तत्रविषामुपरा उदायन् ।
 त्रयस्तपन्ति पृथिवीमनूपा द्वा ब्रह्मकं बहतः पुरीषम् २३
 सा ते जीवानुकृत तस्य विद्धि मा स्मताद्वगर्प गृहः समर्थे ।
 आविः स्वः कृणुते गृहते ब्रुमं स पादुरस्य निर्णिजो न मुच्यते २४ [१९] (४७७)

(२८)

(१२) १ इन्द्रस्तुषा वसुकपली ऋषिकाः २, ६, ८, १०, १२ इन्द्र ऋषिः ३, ७, १५, ७, ११ ऐन्द्रो वसुक ऋषिः ।
 २, ६, ८, १०, १२ ऐन्द्रो वसुको देवताः १, २, ४, ५, ७, ९, ११ इन्द्रो देवता । शिष्टेषु ।

विश्वो ह्यन्यो अगिराजगाम ममेदहं श्वशुरे ना जगाम ।
 जक्षीयाद्भाना उत मोमं पपीयात् स्वाशितः पूनरस्ते जगायान् १
 स रोहवदृषमस्तिग्मशृङ्गो वर्धमेन तस्थौ वर्गिमन्ना पृथिव्याः ।
 विश्वेध्वेनं वृजनेषु पामि या मे कुक्षी सुतसोमः पूणाति २
 अद्रिणा ते मन्दिन इन्द्र तृपान् त्सुवन्ति सामान् पिबामि त्वमंगाम् ।
 पचन्ति ते वृषभो अस्मि तेषां पूक्षेण यन्मघवन हृयमानः ३
 इदं सु मे जगितरा चिकिद्धि प्रतीपं शापं नद्यो बहन्ति ।
 लोपाशः सिंहं प्रत्यश्र्वमत्साः कोण्टा वंगहं निरतक्त कक्षात् ४
 कथा तं पतदुहमा चिकेतं गृत्संस्य पाकस्तवसे मनीषाम् ।
 त्वं नो विद्वौ क्रतुथा वि वोजो यमर्थं ते मघवन क्षेम्या धूः ५
 एवा हि मां तवसे वर्धयन्ति त्रिवश्रिन्मे बृहत उत्तरा धूः ।
 पुरु सहस्रा नि शिशामि साकमंशत्रुं हि मा जानिता जजान ६ [२०]

एवा हि मां तवसे जजुरुषं कर्मन्कर्मन् वृषणमिन्द्र वृवाः ।
 वर्धो वृत्रं वज्रेण मन्दसानो ऽप व्रजं महिना वृशुषं वम ७
 वृवास आयन् परशूरविभ्रन् वना वृश्न्तो अभि विद्धिरायन् ।
 नि सुदुर्ध्वं वर्धतो वृक्षणासु यत्रा कृषीटमनु तद्वहन्ति ८
 शक्राः क्षुरं प्रत्यश्र्वं जगाराः—ऽर्धं लोगेन व्यभेदमारान् ।
 बृहन्तं बिहृहते रन्धयानि वर्यद्वत्सो वृषभं शशुषानः ९
 सुपर्ण इत्था नृत्वा सिंहाया—वरुद्धः परिपुं न सिंहः ।
 निरुद्धश्चिन्महिषस्तर्प्यावान् गोधा तस्मा अयर्थं कर्षवेतत् १० (२८४)

तेभ्यो गोधा अयथं कथं देत—ये ब्रह्मर्षाः प्रतिपीयन्त्यस्त्रैः ।

मिम उक्ष्णोऽवसृष्टौ अवन्ति स्वयं बलानि तन्वः शृणानाः
एते शमीभिः सुशमी अभूवन् ये हिंन्विरे तन्वः । सोम उक्थैः ।
नृवद्वद्वृक्षप नो माहि वाजान् किंवि भवो दधिषे नाम वीरः

११

१२ [२१] (१८६)

(२५)

८ ऐन्द्रो वसुक्तः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

वने न वा यो न्यधापि चाक—ज्जुविर्वा स्तोमो भुरणादजीगः ।

यस्येदिन्द्रः पुरुदिनेषु होता नृणां नर्यो नृतमः क्षपावान्
प्र ते अस्या उषसः प्रापरस्या नृतो स्यात् नृतमस्य नृणाम् ।
अनु त्रिशोकः शतमावहन्नृन् कुत्सेन गधो यो असन् समवान्
कस्तु मदे इन्द्र रन्त्यो भू—हुरो गितो अभ्युद्यो वि धाव ।

१

२

कद्गाहां अवागुप मा मनीषा आ त्वा शक्यामुपमं गधो अस्त्रैः
कदु द्युन्नमिन्द्र त्वावतो नृन् कया धिया कंस कल आगन् ।
मित्रो न सत्य उरुगाय भृत्या अस्त्रे समस्य यदसेन मनीषाः
प्रेर्य मूरो अर्थं न पारं ये अस्य कामं जनिधा इव गमन् ।
गिरश्च ये ते नृविजात पूर्वा—नर इन्द्र प्रतिशिक्षन्त्यस्त्रैः

३

४

५ [२२]

मात्रे नु ते मुमिते इन्द्र पूर्वा द्यौर्मज्मनां पृथिवी काव्येन ।

वराय ते घृतवन्तः सुतासः स्वाश्वन् भबन्तु पतयं मधुनि
आ मध्वो अस्मा अमिचक्ष्ममत्र—मिन्द्राय पूर्णं स हि सत्यराधाः ।

६

स वावृधे वरिमन्त्रा पृथिव्या अभि क्रत्वा नर्यः पौर्यैश्च
व्यानलिन्द्रः पृतनाः स्वोजा आस्मै यतन्ते सकृदायं पूर्वाः ।

७

आ स्मा रथं न पृतनासु तिष्ठ यं मद्रयां सुमन्या चादयसि

८ [२३] (२९४)

(३०)

[नृतायोऽनुवाकः ॥३॥ सू० ३०-४१]

१५ कवय ऐन्दुवः । आपः, अपां न पात् वा । त्रिष्टुप् ।

प्र देवत्रा ब्रह्मणे गानुरे—त्वपो अच्छा मनसा न प्रयुक्ति ।

मुही मित्रस्य वरुणस्य धासिं पृथुव्यसे रीरधा मुवृक्तिम्

१

(२९५)

अध्वर्यवो हविष्मन्तो हि भूताऽच्छाप इतोऽशतीरुऽशनः ।
 अब याश्चष्टे अरुणः सुपर्णस्तमास्यध्वमृमिमद्या मुहस्ताः २
 अध्वर्यवोऽप इता समुद्रभृषा नपांत हविषा यजध्वम ।
 स वो ववद्रुमिमद्या सुपर्ण तस्यै सोमं मधुमन्तं मुनोत ३
 यो अलिध्वो दीदयकृष्णान्तं यं विप्राम् इळंत अध्वर्यु ।
 अपां नवान्मधुमतीरपो नृा यामिरिन्द्रो वायुध वीर्याय ४
 यामिः सोमो मोदते हर्षते च कत्याणीभिर्युवनिमिनं भयं ।
 ता अध्वर्यो अपो अच्छाप पर्वति यदामिश्वा ओषधीभिः पुर्नानात ५ [२४]

एवेद्युने युवतयो नमन्त यदामिश्वाशतीरत्यच्छ ।
 सं जानते मनसा सं चिकित्ते अध्वर्यवो घिषणापश्च नृवीः ६
 यो वो वृताभ्यो अकुणोदु लोकं यो वो मर्या अभिशस्तेरमुश्चत ।
 तस्या इन्द्राय मधुमन्तमृमि देवमादेनं प्र हिणोतनापः ७
 प्रास्मै हिनात मधुमन्तमृमि गर्भो यो वः सिन्धवो मध्व उतसः ।
 धृतवृष्टमीह्वमध्वरेष्वाऽऽपां रेवतीः शुणुता हवं म ८
 तं सिन्धवो मत्सरमिन्द्रपानं मूमि प्र हेत य उभे इयति ।
 मद्रुच्युतमोऽज्ञानं नमोजां परि त्रितन्तुं विचरन्तमुत्सम ९
 आवर्ततीरध नु द्विधारां गापुयुधो न नियवं चरन्तीः ।
 ऋष जनित्रीमुर्वनस्य पर्वा रूपा वन्दस्व सवृषः सयांतीः १० [२५]

हिनाता नो अध्वरं देवयज्या हिनात ब्रह्म सनय धनानाम् ।
 ऋतस्य योगं वि ध्वध्वमृधः भुष्टीवरीभूतनास्मभ्यमापः ११
 आपां रेवतीः क्षयथा हि वस्यः क्रतुं च भद्रं त्रिभूतामृतं च ।
 रायश्च रुध स्वपत्यस्य पत्नीः सरस्वती तद्रूणते वयो धात । १२
 प्रति यदापो अहंभमायनीर्धृतं पयांसि विश्रितीमधुनि ।
 अध्वर्युमिर्मनसा संविद्वाना इन्द्राय सोमं सुपर्ण भग्न्तीः १३
 एमा अगमन् रेवतीजीवधन्या अध्वर्यवः सादयता सन्धायः ।
 नि ब्रह्मि धत्तन सोम्यासो ऽपां नष्ट्रां संविद्वानास एनाः १४
 आग्मन्नाप उशतीर्बहिर्गदं न्यध्वरे असदन् देवयन्तीः ।
 अध्वर्यवः सुनुतेन्द्राय सोमं मधुद वः सुशका देवयज्या १५ [२६] (३०)

(३१)

११ कवच पेल्लुषः । विश्वे देवाः । विष्टुप ।

आ नो देवानामुप वेतु शंसो विश्वेभिस्तुरैरवन्ति यजत्रः ।
 तेभिर्वयं सुपस्त्रायो भवेम तरन्तो विश्वा दुग्िता स्याम १
 परि चिन्मर्तो ब्रविणं ममन्या हृतस्य पथा नमसा विवासेत ।
 उत स्वेन कर्तुना सं वदेत श्रेयांसं दक्षं मनसा जगृम्यात् २
 अधायि धीतिरसंसृष्टमंशा स्तीर्थे न दुस्ममुप यन्त्यूमाः ।
 अभ्यानिशम सुवितस्य शूषं नवेषसो अमृतानामभूम ३
 नित्यंश्चाकन्यात् स्वपतिर्दूमना यस्मा उ देवः संविता जजान ।
 भगो वा गोभिर्यमेमनज्यात् सो अस्मै चारुश्छदयदुत स्यात् ४
 इयं सा भूया उषसाभिश्वा यद्ध क्षुमन्तः शर्वसा समार्यन् ।
 अस्य स्तुतिं जग्नुभिर्क्षमाणा आ नः शग्मास उप यन्तु वाजाः ५ [२७]

अम्येदेया सुमतिः पप्रधाना ऽभवत् पूर्वा भूमना गौः ।
 अस्य सनीष्टा असुरस्य यानां समान आ भरणं विश्रमाणाः ६
 किं श्विद्वन् क उ स वृक्ष आस यतो द्यावापृथिवी निष्टतक्षुः ।
 संतस्थाने अजरं इतर्जती अहानि पूर्वोरूपसो जरन्त ७
 नेतावदेना परो अन्यर्दं स्तुक्षा स द्यावापृथिवी बिभर्ति ।
 त्वचं एवित्रं कृणुत स्वधावान् यदीं सूर्यं न हरितो वहन्ति ८
 स्तंगो न क्षामन्येति पृथ्वीं मिहं न बातो वि हं वाति भूम ।
 मित्रो यत्र वरुणो अज्यमानो ऽग्निर्वने न व्यसृष्ट शोर्कम् ९
 स्तरीर्यत् सृतं सद्यो अज्यमाना व्यथिरव्यथीः कृणुत स्वगोपा ।
 पुत्रो यन् पूर्वः पित्रोर्जनिष्ट शम्यां गौर्जगार यद्धं पृच्छान् १०
 उत कण्वं नृषदः पुत्रमाहु रत इयावो धनमादत्त वाजी ।
 प्र कृष्णाय रुशदपिन्वतोर्धं कृतमत्र नाकिरस्मा अपीपेत् ११ [२८] (३१०)

(३२)

१ कवच पेल्लुषः । इन्द्रः । जगती, ६-९ विष्टुप ।

प्र सु गन्ता धियसानस्य सक्षणिं वरमिर्वरौ अमिषु प्रसीदतः ।
 अस्माकमिन्द्र उभयं जुगोषति यन् सोमस्यान्धसो बुबोधति १ (३११)

- वीन्द्र यासि विव्यानि रात्रिना वि पार्थिवानि रजसा पुरुष्टुत ।
 ये त्वा वहन्ति मुहुरध्वरो उप ते मु वन्वन्तु वग्वना अराधसः २
 तदिन्मे छन्सद्वपुषो वपुष्टं पुत्रो यजानं पित्रारधीयति ।
 जाया पतिं वहति वग्वना सुमत पुंस इन्द्रो वहतुः परिकृतः ३
 तदित सधस्थमभि चार्क दीधय गात्रा यच्छासन् वहतु न धेनवः ।
 माता यन्मन्तुर्धूम्यं पूष्या ऽभि वाणस्य सप्तधातुरिजनः ४
 प्र वोऽच्छा रिचि देवपुष्टदमेका रुद्रेभिर्याति त्वर्णिः ।
 जरा वा येष्वांतेपु इवन् पतिं व ऊर्म्यः मिश्रता मधु ५ [२९]
 निधीयमानमपंगुळहमप्सु प्र मे देवानां वतपा उवाच ।
 इन्द्रो विद्वां अनु हि त्वा चक्ष तेनाहमग्ने अनुशिष्ट आगाम ६
 अक्षेत्रवित क्षेत्रवितृ ह्यघात स भूति क्षेत्रविदानुशिष्टः ।
 एतद्वै भद्रमनुशासनस्योत सुति विन्दन्यः ७
 अद्येदु प्राणीदममग्निमाहा ऽपीवृता अधयन्मातुरुधः ।
 एमनमाप जरिमा युवानमहेल्लन वसुः सुमना बभूव ८
 एतानि भद्रा कलश क्रियाम कुरुश्रवण ददता मघानि ।
 वान इन्द्रा मघवानः सो अस्वयं च सोमो हृदि यं चिभमि ९ [३०] (३३९)

—ॐ—

[अष्टमोऽध्यायः ॥८॥ व० १-२९]

(३३)

१ कवय पेलूषः । १ विश्वे देवाः, २-३ इन्द्रः, ४-५ कुरुश्रवणस्त्रासदस्यवः, ६-९ उपमधवा मैत्रातिथिः ।

१ त्रिष्टुप्, अगाधः । (२ बृहती, ३ सतोबृहती), ४-९ गायत्री ।

- प्र मा युपुत्रे प्रयुजो जनानां वहामि स्म पूषणमन्तरण ।
 विश्वे देवास्तो अध मामरक्षन् दुःशासुगादिनि घोष आसीन १
 सं मा तपन्त्यभितः सपत्नीरिव पशवः ।
 नि बाधते अमतिर्नृगता जसुर्वनं वंदीयते मतिः २
 मूषा न शिश्रा व्यदन्ति माध्यः स्तोतां ते शतक्रतो ।
 सकृत् सु नो मघवन्निन्द्र मृळया ऽधो पितव नो भव ३
 कुरुश्रवणमावृण राजानं त्रासदस्यवम । मंहिष्ठं वाघतामृषिः ४
 यस्य मा हरितो रथे तिस्रो वहन्ति साधूया । स्तवै सहस्रदक्षिणे ५ [१] (३३४)

यस्य प्रस्तादसो गिरं उपमश्रवसः पितुः । क्षत्रं न रुण्वमुच्यते ६
अधि पुत्रापमश्रवा नर्णन्मित्रातिथेगिहि । पितुष्टे अस्मि वन्विता ७
यदीशीयामृतानामृत वा मत्यानाम । जीवोद्वेगमयवा मम ८
न वृवानामति वतं ज्ञानानां पुन जीवति । तथा दूज वि वावृते ९ [२] (३३८)

(३४)

१४ वषप ऐलूपः अक्षो मौजवान वा । १. ७. २, १० अक्षाः, १३ रुषिः ०-६, ८, १०, ११,
१४ अक्ष-कितव-निन्दा । विष्टुप, ७ जगती ।

प्रावेया मां बृहतो मां वयन्ति प्रवन्ति जा इरिणं वृवृतानाः ।
सोमस्येव मौजवतस्य अक्षो विभीक्ष्णो जागृविर्मह्यमच्छान् १
न मां मिमंथ न जिहीळ एषा शिवा सखिभ्य उत मह्यमामीत ।
अक्षस्याहमेकपरस्य हेतोः अनुवृतामपं जायामगोधम २
द्वेष्टि श्वधूरपं जाया रुणाद्वि न नाथितां विन्दते मद्धितारं ।
अश्वस्येव जर्ता वस्यस्य नाहं विन्दामि कितवस्य भोगेभ्य ३
अन्ये जायां परि मृशन्वस्यस्य यस्य गृध्रद्वन्द्वे वाज्यद्वन्द्वः ।
पिता माता भ्रातर एतमाहू न जानीमो जयता बद्धमेतम् ४
यवादीध्ये न दधिपाण्येभिः पराद्वन्द्वयोऽव हीये सखिभ्यः ।
न्युताश्च बभ्रवो वाचमकृतं एमीर्देवा निष्कृतं जागिणीव ५ [३]
सभामेति कितवः पृच्छमानो ज्ञेयामीति तन्वाष्टे शूशुजानः ।
अक्षासो अस्य वि तिगन्ति कामं प्रतिदीप्ते दधत आ कृतानि ६
अक्षास इयं कुशिनो नितोदिनो निक्कृत्वानस्तपनास्तापयिष्णवः ।
कुमारदेष्णा जयतः पुनर्हणा मध्वा संपृक्ताः कितवस्य बर्हणा ७
त्रिपञ्चाशः कीलति व्रात एषा त्रेव इव सविता मन्यधर्मा ।
उग्रस्य चिन्मन्यवे ना नमन्ते गजां चिदभ्या नम इत कृणोति ८
नीचा वर्तन्त उपरि स्फुरन्त्यहस्तासो हस्तवन्तं सहन्त ।
त्रिव्या अङ्गारा इरिणे न्युताः शीताः सन्तो हृदयं निर्वहन्ति ९
जाया तप्यते कितवस्य हीना माता पुत्रस्य चरतः कं स्थित ।
कृणावा बिभ्यन्तर्नमिच्छमानोऽन्येषामस्तमुप नक्तमेति १० [४] (३४८)

स्त्रियं हृद्वायं कितव तंतापा—ऽन्येषां जायां सुकृतं च योनिम् पूर्वाह्ने अश्वान् युजुजे हि बभूव त्सो अग्रेरन्ते वृषलः पपाद	११
यो वः सेनानीर्महतो गुणस्य राजा वारस्य प्रथमा बभूव । तस्मै कृणोमि न धनां रुणधिम दशाहं प्राचीन्तहतं वंदामि	१२
अक्षैर्मा दीव्यः कुषिमित कृषस्व वित्ते रमस्व बहु मन्यमानः । तत्र गावः कितव तत्र जाया तन्मे वि चष्टे सवितायमयः	१३
मित्रं कृणुध्वं खलु मूळतां नो मा नो घोरेण चरतामि धृष्णु । नि वो नु मन्युर्विशतामराति—रन्यो बभूणां प्रसितो न्वस्तु	१४ [५] (३५१)

(३५)

१४ लुवाः धानाकः । विश्वे देवाः । जगती. १३-१४ विश्वम् ।

अबुधमु त्य इन्द्रवन्तो अग्रयो ज्योतिर्भरन्त उपसो व्युष्टिषु । मही द्यावापृथिवी चेतनामपो दद्या वृक्षानामव आ वृणीमहे	१
दिवस्पृथिव्योस्व आ वृणीमहे मातृन् त्सिन्धून् पर्वताञ्छृणुणावतः । अनागास्त्वं सूर्यमुषासमीमहे भद्रं सोमः सुवानो अद्या कृणोतु नः	२
द्यावा नो अद्य पृथिवी अनागसा मही त्रायितां सुविताय मातरा । उषा उच्छन्त्यप बाधतामघं स्वस्त्य॥ग्निं समिधानमीमहे	३
इयं न उषा प्रथमा सुवृण्यं रेवत सनिभ्यो रेवती व्युच्छतु । आरे मन्युं बुधिवन्नस्य धीमहि स्वस्त्य॥ग्निं समिधानमीमहे	४
प याः सिधते सूर्यस्य रुविमि ज्योतिर्भरन्तीरुषसो व्युष्टिषु । भद्रा नो अद्य भवसे व्युच्छत स्वस्त्य॥ग्निं समिधानमीमहे	५ [६]

अनुमीवा उपस आ चरन्तु न उबुग्रयो जिहतां ज्योतिषा बृहत । आयुक्षातामश्विना तूतुजि रथं स्वस्त्य॥ग्निं समिधानमीमहे	६
भेष्टं नो अद्य सवितर्वरेण्यं मागमा सुव स हि रत्नधा अरिम् । रायो जनित्रीं धिषणामुषं ब्रुवे स्वस्त्य॥ग्निं समिधानमीमहे	७
पिपेतु मा तहतस्य प्रवारनं देवानां यन्मनुष्याः अमन्महि । विश्वे इन्द्राः स्पृष्टयेति सूर्यः स्वस्त्य॥ग्निं समिधानमीमहे	८ (३६०)

अद्विषो अद्य बर्हिषः स्तरीमणि ग्राह्यां योगे मन्मनः सार्ध ईमहे । आद्वित्यानां शर्माणि स्था भुरण्यसि स्वस्त्यग्निं समिधानमीमहे ।	९
आ नो बर्हिः संधमादे बृहद्विषि देवा इहे सादया सम होतृन । इन्द्रं मित्रं वरुणं सातये भगं स्वस्त्यग्निं समिधानमीमहे	१० [७]
त आदिता आ गता सवतातये वृधे नो यज्ञमव्रता सजायसः । बृहस्पतिं पूषणमश्विना भगं स्वस्त्यग्निं समिधानमीमहे	११
तन्नो देवा यच्छत सुप्रवाचनं छर्दिरादित्याः सुभरं नृपाय्यम । पश्वे तोकाय तनयाय जीवसे स्वस्त्यग्निं समिधानमीमहे	१२
विश्वे अद्य मरुता विश्वे ऊता विश्वे भवन्वग्रयः समिद्धाः । विश्वे नो देवा अवसा गमन्तु विश्वमस्तु द्रविणं वाजो अस्मे	१३
यं देवासोऽवध वाजसानी यं त्रायश्चे यं पिपृथायंहः । यो वो गोपीथे न भयस्य वेदु ते स्याम देववीतये तुरामः	१४ [८] (३६३)

(३६)

१४ तुशो धानकः । विश्वे देवाः । जगती ११-१४ त्रिष्टुप् ।

उपासानवतां बृहती सुपशामा द्यावाक्षामा वरुणो मित्रो अर्यमा । इन्द्रं हुवे मरुतः पर्वता अप आद्वित्यान द्यावापृथिवी अपः स्वः	१
द्यौश्च नः पृथिवी च प्रचेतम क्रतावरी रक्षतामहंसो रिषः । मा दुर्विद्वन्ना निकृतिर्न ईशत तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे	२
विश्वस्मान्नो अदितिः पात्वहंसो माता मित्रस्य वरुणस्य रेवतः । स्ववृज्योतिरवृकं नशीमहि तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे	३
ग्रावा ववृन्नप रक्षांसि सधतु दुष्परायं निकृतिं विश्वमत्रिणम । आद्विन्यं शर्म मरुतामशीमहि तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे	४
एन्द्रो बर्हिः सीदतु पिन्वतामिच्छा बृहस्पतिः सार्धमिक्रंको अचंतु । सुप्रकृतं जीवसे मन्मं धीमहि तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे	५ [९]
द्विस्विशुशं यज्ञमभ्याकमश्विना जीराध्वरं कृणुतं सुस्रमिष्टये । प्राचीनरश्मिमाहुतं घृतेन तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे	६ (३७९)

उप ह्वये सुहृवं मारुतं गुणं पावकमूर्ध्वं सख्याय शंभुर्वम ।
 रायस्पोषं सौमवसायं धीमहि तद् देवानामवा अद्या वृणीमहे ७
 अपां पेकं जीवधन्यं भ्रामहे देवाय्यं सुहृवमध्वरभिर्यम ।
 सुरश्मि सोममिन्द्रियं यमीमहि तद् देवानामवा अद्या वृणीमहे ८
 सनेम तन सुसनितां सनित्वभिर्ध्वं जीवा जीवपुत्रा अनीगसः
 ब्रह्माद्विषो विष्वगेनो भंगरत तद् देवानामवा अद्या वृणीमहे ९
 ये स्था मनोर्यजियास्तं शृणोतन यद्वो देवा ईमहे तद्देवातन ।
 जैत्रं कर्तुं रयिमद्भिरवद्यशस्तद् देवानामवा अद्या वृणीमहे १० [१०]

महदुद्य महतामा वृणीमहे ऽवां देवानां बृहतामनवर्णाम् ।
 यथा वसु वीरजातं नशामहे तद् देवानामवा अद्या वृणीमहे ११
 महो अग्नेः समिधानस्य शर्मण्यनागा मित्रं वरुणे स्वस्तये ।
 श्रेष्ठं स्याम सवितुः सर्वाभिनि तद् देवानामवा अद्या वृणीमहे १२
 ये सवितुः सत्यसंवस्य विश्वं मित्रस्य व्रते वरुणस्य देवाः ।
 ते सौभगं वीरवद्भामदप्नो दधातन द्रविणं चित्रमस्मे १३
 सविता पश्चातात सविता पुरस्तात सवितोन्नरानां सविताधरात्तान ।
 सविता नः सुवतु सर्वतांति सविता नो रासतां दूधमायुः १४ [११] (३८०)

(३७)

१० सांयांऽभितपाः । सूर्यः । जगती, १० त्रिष्टुप् ।

नमो मित्रस्य वरुणस्य चक्षसे महो देवाय तद्वतं संपर्यत ।
 दूरदृशे देवजाताय केतवे त्रिवस्पुत्राय सूर्याय शंसत १
 सा मा सत्योक्तिः परि पातु विश्वतो द्यावा च यत्र ततनल्लहानि च ।
 विश्वमन्यन्ति विंशते यदेजति विश्वाहापो विश्वाहोदेति सूर्यः २
 न ते अदंशः प्रदिवो नि वासते यदेतंगाभिः पतरे रथर्यसि ।
 प्राचीनमन्यदनु वतते रज उबुन्येन ज्योतिषा यासि सूर्य ३
 येन सूर्यं ज्योतिषा बाधसे तमो जगत्स्व विश्वमुक्षिपिषि भानुना ।
 तेनास्मद्विश्वामनिरामनाहुतिमपामीवामपं दुष्यन्धं सुव ४
 विश्वस्य हि प्रेषितो रक्षसि व्रतमहेळयन्नुच्चरसि स्वधा अनु ।
 यदुद्य त्वा सूर्योपब्रवामहे तं नो देवा अनु मसीरत कर्तुम् ५ (३८५)

तं नो द्यावापृथिवी तन्न आप इन्द्रः शृण्वन्तु मरुतो हवं वचः ।
मा शूने भूम सूर्यस्य संहशि भद्रं जीवन्तो जर्णामशीमहि

६ [१२]

विश्वाहा त्वा सुमनसः सुचक्षसः प्रजावन्तो अनमीवा अनागसः ।

उद्यन्तं त्वा मित्रमहो द्विवेदिव ज्योग्जीवाः प्रति पश्येम सूर्य

७

महि ज्योतिर्विभ्रतं त्वा विचक्षण भास्वन्तं चक्षुषेचक्षुषे मयः ।

आरोहन्तं बृहतः पार्जसस्पर्णि वयं जीवाः प्रति पश्येम सूर्य

८

यस्य त विश्वा भुवनानि केतुना प्र चरेत् नि च विजानते अन्तुभिः ।

अनागास्त्वेन हरिकेश सूर्याऽद्वाह्वा नो वस्यसावस्यसोदिहि

९

शं नो भव चक्षसा शं नो अद्वा शं मानुना शं हिमा शं घृणेन ।

यथा शमध्वच्छमसद दुरोणे तन सूर्य द्रविणं धेहि चित्रम

१०

अस्माकं देवा उभयाय जन्मने शमं यच्छत द्विषदु चतुष्पद ।

अदत् पिबदुर्जयमानमाशितं तदुस्मे शं योरगो दधातन

११

यद्वा देवाश्चक्रम जिह्वा गुरु मनसो वा प्रयुती देवहेळनम् ।

आवा या नो अभि दुच्छुनायन् तस्मिन् तदनां वसवो नि धेतन

१२ [१३] (३९०)

(३८)

* मुष्कवानिन्द्रः । इन्द्रः । जगतां ।

अस्मिन् न इन्द्र पृत्सुतो यशस्वति शिमीवति कन्दसि पाव सातये ।

यत्र गोपाता धृषितेषु खादिषु विष्वक् पतन्ति दिद्यवा नुवाह्ये

१

स नः क्षुमन्तं सदिने व्युर्णुहि गोअर्णसं रयिमिन्द्र भवाप्यम ।

स्यामं त जयतः शक्र मेदिनो यथा वयमुग्रमसि तद्वसो कृधि

२

यो ना दास आयी वा पुरुषुताऽदेव इन्द्र युधये चिकेतति ।

अस्माभिष्ट सुपहाः सन्तु शत्रवस्त्वया वयं तान वनुयाम संगम

३

यो दुश्रेभिर्हव्यो यश्च भूरिभिर्भूयो अमीकं वरिवोविष्णुषाह्ये ।

तं विस्वादे सक्षिमद्य भूतं नरमर्वाश्चमिन्नुमवसे करामहे

४

स्ववुजं हि त्वामहमिन्द्र शुभवा नानुदं वृषम रभ्रचोदनम् ।

प्र मुश्चस्व परि कुत्सादिहा गहि किमु त्वावान् मुष्कयोर्वेद्ध आसते

५ [१४] (३९०)

(३९)

१४ काशीवती घोषा । अश्विनो । जगनी, १४ त्रिष्टुप् ।

- यो वा पारंजमा सुवृद्धिना रथो वीषामुपासो हव्यां हविष्मता ।
 शश्वत्समासस्तम् वामिदं वयं पितुर्न नाम सुहवं हवामहे १
 चादयतं सुनृताः पिन्वतं धिय उत पुरंधीरीरयतं तदुश्मसि ।
 यशसं भागं कृणुतं नो अश्विना सोमं न चारुं मघवन्सु नस्कृतम् २
 अमाजुरभिन्द्वथो युवं भगो ऽनाशोश्चिद्विताराणमस्य चित ।
 अन्धस्य चिन्नासत्या कृशस्य चिद्युवामिदांहुभिषजा रुतस्य चित ३
 युवं च्यवानं सनयं यथा रथं पुनर्युवानं चरथाय तक्षथुः ।
 निष्ठीयग्रमृहधुरद्वचस्पति बिभ्वेत ता वां सर्वनेषु प्रवाच्यां ४
 पुगणा वां वीर्यांश्च प्र ब्रवा जन ऽधा हासथुभिषजा मयोभुवा ।
 ता वां नु नव्यावर्षसे करामहे ऽयं नासत्या भूरिर्यथा दधत ५ [१५]
- इयं वामहे कृणुतं मे अश्विना पुत्रायैव पितरा मह्यं शिक्तम् ।
 अनापिरज्ञा असजान्यामतिः पुरा तस्यां अमिश्रोस्तेरव स्पृतम् ६
 युवं रथेन विमदायं शुन्ध्युवं न्यूहथुः पुरुमित्रस्य योषणाम् ।
 युवं हवं वधिमत्या अंगच्छतं युवं सुषुतिं चक्रथुः पुरंधये ७
 युवं विषस्य जरणामुपयुषः पुनः कलेरकृणुतं युवद्वयः ।
 युवं बन्दनमृषयकाबुद्रुपथु—युवं सद्यो विष्पलामतेव कृथः ८
 युवं ह रेभं वृषणा गुहा हित—मुदैरयतं ममूवांसमश्विना ।
 युषमूबीसमुत तप्तमत्रय ओमन्वन्तं चक्रथुः सप्तवधये ९
 युवं श्वेतं पेद्वेऽश्विनाम्वं नवभिर्बाजैर्नवनी च वाजिनम् ।
 चक्रत्यं दधथुर्वावयस्त्वं भगं न नृभ्यो हर्यं मयोभुवम् १० [१६]
- न तं राजानावधिते कुतश्चन नाहो अश्रोति दुरितं न किर्भयम् ।
 यमश्विना सुहवा रुद्रवर्तनी पुरोरथं कृणुथः पन्त्या सह ११
 आ तेन यातं मनसो जर्वायसा रथं यं वामभवश्चक्रुरश्विना ।
 यस्य योगे दुहिता जायते दिव उभे अहनी सुदिनं विवस्वतः १२
 ता वर्तिणीतं जयुवा वि पर्वत—मपिन्वतं जयवे धेनुमश्विना ।
 वृकस्य चिद्वर्तिकामन्तरास्याद्युवं शचीभिर्घसिताममुञ्जतम् १३ (४१०)

एतं वां स्तोममश्विनावकर्मा तक्षाम भृगवो न रथम् ।
न्यमृक्षाम योषणां न मर्ये नित्यं न सूनूं तनयं दधानाः

१४ [१७] (४६१)

(४०)

१४ काक्षीवती घोषा । अश्विनी । जगती ।

रथं यान्तं कुह को ह वां नरा प्रति द्युमन्तं सुवितार्य भूपति ।
प्रातर्यावाणं विभ्रं विशेषिषां वस्तोर्वस्तोर्वहमानं धिया शमि १
कुहं स्विद द्रोणा कुह वस्तोर्गश्विना कुहोभिपित्वं करतः कुहोषतुः ।
को वां शयुत्रा विधवेव देवरं मर्यं न योषां कृणुते सधस्थ आ २
प्रातर्जरेथे जरणेव कापया वस्तोर्वस्तोर्वजता गच्छथो गृहम् ।
कस्य ध्वसा भवथः कस्य वा नरा राजपुत्रेव सवनाव गच्छथः ३
युवां मृगवं वारुणा मृगण्यवं द्रोषा वस्तोर्हविषा नि ह्वयामहे ।
युवं होत्रामृतथा जुहति नरेणं जनाय वहथः शुभस्पती ४
युवां ह घोषा पर्यश्विना युती राज ऊचे दुहिते पृच्छे वां नरा ।
भूतं मे अहं उत भूतमकतवे ऽश्वोवते रथिने शक्तमवते ५ [१८]

युवं कवी ष्टः पर्यश्विना रथं विशो न कुत्सो जगितुर्नशायथः ।
युवोहं मक्षा पर्यश्विना मध्वासा मरत निष्कृतं न योषणा ६
युवं हं भृग्यं युवमश्विना वशं युवं शिन्तारमुशानामुपारथुः ।
युवो ररात्रा परि सरयमासते युवारहमवसा सुभ्रमा चके ७
युवं हं कृशं युवमश्विना शयुं युवं विधन्तं विधवामुरुष्यथः ।
युवं सनिभ्यः स्तनयन्तमश्विना ऽप वज्रमूण्ठयः सप्तार्यम् ८
जनिष्ठ योषां पतयन् कनीनको वि चारुहन् वीरुधो दुंसना अनु ।
आस्मि रियन्ते निवनेव सिन्धवो ऽस्मा अहं भवति तत पतित्वनम ९
जीवं रुदन्ति वि मयन्ते अध्वरे वीर्यामनु प्रसितिं दीधियुनरं ।
वामं पितृभ्यो य इदं संमरिरे मयः पतिभ्यो जनयः पतिवर्जे १० [१९]

न तस्य विद्म तदु पु प्र वोचत युवां ह यद्युवत्याः क्षेति योनिषु ।
प्रियोर्भियस्य वृषभस्य रेतिनो गृहं गमिमाश्विना तपुःमसि ११
आ वामगन् त्सुमतिर्वाजिनीवसू न्यश्विना ह्रस्व कामा अयंसत ।
अभूतं गोपा मिथुना शुभस्पती प्रिया अयम्णो दुयो अशीमहि १२ (४६३)

ता मन्दसाना मनुषा दुःशण आ धत्तं रथिं सहवीरं वचस्वयं ।
 कृतं तीर्थं सुपपाणं शुभस्पतीं स्थाणुं पथ्यष्टामपं दुर्मतिं हतम् १३
 कं स्विदुद्य कंतमास्वश्विनं विधुं दूसा मोदयंतं शुभस्पतीं ।
 क ई नि येम कतमस्य जग्मतुर्विप्रस्य वा यजमानस्य वा गृहम् १४ [२०] (४२५)

(४१)

३ सहस्यो घोषेयः । अश्विनौ । जगता ।

समानमु त्वं पुरुहूतमुदथ्यं । रथं त्रिचकं सवला गनिगमतम् ।
 परिज्मानं विदुथ्यं सुवृक्तिभिर्वयं व्युष्टा उपमां हवामहे १
 प्रातपुजं नास्त्याधि तिष्ठथः प्रातयावाणं मधुवाहनं रथम् ।
 विशा येन गच्छथो यज्वरीनंग क्रीरश्चिद्यजं हानुमन्तमश्विना २
 अध्वर्युं वा मधुपाणिं सुहस्यं मग्निं वा धृतदक्षं दूर्जनसम्
 विप्रस्य वा यत सवतानि गच्छथो स्त आ यातं मधुपयमश्विना ३ [२१] (४२८)

(४२)

११ कृष्ण आङ्गिरसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अस्तंश्च सु प्रतरं लायमस्यन् भूपन्निव प्र भगा स्तोर्ममस्मै ।
 वाचा विप्रास्तरत् वार्चमर्यो नि रांमय जरितः सोम इन्द्रम् १
 दोहेन गामुप शिक्षा सखायं प्र बोधय जरितर्जरमिन्द्रम् ।
 कोशं न पूर्णं वसुना न्यूष्टमा व्यावय मघुदयाय शूरम् २
 किमङ्ग त्वा मघवन् भोजमाहुः शिशिहि मां शिशयं त्वा शृणोमि ।
 अम्रस्वती मम धीरस्तु शक वसुविदं भगमिन्द्रा भरा नः ३
 त्वां जनां ममस्त्येप्विन्द्र संतस्थाना वि ह्वयन्तं समीके ।
 अत्रा युजं कृणुते यो हविष्मान् नाभुन्वता सस्यं वष्टि शूरः ४
 धनं न स्पृन्दं धेनुलं यो अस्मै तीक्ष्णान् त्सामां आसुनोति प्रयस्वान् ।
 तस्मै शत्रून् त्सुतुकान् प्रातरङ्को नि स्वष्टान् युवति हन्ति वृत्रम् ५ [२२]

यस्मिन् वयं दधिमा शंसमिन्द्रे यः शिष्याय मघवा काममस्मै ।

आराचिचन सन् भयतामस्य शत्रुन्धस्मै शृङ्गा जन्वा नमन्ताम्

६

(४३४)

आराच्छत्रुमर्षं बाधस्व दूर—मुग्रो यः शम्भः पुरुहूत तेन ।	
अस्मे धेहि यवमद्गमदिन्द्रं कूधी धियं जित्रं वाजरत्नाम्	७
प्र यमन्तवृषसवासो अगमन् तीत्राः सोमा बहुलान्तासु इन्द्रम् ।	
नाहं वामानं मघवा नि यंस—न्नि सुन्वते वहति मूर्धं वामम्	८
उत प्रहामतिदीव्या जयाति कृतं यच्छुभी दिक्षिनोति काले ।	
यो वृषकामो न धनां रुणद्धि समित तं राया सृजति स्वधावान्	९
गोभिष्ट्रमामति दुरवां यवेन क्षुधं पुरुहूत विश्वाम् ।	
वयं राजभिः प्रथमा धना—न्यस्माकेन वृजनेना जयेम	१०
बृहस्पतिर्नः परि पातु पश्वा—दुतोत्तरस्मादधरादघायाः ।	
इन्द्रः पुरस्तादुत मध्यतो नः सखा मस्विभ्यो वरिवः कृणोतु	११ [२३] (४१९)

(४३)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ४३-६०]

११ कृष्ण आहिरसः । इन्द्रः । जगती, १०-११ शिष्टपृष्ठ ।

अच्छा म इन्द्रं मतर्यः स्वर्विदः सधीचीर्विश्वा उशतीरनूषत ।	
परि प्वजन्ते जनयो यथा पातिं मयं न शुन्धु मघवानमृतये	१
न वा त्वद्विगर्ष वेति मे मन—स्त्वे इत् कामं पुरुहूत शिश्रय ।	
राजैव दस्म नि षदोऽधि बर्हि—व्यस्मिन् त्सु सोमोऽवृषानमस्तु ते	२
विषुवदिन्द्रो अमतेरुत क्षुधः स इहायो मघवा वस्व ईशते ।	
तस्येक्षिमे प्रवणे सप्त सिन्धवो वयो वर्धन्ति वृषभस्य शृष्णिः	३
वयो न वृक्षं सुपलाशमासदन् त्सोमासु इन्द्रं मन्दिनश्चमूषदः ।	
प्रेषामनीकं शर्वसा दर्विद्युत—द्विदत् स्वर्गं मनवे ज्योतिरार्यम्	४
कृतं न श्वभी वि चिन्वोति देवने संवर्गं यन्मघवा सूर्यं जयत् ।	
न तत् ते अन्या अनु वीर्यं शक्र—न्न पूरणो मघवन् नोत नूतनः	५ [२४]

विशंविशं मघवा पर्यशायत जनानां धनां अवचाकंशदृषा ।	
यस्याहं शक्रः सर्वनेषु रण्यति स तीर्थैः सोमैः सहते पुनन्यतः	६
आपो न सिन्धुमभि यत् समक्षरन् त्सोमासु इन्द्रं कुल्या इव ह्वयम् ।	
वर्धन्ति विषा महो अम्य सादने यवं न वृष्टिर्दिव्येन दानुना	७ (४४६)

वृषा न क्रुद्धः पतयद्भजः स्वा यो अयपेन्तीरकृणोतिमा अपः ।	
स सुन्वते मघवा जीरद्वानवे ऽविन्दुज्ज्योतिर्मनवे हविष्मते	८
उज्जायतां परशुज्योतिषा सह भूया क्रतस्य सुदुधा पुराणवत ।	
वि रोचतामरुषो भानुना शुचिः स्वर्णं शुक्रं शुशुचीत सत्पतिः	९
गोभिष्टोभामतिं दुरेवा यवेन क्षुधं पुरुहूत विश्वाम ।	
वयं राजभिः प्रथमा धना न्यस्माकेन वृजनेना जयम्	१०
बृहस्पतिर्नः परि पातु पश्वा दुतोत्तरस्मादधगदद्यायोः ।	
इन्द्रः पुरस्तादुत मध्यतो नः सखा सखिभ्यो वरिवः कृणानु	११ [२५] (४५०)

(४४)

११ कृष्ण आक्रिन्तः । इन्द्रः । जगती, १-३, १०-११ त्रिष्टुप् ।

आ यात्विन्द्रः स्वर्पतिर्मदाय यो धर्मणा तनुजानस्तुविष्मान ।	
प्रत्वक्ष्माणो अति विश्वा सहोस्य पारेण महता वृष्ण्येन	१
सुष्टामा रथः सुयमा हरीं ते मिम्यक्ष वज्रो नृपते गर्भस्ती ।	
शीमे राजन् त्सुपथा याह्यबाङ् वधीम ते पपुषो वृष्ण्यानि	२
एन्दुबाहो नृपतिं वज्रबाहु मुग्रमुग्रासस्तविपास एनम् ।	
प्रत्वक्षसं वृषम सत्यशुष्म मेमस्मत्ता सधमादो बहन्तु	३
एवा पतिं द्रोणसाधं सचेतस मूर्जः रुरुभं धरुण आ वृषायस ।	
ओजः कृष्व सं गृध्राय त्वे अप्य सो यथा केतिपानामिनो वृधे	४
गमन्नस्मे वसूण्या हि शंसिषं स्वाशिषं भरमा याहि सोमिनः ।	
त्वमीशिषे सास्मिन्ना सत्सि बर्हिष्य नाधुष्या तन्न पात्राणि धमणा	५ [२६]

पृथक् पायन् प्रथमा बुधहृतयो ऽकृण्वत श्वस्यानि दुष्टरा ।	
न ये शुकुर्यज्ञियां नाबमारुह मीमेव ते न्यविशन्त केपयः	६
एषेवापागपरे सन्तु वृक्षो ऽश्वा येषां बुयुजं आयुयुजे ।	
इत्था ये प्रागुपरे सन्ति वावने पुरुणि यन्न वयुनानि भोजना	७
गिरिरञ्जान् रेजमानौ अधारयद् द्यौः क्रन्वन्तरिक्षाणि कोपयत् ।	
समीचीने चिषणे वि ष्कमायति वृष्णः पीत्वा मघं उक्थानि शंसति	८ (४५८)

इमं बिभर्मि सुकृतं ते अङ्गुशं येनारुजासि मघवच्छफारुजः । अस्मिन् त्सु ते सर्वेन अस्त्वोक्तं सुत इष्टौ मघवनं बोध्यामगः गोभिष्टरमामति दुरवां यवेन क्षुधं पुरुहूत विश्वाम । वयं गर्जभिः प्रथमा धना न्युस्माकेन वृजनेना जयेम बृहस्पतिनः परि पातु पश्चादुनोत्तरस्मादधरादद्यायोः । इन्द्रः पुग्स्तादुत मध्यतो नः सखा सविभ्यो वरिवः कृणोतु	१. १० ११ [२७] (४६१)
---	---------------------------

(४५)

११ वन्सप्रिभालन्दन । अग्निः । शिष्टदुप ।

बृहस्पतिं प्रथमं जज्ञ अग्निं रस्मद द्वितीयं परि जातवन्दाः । तृतीयमप्सु नृमणा अजस्रमिन्धान एनं जरते स्वाधीः विद्या ते अग्रे त्रेधा त्रयाणि विद्या ते धाम बिभृता पुरुत्रा । विद्या ते नाम परमं गुहा यद्विद्या तमुत्सं यत आजगन्थं समुद्रे त्वा नृमणा अप्सवन्त नृचक्षा इध विषा अग्रे ऊर्ध्वम् । तृतीयं त्वा रजसि तस्थिवांसं मपामुपस्थं महिषा अवर्धन् अकन्ददग्निः स्तनयन्नित्वा द्यौः क्षामा ररिहृद्विरुधः समञ्जन । सद्यो जज्ञानो वि हीमिद्धो अस्य दा रोदसी भानुना भात्यन्तः श्रीणामुद्वारा धरुणां रयीणां मनीषाणां प्रापणः सोमगांषाः । वसुः सनुः सहसो अप्सु राजा वि भात्यग्र उषसामिधानः विश्वस्य केतुर्भुवन्मस्य गर्भ आ रोदसी अपृणाज्जार्यमानः । वीर्यं चिद्विदमभिनत पण्यञ्जना यदग्निमयजन्त पञ्च	१ २ ३ ४ ५ ६ [२८]
--	---------------------------------

उशिक् पावको अरतिः सुमिधा मतेष्वग्निरमृतो नि धायि । इयति धूममरुपं भरिध्रदुच्छुक्लेण शोचिषा द्यामिनक्षन् हृशानो रुक्म उर्विषा व्यद्यौद् दुमर्पमायुः श्रियं रुचानः । अग्निरमृतो अभवद्द्वयोभिर्यदेन द्यौर्जनयत् सुरताः यस्ते अद्य कृणवद्भद्रशोचेऽपूपं देव घृतवन्तमग्रे । प्र तं नय प्रतरं वस्यो अरुह्याऽभि सुहं देवर्भक्तं यविष्ठ	७ ८ ९ (४७०)
--	-------------------

आ तं भज सौधवसेष्वग्र उद्वथउद्वथ आ भज शस्यमनि ।

प्रियः सूर्ये प्रियो अग्रा भवा न्युज्जातेन भिनवृज्जानिर्वः १०

त्वामग्ने यजमाना अनु द्यून् विश्वा वसुं दधिरे वार्याणि ।

त्वया सह द्रविणमिच्छमाना व्रजं गोमन्तमुशिजो वि वंदुः ११

अस्ताव्यग्निर्नरां सुशेवो वैश्वानरः कपिभिः सोमगोपाः ।

अद्वेधे द्यावापृथिवी हविसं देवा धत्त रयिमस्मे सुवीरम् १२ [२९] (४७३)

॥ इति सप्तमोऽष्टकः ॥ ७ ॥

॥ अथाष्टमोऽष्टकः ॥ ८ ॥

[प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ अ० १-३०]

(४६)

१० वत्सप्रिर्मालन्दनः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र होता जातो महान् नमोविष्णुषट्पा सीदवृषामुपस्थे ।

दधिर्यो धायि स ते वर्यासि युन्ता वसूनि विधत्ते तनूपाः १

इमं विधन्तो अपां सधस्थे पशुं न नृपं पदैरनु गमन् ।

गुहा चतन्तमुशिजो नमोमिच्छन्तो धीरा मृगवोऽविन्दन् २

इमं त्रितो भूर्यविन्दविच्छन् वैभूवसो मूर्धन्यद्र्यापाः ।

स शेवृधो जात आ हव्येषु नाभिर्युवा भवति रोचनस्य ३

मन्द्रं होतारमुशिजो नमोभिः प्राञ्चं यज्ञं नेतारमध्वराणाम् ।

विशामकृण्वन्नरतिं पावकं हव्यवाहं दधतो मानुषेषु ४

प्र भूर्जर्यन्तं महा विपोधा मूरा अमूरं पुरां कुमाणम् ।

नर्यन्तो गर्भे वना धिर्यं धुर्हिरिश्मधुं नावीणं धनचम् ५ [१]

नि पुस्त्यासु त्रितः स्तमूयन् पर्रिवीतो येनौ सीदवृन्तः ।

अतः संगुभ्यां विशां द्यूना विधर्मणाग्रजैर्यते नृन् ६

अस्याजरासो द्रुमासुरिवा अर्चदूमासो अग्रयः पावकाः ।

श्वितीचयः श्वात्रासो मूरण्यवो वन्यदो वायवो न सोमाः ७

प्र जिह्वया मरते वेपो अग्निः प्र वपुर्नाति चेतसा पृथिव्याः ।

तमायवः शुचर्यन्तं पावकं मन्द्रं होतारं दधिरे यजिष्ठम् ८

द्यावा यमाग्निं पृथिवी जनिष्ठा मापस्त्वष्ठा मृगवो यं सहोभिः ।

ईळेयं प्रथमं मातरिष्वा देवास्ततश्चर्मनवे यजत्रम् ९

ये त्वा देवा दधिरे हव्यवाहं पुरुस्पृहो मानुषासो यजत्रम् ।

स यामन्नमे स्तुवते वयो धाः प्र देवयन् यज्ञसः सं हि पूर्वाः १० [२] (४८१)

(४७)

८ समसुरागिरसः । वैकुण्ठ इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

जग्मुभ्मा ते दक्षिणमिन्द्र हस्तं वसुधवा वसुपते वसूनाम् ।
विद्या हि त्वा गोपतिं शूर गानां—मस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः १
स्वायुधं स्ववसं सुनीथं चतुःसमुद्रं धरुणं रयीणाम् ।
चक्रत्यं शंस्यं भूरिवारं—मस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः २
सुजह्याणं वृववन्तं बृहन्तं—मुरुं गंभीरं पृथुवृधमिन्द्र ।
श्रुतक्रपिमृग्यमभिमानिपाहं—मस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः ३
सनद्राजं विप्रवीरं तरुत्रं धनस्पतं शूरावांसं सुदक्षम् ।
वस्युहनं पभिदमिन्द्र मन्य—मस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः ४
अश्वावन्तं रथिनं वीरवन्तं सहस्रिणं शतितं वाजमिन्द्र ।
भद्रवातं विप्रवीरं स्वर्पां—मस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः ५ [३]

प्र सप्तसुमृतधीतिं मुमेधां बृहस्पतिं मतिरच्छा जिगाति ।
य आङ्गिरसो नमसोपसद्यो ऽस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः ६
वनीवानो मम दूतासु इन्द्रं स्तोमाश्चरन्ति सुमतीरियानाः ।
द्विदृस्पृशो मनसा वच्यमाना ऽस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः ७
यत् त्वा यामि वृद्धिं तन्न इन्द्र बृहन्तं क्षयमसमं जनानाम् ।
अभि तद द्यावापृथिवी गृणीता—मस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः ८ [४] (४९१)

(४८)

११ वैकुण्ठ इन्द्रः । इन्द्रः । जगतीः ७, १०-११ त्रिष्टुप् ।

अहं भुवं वसुनः पूष्यस्पतिं—रहं धनानि सं जयामि शश्वतः ।
मां हवन्ते पितरं न जन्तवो ऽहं दृशुषं वि भजामि भोजनम् १
अहमिन्द्रो रोधो वक्षो अथर्वणं स्त्रियाय गा अजनयमहेरधि ।
अहं दस्युभ्यः परि नूयमा देदे गोत्रा शिष्यं दधीचं मातरिष्वनं २
मह्यं त्वष्टा वज्रमतक्षदायसं मयि वृवासांऽवृजन्नपि क्रतुम् ।
ममानांकिं सूर्यस्येव दुष्टं मामारयन्ति कृतेन कर्त्वेन च ३ (४९४)

अहमेतं गव्ययमश्वयं पुशुं पुरीषिणं सार्यकेना हिरण्ययमम् ।
 पुरु सहस्रा नि शिशामि वृशुषे यन्मा सोमाम उक्थितो अमन्विषुः ४
 अहमिन्द्रो न परा जिग्य इन्द्रं न मृत्यवऽव तस्थे कदा चन ।
 सोममिन्मा सुन्वन्तो याचता वसु न मे पृगवः सस्ये रिपाथन ५ [५]

अहमेताञ्छाश्वसतो द्वाद्वेन्द्रं ये वज्रं युधयेऽकृणवत ।
 आह्वयमानौ अव हन्मनाहनं हृज्जहा वतुन्ननमस्युनमग्विनः ६

अभीडेदमेकमेको अस्मि निष्वाळमी द्वा किमु त्रयः कान्ति ।
 खले न पृषान् प्रति हन्मि भूरि किं मां निन्दन्ति शत्रवोऽनिन्द्राः ७

अहं गुडुभ्यो अतिथिगवमिष्करमिपे न वृत्रतुरं विधु धारयम् ।
 यत् पर्णयन्न उत वा कञ्जहे प्राहं महं वृत्रहृते अशुभवि ८

प्र मे नमी साप्य इषं भुजे भू-द्रवामेषं मत्स्या कृणुत द्विता ।
 विद्युं यदस्य समिधेषु मंहयमाविर्देनं शस्यमश्वयं करम् ९

प्र नेमस्मिन् दृढशो सोमो अन्तर्गांषा नेममाविरस्था कृणोति ।
 स तिरिमृङ्गं वृषमं युयुत्सन् बृहस्तस्थो बहुले बद्धो अन्तः १०

आवृत्त्यानां वसूनां रुद्विषाणां वृवो वृवानां न मिनामि धाम ।
 ते मां भद्राय शवसे ततक्षु-रपराजितमस्मृतमषाळहम् ११ [६] (५०२)

(४०.)

११ षेकुण्ठ इन्द्रः । इन्द्रः । जगती, २, ११ त्रिष्टुप् ।

अहं दां गृणते पूर्वं वस्वहं ब्रह्म कृणवं मह्यं वर्धनम् ।
 अहं भुवं यजमानस्य चोविताऽयज्वनः साक्षि विश्वस्मिन् भरं १

मां धुरिन्द्रं नाम वृवतां विवश्च गमश्चापां च जन्तवः ।
 अहं हरी वृषणा विमता रघू अहं वज्रं शवसे धृष्णवा वंदे २

अहमत्कं कवये शिशुं हथं-रहं कुत्समावमाभिरुतिभिः ।
 अहं शुष्णस्य भथिता वर्धयमं न यो रर आर्यं नाम दस्यवे ३

अहं पितेर्वेत्तुर्भिरिष्टे तुयं कुत्साय स्मदिभं च रन्धयम् ।
 अहं भुवं यजमानस्य राजनि प्र यज्जरे तुर्जय न प्रियाधृषे ४ (५०६)

अहं रन्ध्रं मृगं भुतवर्णे धन्मार्जिहीत वधुना चनानुधक् ।

अहं वेशं नम्रमायवऽकरं महं सव्याय पङ्क्तुभिर्मरन्धयम्

५ [७]

अहं स यो नववास्त्वं बृहद्रथं सं वृत्रं दासं वृत्रहारंजम् ।

यद्वर्धयन्तं प्रथयन्तमानुषगुहं पारं रजसो रोचनाकरम्

६

अहं सूर्यस्य परिं याम्याशुभिः प्रेतशेभिर्वहमान् ओजसा ।

यन्मा सावा मनुष आहं निणिज् कर्धक् कृषे दासं कृत्यं हयैः

७

अहं सप्तहा नहुषो नहुष्टरः प्राभावयं शर्वसा तुर्वज्ञं यदुम्

अहं न्यूनं सहसा सहस्करं नव वार्धतो नवर्ति च वक्षयम्

८

अहं सप्त स्रवतो धारयं वृषा द्रवित्वः पृथिव्यां सीरा अधि ।

अहमणीसि वि तिरामि सुकतुर्धुधा विदुं मनवे गातुमिष्टये

९

अहं तदासु धारयं यदासु न देवश्चन त्वष्टाधारयदुशन ।

स्पाहं गवामूर्धःसु वक्षणास्वा मधोमधु श्वाङ्गं सोममाशिरम्

१०

एवा वृषा इन्द्रो विव्य नृन् प्र च्यान्नेन मघवा सत्यराधाः ।

विश्वेन ता ते हरिवः शचीवो ऽभि तुनासः स्वयशो गृणन्ति

११ [८] (५१३)

(५०)

७ वैकुण्ठ इन्द्रः । इन्द्रः । जगतीः ३, ४ अभिसारिणी, ५ शिष्टपृ ।

प्र वो महं मन्दमानायानधसो ऽर्चा विश्वानराय विश्वामुवे ।

इन्द्रस्य यस्य सुमसं सतो महि श्रवो नृमणं च रोदसी सपयंतः

१

सो चिन्नु सव्या नयं इनः स्तुतश्चकृत्य इन्द्रो मावते नरं ।

विश्वासु धूर्षु वाजकृत्येषु सत्पते वृत्रे वाप्स्वभि शूर मन्दसे

२

के ते नर इन्द्र ये त इषे ये ते सुस्रं सधन्यमियक्षान् ।

के ते वाजायामुयां हिन्विरे के अप्सु स्वासुर्वरासु पीस्यं

३

भुवस्त्वभिन्द्र बहणा महान् भुवो विश्वेषु सर्वेषु यज्ञियः ।

भुवो नृश्च्यौलो विश्वस्मिन् भरे ज्येष्ठश्च मन्त्रो विश्वचर्षणे ।

४

अवा नु कं ज्यायान् यज्ञवर्नसा महीं त ओमात्रा कृष्टयो विदुः ।

असो नु कमजरो वर्धाश्च विश्वेवृता सर्वना तूतुमा कृषे

५

(५१८)

एता विश्वा सर्वना तूतुमा कृच स्वयं सृनां सहसो यानि दधिपे ।

वराय ते पात्रं धर्मणे नना यज्ञो मन्त्रो ब्रह्माद्यंतं वचः ६

ये ते विप्र ब्रह्मकृतः सूते मचा वसूनां च वसुनश्च द्रावने ।

प्र ते सुन्नस्य मनसा एथा भुवन मदे सुतस्य सोम्यस्यान्धमः ७ [९] (५२०)

(५१)

(९) १, ३, ५, ७, ९, देवाः । २, ४, ६, ८ सौचीकोऽग्निः । २, ४, ६, ८ देवाः ।
१, ३, ५, ७, ९, अग्निः । ऋष्टुप ।

महत तदुत्वं स्थविं तदासी—द्येनाविष्टितः प्रविशेशिथापः ।

विश्वा अपश्यद्बहुधा ते अग्ने जातवेदस्तन्वो देव एकः १

को मा ददर्श कतमः स देवो यो मे तन्वो बहुधा पर्यपदयत ।

काह मित्रावरुणा श्रियन्त्यग्नेर्विश्वाः समिधो देवयानीः २

ऐच्छाम त्वा बहुधा जातवेदः प्रविष्टमग्ने अज्ज्वोषधीषु ।

ते त्वा यमो अचिकेच्चित्रभानो दशान्तरुप्यादतिगोचमानम ३

होत्राबुहं वरुण विश्वदायं नेदेव मा पुनजज्ञत्र देवाः ।

तस्य मे तन्वो बहुधा निविष्टा एतमर्थं न चिकेताहमग्निः ४

एहि मनुर्देवपुयंजकामो ऽरंकृत्या तमसि क्षेप्यग्ने ।

सुगान् पथः कृणुहि देवयानान् वहं हव्यानि सुमनस्यमानः ५ [१०]

अग्नेः पूर्वं भ्रातरो अर्थमेतं रथीवाध्वानमन्वावरीवः ।

तस्माद्भिया वरुण दूरमायं गौगे न क्षेप्नोरेविज्ज ज्यायाः ६

कुर्मस्त आयुरजरं यदग्ने यथा युक्तो जातवेदो न रिप्याः ।

अथा वहासि सुमनस्यमानो भागं देवेभ्यो हविषः सुजात ७

प्रयाजान् मे अनुयाजौश्च केवलान् नृजस्वन्तं हविषो दत्त भागम् ।

धृतं चापां पुरुषं चौषधीनामग्नेश्च वृषिमायुरस्तु देवाः ८

तव प्रयाजा अनुयाजाश्च केवल ऊर्जस्वन्तो हविषः सन्तु भागाः ।

तवाग्ने यज्ञोऽयमस्तु सर्वस्तुभ्यं नमन्तां प्रदिशश्चतस्रः ९ [११] (५२९)

अहं रन्ध्रं मृगं ध्रुतवणे यन्मार्जिहीतं धुनां चानानुषक् ।

अहं वेशं नम्रमायवेऽकरं महं सव्याय पङ्क्तिभिरन्धयम्

५ [७]

अहं स यो नववान्त्वं बृहद्रथं सं वृत्रं दासं वृत्रहारंजम् ।

यद्वर्धयन्तं प्रथयन्तमानुषगुं दूरं पारं रजसो रोचनाकरम्

६

अहं सूर्यस्य परिं याम्याशुभिः प्रेतशेभिर्वहमान् ओजसा ।

यन्मां सावा मनुष आहं निणिज्जं क्रधक् कृषे दासं कृत्यं हयैः

७

अहं सप्तहा नहुषो नहुष्टरः प्राश्नावयं शर्वसा तुर्वशं यदुम्

अहं न्युन्यं सहसा सहस्करं नव वार्धतो नवतिं च वक्षयम्

८

अहं सप्त स्रवतो धारयं वृषां द्रवित्वं पृथिव्यां सीरा अधि ।

अहमणीसि वि तिरामि मुकतुं युधा विदुं मनवे गातुमिष्टये

९

अहं तदासु धारयं यदासु न देवश्चन त्वष्टाधारयदुशनं ।

स्पाहं गवामूर्धःसु वक्षणास्वा मधोमधु श्वाड्यं सोममाशिरम्

१०

एवा वृषो इन्द्रो विव्य नृन् प्र च्यालेन मघवां सत्यराधाः ।

विश्वेता ता ते हरिवः शचीवो ऽभि तुगासं स्वयशो गृणन्ति

११ [८] (५१३)

(५०)

७ वैकुण्ठ इन्द्रः । इन्द्रः । जगतीः ३, ४ अभिसारिणी, ५ शिष्टपृष्ठ ।

प्र वो महं मन्दमानायान्धसो ऽर्चां विश्वानगाय विश्वामुवे ।

इन्द्रस्य यस्य सुमसं सतो महि श्रवां नृमणं च रोदसी सपुयंतः

१

सो चिच्छु सस्या नयं इनः स्तुतश्चकृत्य इन्द्रो मावते नरे ।

विश्वांसु धूर्षु वाजकृत्येषु सत्पते वृत्रे वाप्स्वमि शूर मन्दसे

२

के ते नर इन्द्र ये त इपे ये ते सुस्रं सधन्यमियक्षान् ।

के ते वाजायामुयां हिन्विरे के अणु स्वासूर्वरासु पौर्यं

३

भुवस्त्वामिन्द्र ब्रह्मणा महान् भुवो विश्वेषु सर्वेषु यज्ञियः ।

भुवो नृश्चयीलो विश्वस्मिन् भरे ज्येष्ठश्च मन्त्रो विश्वचर्षणे ।

४

अवा नु कं ज्यायान् यज्ञवन्सो महीं त ओमात्रां कृष्टयो विदुः ।

असो नु कंमजरो वर्धाश्च विश्वेतेता सर्वना ततुमा कृषे

५

(५१८)

एता विश्वा सर्वना तूतुमा कृचे स्वयं सूनां सहसो यानि दधिपे ।

वराय ते पात्रं धर्मणे तनां यज्ञो मन्त्रो ब्रह्माद्यंतं वचः ६

ये ते विप्र ब्रह्मकृतः सुते सचा वसूनां च वसुनश्च द्वावेन ।

प्र ते सुन्नस्य मनेमा एथा भुवन् मदे सुतस्य सोम्यस्यान्धसः ७ [९] (५२०)

(५१)

(९) १, ३, ५, ७, ९, देवाः । २, ४, ६, ८, सौचीकोऽग्निः । २, ४, ६, ८ देवाः,

१, ३, ५, ७, ९, अग्निः । विष्टुः ।

महत तदुत्वं स्थविंरं तदासी—द्येनाविष्टितः प्रविशेशिथापः ।

विश्वा अपश्यद्बहुधा ते अग्ने जातवेदस्तन्वो देव एकः १

को मां ददर्श कतमः स देवा यां मे तन्वो बहुधा पर्यपश्यन् ।

काह मित्रावरुणा श्रियन्त्यग्नेर्विश्वाः समिधो वृत्रयानीः २

ऐच्छाम त्वा बहुधा जातवेदः प्रविष्टमग्ने अज्स्वोर्पधीषु ।

ते त्वां यमो अचिकेच्चित्रभानो दशान्तरूप्यादतिगेचमानम ३

होत्रादृहं वरुण बिभ्यदायं नेदेव मां युनजन्नन्न देवाः ।

तस्य मे तन्वो बहुधा निविष्टा एतमर्थं न चिकेताहमग्निः ४

एहि मनुर्देवपूर्यज्ञकामो ऽरंकृत्या तमसि क्षेप्यग्ने ।

सुगान् पथः कृणुहि देवयानान् वहं हव्यानि सुमनस्यमानः ५ [१०]

अग्नेः पूर्वं भ्रातरौ अर्थमेतं रथीवाध्वानमन्वावरीवुः ।

तस्माद्विद्या वरुण दूरमायं गौगे न क्षेप्नोरेविजि ज्यायाः ६

कुर्मस्त आयुर्गजरं यदग्ने यथा युक्तो जातवेदो न रिष्याः ।

अथा वहासि सुमनस्यमानो भागं देवेभ्यो हविषः सुजात ७

प्रयाजान् मे अनुयाजौश्च केवलान्नृजस्वन्तं हविषो दत्त भागम् ।

धृतं चापां पुरुषं चौर्पधीनामग्नेश्च क्रीर्षमायुरस्तु देवाः ८

तव प्रयाजा अनुयाजाश्च केवल ऊर्जस्वन्तो हविषः सन्तु भागाः ।

तवाग्ने यज्ञोऽयमस्तु सर्वस्तुभ्यं नमन्तां प्रदिशश्चतस्रः ९ [११] (५२१)

(५१)

३ सोमोकोऽग्निः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

विश्वे देवाः ज्ञास्तन मा यथेह होता वृतो मनवे यज्ञिषद्य । प्र मे ब्रूत भागधेयं यथा वो येन पथा हव्यमा वो वहानि अहं होता न्यसीवुं यजीयान् विश्वे देवा मरुतो मा जुनन्ति ।	१
अहरहरश्चिनाध्वयेवं वा ब्रह्मा समिद्भवति साहुतिवाम् अयं यो होता किं स यमस्य कमर्षूहे यत् समञ्जन्ति देवाः । अहरहर्यायते मासिमास्यथा देवा दधिरे हव्यवाहम्	२
मां देवा दधिरे हव्यवाहमपस्तुक्तं बहु कृच्छ्रा चरन्तम् । अग्निर्विद्वान् यज्ञं नः कल्पयाति पञ्चयामं त्रिवृतं सप्ततन्तुम् आ वो यक्ष्यमुत्वं सुवीरं यथा वो देवा वरिवः कराणि ।	३
आ बाहोर्वज्रमिन्द्रस्य धेयामथ्रमा विश्वाः पुतेना जयाति त्रीणि ज्ञाता त्री सहस्राण्यग्निं त्रिंशच्च देवा नवं चासपर्यन् । ओक्षन् घुतैरम्बुणन् बहिरम्मा आदिद्धोतारं न्यमादयन्त	४
	५
	६ [१२] (५३५)

(५३)

११ देवाः, ४-५ सोमोकोऽग्निः । अग्निः, ४-५ देवाः । १-५, ८ त्रिष्टुप्; ६-७, ९-११ जगती ।

यमेच्छाम मनसा सोऽयमागाद्यज्ञस्य विद्वान् परुषश्चिकित्वान् । स नो यक्षद् देवताता यजीयान् नि हि षत्सुवन्तरः पूर्वा अस्मत् अराधि होता निपन्ना यजीया नमि प्रयांसि सुधितानि हि रूपत ।	१
यजामहे यज्ञियान् हन्तं देवा ईळामहा ईदृशौ आज्येन साध्वीर्मकर्व्वेववीति नो अद्य यज्ञस्य जिह्वामविदाम् गुह्याम् । स आयुरागात् सुरभिर्वसानो भद्रामर्मकर्व्वेवहति नो अद्य तद्वद्य वाचः प्रथमं मसीय येनासुरौ अमि देवा असीम ।	२
ऊर्जाद उत यज्ञियासः पञ्च जना मर्म होत्रं जुषध्वम् पञ्च जना मर्म होत्रं जुषन्तां गोर्जाता उत ये यज्ञियासः । पृथिवी नः पार्थिवात् पात्वहसो ऽन्तरिक्षं विव्यात् पात्वस्मान्	३
	४
	५ [१३] (५४०)

तनुं तन्वन् रजसो भानुमान्विहि ज्यातिष्मतः पथा रक्ष धिया कृतान ।	
अनुत्क्षणं वयत् जोगुवामपो मनुर्भव जनया देव्यं जन्म	६
अक्षानहो नह्यतनोत सोम्या इष्कृणुध्वं गहना ओत पिंशन ।	
अष्टावन्धुरं बहतामितो गथं येन देवासो अनयन्नाभि प्रियम	७
अश्मन्वती रीयते सं रभध्व—मुत्तिष्ठत प्र तरता सखायः ।	
अत्रा जहाम ये असन्नशंवाः शिवान वयमुत्तरमाभि वाजान् ।	८
त्वष्टा माया वेवृपसामपस्तमा बिभ्रन् पात्रां देवपानानि शतंमा ।	
शिशीति नूनं परशुं स्वायसं येन वृश्चादतंशो ब्रह्मणस्पतिः	९
सतो नूनं केवयुः सं शिशीत वाशीभिर्याभिरमृताय तक्षथ ।	
विद्वांसः पदा गुह्यानि कर्तन् येन देवासो अमृतत्वमानशुः	१०
गर्भे योषामर्दधुर्वत्समास—न्यपीच्यन् मनसोत जिह्वया ।	
स विश्वाहा सुमना योग्या अभि सिषामनिर्वनते कार इजितिम	११ [१४] (५५६)

(५४)

६ बृहदुक्थां यामदेव्यः । इन्द्रः । विश्वदुप ।

तां सु ते क्रीतिं मघवन् महित्वा यत् त्वां भीति गवर्सा अह्वयेताम ।	
प्रावो देवा आतिरो दासमोजः प्रजार्थं त्वस्य यदशिक्ष इन्द्र	१
यदचरस्तन्वा वावृधानो बलानीन्द्र प्रब्रूवाणो जनेषु ।	
मायेत सा ते यानि युद्धान्याहु—नाद्य शत्रुं ननु पुरा विविंस	२
क उ नु ते महिमनः समस्या—ऽस्मत पूर्वं कषयोऽन्तमापुः ।	
यन्मातरं च पितरं च साक—मर्जनयथास्तन्वर्धः स्वायाः	३
चत्वारिं ते असुर्याणि नामा—ऽदाभ्यानि महिषस्य सन्ति ।	
त्वमङ्ग तानि विश्वानि वित्से येभिः कर्माणि मघवञ्चकथं	४
त्वं विश्वा दधिषे केवलानि यान्याविर्या च गुहा वसूनि ।	
काममिन्ने मघवन् मा वि तारी—स्त्वमाज्ञाता त्वमिन्द्रासि कृता	५
यो अर्द्धाज्ज्योतिषि ज्यातिरन्त—र्यां असृजन्मधुना सं मधूनि ।	
अध प्रियं शूषमिन्द्राय मनमं ब्रह्मकृतो बृहदुक्थाववाचि	६ [१५] (५५६)

(५५)

८ बृहदुक्तो वामदेव्यः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

दूरे तन्नाम गुह्यं पराचेर्यत त्वा भीते अह्वयेतां वयोधे । उदस्तभ्राः पृथिवीं द्यामभीके भ्रातुः पुत्रान् मघवन् तित्विषाणः	१
महत तन्नाम गुह्यं पुरुस्पृग् येन भूतं जनयो येन भव्यम् । प्रत्नं जातं ज्योतिर्यदस्य मियं प्रियाः समविशन्त पञ्च	२
आ रोदसी अपृणादोत मध्यं पञ्च देवाँ क्रतुशः सप्तसप्त । चतुस्त्रिंशता पुरुधा वि चष्टे सरूपेण ज्योतिषा विव्रतेन	३
यदुष औच्छः प्रथमा विभाना मर्जनयो येन पुष्टस्य पुष्टम् । यत ते जामित्वमवरं परस्या महन्महत्या असुरत्वमेकम्	४
विधुं दंद्वाणं समने बहूनां युवानं सन्तं पलितो जंगार । देवस्य पश्य काव्यं महित्वा ऽद्या ममार स ह्यः समान	५ [१६]
शाकर्मना शाको अरुणः सुपर्ण आ यो महः शूरः मनादनीलः । यच्चिकेत सत्यमिन् तन्न मोघं वसु स्पार्हस्यत जेतोत दाता	६
ऐभिर्दंष्ट्रे वृष्ण्या पौंस्यानि येभिराक्षद्वृत्रहत्याय वृज्जी । यं कर्मणः क्रियमाणस्य मह क्तेकर्ममुदजायन्त देवाः	७
युजा कर्माणि जनयन् विश्वजा अशस्तिहा विश्वमनास्तुराषाट् । पीत्वी सोमस्य विव आ वृधानः शूरो निर्युधाधमदस्युन	८ [१७] (५६०)

(५६)

७ बृहदुक्तो वामदेव्यः । विश्व देवाः । त्रिष्टुप्, ४-३ जगती ।

इदं त एकं पर ऊं त एकं तृतीयं ज्योतिषा सं विशास्य । संवशनि तन्वश्चाक्षरोधि प्रियो देवानां परमे जनित्रे	१
तनूष्वे वाजिन् तन्वं नयन्ती वाममस्मभ्यं धातु शर्म तुभ्यम् । अहृतो महो धरुणाय देवान् द्विर्वि ज्योतिः स्वमा भिमीयाः	२
वाज्यमि वाजिनेना सुवेनीः सुवितः स्तोमं सुवितो दिवं गाः । सुवितो धर्मं प्रथमानु मन्या सुवितो देवान् सुवितोऽनु पत्न	३
महिश्च एषां पितरश्चनेशिरे देवा देवेष्वदधुरपि क्रतुम् । समविष्यचकृत यान्यत्विषुरैषां तनूषु नि विविशुः पुनः	४ (५६४)

सर्वाभिर्विश्वं पारं चक्रम रजः पूर्वा धामान्यमिता मिमानाः ।
 तद्गुण विश्वा भुवना नि यैमिरे प्रासारयन्त पुरुष प्रजा अनुं ५
 द्विधा स्वनवोऽसुरं स्वर्धिव मास्थापयन्त तृतीयं कर्मणा ।
 स्वां प्रजां पितरः पित्र्यं सह आवीर्यवदधुस्तन्नुमातनम् ६
 नादा न क्षयः प्रविशः पृथिव्याः स्वस्तिभिरति दुर्गाणि विश्वा ।
 स्वां प्रजां बृहदुक्थो महित्वा ऽऽ वीर्यवदधादा पंगु ७ [१८] (५६७)

(५७)

६ वन्धुः श्रुतवन्धुर्विप्रवन्धुर्गोपायनाः । विश्वे देवाः । गायत्री ।

मा प्र गाम् पृथो वयं मा युज्ञाविन्द्र सोमिनः । मान्तः स्थुनो अरातयः १
 यो यजस्य प्रसार्यन् स्तन्तुर्विवेष्वाततः । तमाहुतं नशीमहि २
 मनो न्वा हुवामहे नारागंसेन सोमेन । पितृणां च मन्मभिः ३
 आ न एतु मनः पुनः कत्वे क्षाय जीवसे । ज्याक् च सूर्यं हृशे ४
 पुनर्मः पितरो मनो ददातु देव्यो जनः । जीवं वानं सचेमहि ५
 वयं सोम व्रते तव मनस्तनुषु बिभ्रतः । प्रजावन्तः सचेमहि ६ [१९] (५६८)

(५८)

१९ वन्धुः श्रुतवन्धुर्विप्रवन्धुर्गोपायनाः । मन आवर्तनम् । अनुष्टुप् ।

यत ते यमं वैवस्वतं मनो जगाम दूरकम् । तत त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे १
 यत ते दिवं यन पृथिवी मनो जगाम दूरकम् । तत त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे २
 यत ते मृमि चतुर्मृष्टि मनो जगाम दूरकम् । तत त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे ३
 यत ते चतस्रः प्रविशो मनो जगाम दूरकम् । तत त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे ४
 यत ते समुद्रमणवं मनो जगाम दूरकम् । तत त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे ५
 यत ते मरीचीः प्रवतो मनो जगाम दूरकम् । तत त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे ६ [२०]
 यत ते अपो यदोर्ध्वी मनो जगाम दूरकम् । तत त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे ७
 यत ते सूर्यं यदुषसं मनो जगाम दूरकम् । तत त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे ८
 यत ते पर्वतान् बृहतो मनो जगाम दूरकम् । तत त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे ९
 यत ते विश्वमिदं जगन्मनो जगाम दूरकम् । तत त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे १०
 यत ते पराः परावतो मनो जगाम दूरकम् । तत त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे ११
 यत ते भूतं च भव्यं च मनो जगाम दूरकम् । तत त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे १२

[२१] (५६९)

(५९)

१० वन्धुः श्रुतवन्धुर्विप्रवन्धुर्गोपायनाः । १-३ निर्व्रतः, ४ निर्व्रतः सोमश्च, ५-६ अनुत्पत्तिः,
७ पृथिवी-द्वयन्तरिक्ष-सोम-पृथ-पृथ्या-स्वस्तयः, ८-१० द्यावापृथिवी, १० (पूर्वार्धेऽथ)
इन्द्र-द्यावापृथिव्यः । शिष्टपु. ८ पक्षिः, ९ महापक्षिः, १० पक्षस्त्युत्तरा ।

प्र तायायुः प्रतरं नवीयुः स्थातारिषु क्रतुमता रथस्य ।
अध च्यवान् उत तवीत्यर्थं परातरं सु निर्व्रतजिहीताम् १
सामन् नु राये निधिमद्वन्नं करामहे सु पुरुष भवोसि ।
ता नो विश्वानि जरिता ममन्तु परातरं सु निर्व्रतजिहीताम् २
अभी एवयुः पौर्यभवेम धीर्न भूमिं गिरयो नाजान् ।
ता नो विश्वानि जरिता चिकेत परातरं सु निर्व्रतजिहीताम् ३
मो पु णः सोम मृत्युं पगं द्याः पश्येम नु सूर्यमुच्चरन्तम् ।
श्रुभिर्हितो जग्मिमा सृ नो अस्तु परातरं सु निर्व्रतजिहीताम् ४
असुनीते मनो अस्मामु धारय जीवातव सु प्र तिरा न आयुः
गरान्धि नः सूर्यस्य संहतिं धृतेन त्वं तन्वं वधयस्व ५ [२२]
असुनीते पुनरस्मामु चक्षुः पुनः प्राणमिह नो धेहि भोगम् ।
ज्याकु पश्येम सूर्यमुच्चरन्तं मनुमते मूढयो नः स्वस्ति ६
पुनर्नो असु पृथिवी ददातु पुनर्द्यौर्विपु पुनरन्तरिक्षम् ।
पुनर्नः सोमस्तन्वं ददातु पुनः पूषा पृथ्यां दे या स्वस्तिः ७
शं रादमी सुबन्धव यही क्रतर्यं मातरां ।
भरतामप यद्रपो द्यौः पृथिवि क्षमा रपो मा पु ते किं चनाममत् ८
अव ह्रिकं अव त्रिका त्रिवश्वरन्ति भेषजा ।
क्षमा चरिष्ण्वकं भरतामप यद्रपो द्यौः पृथिवि क्षमा रपो मा पु ते किं चनाममत् ९
ममिन्द्रय गार्गनङ्गाहं य आवहदुशीनराण्या अनः ।
भरतामप यद्रपो द्यौः पृथिवि क्षमा रपो मा पु ते किं चनाममत् १० [२३] (५९)

(६०)

१२ वन्धुः श्रुतवन्धुर्विप्रवन्धुर्गोपायनाः, ६ अगस्त्यस्वस्ता एषां माता ऋषिका । १-४, ६ असमातिः,
५ इन्द्रः, ७-११ जोषः, १२ हस्तः । अनुत्पु. १-५ गायत्री, ८-९ पक्षिः ।

आ जनं त्वेषसंहतिं माहीनानामुपस्तुतम् । अगन्म विघ्नतो नमः १
असमार्तिं नितोशनं त्वेषं निययिन् रथम् । मज्जेरथस्य सत्यतिम् २ (५९७)

यो जनान् महिषाँ ईवा—ऽतितस्थौ पर्वीरवान् । उतापर्वीरवान् युधा ३
यस्येक्ष्वाकुरूपं वृते रेवान् मराप्येधते । विवीव पञ्च कृष्टयः ४
इन्द्रं क्षत्रासमातिषु रथपोष्ठेषु धारय । विवीव सूर्यं दृश ५
अगस्त्यस्य नन्द्यः सतीं युनक्षि राहिता ।
पणीन् न्यक्रमीरभि विश्वान् राजन्नराधसः ६ [२४]

अयं मातायं पिता ५यं जीवातुरागमन । इदं तव प्रसर्पणं सुबन्धुवेहि निरिहि ७
यथा युगं वरञ्चया नह्यन्ति धरुणाय कम ।
एवा दाधार ते मनो जीवातवे न मृत्यवे ५थो अरिष्टतातये ८
यथेयं पृथिवी मही दाधारमान् वनस्पतीन् ।
एवा दाधार ते मनो जीवातवे न मृत्यवे ५थो अरिष्टतातये ९
यमावृहं वैवस्वतात् सुबन्धामन आभंगम् । जीवातवे न मृत्यवे ५थो अरिष्टतातये १०
न्यग्वातोऽव वाति न्यक् तपति सूर्यः । नीचीनमध्या दुह न्यग्भवतु ते रपः ११
अयं मे हन्ता भगवा नयं मे भगवन्नरः । अयं मे विश्वभेषजो ५यं शिवाभिर्मशनः १२
[२५] (६०७)

(६१)

[पञ्चमेऽनुवाकः ॥५॥ सू० ६१-६८]

२७ नामानेदिष्टो मानवः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

इदमिथा रोद्रं गूर्तवचा ब्रह्म कत्वा शच्यामन्तराजौ ।
क्राणा यवस्य पितरा मंहनेष्टाः पर्वत एकथे अहन्ता सप्त होतृन् १
स इहानाय दभ्याय वन्व उच्यवान् सूर्वरमिमीत् वेदिम् ।
तूर्धपाणो गूर्तवचस्तमः क्षोत्रो न रत इत ऊति सिञ्चत् २
मनो न येषु हवनेषु तिग्मं विपः शच्या वनुथो द्रवन्ता ।
आ यः शर्यामिस्तुविनुम्णो अस्या—ऽधीणीतादिशं गर्मस्तौ ३
कृष्णा यद्वोचवृणीषु सीदद् विबो नपाताश्विना हुवे वाम ।
कीर्तं मे युज्जमा गतं मे अन्नं ववन्वासा नेषमस्मृतधू ४
पथिष्ठ यस्य वीरकर्मभिष्ण दनुष्ठितं नु नर्यो अपौहत् ।
पुनस्तदा वृहति यत् कनार्या दुहितुरा अनुभृतमनर्वा ५ [२६]

मध्या यत् कर्त्तव्यमवबुभीके कामं कृष्णाने पितरि युवत्याम् ।
मनानघेतो जहतुर्वियन्ता सानो निर्विक्तं सुकृतस्य योनौ ६ (६११)

पिता यन् स्वां दुहितरमधिष्कन् क्षमया रेतः संजग्मानो नि विञ्चत् ।

स्वाध्याऽजनयन् ब्रह्म देवा वास्तोष्पतिं वतपां निरतक्षन्

स ईं वृषा न फनेमस्यद्वाजी स्मदा परैर्दपं दुभ्रचेताः ।

सरत पदा न दक्षिणा परावुङ्क् न ता नु मे पृष्ठान्यो जगृभे

मक्ष् न वह्निः प्रजाया उपब्धि-ग्निं न नम्र उप सीवृषूधः ।

मनितधमं मनितोत वाजं स धर्ता जज्ञ सहसा यवीयुत्

मक्ष् कनायाः सख्यं नवग्वा कृतं वर्दन्त कृतयुक्तिमगमन् ।

द्विबहसा य उप गोपमार्गु-रदक्षिणासो अच्युता दुदक्षन्

मक्ष् कनायाः सख्यं नवीयो राधो न रेतं कृतमित नुरणयन् ।

शुचि यत् ते रेणु आर्यजन्त सबर्द्धायाः पय उम्रियायाः

पश्वा यन् पश्वा विर्युता बुधन्ते-ति ब्रवीति वक्त्री राराणः ।

वसोर्विमुत्वा कारवोऽनेहा विश्वं विवेष्टि द्रविणमुप क्षु

तदिद्वयस्य परिषद्वातो अगमन् पुरु सद्गन्तो नार्पदं विभित्सन् ।

वि शुष्णस्य संप्रथितमनवा विदन् पुरुप्रजातस्य मुहा यत्

भर्गो ह नामोत यस्य देवाः स्वर्ण ये त्रिषधस्थे निषिदुः ।

अग्निह नामोत जातवेदाः शुधी नो होतकृतस्य होताधुक्

उत त्या मे रोद्रावचिमन्ता नासत्याविन्द्र गूतये यजध्ये ।

मनुष्वदृक्तबर्हिषे राराणा मन्दू हितप्रयसा विश्व यजू

अयं स्तुतो राजा वन्दि वेधा अपश्च विप्रस्तरति स्वसेतुः ।

स कुक्षीवन्तं रजयन् सो अग्निं नेमिं न चक्रमवन्तो रघुदु

स द्विबन्धुर्वैतरणो यष्टा सबर्धु धेनुमस्वं दुहध्वै ।

सं यन्मित्रावरुणा वुञ्ज उक्थे-ज्येष्ठोभिरयमणं वरुथेः

तद्वन्धुः मृगिर्विवि ते धियेधा नामानेदिष्टो रपति प्र वेनन् ।

सा ना नाभिः पत्मास्य वा छा-ऽहं तत् पश्वा कतिथश्चिदास

इयं मे नाभिहि मे सधस्थ-मिमे मे देवा अपमस्मि सर्वेः ।

द्विजा अहं प्रथमजा कृतस्ये-दं धेनुरदुहज्जायमाना

अधामु मन्दो अगतिर्विभावा ऽव स्याति द्विवर्तनिर्बन्धेनाट् ।

ऊर्ध्वा यच्छृणिनं शिशुर्दन् मक्ष् स्थिरं शेवृधं मृत माता

७

८

९

१० [२७]

११

१२

१३

१४

१५ [२८]

१६

१७

१८

१९

२० [२९] (६९७)

अथा गाव उर्षमातिं कनाया अनु श्वान्तस्य कस्य चित् परेषुः ।	
भुधि त्वं सुद्वविणो नस्त्वं याँत्याश्वघ्नस्य वावुधे सूनृताभिः	२१
अध त्वमिन्द्र विद्वद्यस्मान् महो राये नृपत वज्रबाहुः ।	
रक्षा च नो मधानः पाहि सृगी ननेहसस्ते हरिवा अभिष्टा	२२
अध यद्वाजाना गविष्टो मरुत सरण्यः कास्यं जरण्यः ।	
लिप्रः प्रेष्ठः स ह्येषां बभूव परां च वक्षदुत पयदेनान्	२३
अथा न्येस्य जेन्यस्य पुष्टा वृथा रभन्त इमे तद् नु ।	
सरण्युरस्य सूनुरश्चो विप्रश्चामि श्वसश्च सातो	२४
पुवार्यदि स्रक्पायाम्मं शर्धां स्तोमं जृजुषं नमस्वान् ।	
विश्वन्न यस्मिन्ना गिरः ममीचीः पूर्वैव गातृदांशत सूनृतां	२५
स गृणानो अद्रिर्वैववानिति सुवन्धुर्नमसा मुक्तेः ।	
वर्धदुक्थैर्वचोभिगि हि नूनं व्यध्वंति पयस उस्त्रियायाः	२६
त ऊ पु णो महो यजत्रा भूत देवाम ऊतयं सृजोपाः ।	
ये वाजो अनेयता वियन्तो ये स्था नित्तारा अमृगः	२७ [३०] (६३४)

— ११०१८५ —

[द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥ व० १-२४]

(६२)

११ नामानेदिष्टो मानवः । विश्वे देवाः, १-६ अङ्गिरसो वा, ८-११ सावर्णेर्दानम् । जगतीः

५. ८, ९ अनुष्टुपः प्रगाथः = (३ वृहती, ७ सतेष्टुवृहती) : १० गायत्री, ११ त्रिष्टुप् ।

ये यजेन दक्षिणया ममक्ता इन्द्रस्य मयममृतत्वमानुश ।	
तेभ्यो भद्रमङ्गिरसो वा अस्तु प्रति गृभ्णीत मानवं सुमेधसः	१
य उवाजन् पितरो गोमयं बभूव तेनाभिन्दन् परिवत्सरे वलम् ।	
वीर्षायुन्वमङ्गिरसो वा अस्तु प्रति गृभ्णीत मानवं सुमेधसः	२
य ऋतेन सूर्यमारोहयन् दिव्यं प्रथयन् पृथिवीं मानं वि ।	
सुप्रजास्त्वमङ्गिरसो वा अस्तु प्रति गृभ्णीत मानवं सुमेधसः	३
अये नामा वशति वल्गु वा गृह देवपूत्रा ऋषयस्तच्छृणातन ।	
सुब्रह्मण्यमङ्गिरसो वा अस्तु प्रति गृभ्णीत मानवं सुमेधसः	४
विरूपाम इहपयस्त इद्रम्भीरवंपसः । ते अङ्गिरसः सूनवस्ते अग्नेः परि जजिरे ५ [१]	

ये अग्नेः परि जजिरे विरूपामो विद्वस्पति ।

नवम्भो नु दशम्भो अङ्गिरस्तमः सचा द्वेष्टुं महेत

६

(६४०)

इन्द्रेण युजा निः सृजन्त वाचतो वृजं गोमन्तमश्विनम् ।
 सहस्रं मे ददतो अष्टकुर्युः श्रवो वृषेष्वाकृत ७
 प्र नूनं जायतामयं मनुस्तोकमेव रोहतु । यः सहस्रं ज्ञाताश्वं सद्यो वृनाय मंहते ८
 न तमश्नोति कश्चन विव इव सान्वारभम् ।
 सावर्ण्यस्य दक्षिणा वि सिन्धुरिव पप्रथे ९
 उत वासा परिविष स्मद्विष्टी गोपरीणसा । यदुस्तुर्वश्वं मामहे १०
 सहस्रदा ग्रामणीर्मा रिषन्मनुः सूर्येणास्य यतमानेतु दक्षिणा
 सार्वर्ण्यैवाः प्र तिरन्वायु—र्यस्मिन्नश्वान्ता अमनाम वाजम् ११ [२] (६४५)

(६३)

१७ गयः प्रातः । विश्वे देवाः १५-१६ पथ्या स्वदितः । जगती, १५ त्रिष्टुप्वाः १६-१७ त्रिष्टुप् ।

परावतो ये दिधिपन्त आप्यं मनुप्रीतासो जनिमा विवस्वतः ।
 ययातेर्ये नहुष्यस्य बर्हिषि वृषा आसते ते अधि ब्रुवन्तु नः १
 विश्वा हि वो नमस्यानि वन्द्या नामानि दवा उत यजिषानि वः ।
 ये स्थ जाता अदिते रजस्पति ये पृथिव्यास्ते म इह ध्रुता हवम् २
 येभ्यो माता मधुमन पिन्वते पयः पीयूषं द्यौर्दितिरद्विर्बर्हाः ।
 उक्थगुप्मान वृषभ्रगान त्वप्रम—स्तां अदित्यां अनु मदा स्वस्तये ३
 नृचक्षसा अनिमिषन्तो अर्हणा बृहद्देवासो अमृतत्वमानगुः ।
 ज्योतीरथा अहिमाया अनागमो द्विवो वृष्माणं वसते स्वस्तये ४
 सन्नाजो ये सुवृषो यजमाययु—र्गपरिहृता दधिरे द्विव क्षयम् ।
 तां आ विवास नमसा सुवृक्तिभिर्—महो अदित्यां अदितिं स्वस्तये ५ [३]

को वः स्तोमं राधति यं जुजोषथ विश्वं देवासो मनुषो यति प्ठनं ।
 को वोऽध्वरं तुविजाता अरं करद यो नः पर्यदन्यहः स्वस्तये ६
 येभ्यो होत्रां प्रथमामायेजे मनुः समिद्धाग्निमनसा सप्त होतृभिः ।
 त आदित्या अमयं शर्म यच्छत सुगा नः कर्तं सुपथा स्वस्तये ७
 य ईशिरे भुवनस्य प्रचेतसो विश्वस्य स्थातुर्जगतश्च मन्तवः ।
 ते नः कृतादकृतादेनसस्पय—द्या देवासः पिपृता स्वस्तये ८ (६५१)

मरेष्विन्द्रं सुहवं हवामहे—ऽहोमृचं सुकृतं देव्यं जनम ।

अग्निं मित्रं वरुणं सातये ममं द्यावापृथिवी मरुतः स्वस्तये १

सूत्रामाणं पृथिवीं द्यामनेहसं सुश्रामाणमर्दिति मृप्रणीतिम् ।

देवीं नावं स्वर्त्त्रामनागस—मस्यवन्तीमा रंहमा स्वस्तये १० [४]

विश्वं यजत्रा अधि वोचतोतये त्रायध्वं नो दुग्वाया अभिहृतः ।

सत्ययां वा देवहत्या हवेम शृण्वतो देवा अत्रमे स्वस्तये ११

अपामीवामप विश्वामनाहति—मपार्गतिं द्रविदत्रामघायतः ।

आग् देवा द्वेवा अस्मद्भूयोतनो—रु णः शमं यच्छता स्वस्तये १२

अरिष्टः स मर्तो विश्वं एधंत प्र प्रजाभिर्जायते धर्मणस्पति ।

यमादित्यासो नयथा सुनीतिभि—रति विश्वानि दृशिता स्वस्तये १३

यं देवासोऽवन्थ वाजसार्ता यं शूरसता मरुतः हिते धने ।

प्रातर्यावाणं रथमिन्द्र सान्ति—मरिष्यन्नमा रंहमा स्वस्तये १४

स्वस्ति नः पृथ्यासु धन्वम् स्वस्त्यः—पुषु वृजने स्वर्वनि ।

स्वस्ति नः पुत्रकृथेषु यानिषु स्वस्ति राये मरुता दधातन १५

स्वस्तिरिद्धि प्रपथे श्रष्टा रेकणस्वत्यभि या वाममेति ।

सा नो अमा सो अरणे नि पातु स्वावेशा भवतु देवगोपा १६

एवा प्लुतेः सुनुरंषीवृधदो विश्वं आदित्या अदिते मनीषी ।

ईशानासो नरो अमर्त्येना—ऽस्तावि जनां कृत्या गर्यन १७ [५] (६६२)

(६४)

१७ रायः शानः । विश्वे देवाः । जगतीः १२, १६, १७ त्रिष्टुप् ।

कथा देवानां कतमस्य यामेनि सुमन्तु नाम शृण्वतां मनामहे ।

को मृच्छति कतमो नो मयस्करन कतम ऊर्ता अभ्या ववर्तति १

कतूपन्ति कतंवा ह्रत्सु धीतयो वेनन्ति घनाः पतयन्त्या दिशः ।

न मर्दिता विद्यते अन्य मभ्यो देवेषु मे अधि कामा अयंसत २

नरा वा शमं पुपणमगोह्य—मग्निं देवेन्द्रमभ्यर्चसे गिरा ।

सूर्यामासा चन्द्रमसा यमं दिवि त्रितं वार्तमुषसंमयतुमश्विना ३

(६६५)

कथा कुविस्तुवीरवान् कया गिरा बृहस्पतिवावृधते सुवृक्तिभिः ।	
अज एकपात सुहवेभिर्कक्रभि रार्हिः शृणोतु बुध्याद् हवींननि	४
दक्षस्य वादिते जन्मनि व्रते राजाना मित्रावरुणा विवासमि ।	
अतूर्तपन्थाः पुरुरथो अयमा समहोता विषुरूपेण जन्मसु	५ [६]
ते नो अर्वन्तो हवनश्रुता हवं विश्वे शृण्वन्तु वाजिनो मितद्ववः ।	
महस्रसा मेधसाताविव त्मनां महो ये धनें समिधेषु जग्नि	६
प्र वो वायुं स्थयुजं पुरंधिं स्तोमैः कृणुध्वं सत्यायं पूषणम् ।	
ते हि देवस्य सवितुः सर्वामनि क्रतुं सचन्त सुचितः सचेतमः	७
त्रिः सप्त सप्ता नद्यो महीरपा वनस्पतीन् पर्वतां अग्निमतये ।	
कृशानुमस्तृन् तिष्यं सधस्थ आ रुद्रं रुद्रेषु रुद्रियं हवामह	८
सरस्वती सरयुः सिन्धुरुमिभिर्महो महीरवसा यन्तु वक्षणाः ।	
देवीरापो मातरः सूदयिन्वो घृतवत् पशो मधुमक्षा अचत	९
उत माता बृहद्विवा शृणोतु न स्वपन्ता देवेभिर्जनिभिः पिता वचः ।	
ऋभुक्षा वाजा रथस्पतिभेगो रणवः शंसः शशमानस्य पातु नः	१० [७]
रणवः संहृष्टो पितुमां इव क्षयो भद्रा रुद्राणां मरुतामुपस्नुतिः ।	
गोभिः प्याम यशमो जनेष्वा सदा देवास इष्टया सचेमहि	११
यां मे धियं मरुत इन्द्र देवा अर्ददात वरुण मित्र युयम् ।	
तां पीपयत पर्यसव धेनुं कुविद्विरो अधि रथे वहांथ	१२
कुविद्वद्गः प्रति यथा चिदस्य नः सजात्यस्य मरुतो बुबोधथ ।	
नाभा यत्र प्रथमं संनसामहे तत्र जामित्वमदिदिदधातु नः	१३
ते हि द्यावापृथिवी मातरा मही देवी देवाः अन्नमना यज्ञियं इतः ।	
उमे बिभ्रत उभयं भरीमाभिः पुरु रतांसि पितृभिश्च सिञ्चतः	१४
वि वा होत्रा विश्वमश्नोति वार्यं बृहस्पतिरगमतिः परीयसी ।	
ग्रावा यत्र मधुपदुच्यते बृहदवीवशन्त मतिभिर्मनीषिणाः	१५
एवा कुविस्तुवीरवां क्रतुज्ञा द्रविणस्युर्द्रविणसश्चक्रानः ।	
उक्थेमिरत्र मतिभिश्च विप्रो ऽपीपयद्वयो विद्वयानि जन्म	१६
एवा प्लुतेः सनुरवीवृधद्वो विश्वं आदित्या अदिते मनीषी ।	
ईशानासो नरो अमर्त्येनाऽस्तावि जनो विद्वयो गयेन	१७ [८] (६७९)

(६५)

१५ वसुकर्णो वासुकः । विष्टव देवाः । जगती, १५ त्रिष्टुप् ।

अग्निरिन्द्रो वरुणो मित्रो अर्यमा वायुः पूषा सरस्वती सजोषंसः ।
 आदित्या विष्णुर्मरुतः स्वर्बृहन् गोमो रुद्रो अदितिर्वरुणश्चरितः १
 इन्द्राग्नी वृत्रहत्येषु सत्यती मिथो हिन्द्वाना तन्वाऽ समोकसा ।
 अन्तरिक्षं मह्य पृथुगजसा सोमो वृत्तधीर्महिमानमीर्यन् २
 तेषां हि मूढा महतामनुवणां स्तोमो ह्यर्यभ्युतजा कृतावृधाम ।
 ये अप्सवर्षाणं चित्रगधस्—स्ते नो गसन्तां महये समिद्धाः ३
 स्वर्णरश्मन्तरिक्षाणि रोचना द्यावाभूमी पृथिवी स्तम्भगजसा ।
 पूषा इव महयन्तः सुरातयो देवाः स्तवन्त मनुषाय सुरयः ४
 मित्राय शिक्ष वरुणाय दाशुषे या सम्राजा मनसा न प्रयुच्छतः ।
 ययोर्धाम धर्मणा रोचते बृहद् ययोरुभे गदसी नाधमी वृता ५ [९]

या गौर्वर्तानि पुर्येति निष्कृतं पयो दुहाना व्रतनीरवाग्नः ।
 सा प्रवृक्षाणा वरुणाय दाशुषे देवभ्यो दाशद्विषां विवस्वते ६
 विश्वसो अग्निजिह्वा कृतावृधं क्रतस्य यानि विमृशन् आसते ।
 द्यां स्कमित्यप आ चक्रुरोजसा यज्ञं जनिन्वी तन्वीऽ नि मांमृजुः ७
 परिक्षिता पितरं पूर्वजावरी क्रतस्य यानां क्षयतः समोकसा ।
 द्यावापृथिवी वरुणाय सव्रते वृत्तवन् पयो महिषाय पिन्वतः ८
 पर्जन्यावाता वृषभा पुंगीषिणेन्द्रवायु वरुणो मित्रो अर्यमा ।
 देवा आदित्यो अदितिं हवामहे य पार्थिवासो विद्यासो अप्सु ये ९
 त्वष्टारं वायुमुभयो य ओहते वैश्या होतांरा उपसं स्वस्तये ।
 बृहस्पतिं वृत्रस्वादं मुमेधसं—मिन्द्रियं सोमं धनसा उ ईमहे १० [१०]

बह्य भामश्वं जनयन्त ओषधीर्वनस्पतीन् पृथिवीं पर्वतां अपः ।
 सूर्यं त्रिवि रोहयन्तः सुदानव आर्या वृता विसृजन्तो अधि क्षमि ११
 भुन्युमेहंसः पिपृथो निरश्विना इषावं पुत्रं वधिमत्या अजिन्वतम् ।
 क्रमद्युवं विमदायोहथुयुवं विष्णाप्वं विश्वकायाव मृजथः १२
 पावीरवी तन्यनुरेकपावृजो विबो धर्ता सिन्धुरापः समुद्रियः ।
 विश्वे देवासः शृणवन् वचांसि मे सरस्वती सह धीभिः पुरंध्या १३ (६९१)

विश्वे देवाः सह धीमिः पुरंध्या मनोर्यजत्रा अमृता कतज्ञाः ।
 रातिषाचो अभिषाचः स्वर्विदुः स्वर्गिणि ब्रह्म सुक्तं जुषेरत १४
 देवान वसिष्ठो अमृतान ववन्ते ये विश्वा भुवनामि प्रतस्थुः ।
 त नो रासन्तामुरुगायमद्य यूयं पात स्वस्तिमिः सदा नः १५ [११] (६९४)

(६६)

१५ वसुकर्णो वासुकः । विश्वे देवाः । जगती, १५ त्रिष्टुप ।

देवान हुवे बृहच्छर्वसः स्वस्तये ज्योतिष्कृतो अध्वरस्य प्रचेतसः ।
 ये वावुधुः प्रतरं विश्ववेदस इन्द्रज्येष्ठसो अमृता कतावृधः १
 इन्द्रप्रसूता वरुणप्रशिष्टा ये सूर्यस्य ज्योतिषो भागमानशः ।
 मरुद्गणे वृजने मन्म धीमहि माघेनि यज्ञं जनयन्त सूर्यः २
 इन्द्रो वसुभिः परि पातु नो गर्यमावित्यैर्नो अदितिः शर्म यच्छतु ।
 रुद्रो रुद्रेभिर्वृषो मृच्छति न न्स्वप्ता नो ग्रामिः सविताय जिन्वतु ३
 अदितिर्यावापृथिवी कृतं मह विन्द्राविष्णु मरुतः स्वर्बृहत ।
 देवां आवित्यो अवमे हवामहे वसुन् रुद्रान त्सवितां सुवसंसम ४
 सगन्वान धीमिर्वरुणो धृतवतः पूषा विष्णुर्महिमा वायुरश्विना ।
 ब्रह्मकृतो अमृता विश्ववेदसः शर्म नो ये सन त्रिवरुथमहसः ५ [१२]

वृषां यज्ञो वृषणः सन्तु यज्ञिया वृषणो देवा वृषणो हविष्कृतः ।
 वृषणा द्यावापृथिवी कतावरी वृषा पर्जन्यो वृषणो वृषस्तुमः ६
 अग्निषोमा वृषणा वाजसातये पुरुप्रशस्ता वृषणा उप ब्रुवे ।
 यावीजिं वृषणो देवयज्यया ता नः शर्म त्रिवरुथं वि यंसतः ७
 धृतवताः क्षत्रिया यज्ञनिष्कृतो बृहद्दिवा अध्वराणामभिभियः ।
 अग्निहोतार कनसापो अनुहो ऽपो अमृजन्ननु वृत्रतूयै ८
 द्यावापृथिवी जनयन्नामि वता ऽऽपो ओषधीर्वनिनानि यज्ञिया ।
 अन्तरिक्षं स्वर्गं पर्युक्तये वशं देवासंस्तन्वीडं नि मांमृजुः ९
 धर्तारो त्रिव क्रमवः सुहस्ता वानापर्जन्या महिषस्य तन्यतोः ।
 आप ओषधीः प्र तिरन्तु नो गिरो भगो गतिवाजिनो यन्तु मे हवम १० [१३] (७०४)

समुद्रः सिन्धु रजो अन्तरिक्षमज एकपात तनयितुर्गणवः ।	
अहिर्बुध्न्यः शुण्वद्वचांसि मे विश्वं देवाम उत सूर्या मम	११
स्याम वो मनवा नृववीतये प्राञ्च नो यजं प्र णयत साधुया ।	
आदित्या रुद्रा वसवः सुदानव इमा ब्रह्म शस्यमानानि जिन्वत	१२
देव्या होताग प्रथमा पुरोहित क्रतस्य पन्थामन्वमि साधुया ।	
क्षेत्रस्य पतिं प्रतिवेशमीमहे विश्वान देवा अमृता अप्रयुक्ततः	१३
वसिष्ठासः पितृवद्वाचमकत देवा ईळाना ऋषिवत स्वस्तये ।	
प्रीता इव ज्ञातयः काममेत्यास्मै देवासां देव धनूता वसुं	१४
देवान वसिष्ठा अमृतान ववन्दे ये विश्वा भूवनाभि प्रनस्थुः ।	
त नो गसन्तामुरुगायमद्य यूय पात स्वस्तिभिः सदा नः	१५ [१४] (७०९)

(६७)

१५ अयास्य आङ्गिरसः । बृहस्पतिः । त्रिष्टुप् ।

इमा धियं समशीर्ष्णीं पिता न क्रतुप्रजातां बृहतीमविन्दत ।	
नुरीयं स्वज्जनयद्विबजन्तया ऽयास्यं बुध्धमिन्द्राय शंसन्	१
क्रतं शंसन्त क्रजु दीध्याना द्विवस्पृचासां असुरस्य वीराः ।	
विषं पदमङ्गिरसा दधाना यजस्य धाम प्रथमं मनन्त	२
हंसैरिव सखिभिर्वाचदन्ति शम्भुमर्यानि नहन्ता व्यस्यन् ।	
बृहस्पतिरभिकर्तिकवृद्धा उत प्रास्तादृष्टं विद्वा अगायत ।	३
अवा द्वाभ्यां पर एकया गा गुहा तिष्ठन्तीग्नूतस्य सती ।	
बृहस्पतिस्तमसि ज्योतिरिच्छन्नुदसा आकर्वि हि तिस्र आवः	४
विभिद्या पुरं शयथेमपाचीं निष्क्रीणि साकमुदुधरकृन्तन ।	
बृहस्पतिरुषमं सूर्यं गा मरुं विवेद स्तनयन्निव द्यौः	५
इन्द्रो बलं रक्षितारं दुधानां कुरेणव वि चक्रतां रवेण ।	
स्वेदात्रिभिर्गशिर्भिमिच्छमानो ऽग्रेन्दयत पणिमा गा अमुष्णात	६ [१५]

म ईं सत्येभिः सखिभिः शुवद्विर्गांधायसं वि धनसैरददः ।	
ब्रह्मणस्पतिर्वृषभिर्वरहं धर्मस्वेदेभिर्द्विविणं व्यानद	७
ते सत्येन मनसा गोपतिं गा इयानासं इषणयन्त धीभिः ।	
बृहस्पतिर्मिथो अवद्यपमि रदुसिया असृजत स्वयृग्भिः	८ (७१७)

तं वर्धयन्तो मतिभिः शिवाभिः सिंहमिव नानदतं सधस्थे । बृहस्पतिं वृषणं शूरसातो भेरभेर अनु मदेम जिष्णुम्	९
यदा वाजमसनाद्विश्वरूपमाद्यामरुक्षदुत्तराणि सदा । बृहस्पतिं वृषणं वर्धयन्तो नाना सन्तो बिभ्रतो ज्योतिरासा	१०
सत्यामाशिषं कृणुता वयोधै कीरिं चिद्भयवथ स्वभिरैवैः । पश्चा मृधो अप भवन्तु विश्वास्तद्रोदसी शृणुतं विश्वमिन्वे	११
इन्द्रो मक्का महतो अर्णवस्य वि मूर्धानमभिनदुर्बुदस्य । अहन्नहिमरिणान सप्त सिन्धून् देवैर्द्यावापृथिवी प्रावतं नः	१२ [१६] (७११)

(६८)

१९ अथास्य आङ्गिरसः । बृहस्पतिः । जिष्णुः ।

उवृषुतो न वगो रक्षमाणा वावदतो अभ्रियस्येव घोषाः । गिरिभजो नोर्मयो मर्दन्तो बृहस्पतिं सभ्यः कां अनावन् ।	१
सं गोष्णिगिरिस्मो नक्षमाणा भग उवददंमणं निनाय । मने मित्रो न दर्पती अनक्ति बृहस्पते वाज्याश्रुगिवाजी	२
साध्वर्या अतिथिनीरिषिराः स्नाहाः सुत्वां अनवदरूपाः । बृहस्पतिः पर्वतभ्यो वितूर्या निर्गा ऊप यवमिव स्थिविभ्यः	३
आप्रुषायन् मर्धुन क्रतस्य यानिमवक्षिपन्नर्क उत्कामिव द्योः । बृहस्पतिरुद्धरन्मनो गा भूम्या उद्धव वि त्वचं बिभेद	४
अप ज्योतिषा तमो अन्तरिक्षा दुद्रः शीपालमिव वात आजन् । बृहस्पतिरनुमृश्या वलस्याऽभ्रमिव वात आ चक्र आ गाः	५
यदा वलस्य पीयतां जमुं भेद बृहस्पतिरग्नितपोभिर्कैः । कृद्भिर्न जिह्वा परिविष्टमाद क्वाविर्निधीरकृणादुस्रियाणाम	६ [१७]
बृहस्पतिरमत् हि न्यदासां नाम स्वरीणां सवने गुहा यन् । आण्डेवं भित्त्वा शकुनस्य गर्भमुदुस्रियाः पर्वतस्य त्मनाजन्त	७
अभ्रापिनद्धं मधु पर्यपश्यन्मन्थं न वीन उद्धनि क्षियन्तम् । निष्टज्जभार चमसं न वृक्षाद बृहस्पतिर्विरवेणा विकृत्य	८ (७११)

सोषामिविन्तुत स स्वः । सो अग्निं सो अर्केण वि बंधे तमामि ।

बृहस्पतिर्गोविपुषो वलस्य निर्मज्जानं न पर्वणो जभार ९

हिमेव पणां मुषिता वनानि बृहस्पतिनाकृपयद्गला गाः ।

अनानुकृत्यमपुनश्चकार यात सूर्यामासां मिथ उच्चरातः १०

अभि श्यावं न कृशनेभिरश्वं नक्षत्रेभिः पितरो धार्मपिंशन् ।

राश्यां तमो अर्धधुन्यातिरहन् बृहस्पतिर्भिनदद्दिं विदद्गाः ११

इदमकर्म नमो अग्निपाय यः पूर्वाग्नवानोर्नवीति ।

बृहस्पतिः स हि गोभिः सो अश्वैः स वीरभिः स नृभिर्नो वयो धात १२ [१८] (७३३)

(६९)

[पद्योऽनुवाकः ॥६॥ सू० ६९-८४]

१२ सुमित्रो वाध्यश्वः । अग्निः । त्रिष्टुप्, १-२ जगती ।

भद्रा अग्नेर्वध्यश्वस्य संहशो वामी प्रणीतिः सुरणा उपेतयः ।

यदीं सुमित्रा विशो अग्र इन्धतं घृतेनाहुतो जरते दर्विद्युतत १

घृतमग्नेर्वध्यश्वस्य वर्धनं घृतमन्नं घृतम्वस्य मेदनम् ।

घृतेनाहुत उर्विया वि पंपथे सूर्य इव रोचते सर्पिरासुतिः २

यत न भनुयदनीकं सुमित्रः समीधे अग्ने तद्विदं नवीयः ।

स र्वच्छात्र स गिरां जुषस्व स वाजं दधि स इह श्रवो धाः ३

यं त्वा पूर्वमीळितो बध्यश्वः समीधे अग्ने स इदं जुषस्व ।

म नः स्तिपा उत मवा तनुपा वात्रं रक्षस्व यद्विदं ते अस्मे ४

मवा द्युष्मि वाध्यश्वोत गोपा मा त्वा तारिवृमिमातिर्जनानाम् ।

शूर इव धृष्णुश्च्यवनः सुमित्रः प नु वोचं वाध्यश्वस्य नाम ५

समज्यां पर्वत्याऽ वसुनि दासा वृत्राणयायां जिगेथ ।

शूर इव धृष्णुश्च्यवनो जनानां त्वमग्ने पृतनार्यैरभि प्याः ६ [१९]

श्रीघंतन्तुर्बहुक्षायमग्निः सहस्रस्तरीः शतनीथ कम्बा ।

द्युमान द्युमत्सु नृभिर्मज्जमानः सुमित्रेषु वीदयो देवयत्सु ७

त्वे धेनुः सुदुर्घा जातवेदो ऽसश्चतेव समना संवर्धुक् ।

त्वं नृमिदक्षिणावद्दिग्ने सुमित्रेभिरिध्यसे देवयद्भिः ८

देवाश्वित् ते अमृता जातवेदो महिमानं वाध्यश्व प्र वोचन् ।

यत संपृच्छे मानुषीर्विश आयन् त्वं नृभिरजयस्व वावृधेभिः ९ (७४२)

पितेर्व पुत्रमग्निमरुपस्थे त्वामग्ने वध्यश्चः संपर्यन् ।	
जुषाणो अस्य समिधं यविष्ठोत पूर्वो अवन्तार्वाधतश्चित	१०
शश्वत्कृशिवध्यश्चस्य शत्रून् नृभिर्जिगाय सुतसोमवद्भिः ।	
समनं चिददहश्चित्रभानो ऽव वाधन्तमभिनदृषाश्चित	११
अयमग्निर्वध्यश्चस्य वृत्रहा संनकान पेष्टो नर्मसोपवाक्यः ।	
स नो अजामीनूत वा विजामीनूभि निष्ठ शर्धतो वाध्यश्च	१२ [२०] (७४५)

(७०)

११ समिधो वाध्यश्च । आग्नीसूक्तं = (१ इध्मः समिधोऽग्निर्वा, २ नराशंसः, ३ इलः, ४ बर्हिः, ५ देवीर्हिरः, ६ उवासानका, ७ देव्यो होतारो प्रचेतसो, ८ निक्षो देव्यः सरस्वतीलाभारत्यः, ९ त्वष्टा १० वनस्पतिः ११ स्वाहाहतयः) । जिष्णुः ।

इमां मे अग्ने समिधं जुषस्वे लस्पदे प्रति हर्या घृताचीम ।	
वर्ष्मन् पृथिव्याः सुदिनत्वे अह्ना—मूर्ध्वो भव सुकतो देवयज्या	१
आ देवानामग्राविह यातु नराशंसो विश्वरूपभिरश्वः ।	
कृतस्य पृथा नर्मसा मियधो देवभ्यो देवतमः सुषुदत	२
शश्वत्तममीळते द्रुत्याय हावेष्मन्तो मनुष्यासा अग्निम् ।	
बहिष्ठैरश्वः सुवृता रथेना ऽऽ देवान वक्षि नि ष्वेह होता	३
वि प्रथतां देवजुष्टे तिरश्चा कृषिं हाध्मा सुरभि भूत्वस्मे ।	
अहेळता नर्मसा देव बर्हि—रिन्द्रेज्येष्ठो उशतो यक्षि देवान्	४
त्रिवो वा सानुं स्पृशता वरीयः पृथिव्या वा मार्त्रया वि श्रयध्वम् ।	
उशतीर्द्वांगे महिना महद्भिर्द्वं रथं रथयुधौरयध्वम्	५ [२१]

देवी त्रिवो दृहितगं सुशिल्ये उवासानका सदां नि योनी ।
 आ वां देवास उशती उशन्त उरी सीदन्तु सुभगे उपस्थे
 ऊर्ध्वो ग्रावा बृहदग्निः समिद्धः प्रिया धामान्यदितरुपस्थे ।
 पुरोहितावृन्विजा यज्ञे अस्मिन् विदुष्टरा द्रविणमा यजेथाम
 निक्षो देवीर्बर्हिरिदं वर्ग्य आ सीदत चक्रमा वः स्योनम् ।
 मनुष्वद्यज्ञं सुधिता हवीषीणां देवी घृतपदी जुषन्त
 देवं त्वष्टर्यद्वं चारुत्वमानं ऽयदङ्गिरसामभवः सचाभूः ।
 स देवानां पाथ उप प्र विद्धा नृशान यक्षि द्रविणोदः सुरत्नः

वनस्पते रक्षानया नियुयां ब्रूवानां पाथ उप बक्षि विद्वान् ।
 स्वदाति देवः कृणवन्क्षीरं स्पवतां द्यावापृथिवी हवं मे १०
 आग्नें वह वरुणमिष्टये न इन्द्रं ब्रूवां मरुतां अन्तारिक्षात् ।
 सीदन्तु बर्हिर्विश्व आ यजत्राः स्वाहा देवा अमृता मादयन्ताम् ११ [२२] (७५६)

(७६)

११ बृहस्पतिर्गाङ्गरसः । शानम् । त्रिष्टुप्, ९ जगती ।

बृहस्पते प्रथमं वाचो अग्रं यन् प्रेरेत नामधेय दधानाः ।
 यदेषां भेषु यदैरिप्रमासीत् प्रेणा तदेषां निहितं गुहाविः १
 सक्तुमिव तित्तुना पुनन्ता यत्र धीरा मनसा वाचमक्रेत ।
 अत्रा सखायः सख्यानं जानते भद्रेषां लक्ष्मीर्निहितार्थं वाचि २
 यजेन वाचः पशुवीर्यमायन् तामन्वविन्वृष्टिषु पर्विष्टाम् ।
 तामाभृत्या व्यदधुः पुरुत्रा तां सम रेभा अभि सं नेवन्त ३
 उत त्वः पश्यन् न ददशं वाचं मुत त्वः शृण्वन् न शृणान्येनाम् ।
 उतो त्वस्मै तन्वं । वि संसे जायेव पत्ये उशती सुवासाः ४
 उत त्वं सख्ये स्थिरपीतमाहुर्नैनं हिन्वन्त्यपि वार्जिनेषु ।
 अधन्वा चरति माययेव वाचं शुश्रुवो अंफलासपुष्पाय ५ [२३]

यस्तिःयार्ज सचिबिबुं सखायं न तस्य वाच्यपि भागो अस्ति ।
 यदीं शृणोत्यलकं शृणोति नहि प्रवेदं सुकृतस्य पन्थाम् ६
 अक्षण्वन्तः कर्णवन्तः सखायो मनोजवेष्वसमा बभूवुः ।
 आवृणास उपकक्षास उ त्वे ह्रवा इव क्षात्वा उ त्वे दहन् ७
 हवा तप्तेषु मनसो ज्वेषु यद्वाह्मणाः संयजन्ते सखायः ।
 अत्राह त्वं वि जहृर्वेद्यामिरोहब्रह्माणो वि चरन्त्यु त्वे ८
 इमे ये नार्धाङ्क परश्चरन्ति न ब्राह्मणासो न सुतेकरासः ।
 त एते वाचमभिपद्य पापया सिरीस्तन्त्रं तन्वते अप्रजज्ञयः ९
 सर्वे नन्दन्ति यज्ञसार्गतेन सभासाहेन सख्या सखायः ।
 कित्विषस्पृत् पितृषणिर्येषां मरं हितो भवति वार्जिनाय १०
 कृचां त्वः पोषमास्ते पुपुष्वान् गांयञ्च त्वो गायति शकरीषु ।
 ब्रह्मा त्वो वदति जातविद्यां यज्ञस्य मात्रां वि मिमीत उ त्वः ११ [२४] (७६७)

[तृतीयाध्यायः ॥३॥ अ० १-१८]

(७५)

१ लोकयो बृहस्पतिः, बृहस्पतिराङ्गभसा था, वाङ्मायणी अदितिर्वा । देवाः । अनुष्टुप् ।

देवानां नु वयं जाना प्र वाचाम विपुन्यया ।

उक्थेषुं शस्यमानेषु यः पश्यदुत्तरं युगे

१

ब्रह्मणस्पतिरिता सं कर्मां इवाधमत ।

देवानां पूर्वे युगे ऽसतः सदैवायत

२

देवानां युगे प्रथमे ऽसतः सदैवायत ।

तदाशा अन्वजायन्त तदुत्तानपदुस्परि

३

भूर्जज्ञ उत्तानपदो भुव आशा अजायन्त ।

अदितिर्दक्षो अजायत दशाद्रदितिः परि

४

अदितिर्हर्जनिष् दक्ष या दुहिता तव ।

तां देवा अन्वजायन्त भद्रा अमृतचन्धवः

५ [१]

यद्वेवा अदः संलिले सुसंन्धा अतिष्ठत ।

अत्रा वा नृत्यतामिव तांवा गगुरपायत

६

यद्वेवा यतयो यथा भुवन्नान्यपिन्वत ।

अत्रा समुद्र आ गृळह मा सूर्यभजभतन

७

अष्टौ पुत्रासो अदितिर्नयं जातास्तन्वः स्पर्ग ।

देवा उष प्रेत समभिः परा माताण्डमायत

८

समभिः पुत्रैरदितिरूप प्रेत पूर्वे युगम् ।

प्रजयै मृत्यवे त्वत पुनर्माताण्डमाभंगत

९ [२] (७६)

(७७)

११ गौरिबीतिः शाक्यः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

जनिष्ठा उग्रः सहस्रं तुरगं मन्द्र ओजिष्ठो बहुलाभिमानः ।

अवर्धन्निन्द्रं मरुतश्चिदन्नं माता यद्वीरं वृधनन्दनिष्ठा

१

द्रुहो निर्वत्ता पृशनी चिदैर्बैः पुरु शंसेन वावृधुष्ट इन्द्रम् ।

अभीवृतिव ता महापुत्रेन ध्वान्तात प्रपित्वावृद्धरन्त गर्भाः

२

ऋष्या ते पात्रा प्र यजिगा स्यवर्धन् वाजा उत ये चिद्वज्र ।

त्वमिन्द्र सालावृकान् त्वहम् मासान् दधिषे अश्विना ववृत्त्याः

३

(७७)

समना तूर्णिरूपं यासि यज्ञमा नासंन्या सख्याय वक्षि ।
 वसाव्यामिन्द्र धारयः सहस्रा ऽश्विना गृह ददतुर्मघानि ४
 मन्दमान क्रतावधि प्रजाये सखिभिर्गिन्द्र इषिरेभिरथंम ।
 आभिर्हि माया उप दस्युमागा—न्मिहः प तन्ना अवपत तमांसि ५ [३]

सनामाना चिदध्वसयो न्यस्मा अवाहन्निन्द्र उषसा यथानः ।
 ऋषैरगच्छः सखिभिर्निकांसिः साकं प्रतिष्ठा हृद्या जघन्थ ६
 त्वं जघन्थ नमुचिं मखस्युं दासं कृण्वान ऋषये विमायम ।
 त्वं चकथं मनव स्योनान् पथा देवत्रात्रसैव यानान् ७
 त्वमेतानि पषिषे वि नामे शान इन्द्र दधिषे गर्भस्ती ।
 अनु त्वा देवाः शर्वसा मदन्त्युपरिबुधान् वनिनश्चकथं ८
 चकं यदस्याप्स्वा निषत्—मुतो तदस्मै मध्विञ्चच्छद्यान ।
 पृथिव्यामतिषितं यदूधः पयो गोष्वदधा ओषधीषु ९
 अश्वविद्यायेति यद्वदन्त्योजसो जातमुत मन्य एनम् ।
 मन्योरियाय हर्म्येषु तस्थौ यतः प्रजज्ञ इन्द्रो अस्य वेद १०
 वयः सुपर्णा उप सेदुरिन्द्रं प्रियमेधा ऋषयो नार्धमानाः ।
 अप ध्वान्तमूर्णहि पृथिं चक्षुर्मुग्ध्यस्मान् निधयेव बुद्धान् ११ [४] (७८७)

(७४)

६ गौरिवीतिः शाक्यः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

वसुनां वा चकृष इयक्षन् धिया वा यज्ञेर्वा रोदस्योः ।
 अर्वन्तो वा ये रयिमन्तः साती वनुं वा ये सुभ्रुणं सुभ्रुतो धुः १
 हव एषामसुरो नक्षत द्यां श्रवस्यता मनसा निसत् क्षाम् ।
 चक्षाणा यत्र सुवितार्य देवा द्यौर्न वारेभिः कृणवन्त स्वैः २
 इयमेषाममृतानां गीः सर्वताता ये कृणन्त रत्नम् ।
 धियं च यज्ञं च साधन्तस्ते नो धान्तु वसव्यमसामि ३
 आ तत् त इन्द्रायवः पनन्ताऽभि य ऊर्व गोमन्तं तितृत्सान् ।
 स्रक्तस्व्यं ये पुरुपुत्रा महीं सहस्रधारा बृहतीं दुदुक्षन् ४ (७९६)
 क० ८७

शचीव इन्द्रमवसे कृणुध्व—मनानतं दुमयन्तं पृतन्पून् ।

ऋभुक्षणं मघवानं सुवृत्तिं भर्ता यो वज्रं नयै पुरुष्टुः

५

यद्वावानं पुरतमं पुराषा—ळा वृत्रहेन्द्रो नामान्यथाः ।

अचेति प्रासहस्पतिस्तुर्विम्भान् यदीमुष्मसि कर्तव्ये कर्तुं तत

६ [५] (७९३)

(७५)

९ सिन्धुक्षित् प्रेयमेधः । नद्यः । अगती ।

प्र सु व आपो महिमानमृतमं कारुर्वीचाति सवने विवस्वतः ।

प्र सप्तसप्त त्रेधा हि चक्रमुः प्र सृत्वंरीणामति सिन्धुरोजसा

१

प्र तेऽरुद्ररूपाणां यातवे पथः सिन्धो यद्वाजौ अभ्यद्रवस्त्वम् ।

भूय्या अधि प्रवतां यामि सानुना यदंशामग्रं जगतामिरज्यसि

२

दिवि स्वनो यतते भूभ्योप—र्यनन्तं शुष्ममुर्दियति भानुना ।

अभ्रादिव प्र स्तनयन्ति वृष्टयः सिन्धुर्यदति वृषभां न रोरुवत्

३

अभि त्वां सिन्धो शिशुमित्र मातरो वाथा अर्पन्ति पर्यसेव धेनवः ।

राजैव युध्वा नयसि त्वमित सिचौ यदासामग्रं प्रवतामिर्नक्षसि

४

इमं मे गङ्गे यमुने सरस्वति शुतुद्रि स्तोमं सचता पुरुण्या ।

असिक्न्या मरुदृधे वितस्तया ऽऽर्जीकीये शृणुह्या सुषोमया

५ [६]

तृष्णामया प्रथमं यातव सज्जः सुसत्वा रसया श्वेत्या त्या ।

त्वं सिन्धो कुमया गोमती कुमुं मेहन्त्वा सरथं यामिरीयसे

६

कजीत्येनी रुशती महित्वा परि जयांसि भरते रजांसि ।

अदंश्वा सिन्धुरपसामपस्तमा ऽश्वा न विज्जा वपुषीव वर्जता

७

स्वश्वा सिन्धुः सुरथा सुवासा हिरण्ययी सुकृता वाजिनीवती ।

ऊर्णावती युवतिः सीलमाव—त्युताधि वस्ते सुभगा मधुबुधम्

८

सुखं रथं युयुजे सिन्धुरश्विनं तेन बाजं सनिषदुस्मिन्नाजौ ।

महान् ह्यस्य महिमा पनस्यते ऽदंश्वस्य स्वयंशसो बिरुप्तिनः

९ [७] (८०९)

(७६)

८ सर्पे रेरायनो जगत्कर्णः । ग्रावाणः । जगती ।

आ वं ऋअस ऊजां व्युष्टिं—ज्विन्द्रं मरुतो रादृसी अनक्तन ।	
उमे यथा नो अहनी सचाभुवा सद्ःसद्गो वरिवस्यातं उद्भिदा	१
तदु श्रेष्ठं सर्वनं सुनोतना—ऽत्यो न हस्तयतो अद्रिः सोतरि ।	
विद्वद्भ्यः । र्यो अभिमूर्ति पौंस्यं महो राये चित तरुते यदवतः	२
तदिद्वर्चस्य सर्वनं विवेरपो यथा पुग मनव गातुमभेत ।	
गोअर्णसि त्वाष्ट्रे अश्वनिर्णिजि प्रमध्वेरेष्वध्वराँ अग्निश्रयुः	३
अर्ष हत रक्षसो भङ्गुरावतः स्क्रभायत निर्रक्तिं सेधतामतिम ।	
आ नो रयिं सर्ववीरं सुनोतन देवाव्यं भगत् श्लोकमद्रयः	४
विवाश्विदा वोऽमरवत्तरेभ्यो विभ्वना चिदाश्वपस्तरेभ्यः ।	
वायोश्विदा सोमरभस्तरेभ्यो ऽग्नेश्विदचं पितृकृत्तरेभ्यः	५ [८]

भुरन्तु नो यशसः सोत्वन्धसो ग्रावाणो वाचा विविता विविर्मता ।	
नरो यत्रं दुहते काम्यं मध्वा—घोषयन्तो अभितो मिथस्तुरः	६
सुन्वन्ति सोमं रथिरासो अद्रयो निरस्य रसं गविषो दुहन्ति ते ।	
दुहन्त्यूर्ध्वरूपसेचनाय कं नरो हव्या न मर्जयन्त आसभिः	७
एते नरः स्वर्पसो अभूतन् य इन्द्राय सुनुथ सोममद्रयः ।	
वामवामं वो दिव्याय धाम्ने वसुवसु वः पार्थिवाय सुन्वते	८ [९] (८१०)

(७७)

८ स्युमरश्चिमर्भगवः । मरुतः । त्रिष्टुप्, ५ जगती ।

अभ्रपुषो न वाचा पृषा वसुं हविष्मन्तो न यज्ञा विजानुषः ।	
सुमारुतं न ब्रह्माणमर्हसे गणमस्तोप्येषां न शोभसे	१
श्रिये मर्यासो अर्जोरकृण्वत सुमारुतं न पूर्वीरति क्षपः ।	
विबस्पुत्रास एता न येतिर आवित्यासस्ते अक्रा न वावुधुः	२
प ये विवः पृथिव्या न बर्हणा तमना रिरिन्ने अभ्राज्ञ सूर्यः ।	
पार्जस्वन्तो न वीराः पनस्यवो रिगावसो न मर्या अभिद्यवः	३ (८१३)

युष्माकं बुध्रे अपां न यामनि विधुर्यति न मही ब्रधुर्यति । विश्वस्मर्युज्ञो अवागयं सु वः प्रयस्वन्तो न सुत्राच आ गतं	४
युयं ध्रुवं प्रयुजो न रश्मिभिर्ज्योतिष्मन्तो न भासा व्युष्टिषु । इयेनासो न स्वयंशसो रिशादसः प्रवासो न प्रसितासः परिग्रुषः	५ [१०]
प्र यद्गृहध्वे मरुतः पराकाद् युयं महः संवरणस्य वस्वः । विद्वानासो वसवो राध्यस्याऽऽराच्चिद् द्वेषः सनुतयुयोत य उद्वचि यज्ञे अध्वरेष्ठा मरुद्भ्यो न मानुषो ददाशत । रेवत स वयो दधते सुवीरं स देवानामपि गोपीथे अस्तु ते हि यज्ञेषु यज्ञियांस ऊमा आव्रित्येन नाम्ना शंभविष्ठाः । ते नोऽवन्तु रथतूर्मनीषा महश्च यामन्नध्वरे चकानाः	६ ७ ८ [११] (८१८)

(७८)

८ स्पृमरश्मिर्भागवः । मरुतः । त्रिष्टुप्, २, ५-७ जगती ।

विप्रासो न मन्मभिः स्वाध्यां देवाव्योऽं न यज्ञैः स्वप्नसः । राजीनो न चित्राः सुसंहशः क्षितीनां न मर्या अरेपसः अग्निं ये भ्राजसा रुक्मवक्षसो वातासो न स्वयुजः सद्यऊतयः । प्रजातारो न ज्येष्ठाः सुनीतयः सुशमीणो न सोमा क्रतं यते वातासो न ये धुनयो जिगलवो ऽग्नीनां न जिह्वा विगेकिणः । वमंषवन्तो न योधाः शिमीवन्तः पितृणां न शंसाः सुरातयः रथानां न येऽराः सनाभयो जिगीवांसो न शूरा अभिद्यवः । वस्यवो न मर्या घृतप्रुषो ऽभिस्वतारो अकं न सुपुद्गः अश्वासो न ये ज्येष्ठास आशवो दिधिषवो न रथयः सुदानवः । आपो न निम्नैरुदभिर्जिगलवो विश्वरूपा अङ्गिरसो न सारमभिः ग्रावाणो न सूरयः सिन्धुमातर आर्वाङ्गिरासो अद्रयो न विश्वहा । शिशीला न क्रीळयः सुमातरं महाग्रामो न यामन्नतृ त्विषा उवसां न क्रतवोऽध्वरभिर्यः शुभ्रयवो नास्त्रिभिर्यंभितन् । सिन्धवो न ययियो भ्राजदृष्टयः परावतो न योजनानि मरिरे सुभागाश्चो देवाः कृणुता सुरत्ना नस्मान् त्स्तोतृन् मरुतो वायुधानाः । अधि स्तोत्रस्य सस्यस्य गात सनाद्धि वो रत्नधेयानि सन्ति	१ २ ३ ४ ५ [१२] ६ ७ ८ [१३] (८१९)
--	--

(७९)

७ सौचीकोऽग्निर्वैश्वानरो वा, सतिर्वाजंभरो वा । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अपश्यमस्य महतो महित्व—मर्मत्यस्य मर्त्यासु विश्वु ।	
नाना हनु विभृते सं भेरते असिन्वती वृत्सती भूर्यसः	१
गुहा शिरो निहितमृधगक्षी असिन्वन्नसि जिह्या वनानि ।	
अत्राण्यस्मै पृष्ठमिः सं भर—न्त्युत्तानहस्ता नमसाधि विश्वु	२
प्र मातुः प्रतरं गुह्यमिच्छन् कुमारो न वीरुधः सर्पदुर्वाः ।	
ससं न एकमविदच्छुचन्तं गिरिह्वासं रिप उपस्थे अन्तः	३
तद्दामृतं रोदसी प्र ब्रवीमि जायमानो मातरा गर्भो अस्ति ।	
नाहं वेवस्य मर्त्यश्चिकेता—ऽग्निरङ्ग विचंताः स प्रचेताः	४
यो अस्मा अन्नं तृत्राऽदधा—त्यार्ज्यधृतैर्जुहोति पुष्यति ।	
तस्मै सहस्रमक्षभिर्वि चक्षे ऽग्ने विश्वतः प्रत्यङ्मुसि त्वम्	५
किं वेवेषु त्यज एनश्चकृथा—ऽग्ने पृच्छामि नु त्वामविद्वान् ।	
अक्षीळन् क्रीळन् हरिरत्नवेऽदन् वि पर्वशश्चकृतं गामिवांसिः	६
विषूचो अश्वान् पुपुजे वनेजा ऋजीतिभी रक्षानाभिर्गृभीतान् ।	
चक्षदे मित्रा वसुभिः सुजातः समानृधे पर्वभिर्वावृधानः	७ [१४] (८३३)

(८०)

७ सौचीकोऽग्निः वैश्वानरो वा, सतिर्वाजंभरो वा । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अग्निः सतिं वाजंभरं ददा—त्यग्निर्वीरं भुत्यं कर्मनिःशाम् ।	
अग्नी रोदसी वि चरत समञ्ज—ज्ञग्निर्नारीं वीरकुक्षिं पुरंधिम	१
अग्नेरप्रसः समिद्वस्तु भद्रा ऽग्निर्मही रोदसी आ विवेश ।	
अग्निरैकं चोदयत सम—त्स्वग्निर्बुध्राणि ह्वयते पुरुणि	२
अग्निहं त्यं जरतः कर्णमावा—ऽग्निरद्भ्यो निरदहज्जरुधम् ।	
अग्निरत्रिं धर्म उरुव्यदन्त—रग्निर्नुमेधं प्रजयांसृजत् सम	३
अग्निर्वाद् द्रविणं वीरपेशा अग्निर्कथि यः सहस्रां सनोति ।	
अग्निर्विवि हव्यमा तंताना—ऽग्नेधामानि विभृता पुरुत्रा	४ (८३७)

अग्निमुक्थैर्कषयो वि ह्वयन्ते	अग्निं नरो यामनि बाधितासः ।	
अग्निं वर्यो अन्तरिक्षे पतन्तो-	अग्निः सहस्रा परि याति गोनाम्	५
अग्निं विशं ईळते मानुषीर्या	अग्निं मनुष्यो नहुषो वि जाताः ।	
अग्निर्गान्धर्वी पथ्यामृतस्या	अग्नेर्गव्यतिष्ठुत आ निषता	६
अग्ने ब्रह्म ऋभवस्ततक्षुर	अग्निं महामवोचामा सुवृक्तिम् ।	
अग्ने प्रावं जरितारं यविष्ठा	अग्ने महि द्रविणमा यजस्व	७ [१५] (८४०)

(८१)

७ विश्वकर्मा भौवनः । विश्वकर्मा । त्रिष्टुप्, २ विराड्रूपा ।

य इमा विश्वा भुवनानि जुह्व	दृषिर्होता न्यसीदत पिता नः ।	
स आशिषा द्रविणमिच्छमानः	प्रथमच्छद्वरौ आ विवेश	१
किं स्विदासीदधिष्ठानमारम्भणं	कृतमत् स्वित् कथासीत् ।	
यतो भूमिं जनयन् विश्वकर्मा	वि द्यामौर्णोन्महिना विश्वचक्षाः	२
विश्वतश्चक्षुरुत विश्वतोमुखो	विश्वतोबाहुत विश्वतस्पात ।	
सं बाहुभ्यां धमति सं पतत्रै	द्यावाभूमीं जनयन् त्वेव एकः	३
किं स्विद्वनं क उ स वृक्ष आस	यतो द्यावापृथिवी निष्टतक्षुः ।	
मनीषिणां मनसा पृच्छतेदु तद्	यवृध्यतिष्ठद्भुवनानि धारयन्	४
या ते धामानि परमाणि यावमा	या मध्यमा विश्वकर्मज्ञतेमा ।	
शिक्षा सखिभ्यो हविषि स्वधावः	स्वयं यजस्व तन्वं वृधानः	५
विश्वकर्मन् हविषा वावृधानः	स्वयं यजस्व पृथिवीमुत द्याम् ।	
मुह्यन्त्वन्ये अभितो जनांस	इहास्माकं मघवा सुरिरस्तु	६
वाचस्पतिं विश्वकर्माणमुतये	मनोजुवं वाजं अद्या हवेषम् ।	
स नो विश्वानि हवनानि जोषद्	विश्वशम्भुरवसे साधुकर्मा	७ [१६] (८४७)

(८२)

७ विश्वकर्मा भौवनः । विश्वकर्मा । त्रिष्टुप् ।

चक्षुषः पिता मनसा हि धीरौ	घृतमेने अजनस्रज्ञमाने ।	
यदेदन्ता अददहन्त पूर्वं	आदिद्द्यावापृथिवी अपथेताम्	१
विश्वकर्मा विमना आद्विहाया	धाता विधाता परमोत संहक् ।	
तेषामिष्टानि ममिषा मदन्ति	यत्रा सप्तऋधीन् पुर एकमाहुः	२ (८४९)

यो नः पिता जनिता यो विधाता धामानि वेदु भुवनानि विश्वा ।	
यो देवानां नामधा एक एव तं संप्रभं भुवना यन्त्ययन्या	३
त आर्यजन्त द्रविणं समस्मा ऋषयः पूर्वे जरितारो न भूना ।	
असूर्ते सूर्ते रजसि निषते ये भूतानि समकृण्वन्निमानि	४
परो दिवा पर एना पृथिव्या परो देवेभिरसुरैर्यदस्ति ।	
कं स्विद्वर्धे प्रथमं दध्न आपो यत्र देवाः समर्पयन्त विश्वे	५
तमिद्वर्धे प्रथमं दध्न आपो यत्र देवाः समर्गच्छन्त विश्वे ।	
अजस्य नामावध्येकमर्पितं यस्मिन् विश्वानि भुवनानि तस्थुः	६
न तं विदाथ य इमा जजानाऽन्यद्युष्माकमन्तरं बभूव ।	
नीहारेण प्रावृता जल्प्या चाऽसुतृप उक्थशासश्चरन्ति	७ [१७] (८५४)

(८३)

७ मन्युस्तापसः । मन्युः । त्रिष्टुप्, ? जगती ।

यस्ते मन्योऽविधद्वज्र सायक सह ओजः पुष्यति विश्वमानुषक् ।	
साह्याम दासमार्यं त्वया युजा सहस्कृतेन सहसा सहस्वता	१
मन्युरिन्द्रो मन्युरेवास देवो मन्युर्होता वरुणो जातवेदाः ।	
मन्युं विशा ईळते मानुषीयाः पाहि नो मन्यो तर्पसा सजोषाः	२
अभीहि मन्यो तवसस्तवीयान् तर्पसा युजा वि जहि शत्रून् ।	
अमित्रहा वृत्रहा दस्युहा च विश्वा वसून्या भरा त्वं नः	३
त्वं हि मन्यो अभिमन्योजाः स्वयंभूर्भामो अभिमातिपाहः ।	
विश्वचर्षणिः सहुरिः सहावा नस्मास्वोजः पृतनासु धेहि	४
अभागः सन्नप परेतो अस्मि तव कृत्वा तविषस्य प्रचेतः ।	
तं त्वा मन्यो अकृतुर्जिहीळा हं स्वा तनूबलवेयाय मेहि	५
अयं ते अस्म्युप मेघर्वाङ् प्रतीचीनः सहुरे विश्वधायः ।	
मन्यो वज्रिभूमि मामा ववुत्स हनाव दस्यूरुत बोध्यापेः	६
अभि मेहि दक्षिणतो मवा मे ऽधा वृत्राणि जङ्घनाव भूरि ।	
जुहोमि ते धरुणं मध्वो अग्रमुमा उपांशु प्रथमा पिबाव	७ [१८] (८६१)

(28)

७ मन्युस्तापसः । मन्युः । जगती, १-२ त्रिष्टुप् ।

त्वया मन्यो सरथमारुजन्तो हर्षमाणासो धृषिता मरुत्वः ।

तिग्मेष्व आयुधा संशिक्षांना अभि प्र यन्तु नरां अग्निरूपाः १

अग्निरिव मन्यां त्विषितः सहस्रं संनानीनः सहस्रं दृत एधि ।

हत्वाय शत्रून् वि भजस्व वेदु ओजो मिमानो वि मृधो नुदस्व २

सहस्रं मन्यो अभिमातिमस्ये रुजन् मृणन् प्रमृणन् प्रेहि शत्रून् ।

उग्रं तं पाजो नन्वा कुरुधे वशी वशी नयस एकज त्वम ३

एकां बहुनामसि मन्यवीक्रितो विंशविंश युधये सं शिशाधि ।

अकृत्तरुक् त्वया युजा वयं द्युमन्तं घोषं विजयाय कृणुमहे ४

विजेषकृदिन्द्र इवानवब्रवोऽऽस्माकं मन्यो अधिपा भवेह ।

प्रियं ते नाम सहुरं गृणीमसि विद्वा तमुत्सं यत आबुभृथ ५

आभूत्या सहजा वज्र सायक सहो विभर्ष्यभिभूत उत्तरम् ।

कृत्वा नो मन्यां सह मेद्येधि महाधनस्य पुरुहूत संमृजि ६

संसृष्टं धनमुभयं समाकृतं मन्मथं दत्तां वरुणश्च मन्युः ।

भियं दधाना हृदयेषु शत्रवः पराजितामो अप नि लयन्ताम् ७ [१९] (८६८)

(2)

[सप्तमोऽनुवाकः ॥७॥ सू० ८१-९०]

४७ सावित्री सूर्या ऋषिका । १-५ सोमः, ६-१६ सूर्याविवाहः, १७ देवाः, १८ सोमार्काः, १९ चन्द्रमाः,

सत्यंनोत्तमिता भूमिः सूर्येणोत्तमिता द्यौः ।

कृतेनादित्यास्तिष्ठन्ति दिवि सामो अधि श्रितः १

सोमेनादित्या बालिनः सोमेन पृथिवी मही ।

अथा नक्षत्राणामेषां मुपस्थे सोम आहितः

सोमं' मन्यते पपि॒वान् यत् संपि॒षन्त्योष॑धिम् ।

सोमं यं ब्रह्माणो विदुर्न तस्याश्नाति कश्चन

आच्छद्विधानैर्गुपितो बाह्वैः सोम रक्षितः ।

ग्राणामिच्छुष्वन तिष्ठमि न ते अश्नाति पार्थिवः ४

यत् त्वा देव प्रपिबन्ति तत् आ प्यायसे पुनः ।

वायुः सोमस्य रक्षिता समानां मास आकृतिः

५ [२०]

रैभ्यासीदनुदेयी नाराशंसी न्योचनी । सूर्याया भद्रमिद्वामो गार्थयति परिष्कृतम् ६
चिर्तिरा उपबर्हेण चक्षुरा अभ्यञ्जनम् । द्यौर्भूमिः कोश आसीद् यदयान सूर्या पतिम् ७
स्तोमा आसन् प्रतिधयः कुरीरं छन्द ओपगः ।

सूर्याया अभ्विना वरा ऽग्निरासीत् पुरोगवः

८

सोमो बधूपुरभव—कुश्विनास्तामुभा वरा । सूर्या यत् पत्यं शंसन्ती मनसा सविताइदं ९
मनो अस्या अन आसीद् द्यौर्गसीदुत च्छदिः । शुक्रावन्तद्वाहावास्तां यदयान सूर्या गृहम् १० [२१]

ऋक्सामाभ्यामभिर्हिता गावां ते सामनावितः ।

श्रोत्रं ते चक्रे आस्तां द्विवि पन्थाश्चराचरः

११

शुचीं ते चक्रे यात्या व्यानो अक्ष आहतः । अनां मनस्मयं सूर्या ऽऽर्गेहत प्रयती पतिम् १२

सूर्याया बहनुः प्रागात् सविता यमवासृजत् । अघासु हन्यन्ते गावो ऽर्जुन्याः पयुह्यते १३

यदभ्विना पुच्छमानावयातं त्रिचक्रेण बहनुं सूर्यायाः ।

विश्वे देवा अनु तद्भूमजानन् पुत्रः पितराववृणीत पुषा

१४

यदयातं शुभस्पती वरेयं सूर्यामुप । कैकं चक्रं वामासीत् क्रं देष्टार्य तस्थधुः १५ [२२]

द्वे ते चक्रे सूर्ये ब्रह्माणं क्रतुथा विदुः । अथैकं चक्रं यद्गृहा तदंद्भ्यातय इन्द्रिदुः १६

सूर्यार्थं देवेभ्यो मित्राय वरुणाय च । ये भूतस्य प्रचेतस इदं तेभ्योऽक्रं नमः १७

पूर्वापरं चरतो माययैतो शिशू कीळन्ती परि यातो अध्वरम् ।

विश्वान्यन्यो भुवनामिचष्टं ऋतूरन्यो विदधंजायते पुनः

१८

नवोनवो भवति जायमानो ऽह्नां केतुरुपसमित्यग्रम् ।

भागं देवेभ्यो वि दधात्यायन् प्र चन्द्रमास्तिरते वीर्धमायुः

१९

सुकिंशुकं शैलमलिं विश्वरूपं हिरण्यवर्णं सुवृत्तं सुचक्रम् ।

आ रोह सूर्ये अमृतस्य लोकां स्योनं पत्यं बहनुं कृणुष्व

२० [२३]

उक्तीष्वातः पतिवती होऽषा विश्वावसुं नमसा गीर्मिरीळे ।

अन्यामिच्छ पितृषु व्यक्तां स ते भागो जनुषा तस्य विद्धि

२१

उक्तीष्वातो विश्वावसो नमसेजामहे त्वा ।

अन्यामिच्छ प्रफुल्लं सं जायां पत्यां सृज

२२

(८९०)

अनुक्षरा ऋजवः सन्तु पन्था येभिः सखायो यन्ति ना वरेयम् ।	
समर्पमा सं भगो नो निनीयात् सं जास्पत्यं सुयममस्तु देवाः	२३
प्र त्वा मुञ्चामि वरुणस्य पाशाद् येन त्वावभ्रात सविता सुशेवः ।	
ऋतस्य योनौ सुकृतस्य लोके ऽरिष्टो त्वा सह पत्या दधामि	२४
प्रेतो मुञ्चामि नामुतः सुबुद्धाममुतस्करम् ।	
यथेयमिन्द्र मीढुः सुपुत्रा सुभगासति	२५ [२४]
पृषा त्वेतो नयतु हस्तगृह्या ऽश्विना त्वा प्र वहतां रथेन ।	
गृहान् गच्छ गृहपेनी यथासौ वशिनी त्वं विदथमा वदासि	२६
इह मियं प्रजयां ते समृध्यता मास्मिन् गृहे गार्हपत्याय जागृहि ।	
एना पत्या तन्वं सं सृजस्वा ऽधा जिकीं विदथमा वदाथः	२७
नीललोहितं भवति कृत्यामक्तिर्व्यज्यते ।	
एधन्ते अस्या ज्ञातयः पतिर्बन्धेषु बध्यते	२८
परां देहि शामुत्यं ब्रह्मभ्यो वि भजा वसु ।	
कृत्येषा पद्धतीं भूत्या जाया विंशते पतिम्	२९
अभीरा तनूर्भवति रुर्जती पापयामुया ।	
पतिर्यद्वधो वै वाससा स्वमङ्गमभिधित्सते	३० [२५]
ये बध्वश्चन्द्रं वहतुं यक्ष्मा यन्ति जनादनु ।	
पुनस्तान् यज्ञियां देवा नयन्तु यत् आगताः	३१
मा विदन् परिपन्थिनो य आसीदन्ति दंपती ।	
सुगेभिर्दुर्गमतीता मर्षं ह्रान्त्वरातयः	३२
सुमङ्गलीरियं वधू निमां समेत पश्यत ।	
सोभाग्यमस्ये वृन्वाया ऽधास्तं वि परेतन	३३
तुष्टमेतत् कर्तुमेतत् दपाष्ठवद्विषवस्रैतदत्तवे ।	
सूर्या यो ब्रह्मा विद्यात् स इहार्धुयमर्हति	३४
आशसनं विशसनं मथो अधिविकर्तनम् ।	
सूर्यायाः पश्य रूपाणि तानि ब्रह्मा तु शुन्धति	३५ [२६]
गृभ्णामि ते सौभगत्वाय हस्तं मया पत्या जरदष्टिर्यथासः ।	
भगो अर्यमा सविता पुरंधिर्मह्यं त्वादुर्गार्हपत्याय देवाः	३६ (१०४)

तां पूषञ्जिह्वतमामेरयस्व यस्यां बीजं मनुष्याऽं वर्यन्ति ।	
या न ऊरु उडती विश्रयति यस्यामुशन्तः प्रहराम् ओषम्	३७
तुभ्यमग्रे पर्यवहन् त्सुर्यां बहन्तुना सह ।	
पुनः पतिभ्यो जायां दा अग्रे प्रजया सह	३८
पुनः पर्णीमग्निरव्वा दारुपा सह वर्चसा ।	
क्रीडांयुरस्या यः पतिर्जीवाति शरदः शतम्	३९
सोमः प्रथमो विविदे गन्धर्वो विविदु उत्तरः ।	
तृतीयो अग्निष्ठे पतिस्तुरीयस्ते मनुष्यजाः	४० [२७]
सोमो वदन्नधर्वाय गन्धर्वो वदवृग्रये ।	
रथि च पुत्रोश्वादा वृश्निर्मह्यमथो इमाम्	४१
इहैव स्तं मा वि यौष्टं विश्वमायुर्व्यभुतम् ।	
क्रीळन्तो पुत्रैर्नप्तृभिर्मोदमानौ स्वे गृहे	४२
आ नः प्रजां जनयतु प्रजापतिराजरसाय समनक्तव्यमा ।	
अदुर्मङ्गलीः पतिलोकमा विडा शं नो भव द्विपदे शं चतुष्पदे	४३
अधोरचक्षुरपतिद्वयेधि शिवा पशुभ्यः सुमनाः सुवर्चाः ।	
वीरसर्व्वेवकामा स्योना शं नो भव द्विपदे शं चतुष्पदे	४४
इमां त्वमिन्द्र मीढुः सुपुत्रां सुभगां कृणु ।	
दशास्यां पुत्राना धेहि पतिमैकादृशं कृधि	४५
सम्राज्ञी श्वशुरे भव सम्राज्ञी श्वश्वं भव ।	
नरान्दुरि सम्राज्ञी भव सम्राज्ञी अधि वेवृषु	४६
समंअन्तु विश्वे देवाः समापो हृदयानि नौ ।	
सं मातरिश्वा सं धाता समु वेष्टी दधातु नौ	४७ [२८](९१५)

[चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ व० १-३१]

(८६)

(१३) इन्द्रः ७, १३, २३ देन्द्रो वृषाकपिः २-६, ९-१०, १५-१८ इन्द्राणी । इन्द्रः । पञ्चलिः ।

वि हि सोतोरसृक्षत मेन्द्रं वृषममसत ।

यत्रामवृषाकपि रयः पुष्टेषु मत्सखा विश्वस्माविन्दु उत्तरः ? (९१६)

परा हीन्द्र धावसि वृषाकपेरति व्यर्थः ।
 नो अह प्र विन्दस्सुन्यत्र सोमपीतये विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः २
 किमयं त्वां वृषाकपिश्चकार हरितो मृगः ।
 यस्मा इरस्यसीदु न्वयं वा पुष्टिमद्वसु विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ३
 यमिमं त्वं वृषाकपिं प्रियमिन्द्राभिरक्षसि ।
 श्वा न्वस्य जम्भिषदपि कर्णे वराहयु विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ४
 प्रिया तृष्टानि मे कपिर्व्यक्ता व्यद्वदुषत् ।
 शिरो न्वस्य राविषं न सुगं दुष्कृतं भुवं विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ५ [१]

न मत स्त्री सुभसतरा न सुयाशुतरा भुवत् ।
 न मत प्रतियवीयमी न सक्थयुद्यमीयमी विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ६
 उवं अम्ब सुलाभिके यथेवाङ्ग भविष्यति ।
 भसन्मं अम्ब सक्थि मे शिरो मे वीव हृष्यति विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ७
 किं सुबाहो स्वङ्गुरे पृथुष्टा पृथुजाघने ।
 किं शूरपत्नि नस्त्वमभ्यमीपि वृषाकपिं विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ८
 अवीरामिव मामयं शाररुभि मन्यते ।
 उताहमस्मि वीरिणीन्द्रपत्नी मरुत्सखा विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ९
 संहोत्रं स्म पुरा नारी समनं वाव गच्छति ।
 वेधा क्रतस्य वीरिणीन्द्रपत्नी महीयते विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः १० [२]

इन्द्राणीमासु नारिषु सुभगासहमश्रवम् ।
 नह्यस्या अपरं चन जरसा भरति पति विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ११
 नाहमिन्द्राणि शरणं सख्युर्वृषाकपेक्रेते ।
 यस्पेदमप्यं हविः प्रियं देवेषु गच्छति विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः १२
 वृषाकपायि रेवति सुपुत्र आदु सुसुवे ।
 यस्तं त इन्द्रं उक्षणः प्रियं काचित्करं हवि विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः १३
 उक्षणो हि मे पञ्चदश साकं पचन्ति विंशतिम् ।
 उताहमस्मि पीव इदुमा कुक्षी पृणन्ति मे विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः १४
 वृषभो न तिम्रगृङ्गो ऽन्तयूथेषु रोहवत् ।
 मन्थस्तं इन्द्र शं हृदे यं तं सुनोति मावयु विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः १५ [३] (११०)

न सेतो यस्य रम्बते	ऽन्तरा सकथ्याऽऽ कपुत् ।	
सेदीशे यस्य रोमशं	निषेदुषो विजृम्भते विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः	१६
न सेतो यस्य रोमशं	निषेदुषो विजृम्भते ।	
सेदीशे यस्य रम्बते	ऽन्तरा सकथ्याऽऽ कपुत् विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः	१७
अयमिन्द्र वृषाकपिः	परस्वन्तं हतं विदत् ।	
असिं सुनां नवं चरु-	मादेधस्यान आचितं विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः	१८
अयमेमि विचाकशद्	विचिन्वन् दासमार्यम् ।	
पिबामि पाकसुत्वंना	ऽपि धीरमचाकशं विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः	१९
धन्वं च यत् कृन्तत्रं च	कर्ति स्विता ता वि योजना ।	
नेदीयसो वृषाकपे	ऽस्तमेहिं गृह्णां उप विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः	२०
पुनरोहिं वृषाकपे	सुविता कल्पयावहै ।	
य एष स्वप्ननेशनो	ऽस्तमेधिं पथा पुन विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः	२१
यदुदञ्चो वृषाकपे	गृहमिन्द्राजगन्तन ।	
क्र१ स्य पुल्वयो मृगः	कर्मगन्त्रनयोपनो विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः	२२
पशुर्हि नाम मानवी	साकं संसृव विंशतिम् ।	
मद्रं भेल त्यस्या अभूद्	यस्या उदरमामयद् विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः	२३ [४] (९३८)

(८७)

१५. पायुभारहाजः । रक्षाहाग्निः । त्रिष्टुप्, १२-१५ अनुष्टुप् ।

रक्षोहर्षं वाजिनमा जिघर्षि	मित्रं प्रथिन्नुमुप यामि शर्म ।	
शिशानो अग्निः क्रतुभिः समिद्धः	स नो दिवा स रिपः पातु नक्तम्	१
अयोदित्रो अर्चिषा यातुधाना-	नुप स्पृश जातवेदुः समिद्धः ।	
आ जिह्वया मूर्धिवान् रभस्व	कथ्यादौ वृक्ष्यपि धत्स्वासन्	२
उभोर्मयाविष्णुपं धेहि दंष्ट्रां	हिंस्रः शिशानोऽर्वं परं च ।	
उतान्तरिक्षे परि याहि राज-	आग्नेः सं धेह्यभि यातुधानान्	३
यज्ञैरिषुः संनममानो अग्ने	वाचा शल्यौ अशनिभिर्दिहानः ।	
तामिर्विध्य हृदये यातुधानान्	प्रतीचो बाहून् प्रति भक्ष्येषाम्	४
अग्ने त्वचं यातुधानस्य मिन्धि	हिंसाशनिर्हरसा हन्त्वेनम् ।	
प्र पर्वाणि जातवेदः शृणीहि	कथ्यात क्रविष्णुधि चिंनोत वृक्षणम्	५ [५] (९४१)

यज्ञेदानीं पश्यसि जातवेदं स्तिष्ठन्तमग्न उत वा चरन्तम् ।
यद्वान्तरिक्षे पृथिभिः पतन्तं तमस्तां विध्य शर्वां शिक्षानः ६
उतालब्धं स्पृणुहि जातवेद आलेभानाहृष्टिर्मिर्यातुधानात् ।
अग्ने पूर्वां नि जहि शोशुचान आमावुः द्विचक्रास्तमवृन्त्येनीः ७
इह प्र ब्रूहि यतमः सो अग्ने यो यातुधानो य इदं कृणोति ।
तमा रमस्व समिधां यविष्ठ नृचक्षस्तश्चक्षुषे रन्धयेनम ८
तीक्ष्णेनग्निं चक्षुषा रक्ष यज्ञं प्राञ्चं वसुभ्यः प्र णय प्रचेतः ।
हिंस्रं रक्षांस्यग्निं शोशुचानं मा त्वा दमन् यातुधानां नृचक्षः ९
नृचक्षा रक्षः परीं पश्य विक्षु तस्य त्रीणि प्रति गृणीह्यग्रा ।
तस्याग्निं पृष्टीर्हरसा गृणीहि त्रेधा मूलं यातुधानस्य वृश्च १० [६]

त्रियांतुधानः प्रसितिं त ए त्वृतं यो अग्ने अनृतन हन्ति ।
तमर्चिषां स्फूर्जयन्त्रातवेदः समक्षमेनं गृणते नि वृद्धि ११
तदग्ने चक्षुः प्रति धेहि रेमे शफारुजं येन पश्यसि यातुधानम् ।
अथर्वचज्ज्योतिषा देव्येन सत्यं धूर्वन्तमचितं न्योष १२
यदग्ने अद्य मिथुना शर्षातो यद्वाचस्तृष्टं जनयन्त रेभाः ।
मन्योर्मनसः शरव्याऽर्ज्यते या तया विध्य हृदये यातुधानान् १३
परां गृणीहि तपसा यातुधानान् पराग्निं गृहो हरसा गृणीहि ।
परार्चिषा मूर्देवाञ्छृणीहि परासुतृपो अग्निं शोशुचानः १४
पराद्य देवा वृजिनं गृणन्तु प्रत्यगेनं शपथा यन्तु तृष्टाः ।
वाचास्तेनं शरव ऋच्छन्तु मर्मन् बिभ्वन्त्येतु प्रसितिं यातुधानः १५ [७]

यः पौरुषयेण क्रविषां सम्रक्ते यो अश्वेन पशुनां यातुधानः ।
यो अध्वयाया मरति क्षीरमग्ने तेषां शीर्षाणि हरसापि वृश्च १६
संवत्सरीणं पर्य उम्रियायास्तस्य माशीद्यातुधानो नृचक्षः ।
पीयूषमग्ने यतमस्तिवृन्तात् तं प्रत्यञ्चमर्चिषां विध्य मर्मन् १७
विषं गवां यातुधानां पिबन्त्वा वृश्चयन्तामर्चितये दुरेवाः ।
परैरान् देवः सविता ददातु परां भागमोषधीनां जयन्ताम् १८
सनावर्धे मृणसि यातुधानान् न त्वा रक्षांसि पतन्तासु जिग्युः ।
अनु वह सहस्रान् क्रव्यादो मा ते हेत्या मुक्षत देव्यायाः १९ (१५७)

त्वं नो अग्ने अधरादुर्वक्ता त्वं पश्चादुत रक्षा पुरस्तात ।
प्रति ते ते अजरासस्तपिष्ठा अघशींसं शोशुचतो दहन्तु २० [८]

पश्चात् पुरस्तादधरादुर्वक्ता कविः काव्येन परि पाहि राजन ।
सखे सखायमजरो जग्मिणे ऽग्ने मर्तो अमर्त्यस्त्वं नः २१
परि त्वाग्ने पुरं वयं विप्रं सहस्य धीमहि ।
धृषद्व्रणं विवेदि वि हन्तारं भङ्गगुरावताम २२
विषेण भङ्गगुरावतः प्रति ष्म रक्षसो दह ।
अग्ने तिग्मेन शोचिषा तपुरग्राभिर्ऋषिभिः २३
प्रत्यग्ने मिथुना दह यातुधाना किमीदिना ।
सं त्वा शिशामि जागृह्यदब्धं विप्र मन्माभिः २४
प्रत्यग्ने हरसा हरः शृणीहि विश्वतः प्रति ।
यातुधानस्य रक्षसो बलं वि रुज वीर्यम् २५ [९] (१६३)

(८८)

१९ आङ्गिरसो मूर्धन्यान् वामदव्या वा । सूर्य-वैश्वानरोऽग्निः । त्रिष्टुप् ।

हविष्पान्तमजरं स्वर्षिदि दिविस्पृश्याहुतं जुष्टमग्नौ ।
तस्य भर्मेण भुवनाय वेवा धर्मेण कं स्वधया पप्रथन्त १
गीर्णं भुवनं तमसापगूळहमाविः स्वरभवज्जाते अग्नौ ।
तस्य वेवाः पृथिवी द्यौरुतापो ऽरण्यन्नाषधीः सस्ये अस्य २
वेवेभिर्निषितो यज्ञियेभि रग्निं स्तोषाण्यजरं ब्रूहन्तम् ।
यो भानुना पृथिवीं द्यामुतेमा मातृतान् रोदसी अन्तरिक्षम् ३
यो होतासीत् प्रथमो वेवजुष्टो यं समाऽन्नाज्येना वृणानाः ।
स पतन्नीत्वरं स्था जगद्यच्छात्रमग्निरंकुणोज्जातवैदाः ४
यज्जातवेवो भुवनस्य मूर्ध-ज्ञतिष्ठो अग्ने सह रोचनेन ।
तं त्वहिम मतिभिर्गीर्भिरुक्थैः स यज्ञियो अभवो रोदसिमाः ५ [१०]

मूर्धा भुवो भवति नक्तमग्निस्ततः सूर्यो जायते प्रातरुद्यन् ।
माथामू तु यज्ञियानमेतामपो यत् तूर्णिश्चरति प्रजानन् ६
हृशेन्यो यो महिना समिद्धो ऽरोचत विवियोनिर्विभावा ।
तस्मिन्मग्नौ सूस्तवाकेन वेवा हविर्विश्व आजुहवुस्तनूपाः ७ (१७०)

सूक्तवाक् प्रथममादितुग्निमादिद्धविरजनयन्त देवाः ।	
स एषां यज्ञो अमवत तनूपास्तं द्यौर्वेदं तं पृथिवी तमापः	८
यं देवासोऽजनयन्ताग्निं यस्मिन्नाजुहवुर्भुवनानि विश्वा ।	
सो अर्चिषा पृथिवीं द्यामुतेमा मृजयमानो अतपन्महित्वा	९
स्तोमं हि द्विवि देवासो अग्निमजीजनच्छक्तिमी रोदसिषाम् ।	
तमू अकृण्वन् त्रेधा भुवे कं स ओषधीः पचति विश्वरूपाः	१० [११]
यदेदंमदधुर्यज्ञियासो द्विवि देवाः सूर्यमादितेयम् ।	
यदा चरिष्णू मिथुनावभूता मादित प्रापद्यन् भुवनानि विश्वा	११
विश्वस्मा अग्निं भुवनाय देवा वैश्वानरं केतुमह्नामकृण्वन् ।	
आ यस्ततानोषसो विभ्रातीरपो ऊर्णोति तमो अर्चिषा यन	१२
वैश्वानरं कवयो यज्ञियांसो अग्निं देवा अजनयन्नजुयम् ।	
नक्षत्रं प्रत्नमभिनञ्चरिष्णु यक्षस्याध्यक्षं तविषं बृहन्तम्	१३
वैश्वानरं विश्वहा दीदुवांसं मन्त्रैरग्निं कविमच्छां वदामः ।	
यो महिष्ठा परिबभूवोर्वी उतावस्तादुत देवः परस्तात	१४
द्वे सुती अंशृणवं पितृणा महं देवानामृत मर्त्यानाम् ।	
ताभ्यामिदं विश्वमेजत समेति यदन्तरा पितरं मातरं च	१५ [१२]
द्वे समीची विभृतश्चरन्तं शीर्षतो जातं मनसा विमृष्टम् ।	
स प्रत्यङ् विश्वा भुवनानि तस्था वषथुच्छन् तरणिभ्रोजमानः	१६
यज्ञा वेदं अदरः परंश्च यज्ञन्योः कतरो नो वि वेद ।	
आ शैकुरिन् संघमावुं सखायो नक्षन्त यज्ञं क इदं वि वोचन	१७
कत्युग्रयः कति सूर्यासः कत्युषासः कत्यु स्विदापः ।	
नोपस्पिजं वः पितरो वदामि पृच्छामि वः कवयो विघ्नने कम	१८
यावन्मात्रमुषसो न प्रतीकं सुपण्योऽं वसते मातरिष्वः ।	
तार्वह्यत्पुषं यज्ञमायन् बाह्वणो होतुरवरो निषीदन्	१९ [१३] (१८९)

(८९)

१८ रेणुवैश्वामित्रः । इन्द्रः, ५ इन्द्रासोमौ । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रं स्तवा नृतमं यस्य मद्वा विववाधे रंचना वि जमो अन्तान् ।	
आ यः प्रमौ चर्षणीधुद्वरोभिः प्र सिन्धुभ्यो रिरिचानो महित्वा	१ (१८९)

स सूर्यः पथुरु वरांस्येन्द्रो ववत्याद्रथेव चका ।
 अतिष्ठन्तभपस्यं । न सर्गे कृष्णा तमांसि त्विष्या जघान २
 समानमस्मा अनपावृद्धं क्षमया द्विवो असमं ब्रह्म नवर्यम ।
 वि यः पुष्टेव जनिमान्यय इन्द्रश्चिकाय न सखायमीपे ३
 इन्द्राय गिरा अनिशितसर्गा अपः प्ररयं सगरस्य बुधात ।
 यो अक्षेणेव चक्रिया शचीभिर्विष्वक् तस्तम्भं पृथिवीमुत ग्राम ४
 आपान्तमन्युस्तपलप्रभर्मा धुनिः शमीवाञ्छरुमौ ऋजीपी ।
 सोमो विश्वान्यतसा वनांनि नार्वागिन्द्रं प्रतिमानानि देभुः ५ [१४]

न यस्य द्यावापृथिवी न धन्व नान्तरिक्षं नाद्रयः सोमो अक्षाः ।
 यदस्य मन्युरधिनीयमानः शृणानि वीटु रुजति स्थिगणि ६
 जघान वृत्रं स्वधितिवनेव कुराज पुरा अरुक्न मिन्धून ।
 विभेदं गिरिं नवमित्रं कुम्भमा गा इन्द्रो अकृणुत स्वयुग्भिः ७
 त्वं ह त्यहण्या इन्द्र धीरो ऽसिनं पर्वं वृजिना शृणासि ।
 प्र ये मित्रस्य वरुणस्य धाम युजं न जनां मिनन्ति मित्रम ८
 प्र ये मित्रं प्रार्यमणं दुर्वाः प्र संगिरः प्र वरुणं मिनन्ति ।
 न्यमित्रं धु वृधामिन्द्र तुभं वृषन वृषाणमरुपं जिशीहि ९
 इन्द्रो द्विव इन्द्र ईशे पृथिव्या इन्द्रो अपामिन्द्र इन पर्वतानाम ।
 इन्द्रो वृधामिन्द्र इन्मधिगणांमिन्द्रः क्षमे योगे हव्य इन्द्रः १० [१५]

प्राक्तुभ्य इन्द्रः प्र वृधो अर्हभ्यः प्रान्तरिक्षान् प्र समुद्रस्य धासः ।
 प्र वारस्य प्रथसः प्र उमां अन्तात् प्र सिन्धुभ्यो रिरिचि प्र क्षितिभ्यः ११
 प्र शोशुचत्या उषसो न केतुरसिन्वा ते वततामिन्द्र हेतिः ।
 अश्मेव विध्य द्विव आ सृजानस्तपिष्ठेन हर्षसा द्रोवमित्रान् १२
 अन्वह मामा अन्विद्वता न्यन्वोषधीरनु पर्वतासः ।
 अन्विन्द्रं रोदसी बावशाने अन्वापो अजिहत् जायमानम् १३
 कर्हि स्विन सा त इन्द्र चेत्पास वृषस्य यद्धिनवो रक्ष एषत् ।
 मित्रकुवो यच्छसते न गावः पृथिव्या आपृगमुया शर्यन्ते १४
 शत्रूयन्तो अभि ये नस्ततस्त्रे महि ब्राधन्त ओगुणास इन्द्र ।
 अन्धेनामित्रास्तमसा सचन्तां सुज्योतिषो अक्तवस्तो अभि ध्युः १५ (१९०)

पुरुणि हि त्वा सर्वना जनानां ब्रह्माणि मन्दन् गूणतामूषीणाम् ।	
इमामाघोपन्नवसा सहतिं तिरो विश्वाँ अर्चतो याह्यर्वाङ्	१६
एवा ते वयमिन्द्र मुञ्चतीनां विद्याम सुमतीनां नवानाम् ।	
विद्याम् वस्तोरवसा गूणन्तो विश्वामित्रा उत ते इन्द्र नूनम्	१७
शुनं हुवेम मघवानिमिन्द्रं मस्मिन् भरे नूतमं वाजसातो ।	
शृण्वन्तमुग्रमृतये समन्तु ग्रन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्	१८ [१६] (१०००)

(९०)

१६ नारायणः । पुरुषः । अनुष्टुप्, १६ त्रिष्टुप् ।

सहस्रशीर्षा पुरुषः सहस्राक्षः सहस्रपात् ।	
स भूमिं विश्वतो ब्रुत्वा अत्यतिष्ठद्दशाङ्गुलम्	१
पुरुष एवेदं सर्वं यद्धृतं यच्च भव्यम् ।	
उतामृतत्वम्येशानो यदन्नेनातिरोहति	२
एतावानस्य महिमा अतो ज्यायौश्च पुरुषः ।	
पादोऽस्य विश्वा भूतानि त्रिपादस्यामृतं विवि	३
त्रिपादूर्ध्व उडूत पुरुषः पादोऽस्येहाभवत् पुनः ।	
ततो विष्वङ् व्यकामन् साशनानशने अमि	४
तस्माद्विगळजायत विराजो अधि पुरुषः ।	
स जातो अत्यग्च्यत पश्चाद्भूमिमथो पुरः	५ [१७]

यत् पुरुषेण हविषा ब्रुवा यज्ञमर्तन्वत ।	
वसन्तो अस्यासीदाज्यं ग्रीष्म इध्मः शरन्नुविः	६
तं यज्ञं बर्हिषि प्रोक्षन् पुरुषं जातमग्रतः ।	
तेन ब्रुवा अयजन्त साध्या कर्षयश्च ये	७
तस्माद्यज्ञात् सर्वहुतः संभूतं पृथक्वाज्यम् ।	
पृश्नन् तौश्रके वायव्या नारण्यान् ग्राम्याश्च ये	८
तस्माद्यज्ञात् सर्वहुतः कच्चः सामानि जज्ञिरे ।	
छन्दांसि जज्ञिरे तस्माद्यजुस्तस्मादजायत	९
तस्मादश्वा अजायन्त ये के चोभयार्दतः ।	
गावो ह जज्ञिरे तस्मात् तस्माज्जाता अजावयः	१० [१८] (१०१०)

यत् पुरुषं व्यदधुः कतिधा व्यकल्पयन् ।	
मुखं किमस्य कौ बाहू का ऊरु पादा उच्येते	११
बाह्व्यांश्च मुखमासीद्बाहू राजन्यः कृतः ।	
ऊरु तदस्य यद्वैश्यः पद्भ्यां शूद्रो अजायत	१२
चन्द्रमा मनसो जातश्चक्षोः सूर्यो अजायत ।	
मुखादिन्द्रश्चाग्निश्च प्राणाद्वायुरजायत	१३
नाभ्यां आसीद्वनरिक्षं शीष्णो द्यौः समवर्तत ।	
पद्भ्यां भूमिदिशः भोज्ञात् तथा लोकौ अकल्पयन्	१४
सप्तार्यासन परिधयस्त्रिः सप्त समिधः कृताः ।	
वेवा यद्यज्ञं तन्वाना अबध्नन् पुरुषं पशुम्	१५
यजेन् यजमयजन्त वेवास्ता नि धर्माणि प्रथमान्यासन् ।	
ते ह नाकं महिमानः सचन्त यत्र पूर्वं साध्याः सन्ति वेवाः	१६ [१९] (१०१६)

(९१)

[अष्टमोऽनुवाकः ॥८॥ सू० ९१-९९]

१५ अरुणो धेनुद्वयः । अग्निः । जगती, १५ त्रिष्टुप् ।

मं जागृदग्निर्जरमाण इध्यन्तं दमे दमृना इषयस्त्रिळस्पदे ।	
विश्वस्य होता हविषो वरंण्यो विभुर्विभावा सुषसा सखीयते	१
स दशतभीरतिथिर्गृहेर्गृहे वनेवने शिशिये तक्ववीरिव ।	
जनंजनं जन्यो नाति मन्यते विश आ क्षेति विश्योऽं विशांविशाम्	२
मुदक्षो वक्षेः क्रतुनासि सुक्रतु—रग्रे कविः काव्येनासि विश्ववित् ।	
वसुवसुनां क्षयसि त्वमेक इदं द्यावा च यानि पृथिवी च पुण्यतः	३
प्रजानश्च तव योनिमुत्विज्य—मिळायास्पदे घृतवन्तमासदः ।	
आ ते चिकिञ्च उषसामिवितयो ऽरेपसः सूर्यस्येव रश्मयः	४
तव श्रियो वर्ण्यस्येव विद्युतश्चित्राश्चिकिञ्च उषसां न केतवः ।	
यदाषधीरभिसृष्टो वनानि च परि स्वयं चिन्तुषे अन्नमास्ये	५ [२०]
तमापधीर्धरे गर्भमुत्विज्यं तमापो अग्निं जनयन्त मातरः ।	
तमितं समानं वनिनश्च वीरुधो ऽन्तर्वतीश्च सुवते च विश्वहा	६
वातोपधूत इषितो वशौ अनु तूषु यदक्षा वेविषद्वितिष्ठसे ।	
आ ते यतन्ते रथ्योऽं यथा पृथक् शर्धस्यग्ने अजराणि धक्षतः	७ (१०१३)

मेधाकारं विदथस्य प्रसाधनमग्निं होतारं परिभूतमं मतिम् ।	
तमिदमं हविष्या समानमित तमिन्महं वृणते नान्यं त्वत्	८
त्वामिदमं वृणते त्वायवो होतारमग्ने विदथेषु वेधसः ।	
यदेव्यन्तो दधति प्रयोसि ते हविष्मन्तो मनवा वृक्तबर्हिषः	९
तवाग्ने होत्रं तव पात्रमृत्विष्यं तव नेष्ट्रं त्वमग्निहतायतः ।	
तव प्रशाल्नं त्वमध्वरीयसि ब्रह्मा चासि गृहपतिश्च नो दमे	१० [२१]
यस्तुभ्यमग्ने अमृताय मर्त्यः समिधा दाशदुत वा हविष्कृति ।	
तस्य होता भवसि यासि दृत्य—मुप ब्रूषं यजस्यध्वरीयसि	११
इमा अस्मं मतये वाचो अस्मदौ क्रवो गिरः सुष्टुतयः समग्मत ।	
वसूयवो वसंव जातवदसे वृद्धासु चिद्वधना यासु चाकनत्	१२
इमा प्रताय सुष्टुतिं नवीयसी वोचेयमस्मा उशते शृणोतु नः ।	
भूया अन्तरा हृद्यस्य निस्पृशे जायेव पत्यं उशती सुवासाः	१३
यस्मिन्नश्वासं कृषभासं उक्षणे वशा मेषा अंसृष्टास आहुताः ।	
कीलालपे सोमपृष्ठाय वेधसे हृदा मतिं जनये चारुमग्नये	१४
अहाव्यग्ने हविगम्ये ते सुचीव घृतं चम्बीव सोमः ।	
वाजसार्नि रयिमस्मं सुवीरं प्रशस्तं धेहि यशसं बृहन्तम्	१५ [२२] (१०३१)

(११)

१५ शार्यातो मानवः । विश्वे देवाः । जगती ।

यजस्यं वो रथ्यं विदपतिं विशां होतारमक्तोरतिथिं विभावंसुम् ।	
शोचच्छृष्कामु हरिणीषु जभूरद वृषां केतुर्यजतो द्यामशायत	१
इममं अस्पाप्रभये अकृण्वत धर्माणमग्निं विदथस्य साधनम् ।	
अकनं न यहमुपसः पुगेहितं तनूनपातमरुषस्यं निंसते	२
बलस्य नीथा वि पुणश्च मन्महं वया अस्य प्रहुता आसुरत्तवे ।	
यदा घोरासो अमृतत्वमाशतादिज्जनस्य दैव्यस्य चर्किरन्	३
ऋतस्य हि प्रसितिद्यौरु व्यचो नमो मृह्युर्मतिः पनीयसी ।	
इन्द्रो मित्रो वरुणः सं चिकित्त्रिः ऽथो मगः सविता पूतदक्षसः	४
प्र रुद्रेण ययिना यन्ति सिन्धवं स्तिरो महीमरमतिं दधन्विरे ।	
येभिः परिज्मा परियन्नुरु अयो वि शेरुवज्जठरे विश्वमुक्षते	५ [२३] (१०३५)

क्राणा रुद्रा मरुतो विश्वकृष्टयो विवः श्येनासो असुरस्य नील्यः ।
 तेभिश्चष्टे वरुणो मित्रो अयमेन्द्रो देवभिर्गर्वशेभिर्गर्वशः ६
 इन्द्रे भुजं शशमानास आशत सृगे हशीके वृषणश्च पांस्यं ।
 प्र ये न्वस्यार्हणो ततस्त्रिं युजं वज्रं नृपदनं पु कारवः ७
 सूर्यश्चिदा हरितो अस्य रीरम दिन्द्रादा कश्चिद्भयते तवीयसः ।
 भीमस्य वृष्णो जतरादभिश्चसो विवेदिवे सहृगिः स्तन्नवाधिनः ८
 स्तामं वो अद्य रुद्राय शिकसे क्षयद्रीगय नममा दिदिष्टन ।
 यमिः शिवः स्ववो एवायवभिर्दिवः सिषक्ति स्वयंशा निकामभिः ९
 ते हि प्रजाया अभरन्त वि श्रवा बृहस्पतिर्वृषभः सोमजामयः ।
 यज्ञैरथवा प्रथमो वि धारय हवा दक्षिर्भृगवः सं चिकित्त्रिं १० [२४]

ते हि द्यावापृथिवी भूरिन्तसा नराशंसश्चतुर्गङ्गो यमोऽर्दितः ।
 देवस्त्वष्टा द्रविणोदा क्रभृक्षणः प्र रोदसी मरुतो विष्णुरहिरे ११
 उत स्य न उशिजामुर्विया कविर्हरिः शृणोतु बुधयो हवीमनि ।
 सूर्यामासा विचरन्ता दिविक्षिता धिया शमीनहृषी अस्य बोधतम १२
 प्र नः पूषा चरथं विश्वदेव्यो ऽपां नपादवतु वायुमिष्ट्यं ।
 आत्मानं वर्यो अभि वार्तमचत तदश्विना मुहवा यामनि श्रुतम १३
 विशामासामभयानामधिक्षितं गीभिरु स्वयंशसं गृणीमसि ।
 ग्रामिर्विश्वाभिरर्दितमनवर्णमक्तोर्युवानं नृमणा अधा पतिम १४
 रभदत्रं जनुषा पूर्वा अङ्गिरा ग्रावाण ऊर्ध्वा अभि चक्षुरध्वगम् ।
 येभिर्विहाया अभवद्विचक्षणः पार्थः सुभेकं स्वधितिवर्नन्वति १५ [२५] (१०४३)

(९३)

१५ तान्वः पार्थः । विश्वे देवाः । प्रस्तारपक्तिः २, ३, १३ अनुष्टुप्; ९ अक्षरैः पंक्तिः,

११ न्यङ्कुसारिणी, १५ पुरश्नाद्वृहती ।

महि द्यावापृथिवी भूतमूर्वा नारी यही न रोदसी सदं नः ।
 तेभिर्नः पातं सहस्र एभिर्नः पातं शूषणि १
 यज्ञेयं स मर्त्यो देवान त्सपयति । यः सुम्रदींश्श्रुतम आविवासात्येनान् २
 विश्वेषामिजयवो देवानां वामहः । विश्वे हि विश्वमहसा विश्वे यज्ञेषु यज्ञियाः ३ (१०४९)

ते धा राजानो अमृतस्य मन्द्रा अर्यमा मित्रो वरुणः परिजमा ।

कद्रुद्रो नृणां स्तुतो मरुतः पूषणो भगः

४

उत नो नक्तमपां वृषण्वमू सूर्यामासा सदर्नाय सधन्या ।

सचा यत साद्येण महिर्बुधेषु बुधयः

५ [२६]

उत नो वृवावश्विना शुभस्पती धार्मभिमित्रावरुणा उरुष्यताम् ।

महः स राय एपते ऽति धन्वेव दुरिता

६

उत नो रुद्रा चिन्मृळतामश्विना विश्वे वृवासा रथस्पतिभगः ।

ऋभुवार्ज ऋभुक्षणः परिजमा विश्ववक्षसः

७

ऋभुर्ऋभुक्षा ऋभुर्विधतो मनु आ ते हरीं जृजुवानस्य वाजिना ।

कुण्डरं यस्य सामं चिद्वर्धयज्ञो न मानुषः

८

कृधी नो अह्नयो देव सवितः स च स्तुषे मघोनाम् ।

सहो न इन्द्रो वह्निभिर्न्येषां चर्षणीनां चक्रं रश्मि न योयुवे

९

ऐषु द्यावापृथिवी धातं मह वृष्मे वीरिषु विश्वचर्षणि श्रवः ।

पूक्षं वाजस्य मातयं पूक्षं रायोत त्वर्षणं

१० [२७]

एतं शंसमिन्द्रास्मयुद्धं कृचित्र सन्तं सहसावज्ञमिष्टये सदा पाह्यमिष्टये ।

मेदतां वेदतां वसो

११

एतं मे स्तोमं तना न सूर्यं द्युतद्यामानं वावृधन्त नृणाम् ।

संवर्तनं नाश्चयं तप्टेवानपच्युतम्

१२

वावर्त येषां राया युक्तेषां हिरण्ययी । नेमर्धिता न पौर्या वृथेव विष्टान्ता १३

प्र तद्गुःशीमे पृथ्वाने वेने प्र रामे वोचमसुरे मघवन्सु ।

ये युक्त्वाय पञ्च शतास्मयु पथा विश्राव्येषाम्

१४

अधीकृवन्न सप्ततिं च सप्त च ।

सद्यो दिदिष्ट तान्वः सद्यो दिदिष्ट पाथ्यः सद्यो दिदिष्ट मायवः १५ [२८] (१०६१)

(९४)

१४ अर्बुदः काद्रवेयः सर्पः । प्रावाणः । जगतीः ५, ७, १४ त्रिष्टुप् ।

प्रेते वदन्तु प्र वयं वदाम् प्रावर्ग्यो वाचं वदता वदन्त्यः ।

यवर्चयः पर्वताः साकमाश्रवः श्लोकं घोषं भरथेन्द्राय सोमिनः

१

(१०६२)

एते वदन्ति ज्ञतवत् सहस्रव कुभि क्रन्वन्ति हरितेभिरासभिः ।	
विद्वी ग्रावाणः सुकृतः सुकृत्यया होतुश्चित् पूर्वं हविरद्यमाशत	२
एते वदन्त्यविद्वज्ञना मधु न्यूङ्कयन्ते अधि एक आमिपि ।	
वृक्षस्य शाखामरुणस्य बप्सतस्ते सुमर्वा वृषभाः प्रेमराविषुः	३
वृहद्भदन्ति मधुरेण मन्दिने न्द्रं क्रोशन्तोऽविद्वज्ञना मधु ।	
संरभ्या धीराः स्वसृभिरनर्तिषु राघोषयन्तः पृथिवीमुपवृद्धिभिः	४
सुपर्णा वार्चमकृतोप द्यव्या खरे कृष्णा इधिरा अनर्तिषुः ।	
न्यः ऽङ्गि यन्त्युपरस्य निष्कृतं पुरु रेतो दधिरे सूर्यभितः	५ [२९]

उग्रा इव प्रवहन्तः समार्यमुः साकं युक्ता वृषणो बिभ्रतो धुरः ।	
यच्छ्रुसन्तो जग्रस्राना अराविषुः शृण्व एषां प्रोथथो अर्वतामिव	६
दशावनिभ्यो दशकक्षयेभ्यो दशयोक्त्रेभ्यो दशयोजनेभ्यः ।	
दशामीशुभ्यो अर्चताजरेभ्यो दश धुरो दश युक्ता वहद्भ्यः	७
ते अर्द्रयो दशयन्त्रास आशवस्तेषामाधानं पर्यति हर्षतम ।	
त ऊ सुतस्य सोम्यस्यान्धसां ऽशोः पीयूषं प्रथमस्य भेजिरे	८
ते सोमादो हरी इन्द्रस्य निसतं ऽशुं दुहन्तो अध्यासतं गर्वि ।	
तेमिदुग्धं पपिवान् त्सोम्यं मध्विन्द्रो वर्धते प्रथते वृषायतं	९
वृषां वो अंशुर्न किला रिषाथने ऽवावन्तः सवृमित् स्थनाशिताः ।	
रैवत्येव महसा चारवः स्थन यस्य ग्रावाणो अजुषध्वमध्वग्म	१० [३०]

तृषिता अतृदिलासो अर्द्रयो ऽभ्रमणा अमृथिता अमृत्यवः ।	
अनातुरा अजराः स्थामविष्णवः सुपीवसो अतृषिता अतृष्णजः	११
ध्रुवा एव वः पितरौ युगेयुगे क्षेमकामासः सर्वसो न युञ्जते ।	
अजुर्यासौ हरिषाचौ हरिद्रव आ द्यां स्वैण पृथिवीमशुभ्रवुः	१२
तदिद्वद्रुन्त्यर्द्रयो विमोचने यामन्नत्त्रस्या इव वेदुपवृद्धिभिः ।	
वपन्तो बीजमिव धान्याकृतः पुञ्चन्ति सोमं न भिनन्ति बप्सतः	१३
सुते अश्वरे अधि वार्चमकृता ऽऽ क्रीळ्यो न मातरं तुवन्तः ।	
वि पू मुञ्जा मुषुषुषो मनीषां वि वर्तन्तामर्द्रयश्चार्यमानाः	१४ [३१] (१०७५)

[पञ्चमोऽध्यायः ॥५॥ व० १-२७]

(९५)

१८ ऐलः पुरुरवाः । उर्वशी देवता । २, ४-५, ७, ११, १३, १५-१६, १८,
उर्वशी ऋषिका । पुरुरवा देवता । त्रिष्टुप् ।

हये जायं मनसा तिष्ठं घोरं वचांसि मिश्रा कृणवावहं नृ ।
न नौ मन्त्रा अनुदितास एते मयस्करन् परंतरे चनाहंन् १
किमेता वाचा कृणवा तवाहं प्राकमिपमपमामग्रियेव ।
पुरुरवः पुनरस्तं परंहि दुरापना वातं इवाहमस्मि २
इपुनं श्रिय इपुधरंभना गापाः इतमा न रंहिः ।
अवीरे कर्तो वि दविद्युतन्नो—ग न मायुं चितयन्त धुनयः ३
सा वसु दधती श्वशुराय वय उषो यद्वि वष्ट्यन्तिगृहात ।
अस्तं ननक्ष यस्मिञ्चाकन दिवा नक्तं श्रथिता वैतंसनं ४
त्रिः स्म माहः श्रथयो वैतसेनो—त स्म मेऽव्यत्यं पृणासि ।
पुरुरवाऽनु ते केतमायं राजा मे वीर तन्वो—स्तदासीः ५ [१]

या सुजृणिः श्रेणिः सुभ्रआपि—हृदचक्षुनं ग्रन्थिनीं चरण्युः ।
ता अत्रयोऽरुणयो न संसुः श्रिये गावा न धेनवांसनवन्त ६
समस्मिञ्चायमान आसत ग्रा उतेमवधन् नद्यः—स्वर्गताः ।
महं यत त्वा पुरुरवा गणायाऽवधयन् दस्युहत्यां देवाः ७
सचा यदासु जहतीष्वत्कु—ममानुषीषु मानुषो नियेवं ।
अपं स्म मत त्रसन्ती न भुज्यु—स्ता अत्रसन् रथस्पृशो नाश्वाः ८
यदासु मर्तो अमृतासु निस्पृक् सं क्षोणीभिः कर्तुभिर्न पृङ्क्ते ।
ता आतयो न तन्वः शुभ्रत स्वा अश्वांसो न क्रीळ्यो दन्दशानाः ९
विद्युन्न या पतन्ती दविद्यो—द्धरन्ती मे अग्न्या काम्यानि ।
जनिष्टो अणो नयः सृजातः प्रावशीं तिरत क्रीधमायुः १० [२]

जजिष इत्था गापीश्याय हि दृधाथ तत् पुरुरवां म ओजः ।
अश्रांसं त्वा विदुषीं सस्मिन्नहन न म आशृणाः किमभुवदसि ११
कदा सूनुः पितरं जात इच्छा—चक्रन्नाश्रुं वर्तयद्विज्ञानन ।
को दर्पती समनसा वि यूयो—दध यदग्निः श्वशुरेषु दीदयत १२ (१०८७)

प्रति ब्रवाणि वर्तयंत अश्रुं चकन् न क्रन्दद्वाप्ये जिवायं ।	
प्र तत ते हिनवा यत ते अस्मे परेह्यस्मै नहि भूर मापः	१३
सुदेवो अद्य प्रपतेदनावृत् परावतं परमां गन्तवा उ ।	
अधा शयीत निष्कैतेरूपस्थे ऽधेनं वृका रभसामो अद्यः	१४
पुरुवर्यो मा मृथा मा प्र पन्तो मा त्वा वृकामो अशिवाम उ क्षन् ।	
न वै स्त्रीणानि सख्यानि सन्ति सालावृकाणां हृदयान्येता	१५ [३]
यद्विरूपाचरं मर्त्ये—ष्ववमं रात्रीः शङ्कुश्चतस्रः ।	
धृतस्य स्तोत्रं सकृदहं आश्रामं तादेवेदं तातृपाणा चंगामि	१६
अन्नरिक्षापां रजसा विमानि—मुपं शिक्षाम्युवशीं वमिष्ठः ।	
उप त्वा रातिः सुकृतस्य निष्ठा—त्रि वर्तस्व हृदयं तप्यते मे	१७
इति त्वा देवा इम आहुरैरु यथैमंतद्भवसि मृत्युव्रन्धुः ।	
प्रजा ते देवान् हविषा यजाति स्वर्ग उ त्वमापि मादयामे	१८ [४] (१०९३)

(९६)

१३ वरुणाक्षिरसः । सर्वहरिर्वा ऐन्द्रः । हरिः । जगती, १२-१३ त्रिष्टुप् ।

प्र ते महे विद्वंशं शंसिषं हरी प्र ते वन्वे वनुषो हयंत मर्दम् ।	
धृतं न यो हरिभिश्चारु सेचत आ त्वां विशन्तु हरिर्वपंसं गिरः	१
हरिं हि योनिमामि ये समस्वरन् हिन्वन्तो हरीं त्रिव्यं यथा सद्दः ।	
आ यं पूणन्ति हरिभिर्न धेनव इन्द्राय शूषं हरिर्वन्तमर्चत	२
सो अस्य वज्रो हरितो य आयसो हरिर्निकामो हरिरा गर्भस्थोः ।	
द्युमी सुशिग्रो हरिर्मन्युसायक इन्द्रे नि रूपा हरिता मिमिक्षिरे	३
विषि न केतुरधि धायि हयंतो विव्यच्चद्रजो हरितो न रक्षा ।	
तुदवहिं हरिशिग्रो य आयसः सहस्रशोका अमवद्धरिभरः	४
त्वंत्वमहयथा उपस्तुतः पूर्वैर्मिरिन्द्र हरिकेश यज्वभिः ।	
त्वं हयंसि तव विश्वमुक्थ्य—मसामि राधो हरिजात हयंतम्	५ [५]

ता वज्रिणं मन्विनं स्तोम्यं मद्रु इन्द्रं रथे वहतो हयता हरी ।	
पुरुण्यस्मै सर्वनानि हयंत इन्द्राय सोमा हरयो दधान्विरे	६
अरं कामाय हरयो दधान्विरे स्थिराय हिन्वन् हरयो हरीं तुरा ।	
अर्वेन्द्रियो हरिभिर्जोषमीयते सो अस्य कामं हरिर्वन्तमानशे	७ (११००)

हरिदमशारुहरिकिञ्च आयसस्तुरस्पेये यो हरिपा अवर्धत । अर्वेन्द्रियं हरिभिर्वाजिनीवसुरति बिश्वा दुरिता पारिषद्भरी	८
सुवेव यस्य हरिणी विपेततुः शिपे वाजाय हरिणी दर्विध्वतः । प्र यत कृते चमसे मर्षजन्दरी पीत्वा मदस्य हर्यतस्यान्धमः	९
उत स्म मञ्ज हर्यतस्य पस्त्योऽरत्यो न वाजं हरिवाँ अचिक्रदत । मही चिन्द्रि धिपणाहर्यदोजन्मा बृहद्भयो दधिषे हर्यतश्चिदा	१० [६]
आ रोदसी हर्यमाणो महित्वा नव्यनव्यं हर्यसि मन्म नु प्रियम । प्र पस्त्यमसुर हर्यत गोराविष्कृधि हर्य सूर्यीय	११
आ त्वा हर्यन्तं प्रयुजो जनानां रथे वहन्तु हरिशिपमिन्द्र । पित्रा यथा प्रतिभृतस्य मध्वो हर्यन् यज्ञं सध्रमादे दशोणिम	१२
अपाः पूर्वेषां हरिवः सुतानां मथो हृदं सर्वन् केवलं ते । ममद्भि सोमं मधुमन्तमिन्द्र मुत्रा वृषञ्जटार आ वृषस्व	१३ [७] (११०६)

(९७)

१३ आधर्वणो भिषग् । आध्वयः । अनुष्टुप् ।

या ओषधीः पूर्वा जाता देवेभ्यस्त्रियुगं पुग । मने नु बभ्रूणामिहं शतं धामानि सप्त च	१
शतं वो अम्ब धामानि सहस्रमुत वा रुहः । अधो गतकृत्वो युयमिमं मे अगदं कृत	२
ओषधीः प्रति मोदध्वं पुण्यवतीः प्रसूवरीः । अश्वा इव सजित्वरीर्वीरुधः पारयिष्णवः	३
ओषधीरिति मातरस्तद्धो देवीरुपं ब्रुवे । सुनेयुमश्वं गां वास आत्मानं तव पूरुष	४
अश्वन्थे वो निषदन् पर्णे वो वसतिष्कृता । गोमाज इत किलामथ यत मनवथ पूरुषम	५ [८]
यत्रोषधीः सुमग्मेत राजानः समिताविव । विप्रः स उच्यते भिषग् रक्षोहारीवचार्तनः	६ (११११)

अश्वावतीं सोमावतीं—मूर्जयन्तीमुदोजसम् । आवित्सि सर्वा ओषधी—रस्मा अविष्टान्तये ७
उच्छृष्मा ओषधीनां गावो गोष्ठादिविरतं । धनं सनिष्यन्तीनां—मात्मानं तव पुरुष ८
इष्कृतिर्नाम वो माता ऽथो ययं स्थ निष्कृतीः ।

सीराः पतत्रिणीः स्थन यद्वामयति निष्कृथ ९
अति विश्वाः परिष्ठाः स्तेन इव व्रजमक्रमुः । ओषधीः प्राच्यवृ—यत् किं च तन्वोऽरे रयः १० [९]

यद्विमा वाजयज्ञह—मोषधीर्हस्त आनुधे । आत्मा यक्षमस्य नश्यति पुरा जीवगृभो यथा ११
यस्योषधीः प्रमपंथा—ङ्गमङ्गं परुष्परुः । ततो यक्षमे वि बाधध्व उग्रो मध्यमशरिव १२
साकं यक्षम प्र पत चापेण किकिद्विनि ।

साकं वार्तस्य धाज्या साकं नश्य निहाकया १३

अन्या वो अन्यामव—त्वन्यान्यस्या उपावत ।

ताः सर्वाः संविद्वाना इदं मे प्रावता वचः १४

याः फलिनीया अफला अपुष्पा याश्च पुष्पिणीः

बृहस्पतिप्रमृता—स्ता नो मृश्चन्वंहसः १५ [१०]

मृश्चन्तु मा शपथ्याऽ—दधो वरुण्यादुत ।

अथो यमस्य पङ्कीगत सर्वस्मादेवकिल्बिषात १६

अवपतन्तीरवदन द्विव ओषधयस्परि । यं जीवमश्रवामहे न स गिष्याति पुरुषः । १७

या ओषधीः सोमराज्ञी—बह्वीः शतविचक्षणाः । तासां त्वमस्पृत्तमा—रं कामायु ओ हृदे १८

या ओषधीः सोमराज्ञी—विष्टिताः पृथिवीमनु । बृहस्पतिप्रमृता अस्ये सं दत्त वीर्यम् १९

मा वो रिषत खनिता यस्मै चाहं खनामि वः । द्विपञ्चतुष्पदुस्माकं मर्यमस्त्वनातुग्म २०

याश्चेदमुपशृण्वन्ति याश्च दूरं परागताः । सर्वाः संगन्त्य वीरुधो ऽस्यै सं दत्त वीर्यम् २१

ओषधयः सं वदन्ते सोमेन सह राज्ञा । यस्मै कृणोति ब्राह्मण—स्तं राजन् पाग्यामसि २२

त्वमुत्तमास्योषधे तव वृक्षा उपस्तयः ।

उपस्तिरस्तु सोऽस्माकं यो अस्मां अभिदासति २३ [११] (११९९)

(९८)

१२ अतिष्टयणो देवायिः (वृष्टिकामः) । देवाः । शिष्टम् ।

बृहस्पते प्रति मे देवतामिहि मित्रो वा यद्वरुणो वासि पूषा ।

आदित्यैर्वा यद्वसुभिर्मरुत्वान् त्स पुर्जन्यं शतनवे वृषाय १ (११३०)

आ देवा दूतो अजिरश्चकित्वान् त्वद्देवापे अभि मामगच्छत ।	
प्रतीचीनः प्रति मामा ववृत्स्व दधामि ते द्युमतीं वाचमासन्	२
अस्मे धेहि द्युमतीं वाचमासन् बृहस्पते अनमीवामिषिराम ।	
यया वृष्टिं शतंनवे वनाव दिवा द्रप्सो मधुमाँ आ विविश	३
आ नो द्रप्सा मधुमन्तो विशन्विन्द्र देहाधिरथं सहस्रम् ।	
नि पीद होत्रमुत्तथा यजस्व देवान् देवापे हविषा सपर्य	४
आष्टिषेणा होत्रमुपिनिपीदन् देवापिदेवसुमतिं चिकित्वान् ।	
स उत्तरस्मादधरं समुद्रमपो दिव्या असृजद्वर्ष्या अभि	५
अस्मिन् त्समद्रे अध्युत्तरस्मिन्नापो देवेभिर्निवृता अतिष्ठन् ।	
ता अद्रवन्नाष्टिषेणेन स्पृष्टा देवापिता प्रपिता मूक्षिणीषु	६ [१२]
यद्देवापिः शतंनवे पुणेहितो होत्राय वृतः कृपयन्नदीधेत ।	
देवभृतं वृष्टिवनि रराणो बृहस्पतिर्वाचमस्मा अयच्छत	७
यं त्वा देवापिः शुशुचानो अग्र आष्टिषेणा मनुष्यः समधि ।	
विश्वेभिर्देवैरनुमद्यमानः प्र पूजन्यमीरया वृष्टिमन्तम्	८
त्वां पूर्वं कपया गीभिरीयन् त्वामध्वेषु पुरुहूत विश्वे ।	
सहस्राण्यधिरथान्यस्म आ नो यज्ञं रोहिद्वश्वाप याहि	९
एतान्यग्ने नवतिनं त्वे आहुतान्यधिरथा सहस्रा ।	
तेभिर्वधस्य तन्वः शूर पूर्वा दिवा नो वृष्टिमिषितो रिरिहि	१०
एतान्यग्ने नवतिं सहस्रा सं प्र यच्छ वृष्ण इन्द्राय भागम् ।	
विद्वान् पथं कतुशो देवयानानप्यालानं त्रिवि देवेषु धेहि	११
अग्ने बाधस्व वि मृषो वि दुर्गहा उपामीवामपु रक्षांसि मेध ।	
अस्मात् समुद्राद्गृह्यतो दिवो नो उषां भूमानमुषं नः सृजेह	१२ [१३] (११४१)

(११)

१२ वज्रो वेवानसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

कं नश्चित्रमिषण्यामि चिकित्वान् पृथुरमानं वाधं वावृधर्ष्य ।	
कत तस्य दानु शर्वसा व्युष्टो तक्षद्गजं वृत्रतुरमपिन्वत	१
स हि द्युता विद्युता वेति सामं पृथुं थोनिमसुरत्वा संसाद ।	
स सर्वादिभिः प्रसहानो अस्य भ्रातुर्न कते सप्तथस्य मायाः	२ (११४१)

स बाजं यातापदुष्पद्वा यन् त्वर्षाता परि षदन् सन्निप्यन् । अनर्वा यच्छतदुरस्य वेदो ब्रह्मिष्ठश्रद्धेर्वा अमि उपसा भूत	३
स यद्वहोऽवनीर्गोण्ववां ऽऽ जुहोति प्रधन्यासु मग्निः । अपावो यन्न युज्यासाऽऽथा द्राण्यश्वास ईरते घृतं वाः	४
स रुद्रेभिरशस्तवार कर्षवा हित्वी गर्यमाणैर्वद्य आगति । वन्नस्य मन्ये मिथुना विवर्त्री अन्नमभीत्यारोदयन्मुपायन्	५
स इहासं तुवीरवं पतिर्दन् पल्लक्षं त्रिशीर्षाणं दमन्यन् । अस्य त्रितो न्योजसा वृधानो विपा वराहमयोऽग्रया हन्	६ [१४]
स ब्रह्मणे मनुष ऊर्ध्वमान आ साविषदशमानाय शरुम् । स नृत्तमा नहुषोऽस्मत् सुजातः पुरोऽभिनदहन् दस्युहृत्ये	७
सो अभियो न यवस उवृन्यन् क्षयाय गातुं विद्वज्ज्वां अस्मे । उप यत् सीवृदिन्दुं शरीरः इयन्तोऽयोणाप्टिहन्ति दस्युन्	८
स बाधन्तः शवसानेभिरस्य कुत्साय शृण्वं कृपणं परादात । अयं कविमनयच्छस्यमानमरुं यो अस्य सन्नितो नृणाम्	९
अयं दशस्यन् नर्योभिरस्य वृम्भो वृवेभिर्वरुणो न मायी । अयं कनीनं क्रतुपा अवेद्यमिमीतारुं यश्चतुष्पात	१०
अस्य स्तोमैर्भिरांशिज क्रजिश्वा ब्रजं दूरयद्वृषभेण पिपाः । मुत्वा यद्यजतो वृद्धयद्वीः पुरं इयानो अभि वर्षसा भूत	११
एवा महो असुर वक्षथाय वन्नकः पाद्विरूपं सर्पदिन्द्रम् । स इयानः कर्गति स्वस्तिमस्मा इपमूर्जं सुक्षिति विश्वमाभाः	१२ [१५] (११५३)

(१००)

[नवमोऽनुवाकः ॥९॥ सू० १००-११२]

१२ दुवस्युर्वान्दनः । विश्वे देवाः । जगती, १२ त्रिष्टुप् ।

इन्द्र हव्यं मघवन् त्वादिद्भुज इह स्तुतः सुतपा बोधि नो वृधे । वृवेभिर्नः सविता प्रावतु श्रुतमा सर्वतातिमर्दिति वृणीमहे	१
मराय सु भरत भागमृत्वियं प्र वायवे शुचिपे क्रन्दर्दिष्ट्ये । गौरस्य यः पर्यसः प्रीतिमानश आ सर्वतातिमर्दिति वृणीमहे	२ (११५५)

आ नो देवः सविता साविषद्वयं कृज्यते यजमानाय सुन्वते ।
यथा देवान् प्रतिभूयेम पाकव—दा सर्वतातिमदिति वृणीमहे ३
इन्द्रो अस्मे सुमना अस्तु विश्वहा राजा सोमः सुवितस्याध्येतु नः ।
यथायथा मित्रधितानि संकृधु—रा सर्वतातिमदिति वृणीमहे ४
इन्द्र उक्थेन शर्वसा परुदंथ बृहस्पते प्रतरीतास्यायुषः ।
यज्ञो मनुः प्रमतिनः पिता हि कृ—मा सर्वतातिमदिति वृणीमहे ५
इन्द्रस्य नु सुकृतं देव्यं सहा ऽग्निगृहे जरिता मेधिरः कविः ।
यज्ञश्च भूद्विदथे चारुरन्तम आ सर्वतातिमदिति वृणीमहे ६ [१६]

न वो गुहा चक्रम भृगि दुष्कृतं नाविष्यं वसवा देवहेळनम् ।
मार्किनो देवा अनृतस्य वर्षस आ सर्वतातिमदिति वृणीमहे ७
अपामीवां सविता साविषद्वयं—स्वरीय इदं सेधन्वद्वयः
ग्रावा यज्ञं मधुषदुच्यते बृह—दा सर्वतातिमदिति वृणीमहे ८
ऊर्ध्वो ग्रावा वसवाऽस्तु सोतग्नि विश्वा द्वेषांसि सनुतयुषोत ।
स नो देवः सविता पायुरीड्य आ सर्वतातिमदिति वृणीमहे ९
ऊर्जं गावो यवमे पीवो अनन कृतस्य याः सदेन कोशे अङ्ग्वे ।
तनूरव तन्वो अस्तु भेषज—मा सर्वतातिमदिति वृणीमहे १०
कनुप्रावा जग्निता शर्वतामव इन्द्र इन्द्रा प्रमतिः सुतावताम् ।
पूर्णमूर्धद्विच्यं यस्य सिक्तय आ सर्वतातिमदिति वृणीमहे ११
चित्रस्तं भानुः कंतुपा अभिष्टिः सन्ति स्पृधो जरणिप्रा अधृष्टाः ।
रजिष्ठया रज्या पृथ्व आ गो—स्तूतूपति पर्यग्रं दुवस्युः १२ [१७] [११६५]

(१०१)

१० बुधः सौर्यः । विश्वे देवा, ऋन्विजो वा । त्रिष्टुप् ४. ६ गायत्री ५ बृहती ९. १२ जगती ।

उद्धृष्यध्वं समनसः सखायः समग्निमिन्ध्वं बृहवः सनीलाः ।
वृधिक्रामग्निमुषसं च देवी—मिन्द्रावितोऽवसे नि ह्वये वः १
मन्द्रा कृणुध्वं धिय आ तनुध्वं नावमरिज्जपरणीं कृणुध्वम् ।
इकृणुध्वमायुधार् कृणुध्वं प्राञ्चं यज्ञं प्र णयता सखायः २ (११६७)

युनक्त सीरा वि युगा तनुध्वं कृतं यानां वपतंह बीजम् ।	
गिरा च ध्रुष्टिः सभरा असंज्ञा नदीय इत सृण्यः पृक्तमेयात	३
सीरा युञ्जन्ति कवयां युगा वि तन्वतं पृथक् । धारां वृवपुं सुमनया	४
निरोहावान् कृणोतन् सं वरुघा दधातन ।	
सिञ्चामहा अवतमुद्रिणं वयं सुपेकमनुपक्षितम्	५
इष्कृताहावमवतं सुवरत्रं सुपेचनम् । उद्रिणं सिञ्चे अक्षितम्	६ [१८]
प्रीणीताश्वान् हितं जयाथ स्वस्तिवाहं रथमित कृणुध्वम् ।	
द्रोणाहावमवतमश्मचक्र—मंसत्रकोशं सिञ्चता नृपाणाम्	७
व्रजं कृणुध्वं स हि वो नृपाणो वर्म सीव्यध्वं बहुला पूथूनि ।	
पुरः कृणुध्वमार्यसीरधृष्टा मा वः सुसोच्चमसो दहता तम्	८
आ वो धियं यज्ञियां वर्त ऊतय देवा देवी यजतां यज्ञियामिह ।	
सा नो दुहीयद्यवसेव गत्वी सहस्रधारा पर्यसा मही गाः	९
आ तू विञ्च हरिमीं द्रोणस्थे वाशीभिस्तक्षताश्मन्मयीभिः ।	
परि प्वजध्वं दशं कक्ष्याभि—रुमे धुरौ प्रति वह्निं युनक्त	१०
उभे धुरौ वह्निरपिबद्धमानो ऽन्तर्यानिव चरति द्विजानिः ।	
यनस्पतिं वन आस्थापयध्वं नि पू दधिध्वमस्वनन्त उत्सम्	११
कपृन्नरः कपुथमुदधातन चोदयत खुदत वाजसातये ।	
निष्टिद्रयः पुत्रमा च्यावयोतय इन्द्रं सवार्ध इह सोमपीतये	१२ [१९] (११७७)

(१८९)

१२ मुत्रलो भाग्यश्चः । द्रुघण, इन्द्रो वा । त्रिपुप्ः १, ३, १२ बृहती ।

प्र ते रथं मिथूकृत—मिन्द्रोऽवतु धृष्णया ।	
अस्मिन्नाजौ पुरुहूत भवाप्ये धनमुक्षेपु नोऽव	१
उत् स्म वातो वहति वासो अस्या अधिरथं यदजयत सहस्रम् ।	
रथीरभून्मुद्रुलानी गर्विष्ठी भरे कृतं व्यचदिन्द्रसेना	२
अन्तर्यच्छ जिघांसतो वज्रमिन्द्राभिदासतः ।	
दासस्य वा मघवन्नार्यस्य वा सनुतर्यवया वधम्	३ (११८०)

उद्रो हृदमपिबज्जहंपाणः कूटं स्म तुह्युभिमातिमेति ।
 प्र मुष्कभारः श्रवं इच्छमानो ऽजिरं बाह्व अभरन् सिषामन ४
 न्यकन्दयन्नुपयन्त एन—ममेहयन् वृषभं मध्य आजेः ।
 तेन सूभर्वं शतवत महसं गवां मुद्गलः प्रधने जिगाय ५
 ककद्वे वृषभो युक्त आसि—दवावचीन सारथिरस्य केशी ।
 दुर्धेयुक्तस्य द्रवतः सहानम कृच्छन्ति प्मा निष्पदो मुद्गलानीम् ६ [२०]

उत प्रधिमुद्गहन्स्य विद्रा—नुपायुतग्वंसगमत्र शिक्षन् ।
 इन्द्र उदावत पतिमघ्याना—मरंहत पद्याभिः ककुप्मान ७
 शुनमपूठ्यचरन् कपर्दी वरत्रायां दार्यान् ह्यमानः ।
 नृम्णानि कृण्वन् बहवे जनाय गाः पस्पशानस्तविषीरधत् ८
 इमं तं पश्य वृषभस्य युञ्जं काष्ठाया मध्ये दुघणं शयानम् ।
 येन जिगाय शतवत महसं गवां मुद्गलः पृतनाज्येषु ९
 आगे अघा को न्वि—त्था ददशं यं युञ्जन्ति तम्वा स्थापयन्ति ।
 नास्मै तृणं नावृकमा भर—न्युत्तंगे धुरो बहति प्रदेदिशत १०
 परिवृक्तेव पतिविद्यमानत् पीप्याना कृचक्रेणैव सिञ्चन् ।
 एषेप्या चिद्वध्या जयेम मुमुद्गलं सिनवदस्तु मातम् ११
 त्वं विश्वस्य जगत्—श्वश्रुगिन्द्रासि चश्रुषः ।
 वृषा यन्नाजिं वृषणा सिषाससि चोदयन् बाधिणा युजा १२ [२१] (११८९)

(१०३)

१३ ऐन्द्रोऽप्रतिरथः । इन्द्रः, ४ बृहस्पतिः, १२ अप्वा देवी, १३ मरुतो वाः त्रिष्टुप्, १३ अनुष्टुप् ।

आशुः शिशानो वृषभो न भीमा घनाघनः क्षोभणश्रवणीनाम् ।
 संकन्दनोऽनिमिष एकवीरः शतं सेना अजयत साकमिन्द्रः १
 संकन्दनेनानिमिषेण जिष्णुना युत्कारेण दुश्चयवनेन धुष्णुना ।
 तदिन्द्रेण जयत तत् महध्वं युधो नर इपुहस्तेन वृष्णा २
 स इपुहस्तेः स निषङ्गिभिर्वशी संस्पष्टा स युध इन्द्रो गणेन ।
 संस्पष्टजित् सोमपा बाहुशधुः—ग्रधन्वा प्रतिहिताभिरस्ता ३ (११९१)

बृहस्पते परि कीया रथेन रक्षोहामित्रौ अपबाधमानः ।	
प्रमञ्जन्तेनाः प्रमृणो युधा जय—अस्माकमेध्याविता रथानाम	४
बलविज्ञायः स्थविरः प्रवीरः सहस्वान् वाजी सहमान उग्रः ।	
अभिवीरो अभिसत्वा सहोजा जत्रमिन्द्र रथमा तिष्ठ गोवित	५
गोत्रमिदं गोविदं वज्रबाहुं जयन्तमजम् प्रमृणन्तमार्जसा ।	
इमं संजाता अनु वीरयध्वमिन्द्रं सखायो अनु मं रमध्वम्	६ [२२]
अभि गोत्राणि सहसा गाहमानाः ऽकृणो वीरः ज्ञानमन्युरिन्द्रः ।	
वृक्ष्यवनः पृतनाषाढ्युध्योऽस्माकं सेना अवन्तु प्र युन्तु	७
इन्द्र आसा नेता बृहस्पति—दक्षिणा यज्ञः पुर एतु सोमः ।	
वृक्षेनानामभिमञ्जतीनां जयन्तीनां मरुतां यन्वद्यग्रम्	८
इन्द्रस्य वृष्णो वरुणस्य राज्ञ आश्रित्यानां मरुतां दधे उग्रम् ।	
महामनसा भुवनच्यवानां घोषो वृवानां जयतामुदस्थान	९
उद्धर्षय मघषस्त्रायुधा न्युत सत्त्वनां मामकानां मनोसि ।	
उद्ध्वहन् वाजिनां वाजिना न्युद्धधानां जयतां यन्तु वाषाः	१०
अस्माकमिन्द्रः समृतेषु ध्वजेष्वस्माकं या इषवस्ता जयन्तु ।	
अस्माकं वीरा उत्तरे भवन्त्वस्माकं देवा अवता हवेषु	११
अमीषां चित्तं प्रतिलोभयन्ती गृहाणाङ्गान्यप्ये परंहि ।	
अभि प्रहि निर्वह हस्तु शोकै रन्धेन मित्रास्तमसा सचन्ताम	१२
प्रेता जयता नर इन्द्रो वः शमं यच्छतु ।	
उग्रा वः सन्तु बाहवो ऽनाधुष्या यथासथ	१३ [२३] (१००१)

(१०४)

११ अष्टको वैश्वामित्रः । इन्द्रः । विष्टुप ।

असावि सोमः पुरुहूत तुभ्यं हरिभ्यां यज्ञमुप याहि तूर्यम् ।	
तुभ्यं गिरो विप्रवीरा इयाना दधन्विर इन्द्र पिबा सुतस्य	१
अप्सु धूतस्य हरिवः पिबेह नृभिः सुतस्य जठरं पूणस्व ।	
मिमिक्षुर्यमद्रय इन्द्र तुभ्यं तेभिर्वधस्व मदमुक्थवाहः	२
भोगां पीति वृष्ण इयमि सत्यां प्रये सुतस्य हव्यश्च तुभ्यम् ।	
इन्द्र धेनामिरिह मादयस्व धीमिर्विश्वाभिः शच्या गृणानः	३ (११०५)

कृती शचीवस्तव वीर्येण वयो दधाना उशिर्ज ऋतज्ञाः ।
 प्रजावादिन्द्र मनुष्या दुरोणे तस्थुर्गुणन्तः सधमाद्यासः ४
 प्रणीतिभिष्टे हयश्च सुष्टाः सुधुस्त्रस्य पुरुचो जनासः ।
 महिष्ठासति वितिर दधानाः स्तोतार इन्द्र तव सुनताभिः ५ [२४]

उप ब्रह्माणि हरिषा हरिभ्यां सोमस्य याहि पीतये सुतस्य ।
 इन्द्र त्वा यज्ञः क्षममाणमानइ द्वाश्वाँ अस्यध्वरस्य प्रकृतः ६
 सहस्रवाजमभिमातिषाहं सुतेरणं मघवानं सुवृक्तिम ।
 उपं भूषन्ति गिरे अप्रतीत—मिन्द्रं नमस्या जरितुः पनन्त ७
 मसापो वैवीः सुग्णा अमृक्ता याभिः सिन्धुमतर इन्द्र पूमिन ।
 नवति स्रोत्या नव च सवन्ती वैवीभ्यां गातुं मनुषे च विन्दः ८
 अपो महीरमिशस्तेरमुश्चो ऽजागरास्वधिं दृष्ट एकः
 इन्द्र यास्व वृत्रतृप्यं चकथ ताभिर्विश्वायुस्तन्वं पुपुष्याः ९
 वीरेणयः कनुगिन्द्रः मुञ्जस्ति—रुतापि धनां पुरुहूतमीड् ।
 आदयद्रुद्रमकृणादु लोकं संसाह शक्रः पृतना अभिष्टिः १०
 गुनं हवम मघवानमिन्द्र—मस्मिन् भरे नृतमं वाजसाता ।
 शृण्वन्तमुग्रमनये समस्तु ग्रन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम ११ [२५] (१०१३)

(१०५)

११ कौत्सा दुमिशः सुमित्रो वा । इन्द्रः । उष्णिक् : १ गायत्री वा : २, ७ विषालिकमध्याः ११ निष्पुष्टः ।

कदा वंसा स्तोत्रं हयंत आव इमशा रुधद्राः । श्रीर्षं सुतं वाताप्याय १
 हरी यस्य सुयुजा विवता वे—रवन्तानु शेपो । उभा रजी न केशिना पतिवन् २
 अप यारिन्द्रः पार्यज अमतो न शश्रमाणो बिभीवान् । शुभे यद्युयुज तविधीवान् ३
 मचायोरिन्द्रश्चक्रुष आ उपानसः सपर्यन । नद्योर्विव्रतयाः शूर इन्द्रः ४
 अधि यस्तस्थी केशवन्ता व्यचस्वन्ता न पृष्ट्यै । वनाति शिप्राभ्यां शिपिणीवान् ५ [२६]

प्रास्तोद्विजो कृत्रिभि—स्ततक्ष शूरः शर्वसा । क्रभुर्न कनुभिर्मातरिश्वा ६
 वज्रं यश्चक्रे सुहनाय दस्यवे हिरीमशो हिरीमान् । अरुतहनुरजुतं न रजः ७
 अथ नो वृजिना शिशो—मृचा वनेमानृचः । नाब्रह्मा यज्ञ क्रध्रजोषति त्वे ८
 रुध्वा यत ते व्रतिनी भू—यज्ञस्य धूर्षु सध्वन । सज्जनावं स्वयंशंसं सचायोः ९ (११२२)

धिये ते पृथ्वीरुपसेवनी भू-च्छिद्रे दक्षिणः । यया स्वे पात्रं सिञ्चस्य उत १०

ज्ञातं वा यदस्य प्रति त्वा सुमित्र इत्थास्तीहार्मित्र इत्थास्तीत ।

आवो यदस्य हृत्ये कुत्सपुत्रं प्रावो यदस्य हृत्ये कुत्सवत्सम ११ [२७] (१२२६)

— (१०५) —

[अष्टाध्यायः ॥८॥ व० १-२७]

(१०५)

११ भृतांशः काश्यपः । अश्विनोः । विश्वपु ।

उभा उ नूनं तद्विदर्थयेथे वि तन्वाथ धिया वस्त्रापमेव ।

सधीचीना यातवे प्रमज्जिगः सुदिनं व पृक्ष आ तंसयेथे १

उष्टारं व फर्वरेषु श्रयेथे प्रायोगं स्वाद्या शामुर्थः ।

दुतं हि ष्टो यज्ञा जनेषु मापं स्थातं महिषवावणानां २

साकं पुजां शकुनस्यैव पक्षा पश्वैव चित्रा यजुग गमिष्टम ।

अग्निरिव देवयोर्दीविवासा परिज्मानेव यजथः पुरुत्रा ३

आपी वां अस्मे पितरं व पुत्रोऽग्रं रुचा नृपतीं व तूर्य ।

इर्यं व पुष्ट्यै किरणं व भुज्यै भृष्टीवानेव हवमा गमिष्टम ४

वंसगेव पूष्यां शिम्बातां मित्रेव कृता शतरा ज्ञातपन्ता ।

वाजबोद्धा वयसा घर्म्यं ष्टा मेपेव वा संप्रयांष्ट पुरीषा ५ [१]

मृण्येव जर्मरीं तुर्फरीं नैतांशं तुर्फरीं पर्फरीकां ।

उदून्यजेव जर्मना मदेरु ता मे जराय्वजं मरायु ६

पञ्चैव चर्चरं जारं मरायु क्षमं वाथेषु तर्तरीथ उग्रा ।

ऋभू नापत खरमज्जा खरज्जुं वापुर्न पर्फरत क्षयद्रयीणाम् ७

धर्मैव मधु जठरे सनेरु भगेविता तुर्फरी फारिबारम ।

पतरं च चरा चन्द्रनिणिं छानं क्रङ्गा मनन्यां न जर्मनी ८

बृहन्तेव गम्भरेषु प्रतिष्ठां पादं वा गाधं तरंते विदाथः ।

कर्णैव शासुरनु हि स्मराथोऽश्वं नो भजतं चित्रमप्रः ९

आरुन्तेव मध्वरेयेथे सारधेव गर्धि नीचीनं वारे ।

कीनरेव स्वेदमासिषिद्राना क्षामेवोर्जा सूर्यवसात संचये १०

ऋष्याम स्तोमं सनुयाम वाजमा नो मन्त्रं सरश्चोर्षं यातम ।

यज्ञो न पक्वं मधु गोप्वन्तरा भृतांशो अश्विनोः काममप्राः ११ [२] (१२३५)

(१०७)

११ दिव्य आक़िरसः, दक्षिणा वा प्राजापत्या । दक्षिणा, दक्षिणादातारो वा ।
शिष्टुप्, ४ जगती ।

आविरभून्महि माघोनमेषां विश्वं जीवं तमसो निरमोचि ।
महि ज्योतिः पितृभिर्वृत्तमागा—दुरुः पन्था दक्षिणाया अदक्षि १
उच्चा द्विवि दक्षिणावन्तो अस्थुर्ये अश्वदाः सह ते सूर्येण ।
हिरण्यदा अमृतत्वं भजन्ते वासादाः सोम प्र तिग्न्त आयुः २
देवीं पूर्तिर्दक्षिणा देवयज्या न कवारिभ्यो नहि ते पूणन्ति ।
अथा नरः पर्यंतदक्षिणासो ऽवद्यभिया ब्रह्मवः पूणन्ति ३
ज्ञातधारं वायुमकं स्वविदं नृचक्षस्ते अभि चक्षते हविः ।
ये पूणन्ति प्र च यच्छन्ति संगमे ते दक्षिणां दुहते सप्तमातग्म् ४
दक्षिणावान् प्रथमो दूत एति दक्षिणावान् ग्रामणीरग्रमेति ।
तमेव मन्ये नृपतिं जनानां यः प्रथमो दक्षिणामाविवाय ५ [३]

तमेव ऋषिं तमु ब्रह्माणमाहु—यज्ञन्यं सामगामुक्थशासम् ।
स शुक्रस्य तन्वो वेद तिस्रो यः प्रथमो दक्षिणया रुराध ६
दक्षिणाश्वं दक्षिणा गां ददाति दक्षिणा चन्द्रमुत यद्विरण्यम् ।
दक्षिणाघ्नं वनुते यो न आत्मा दक्षिणां वर्म कृणुते विजानन् ७
न भोजा मध्वनं न्यर्थमीयुर्न रिण्यन्ति न व्यथन्ते ह भोजाः ।
इदं यद्विश्वं भुवनं स्वर्ध्व—तत् सर्वं दक्षिणेभ्यो ददाति ८
भोजा जिग्युः सुरभिं योनिमग्रं भोजा जिग्युर्वध्वं या सुवासाः ।
भोजा जिग्युरन्तःपथं सुरगया भोजा जिग्युर्यं अहूताः प्रयन्ति ९
भोजायाश्वं सं मृजन्त्याशुं भोजायास्ते कन्याः शुभ्रमाणा ।
भोजस्येदं पुंक्कृतिणीं वेष्ट्म परिष्कृतं देवमानेवं चित्रम् १०
भोजमश्वाः सुष्टुवाहो वहन्ति सुवृद्धयो वर्तते दक्षिणायाः ।
भोजं देवासोऽवता भरेणु भोजः शत्रून्समनीकेषु जेता ११ [४] (११४६)

(१०८)

११ पणयोऽसुराः । सरमा देवता । २, ४, ६, ८, १०-११ सरमा देवशुर्ना ऋषिका ।

पणयो देवता । त्रिष्टुप ।

किमिच्छन्तीं सरमा प्रेदमानङ् दूरे ह्यध्वा जगुरिः पराचैः ।
 कास्मेहिंतिः का परितक्म्यासीत् कथं रसाया अतरः पयांसि १
 इन्द्रस्य दूतीरिपिता चरामि मह इच्छन्तीं पणयो निधीन् वः ।
 अतिष्कदो मियसा तन्न आवत् तथा रसाया अतरं पयांसि २
 कीदङ्किन्द्रः सरमं का हंशीका यस्येदं दूतीरसं पराकात् ।
 आ च गच्छान्मित्रमेना दधामा—स्था गवां गोपतिर्नो भवाति ३
 नाहं तं वेदु दभ्यं दभत स यस्येदं दूतीरसं पराकात् ।
 न तं गृह्णन्ति स्रवतो गभीरा हता इन्द्रेण पणयः शयध्वे ४
 इमा गावः सरमे या ऐच्छुः परि त्रिवो अन्तान् सुभगे पतन्ती ।
 कस्तं एना अव सृजादयुध्व्य—तास्माकमायुधा मन्ति तिरमा ५ [५]

असेन्या वः पणयो वचांस्य—निषन्यास्तन्वः सन्तु पापीः ।
 अपृष्टो व एतवा अस्तु पन्था बृहस्पतिर्व उभया न मृच्छात् ६
 अयं निधिः सरमे अद्विबुध्नो गोभिरश्वेभिरसुभिर्नृप्यः ।
 रक्षन्ति तं पणयो ये सुगोपा रेकु पदमलकुमा जगन्ध ७
 एह गमस्रुष्यः सोमशिता अयास्यो अङ्गिरसो नवग्वाः ।
 त एतमूर्धं वि भजन्त गोना—मथैतद्वचः पणयो वमन्नित ८
 एवा च त्वं सरम आजगन्ध प्रबाधिता सहसा वैव्येन ।
 स्वसारं त्वा कृण्वे मा पुनर्गा अप ते गवां सुभगे भजाम ९
 नाहं वेद भ्रातृत्वं नो स्वसृत्व—मिन्द्रो विदुरङ्गिरसश्च घोराः ।
 गोकामा मे अच्छवयन् यदाय—मपार्त इत पणयो वरीयः १०
 दूरमित पणयो वरीय उद्रावो यन्तु मिनतीकृतन ।
 बृहस्पतिर्या अर्विन्नुभिर्गृह्णाः सोमो ग्रावाण ऋषयश्च विप्राः ११ [६] (११५७)

(१०९)

७ जुह्वन्महाजाया, ब्राह्मः ऊर्ध्वनाभा वा । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, ६-७ अनुष्टुप् ।

तेऽवदन् प्रथमा ब्रह्मकिल्बिषः ऽकृपारः सलिलां मातृशिव्वा ।	
वीरुहंरास्तपं उग्रो मयोभू—गपां देवाः प्रथमजा क्रतेन	१
सामो राजा प्रथमा ब्रह्मजायां पुनः प्रायच्छदह्णीयमानः ।	
अन्वर्तिता वरुणा मित्र आसी—दृग्निहोता हस्तगृह्या निनाय	२
हस्तेनैव ग्राह्य आधिर्स्या ब्रह्मजायेयमिति चदवोचन् ।	
न दूतार्यं प्रह्ये तस्य एषा तथा गृष्ट्रं गुपितं क्षत्रियस्य	३
देवा एतस्यामवदन्त पूर्वे समक्रययस्तपंसं ये निषेदुः ।	
भीमा जाया ब्राह्मणस्योपनीता दुधौ दधाति परमे व्योमन्	४
ब्रह्मचारी चरति वेविषद्विषः स देवानां भवत्येकमङ्गलम् ।	
तेन जायामन्वविन्दुर्बृहस्पतिः सामेन नीतां जुह्वी न देवाः	५
पुनर्वै देवा अदधुः पुनर्मनुष्या उत ।	
राजानः सत्यं कृण्वाना ब्रह्मजायां पुनर्वदुः	६
पुनर्दार्यं ब्रह्मजायां कृत्वी देवैर्निकिल्बिषम् ।	
ऊर्जे पृथिव्या भक्तवायो—रुगायमुपासते	७ [७] (१०६४)

(११०)

११ जमदग्निर्भागवतः, जामदग्न्यो रामो वा । आसीत्क = (१ इधमः समिद्धोऽग्निर्वा, २ तनूनपात्,

३ इहः, ४ बहिः, ५ देवाह्मणः, ६ उपासानका, ७ देव्यां होतारो प्रचेतसां, ८ तिस्रो देव्यः

समस्वर्तीळाभारन्यः, ९ त्यष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः) । त्रिष्टुप् ।

समिद्धो अद्य मनुषो दुरोणे देवा देवान् यजसि जातवेदः ।	
आ च वहं मित्रमहश्चिक्त्वान् त्वं दूतः कविर्गंसि प्रचेताः	१
तनूनपात् पथ क्रतस्य यानान् मध्वा समन्तन्ववद्या सुजिह्व ।	
मन्मानि धीमिरुत यज्ञमून्धन् देवत्रा च कृणुह्यध्वरं नः	२
आजुह्वान ईडयो वन्द्यश्वा ऽऽ याह्ये वसुभिः सजोषाः ।	
त्वं देवानामसि यह्व होता स एनान् यक्षीषितो यजीयान्	३
प्राचीनं बहिः प्रविशतां पृथिव्या वस्तोरस्या वृज्यते अग्रे अह्नाम् ।	
भ्यु प्रथते वितरं वरीयो देवेभ्यो अर्वितये स्योनम्	४ (१११८)

व्यचस्वतीरुर्विया वि श्रयन्तां पतिभ्यो न जनयः शुम्भमानाः ।

देवीर्द्वागो बृहतीर्विभ्वमिन्वा कुंभभ्यो भवत सुप्रायणाः

५ [८]

आ सुष्वयन्ती यजते उपाके उपासानक्तां सवतां नि योनौ ।

विष्ये योषणे बृहती सुरुक्मे अधि श्रियं शुक्रपिशां वधानि

६

वैष्या होतांरा प्रथमा सुवाचा मिमाना यज्ञं मनुषो यज्ञध्ये ।

प्रचोदयन्ता विदथेषु कारु प्राचीनं ज्योतिः प्रदिशां विज्ञानां

७

आ नो यज्ञं भारती तूयमे—त्वित्वा मनुष्वविह चेतयन्ती ।

निम्नो देवीर्वाहिरदं स्यान् सरस्वती स्वर्पसः सवन्तु

८

य इमे द्यावापृथिवी जनित्री रूपैरपिशादुर्वनानि विश्वा ।

तमद्य होतरिणितो यजीयान कुवं त्वष्टारमिह यक्षि विद्वान्

९

उपावसुज त्मन्या समञ्जन कुवानां पार्थ क्रतुथा हवीषि ।

वनस्पतिः शमितो कुवो अग्निः स्वदन्तु हव्यं मधुना घृतेन

१०

सद्यो जातो व्यभिमीत यज्ञ—मग्निर्देवानामभवत् पुरोगाः ।

अस्य होतुः प्रविश्यूतस्य वाचि स्वाहाकृतं हविर्दन्तु कुवाः

११ [९]

(१७७५)

(११६)

१० वैरूपोऽष्टादंष्टः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

मनीषिणः प्र भग्ध्वं मनीषां यथायथा मतयः सन्ति नृणाम् ।

इन्द्रं सत्यैररयामा कृतेभिः स हि वीरो गिर्वेणस्युर्विदानः

१

ऋतस्य हि सवसो धीतिरद्यौत सं गार्हियो वृषभो गोभिरानू ।

उर्वतिष्ठत तविषेण रवेण महान्ति चित् सं विव्याचा रजोसि

२

इन्द्रः किल श्रुत्या अस्य वेदु स हि जिष्णुः पथिकृत सूर्याय ।

आन्मेनां कृण्वन्नच्युतो भुवद्भोः पतिर्विवः सनजा अप्रतीतः

३

इन्द्रो मङ्गा महतो अर्णवस्य व्रतामिनादङ्किरोभिर्गुणानः ।

पुरुणि च्छिन्ति तताना रजोसि नृधारा यो धुरुणं सत्यताता

४

इन्द्रो विषः प्रतिमानं पृथिव्या विश्वा वेदु सवन्ना हन्ति शुष्णाम् ।

मही चिद् द्यामातनात् सूर्येण चास्कम्भं चित् कम्भमेन स्कभीयान्

५ [१०]

वज्रेण हि वृत्रहा वृत्रमस्त—रद्वेषस्य शूशुवानस्य मायाः ।

वि धृष्णो अत्र धृषता जघन्था—ऽथाभवो मघवन् बाह्वोजाः

६

(११८१)

सर्वन्त यदुषसः सूर्येण चित्रामस्य केतवां गमविन्द्वन् ।	
आ यन्नक्षत्रं दृष्टो विवो न पुनर्यतो नकिरद्धा नु वेद	७
कूरं किल प्रथमा जग्मुरासांमिन्द्रस्य याः प्रमवं समुरापः ।	
कं स्विदग्रं कं बुध आसांमापां मध्यं कं वा नूनमन्तः	८
सूजः सिन्धुर्गहिना जग्रसानां आदिश्रुताः प्र विविधे जवेन ।	
मुमुक्षमाणा उत या मुमुञ्चे ऽधेयुता न रमन्ते नितिक्ताः	९
सभीचीः सिन्धुमुशतीरिवायन् त्सनाज्जाग अशितः पुभिर्दासाम् ।	
अस्तमा ते पार्थिवा वसूँन्यस्मे जग्मुः सूनुता इन्द्र पूर्वीः	१० [११] (१२८५)

(११०)

१० वैरूपो नमःप्रभेदनः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्र पिबे प्रतिकामं सुतस्य प्रातःसावस्तव हि पूर्वपीतिः ।	
हर्षस्व हन्तवे शूर शत्रूँनुक्थेभिष्टे वीर्याष्टे प्र ब्रवाम	१
यस्ते रथो मनसो जवीयांनेन्द्र तेनं सोमपेयाय याहि ।	
तूयमा ते हरयः प्र द्रवन्तु येमियांसि वृषभिमन्दमानः	२
हरित्वता वर्चसा सूर्यस्य भ्रष्टं रूपैस्तन्वं स्पर्शयस्व ।	
अस्माभिरिन्द्र सखिभिर्हुवानः संधीचीनो मादयस्वा निषद्य	३
यस्य त्यत ते महिमानं मदेऽन्विमं मही रोदसी नाविचिकाम् ।	
तदोक आ हरिभिरिन्द्र युक्तेः मियेभियांहि प्रियमन्नमच्छं	४
यस्य शश्वत पपिषौ इन्द्र शत्रूँननानुकृत्या रणया चकथं ।	
स ते पुरंधिं तविषीमियति स ते मदाय सुत इन्द्र सोमः	५ [१२]
इदं ते पात्रं सनैवित्तमिन्द्र पिबा सोममना शतक्रतो ।	
पूर्ण आहावो मधिरस्य मध्वो यं विश्व इदंभिहयन्ति देवाः	६
वि हि त्वामिन्द्र पुरुषा जनासो हितप्रयसो वृषभ ह्वयन्ते ।	
अस्माकं ते मधुमत्तमानीमा भुवन्तस्सर्वना तेषु हर्य	७
प्र त इन्द्र पुष्याणि प्र नूनं वीर्यां वोचं प्रथमा कृतानि ।	
सतीनमन्युभयायो अर्द्धि सुवेदनामकृणोर्ब्रह्मणे गाम्	८ (१२९१)

नि पु सीद गणपते गुणेषु त्वामाहुर्विप्रतमं कवीनाम् ।

न ऋते त्वत् क्रियते किं चनारे महामकं मधवश्चित्रमर्च १,

अमिख्या नो मधवन् नार्धमानान् त्सखे बोधि वसुपते सखीनाम् ।

रणं कृधि रणकृत सत्यशुष्मा ऽभक्तं चिदा भंजा राये अस्मान् १० [१३](१२९५)

(११३)

[दशमोऽनुवाकः ॥१०॥ सू० ११३-१२८]

१० वैरुपाः शतममेदः । इन्द्रः । जगती, १० त्रिष्टुप् ।

तमस्य द्यावापृथिवी सचेतसा विश्वेभिर्दुवैरनु शुष्ममावताम् ।

यदैत् कृण्वानो महिमानमिन्द्रियं पीत्वी सोमस्य क्रतुमां अवर्षत १

तमस्य विष्णुर्महिमानमोजसां ऽशुं दधन्वान् मधुनो वि रंशते ।

वेवेमिरिन्द्रो मघवा स्यावमि—वृत्रं जघन्वां अमवृद्धैरेण्यः २

वृत्रेण यदहिना बिभ्रदायुधा समस्थिथा युधये शंसमाविदे ।

विश्वे ते अत्र मरुतः सह तमना ऽवर्धन्त्य महिमानमिन्द्रियम् ३

जज्ञान एव व्यबाधत स्पृधः प्रापश्यद्वीरो अमि पौंस्यं रणाम् ।

अवृश्चदग्निमर्षं सुस्थदः सृज—दस्तभ्नाक्नाकं स्वपस्यया पुथुम् ४

आदिन्द्रः सत्रा तर्विषीरपत्यत वरीयो द्यावापृथिवी अबाधत ।

अवाभरन्वृषितो वज्रमायुसं शेवं मित्राय वरुणाय द्वाशुषे ५ [१४]

इन्द्रस्यात्र तर्विषीभ्यो विरिप्तिानं कषायतो अरंहयन्त मन्यवं ।

वृत्रं यदुग्रो व्यवृश्चदोजसा ऽपो बिभ्रतं तमसा परीवृतम् ६

या वीर्याणि प्रथमानि कर्त्वा महित्वेमिर्यतमानौ समीयतुः ।

भ्वान्नं तमोऽव दध्वसे हत इन्द्रो मृगा पुर्वहृतावपत्यत ७

विश्वे वेवासो अध वृष्ण्यानि ते ऽवर्धयन्त्सोमवत्या वचस्यया ।

रुद्धं वृत्रमहिमिन्द्रस्य हन्मना ऽग्निर्न जग्मैस्त्— ८

भूरि वक्षेभिर्वचनेमिर्ककमिः सख्येभिः सख्यानि प्र बोधत ।

इन्द्रो धुनि च चुमुनि च कुम्भय—अकृत्तामनस्या कृणुते कुभीतये ९

त्वं पुरुण्या मरा स्वभ्या येमिमैसं निवचनानि शंसन् ।

सुगेभिर्विभ्वा दुरिता तरेम विदो पु ण उर्विया गाधमद्य १० [१५](१३०५)

(११४)

१० वैरूपः सार्धः तापसे घर्मो वा । विभ्ये देवाः । त्रिषु, ४ जगती ।

यमां समन्ता त्रिवृतं व्यापतु—स्नयोरुष्टि मातरिष्वा जगाम ।

त्रिवरूपयो दिधिषाणा अवेपन विदुर्वेवाः सहसामानमर्कम् १

तिष्ठां दृष्टाय निरंतीरुपासत दीर्घभृता वि हि जानन्ति वक्ष्यः ।

तासां नि चिकपुः कवयो निदानं परेषु या गुह्येषु वृतेषु २

चतुष्कपदा युवतिः सुपेक्षा घृतपतीका वयुनीनि वस्ते ।

तस्यां सुपर्णा वृषणा नि वेदतु—यत्र देवा दधिरे भागधयम् ३

एकः सुपर्णः स समुद्रमा विवेष्ट स इदं विश्वं भुवनं वि चण्डे ।

तं पाकेन मनसापठयमन्तित—स्तं माता रेव्हि स उ रेव्हि मातरम् ४

सुपर्णं विप्राः कवयो वचोभि—रेकं सन्तं बहुधा कल्पयन्ति ।

छन्दोसि च दधता अध्वरेषु ग्रहान्सोमस्य मिमते द्वादश ५ [१६]

षट्त्रिंशोश्च चतुरः कल्पयन्त—छन्दोसि च दधत आद्वावृशम् ।

यत्तं विमार्य कवयो मनीष क्रक्सामाभ्यां प्र रथे वर्तयन्ति ६

चतुर्दशान्ये महिमानो अर्य तं धीरा वाचा प्र णयन्ति सप्त ।

आमानं तीर्थं क इह प्र वोच—द्येनं पथा प्रपिबन्ते सुतस्य ७

सहस्रधा पञ्चदशान्युक्था यावद् द्यावापृथिवी तावदिह तत ।

सहस्रधा महिमानः सहस्रं यावद्ब्रह्म विष्टितं तावती वाक् ८

कच्छन्दसां योगमा वेदु धीरः को धिष्ण्यां प्रति वाचं पपाद् ।

कमृत्विजामष्टमं शूरमाहु—हरी इन्द्रस्य नि चिकाय कः स्वित ९

भूम्या अन्तं पर्येकं चरन्ति रथस्य धूर्षु युक्तासो अस्थुः ।

भ्रमस्य क्रायं वि भंजन्येभ्यो यदा यमो भवति हर्ष्ये हितः १० [१७] (१११५)

(११५)

९ वारिहय उपस्तुतः । अग्निः । जगती, ८ त्रिषु, ९ शकरी ।

चित्र इच्छिशास्तरुणस्य वक्षथो न यो मातरावप्येति धातवे ।

अनूधा यदि जीर्जनदधा च नु ववक्षं सद्यो महिं कृत्यं चरन् १

अग्निहं नाम धापि दक्षपस्तमः सं यो वना युवते भस्मना कृता ।

अग्निप्रमुरा जुह्वा स्वध्वर इनो न प्रार्थमानो यवसे वृषा २ (१११०)

तं वो विं न वृषदं वृषमन्धसं इन्तुं प्रीथन्तं प्रवर्षन्तमणवम् ।
 आसा वक्षिं न शोचिषां विरिञ्चिन्तं महिषतं न सुरजन्तमध्वनः ३
 वि यस्य ते जयसानस्योजरं धक्षानं वाताः परि सन्नयच्युताः ।
 आ रणवासो युयुधयो न सन्धनं जितं नशान्तं प्र क्षिपन्तं इत्ययं ४
 स इवृग्निः कण्वतमः कण्वमखा उर्यः परस्यान्तरस्य तरुणः ।
 अग्निः पातु गृणतो अग्निः सृरी नग्निर्वेदानु तेष्वागवो नः ५ [१८]

वाजिन्तमाय सहस्रे सुपिञ्च्य तृषु च्यवानां अनु जातवेदसे ।
 अनुदे चिद्यो धृषता वरं सन्तं महिन्तमाय धन्वनेदविष्यते ६
 एवाग्निमर्तेः सह सुरभिर्वसुः पृथ्व सहसः सूनरो नृभिः ।
 मित्रासो न ये सुर्धिता क्रतायवो द्यावो न द्युम्नेरभि मन्ति मानुषान् ७

ऊर्जो नपात सहसावन्निति त्वा पस्तुतस्य वन्दन्त वृषा वाक् ।
 त्वां स्तोषाम त्वया सुवीरा दार्धीः आयुः प्रतर्ग दधानाः ८
 इति त्वाग्ने वृष्टिहव्यस्य पुत्रा उपस्तुताम् ऋषयोऽवोचन् ।
 तौभ्य पाहि गृणतश्च सृगिन् वषट्कृषतिपूध्वासं अनक्षन् नमो नम इत्युध्वासो अनक्षन् ९ [१९]

(११६)

(१३०४)

९ स्थानेऽभिनयुतः स्यौराऽभिनयुषो वा । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

पिबा सोमं महत इन्द्रियाय पिबा वृत्राय हन्तवे शविष्ठ ।
 पिबं राये शक्ते हूयमानः पिब मध्वस्तुपदिन्द्रा वृषस्व १
 अस्य पिब क्षुमतः प्रस्थितस्येन्द्र सोमस्य वरमा सुतस्य ।
 स्वस्तिदा मनसा मादयस्वाऽर्वाचीनो रुवते सोमंगाय २
 ममसुं त्वा वृष्यः सोमं इन्द्र ममसु यः सुयते पार्थिवेषु ।
 ममसु येन वरिवश्चकथं ममसु येन निरिणासि शत्रून् ३
 आ द्विबर्ही अमिनो यात्विन्द्रो वृषा हरिभ्यां परिषिक्तमन्धः ।
 गव्या सुतस्य प्रभृतस्य मध्वः सत्रा खेदामरुशहा वृषस्व ४
 नि तिग्मानि भ्राशयन् भ्राइया न्यव स्थिरा तनुहि यातुजनाम् ।
 उग्रार्थं ते सहो बलं ददामि प्रतीत्या शत्रून् विगदेषु वृश्वा ५ [२०] [१३०९]

व्यथं इन्द्र तनुहि भवांस्यो—जः स्थिरेव धन्वन्नोऽभिमातीः

अस्मद्गवावृधानः सहोभि—रनिभृष्टस्तुन्यं वावृधस्व

६

इदं हविर्मधवन् तुभ्यं रातं प्रति सञ्जाळहृणानो गृभाय ।

तुभ्यं सुतो मधवन् तुभ्यं पक्वोऽं—ऽद्धीन्द्र पिब च प्रस्थितस्य

७

अद्धीदिन्द्र प्रस्थितेमा हवीषि चनो दधिष्व पचतोत सोमम् ।

प्रयस्वन्तः प्रति हयामसि त्वा सत्याः सन्तु यजमानस्य कामाः

८

भेन्द्राग्निभ्यां सुवचस्यामियमि सिन्धाविष प्रेरयं नावमर्कैः ।

अया इव परि चरन्ति देवा ये अस्मभ्यं धनदा उद्भिदश्च

९ [२१] (१३३)

(११७)

१ भिक्षुराक्षिरसः । धनाभदानं । त्रिष्टुप्, १-२ जगती ।

न वा उ देवाः क्षुधमिद्धं वदु—रुताशितमुपं गच्छन्ति मृत्यवः ।

उतो रयिः पृणतो नोपं दस्य—त्युतापृणन् भर्द्धितारं न विन्दते

१

य आधाय चकमानाय पित्वो—ऽन्नवान्सन् रंकितायोपजग्मुषे ।

स्थिरं मनः कृणुते सेवते पुरो—तो चित स भर्द्धितारं न विन्दते

२

स हृद्भोजो यो गृह्वे ददा—त्यन्नकामाय चरते कूशार्यं ।

अरमस्मै भवति यामहृता उतापुरीषु कृणुते सखायम्

३

न स सखा यो न ददाति सख्यं सचाभुवे सचमानाय पित्वः ।

अपास्मात् प्रेषान्न तदोको अस्ति पृणन्तमन्यमरणं चिदिच्छेत

४

पृणीयादिन्नाधमानाय तव्यान् द्राघीयांसमनु पश्येत पन्थाम् ।

ओ हि वतन्ते रथ्येव चका—ऽन्यमन्यमुपं तिष्ठन्त रायः

५ [२२]

मोघमन्नं विन्दते अप्रचेताः सत्यं ब्रवीमि वध इत् स तस्य ।

नार्यमणं पुष्यति नो सखायं केवलाघो भवति केवलादी

६

कूषस्मिन् फाल आशितं कृणोति यन्नध्वानमपं वृद्धस्ते चरिभिः ।

वदन् ब्रह्मावदतो वनीयान् पुणस्त्रापिरपृणन्तममि व्यात्

७

एकपाद्भूयो द्विपदो वि चक्रमे द्विपात् त्रिपादमन्येति पश्चात् ।

चतुष्पादेति द्विपदामभिस्वरे संपश्यन् पृक्स्तीरुपतिष्ठमानः

८

(११७१)

समो चिद्धस्तौ न समं विविष्टः संमातरां चित्रं समं दुहाते ।
यमबोधिञ्च समा वीर्याणि जाती चित सन्तो न समं पृणीतः

९ [२३] (१३४१)

(११८)

९ उरुक्षय आमहीयवः । रक्षोहाऽग्निः । गायत्री ।

अग्ने हंसि न्यःत्रिणं दीद्यन्मर्त्येष्व	।	स्वे क्षये शुचित्रत	१
उत्तिष्ठसि स्वाहुतो घृतानि प्रति मादसे	।	यत त्वा सुचः समस्थिरन	२
स आहुतो वि रेंचते ऽग्निरीक्षेन्यो गिरा	।	सुचा प्रतीकमज्यते	३
घृतेनाग्निः समज्यते मधुप्रतीक आबुतः	।	रोचमानो विमावसुः	४
जरमाणः समिध्यसे देवेभ्यो हव्यवाहन	।	तं त्वा हवन्त मर्त्याः	५ [२४]
तं मर्ता अमर्त्यं घृतेनाग्निं संपर्यत	।	अदाभ्यं गृहपतिम्	६
अदाभ्येन शोचिषा ऽग्ने रक्षस्त्वं दह	।	गोपा क्रतस्य दीदिहि	७
स त्वमग्ने प्रतीकेन प्रयोष यातुधान्यः	।	उरुक्षयेषु दीर्घत	८
तं त्वा गीभिर्रुक्षया हव्यवाहं समीधिरे	।	यजिष्ठं मानुषे जने	९ [२५] (१३५१)

(११९)

१३ ऐन्दो लवः । आत्मा (इन्द्रः) । गायत्री ।

इति वा इति मे मनो गामश्वं सनुयामिति	।	कुवित् सोमस्यापामिति	१
प्र वाता इव दोधत उन्मा पीता अयंसत	।	कुवित् सोमस्यापामिति	२
उन्मा पीता अयंसत रथमश्वं इवाशवः	।	कुवित् सोमस्यापामिति	३
उप मा मतिरेस्थित वाथा पुत्रमिव प्रियम्	।	कुवित् सोमस्यापामिति	४
अहं तच्छेव वन्धुं पर्यचामि हृदा मतिम्	।	कुवित् सोमस्यापामिति	५
नहि मे अक्षिपच्छना—ऽच्छान्सुः पञ्च कृष्टयः	।	कुवित् सोमस्यापामिति	६ [२६]

नहि मे रोदसी उभे अन्यं पक्षं चन प्रति	।	कुवित् सोमस्यापामिति	७
अमि छां महिना भुव—मभीष्टं पृथिवीं महीम्	।	कुवित् सोमस्यापामिति	८
हन्ताहं पृथिवीमिमं नि दधानीह वेह वा	।	कुवित् सोमस्यापामिति	९
ओषमि पृथिवीमहं जह्नुनानीह वेह वा	।	कुवित् सोमस्यापामिति	१०
द्विषि मे अन्यः पक्षोऽथो अन्यमचीकृषम्	।	कुवित् सोमस्यापामिति	११ (१३६१)

अहमस्मि महामहोऽभिन्नभ्यमूर्ध्वीषितः । कुवित् सोमस्यापामिति १२
गृहो याम्यरंकृतो वेवेभ्यो हव्यवाहनः । कुवित् सोमस्यापामिति १३ [२७] (११६४)

[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० १-३०]

(१२०)

९ आयर्वेणो बृहद्विवः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

तद्विदांस भुवनेषु ज्येष्ठं यतो जज्ञ उग्रस्त्वेष्टनृम्णः ।
सद्यो जज्ञानो नि रिणाति शङ्कू-ननु यं विश्वे मनुन्यूमाः १
वावृधानः शर्वसा भूयीजाः शङ्कूदासाय मियसं दधाति ।
अव्यनञ्च व्यनञ्च सन्नि सं ते नवन्त प्रभृता मदेषु २
त्वे कतुमपि वृञ्जन्ति विश्वे द्विर्यदन्ते शिष्टमन्यूमाः ।
स्वादोः स्वादीयः स्वादुनां सृजा स-सदः सृ मधु मधूनाभि गोधीः ३
इति चिद्धि त्वा धना जयन्तं मदेमदं अनुमदन्ति विषाः ।
ओजीयो धृष्णा स्थिरमा तंनुष्य मा त्वा दभन् यातुधानां दुरेवाः ४
त्वया वयं शोशकंह रणेण प्रपश्यन्तो युधेन्द्यानि भरि ।
चोदयामि त आयुधा ववोमिः सं ते शिशामि ब्रह्मणा वयोमि ५ [१]
स्तुषेप्यं पुरुषर्षसमृश्व-मिनतममाप्यमाप्ययानाम् ।
आ वर्धते शर्वसा सप्त दानुन् प्र साक्षते प्रतिमानानि भरि ६
नि तर्हधिपेऽवर्षं परं च यस्मिन्नाविधावसा दुरोणे ।
आ मातरां स्थापयसे जिगत्सु अतं इनोपि कर्वरा पुरुणि ७
इमा ब्रह्म बृहद्विवा विवक्ती-न्द्राय शृषमग्निः स्वर्षाः ।
महो गोत्रस्य क्षयति स्वराजां दुरेश्व विश्वा अवृणोदप स्वाः ८
एवा महान् बृहद्विवो अथर्वा ऽवाचन स्वां तन्व-मिन्दमेव ।
स्वसारो मातृभिर्भ्वरीरिप्रा हिन्वन्ति च शर्वसा वर्धयन्ति च ९ [२] (११७३)

(१२१)

१० हिरण्यगर्भः प्राजापत्यः । कः (प्रजापतिः) । त्रिष्टुप् ।

हिरण्यगर्भः समवर्तताग्रे भूतस्य जातः पतिरेक आसीत् ।
स दाधार पृथिवीं द्यामृतेमां कस्मै वेवार्यं हविषा विधेम १
य आत्मदा बलदा यस्य विश्वं उपासते प्रक्षिपं यस्य वेवाः ।
यस्य द्यायामृतं यस्य मृत्युः कस्मै वेवार्यं हविषा विधेम २ (११७५)

यः प्राणानां निमिषतो महित्वै—कृद्वाजा जगतां शमय ।	
य ईशो अस्य द्विपृश्नतृप्पदुः कस्मै देवाय हविषां विधेम	३
यस्येमे ह्रिमवन्तो महित्वा यस्य समुद्रं रसया महाहुः ।	
यस्येमाः प्रदिशा यस्य बाहू कस्मै देवाय हविषां विधेम	४
येन द्यौरग्रा पृथिवी च हृळ्हा येन स्वः स्तभितं येन नाकः ।	
यो अन्तरिक्षे रजसो विमानः कस्मै देवाय हविषां विधेम	५ [३]
यं कन्दसी अवंसा तस्तभान् अभ्यैक्षतां मनसा रजमाने ।	
यन्नाधि सूर उदितो विमानि कस्मै देवाय हविषां विधेम	६
आपो ह यदृहतीर्विश्वमायन गर्भं दधाना जनयन्तीरग्निम् ।	
ततो देवानां समवर्ततासुरेकः कस्मै देवाय हविषां विधेम	७
यश्चिदापो महिना पर्यपश्यद् दक्षं दधाना जनयन्तीर्यज्ञम् ।	
यो देवेष्वधि देव एक आसीत् कस्मै देवाय हविषां विधेम	८
मा नो हिंसीज्जनिता यः पृथिव्या यो वा दिवं सत्यधर्मा जजान ।	
यश्चापश्चन्द्रा बृहतीर्जजान कस्मै देवाय हविषां विधेम	९
प्रजोपते न त्वदेतान्यन्यो विश्वा जातानि पति ता बभूव ।	
यत् कामास्ते जुहुमस्तन्नो अस्तु वयं स्याम पतयो रयीणाम्	१० [४] (१३८३)

(१२२)

८ चित्रमहा ह्यसिष्ठः । अग्निः । जगतीः १, ५ त्रिष्टुप् ।

वसुं न चित्रमहसं गृणीष वामं शेवमतिथिमद्विषेणयम् ।	
स रासते गुरुधो विश्वधायसो ऽग्निर्होता गृहपतिः सुवीर्यम्	१
जुषाणो अग्निं प्रति हर्य मे वचां विश्वानि विद्वान् वयुनानि सुकतो ।	
घृतनिगिग्नहोणे गातुमेरय तव देवा अजनयन्तु व्रतम्	२
सप्त धामानि परियन्नमर्त्यो दाशह्याम्बुषे सुकृते मामहस्व ।	
सुवीरेण रयिणाग्ने स्वाभवा यस्त आनन्द समिधा तं जुषस्व	३
यज्ञस्य केतुं प्रथमं पुरोहितं हविष्यन्त इच्छन्त सप्त वाजिनम् ।	
गुणवन्तः अग्निं घृतपुष्टमुक्षणं पुणन्तं देवं पृणते सुवीर्यम्	४ (११८७)

त्वं दूतः प्रथमो वरेण्यः स हूयमानो अमृताय मत्स्व ।

त्वां मर्जयन् मरुतो ब्राह्मणं गृहे त्वां स्तोमेमिमृगं वा वि रुरुषुः

५ [५]

इधं दुहन्तमुदुघां विश्वधांसं यजमिधे यजमानाय सुकतो ।

अग्रे घृतस्नुस्त्रिस्तानि दीद्य—द्वितिर्यज्ञं परियन्तुसुकृतयसे

६

त्वामिवृष्या उषसो व्युष्टिषु दूतं कृण्वाना अयजन्त मानुषाः ।

त्वां देवा महयाप्याय वावृधु—राज्यमग्रे निमृजन्तो अध्वरे

७

नि त्वा वसिष्ठा अहन्त वाजिनं गृणन्तो अग्रे विदधेषु वेषसः ।

रायस्पोषं यजमानेषु धारय यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

८ [६] (१३११)

(१२३)

८ वेनो भार्गवः । वेमः । त्रिष्टुप् ।

अयं वेनश्चोदयत् पृथिग्भ्रां ज्योतिर्जरायू रजसो विमाने ।

इममपां संगमे सूर्यस्य शिशुं न विप्रां मतिमीं रिहन्ति

१

समुद्राद्भूमिमुर्वियति वेनो नमोजाः पूष्टं हर्षितस्य दशि ।

ऋतस्य सानावाधं विष्टपि भ्राट् समानं योनिमभ्यनूषत वाः

२

समानं पूर्वाग्निं वावगाना—स्तिष्ठन् वत्सस्य मातरः सनीळाः ।

ऋतस्य सानावाधं चक्रमाणा रिहन्ति मध्वो अमृतस्य वाणीः

३

जानन्तो रूपमकृपन्त विप्रां मृगस्य घोषं महिषस्य हि गमन् ।

ऋतेन यन्तो अधि सिन्धुमस्थु—र्विदधन्धर्वो अमृतां नि नाम

४

अप्सरा जारमुपसिम्बियाणा योषां बिभर्ति परमे व्योमन् ।

चरन् प्रियस्य योनिषु प्रियः सन् त्सीदत् पक्षे हिरण्यये स वेनः

५ [७]

नाकं सुपर्णमुप यत पतन्तं हवा वेनन्तो अभ्यचक्षत त्वा ।

हिरण्यपक्षं वरुणस्य दूतं यमस्य योनीं शकुनं भुरण्युम्

६

ऊर्ध्वो गन्धर्वो अधि नाकं अस्थानं प्रत्यङ् चित्रा बिभ्रदुस्यायुधानि ।

वसानो अत्कं सुरभिं हृशे कं स्वर्णं नाम जनत प्रियाणि

७

द्वप्सः समुद्रमग्निं यजिगीति पश्यन् गृध्रस्य चक्षसा विषमन् ।

मानुः शुकेण शोचिषा चकान—स्तुतिर्यं चक्रे रजसि प्रियाणि

८ [८] (१३१२)

(१२४)

१ अग्निः, १, ५-९ अग्नि-वरुण-सोमाः । १ अग्निः, २-४ अग्नेरात्मा; ५, ७-८ वरुणः;
६ सोमः, ९ इन्द्रः । जिष्णुप्, ७ जगती ।

इमं नो अग्न उर्प यज्ञमेहि पञ्चयामं त्रिवृतं सप्ततन्तुम् ।
असौ हव्यवाद्भुत नः पुरोगा ज्योगेव दीर्घं तम् आशयिष्ठाः १
अर्धेवाद्देवः प्रचता गुहा यन् प्रपश्यमानो अमृतत्वमेमि ।
शिवं यत् सन्तमशिषो जहामि स्वात् मरुत्यादरणीं नाभिर्ममि २
पश्यन्नन्यस्या अतिथिं वयाया कृतस्य धाम वि मिमे पुरुणि ।
शंसामि पित्रे असुराय शेव मयजियाद्यज्ञियं भागमेमि ३
बह्वीः समा अकरमन्तरस्मि न्निन्दं वृणानः पिनरं जहामि ।
अग्निः सोमो वरुणस्ते चर्यवन्ते पर्यावर्द्धां तर्द्धवाभ्यायन् ४
निर्माया उ ते असुरा अभूवन् त्वं च मा वरुण कामयामि ।
कृतेन राजन्नृतं विविञ्चन् मम राष्ट्रस्याधिपत्यमेहि ५ [९]

इयं स्वर्दिदमिदांस वाममयं प्रकाश उर्वान्तरिक्षम् ।
हनाव वृत्रं निरोहिं सोम हविष्ठा सन्तं हविषा यजाम ६
कविः कवित्वा विवि रूपमार्सज दप्रभृती वरुणो निरपः सृजत ।
क्षेमं कृण्वाना जनयो न सिन्धवस्ता अस्य वर्णं शुचयो भरिञ्चति ७
ता अस्य ज्येष्ठमिन्द्रियं संचन्ते ता ईमा क्षेति स्वधया मर्दन्तीः ।
ता ई विशो न राजानं वृणाना बीमत्सुवो अप वृत्रावतिष्ठन् ८
बीमत्सुनां सपुजं हंसमाहु र्पां विद्यानां मरुते चरन्तम् ।
अनुष्टुभमनु चर्षुर्यमाणमिन्द्रं नि चिक्वुः कवयो मनीषा ९ [१०] (१४०८)

(१२५)

८ वागाम्भृणी । भात्मा । जिष्णुप्, ९ जगती ।

अहं रुद्रेमिर्वसुभिश्चराभ्यहमावित्यैरुत विश्वेदेवैः ।
अहं मित्रावरुणोमा बिभर्म्यहमिन्द्राग्नी अहमश्विनोमा १
अहं सोममाहुनसं बिभर्म्यहं त्वष्टारमुत पूषणं भगम् ।
अहं दधामि द्रविणं हविष्मते सुधाव्येकं यजमानाय सुन्वते २ (१४१०)
अ० ९१

अहं राष्ट्रीं संगमनी वसूनां चिकितुषीं प्रथमा यज्ञियांनाम् ।
तां मां देवा व्यदधुः पुरुत्रा भूरिस्थात्रां भूर्यविशयन्तीम् ३
मया सो अन्नमसि यो विपश्यति यः प्राणिति य ईं शृणोत्युक्तम् ।
अमन्तवो मां त उप क्षियन्ति भुधि भुत श्रद्धिं तं वदामि ४
अहमेव स्वयमिदं वदामि जुष्टं देवेर्मरुत मानुषेभिः ।
यं कामये तंतमुग्रं कृणोमि तं ब्रह्माणं तमूर्षिं तं सुमेधाम् ५ [११]

अहं रुद्राय धनुरा तनोमि ब्रह्मद्विषे शरवे हन्तवा उ ।
अहं जनाय समदं कृणोम्यहं द्यावापृथिवी आ विवेश ६
अहं सुवे पितरमस्य मूर्धन् मम योनिरप्स्वन्तः समुद्रे ।
ततो वि तिष्ठे भुवनान् विश्वोतामूं द्यां वर्ष्मणोप स्पृशामि ७
अहमेव वार्त इव प्र वाभ्या रभमाणा भुर्वनानि विश्वा ।
एगं दिवा पर एना पृथिव्ये तावती महिना सं बभूव ८ [१२] (१४१९)

(१२६)

८ शिल्पिः कुत्तलबर्हिषो, वामदेव्याऽहोमुग्धा । विश्वे देवाः । उपरिष्ठावृहती, ८ विश्वपु ।

न तमंहे न दुरितं देवांसो अप्टु मर्त्यम् ।
मजोषंसा यमर्यमा मित्रो नयन्ति वरुणो अति द्विषः १
तद्वि वयं वृणीमहे वरुण मित्रार्यमन् ।
यना निरहंसा यूयं पाथ नेथा च मर्त्यमति द्विषः २
ते नूनं नोऽयमतये वरुणो मित्रो अर्यमा ।
नयिष्ठा उ नो नेषणि पर्षिष्ठा उ नः पर्षणयति द्विषः ३
यूयं विश्वं परि पाथ वरुणो मित्रो अर्यमा ।
युष्माकं शर्मणि प्रिये स्याम सुप्रणीतयोऽति द्विषः ४
आदित्यासो अति स्निधो वरुणो मित्रो अर्यमा ।
उग्रं मरुद्गीं रुद्रं हुवेमेन्द्रमग्निं स्वस्तयेऽति द्विषः ५
नेतार ऊ बु णस्तिरो वरुणो मित्रो अर्यमा ।
अति विश्वानि दुरिता राजानश्चर्षणीनामति द्विषः ६
शुनमस्मभ्यमृतये वरुणो मित्रो अर्यमा ।
शर्मं यच्छन्तु सप्रथ आदित्यासो यदीमहे अति द्विषः ७

(१४२१)

यथा ह त्वद्वसवो गौर्यं चित एदि पिताममुञ्चता यजत्राः ।

एवो प्वस्मन्मुञ्चता व्यंहः प्र तांयं प्रतरं न आयुः

८ [१३] (१४२४)

(१२७)

८ कुशिकः सौभरः, रात्रिषां भारद्वाजी । रात्रिः । गायत्री ।

रात्री व्यस्यदायती पुरुत्रा देव्यक्षमिः । विश्वा अधि श्रियांऽधित १

ओषमा अमर्त्या निवतो वृष्युद्धतः । ज्योतिषा बाधते तमः २

निरु स्वसारिमस्कृतो पसं देव्यायती । अपवृ हासत तमः ३

सा नो अद्य यस्या वयं नि ते यामन्नाविक्षमहि । वृक्षे न वसति वयः ४

नि ग्रामासो अविक्षत नि पद्धन्तो नि पक्षिणः । नि श्येनासंश्चिनुर्धिनः ५

यावया वृक्षं वृक्षं यवयं स्तनमूर्धय । अथा नः सुतरां भव ६

उषं मा पपिंशत तमः कृष्णं व्यक्तमस्थित । उषं कृणव यातय ७

उषं ते गा उवाकर्त वृणीष्व वृहितदिवः । रात्रि स्तामं न जिगृषे ८ [१४] (१४२२)

(१२८)

९ विहव्य आहिरसः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, ९ जगती ।

ममाष्टि वचो विहवेष्वस्तु वयं त्वेन्धानास्तन्वं पुषेम ।

मह्यं नमन्तां प्रदिशश्चतस्रस्त्वयाध्यक्षेण पृतना जयेम १

मम वृषा विहवे सन्तु सर्वे इन्द्रवन्तो मरुतो विष्णुगग्निः ।

ममान्तरिक्षमुरुलोकमस्तु मह्यं वातः पवतां कामं अस्मिन् २

मयि वृषा द्विषणमा यजन्तां मय्याशीरस्तु मयि वृवहृतिः ।

देव्या होतारो वनुषन्त पूर्वे ऽरिष्टाः स्याम तन्वा सुवीराः ३

मह्यं यजन्तु मम यानि हव्या ऽऽकूतिः सत्या मनसो मे अस्तु ।

एनो मा नि गां कतमच्छनाहं विश्वे देवासो अधि वोचता नः ४

देवीः पलुर्वीरु नः कृणोत विश्वे देवास इह वीर्यध्वम ।

मा होस्महि प्रजया मा तनूमिर्मा रधाम द्विपते सोम राजन् ५ [१५]

अग्ने मुन्युं प्रतिनुदन् परेषां मद्वधो गोपाः परि पाहि नस्त्वम ।

प्रत्यञ्चो यन्तु निगुतः पुनस्ते ऽभैषां चितं प्रभुषां वि नेशत ६

(१४३८)

धाता धातृणां भुवनस्य यस्पतिर्वैवा ज्ञातारमभिमातिषाहम् ।

इमं यज्ञमश्विनोभा बृहस्पतिर्वैवाः पान्तु यजमानं न्यथात् ७

उरुव्यचा नो महिषः शर्म यंस कुस्मिन् हवे पुरुहूतः पुरुक्षुः ।

स नः प्रजार्थं हव्यंश्च मृच्छयेन्द्र मा नो रीरिषो मा परा दाः ८

ये नः सपत्ना अप ते भवन्तिव न्नाग्निभ्यामव बाधामहे तान् ।

वसवो रुद्रा आदित्या उपतिस्पृशं सोमं चत्तारमधिराजमकन ९ [१६] (१४४१)

(१२९) [एकादशोऽनुवाकः ॥११॥ सू० १२९-१५१]

७ प्रजापतिः परमेष्ठी । भाववृत्तम् । त्रिष्टुप् ।

नासदासीन्नो सदासीत् तदानीं नासीद्रजो नो व्योमा परो यत् ।

किमावरीवः कुह कस्य शर्म भ्रमः किमासीद्गहनं गभीरम् १

न मृत्युरासीदमृतं न तर्हि न राज्या अह्न आसीत् प्रकेतः ।

आनीद्वान्तं स्वधया तदेकं तस्माद्भान्यन्न एगः किं चनास २

तम आसीत् तमसा गूळहमग्रे ऽप्रकेतं सलिलं सर्वमा इदम् ।

तुच्छेनाभ्वपिहितं यदासीत् तपस्वस्तन्महिनाजायतैकम् ३

कामस्तदग्रे समवर्तताधि मनसो रतः प्रथमं यदासीत् ।

सतो बन्धुमसति निर्विन्दन् हृदि प्रतीप्या कवयो मनीषा ४

तिरश्चीना विततो रश्मिरेषा मधः स्विदासीश्नुपरि स्विदासीश्न ।

रेताधा आसन् महिमानं आसन् त्वधा अवस्तात् प्रयतिः पुरस्तात् ५

को अद्धा वेदु क इह प्र वोचत् कुत आजात् कुत इयं विसृष्टिः ।

अवाग्नेवा अस्य विसर्जनेना ऽथा को वेदु यत आबभूव ६

इयं विसृष्टिर्यत आबभूव यदि वा वृधे यदि वा न ।

यो अस्याध्यक्षः परमे व्योमन् त्सो अह्न वेदु यदि वा न वेद ७ [१७] (१४४८)

(१३०)

७ यज्ञः प्राजापत्यः । भाववृत्तम् । त्रिष्टुप्, १ जगती ।

यो यज्ञो विश्वतस्तन्नुभिस्तत् एकंशतं देवकर्मभिरायतः ।

इमे वयन्ति पितरो य आपयुः प्र वयाप वयेत्वासेते तते १ (१४४९)

- पुमौ एनं तनुत उत कृणन्ति पुमान् वि तत्ने अधि नाकं अग्निम् ।
 इमे मयूखा उप सेवुरु सतुः सामानि चक्रुस्तमराण्योनैव ७
- कासीत प्रमा प्रनिमा किं निदानं—माज्यं किमासीत परिधिः क आसीत ।
 छन्दुः किमासीत प्रउगं किमुक्थं यद्वेवा वृवमयजन्त विश्वे ३
- अग्नेर्गायत्र्यभवत् सयुग्वो—णिहया सविता सं बभूव ।
 अनुष्टुभा सोमं उक्थेमहंस्वान् बृहस्पतेर्बृहती वाचमावत् ४
- विगणिमज्जावरुणयोरभिभ्री—निर्द्रस्य त्रिष्टुबिह भागो अहः ।
 विश्वान् वेवाञ्जगत्या विवेश तेन चाक्लृप् ऋषयो मनुष्याः ५
- चाक्लृप्ते तेन ऋषयो मनुष्या यज्ञं जाते पितरो नः पुराणे ।
 पश्यन् मन्ये मनसा चक्षसा तान् य इमं यज्ञमयजन्त पूर्वं ६
- सहस्तोमाः सहछन्दस आवृतः सहप्रमा ऋषयः सप्त देव्याः ।
 पूर्वेषां पन्थामनुदृश्य धीरा अन्वालेभिरे रथ्योऽं न रश्मीन ७ [१८] (१४५५)

(१३१)

७ सुकीर्तिः काश्रोचनः । इन्द्रः, ४-५ अश्विनौ । त्रिष्टुप्, ५ अनुष्टुप् ।

- अप प्राच इन्द्र विश्वाँ अमित्रा—नपापांचो अभिभूते नुदस्व ।
 अपोदीचो अपं शूराधराचं उरौ यथा तव शर्मन् मर्दम १
- कुविबुद्ध यवमन्तो यवं वि—द्यथा दान्त्यनुपूर्वं विपुय ।
 इहेहैषां कृणुहि भोजनानि ये बर्हिषो नमोवृक्तिं न जग्मुः २
- नहि स्थूयंतुथा यातमस्ति नात श्रवो विविदे संगमपुं ।
 गव्यन्त इन्द्रं सख्याय विप्रा अश्वान्तो वृषणं वाजयन्तः ३
- युवं सुरार्ममश्विना नमृचावासुरं सचा ।
 विपिपाना शुभस्पती इन्द्रं कर्मस्वावतम् ४
- पुत्रजिव पितरावश्विनोमे—न्द्रावधुः कार्ययवृत्सनाभिः ।
 पत सुरामं व्यपिबुः शचीभिः सरस्वती त्वा मघवन्नभिष्णक् ५
- इन्द्रः सुत्रामा स्ववाँ अवोभिः समृच्छीको भवतु विश्ववेदाः ।
 वाधनां द्वेषो अभयं कृणोत सुवीर्यस्य पतयः स्याम ६

(१४६१)

तस्य वयं सुमतां यजियस्या—ऽपि भद्रे सौमनसे स्याम ।

स सुत्रामा स्ववाँ इन्द्रो अस्मे आराच्छिद द्वेषः सनुतयुयोतु

७ [१९] (१४६१)

(१३२)

७ शकपूतो नामधेयः । मित्रावरुणौ, १ द्युभ्यम्यश्विनः । विराड्रूपा, १ न्यङ्कुस्वारिणी,

२, ६ प्रस्तावपङ्क्तिः, ७ महासतोवृहती ।

इजानमिद द्यौर्गतावसु—गीजानं भूमिरभि प्रभूषणि ।

इजानं वेवावश्विना—वभि सुक्षैरेवधताम

१

ता वाँ मित्रावरुणा धारयत्क्षिप्ती सुषुम्नेषितत्वता यजामसि ।

युवोः क्राणायं सस्यै—रभि ज्याम रक्षसः

२

अधा चिन्नु यद्विधिषामहे वा—मभि प्रियं रेकणः पत्यमानाः ।

वृद्धाँ वा यत् पुष्यति रेकणः सम्वारन् नकिरस्य मघानि

३

असावन्यो असुर स्यूत द्यौ—स्त्वं विश्वेषां वरुणामि राजा ।

मूर्धा रथस्य चाकन् नैतावतैनसान्तकधृक्

४

अस्मिन्त्वेतच्छकपूत एनो हिते मित्रे निर्गतान् हन्ति वीरान् ।

अवोवाँ यद्धात तनूष्ववः मियासुं यजियास्ववाँ

५

युवोर्हि मातादितिर्विचेतसा द्यौनं भूमिः पर्यसा पुपुतनि ।

अव प्रिया दिदिष्टन् सूरौ निनिक रश्मिभिः

६

युवं ह्यप्नराजावसीदत तिष्ठद्वथं न धूर्षदं वनर्षदम् ।

ता नः कणकयन्ती—नृमेधस्तत्रे अंहसः सुमेधस्तत्रे अंहसः

७ [२०] (१४६९)

(१३३)

७ सुदाः पैत्रवनः । इन्द्रः । शकरी, ४-६ महापङ्क्तिः, ७ त्रिष्टुप् ।

प्रो प्वस्मै पुरोरथ—मिन्द्राय श्रुपमर्चत ।

अभीके चिदु लोककृत संगे समत्सु वृत्रहा ऽस्माकं बोधि चोषिता

नभन्तामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु

१

त्वं सिन्धूरवासृजो ऽधराचो अहन्नहिम् ।

अशत्रुरिन्द्र जज्ञिषे विश्वं पुष्यसि वार्यं तं त्वा परि प्वजामहे

नभन्तामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु

२

(१४७१)

वि बु विश्वा अरातयो ऽर्यो नशन्त नो धियः ।

अस्तासि शत्रवे बधं यो न इन्द्र जिघांसति या ते रातिर्विर्विषु

नभन्तामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु

३

यो न इन्द्रामितो जनों वृकायुराविर्विशति ।

अधस्पृवं तमीं कृधि विबाधो असि सासहि नभन्तामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु ४

यो न इन्द्रामिवांसति सनामिर्यश्च निष्ट्वः ।

अब तरु बलं तिर महीव द्यौरध त्मना नभन्तामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु ५

व्यमिन्द्र त्वायवः सखित्वमा रंभामहे ।

कृतस्य नः पथा नया ऽति विश्वानि दुरिता नभन्तामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु ६

अस्मभ्यं सु त्वमिन्द्र तां शिक्ष या दोहते प्रति वरं जरित्रे ।

अच्छिद्रोष्ठी पीपयद्यथा नः सहसंधारा परसा मही गौः

७ [२१] (१४७६)

(१३४)

७, १-६ (पूर्वाधेय) मान्धाता यौवनाश्वः, ६ (उत्तरार्धेय)- ७ गोधा ऋषिका । इन्द्रः ।

महापशक्तिः, ७ पंक्तिः ।

उभे यविन्द्र रोदसी आपमाधोषा इव ।

महान्तं त्वा महीनां सभ्राजं चर्षणीनां वृवी जनित्र्यजीजन ऋद्रा जनित्र्यजीजनत् १

अब स्म वृहणायतो मर्तस्य तनुहि स्थिरम् ।

अधस्पृवं तमीं कृधि यो अस्मौ आविर्विशति वृवी जनित्र्यजीजन ऋद्रा जनित्र्यजीजनत् २

अब त्या वृहतीरिषो विश्वश्चन्द्रा अमित्रहन् ।

शचीभिः शक्र धनुही न्द्र विश्वामिकृतिभिर्वृवी जनित्र्यजीजन ऋद्रा जनित्र्यजीजनत् ३

अब यत् त्वं शतक्रतु बिन्द्र विश्वानि धूनुषे ।

रधि न सुन्वते सचां सहस्रिणीमिकृतिभिर्वृवी जनित्र्यजीजन ऋद्रा जनित्र्यजीजनत् ४

अब स्वेवा इवामितो विष्वक् पतन्तु क्रिद्यधः ।

वृवीया इव तन्तवो व्यस्मर्तु दुर्मतिर्वृवी जनित्र्यजीजन ऋद्रा जनित्र्यजीजनत् ५

वृवीं ह्यङ्गुशं यथा शक्तिं बिर्मर्षि मन्तुमः ।

पूर्वेण मघवन् पवा ऽजो वयां यथा यमो वृवी जनित्र्यजीजन ऋद्रा जनित्र्यजीजनत् ६

नकिर्विवा मिनीमसि नकिरा योपयामसि मन्त्रधुत्यं चरामसि ।

पक्षेभिरपिकक्षेमि रत्रामि सं रंभामहे

७ [२२] (१४८१)

(१३५)

७ कुमारो यामायनः । यमः । अनुष्टुप् ।

यस्मिन् वृक्षे सुपलाशे वृषेः संपिबन्ते यमः ।

अत्रा नो विरपतिः पिता पुराणौ अनु वेनति

पुराणौ अनुवेनन्तं चरन्तं पापयामया । असूयन्नभ्यचाकशं तस्मा अस्पृह्यं पुनः १

यं कुमार नव रथं मचक्रं मनसाकृणोः । एकैवं विश्वतः प्राञ्च मपश्यन्नर्षिं तिष्ठसि २

यं कुमार पार्वतयो रथं विभ्रभ्यस्परि । तं सामानु पार्वतं समितो नाव्याहितम् ४

कः कुमारमजनय द्रथं को निरवर्तयत् । कः स्वित् तद्वद्य नो ब्रूया दनुदेयी यथामर्षः ५

यथामर्षवदनुदेयी ततो अग्रमजायत । पुरस्ताद्भुज आततः प्रश्नास्त्रिरयणं कृतम् ६

इदं यमस्य सार्धं देवमानं यदुच्यते ।

इयमस्य धर्म्यते नाळी रथं गीमिः परिष्कृतः

७ [२३] (१४९०)

(१३६)

[७] १ जूतिः, २ वातजूतिः, ३ विप्रजूतिः, ४ वृषाणकः, ५ करिकतः, ६ एतदः, ७ कल्पशृङ्गः
(एते वातरशना मुनयः) । केशनः= अग्नि-सूर्य-वायवः । अनुष्टुप् ।

केश्युंशिं केशी विषं केशी बिमर्ति रोदसी ।

केशी विश्वं स्वर्द्धो केशीदं ज्योतिरुच्यते १

मुनयो वातरशनाः पिशङ्गा वसते मला ।

वातस्यानु धार्जिं यन्ति यहेबासो अविक्षत २

उन्मविता मोनैयेन वातौ आ तस्थिमा वयम् ।

शरीरेवृक्षाकं यूयं मतीसो अमि पश्यथ ३

अन्तरिक्षेण पतति विश्वां रूपावचाकशत् ।

मुनिर्दिवस्यदेवस्य सौकृत्याय सत्ता हितः ४

वातस्याम्बो वायोः सत्ता ऽथो वृषेष्ठितो मुनिः ।

उभौ समुद्रावा क्षेत्रे यश्च पूर्वं उतापरः ५

अप्सरसां गन्धर्वाणां मृगाणां चरणे चरन् ।

केशी केतस्य विद्वान् तत्ता स्वादुर्मदित्तमः ६

वायुरस्मा उपांमन्थत् पिनिष्टि स्मा कुनन्तमा ।

केशी विषस्य पात्रेण यदुद्रेणापिबत् सह ७ [२४] (१४९७)

(१३७)

७, १ अग्रहजः, २ कदयपः, ३ गोतमः, ४ अग्निः, ५ विश्वामिशः, ६ जमदग्निः,

७ वसिष्ठः । विश्वे देवाः । अनुष्टुप् ।

उत देवा अवहितं देवा उन्नयथा पुनः ।	
उतागश्चकुर्वं देवा देवा जीवयथा पुनः	१
द्वाविमौ वार्ता वात आ सिन्धोरा परावतः ।	
दक्षं ते अन्य आ वातु पगन्यो वातु यद्रपः	२
आ वात वाहि भेषजं वि वात वाहि यद्रपः ।	
त्वं हि विश्वभेषजं देवानां दूत ईर्यसे	३
आ त्वागमं शन्तातिभि रथो अरिष्टतातिभि	
दक्षं ते भद्रमामर्षं परा यक्षमं सुवामि ते	४
त्रार्यन्तामिह देवा त्त्रार्यतां मरुतां गणः ।	
त्रार्यन्तां विश्वा भूतानि यथायमरुपा असंत	५
आप इद्वा उ भेषजी रापो अमीवचान्तानी ।	
आपः सर्वस्य भेषजी स्तास्ते कृण्वन्तु भेषजम्	६
हस्ताभ्यां दशशाखाभ्यां जिह्वा वाचः पुगेगवी ।	
अनामयित्नुभ्यां त्वा ताभ्यां त्वोप स्पृशामसि	७ [२५] (१५०४)

(१३८)

६ अङ्ग आरवः । इन्द्रः । जगती ।

तव त्य इन्द्र सख्येषु बह्व्य ऋतं मन्वाना व्यदर्शिरुर्वलम् ।	
यत्रा दशस्यक्षुपसो रिणक्षपः कत्साय मन्मज्ञह्यश्च कुंसयः	१
अवांसृजः प्रस्वः श्वश्चयो गिरी नुदाज उक्षा अपिबा मधु प्रियम् ।	
अवर्धयो वनिनो अस्य वंससा शुशोच सूर्यं ऋतजोतया गिरा	२
वि सूर्यो मध्ये अमुचद्रथं विवो विवद्वासाय प्रतिमानमार्गः ।	
दृक्क्षानि पिभोरसुरस्य मायिन इन्द्रो व्यास्यच्चकुर्वो ऋजिर्भना	३
अनाधृष्टानि धृषितो व्यास्य क्षिधीरवेवो अमृणवृयास्यः ।	
मासेव सूर्यो वसु पुयमा वदे गृणानः शङ्खैरगृणाद्विक्रमता	४ (१५०८)

अयुद्धसेनो विभ्वा विमिन्वता दाशद्विह्रा तुज्यानि तेजते ।
 इन्द्रस्य वज्रादविभेदमिश्रधः प्राक्रामच्छुन्ध्यूरजहादुषा अनः ५
 एता त्वा ते श्रुत्यानि केवला यदेक एकमकृणोरयज्ञम् ।
 मासां विधानमवधा अधि द्यवि त्वया विभिन्नं भरति प्रधि पिता ६ [२६] (१५१०)

(१३९)

६ देवगन्धर्वो विश्वावसुः । सविता, ४-६ आत्मा । त्रिष्टुप् ।

सूर्यरश्मिर्हरिकेशः पुरस्तात् सविता ज्योतिरुदयौ अजस्रम् ।
 तस्यै पुषा प्रसवे याति विद्वान् त्संपश्यन् विश्वा भुव्नानि गोपाः १
 नृचक्षा एष द्विवो मध्य आस्त आपमिवान् रोदसी अन्तरिक्षम् ।
 स विश्वाचीरग्निं चण्टे घृताचीं रन्तरा पूर्वमपरं च केतुम् २
 गयो बुध्नः संगमनो वसूनां विश्वा रूपाभि चण्टे शचीभिः ।
 देव इव सविता सत्यधर्मो न्द्रो न तस्थी समरे धनानाम् ३
 विश्वावसुं सोम गन्धर्वमापो ददृशुषीस्तद्वतेना व्यायन ।
 तद्वन्वैदिन्द्रो रारहाण आसां परि सूर्यस्य परिधीरपश्यत ४
 विश्वावसुरग्निं तन्नो गृणातु द्विव्यो गन्धर्वो रजसो विमानः ।
 यद्रा वा सत्यमत यन्न विद्य धियो हिन्वानो धिय इन्नो अव्याः ५
 सन्निमविन्वृद्धरणे नदीनां मर्षावृणोदुरो अश्मवजानाम् ।
 प्रासां गन्धर्वो अमृतानि वोच विन्द्रो दक्षं परि जानावृहीनाम् ६ [२७] (१५१६)

(१४०)

६ अग्निः पायकः । अग्निः । सतोवृहती, १-२ विष्टारपङ्क्तिः, ६ उपविष्टाज्ज्योतिः ।

अग्रे तव श्वो वयो महिं भ्राजन्ते अर्चयो विभावसो ।
 बृहद्भानो शर्वसा वार्जमुक्थ्यं । इधासि द्वागुषे कवे १
 पावकवर्चाः शुक्रवर्चा अनूनवर्चा उर्वियसि मानुता ।
 पुत्रो मातरां विचरन्नुपावसि पूजस्मि रोदसी उमे २
 ऊर्जो नपाजातवेदः सुशस्तिमि मन्द्स्व धीतिमिहितः ।
 त्वे इष्टः सं दधुभूरिवर्षस श्रिजोतयो वावजाताः ३ (१५१९)

इरज्यन्नग्निं प्रथयस्व जन्तुभिः—रस्मे रायो अमर्त्य ।	
स वर्धतस्य वर्षुषो वि राजसि पूणाक्षि सानसिं कर्तुम्	४
इष्कर्तारमध्वरस्य प्रचेतसं क्षयन्तं राधसो महः ।	
रातिं वामस्य सुभगां महीमिषं दधासि सानसिं रयिम्	५
कृतावानं महिषं विश्ववर्धत—मग्निं सुह्यार्यं दधिरे पुरो जनाः ।	
भुत्कर्णं सप्रथस्तमं त्वा गिरा देव्यं मानुषा युगा	६ [२८](१५२२)

(१४१)

६ अग्निस्नापयः । विश्वे देवाः । अनुष्टुप् ।

अग्ने अच्छा ववृह नः प्रत्यङ् नः सुमना भव ।	
प्र नो यच्छ विशम्पते धनदा असि नस्त्वम	१
प्र नो यच्छत्वर्यमा प्र भगः प्र बृहस्पतिः ।	
प्र वेचाः प्रोत सूनतो रायो वेवी वृदातु नः	२
सोमं राजानमवसे अग्निं गीर्भिर्हवामहे ।	
आवित्यान् विष्णुं सूर्यं ब्रह्माणं च बृहस्पतिम्	३
इन्द्रवापू बृहस्पतिं सुहवेह हवामहे ।	
यथा नः सर्व इज्जनः संगत्यां सुमना असत्	४
अर्यमणं बृहस्पतिं—मिन्द्रं दानाय चोदय ।	
वातं विष्णुं सरस्वतीं सवितारं च वाजिनम्	५
त्वं नो अग्ने अग्निमि—र्बह्यं यज्ञं च वर्धय ।	
त्वं नो वेवतातये रायो दानाय चोदय	६ [२९](१५२८)

(१४२)

८ शार्ङ्गाः— १-२ जरिता, ३-४ द्रोणः, ५-६ सारिष्टकः, ७-८ सस्वमित्रः । अग्निः ।

त्रिष्टुप्, १-२ जगती, ७-८ अनुष्टुप् ।

अयमग्ने जरिता त्वे अमृद्वपि सहसः सूनो नान्यवस्याप्यम् ।	
मद्रं हि शर्म त्रिवक्थुमस्ति त आरे हिंसानामपं विद्युमा कृधि	१
प्रवत् तं अग्ने जर्निमा पितृयतः साचीव विश्वा मुवन्ता न्यृअसे ।	
प्र सप्तवः प्र सनिबन्त नो धियः पुरश्चरन्ति पशुपा इव त्मना	२ (१५३०)

उत्त वा उ परं वृणक्षि बप्स—द्वहोरंश्च उलपस्य स्वधावः ।	
उत्त खिल्या उर्वराणां भवन्ति मा ते हेति तविषीं चुकुधाम	३
यदुद्धतो निवतो यासि बप्सत पृथगेपि प्रगार्थनीव सेना ।	
यदा ते वार्तो अनुवार्ति शोचिर्वर्तेव इमभ्रं वपसि प्र भूम	४
प्रत्यस्य श्रेणयो ददृश्व एकं नियानं बहवो रथासः ।	
बाहू यदग्ने अनुमर्त्यजानो न्यङ्कुत्तानामन्वेपि भूमिम्	५
उत् ते शुष्मा जिहतामुत् ते अर्चि—रुत् ते अग्ने शशमानस्य वाजाः ।	
उच्छ्वश्चस्व नि नम वर्धमान आ त्वाद्य विश्वे वसंवः सदन्तु	६
अपामिदं न्ययनं समुद्रस्य निवेशनम् ।	
अन्यं कृणुष्वेतः पन्थां तेन याहि वशां अनु	७
आयने ते परायणे दूषां रोहन्तु पुष्पिणीः ।	
हृदाश्च पुण्डरीकाणि समुद्रस्य गृहा इमे	८ [३०] (१५३६)

[अष्टमोऽध्यायः ॥८॥ व० १-७९]

(१४३)

८ अग्निः सांख्यः । अश्विनो । अनुष्टुप् ।

त्यं चिदत्रिमृतजुग्मर्थमश्वं न यार्तव ।	
कक्षीर्वन्तं यवी पुना रथे न कृणुथा नवम्	१
त्यं चिदश्वं न वाजिनं मरणवो यमन्त ।	
हृव्हं ग्रन्थि न वि प्यत मञ्चिं यविष्णुमा रजः	२
नरा दंसिष्ठावत्रये शुभ्रा सिपासतं धियः ।	
अथा हि वां विवो नरा पुनः स्तोमो न विशंस	३
चिते तद्वां सुराधसा रातिः सुमतिरश्विना ।	
आ यन्नः सदनं पृथौ समने पर्यथो नरा	४
युवं भृज्युं समुद्र आ रजसः पार ईङ्क्षितम् ।	
यातमच्छा पतत्रिभिर्नासत्या सातयं कृतम्	५
आ वां सुभ्रेः शंयू इव मंहिष्ठा विश्ववेदसा ।	
समस्मे भूषतं नरोत्सं न पिप्युषीरिषः	६ [१] (१५४२)

(१४४)

६ नाक्षर्यः सुपर्णः, यामायन ऊर्ध्वकुशानो वा । इन्द्रः । गायत्री, २ सूक्तनी,
५ सतोद्भूतनी, ६ विष्टारपङ्क्तिः ।

अयं हि ते अमर्त्य इन्दुरत्यो न पत्यते । दक्षो विश्वार्युर्वधसे	१
अयमस्मासु काव्य ऋभुर्वज्रो दास्वते ।	
अयं बिभर्त्यूर्ध्वकृशन् मर्द—मृभुर्न कृत्यं मर्दम्	२
घृषुः श्येनाय कृत्वन् आसु स्वासु वंसंगः । अव वीधेदहीशुवः	३
यं सुपर्णः परावतः श्येनस्य पुत्र आभरत । ज्ञतचक्रं योऽह्यो वर्तनिः	४
यं ते श्येनश्चारुमवूकं पदामर—दूकणं मानमन्धसः ।	
एना वयो वि तार्यायुर्जीवस एना जांगार बन्धुतां	५
एवा तदिन्द्र इन्दुना वेषेषु चिद्धारयाते महि-त्यजः ।	
कत्वा वयो वि तार्यायुः सुकतो कत्वायमस्मदा सुतः	६ [२] (१५४८)

(१४५)

६ इन्द्राणी । सपत्नीबाधनम् (उपनिषत्) । अनुष्टुप्, ६ पङ्क्तिः ।

इमां सनाभ्योर्षधिं वीरुधं बलवत्तमाम् ।	
यया सपत्नीं बाधते यया संविन्दते पतिम्	१
उत्तानपर्णे सुभगे देवजूते सहस्वति ।	
सपत्नीं मे परा धम पतिं मे केवलं कुरु	२
उत्तराहमुत्तर उत्तरेदुत्तराभ्यः ।	
अथा सपत्नी या ममा—ऽधरा सार्धराभ्यः	३
नह्यस्या नाम गुभ्यामि नो अस्मिन् रमते जने ।	
परमिव परावतं सपत्नीं गमयामसि	४
अहमस्मि सहमाना ऽथ त्वमसि सासहिः ।	
उभे सहस्वती भूत्वी सपत्नीं मे सहावहै	५
उप तेऽधां सहमाना—ममि त्वाधां सहीयसा ।	
मामनु प्र ते मनो वत्सं गौरिव धावतु पथा वारिव धावतु	६ [३] (१५५४)

(१४६)

देवेरम्भदो देवमुनिः । अरण्यानी । अनुष्टुप् ।

अरण्यान्यरण्या—न्यसौ या प्रेव नश्यसि ।

कथा ग्रामं न पृच्छसि न त्वा भीरिं विन्दतीऽ १

वृषारवाय वदते यदुपावति चिच्छिकः ।

आघाटिभिरिव धावर्य—न्नरण्यानिर्महीयते २

उत गाव इवाद न्युत वेरमेव दृश्यते ।

उतो अरण्यानिः सायं शकटीरिव सर्जति ३

गामङ्गेष आ ह्वयति दारुङ्गेषो अपावधीत ।

वसन्नरण्यान्यां साय—मकुक्षदिति मन्यते ४

न वा अरण्यानिर्ह—न्त्युन्यश्चेन्नाभिगच्छति ।

स्वादोः फलस्य जग्धवार्य यथाकामं नि पद्यते ५

आन्ननगन्धिं मुरभिं बह्वन्नामकृषीवलाय ।

प्राहं मृगाणां मातरं—मरण्यानिर्मशसिषम् ६ [४] (१५६०)

(१४७)

५ सुवेदाः क्रोरीषि । इष्टः । जगती, ५ त्रिष्टुप् ।

असें दधामि प्रथमार्य मन्यवे ऽहन्यद्वृत्रं नर्यं विवेरपः ।

उमे यस्त्रा भवतो रोदसी अनु रेजते शुष्मात् पृथिवी विदद्विषः १

त्वं मायाभिरनवद्य मायिनं श्वस्यता मनसा वृत्रमर्दयः ।

त्वामिन्नरो वृणते गर्विष्टिषु त्वां विश्वासु हव्यास्विष्टिषु २

पेषु चाकन्धि पुरुहूत सूरिषु वृधासो ये मघवन्नानशर्मघम् ।

अर्थन्ति तोके तनये परिष्टिषु मेधसाता वाजिनमह्वये धने ३

स इक्षु रायः सुभृतस्य चाकन—न्मकुं यो अस्य रंह्यं चिकेतति ।

त्वावृधो मघवन् वृश्वध्वरो मक्षू स वाजं भरते धना नृभिः ४

त्वं शर्धाय महिना गृणान उरु कृधि मघवन्नगन्धि रायः ।

त्वं नो मित्रो वरुणो न मायी पित्वो न इस्म दयसे विमृक्ता ५ [५] (१५६५)

(१४८)

५ पृथुर्वेद्यः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

सुधाणासं इन्द्रं स्तुमसि त्वा संसवासंश्च तुविनुम्य वाजम् । आ नो भर सुवितं यस्य चाकन् त्मना तना सनुयाम त्वाताः ।	१
ऋष्वस्वामिन्द्र शूर जातो दासीविशः सूर्येण सहाः । गुहां हिते गुह्यं गूळहमसु विभूमसि प्रस्रवणे न सोमम्	२
अयो वा गिरौ अभ्यर्चं विद्वा नृषीणां विप्रः सुमतिं चक्रानः । ते स्याम ये रणयन्त सोमैरेनोत तुभ्यं रथोळ्ह भक्षेः	३
इमा ब्रह्मेन्द्र तुभ्यं शंसि दा नृभ्यो नृणां शूर शर्वः । तेभिर्भव सकृत्तुयेषु चाकन्नुत त्रायस्व गृणत उत स्तीन	४
भुषी हवमिन्द्र शूर पृथ्या उत स्तवसे वृन्त्यस्यार्किः । आ यस्ते योनिं घृतवन्तमस्वा रुमिर्न निक्षेद्वयन्त वक्राः	५ [६] (१५७०)

(१४९)

५ अर्चन् हंरण्यस्तूपः । सविता । त्रिष्टुप् ।

सविता यन्त्रेः पृथिवीमरम्णा दस्कम्भने सविता ग्रामंहन । अश्वमिवाधुक्षन्दुनिमन्तरिक्षं मृतूर्ते बद्धं सविता समुद्रम्	१
यत्रा समुद्रः स्कभितो व्यौन दपां नपात् सविता तस्य वेद । अतो मूरत आ उत्थितं रजो ऽतो द्यावापृथिवी अग्रथेताम्	२
पृथ्वेः पृथ्वीर्जत्र मर्मत्यस्य भुवनस्य भूना । सुपर्णो अङ्ग सवितुर्गक्रमान् पूर्वी जातः स उ अस्यानु धर्म	३
गार्व इव ग्रामं यूयुधिरिवाश्वान् वाशेव वत्सं सुमना दुहाना । पतिरिव जायाममि नो न्येतु धर्ता द्विवः सविता विश्ववारः	४
हिरण्यस्तूपः सवितुर्यथा त्वा ऽऽङ्गिरसो जुह्वे वाजं अस्मिन् । एवा त्वार्चस्त्वसे वन्दमानः सोमस्येवागुं प्रति जागराहम्	५ [७] (१५७५)

(१५०)

५ मृळीको वासिष्ठः । अग्निः । बृहती, ४-५ उपरिष्टाज्ज्योतिः, ४ जगती वा ।

समिद्धश्चित् समिध्यसे कुवेभ्यो हव्यवाहन । आवित्यै रुद्रेर्वसुभिर्न आ गहि मृळीकायं न आ गहि	१ (१५७६)
--	----------

इमं यज्ञमिदं वचो जुजुषाण उपागहि ।	
मर्तासस्त्वा समिधान हवामहे मृत्वीकार्य हवामहे	२
त्वामु जातवदसं विश्ववारं गृणे धिया ।	
अग्ने देवाँ आ वह नः प्रियव्रतान मृत्वीकार्य प्रियव्रतान	३
अग्निदेवो देवानां भवत पुरोहितो ऽग्निं मनुष्याः कर्षयः समीधिर ।	
अग्निं महो धनसातावहं हुँव मृत्वीकं धनसातये	४
अग्निरग्निं भरद्वाजं गर्विष्ठिरं प्रार्थयः कण्वं वसवस्युमाहवे ।	
अग्निं वसिष्ठो हवते पुरोहितो मृत्वीकार्य पुरोहितः	५ [८] (१५८०)

(१५१)

१ अद्वा कामायनी । अद्वा । अनुष्टुप् ।

अद्वायग्निः समिध्यते अद्वायां हृत्यते हविः ।	
अद्वां भगस्य मूर्धनि वचसा वेदयामसि	१
प्रियं अद्वे ददतः प्रियं अद्वे दिदासतः ।	
प्रियं भोजेषु यज्वस्वि—दं मं उन्नितं कृधि	२
यथा देवा असुरेषु अद्वाभुग्रेषु चक्रिरे ।	
एवं भोजेषु यज्वस्व—स्माकमुन्नितं कृधि	३
अद्वां देवा यजमाना वायुगोषा उपासते ।	
अद्वां हवद्व्य—याकूत्या अद्वायां विन्दते वसु	४
अद्वां प्रातर्हवामहे अद्वां मध्यंदिनं परि ।	
अद्वां सूर्यस्य निमृचि अद्वे अद्वापयेह नः	५ [९] (१५८५)

(१५२)

[द्वादशोऽनुष्टुपः ॥११॥ सू० १५१-१९१]

५ द्वादशो भारद्वाजः । इन्द्रः । अनुष्टुप् ।

ज्ञास इत्था महौ अस्य—मित्रसादो अनुततः ।	
न यस्य हन्यते सखा न जीर्यते कदा चन	१
स्वस्तिदा निशस्पति—वृत्रहा विमृषो वशी ।	
वृषेन्द्रः पुर एतु नः सोमपा अमयंकरः	२ (१५८७)

वि रक्तो वि मृषो जहि वि वृत्रस्य हनू रज ।

वि मुन्युर्मिन्द्र वृत्रह—भूमिर्त्रस्याभिदासतः

३

वि न इन्द्र मृषो जहि नीचा यच्छ पृतन्यतः ।

यो अस्मौ अभिदास—त्यधरे गमया तमः

४

अपेन्द्र द्विषतो मनो ऽप जिज्यासतो वधम् ।

वि मुन्योः शर्म यच्छ वरीयो यवया वधम्

५ [१०] (१५९०)

(१५३)

५ वेयजामय इन्द्रमातरः । इन्द्रः । भावत्री ।

इन्द्रं वृन्तीरपयुव इन्द्रं जातमुपासते । मेजानासः सुवीर्यम्

१

त्वमिन्द्र बलादधि सहसो जात ओजसः । त्वं वृषन् वृषेदसि

२

त्वमिन्द्रासि वृत्रहा व्यन्तिर्क्षमतिरः । उद् द्यामस्तभ्ना ओजसा

३

त्वमिन्द्र सजोषस मर्क बिमर्षि बाहोः । वज्रं शिशान् ओजसा

४

त्वमिन्द्रमिभूषसि विश्वा जानान्योजसा । स विश्वा भुव आमवः

५ [११] (१५९५)

(१५४)

५ यमी वैवस्वती । भावकुलम् । अत्रुष्टुप् ।

सोम एकैभ्यः पवते घृतमेक उपासते ।

येभ्यो मधु प्रधावन्ति तौश्चिवेवार्षि गच्छतात्

१

तर्पसा ये अनाधुष्यास्तर्पसा ये स्वर्ययुः ।

तपो ये चक्रिरे महस्तौश्चिवेवार्षि गच्छतात्

२

ये युध्वन्ते प्रधनेषु शूरासो ये तनून्यजः ।

ये वा सहस्रदक्षिणास्तौश्चिवेवार्षि गच्छतात्

३

ये चित् पूर्वं क्रतुसाप क्रतावान् क्रतावृधः ।

पितृन् तर्पस्वतो यम तौश्चिवेवार्षि गच्छतात्

४

सहस्रणीथाः कवयो ये गोपायन्ति सूर्यम् ।

कवीन् तर्पस्वतो यम तपोजो अपि गच्छतात्

५ [१२] (१६००)

(१५५)

५ शिरिम्बिठो भारद्वाजः । अलक्ष्माग्रम् २-३ ब्रह्मणरूपतिः, ५ विम्बे देवाः । अनुष्टुप् ।

अगणि क्राणे विक्रैः गिरिं गच्छ सदान्व ।	
शिरिम्बिठस्य सत्वमि—स्तेमिद्वा चातयामसि	१
चत्तो इतश्चत्तामुतः सर्वा भूणान्यारुषी ।	
अराव्यं ब्रह्मणस्पतं तीक्ष्णशृङ्गोद्वषज्जिहि	२
अदो यद्वाक्यं पूर्वतः सिन्धोः पारं अपूरुषम् ।	
तदा रभस्व दुर्हणो तेन गच्छ परस्तरम्	३
यद्ध प्राचीरजगन्तो—रो मण्डूरधाणिकीः ।	
हता इन्द्रस्य शत्रवः सर्वे बुद्धव्याशयः	४
परीमे गार्मनयत् पर्यग्निमहवत् ।	
बुवेष्वक्तं भवः क इमाँ आ दधर्षति	५ [१३] (१६०५)

(१५६)

५ केतुराग्रयः । अग्निः । गायत्री ।

अग्निं हिन्वन्तु नो धियः सतिमाशुमिवाजिषु	। तेन जेष्म धनं धनम् १
यया गा आकरामहे सेनयाम्ने तवोत्या	। तां नो हिन्व मघर्तये २
आग्नें स्थूरं रथिं भरं पृथुं गोमन्तमश्विनम्	। अङ्घ्रिं खं वर्तया पणिम् ३
अग्ने नक्षत्रमजरमा सूर्यं रोहयो विवि	। दधज्ज्योतिर्जनेभ्यः ४
अग्नें केतुर्विशामसि प्रेष्टः प्रेष्ट उपस्थसत	। बोधां स्तोत्रे वयो दधत ५ [१४] (१६१०)

(१५७)

५ भुवन आश्रयः, साधना वा भावनः । विम्बे देवाः । श्लिषदा त्रिष्टुप् ।

इमा नु कुं भुवना सीषधामेन्द्रश्च विम्बं च देवाः	१
यज्ञं च नस्तन्वं च प्रजां चा—ऽऽवित्यैरिन्द्रः सह बीकृत्पाति	॥ १ ॥ २
आवित्यैरिन्द्रः सगणो मरुद्भि—रस्माकं भूत्वविता तनुनाम	३
हत्वायं देवा असुरान् यदार्थन् देवा देवत्वमभिरक्षमाणाः	॥ २ ॥ ४
प्रत्यञ्चमर्कमनयच्छबीभि—रावित स्वधामिषिरां पर्यपश्यन्	॥ ३ ॥ ५ [१५] (१६१५)

(१५८)

५ चक्षुः सौर्यः । सूर्यः । गायत्री, २ स्वरद ।

सूर्यो नो विवस्पातु वातो अन्तरिक्षात् । अग्निर्नः पार्थिवेभ्यः १	
जोषां सवितर्यस्य ते हरः शतं सुवो अहंति । पाहि नो विद्युतः पतन्त्याः २	
चक्षुर्नो वेवः सविता चक्षुर्न उत पर्वतः । चक्षुर्धाता दधातु नः ३	
चक्षुर्नो धेहि चक्षुषे चक्षुर्विष्ये तनूभ्यः । सं चेदं वि च पश्येम ४	
सुसंहर्षा त्वा वयं प्रति पश्येम सूर्ये । वि पश्येम नृचक्षभः ५	[१६] (१६२०)

(१५९)

६ पान्दोमी शची । शची (आत्मानं तुष्टाय) । अनुष्टुप् ।

उवसौ सूर्यो अगा—तुवयं मामको भगः ।	
अहं तद्धिहला पतिं—मभ्यसाक्षि विषासहिः १	
अहं केतुरहं मूर्धा ऽहमुद्रा विवार्चनी ।	
ममेवन् क्रतुं पतिः सेहानायां उपाचरेत् २	
मम पुत्राः शत्रुहणो ऽथो मे दुहिता विराट् ।	
उताहमस्मि संजया पत्न्यौ मे भोक्तु उत्तमः ३	
येनेन्द्रो हविषा कृत्य—मवद द्युम्युत्तमः ।	
इदं तद्वकि वेवा असपत्ना किलाभुवम ४	
असपत्ना सपत्नशी जयन्त्यभिभूवरी ।	
आवृक्षमन्यासां वर्चो राधे अस्थेयसामिव ५	
समजेषमिमा अहं सपत्नीरभिभूवरी ।	
यथाहमस्य वीरस्य विराजानि जनस्य च ६	[१७] (१६२६)

(१६०)

५ पूरणो वैश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

तीमस्यामिर्बयसो अस्य पाहि सर्वरथा वि हरी इह मुञ्च ।	
इन्द्र मा त्वा यजमानासो अन्ये नि रीरमन् तुभ्यमिमे सुतासः १	
तुभ्यं सुतास्तुभ्यमु सोत्वांस—स्वां गिरः स्वाद्या आ ह्वयन्ति ।	
इन्वेवमद्य सर्वान जुषाणो विम्वस्य विद्वो इह पाहि सोमम् २	
य उज्ञाता मनसा सोममस्मै सर्वहृदा वेवकामः सुनोति ।	
न गा इन्द्रस्तस्य परा ववाति प्रज्ञस्तामिषारुमस्मै कृणोति ३	(१६२९)

अनुस्पष्टो भवत्येषो अंस्य यो अंसो रेवान न मुनोति सोमम् ।

निम्नौ मघवा न दधाति ब्रह्मद्विषो हन्यनानुदिष्टः ४

अश्वायन्तो गृध्रयन्तो वाजयन्तो हवामहे त्वापगन्तवा उ ।

आभूपन्तस्ते मुमूर्तो नवायां वयमिन्द्र त्वा शूनं हुविम ५ [१८] (१६३१)

(१६१)

५ राजापत्या यक्षमनाशन । इन्द्राग्नी, राजयक्षग्रं वा । विश्वेष, ५ अनुस्पष्ट ।

मुश्चामि त्वा हविषा जीर्वनाय कर्मजातयश्माभुन राजयक्षग्रं ।

प्राहिर्नृग्रह यदि वृत्तदेते तस्या इन्द्राग्नी प्र मुमुक्तमनसु १

यदि क्षितायुर्वेदि वा परेता यदि मृत्योरैन्निक नीन एव ।

तमा हंगमि निर्विनेरुपस्था दम्पापमेन शतशारदाय २

सहस्राक्षेण शतशारदेन शतायुषा हविषाहर्षमेनम ।

शतं यथेमं शरदा नयानीन्द्रो विश्वस्य दुरितस्य पागम ३

शतं जीव शरदा वर्धमानः शतं हेमन्ताच्छतमु वसन्तान् ।

शतमिन्द्राग्नी संविदा बृहस्पतिः शतायुषा हविषेण पुनर्दुः ४

आहर्षि त्वाधिदं त्वा पुनर्गगाः पुनर्नव ।

सर्वाङ्ग सर्व ते चक्षुः सर्वमार्युश्च तदविदम् ५ [१९] (१६३६)

(१६२)

६ ब्राह्मो रक्षोहा । रक्षोहा । अनुस्पष्ट ।

ब्रह्मणाग्निः संविदानो रक्षोहा बाधतामितः ।

अमीवा यस्ते गर्भं दुर्णामा योनिमाशये १

यस्ते गर्भमग्नीश दुर्णामा योनिमाशये ।

अग्निष्टे ब्रह्मणा सह निष्कृत्वायदमनीनशत २

यस्ते शन्ति पतयस्ते निष्कृन्तुं यः सरीसृपम् ।

ज्ञातं यस्ते जिघांसति तमितो नाशयामसि ३

यस्ते क्रुम निहरत्यन्तरा दंपती शये ।

योनि यो अन्तरेवेद्धि तमितो नाशयामसि ४

यस्त्वा भ्राता पतिर्भूत्वा जारो भूत्वा निषद्यते ।

पूजां यस्ते जिघांसति तमितो नाशयामसि ५ (१६४१)

यस्त्वा स्वप्नेन तमसा मोहायित्वा निपद्यते ।

प्रजां यस्ते जिघांसति तमितो नाशयामसि

६ [२०] (१६४२)

(१३३)

६ विवृद्धा काश्यपः । यश्मनाशनम् । अतश्चप ।

अक्षीभ्यां ते नासिकाभ्यां कणाभ्यां द्रुवकादधि ।

यक्ष्मं शीर्षण्यं मस्तिष्का—जिह्वाया वि वृहामि ते

ग्रीवाभ्यस्त उष्णिहाभ्यः कीकसाभ्यो अनुक्यात ।

यक्ष्मं दोषज्यमसाभ्यां बाह्वभ्यां वि वक्षामि ते २

आन्त्रेभ्यस्ते भक्ष्यभ्यो वनिष्ठाहृदयादधि ।

यक्ष्मं मर्तस्त्राभ्यां यक्ष्मः प्लाशिभ्यो वि व्हामि ते

ऊरुभ्यां त अश्रीवद्भ्यां पाष्णिभ्यां प्रपदाभ्याम् ।

यक्ष्मं श्रोणिभ्यां भासता ज्वरसो वि ब्रह्मि ते

महानाहुनकरणा—लोमन्वस्ते नखभ्यः ।

यष्टमं सर्वस्मादात्मनस्तमिदं वि ब्रूहामि ते

अज्ञानं ह्यलोक्षं लोको जातं पर्वणि पर्वणि ।

यक्ष्मं सर्वस्मादात्मनस्तमिदं वि ब्रूहामि ते ६ [२१] (१६४८)

(१३४)

५ प्रवेता आक्षिरस्तः । ६ स्वप्रनाशनम् । अनुष्टुप्, ३ त्रिष्टुप्, ५ पङ्क्तिः ।

अपेहि मनसस्पते ऽपं काम परश्वर ।

परो निर्क्रिया आ चक्ष्व बहधा जीवतो मनः १

भद्रं वै वरं कृणते भद्रं पुञ्जन्ति दक्षिणम् ।

भक्तं वैवस्वते चक्षुर्बहत्रा जीवतो मनः

यदाशसा निःशसाभिःशसो—पारिम जाग्रतो यत् स्वपन्तः ।

अग्निर्विश्वान्यपं वष्कता न्यजन्तान्यारे अस्मद दधात ३

यदिन्द्र ब्रह्मणस्पते अभिद्रोहं वरामसि ।

प्रचेता न आङ्गिरसो द्विषतां पात्वंहसः

अर्जुनाय नमः ॥ अर्जुनाय नमः ॥ अर्जुनाय नमः ॥

जाग्रत्स्वप्नः संकल्पः पापो यं द्विगमस्तं म ऋच्छत यो नो द्वेष्टि तमृच्छत ५ [२२] (१६५३)

(१६५)

५ मेरुतः कपोतः । विश्वे देवाः । विष्टुप् ।

- देवाः कपोत इषितो यविच्छन् द्रुतो निरुत्या इदमाजगाम ।
 तस्मा अर्चाम कृण्वाम निष्कृतिं शं नो अस्तु क्षिपदे शं चतुष्पदे १
 शिवः कपोत इषितो नो अस्व नागा देवाः शकुनो गृहेषु ।
 अग्निर्हि विप्रो जुषतां हविर्नः परि हेतिः पक्षिणी नो वृणक्तु २
 हेतिः पक्षिणी न दमात्यस्मान् नाष्ट्यां पदं कृणुते अग्निधाने ।
 शं नो गोम्यश्च पुरुषेभ्यश्चास्तु मा नो हिंसीविह देवाः कपोतः ३
 यदुलूको वर्धति मोघमेत द्यत कपोतः पदमग्नौ कृणाति ।
 यस्य द्रुतः प्रार्हति एष एतत् तस्मै यमाय नमो अस्तु मृत्यवे ४
 ऋचा कपोतं नुदत प्रणोदुमिषं मर्दन्तः परि गां नयध्वम् ।
 संयोपर्यन्तो दुरितानि विश्वा हित्वा न ऊर्जं प्र पतात् पतिष्ठः ५ [२३] (१६५८)

(१६६)

५ ऋषभो वैराजः, ऋषभः शाकरो वा । सपत्न्यम् । अनुष्टुप्, ५ महापङ्क्तिः ।

- ऋषभं मा समनानां सपत्नानां विषासहिम् ।
 हन्तारं शत्रूणां कृधि विराजं गोपतिं गवाम् १
 अहमस्मि सपत्नहेन्द्र इवारिण्डो अक्षतः ।
 अधः सपत्ना मे पदो रिमे सर्वे अभिष्ठिताः २
 अत्रैव वोऽपि नह्याम्युभे आत्नीं इव ज्यया ।
 वाचस्पते नि बधेमान् यथा मदधरं वदान् ३
 अभिभूरहमार्गमं विश्वकर्मेण धाक्ता ।
 आ वञ्चितमा वो व्रतमा वोऽहं समिति ददे ४
 योगक्षेमं व आदायाऽहं भूयासमुत्तम आ वो मूर्धानमकमीम् ।
 अधस्पदान्म उर्द्धदत मण्डूका इवोदुका न्मण्डूका उवुकादिव ५ [२४] (१६६३)

(१६७)

४ विश्वामित्र-जमदग्नी । इन्द्रः, ३ सोम-वरुण-बृहस्पति-अनुमति-
 मघवत्-घाता-विघातारः । जगती ।

- तुभ्येदमिन्द्र परि विच्यते मधु त्वं सुतस्य कलशस्य राजसि ।
 त्वं रथिं पुरुवीराम् नस्कृधि त्वं तपः परितप्याजयः स्वः १ (१६६४)

स्वर्जितं महिं मन्वानमन्धसो हवामहे परि शक्रं सुतां उप ।	
इमं नो यज्ञमिह बोध्या गहि स्पृधो जयन्तं मघवानमीमंहे	२
सोमस्य राज्ञो वरुणस्य धर्मणि बृहस्पतेरनुमत्या उ शर्मणि ।	
तवाहमद्य मघवन्नृपस्नुतौ धातर्विधातः कलशौ अभक्षयम	३
प्रसूतो भक्षमकरं चरावपि स्तोमं चेमं प्रथमः सूरिरुन्मृजे ।	
सुते सानेन यद्यागमं वा प्रति विश्वामित्रजमदह्नी दमे	४ [२५] (१६६७)

(१६८)

४ अनिलो वातायनः । वायुः । त्रिष्टुप् ।

वातस्य नु महिमानं रथस्य रुजज्ञेति स्तनयज्ञस्य घोषः ।	
ब्रुविस्पृग्यात्यरूपानि कृण्वन्मृतो एति पृथिव्या रेणुमस्यन	१
सं प्रेरति अनु वातस्य बिण्ठा ऐनं गच्छन्ति समनं न यांषाः ।	
ताभिः सयुक् सरथं देव इयते ऽस्य विश्वस्य भुवनस्य राजा	२
अन्तरिक्षि पृथिमिर्यमानो न नि विशते कतमच्छनाहः ।	
अपां सखां प्रथमजा क्रतावा के स्विज्जातः कुत आ बभूव	३
आत्मा देवानां भुवनस्य गर्भो यथावशं चरति देव एषः ।	
घोषा इवस्य शुण्विने न रूपं तस्मै वाताय हविषा विधेम	४ [२६] (१६७१)

(१६९)

४ शबरः काक्षीवतः । वायुः । त्रिष्टुप् ।

मघोभूवार्तो अमि वातुसा ऊर्जस्वतीराषधीरा रिशन्ताम ।	
पीवस्वतीर्जीवधन्याः पिबन्त्ववसायं पद्धते रुद्र सुळ	१
याः सक्पा विरूपा एकरूपा यासांमग्निरिष्ट्या नामानि वेद ।	
या अङ्गिरस्तस्तपसेह चक्रुस्ताभ्यः पर्जन्य महि शर्म यच्छ	२
या देवेषु तन्वभिरेयन्त यासां सोमो विश्वा रूपाणि वेद ।	
ता अस्मभ्यं पर्यसा पिन्वमानाः प्रजावतीरिन्द्र गोष्ठे रिरीहि	३
प्रजापतिर्महमिता रराणो विश्वेभ्यैः पितुभिः संविद्वानः ।	
शिवाः सतीरुप नो गोष्ठमाकृस्तासां वयं प्रजया सं मदेम	४ [२७] (१६७५)

(१७०)

४ विश्वाद् सौर्यः । सूर्यः । जगती, ४ आत्तारपक्षिः ।

विश्वाद् बृहत् पिबतु सोम्यं मध्वायुर्धृष्ट्यज्ञपतावविह्वनम् ।	
वार्तजूतो यो अभिरक्षति त्मना प्रजाः पुपोष पुरुषा वि रंजति	१
विश्वाद् बृहत् सुभृतं वाजसातमं धर्मेन् विवो धरुणे सत्यमर्पितम् ।	
अभिन्नहा वृत्रहा दम्प्युहंतमं ज्योतिर्जज्ञे असुरहा संपत्नहा	२
इदं श्रेष्ठं ज्योतिषां ज्योतिरुत्तमं विश्वजिह्वनजिह्वयते बृहत् ।	
विश्वश्चाद् भ्राजो महि सूर्यो हृश उरु पथे सह ओजो अच्युतम्	३
विभ्राजन्त्योतिषा स्वर्गं रगच्छो रोचनं विवः ।	
येनेमा विश्वा भुर्वनान्यामृता विश्वकर्मणा विश्वदेव्यावता	४ [२८] (१६७९)

(१७१)

४ इटो भार्गवः । इन्द्रः । गायत्री ।

त्वं त्यमिदं तं रथमिन्द्र प्रायः सुतावतः । अशृणोः सोमिनो हवम्	१
त्वं मखस्य दोधतः शिरोऽव त्वचो भरः । अगच्छः सोमिनो गृहम्	२
त्वं त्यमिन्द्र मर्त्यमास्त्रबुधाय वेन्यम् । मुहुः श्रमा मनस्यवे	३
त्वं त्यमिन्द्र सूर्यं पश्चा सन्तं पुरस्कृधि । देवानां चित्तिरो वशम्	४ [२९] (१६८१)

(१७२)

४ संवर्त आक्षिरसः । उषाः । द्विपदा विराट् ।

आ योहि वनसा सह गावः सचन्त वर्तनि यदुधमिः	१
आ योहि वस्या धिया मंहिष्ठो जारयन्मसः सुदानुभिः	॥१॥ २
पितृभृतो न तन्नुमित सुदानवः प्रति दध्मो यजामसि	३
उषा अप स्वसुस्तमः सं वर्तयति वर्तनि सुजातता	॥२॥ ४ [३०] (१६८७)

(१७३)

६ ध्रुव आक्षिरसः । राजा । अनुष्टुप् ।

आ त्वाहार्धमन्तरेधि ध्रुवस्तिष्ठार्धिचाचलिः ।	
विशस्वा सर्वा वाञ्छन्तु मा त्वद्वाङ्मर्धि शशत्	१ (१६८८)

इहैवेधि मार्षं ज्योष्ठाः पर्वत इवाविचाचलिः ।	
इन्द्र इवेह ध्रुवस्तिष्ठेह राष्ट्रमु धारय	२
इममिन्द्रो अवीधरद् ध्रुवं ध्रुवेण हविषा ।	
तस्मै सोमो अधि ब्रवत् तस्मा उ ब्रह्मणस्पतिः	३
ध्रुवा द्यौर्ध्रुवा पृथिवी ध्रुवासः पर्वतो इमे ।	
ध्रुवं विश्वमिदं जगद ध्रुवो राजा विशामयम्	४
ध्रुवं ते राजा वरुणो ध्रुवं देवो बृहस्पतिः ।	
ध्रुवं त इन्द्रश्चाग्निश्च राष्ट्रं धारयतां ध्रुवम्	५
ध्रुवं ध्रुवेण हविषा ऽभि सोमं युशामसि ।	
अथो त इन्द्रः केवली विंशो बलिहृतस्करत्	६ [३१] (१६९३)

(१७४)

५ अभीवर्त आहिरसः । राजा । अनुष्टुप् ।

अभीवर्तेन हविषा येनेन्द्रो अभिवावृते ।	
तेनास्मान् ब्रह्मणस्पतं ऽभि राष्ट्राय वनय	१
अभिधुत्वं सपत्नां नभि या नो अरातयः ।	
अभि धृतन्यन्तं तिष्ठा ऽभि यो न इरस्यति	२
अभि त्वा देवः संविता ऽभि सोमो अवीवृतत् ।	
अभि त्वा विश्वा भूतान्यभीवर्तो यथासंसि	३
येनेन्द्रो हविषा कृत्य भवद् द्युम्युक्षमः ।	
इदं तदकि देवा असपन्नः किलामुवम्	४
असपन्नः संपन्नहा ऽमिताष्टो विषासहिः ।	
यथाहमेषां भूतानां विराजानि जनस्य च	५ [३२] (१६९८)

(१७५)

४ ऊर्ध्वग्रावा सर्प मारुतिः । ग्रावाणः । गायत्री ।

प वो ग्रावाणः सविता देवः सुवतु धर्मणा । धूर्षु युज्यध्वं सुनुत	१
ग्रावाणो अपं कुच्छुना मर्षं सेधत दुर्मतिम् । उन्नाः कर्तन मेधजम्	२ (१७००)

ग्रावाण उर्परंवा महीयन्ते सजोषसः । वृष्णे वर्धतो वृष्ण्यम् ३
ग्रावाणः सविता नु वो देवः सुवतु धर्मणा । यजमानाय सुन्वते ४ [३३](१७०९)

(१७६)

४ सुनुराभेवः । १ ऋभवः, २-४ अग्निः । अनुष्टुप्, ९ गायत्री ।

प्र मूनर्व ऋभूणां बृहन्नवन्त वृजना ।
क्षामा ये विश्वधायसो ऽभन् धेनुं न मातरम् १
प्र देवं देव्या धिया भरता जातवेदसम् ।
हव्या नो वक्षदानुषक् २
अयमु प्य प्र देव्युर्होता यज्ञाय नीपत ।
रथो न योरभिवृतो घृणीवाञ्चेतति त्मना ३
अयमग्निरुप्यत्यमृतादिव जन्मनः ।
सहसश्चित सहीयान देवो जीवार्तव कृतः ४ [३४](१७०९)

(१७७)

३ पतङ्गः प्राजापत्यः । मायाभेवः । त्रिष्टुप्, १ जगती ।

पतङ्गमक्तमसुरस्य मायया हृदा पश्यन्ति मनसा विप्रश्चितः ।
समुद्रे अन्तः कवयो वि चक्षते मरीचीनां पद्मिच्छन्ति वेधसः १
पतङ्गा वाचं मनसा विभर्ति तां गन्धर्वोऽवदुर्गमे अन्तः ।
तां द्यातमानां स्वर्धं मनीषा मृतस्य पदे कवयो नि पान्ति २
अपश्यं गोपामनिपद्यमान मा च परां च पथिभिश्चरन्तम् ।
स सधीचीः स विषूचीर्वसान आ वरीवर्ति भुवनेष्वन्तः ३ [३५](१७०९)

(१७८)

३ अरिष्टमिस्तार्क्यः । तार्क्यः । त्रिष्टुप् ।

त्यमु पु वाजिनं देवजूनं सहावानं तरुतारं रथानाम् ।
अरिष्टनेमिं पृतनाजमाशुं स्वस्तये तार्क्यमिहा हुविम १
इन्द्रस्येव रातिमाजोहुवानाः स्वस्तये नार्वमिवा रुहेम ।
उर्वी न पृथ्वी बहुले गर्भीरे मा वामेतौ मा परेतौ रिषाम २ (१७११)

सद्यश्चिद्यः शर्वसा पञ्च कष्टीः सूर्य इव ज्योतिषापस्ततान् ।

सहस्रसाः शतसा अस्य रहिर्न स्मा वरन्ते युवति न शयीम

३ [३६](१७१२)

(१७९)

३ क्रमेण- शिबिरौशनसः, काशिराजः प्रसन्नः, रौद्रिदम्बा वसुमताः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् । १ अनुष्टुप् ।

उत्सिष्ठतार्ध पश्यते न्द्रस्य भागमुत्थियम् ।

यदि भ्रातो जुहोतन यद्यभ्राता ममत्तन

१

भ्रातं हविरो ध्विन्द्र प्र याहि जगाम सूरौ अध्वनो विमध्यम् ।

परि त्वासते निधिभिः सखायः कुलपा न बाजपतिं चरन्तम्

२

भ्रातं मन्य ऊर्ध्वनि भ्रातमग्नी सुभ्रातं मन्ये तद्वतं नवीयः ।

माध्यंदिनस्य सर्वनस्य दुधः पिबेन्द्र वज्रिन् पुरुकृञ्जुषाणः

३ [३७](१७१५)

(१८०)

३ जय वेन्द्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

प्र संसाहिषे पुरुहूत शत्रुः ऽज्येष्ठस्ते शुष्म इह रातिरस्तु ।

इन्द्रा भर दक्षिणेना वसूनि पतिः सिन्धूनामसि रेवतीनाम्

१

मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः परावत आ जगन्था परस्याः ।

सूकं संशाय पविमिन्द्र तिग्मं वि शत्रून् ताव्हि वि मृधो नुदस्व

२

इन्द्रं क्षत्रमभि वाममोजो ऽजायथा वृषभ चर्षणीनाम् ।

अपानुवो जनममित्रयन्तं मुक्तं वेवेभ्यो अकृणोर् लोकम्

३ [३८](१७१८)

(१८१)

३ क्रमेण- प्रथो वासिष्ठः, स्वप्रथो भारद्वाजः, तृतीयः सौर्यः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

प्रथश्च यस्य सप्रथश्च नामा ऽऽनुष्टुभस्य हविषो हवियन्त ।

धातुर्धुतानात सवितुश्च विष्णो रथन्तरमा जभारा वसिष्ठः

१

अविन्वृन्ते अतिहितं यदासीं द्युजस्य धाम परमं गुहा यत ।

धातुर्धुतानात सवितुश्च विष्णो भरद्वाजो बृहदा चक्रे अग्नेः

२

तेऽविन्वृन् मनसा दीध्याना यजुः ष्कृन् प्रथमं वेष्टयानम् ।

धातुर्धुतानात सवितुश्च विष्णो रा सूर्यादभरन् घर्ममेते

३ [३९](१७२१)

(१८२)

३ तपुर्मूर्धा यार्हन्त्यः । बृहस्पतिः । त्रिष्टुप् ।

बृहस्पतिर्नयतु दुर्मर्हा त्रिः पुनर्नैषदुर्घर्षाया मर्म ।
क्षिपदशस्तिमर्पं दुर्मर्ति ह—अथा कर्द्यजमानाय शं योः १
नराशंसो नोऽवतु प्रयाजे शं नो अस्त्वनुयाजो हवेषु ।
क्षिपदशस्तिमर्पं दुर्मर्ति ह—अथा कर्द्यजमानाय शं योः २
तपुर्मूर्धा तपतु रक्षसो ये ब्रह्मद्विषः शर्वं हन्त्वा उ ।
क्षिपदशस्तिमर्पं दुर्मर्ति ह—अथा कर्द्यजमानाय शं योः ३ [४०] (१७२४)

(१८३)

३ प्रजावान् प्राजापत्यः । १ यजमानः, २ यजमानपत्नी, ३ द्वोत्राशिषः । त्रिष्टुप् ।

अपश्यं त्वा मनसा चेकीर्तानं तपसो जानं तपसो विभूतम् ।
इह प्रजामिह शयि रराणः प्र जायस्व प्रजया पुत्रकाम १
अपश्यं त्वा मनसा दीर्घानां स्वायां तनु कृत्य नाधमानाम् ।
उप मामुच्चा युवतिर्बभूवुः प्र जायस्व प्रजया पुत्रकाम २
अहं गर्भमदधामोषधीं—अहं विश्वेषु भुवनेष्वन्तः ।
अहं प्रजा अंजनयं पृथिव्या—महं जनिभ्यो अपरीपु पुत्रान् ३ [४१] (१७२७)

(१८४)

३ त्वष्टा गर्भकर्ता, विष्णुर्वा प्राजापत्यः । १ विष्णु-त्वष्ट-प्रजापति-धाताः, २ सिनीवाली-सरस्वत्यश्चिनः, ३ अश्विनौ । अनुष्टुप् ।

विष्णुर्योनिं कल्पयतु त्वष्ट'रूपाणि पिंशतु ।
आ सिञ्चतु प्रजापति—धाता गर्भं दधातु ते १
गर्भं धेहि सिनीवालि गर्भं धेहि सरस्वति ।
गर्भं ते अश्विनौ देवा—वा धत्ता पुंकरत्नजा २
हिरण्ययी अरणी यं निमन्थतो अश्विनौ ।
ते ते गर्भं हवामहे दशमे मासि सृतेवे ३ [४२] (१७३०)

(१८५)

३ सत्यधृतिर्वाक्यिः । आदित्यः (स्वस्थयनम्) । गायत्री ।

महिं त्रीणामवोऽस्तु द्युक्षं त्रिजस्यायम्णः । दुराधर्षं वरुणस्य १

नहि तेषाममा चन नाध्वसु वारणेषु । ईशे रिपुरघशंसः १
यस्मै पुत्रासो अर्पितः प्र जीवसे मर्त्येय । ज्योतिर्यजन्तव्यस्तम ३ [४३] (१७३३)

(१८६)

३ वातायन उलः । वायुः । गायत्री ।

वात आ वातु मेघजं शंभु संयोगं नो हृदे । प्र ण आर्षेपि तात्पित १
उत वात पितासि न उत भ्राता नः सखा । स नो ज्ञीयानेव कृषि २
यद्वदो वात ते गृहेऽऽमृतं स्थ निधिर्हितः । नतो नो वदि जीवसे ३ [४४] (१७३६)

(१८७)

५ आग्नेयः वसः । अग्निः । गायत्री ।

प्राग्ये वाचमीरय वृषभाय क्षितीनाम् । स नः पर्षदति द्विषः १
यः परस्याः परावर्तस्त्रिरो धन्वातिरोचते । स नः पर्षदति द्विषः २
यो रक्षीसि निजूर्वति वृषा भुक्तेण शोचिषा । स नः पर्षदति द्विषः ३
यो विश्वामि विपश्यति युर्वना सं च पश्यति । स नः पर्षदति द्विषः ४
यो अस्थ एते रजसः शुक्रो अग्निर्जायत । स नः पर्षदति द्विषः ५ [४५] (१७३९)

(१८८)

३ आग्नेयः इयेनः । जातवेदा अग्निः । गायत्री ।

प्र नूनं जातवेदसं मश्वं हिनोत वाजिनम् । इदं नो बर्हिंरासवे १
अस्य प्र जातवेदसो विप्रवीरस्य मीळहुषः । महीर्मियमि सुपुटिति २
या रुचो जातवेदसो देवत्रा हव्यवाहनीः । तामिर्नो यजमिन्वतु ३ [४६] (१७४४)

(१८९)

३ सार्यरात्री । आन्मा, सूर्यो वा । गायत्री ।

आयं गौः पुष्पिरकम्भी दसदन्मातरं पुरः । पितरं च प्रयन्त्स्वः १
अन्तश्चरति रोचनाऽस्य प्राणादपानती । व्यस्यन्महिषो दिवम् २
विशङ्काम वि राजति वाक् पतङ्गानयं धीयते । प्रति वस्तोरहं द्युमिः ३ [४७] (१७४७)

(१९०)

३ माधुच्छन्दसोऽघमर्षणः । भाववृत्तम् । अनुष्टुप् ।

ऋतं च सत्यं चाभीज्ञात तपसोऽध्यजायत । ततो राज्यजायत ततः समुद्रो अर्णवः १
 समुद्रादर्णवादधि संवत्सरो अजायत । अहोरात्राणि विद्वद्द्विष्वस्य मिषतो वशी २
 सूर्याचन्द्रमसौ धाता यथापूर्वमकल्पयत । विधे च पृथिवीं चाऽन्तरिक्षमथो स्वः ३ [४८] (१७५०)

(१९१)

४ संवनन आक्रिरसः । १ अग्निः, २-४ संज्ञानम् । अनुष्टुप्, ३ भिष्टुप् ।

संसमिद्युवसे वृषः—ऋग्रे विश्वान्यय आ ।

इळस्पदे समिध्यसे स नो वसून्या मर १

सं गच्छध्वं सं वदध्वं सं वो मनांसि जानताम् ।

देवा भागं यथा पूर्वं संजानाना उपासते २

समानो मन्त्रः समितिः समानी समानं मनः सह चित्तमेधाम् ।

समानं मन्त्रमभि मन्त्रये वः समानेन वो हविषा जुहोमि ३

समानी व आकूतिः समाना हृदयानि वः ।

समानमस्तु वो मनो यथा वः सुसहसंति ४ [४९] (१७५४)

॥ इति दशमं मण्डलं समाप्तम् ॥

॥ ऋग्वेदसंज्ञिता समाप्ता ॥

मन्त्रसंख्या

नवममण्डलस्यान्तपर्यन्तं	८७९८
दशममण्डलस्य	१७५४
(वाल्मिक्यसंहिताः) सर्वयोगः	१०५५०
वाल्मिक्यसम्भाः	८०
(वाल्मिक्यरहितः) सर्वयोगः	१०४७०

ऋग्वेदे ऋष्यकुलानुसारेण मन्त्रसंख्या ।

मण्डलानि ।	सूक्तसंख्या ।	मन्त्रसंख्या ।
प्रथममण्डलस्य	१९१	१००६
द्वितीयमण्डलस्य	४३	४२९
तृतीयमण्डलस्य	६२	६१७
चतुर्थमण्डलस्य	५८	५८९
पञ्चममण्डलस्य	८७	७०७
षष्ठमण्डलस्य	७५	७६५
सप्तममण्डलस्य	१०४	८४१
अष्टममण्डलस्य	९०	१६३६
नवममण्डलस्य	११४	११०८
दशममण्डलस्य	१९१	१७५४
	<hr/> १०१७	<hr/> १०४७९
बालशिक्ष्यसूक्तानाम्	११	८०
	<hr/> १०२८	<hr/> १०५५९

अष्टकानुसारेण मन्त्रसंख्या ।

अष्टकानाम् ।	सूक्तानि ।	वर्गाः ।	ऋचाः ।	अक्षराणि ।
प्रथमाष्टकस्य	१२१	२६५	१३७०	४८९३६
द्वितीयाष्टकस्य	११९	२२१	११४७	५१७१८
तृतीयाष्टकस्य	१२२	२२५	१२०९	४७६३६
चतुर्थाष्टकस्य	१४०	२५०	१२८९	४९७६२
पञ्चमाष्टकस्य	१२९	२३८	१२६३	४८०२२
षष्ठाष्टकस्य	१२४	३१३	१६५०	४८४१२
सप्तमाष्टकस्य	११६	२४८	१२६३	४७५६२
अष्टमाष्टकस्य	१४६	२४६	१२८१	५२१७८
	<hr/> १०१७	<hr/> २००६	<hr/> १०४७९	<hr/> ३९४२२१
बालशिक्ष्यसूक्तानाम्	११	१८	८०	३०४४
	<hr/> १०२८	<hr/> २०२४	<hr/> १०५५९	<hr/> ३९७२६५

ऋग्वेदे गायत्र्यादिछन्दसां मन्त्रसंख्या ।

छन्दोनामानि ।	अक्षरसंख्या ।	छन्दसां मन्त्रसंख्या ।	अक्षराणि ।
१ गायत्री	२४	२४४९	५८,७७०
२ उष्णिक्	२८	३९८	११,१४४
३ अनुष्टुप्	३२	८५८	१७,४५६
४ बृहती	३६	३७१	११,३०६
५ पङ्क्तिः	४०	४९८	१९,९२०
६ त्रिष्टुप्	४४	४२५१	१,८७,००४
७ जगती	४८	१३४६	६४,६०८
८ अतिजगती	५२	१७	८८४
९ शार्ङ्गरी	५६	१९	१,०६४
१० अतिशार्ङ्गरी	६०	१०	६००
११ अष्टिः	६४	७	४४८
१२ अत्यष्टिः	६८	८६	५,५७६
१३ धृतिः	७२	२	१४४
१४ अतिधृतिः	७६	१	७६
१५ छिपदा गायत्री	१६	३	४८
१६ छिपदा विराट्	२०	१३९	२,७८०
१७ छिपदा त्रिष्टुप्	२४	१४	३०८
१८ छिपदा जगती	२४	१	२४
१९ एकपदा विराट्	१०	५	५०
२० एकपदा त्रिष्टुप्	११	१	११
		१०४७७	३,९४,२२६

वाल्खिल्यादि सूक्तानां छन्दसां मन्त्रसंख्या ।

छन्दोनामानि ।	अक्षरसंख्या ।	छन्दसां मन्त्रसंख्या ।	अक्षराणि ।
१ गायत्री	२४	७	१६८
२ अनुष्टुप्	३२	२	६४
३ बृहती	३६	५६	२१२८
४ पङ्क्तिः	४०	१	४०
५ त्रिष्टुप्	४४	७	३०८
६ जगती	४८	७	३३६
		८०	३०४४
		सर्वयोगः १०५५९	३९,७१६५

अथ परिशिष्टानि ।

(अथ खिलसूक्तानि ।)

(१) [अ० अ० १-४-८] [अ० मं० ११५० सूक्तस्यानन्तरम्]

अनेश्विद्य सूर्येणाऽऽवृत्त्येन सहीयसा । अहं यशस्विना यशो विद्यारूपमुपा ददे १
उद्यन्नय वि नो भज पिता पुत्रेभ्यो यथा । वृषाद्युत्वस्य हेडिषि तस्य नो धेहि सूर्य २
उद्यन्तं त्वा मित्रमह आरोहन्तं विचक्षण । पश्येम शरदः शतं जीवेम शरदः शतम् ३

(२) [अ० अ० २-५-१६] [अग्नेदेवस्य प्रथममण्डलस्याग्ने ।]

मा विभ्रेनं प्ररिप्यसि परि त्वा पामि सर्वतः । घृनेन हन्मि वृश्चिकं—महिं वृण्डेनागंतम् १
आवृत्त्यरथवेगेन विष्णुबाहुबलेन च । गरुडपक्षनिपातेन भूमिं गच्छ महायशाः २
गरुडस्य पातमात्रेण त्रयो लोकाः प्रकंपिताः । प्रकंपिता मही सर्वा सशैलवनकानना ३
गर्गनं नष्टचन्द्राकं ज्योतिषं न प्रकाशति ।

वेवता भयभीताश्च मारुतो न प्लवार्यति [मारुतो न प्लवार्यत्यो नमः] ४

मो सर्पं मद्रं मद्रं ते दूरं गच्छ महाविष । जन्मेजयस्य यज्ञान्ते आस्तीकवचनं स्मर ५
आस्तीकवचनं श्रुत्वा यः सर्पो न निवर्तते । शतधा भिद्यते मूर्ध्नि शिशुवृक्षफलं यथा ६
नर्मवृषे नमः प्रातः—नर्मद्वये नमो निशि । नमोऽस्तु नर्मदे तुभ्यं त्राहि मां विषसर्पतः ७
यो जरत्कारुणा जातो जरत्कावां महायशाः । तस्य स्मरामि भद्रं ते दूरं गच्छ महाविष ८

[असितिं चार्धसिद्धिं च सुनीतिं चापि यः स्मरेत् । विवा वा यदि वा राज्ञी नास्ति सर्पमयं भवेत् ९
अगस्तिमार्धवक्ष्येव मुचुकुंदो महामुनिः । कपिलो मुनिरास्तीकः पञ्चैते सुखशार्थिनः १०]

शिककक्षः— ' परशास्त्रीयं स्वशास्त्रायामपेक्षावशात्पठ्यते तत्खिलमुच्यते । '

[म० मा० सा० ३२३।१० (कुं०) नीलकण्ठ-टीका]

सू० १ पाठभेदाः— १ शमैश्वित्सूर्येण आ० । ०रूपाण्या ददे । २ । देहि (तै० ब्रा० ७।६।२२) ।

सू० २ पाठभेदाः— १-०महं वृण्डेना० । [१ घनेन० । भयं० १०।४।९] ३ जातमात्रेण । ४ भयविश्रस्ता ।

५ महायशाः । जनमेजयस्य । १० अगस्त्यो माधवः० । [१-१० बहुषु पुस्तकेषु नोपलभ्येते ।]

(५-६ महाभारते आदि० ५८।२५-२६ कुं०)—

सर्पपत्न्यं भद्रं ते गच्छ सर्पं महाविष । जनमेजयस्य यज्ञान्ते आस्तीकवचनं स्मर ॥

आस्तीकस्य वचः श्रुत्वा यः सर्पो न निवर्तते । शतधा भिद्यते मूर्ध्नि शिशुवृक्षफलं यथा ॥

८ जरत्कारुणाज्जातो, जरत्कारुणाज्जातो । भूमिं गच्छ । महायशाः ।

(महाभारते आदि० ५८।२४ कुं०) यो जरत्कारुणा जातो जरत्कारौ महायशाः ।

८-९ हरेत् । (महाभारते आदि० ५८।२३ कुं०)

असितं चार्तिमन्तं च सुनीयं चापि यः स्मरेत् । विवा वा यदि वा राज्ञी नास्त्य सर्पमयं भवेत् ॥

अ० ९७

(३) [अ० अ० १-३-१५] [अ० अ० १-३२ सूक्तस्थानम्]

८ हिरण्यवर्गः । १-२ कुहूः, ३-४ अनुमतिः, ५-८ धाता ।

विष्टुप्, ५ गायत्रीः, ३, ४, ७ अनुष्टुप् ।

कुहमहं सुवृतं विद्वानापस—मम्मिन् यजे सुहवां जोहवीमि ।	
सा नो ददातु श्रवणं पितॄणां तस्यै ते देवि हविषा विधेम	१
कुहर्तृवानांममृतस्य पत्नीं हव्या नो अस्य हविषः गृणोतु ।	
सं द्वागृपे किन्तु भूरि वामं रायस्पोषं यजमाने दधातु	२
अनु नोऽद्यानुमति—यंज्ञं वृषेषु मन्यताम् ।	
आग्निश्च हव्यवाहनो भवतं द्वागृषे मयः	३
अन्विदनुमते त्वं मन्यासि शं च नस्कृधि ।	
कत्वे दक्षाय नो हिनु प्र ण आर्यपि तारिषत	४
धाता दधातु नो रयि—मीशानो जगतस्पतिः । स नः पूर्णेन वाचनत	५
धाता ददातु द्वागृषे वसूनि प्रजाकामाय मीळ्हुषं वुरोणे ।	
तस्यै देवा अमृताः सं व्ययन्तां विश्वे देवासो अदितिः मजोषाः	६
धाता ददातु द्वागृषे प्रार्चां जीवातुमक्षिताम् ।	
वयं देवस्य धीमहि सुमतिं वाजिनीवतः	७
धाता प्रजानामुत राय ईशे धातेदं विश्वं भुवनं जजान ।	
धाता कृष्णीग्निमिवाभिवर्चं धात्र इन्द्रस्य घृतवज्रजुहोत	८

(४) [अ० अ० १-८-१२] [अथवेदरय द्वितीयमष्टकस्याग्रे ।]

भद्रं वद दक्षिणतां भद्रमुत्तरतां वद । भद्रं पुरस्तान्नो वद भद्रं पश्चात् कपिंजल	१
भद्रं वद पुत्रै—भद्रं वद गृहेषु च । भद्रमस्माकं नो वद भद्रं नो अभयं वद	२
भद्रमधस्तान्नो वद भद्रमुपरिष्टान्नो वद । भद्रंभद्रं न आ वद भद्रं नः सर्वतो वद	३
असपन्नः पुरस्तान्नः शिवं दक्षिणतस्कृधि । अभयं सततं पश्चाद् भद्रमुत्तरतो गृहे	४
यौवनानि महयसि जिग्युषामिव दुन्दुभिः । शकुंतक प्रदक्षिणं गतपञ्चामि नो वद	५
आवर्तुस्त्वं शकुने भद्रमा वद तूष्णीमासीनः सुमतिं चिकिञ्चि नः ।	
यदुत्पन्नं वर्दसि कर्करिपंथा बृहद्वदेम विदथे सुवीराः	६

सू० ४ पाठभेदाः— १ क-पिंगलः (निर० ३/४/१८) । १ ०स्माकं वदः ०भयं कृधि । ४ असपन्नः ।
६ (अ० २/४/३३) ॥

(५) [क० अ० ४-१-२५] [क० मं० ५।४४ सूक्तस्थानान्तरम् ।]

जागर्षिं त्वं भुवने जातवेदो जागर्षिं यज्ञं यजन्तं हविष्मान् ।

इदं हविः अहधानो जुहोमि तेन पासि गुह्यं नाम गोनाम्

१

(६) [क० अ० ४-३-३] [क० मं० ५।४९ सूक्तस्थानान्तरम् ।]

सूक्तान्तेऽस्येषृणान्यग्रा—विनिर्णे वोवृकेऽपि वा । यद्वस्तुणैरधीतं तत् तृणानि भवन्ति ध्रुवम् ?

वापीकूपतडागानां समुद्रं गच्छ स्वाहा [अग्निं गच्छ स्वाहा]

२

(७) [क० अ० ४-३-७] [क० मं० ५।५१ सूक्तस्थानान्तरम् ।]

स्वस्वयर्षने ताक्ष्यमरिष्टनेमिं महङ्गृतं वायसं देवतानाम् ।

असुरघ्नमिन्द्रसखं समस्तु बृहद्यज्ञो नार्वमिवा रुहेम

१

अहोमुचमाङ्गिरसं गयं च स्वस्वयात्रियं मनसा च ताक्ष्यम् ।

प्रयतपाणिः शरणं प्र पद्ये स्वस्ति संबाधेध्वमयं नो अस्तु

२

(८) [क० अ० ४-४-२९] [क० ५।८४ सूक्तस्थानान्तरम् ।]

वर्षन्तु ते विभावरि द्विवो अश्वस्यं विद्युतः । रोहन्तु सर्वबीजा—न्यध ब्रह्मद्विषो जहि ?

(९) [क० अ० ४-४-३५] [क० अ० ५।८५ सूक्तस्थानान्तरम् ।]

आ ते गर्भो योनिर्मेतु पुमान् वाणं इवेधुधिम ।

आ बीरो जायता पुत्रस्ते दृशमास्यः

१

कुरोमि ते प्राजापत्य—मा गर्भो योनिर्मेतु ते

अनूनः पूर्णो जायता—मश्लोणोऽपिशाचधीतः

२

पुमोस्ते पुत्रो नारि तं पुमाननुजायताम् ।

तानि भद्राणि बीजा—न्युषभा जनयन्ति नो

३

यानि भद्राणि बीजा—न्युषभा जनयन्ति नः ।

तेस्त्वं पुत्रान् बिन्दस्व सा प्रसूधेनुका भव

४

सू० ५।१ (क० ५।३।१) ' तेन पासि० ' । सू० ६ पाठभेदाः— १ । निक्षिपेत्तत्रयन्तं न्यक्तेऽन्यत्र भयत्वाहम् । (कविशब्दे) । २ तृणं हस्ते धृत्वा उदके निक्षिपेत् । यत् स्तुणैरधीतं तदधीतं स्तुणानि भव ते भव । सू० ७ पाठभेदाः— १ महाधुतं । २ मयं च नो ।

कामः समृद्धयतां मृह्य—मपराजितमेव मे ।

यं कामं कामये देव तं मे वायो समर्द्धय

५

(१०) [अ० अ० ४-४-३४] [अश्वेदस्य पञ्चममण्डकस्थाने ।]

अग्निर्गन्तुं प्रथमां देवतानां सोऽस्यै प्रजां मुञ्चतु मृत्युपाशात् ।

तदेयं गजा वरुणोऽनुमन्यतां यथेयं स्त्री पौत्रमघं न रोदात् १

इमामग्निस्त्रायतां गार्हपत्यः प्रजामस्यै नयतु क्रीर्धमायुः ।

अशून्यापस्था जीवतामस्तु माता पौत्रमानन्दमभि प्रबुद्धयतामियम् २

मा ते गृहे निशि घोष उत्था—दन्यत्र त्वद्वर्त्यः सं विशन्तु ।

मा त्वं विकेच्युर आर्वाधिष्ठा जीवपत्नी पतिलोके विराज

पश्यन्ती प्रजां सुमनस्यमाना ३

अप्रजस्तां पौत्रमृत्युं पाप्मानमुत वाधम् ।

शीर्ष्णः स्रजमिवोन्मुच्य द्विपद्भ्यः प्रतिमुञ्चामि पाशम् ४

देवकृतं बाह्यान् कल्पमानं तेन हन्मि योनिषदः पिशाचान् ।

क्रुश्यादो मृत्यूनध्वान् पातयामि क्रीर्धमायुस्तव जीवन्तु पुत्राः ५

(११) [अ० अ० ४-४-३४] [अश्वेदस्य पञ्चममण्डकस्थाने ।]

॥ अथ श्रीसूक्तम् ॥

(ऋषयः— आनन्द-कर्म-श्रीद-चिह्नीताः अधिपुत्राः । देवता— श्रीरश्मिश्च ।

छन्दः— अनुष्टुप्, ४ बृहती, ५-६ त्रिष्टुप्, १५ आक्षरपंक्तिः)

हिरण्यवर्णां हरिणीं सुवर्णरजतस्रजाम् । चन्द्रां हिरण्ययीं लक्ष्मीं जातवेदो म आ वह १

तां म आ वह जातवेदो लक्ष्मीमनपगामिनीम् । यस्यां हिरण्यं विन्देयं गामश्वं पुरुषानहम् २

अश्वपूर्वां रथमध्यां हस्तिनादप्रमोदिनीम् । अयं देवीमुप ह्वये भीमीं देवी जुषताम् ३

कां मांस्मितां हिरण्यप्राकारामाद्रां ज्वलन्तीं तृतां तर्पयन्तीम् ।

पद्मेस्थितां पद्मवर्णां तामिहाप ह्वये अयम् ४

चन्द्रां प्रभासां यशसा ज्वलन्तीं अयं लोके देवजुष्टामुव्वाराम् ।

तां पद्मिनीमीं शरणं प्र पद्ये ऽलक्ष्मीमीं नश्यतां त्वां वृणे ५ [१]

सू० ११ पाठभेदाः— १ ० स्रजम् ममा वद । ३ अश्वपूर्णाः, प्रबोधिनीम्, देवीर्धु० । ५ पद्मेमेभि, पद्मेमेमीं, शरणमहं प्र०, वृणोमि ।

आवित्यवर्णे तपसोऽधि जाता वनस्पतिस्तव वृक्षोऽथ बिल्वः ।

तस्य फलानि तपसा नुदन्तु या अन्तरा याश्च बाह्या अलक्ष्मीः ६

उपैतु मां देवसुखः—कीर्तिश्च मणिना सह । प्रादुर्भूतोऽस्मि राष्ट्रेऽस्मिन् कीर्तिमृद्धिं वृदातु मे ७
क्षुत्पिपासामला ज्येष्ठा—मलक्ष्मीं नाशयाम्यहम् । अभूतिमसंयुद्धिं च सर्वां निर्णुद मे गृहात् ८
गन्धर्वारा दुराधर्षा नित्यपुष्टां करीषिणीम् । ईश्वरीं सर्वभूतानां तामिहोप ह्वये श्रियम् ९
मनसुः काममाकूतिं वाचः सत्यमशीमहि । पशूनां रूपमन्नस्य मयि श्रीः श्रेयतां यशः १० [२]

कर्वमेन प्रजा भूता मयि संभव कर्वम् । श्रियं वासय मे कुले मातरं पद्ममालिनीम् ११
आपः सृजन्तु स्निग्धानि चिक्रीत वस मे गृहे । नि च देवीं मातरं श्रियं वासय मे कुले १२
आर्द्रां पुष्करिणीं पुष्टिं पिङ्गलां पद्ममालिनीम् । चन्द्रां हिरण्मयीं लक्ष्मीं जातवेदो म आ वह १३
आर्द्रां यः करिणीं यष्टिं सुवर्णां हेममालिनीम् । सूर्यां हिरण्मयीं लक्ष्मीं जातवेदो म आ वह १४
तां म आ वह जातवेदो लक्ष्मीमनपगामिनीम् ।

यस्यां हिरण्यं प्रभूतं गावो वृत्स्योऽश्वान् विन्देयं पुरुषानहम् १५ [३]

यः शुचिः प्रयतो भूत्वा जुहुयादाज्यमन्वहम् । सूक्तं पञ्चदशै च श्रीकामः सततं जपेत् १६
पद्मानने पद्मविपद्मपत्रे पद्मप्रिये पद्मदलायताक्षि ।

विश्वप्रिये विष्णुमनोऽनुकूले त्वत्पादपद्मं मयि सं नि धत्स्व १७

पद्मानने पद्मऊरु पद्माक्षि पद्मसंभवे । तन्मे भ्रजसि पद्माक्षि येन सौख्यं लभाम्यहम् १८

अश्वदायै गोदायै धनदायि महाधने । धनं मे जुषतां देवि सर्वकामांश्च देहि मे १९

पुत्रपौत्रधनं धान्यं हस्त्यश्वश्वतरी रथम् । प्रजानां भवसि माता आयुष्मन्तं करोतु मे २०

धनमग्निधनं वायु—धनं सूर्यो धनं वसुः । धनमिन्द्रो बृहस्पतिर्वरुणो धनमश्विना २१ [४]

वैनतेय सोमं पिब सोमं पिबतु वृत्रहा । सोमं धनस्य सोमिनो मह्यं ददातु सोमिनः २२

न क्रोधो न च मात्सर्यं न लोभो नाशुभा मतिः ।

भवन्ति कृतपुण्यानां भक्त्या श्रीसूक्तजार्पिणाम् ।

२३

६ मा यास्तरा०, ममास्तरा । ७ भूतःसु, ० भूतोऽस्तु, ० भूतोऽस्ति । ऋद्धि, वृद्धि । ११ मे गृहे ।
११ स्रजन्तु, स्रजन्ति । १३ यष्करि० । यष्टीं, पुष्टीं० । पिङ्गलां पद्म०, चन्द्रां हिर० । ममा वह । १४, ० यष्टीं,
पुष्करिणीं यष्टीं, यः करिणीं यष्टिं, पुष्करिणीं पुष्टीं, पुष्करिणीं पुष्टिं । १५, लक्ष्मी मलय० । प्रभूति ।
१६ श्रियः पञ्च० । १८ पद्मासने पद्म । पद्मिनि पद्मपात्रे० । १९ अश्वदायै च गोदायै धनदायै, लभतां ।
२० हस्त्यश्वश्वदिगवैडकम् । करोतु मां । २१ वरुणं धनमस्तु मे, वरुण धनममस्तु मे, ० धनममस्तु मे ।
२२ मयं । २३ श्रीसूक्तजपकारिणाम्; भक्तानां श्रीसूक्तं जपेत् ।

सरसिजनिलये सरोजहस्ते धवलतरांशुकगंधमात्यशोभे ।
 भगवति हरिबलमे मनोज्ञे त्रिभुवनभूतिकरि प्र सीद मह्यम् २४
 विष्णुपत्नीं क्षमां देवीं माधवीं माधवप्रियाम् । लक्ष्मीं प्रियसखीं भूमिं नमाम्यच्युतबलमाम् २५
 महालक्ष्म्यै च विप्रोहं विष्णुपुत्र्यै च धीमहि । तन्नो लक्ष्मीः प्र चोदयात् २६
 आनंदः कर्षमः श्रीद-श्रिकृतिं इति विभुताः । ऋषयः श्रियः पुत्राश्च श्रीर्वैर्विवता मताः २७
 कर्णरोगादिवारिह्य-पापक्षुद्रपमृत्यवः । भयंशोकमनस्तापा नश्यन्तु मम सर्वदा २८ [५]
 श्रीवर्चस्वमायुष्मदारोग्यमाविधा-च्छोममानं महीयते ।
 धनं धान्यं पशुं बहुपुत्रलाम् शतसंबत्सरं वीर्यमायुः २९

॥ इति श्रीसूक्तम् ॥ ×

२४ धवलतरा । शुभगन्धमात्यशोभ, ०शुकगन्धमान्यशो(शु)भे । ०भूतिकरी । २५ विष्णोः प्रियः ।
 २६ महादेव्यै । २७ मा विधाच्युभमानं, ०माविधाच्य शुभमानं । २८ आनन्दकर्ममश्रित्वि० । २९ रोगशोकः ।

× श्रीसूक्तस्यान्ते एते श्लोकाः केषुचित्पुस्तकेषु दृश्यन्ते—

(१)

विश्वेश्वर विरूपाक्ष विश्वरूप सदाशिव । शरणं भव मृतेश करुणाकर शंकर १
 हर शंभो महादेव विश्वेशामरबल्लभ । शिव शंकर सर्वात्मन् नीलकंठ नमोऽस्तु ते २
 मृत्युञ्जयाय रुद्राय नीलकंठाय शंभवे । अमृतेशाय शर्वाय महादेवाय ते नमः ३
 एतानि शिवनामानि यः पठेन्नियतः सकृत् । नास्ति मृत्युभयं तस्य पापरोगादि किञ्चन ४

(२)

यज्ञेशाच्युत गोविन्द माधवानन्त केशव । कृष्ण विष्णो हृषीकेश वासुदेव नमोऽस्तु ते १
 कृष्णाय गोपिनाथाय चक्रिणे मुरधैरिणे । अमृतेशाय गोपाय गोविन्दाय नमो नमः २
 एतान्यनन्तनामानि मण्डलान्ते (सदा) पठेत् । ३

(३)

वासनाद् वासुदेवोऽसि वासितं ते जगत्त्रयं । सर्वभूतनिवासोऽसि वासुदेव नमोऽस्तु ते १
 दश सप्त च नामानि मण्डलान्तेषु यः पठेत् । स शिवस्य पदं गत्वा शिवलोके महीयते २

एतानि शिवनामानि मण्डलान्ते सकृत्पठेत् ।

(१) ३ श्रीमहादेवाय० ।

(१२) [क्र० अ० ४-७-२०] [क्र० सं० ६।४४ सूक्तस्थानम् ।]

चक्षुश्च श्रोत्रं च मनश्च वाक् च प्राणापानी देह इदं शरीरम् ।
 द्वौ प्रत्यश्चावनुलोमौ विसर्गावितं तं मन्ये दशयन्नुत्सम् १
 नखश्च पुष्टश्च करौ च बाहू जघं चोरु उदरं शिरश्च ।
 रोमाणि मांसं रुधिरास्थिमज्जमेतच्छरीरं जलबुद्बुदोपमम् २
 भ्रूवौ ललाटे च तथा च कर्णौ हनू कपोलौ क्षुब्धकस्तथा च ।
 ओष्ठी च वृन्ताश्च तथैव जिह्वा मेतच्छरीरं मुखरत्नकोशम् ३

(१३) [क्र० अ० ४-८-४] [क्र० सं० ६।४८ सूक्तस्थानम् ।]

मूक्तान्तेऽस्थेर्जुणान्यग्रा—विरिणे वाक्केऽपि वा । यस्तुर्गैरधीतं तत् तृणानि भवति ध्रुवम् १
 वापीकृपतङ्गागानां समुद्रं गच्छ स्वाहा [अग्निं गच्छ स्वाहा] २

(१४) [क्र० अ० ५-३-२०] [क्र० सं० ७।३५ सूक्तस्थानम् ।]

शर्वतीः पारयन्त्येते तं पृच्छन्ति वचो युजा । अभ्यारं तं यमाकेतुं य एवेदमिति ब्रवं १
 मासाकेतुं परिसृतं भारतीर्ब्रह्मवर्धनीः । संजानाना मही माता य एवेदमिति ब्रवं २
 इन्द्रस्तं किं विभु प्रभु भानुनेयं सरस्वतीम् । येन सूर्यमरोचय—द्येनेमे रोदसी उमे ३
 जुषस्वामि अङ्गिरः काण्वं मेध्यानिधिम् । मा त्वा सोमस्य बर्हृहत् सुतस्य मधुमत्तमः ४
 त्वमग्ने अङ्गिरः शोचंस्व देववीतमः । आ शीतम् शीतमाभि—रमिष्टिभिः शान्तिः स्वस्तिमकुर्वत ५
 शं नः कर्निकद्व देवः पुर्जन्यो अभि वर्धतु ।
 शं नो द्यावापृथिवी शं प्रजाभ्यः शं न एधि छिप्रे शं चतुष्पदे ६

(१५) [क्र० अ० ५-४-२२] [क्र० सं० ७।५५ सूक्तस्थानम् ।]

स्वप्न स्वप्नाधिकरणे सर्वं नि ध्यापया जनम् । आसुर्यमन्यान् त्वापया—व्युर्ध्वं जाग्रियामहम् १
 अजंगरो नाम सर्पः सर्पिरविषो महान् । तस्मिन् हि सर्पः सुधित—स्तेन त्वा स्वापयामसि २
 सर्पः सर्पो अजंगरः सर्पिरविषो महान् । तस्य सर्पोत् सिन्धव—स्तस्य गाधर्मजीमहि ३

सू० ११ पाठभेदाः— १ इरश्च पृष्टीश्च, उरश्च पृष्टीश्च, उरश्च पृष्टिश्च । लोमानि । ३ हनुः ।

सू० १३ पाठभेदाः— १ यस्तुर्गैरध्ययनं तदधीति ०, यस्तुर्गैरध्ययनमनधीति स्तृणानि भवते भव ।
 स्तृणान्य ० । यत् स्तुर्गैरध्ययनं ० । सूक्तान्ते स्तृणान्यग्रा ० ॥ २ ॥ (पश्य चङ्ग परिशिष्टम्)

सू० १४ पाठभेदाः— १ यन्त्येते तं, यन्त्येतेर्दं । अभ्यारं तं । ब्रवत् । ३ सरस्वती ।
 ५ शान्तिं स्वः ०, शान्तिं स्वः ।

सू० १५ पाठभेदाः— १ स्वप्नः, यामिनं । ० ह्युचं यद्वापृच्छं । ३ यस्य शुष्कार्त्तिसधव ० ।

काळिको नाम सर्पो नवनागसहस्रबलः । यमुनह्वये ह सो जातोऽ	यो नारायणवाहनः	४
यदि काळिकद्रुतस्य यदि काःकाळिकाद्रुयात् ।		
जन्मभूमिमतिक्रान्तो निविधौ याति काळिकः		५
आ याहीन्द्र पथिभिरीक्षितेभिर्—यज्ञमिमं नो मागधेयं जुषस्व ।		
तृतां जह्नुर्मातुळस्येव योषा भागस्ते पैतृष्यसेयी वयामिव		६
यशस्करं बलवन्तं प्रभुत्वं तमेव राजाधिपतिर्बभूव ।		
संकीर्णनागाश्चपतिर्नराणां सुमंगल्यं सततं वीर्यमायुः		७
कर्कोटको नाम सर्पो यो दृष्टीविष उच्यते । तस्य सर्पस्य सर्पत्वं तस्मै सर्पं नमोऽस्तु ते		८
येऽक्षो रोचने त्रिवो ये वा सूर्यस्य रश्मिषु । येषामप्यु सदस्कृतं तेभ्यः सर्पेभ्यो नमः		९ x
या इषवो यातुधानानां ये वा वनस्पतीननु । ये वावटेषु शेरते तेभ्यः सर्पेभ्यो नमः		१०
नमो अस्तु सर्पेभ्यो ये के च पृथिवीमनु । ये अन्तरिक्षे ये त्रिवि तेभ्यः सर्पेभ्यो नमः		११
उग्रायुधाः प्रमतिनः प्रवीरा मायाविनो बलिनो मिच्छमानाः ।		
ये देवानसुराः परामेवन् तास्त्वं वज्रेण मघवन् निवारय		१२

(१६) [अ० अ० ५।६।२०] [अ० म० ७।९६ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

यस्य व्रतं पशवो यन्ति सर्वे यस्य व्रतमुपतिष्ठन्त आपः ।	
यस्य व्रते पुष्टिपतिर्निविष्ट—स्तं सरस्वन्तमवसे हुवेम	१

(१७) [अ० अ० ५।७।१४] [अ० म० ७।१०३ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

उपप्लवत मण्डूकि वर्षमा वष तादुरि । मध्ये हृदस्य प्लवस्वं निगृह्य चतुरः पदः	१
--	---

(१८) [अ० अ० ७।२।१८] [अ० म० ९।६७ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

पावमानीः स्वस्त्ययनीः सुवुषा हि घृतश्चुतः । ऋषिमिः संमृतो रसां ब्राह्मणेष्वामृतं हितम्	१
पावमानीर्विशन्तु न इमं लोकमर्थो अमुम् । कामान् त्समर्धयन्तु नो देवीर्देवैः समार्हिताः	२
येन देवाः पवित्रेणा—त्मानं पुनते सदा । तेन सहस्रधारेण पावमान्यः पुनन्तु माम् ।	३

४ यामुनह्वये संजातो ह । ५ काकाळिकाद्रुयात्, काकाळिकाद्रुयम्, काःकाळिकाद्रुयम् । ० भूमिपरिभ्रमस्तो ।
x १-११ ये वामी (वा० य० १३-८, ७, ६) । (१६) १ [जी० सू० पू० अ० १।८]
सू० १७ पाठभेदाः— १ उपप्लवद । मण्डूकी । प्लवस्य । विगृह्य । परः ।
सू० १८ पाठभेदाः— १ म इमं । देवैर्देवीः । ३ सहस्रेण धारेण ।

प्राजापत्यं पवित्रं शतोद्यामं हिशण्मयम् । तेन ब्रह्मविदां वयं पुनं ब्रह्म पुनीमहे	४
इन्द्रः पुनीती सह मा पुनातु सोमः स्वस्त्या वरुणः समीच्या ।	
यमो राजा प्रमृणाभिः पुनातु मा जातवेदा मूर्जयन्त्या पुनातु	५
ऋषयस्तु तपस्तेषुः सर्वे स्वर्गजिगीषवः । तपन्तस्तपसोग्रेण पावमानीभिर्हं ऽब्रुवन्	६ [१]
यन्मे गर्भे वसंतः पापमुग्रं यज्जायमानस्य च किञ्चिदन्यत ।	
जातस्य च यच्चापि च वर्धतो मे तत् पावमानीभिर्हं पुनामि	७
मातापित्रोर्यन्न कृतं वचो मे यत् स्थावरं जङ्गममाबभूव ।	
विश्वस्य तत् प्रहृषितं वचो मे तत् पावमानीभिर्हं पुनामि	८
गोघ्नात तस्करत्वात् स्त्रीविधाद्यच्च किल्बिषम् ।	
पापकं च चरणेभ्यम् तत् पावमानीभिर्हं पुनामि	९
ब्रह्मधातु सुरापानात् स्वर्णस्तेयाद् वृषलिगमनमैथुनसंगमात् ।	
गुरोर्द्वाराधिगमनाच्च तत् पावमानीभिर्हं पुनामि	१०
बालधनान्मातृपितृवधाद्भूमितस्करात् सर्ववर्णगमनमैथुनसंगमात् ।	
पापेभ्यश्च प्रतिग्रहात् सद्यः प्रहरति सर्वदुष्कृतं तत् पावमानीभिर्हं पुनामि	११
कर्यविक्रयाद्योनिदोषाद् मक्षान्द्रोज्यात् प्रतिग्रहात् ।	
असंभोजनाच्चापि नृशंसं तत् पावमानीभिर्हं पुनामि	१२
दुर्यधुं दुरधीतं पापं यच्चाज्ञानतो कृतम् ।	
अयजिताश्वासंयाज्यास् तत् पावमानीभिर्हं पुनामि	१३
अमन्त्रमघ्नं यत् किञ्चिद्भूयते च हुताशने ।	
सर्वत्सरकृतं पापं तत् पावमानीभिर्हं पुनामि	१४
कृतस्य योनयोऽमृतस्य धाम विश्वा देवेभ्यः पुण्यगन्धाः ।	
ता न आपः प्र वहन्तु पापं शुद्धा गच्छामि सुकृतांस्तु लोकं तत् पावमानीभिर्हं पुनामि	१५[२]
पावमानीः स्वस्त्यर्थनीर्याभिर्गच्छति नान्वनम् ।	
पुण्याश्च मक्षान् मक्षयत्यमृतत्वं च गच्छति	१६
पावमानीः पितृन् देवान् ध्यायेद्यश्च सरस्वतीम् । पितृन्स्तस्योप वर्तेत क्षीरं सर्पिर्मधुक्कम्	१७

५ सुनीती, पुनीहि । मां । मोर्जयन्त्या, ऊर्जयन्त्या । १० वृषलि(ली)गमन० । १० दारादि ग०, दारादिभ० । १७ पावमानीः, पावमानी, पावमानं । ऋषीस्तस्योप तिष्ठे० ।

पावमानं परं ब्रह्म शुक्लं ज्योतिः सुनातनम् । कर्षीस्तस्योप तिष्ठेत क्षीरं सर्पिमधूयुकम् १८
पावमानं परं ब्रह्म ये पठन्ति मनीषिणः । सप्त जन्म भविष्यो धनाढ्यो वैकुपारंगः १९
दशोत्तराण्युचांश्चैव पावमानीः ज्ञातानि वद । एतज्जुह्वन्जपेन् मन्त्रं क्षोरमृत्युमयं हरित २०
एतत्पुण्यं पापहरं रोगमृत्युमचार्यहम् । पठेतां शृण्वतां चैव वृदाति परमां गतिम् । २१[३]

(१९) [अ० अ० ६।७।२०] [अ० मं० १।३।५ मन्मस्वानन्तरम्]

इष्टेव वामनु वस्तां धृतेन यस्याः पदे पुनते वैश्वयन्तः ।
धृतपदी शङ्करी सोमपूष्ठो यं यज्ञमस्थित वैश्वदेवी १
वैश्वदेवी पुनती देव्या गा द्यस्यामिमा बह्वर्चस्तन्वो वीतपूष्ठाः ।
तया मवन्तः सधमादेव वयं स्याम पतयो रयीणाम् २

(२०) [अ० अ० ७।५।१८] [कण्वेदस्य मयममण्डकस्यान्ते ।]

यत्र तत् परमं पदं विष्णोर्लोकं महीयते ।
देवैः सुकृतकर्मभिस्तत्र माममृतं कृधीन्द्रियेन्द्रो परि स्रव १
यत्र तत् परमाप्यं मृतानामधिपतिम् ।
भावभावी च योगीश्च तत्र माममृतं कृधीन्द्रियेन्द्रो परि स्रव २
यत्र लोकास्तनृत्यजः भृङ्गया तपसा जिताः ।
तेजश्च यत्र ब्रह्म च तत्र माममृतं कृधीन्द्रियेन्द्रो परि स्रव ३
यत्र देवा महात्मानः सेन्द्राश्च समरुद्रणाः ।
ब्रह्मा च यत्र विष्णुश्च तत्र माममृतं कृधीन्द्रियेन्द्रो परि स्रव ४
यत्र गंगा च यमुना च यत्र प्राची सुरस्वती ।
यत्र सोमेश्वरो देवस्तत्र माममृतं कृधीन्द्रियेन्द्रो परि स्रव ५
यत्र तद्विष्णुर्महीयते नराणामधिपतिम् ।
यत्र शङ्खचक्रगदाधरस्मरणं मुक्तिश्च तत्र माममृतं कृधीन्द्रियेन्द्रो परि स्रव ६

(२१) [अ० अ० ७।६।५] [अ० मं० १०।९, कण्वस्वानन्तरम्]

समुदीस्तदपसो विद्या नक्तं च समुधीः । वरेण्यकतूरहमा देवीरवसे ह्रुवे १

१८ पिन्स्तव्योप वर्ते । १९ सप्तजन्मा । २० ऽण्डवश्चैव क्षोरं स्रु० । स्रु० १९ पाठमेवाः- १ इक्ष्व ।
पदेभु न । ऽण्डो । स्रु० २० पाठमेवाः- २ ऽमाभ्यं । भूतानामधिपतिः, देवानामधिपतिः, भूतानामधिपतिः ।
भावभावि । च योगी च, वयो गोश्च । ३ त्यजाः । ब्रह्मा । ४ ब्रह्म च । [१९।१] [बा० व० १९।४४]

(२२) [क०अ०८।३।६] [क० मं० १०।७५।५ सूक्तस्थानन्तरम् ।]

सितासिते सरिते यत्र संगथे तत्राप्नुतासो विब्रमुत्पतन्ति ।

ये वै तन्वं१ वि सृजन्ति धीरास्ते जनांसो अमृतत्वं भजन्ते १

(२३) [क०अ०८।३।६] [क० मं० १०।८५ सूक्तस्थानन्तरम् ।]

अविधवा भव वर्षाणि शतं साग्रं तु सुव्रता । तेजस्वी च यशस्वी च धर्मपत्नी पतिव्रता १
जनयद्बहुपुत्राणि मा च दुःखं लभेत् कश्चित् । मर्ता ते सोमपा नित्यं भवेद्धर्मपरायणः २
अप्पुत्रा भव त्वं च सुभगा च पतिव्रता । भर्तृश्रेष्ठ पितुर्भ्रातु हृदयानन्दिनी सदा ३
हन्त्रस्य तु यथेन्द्राणीं श्रीधरस्य यथा श्रिया । शंकरस्य यथा गौरीं तद्भर्तुरपि भर्तारि ४
अश्रेष्ठयानुसूया स्याद् वसिष्ठस्याप्यरुन्धती । कौशिकस्य यथा सतीं तथा त्वमपि भर्तारि ५
ध्रुवैषि पोष्या मयि मह्यं त्वाद्वाद्बृहस्पतिः । मया पत्या प्रजावती सं जीव शरदः शतम् ६

(२४) [क०अ०८।५।२३] [क० मं० १०।१०३ सूक्तस्थानन्तरम् ।]

असौ या सेनां मरुतः परेषामभ्येति न ओजसा स्पर्धमाना ।

तां गृह्णत तमसार्पवनेन यथामीषामन्यो अन्यं न जानात १

अन्धा अमित्रा भवता शीर्षाणा अहय हव ।

तेषां वो अग्निर्दग्धाना अग्निर्मूळहानामिन्द्रो हन्तु वरैवरम् २

(२५) [क०अ०८।६।२] [क० मं० १०।१०६ सूक्तस्थानन्तरम् ।]

इषिर्मिरके स्वरितः सचन्ते सुन्वन्त एके सर्वनेषु सोमान् ।

शशीर्मवन्त उत दक्षिणामि नैजिह्वाचन्त्यो नरके पताम १

(२६) [क०अ०८।७।१४] [क० मं० १०।१२७ सूक्तस्थानन्तरम् ।]

॥ अथ राज्ञीसूक्तम् ॥

आ रात्रि पार्थिवं रजः पितरः प्रायु धामभिः ।

विबः सर्वांसि बृहती वि तिष्ठस आ त्वेयं वर्तते तमः १

ये ते रात्रि नृचक्षंसो युक्तासो नवतिर्जव । अशीतिः संत्वष्टा उतो ते सप्त सप्ततीः २

रात्रीं प्र पंखे जननीं सर्वभूतनिवेशनीम् । भद्रां भगवतीं कृष्णां बिम्बस्य जगतो निशाम् ३

सू० ११ पाठभेदाः-- १ सरितो । संगते ।

सू० ११ पाठभेदः-- १ ०मं६नी । [सू० १४] १ यथामीषा अन्यो । १ [अथ० ३।२।६; वा० य० १७।४७; साम० १८।१०] २ [अथ० ६।६।७१; साम० १८।७१] [सू० १५] नरकं । सू० १६ पाठभेदाः १ पितुरः प्रायि, पितरप्राय, पितुरप्रायि, पितुरः प्रायु । २ सम्यग् । सप्ततिः । सप्तति । ३ विशां ।

संवेदिनीं संयमिनीं ग्रन्थमालिनीम् ।
प्रपञ्चोऽहं शिवां रात्रीं भद्रे पारमशीमहि [भद्रे पारमशीमह्यो नमः] ४
स्तोष्यामि प्रयतो देवीं शरण्यां बहुचरिष्याम् ।
सहस्रसंमितां दुर्गां जातवेदसे सुनवाम सोमम् ५ [१]

शान्त्यर्थं तद् द्विजातीनां मुषिभिः सोमपाशिताः ।
ऋग्वेदे त्वं समुत्पन्नाऽरातीयतो नि वृहति वेदः ६
ये त्वां देवि प्र पद्यन्ति ब्राह्मणा हव्यवाहनीम् ।
अविद्या बहुविद्या वा स नः पर्वदति दुर्गाणि विश्वा ७
ये अग्निवर्णां शुभां सौम्यां कीर्तयिष्यन्ति ये द्विजाः ।
तांस्तारयति दुर्गाणि नावेव सिन्धुं दुरितात्यग्निः ८

दुर्गेषु विषमे घोरं संग्रामं रिपुसंकटे । सर्वप्रहनिवारिणि ९
दुर्गेषु विषमेषु त्वं संग्रामेषु वनेषु च ।
मोहयित्वा प्र पद्यन्ते तेषां मे अभयं कुरु [तेषां मे अभयं कुर्वो नमः] १० [२]
केशिनीं सर्वभूतानां पञ्चमीति च नाम च ।
सा मां समा निशा देवीं सर्वतः परि रक्षतु [सर्वतः परि रक्षत्वो नमः] ११

तामग्निवर्णां तपसा ज्वलन्तीं वैरोचनीं कर्मफलेषु जुष्टां ।
दुर्गां देवीं शरणमहं प्र पद्ये सुतरसि तरसे नमः सुतरसि तरसे नमः १२
दुर्गां दुर्गेषु स्थानेषु हां नो देवीरभिष्टये । य इमं दुर्गास्तवं पुण्यं रात्रौरात्रौ त्वा पठेत् १३

[रात्रिः कुशिकः सोमरो रात्रिर्वा भारद्वाजो रात्रिकवो गायत्री ।]

रात्रीमुक्तं जपेक्षित्यं तत्कालमुपपद्यते ।
न योनिं पुनरायाति सर्वपरिः प्रमुच्यते । १४

सू० १६ पाठभेदाः — ४ संवेदिनीं, संयमिनीं । गृह० । ६ समुपाशिताः । ७ त्वां देव । प्रपद्यन्ते । सा नः ।
८ अग्निवर्णां सौम्यां । ९ ऋग्वेदप्रहनिवारणे, ऋग्वेदप्रहनिवारणे, अग्निवारणियाते च सर्वप्रहनिवारणे
(रिणि) सर्वे (वुष्ट) प्रहनिवार (रि) व्यो नमः । १० त्वां! कुरु; तेषां मे अभयं कुर्वो (कृण्वो)नमः । ११ नायुत ।
समां विशां देवीं देवी । १३ पुण्यं । रात्रौमुक्तं जपेत्सदा । १४ रात्रिः कुशिकः सोमरो रात्रिस्तवो गायत्री,
रात्रि कुशिकं सोमरो रात्रिर्वा भारद्वाजो रात्रिस्तवं गायत्री; रात्रिः कुशिकसोमरो रात्रिस्तवो गायत्री ।
तत्काल उपपद्यते ।

शुनमहं हिरण्यस्य पितुर्मानिव जग्रभं । तेन मां सूर्यत्वचमकरं पुरुषं प्रियम् ३
 सञ्जार्जं च विराजं चाभिर्या च मे ध्रुवा ।
 लक्ष्मी राष्ट्रस्य या मुखे तथा मामिन्द्र सं सृज ४
 अग्नेः प्रजानं परि यद्विरण्यममृतं यज्ञे अधि मन्येषु ।
 य एतद्वेदं स इवेनमर्हति जराभृत्युर्भवति यो विभर्ति ५ [१]
 यद्वेदं राजा वरुणो यदुं वेदी सरस्वती । इन्द्रो यद्वृत्रहा वेदं तन्मे वर्षस आवुषे ६
 न तद्वक्षसि न पिशाचाश्चरन्ति वेवानामोऽजः प्रथमजं ह्येतत् ।
 यो विभर्ति दाक्षायणा हिरण्यं स वेदेषु कृणुते वीर्यमायुः स मनुष्येषु कृणुते वीर्यमायुः ७
 यदावधन् दाक्षायणा हिरण्यं गतानीकाय सुमनस्यमाना ।
 तन्न आ ब्रह्मामि शतशारद्वयायुष्मान् जरदष्टिर्यथासत् ८
 घृतादुल्लुप्तं मधुमत्सुवर्णं धनंजयं ध्रुवणं धारयिष्णु ।
 कृणक् सपत्न्यावर्धराश्च कृणवदाऽऽरोह मां महते सौमगाय ९
 प्रियं मां कुरु वेदेषु प्रियं राजसु मा कुरु । प्रियं विश्वेषु गोप्त्रेषु मयि धेहि रुचा रुचम् १०
 अग्निर्येन विराजति सूर्यो येन विराजति ।
 विराज्येन विराजति तेनास्मान् ब्रह्मणस्पते विराज समिधं कुरु ११ [२]

(१८) [अ० अ० ८।७।१६] [अ० मं० ११।१२८ सूक्तसामान्यम्]

(विहव्य आंगिरसः । इन्द्रः । अगती ।)

अर्वाञ्चमिन्द्रममृतो हवामहे यां गोजिह्वानजिह्वजिह्वः ।
 इमं नो हव्यं विहवे जुषस्वाऽस्म कुलमो हरिवो मेदिनं त्वा १

(१९) [अ० अ० ८।७।१६] [अ० मं० १०।१२८ सूक्तसामान्यम्]

यां कल्पयन्ति नोऽरयः कुरां कृत्यां वधूमिव ।
 तां ब्रह्मणार्प निर्णुद्यः प्रत्यक्कर्तारमृच्छतु १
 शीर्षण्वतीं कर्णवतीं विषुकरां भयंकरीम् ।
 यः प्राहिणोविहाद्य त्वां वि तं त्वं योजयामुभिः २

[२७] ३ हिरण्यस्यपितुर्मानिव, । ०र्नामिव । पुरुषप्रियं । ५ इवेनमर्हति, इवेनमर्हति, इवेनमर्हति, इवेनमर्हति ।
 ७ दाक्षायणं हिरण्यं । (बा० य० ३४।५१) ८ ०मानाः । तन्म आ, तत्ते, तदा । यथासत्, ०सत्, ० सत् वा,
 यथासत् । (बा० य० ३४।५२) ९ घृतादुल्लुप्तं, घृतादुल्लुप्तं । सपत्न्यावध० । (अथ० १९।६१।१) १० गोप्त्रेषु ।
 ११ विराज्येन । [तं० सं० ४।७।१४।४; तं० ब्रा० १।४।१।१]

येन विष्टेह बहसि प्रतिकूलमुधारयिनि ।
 तमेवेतो निर्वर्तस्व मास्मान् मृच्छो अनागसः ३
 अमिर्वर्तस्व कर्तारं निरस्तास्माभिरोजसा ।
 आयुरस्य निकृन्तस्व प्रजां च पुरुषादिनि ४
 यस्त्वा कृत्ये चकारेह तं त्वं गच्छ पुनर्नवे ।
 अरातीः कृत्ये नाशय सर्वाश्च यातुधान्यः ५ [१]

क्षिप्रं कृत्ये निर्वर्तस्व कर्तुरेव गृहान् प्रति ।
 पशुंश्चैवास्य नाशय वीरांश्चास्य नि बर्हय ६
 यस्त्वा कृत्ये प्रजिघाय विद्वौ अविदुषो गृहान् ।
 तस्यैवेतः परेत्याशु तनुं कृधि परुष्परुः ७
 प्रतीचीं त्वापसेधतु ब्रह्म रोचिष्णवमिन्नहा ।
 अग्निश्च कृत्ये रक्षोहा रिग्रहा चार्ज एकपात ८
 यथा त्वाङ्गिरसः पूर्वे मृगवश्वाप सेधिरि ।
 अन्नयश्च वसिष्ठाश्च तथैव त्वाप सेधिम ९
 यस्ते परंषि सन्धो रथस्येव विमुर्धिया ।
 तं गच्छ तन्न तेऽयं मज्जातस्ते अयं जनः १० [२]

यो नः कश्चिद्वृणस्थो वा कश्चिद्गान्योऽमि हिंसति ।
 तस्य त्वं द्रोहिबद्धोऽग्निस्तनूमृच्छस्व हेळिता ११
 मर्षागर्वा देवहेळि मस्यत पापकृत्स्ने ।
 हरस्वती त्वं च कृत्ये मेतद्वृणस्तस्य किंचन १२
 यो नः कश्चिद्वृहारातिर्मनसा प्रतिभूषति ।
 दूरस्थो बान्तिकस्थो वा तस्य हृद्यममृक् पिब १३
 येनासि कृत्ये प्रहिता दुर्बेनास्मज्जिघांसया ।
 तस्य ध्यानरुचाध्यानञ्च हिनस्तु हरसाशनिः १४
 ये नः शिवासः पन्थानः परायन्ति परावतम् ।
 तैर्वैषि राज्याः कृत्या नो गमयस्वानुकृतये १५ [३]
 यदि वैषि द्विपद्यस्मान् यदि वैषि चतुष्पदी ।
 निरस्तेतो ब्रजास्मामिः कर्तुरष्टापदी गृहान् १६

यो नः शपादशपतो यश्च नः शपतः शपात ।
 वृक्षमिव विद्युदाशु तमामृतादनु शोषय १७
 यं द्विष्यो यश्च नो द्वेष्ट्यघायुर्यश्च नः शपात ।
 शुने पिष्टमिव क्षामं तं प्रत्यस्य स्वमृत्यवे १८
 यश्च सापत्नः शपथा यश्च यामी शपाति नः ।
 ब्रह्मा च यत् कुद्धः शपात सर्वं तत् कृध्यधस्पदम् १९
 सर्वन्धुश्चाप्यबन्धुश्च यो अस्मौ अभि दामति ।
 तस्य त्वं भिन्द्यधिष्ठाय पदा विस्फूर्य तच्छिरः २० [४]

अभि प्रोहिं सहस्राक्षं युक्त्वा तु शपथं रथे ।
 शत्रून् न्विच्छती कृत्ये वृकीवाविमतो गृहान् २१
 परेणो वृद्धाधि शपथान् दहन्नागिरिव ह्रदम् ।
 शत्रून्नेवामितो जहि विद्या वृक्षमिवाशानिः २२
 शत्रून् मे प्रोथ शपथात् कृत्याश्च सुहृदोऽसुहृता ।
 जिह्वाः श्लक्षणाश्च दुर्हृदुः समिद्धं जातवेदसम् २३
 असपत्नं पुरस्ताद्भिः शिवं दक्षिणतः कृधि ।
 अभयं सततं पश्चात् भद्रमुत्तरतो गृहे २४
 परेहि कृत्ये मा तिष्ठ विद्वस्येव पदं नय ।
 मृगस्य हि मृगारिप्रो न त्वा नीकर्तुमर्हति २५ [५]

अध्यास्येव घोररूपे विपुलपेऽविनाशिनः ।
 जुम्भिता प्रतिगृष्णीष्व स्वयमादाय चाद्धुतम् २६
 त्वमिन्द्रो यमो वरुणस्त्वमापोऽग्निरेथानिलः ।
 त्वं ब्रह्मा चैव रुद्रश्च त्वष्टा चैव प्रजापतिः २७
 आर्बुतध्वं निर्वर्तध्वं मृतवः परिवत्सराः ।
 अहोरात्राश्चाब्दाश्च त्वं दिशः प्रदिशश्च मे २८
 त्वं यमं वरुणं सोमं त्वमापोऽग्निरेथानिलम् ।
 अत्राहृत्य पशुंश्चैव मुत्पादयसि चाद्धुतम् २९

ये मे दमे दारुगर्भे शयानं धिया सहितं पुरुषं निजह्नुः ।
 कुम्भीपाकं नरकं ग्रीवबद्धं हुता एवं पुरुषासो यमस्य

३० [६]

अभ्यन्तात्का स्वल्ङ्कृता सर्वे नो दुरितं दह ।	
जानीथाश्चैव कृत्यानां कर्तुं नृन् पापचेतसः	३१
यथा हन्ति पुरासीनं तथैवेषां सुकृन्नरः ।	
तथा त्वया युजा वयं निकृण्म स्थास्तु जङ्गमम्	३२
उत्तिष्ठैव परेहीतो ऽज्ञति किमिहेच्छसि ।	
ग्रीवास्ते कृत्ये पादौ चा—ऽभि कर्त्स्यामि विद्रव	३३
स्वायसाः सन्ति नोऽसयो विद्य चैव पक्वेषि ते ।	
तैस्ते निकृण्मस्तान्युग्रं यदि नो जीवयस्वरीन्	३४
मास्योच्छिषो द्विपद् मोत किञ्चिच्चतुष्पदम् ।	
मा ज्ञानीननुजान् पूर्वान् मा वैशि प्रतिवेशिनी	३५ [७]
शत्रुयुता प्रहितासि दूष्येनाभि यथायतः ।	
ततस्तथा त्वा नुवतु योऽयमन्तर्मयि भितः	३६
एवं त्वं निकृतास्माभिर्ब्रह्मणा वैधि सर्वशः ।	
यथेतमाभिता गत्वा पापधीनिव नो जहि	३७
यथा विद्युद्धतो वृक्ष आमूलावनु शुष्यति ।	
एवं स प्रतिशुष्यतु यो मे पापं चिकीर्षति	३८
यथा प्रतिशुको भूत्वा तमेव प्रतिधावति ।	
पापं तमेवं धावतु यो मे पापं चिकीर्षति	३९
यो नः स्वो अरणो यश्च निष्टयो जिघांसति ।	
देवास्तं सर्वे धूर्वन्तु ब्रह्म वरं ममान्तरम्	+ ४० [८]

उत्त्वा मन्दन्तु स्तोमाः कृणुष्व राधो अग्निवः । अर्च ब्रह्मद्विषो जहि	४१
कुबेर ते मुखं रौद्रं नन्दिनादभ्युदाह ।	
ज्वरमृत्युमयं घोरं विश नाशय मे ज्वरम्	४२
यो मे करोति प्रहारे यो गृहे यो निवेशने ।	
यो मे केशनखे कुर्यादूष्मन् वन्तधावने	४३
प्रतिसर प्रतिधाव कुमारीव पितुर्गृहान् ।	
मूर्धानमेवां स्फोटय पद्मेवां कुले कृधि	४४

+ [१९।४०] अ० ६।७।१९; अथ० १।१९।३ (पाठभेदेन)

ये नो रयिं वृक्षरितासो अग्ने जह्नुर्मतीसो अनृतं वर्धन्तः ।	
तेषां वपुंष्यर्चिषा जातवेदः शुष्कं न वृक्षमग्निं सं वृहस्व	४५
कृष्णवर्णे महद्रूपे बृहत्कर्णे महद्भये । देवि देवि महादेवि मम शत्रून् विनाशय	४६
खट् फट् जहि महाकृत्ये विधुमाग्निसमप्रभे ।	
जहि शत्रून्क्षिणुलेन कुक्ष्यस्व पिब शोणितम्	४७
ये वृक्ष्यर्क्षजेषु मह्यमग्ने कदाधियो वुसेदा अश्मनासः ।	
आबुध्येतान् शोचिषा विध्य तन्मून् वैवस्वतस्य सर्वं नयस्व	४८ [९]

(३०) [अ० अ० ८।७।३०] [अ० सं० १०।१४१ सूक्तस्याप्तम्तरम्]

हिमस्य त्वा जरायुणा शाले परिं व्ययामसि । [उत हवो हिं नो धियो ऽग्निर्वेदातु मेषजम्*] १
शीतह्रदो हिं नो धियो ऽग्निर्वेदातु मेषजम् । अन्तिकामग्निमजनय वृषीवः शशहागमतर
अजातपुत्रपक्षायां हृदयं मम व्रूयते । विपुलं वनं ब्रह्माकाशं चरं जातवेदः कामाय ३
मां च रक्ष पुत्रांश्च शरणमभूत तव । पिगाक्ष लोहितग्रीव कृष्णवर्ण नमोऽस्तु ते ४
अस्मान्निबर्हैरस्येनां सागरस्योर्मयो रंधा । इन्द्रः क्षत्रं वेदातु वरुणमग्निं पिबतु ५
शत्रवो निधनं यान्तु जय त्वं ब्रह्मतेजसा । ६ [१]

कपिलजटीं सर्वमक्षं चाग्निं प्रत्यक्षदैवतम् ॥ ७
वरुणं च वशाम्यग्रे मम पुत्रांश्च रक्षतु [मम पुत्रांश्च रक्षत्वो नमः ।] ८
सार्धं वर्षशतं जीव पिब स्वादं च मोदं च ९
दुःखितांश्च द्विजांश्चि व प्रजां च पशु पालय १०
यावदावित्यस्तपति यावद्भ्राजति चन्द्रमाः । यावद्वायुः प्रव्यापति तावज्जीव जया जय ११

सू० ३० पाठभेदाः— १ जरायुणाम्ने । भुवोऽग्नि०, तुवोऽग्नि०, भवोऽग्नि०, भियोऽग्नि० । २ शीतह्रदो, शीतह्रदा । ० जरवृषीवः, ० जनयवृषीवः, ० जनयवृषीवः, ० जनयवृषीवः । शिशुरागमत् । ३ ध्रूयते, व्रूयते । ४ मांश्च । ५ अस्मान्नि बर्है रस्येनां, अस्याग्निबर्हैरस्येनां, अस्याग्नि बर्हैरस्येनां, अस्मान्निबर्हैरस्येनां, अस्मान्नि वर्जय स्थानं । इन्द्रः, इन्द्र शस्त्रं । ६ जयस्व, जय त्वं । १० दुःखितां च, दुःखितान्, ० ताश्च । ११ वायुः प्रव्यापति । जय तावज्जीव जया जय ।

× [३० : १] नैष सम्बल भागः, पाठभेद एषः ।

येन केन प्रकारेण को हि नाम नु जीवति ।

परेषामुपकारार्थं यज्जीवति स जीवति । एतां वैश्वानरीं सर्वदेवाज्ञामोऽस्तु ते १२

न चोरभयं न च सर्पभयं न च व्याघ्रभयं न च मृत्युभयम् ।

यस्यापमृत्युर्न च मृत्युः सर्वं लभते सर्वं जयते १३ [२]

(३१) [क० अ० ८।७।१६] [क० सं० १०।१२८ मृत्युस्थाननाम्नः]

अथ मेधा-सूक्तम् ।

मेधां मह्यमङ्गिरसो मेधां सप्त ऋषयो ददुः । मेधामिन्द्रश्चाग्निश्च मेधां धाता ददातु ते १
मेधां ते वरुणो राजा मेधां देवी सरस्वती । मेधां ते अश्विनौ देवा—वा धत्तां पुष्करम्भजा २
या मेधा अप्सरस्सु गन्धर्वेषु च यन्मनः । देवी या मानुषी मेधा सा मामा विशतादृमाम ३
यन्म नोक्तं तद्रमता शक्यं यदनुब्रुवं ।

निशामतं नि शोमहे मयि व्रतं सह व्रतेषु भूयासं ब्रह्मणा संगमेमहि ४
शरीरं मे विचक्षणं वाङ् म मेधुमदं दुहाम ।

अवृद्धमहमसौ सूर्यो ब्रह्मणानी स्थः श्रुतं मे मा प्र हासीः ५[१]

मेधां देवीं मनसा रेजमानां गन्धर्वजुष्टां प्रति नो जुषस्व ।

महां मेधां वदु महां श्रियं वद मेधावी भूयासमजराजग्निषु ६

सर्वस्यस्तिमज्जितं प्रियमिन्द्रस्य काम्यम् । सनि मेधामयासिषम् ७

यां मेधां देवगणाः पितरश्चोपासते । तथा मामद्यमेधया—ऽग्ने मेधाविनं कुरु ८

मेधाव्य१हं सुमनाः सुपतीकः श्रद्धामनाः सत्यमतिः सुशेवः ।

महायशा धारविष्णुः प्रवक्ता भूयासमस्मै शरया प्रयोगे ९

सू० ३० पाठभेदाः—१२ विनामनु, हि नाम न, वीनामनु, हीनमनु । वैश्वानरं, वैश्वानरं देवं सर्वदेव ।
अग्निं वैश्वानरं बन्धे सर्वदेव नमोऽस्तु ते । १३ यस्यापि मृ० । स सर्वं लभते स सर्वं जयते ।

सू० ३० पाठभेदाः—१ मेधां मह्यं दधानु ते, ददातु मे । २ मेधां मे । ३ अप्सरासु, अप्सरासो, अप्सरेषु ।
मानुषी युगा । सा माया; मेधा विशतादृमा, मामा विशतादृह । ४ तद्रमता । यदनुब्रुवं । निशामहे
मयि व्रतं सह ब्रह्मणा संगमेमहि, ० निशामयि मयि... म्रियेण भूयासं ब्र० । ५ विचक्षण, मधुमददृहा,
० मद्रहा, ० मद्रहा, मधुमत्तमा । अब्रुतम० । प्र हासीत् । ६ देवीमनसो, देवीं समनसां । मेधावि ।
० अग्निषु । ८ ० मेधया मेधा०, ० मामद्यमेध्यान् मेधाविनयं ९ ० समनाः, मेधाव्यं सगणः, मेधाव्यं
सुमनः । ० मनाः सत्यमपः सु०, ० मनास्यप्रमति सुवीरः । प्रवक्ता भूयासमस्ये, ० समये, स्वधया प्रयोगे ।

३१।७-८ (बा० य० ३२।१३-१४) २ (बा० य० ३२।१५ सट्टाः)

नाशायित्री पलाशास्या—रुचसी पथिकामस्तु । अथो ततस्य यक्षमाण—मपापा रोगनाशिनी १०
ब्रह्मवृक्ष पलाशा त्वं अन्धा मेधां च देहि मे । वृक्षाधिप नमस्तेऽस्तु अत्र त्वं संनिधौ भव ११ [२]

(३२) [अ० अ० ८।८।१९] [अ० मं० १०।१६१ सूक्तस्वात्मन्तरम्]

ऊर्ध्वरेखा प्र वहन्ते विष्णुरिममिन्द्राग्नी अमृतं जुषेधाम् ।
महो दधाना उप दीर्घमायुरस्मे धत्तं पुरुमुजा पुरन्धिः ।

(३३) [अ० अ० ८।८।१४] [अ० मं० १०।१६६ सूक्तस्वात्मन्तरम्]

येनेदं भूतं भुवनं भविष्यत् परि गृहीतममृतं सर्वम् ।
येन यज्ञस्तापते सुसहोता तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १
येन कर्माण्यपसो मनीषिणो यज्ञे कृण्वन्ति विद्वेषु धीराः ।
यदपूर्वं यक्षमन्तःप्रजानां तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु २
यज्जाग्रतो दूरमुवेति वैशं तदु सुप्तस्य तथैवेति ।
दूरंगमं ज्योतिषां ज्योतिरेकं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ३
यत् प्रज्ञानभूत चेतो धृतिश्च यज्ज्योतिरन्तरमुतं प्रजासु ।
यस्मान्न कृते किञ्चन कर्म क्रियते तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ४
यस्मिन्नृचः साम यजूंषि यस्मिन् प्रतिष्ठिता रथनामार्षिबाराः
यस्मिंश्चित्सं सर्वमोतं प्रजानां तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ५
सुषारथिरश्वानिव यन्मनुष्यान् नेनीयतेऽमीशुमिवांजिन इव ।
हृत्प्रतिष्ठं यद्वज्रं यद्विष्णुं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ६ [१]

ये पञ्च पञ्चाशतः ज्ञातं च सहस्रं च निपुतं चाष्टुदं च ।
ते यज्ञचित्तेष्टकाटं शरीरं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ७
वेवाहमेतं पुरुषं महान्तं—मावित्यवर्जं तमसः परस्तात् ।
तस्य योनिं परिपश्यन्ति धीरा—स्तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ८
येन कर्माणि प्रचरन्ति धीरा विषां वाचा मनसा कर्मणा वा ।
यत् स्वां विशमन्नु संयन्ति प्राणिन—स्तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ९
ये मे मनो हृदयं ये च देवा ये अन्तरिक्षं बहुधा कल्पयन्ति ।
ये श्रोत्रं च चक्षुषी संचरन्ति तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १०

[३३।१-६] (वा० य० ३४।१-६) । ८ (वा० य० ३१।१८)

यस्येदं धीराः पुनन्ति कवयो ब्रह्माणमेतं व्यावृणत इन्दुम् । स्थावरं जङ्गमं च द्यौराकाशं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु	११ [२]
येन द्यौरुग्रा पृथिवी चान्तरिक्षं येन पर्वताः प्रदिशो दिशश्च । येनेदं सर्वं अगद्व्याप्तं प्रजानत् तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु	१२
अव्यक्तं चाप्रमेयं च व्यक्ताव्यक्तपरं शिवम् । सूक्ष्मात् सूक्ष्मतरं ज्ञेयं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु	१३
कैलासशिखरे रम्ये शंकरस्य गृहालयम् । ब्रुवतास्तत् प्रमोदन्ते तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु	१४
आदित्यवर्णं तपसा ज्वलन्तं यत् पश्यसि गुहासु जायमानः । शिवरूपं शिवमूषितं शिवालयं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु	१५
येनेदं सर्वं जगतो बभूव यद्देवा अपि महतो जातवेदाः । यद्देवाद्यं तपसो ज्योतिरेकं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु	१६ [३]
गोभिर्जुष्टो धनेन ह्यायुषा च बलेन च । प्रजया पशुभिः पुष्करार्थं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु	१७
योऽसौ सर्वेषु वेदेषु पठ्यतेऽनन्त ईश्वरः । अकार्षो निर्त्रेणो ह्यात्मा तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु	१८
यो वेदादिषु गायत्री सर्वव्यापी महेश्वरः । तदुक्तं च यदा ज्ञेयं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु	१९
प्रयत्नप्राणं ओंकारं प्रणवं च महेश्वरम् । यः सर्वं यस्य चित् सर्वं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु	२०
यो वै वेदं महात्रैवं प्रणवं पुरुषोत्तमम् । ओंकारं परमात्मानं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु	२१ [४]
ओंकारं चतुर्भुजं लोकनाथं नारायणम् । सर्वस्थितं सर्वगतं सर्वव्याप्तं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु	२२
तत् परात् परतो ब्रह्मा तत् परात् परतो हर्षिः । परात् परतरं ज्ञानं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु	२३
य इदं शिवसंकल्पं सदाधीयन्ति ब्राह्मणाः । ते परं मोक्षमाप्स्यन्ति तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु	२४

अस्ति नास्ति शयित्वा सर्वमिदं नास्ति पुनस्तथैव दृष्टं भुवम् ।
 अस्ति नास्ति हितं मध्यमं पदं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु २५
 अस्ति नास्ति विपरीतो प्रवादो ऽस्ति नास्ति गुह्यं वा द्रुदं सर्वम् ।
 अस्ति नास्ति परात् परो यत् परं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु २६ [५]

(३४) [क० अ० ८।८।४९] [क० मं० १०।१८४ सुकरवानन्तरम् ।]

स्वशाक्यकर्ता (नेजमेषः) । विष्णुः । अनुष्टुप् ।

नेजमेष परां पत् सुपुत्रः पुनरा पत । अस्य मे पुत्रकामाये गर्भमा धेहि यः पुमान् १
 यथेयं पृथिवी मल्लु—त्ताना गर्भमाकुध । एवं तं गर्भमा धेहि दशमे मासि सूर्तवे २
 विष्णोः श्वेदेन रूपेणा—ऽस्यां नायां गवीन्याम् । पुमांसं पुत्राना धेहि दशमे मासि सूर्तवे ३

(३५) [क० अ० ८।८।४९] [क० मं० १०।१८७ सुकरवानन्तरम् ।]

वन्स आग्नेयः । अग्निः । गायत्री ।

अनीकवन्तमृतयेऽग्निं गीर्भिर्हवामहे । स नः पर्षदति द्विषः १

(३६) [क० मं० ८।८।४९] [कन्दोदक दशममण्डकस्यान्ते ।]

संज्ञानमुशनावदत् संज्ञानं वरुणोऽवदत् । संज्ञानमिन्द्रश्चाग्निश्च संज्ञानं सवितारवदत् १
 संज्ञानं वः स्वभ्यः संज्ञानमरणेभ्यः । संज्ञानमश्विना युव मिहास्मासु नि यच्छताम् २
 यत् कक्षीवां संवननं पुत्रो अङ्गिरसां भवेत् । तेन नोऽद्य विश्वे देवाः सं प्रियां समजीजनन् ३
 सं वा मनांसि जानतां समाकृतिर्मनामसि । असौ यो विर्मना मनः सं समावर्तयामसि ४
 नैर्हस्यं संनादरणं परि वर्मेतु यद्भुविः । तेनामित्राणां बाहून् हविषा शोषयामसि ५
 परिवर्त्मान्येषामिन्द्रः पुषा च सस्रतुः ।
 तेषां वो अग्निर्वंधानामग्निमूळ्हाना मिन्द्रो हन्तु वरवरम् ६
 ऐषु नह्यवृषाजिनं हरिणस्य धिर्यं यथा । परां अमित्रां ऐष त्व—र्वाचीं गौरुपाजतु ७
 प्राध्वगणां पते वसो हातर्वर्णयकतो । तुभ्यं गायत्रमृच्यते ८

सू० ३४ पाठभेदः— १ दशास्यां पुत्राना ।

सू० ३६ पाठभेदाः— १ वः स्वभ्यः, यस्वभ्यः, नः स्वभ्यः । ३ ०वांसंवननो, ०वांसंवननो । ०सामवे, ०सामवेन् समर्वाचरन् । ४ नमामसि । ५ जनस्त्वं समावर्त्त० ।

गोका॒मो अ॒न्नका॒मः प्र॒जाका॒म उ॒त क॑श्यपः ।	
भू॒तं म॒विष्य॑त् प्र॒स्तौति॑ स॒ह ब्र॑ह्मैक॒मक्षरं॑ बहु॒ब्रह्मैक॑मक्षरम् ९	
यव॒क्षरं॑ भू॒तकृ॑तं बि॒भ्वेदे॒वा उ॒पास॑ति । महं॑ क॒षिम॑स्य गो॒प्तारं॑ ज॒मद॑ग्निर॒कुर्व॑तम् १०	
ज॒मद॑ग्निरा॒प्याय॑ते छ॒न्दोभि॑श्चतु॒रस॑रैः । राजा॑ सोम॒स्य म॑क्षेण॒ ब्रह्म॑णा वी॒र्या॑वता ११	
शि॒वा नः॑ प्र॒विशो॑ दि॒शः स॒त्या नः॑ प्र॒विशो॑ दि॒शः ।	
अ॒जो यत् ते॒जो द॑द॒धे शु॒क्रं ज्यो॑तिः प॒रो गु॒हा १२	
यद्व॒ष्टिः क॑श्यपः स्तौति॑ स॒त्यं ब्र॑ह्म च॒राच॑रं ध्रु॒वं ब्र॑ह्म च॒राच॑रम् ।	
उ॒पायु॑षं ज॒मद॑ग्निर॒ क॑श्यप॒स्य उ॒पायु॑षम्—ऽग॒स्त्य॑स्य उ॒पायु॑षम् १३	
यद्दे॒वानां॑ उ॒पायु॑षं त॒न्मे अ॑स्तु उ॒पायु॑षं स॒र्वम॑स्तु श॒तायु॑षं ब॒लायु॑षम् । १४	
त॒च्छंयो॒रा वृ॑णीमहे गा॒तु य॒ज्ञाय॑ गा॒तु य॒ज्ञप॑तये ।	
दे॒वीं स्वा॑स्तिर॒स्तु नः॑ स्व॒स्तिर्मानु॑षि॒भ्यः ।	
ऊ॒र्ध्वं जि॑गातु मे॒षजं॑ शं नो॑ अस्तु द्धि॒पदे॑ शं च॒तुष्प॑दे १५	

॥ इति परिशिष्टानि ॥

अष्टौ विरुतयः ।

संहितालक्षणम् ।

परः सन्निर्ध्वः संहिता । (अष्टाध्याय्यां १।४।१०९ पाणिनिः) (वर्णानामविज्ञातः संनिधिः संहितामंजः स्थान्)

[१] संहितामन्त्रः ।

ओषधयः संबदन्ते सोमेन सह राज्ञा । यस्मै कृणोति ब्राह्मणस्तं राजन् पारयामसि ॥

(ऋ० अष्टक ८, अ० ५, व० ११; मं० १०, सू० १७, मं० १९)

(पदच्छेदपूर्वको) मंत्रपाठः ।

ओषधयः सं बद्धन्ते सोमेन सह राज्ञा । यस्मै कृणोति ब्राह्मणस् तं राजन् पारयामसि ॥

पदसंहितालक्षणम् ।

पदविच्छेदोऽसंहितः ॥ (प्रातिशाख्यमुने कात्यायनः)

[२] पदपाठः ।

ओषधयः । सं । बद्धन्ते । सोमेन । सह । राज्ञा ।
१ २ ३ ४ ५ ६

यस्मै । कृणोति । ब्राह्मणः । तं । राजन् । पारयामसि ॥ १ ॥
७ ८ ९ १० ११ १२

क्रमलक्षणम् ।

क्रमेण पदद्वयस्य पाठः । क्रमपाठो 'योगरुढा संहिता' इत्युच्यते । 'क्रमः स्मृतिप्रयोजनः' (प्रा० सू० ४।१८ कात्यायनः)

[३] क्रमपाठः ।

ओषधयः सं । सं बद्धन्ते । बद्धन्ते सोमेन । सोमेन सह । सह राज्ञा । राज्ञेति राज्ञा ॥
१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२

यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं । तं राजन् । राजन् पारयामसि ।
७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८

पारयामसीति पारयामसि ॥ १ ॥
१९ २०

[४] पञ्चसन्धिः ।

पञ्चसन्धिलक्षणम् ।

अनुक्रमश्चोत्क्रमश्च व्युत्क्रमोऽभिक्रमस्तथा । संक्रमश्चात्र पञ्चैते जटायान् कथिताः क्रमाः ॥

क्रमः = १ + २; २ + ३ । उत्क्रमः = १ + २; ३ + ३ । व्युत्क्रमः = २ + १; ३ + १ ।

अभिक्रमः = १ + १; २ + २ । संक्रमः = १ + २; २ + ३ ।

(क्रमः)	(उत्क्रमः)	(व्युत्क्रमः)	(अभिक्रमः)	(संक्रमः)
१-२	२-२	२-१	१-१	१-२

ओर्षधयः सं ।	सं सं ।	समोर्षधयः ।	ओर्षधय ओर्षधयः ।	ओर्षधयः सं ।
१ २	२ २	२ १	१ २	१ २

सं वदन्ते ।	वदन्ते वदन्ते ।	वदन्ते सं ।	सं सं ।	सं वदन्ते ।
२ ३	३ ३	३ २	२ २	२ ३

वदन्ते सोमेन ।	सोमेन सोमेन ।	सोमेन वदन्ते ।	वदन्ते वदन्ते ।	वदन्ते सोमेन ।
३ ४	४ ४	४ ३	३ ३	३ ४

सोमेन सह ।	सह सह ।	सह सोमेन ।	सोमेन सोमेन ।	सोमेन सह ।
४ ५	५ ५	५ ४	४ ४	४ ५

सह राज्ञा ।	राज्ञा राज्ञा ।	राज्ञा सह ।	सह सह ।	सह राज्ञा ।
५ ६	६ ६	६ ५	५ ५	५ ६

राज्ञेति राज्ञा ।
६ ६

तत्संबितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि । ' (अ० अ० ३।४।१०; मं० ३।६।१०) इत्यस्य —

पञ्चसन्धिः ।

तत्संबितुः ।	संबितुस्संबितुः ।	संबितुस्तत् ।	तत्तत् ।	तत्संबितुः ।
संबितुर्वरेण्यं ।	वरेण्यं वरेण्यं ।	वरेण्यं संबितुः ।	संबितुस्संबितुः ।	संबितुर्वरेण्यं ।
वरेण्यं भर्गः ।	भर्गो भर्गः ।	भर्गो वरेण्यं ।	वरेण्यं वरेण्यं ।	वरेण्यं भर्गः ।
भर्गो देवस्य ।	देवस्य देवस्य ।	देवस्य भर्गः ।	भर्गो भर्गः ।	भर्गो देवस्य ।
देवस्य धीमहि ।	धीमहि धीमहि ।	धीमहि देवस्य ।	देवस्य देवस्य ।	देवस्य धीमहि ।
धीमहिर्धिति धीमहि ।				

(एवमग्रेऽपि)

विकृति-लक्षणानि ।

देशिणीये समाह्वये व्यालिनैव महर्षिणा ।
जटाया विकृतीरष्टौ लक्ष्यन्ते नामिविस्तरम् ॥ १ ॥
जटा माला शिखा रेखा भवजो दण्डो रथो घनः ।
अष्टौ विकृतयः प्रोक्ताः क्रमपूर्वा महर्षिभिः ॥ २ ॥

अष्टौ विकृतयः क्रमपूर्वा भवन्ति । तासु जटा-दण्डसंज्ञके द्वे विकृती मुख्ये । यत एताभ्यामेवान्या
विकृतयः सम्भवन्ति । तत्र जटां शिखाऽनुसरति । तथा च दण्डं माला-रेखा-भवज-रथा अनुसरन्ति ।
घनस्तु जटादण्डावनुसरति ।

[१] जटा ।

प्रथमं जटालक्षणम् ।

अनुलोमविलोमाभ्यां त्रिवारं हि पठेत् क्रमम् । विलोमे पदव्यस्तभिः अनुलोमे यथाक्रमम् ॥

द्वितीयं जटालक्षणम् ।

क्रमे यथोक्ते पदजातमेव द्विरभ्यसेदुत्तरमेव पूर्वम् ।
अभ्यस्य पूर्वं च तथोत्तरे पदे ऽवसानमेवं हि जटामधीयते ॥

जटा= अनुलोमः १-२ + विलोमः २-१ + अनुलोमः १-२ ॥ [क्रमः १-२ + व्युत्क्रमः २-१ + संक्रमः १-२]

जटापाठः ।

ओषं^१धय^२सं^३, समोषं^२धय^३सम्^१ ॥ सं^२वदन्ते^३, वदन्ते^३सं^२, सं^२वदन्ते^३ ॥
वदन्ते^३सोमेन^४, सोमेन^४वदन्ते^३, वदन्ते^३सोमेन^४ ॥ सोमेन^४सह^५, सह^५सोमेन^४, सोमेन^४सह^५ ॥
सह^५राज्ञा^६, राज्ञा^६सह^५, सह^५राज्ञा^६ ॥ राज्ञेति^६राज्ञा^६ ॥
यस्मै^७कृणोति^८, कृणोति^८यस्मै^७, यस्मै^७कृणोति^८ ॥
कृणोति^८ब्राह्मणो^९, ब्राह्मणः^९कृणोति^८, कृणोति^८ब्राह्मणः^९ ॥
ब्राह्मणस्तं^९, तं^९ब्राह्मणो^९, ब्राह्मणस्तं^९ ॥ तं^{१०}राजन्^{११}, राज्ञस्तं^{११}, तं^{१०}राजन्^{११} ॥
राजन्पारयामसि^{११}, पारयामसि^{११}राजन्^{११}, राजन्पारयामसि^{११} ॥ पारयामसीति^{११}पारयामसि^{११} ॥ १ ॥

[२] माला ।

मालाया ह्रीं भेदी पुष्पमाला-कममाला चेति । तत्र कममालायाः लक्षणम्-

कम-मालालक्षणम् ।

भूयात्कमविपर्यासावर्धेयस्यादितोऽन्ततः । अन्ते आदि नयदेवं कममालेति गीयते ॥

(१ कम-माला)

ओर्षधयः सं । राज्ञेति राज्ञा ॥ सं वदन्ते । राज्ञा सह ॥ वदन्ते सोमेन । सह सोमेन ॥
 १ २ ६ ६ ७ ६ ६ ५ ३ ८ ५ ४
 सोमेन सह । सोमेन वदन्ते ॥ सह राज्ञा । वदन्ते सं ॥ राज्ञेति राज्ञा । समोर्षधयः ॥
 ४ ५ ४ ३ ५ ६ ३ ४ ६ ६ ८ ६
 यस्मै कृणोति । पारयामसीति पारयामसि ॥ कृणोति ब्राह्मणः । पारयामसि राजन् ॥
 ७ ८ १२ १२ ८ ९ १० ११
 ब्राह्मणस्तं । राज्ञस्तं ॥ तं राजन् । तं ब्राह्मणः ॥ राजन्पारयामसि । ब्राह्मणः कृणोति ॥
 ९ १० ११ १० १० ११ १० ९ ११ १२ ९ ८
 पारयामसीति पारयामसि ॥ कृणोति यस्मै ॥
 १२ ११

+ कम-माला

ओर्षधयः सं । १ राज्ञेति राज्ञा
 सं वदन्ते । २ ४ राज्ञा सह ।
 वदन्ते सोमेन । ५ ६ सह सोमेन ।
 सोमेन सह । ७ ८ सोमेन वदन्ते ।
 सह राज्ञा । ९ १० वदन्ते सं ।
 राज्ञेति राज्ञा । ११ १२ समोर्षधयः ।

यस्मै कृणोति । १३ १४ पारयामसीति पारयामसि ।
 कृणोति ब्राह्मणः । १५ १६ पारयामसि राजन् ।
 ब्राह्मणस्तं । १७ १८ राज्ञस्तं ।
 तं राजन् । १९ २० तं ब्राह्मणः ।
 राजन् पारयामसि । २१ २२ ब्राह्मणः कृणोति ।
 पारयामसीति पारयामसि । २३ २४ कृणोति यस्मै ।

+ कममालायाः पठनक्रमोऽप्राकृतः प्रदर्शितः ।

*

(क्रम-माला)

[आदितोऽन्ततः] = [अन्नं खादि नयेत्]		[आदितोऽन्ततः] = [अन्नं खादि नयेत्]	
[१] १ ओषधयः सं	राज्ञेति राज्ञः	६ [२] ७ यस्मै कृणोति	पारयामसीति पारयामसि १२
२ सं वदन्ते	राज्ञा सह	८ कृणोति ब्राह्मणः	पारयामसि राजन् ११
३ वदन्ते सोमेन	सह सोमेन	९ ब्राह्मणम् तं	राजैस्तं १०
४ सोमेन सह	सोमेन वदन्ते	१० तं राजन्	तं ब्राह्मणः ९
५ सह राज्ञः	वदन्ते सं	११ राजन् पारयामसि	ब्राह्मणः कृणोति ८
६ राज्ञेति राज्ञः	समोषधयः	१२ पारयामसीति पारयामसि	कृणोति यस्मै ७

(२ पुष्पमाला ।)

पुष्पमाला-लक्षणम् ।

माला मालेव पुष्पाणां पदानां प्रस्थिनी हि सा । आवर्तन्ते त्रयस्तस्यां क्रमव्युत्क्रमसंक्रमाः ॥

जटावदेव पुष्पमाला भवति । तत्र प्रणिपदं विराम इतिकारश्चेति विशेषः । केचिच्च पुष्पमालाया-
मिनिकारं पदसन्धिस्थानेऽपि वदन्ति । यथा- "समोषधयः" इति 'तम् ओषधयः' । "ब्राह्मणस्तं"
इति 'ब्राह्मणः तम्' । "राजैस्तं" इति राजन् तम् । इत्यादिः ।

(क्रमः) विराम (व्युत्क्रमः) विरामः (संक्रमः)

१ ओषधयः सं	समोषधयः	ओषधयः सं ।	इति । (विराम)
२ सं वदन्ते	वदन्ते सं	सं वदन्ते	" "
३ वदन्ते सोमेन	सोमेन वदन्ते	वदन्ते सोमेन	" "
४ सोमेन सह	सह सोमेन	सोमेन सह	" "
५ सह राज्ञः	राज्ञा सह	सह राज्ञः	" "
६ राज्ञेति राज्ञः			
७ यस्मै कृणोति	कृणोति यस्मै	यस्मै कृणोति	" "
८ कृणोति ब्राह्मणः	ब्राह्मणः कृणोति	कृणोति ब्राह्मणः	" "
९ ब्राह्मणस्तं	तं ब्राह्मणः	ब्राह्मणस्तं	" "
१० तं राजन्	राजैस्तं	तं राजन्	" "
११ राजन्पारयामसि	पारयामसि राजन्	राजन्पारयामसि	
१२ पारयामसीति पारयामसि ।			

[१] शिक्षा ।

शिक्षा-लक्षणम् ।

परोक्षं जटामेष शिक्षामार्याः प्रवक्षन्ते ।

ओषधयः सं, समोषधय, ओषधयः सं, — वदन्ते ।
१ २ ३ ४ ५ ६ ७

सं वदन्ते, वदन्ते सं, सं वदन्ते, — सोमेन ।
१ २ ३ ४ ५ ६ ७

वदन्ते सोमेन, सोमेन वदन्ते, वदन्ते सोमेन, — सह ।
१ २ ३ ४ ५ ६ ७

सोमेन सह, सह सोमेन, सोमेन सह, — राज्ञा ।
१ २ ३ ४ ५ ६ ७

सह राज्ञा, राज्ञा सह, सह राज्ञा ।
१ २ ३ ४ ५ ६ ७

राज्ञेति राज्ञा ।
१ २

यस्मै कुणोति, कुणोति यस्मै. यस्मै कुणोति. — ब्राह्मणः ।
१ २ ३ ४ ५ ६ ७

कुणोति ब्राह्मणो. ब्राह्मणः कुणोति, कुणोति ब्राह्मणम् — तम् ।
१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १०

ब्राह्मणस्तं, तं ब्राह्मणो. ब्राह्मणस्तं, — राजन् ।
१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११

तं राजन्, राजन्स्तं, तं राजन्, — पारयामसि ।
१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२

राजन्पारयामसि, पारयामसि राजन्, राजन् पारयामसि ।
१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२

पारयामसीति पारयामसि ।
१ २ ३ ४

[४] रेखा ।

रेखा-कक्षमम् ।

कमात् द्वित्रिचतुष्पञ्चपदकममुदाहरेत् । पृथक्पृथग्विषयस्य लेखामाहुः पुनः क्रमात् ॥

पूर्वार्धस्य—

- २ (पञ्चदश) = ओषधयः सं । समोषधयः । ओषधयः सं ॥
 ३ (षट्पञ्च) = सं वदन्ते सोमेन । सोमेन वदन्ते सं । सं वदन्ते ॥
 ४ (पदचतुष्कं) = वदन्ते सोमेन सह राज्ञा । राज्ञा सह सोमेन वदन्ते । वदन्ते सोमेन ।
 सोमेन सह । सह राज्ञा । राज्ञेति राज्ञा ॥

उत्तरार्धस्य—

- २ = यस्मै कृणोति । कृणोति यस्मै । यस्मै कृणोति ॥
 ३ = कृणोति ब्राह्मणस्तं । तं ब्राह्मणः कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः ॥
 ४ = ब्राह्मणस्तं राजन् पारयामसि । पारयामसि राजंस्तं ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं ॥
 तं राजन् । राजन् पारयामसि । पारयामसीति पारयामसि ॥

[यद्वा सर्वस्य मन्त्रस्य]

- २ (पञ्चदश) = ओषधयः सं । समोषधयः । ओषधयः सम ॥
 ३ (षट्पञ्च) = सं वदन्ते सोमेन । सोमेन वदन्ते सं । सं वदन्ते ॥
 ४ (पदचतुष्कं) = वदन्ते सोमेन सह राज्ञा । राज्ञा सह सोमेन वदन्ते । वदन्ते सोमेन ॥
 ५ (पदपञ्चकं) = सोमेन सह राज्ञा यस्मै कृणोति । कृणोति यस्मै राज्ञा सह सोमेन । सोमेन सह ।
 ६ (पदषट्कं) = सह राज्ञा यस्मै कृणोति ब्राह्मणस्तं । तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै राज्ञा सह ।
 सह राज्ञा ॥

७ (पदसप्तकं) = राज्ञा यस्मै कृणोति ब्राह्मणस्तं राजन् पारयामसि ।

पारयामसि राजंस्तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै राज्ञा । राज्ञा यस्मै ॥

यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं । तं राजन् । राजन् पारयामसि ।

पारयामसीति पारयामसि ॥

[५] ध्वजः ।

ध्वज-कक्षणम् ।

भूयादिति कर्म सस्यगन्तादुत्तारयेद्यदि । यर्मे च कश्चि वा यत्र पठमे स ध्वजः स्मृतः ॥

(भावेः कर्मः)

(अग्न्यादुत्तारणं)

१ ओषधयः सं ।	२ पारयामसीति पारयामसि ।
३ सं बद्धन्ते ।	४ राजन् पारयामसि ।
५ बद्धन्ते सोमेन ।	६ तं राजन् ।
७ सोमेन सह ।	८ ब्राह्मणस्तं ।
९ सह राज्ञा ।	१० कृणोति ब्राह्मणः ।
११ राजेति राज्ञा ।	१२ यस्मै कृणोति ।
१३ यस्मै कृणोति ।	१४ राजेति राज्ञा ।
१५ कृणोति ब्राह्मणः ।	१६ सह राज्ञा ।
१७ ब्राह्मणस्तं ।	१८ सोमेन सह ।
१९ तं राजन् ।	२० बद्धन्ते सोमेन ।
२१ राजन् पारयामसि ।	२२ सं बद्धन्ते ।
२३ पारयामसीति पारयामसि ।	२४ ओषधयः सं ।

अत्र विशेषः ।

१ अत्र ध्वजस्य पठनक्रमोऽङ्के प्रदर्शितः ।

२ यथा मन्त्रस्यैकस्यैव ध्वजो भवति, तथैव पञ्च-षट्-सप्त-अष्टसंख्याकस्य वर्गस्याप्येवमेव ध्वजो भवति ।

तत्र वर्गाद्विद्यमानस्य षट्पञ्चस्य वर्गान्तस्येव वर्गेन हिरण्यतेमेतिकारसहितेन च संबद्धो ज्ञानध्वः ।

यथा 'अग्निमीळे...आ गमदिति आ गमस्' इति प्रथमस्य वर्गस्य आग्नेदस्य ध्वजो बोद्धव्यः ।

३ यर्मे वा कश्चि वा यः स्थापयितुः स ध्वजः स्मृतः । इति वा पाठः ।

[६] वृण्डः ।

वृण्ड-कक्षणम् ।

क्रममुक्त्वा विपर्यस्य पुनश्च क्रममुत्तरम् । अर्धर्चादेवमुक्तोऽयं क्रमवृण्डोऽभिधीयते ॥

पूर्वार्धस्य-

२ = ओर्षधयः सं ॥ समोर्षधयः ।

३ = ओर्षधयः सं । सं वदन्ते ॥ वदन्ते समोर्षधयः ।

४ = ओर्षधयः सं । सं वदन्ते । वदन्ते सोमेन ॥ सोमेन वदन्ते समोर्षधयः ।

५ = ओर्षधयः सं । सं वदन्ते । वदन्ते सोमेन । सोमेन सह ॥ सह सोमेन वदन्ते समोर्षधयः ।

६ = ओर्षधयः सं । सं वदन्ते । वदन्ते सोमेन । सोमेन सह । सह राज्ञा ॥

राज्ञा सह सोमेन वदन्ते समोर्षधयः ।

ओर्षधयः सं । सं वदन्ते । वदन्ते सोमेन । सोमेन सह । सह राज्ञा ॥ राज्ञेति राज्ञा ।

उत्तरार्धस्य-

२ = यस्मै कृणोति ॥ कृणोति यस्मै ।

३ = यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः ॥ ब्राह्मणः कृणोति यस्मै ।

४ = यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं ॥ तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै ।

५ = यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं । तं राजन् ॥ राजन्तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै ।

६ = यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं । तं राजन् । राजन् पारयामसि ॥

पारयामसि राजन्तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै ।

यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं । तं राजन् । राजन् पारयामसि ॥

पारयामसीति पारयामसि ।

[७] रथः ।

रथ लक्षणम् ।

पादशोऽर्धशो वापि स्रोत्रोक्त्या वण्टयद्रथः ।

रथविधयः । द्वित्रिको वक्रक्षतुश्चक्रेति । यत्र द्वित्रिको रथोऽर्धशो भवति । त्रिचक्रस्य रथो भवित्यादे समानपद-
न्यायानुसारं रायनीलम्बररथैव स्रोत्रस्य भवति । सतुश्चको रथस्तु पादश एव भवति ।

(१) द्वित्रिको रथः (अर्धशः)

(पूर्वाधः) (उत्तरार्धः)

[१] (१) ओर्षधयः सं । यस्मै कृणोति ।

(प्रथमः पुत्रपात्रकमः)

समोर्षधयः । कृणोति यस्मै ।

(द्व्युक्तमः)

[२] (१) ओर्षधयः सं । यस्मै कृणोति ।

(द्वितीयो द्विपात्रकमः)

(२) सं वदन्ते । कृणोति ब्राह्मणः ।

"

वदन्ते समोर्षधयः । ब्राह्मणः कृणोति यस्मै ।

(द्व्युक्तमः)

[३] (१) ओर्षधयः सं । यस्मै कृणोति ।

(तृतीयो द्विपात्रकमः)

(२) सं वदन्ते । कृणोति ब्राह्मणः ।

"

(३) वदन्ते सोमेन । ब्राह्मणस्तं ।

"

सोमेन वदन्ते समोर्षधयः । तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै ।

(द्व्युक्तमः)

[४] (१) ओर्षधयः सं । यस्मै कृणोति ।

(चतुर्थश्चतुर्पात्रकमः)

(२) सं वदन्ते । कृणोति ब्राह्मणः ।

"

(३) वदन्ते सोमेन । ब्राह्मणस्तं ।

"

(४) सोमेन सह । तं राजन् ।

"

सह सोमेन वदन्ते समोर्षधयः । राजन्स्ते ब्राह्मणः कृणोति यस्मै ।

(द्व्युक्तमः)

[५] (१) ओर्षधयः सं । यस्मै कृणोति ।

(पञ्चमः पञ्चपात्रकमः)

(२) सं वदन्ते । कृणोति ब्राह्मणः ।

"

(३) वदन्ते सोमेन । ब्राह्मणस्तं ।

"

(४) सोमेन सह । तं राजन् ।

"

(५) सह राज्ञा । राजन् पारयामसि ।

"

राज्ञेति राज्ञा । पारयामसीति पारयामसि ।

(समाप्तिः)

(२) द्विचक्रो रथः ।

अग्निमीळे पुरोहितं यज्ञस्य देवमृत्विजम् । होतारं रत्नधातमम् ॥

ऋ० १।१।१

अयं देवाय जन्मने स्तोमो विप्रैभिरासया । अकारि रत्नधातमः ॥

ऋ० १।२०।१

मन्त्रद्वयस्य महोक्त्याऽपि द्विचक्रो रथो भवति । सहोक्तिपाठभेदेन स द्विधा विभज्यते । तत्र प्रथमः—

(ऋ० १।१।१) (ऋ० १।२०।१)

[१] अग्निमीळे । अयं देवाय ॥

ईळेऽग्निं । देवायायं ॥

[२] अग्निमीळं । ईळे पुरोहितं ॥ अयं देवाय । देवाय जन्मने ॥

पुरोहितमीळेऽग्निं । जन्मने देवायायं ॥

[३] अग्निमीळि । ईळे पुरोहितं । पुरोहितं यज्ञस्य ॥ अयं देवाय । देवाय जन्मने । जन्मने स्तोमः ॥

यज्ञस्य पुरोहितमीळेऽग्निं । स्तोमो जन्मने देवायायं ॥

[४] अग्निमीळि । ईळे पुरोहितं । पुरोहितं यज्ञस्य । 'पुरोहितमिति पुरःऽहितं' । यज्ञस्य देवं ॥

अयं देवाय । देवाय जन्मने । जन्मने स्तोमः । स्तोमो विप्रैभिः ॥

देवं यज्ञस्य पुरोहितमीळेऽग्निं ॥ विप्रैभिः स्तोमो जन्मने देवायायं ॥

[५] अग्निमीळे । ईळे पुरोहितं । पुरोहितं यज्ञस्य । 'पुरोहितमिति पुरःऽहितं' । यज्ञस्य देवं ।

देवमृत्विजं ॥

अयं देवाय । देवाय जन्मने । जन्मने स्तोमः । स्तोमो विप्रैभिः । विप्रैभिरासया ॥

ऋत्विजं देवं यज्ञस्य पुरोहितमीळेऽग्निं ॥ आसया विप्रैभिः स्तोमो जन्मने देवायायं ॥

[६] अग्निमीळे । ईळे पुरोहितं । पुरोहितं यज्ञस्य । 'पुरोहितमिति पुरःऽहितं' । यज्ञस्य देवं ।

देवमृत्विजं ॥

अयं देवाय । देवाय जन्मने । जन्मने स्तोमः । स्तोमो विप्रैभिः । विप्रैभिरासया ।

ऋत्विजमित्यृत्विजं । आसयेत्यासया ॥

[७] होतारं रत्नधातमं । अकारि रत्नधातमः ॥

रत्नधातमं होतारं । रत्नधातमोऽकारि ॥

होतारं रत्नधातमं । अकारि रत्नधातमः ॥

रत्नधातममिति रत्नऽधातमं । रत्नधातम इति रत्नऽधातमः ॥

(३) द्विचक्रो रथः ।

पूर्वोक्तयोर्द्वयोर्मन्त्रयोः सहोक्त्या द्विचक्रो रथो भवति । तस्य द्वितीयः प्रकारो यथा—

(क० १।१।१)	(क० १।२०।१)	(क० १।१।१)	(क० १।२०।१)
१ अग्निमीळे । अयं देवाय ॥ ईळेऽग्निं । देवायाय ॥		[५](१) अग्निमीळे । अयं देवाय ॥ (२) ईळे पुरोहितं । देवाय जन्मने ॥ (३) पुरोहितं यज्ञस्य । जन्मने स्तोमः ॥ 'पुरोहितमिति पुरःऽहितं' । (४) यज्ञस्य देवं । स्तोमो विप्रेभिः ॥ (५) देवमृत्विजं । विप्रेभिरासया ॥ ऋत्विजं देवं यज्ञस्य पुरोहितमीळेऽग्निं । आसया विप्रेभिः स्तोमो जन्मने देवायाय ॥	
[२](१) अग्निमीळे । अयं देवाय ॥ (२) ईळे पुरोहितं । देवाय जन्मने ॥ पुरोहितमीळेऽग्निं । जन्मने देवायाय ॥			
[३](१) अग्निमीळे । अयं देवाय ॥ (२) ईळे पुरोहितं । देवाय जन्मने ॥ (३) पुरोहितं यज्ञस्य । जन्मने स्तोमः ॥ यज्ञस्य पुरोहितमीळेऽग्निं ॥ स्तोमो जन्मने देवायाय ॥		[६](१) अग्निमीळे । अयं देवाय ॥ (२) ईळे पुरोहितं । देवाय जन्मने ॥ (३) पुरोहितं यज्ञस्य । जन्मने स्तोमः ॥ 'पुरोहितमिति पुरःऽहितं' । (४) यज्ञस्य देवं । स्तोमो विप्रेभिः ॥ (५) देवमृत्विजं । विप्रेभिरासया ॥ (६) ऋत्विजमित्यूत्विजं । आसयेत्यासया ॥	
[४](१) अग्निमीळे । अयं देवाय ॥ (२) ईळे पुरोहितं । देवाय जन्मने ॥ (३) पुरोहितं यज्ञस्य । जन्मने स्तोमः ॥ 'पुरोहितमिति पुरःऽहितं' । (४) यज्ञस्य देवं । स्तोमो विप्रेभिः ॥ देवं यज्ञस्य पुरोहितमीळेऽग्निं ॥ विप्रेभिः स्तोमो जन्मने देवायाय ॥		[७](१) होतारं रत्नधातमं । अकारि रत्नधातमः ॥ रत्नधातमं होतारं । रत्नधातमोऽकारिः ॥ होतारं रत्नधातमं । अकारि रत्नधातमः ॥ रत्नधातममिति रत्नधातमं । रत्नधातम इति रत्नधातमः ॥	

(४) त्रिचक्रो रथः ।

विष्णोः कर्माणि पश्यन् यतो ब्रतानि पस्पशे । इन्द्रस्य युज्यः सखा ॥ (ऋ० १।२२।१९)

इदं त्रिपदागायत्रीमन्त्रस्य मन्त्रस्य प्रतिपादं समानपदसंख्येवान्त्रिचक्रो रथो भवति, यथा—

(प्रथमः पादः) (द्वितीयः पादः) (तृतीयः पादः)

[१] (१) विष्णोः कर्माणि । यतो ब्रतानि । इन्द्रस्य युज्यः । (प्रथमः क्रमः)

कर्माणि विष्णोः । ब्रतानि यतः । युज्य इन्द्रस्य । (द्वितीयः क्रमः)

[२] (१) विष्णोः कर्माणि । यतो ब्रतानि । इन्द्रस्य युज्यः । (द्वितीयः क्रमः)

(२) कर्माणि पश्यन् । ब्रतानि पस्पशे । युज्यः सखा । "

पश्यन् कर्माणि विष्णोः । पस्पशे ब्रतानि यतः । सखा युज्य इन्द्रस्य । (तृतीयः क्रमः)

(प्रथमः पादः) विष्णोः कर्माणि । कर्माणि पश्यन् । पश्यन्तेति पश्यन् । (समाप्तिः)

(द्वितीयः ") यतो ब्रतानि । ब्रतानि पस्पशे । पस्पश इति पस्पशे । "

(तृतीयः ") इन्द्रस्य युज्यः । युज्यः सखा । सखेति सखा । "

(५) चतुश्चक्रो रथः ।

चतुश्चक्रो रथश्चतुष्पान्मन्त्रस्य पादशो भवति, यथा—

(प्रथमः पादः) (द्वितीयः पादः) (तृतीयः पादः) (चतुर्थः पादः)

[१] (१) ओषधयः सं । सोमेन सह । यस्मै कृणोति । तं राजन् । (प्रथमः क्रमः)

समोषधयः । सह सोमेन । कृणोति यस्मै । राजन्तं । (द्वितीयः क्रमः)

[२] (१) ओषधयः सं । सोमेन सह । यस्मै कृणोति । तं राजन् । (द्वितीयः क्रमः)

(२) सं वदन्ते । सह राजा । कृणोति ब्राह्मणः । राजन्पारयामसि । "

वदन्ते समोषधयः । राजा सह सोमेन । ब्राह्मणः कृणोति यस्मै । पारयामसि राजन्तं । (तृतीयः क्रमः)

(प्रथमः पादः) ओषधयः सं । सं वदन्ते । वदन्त इति वदन्ते । (समाप्तिः)

(द्वितीयः ") सोमेन सह । सह राजा । राजेति राजा । "

(तृतीयः ") यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मण इति ब्राह्मणः । "

(चतुर्थः ") तं राजन् । राजन्पारयामसि । पारयामसीति पारयामसि । "

[८] घनः ।

घनश्चतुर्विधः । घनो घनवत्तुमश्व । तां च प्रत्येकं द्विधा भवतः ।

[१] प्रथमं घन लक्षणम् ।

अन्तात्कर्म पठेत्पूर्वमादिपर्यन्तमानयेत् । आदिकर्म नयेदन्तं घनमाहुर्मनीषिणः ।।

(१) पूर्वार्धस्य (अन्तादादिपर्यन्तम्)

[१] राज्ञेति राज्ञा । सह राज्ञा । सोमेन सह । ववृन्ते सोमेन । सं वदन्ते । ओषधयः सं-

(आदिनोऽन्तपर्यन्तम्)

सं वदन्ते । ववृन्ते सोमेन । सोमेन सह । सह राज्ञा । राज्ञेति राज्ञा ।

(२) उत्तरार्धस्य (अन्तादादिपर्यन्तम्)

[२] पारयामसीति पारयामसि । राजन् पारयामसि । तं राजन् । ब्राह्मणस्तं । कृणोति ब्राह्मणः ।
यस्मै कृणोति-

(आदिनोऽन्तपर्यन्तम्)

कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं । तं राजन् । राजन् पारयामसि । पारयामसीति पारयामसि ।

[२] द्वितीयं घनलक्षणम् ।

शिसामुक्त्वा विपर्यस्य तत्पदानि पुनः पठेत् । अयं घन इति प्रोक्तः [इत्यष्टौ विकृतीः पठेत्] ॥

[१]

←	शिलापाठः	→	←	तस्य विपर्यासः	→	←	तत्पदानां पुनःपाठः	→
ओषधयः सं	समोषधय	ओषधयः सं वदन्ते	वदन्ते	समोषधय	ओषधयः सं वदन्ते॥			
सं वदन्ते	ववृन्ते सं	सं वदन्ते सोमेन	सोमेन	वदन्ते सं	सं वदन्ते सोमेन ॥			
ववृन्ते सोमेन	सोमेन वदन्ते	वदन्ते सोमेन सह	सह	सोमेन वदन्ते	वदन्ते सोमेन सह ॥			
सोमेन सह	सह सोमेन	सोमेन सह राज्ञा	राज्ञा	सह सोमेन	सोमेन सह राज्ञा ॥			
सह राज्ञा	राज्ञा सह	सह राज्ञा	॥	राज्ञेति राज्ञा ॥				

[२]

यस्मै कृणोति कृणोति यस्मै यस्मै कृणोति ब्राह्मणो ब्राह्मणः कृणोति यस्मै यस्मै कृणोति ब्राह्मणः ॥
कृणोति ब्राह्मणो ब्राह्मणः कृणोति कृणोति ब्राह्मणस्तं तं ब्राह्मणः कृणोति कृणोति ब्राह्मणस्तं ॥
ब्राह्मणस्तं तं ब्राह्मणो ब्राह्मणस्तं राजन् राजंस्तं ब्राह्मणो ब्राह्मणस्तं राजन् ॥
तं राजन् राजंस्तं तं राजन् पारयामसि पारयामसि राजंस्तं तं राजन् पारयामसि ॥
राजन् पारयामसि पारयामसि राजन् । राजन् पारयामसि ॥ पारयामसीति पारयामसि ।

वनपाठः ।

द्वितीयघनलक्षणस्यान्यदुदाहरणम् ।

(१ शिखापाटः, २ तन्मयविपर्ययः, ३ तन्मयदानां च पुनः पाठो घनः ।)

गायन्ति त्वा गायत्रिणोऽर्चन्त्यर्कमर्किणः ।

ब्रह्माणस्त्वा शतक्रतु उद्वंशमिव येमिरे । (क्र० ११०११)

(१) प्रथमोऽर्धः ।

[१] गायंति त्वा, त्वा गायंति, गायंति त्वा, गायत्रिणो; गायत्रिणस्त्वा गायंति । गायंति त्वा
गायत्रिणः ॥

[२] त्वा गायत्रिणो, गायत्रिणस्त्वा, त्वा गायत्रिणोऽर्च्य;—ऽर्चति गायत्रिणस्त्वा ।
त्वा गायत्रिणोऽर्चति ॥

[३] गायत्रिणोऽर्च्य, —ऽर्चति गायत्रिणां, गायत्रिणोऽर्च्यकर्म—ऽकर्मर्चति गायत्रिणो ।
गायत्रिणोऽर्च्यकर्म ॥

[४] अचैत्यकर्म—ऽकर्मचैत्य—ऽचैत्यकर्म—ऽकिणो; ऽकिणोऽकर्मचैत्य—ऽचैत्यकर्मकिणः ॥

[५] अकर्मकिणो, —ऽकिणोऽकर्म—ऽकर्मकिणः ॥ अकिण इत्यकिणः ॥

(२) द्वितीयोऽर्थः ।

[१] ब्रह्माणस्त्वा, त्वा ब्रह्माणो, ब्रह्माणस्त्वा, शतक्रतो; शतक्रतो त्वा ब्रह्माणो, ब्रह्माणस्त्वा
शतक्रतो ॥

[२] त्वा शतक्रतो, शतक्रतो त्वा, त्वा शतक्रत, उद्-च्छतक्रतो त्वा । त्वा शतक्रत उत् ॥

[३] शतक्रत उदुच्छतक्रतो, शतक्रत उद्वंशमिव; वंशमिवोच्छतक्रतो, शतक्रत उद्वंशमिव ॥
शतक्रतो इति शतऽक्रतो ॥

[४] उद्धंशमिब, वंशमिबोदुद्धंशमिब, येमिरे; येमिरे वंशमिबोदुद्धंशमिब येमिरे ॥

[५] वंशमिव येमिरे, येमिरे वंशमिव, वंशमिव येमिरे ॥

वंशमिवेति वंशम्ऽइव । येमिर इति येमिरे ॥

पञ्चसन्धियुक्तो घनपाठः ।

(घनवल्लभः)

पद्मद्वयस्य क्रमोक्तमव्युक्तमाभिक्रमसंक्रमैः पञ्चसन्धिपाठो भवति । अनुलोमविलोमानुलोमैर्जटापाठो जायते । जटया सहोत्तरपदपाठेन शिखापाठो भवति । क्रममुक्त्वा, विपर्ययस्व, पुनश्च क्रमपाठे कृते ध्वजो भवति । जटावल्गवाभ्यां घनपाठः सिद्ध्यति । सर्वमेवेत्पञ्चसन्धियुते घनपाठे घनवल्लभे समुच्चयेन संगच्छते । पञ्चसन्धियुतेन अन्तादादि-पर्यन्तमात्रेण पर्यन्तं च पाठेन द्वितीयो घनवल्लभः सिध्यति ।

परां मे यन्ति धीतयो गावो न गव्यूतीरनु ।

इच्छन्तीरुरुचक्षसम् ॥

(ऋ० ६।२।१२६)

[१] परां मे । मे मे । मे परां । परा परां । परां मे ॥

परां मे, मे परा, परां मे, यन्ति; यन्ति मे परा, परां मे यन्ति ॥

[२] मे यन्ति । यन्ति यन्ति । यन्ति मे । मे मे । मे यन्ति ॥

मे यन्ति, यन्ति मे, मे यन्ति, धीतयो; धीतयो यन्ति मे, मे यन्ति धीतयः ॥

[३] यन्ति धीतयः । धीतयो धीतयः । धीतयो यन्ति । यन्ति यन्ति । यन्ति धीतयः ॥

यन्ति धीतयो, धीतयो यन्ति, यन्ति धीतयो, गावो; गावो धीतयो यन्ति, यन्ति धीतयो गावः ॥

[४] धीतयो गावः । गावो गावः । गावो धीतयः । धीतयो धीतयः । धीतयो गावः ।

धीतयो गावो, गावो धीतयो, धीतयो गावो, न; न गावो धीतयो, धीतयो गावा न ॥

[५] गावो न । न न । न गावः । गावो गावः । गावो न ॥

गावो न, न गावो, गावो न, गव्यूती; गव्यूतीर्न गावो, गावो न गव्यूतीः ॥

[६] न गव्यूतीः । गव्यूतीर्गव्यूतीः । गव्यूतीर्न । न न । न गव्यूतीः ।

न गव्यूती, गव्यूतीर्न, न गव्यूतीर्—ऽन्व;—ऽनु गव्यूतीर्न, न गव्यूतीरनु ॥

[७] गव्यूतीरनु । अन्वनु । अनु गव्यूतीः । गव्यूतीर्गव्यूतीः । गव्यूतीरनु ।

गव्यूतीरन्व—ऽनुगव्यूती—गव्यूतीरनु ॥ अन्वित्यनु ॥

[८] इच्छन्तीरुरुचक्षसं । उरुचक्षसमुरुचक्षसं । उरुचक्षसमिच्छन्तीः । इच्छन्तीरिच्छन्तीः ।

इच्छन्तीरुरुचक्षसं ॥

इच्छन्तीरुरुचक्षसं—मुरुचक्षसमिच्छन्ती—रिच्छन्तीरुरुचक्षसम् ॥

उरुचक्षसमित्युरुचक्षसं ॥

पञ्चसन्धियुक्तो जटापाठः ।

— पञ्चसन्धियुक्तः — जटापाठः —

- [१] परां मे । मे मे । मे परां । परा परां । परां मे ॥ परां मे, मे परा, परां मे ॥
- [२] मे यंति । यंति यंति । यंति मे । मे मे । मे यंति ॥ मे यंति, यंति मे, मे यंति ॥
- [३] यंति धीतयः । धीतयो धीतयः । धीतयो यंति । यंति यंति । यंति धीतयः ॥
यंति धीतयो, धीतयो यंति, यंति धीतयः ॥
- [४] धीतयो गावः । गावो गावः । गावो धीतयः । धीतयो धीतयः । धीतयो गावः ॥
धीतयो गावो, गावो धीतयो, धीतयो गावः ॥
- [५] गावो न । न न । न गावः । गावो गावः । गावो न ॥ गावो न, न गावो, गावो न ॥
- [६] न गव्यूतीः । गव्यूतीर्गव्यूतीः । गव्यूतीर्न । न न । न गव्यूतीः ॥ न गव्यूतीर्गव्यूतीर्न न गव्यूतीः ॥
- [७] गव्यूतीरनु । अच्यनु । अनु गव्यूतीः । गव्यूतीर्गव्यूतीः । गव्यूतीरनु ॥
गव्यूतीरन्वनु गव्यूतीर्गव्यूतीरनु ॥ अन्वित्यनु ॥
- [८] इच्छंतीरुचक्षसं । उरुचक्षसमुरुचक्षसं । उरुचक्षसमिच्छंतीः । इच्छंतीरिच्छंतीः ।
इच्छंतीरुचक्षसं ॥
इच्छंतीरुचक्षसमुरुचक्षसमिच्छंतीरिच्छंतीरुचक्षसं ।
उरुचक्षसमित्युरुचक्षसं ॥

[एवमेव पञ्चसन्धियुक्ताः सर्वा अपि विकृतयः पञ्चान्ते वेदविज्ञैः ।]

पदक्रमविशेषज्ञो वर्णक्रमविचक्षणः ।

स्वरमात्राविशेषज्ञो गच्छेदाचार्यसंपदम् ॥

संहितापाठतः पुण्यं द्विगुणं पदपाठतः ।

त्रिगुणं क्रमपाठेन जटापाठेन षड्गुणम् ॥ (बराहपुराणे)

ऋग्वेद-मन्त्राणां वर्णानुक्रमसूची ।

अंशुं बृहस्पति स्तनयन्तं ९, ७२, ६
 अंशेषु व ऋषयः ५, ५४, ११
 अंशेष्वाम मरुतः स्वाद्यो ७, ५६, १३; तै. ब्रा. २, ८, ५, ५
 अहोयुवस्तनवस्तनवते वि वयः ५, १५, ३
 अकर्म ते स्वपसो अभूम् ८, २, १९, अथर्व. १८, ३, २४
 अकर्मो दस्युभि नो अमन्तु १०, २२, ८
 अकारि त हृन् गीतमेभिः १, ६३, ९
 अकारि ब्रह्म समिधान तुभ्यं ४, ६, ११
 अकारि वामन्धसो ६, ६३, ३
 अकन्दश्स्तिनयन् १०, ४५, ४; वा. य. १०, ६; तै. सं.
 १, ३, १४, २; ४, २, १; २, २, २
 अकविहस्ता सुकृते ५, ६२, ६
 अकाम्यसमुद्रः प्रपमे ९, ९७, ४०; साम. ५२९; १२५३;
 तैत्ति. आर. १०, १, १५; नि. १४, १६
 अक्रो न बभ्रिः समिधे ३, १, १०; नि. ६, १७
 अक्षयवतः कर्णवतः सखायो १०, ७१, ७; नि. १, ९
 अक्षयमीमहेतुं ह्यव १, ८२, २; साम. ४१५; वा. य.
 ३, ५१, तै. सं. १, ८, ५, २
 अक्षानहो नक्षतनोत १०, ५३, ७
 अक्षस ह्यं कुशिनः १०, ३४, ७
 अक्षितोति सनेदिमं १, ५, ९; अथर्व. २०, ६९, ७
 अक्षीर्याते गालिकाभ्यां १०, १६३, १; अथर्व. २, ३३, १;
 २०, ९६, १७
 अक्षेत्रविश्वेनविं १०, ३२, ७
 अक्षैर्मा दीव्यः कृषिमित् १०, ३४, १३
 अक्षोदयच्छवसा क्षाम ४, १९, ४; तै. ब्रा. २, ४, ५, २
 अक्षो न चक्याः ह्यर ६, २४, ३; नि. १, ४
 अक्षयिह्यातुविचारा ८, २५, ९
 अगच्छतं कृपमाणं परावति १, ११०, ८
 अगच्छतु विमतमः सखीयम् ३, ३१, ७
 अगन्निम्न अत्रो बृहत् ३, ३७, १०; अथर्व. २०, २०, ३; २०, ५७, ६
 अगन्म महा नमसा ७, १२, १; साम. १३०४, तै. ब्रा.
 ३, ११, ६, २
 अगव्युति क्षेत्रमागम् ६, ४७, २०
 अगस्त्यः खनमानः खनिभिः १, १७९, ६
 अगस्त्यश्च नजयः १०, ६०, ६

अगोहवाय गविये ८, २४, १०; अथर्व. २०, ६५, २
 अग्न आ याहि वीतये ६, १६, १०; साम. १, ६६०; तै. सं.
 २, ५, ७, ३; ८, १; तै. ब्रा. ३, ५, २, १
 अग्न आ याह्यभिः ८, ६०, १; साम. १५५०; अथर्व.
 २०, १०३, २
 अग्न आर्युषि पवसे ९, ६६, १९; साम. ६२७, १४६४; १५१८;
 वा. य. १९, ३८; ३५, १३; तै. ब्रा. २, ६, ३, ४; तै. आ.
 २, ५, १, तै. सं. १, ३, १४, ७, ४, २९, १; ५, ५, १, ६, ६, २
 अग्न हृत्ता समिधस्ये ३, २४, २
 अग्न हृन् वरुण मित्र देवाः ५, ४३, २; वा. य. ३३, ४८
 अग्न हृन् वरुण दास्युषां ३, २५, ४
 अग्न ओजिष्ठमा भर ५, १०, १; साम. ८१
 अग्नये ब्रह्म ऋभवः १०, ८०, ७
 अग्नो यो मर्यादो दुवो ६, १४, १
 अग्नि यंतुरमप्युतं ३, २७, ११
 अग्नि वः पूर्यं हुवे ८, ६३, ७
 अग्नि वः पूर्यं गिरा ८, ३१, १४; तै. सं. १, ८, २२, ३
 अग्नि वधेभ्यु नो गिरः ३, १०, ६
 अग्नि विशा ईळते १०, ८०, ६
 अग्नि विश्वा अग्नि पूजः १, ७१, ७
 अग्नि विश्वायुवेपलं ८, ४३, २५
 अग्नि वो देवमग्निभिः ७, ३, १; साम. १०१९
 अग्नि वो देवयज्यवा ८, ७१, १२
 अग्नि वो बृहन्तं अश्वरागात् ८, १०२, ७; साम. २१, २४६
 अग्नि सुदीतिं सुदसं ३, १७, ४; तै. ब्रा. ३, ६, ९, १
 अग्नि सुन्माय दधिरे पुत्रो जनः ३, २, ५
 अग्नि सुतुं समधृतं ३, ११, ४
 अग्नि सुतुं सहसो जातवेदसं ८, ७१, ११; साम. १५५५
 अग्नि सोमेन बोधय ५, १४, १, वा. य. २२, १५;
 तै. सं. ४, १, ११, ४
 अग्नि हिमं वु नो धियः १०, १५६, १; साम. १५२७
 अग्नि होतारमीकते वसुधिं १, १२८, ८
 अग्नि होतारं प्र हुवे ३, १९, १
 अग्नि होतारं मग्ने दास्यंतं १, १२७, १; साम. ४६५;
 १८१३; अथर्व. २०, ६७, ३; वा. य. १५, ४७;
 तै. सं. ४, ४, ४, ८, निष्कं ६, ८

अग्निः पूर्वभिर्भूविभिः १, १, २; नि. ७, १६
 अग्निः प्रवेन मन्मना ८, ४४, १२; साम. १७११ तै. भा.
 ३, ५, ६, १
 अग्निः कुक्षिततमः ८ ४४, २१, तै. सं. १, ३, १४, ८;
 ५, ५, ३
 अग्निः सनोति वीर्याणि ३, २५, २
 अग्निः ससि वाजंभरं १०, ८०, १
 अग्निं वृतेन वाङ्मनः ५, १४, ६
 अग्निनाग्निः समिधते १, १२, ६; साम. ८४४; तै. सं.
 १, ४ ४६, ३; ३, ५, ११, ५; तै. भा. २, ७, १२, ३
 अग्निना तुर्वेण वसु १, ३६, १८
 अग्निना रयिमक्षव १, १, ३; तै. सं. ३, १, ११, १;
 ४, ३, १३, ५
 अग्निनेत्रेण वरुणेन ८, ३५, १; नि. ५, ५
 अग्निं तं मन्वे यो वसुः ५, ६, १; साम. ४२५; १७३७;
 वा. य. १५, ४१
 अग्निं वृत्तं हृषीमहे १, १२, १; साम. ३: ७९०; अथर्व
 २०, १०१, १; तै. सं. २, ५, ८, ५; तै. भा. ३, ५, २, ३
 अग्निं वृत्तं पुरो वृत्ते ८, ४४, ३
 अग्निं वृत्तं प्रति वदन्वरीत न १, १६१, ३
 अग्निं देवासो अग्निं ६, १६, ४८
 अग्निं देवासो मातृषीपु विष्णु २, ४, ३
 अग्निं द्वेषो योतयै नो यृणीमसि ८, ७१, १५
 अग्निं धीभिर्मनीषिणः ८, ४३, १९
 अग्निं न मा मयितं सं विदीपः ८, ४८, ६
 अग्निं नरो दीधितिभिः ७, १, १; साम. ७२; १३७३;
 नि. ५, १०
 अग्निमग्निं वः समिधा ६, १५, ६
 अग्निमग्निं यो अग्निं ८, ६०, १७
 अग्निमग्निं हवीमग्निः १, १२, २; साम. ७९१; अथर्व.
 २०, १०१, २; तै. सं. ४, ३, १३, ८
 अग्निमग्निं देवयतां ५, १, ४
 अग्निमस्तोममृमिन्तं ८, ३९, १; नि. ५, २३
 अग्निमिधामो मनसा ८, १०२, २२; साम. १९
 अग्निमग्निं ध्यावसे ८, ७१, १४; साम. ४९, अथर्व.
 २०, १०३, १
 अग्निमग्निं कथं ५, १४, ५
 अग्निमग्निं पुगोहिं १, १, १; तै. सं. ४, ३, १३, ३;
 नि. ७, १५
 अग्निमग्निं जुगो वयिष्ठं १०, २०, २
 अग्निमुच्यैः १०, ८०, ५

अग्निमुच्यसमिधना ३, २०, १
 अग्निं मंत्रं पुरुषिन् ८, ४३, ३१
 अग्निं मन्वे पितरमग्निमापि १०, ७, ३
 अग्निरग्निं भगवजं १०, १५०, ५
 अग्निरग्निमातृतीषहं ६, १४, ४
 अग्निरग्निं जन्मना जालवेदा ३, २६, ७; वा. य. १८, ६६;
 नि. १४, २
 अग्निरग्निं प्रवेता ६, १४, २
 अग्निरग्निं वरुणो मित्रः १०, ६५, १
 अग्निरग्निं मन्वे विधितः १०, ८४, २; अथर्व. ४, ३१, २;
 नि. १, १७
 अग्निरग्निं सन्वे द्वादश नः ८, ७१, १३
 अग्निरीषो बृहतः अग्निवस्य ४, ११, ३
 अग्निरीषो बृहतो अथर्वस्य ७, ११, ४
 अग्निरीषो वसवस्य ४, ५५, ८
 अग्निरग्निं पुरोहितः ८, २७, १; साम. ४८
 अग्निर्भूविः पवमानः ९, ६६, २०; साम. १५१९; वा. य.
 २, ६, २, तै. भा. २, ५, २
 अग्निं जेष्ठं जुष्टां रेजमानः ३, ३२, ३
 अग्निं गार्ततम्युः कामयन्ते ५, ४४, १५; साम. १८९७
 अग्निजोता देवानां अग्निः ८, ३९, ६
 अग्निजोतो अथर्वणः १०, २६, ५
 अग्निजोतो अरोचत ५, १४, ४
 अग्निर्जुषत नो गिरः ५, १३, ३; साम. १४०६
 अग्निर्देवाति सत्यति ५, २५, ६
 अग्निर्देवः मयिणं १०, ८०, ४; तै. सं. २, २, १२, ६
 अग्निर्देवभिर्मनुष्यं अंतुभिः ३, ३, ६
 अग्निर्देवेषु राजनि ५, २५, ४
 अग्निर्देवेषु संवसुः ८, ३९, ७
 अग्निर्देवो देवानामभय १०, १५०, ४
 अग्निर्देवावायुविधी ३, २५, ३
 अग्निर्देवा स चेतति ३, ११, ३
 अग्निं ये आजसा १०, ७८, २; नि. ३, १५
 अग्निं यो वन सा २, ८८, ५
 अग्निं जुषं वनं ६, १८, १०
 अग्निर्देवा मय द्रव ३, २०, ४
 अग्निर्देवो वसुषु वसु सायुषा ५, ११, ४
 अग्निर्देवो विषः ककुभ ८, ४४, १६; साम. २७; १५३२;
 वा. य. ३, १२; १३, १४; १५, २०; तै. सं.
 १, ५, ५, १; ४, ३, १; तै. भा. ३, ५, ७, १
 अग्निर्देवो जुषोर्वमग्निः १, ३६, १७

अग्निहोत्राग्नि संघनत् ६, १६, ३४, साम. ४; १३९६;
 वा. व. ३३, ९; तै. सं. ४, ३, १३, १; तै. ब्रा. ३, ५, ६, १
 अग्निहोत्रं जरतः कर्मण १०, ८०, ३
 अग्निहोत्रं नाम आग्नि १०, ११५, २
 अग्निहोत्रं आग्नि पृथ्वेः ८, ७, ३६
 अग्निहोत्रं वाजिनं विरो ५, ६, ३; साम. १७३८; तै. ब्रा.
 ३, ११, ६, ४
 अग्निहोत्रं विधाना निहः ६, १४, ५
 अग्निहोत्रा कविक्रतुः १, १, ५
 अग्निहोत्रा गृहपतिः ६, १५, १३; तै. ब्रा. ३, ५, १२, १
 अग्निहोत्रा वास्वतः ५, २, २
 अग्निहोत्रा नो अयवे ४, १५, १; तै. ब्रा. ३, ६, ४, १
 अग्निहोत्रा न्यसीदत् ५, १, ६; तै. ब्रा. १, ३, १४, १
 अग्निहोत्रा पुरोहितो ३, ११, १
 अग्निहोत्रा यन्मरुतो ५, ६०, ७
 अग्निहोत्रो मरुतो ३, २६, ५; तै. ब्रा. २, ७, १२, ३
 अग्निहोत्राः पितरः १०, १५, १२; अयवे. १८, ३, ४४;
 वा. य. १९, ५९; तै. सं. २, ६, १२, २
 अग्निहोत्रमेव क्षोषिवा ६, १६, २८; साम. २२; वा. य.
 १७, १६; तै. सं. ४, ६, १, ५
 अग्निहोत्रविश्वस्तमं ५, २५, ५
 अग्निहोत्राग्नि विद्यात् ८, ३९, ९; तै. सं. ३, २, ११, ३
 अग्नीपञ्चम्यावतं ६, ५२, १६
 अग्नी रक्षांसि सेधति ७, १५, १०; अयवे. ८, ३, २६;
 तै. ब्रा. २, ४, १, ६
 अग्नीधोमा चेति तद् १, २३, ४; तै. ब्रा. २, ८, ७, १०
 अग्नीधोमा पिप्लवं १, २३, १२
 अग्नीधोमा य आहुतिं १, २३, १; तै. ब्रा. २, ८, ७, १०
 अग्नीधोमा यो अय वां १, २३, २; तै. ब्रा. २, ८, ७, ९
 अग्नीधोमायनेन वां १, २३, १०
 अग्नीधोमायिमं सु मे १, २३, १; तै. सं. २, ३, १४, २
 अग्नीधोमायिमामि नो १, २३, ११
 अग्नीधोमा हृषणा वाजं १०, ६६, ७
 अग्नीधोमा सवेदसा १, २३, ९; तै. सं. २, ३, १४, १;
 तै. ब्रा. ३, ५, ७, २
 अग्नीधोमा हविषः प्रथितस्व १, २३, ७; तै. सं. २, ३, १४, २
 अग्ने अष्टा वदेह नः १०, १४१, १; अयवे. ३, २०, २;
 वा. य. ९, २८; तै. सं. १, ७, १०, २
 अग्ने अपां समिधसे ३, २५, ५
 अग्ने पूर्वं प्रातरौ १०, ५१, ६
 अग्ने इहा समिधसे ३, २४, २

अग्ने कदा त आहुषत् ४, ७, २
 अग्ने कविवेषा आसि ८, ६०, ३
 अग्ने केतुर्विज्ञामसि १०, १५६, ५; साम. १५३१
 अग्ने वृत्तस्य वीतिभिः ८, १०९, १६
 अग्ने चिकित्सयस्व नः ५, २२, ४
 अग्ने जरस्व स्वपस्य आधुनि ३, ३, ७
 अग्ने जरितविहपतिः ८, ६०, १९; साम. ३९
 अग्ने जुषस्व नो हविः ३, २८, १
 अग्ने जुषस्व प्रति हव्यं तद्वयः १, १४४, ७
 अग्ने तमद्यान् न स्तोमैः ४, १०, १; साम. ४३४; १७७७;
 वा. य. १५, ४४; १७, ७७; तै. सं. ४, ४, ४, ७
 अग्ने तव त्वदुक्त्यर्थं १, १०५, १३
 अग्ने तव त्वे अय ८, २३, ११
 अग्ने तव त्वो वयः १०, १४०, १; साम. १८१६; वा. य.
 १२, १०६; तै. सं. ४, २, ७, २
 अग्ने तुतीयो सवने हि ३, २८, ५
 अग्ने त्री ते वाजिना ३, २०, २; तै. सं. ३, २, ११, १
 अग्ने त्वं यथा अस्या ८, २३, ३०
 अग्ने त्वर्चं वातुधानस्य १०, ८७, ५; अयवे. ८, ३, ४
 अग्ने त्वं नो अंतमः ५, २४, १; साम. ४४८; ११०७;
 वा. य. ३, २५; १५, ४८; २५, ४७; तै. सं.
 १, ५, ६, २; ४, ४, ४, ८
 अग्ने त्वमसुषोधि १, १८९, ३; तै. ब्रा. २, ८, २, ४
 अग्ने त्वं पारया नम्यः १, १८९, २; तै. सं. १, १, १४, ४;
 तै. ब्रा. २, ८, २, ५; तै. ब्रा. १०, २, १
 अग्ने वा वाङ्मये रविं ३, २४, ५; तै. सं. २, २, १२, ६
 अग्ने विषः सुतुरसि ३, २५, १
 अग्ने विषो अर्णमष्टा ३, २२, ३; वा. य. १२, ४९;
 तै. सं. ४, २, ४, २
 अग्ने देवो इहा वह जज्ञाः १, १२, ३; साम. ७९२,
 अयवे. २०, १०१, ३; तै. ब्रा. ३, ११, ६, २
 अग्ने देवो इहा वह सादवा १, १५, ४
 अग्ने युग्मेन आधुषे ३, २४, ३
 अग्ने वृत्तमवय वे ८, ४४, २५
 अग्ने गक्षत्रमजं १०, १५६, ४; साम. १५३०
 अग्ने नय जुषया राधे १, १८९, १; वा. य. ३, ३६; ७, ४३
 ४०, १६; तै. सं. १, १, १४, ३; ४, ४३; १;
 तै. ब्रा. २, ८, २, ३; तै. ब्रा. १, ८, ८, वा. ब्रा.
 १४, ८, ३, १
 अग्ने नि पात्रि मस्वं ८, ४४, ११
 अग्ने मेमिरौ हव ५, १३, ६; तै. सं. २, ५, ९, ३

अच्युता पित्रो अजमात् ८, २०, ५
 अच्युतं क्वचि मारुतं गणं ५, ५२, १४
 अच्युतं कविं नृमणो गा ४, १६, ९
 अच्युतं कोनां मधुक्पुत्रं ९, ६६, ११; साम. ६५८
 अच्युता गितो मत्पयो ७, १०, ३; तै. भा. २, ८, २, ४
 अच्युता च त्वेना नमसा ८, २१, ६
 अच्युता नः गीरशोभिषं ८, ७१, १०; साम. १५५४
 अच्युता नृचक्षा असरत् ९, ९२, २
 अच्युता नो अंगिरसम् ८, २३, १०
 अच्युता नो मित्रमहो देव ६, १, ११
 अच्युता नो मित्रमहो देव देवान् ६, १४, ६
 अच्युता नो बाह्या वह ६, १६, ४४; साम. १३८४
 अच्युता म इन्द्रं मतयः १०, ४३, १; अथर्व. २०, १७, १
 अच्युता मही वृहती गंतमा ५, ४३, ८
 अच्युतां वो मरुतः ७, ३६, ९
 अच्युता यो गता नाभमान ४, २९, ४
 अच्युता वदा त्वा गिरा १, ३८, १३
 अच्युता वद तवसं गीभिः ५, ८३, १; तै. भा. २, ४, ५, ५
 अच्युता विवक्षितं रोदसी ३, ५७, ४
 अच्युता यो अतिनमस्ये ५, २५, १
 अच्युता योच्ये सुमुचानं ४, १, १२
 अच्युता यो देवीसुपसं ३, ६१, ५
 अच्युता समुद्रमिद्वयः ९, ६६, १२; साम. ६५९
 अच्युता सिधुं मातृत्मा ३, ३३, ३
 अच्युता हि त्वां सहस्रः सुनो ८, ६०, २; साम. १५५३;
 अथर्व. २०, १०३, ३
 अच्युता हि सोमः कलशान् ९, ८१, २
 अच्युता हार्यं जरितः ३, १५, ५
 अच्युता सुनो सहसो नो १, ५८, ८
 अजा अन्यस्य बह्वयः ६, ५७, ३
 अजातशत्रुमजरा स्वर्वती ५, ३४, १
 अजा कृत इन्द्रं धारपत्नीः १, १७४, ३
 अजायः पशुषा बाजपत्न्यो ६, ५८, २; तै. भा. २, ८, ५, ४
 अजिरासस्तद्वय ईषमाना ५, ४७, २
 अजिरासो हार्यो येत आश्व ८, ४९, ८
 अजीजनकमृतं मर्त्याः ३, २९, १३; तै. भा. १, २, १, १९
 अजीजनो अमृतं ९, ११०, ४; साम. १५०८
 अजीजनो हि पवमान ९, ११०, ३; साम. १३६५;
 वा. व. २२, १८
 अजीतवेऽहतये ९, ९६, ४
 अजेष्माद्यासनाम च ८, ४७, १८; १०, १६४, ५

अजेष्माद्यासनाम च १०, १६४, ५
 अजो न आ दाधार वृथिर्वा १, ६७, ५
 अजो भागस्तपसा तं १०, १६, ४; अथर्व. १८, २, ८;
 तै. भा. ६, १, ४
 अजोहवीक्षिता वीर्य्यो १, ११७, १५
 अजोहवीक्षिता वरिका १, ११७, १६; मि. ५, २१
 अजोहवीक्षामस्या कगा वा १, ११६, १३
 अजोहवीक्षो अकनिष्ठासः ५, ६०, ५
 अजो चिदस्मै कृणुषा मयंचनं ८, २७, १८
 अजोते मयंजते ९, ८६, ४३; साम. ५३४; १६१४; अथर्व.
 १८, ३, १८
 अजंति त्वामप्यवे ३, ८, १; तै. भा. ३, ६, १, १; मि. ८, १८
 अजंति यं प्रथयंतो न विद्याः ५, ४३, ७; तै. भा. ४, ५, २
 अजंत्येनं मध्वो रसेन ९, १०९, २०
 अत व त्वा पितृभृतः १०, १, ४
 अतः परितमक्षा हि १, ६, ९; अथर्व. २०, ७०, ५
 अतः समुद्रमुद्वतः ८, ६, २९
 अतः सहस्रनिर्गिजा ८, ८, ११
 अतप्यमाने अवसावती १, १८५, ४
 अतश्चिद्विद्वत् उषा ८, ६२, १०; साम. २१५
 अतस्त्वा रयिमभि ९, ४८, ३; साम. ८३८
 अतारिष्यमरता गन्धवः सं ३, ३३, १२
 अतारिष्य तमसस्पाारमस्य प्रति १, १८३, ६; १, १८४, ६
 अतारिष्य तमसस्पाारमस्य प्रति स्तोमं ७, ७३, १
 अतारिष्य तमसस्पाारमस्योषा १, ९२, ६
 अतिगृहं ववक्षिषा ३, ९, ३
 अति श्री सोम रोचना ९, १७, ५
 अतिरिधिं मातृषाणां ८, २३, २५
 अति द्रव सारमेयो १०, १४, १०; अथर्व. १८, २, ११;
 तै. भा. ६, ३, १
 अति नः सखतो नव १, ४२, ७
 अति नो विविता पुष्ट ८, ८३, ३
 अति वा यो मरुतो ६, ५२, २; अथर्व. २, १२, ६
 अति वावो ससतो वाहि १, १३५, ७
 अति वारान्पवमानो अतिप्यव ९, ६०, ३
 अतिविद्धा विशुरेणा विवक्षा ८, ९६, २
 अति विक्षाः परिक्षाः १०, ९७, १०; वा. व. १२, ८४;
 तै. सं. ४, २, ६, ३
 अति अतीतिरक्षता ९, १४, ६
 अतिवृत्तीनामतिबेक्षानां १, ३२, १०; मि. २, १६
 अतीदु शुक्र भोहत ८, ६९, १४; अथर्व. २०, ९२, ११

अतीवाम निदक्षिरः ५, ५३, १४
 अतीहि मन्थुवाविणं ८, ३२, २१; साम. २२३
 अतुप्युयंतं विवतम ४, १९, ३
 अतो देवा अवन्तु नः १, २२, १६; साम. १६७४
 अतो न आ नूनतिथी ५, ५०, ३
 अतो वचमंतमेभिर्जुजानाः १, १६५, ५
 अतो विद्याम्वजुता १, २५, ११
 अत्वं हविः सचते सच धातुः ५, ४४, ३
 अत्वं सृजति कुरुते ९, ८५, ७
 अत्वावातमविना ५, ७५, १; साम. १७४४
 अत्वा वृषन् रोहिता ४, २, ३
 अत्वासो न वे सस्तः ७, ५६, १६; तै. सं. ४, ३, १३, ७
 अत्वा हिवागा न हेतुमिः ९, १३, ६; साम. ११९१
 अत्सु पवित्रमकमीत् २, ४५, ४
 अत्सुर्मिमेत्सरो मरुः ९, १७, ३
 अत्सो न हिवागो अभि ९, ८६, ३
 अत्सो नाउमस्तगप्रतस्तः १, ६५, ६
 अत्रा ते रूपमुत्तमं १, ६३, ७; वा. व. २९, १८;
 तै. सं. ४, ६, ७, ३; नि. ६, ८
 अत्रा नि मेतिरेवां ८, ३४, ३; साम. १८०८
 अत्राह गोरमवत् १, ८४, १५; साम. १४७; २१५
 अयवं, २०, ४१, ३; तै. भा. १, ५, ८, १; नि. ४, २५
 अत्राह तद्वहेये मय्य आहुति १, १३५, ८
 अत्राह ते हरिवस्ता ४, २२, ७
 अत्रिमनु स्वराज्यं २, ८, ५
 अत्रिर्ब्रह्मवरोहन् ५, ७८, ४
 अत्रीणां क्षोममद्रिवो मरु ८, ३६, ६
 अत्रेयु मे मंससे सत्यमुक्तं १०, २७, १०
 अत्रेविष मृणुवं पूर्वस्तुतिं ८, ३५, १९
 अत्रैव वोपि नद्यामि १०, १६६, ३
 अत्रा ते अंतरिस्तमः १, ७५, २
 अत्रा ते अन्तमानाम् १, ४, ३; साम. १०८९; अयवं
 २०, ५७, ३; ६८, ३
 अत्रा न उभयेवां १, २६, ९
 अद्रवा द्रवते वायोमि ५, ४९, ३
 अद्रवा अर्मा मरुते वचस्तये १, ५१, १३
 अद्रव्य ह्रंते पवसे ९, ८५, ३
 अद्रव्यस्य स्वधावत् ८, ४४, २०
 अद्रव्येभिः सविताः ६, ७१, ३; वा. व. ३३, ६९, ८४;
 तै. सं. १, ४, २४, १; तै. भा. २, ४, ४, ७
 अद्रव्योभेदाव गोपाभिः ६, ८, ७

अद्रव्यस्तमस्तुभो वि क्षामि ५, ३२, १; साम. ३१५;
 मि. १०, ९
 अद्रविं गातुस्तये वरीयसी १, १३६, २
 अद्रविं गातुविचमः ८, १०३, १; साम. ४७; १५१५
 अद्राम्ने पीदङ्कस्तवः ८, १९, ३६
 अद्राम्बः पुरस्ता ३, ११, ५; साम. १५५६; तै. भा.
 २, ४, ८, १
 अद्राम्बेन गोविवा १०, ११८, ७
 अद्राम्बो भुवनानि ४, ५३, ४
 अद्रितिद्योवापृथिवी ज्ञते १०, ६६, ४
 अद्रितिर्द्योवापृथिवीरक्षिं १, ८२, १०; अयवं. ७, ६, १;
 वा. व. २५, २३; तै. भा. १, १३, २; नि. ४, २३
 अद्रितिर्न उरुप्युत्त ८, ४७, ३; तै. सं. १, ५, ११, ५
 अद्रितिनो विवा ८, १८, ६
 अद्रितिर्ब्रह्मजनिष्ट १०, ७२, ५
 अद्रिते मित्र वरुणोत्त २, २७, १४
 अद्रितस्तं विद्यापणे ६, ५३, ३
 अद्रियुत्तवपाको ६, ११, ४; अयवं. ३, ३, १
 अद्रिस्तस्य केतवः १, ५०, ३; अयवं. १३, २, १८;
 २०, ४७, १५; वा. व. ४०, ४, ४०
 अद्रिस्तम्व्यायती १, १२१, २
 अद्रिदिष्ट वृत्रहा गोपतिगाः ३, ३१, २१
 अद्रेवादेवः प्रचता १०, १२४, २
 अदेवेन मनसा २, २३, १२
 अदो यद्वाह द्रवते १०, १५५, ३
 अद्दीदिग्न प्रस्थितेमा १०, ११६, ८; नि. ६, १६
 अद्भिः सोम पशुचानस्य ९, ७४, ७
 अद्या चिन्त् चित्तदो ६, ३०, ३; नि. ४, १७
 अद्या हृतं हृणीमहे १, ४४, ३
 अद्या देवा उदिता सूर्यस्य १, ११५, ६; वा. व. ३३, ४२;
 तै. भा. २, ८, ७, २
 अद्याद्या वाऽह इन्द्रः ८, ६१, १७; साम. १४५८
 अद्या नो देव सविताः ५, ८२, ४; साम. १४१; तै. भा.
 २, १४, ६, ३; तै. भा. १०, १०, २
 अद्या सुरीय यदि वातुधानः ७, १०४, १५; अयवं. ८, ४, १५;
 नि. ७, ३
 अद्येयु प्राणीदममक्षिमा १०, ३२, ८
 अद्रिणा ते मग्निः १०, २८, ३
 अद्रिभिः सुतः पवसे गमस्तयोः ९, ७१, ३
 अद्रिभिः सुतः पवसे पवित्र ९, ८६, १३
 अद्रिभिः सुतो मतिभिः ९, ७५, ४

अश्रोत्रमा बहोवातो वशिष्ठ्य ८, ६०, ४
 अश्रोत्रं सत्त्वं तत्र तन्महित्वं ३, ३२, ९
 अश्रोत्रं चिद्वसा अन्तर्बुद्धौ १, ७०, ४
 अश्रोत्रो अथ बर्हिषा १०, ३५, ९
 अश्रोत्रो नो मरुतो गार्तु ५, ८७, ८
 अथः पश्यस्व मोषति ८, ३३, १९
 अथ कृत्वा मधवन्तुभ्यं देवाः ५, २९, ५
 अथ क्षपा परिष्कृतः २, ९९, २; साम. १६३१
 अथ मंता नहुषो हवं सुरैः १, १२२, ११
 अथ मरुतोमाना वृष्यतेषां १०, २२, ६
 अथ शिङ्गा पापनीति ६, ६, ५; नि. ४, १७
 अथ उमो अथ वा दिवः ८, १, १८; साम. ५२
 अथ ते विश्वमनु हानदिष्ट १, ५७, २; अथर्व. २०, १५, २
 अथ त्वं त्वत्सं विश्वं विश्वक्षणं १०, ११, ४; अथर्व. १८, १, २१
 अथ त्वमिन्द्र बिष्टि १०, ६१, २२
 अथ त्वष्टा ते महः ६, १७, १०
 अथ त्वा विश्वे पुरः ६, १७, ८
 अथ रिबलीर्मां अम्योत्सा २, २२, २; साम. १४८८
 अथ धृतानः पित्रोः ४, ५, १०
 अथ द्यौश्चिरे अपसा ६, १७, ९
 अथ द्रुप्तो अङ्गुमत्या उपरत्ये ८, ९६, १५; अथर्व. २०, १३७, ९
 अथ धारया मध्वा ९, ७७, ११; साम. १०२०
 अथ म्र जज्ञे तरणिर्ममनु १, १२१, ६
 अथ श्रियमिशिराय ८, ४६, २९
 अथ द्वाद्योगिरित दासवन्त्या ८, १, ३३
 अथ बध्नाये गणे ८, ४६, ३१
 अथ बद्धिमे पवमान ९, ११०, ९; साम. १४९६
 अथ बध्नाजाना गविष्टो १०, ६१, २३
 अथ धुतं कथवं धुतं ७, १८, १२
 अथ श्वेतं कलशं ९, ७४, ८
 अथ श्वेतं कलशं गोभिरकम्प ४, २७, ५
 अथ स्म वस्वार्चयः ५, ९, ५
 अथ स्मा ते वर्षणयो ६, २५, ७
 अथ स्मा न उद्वता २, ३१, २
 अथ स्मा नो हृष्टे अथ ६, ४६, ११
 अथ स्मास्व पनवन्ति ६, १२, ५
 अथ स्वा बोधना मही ८, ४६, ३३
 अथ स्वनाहुत विष्णुः १, ९४, ११
 अथ स्वनाम्नस्तो विष्ट १, ३८, १०
 अथ स्वमस्व निर्विष्टे १, १२०, १२
 अथाहुणोः दृष्टिर्वा २, १३, ५

अथाहुणोः मयसं वीर्यं २, १७, ३
 अथा गाव उपमार्ति १०, ६१, २१
 अथा विष्णु वदिषिषामहे १०, १३२, ३
 अथा ते अमतिष्कृतं ८, ९३, १२
 अथा त्वं हि नस्करः ८, ८४, ६; साम. १५५१
 अथा नरो म्योहतेऽथा ५, ५२, ११
 अथा नो विश्वतांभग १, ४२, ६
 अथा स्वस्य जेम्पस्य १०, ६१, २४
 अथा स्वस्य संहरं जगन्वा ७, ८८, २
 अथा मन्त्रे बृहवसुष्यम् ६, ३०, २
 अथा मन्त्रे अथे अस्मा अथा २, १०४, ७
 अथा मही न आवस्वना ७, १५, १४
 अथा मातृवसः सप्त विष्टा ४, २, १५
 अथा यथा नः पितरः परासः ४, २६, अथर्व. १८, ३, २१;
 वा. च. १९, ६९, तै. सं. २, ६, १२, ४
 अथाधि धीतिरसद्यं १०, ३१, ३
 अथा यो विश्वा भुवनाभिः २, १७, ४
 अथाद्यनिनमोऽनुधीषु विष्टु ३, ५, ३
 अथायवंतं दृष्टिर्वा ५, ६२, ३
 अथायवंतं वज्रवः १, २०, ८
 अथासु मन्त्रो अत्राः १०, ६१, २०
 अथा ह बह्वयमज्ञे त्वया ४, २, १४
 अथा ह यन्तो अग्निना ७, ७४, ५
 अथा हि कात्या धुवं ५, ६६, ४
 अथा हिम्वा न हन्दिष्यं ९, ४८, ५; साम. ८३९
 अथा हि विद्वोऽभ्योऽसि ६, २, ७
 अथा हीम्ह गिर्वेणः ८, ९८, ७; साम. ४०६; ७१०; अथर्व.
 २०, १००, १
 अथा होताम्बसीदो ६, १, २; तै. ब्रा. ३, ६, १०, १
 अथा क्षम एषां ५, १६, ४
 अथा क्षमे क्रतोर्मन्त्रस्य ४, २०, १; साम. १७७८; वा. च.
 १५, ४५, तै. सं. ४, २, ४, ७
 अथा क्षमे मङ्गा निषथा १०, ६, ७
 अथा क्षामत्याद् हृषभो ९, ८५, ९
 अथा द्वयोर्दवा उपस्यं वचः १, ८३, ३; अथर्व. २०, २५, ३
 अथा न हन्त्रेष्वां ८, ८३, ७; वा. च. ३३, ४७
 अथा पुत्रोपमधवः १०, ३३, ७
 अथा पेसांसि वपते नृद्विष १, ९२, ४
 अथा धुः पणीनां ६, ४५, ३१
 अथा वदस्मिन्माजिनीव ९, ९४, १; साम. ५३९; तै. सं.
 ७, १, २०, १

अधि सहास्यो केहावन्ता १०, १०५, ५
 अधि या वृहतो दिवः ८, २५, ७
 अधि भिन्नं मि वृद्धा १, ७२, १०
 अधि भिन्ने वृद्धि ५, ६३, ५
 अधि सानो नि भिन्नते १, ८०, ६
 अधीम्वन्न सहासि च सस च १०, ९३, १५
 अधीव वृद्धिरीमां ८, ७, १४
 अधीवासं पति मात् १, १४०, ९
 अधुक्त मित्रं मधु ९, २, ३, साम. १०३९
 अधुक्तपिपुवीमिषं ८, ७२, १६
 अधेनुं दद्यात् सर्वं वि वक्तुम् १, ११७, २०
 अध्वर्यवः कर्त्तव्य २, १४, ९
 अध्वर्यवः पयसोचरं २, १४, १०
 अध्वर्यवश्चक्रवांसो मधुनि ५, ४३, ३
 अध्वर्यवा नु हि विष्णु ८, ३२, २४
 अध्वर्यवोऽप इत्या ससुम् १०, ३०, ३
 अध्वर्यवो भरतेन्द्राय २, १४, १, नि. ५, १
 अध्वर्यवो य तरण २, १४, ४
 अध्वर्यवो यः सत्तं संवाह्य २, १४, ६
 अध्वर्यवो यः सत्तं २, १४, ७
 अध्वर्यवो यः स्वस्ते २, १४, ५
 अध्वर्यवो यं नरः २, १४, ८
 अध्वर्यवो यो अपो वज्रिवासं २, १४, २
 अध्वर्यवो यो दिव्यस्य २, १४, ११, नि. ३, २०
 अध्वर्यवो यो दृभीकम् २, १४, ३
 अध्वर्यवोऽरुणं वृषभं २, १४, १, अध्व. २०, ८७, १
 अध्वर्यवो हविष्मन्तो हि १०, ३०, २
 अध्वर्युं वा मधुपाणिं १०, ४१, ३
 अध्वर्युमिः वंभविः ३, ७, ७
 अध्वर्यो अग्निभिः सुतं ९, ५१, १, साम. ४९९, १२२५,
 वा. य. २०, ३१
 अध्वर्यो ब्राह्मन्ता ८, ४, ११, साम. ३०८
 अध्वर्यो वीर प्र मत् ६, ४४, १३
 अनच्छये वृत्रगातु जीवं १, १६४, ३०, अध्व. ९, १०, ८
 अनसमप्यु दुष्टं १, १६, ३
 अनमीवा उपस आ १०, ३५, ६
 अनमीवास ब्रह्मन्ता मन्तो ३, ५९, ३, तै. सं. २, ८, ७, ५
 अनमीवा वृषभं मन्त्रिष्णुं १, १९०, १, नि. ६, २३
 अनमीवां सोमां पन्था ८, १८, २
 अनमीवां वसुधामुप स्तुहि ८, ९९, ४, साम. १३२०,
 अध्व. २०, ५८, २, नि. ६, २३

अनवचैरमि सुभिः १, ६, ८, अध्व. २०, ४०, २, ७०, ४
 अनवचते रथमथाय तक्ष्म ५, ३१, ४, सा. ४३९, ४४०;
 तै. सं. १, ६, १२, ६
 अनयो जातो अगमीश्वरयो १, १५२, ५
 अनयो जातो अगमीश्व ४, ३६, १
 अनस्यन्ता मत्तर्हिर्मोमहेमं ५, २७, १
 अनागसो अदितये ५, ८२, ६
 अनापुष्टानि धूमितः १०, १३८, ४
 अनापुष्टो वृषभो जगिमः २, २३, ११
 अनापुष्टो वृषभो दोषतः २, २१, ४
 अनायतो अनिवद्धः कथावं ४, १३, ५; ४, १४, ५
 अनाग्मभेन तद्वीरयेया १, ११६, ५
 अनिरेण वचसा फल्गवेन ४, ५, १४
 अनुकामं तर्पयेथां १, १७, ३
 अनु कृष्णे वसुधिली जिहाने २, ३१, २७
 अनु कृष्णे वसुधिली येमाते ४, ४८, ३
 अनु तदुर्वी रोदसी ७, ३४, २४
 अनु तन्नो जास्वतिः ७, ३८, ६
 अनु ते द्यामि मह इन्द्रियाय २, ०५, ८, तै. सं. १, ६, १२, १।
 तै. ब्रा. २, ८, ५, ७
 अनु ते क्षुप्तं गुरवंतमीयतुः ८, २९, ६, साम. १६३८;
 अध्व. २०, १०५, २, वा. य. ३३, ६७
 अनुत्तमा ते मघवज्जिह्वे १, १६५, ९, वा. य. ३३, ७९
 अनु त्रिनस्य युध्यतः ८, ७, २४
 अनु रवा मदी पाजसी अचक १, १२१, ११
 अनु रवा रथो अनु मयो अर्धम् १, १६३, ८, वा. य. २९, १९;
 तै. सं. ४, ६, ७, ३
 अनु रवा रोदसी उभे ऋक्षमाणं ८, ७६, ११, साम. ९८९;
 अध्व. २०, ४२, २
 अनु रवा रोदसी उभे चक्रं ८, ६, ३८
 अनु रवाहिमे अध देव ६, १८, १४
 अनु द्यावापृथिवी ६, १८, १५
 अनु ब्रह्मसास इन्द्रः ९, ६, ४
 अनु ह्रा जहिता नयः ४, ३०, १९
 अनु पूर्वयोक्ता ८, २५, १७
 अनु प्रनस्यौकसः ८, ६९, १८, अध्व. २०, ९२, १५
 अनु प्रनस्यौकसः १, २०, ९, साम. ७४४, अध्व. २०, २६, ३
 अनु प्रन्तास आयवः २, २३, १, साम. ५०२
 अनु प्र येजे अन आजो ६, ३६, २
 अनु यदी मन्तो मन्त्रसां ५, २९, २
 अनु यताय रथयज्ञपन्ता १, ५१, ९

अनु सुताममर्ति बर्षेत् ५, ६२, ५
 अनुपद्यो भवत्येव १०, १६०, ४; अथर्व. २०, ९६, ४
 अनु स्वधामक्षारकायो १, ३३, ११; ते. आ. २, ८, ३, ४
 अनु ति एवा सुतं सोम ५, ११०, २; साम. ४३२; १३६६
 अनुनोद्य हस्तपद्यो अग्नि ५, ४५, ७
 अनूपे गोमान्गोभिरक्षाः ९, १०७, ९; साम. ९९८; नि. ५, ३
 अनुक्षरा क्त्वचः १०, ८५, २३; अथर्व. १४, १, ३४
 अनेनो वो मरुतः ६, ६६, ७
 अनेहसं चो हचमानमृतत्वे ८, ५०, ४
 अनेहसं प्रतरणं वि बक्ष्णं ८, ४२, ४
 अनेहो द्वात्रिंशदितेरनर्बं १, १८५, ३
 अनेहो न उच्छजे ८, ६७, १२
 अनेहो मिथार्थमन् १, १८, २१
 अन्तरिक्षमां रजसो १०, ९५, १७
 अन्तरिक्षेण पतति १०, १३६, ४; अथर्व. ६, ८०, १
 अन्तरिक्षे पथिभिः १०, १६८, ३
 अन्तरिक्षं सति तं जने ८, ७२, ३
 अन्तरिक्षैस्तनवाव ६, ६२, १०
 अन्तर्द्वतो रोहसी दृम ईक्षते ३, ३, २
 अन्तर्बन्ध विधांसतः १०, १०२, ३
 अन्तर्द्वि ईक्षते २, ६, ७
 अन्तश्च प्रागा अदितिर्मेवा ८, ४८, २
 अन्तश्चरति रोचना १०, १८९, २; साम. १३७७; अथर्व.
 ६, ३१, २; २०, ४८, ५; वा. व. ३, ७; ते. सं.
 १, ५, ३, १
 अन्ति चित् संलमह ८, ११४
 अन्तिवामा दूरे भामिन्मुच्य ७, ७७, ४
 अन्त्यद्य कर्बुरमन्वु ६, २४, ५
 अन्त्यमस्मज्जिवा ह्यद्य ८, ७५, १३; ते. सं. २, ६, ११, ३
 अन्त्यम् तु एवं यमगवा १०, १०, १४; अथर्व. १८.१.१६;
 नि. ११, ३४
 अन्त्यवतममाजुषं ८, ७०, ११
 अन्त्यस्या बर्षं रिहती ३, ५५, १३
 अन्वा वो अन्वामवतु १०, २७, १४; वा. व. १२, ८८;
 ते. सं. ४, २, ६, ३
 अन्वे जापो पतिस्तुसंलव १०, ३४, ४
 अन्वोऽन्वमनु गुण्याति ७, १०३, ४
 अन्वपो अन्वपुन्यमोजला ७, ८१, ३
 अन्वस्य स्मूरं दृष्टो दुरस्तात् ८, १, ३४
 अन्वह मासा अन्विह्वानि १०, ८९, १३; ते. सं. १, ७, १३, १
 अन्वेको वदति वदति २, १३, ३

अपङ्गलो अराणः ९, १३, ९; साम. ११९५
 अपङ्गलेषि पचमान ९, ९६, २३
 अपङ्गम्वचते सृचः ९, ६१, २५; साम. ५१०; १२१३
 अपङ्गम्वचते सृचः ९, ६३, २४; साम. ४२२; १२३७
 अपङ्गम्लोम रक्षसाः ९, ६३, २९
 अप उद्योतिषा तमो १०, ६८, ५; अथर्व. २०, १६, ५
 अप त्वं वृजिनं रिपुं ६, ५१, १३; साम. १०५
 अप त्वं परिपथिनं १, ४२, ३
 अप त्वा अस्तुरमिरा ८, ४८, ११
 अप त्वे तावचो वषा १, ५०, २; अथर्व. १३, २, १७;
 २०, ४७, १४
 अप द्वारा मलीना ९, १०, ६; साम. ११२४
 अप नः शोछुचद्वं १, २७, १८-८; अथर्व. ४, ३३, १; ते. आ.
 ६, १०, १, ११, १
 अप प्राच ईह विद्यान् १०, १३१, १; अथर्व. २०, १२५, १;
 ते. आ. २, ४, १, २
 अप योर्गिः पापजे १०, १०५, ३
 अपक्षिषेच विम्बो द्यूनाः ३, ३१, १६
 अपक्षं गोपामनिपचमानं १, १६४, ३१; १०, १७७, ३;
 दे. आ. २, ६; अथर्व. ९, १०, ११; वा. व. ३७, १७;
 ते. आ. ४, ७, १; नि. १४, ३
 अपक्षं प्रायं बहमानं १०, २७, १९
 अपक्षं त्वा मनसा चेकितानं १०, १८३, १
 अपक्षं त्वा मनसादीध्वानां १०, १८३, २
 अपक्षमस्य मरुतः १०, ७९, १; नि. ६, ४
 अप स्वसुक्मसो नमिह्वीते ७, ७१, १
 अप हत रक्षसो अंगुरावतः १०, ७६, ४
 अपाः पूर्वेषां हरिः १०, ९६, १३; अथर्व. १०, ३२, ३
 अपाः सोममस्वमिह ३, ५३, ६
 अपागृह्यमृतां १०, १७, २; अथर्व. १८, २, ३३;
 नि. १२, १०
 अपां गर्गं दृष्टोत् ३, १, १३
 अपाक् प्राक्षेति स्वधवा १, १६४, ३८; दे. आ. २, ८; अथर्व.
 ९, १०, १६; नि. १४, २३
 अपावृद्धो अयुत्तम्वत् १, ३२, ७
 अपावित उडु नक्षिप्रतः ६, ३८, १
 अपादिमो अपाद्विनः ८, ६२, ११; अथर्व. २०, ९२, ८
 अपावृत्तिष्यं वसः ८, ९१, ४; साम. १४५
 अपादेति प्रथमापहृतीनां १, १५२, ३; अथर्व. ९, १०, २३
 अपात्वोपावुत पोषादमन २, ३७, ४
 अपावमद्विमस्तरीः ८, ८९, २; वा. व. ३३, ९५

अपां नवातमचक्षे १, २२, ६
 अपां नवावा कृत्वायुषस्यं २, ३५, ९; तै. सं. २. ५, १२, १
 अपांनवेदमन्त्राः १, १२३, ७
 अपांमतिष्ठत्तुल्यं तमः १, ५४, १०
 अपांम सोमममृता ममृम ८, ४८, ३; तै. सं. ३, २, ५, ४
 अपांमिदं न्ययन् १०, १४२, ७; अथर्व. ६. १०६, २; तै. सं.
 ४, ६, १, ३; वा. व. १७, ७
 अपांमिदं न्ययन्तुराणाः ९, ९५, ३; साम. ५४४
 अपांमीयां सविता १०, १००, ८
 अपांमीयामप विधा १०, ६३, १२
 अपांमीयाप शिवं ८, १८, १०; साम. १०४७
 अपांमुपस्थे महिषा ६, ८, ४; नि. ७, २६
 अपांमूर्धिमं नृक्षिप ८, १४, १०; अथर्व. २०. २८, ४; ३९, ५
 अपां वेत्तं जीवधन्वं १०, ३६, ८
 अपां वेत्तेन नमुषेः ८, १४, १३; साम. २११; अथर्व.
 २०, २९, ३; वा. व. १२, ७१
 अपां मध्ये तद्विधवांस ७, ८९, ४
 अपांन्यस्वान्धसः १, १२, १
 अपारो वो महिमा ५, ८७, ६
 अपि वंशामगम्यहि ६, ५१, १६; वा. व. ४, २९, तै. सं.
 १, २, २, १
 अपिचक्रुः सुतस्य ८, ४५, २६; साम. १३१
 अपि हृत् पुराणवत् ८, ४०, ६; अथर्व. ७, ९०, १
 अपि कुतः सविता ७, ३८, ३
 अपूर्वां पुरतमानि ६, ३२, १; साम. ३२२
 अपेत वीत वि च सर्पतातः १०, १४, ९; अथर्व. १८, १, ५५;
 वा. व. १२, ४५; तै. सं. ४, २, ४, १; तै. ब्रा.
 १, २, १, १६; तै. आ. १, २७, ५; ६, ६, १
 अपेक्षं द्विषतो मनः १०, १५२, ५; अथर्व. १, २१, ४
 अपेक्षि ममस्यते १०, १६५, १; अथर्व. २०. ९६, २३;
 नि. १, १७
 अपो वेदीयपङ्कजे १, २३, १८; अथर्व. १, ४, ३
 अपो महिरमितासः १०, १०४, ९
 अपो वदति पुरुषत ४, १६, ८; अथर्व. २०, ७७, ८
 अपो वसामः पतिकोशमर्षति ९, १०७, २६
 अपो वृक्षं वाहिवांसं ४, १६, ७; अथर्व. २०, ७७, ७
 अपोवा अनसः सरांसः ३, ३०, १०; नि. ११, ४७
 अपो बुध ह्यं रावः ८, ६७, १५
 अपो सुव्यञ्ज वरुण २, २८, ६; नि. १३, १
 अपो ह्यपामस्तुवत देवाः ४, ३३, ९
 अपूर्वं ममन्त आभिः ३, ५१, ९

अमलसीमचिना वाचस्य १, ११२, २४; वा. व. ३४, २९
 अमशितं वसु विमर्षं हस्तो १, ५५, ८
 अमरीतो जयति सं धनाति ४, ५०, ९
 अमरुच्छन्न प्रमुच्छन्निराग्रे १, १४३, ८
 अमामिसस्य मयवत् ८, ६१, ४
 अमरसां गंधर्वाणां १०, १३६, ६
 अमरसा जारमुपसिमिमाणा १०, १२३, ५
 अमसा इन्द्राय वायवे ९, ६५, २०; साम. २९५
 अम्यु त्वा मधुमलमं २, ३०, ५
 अम्यु भूतस्य हरिः १०, १०४, १; अथर्व. २०, ३३, १
 अम्यु मे सोमो अमवीत् १, २३, २०; १०, ९, ६; अथर्व.
 १, ६, २, तै. ब्रा. २, ५, ८, ६
 अम्यन्ते सविष्टव ८, ४३, ९; वा. व. १२, ३६, तै. सं.
 ४, २, ३, २; ११, ३
 अम्यन्तरम्यन्तम्यन्तु भिषजं १, २३, १९; अथर्व. १, ४, ४;
 वा. व. ९, ६; तै. सं. १, ७, ७, १
 अमुष्ने राजा वरुणो वनस्य २, २४, ७
 अमुष्म्यु त्व इन्द्रवतः १०, ३५, १
 अमोधि जार उषसां ७, ९, १
 अमोधि होता यजथाय ५, १, २; साम. १७४७; नि. ६, १३
 अमोषयतिः समिधा ५, १, १; साम. ७३; १७४६; अथर्व.
 १३, २, ४६; वा. व. १५, २४; तै. सं.
 ४, ४, ४, १
 अमोषयतिनउमं उदेति सूर्यः १, १५७, १; साम. १७५८
 अमृतामुष्यैरहिं ७, ३४, १६; नि. १०, ४४
 अभागः सन्नप परेतः १०, ८३, ५; अथर्व. ४, ३२, ५
 अग्नि कण्वा अनुवत् ८, ६, ३४
 अग्नि ऋग्वेन्द्रं नृप ७, २१, ६; तै. सं. ७, ४, १५, १
 अग्नि कन्दकलसं ९, ८६, ११; साम. १०३२
 अग्नि ऋद् स्तनयं ५, ८३, ७; तै. सं. ३, १, ११, ६;
 अथर्व. ४, १५, ६
 अग्नि क्षिपः समग्मत ९, १४, ७
 अग्निध्या नो मयवत् १०, ११२, १०
 अग्नि गंधर्वमनृणत् ८, ७७, ५
 अग्नि गंधर्वाणि वीतवे ९, ६२, २३; साम. १०६२
 अग्नि गावो अघम्वितुः ९, २४, २; साम. ९६२
 अग्नि गावो अनुवत् मोवा ९, ३२, ५
 अग्नि गोत्राणि सहसा १०, १०३, ५; साम. १८५५; अथर्व.
 १२, १३, ७; वा. व. १७, ३९; तै. सं. ४, ६, ४, २
 अग्नि जैमीरसचत स्पृधानं ३, ३१, ४
 अग्नि तदेव दीधवा मनीषां ३, ३८, १

अग्नि ते सधुना पयः ९, ११, २; साम. ६५०
 अग्नि त्वं वीरं गिर्वैजसं ६, ५०, ६
 अग्नि त्वं गावः पयसा ९, ८४, ५
 अग्नि त्वं पृथ्व्यं सव्यं ९, ६, ३
 अग्नि त्वं सङ्घं सव्यं ९, ६, २
 अग्नि त्वं सव्यं पुष्कलतृणमिव १, ५१, १; साम. ३७६
 अग्नि त्रिपुष्टं वृषणं ९, ९०, २; साम. ५२८; १४०८
 अग्नि त्वा गोतमा गिरा जातवेदः १, ७८, १
 अग्नि त्वा गोतमा गिरानृषत ४, ३२, ९
 अग्नि त्वा देवः सविताग्निः १०, १७४, ३; अथर्व. १, २९, ३
 अग्नि त्वा देवः सवितः १, २४, ३; तै. सं. ३, ५, ११, ३
 अग्नि त्वा नक्षीरुषसः २, १, ६, २
 अग्नि त्वा पात्रो रक्षसः ६, २१, ७
 अग्नि त्वा पूर्वपीतवे ८, ३, ७; साम. २५६; १५७३;
 अथर्व. २०, ९९, १
 अग्नि त्वा पूर्वपीतवे १, १९, २; नि. १०, ३७
 अग्नि त्वा योषणो द्या ९, ५६, ३
 अग्नि त्वा वृषभा सुते ८, ४५, २५; साम. १६१; ७३८;
 अथर्व. २०, २२, १
 अग्नि त्वा श्वर नोनुमः ७, ३२, २२; साम. २३३; ६८०;
 अथर्व. २०, १२१, १; वा. य. २७, ३५; तै. सं.
 २, ४, १४, २
 अग्नि त्वा मिथो शिशुमित्रं १०, ७५, ४
 अग्नि त्वा महिना सुवं १०, ११९, ८
 अग्नि धूमं बृहद्यवाः ९, १०८, ९; साम. ५७९, १०११
 अग्नि धूमनाग्नि वनिनः ३, ४०, ७; अथर्व. २०, ६, ७
 अग्नि द्वौनाग्नि वज्रवः ९, ३३, २; साम. ७६५
 अग्नि द्विजन्मा मिहृद् १, १४०, २
 अग्नि द्विजन्मा ग्री रोचनाग्नि १, १४७, ४; साम. १७७५
 अग्नि न ब्रूया वृषस्य माता ५, ४६, १९; नि. ११, ४९
 अग्नि नक्षतो अग्नि ये तं २, २४, ६
 अग्नि नो देवीरवमा १, २२, ११
 अग्नि नो नयं वसु ६, ५३, २
 अग्नि नो वाजसातमं ९, ९८, १; साम. ५४९; १२३८
 अग्नि प्र गोपति गिरा ८, ६९, ४; साम. १६८; १४८९;
 अथर्व. २०, २२, ४; ९२, १
 अग्नि प्र द्रुज्जनयो न ४, १९, ५
 अग्नि प्र भर वृषता वृषत् ८, ९९, ४
 अग्नि प्रवांसि वाहसा ३, ११, ७; साम. १५५७
 अग्नि प्रवांसि सुधिनानि ६, १५, १५

अग्नि प्र वः सुग्राधसः ८, ४०, १; साम. २३५; ८१६;
 अथर्व. २०, ५१, १
 अग्नि प्रवतं समनेव ४, ५८, ८; वा. य. १७, ९६; नि. ७, १७
 अग्नि प्र स्वाताहेव ७, ३४, ५
 अग्नि प्रियाणि कव्या २, ५७, २; साम. १७६७
 अग्नि प्रियाणि पवते २, ७५, १; साम. ५५४; ७००
 अग्नि प्रियाणि पवते पुनामः ९, ७७, १२; साम. १००९
 अग्नि प्रिया दिवस्वयं ९, १०, ९; साम. ११२७
 अग्नि प्रिया दिवस्वयदा ९, १२, ८; साम. १२०४
 अग्नि प्रिया मरुतो वा ८, २७, ६
 अग्नि प्रहि दग्धितः १०, ८३, ७; अथर्व. ४, ३०, ७
 अग्नि ब्रह्मीरनृषत ९, ३३, ५; साम. ८७०
 अग्नि भुवेऽभिर्भगाय २, २६, २
 अग्निभूरुहमागमं १०, १६६, ४
 अग्नि यज्ञं गुणीहि नः १, १५, ३; वा. य. २६, २९
 अग्नि यं देवी निष्कतिः ७, ३७, ७
 अग्नि यं देव्यदिनिः ७, ३८, ४
 अग्नि ये त्वा विभावति ५, ७९, ४
 अग्नि ये मिथो वनुषः ७, ३८, ५
 अग्नि यो महिना त्रिवं ३, ५९, ७; वा. य. ३८, १७; तै. सं.
 ४, १, ६, ३; तै. आ. ४, ३, १
 अग्नि वज्रा सुवसनाग्नि ९, ७७, ५०; साम. १४२७
 अग्नि बह्वय ऊतये ८, १२, १५
 अग्नि वह्निरमर्थः ९, ९, ६
 अग्नि वा नूनमग्निना ७, ६७, ३
 अग्नि वायुं वीर्ययो ९, ९७, ४५; साम. १४२६
 अग्नि विप्रा अनृषत गावः ९, १२, २; साम. ११९७
 अग्नि विप्रा अनृषत सृष्टं ९, १७, ६
 अग्नि विद्यानि वावां ९, ४२, ५
 अग्निवृष्य सपरान्ता १०, १७४, २; अथर्व. १, २७, २
 अग्नि वेना अनृषत ९, ६४, २६
 अग्नि वो अर्थं पोष्यावतो ५, ४१, ८
 अग्नि वो देवीं त्रिवं ७, ३४, ९
 अग्नि वो वीरमन्त्रयो मदेयु ८, ४६, १४; साम. ०, १५
 अग्नि वृषस्य त्रिदिरस्य ३, ५३, १९
 अग्नि व्रजं न तक्षिणे ८, ६, २५
 अग्निवल्गवा त्रिदग्धिवः १, १३३, २
 अग्नि इषावं न कृशतेभिः १०, ६८, ११; अथर्व. २०, १६, १६
 अग्निहने ते त्रिदग्धिवः १, ८०, १४
 अग्निहने सदाहृषं ८, ६८, ५

अभि सिन्धो अभिगात १, ३३, १३; तै. आ. २, ८, ४, ४;
नि. ६, १६
अभि सुवानस इन्द्रः १, १७, २
अभि सुवसं नव १, ४२, ८
अभि सोमास आश्वः १, २३, ४
अभि सोमास आश्वः १, १०७, १४; साम. ५२८; ८५६
अभि स्वर्गमिषः ७, ५६, ३
अभि स्वर्गु ये तव ८, १३, २८
अभि स्वर्गि मदे अस्व सुभ १, ५२, ५
अभि हि सव सोमपाः ८, ९८, ५; साम. १२४८; अथर्व.
२०, ६४, २
अभीक आसां पदवीः ३, ५६, ४
अभीक्ष्ण्यकमेकः १०, ४८, ७; नि. २, १०
अभी न आ वयुस्व ४, ३१, ४
अभी नवते अश्वः १, १००, १; साम. ५५०
अभी नो अग्न उक्थस् १, १४०, १३
अभी नो अपां दिव्या १, २७, ५१; साम. १४८८
अभीक्ष्ण्यमस्या उत १, १, २
अभीक्ष्ण्यमस्त्वभिभिर्द्विभूतः १, ५१, २
अभीक्ष्ण्यस्य दोहना अश्वत्थ १, १४४, २
अभीक्ष्ण्यस्य विष्टः १, ३४, ५
अभीक्ष्ण्यस्य द्विषा १०, १४४, १; अथर्व. १, २९, १
अभीक्ष्ण्यस्य कृताभिविष्टः १, ३५, ४; तै. आ. २, ८, ६, १
अभी क्षतस्तदाभर ७, ३२, २४; साम. ३०९
अभी क्षुणः सन्वीना ४, ३१, ३; साम. ६८४; अथर्व.
२०, १२४, ३; वा. व. २७, ४१; ३६, ६; तै. आ.
४, ४२, ३
अभी क्षु अस्व रथि ८, ९३, २१
अभीक्ष्ण्यः पौल्वैः १०, ५२, ३
अभीक्ष्णि मन्वो तवसः १०, ८३, ३; अथर्व. ४, ३६, ३
अभुक्षु प्र देवा ८, २, १६; अथर्व. २०, १४२, १
अभुक्षिदं वयुनमो क्षु मूचत १, १८२, १
अभुक्षु पारमेतवे १, ४६, ११
अभुक्षु मा त अंशवे १, ४६, १०
अभुक्षु वो विष्टते रत्नयेव ४, ३४, ४
अभुक्षुषा इन्द्रतमा मयोनी ७, ७५, ३
अभुक्षुषा रुद्राण्यः ५, ७५, २
अभुक्षुषः सविता वंशः ४, ५४, १; तै. आ. ३, ७, १३, ४
अभुक्षु वीर गिर्वणः ६, ४५, १३
अभुक्षुको रथिपते ६, ३१, १
अभुक्षुक्षीर्णः आशुः १०, २७, ७

अभ्याभि हि अवसा १, ११०, ५; साम. १५०७; नि. ५, ४
अभ्यर्च्य नमाकवत् ८, ४०, ४
अभ्यर्च्य सुष्ठुति गन्धस् ४, ५८, १०; अथर्व. ७, ८१, १;
वा. व. १७, ९८
अभ्यर्च्य वृद्धासः १, २०, ४; साम. २७१
अभ्यर्च्य महार्मा १, १, ४
अभ्यर्च्य विचक्षण १, ५१, ५
अभ्यर्च्य सहस्रिणं १, ६३, १२
अभ्यर्च्य स्वायुच १, ४, ७; साम. १०५३
अभ्यर्च्य वीरपशुतः १, ४, ८; साम. १०५४
अभ्यर्च्यस्याः प्रजापते ५, १९, १
अभ्यर्च्यमिष्टुवः ८, ७२, ११; साम. १६०३
अभ्यर्च्योति वक्ष्यन् ८, ७२, २
अभ्यर्च्यो न वाचा १०, ७७, १
अभ्याभि वार्धो मरुतः ५, ५४, ६; नि. ६, ४
अभ्यातरो न योषणः ४, ५, ५
अभ्यातुष्यो अना त्वं ८, २१, १३; साम. ३९९; १३८९;
अथर्व. २०, ११४, १
अभ्यातेव पुंस एति १, १२४, ७; नि. ३, ५
अभ्यंथिहो भारता ३, २३, २
अभ्यंथ्यमा मरुत क्षोमः १, १६५, ११
अभ्यंथ्योमाग्नो अरिम् १, १२६, १; नि. ९, १०
अभ्यंथ्योमाग्नो अरिम् ८, १, १४; अथर्व. २०, ११६, २;
वा. व. १०, ११
अभ्यातुरभिर्गन्धो युवं १०, ३९, ३
अभ्यातुरिच पित्रोः २, १७, ७
अभ्यादिषां मिथसा ५, ५९, २
अभ्याव यो मरुतः ८, २०, ६
अभिग्राहा विचरंतिः १, ११, ७; साम. १४४७
अभिग्राह्यो मरुतामिण ३, २९, १५
अभिग्राही देवानि अतामि १, १२४, २
अभी व कक्षानि हितातः १, २४, १०; तै. आ. १, ११, २;
नि. ३, २०
अभी ये देवा स्वव १, १०५, ५; साम. ३६८
अभी ये पंचोक्षणः १, १०५, १०
अभी ये सप्त रश्मयः १, १०५, ९
अभीग्राहा वाकोष्णते ७, ५५, १; नि. १०, १७
अभीर्वा पिंसं प्रति १०, १०३, १३; साम. १८६१; अथर्व.
३, २, ५; वा. व. १७, ४४; नि. ६, १२; ९, ३३
अभ्याः कथिरदिभिः ७, ९, ३
अभ्या विद्या वृषणाभिमा ७, ६१, ५

अक्षरो होताम्बसादि ४, ६, १
 अक्षरां वच खर्वे १, २३, १७; अथर्व. १, ४, २; वा. व. ६, २४
 अक्षयेन कलाता ९, ६९, ५
 अक्षयं आद्यैर्वसं ८, ७४, ५
 अमेव नः सुहृदा २, ३६, ३; वा. व. २६, २४
 अम्बको बम्बकपानिः १, २३, १६; अथर्व. १, ४, १
 अम्बितमे नदीतमे २, ४१, १६
 अम्बकसा व हंम कथिरत्मे १, १६९, ३; मि. ६, १५
 अयं वाः सुकये पुरः ४, १५, ४
 अयं बहो देवता अयं १, १७७, ४
 अयं वचा न आ सुवत् ८, १०२, ८; साम. ९४७
 अयं वो निष्कृमायं वचस्ते ४, ३, २
 अयं वो वज्रः पुकथा १०, २७, २१
 अयं वो होता किं स १०, ५२, ३; मि. ६, ३५
 अयं रोचवद्वचः ६, ३९, ४
 अयं वो कृष्णो अथिवा ८, ८५, ३
 अयं वो वसो अथिवा ८, ९, ४; अथर्व. २०, १३९, ४
 अयं वामद्विनिः सुतः ८, २२, ८
 अयं वां परि विष्मते ४, ४९, २; ते. आ. ३, ३, ११, १
 अयं वां भागो निहितः ८, ५७, ४
 अयं वां मनुमयमः १, ४७, १; साम. ३०६
 अयं वां निष्ठावकथा २, ४११, साम. ९१०; वा. व. ७, १९;
 ते. सं. १, ४, ५, १
 अयं विचर्यनिर्दिताः ९, ६२, १०; साम. ५०८
 अयं विद्विज्वरलीकं ६, ४७, ५
 अयं विग्राम दाक्षणे १०, २५, ११
 अयं विद्या अग्नि मित्रः ८, १०२, ९; साम. ९४८
 अयं विद्यानि विष्ठति ९, ५४, ३; साम. ७५७
 अयं वृष्टजातवते ४, १७, ९
 अयं वेनजोवृषव १०, १२३, १; वा. व. ७, १६; ते. सं.
 १, ४, ८, १; मि. १०, ३२
 अयं वो वज्र कथयः ४, ३४, ३
 अयं गृध्रे अयजवन्मुत्त ४, १७, १०; ते. आ. २, ८, ३, ३
 अयं समह मा वजू १, १२०, ११
 अयं स वरुव कर्मवृ १०, ६, १
 अयं स वो विचस्पति ९, ३९, ४; साम. ९००
 अयं स वो वरिमार्गं ६, ४७, ४
 अयं स सिंके १, १६४, २९; अथर्व. ९, १०, ७; मि. २, ९
 अयं सहकथयिभिः ८, ३, ४; साम. १६०८; अथर्व.
 २०, १०४, २; वा. व. ३३, ८३
 अयं स होता वो द्विकम्मा १, १४३, ५; साम. १७७६

अयं सु तुभ्यं वरुण स्वाधाः ७, ८६, ८
 अयं खर्वं हयोपवृक् ९, ५४, २; साम. ७५६
 अयं सो अग्निवराहुतः ७, १, १६
 अयं सो अग्निवर्हिमवृ ३, २२, १; वा. व. १२, ४७; ते. सं.
 ४, २, ४, २
 अयं सोम हृन्म तुभ्यं सुगमे ७, २९, १
 अयं सोम हृन्म तुभ्यं ९, ८८, १; साम. १४७१
 अयं सोमः कपर्विने ९, ६७, ११
 अयं सोमज्जसुतो ५, ५१, ४
 अयं स्तुतो राजा वंदि १०, ६१, १६
 अयं स्वाहुरिह मदिष्ठः ६, ४७, २
 अयं ह बह्रां देवता व ७, ६८, ४
 अयं ह वेन वा हृत् ८, ७६, ४
 अयं हि ते अमर्षः १०, १४४, १
 अयं हि नेता वरुणः ७, ४०, ४
 अयं होता प्रथमः ६, ९, ४
 अयं कथिरकविजु ७, ४, ४
 अयं कृत्स्नुरयुमीताः ८, ७९, १; ते. आ. २, ४, ७, ६
 अयं व स तुतो मयः १०, २५, १०
 अयं चक्रमिषणत्सुर्वस्व ४, १७, १४
 अयं चावत मनुषो वरीमणि १, १२८, १
 अयं त आ ऋणे सुतः ९, ६७, १२
 अयं त हृन्म सोमः ८, १७, ११; साम. १५९; ७२५;
 अथर्व. २०, ५, ५
 अयं त एमि तम्बा ८, १००, १
 अयं ते अस्तु हव्यतः ३, ४४, १
 अयं ते अस्म्युपमेह्याह् १०, ८३, ६; अथर्व. ४, ३२, ६
 अयं ते मातुषे जने ८, ६४, १०
 अयं ते नोमिर्कतिवचः ३, २९, १०; अथर्व. ३, २०, १; वा. व.
 ३, १४; १२, ५२; १५, ५६; ते. सं. १, ५, ५, २
 ४, २, ४, ३; ७, १३, ५; ते. आ. १, २, १, १६;
 २, ५, ८, ८
 अयं ते सर्वणावति ८, ६४, ११
 अयं ते स्तोमो अथिवाः १, १६, ७
 अयं दृष्टाव सावनाः ९, १०५, ३; साम. ११००
 अयं वृत्सव्यजर्वेभिः १०, ९९, १०
 अयं दिव हवर्षिं विधं ९, ६८, ९
 अयं दीर्घाव चक्षते ८, १३, ३०
 अयं देवः सहसा ६, ४४, २२
 अयं देवानामपसामपक्ष १, १६०, ४
 अयं देवाव कथमे १, २०, १

अयं देवेषु जागृविः १, ४४, ३
 अयं द्वावापृथिवी ६, ४४, २४
 अयं द्योन्यद्वयुतः ६, ३९, ३
 अहं नाभा वदति वक्षु वः १०, ६२, ४
 अयं निधिः सरमे १०, १०८, ७
 अयं नो विद्वान् ९, ७७, ४
 अयमकृणोदुषसः ६, ४४, २३
 अयमग्निः सहस्रिणः ८, ७५, ४; वा. व. १५, २१; तै. सं. २, ६, ११, १, ४, ४, १
 अयमग्निः सुधीर्यस्येते ३, १६, १; साम. ६०
 अयमग्निरुह्यति १०, १७६, ४; तै. सं. ३, ५, ११, १
 अयमग्निर्ध्रुवस्य १०, ६९, १२
 अयमग्ने जरिता त्वे १०, १४२, १
 अयमग्ने त्वे अवि ८, ४४, २८
 अयमस्मान्वनस्पतिः ३, ५३, २०
 अयमस्मात्तु काव्यः १०, १४४, २
 अयमस्मि जतिनः पश्य ८, १००, ४
 अयमिन्द्र वृषाकपि १०, ८६, १८; अथर्व. २०, १२६, १८
 अयमिन्द्रो मरुसखा ८, ७६, २
 अयमिह प्रथमो धावि ४, ७, १; वा. व. ३, १५, १५, २६; ३३, ६; तै. सं. १, ५, ५, १
 अयमु ते समतसि १, ३०, ४; साम. १८३; १५९९, अथर्व. २०, ४५, १; नि. १, १०
 अयमु ते सरस्वति वसिष्ठः ७, ९५, ६
 अयमु त्वा विचर्यगे ८, १७, ७; अथर्व. २०, ५, १
 अयमु वां पुरुतमो रथीनां ३, ६२, २
 अयमुक्षानः पर्यङ्गि ६, ३९, २
 अयमु ध्व प्र देवयुः १०, १७६, ३; तै. सं. ३, ५, ११, १
 अयमु ध्व सुमहो ७, ८, २
 अयमेक इत्या पुरूरु ८, २५, १६
 अयमेभि विष्वाकसा १०, ८६, १९; अथर्व. २०, १२६, १९
 अयं पंथा अनुविताः ४, १८, १
 अयं पुनान उषसः ९, ८६, २१; साम. ८२३
 अयं पृथा रविर्भगः ९, १०१, ७; साम. ५४६; ८१८
 अयं अराय सानसिः ९, १०६, २; साम. ६९५
 अयं मतवान्छकुनः ९, ८६, १३
 अयं मालाव पिता १०, ६०, ७
 अयं मित्रस्य वरुणस्य १, ९४, १२
 अयं मित्राय वरुणाय वातमः १, १३६, ४
 अयं मित्रो नमस्यः ३, ५९, ४; तै. भा. २, ८, ७, ५
 अयं मे दीन उदिवर्ति ६, ४७, ३

अयं मे हस्तो भगवान् १०, ६०, १२; अथर्व. ४, १३, ६
 अयांसमग्ने सुभिति १, ३५, १५
 अया वितो विपानया ९, ६५, १२; साम. ८०५
 अया मे अग्ने विधेमोर्जे २, ६, २
 अया ते अग्ने यामिषा ४, ४, १५; तै. सं. १, २, १४, ६; नि. ३, २६
 अया विषा च गव्यया ८, ९३, १७; साम. १८८
 अया निजग्निरोजसा ९, ५३, २; साम. १७१५
 अया पवस्व देवयुः ९, १०६, १४; साम. ७७२
 अया पवस्व धारया ९, ६३, ७; साम. ४९३; १२१६
 अया पवा पवस्वेना ९, ९७, ५२; साम. ५४१; ११०४
 अयाम धीवतो विचः ८, ९२, ११
 अयामि घोष इन्द्र ७, २३, २; अथर्व. १०, १२, २
 अयामि ते नमठर्कि ३, १४, २
 अया रुषा इतिष्या ९, १११, १; साम. ४६३; १५९०
 अया वाजं देवहितं ६, १७, १५; साम. ४५४; अथर्व. १९, १२, १; २०, ६३, ३; १२४, ६
 अया धीति परि स्वाव ९, ६१, १; साम. ४९५; १२१०
 अया सोमः सुकृत्स्नया ९, ४७, १; साम. ५०७
 अया इ त्वं माया वाहृषानं ६, २२, ६; अथर्व. २०, ३६, ६; अनुक्त सप्त शृङ्गुषुः १, ५८, ९; अथर्व. १३, २, २४ २०, ४७, २१; तै. भा. २, ४, ५, ४
 अयुक्तं सप्त हरितः ७, ६०, ३
 अयुक्तं सुर पतं ९, ६३, ८; साम. १२१७
 अयुजो असमो नृमिः ८, ६२, २
 अयुजं ह्यं विश्वकृष्टीः १, १६९, २
 अयुज इषुषा हते ८, ४५, ३; साम. १३४०
 अयुजसेनो विष्वा १०, १३८, ५
 अयुजसन्ननवधस्य सेनां १, ३३, ६
 अयो धृष्टो जर्जिवा १०, ८७, २; अथर्व. ८, ३, २
 अयोदेव दुर्मद आदि शुद्धे १, ३२, ६; तै. भा. २, ५, ४, ३; नि. ६, ४
 अयं हि भ्मा सुतेषु नः ८, ९२, २६
 अयं कामाव हरवः १०, ९६, ७; अथर्व. २०, ३१, २
 अयं कृष्णंयु वेदि १, १७०, ४
 अयं कषाव नो महे ८, १५, १३
 अयमग्निरग्न्यानि १०, १४६, १; तै. भा. २, ५, ५, ६; नि. ९, ३०
 अयमोर्निहितो जातवेदाः ३, २९, २; साम. ७९
 अयं त इन्द्र कुक्ष्ये ८, ९२, २४; साम. १६६२
 अयं दामो न मीकृष्ये कराणि ७, ८६, ७

अरमतिरनर्बो ८, ३१, ११
 अरममाणो अत्येति ९, ७९, ३
 अरमयः सारपसः २, १३, १२
 अरमन्थाय गावति ८, ९१, २५, साम. ११८
 अरं म उज्जवाग्म ४, ३२, २४
 अरं मे गम्भं हवनानास्मं ६, ६३, २
 अरममाणो येऽरथा ९, ९७, २०
 अरा हवेदधरमा ५, ५८, ५; तै. मा. २, ८, ५, ७
 अराधि होला निषदा १०, ५३, २
 अराधि होला स्वनिषत् १, ७०, ८
 अराधि काले विकटे १०, १५५, १; नि. ६, ३०
 अराधीदंशुः सचमानः ९, ७४, ५
 अरिषं वा विचस्पृशु १, ४६, ८
 अरिष्टः स यतो विच १०, ६३, १३
 अरुणस्पृशुषा अश्रुत् ८, ७३, १६
 अरुणो मा सकृद् वृकः १, १०५, १८; नि. ५, २६
 अरुणस्य वृद्धितरा ६, ४९, ३
 अरुणो जगवमिगरो २, २५, ५
 अरुणचतुषसः प्रथिः ९, ८३, ३; साम. ८७७
 अरोरधीद् वृणो अस्व २, ११ १०
 अर्चत प्राचैत ८, ६९, ८; साम. ३६२; अथर्व. २०, ९२, ५
 अर्चद् वृषा वृषाभिः १, १७३, २
 अर्चत् एके महि साम मन्वत् ८, २९, १०
 अर्चतस्त्वा हवामहे ५, १३, १
 अर्चन्ति मारीरपसो न विष्टिभिः १, ९९, ३; साम. १७५७
 अर्चा दिवे वृहते श्रुषं १, ५४, ३; नि. ६, १८
 अर्चामि ते सुमतिं ४, ४. ८; तै. सं. १, २, १४, ३
 अर्चामि वां वर्चायापो १०, १२, ४; अथर्व. १८, १, ३१
 अर्चां साक्षाय साकिने वाची १, ५४, २
 अर्णासि चित्तप्रधाना ७, १८, ५
 अर्चमिद्वा उ अर्धिम १, १०५, २
 अर्धिनो वंति चेदयं ८, ७९, ५
 अर्चं वीरस्य गृत्तर्वा ७, १८, १६
 अर्धको न क्रुमारकः ८, ६९, १५; अथर्व. २०, ९१, १२
 अर्धमणं वरुणं मित्रमेवां ४, २, ४
 अर्धमणं वृहस्पतिं १०, १४१, ५; अथर्व. ३, २०, ७;
 वा. व. ९, २७; तै. सं. १, ७, १०, २
 अर्धमा णो अदिशिः ३, ५४, १८
 अर्धम्बं वरुण मित्रं वा ५, ८५, ७
 अर्धो वा गिरो अम्बर्च १०, १४८, ३
 अर्धो विष्ठां गातुरेति १०, २०, ४

अर्चन्तिसे अर्चतो मुनिः १, ७३, ९
 अर्चन्तो न अर्चतो मित्रमाणा ७, ९०, ७; ९१, ७
 अर्चाग्रयं निषवारं ते ६, ३७, १
 अर्चाग्रयं नि यच्छतं ८, ३५, २१
 अर्चाहेहि सोमकामं स्वाहुः १, १०४, ९; अथर्व. २०, ८, १
 अर्चाह् निचक्रो मधुवाहो १, १५७, ३; साम. १७६०
 अर्चाह्नरा वैश्वेनावसा ७, ८१, ८
 अर्चाधीनं सु ते मनः ३, ३७, २; अथर्व. २०, १९, २
 अर्चाधीनो वतो मय ४, ३२, १४
 अर्चाधीसुमरो मय ४, ५७, ६; अथर्व. ३, १७, ८; तै. आ.
 ६, ६, २
 अर्चां स्वा पुष्ट्युत ८, ६, ४५; ३२, ३०
 अर्चां स्वा सुके रये ३, ४१, ९; अथर्व. २०, २३, ९
 अर्चां वैष्णवं जन् १, ४५, १०
 अर्चाचमय वरुणं नृवाहणं २, ३७, ५
 अर्चाचा वां सप्तयो १, ४७, ८
 अर्चाचो अथा मयता २, २९, ६; वा. व. ३३, ५१
 अर्धो हव अस्ते साति ९, ९७, २५
 अर्चावतो न आ गति परा ३, ४०, ८; अथर्व. २०, ६, ८
 अर्चावतो न आ गच्छयो शाक ३, ३७, ११; अथर्व. २०, २०, ४;
 ५७, ७
 अर्चा णः सोम वां गये २, ६१, १५; साम. १३३७
 अर्चा सोम सुमत्सो २, ६५, १९; साम. ५०३; ९९४
 अर्हन्तो ये सुदानवः ५, ५२, ५
 अर्हन्तिभ्यं सायकानि २, ३३, १०; तै. आ. ४, ५, ७
 अरानुणो वरु हन्म ३, ३०, १०; नि. ६, २
 अरानुवस्य परशुर्ननास २, ६७, ३०
 अर्चते वामस्तमायद् २, १५, २
 अयः परेण पर पृषा १, १६४, १७; अथर्व. ९, ९, १७
 अयः परेण पितरं वः १, १६४, १८; अथर्व. ९, ९, १८
 अयक्रक्षिणं वृषवं यथारं ८, १, २; साम. १३६१; अथर्व.
 २०, ८५, २
 अय क्रम्द् वक्षिणतो गुहाणां २, ४२, ३
 अय क्षिप दिवो अहमार्जं २, ३०, ५
 अय चत क्षचीयतो ८, ६२, ६
 अय ते हेळो वरुण मयोभिः १, २४, १४; तै. सं. १, ५, ११, ३
 अय स्मना भरते केतवेदाः १, १०४, ३
 अय स्वा वृहतीरिषो १०, १३४, ३
 अय स्वे ह्य वरुणो ६, ४७, १४
 अयद्यमिव मन्ममाना ४, १८, ५
 अय युतानः कर्कशां २, ७५, ३; साम. ७०२

अथ इत्येते अङ्गुलीमतिष्ठ ८, १६, १३; साम. ३२३;
अथर्व. २०, १३७, ७; तै. आ. १, ६, ३
अथ इत्यानि विष्वा घृणामो ७, ८६, ५
अथ इति अथ विष्वा १०, ५९, ९
अथ नो हविना सिन्धोहि १०, १०५, ८
अथमत्समये गृहे ८, ७३, ७
अथम्यु नः पितरः सुप्रवाच १, १०६, ३
अथम्यु मास्तुवसो ६, ५२, ४
अथपतन्तीरवधृ १०, ९७, १७; बा. य. १२, ९१; तै. सं.
४, २, ६, ५
अथ चक्षुष्येनो अस्मदीयं ४, २७, ३
अथ वरवं सतकृतव १०, १३४, ४
अथ यत्वे सद्रुक्ते ८, ७९, ९
अथर्थां शुन आत्राणि ४, ८८, १३
अथर्षयश्च सुभगं ससि यज्ञीः ३, १, ४
अथमहं इन्द्रं दारहि अवी नः १, १३३, ६
अथर्षावर्षयु ५, ८३, १०
अथविहं सौम्यमप्यु १, १८२, ६
अथ वेदिं होत्राभिर्विजेत ७, ६०, ९
अथ सिद्धं वरुणो वीरिय ७, ८७, ६
अथसृजन्मुप त्मना १, १४२, ११
अथसृज पुनरग्रे १०, १६, ५; अथर्व. १८, २, १०; तै. आ.
६, ४, २
अथ घृणा वनस्पते १, १३, ११
अथसृष्टा परा पत ६, ७५, १६; साम. १८६३; अथर्व. ३, १९, ८;
बा. य. १७, ४५; तै. सं. ४, ६, ४, ४; तै. आ. ३, ७, ६, २३
अथ सृष्टि पितरं योधि ५, ३, ९
अथ स्य दुर्हणायतः १०, १३४, २; साम. १०९२
अथ स्य वस्य वेणये ५, ७, ५
अथस्वते सुवते कृष्णिवाय १, ११६, २३
अथ स्य भूराध्वनो नामे ४, १६, २; अथर्व. २०, ७७, २
अथ स्युमेव चिन्वती ३, ६२, ४
अथ स्वयुक्ता दिव आ हृषा १, १६८, ४
अथ स्त्राणि गगरी ८, ६९, ९; अथर्व. २०, ९२, ६
अथ स्वेदा हृषामितो १०, १३४, ५
अथा कल्पेभु नः पुनः ९, ९, ७
अथा चक्षवं पदमद्व सखा ५, ३०, २
अथा नु कं ज्यावाश्च १०, ५०, ५
अथा नो अन्नं कृत्तिभिः १, ७९, ७; साम. १५२४
अथा नो वाजसु रथं ८, ८०, ६
अथावसंतं धीतयो ९, १९, ४

अथासां मयवजहि १, १३३, ३
अथासुजः मयः मयवः १०, १३८, २
अथासुजं विमयो न ४, १९, २
अविता नो अजायः ९, ६७, १०
अवितासि सुम्बतो ८, ३६, १
अविद्वद्मं मित्रो ६, ४४, ७
अविद्वद्मि निति १, १३०, ३
अविद्वं ते अविहितं १०, १८१, २
अविदे विद्वदो वृषत् ६, ४५, २
अविमो वा यद्विधत् ८, ६१, ९
अविहं धीवधिना ७, ६७, ६; तै. आ. २, ४, ३, ७
अविहो अस्माग्निश्चास्तु ७, ३४, १२
अवीनो अग्निर्हव्यात् ७, ३४, १४
अवीरानिव सामवं १०, ८६, ९; अथर्व. २०, १२६, ९;
नि. ६, ३१
अवीरुध्वो अस्तु ८, ८०, १०
अवीरुध्वन् गोतमा ४, ३२, १०
अवेयमवेषुवतिः १, १२४, ११
अवोचाम कवये ५, १, १२; बा. य. १५, २५; तै. सं. ४, ४, ४, २
अवोचाम मनो अहमा १, ११४, ११
अवोचाम निचक्रामाणि १, १८९, १
अवोचाम महते सौभगाय ८, ५९, ५
अवोचाम रङ्गणा १, ७८, ५
अवो ह्याभ्यां पर एकया १०, ६७, ४; अथर्व. २०, ९१, ४
अवोरित्या वां छर्विषः ६, ६७, ११
अवोर्वा नृमभिना बुबाहुः ७, ६७, ४
अव्ये पुमानं परि वार ९, ८६, २५
अव्ये वधुस्तुः पवते ९, ६९, ३
अव्यो वारि परि मित्रं ९, ५०, ३; साम. १२०७
अव्यो वारि परि मित्रो ९, ७, ६; साम. ११३३
अव्यो वारिभिः पवते ९, १०१, १६
अशोष्यग्निः सभिधानो ७, ६७, २
अज्ञापिनं मनु १०, ६८, ८; अथर्व. २०, १६, ८; नि. १०, १२
अज्ञमन्वीरी रीवते १०, ५३, ८; अथर्व. १२, २, २६; बा. य.
३५, १०; तै. आ. ६, ३, २
अज्ञात्समवतं ब्रह्मणः २, २४, ४; नि. १०, १३
अज्ञास तं काममने ६, ५, ७; बा. य. १८, ७४; तै. सं.
१, ३, १४, ३
अज्ञातं ते सुमतिं देव १, ११४, ३
अज्ञं हि वृष्टिदायता वां १, १०९, २; तै. सं. १, १, १४, १;
नि. ६, ९

अजीरा सल्लैयति १०, ८५, ३०; अथर्व. १४, १, २७
 अजयेवो निषद्वन् १०, ९७, ५; वा. य. १२, ७९; ३५, ४;
 तै. सं. ४, २, ६, २
 अजं न गीर्मी रथं ८, १०३, ७; साम. १५८४
 अजं न गूळहमथिना १, ११७, ६
 अजं न त्वा वारवन्तं १. २७, १; साम. १७; १६३४;
 नि. १, २०
 अजमि?। रथमां ८, ७४, २०
 अजस्वत्तम जमिमास्व २, ३५, ६
 अजा इवेद्वन्तासः ५, ५९, ५
 अजादिवावति बह्वृक्षिण १०, ७३, १०
 अजा न वा वाजिना ६, ६७, ४
 अजावन्तो गन्धर्वन्तो १०, १६०, ५; अथर्व. २०, ९६, ५;
 तै. भा. २, ५, ८, १२
 अजावति प्रथमो गोपु १, ८३, १; अथर्व. २०, २५, १
 अजावर्त्तो सोमावर्त्तो १०, ९७, ७; वा. य. १२, ८१; तै. सं.
 ४, २, ६, ४
 अजावर्त्तीर्गोमतीर्नं ७, ४१, ७; ८०, ३; अथर्व. ३, १६, ७;
 वा. य. ३४, ४०; तै. भा. २, ८, २, ९
 अजावर्त्तीर्गोमतीर्बिन्धुवारा १, १२३, १२
 अजावर्त्तीर्गोमतीर्बिन्धुसुविदो १, ४८, २
 अजावन्तं रथिनं वीरा १०, ४५, ५
 अजासो न वे उवेहास १०, ७८, ५
 अजासो वे वायुप ७, ७४, ४
 अजिना परि वामिषः ३, ५८, ८
 अजिना पिबन्तं मधु १, १५, ११; तै. भा. २, ७, १२, १
 अजिना पुबन्तंसा १, ३, २
 अजिना मधुमत्तमं १, ७७, ३
 अजिना मधुपुत्तमो ३, ५८, ९
 अजिना यज्वरीरिषः १, ३, १
 अजिना यज्ञ कर्हिषि ५, ७४, १०
 अजिना वासहूतमा ८, ७३, ६
 अजिना वस्तिरकादा १, ९२, १६; साम. १७३४
 अजिना वाजिनीवस्तु ५, ७८, ३
 अजिना वायुना पुवं ३, ५८, ७
 अजिनावेह गच्छन्तं ५, ७५, ७; नि. ३, २०
 अजिनावेह गच्छन्तं ५, ७८, १
 अजिना सु विचाकवात् ८, ७३, १७
 अजिना स्नुवे स्नुहि ८, २६, १०
 अजिना हरिणाविष ५, ७८, १
 अजिनोरत्तमं रथं १, १२०, १०

अजी रवी सुकप इत् ८, ४, २; साम. २७७
 अजेव विनाकरी ४, ५२, २; साम. १७२६
 अजो न कद्रो वृषमिः २, ९७, २८
 अजो न कंजन्मिमिः ३, २६, ३
 अजो न चाकद्रो वृषा ९, ६४, ३
 अजो वोढहा सुवं १, ११२, ४; नि. ९, २
 अजस्व त्मना रथस्व ४, ४१, १०
 अज्ज्यो वारो अजयः १, ३२, १२
 अजाकहं पुत्सु पृथना १, ७१, २१; वा. य. ३४, २०; तै. भा.
 २, ४, ३, ८; ७, ४, १
 अजाकहमुमं पृथनासु ८, ७०, ४; साम. ११५६; अथर्व.
 २०, ९२, १९
 अजाकहो अग्ने वृषमो ३, १५, ४
 अजा मद्रो विवो १, १२१, ८
 अजो पुवालो अदिषेः १०, ७२, ८; तै. भा. १, १३, २;
 ताज्ज भा. २४, १२, ६
 अजौ स्वक्त्वा ककुभः १, ३५, ८; वा. य. ३४, २४
 असज सज परमे व्योमन् १०, ५, ७
 असत्सु मे जरितः १०, २७, १
 असद्वज सुवीर्यं ८, ३१, १८
 असन्धित्वे आहवनाभि ७, ८, ५
 असपत्नः सपत्नहा १०, १७४, ५; अथर्व. १, २७, ६
 असपरन सपत्नयमी १०, १५९, ५
 असमं क्षत्रमसमा मनीषा १, ५४, ८
 असमाप्तिं नितोत्तमं १०, ६०, २
 असंशुष्टो जावसे मात्रोः ५, ११, ३; तै. भा. २, ४, ३, ३
 असर्जिं ककुर्त्तो आभि ९, १०६, १२; साम. ९४०
 असर्जि रथो वधा ९, ३६, १; साम. ४९०
 असर्जिं वक्रा रथे ९, ९१, १; साम. ५४३
 असर्जिं वां स्वधिरा वेधसा १, १८१, ७
 असर्जिं वाजी तिरः पवित्रं ९, १०९, १९
 असर्जिं रक्त्तमो दिव ९, ८६, ४६
 असञ्जतः शतधारा ९, ८६, २७
 असञ्जता मयवज्जगो हि ७, ६७, ९
 असञ्जन्ती मूरिचारे ६, ७०, २; नि. ५, २
 असादि पुषो वडिः ७, ७, ५
 असाम वधा सुवसाव १, १७३, ९
 असाभि हि प्रयज्यवः १, ३९, ९
 असाभ्यो जो विष्टुषा १, ३९, १०; नि. ६, २३
 असावन्धो अञ्जुर १०, १३२, ४

असावि ते जुष्टपाणाय ५, ४३, ५
 असावि देवं गोक्षत्रीकं ७, २१, १; साम. ३१३
 असावि सोम इन्द्र ते १, ८४, १; साम. ३४७; १०७८;
 ते. मं. १, ४, ३९; १
 असावि सोमः पुरुहूत १०, १०४, १
 असावि सोमो अरुषो ९, ८२, १; साम. ५६२; १३१६
 असाव्यंक्षुर्मदायाप्सु ९, ६२, ४; साम. ४७३; १००८
 असिष्म्यां यजमानो ४, १७, १५
 असि यमो अस्यादित्यः १, १६३, ३; वा. य. २९, १४;
 ते. सं. ४, ६, ७, १
 असि हि वीर सेन्यो १, ८१, २; साम. १००३; अथर्व.
 २०, ५६, २
 असुनीते पुनरस्मासु १०, ५९, ६
 असुनीते मनो अस्मासु १०, ५९, ५; नि. १०, ४०
 असुन्वन्तं समं जहि १, १७६, ४
 असुन्वामिन्द्र संमदं ८, १४, १५; अथर्व. २०, २९, ५
 असुत पूर्वं वृषभो ३, ३८, ५
 असुत वृषभमहते १, १६८, ९
 असृक्षत प्र वाजिनो ९, ६४, ४; साम. ४८२; १०३४
 असृग्नेवभीतये ९, ४६, १
 असृग्नेवभीतये वाजयन्मो ९, ६७, १७; साम. १८१२
 असृग्रमिन्द्रः पथा ९, ७, १; साम. ११२८
 असृग्रमिन्द्र ते गिरः १, ९, ४; साम. २०५; अथर्व.
 २०, ७१, १०
 असेम्या वः पणयो १०, १०८, ६
 असी च या न उर्वराद् ८, ९१, ६
 असी य एषि वीरको ८, ९१, २
 असी यः पंथा आदित्यो १, १०५, १६
 अरुक्षाह्यामसुरो ८, ४२, १; वा. य. ४, ३०; ते. मं.
 १, २, ८, १
 अरुक्षो मम्म पूर्य ८, ५२, ९; साम. १६७७; अथर्व.
 २०, ११९, १
 अरुक्षन्मिन् शिमीवजिः १, १४१, १३
 अरुक्षन्मिननं सुतो १०, ४५, १२; वा. य. १२, २९
 अस्ति देवा अंहोः ८, ६७, ७
 अस्ति सोमो अयं सुतः ८, ९४, ४; साम. १७४; १७८५
 अस्ति हि वः सजाव्यं ८, ९७, १०; नि. ६, १४
 अस्ति हि वामिह स्तोत्रा ५, ७४, ६
 अस्ति हि मदाय १, ३७, १५
 अस्तीदमधिग्रम्यन् ३, २९, १
 अम्नु औषद् दुरो १, १३९, १; साम. ४६१

अस्तेव सु प्रतरं १०, ४२, १; अथर्व. २०, ८९, १
 अस्तोव्यं स्तोम्या १, १२४, १३
 अस्तुष्ट चित्रा उषसः ४, ५१, २
 अस्मभ्यं रोदसी रयि ९, ७, ९; साम. ११३६
 अस्मभ्यं वाजिनीषसु ८, ५, १२
 अस्मभ्यं सु त्वमिन्द्र १०, १३३, ७
 अस्मभ्यं सु वृषभसु ८, २६, १५
 अस्मभ्यं गातुवित्तमः ९, १०६, ६
 अस्मभ्यं तद्विभो अग्र्यः २, ३८, ११
 अस्मभ्यं तद्वसो दानाय २, १३, १३; १४, १२
 अस्मभ्यं तौ अपा वृषि ४, ३१, १३
 अस्मभ्यं त्वा वसुविदं ९, १०४, ४; साम. ५७५
 अस्मभ्यमिद्विषिषुः ९, २, ९; साम. १०४६
 अस्मा-अस्मा इन्द्रसो दे, ४२, ४; साम. १४४३
 अस्मा इत्काव्यं वचः ५, ३९, ५
 अस्मा इदु मनाभिद् १, ६१, ८; अथर्व. २०, ३५, ८
 अस्मा इदु त्वत्तु १, ६१, १५; अथर्व. २०, ३५, १५
 अस्मा इदु त्वसुपमं १, ६१, ३; अथर्व. २०, ३५, ३
 अस्मा इदु त्वा तक्षत् १, ६१, ६; अथर्व. २०, ३५, ६
 अस्मा इदु प्र तवसे तुराय १, ६१, १; अथर्व. २०, ३५, १;
 नि. ५, ११
 अस्मा इदु प्र अरा १, ६१, १२; अथर्व. २०, ३५, १२;
 नि. ६, २०
 अस्मा इदु प्रय हव १, ६१, २; अथर्व. २०, ३५, २
 अस्मा इदु मसिमिव १, ६१, ५; अथर्व. २०, ३५, ५
 अस्मा इदु स्तोमं १, ६१, ४; अथर्व. २०, ३५, ४
 अस्मा उक्थाय पर्वतस्य ५, ४५, ३
 अस्मा उ ते मति महे ६, १, १०; ते. मं. ३, ६, १०, ४
 अस्मा उषाम आनिरंत ८, ९६, १
 अस्मा क जु प्रभूतये ८, ४१, १
 अस्मा एतद्विषयं दे, ३४, ४
 अस्मा एतन्महागूढं १, ३४, ५
 अस्माकं व इन्द्रसुवमसि १, १२२, ४
 अस्माकं शिमीपीना १, ३०, ११
 अस्माकं सु रयं पुर ८, ४५, ९
 अस्माकं ज्येष्ठवरं ४, ९, ७
 अस्माकं त्वा मलीना ४, ३२, १५
 अस्माकं त्वा सुवीं उष ८, ६, ४२
 अस्माकं देवा उमवाच १०, ३७, ११
 अस्माकं चक्षुषा रथो ४, ३१, १४
 अस्माकमसं प्रतरं ५, ४, ८

अस्माकमसौ मयवस्तु दीपिह्यथ १, १४०, १०
 अस्माकमसौ मयवस्तु आस्मा ६, ८, ६; तै. सं. १, ५, ११, २
 अस्माकमस्य पितरः ४, ४२, ८
 अस्माकमस्य पितरौ मनुष्या ४, १, १३
 अस्माकमस्य वामनं ८, ५, १८
 अस्माकमसाधुतमं ८, ३३, १५
 अस्माकमाधुर्बर्धय ३, ६२, १५
 अस्माकमिस्तु मनुषि ४, २२, १०
 अस्माकमिन्द्रः सत्यतेषु १०, १०३, ११: साम. १८५९:
 अथर्व. १९, १३, ११: वा. य. १७, ४३; तै. सं.
 ४, ६, ४, ३
 अस्माकमिन्द्रं दुष्टं ५, ३५, ७
 अस्माकमिन्द्रं मृतं ते ६, ४५, ३०
 अस्माकमिन्द्रावकणा भरे ७, ८२, ९
 अस्माकमिन्द्रेहि नो ५, ३५, ८
 अस्माकमुत्तमं कृषि ४, ३१, १५
 अस्माकमूर्जो रथं १०, २६, ९
 अस्माकं मित्रावकणावतम् २, ३१, १
 अस्माकेभिः सत्त्वभिः २, ३०, १०
 अस्मादहं तविषादीयमाणः १, १७१, ४
 अस्मौ अवन्तु ते शतं ४, ३१, १०
 अस्मौ आविद्वि विषदेन्द्र ४, ३१, १२
 अस्मौ हृदा कृणीष्व ४, ३१, ११
 अस्मात्समस्यै पवमान ९, ८५, ३
 अस्मात्स्तु तत्र चोद्व १, ९, ६; अथर्व. २०, ७१, १२
 अस्मिन्न इन्द्रं दृष्टुमी १०, ३८, १
 अस्मिन्मये परमे २, ३५, १४
 अस्मिन्मये अदाध्या ५, ७५, ८
 अस्मिन्समुद्रे आयुत १०, ९८, ६
 अस्मिन्स्वेक्षतककपूत १०, १३१, ५
 अस्मे आ बहतं रथि ८, ५, १५
 अस्मे इन्द्रं सत्त्वा सुते ८, ९७, ८
 अस्मे इन्द्रावृहस्पती ४, ४२, ४; तै. सं. ३, ३, ११, १
 अस्मे इन्द्रावकणा विषवारं ७, ८४, ४
 अस्मे इन्द्रो वरुणो ७, ८२, १०; ८१, १० -
 अस्मे ऊ तु वृषणा १, १८४, २
 अस्मे तविन्द्रावकणा ३, ६२, ३
 अस्मे सा स इन्द्रं सन्तु १०, २२, १३
 अस्मे धेहि सुमतीं १०, ९८, ३
 अस्मे धेहि सुमघतो ९, ३१, ६
 अस्मे धेहि अगो वृषण १, ९, ८; अथर्व. २०, ७१, १४

अस्मे प्र बंधि मयवस्तु ३, ३६, १०; मि. ६, ७
 अस्मे रथि न स्वर्ग १, १४१, ११
 अस्मे राधो दिवेदिषे ४, ८, ७
 अस्मे कद्रा मेहना ८, ६३, १२; वा. य. ३३, ५०
 अस्मे कस्तं परि वंते १, ७२, २
 अस्मे वर्षिष्ठा कृणुहि ४, २२, ९
 अस्मे वस्तुनि धारय ९, ६३, ३०
 अस्मे बीतो मरुतः ७, ५६, २४
 अस्मे अष्टेभिर्मानुभिः ७, ७७, ५
 अस्मे सा वा माधवी रातिः १, १८४, ४
 अस्मे सोम शिवमवि १, ४३, ४
 अस्मे तिलो अयध्याव २, ३५, ५
 अस्मे ते प्रतिहर्षते ८, ४३, २
 अस्मे बहूनामयसाय २, ३५, १०
 अस्मे भीमाय नमसा १, ५७, ३; अथर्व. २०, १५, ३
 अस्मे वयं बह्मवान् ६, २३, ५
 अस्म्य क्रत्वा विषेतसो ५, १७, ४
 अस्म्य वा बीर ईवतो ४, १५, ५
 अस्म्य ते सक्थे वयं ९, ६१, २९; साम. ७७९
 अस्म्य ते सक्थे वयमियक्षंतः ९, ६६, १४
 अस्म्य मित्रः कृणुत १०, ८, २
 अस्म्य त्वेषा अजरा अस्व १, १४३, ३
 अस्म्य देवस्य मीळुवः ७, ४०, ५
 अस्म्य देवस्य संसदि ७, ४, ३
 अस्म्य विष क्षुमतः १०, ११६, २
 अस्म्य विषतमविना ८, ५, १४
 अस्म्य विष यस्व जउज्ञान ६, ४०, २
 अस्म्य पीत्वा मदानां देवो ८, २२, ६
 अस्म्य पीत्वा मदानामिन्द्रो ९, २३, ७
 अस्म्य पीत्वा शतक्रतो १, ४, ८; अथर्व. २०, ६८, ८
 अस्म्य प्र जातवेदसो १०, १८८, २
 अस्म्य प्रजावती शुद्ध ८, ३१, ४
 अस्म्य प्रत्नामस्तु सुतं ९, ५४, १; साम. ७५५; वा. य.
 ३, १६; तै. सं. १, ५, ५, १
 अस्म्य मेधा हेमना ९, ९७, १; साम. ५२६; १३९९
 अस्म्य मदे पुत्र वर्षासि ६, ४४, १४
 अस्म्य मदे स्वर्गं वा ज्ञाताय १, १२१, ४
 अस्म्य मदानो मयधो २, १९, २
 अस्म्य मे आवापृथिवी २, ३२, १
 अस्म्य यामासो बृहतो १०, ३, ४
 अस्म्य रत्ना ज्ञवदेव पुषिः ३, ४, ४

अस्य वामस्य पक्षिणस्य १, १६४, १; अथर्व. ९, ९, १;
 नि. ४, २६
 अस्य वासा उ अर्धवा ५, १७, ३
 अस्य बीरस्य बर्हिनि १, ८६, ४
 अस्य वृष्णो व्योदन ८, ६३, ९
 अस्य यो छवसा ९, २८, ८
 अस्य व्रतानि नाष्टये ९, ५३, ३; साम. १७१६
 अस्य व्रते सजोषलो ९, १०२, ५
 अस्य सामुद्रमवासा १, ६०, २
 अस्य वृष्णमासो वृष्टसानपये १०, ३, ६
 अस्य अयो वधः सप्त १, १०२, २; तै. ब्रा. २, ८, ९, २
 अस्य त्रिपे समिधानस्य ४, ५, १५
 अस्य अष्टा सुमगस्य ४, १, ६
 अस्य ओषंवा भुवः १, ८६, ५
 अस्य ह्योको विवीचते १, १९०, ४
 अस्य सुवानस्य मन्विदः २, ११, २०
 अस्य तपुषे अहिमयस्य रावः १, १२२, ८
 अस्य स्योमेभिरीतिभिः १०, ९९, ११
 अस्य स्योमे मघोनः ५, १६, ३
 अस्य हि स्वयन्नाकारः ५, १७, २
 अस्य हि स्वयन्नास्तरं ५, ८९, २
 अस्या ऊ पु ण उप सातये १, १३८, ४; नि. ४, २५
 अस्याजरासो दमां १०, ४६, ७; वा. व. ३३, १; तै. ब्रा.
 २, ७, १२, १
 अस्वेदिश्रो मनेष्वा प्रमं ९, १०६, ३; साम. ६९६
 अस्वेदिश्रो मनेष्वा विष्वा ९, १, १०
 अस्वेदिश्रो बाष्टये वृष्णंवा ८, ३, ८; साम. १५७४;
 अथर्व. २०, ९९, २; वा. व. ३३, ९७
 अस्वेतु त्वेवसा १, ६१, ११; अथर्व. २०, ३५, ११
 अस्वेतु म नृहि पूरवाणि १, ६१, १३; अथर्व. २०, ३५, १३
 अस्वेतु निवा गिरवन् १, ६१, १४; अथर्व. २०, ३५, १४
 अस्वेतु मातुः सवनेतु १, ६१, ७; अथर्व. २०, ३५, ७;
 नि. ५, ४
 अस्वेदेव प्र सितिपे १, ६१, ९; अथर्व. २०, ३५, ९; तै. सं.
 २, ४, १४, २
 अस्वेदेव वाससा वृष्णंते १, ६१, १०; अथर्व. २०, ३५, १०
 अस्वेदेवा सुमहिः पमयाना १०, ३१, ६
 अस्वमन्नारणवः ४, ४, १२; तै. सं. १, २, १४, ५
 अस्यापवद्भीतये ४, ३, २१
 अहं रण्यं सुगवं १०, ४९, ५
 अहं राजा वरुणो महां ४, ४२, २

अहं राहो संगमनी १०, १२५, ३; अथर्व. ४, ३०, २
 अहं वहाव वजुरा १०, १२५, ६; अथर्व. ४, ३०, ५
 अहं वहीमिर्वसुभिः १०, १२५, १; अथर्व. ४, ३०, १
 अहं सप्त जघनो १०, ४९, ९
 अहं सप्तहा महुषो १०, ४९, ८
 अहं स यो नववासं १०, ४९, ६
 अहं सुपे पितरमस्य १०, १२५, ७; अथर्व. ४, ३०, ७
 अहं सूर्यस्य परि यामि १०, ४९, ७
 अहं सो अग्नि यः पुरा १, १०५, ७
 अहं सोममाहमसं १०, १२५, २; अथर्व. ४, ३०, ६
 अहं हि ते हविषो महां ८, ५३, ८
 अहं वृषान् आहं ८, ७४, १३
 अहं होता स्वलोचं १०, ५२, २
 अहं केतुरहं सूर्या १०, १५९, २
 अहं गमेमवचां १०, १८३, ३
 अहं शुक्लस्यो अतिविग्मं १०, ४८, ८
 अहं च त्वं च वृषवत् ८, ६२, ११; तै. सं. ७, ४, १५, १;
 नि. १, ४
 अहं चन तत्पूरिभिः ६, २६, ७
 अहं तदासु धारवं १०, ४९, १०
 अहं तष्टेव वज्रं १०, ११२, ५
 अहं ता विष्वा चक्रं ४, ४२, ६
 अहं सां शुण्ते पूरवं १०, ४९, १
 अहं हिं पतिश्वानं ३, ३२, ११; सात. ब्रा. ४, ५, ३, ३
 अहं हिं पतंते शिभिषाणं १, ३२, २; अथर्व. २, ५, ६;
 तै. ब्रा. २, ५, ४, २
 अहं हिं पतिश्वानं ४, २८, ३
 अहं हिं वृषतं वंसं १, ३२, ५; तै. ब्रा. २, ५, ४, ३;
 नि. ६, ४
 अहं नृष्वसुवीचमः ८, ३२, २६
 अहं नृष्व कवये १०, ४९, ३
 अहं नृषो अविश्वसुवामा ४, ४२, ४
 अहं नृषि महामहो १०, ११९, १२
 अहं नृषि सपत्नये १०, १६६, २
 अहं नृषि सहामा १०, १४५, ५; अथर्व. ३, १८, ५
 अहं नृषि विपुष्य ८, ६, १०; साम. १५२, १५००;
 अथर्व. २०, ११५, १
 अहं नृषो न वरा शिव १०, ४८, ५
 अहं नृषो रोषो वरुणो १०, ४८, २
 अहं नृषो वरुणस्यो नहि ४, ४२, ३

अहमेमं गण्यवमङ्गलं १०, ४८, ४
 अहमेताम्नायसतो १०, ४८, ६
 अहमेव वात ह्य १०, १२५, ८; अथर्व. ४, ३०, ८
 अहमेव स्वधर्मि १०, १२५, ५; अथर्व. ४, ३०, ३
 अहं पितेव वेतसु १०, ४९, ४
 अहं पुरो मंदसागो ४, २६, ३
 अहं प्रत्येन मम्मना ८, ६, ११; साम. १५०१; अथर्व.
 २०, ११५, २
 अहं भुवं वसुतः १०, ४८, १
 अहं भूमिपद्दामार्वाच ४, २६, २
 अहं मयुरमचं खर्षकाहं ४, २६, १
 अहम् कृष्णमहरज्ज्वं ६, ९, १; मि. २, २१
 अहस्ता वदपदी १०, २२, १४
 अहानि गृध्राः पयाँच १, ८८, ४
 अहा वयिष्म सुदिना ७, ३०, ३
 अहावमो इविरास्ते १०, ९१, १५; वा. व. २०, ७९;
 तै. मा. १, ४, २, १
 अहितेन चिद्वेता ८, ६२, ३
 अहितेन भोगैः पर्येति ६, ७५, १४; वा. व. २९, ५१;
 तै. सं. ४, ६, ६, ५; मि. ९, १५
 अहेळता मनसा सुष्टि २, २३, ३
 अहेळमाव उप याहि ६, ४१, १; तै. मा. २, ४, ३, १२
 अहेम वशं वयास्तुराणा ७, ७३, ३
 अहेयांशारं कमपश्यदं १, ३२, १४
 आचरे वसोर्जतिता ३, ५१, ३
 आ ककसा अमृषत ९, ६५, १४
 आ ककसेषु चावति पयिमे ९, १७, ४
 आ ककसेषु चावति इमेव ९, ६७, १४
 आर्क्षी खर्षस्व रोचमाय १, १४, ९
 आ कृष्णेन रजसा वर्तमानः १, ३५, २; वा. व. ३३, ४३;
 ३४, ३१; तै. सं. ३, ४, ११, २
 आकेनिपासो अहमिः ४, ४५, ६
 आ क्रन्द्व वकमोमो ६, ४७, ३०; अथर्व. ६, १२६, २;
 वा. व. २२, ५६; तै. सं. ४, ६, ७, ७
 आक्षिप्त्यास्त्वपरा ३, ५५, ५
 आ क्षोदो मधि पुष्प ६, १७, १२
 आक्षयवाचामो बहमि ८, ७, ३५
 आगधिता वरिगधिता १, १२६, ६; मि. ५, १५
 आ गन्ता मा रिषण्वत ८, २०, १; साम. ४०१
 आगन्धेव अतुमिर्वर्षतु ४, ५३, ७
 आगन्धुक्ष्माभिह ४, ३५, २

आगन्ध वृजहन्तमं ८, ७४, ४; साम. ८९
 आ गावो अगमन्तुत ६, २८, १; अथर्व. ४, २१, १;
 तै. मा. १, ८, ८, ११
 आ गोमला गालस्ता रथेन ७, ७२, १
 आ ग्ना अग्न दृष्टावसे १, २२, १०
 आग्निं न स्ववृष्टिभिः १०, २१, १; साम. ४२०
 आग्निरगामि भारतो ६, १६, १९
 आग्ने गिरो दिव जा ७, ३९, ५
 आग्ने बाहि मरुत्सजा ८, १०३, १४
 अग्ने वह वरुणं १०, ७०, ११
 आग्ने वह वरिषावा ७, ११, ५
 आग्ने स्वरं रविं अर १०, १५५, ३; साम. १५२९
 आगमन्नाप वसतीर्षेहिः १०, ३०, १५
 आ प्रावसिराहन्धेभिः ५, ४८, ३
 आ व त्वावो मना १, ३०, १४; साम. १०८५; अथर्व.
 २०, १२२, २
 आ वा गमन्वाहि अवत १, ३०, ८; साम. ७४५; अथर्व.
 २०, २६, २
 आ वा ता गमन्नुचरा १०, १०, १०; अथर्व. १८, १, ११;
 मि. ४, २०
 आ वा ये अतिमिन्धवे ८, ४५, १; साम. १३३; १३३८;
 वा. व. ७, ३२; तै. मा. १, ४, ५, ७; मि. ६, १४
 आ वा मोचेव सुगरी १, ४८, ५
 आ च त्वामेता वृषणा १, ४३, ४
 आ चन त्वा चिकित्सागो ८, ९१, ३
 आ च नो वरिः सवता ७, ५९, ६
 आ चर्षणिमा वृषभो १, १७७, १; तै. मा. २, ४, ३, ११
 आ च बहासि तौ ह १, ७४, ६
 आ चह आसं वाको ७, ३४, १०; मि. ६, ७
 आ चिकित्वाय सुगन्ध ५, ६६, १
 आचन्वा जानु दक्षिणतो १०, १५, ६; अथर्व. १८, १, ५२;
 वा. व. १९, ६२
 आच्छादितमैत्रेयिणः १०, ८५, ४; अथर्व. १४, १, ५
 आ चिकृषन्ति सान्धेयां ६, ७५, १३; वा. व. २९, ५०;
 तै. सं. ४, ६, ६, ५; मि. ९, २०
 आ अग्नं रथेवसंरथं १०, ६०, १
 आ अगाव हुहूणे ६, २२, ८; अथर्व २०, ३६, ८
 आ आगुमिर्विं अजा ९, ९७, ३७; साम. १३५७
 आ आर्य आलवेदसि ६, १६, ४२; तै. सं. ३, ५, ११, ४
 आ आगिरास्ते अम्वत ९, १०१, १४; साम. १३८७
 आजासः पृथवं रथे ६, ५५, ६
 आक्षिपुं सत्यसि विष ८, ५३, ६

आजिपत्ते नृपते स्वमिद्धि ८, ५४, ३
आ जुहोता बुधकला ५, २८, ६; तै. भा. ३, ५, २, ३
आ जुहोता स्वधर्म ३, १, ८: नि. ४, १४
आजुह्वान इहो बंधः १०, ११०, ३; अथर्व. ५, १११, ३;
वा. व. २९, २८; तै. भा. ३, ६, ३, २; नि. ८, ८
आजुह्वानो न इहो वेतो १, १८८, ३
आज्यगामिभ्य सुगामि १०, १४६, ६; तै. भा. २, ५, ५, ७
आ त इन्द्रो महाबाहू ६, ६२, २०
आ त इन्द्र अहिमानं ८, ६५, ४
आ त पृता बधोनुजा ८, ४५, ३९
आ त वतु मनः पुनः १०, ५७, ४; वा. व. ३, ५४; तै. सं.
१, ८, ५, २
आ तक्षत सावित्रसम्भवं १, १११, ३
आ तत्त इन्द्रायवः १०, ७४, ४; वा. व. ३३, २८
आ तत्ते द्युमन्तुसु १, ४२, ५
आ ते भज सौमित्रं १०, ४५, १०; वा. व. २०, २७;
तै. सं. ४, २, १, ३
आ तिष्ठतं सुष्ठुतं यो रथः १, १८३, ३
आतिष्ठतं परि विभं ३, १८८, ४; अथर्व. ४, ८, ३; वा. व.
३३, २२; तै. भा. २, ७, ८, १
आ तिष्ठ रथं वृषणं १, १७७, ३
आ तिष्ठ वृत्रहर्षणं १, ८४, ३; वा. व. ८, ३३; तै. सं.
१, ४, ३७, १
आ तू गहि प्र तु द्रव ८, १३, १४
आ तू न इन्द्रो वातदातु १, ७२, ९
आ तू न इन्द्र कौसिक १, १०, ११
आ तू न इन्द्र क्षुमन्तं ८, ८१, १; साम. १६७; ७८२
आ तू न इन्द्र मज्जा ३, ४६, १; अथर्व. २०, २३, १
आ तू न इन्द्र वृत्रहृत् ४, ३२, १; साम. १८१; वा. व.
३३, ६५
आ तू सर माकिरेत ३, ३६, ९; तै. सं. ३, ७, १३, ३
आ तू पिब कण्वमन्तं ८, २, २२
आ तू पित्र हविमिष्टो १०, १०१, १०; नि. ४, १९
आ तू सुशिप द्युपते ८, ६९, १६; अथर्व. २०, ७२, १३
आ ते अन्न हवीमहि ५, ६, ४; साम ४१९; १०२२; अथर्व.
१, ४, ८८; तै. सं. ४, ४, ४, ६
आ ते अन्न म्वाहा हविः ५, ६, ५; साम. १०२३; तै. सं.
४, ४, ४, ६
आ ते अन्न म्वाहा हविः ६, १६, ४७
आ ते कारो मुण्वामा ३, ३३, १०; नि. २, २७
आ ते द्युर्धं विरोचना ८, ९३, २६

आ ते वृक्षं मनोभुवं १, ६५, २८; साम. ४९८; ११३०
 आ ते वृक्षाभीष्टिभिं ८, ६३, २७
 आ तेन वातं मनसो १०, ३९, १२
 आ ते विवर्मन्वां सुख २, ३३, १; तै. मा. २, ८, ६, ९
 आ ते मह इन्द्रोऽस्युष ७, २५, १; तै. सं. १, ७, १३, २
 आ ते रथस्य पूष्य ६०, २६, ८
 आ ते रुचः ववमानस्य ९, ९६, १४
 आ ते वरसो मनो वरयु ८, ११, ७; साम. ८; ११६६;
 वा. व. १२, ११५
 आ ते वृष्य वृषयो ६, ४४, २०
 आ तेऽनो वरेण्य ५, ३५, ३
 आ ते क्षुप्रो वृषभ गतु ६, १९, १; तै. मा. २, ५, ८, १;
 ८, ५, ९
 आ ते सपथं जवसे २, ५०, २
 आ ते सिद्धाभि कुशयोः ८, ६७, ५; अथर्व. २०, ४, २
 आ ते सुपर्णा अभिनवतं एव ६, ७७, २; तै. सं. ३, १, १६, ५
 आ ते स्वस्तिमीमह ६, ५६, ६
 आ ते हनू हविः द्युस्तिभि ५, ३६, २
 आसमन्वजभो दुष्टते ९, ७४, ४
 आसमा ते वातो रज ७, ८७, २
 आसमा देवानां भुवनस्य १०, १६८, ४
 आसमानं ते मनसा राक्षसा १, १६३, ६; वा. व. २९, १७,
 तै. सं. ४, ६, ७, २
 आसमा पितृकुन्वांसः ८, ३, २४
 आसमा वज्रस्य रक्षा ९, ६, ८
 आ स्वा १४ सप्तस्तुतिं ८, १, १६
 आ स्वा १४ सप्तुवां ८, १, १०; साम. २९५
 आ स्वाजवा गदि ८, २९, ४
 आ स्वा कण्वा अहूचत १, ३४, २
 आ स्वा कण्वा इहावसे ८, ३४, ४
 आ स्वागमं क्षमातिभिः १०, १३७, ४; अथर्व. ४, ३३, ५
 आ स्वा गिरोराधिवास्युः ८, ९५, १; साम. ३४९
 आ स्वा गीर्मिमहासुक् ८, ६५, ३
 आ स्वा गोभिर्वि वज्रं ८, २४, ६
 आ स्वा प्रावा वद्विह ८, ३४, १; साम. १८०९
 आ स्वा क्षुरो राक्षसा क्षमि १, १३४, १
 आ स्वा वृक्षतो हरयो ३, ४४, ६
 आ स्वा वृक्षयुजा हरी ८, १७, २; साम. ६६७; अथर्व.
 २०, ३, १; ३८, १; ४७, ८
 आ स्वा मयवृक्षता हरी ८, ३४, ९

आ स्वा रथं यद्योतये ८, ६८, १; साम. ३५४; १७७१;
नि. ५, ३
आ स्वा रथे हिरण्यये ८, १, २५; साम. १३९२
आ स्वा रथं न जिज्ञासो ८, ४५, २०; नि. ३, २१
आ स्वा चहन्तु हरयो १, १६, १
आ स्वा विना अभुष्यतुः १, ४५, ८
आ स्वा विनामवासावः १, ५, ७; अथर्व. २०, ६९, ५
आ स्वा विनाम्वन्द्वः ८, ९२, २२; साम. १९७; १६६०
आ स्वा शुक्रा अभुष्यतुः ८, ९५, २
आ स्वा सहस्रमा शासत् ८, १, १४; साम. २४५; १३९१
आ स्वा सुतास इन्द्रो ८, ४९, ३
आ स्वा हरयो वृषणो ६, ४४, १९
आ स्वा हव्यं प्रयुजो १०, ९६, १२; अथर्व. २०, ३२, २
आ स्वाहार्पमंत्रो १०, १७३, १; अथर्व. ६, ८७, १;
वा. य. १२, ११; तै. सं. ४, २, १, ४; तै. ब्रा.
२, ४, २, ८
आ स्वा होता मनुर्हितो ८, ३४, ८
आ स्वेवा नि वीदत १, ५, १; साम. १६४; ७४०; अथर्व.
२०, ६८, ११
आसोम इन्द्रियो रसो ९, ४७, ३
आथर्वणाधिना दधीचे १, ११७, २२
आ दक्षिणा सृजते ९, ७१, १
आदक्षितः प्रथमं दधिरे १, ८३, ४; अथर्व. २०, २५, ४
आ दधिष्ठाः शवसा ४, ३८, १०; तै. सं. १, ५, ११, ४;
नि. १०, ३१
आ दक्षमिर्विष्यत् ८, ७२, ८
आदस्य ते ध्वसवंगो १, १४०, ५
आदस्य क्षुम्भिणो रसे ९, १४, ३
आ दसुद्रा मनसा ४, १३, १०
आदह स्वधामनु १, ६६, ३; साम. ८५१; अथर्व. २०, ४०, ३;
६९, १२
आदाव द्वेनो अमरव ४, २६, ७; नि. ११, १
आदारो वा मतीनां १, ४६, ५
आदिषे अस्य वीर्यस्य १, १३१, ५; अथर्व. २०, ७५, ३
आदिसे विभे क्रतुं १, ६८, ३
आदित्यम्ना बुधुधाना ४, १, १८
आदित्यलस्य रेतसो ८, ६, ३०; साम. २०
आदित्या अव हि कयता ८, ४७, ११
आदित्यानां वसुतां १०, ४८, ११
आदित्यानामवसा ७, ५१, १; तै. सं. २, १, ११, ६
आदिजा रुद्रा वसवः सुवीया ३, ८, ८

आदित्या रुद्रा वसवो ७, ३५, १४; अथर्व. १९, ११, ४
आदित्या विभे मरुतश्च ७, ५१, ३
आदित्यासो अति विभो १०, १२६, ५
आदित्यासो अदिनवः ७, ५२, १
आदित्यासो अदितिः ७, ५१, २
आदित्यैरिन्द्रः सप्तो १०, १५७, ३; साम. १११०; अथर्व.
२०, ६३, २; १२४, ५; तै. आ. १, २७, १
आदित्यासस्य चक्रिन् ८, ५५, ५
आदिक् नेम इन्द्रियं ४, २४, ५
आदिश्रोतारं वृणते १, १४१, ६
आदिन्द्रः सत्रा तविषीर १०, ११३, ५
आदिमत्तुराविदा १, १४१, ५
आ दिवस्पृष्टमन्त्रः ७, ३६, ६
आदीं शवस्वमन्त्रि ८, ७७, २
आदीं हंसो यथा गन्तु ९, ३२, ३; साम. ७७०
आदीं के चित्सदयमानास ९, ११०, ६; साम. १४९५
आदीं त्रितस्य योषणो ९, ३२, २; साम. ७७१
आदीमन्त्रं न हेतारो ९, ६२, ६; साम. १०२०
आह मे निवरो भुवत् ८, ९३, १५
आहूतु ते अनु क्रतुं ८, ६३, ५
आहृजोति हविष्कृतिं १, १८, ८
आ देवानामप्रयावेह १०, ७०, २
आ देवानामपि पन्थां १०, २, ३; अथर्व. १९, ५९, ३;
तै. सं. १, १, १४, ३
आ देवानामभवः केतुरसि ३, १, १७
आ देवो ददे बुध्वा ७, ६, ७
आ देवो द्यौ अतिरः १०, ९८, २
आ देवो वायु सविता ७, ४५, १; तै. ब्रा. २, ८, ६, १
आ देव्यानि पार्थिवानि ५, ४१, १४
आ देव्यानि वता विकित्वा १, ७०, २
आ देव्या बुणीमहे ७, ९७, २
आद्य रथं भानुमो ५, १, ११
आ द्यौ तयोपि रश्मिभिः ४, ५२, ७
आद्रोदसी वितरं विष्कंभा ५, २९, ४
आ द्वाभ्यां हरिभ्यां २, १८, ४; नि. ७, ६
आ द्विवर्हा अमिनो १०, ११६, ४
आ धर्गसिद्धिद्विषो ५, ४३, १३
आ धावता बुधस्यः ९, ४६, ४; नि. २, ५
आधीवमाणायाः पतिः १०, २६, ६
आ धूर्वस्मै दधाता ७, ३४, ४
आ धेनवा वसता ५, ४३, १

आ चेनवो जुनवताम् ३, ५५, १६
 आ चेनवो ममसेवं १, १५९, ६
 आग्नेय चिह्नकं ७, १८, १७
 आ न इकाकिर्चिह्नये १, १८६, १; बा. व. ३३, ३४, ४७
 आ न इन्द्रो महीमिषं ७, ६५, १३
 आ न इन्द्रो सप्तविषं ९, ६७, ६
 आ न इन्द्रो सप्तविषं गवां ९, ६५, १७; साम. ८३५
 आ न इन्द्र पृथक् १०, २२, ७
 आ न इन्द्र महीमिषं ८, ६, २३
 आ न इन्द्रावृहस्पती ४, ४९, ३
 आ न इन्द्रो वृषावा ४, २०, १; बा. व. २०, ४८
 आ न इन्द्रो इतिमिषां ४, २०, २; बा. व. २०, ४९
 आ न ऊर्जं बहवमधिना युवं १, १५७, ४
 आ नः पवस्व धारया ९, ३५, १
 आ नः पवस्व वसुमद् ९, ६९, ८
 आ नः वृषा पवमानः ९, ८१, ४
 आ नः प्रजा जनवतु १०, ८५, ४३
 आ नः क्षुप्सं नृणां ९, ३०, ३
 आ नः सवस्वो भ्राता ८, ३४, १५
 आ नः सुतास इन्द्रवः ९, १०६, ९; साम. १३२८
 आ नः सोम पवमानः किरा ९, ८१, ३
 आ नः सोमं पवित्र आ ९, ६२, २१
 आ नः सोम संघर्ष ९, ८६, १८; साम. ११५४
 आ नः सोम सहो जुषो ९, ६५, १८; साम. ८३४
 आ नः सोमे स्वप्नर ८, ५०, ५
 आ नपासः शवसो ४, ३४, ६
 आ नस्तुवं रविं ३, ४५, ४
 आ नसो गन्तु मस्तारः १, १७५, २; साम. १४३३
 आ नस्तुव उप बाजोभिः ४, २९, १
 आ न स्तोमसुप इवत् ८, ५, ७
 आ न स्तोमसुप इविष्यामो ८, ४९, ५
 आ नाममिहस्तो वक्षि ५, ४३, १०
 आ नार्यस्य दक्षिणा ८, २४, २९
 आ नासत्या गच्छं इवते १, ३४, १०
 आ नासत्या मिभिः १, ३४, ११; बा. व. ३४, ४७
 आ निरेकसुत मिषं ८, २४, ४
 आ निवर्तनं वर्तय १०, १९, ८; तै. सं. ३, ३, १०, १
 आ निवर्तं नि वर्तय पुनः १०, १९, ६
 आ नूनं वातमाधिना रयेन ८, ८, २
 आ नूनं वातमाधिनाग्निः ८, ८७, ५
 आ नूनं वातमाधिनेना ८, ९, १४; अथर्व. २०, १४१, ४

आ नूनं रघुवर्तयि ८, ९, ८; अथर्व. २०, १४०, ३
 आ नूनमधिना युवं ८, ९, १; अथर्व. २०, १३९, १
 आ नूनमधिनाग्निः ८, ९, ७; अथर्व. २०, १४०, २
 आ नो जग्ने रविं भर १, ७९, ८; साम. १५२५
 आ नो जग्ने वयोवृषं ८, ६०, ११; साम. ४३
 आ नो जग्ने सुवेतना १, ७९, ९; साम. १५२६; तै. आ.
 २, ४, ५, ३
 आ नो जघ सप्तमसो ८, २७, ५
 आ नो अथावदधिना ८, २२, १७
 आ नो अधिना भिक्षुता १, ३४, १२
 आ नो गन्तं रितावृता ५, ७१, १
 आ नो गन्तं रितावृतेनां ८, ८, १७
 आ नो गन्तं मयोमुवा ८, ८, १९
 आ नो गन्ताम्यम्या ८, ३४, १४
 आ नो गन्तेमिरम्यैः ८, ७३, १४
 आ नो गन्तेमिरम्यैर्वस्यैः ६, ६०, १४
 आ नो गहि सन्तेभिः सिधे ३, १, १९
 आ नो गोत्रा इदं हि गोपते ३, ३०, २१
 आ नो गोमन्तमधिना ८, ५, १०
 आ नो दधिक्ताः पयसां ७, ४४, ५
 आ नो दिव आ पृथिव्या ७, ६०, ३
 आ नो दिवो वृहतः ५, ४३, ११; तै. सं. १, ८, २२, १
 आ नो देवः सविता त्रायमाणो ६, ५०, ८
 आ नो देवः सविता साविद्वत् १०, १००, ३
 आ नो देव सवसा ७, ३०, १
 आ नो देवानामुप वेतु १०, ३१, १
 आ नो देवेभिरुप देवहृति ७, १४, ३
 आ नो देवेभिरुप धामं ७, ७२, २
 आ नो दुर्मैरा अयोभिः ८, ५, ३२
 आ नो द्रव्या मजुमन्तो १०, ९८, ४
 आ नो मावा मतीनां १, ४६, ७
 आ नो मिषुभिः क्षतिवीभिः ७, २२, ५; बा. व. २७, २८;
 तै. आ. २, ८, १, २
 आ नो मिषुभिः क्षतिवीभिः १, १३५, ३
 आ नो बर्हिः सप्तमादे १०, ३५, १०
 आ नो बर्हिं रितावृता १, २६, ४
 आ नो वृहन्ता वृहतीभिः ४, ४१, ११
 आ नो ब्रह्माणि मवतः २, ३४, ६
 आ नो नव परमेष्ठु १, २७, ५; साम. १४९९
 आ नो मद्राः कवचो गंतु १, ८९, १; बा. व. २५, १४;
 नि. ४, १९

आ नो भर दक्षिणेनामि ८, ८१, ६
 आ नो भर अगमिभि ३, १०, १९; तै. भा. २, ५, ४, १;
 नि. ६, ७
 आ नो भर वृषणं ध्रुवमं ६, १९, ८
 आ नो भर वृषजं ८, ७८, ६
 आ नो मन्त्रस्य दाकने ८, ७, २७
 आ नो महीमरमति ५, ४३, ६
 आ नो मित्त सुदीप्तिभिः ५, ६४, ५
 आ नो मित्रावरुणा वृतेः ३, ६२, १६; साम. २२०, ६६३;
 वा. व. २१, ८; तै. सं. १, ८, २२, ४
 आ नो मित्रावरुणा हव्यसुति ७, ६५, ४; तै. भा. २, ८, ६, ७
 आ नो वज्रं विविस्वसुं ८, १०१, ९; वा. व. ३३, ८५
 आ नो वज्रं नमोवृषं ३, ४३, ३
 आ नो वज्रं भारती १०, ११०, ८; अथर्व. ५, १२, ८;
 वा. व. २२, ३३; तै. भा. ३, ६, ३, ४; नि. ८, १३
 आ नो वज्राय तक्षत १, १११, २
 आ नो वातं विषस्परि ८, ८, ४
 आ नो वातं विषो अष्टा ४, ४४, ५; अथर्व. २०, १४३, ५
 आ नो वातसुवसुति ८, ८, ५
 आ नो वाहि परावतो ८, ६, ३६
 आ नो वाहि महेमतै ८, ३४, ७
 आ नो वाहि सुलावतो ८, १७, ४; अथर्व. २०, ४, १
 आ नो वाह्युपधुति ८, ३४, ११
 आ नो रन्नामि विभ्रता ५, ७५, ३; साम. १७४५
 आ नो रथि मध्व्युतं ८, ७, १३
 आ नो राधोसि सवित ७, ३७, ८
 आ नो रुद्रस्य सुनवो ६, ५०, ४
 आ नो वायो महे तमे ८, ४६, २५
 आ नो विष्वा आरुक्ता १, १८६, २; तै. भा. २, ८, ६, ३
 आ नो विश्वाम्बुधिरा ८, ८, १३
 आ नो विश्वामिक्तुभिः सजोषा ७, २४, ४; तै. भा.
 २, ४, ३, ६; ७, १३, ४
 आ नो विश्वामिक्तुभिरविष्वा ८, ८, १
 आ नो विश्वास्तु हव्य ८, २०, १; साम. २६९; १४९२;
 अथर्व. २०, १०४, ३
 आ नो विश्वेषां रं ८, ५३, ३
 आ नो विश्वे सजोषतो ८, ५४, ३
 आ नोऽजोमिर्वतो १, १६७, २
 अविष्मको १०, १६३, ३; अथर्व. २, ३३, ४; २०, ९६, २०
 अम्यं विषो मातविष्वा १, ९३, ६; तै. सं. २, ३, १४, २
 आप ह्वा उ मेघजी १०, १३७, ६; अथर्व. ३, ७५, ६; ९, ९१, ३

आपः प्रणीत मेघजं १, २३, २१; १०, ९, ७; अथर्व.
 १, ६, ३
 आ पक्ष्यासो भ्रान्तयो ७, १८, ७
 आपधयो विषधयो ५, ५२, १०
 आ प्रमाथ महिना ८, ७०, ६; साम. ८३३; अथर्व.
 २०, ८१, २; २२, २१
 आपप्रधी पाथिवायुक् ६, ६१, ११
 आपप्रधी विभावरी ४, ५२, ६
 आ प्रमौ पाथिबं १, ८६, ५
 आ परमाभिक्त ६, ६२, ११
 आ परवतस्य मरुतो ४, ५५, ५
 आ पवमान धाय ९, १२, ९; साम. १२०३
 आ पवमान नो अरायो ९, २३, ३
 आ पवमान सुवृत्ति ९, ६५, ३; साम. ९०६
 आ पवस्व गविह्वे ९, ६६, १५
 आ पवस्व दिशां वत ९, ११३, २
 आ पवस्व मदिन्म ९, २५, ६; ५०, ४; साम. १२०८
 आ पवस्व महीमिषं ९, ४१, ४; साम. ८९५
 आ पवस्व सहस्रिणं रथि गोमन्तं ९, ६३, १; साम. ५०६
 आ पवस्व सहस्रिणं रथि गोमन्तं ९, ६२, १२
 आ पवस्व सुवीर्यं ९, ६५, ५; साम. ७८६
 आ पवस्व हिरण्यवद् ९, ६३, १८; वा. व. ८, ६३
 आ पञ्चुं गाति वृथिवी ८, २७, २
 आ पञ्जाताकासत्या ७, ७२, ५; ७३, ५
 आपञ्जिपिप्यु स्रवो ७, २३, ४; अथर्व. २०, १२, ४;
 वा. व. ३३, १८
 आपञ्जिद्रुमि विम्बन्त ७, ३४, ३
 आपञ्जिद्रुमि स्वयन्तः ७, ८५, ३
 आपानासो विषरुवतो ९, १०, ५; साम. ११२३
 आपान्मम्युः १०, ८९, ५; तै. सं. २, २, १२, ३;
 तै. भा. १०, १, ९; नि. ५, १०
 आपी नो अस्मे पितृव १०, १०६, ४
 आ पुत्रासो न मातरं ७, ४३, ३
 आपूर्णा अस्थ कलसः ३, ३२, १५; अथर्व. २०, ८, ३
 आ वृषजिप्रवर्हिषं १, २३, १३
 आपो अद्याम्बुवातिषं १, २३, २३; १०, ९, ९; वा. व.
 २०, २२; तै. सं. १, ४, ४५, ३; ४६, २; तै. भा.
 २, ६, ५
 आपो अद्याम्बामातः १०, १७, १०; अथर्व. ६, ५१, २;
 वा. व. ४, २; तै. सं. १, २, १, १
 आपो न वृषीक्ष्य संति १, ८३, २; अथर्व. २०, २५, २

आपो न सिंघममि वत् १०, ४३, ७; अथर्व. २०, १७, ७
 आपो मूषिष्ठा हस्ते १, १६१, ९
 आपो रं वः प्रथमं ७, ४७, १
 आपो रेवतीः क्षयवा १०, ३०, १२
 आपो ह यद् बृहतीर्विंश १०, २२१, ७; अथर्व. ४, २, ६;
 वा. य. २७, २५, ३२, ७; तै. सं. २, २, १२, १;
 छ. १, ८, ५; तै. आ. १, २३, ८
 आपो हि हा मयोऽनुवा १०, ९, १; साम. १८३७; अथर्व.
 १, ५, १; वा. य. १११, ५०; ३६, १४; तै. सं.
 ४, १, ५, १; ५, ६, १, ४; ७, ४, १९, ४; तै. आ.
 ४, ४२, ४; १०, ६, ११; नि. ९, २७
 आ प्यायस्व मन्त्रिस्तम १, ९१, १७; वा. य. १२, ११४;
 तै. सं. १, ४, ३२, १; तै. आ. ३, १७, १
 आ प्यायस्व समेतु १, ९१, १६; ९, ३१, ४; वा. य.
 १२, ११२; तै. सं. ३, २, ५, ३; ४, २, ७, ४;
 तांश्वा वा. १, ५, ८
 आ प्र व्रव वरावतो ८, ८२, १
 आ प्र व्रव हरिवो ५, ३१, २; नि. ३, २१
 आ प्र यात मरुतो ८, २७, ८
 आप्रा रजोसि द्विचामि ४, ५३, ३
 आपुषायमन्त्रव १०, ६८, ४; अथर्व. २०, १६, ४
 आ कुन्दं वृत्रहा ८, ४५, ४; साम. २१६
 आ मन्दमाने उपोके १, १४२, ७
 आ मन्दमाने वषसा ३, ४, ६
 आ मरते शिक्षते वज्रबाहू १, १०९, ७; तै. आ. ३, ६, ११, १
 आ भायमिन्नहृषसां ५, ७६, १; साम. १७५२
 आ भाजुना पार्थिवानि ६, ६, ६
 आ भारती भारतीभिः ३, ४, ८; ७, २, ८
 आभिर्विचिमाग्रवे ८, २३, २३
 आभिरे अथ गीर्भिः ४, १०, ४; तै. सं. ४, ४, ४, ७
 आभि स्तृषो मिषतीः ६, २५, २; तै. आ. २, ८, ३, ३
 आमुत्सा सहजा वज्र १०, ८४, ६; अथर्व. ४, ३१, ६
 आमुषेण्यं चो मरुतो ५, ५५, ४
 आभोग्यं प्र १, ११०, २
 आ मण्वो अस्मा अस्मिन् १०, २९, ७; अथर्व. २०, ७६, ७
 आ मनीषामन्त्रिष्णव १, ११०, ६
 आ मन्त्रमा वरेण्यं ९, ६५, २९; साम. ११३८
 आ मन्त्रस्य सतिष्यतो ३, २, ४
 आ मंत्रिर्ह्रि हरिभिः ३, ४५, १; साम. २४६; १७१८;
 अथर्व. ७, ११७, १; वा. य. २०, ५३; तै. आ.
 १, १२, २

आ मन्वेद्यामा गतं ३, ५८, ४
 आ मा द्युप्युप व्रव ६, ४८, १६
 आ मा मित्रावकमेह ७, ५०, १
 आमाधु पकमेव ८, ८१, ७; साम. १४३१; तै. सं.
 १, ६, १२, १; नि. ६, १४
 आ मित्रावकमा मगं ९, ७, ८; साम. ११३५
 आ मित्रे वरुणे वचं ५, ७२, १
 आमूरज प्रभावरुणे ६, ४७, ३१; अथर्व. ६, १२६, ३;
 वा. य. २९, ५७; तै. सं. ४, ६, ६, ७
 आ मे अस्व प्रतीष्यं ८, २६, ८
 आ मे वचास्तुष्टया ८, १०१, ७
 आ मे हवं नासन्नाभिया ८, ८५, १
 आ हं हस्ते न कारिणं ६, १६, ४०; तै. सं. ३, ५, ११, ४
 आ वः पत्नी जावमान ६, १०, ४
 आ वः पत्नी माजुना ६, ४८, ६
 आ वः पुरं नार्मिणीय १, १४५, ३; साम. १७७४
 आ वः सोमेन जठरं ५, ३४, २
 आ वः स्वर्गं माजुना २, ८, ४
 आ वं गौः पुष्परीरकमीय १०, १८९, १; साम. ६३०; १३७६;
 अथर्व. ६, ३१, १; २०, ४८, ४; वा. य. ३, ६;
 तै. सं. १, ५, ३, १
 आचवी वाजसावमा १, २८, ७; नि. ९, ३६
 आ वक्षैर्देव मर्त्यं ५, १७, १
 आ वं जना अमिचलो ५, ३१, १२
 आ वत्पतंस्तेभ्यः ८, ६९, १०; अथर्व. २०, ९१, ७
 आ वारसां वसतो ७, ३६, ६
 आ वद्वाम्बन्धवः ८, १, ३१
 आ वदित्रस्य वद्वे ८, ३४, १६
 आ वदिषे मुपति तेज आनद १, ७१, ८; वा. य. ३३, ११;
 तै. सं. १, ३, १४, ६
 आ वद् वुचः वासकव ०, १, ३०, १५; साम. १०८६; अथर्व.
 २०, १२२, ३
 आ वद् वुचस्वाद् वुचलो न काः १, १६५, १४
 आ वद्वरी हृन्त्र विजया १, ६३, २
 आ वद्योमि द्विष्यन् वरुण ५, ६७, २
 आ वद्योमि द्विष्यन् वं आधुः १, ६४, २०
 आ वद्वहाव वरुणस्य नावं ७, ८८, ३
 आ वद्वहं हृन्त्र वरुणे ८, ९९, ५
 आ वद्वो वीरणा रयं ८, ८, १०
 आ वद्वो वृषो रयं ५, ७३, ५
 आ वद्वामीवचक्षसा ५, ६६, ६

आचम्ये ते पराचम्ये १०, १४२, ८; अथर्व. ६, १०६, १
 आचम्यां महि स्मिन् ८, ३२, १४
 आ चक्षाः पत्नीर्गमन् ७, ३४, २०
 आ चं नरः सदानयो ५, ५३, ६; तै. सं. २, ४, ८, १
 आ चम्या वेना अहम्यत्तस्य ८, १००, ५
 आ चम्ये अम्यं २, ४, ५; मि. ६, १७
 आचम्यत्तं मातरिष्ठा १, १०५, ३
 आ चं वृण्वन्ति दिवि १, ५२, ४
 आ चयोक्षितं तमा २, ५८, ४; साम. १०६०
 आ चस्तस्य रोदसी ६, १, ११; तै. भा. ३, ६, १०, ५
 आ चक्षौ जुवनामि ९, ८४, २
 आ चक्षे ज्ञा हृचते ७, १, ८
 आ चक्षे सर्पिरासुते ५, ७, ९
 आ चक्षिमन्ते स्मपाके ६, १२, २
 आ चक्षिमन्तस्य रथमथः २, ५, २
 आ चक्षिमन्तस्ये नवी ६, २९, ३
 आ चक्ष्य ते महिमार्गं ८, ४६, ३
 आ चातं नहुषस्परि ८, ८, ३
 आ चात मरुतो दिव ५, ५३, ८
 आ चातश्च मृषतं ७, ७४, ३; वा. व. ३३, १८
 आ चातं मित्राचक्ष्णा जुषाणि ७, ६६, १९
 आ चातं मित्राचक्ष्णा जुषाणि ६, ६७, ३
 आ चार्त्विजः स्मरतिः १०, ४४, १; अथर्व. २०, ९४, १
 आ चार्त्विजो दिव आ ४, २१, ३
 आ चार्त्विजोऽमल उप ४, २१, १; वा. व. २०, ४७
 आ चादि कुम्भाम त ८, ६२, ४
 आ चादि पर्वतेभ्यः ८, ३४, १३
 आ चादि पूर्विरति ३, ४३, २
 आ चादि वनसा सह १०, १७२, १; साम. ४४३
 आ चादि वस्या विना १०, १७२, २
 आ चादि लक्ष्म्या ६, ४०, ४
 आ चादि सुनुना हि ते ८, १७, १; साम. १९१; ६६६; अथर्व.
 २०, ३, १; ३८, १, ४७, ७
 आ चादीम हृष्यो ८, १२, ३; साम. ४०२
 आ चाक्ष्मे पय्या अनु ७, ७, २
 आ चाक्ष्मे स्मिनामो नवी ३, ४, ११; ७, २, ११
 आ चाक्ष्मिभिः सुतं ५, ४०, १
 आ चाक्ष्मं आ परि ८, ३३, १०
 आ चाक्ष्मार्त्त उप ६, ४३, १
 आनुर्विजातुः परि १०, १७, ४; अथर्व. १८, २, ५५;
 तै. भा. ६, १, २

आ जुषामः कवयो ६, ४२, ११
 आ जुषेव क्षुमति यथा ४, २, १८; अथर्व. १८, ३, २३
 आ ये तन्वन्ति राहिमभिः १, १९, ८
 आ ये तस्यः वृषतीषु ५, ६०, २
 आ ये रजांसि तविषीभिः १, १६६, ४
 आ ये विद्या पार्ष्विनामि ८, ९४, ९
 आ ये विद्या स्वपयानि तस्युः १, ७२, ९; तै. भा. २, ५, ८, १०
 आ यो गोभिः सुवत्त ९, ८४, ३
 आ योनिमस्मिन्तवन्तम ३, ५, ७
 आ योनिमन्तो रुहत् ९, ४०, २; साम. ९२५
 आ यो यूर्ध्वानं पिबोः १०, ८, ३
 आ यो योनिं देवकृतं ७, ४, ५
 आ यो यना तातृषाणो २, ४, ६
 आ यो विद्याय सचयाय १, १५६, ५
 आ यो विद्यानि बाधो ९, १८, ४
 आरुहरेव मध्ये १०, १०६, १०
 आ रविना सुतेपुनं ९, ६५, ३०; साम. ११३९
 आरुह्यनुप बाधत् १०, ४२, ७; अथर्व. २०, ८९, ७;
 तै. भा. २, ८, २, ७; मि. ५, २४
 आ राजाना मह कतस्य ७, ६४, २
 आ रिक् किंकिरा कृणु ६, ५३, ७
 आ रथमैरा जुषा ५, ५२, ६; मि. ६, १६
 आ रथास हन्त्रवत् ५, ५७, १; मि. ११, १५
 आरे अथा को गिरथा १०, १०२, १०
 आरे अस्मदमस्मिन्ते ४, ११, ६
 आरे ते गोमृज्ज १, ११४, १०; तै. सं. ४, ५, १०, ३
 आरे सा वः सुदानयो १, १७२, २
 आरोका हव वेदो ८, ४३, ३
 आ रोदसी अयुना द्याः ३, २, ७; वा. व. ३३, ७५
 आ रोदसी अयुना जावमान ३, ६, २
 आ रोदसी अयुनादोव १०, ५५, ३
 आ रोदसी वृद्धी वैषिद्यामः १, ७२, ४
 आ रोदसी हर्षमाणो १०, ९६, ११; अथर्व. २०, ३२, १
 आ रोहस्तातुः १०, १८, ६; अथर्व. १२, २, १४; तै. भा.
 ६, १०, १
 आर्षक्षम मरुतः १, ५२, १५
 आर्षिणेयो होमत् १०, ९८, ५; मि. २, ११
 आकाश वा कक्षीर्णो ६, ७५, १५
 आ व हन्त्रं किं यथा १, ३०, १; साम. २१४
 आ व कृत्य कर्मा १०, ७६, १; मि. ६, २१

आ बंलते मयवा वीरवज्रा ८, १०३, ९; साम. ८७९
 आवा: कुलमिन्द्र वरिमन् १, ३३, १४
 आवा: वामे वृषमं दुग्धा १, ३३, १५
 आ बलि देवो हह विम २, ३६, ४; अथर्व. २०, ६७, ५
 आ वयस्व मदि लसो ९, २, १; साम. १०३८
 आ वयस्व सुदक्ष ९, १०८, १०; साम. १०११
 आवदंस्वं शकुने मज्जा २, ४३, ३
 आवद्रिं वज्रना ७, १८, १९
 आवर्तुलीरव जु १०, ३०, १०
 आवहन्वी वोष्वा वावांमि १, ११३, १५
 आवहन्मन्त्रीजोतिषा ४, १४, ३
 आ वधेने पराकाय ८, ५, ३१
 आ वां वेष्टाभिना ५, ४६, ३
 आ वां रथं युवति: १, ११८, ५
 आ वां रथं दुहिता सुवैस्य १, ११६, १७
 आ वां रथमवस्थां मृष्टो ७, ७१, ३
 आ वां रथं पुरुषां मनोजुव १, ११९, १
 आ वां रथो अविना १, ११८, १
 आ वां रथो निगुरावावह १, १३५, ४
 आ वां रथो रथानां ५, ७४, ८
 आ वां रथो रोदसी ७, ६०, १; तै. भा. २, ८, ७, ६
 आ वां रथोऽभिमनि १, १८१, ३
 आ वां राजानावध्वरे ७, ८४, १
 आ वां वयोऽन्तासो ६, ६३, ७
 आ वां वहिष्ठा हह ते ४, १४, ४
 आ वां वादिष्ठो अविना ८, २६, ४
 आ वां विम ह्वावसे ८, ८, ९
 आ वां विद्यामिकतिमि: ८, ८७, ३
 आ वां विद्यामिकतिमि: ८, ८, १८
 आ वां इनेनासो अविना वह १, ११८, ४
 आ वां सधर्चं हरय ४, ४६, ३
 आ वां सुम्ने वरिमन् ६, ६३, ११
 आ वां सुम्ने: शब्द हव १०, ११३, ६
 आ वां प्रावाणो अविना ८, ४२, ४
 आ वाजा वातो न वज्र: ४, ३४, ५
 आ वात वादि मेघजं १०, १३७, ३; अथर्व. ४, १३, ३;
 तै. भा. २, ४, १, ७; तै. भा. ४, ४२, १
 आ वातस्य भजतो ७, ३६, ३
 आ वां दानाव वज्रवीर वजा १, १८०, ५
 आ वां विधो वज्रवरावरा १, १३५, ५
 आ वां नरा मनोजुवो ५, ७५, ६

आ वामगन्धुमतिर्वा १०, ४०, १२; अथर्व. १४, २, ५
 आ वामनास: कुचय: १, १८१, २
 आ वामनास: सुपुत्रो ५, ६२, ४
 आ वामनासो अभिमातिषाह ६, ६९, ४
 आ वायुपत्तमहुहा २, ४१, २१; नि. ९, ३७
 आ वायुताव केतिनीरजुव १, १५१, ६
 आ वां भूपतिशतवो जम्भ १, १५१, ३
 आ वां मित्रावरुणा इव्यं १, १५१, ७; तै. भा. २, ८, ६, ५
 आ वायो भूव ह्युचिपा ७, २२, १; वा. व. ७, ७; तै. सं.
 १, ४, ४, १; ३, ४, २, १
 आ विंशत्या विंशता २, १८, ५
 आ विष्णुमन्त्रिमेस्त: १, ८८, १; नि. ११, १४
 आ विष्वाद्या परिराय: २, २३, ३
 आविरभूमहि माषोनें १०, १०७, १
 आ विद्यासम्परावतो ९, ३९, ५; साम. १०२
 आविष्मककसं सुतो ९, ६२, १९; साम. ४८९
 आ विवत: प्रत्यङ्गा २, १०, ५; वा. व. ११, २४; तै. सं.
 ४, १, २, ५
 आ विवदेवं सत्यति ५, ८९, ७; तै. सं. ३, ४, ११, २
 आ विववाराविना रातं न: ७, ७०, १
 आ विष्णो वधेते वासरासु १, १५५, ५; तै. भा. २, ८, ७, ४;
 नि. ८, १५
 आ वृत्रहणा वृत्रहमि: ६, ६०, ३; तै. भा. ३, ६, ८, १
 आ वृषस्व पुकवसो ८, ६१, ३
 आ वृषस्व महामह ८, २४, १०
 आ वेधसं नीलपृष्ठं वृहन्मं ५, ४३, १०; तै. भा. २, ५, ५, ४
 आ वो धियं वज्रिवां १०, १०१, ९
 आ वो मधू रनाय कं १, ३९, ७
 आ वो वयवस्तुलवं १०, ५२, ५
 आ वो वयवस्तुलाहो ५, ५८, ३; तै. भा. २, ५, ५, ३
 आ वो वयव द्विर्वाहो १, १७६, ५
 आ वो राजानं अन्धरस्व ४, ३, १; साम. ६९; तै. सं.
 १, ३, १४, १
 आ वो रुक्ममौलिजो १, १२२, ५
 आ वो बहंतु सप्तरोरुपुवद: १, ८५, ६; अथर्व. २०, १३, २
 आ वो वादिष्ठो बहंतु ७, ३७, १
 आ वो होता जोहवीति ७, ५६, १८
 आ शर्मं पर्वतानां वृषीमहे ८, ३१, १०
 आ शर्मं पर्वतानामोवाणां ८, १८, १६
 आशसमं विशासं १०, ८५, ३५; अथर्व. १४, १, २८
 आशीत्या नववावा ०, १८, ६

आशुः शिशानो हृषभो १०, १०३, १; साम. १८४९;
अथर्व. १९, १३, १; वा. य. १७, ३३; तै. सं.
४, ६, ४, १; नि. १, १५
आशुं वधिकां तसु ४, ४, ३९, १
आशुं दूतं विवस्वतो ४, ७, ४
आशुमिषिधानि १, ३८, ३
आशुजा वातमश्विना ७, ६८, १
आशुरवै बृहन्मते ९, ३९, १; साम. ८९८
आशुवते अरविता ४, ३, ३
आश्वेनस्य जवसा १, ११८, ११; नि. ६, ७
आश्वकर्णं भुषी हवं १, १०, ९; नि. ७, ६
आश्विनाचक्षानस्यो १, ३०, १७
आश्वेनस्य जेतवो ५, १९, ३
आस एतु य ईवदा ८, ४६, २१
आसंयतमिद्र नः ६, २२, १०; अथर्व. २०, ३६, १०
आसक्षाः सवर्धुषो ६, ४८, ११
आसक्तो वातु मधवो ४, १६, १; अथर्व. २०, ७७, १
आसवं सवितुर्यथा ८, १०२, ६; तै. सं. ३, १, ११, ८
आसक्षाणां सवसानं ६, ३७, ३; नि. १०, ३
आसहं पथिमिरिन्द्र ६, १८, १६
आसो पूर्वामासस्तु १, १२४, ९
आसीनासो अरुणीनां १०, १५, ७; अथर्व. १८, ३, ४३.
वा. य. १९, ६३
आसीमरोहसुयमा ३, ७, ३
आसुगम्याय सुगम्यं ८, २२, १५
आसुते सिंघत श्रियं ८, ७२, १३; साम. १४८०; वा. य.
३३, २१
आसुष्टुती ममसा वर्तव्यं ५, ४३, ३
आसु ध्मा णो मधव ६, ४४, १८
आसुधमन्ती यजते १०, ११०, ६; अथर्व. ५, २०, ६; वा. य.
२९, ३१; तै. ब्रा. ३, ६, ३, ३; नि. ८, ११
आसुधं न रश्मयो भुवासः १, ५२, ३
आसुधो अरुहसु ५, ४५, १०
आसुधो न आनुमतिः ६, ४, ६
आसुधो वातु ससाः ५, ४५, ९
आसोता वरि विंशता ९, १०८, ७; साम. ५८०; १३९४
आसोम सुधानो आदिभिः ९, १०७, १०; साम.
५१३; १६८९
आसुतासो मरुतो ७, ५७, ७
आसुतापवन्त सुवर्ति सुधानः १, १६५, ६
आसो बृहन्म त्रिंका १, ११६, १४

आसमा रथं वृषपाण्डु १, ५१, १२
आस्मिन्विशंगमिन्वो ९, २१, ५
आस्मद्य युवमानो अजरः १, ५८, ७
आहं सरस्वतीवतोः ८, ३८, १०
आहं पितृसुविद्वद्गो १०, १५, ३; अथर्व. १८, १, ४५
वा. य. १९, ५६; तै. सं. २, ६, १२, ३
आहरयः ससुखिरे ८, ६९, ५; साम. १४९०; अथर्व.
२०, २२, ५; ९२, ७
आहर्षताय वृष्णव ९, ९९, १; साम. ५५१
आहर्षतो अर्जुने अल्के ९, १०७, १३; साम. ७६८
आहार्यं स्वाविधं त्वा १०, १६१, ५; अथर्व. ८, १, २०;
२०, ९६, १०
आहि धावापृथिवी अम १०, १, ७
आहि सहतमश्विना ८, २२, ९
आहि ध्मा यानि नयः ४, २९, २
आहि ध्मा सुनवे पिता १, २६, ३
आहोता मन्द्रो विद्वद्यनि ३, १४, १
बृहन्म रतो मिथस्तु १, ६८, ८
बृहन्मि त्वा सोम्यासः सखा ३, ३०, १; वा. य. ३४, १८
बृहन्मि त्वाः सुवन्तं ८, २, १८; साम. ७८१; अथर्व.
२०, १८, ३
बृहन्मस्य वधिरः १, ८४, १४; साम. ९१४; अथर्व.
२०, २१, २; तै. ब्रा. १, ५, ८, १
इकामग्ने पुरुषं ३, १, २३; ५, ११; ६, ११; ७, ११;
१५, ७; २२, ५; २३, ५; साम. ७६; वा. य.
१२, ५१; तै. सं. ४, २, ४, ३
इकायास्या पदे वचं ३, २९, ४; वा. य. ३४, १५; तै. सं.
३, ५, ११, १
इका सरस्वती मही १, १३, ९; ५, ५, ८
इत ऊर्वी वो अजरं ८, २९, ७; साम. १८३; अथर्व.
२०, १०५, ३
इति विधि त्वा ध्मा १०, १२०, ४; अथर्व. ५, २, ४
इति विन्तु प्रजावै ५, ४१, १७
इति विन्मन्तुमश्विनाः ५, ७, १०
इति त्वासे वृद्धिहवस्य १०, ११५, ९
इति त्वा वेवा इम १०, ९५, १८
इति वा इति मे मनो १०, ११९, १
इति स्तुतासो अजसा ८, ३०, २
इतो वा साति १, ६, १०; अथर्व. २०, ७०, ६
इतोः अन्त्यमश्विना ८, २, ४०; नि. ३, १६

हृत्वा यथा त ऊतये ५, २०, ४
हृत्वा हि सोम इममे १, ८०, १; साम. ४१०
हृदं वमस्य सादयं १०, १३५, ७
हृदं वचः पर्जन्याय ७, १०१, ५; तै. आ. १, २९, १
हृदं वचः सातसाः ७, ८, ६
हृदं वयुर्निबचनं ५, ४७, ५
हृदं वसो सुतमं चः ८, २, १; साम. १२४; ७३४
हृदं वामास्ये हविः ४, ४९, १; तै. सं. ३, ३, ११, १
हृदं वां मधिरं मधु ८, ३८, ३; साम. १०७५
हृदं विष्णुर्निबचनं १, २२, १७; साम. २२२; १६६९;
अथर्व. ७, २६, ४; वा. व. ५, १५; तै. सं.
१, २, १३, १; नि. १२, १९
हृदं अहं ज्योतिषां ज्योतिरागात् १, ११३, १; साम. १७४९.
नि. २, १९
हृदं अहं ज्योतिषां ज्योतिस्तलमं १०, १७०, ३; साम. १४५५
हृदं सु मे जरितः १०, २८, ४; नि. ५, ३
हृदं स्वदिमिदं १०, १२४, ६
हृदं ह नूनमेवां ८, १८, १
हृदं हविर्निबचनं १०, ११६, ७; नि. ७, ६
हृदं हि वां प्रदिशि ५, ७६, ४
हृदं ह्यन्वोजला ३, ५१, १०; साम. १६५; ७३७
हृदं कवेरादित्यस्य २, २८, १
हृदं त एकं पर ऊत १०, ५६, १; साम. ६५; अथर्व.
१८, ३, ७; तै. आ. ३, ७, १, ३; तै. आ. ६, ३, १, ४, २
हृदं ते पात्रं सनविशं १०, ११२, ६
हृदं ते सोम्यं मधु ८, ६५, ८
हृदं अत्पात्रमिन्द्रपानं ६, ४४, १६
हृदं साधायित्री तथं १, १८५, ११; तै. आ. २, ८, ४, ८
हृदं नमो हृदमाय १, ५१, १५
हृदमनमो नमो १०, ६८, १२; अथर्व. २०, १६, १२
हृदमनो सुशितं १, १४०, ११
हृदमायः प्र वहत १, २३, २२; १०, ९, ८; अथर्व. ७, ८९, ३;
वा. व. ६, १७
हृदमित्या रौद्रं १०, ६१, १
हृदसु अत्युक्तमं ४, ५२, १; नि. ४, २५
हृदसु त्वम्महि महां ४, ५, १
हृदसुदकं विषतेति १, २६१, ८
हृदं पितृभ्यो नमो अस्तु १०, १५, २; अथर्व. १८, १, ४६;
वा. व. १२, ६८; तै. सं. २, ६, १२, ४
हृदं पिबे मयदां १, ११४, ६
हृदं मे अग्ने कियते ४, ५, ६

हृदा हि त ऊतो अद्विसातो ६, ६५, ५
हृदा हि ते वेविचलः ६, २१, ५
हृदा हि व उपस्तुतिं ८, २७, ११
हृदा हि वो विषते ६, ६५, ४
हृदाहः पीति ४, ३३, १११
हृदमं यतो जमर ४, १२, २
हृदमेनाह हृदमानो ३, १८, ३; अथर्व. ३, १५, ३
हृदो वृष्ट ३, ३८, २
हृदो राजन्नरतिः १०, ३, १; साम. १५४६
हृदो वाजानां पतिः १०, २६, ७
हृदुर्विद्राव मुहते ९, ६९, १०
हृदुं रिहति मधिया ९, ७७, ५७
हृदुः पविष्ट चाक्रमदाय ९, १०९, १३; साम. ४३१
हृदुः पविष्ट चेतनः ९, ६४, १०; साम. ४८१
हृदुः पुनानः प्रजां ९, १०९, ९
हृदुः पुनातो अति ९, ८६, २६
हृदुर्लो न वाजस्य ९, ४३, ५
हृदुर्विद्राव लोहते ९, १०९, २२
हृदुर्विद्राव पवत ९, १०१, ५; साम. ८७३; अथर्व.
२०, १३७, ५
हृदुर्वेवानासुपसक्यं ९, ९७, ५
हृदुर्वाजी पवते २, ९७, १०; साम. ५४०; १०१९
हृदुर्विद्रावो अवेति ९, ६७, ४
हृदुर्विद्रावः सोलुमिः २, ३०, २
हृदो यथा तव स्वतो ९, ५५, २; साम. ९७६
हृदो यद्विभिः सुतः ९, २४, ५; साम. ९६४
हृदो व्यभवममसि ९, ६७, ५
हृदो सप्तुर्मीत्यव ३, ३५, २
हृद आसांम्यस्वति २, ४१, १२; अथर्व. २०, २०, ७;
५७, १०; तै. आ. २, ५, ३, १; नि. ६, १
हृद आसां मेला १०, १०२, ८; साम. १८५६; अथर्व.
१९, १३, ९; वा. व. १७, ४०; तै. सं. ४, ६, ४, ३
हृद ह्यसोमपा एक ८, २, ४
हृद ह्ययोः १, ७, २; साम. ५९७; ७९७ अथर्व.
२०, १८, ५; ४७, ५; ७०, ८; तै. आ. १, ५, ८, २
हृद ह्यो महानां ८, ९२, ३; साम. ७१५
हृद ह्ये वपातु नः ८, ९३, ३४; साम. १९९
हृद वक्ष्येन शवसा १०, १००, ५
हृद कसुमिवाजवन्निः ३, ६०, ५
हृद कसुमिवाधिभिः ३, ६०, ७
हृद कसुमान्वाजवा ३, ६०, ६

हम्न ओषधीरसो नो ३, ३४, १०; अथर्व. २०, ११, १०
 हम्नं बवं महाधन १, ७, ५; साम. १३०; अथर्व.
 २०, ७०, ११; तै. ब्रा. २, ७, १३, १
 हम्नं बर्षतु नो गिर ८, १३, १६
 हम्नं बर्षतो अग्नुरः ९, ६३, ५
 हम्नं बाणिरनुचमनुमेव ७, ३१, १२; साम. १७५५
 हम्नं विधा अवीहृद्यन् १, ११, १; साम. ३४३; ८९७;
 बा. ब. १२, ५६; १५, ६१; १७, ६१; तै. सं.
 ४, ६, ३, ४; तै. ब्रा. २, ७, १५, ५
 हम्नं वृत्राय हन्तव्य वेयसो ८, १२, २२
 हम्नं वृत्राय हन्तव्य पुच्छतं ३, ३७, ५; अथर्व. २०, १९, ५
 हम्नं वो वारः सखवाय ६, २९, १
 हम्नं वो विधत्तः परि १, ७, १०; साम. १६१०; अथर्व.
 २०, ३९, १; ७०, १६; तै. सं. १, ६, १२, १
 हम्नं सोमस्य पीतये ३, ४२, ४; अथर्व. २०, २४, ४
 हम्नं खवा मृतमं १०, ८९, १
 हम्नः किञ्च भुत्वा अस्य १०, १११, ३
 हम्नः पुमिवातिरन् ३, ३४, १; अथर्व. २०, ११, १; नि. ४, १७
 हम्नः स दामने कृत ८, २३, ८; साम. १२३३; अथर्व.
 २०, ४७, २; १३७, १३; तै. ब्रा. १, ५, ८, ३
 हम्नः समस्तु वजमानं १, १३०, ८
 हम्नः सहजदात्रां १, १७, ५
 हम्नः सीतां नि ४, ५७, ७; अथर्व. ३, १७, ४
 हम्नः सुतेषु सोमेषु ८, १३, १; साम. ३८१, ७४६
 हम्नः सुत्रामा खवाँ ६, ४७, १२; १०, १३१, ६; अथर्व.
 ७, ९१, १; २०, १२५, ६; बा. ब. २०, ५१;
 तै. सं. १, ७, १३, ४
 हम्नः सु वृत्रा वृत्रणा ३, ५७, २
 हम्नः सुविमो मयवा ३, ३०, ३
 हम्नः सुर्वस्य रहिममिः ८, १२, ९
 हम्नः खवाँ जनवन् ३, ३४, ४; अथर्व. २०, ११, ४;
 तै. ब्रा. २, ४, ३, ६
 हम्नः खवाह पिबतु ३, ५०, १
 हम्नः क्रतुं न आ नर ७, ३२, २६; साम. २५९; १४५६;
 अथर्व. १८, ३, ६७; २०, ७२, १; तै. सं. ७, ५, ७, ४
 हम्नः क्रतुर्विं सुतं ३, ४०, २; अथर्व. २०, ६, २; ७, ४
 हम्नः क्षत्रममि वामं १०, १८०, ३; अथर्व. ७, ८४, २;
 तै. सं. १, ६, १२, ४
 हम्नः क्षत्रासमातिषु १०, ६०, ५
 हम्नः गुणीय व स्रुये ८, ६५, ५
 हम्नः क्षमा वसुधन्तो ४, १६, १५

हम्नं कुत्सो वृत्रहणं १, १०६, ६
 हम्नं जहि पुमसि ७, १०४, २४; अथर्व. ८, ५, २५
 हम्नं जामय उत ये ६, २५, ३
 हम्नं जयेष्णं न आ अरै ६, ४६, ५; अथर्व. २०, ८०, १
 हम्नं जयेष्णान् वृत्रयः ४, ५४, ५
 हम्नं जयेष्ठा सरुत्रणा १, २३, ८; २, ४२, १५
 हम्नं तमा हि विष्णवा १, १८२, २
 हम्नं गुभ्यमिद्विबो १, ८०, ७; साम. ४१०
 हम्नं गुभ्यमिन्मयवन् ६, ४४, १०
 हम्नं विधातु सारणं ६, ४६, ९; साम. २६६; अथर्व. २०, ८३, १
 हम्नं स्वमवितेदसी ८, १३, २६
 हम्नं स्वा वृषमं वयं ३, ४०, १; अथर्व. २०, १, १, ३, १
 हम्नं स्वोतास आ वयं १, ८, ३; अथर्व. २०, १०, १९
 हम्नं वक्र मयवन् १०, १००, १
 हम्नं वक्र वामकोता ३, ३०, १५
 हम्नं वक्रस्व पुरसि ८, ८०, ७
 हम्नं नेदीय परिहि ८, ५३, ५; साम. २८०
 हम्नं तं क्षुभ ८, ७०, २; साम. ९३३; अथर्व. २०, २२, १, ७;
 १०५, ५
 हम्नं नरो नेमधिता ७, २७, १; साम. ३२८; तै. सं. १, ६, १, १
 हम्नं नो अग्ने वसुमिः ७, १०, ४
 हम्नं पिब गुभ्यं सुतो ६, ४०, १
 हम्नं पिब प्रतिकामं १०, ११२, १
 हम्नं पिब वृषभूतस्य ३, ४३, ७
 हम्नं पिब स्वधवा विष्णुतस्य ३, ३५, १०
 हम्नं प्र जः पुरवृतेव ६, ४७, ७
 हम्नं प्र नो वितावानं ३, ४०, ३; अथर्व. २०, ६, ३
 हम्नं प्र नो रथमय ८, ८०, ४
 हम्नं प्रवृत्ता वरुणमसिहा १०, ६६, २
 हम्नं मेहि पुरस्वं ८, १७, ९; अथर्व. २०, ५, ३
 हम्नं वक्र क्रियमाणा वृषस्व ५, २२, १५
 हम्नसि कश्चिच्छदा ३, १२, ३; साम. ६७३
 हम्नसच्छ सुता हमे २, १०६, १; साम. ५६६; ६९५
 हम्नं मयव हव पाहि ३, ५१, ७; बा. ब. ७, ३५; तै. सं.
 १, ४, १८, १
 हम्नमिच्छेहिना हरी ८, १४, १२; अथर्व. २०, २९, २
 हम्नमित्था गितो ३, ४२, ३; अथर्व. २०, २४, ३
 हम्नमिद्विपिभो वृहद १, ७, १; साम. १९८, ७९६; अथर्व.
 २०, १८, ४; ४७, ४; ७०, ७; तै. सं. १, ६, १०, २;
 तै. ब्रा. १, ५, ८, १; नि. ७, २

इन्द्रमिद्वत्तातय ८, ३, ५; साम. २४९; १५८७; अथर्व.
२०, ११८, ३
इन्द्रमिद्वत्ता बहो १, ८४, २; साम. १०३०; वा. य. ८, ३५;
तै. सं. १, ४, ३८, १
इन्द्रमिद्वत्ताहीनां ८, ६, ४४
इन्द्रमिद्वत्ताभ्ये ४, ३९, ५
इन्द्रमीशानमोत्रसामि १, ११, ८; साम. १२५०
इन्द्रमुक्थानि वावृषुः ८, ६, ३५
इन्द्र मुळ मङ्गा ६, ४७, १०
इन्द्रमेव विषया ६, १९, २
इन्द्र परेऽन्ते ४, २५, ८
इन्द्र प्रनेन मन्मना ८, ७६, ६
इन्द्र प्राहवासा १, १६, ३
इन्द्र मतिहर्त्र आ ३, ३९, १
इन्द्र मित्र वरुणमग्निमाहुः १, १६४, ४६; अथर्व.
९, १८, २८; नि. ७, १८
इन्द्र मित्र वरुणमग्निमन्ये १, १०६, १
इन्द्र य उ तु ते अस्ति ८, ८१, ८
इन्द्र यथा द्युति ८, १४, ९
इन्द्र यस्ते तवीयसी ८, ९५, ५; साम. ८८४
इन्द्र वाजपु नोऽय १, ७, ४; साम. ५९८; ७९८;
अथर्व. २०, ७०, १०; तै. भा. १, ५, ८, २
इन्द्रवायू अयं सुतः ४, ४६, ६
इन्द्रवायू इमे सुता १, २, ४; वा. य. ७, ८; ३३, ५६;
तै. सं. १, ४, ४, १
इन्द्रवायू बृहस्पति सुहव १०, १४१, ४; अथर्व. ३, ५०, ६;
वा. य. ३३, ८६
इन्द्रवायू बृहस्पति मित्राग्नि १, १४, ३; वा. य. ३३, ४५
इन्द्रवायू मनोजुवा १, २३, ३
इन्द्र शविष्ट सपत्ने ८, १३, १०
इन्द्र शुद्धो न आ गच्छ ८, ९५, ८; साम. १४०३
इन्द्र शुद्धो हि नो रयि ८, ९५, ९; साम. १४०४
इन्द्रश्च मृळयाति नः १, ४१, ११; अथर्व. २०, २०, ६; ५७, ९
इन्द्रश्च वायवेषां सुतानां ५, ५१, ६
इन्द्रश्च वायवेषां सोमानां ४, ४७, १; साम. १६२९
इन्द्रश्च सोमं पिबन् ४, ५०, १०; अथर्व. २०, १३, १
इन्द्रश्चिदात्तवन्वीर्य ८, ३३, १७
इन्द्र श्रुति सु मे हवन् ८, ८१, ६
इन्द्र अहामि द्रविणामि २, २१, ६
इन्द्र सोमं सोमपते ३, ३२, १
इन्द्र गोममिन् पिब १०, २४, १

इन्द्र सोमं पिब क्रतुना १, १५, १
इन्द्र सोमाः सुता इमे तव ३, ४०, ४; अथर्व. २०, ६, ४
इन्द्र सोमाः सुता इमे तावृ ३, ४०, ५; अथर्व. २०, २४, ५
इन्द्रस्तुतो बहोना भा ३, ३४, ५; अथर्व. २०, ११, ५
इन्द्रस्ते सोम सुतस्य ९, १०९, २; साम. १३६९
इन्द्र स्थानहाराणां ८, २४, १७; साम. १६८५; अथर्व.
२०, ६४, ५
इन्द्रः स्पृकुन वृत्रहा ८, ६१, १५
इन्द्रस्य कर्म सुकृता पुरुणि ३, ३२, ८
इन्द्रस्य कृतारिपिता १०, १०८, २
इन्द्रस्य तु वीर्याणि प्रबोधे १, ३०, १; साम. ३१०; अथर्व.
२, ५, ५; तै. भा. १, ५, ४, १; नि. ७, ९
इन्द्रस्य तु सुकृतं दैत्यं १०, १००, ९
इन्द्रस्य वज्र आयसो निमि ८, ९६, ३
इन्द्रस्य वज्रो मरुतां ६, ४७, २८; अथर्व. ६, १०५, ३;
वा. य. २९, ५४; तै. सं. ४, ३, ३, ६
इन्द्रस्य वृष्णी वरुणस्य १०, १०३, ९; साम. १८५७; अथर्व.
१९, १३, १०; वा. य. १७, ४१; तै. सं. ४, ३, ४, ३
इन्द्रस्य सत्यमृत्तवः ३, ६०, ३
इन्द्रस्य सोम पवसानं ९, ७६, ३; साम. १२३०
इन्द्रस्य सोम राक्षसे पुनानो ९, ८, ३; साम. ११८०
इन्द्रस्य सोम राक्षसे ९, ६०, ४
इन्द्रस्य हार्दि सोमधानं ९, १०८, १६
इन्द्रस्यागिरसां चक्षी १, ६०, ३
इन्द्रस्यात्र तविषीभ्य १०, ११३, ६
इन्द्रस्येव रातिमा १०, १७८, २
इन्द्राकृत्सा बहमाना रथेन ५, ३१, ९
इन्द्रा को वां वरुणा ४, ४१, १
इन्द्राभी अपमस्त्रवृषं ३, १०, ७; साम. १५७७; १६७४
इन्द्राभी अपाद्रिमं ६, ५९, ६; साम. २८१; वा. य. ३३, ९३
इन्द्राभी अवसानं ७, ९४, ७
इन्द्राभी आगतं सुतं ३, १२, १; साम. ६६९; वा. य. ७, ११; तै. सं. १, ४, १५, १
इन्द्राभी आहि तन्वते ६, ५९, ७
इन्द्राभी उष्यवाहया ६, ५९, १०
इन्द्राभी को अय्य वां ६, ५९, ५
इन्द्राभी जरितः सचा ३, १२, २; साम. ६७०
इन्द्राभी तपति माया ३, ५९, ८
इन्द्राभी तविषाणि वां ३, १२, ८; साम. १५७८; १६९५
इन्द्राभी नभनिं पुरा ३, १२, ६; साम. १५७६; १७०४; तै. सं. १, १, १४, १

इंद्राक्षी मित्रावरुणादिनि ५, ४६, ३; वा. व. ३३, ४९
 इंद्राक्षी यमवध उभा ५, ८६, १
 इंद्राक्षी युवं मु नः ८, ४०, १
 इंद्राक्षी युवासिमं ६, २०, ७; साम ०९१
 इंद्राक्षी युवोरपि ६, ५०, ९
 इंद्राक्षी गेचन विवः ३, १२, ९; साम १२०३; तै. सं. ४, ७, ११, १; तै. ब्रा. ३, ५, ७, ३
 इंद्राक्षी वृत्रहस्त्यु १०, ३५, २
 इंद्राक्षी शतदांश ५, २७, ३
 इंद्राक्षी शृणुनं हवं ६, ६०, १५
 इंद्राणीमासु नारिषु १०, ८६, १६; अथर्व. २०, १२६, १६; तै. सं. २, ७, १३, १; नि. ११, ३८
 इंद्राणु पुष्पा वयस्म ६, ५७, १; साम. २०७
 इंद्राणुवर्त्तना बृहता रथेन ३, ५३, १; साम. ३३८
 इंद्राणुहस्त्यती तयं ४, ४०, ५
 इंद्राय गाव आसिर् ८, ६०, ६; साम. १४९९ अथर्व. २०, २०, ६, ९०, ३; तै. ब्रा. ३, ७, १३, ४; नि. ६, ८
 इंद्राव गिरौ अग्निमि १०, ८९, ४; साम. ३३७; तै. ब्रा. २, ४, ५, २
 इंद्राय नूनमवेनी १, ८४, ५; साम. ९५१
 इंद्राय पवन मद् ९, १०७, १७; साम. ५६०
 इंद्राय मर्त्तुनं सुन ८, ९०, १६; साम. १५८ ७२६; अथर्व. २०, १३०, १
 इंद्राय वृषण मद् ९, १०६, ५
 इंद्राय साम गायत ८, ९८, १; साम. ३८८; १०२५; अथर्व. २०, ३०, ५; नि. ७, ३
 इंद्राय सु मर्त्तुनं ८, १, १९
 इंद्राय सोम परि विषयसे ९, ७८, २
 इंद्राय सोम पवसे ९, २३, ६
 इंद्राय सोम पातवें सुमिः ९, १०८, १५
 इंद्राय सोम पातवें मदाय ९, ११, ८; साम. १४४८
 इंद्राय सोम पातवें वृत्रघ्ने ९, ९८, १०; साम. १३३१; १६७७
 इंद्राय सोम सुपुतः ९, ८५, १; साम. ५६१
 इंद्राय सोमाः प्र दिवो ३, ३६, १; तै. ब्रा. ३, ४, ३, १२
 इंद्राव हि वारसुतो अन्नत १, १३१, १
 इंद्रा वाहि चित्रभातो १, ३, ४; साम. ११४६; अथर्व. २०, ८४, १; वा. व. २०, ८७
 इंद्रा वाहि तृपुत्रातः १, ३, ६; साम. ११४८; अथर्व. २०, ८४, ३; वा. व. २०, ८९
 इंद्रा वाहि विषेपितो १, ३, ५; साम. ११४७; अथर्व. २०, ८४, २; वा. व. २०, ८८

इंद्रा युवं वरुणा ४, ४१, ४
 इंद्रा युवं वरुणा सूर्यं ४, ४१, ५
 इंद्रायतु पुनीततो ९, ६२, २७
 इंद्रायतो मरुतवते ९, ६४, २०; साम. ४७७; ६०७६
 इंद्रावरुण नू नु वां १, १७, ८
 इंद्रावरुणधारहं १, १७, १; तै. सं. ३, ५, १२, ४
 इंद्रावरुण वामहं १, १७, ७
 इंद्रावरुणा मधुमन्मस्य ६, ६८, १६; अथर्व. ७, ५८, १
 इंद्रावरुणा यद्विमानि चक्रयुः ७, ८०, ५
 इंद्रावरुणा वरविभ्यो ८, ५९, ६
 इंद्रावरुणा युवमध्वरावो नः ७, ८२, १; तै. सं. २, ५, १२, २; तै. ब्रा. ३, ८, ४, ५; नि. ५, २
 इंद्रावरुणा वधनाभिर्मनि ७, ८३, ४
 इंद्रावरुणा वग्वा तपंनि ७, ८३, ५
 इंद्रावरुणा सुतपाविमं ६, ६८, १०; अथर्व. ७, ५८, १
 इंद्रावरुणा सौमवमं ८, ५९, ७
 इंद्राविष्णु तपनवाययं ६, ६९, ५
 इंद्राविष्णु इक्षिताः शवाभ्य ७, ९९, ५; तै. सं. ३, २, ११, ३
 इंद्राविष्णु पिबतं ६, ६९, ७
 इंद्राविष्णु मरुपती ६, ६९, ३
 इंद्राविष्णु हविषा ६, ६९, ६
 इंद्रासोमा तपतं रश्म उन्नतं ७, १०४, ३; अथर्व. ८, ४, १
 इंद्रासोमा वृष्णुतो ७, १०४, ३; अथर्व. ८, ५, ३
 इंद्रासोमा पक्वमासासु ७, ७२, ४
 इंद्रासोमा परि वां भूतु वि ७, १०४, ६; अथर्व. ८, ४, ६
 इंद्रासोमा महि तर्हा ६, ७२, १
 इंद्रासोमा युवमेग ६, ७२, ५
 इंद्रासोमा वर्तयतं दिवस्वरि ७, १०४, ५; अथर्व. ८, ४, ५
 इंद्रासोमा वर्तयतं दिवो ७, १०४, ४; अथर्व. ८, ४, ४
 इंद्रासोमावहिमवः ६, ७२, ३
 इंद्रासोमा वायव्य ६, ७२, १
 इंद्रासोमा समघमं ७, १०४, २; अथर्व. ८, ४, २; नि. ६, ११
 इंद्रा इ वो वरुणा ४, ४१, २
 इंद्रा इ रत्नं वरुणा ४, ४१, ३
 इंद्रिबाणि शतक्रो ३, ३७, ९; अथर्व. २०, २०, २; ५७, ५; तै. सं. १, ६, १२, १
 इंद्रे अक्षा नमो बृहत् ७, ९४, ४; साम. ८००
 इंद्रेण वाय सरथं सुते ३, ६०, ४
 इंद्रेण यज्ञा निःश्रुतं १०, ६२, ७
 इंद्रेण रोचना दिवो ८, १४, ९; अथर्व. २०, २८, ३; २९, ४

इन्द्रो सं हि दक्षसे १, ६, ७; साम. ८५०; अथर्व. २०, ४०, १;
७०, २; नि. ४, १२
इन्द्रो जेते तुलसो ७, १८, १५; नि. ६, ६; ७, २
इन्द्रं सुमे वासमानासः १०, ९२, ७
इन्द्रे विद्यानि वीर्यो ८, ६३, ६
इन्द्रे पिते प्रसव मिश्रमाणे ३, ३३, २
इन्द्रे हि सत्संघतो १, ९, १; साम. १८०; अथर्व. २०, ७१, ७;
वा. व. ३३, २५
इन्द्रो अंग महज्ज २, ४१, १०; साम. २००; अथर्व.
२०, २०, ५; ५७, ८
इन्द्रो अजापि सुप्यो निरेके १, ५१, १४; नि. ६, ३१
इन्द्रो अर्जो अरुद्रज्जबाहुः ३, ३३, ६; नि. २, २६
इन्द्रो अस्मे सुमना अस्तु १०, १००, ४
इन्द्रोतिमिर्बहुकाभिर्नो ३, ५३ २१; अथर्व. ७, ३१, १
इन्द्रो दधीचो अन्धमिः १, ८४, १३; साम. १७९; ९१३;
अथर्व. २०, ४१, १; तै. ब्रा. १, ५, ८, १
इन्द्रो दिव इन्द्र इन्दो १०, ८९, १०; नि. ७, २
इन्द्रो दिवः प्रतिमानं १०, १११, ५
इन्द्रो दीर्घो चक्षते १, ७, ३; साम. ७९९; अथर्व.
२०, ३८, ६; ४७, ६; ७०, २; तै. ब्रा. १, ५, ८, २
इन्द्रो न वो महा कर्माणि ९, ८८, ४
इन्द्रो नैदिष्ठमवसा ६, ५२, ६
इन्द्रो ब्रह्मं कविः ८, १६, ७
इन्द्रो मदाय बाधुवे १, ८१, १; साम. ४११; १००२;
अथर्व. २०, ५६, १
इन्द्रो मधु सञ्चतसुखियायां ३, ३९, ६
इन्द्रो महा सिधुमासय २, ११, ९
इन्द्रो मङ्गा महतो १०, ६७, १२; अथर्व. २०, ९१, १२
इन्द्रो मङ्गा महतो १०, १११, ४
इन्द्रो मङ्गा रोदसी प्रमयच्छव ८, ३, ६; साम. १५८८; अथर्व.
२०, ११८, ४
इन्द्रो वज्रने पृणते ६, २८, २; अथर्व. ४, २१, २; तै. ब्रा.
२, ८, ८, ११
इन्द्रो वायुनामभवत्पराश ७, १०४, २१; अथर्व. ८, ४, २१;
नि. ३, २०, ६, ३०
इन्द्रो वातो वसितस्य राजा १, ३२, १५; तै. ब्रा. २, ८, ४, ३
इन्द्रो रथाय प्रवतं कृणोति ५, ३१, १
इन्द्रो राजा जगतः ७, २७, ३; अथर्व. १९, ५, १; तै. ब्रा.
२, ८, ५, ८
इन्द्रो बर्क रक्षितारं १०, ६७, ६; अथर्व. २०, ९१, ६
इन्द्रो वसुभिः परि पातु १०, ६६, ३

इन्द्रो वा वेदियन्मव ८, २१, १७
इन्द्रो वाजस्य स्वधिरस्य ६, ३७, ५
इन्द्रो विद्यैर्वीर्यैः ३, ५४, १५
इन्द्रो वृषमङ्गणोच्छर्षणीतिः ३, ३४, ३; अथर्व. २०, ११, ३;
वा. व. ३३, २६
इन्द्रो वृषस्य तविर्षी १, ८०, १०
इन्द्रो वृषस्य दोधतः १, ८०, ५
इन्द्रो हरी वृषुजे अविना रथं १, १६१, ६
इन्द्रो हर्षतमर्जेनं ३, ४४, ५
इन्द्रमविर्धेनुभिः २, ३४, ५
इन्द्रानो अग्नि वनवत् २, २५, १; तै. ब्रा. २, ८, ५, २
इन्द्रे राजा समर्षो ७, ८, १; साम. ७०
इम आ वातमिद्वः १, १३७, २
इम इन्द्र भरतस्य ३, ५३, २४
इम इन्द्राय सुमिरे ७, ३२, ४; साम. २९३
इम उ त्वा पुलहाक ६, २१, १०
इम उ त्वा नि चक्षते ८, ४५, १६; साम. १३६
इमं यज्ञं सहसावत् ३, २, २२
इमं यज्ञं चनो धा ६, १०, ६
इमं यज्ञं स्वमस्माकं ४, २०, ३
इमं यज्ञमिदं वचो १०, १५०, २
इमं यज्ञमिदं वचो १, ९१, १०
इमं यम प्रक्षारमा हि १०, १४, ४; अथर्व. १८, १, ६०;
तै. सं. २, ६, ११२, ६
इमं रथमपि ये सप्त तस्युः १, १६४, ३; अथर्व. ९, ९, ३
इमं विधंतो अपां सधस्थे द्विता २, ४, २
इमं विधंतो अपां सधस्थे पञ्च १०, ४६, २
इमं स्तोमं रोदसी ३, ५४, १०
इमं स्तोमं सङ्गततो २, २७, २
इमं स्तोममभिष्टे ८, १२, ४
इमं स्तोममर्हते जालवेदस्ते १, ९४, १; साम. ६६; १०६४;
अथर्व. २०, १३, ३
इमं स्वकीं हृद आ सु तष्टं २, ३५, २
इमं कामं मंढवा गोमिरुषीः ३, ३०, २०; ३, ५०, ४;
तै. ब्रा. २, ५, ४, १
इमं वा वीरो अङ्गत् ८, २३, १९
इमं च नो गवेयं ६, ५६, ५
इमं जीवेभ्यः परिधिं १०, १८, ४; अथर्व. १२, २, २३;
वा. व. ३५, १५; तै. ब्रा. ३, ७, ११, ३; तै. आ. ६, १०, २
इमं जुषस्य गिर्वचः ८, १२, ५
इमं तं वयं वृषमस्य १०, १०२, ९; नि. ९, २४

हर्म त्रितो भूर्वर्धित् १०, ४६, ३
 हर्म नराः पर्वतास्तुभ्यमापः ३, ३५, ८
 हर्म नरो मरुतः सन्नतास्तु ७, १८, २५
 हर्म नरो मरुतः सन्नता वृधं ३, १६, २
 हर्म तु माविमं ह्रु ८, ७६, १
 हर्म तु सोममंतितो १, २७९, ५; नि. ६, ४
 हर्म नो अन्न उप वर्यं १०, १२४, १
 हर्म नो अन्ने अन्धरं होतः ६, ५२, १२
 हर्म नो अन्ने अपरं युवस्व ७, ४२, ५
 हर्म नो वज्रमन्तेषु २, २१, १; ते. मा. ३, ६, ७, १
 हर्मनो चमसं मा वि १०, १६, ८; अथर्व. १८, ३, ५३;
 ते. आ. ६, १, ४
 हर्मनंज्यास्तुमवे १०, १४, २
 हर्मिन् गवाशिरं ३, ४२, ७; अथर्व. २०, २४, ७
 हर्मिन् सुतं पिब १, ८४, ४; साम. ३४४; ९४९
 हर्मिन्ने अदीशरत् १०, १७३, ३; अथर्व. ६, ८७, ३;
 ते. मा. २, ४, २, ९
 हर्मन् स्वमथर्वत् ६, १५, १७
 हर्मन् तु स्वमथर्वत् १, २७, ४; साम. २८; १४९७;
 ते. आ. ४, ११, ८
 हर्मन् तु नो अविधि ६, १५, १
 हर्मं विभर्ति सुकृतं ते १०, ४४, ९; अथर्व. २०, २४, ९
 हर्मं महे विदध्याव ३, ५४, १
 हर्मं मे गंगे १०, ७५, ५; ते. मा. १०, १, १३; नि. २, २६
 हर्मं मे वरुण भुवि १, २५, १२; साम. १५८५; वा. व.
 २१, १; ते. मा. २, १, ११, ६
 हर्मं मे सोममन्विता ८, ८५, २
 हर्मा अन्ने मत्तवस्तुभं १०, ७, २
 हर्मा अन्नि प्र योनुमो ८, ६, ७
 हर्मा अन्नी मत्तवो वाचो १०, ९१, १२
 हर्मा अस्व प्रतृपः ८, १३, २९
 हर्मा हर्मं वरुणं मे ४, ४१, ९
 हर्मा त त्वा वस्तुधाना ७, १८, ३
 हर्मा त त्वा पुकृतमस्व ६, २१, १
 हर्मा त त्वा पुकृता ६, २१, १०
 हर्मा त त्वा पुकृतसो ८, ३, ३; साम. २५०; १६०७;
 अथर्व. २०, १०४, १; वा. व. ३३, ८१
 हर्मा त त्वा शतक्रतो ६, ४५, २५; साम. १४६
 हर्मा त त्वा जुष्टेसुते ६, ४५, २८
 हर्मा त वः सुदानवो ८, ७, १९
 हर्मा त वां दिविद्यः ७, ७४, १; साम. ३०४; ७५३
 हर्मा त वां ह्रमवो मन्मसा ३, ६२, १; नि. ५, ५

हर्मो वा मित्रावरुणा ७, ३६, २
 हर्मां सुपृथ्वी विधं ८, ६, ४३
 हर्मां गावः सरमेवाः १०, १०८, ५
 हर्मा गिर आदिष्यन्तो २, २७, १; नि. १२, ३६
 हर्मा गिरः सविता ७, ४५, ४
 हर्मां स्वनाभ्योपधि १०, १४५, १; अथर्व. ३, १८, १
 हर्मां गावन्नवर्तमि ८, ३८, ६
 हर्मा जुष्टेनां सवना ८, ३८, ५
 हर्मा जुष्टानां पुष्टमदायनो ७, ९५, ५; ते. मा. २, ४, ६, १
 हर्मां च नः पृथिवीं ३, ५५, २१
 हर्मा ते वाजिद्यः मार्गानि १.१६३, ५; वा. व. २२, १६;
 ते. सं. ४, ६, ७, २
 हर्मा भाना वृत्तुवो १, १६, १; ते. मा. २, ४, ३, १०
 हर्मा नारिरविद्यः १०, १८, ७; अथर्व. १३, २, ३१;
 १८, ३, ५७; ते. मा. ६, १०, २
 हर्मा वि श्रीणि विष्टा ८, ९१, ५
 हर्मानि वां भागवेयानि ८, ५९, १
 हर्मा जुं चं जुषना १०, १५७, १; साम. ४५२; १११०
 अथर्व. २०, ६३, १; १२४, ४; वा. व. २५, ४६;
 ते. मा. १, २७, १
 हर्मां त हर्मं सुकृति ८, १२, ३१
 हर्मां ते विधं प्र अने महोमदीय १, २०२, १; वा. व. ३३, २९;
 ते. मा. २, ७, १३, ४
 हर्मां ते वाचं वसुधंत आयवो १, १३०, ६
 हर्मां त्वमिन्द्र मीध्वः १०, ८५, ४५
 हर्मां विधं सिद्धमास्व देव ८, ४२, ३; ते. सं. १, २, २, २
 हर्मां विधं सप्तशीर्ष्णीम् १०, ६७, १; अथर्व. २०, ९१, १
 हर्मा मन्त्रा वृद्धिबो १०, १२०, ८; अथर्व. ५, २, ८;
 २०, १०७, ११
 हर्मा मन्त्रा मन्त्राहः ३, ४१, ३; अथर्व. २०, २३, ३
 ते. मा. २, ४, ६, २; नि. ४, १९
 हर्मा मन्त्रा सरस्वति २, ४१, १८
 हर्मा मन्त्राणि चर्षना ५, ७३, १०
 हर्मा मन्त्रैश्च पुष्टं वसि १०, १४८, ४
 हर्मानो वारिनि मीध्वः १, ३१, १६; अथर्व. ३, १५, ४;
 नि. ६, २०
 हर्मा जुं तु सोमसुतिश्रुप नः ७, ९३, ६
 हर्मान् जुं कथितमस्व ५, ८५, ६; नि. ६, १३
 हर्मान् तु प्रभुतिं सातवे वाः ३, ३६, १
 हर्मान् व्यासुस्व ५, ८५, ५
 हर्मां मन्त्राव सुकृति १०, ९१, १३

इमां म इन्द्र सुवृत्ति ८, ८, ३०
 इमां मे अग्ने सामिधं नृपस्व १०, ७८, १
 इमां मे अग्ने समिधमिमां १, ८, १
 इमां मे मरुतो गिरं ८, ७, ९
 इमां रुद्राय तवसे कपर्दिने १, ११४, १ या. य. १८, ४८;
 तै. सं. ४, ५, १०, १
 इमां रुद्राय स्थिरचम्पने ७, ४८, १; तै. ब्रा. ३, ८, ८, ८;
 नि. १०, ८
 इमां रुद्रं पृथयो ८, ८, १९; साम १८७
 इमे चित्तव मन्थवे १, ८०, ११
 इमे वैगरो अनुत्तय भूरे ७, ८०, ५
 इमे जीवा वि सृतिः १०, १८, १; अथर्व. १०, २, ३०, तै. आ.
 ८, १०, २
 इमे त इन्द्र ते वयं पुरुषुन १, ५७, ४; साम. ३७३
 अथर्व. ३०, १५, ४
 इमे त इन्द्र सोमाः ८, २, १०
 इमे तुष्टं मरुतो ७, ५८, १९; तै. ब्रा. २, ८, ५, ८
 इमे दिवो अनिमिषा ७, ८०, ७; नि. ८, ३०
 इमे नरो बृहद्व्येव ७, १, १०
 इमे भोजा अंगिरसो ३, ५३, ७
 इमे आ पीता वक्षस उरुपवः ८, ४८, ५
 इमे मिश्रो वज्रो वृक्षभासो ७, ८०, ८
 इमे यामासस्वद्विगभूवन् ५, ३, ११
 इमे ये ते सु बायो बाह्यो जसः १, १३५, ९
 इमे ये नावो ह न परः १०, ७१, ९
 इमे रश्मि चिन्महतो ७, ५८, २०
 इमे वां सोमा अण्या सुता १, १३५, ८
 इमे विप्रस्य वेधमो ८, ४३, १
 इमे सोमाय इवः १, १६, ८
 इमे हि ते कारो वावृष्यि ८, ३, १८
 इमे हि ते मङ्गकृतः ७, ३२, १; साम. १६७६
 इमे अग्ने वीर्यतमानि ७, १, १८; तै. सं. ४, ३, १३, ८
 इमो देवो जावमानो जुषतं २, ४०, २; तै. सं. १, ८, २२, ५
 इयं वा गीष्मकिं ८, १०१, १३
 इयं वामस्य मन्मथ ७, ९४, १; साम. ९१६
 इयं वामके शृणुतं १०, ३२, ८
 इयं वां मङ्गलस्वते सुवृत्तिः ७, ९७, ९
 इयं विमृष्टिर्धत आ १०, १२०, ७; तै. ब्रा. २, ८, ९, ८
 इयं वेदिः परो अंतः १, १६४, ३५; अथर्व. ९, १०, १४;
 वा. य. २३, ८३
 इयं सुवृत्तिर्धत आ ८, ८६, ८ तै. ब्रा. ३, ८, ३, ८; नि. ३, ३४

इयं सा भूवा उषसामिव साः १०, ३१, ५
 इयं सा वो अस्मे वीक्षिताः १, १८३, ११
 इयत्तकः कुतुभकः १, १९१, १५
 इयत्तिका वाकुत्तिका १, १९१, ११
 इयं त इन्द्र गिर्वेणो ८, १३३, ४
 इयं त अविषयावती ८, १२, १०
 इयं त नष्पवी सति ८, ७४, ७
 इयं ते पृषन्ना षृणे ३, ८२, ७
 इयं देव पुराहितिवृषभ्यां ७, ८०, १२; ८६, ७
 इयं न उक्षा प्रथमासु १०, ३५, ४
 इयमद्वादमम ८, ८१, १
 इयमिन्द्रं वरुणमष्टम गीः ७, ८४, ५; ८५, ५
 इयसु ते अनुवृत्तिः ८, ८३, ८
 इयमेवा सृतानाम् १०, ७४, १
 इयं मङ्गो म स्मृणीते ८, ८७, ३
 इयं मनीषा इयमन्विता गीः ७, ७०, ७; ७१, ८
 इयं मनीषा बृहती बृहताः ७, ९९, ८
 इयं मे नाभिर्मह मे १०, ८१, १९
 इरज्यवद्रे प्रथमस्य १०, १४०, ४; साम. १८१९;
 वा. य. १२, १०९, तै. सं. ४, ३, ७, ३
 इरावती अनुवृत्तिः ७, ९९, ३; वा. य. ५, १३, तै. सं. ४,
 १, २, १३, १; तै. ब्रा. १, ८, २
 इरावती वरुण धेनवा वां ५, ८९, ३
 इयं तोकाव नो वक्षन् ८, ८५, ३१; साम. ९९६
 इयं दुहन्सुदुवां १०, १२०, ८
 इयसुते च विन्मथ ९, ८३, ८
 इयसुतेमभ्ययो ९, ९४, ५
 इयसुते पवमान ९, ८८, ३५
 इया मंदस्त्रादु ते ८, ८२, ३
 इयिणे ते मनसा सुमस्य ८, ४८, ७; नि. ४, ७
 इयुर्न अन्वमप्रति ९, ८९, १
 इयुर्न अिय इयुषः १०, ९५, ३
 इयं पवस्य धारया ९, ८३, १३; साम. ५०५; ८४१
 इयत्तोरमप्यवस्य १०, १४०, ५; साम. १८१०; वा. य.
 १२, ११०; तै. सं. ४, ३, ७, ३
 इयत्तोरमप्यिच्छुतं मङ्गकृत ८, ९९, ८
 इयत्तताहावमवतं १०, १०६, ८; तै. सं. ४, २, ५, ५
 इयत्ततिनां वो माता १०, ९७, ९; वा. य. १२, ८३;
 तै. सं. ४, ५, ८, ३
 इया होत्रा अमृक्षन् ८, ९३, २३; साम. १५१
 इयमवाचमप नमः ९, ९०, ५

इह त्या पुरुभूतमा वेवा ८, २०, ३
 इह त्या पुरुभूतमा पुरु ५, ७३, ३
 इह त्या सधमाद्या पुजाना ८, १३, २७; नि. ३, २१
 इह त्या सधमाद्या हरी ८, ३२, २९; ९३, २४
 इह त्वं सुनो सहस्रो नो ४, २, २
 इह त्वष्टारमश्रियं १, १३, १०; तै. म. ३, १, ११, १
 इह त्वा गोपरीणमा ८, ४५, २४; साम. ७३३; अथर्व.
 २०, २२, ३
 इह त्वा भूर्यं चतुष्टु ४, ४, ९; तै. सं. १, २, १४, ४
 इह प्रजामिह रयि ४, ३६, ९
 इह प्रमृदि यममः १०, ८७, ८; अथर्व. ८, ३, ८
 इह पयाणमस्तु वां ४, ४६, ७
 इह प्रियं यजया ते १०, ८५, २७; अथर्व. १४, १, २१;
 नि. ३, २१
 इह मवीत्तु य ईसंग वेद १, १६४, ७; अथर्व. १, ९, ५
 इह भूत इन्द्रो अस्मै १०, २२, २; नि. ३, २३
 इहामर्तं वृषणवस् ८, ७३, १०
 इह तिष्ठः परावतः ८, ३३, २०
 इन्द्राग्नी उप ह्वये १, २१, १
 इन्द्राग्नीसुप ह्वये १, २०, १२, नि. ९, ३४
 इहव शृण्व एता १, १७, ३; साम. १३५
 इहेत जाता समवाचसीनां १, १८१, ४; नि. १२, ३
 इहेत यज्ञो ममना ४, ४३, ७; ४४, ७; अथर्व. २०, १४३, ७
 इहेत वः स्वतवमः ५, ५९, ११; त. आ. १, ८, ३
 इहेत वो ममना वंजुता ३, २०, १
 इहेव स्तं मा वि वोष्टं १०, ८१, ४२; अथर्व. १८, १, २२;
 नि. १, १३
 इहेवैधि माप च्योडाः १०, १७३, २; अथर्व. ६, ८७, २
 तै. आ. २, ४, २, ८
 इहोप बाल जवसो नपातः ४, १५, १
 ईक्षे रायः अयस्य ४, २०, ८
 ईक्षन्तीरपस्सुवो १०, १५३, १; साम. १७५; अथर्व.
 २०, ९३, ४
 ईजानमिहगौर्मां वसुः १०, १३२, १
 ईजे चज्जेभिः शशमे ६, ३, २
 ईक्षते त्वायस्वस्वः १, १४, ५
 ईक्षानायास्वस्वे २, ६, ६
 ईक्षितो अन्न आ वह १, १४२, ४
 ईक्षितो अन्न आ वह ५, ५, ३
 ईक्षितो अग्ने ममसा नः ३, ३, ३

ईक्षित्वा हि प्रनीर्यं ८, २३, १; साम. १०३
 ईक्षे अग्निं विपश्चितं ३, २७, २; तै. आ. २, ४, २
 ईक्षे अग्निं स्वतवसं ५, ६०, १; अथर्व. ७, २०, ३; तै. आ.
 २, ७, १२, ४
 ईक्षे मिमा मनुहितं ८, १९, २१
 ईक्षे च त्वा यजमानो हविर्भिः ३, १, १५
 ईक्षे चावापृथिवी पूर्ववित्तये १, ११२, १
 ईक्षेभ्यं वो असुरं ७, २, ३
 ईक्षेभ्यः पयमानो ९, ५, ३
 ईक्षेभ्यो नमस्यः ३, २७, १३; साम. १५३८; अथर्व.
 २०, १०२, १; तै. आ. ३, ५, २, २
 ईक्षेभ्यो वो मनुषो ७, ९, ४
 ईषिवांक्षुमति क्षिपः ३, ९, ४
 ईषुग्धं न न्वयं ७, १८, ९
 ईषुगोवो न ययमाह ७, १८, १०
 ईषुष्टे ये पूर्वतरामपश्यन् १, ११३, ११; तै. म. १, ४, ३३, १
 तै. आ. ३, १८, १
 ईमान्तासः मिलिकमध्वमा १, १३३, १०; वा. य. २९, २१;
 तै. सं. ४, ६, ७, ४; नि. ४, १३
 ईमान्यद्रुपे भावि ५, ७३, ३
 ईशान इमा सुवनानि ९, ८६, ६७; साम. १५७
 ईशानकुनो पुनवो १, ६४, ५
 ईशानाय प्रहुति यस्त आ न ७, ९०, २
 ईशाना वायाणां १०, ९, ५; अथर्व. १, ५, ४; तै. आ.
 २, ५, ८, ५; तै. आ. ४, ४२, ४
 ईशानासो ये दधते स्वर्णः ७, ९०, ३
 ईशिषे वार्यस्य हि ८, ४४, १८; साम. १५३३
 ईसे वो विश्वस्या देववीनेः १०, ६, ३
 ईसे छागिनरसूतस्य ७, ४, ३
 उक्थ उक्थो सोम इन्द्रं ७, २६, २; तै. सं. १, ४, ४६, १
 उक्थं चम शस्यमानं ८, २, १४; साम. २०५; १८०५
 उक्थमनं सामभूतं ७, ३३, १४
 उक्थमिन्द्राय शस्यं १, १०, ५; साम. ३६३
 उक्थवाहसे विभ्वे मनीषां ८, ९६, ११
 उक्थेभिरवागवमे १, ४७, १०
 उक्थेभिर्द्विहृदह्नमा ७, ९४, ११; वा. य. ३३, ७६
 उक्थेभिस्तु शूर येपु ३, १६, ३
 उक्थं न अग्नौ असीं हव २, ३४, ३
 उक्थानाय वक्थानाय ८, ४३, ११; अथर्व. ३, २१, ६;
 २०, १, ३; तै. सं. १, ३, १४, ७

उक्षा मही अग्निं वषट् पृथे १, १४६, २
उक्षा मिमासि प्रथि ९, ६९, ४; साम. १३७२
उक्षा सधुद्रो अरुः ५, ४७, ३; वा. व. १७, ६०; तै. सं.
४, ६, ३, ३
उक्षेच यूया परितम् ९, ७१, ९
उक्षो हि मे पंच दत्त १०, ८६, १४; अथर्व. २०, १२६, १४
उग्रं व भोजः शिवरा ७, ५६, ७
उग्रं न वीरं नमसोप लेपिम ८, ४९, ६
उग्रबाहुर्ग्रह कृत्वा पुंरंर ८, ६१, १०
उग्रपुरावाकमि युवोवा ३, ४८, ४
उक्षा ह्य प्रचरंतः समा बह्वः १०, ९४, ६
उक्षा विचमिना सूच ६, ६०, ५; साम. ८५४; वा. व. ३३, ६१
उक्षा संता हवामह १, २१, ४
उक्षेच ह्य हन्तु २, ११, १७
उग्रो जडे वीर्यां ७, २०, १
उग्रो वां ककुदो वयिः ५, ७३, ७
उक्ष्ये वपुषि वः स्मरा ८, ४६, २८
उक्षा ते जातमंचलो ९, ६१, १०; साम. ४९७, ६७२;
वा. व. २६, १६
उक्षा दिवि दक्षिणावंतो १०, १०७, २
उच्छिन्नं चम्बोभेर १, २८, ९
उच्छुम्मा ओषधीनां १०, ९७, ८; वा. व. १२, ८२;
तै. सं. ४, २, ६, ३
उच्छोषिषा सहसस्तु ३, १८, ४
उच्छुम्मा वनस्पते ३, ८, ३; तै. भा. ३, ६, १, १
उच्छुम्बमाना पुषिबी १०, १८, १२; अथर्व. १८, ३, ५१;
तै. भा. ६, ७, १
उच्छुम्बस्त पुषिवि १०, १८, ११; अथर्व. १८, ३, ५०;
तै. भा. ६, ७, १
उच्छंती वा कुमोति मंहना ७, ८१, ४
उच्छंतीत्य चित्तंर ४, ५१, ३
उच्छंती मे वजरा ५, ६४, ७
उच्छुम्बस्तः सुविना अग्निः ७, ९०, ४
उच्छा दिवो दुहितः ६, ६५, ६
उक्षातमिह ते ह्य ८, ६३, १०
उक्षावतो वरुहः १०, ४३, ९; अथर्व. २०, १७, २
उक्ष क्षुम्भितुः ३, ४७, ३
उक्ष कृष्ं वृषः १०, ३१, ११
उक्ष माघ ह्यार्धवि १०, १४६, ३; तै. भा. २, ५, ५, ६
उक्ष ज्ञा अक्षिरण्वर ४, ९, ४

उक्ष ज्ञा वंशु देवपत्नीः ५, ४६, ८; अथर्व. ७, ४९, १; तै. भा.
३, ५, १२, १; मि. १२, ४६
उक्ष ज्ञा मेमो अस्तुतः ५, ६१, ८
उक्ष ज्ञा स रथीरुतः ६, ५६, २
उक्ष ते सुस्तुता हरी ८, १३, २३
उक्ष त्वं वीरं वनसावृक्षीणि ८, ८६, ४
उक्ष त्वं चमसं नवं १, २०, ६
उक्ष त्वदा क्षम्बं ८, ६, १४; तै. भा. २, ७, १३, २
उक्ष त्वदा उरते ७, ६८, ६
उक्ष त्वको मास्वं मर्ष ५, ४६, ५
उक्ष त्वं पुचमस्तुः ४, ३०, १६
उक्ष त्वं शुचमस्तुना सखा ७, ६८, ७
उक्ष त्वा पुर्वेवावृ ४, ३०, १७
उक्ष त्वा वैष्वा मिषजा ८, १८, ८; तै. भा. ३, ७, १०, ५
उक्ष त्वा मे वनसावृक्षीणि १, १२२, ४; मि. ६, २१
उक्ष त्वा मे रौद्रावृक्षीणि १०, ६१, १५
उक्ष त्वा मे हवमा जम्ब्यां ६, ५०, १०
उक्ष त्वा वजरा हरी ४, १५, ८
उक्ष त्वा सप्त भावां ४, ३०, १८
उक्ष त्वा हरितो दत्त २, ६३, ९; साम. १२१८
उक्ष त्वे वी वी सुमने २, ३१, ५
उक्ष त्वे नः पर्वताः सुसता ५, ४६, ६
उक्ष त्वे नो मरुतो ७, ३६, ७
उक्ष त्वे मा ध्वम्बस्तुः ५, ३३, १०
उक्ष त्वे मा पौलस्तुस्तुः ५, ३३, ८
उक्ष त्वे मा माकुतावृक्ष ५, ३३, ९
उक्ष त्वं सप्तमे स्थिरपीतं १०, ७१, ५; मि. १, ८, २०
उक्ष त्वं सुवो सहसो ६, ५०, २
उक्ष त्वः पश्यत इत्ये १, ७१, ४; मि. १, ८, १९
उक्ष त्वं मयचम्बु ८, ४५, ६
उक्ष त्वामे मम स्तुतो ८, ४३, १७
उक्ष त्वा वीरयो मम ८, ४४, २२
उक्ष त्वा नमसा वचं ८, ४३, १२
उक्ष त्वा वरिचं वचं ८, ४५, १७
उक्ष त्वा भृगुचम्बु ८, ४३, १३
उक्ष त्वा मरिचि मरिचि ८, ६७, १०
उक्ष त्वाम्बं वचं ९, ४५, ३
उक्ष त्वा वी सतीवली ५, ६१, ६
उक्ष दासं कीकितं ४, ३०, १४
उक्ष दासस्त वरिचः ४, ३०, १५
उक्ष दासा परिधि १०, ६२, २

उत देवा अवदिनं १०, १३७, १; अथर्व. ४, १३, १
 उत जावायुविषी क्षत्र ६, ५० ३
 उत जुमस्तुवीर्यं १, ७४, २
 उत द्वार उवासीः ७, १७, २
 उत न ई त्वहा गन्धर्वकाक्ष्म १, १८६, ६
 उत न ई मत्तयोऽम्बोगाः १, १८६, ७
 उत न ई मरुतो वृक्षसेना १, १८६, ८
 उत न दया पयसा ९, ९७, ५३; साम. ११०५
 उत न ययु नृप ७, ३४, १८
 उत नः कर्मसोममामा ८, ७८, ३
 उत नः पितृमा भर ८, ३३, ८
 उत नः मित्रा मित्रास्तु ६, ६१, १०; साम. १४६१; तै. ब्रा. १, ४, ६, १
 उत नः सिधुरर्षां ८, २५, १४
 उत नः सुत्राभो देव गोपाः ६, ६८, ७
 उत नः सुषोत्मा जीरावः १, १४१, १२
 उत नः सुभर्गो भरिः १, ४, ६; अथर्व. २०, ६८, ६
 उत नूनं वरिष्ठिर्ब ४, ३०, २३
 उत नो गोमलस्तुचि ८, ३२, ९
 उत नो गोमलीरिष का वहा ५, ७९, ८
 उत नो गोमलीरिष उत ८, ५, ९
 उत नो गोमलीरिषो विश्वा ९, ६२, २४; साम. १०६३
 उत नो गोविन्दविष्ट ९, ५५, ३; साम. ९७७
 उत नो गोवर्णि विषं ६, ५३, १०; साम. १५९३
 उत नो दिव्या हव ८, ५, २१
 उत नो देव देवाश्च ८, ७५, २; तै. सं. २, ६, ११, १
 उत नो देवावाचिना १०, ९३, ६
 उत नो देव्यदितिः ८, २५, १०
 उत नो विषो गोमन्त्राः १, ९०, ५
 उत नो नक्षत्रपां १०, ९३, ५
 उत नो मङ्गलविष ३, १३, ६
 उत नो वद्वा चिन्तुकुत १०, ९३, ७
 उत नो वाजसालये ९, १३, ४; साम. ११९०
 उत नो विष्णुकुत वातो अक्षि ५, ४६, ४
 उत नोऽग्निर्गुण्यः मृणोतु ६, ५०, १४; वा. य. ३४, ५३; नि. १२, ३३
 उत नोऽग्निर्गुण्योऽमवत्कः १, १८६, ५
 उत मयिष्ठयदवत्क १०, १०१, ७
 उत म विन्व कबरज्जवावाः ९, ९३, ३; साम. १४२०
 उत म्हामसिदीप्या १०, ४२, ९; अथर्व. ७, ५०, ६; २०, ८९, ९
 उत मङ्गला वर्चं ८, ६, ३३

उत मङ्गलाणो मरुतो मे अस्व ५, २९, ३
 उत मुचं तु अतय १, ७४, ३; साम. १३८२; तै. सं. ३, ५, ११, ४
 उत मुचं तु नो मिदो १, ४, ५; अथर्व. २०, ६८, ५
 उत म ज्ञाने पुर वस्य ६, ६३, ९
 उत मन्थे पितुरमुदो १, १५२, २
 उत माता वृद्धिवा १०, ६४, १०
 उत माता मयिषमन्थवेन ४, १८, ११; तै. सं. ३, २, ११, ३
 उत मे मयिचोर्वेयियोः ८, १९, ३७; नि. ४, १५
 उत मे रपसुवतिः ५, ६१, २
 उत मे वोचतादिति ५, ६१, १८
 उत वामि सवितर्क्षीणि ५, ८१, ४
 उत वो मानुषेयवा १, २५, १५
 उत वोषणे दिव्ये मही ७, २, ६
 उत वः शंससुमिजा २, ३१, ६
 उत वा उ परि वृणक्ति १०, १४२, ३
 उत वां विष्णु मन्त्रास्त्रयो १, १५३, ४; नि. ४, १९
 उत वाजिनं पुष्पेस्विष्वानं ४, ३८, २
 उत वात पितासि न १०, १८६, २
 उत वा यः सहस्र प्र विद्वात् १, १४७, ५
 उत वा वस्य वाजिनो १, ८६, ३
 उत वा यो नो मर्चवाद् २, २३, ७
 उत मलानि सोम ते १०, २५, ३
 उत वृष्णस्य वृष्णवा ४, ३०, १३
 उत सखास्यविमोक्त ४, ५२, ३; साम. १७९७
 उत सिधुं विवाच्यं ४, ३०, १२
 उत सु त्वे पयोवृषा ८, २, ४२
 उत स्तुतासो मरुतो ७, ५७, ६
 उत स ते पक्ष्मवां ५, ५२, ९; नि. ५, ५
 उत स ते वनस्पते १, २८, ६
 उत स तुर्गुनीयसे ५, ९, ४
 उत स यं शिष्टं यथा ५, ९, १
 उत स राशिं परि ९, ८७, ९
 उत स सद्य हवैतस्य १०, २६, १०; अथर्व. २०, ३१, ५
 उत सा सद्य हवति ४, ३१, ८
 उत सास्तु प्रथमाः सविष्य ४, ३८, ६
 उत सास्य तन्वतोरीच ४, ३८, ८
 उत सास्य वृषतस्तुर ४, ४०, ३; वा. य. ९, १५, तै. सं. १, ७, ८, ३
 उत सास्य पयसि ४, ३८, ९
 उत सा हि त्वामातुः ४, ३१, ७

उत स्मिन् वक्षस्यि नता ४, ३८, ५; नि. ४, २४
 उत स्व देवः सविता ६, ५०, १३
 उत स्व देवो भुवनस्व २, ३१, ४
 उत स्व न हृद्रो विश्व २, ३१, ३
 उत स्व न उतिजामुर्विवा १०, ९२, १२
 उत स्व वाजी अविधि ४, ४०, ४; वा. य. १, १४; तै. सं.
 १, ७, ८, ३; नि. २, १८
 उत स्व वाजी सहस्रिर्वा ४, ३८, ७
 उत स्व वाज्यस्वः ५, ५६, ७
 उत स्वा नः सरस्वती वीरा ६, ६१, ७
 उत स्वा नः सरस्वती गुणाणीय ७, ९५, ४
 उत स्वा नो दिवा ८, १८, ७; साम. १०२; तै. आ.
 ३, ७, १०, ४
 उत स्वा दां कसतां वधमो १, १८१, ८
 उत स्वा वां मधुमन्मथिकार १, ११९, ९
 उत स्वा श्वेतवात्री ८, २६, १८
 उत स्वया तम्बा ३ सं वदे तत् ७, ८६, २
 उत स्वराज्ञे अदितिः सोम ८, १२, १४
 उत स्वराज्ञो अदितिः ७, ६६, ६; साम. १३५३
 उत स्वस्य अराभाः ९, ७९, ३
 उत स्वानामो दिवि ५, २, १०; तै. सं. १, २, १४, ७
 उतादः परुषे गवि ६, ५६, ३; नि. २, ६
 उताभये पुरुहूत अबोभिः ३, ३०, ५; नि. ६, १, ७, ६
 उतायातं संगवे प्रातः ५, ७६, ३; साम. १७५४
 उतालब्धे स्पृणुहि १०, ८७, ७; अथर्व. ८, ३, ७
 उताशिष्टा अनु श्वपन्ति २, ४४, १३
 उतासि मप्रावकणो ७, ३३, ११; नि. ५, १४
 उताहं नक्त्युत सोम ते दिवा ९, १०७, २०; साम. ९२३
 उतेदानीं भगवतः ७, ४१, ४; अथर्व. ३, १६, ४, वा. य.
 ३४, ३७; तै. आ. २, ८, ९, ८
 उतंशिषे प्रनवस्व ५, ८१, ५
 उतो घा ते पुरुष्या ७, २९, ४
 उतो नो अल्य कल्यस्वि ५, ३८, ४
 उतो नो अस्या उषसो जुषते १, १११, ६; अथर्व. २०, ७२, ३
 उतो म्वल्य जोषर्मा ८, ९४, ६; साम. १७८७
 उतो म्वल्य वल्यदं ८, ७२, १८
 उतो म्वल्य यमहर ८, ७२, ६
 उतां पतिर्वे द्रव्यते ८, १३, ९
 उतो पिमुम्बां प्रविदातु ३, ७, ६
 उतो स मन्त्रमिन्द्रुभिः १, २३, १५
 उतो सहस्रमनसं ९, ६४, २६

उतो हि वां रत्नधेयानि ७, ५३, ३
 उतो हि वां दात्रा संति ४, ३८, १
 उतो हि वां दृष्यां आ विविद्र ३, ५४, ४
 उत्तराहमुत्तरः १०, १४५, ३; अथर्व. ३, १८, ४
 उत्तानपर्णे सुभगे १०, १४५, २; अथर्व. ३, १८, २
 उत्तानायासजनयन् २, १०, ३
 उत्तानायासभ भरा ३, २९, ३; वा. य. ३४, १४
 उत्तिष्ठान पश्यते १०, १७९, १; अथर्व. ७, ७२, १
 उत्तिष्ठ नूनमेषां ५, ५६, ५
 उत्तिष्ठजोत्रसा सह ८, ७६, १०; साम. ९८८; अथर्व.
 १०, ४२, ३; वा. य. ८, ३९; तै. सं. १, ४, ३०, १
 उत्तिष्ठ मन्त्राणस्पते १, ४०, १; वा. य. ३४, ५६; तै. आ.
 ४, २, २
 उत्तिष्ठसि स्वाहूतो १०, ११८, २
 उत्ते बृहन्तो अर्चयः ८, ४४, ४; साम. १५४१
 उत्ते वयश्चिह्नसत्तरपसन् १, १४४, १२; ६, ६४, ६
 उत्ते शताम्भवस्तुक् भूय १, १०२, ७
 उत्ते क्षुपमा जिहतां १०, १४२, ६
 उत्ते क्षुपमाम ईरते २, ५०, १; साम. १२०५
 उत्ते क्षुपमासो अस्थुः ९, ५३, १; साम. १७१४
 उत्ते क्षत्राणि वृथिवी १०, १८, १३; अथर्व. १८, ३, ५२;
 तै. आ. ६, ७, १
 उ त्वा सर्वतु सोमाः ८, ६४, १; साम. १९४; १३५४;
 अथर्व. २०, ९३, १
 उत्पुस्त्यास्तुर्व १, १९१, ८; अथर्व. ५, २३, ६
 उत्पुष्यो युषामहे ६, ५७, ६
 उत्पुष्यो बृहदधीत्यज्ञे ७, ६२, १
 उत्प्रा वातो वहति १०, १०२, २
 उद्गाद्वमदित्यो १, ५०, १३; तै. आ. ३, ७, ६, २३
 उद्गमे सव तद् वृणात् ८, ४३, १०
 उद्गमे तिष्ठ प्रयातपुत्र ४, ४४, ४; वा. य. १३, १२; तै. सं.
 १, २, १४, २
 उद्गमे मारत सुमत् ६, १६, ४५; साम. १३८५
 उद्गमे क्षुपवस्तव ८, ४४, १७; साम. १५३४; तै. सं.
 १, ३, १४, ८; ५, ५, ३; २, ४, १४, ४
 उद्गपत्तद्वली सूर्यः १, १९१, १; अथर्व. ६, ५२, १
 उद्गपत्तवकणा आनवो ह्या १, ९२, २; साम. १७५६
 उद्गुतो न वयो १०, ६८, १; अथर्व. २०, १६, १; तै. सं.
 ३, ४, ११, ३
 उद्ग्राणीय सानयन् ६, ४४, १२
 उद्गुतो सूर्यो भगात् १०, १५९, १; अथर्व. १, २९, ५

उद्दत्तमीरसमिधा ३, ५, १०
 उद्दस्य बाहू सिधिरा ७, ४५, २
 उद्दस्य क्षुप्रमात्रातः ७, ३४, ७
 उद्दस्य शोचिरुष्मादायुद्धा ७, १६, ३; मै. सं. ४, ४, ४, ५
 उद्दस्य शोचिरुष्माद् दीर्घिपुत्रो ८, २३, ४
 उद्दत्तैर्जिह्वते वृत्रवृ ९, ५, ५
 उद्दानाककुहो विवं ८, ६, ४८
 उद्दायता स्वक्षा ६, १८, ९
 उदितो यो निदिता वेदिता ८, १०३, ११
 उदिन्मन्य निचमते ७, ३९, १२; अथर्व. २०, ५९, ३
 उदीरतां सुवृता उत १, १२३, ६
 उदीरतामघर उत १०, १५, १; अथर्व. १८, १, ४४;
 वा. व. १९, ४९; मै. भा. २, ६, १२, ३; नि. ११, १८
 उदीरय कवितमं ५, ४२, ३
 उदीरयथा मरुतः ५, ५५, ५; मै. सं. २, ४, ८, २
 उदीरयन्त वायुभिः ८, ७, ३
 उदीरय पितरा १०, ११, ६; अथर्व. १८, १, २३; नि. ३, १६
 उदीरायास्तुतायते ८, ७३, १
 उदीरयन्त्रं त्रिभो अस्तुः १, ११३, १६
 उदीर्यन्तं नालमि १०, १८, ८; अथर्व. १८, ३, २; मै. भा. ६, १, ३
 उदीर्यन्तः पतिवती १०, ८५, २१; अथर्व. १४, २, ३३
 उदीर्यन्तो विद्यावन्तो १०, ८२, २२; अथर्व. १४, २, ३३;
 भा. भा. १४, ७, ४, १८
 उदु उषोतिरमृतं ७, ७६, १; नि. ११, १०
 उदु तिष्ठ सधिताः सुधिः ७, ३८, २
 उदु तिष्ठ स्वधावर ८, २३, ५; वा. व. ११, ४१; मै. सं.
 ४, १, ४, १
 उदुत्तमं वक्रण १, २४, १५; अथर्व. ७, ८३, ३; १८, ४, ६९;
 वा. व. ११, ११; मै. सं. १, ५, ११, ३; ४, २, १, ३;
 नि. २, १३
 उदुत्तमं सुसुधि नो १, २५, २१; मै. भा. २, ४, २, ६
 उदु स्वच्छमृदी ६, ५१, १
 उदु सं आतवेदसं १, ५०, १; साम. ३१; अथर्व. १३, २, १६;
 १०, ४७, ११; वा. व. ७, ४१; ८, ४१; ३३, ३१;
 मै. सं. १, २, ८, १; ४, ४३, १; नि. १२, १५
 उदु स्वधर्मो वदुः ७, ६६, १४
 उदु स्वे अरण्यस्य ८, ७, ७
 उदु स्वे मधुमत्समा गिरा ८, ३, १५; साम. २५१; १३६२;
 अथर्व. २०, १०, १, ५९, १
 उदु स्वे सुगवो गिरः १, ३७, १०; साम. २२१
 उदु महापौरव ७, ३१, १; साम. ३३०; अथर्व. २०, १२, १

उदु श्रिय उषसो ६, ६४, १
 उदु प्लुतः समिधा ३, ५, ९
 उदु प्य देवः सविता द्यूता ६, ७२, ४
 उदु प्य देवः सविता ययाम ७, ५८, १
 उदु प्य देवः सविता मजाय २, ६८, १
 उदु प्य देवः सविता शिष्मया ३, ७१, १
 उदु प्य वः सविता ८, २७, १२
 उदु प्य वारणं विवो ८, २५, १९
 उदु स्तोमामो अशिनो ७, ७२, २
 उदु स्त्रियाः सुतते सूर्याः ७, ८१, २; साम. ७५८; मै. भा.
 ३, १, ३, २
 उदु स्वामिभिरीत ८, ७, १७
 उदु अयो तपक्तेव ६, ७१, ५
 उदु पुणो वमो महे ८, ७०, ९
 उदु आजदङ्गिरीय ८, १४, ८; साम. १६४१; अथर्व.
 २०, २८, २; ३९, ३
 उदुत्तमं ककुने २, ४३, २
 उदुत्तमं श्रमामं ८, ६३, १; साम. १०५; १४५८;
 अथर्व. २०, ७, १
 उदु शामिनेय तृणगो ७, ३३, ५
 उदुत्तमं मधुवृ १०, १०३, १०; साम. १८५८; वा. व.
 १७, ४२; मै. सं. ४, ६, ४, ४
 उदु हृदमपिबज्जवाणः १०, १०२, ४
 उदु सुधयवम् १०, १०१, १
 उदु सतः सहस ५, ३१, ३
 उदुदिम्नो महते नामवाय ५, ३२, ७
 उदुत्तमं विष्टपं ८, ६९, ७; अथर्व. २०, ९२, ४
 उदुत्तमं मिष्टमह १, ५०, ११; मै. भा. ३, ७, ६, २२
 उदुत्तमोनि १, ९५, ७
 उदुत्तमं ते तज्जगत्स्य ७, ३, ३; साम. १०२१
 उदु ऊर्मिः गम्या ३, ३३, १३; अथर्व. १४, २, १६
 उदुत्तममा अङ्गोत्तमा १, १८१, १२; नि. १२, १६
 उदुत्तममैरतम् १, ११८, ६
 उदुत्तं तममस्यति १, ५०, १०; अथर्व. ७, ५३, ७; वा. व.
 २०, २२; २७, १०; ३५, १४; ३८, २४; त. सं. ४, १, ७, ४;
 मै. भा. २, ४, ४, ९; ६, ६, ४; मै. भा. ६, ३, २
 उदुत्तमं वदुत्तमं ७, ६१, १
 उदुत्तमं वदुत्तमं इरते ४, ४५, २
 उदुत्तमं वदुत्तमं मधुमत्सो अस्तुः ७, ६०, ४
 उदुत्तमं रक्षः सह ३, ३०, १७; नि. ६, ३
 उदुत्तमं वदुत्तमं अनातो ७, ६३, २

उद्धृति सुमयो विश्वचक्षुः ७, ६३, १
 उन्नति सुमि वृषिर्वा ५, ८५, ४
 उन्मदितो मीनेयेन १०, १३६, ३
 उन्मद्वज्जमिषेनना १, ८६, ४०
 उन्मा पीता अयंसत १०, ११२, ३
 उन्मा मसन् वृषभो १, ३३, ६
 उप क्रमन्वा भर ८, ८१, ७
 उप क्षमं वृषीत इति १, ४०, ८
 उप क्षरति मिषयो मयोयुवः १, १२५, ४; तै. सं. १, ८, २२, ४
 उपक्षेत्तारस्तव सुगुणीते ३, १, १६
 उप यक्षावाभिष वृणेः १, १६, ३८; तै. भा. १, ४, ४, ६
 उप ने गा ह्वाकरं १०, १२७, ८; तै. भा. २, ४, ६, १०
 उप तेऽञ्जो सहमाना १०, १४५, ६; अथर्व. ३, १८, ६
 उप ते स्तोमाप्युप्रा ह्वाकरं १, ११४, ९
 उप त्मन्वा बनस्पते १, १८८, १०
 उप त्वा वङ्गी गमसो विज्ञातः ७, ७३, ४
 उप त्रितस्य पाय्वोः ९, १०२, २; साम. १०१४
 उप त्वा कर्मन्तृते ८, २१, २; साम. ७०९; अथर्व.
 २०, १४, २; ६२, २
 उप त्वां द्विवर्जितं १, १, साम. १४; वा. व. ३, २०,
 तै. सं. १, ५, ६, २
 उप त्वा जामयो गिरो ८, १०२, १३; साम. १३; १५७०;
 तै. भा. १, ८, ८, १
 उप त्वा वृद्धो मम ८, ४४, ५; साम. १५४२
 उप त्वा श्वकं वृष १, १६, ३७; साम. १७०५
 उप त्वा सातवे नरो ७, १५, ९
 उप नः पितृवा चर १, १८७, ३
 उप नः सवना गहि १, ४, २; साम. १०८८; अथर्व.
 २०, ५७, २; ६८, २
 उप नः सुतमागतम् ५, ७१, ३
 उप नः सुतमा गहि सोमं ३, ४२, १; अथर्व. २०, २४, १
 उप नः सुतमा गहि हरिभिः १, १६, ४
 उप नः सुनवो गिरः ६, ५२, ९; साम. १५९५; वा. व.
 ३३, ७७; तै. सं. १, ४, १४, ५
 उप नो देवा अयमा गमन्तु १, १०७, २
 उप नो वातमधिना ८, २६, ७
 उप नो वाजा अप्वर ४, ३७, १
 उप नो वाजिनीवम् ८, २२, ७
 उप नो हरिभिः सुनं ८, ९३, ३१; साम. १५०; १७९०
 उप न त्रिवन्धुसती १, ७१, १

उपमयंनो अप्वरं १, ७४, १; साम. १३७९; वा. व. ३, ११,
 तै. सं. १, ५, ५, १
 उप प्रागाच्छसनं वाज्यवा १, १६३, १२; वा. व. २२, २३;
 तै. सं. ४, ६, ७, ४
 उप प्रागात्परमं वस्तवत्वं १, १६३, १३; वा. व. २९, २४
 तै. सं. ४, ६, ७, ५
 उप प्रागात्सुमन्मे धावि म १, १६२, ७; वा. व. २५, ३०
 तै. सं. ४, ६, ८, ३; नि. ६, २२
 उप शिवं पमिन्तं ९, ६७, २२; अथर्व. ७, ३२, १
 उप श्वेत कुशिकाश्वेतव ३, ५३, ११; नि. ७, २
 उप शर्व वावावा वृषणा हरी ८, ४, १४
 उप मङ्गलि हरिवो १०, १०४, ६
 उपमं त्वा मयोना ८, ५३, १
 उप मा वेपिपुलमः १०, ११७, ७
 उप मा मतिरस्थित १०, ११९, ४
 उप मा इवावाः स्वन्वेन १, ११६, ३
 उप मा वद् हा हा ८, ६८, १४
 उप मनेति युवातिः ७, १, ६; तै. सं. ४, ३, १४, ६
 उप वो नमो नमसि ४, २१, ५
 उप व एवे नमसा जिगीवा १, १८६, ४
 उप व एवे वंजोभिः ध्रुवैः ५, ४१, ७
 उप शिक्षाप तस्युषः ९, १२, ६; साम. ७६१
 उप आसव वृषिर्वा ६, ४७, २९; अथर्व. ६, १२६, १;
 वा. व. २९, ५५; तै. सं. ४, ६, ६, ६; नि. ९, १३
 उपसवाच मीकृषुषः ७, १५, १
 उप सर्व मातरं युमि १०, १८, १०; अथर्व. १८, ३, ४९;
 तै. भा. ६, ७, १
 उपस्तुतिं नमस उवातिं च १, १९०, ३
 उपस्तुतिरौच्यवस्तुवने १, १५८, ४
 उपस्तुतिं प्रथमं तत्पथेन ५, ४२, ७
 उपस्तुणीतमजवे ८, ७३, ३
 उपस्थां चरति वस्तमातर १, १४५, ४
 उपस्थावा मातरमथं ३, ४८, ३
 उपशक्तेषु वपसतः ८, ७२, १५; साम. १४८२
 उपहृताः पितरः सोम्यासः १०, १५, ५; अथर्व. १८, ३, ४५;
 वा. व. १९, ५७; तै. सं. १, ६, १२, ३
 उप ह्रवे सुवृषां वेपुमेवां १, १६४, २६; अथर्व. ७, ७३, ७;
 ९, १०, ४; नि. ११, ४३
 उप ह्रवे सुहवं मातरं १०, ३६, ७
 उपह्वरं गिरीणां ८, ९८; साम. १४३; वा. व. २६, १५
 उपह्वरेषु वदधिष्मं १, ८७, २; तै. सं. ४, ३, १३, ७

उषाजिवा पुष्कलताय सति: ३, ३५, २
 उषाबासं द्राक्षाय मत्स्योप ७, ७१, २
 उषावल्गुन एमन्वा १०, ११०, १०: अथर्व. ५, १२, १०;
 वा. य. २९, ३५; तै. ब्रा. ३, ६, ३, ४: नि. ८, १७
 उषाकी मायता नर: ९, १११, १: साम. ६५१: ७६३: वा. य.
 ३३, ६२, तै. ब्रा. १, ५, ९, ७
 उपेक्षुपपन्नं ६, २८, ८: अथर्व. ९, ४, २३: तै. ब्रा.
 २, ८, ८, १२
 उपेक्षं धनदामप्रीति १, ३३, २
 उपेक्षं स्त्रिं वाजयु: २, ३५, १
 उपो अर्वांसि क्षुम्बुनो न वल: १, १२४, ४: नि. ४, १६
 उपो नयस्व वृषणा उपेक्षोमेमव ३, ३५, ३
 उपोप मे वग मृषा मा मे १, १२६, ७: नि. ३, २०
 उपो मनि: वृषयते ९, ६९, २: साम. १३७१
 उपो रथेषु वृषतीरुगम् ३, ३९, ६
 उपो रुक्मे सुवतिर्न कोषा ७, ७७, १
 उपो वु जातमप्युरं ९, ६१, १३: साम. ४८७: ७६२,
 १३३५
 उपो वु श्रुण्वी गिर: १, ८२, १: साम. ४१६
 उपो ह वहिर्द्वं वाजिनो वु: ७, २३, ३: तै. ब्रा. ३, ६, १२, १
 उपो हनीनां पतिं ८, २४, १४: साम. १५१०
 उभयं श्रुजयन् मो ८, ६१, १: साम. २९०: १२३३: अथर्व.
 २०, ११३, १
 उभयत: वयमानस्य ९, ८६, ६: साम. ८८७
 उभयं से न क्षीयते २, ९, ५
 उभयतो जातयेव: स्वाम २, २, १२
 उभा ह नूनं तद्विद्वं १०, १०६, १
 उभा शिख्युर्न परा ३, ६९, ८: अथर्व. ७, ४४, १: तै. सं.
 ३, २, ११, २: ७, १, ६, ७
 उभा देवा विधिं स्मृता १, २३, २
 उभा देवा मृचक्ष्वा ९, ५, ७
 उभा पिबतमहिना १, ४६, १५: वा. य. ३४, २८
 उभाभ्यां देव सतिरत: ९, ६७, २५, वा. य. १२, ४३:
 तै. ब्रा. १, ४, ८, २: २, ३, ३, ४
 उभा कामिग्राप्ती बाहुवल्गवा ६, ६०, १३: वा. य. ३, १३:
 तै. सं. १, १, १४, १: ५, ५, १
 उभा संसा नवीनामविद्या १, १८५, १
 उभा हि द्वा: पिबजामनो ८, ८९, १
 उभे अक्षौ वीरयत: २, १७, १५
 उभे चिद्विद् रोदसी ७, २०, ४
 उभे वायव्यविषी विषमिन्वे ९, ८१, ५

उभे धुरी वहिरा विम्बमान: १०, १०१, ११
 उभे पुनामि रोदसी क्षतेन १, १३३, १
 उभे भद्रं शोषयेते न मेने १, ९५, ६
 उभे यत्ने महिना क्षुम्बं भय ७, ९६, २
 उभे यद्विद् रोदसी १०, १३४, १: साम. ३७९: १०९०
 उभे सुमंत्रं सविषो ५, ६, ९: साम. १००४: वा. य. १५, ४३:
 तै. सं. २, २, १२, ७: ४, ४, ४, ६
 उभे सोमावकाकसान् ९, ३२, ४
 उभोभवाविष्णुपथेहि १०, ८७, ३: अथर्व. ८, ३, ३
 उरं वज्राय चक्रवर्ति ७, ९९, ४
 उरं हि राजा वल्लभाकार १, २४, ८: वा. य. ८, २३:
 तै. सं. १, ४, ४५, १
 उरं गम्भूतिरभवाय ९, ९०, ४: साम. १४१०
 उरं गयीरं जनुषा ३, ४६, ४
 उरं गलान्धे ३ तमे ८, ६८, १२
 उरं ते ज्ञय: पर्वति वुम १, ९५, ९
 उरं वृष्य उरं गव ८, ६८, १३
 उरं मो लोहमनु मेधि ६, ४७, ८: अथर्व. १९, १५, ४:
 तै. सं. २, ७, १३, ३: नि. ७, ६
 उरं वा रथ: परि नक्षति ४, ४३, ५
 उरुषयस्य महिनी अस्त्रा १, १८०, २
 उरुषयसे महिने ७, ३१, ११: साम. १७९४
 उरुषयचा मो महिच: १०, १२८, ८: अथर्व. ५, ३, ८:
 तै. सं. ४, ७, १४, ३
 उरुसंसा नमोवृषा ३, ६२, १७: साम. ६६४
 उरुषा नो अमिश्रतो: १, ९१, १५
 उरुषा नो मा परा दा: ८, ७१, ७
 उरुसावस्तुपूषा १०, १४, १२: अथर्व. १८, २, १३:
 तै. वा. ६, ३, १
 उरोह इन्द्र रावलो ५, ३८, १: साम. ३६६
 उरी देवा अमिवाधे स्वाम ५, ४२, १७: ४३, १६
 उरी मर्ही अमिवाधे वयसं ३, १, ११
 उरी वा ये अंतर्दिक्षे सर्वसि ३, ६, ८
 उर्वा वृषिबी वल्लुके दुरे १, १८५, ७: तै. ब्रा. २, ८, ४, ८
 उर्वा सक्ष्मी वृहती क्षतेन १, १८५, ६
 उरुषावांश्च क्षुम्बुलकावांश्च ७, १०४, २२: अथर्व. ८, ४, २२
 उषाच मे वरुनो मेधिराय ७, ८७, ४
 उषासोषा उपकाच वु १, ४८, ३
 उषे अन्धं सुकामिके १०, ८६, ७: अथर्व. २०, १२६, ७
 उषोपिच हि मयवत् ७, १७, ३
 उषावा कावयस्वा ८, २३, १७

उत्तमा बल्लभत्वात् ८, ७, २६
 उत्तमा बल्लभत्वात् ५, २९, ९
 उत्तमत्वात् मि जीमहि १०, १२, १२, अथर्व. १८, १, ५६, १
 वा. य. १९, ७०; तै. सं. २, ६, १२, १
 उत्तमा दूता न दमाय गोपा ७, ९१, १
 उत्तमि वा ते अमृताय १०, १०, ३; अथर्व. १८, १, ३
 उत्तम्यु नु वाः सुमना उपाके ४, २०, ४
 उत्तिष्ठावको अरतिः १०, ४५, ७ वा. य. १२, २४;
 तै. सं. ४, २, २, २
 उत्तिष्ठावको बभ्रुमो नु १, ६०, ४
 उष मा आहि आनुना १, ४८, १
 उष उषो हि नमो अमं १०, ८, ४
 उषः प्रतीची भुवनानि ३, ६६, ३
 उषसः पूर्वो अथ यत् ३, ५५, १
 उषसां न केतवो १०, ७८, ७
 उषस्त्वचिचक्रमा मरा १, ९२, १३, साम. १७२१; वा. य.
 १४, ३३; मि. १२, ६
 उषस्तमस्यो बभ्रुवं सुवीरं १, ९२, ८
 उषा अप कस्तुरमः १०, १७२, ५; साम. ४५२; अथर्व.
 १९, १२, १
 उषा उषस्मती समिधामे १, १२४, १
 उषासायका बृहती १०, ३६, १
 उषो अजेह गोमति १, ९२, १४; साम. १७३०
 उषो देव्यमथो वि आहि ३, ६१, २
 उषो न तारः शुशुपाजो ७, १०, १
 उषो न तारो विमार्शो १, ६९, ९
 उषो अत्रिमिरा गहि १, ४९, १
 उषो मयोम्या बह सुतये ४, ५५, ९
 उषो बर्हिषि समिधे चकर्व १, ११३, ९
 उषो बर्ह्य आनुना १, ४८, १५
 उषो वे ते प्र चामेयु १, ४८, ४
 उषो वाजं हि बंक्ष १, ४८, ११
 उषो वाजिन बाणिनी प्रचेता ३, ६१, १
 उषारेव फर्वरेणु १०, १०६, २
 उषा वेद बह्वर्णं ९, ५८, २; साम. १०५८
 ऊनी देवातो बभ्रिमन्त्रवतः १, १३६, ७
 ऊनी वापीवल्ह १०, १०४, ४; अथर्व. २०, ३३, ३
 ऊरुमा ते अजीवज्जगो १०, १६३, ४; अथर्व. २, ३३, ५;
 २०, ९६, २०
 ऊर्जं मायो वल्ले १०, १००, १०

ऊर्जं नो जीव पृथिवी ६, ७८, ६
 ऊर्जो देवो अवस्योजसा त्वा ८, ३६, ३
 ऊर्जो नवाज्ञातवेदः १०, १४०, ३; साम. १८१८; वा. य.
 १२, १०८; तै. सं. ४, २, ७, २
 ऊर्जो नपां स हिनावं ६, ४८, २; साम. ७०४; वा. य.
 २७, ४४
 ऊर्जो नपां सुभगं ८, १९, ४; साम. १४१४
 ऊर्जो नपासमध्वरे ३, २७, १२
 ऊर्जो नपासमा हूवे ८, ४४, १३; साम. १७१२
 ऊर्जो नपासमहसावन् १०, ११५, ८
 ऊर्जं ब्रह्मा वि प्रथस्याम्य ५, ५, ४
 ऊर्जं ऊषु न ऊतये १, ३६, १३; साम. ५७; वा. य.
 ११, ४२; तै. सं. ४, १, ४, २; तै. मा. ३, ६, १, २
 ऊर्जं ऊषु णो अथवस्य ४, ६, १
 ऊर्जं केतुं सविता देवो ४, १४, २
 ऊर्जं नुनुदेवतं न ओजसा १, ८५, १०
 ऊर्जं आर्धु सविता देवो ४, १३, २
 ऊर्जं क्षिप्त्वा न ऊतये १, ३०, ६; साम. १६०१; अथर्व.
 २०, ४५, ३
 ऊर्जो जीतिः प्रथस्य प्रथमा १, ११९, ५
 ऊर्जो यत्ने जेतिनी भूत् १०, १०५, ९
 ऊर्जोमस्त्यामिगन्धः ७, ३१, ९
 ऊर्जो हि ते विवदिवो ८, ४५, १
 ऊर्जो अग्निः सुमति ७, ३९, १
 ऊर्जो गन्धर्वा अग्नि १०, १२३, ७; साम. १८४४
 ऊर्जो गन्धर्वो अग्नि नाके ९, ८५, १२
 ऊर्जो प्राचा बृहवतिः १०, ७०, ७
 ऊर्जो प्राचा वसवो १०, १००, ९
 ऊर्जो नः पाण्डुरसो १, ३६, १४; तै. मा. ३, ६, १, २
 ऊर्जो मय प्रति विष्वा ४, ४, ५; वा. य. १३, १३;
 तै. सं. १, १, १४, २
 ऊर्जो वा गातुरध्वरे अकारि ३, ४, ४
 ऊर्जो वामधिरध्वरेणु ६, ६३, ४
 ऊर्जो ब्रह्मादप्यन्तरिक्षे २, ३०, ३
 ऊर्जिदेवने पवित्र मा ९, ६४, ११
 ऊर्जसामाभ्यामभिहितौ १०, ८५, ११; अथर्व. १४, १, ११
 ऊर्जा कपोतं सुवत् १०, १६५, ५; अथर्व. ६, २८, १
 ऊर्जा त्वाः पोषमाके १०, ७१, ११; मि. १, ८
 ऊर्जो अक्षरे वरुने व्योमन् १, १६४, ३२; अथर्व. ९, १०, १८;
 तै. मा. ३, १०, ९, १४; तै. मा. २, ११, १;
 मि. १३, १०

कृत्रिम्य इमिन्द्रावतो ४, २७, ४
 कृत्रीनं परि वृद्धि ६, ७५, १०; वा. य. २९, ४९, तै. सं.
 ४, ६, ६, ४
 कृत्रीयती वसती १०, ७५, ७
 कृत्रीयी इयेतो ददमानो ४, २६, ६
 कृत्रीयी वसो वृषभस्तुर्याय ५, ४०, ४, अथर्व. १०, १२, ७
 कृत्रुः पवस्व वृजिनस्य २, ९७, ४३
 कृत्रुनीती नो वरुणो १, ९०, १; साम. २१८; नि. ६, २१
 कृत्रुगिच्छतो वनवत् २, २६, १
 कृत्रुमुक्षय्याये ८, २५, २६; नि. १, १५
 कृत्राविम्रोत आ वृत् ८, ६८, १५
 कृत्तं येमान कृतमिद्रो ४, २३, १०
 कृत्तं वदन्तुतुम् २, ११३, ४
 कृत्तं बोधे तमसा वृत्तव ४, ५, ११
 कृत्तं संस्रज कृत्तुदीध्यानाः १०, ६७, २; अथर्व. २०, ९१, ७
 कृत्तयेन क्षिप्र २, २४, ८
 कृत्तं च सत्यं चासीद्वा १०, १९०, १; तै. आ. १०, १, १३
 कृत्तं चिह्नित कृतमिन् ५, १९, २
 कृतधीतय आ गत ५, ५१, ७
 कृत्तं द्विं सद्बोत्र पृथिव्ये १, १८५, १०
 कृत्तं देवाय कृतये ५, १०, १
 कृतश्रुतेन सपम्पेयि ५, ६८, ४; साम. १४६६
 कृतस्य गोपा न द्वाभ्य ९, ७३, ८
 कृतस्य गोपावधि ५, ६३, १
 कृतस्य जिह्वा पवने मधु ९, ७५, २; साम. ७०१
 कृतस्य तन्तुविततः ९, ७३, १
 कृतस्य दृढहा धरुणानि ४, २३, ९
 कृतस्य देवा अनु व्रता १, ६५, ३
 कृतस्य पथि वेधा ६, ४४, ८
 कृतस्य मेधा कृतस्य धीतिः १, ६८, ५
 कृतस्य बुध्न उषसामिषय ३, ६१, ७
 कृतस्य रश्मिमनुयच्छमाना १, १२३, १३
 कृतस्य वा केतिना योग्याभि ३, ६, ६
 कृतस्य वो रथ्यः वृत् ६, ५१, ९
 कृतस्य हि चमवो वावशान १, ७३, ६
 कृतस्य हि प्रसितिर्धाः १०, ९२, ४
 कृतस्य हि वतनयः १०, ५, ४
 कृतस्य हि छुदधः सति ४, २३, ८; नि. ६, १६; १०, ४१
 कृतस्य हि सदसो १०, १११, १
 कृतयिनी मायिनी १०, ५, ६
 कृतावरी दिवो अर्द्धेयोध्या ६, ६१, ६

कृतावान कृतजाना कृतावृधो ७, ६६, १३
 कृतावानं यज्ञिय विप्रमुक्तयं ३, २, १३
 कृतावानं विचलसं ४, ७, ३
 कृतावानः प्रनिच्छया २, २४, ७
 कृतावानमृतागवो ८, २३, ७
 कृतावान मदिग १०, १४०, ६; साम. १८०१; वा. य.
 १०, १६१; तै. सं. ४, २, ७, ३
 कृतावाना नि पदुः ८, २५, ८
 कृतावा यस्य गोद्वी ३, १३, २
 कृतुर्जनिश्री तस्या २, १३, १
 कृतन कृतं धरणं धारयन्त ५, १५, २
 कृतन कृतं निचलसीध ४, ३, ९
 कृतन कृतमपिहितं ५, ६०, १
 कृतन देवः सतिता शोभायत् ८, ८६, ५
 कृतन देवीरमृता ४, ३, १०
 कृतन मिश्रावरुणा १, २, ८; साम. ८४८
 कृतन वाहृतावृधा १, २३, ५; साम. ७९४
 कृतन हि रमा वृषभमिद्विधः ४, ३, १०
 कृतनार्द्रि वससिमिद्विधः ४, ३, ११
 कृते स विप्रदते वृषः ८, २७, १७
 कृद्वरुण सख्या सन्धेय ८, ४८, १०; तै. सं. २, २, १०, ३;
 नि. ६, ४
 कृधकसा यो मरुतो ७, ५७, ४
 कृधकसोम स्वस्थये ९, ६४, ३०; साम. ६५६
 कृधगिरथा स मरुतः ८, १०६, १; वा. य. ३३, ८७
 कृधयस्य सुदानवे ६, २, ४; साम. ३६५
 कृध्याम स्तोमं सनुयाम १०, १०६, ११
 कृधुक्षणं न वतैव ८, ४५, २९
 कृधुक्षणामिद्रमा वृष कृतये १, १११, ४
 कृधुक्षणो बाजा ७, ४८, ६
 कृधुतो रथिः प्रथमजव ४, ३६, ५
 कृधुमस्ता वृषणा बाजवन्ता ८, ३५, १५
 कृधुमुमुक्षुणो रथि ४, ३७, ५
 कृधुर्कृधुक्षा कृधुर्विचलः १०, ९३, ८
 कृधुर्कृधुभिरमि वः ७, ४८, १; नि. ५, १
 कृधुर्न इन्द्रः शवसान १, ११०, ७
 कृधुर्न रथ्यं नयं ९, २१, ६
 कृधुर्नराव सं गिरातु साति १, १११, ५
 कृधुर्विम्बा बाज इन्द्रो ४, ३४, १
 कृधुवक्र ईक्षं चारु नाम ३, ५, ६
 कृध्वो न वृषयव ८, ४, १०

अथर्व मा समानानां १०, १६६, १
 अथर्व नरावहसः पांचजन्यं १, ११७, ३
 अथर्विना य अथर्विण १, ११७, १८, साम. ११७६
 अथर्विन् स्तुभ्या विष्णु प्रयाणः १, ६६, ४
 अथर्विणः पुराणा १, ८७, ३; साम. ६७९
 अथर्विर् पूर्वजा अग्नि ८, ६, ४१
 अथर्व मंत्रकृतां स्तोत्रैः ९, ११४, १
 अथर्वो वो मरुतो ५, ५७, ६
 अथर्वस्वमिन्द्र धार जातः १०, १४८, १
 अथर्व ते पादा म यजिगासी १०, ७३, ३
 एक एवाग्निर्विष्णुषा ८, ५८, १
 एकं वि चक्र चमसं चतुर्वयम् ४, ३६, ४
 एकः समुद्रो अरुणः १०, ५, १
 एकः सुपणेः स समुद्रं १०, ११४, ४; ऐ. भा. ३, ६;
 नि. १०, ४६
 एकं चमसं चतुरः कृणोतम १, १६१, १
 एकं च वो विंशति ७, १८, ११
 एकं नु त्वा सत्यति पांचजन्यं ५, ३१, ११
 एकपात्रो हि पयो १०, ११७, ८; अथर्व. १३, १, २७; ३, २५
 एकवा प्रतिपाषाणम् ८, ७७, ४; नि. ५, १०
 एकराजस्य भुवनस्य राजति ८, ३७, ३
 एकस्वहृत्स्वाविशस्ता १, १६१, १९; वा. य. २५, ४२;
 तै. सं. ४, ६, ९, ३
 एकस्मिन्योगे भुग्णा समाने ७, ६७, ८
 एकस्य चिन्मे विष्मत्स्वोदः १, १६५, १०
 एकस्या वस्तोरावतं रणाव १, ११६, ११
 एकाचेतसस्तृती तृतीयां ७, १५, १
 एको द्वे वसुमती तृतीया ३, ३०, ११
 एको बहुनामसि मन्मथी १०, ८४, ४; अथर्व. ४, ३१, ४
 एत उ त्वे अवीरहा १, ३१, ७
 एत उ त्वे एतयति न्या सतः ७, १०४, १०; अथर्व. ८, ४, २०
 एत उ त्वे प्रत्यहम् १, १९१, ५
 एतं वां स्तोममधिना १०, ३९, १४
 एतं शंसमिद्रामस्वमुहं १०, ९३, ११
 एतं हार्धं धाम वस्य सूरः १, १३१, ११
 एतच्चन त्वो विधित्वेष्या १, १५१, १
 एतच्च इन्द्र बीर्षम् ८, ५४, १
 एतच्यत्त इन्द्रं कृणु उपथं १, १००, १७
 एतच्यत्त इन्द्रिं ६, २७, ४
 एतच्यत्त योजनमपेति १, ८८, ५; नि. ५, ४

एतव्स्वा अग्नः सव्ये ४, ३०, ११; नि. ११, ४८
 एतवेष्टुत बीर्षं ४, ३०, ८
 एतव्धो अरितमोषि द्यूताः ३, ३३, ८
 एतं ते स्तोतं तुविजात ५, १, १११; तै. भा. १, ४, ७, ४
 एतं त्वं हरितो द्या ९, ३८, ३; साम. ११७९
 एतं त्रितस्य योचनो ९, ३८, २; साम. ११७५
 एतस्य त्वं द्या क्षियो ९, १५, ८; साम. ११७३
 एतस्य त्वं द्या क्षियः ९, ६१, ७; साम. १०८१
 एतस्य त्वं मदन्तुतं सहसा ९, १०८, ११; साम. ५८१
 एतं यजन्ति मर्त्यं पवमानं ९, ४६, ६
 एतं यजन्ति मर्त्यं सुप द्रोणे ९, १५, ७; साम. ११६८
 एतं मे स्तोमं तत्ता १०, ९३, १२
 एतं मे स्तोममूर्ध्वं ५, ६१, १७
 एता अन्न आहुतपाणास हृष्टीः ७, ९३, ८
 एता अर्धन्ति हृष्टा ४, ५८, ५; वा. य. १७, ९३;
 १३, ३८
 एता अर्धन्त्यकका भवन्ती ४, १८, ६
 एता उ त्वा वसतः १, ९१, १; साम. १७५५; नि. १२, ७
 एता उ त्वाः प्रत्यहम् ७, ७८, ३
 एता विक्षित्वो भूमा १, ७७, ७
 एता चीत्वानि ते कृता ८, ७७, १
 एता ते अन्न उच्यन्ति वेधो जुष्टानि १, ७३, १०
 एता ते अन्न वच्यन्ति वेधोऽयोचनम् ४, २, २०
 एता ते अग्ने जनिमा ३, १, २०
 एता त्वा ते क्षुत्वानि १०, १३८, ६
 एता विषं कृणवामा ५, ४५, ६
 एतानि बीरो निष्णा विक्षित ७, ५६, ४
 एतानि अग्ना ककवा १०, ३३, ९
 एतानि वां अथवा १, ११७, १०
 एतानि वामशिवा वर्धनानि २, ३९, ८
 एतानि वामशिवा बीर्षानि १, ११७, २५
 एतानि सोम पवमानो ९, ७८, ५
 एता वो अग्ने सोमगा ७, ३, १०; ४, १०
 एताम्वग्ने नवति सहसा १०, ९८, ११
 एताम्वग्ने नवतिर्नव १०, ९८, १०
 एतावामोप गायन्त १, ३३, १
 एतावतामिदेवां सुक्लं ८, ७, १५
 एतावतका ईमह इन्द्र ८, ४९, ९
 एतावतको वतो विवाम ८, ५०, ९
 एतावद्वा वृषणम् ८, ५, २७
 एतावद्देवपत् ५, ७९, १०

एतावानस्य महिमा १०, ९०, ३; अथर्व. १९, ६, ३;
 वा. व. ३१, ३; तै. आ. ३, १२, १
 एता विष्वा ऋक्वाँ ५, २९, १४
 एता विष्वा विदुषे ४, ३, १६
 एता विष्वा सवना द्युमा १०, ५०, ६; नि. ५, २५
 एता वो वज्रमुद्यता २, ३१, ७
 एति प्र होता व्रतमस्य १, १४४, १
 एते अष्टप्रमाशावो ९, ६३, ४
 एते अष्टप्रमिन्दवः ९, ६२, १; साम. ८३०
 एते त इन्द्र जन्तवो १, ८१, ९; अथर्व. २०, ५६, ६
 एते त्वे आनवो दसंतायाः ७, ७५, ३
 एते त्वे ह्यवगन्ध ८, ४३, ५
 एते बुद्धेर्विर्वा ७, ७, ६
 एते धामाभ्यावा ९, ६३, १४
 एते आचन्वीमृषः १, २१, १
 एते नरः स्वपसो १०, ७६, ८
 एतेनाग्निं ब्रह्मणा १, ३१, १८
 एते पूता विपश्चिन्ता ९, २२, ३
 एते पूता विपश्चिन्ता ९, १०१, १२; साम. ११०२
 एते वृद्धाग्नि रोदसो ९, २२, ५
 एते मृष्टा अमत्सो ९, २२, ४
 एते वदन्ति सातव्य १०, ९४, २
 एते वदन्ति विद्वान् १०, ९४, ३
 एते वाता ह्यधोर ९, २२, २
 एते विष्वाग्नि वाता ९, २१, ४
 एते शमीभिः सुता १०, २८, १२
 एते सोमा अति जाणवन्ता ९, ८८, ६
 एते सोमा अग्नि गवा ९, ८७, ५
 एते सोमा अग्नि वि ९, ८, १; साम. ११७८
 एते सोमा अष्टमृषः ६२, २२; साम. १०६१
 एते सोमाः पचमास ९, ६९, ९
 एते सोमास आसो ९, २२, १
 एते सोमास हव्यः ९, ४६, ३
 एते सोमा नरो तम ७, १९, १०; अथर्व. २०, ३७, १०
 एतो म्वच सुज्यो १, ४५, ५
 एतोमिन्ध्रं सवा कुर्व ८, १५, ७; साम. ३५०; १४०२
 एतो मिन्ध्रं क्षाम सव्यावः ८, २४, १९; अथर्व.
 २०, ६५, १
 एतो मिन्ध्रं क्षामनेवायं ८, ८१, ४
 एतो मे गावो म्रस्य १०, २७, २०
 एवं मरुतो अग्नि ५, २६, ९

एतु मध्वो मद्विन्ध्रं ८, २४, १६; साम. ३८५; १६८४
 अथर्व. २०, ६४, ४
 एताङ्गुणेन नवमिन्द्रवन्तो १, १०५, १२; नि. ५, ११
 एता मग्नाग्नो जहि द्यु ६, ४४, १७
 एता वचं पयसा ३, ३३, ४
 एता विष्वाग्नि आ ९, ६१, ११; साम. ५२४, ६७४;
 वा. व. २६, १८
 एता वो अग्नि नमसो ७, १६, १; साम. ४५, ७४६;
 वा. व. १५, ३२; तै. सं. ४, ४, ४; नि. ३, २१
 एतुमिन्द्राय सिद्धय ८, २४, १३; साम. ३८६; १५०९
 एतुो पार्थिवं रवि ९, २९, ६
 एन्द्र नो गवि मित्रः ८, ९८, ४; साम. ३९३; १२४७;
 अथर्व. २०, ६४, १
 एन्द्र वाहि पीतवे ८, ३३, ३
 एन्द्र वाहि मरुत ८, १, २३
 एन्द्र वाहि हरिभिः ८, ३४, १; साम. ३८८; १८०७
 एन्द्र बाधुप नः १, १३०, १; साम. ४५९
 एन्द्रवाहो वृषति १०, ४४, ३; अथर्व. २०, ९४, ३
 एन्द्र सावसि रवि १, ८, १; साम. १२९; अथर्व. २०, ७०, १७;
 तै. सं. ३, ४, ११, ३; तै. मा. ३, ५, ७, ३
 एन्द्रस्व कुम्भा पचते ९, ८०, ३
 एन्द्रो बहिः सीवतु १०, ३६, ५
 एमिर्बुभिः सुमना १, ५३, ४; अथर्व. २०, २१, ४
 एमिने इन्द्रादग्निः ७, २८, ४
 एमिर्बुभिस्त्रि त्वागुभिः ४, १६, १९
 एमिनो अर्धैमेवा ४, १०, ३; साम. १७७; वा. व.
 १५, ४६; तै. सं. ४, ४, ४, ७
 एमिर्बुभिः सुमना अग्ने ४, ३, १५
 एमा अममवती १०, ३०, १
 एमाङ्गमाशावे १, ४, ७; अथर्व. २०, ६८, ७
 एमेनं वृक्षता १, ९, १; अथर्व. २०, ७६, ८; नि. १, १०
 एमेनं मरुतव ६, ४२, १; साम. १४४१
 एवो अग्नि वक्ष्यवः ५, २५, ९
 एवो अग्निमर्बुर्बुधः ५, ६, १०
 एवा कविस्तुषीरवो १०, ६४, १६
 एवाग्निं सहस्रं ७, ४२, ६
 एवाग्निगोतमेभिर्ववाया १, ७७, ५
 एवाग्निर्गोतः सह १०, ११५, ७
 एवा व त्वं सरम १०, १०८, ९
 एवा ब्रह्मणं सहस्रं ६, ३८, ५
 एवा त इन्द्रो कुम्भव ९, ७९, ५

एवा त इन्द्रोचयमहेम २, १९, ७
 एवा तदिन्द्र इन्दुना १०, १४४, ६
 एवा तमाहुस्त ७, २६, ४
 एवा ता विन्वा चक्रवांसं ६, १७, १३
 एवा ते अग्ने विमदो १०, २०, १०
 एवा ते अग्ने सुमति ५, २७, ३
 एवा ते गृत्समदाः २, १९, ८
 एवा ते वधामिन्द्र भुजतीनां १०, ८९, १७
 एवा ते हासियोजना १, ६१, १६; अथर्व. २०, ३५, १६
 एवा त्वामिन्द्र वज्रिह्व ४, १९, १
 एवा देव देवताते ९, ९७, २७
 एवा देवो इन्द्रो विष्णवे १०, ४९, ११
 एवा न इन्द्रो अभि ९, ९७, ३१
 एवा न इन्द्र वार्धस्य ७, २४, ६; २५, ६
 एवा न इन्द्रो निर्धिरव ५, ३३, ७
 एवा न इन्द्रो मधवा ४, १७, २०
 एवा नः सोम परिधिच्यमान आ पवन् ९, ९७, ३६;
 साम. ८६१
 एवा नः सोम परिधिच्यमानो वषा ५, ६८, १०
 एवा नपातो मम तस्य ६, ५०, १५
 एवा न स्पृधः सम ६, २५, ९
 एवा नृलसुप स्तुति ८, २४, ६३; अथर्व. २०, ६६, २
 एवा नृभिर्मिन्द्रः सुप्रवस्था १, १७८, ४
 एवा नो अग्ने अस्तुतु ०, २, ९
 एवा नो अग्ने विहवा ७, ४३, ५
 एवा नो अग्ने समिधा १, ९५, ११; ९६, ९
 एवा पतिं द्रोणमाचं १०, ४४, ४; अथर्व. २०, ९४, ४
 एवा पवस्व मदिरो ९, ९७, १५; साम. ८०८
 एवा पाहि प्रजया ६, १७, ३; अथर्व. २०, ८, १; तै. ब्रा. २, ५, ८, ११
 एवा पित्रे विश्वदेवाय ४, ५०, ६; अथर्व. २०, ८८, ६;
 तै. सं. १, ८, २२, २
 एवा पुनान इन्द्रपुः ९, ६, ९
 एवा पुनानो अयः स्वः ९, ९१, ६
 एवा ऋतेः सूरुवीहृषः १०, ६३, १७; ६४, १७
 एवा वज्रो वृषभ २, ३३, १५; तै. ब्रा. २, ८, ६, ९
 एवा महस्तुविजातः १, १९०, ८
 एवा महानृहृदिरो १०, १२०, ९; अथर्व. ५, २, ९;
 २०, १०७, ११
 एवा महो अक्षुर १०, ९९, १२; नि. ५, ३
 एवास्तुताय महे क्षयाय ९, १०९, ३; साम. १३६८

एवा राजेव ऋतुमो ९, ९०, ६
 एवा रातिस्तुर्वामच ८, ९२, २९; साम. ८२५; अथर्व.
 २०, ६०, २
 एवार वृषभा सुते ८, ४५, ३८
 एवा वन्दस्व वरुणं वृहस्पतं ८, ४१, २; तै. ब्रा. २, ५, ८, ४
 एवा वसिष्ठ इन्द्रो ७, २६, ५
 एवा वस्वः इन्द्रः सत्यः ४, २१, १०
 एवा वामङ्क ऊतये (०) इन्द्राग्नी ८, ३८, ९
 एवा वामङ्क ऊतये (०) नासता १, ४२, ६
 एवा रात्य मधवाना वृषं ४, २८, १
 एवा हि ते विमृतय १, ८, ९; अथर्व. २०, ६०, ५, ७१, ५
 एवा हि ते वा सवना १, १७१, ८
 एवा हि स्वास्तुता वातवन्त ५, ३२, १२
 एवा हि मां तवसं वधंवन्ति १०, २८, ६
 एवा हि मां तवसं जह्नुः १०, २८, ७
 एवा ह्यसि वीरयु. ८, ९२, २८; साम. २३२; ८२४;
 अथर्व. २०, ६०, १
 एवा ह्यस्व काम्या १, ८, १०; अथर्व. १०, ६०, ६; ७१, ६
 एवा ह्यस्व सुतता १, ८, ८; अथर्व. २१, ६०, ४; ७१, ४
 एवेदिन्द्र वृषणं ७, २३, ६; अथर्व. २१, १२, ६; ब्रा. व.
 २०, ५४
 एवेदिन्द्रः सुते अस्त्रावि ६, ३३, १०
 एवेदिन्द्रः सुहव ६, २९, ६
 एवेदिन्द्राय वृषमाय ४, १६, २०
 एवेदेते प्रति मा १, १६५, १२
 एवेदेव तुषिह्वमिः ८, २, ३१
 एवेदेवा पुरुनमा रसकं १, १२४, ६
 एवेद्यते युवतयो नमन्त १०, ३०, ६
 एवेन सद्यः पर्वति १, १६८, १
 एवेन्द्राग्निभ्यामहावि ५, ८६, ६
 एवेन्द्राग्निभ्यां पितृवन् ८, ४०, १२
 एवेन्द्राग्नी पविषाता १, १०८, १३
 एवेन्दु कं सिधुमेभिः ७, ३३, ३
 एवेवापागपरे १०, ४४, ७; अथर्व. २०, १४, ७
 एव इन्द्राय वाववे ९, २७, २; साम. २८७
 एव न स्व पुरुवतो ९, ३, १०; साम. १६५
 एव न स्व वृषारयो ९, ३८, १; साम. २७४
 एव एतानि चक्राग्रो ८, २, ३४
 एव कबिरभिदुतः ९, २७, १; साम. १२६
 एव क्षेति रथवीतिः ५, ६१, १९
 एव गम्बुरचक्रद्व ९, २७, ४; साम. १२९

एष प्रावेव जरिता ५, ३६, ४
 एष क्कागः पुरो १, १६२, ३; वा. य. १५, २६; छं. मं.
 ४, ६, ८, १
 एष सुष्ठो अभिष्टुतः २, ६७, २०
 एष ते देव नेता ५, ५०, ५
 एष दिवं वि धावति ९, ३, ७; साम. १२६२
 एष दिवं स्वाभरन् ९, ३, ८; साम. १२८३
 एष देवः शुभायते ९, २८, ३; साम. १२८२
 एष देवो अमर्त्यः ९, ३, १; साम. १२५६
 एष देवो रथयति ९, ३, ५; साम. १२५९; नि. ६, २८
 एष देवो विषम्युभिः ९, ३, ३; साम. १२६०
 एष देवो विषा कुनो २, ३, २; साम. १२६१
 एष ब्रह्मो वृषभो ६, ४१, ३
 एष बिषा वायव्या ९, १५, १; साम. १२६६
 एष नृभिर्वि नीयते ९, २७, ३; साम. १२८८
 एष पवित्र अक्षरन् ९, १८, २; साम. १२८१
 एष पुनाजो मधुमौ ९, ११०, ११
 एष पुक् बिषायेन ९, १५, २; साम. १२६७
 एष म कांश्च मधुमौ ९, ७७, १; साम. ५५६
 एष प्रलेन जम्भना ९, १, ९; साम. ७५८; १२६४
 एष प्रलेन मम्भना ९, ४१, १; साम. ७५९
 एष प्रलेन वयसा ९, ५७, ४७
 एष म पूर्वाय १, ५६, १
 एष रुक्मिमिरीयते ९, १५, ५; साम. १२७०
 एष बह्मि पिष्टना ९, १५, ६; साम. १२७२
 एष ब स्तोमो मरुत ह्यं १, १६५, १५; १६६, १५;
 १६७, ११; १६८, १०
 एष बः स्तोमो मरुतो नमस्कान् १, १७१, १
 एष बां स्तोमो अभिनावकारि १, १८४, ५
 एष बाजी हितो नृभिः ९, २८, १; साम. १२८०
 एष बां देवावस्थिता ४, १५, ९
 एष विप्रैरभिष्टुतो २, ३, ६; साम. १२५७
 एष विश्वविषयते ९, ९७, ५६
 एष विश्वानि वासो ९, ३, ४; साम. १२५८
 एष वृषा कनिकद्व ९, २८, ४; साम. १२८३
 एष वृषा वृषमतः ९, ६१, ११
 एष शुष्मवदाम्बः ९, २८, ६; साम. १२९१
 एष शुष्मसिष्यद्व ९, २७, ६; साम. १२९०
 एष श्रद्धाणि सोषुवत् ९, १५, ४; साम. १२७१
 एष शुक्रानाः परि सोमः ९, ८७, ७
 एष सूर्यमरोचयत् ९, २८, ५; साम. १२८४

एष सूर्येण हामने ९, २७, ५; साम. १२८५
 एष सोमा अवि स्ववि ९, ६६, २९
 एष स्तोम इन्द्र मुष्य १, १७३, १३
 एष स्तोमो आचक्रद्व ७, २०, ९
 एष स्तोमो मह उग्राय ७, २४, ५; ग. आ. १, २१
 एष स्तोमो मारुतं वायो अरु ५, ४२, १७
 एष स्तोमो बह्म मिश्र ७, ६४, ५; ६५, ५
 एष स्व कारुर्जरते ७, ६८, ९
 एष स्व ते तम्बो २, ३६, ५; अथर्व. १०, ६७, ६
 एष स्व ते पवन ९, ९७, ४६
 एष स्व ते मधुमौ ९, ८७, ४; साम. ५३१
 एष स्व धारया सुनो ९, १०८, ५; साम. ५८४
 एष स्व परि विरयते ९, ६२, १३
 एष स्व पीतवे सुनो २, ३८, ६; साम. १२७८
 एष स्व मातुर्दियानि ४, ४५, १
 एष स्व मष्टो रसो ९, ३८, ५; साम. १२७७
 एष स्व मातुर्धीया ९, ३८, ४; साम. १२७६
 एष स्व मित्रावक्षणा नृषक्षाः ७, ६०, २
 एष स्व वां पूर्वगस्तेव सक्र ७, ६७, ७
 एष स्व सोमः पवते ९, ८४, ४
 एष स्व सोमो मतिभिः ९, ९६, १५
 एष हितो वि नीयते ९, १५, ३; साम. १२६२
 एषा गोभिररुग्भिः ५, ८०, ३
 एषा जनं दक्षता बोधयन्ती ५, ८०, २
 एषा दिवो दुहिता प्रत्यर्द्धि उवोतिः १, १२४, ३
 एषा दिवो दुहिता प्रत्यर्द्धि व्युच्छन्ती १, ११३, ७
 एषा नेत्री राधमः ७, ७६, ७
 एषा प्रतीची दुहिता ५, ८०, ६
 एषा वरी परमाद्वन्तः ९, ८७, ८
 एषागुक् परावतः १, ४८, ७
 एषा खेनी अवति ५, ८०, ४
 एषा शुक्रा न तम्बो ५, ८०, ५
 एषा स्वा नव्यमायुरैधाना ७, ८०, २
 एषा स्वा नो दुहिता दिवोजाः ६, ६५, १
 एषा स्वा पुञ्जाना ७, ७५, ४
 एषा स्वा वो मरुतोऽनुभर्त्री १, ८८, ६
 एषो उषा अयवो १, ४६, १; साम. १७८, १७२८
 एह गमन्वयः सोम १०, १०८, ८
 एह देवा मयोञ्जना १, ९२, १८; साम. १७३५
 एह बां मुषितत्तवो ८, ५, ३३

एह इती मन्त्रमुक्ता ८, २, २७; साम. १६५८
 एहि मेहि अयो विभीषि ८, ६४, ४
 एहि मजुर्देवतुः १०, ५१, ५
 एहि वां विभुषो ६, ५५, १; नि. ५, ९
 एहि स्तोमो अमि स्वराभिः १, १०, ४
 एह्यन इह होता नि १, ७६, २
 एह्यु पु मवाणि ६, १६, १६; साम. ७: ७०५; वा. व. २६, १३
 ऐच्छाम एवा बहुधा १०, ५१, ३;
 ऐताग्रयेषु तस्थुषः ५, ५३, २
 ऐतु एवा रविर्मगः ८, ३१, ११
 ऐभिरग्ने दुवो गिरो १, १४, १
 ऐभिरग्ने सरथं ३, ६, २; अथर्व. २०, १३, ४
 ऐभिर्देवै हृष्या वाँत्यानि १०, ५५, ७; साम. १७८४
 ऐषु चाकम्भि पुरुहूत १०, १४७, ३
 ऐषु चेतद् वृषण्वती ८, ६८, १८
 ऐषु द्यावाएधिमी १०, ९३, १०
 ऐषु धा वीरवधवाः ५, ७९, ६
 ओषिबांसा सुते सखी ६, ५९, ३
 ओ चित्सकाव सख्या १९, १०, १; साम. ३४०;
 अथर्व. १८, १, १
 ओजस्तद्वत् तिष्ठिषे ८, ६५; साम. १८२; १६५३; अथर्व.
 २०, १०७, २
 ओजिहं ते मध्यतो ३, २१, ५; तै. ब्रा. ३. ६, ७, २
 ओ त्वमह्म आ रथं ८, २२, १
 ओ त्वे नर इन्द्र मृतये १, १०४, २
 ओमानमायो माम्बुवी ६, ५०, ७
 ओमासश्चर्षणीहृतो १, ३, ७; ऐ. आ. १. ४; वा. व.
 ७, ३३; तै. सं. १, ४, १६, १; नि. १२, ४०
 ओर्बद्रा अमत्तो १०, १२७, २
 ओ भृष्टिर्विद्व्या ७, ४०, १
 ओषधयः सं वदन्ते १०, ९७, २२; वा. व. १२, ९६;
 तै. सं. ४, २, ६, ५
 ओषधीः प्रति मोदध्व १०, ९७, ३; वा. व. १२, ७७;
 तै. सं. ४, २, ६, १
 ओषधीरिति मातरः १०, ९७, ४; वा. व. १२, ७८; तै. सं.
 ४, २, ६, १; नि. ६, ३
 ओषधिमृषिमीहं १०, ११९, १०
 ओ पु धृष्टिराधतो ७, ५९, ७
 ओ पु म वाहि वाजेभिः ८, २, १९; साम. २२७
 ओ पु हृष्णः प्रवज्ज्व ८, ७, ३३

ओ पु स्वसारः कारवे श्रुणोत ३, ३३, ९
 ओ पु ओ अमे श्रुण्वि त्वं १, १३९, ७
 ओहायिव मध्याक्षं वदन्ता २, ३९, ६
 ओ सुदुत इन्द्र वाहि १, १७७, ५
 औच्छस्ता रात्री परितक्मया ५, ३०, १४
 आवेश्रुण्वच्छुषि ८, १०२, ४; साम. १८; तै. सं.
 ३, १, ११, ८
 क इमं वो निष्यन्ना चिकेत १, ९५, ४
 क इमं दशभिर्मम ४, २४, १०
 क ई देव सुते मया ८, ३३, ७; साम. २९७; १६९६;
 अथर्व. २०, ५३, १; ५७, ११
 क ई रवका नरः समीक्षाः ७, ५६, १; साम. ४३३
 क ई स्तवरकः वृणाको वजाने ६, ४७, १५
 क ईषते तुभ्यने १, ८४, १७; नि. १४, २६
 क उ तु ते महिमनः समस्था १०, ५४, ३
 क उ अवाकतमो यशियानां ४, ४३, १
 क वाधः क इ राक्षस्यः कः ५, ७७, ३
 कः कुमारमजनयत् १०, १३५, ५
 कः सिवद् वृक्षो मिष्ठिनो मध्वं १, १८२, ७
 ककर्वे वृषभो युक्त आसीत् १०, १०२, ६
 ककुहः सोम्यो रस ९, ६७, ८
 ककुहं चित्वा कवे ८, ४५, १४
 कंकतो न कङ्कतो १, १९१, १
 कण्वा इन्द्र यद्वक्त ८, ६, ३; साम. १३०८; अथर्व.
 २०, १३८, ३
 कण्वा इव शृगवः सूर्या इव ८, ३, १६; साम. १३६३;
 अथर्व. २०, १०, २; ५९, २
 कण्वास इन्द्र ते यति ८, ६, ३१
 कण्वेभिर्गृण्णवा वृषत् ८, ३३, ३; ८६६; अथर्व. २०, ५२, ३;
 ५७, १६
 कतरा एवां कतरा परातोः १, १८५, १; नि. ३, २२
 कत्यग्रवः कति सुर्धामः १०, ८८, १८
 कथा कदम्बा वपसो ४, २३, ५
 कथा कथिस्तुवीरवाक्कथा १०, ६४, ४
 कथा त एतद्वहमा चिकेतं १०, २८, ५
 कथा ते अमे सुवचनत आनोः १, १४७, १
 कथा दाहोम नमसा सुवाज्ज्व ५, ४१, १६
 कथा दाहोमाग्रे १, ७७, १
 कथा देवानां कतमस्य वाम १०, ६४, १
 कथा नूनं वां विमना उपस्तव ८, ८६, २

कथा महामनुष्यकस्य होतुः ४, २३, १
 कथामहे दुष्टि अराय पुण्ये ४, ३, ७
 कथामहे कश्चिदाय प्रथम ५, ४१, ११
 कथा राधाय मन्वाय १, ४१, ७
 कथा शार्ङ्गो मस्तुष्टाय ४, ३, ८
 कथा शृङ्गोति हृद्यमानमिन्द्र ४, २३, ३
 कथा सबावः शशमानो अस्य ४, २३, ४
 कथा ह तद्गुणाय स्वमग्ने ४, ३, ५
 कथो नु ते परिचराणि विद्वान् ५, २९, १३
 कदम्बिचक्षत् सूरवः ८, ९४, ७
 कदा क्षत्रियं नरं १, २५, ५
 कदा गच्छाथ मरुतः ८, ७, ३०
 कदा चन प्रयुच्यस्व ८, ५२, ७; वा. य. ८, ३, १; ते. सं. १, ४, २१, १
 कदा चन क्षीरासि ८, ५१, ७; साम. ३००; वा. य. ३, ३४, ८, २; ते. सं. १, ४, २२, १; ५, ६, ४
 कदा त इन्द्र सिर्बेण ८, १३, २२
 कदा बुधवर्षक्षयाणि मन्वा ६, ३५, १
 कदा मत्तैराधसं १, ८४, ८; साम. १३४३; अथर्व. २०, ६३, ५; नि. ५, १७
 कदा बसो शोभं हवतः १०, १०५, १; साम. २१८; नि. ५, १२
 कदा वां सौम्यो विभन् ८, ५, २२
 कदा सुतुः पितरं जात इच्छाम् १०, ९५, १२
 कश्चिन्वा नैः पात्रं देवयतां १, १२१, १
 कद्रु पुत्रमिन्द्र स्वावतो नृन् १०, २२, ४; अथर्व. २०, ७६, ४
 कद्रु मिथाय धास्ते मनामहे ५, ४८, १; नि. ५, ५
 कद्रु मेधा विषां रथीनां १, १८१, १
 कद्रु स्तुवंतं जगत्पन्न देवता ८, ३, १४; अथर्व. २०, ५०, २
 कद्रु म्वास्याह्वनं ८, ६६, ९; अथर्व. २०, ९७, ३
 कद्रु महीराष्ट्रा अस्य तविषीः ८, ६६, १०; नि. ६, २६
 कद्रु नृन् कथमियः पिला १, १८, १
 कद्रु नृन् कथमियो वद् ८, ७, ३१
 कश्चिन्वास्तु वृचसामो अग्ने ४, ३, ६
 कद्रुमाय प्रचेतसे १, ४३, १; ते. आ. १०, १७, १
 कद्रु जगत्स्य धर्णीसि १, १०५, ६
 कद्रो जग महानां ८, ९४, ८
 कश्चिद्रुद्रवपुत्रं मनुवाणः २, ४१, १; नि. ९, ४
 कश्चिद्रुद्रकस्ते गोमिरास्य ९, ८५, ५
 कश्चिद्रुद्रवृ पन्थास्तुत्य १, ९७, ३२
 कश्चिद्रुद्रवृ इतिरा लुपमायः ९, ९५, १; साम. ५३०

कर्मनकेव विद्वधे ४, ३२, २३; नि. ४, १५
 कं ते दामा असकत ८, ६४, ९
 कक्षयो जगमीनां ८, ३, ६३; अथर्व. २०, ५०, १
 कं नक्षत्रमिष्यसि १०, ९९, १
 कन्धा हव वहसु मे तवा उ ४, ५८, ९; वा. य. १७, ९७
 कन्धा नारवायनी ८, ९१, १
 कन्धेय तन्वा नारवायनी १, १२३, १०
 कष्टवः कष्टयुद्धातन १०, १०१, १२; अथर्व. २०, ११७, २
 कस्तु चिद्रस्य तेनवासः ८, ७२, ७; ते. सं. २, ६, ६६, २
 कमेनं त्वं युधने कुमारं ५, २, २
 कया तपुष्यवे शय्या दाचिष्ठ ४, २०, ९
 कया ते अग्ने अक्षितः ८, ८४, ४; साम. १५४९
 कया एवं न ज्यामि ८, ९३, १९; साम. १५८६; वा. य. ३६, ७
 कया नक्षत्र आ मवृत्ति ४, ३१, १; साम. १६९; ६८५, अथर्व. २०, १२४, १; वा. य. २७, ३९; ३६, ४; ते. सं. ४, २, ११, २; ते. आ. ४, ४२, २
 कया नो अक्ष जगत्पन्नृतेन ५, १२, ३
 कया नो अक्ष वि वमः ७, ८, ३
 कया क्षुभा सवयसः १, १६५, १
 कर्म औषधे भव १, १८७, १०
 कर्णगुहा मधवा सौरदेव्यः ८, ७०, १५
 कश्चिन्वादिन्द्र यजत्रिमे ६, ३५, ३
 कश्चिन्वादिन्द्र यन्मृभिन्नु ६, ३५, २
 कश्चिन्वासा त इन्द्र चेत्यासम् १०, ८७, १४
 कश्चिं क्षासातुः कवयो वृक्षा ४, २, १२
 कश्चिः कश्चिवा विधि रूपमाय १०, १२४, ७
 कश्चिं केतुं धार्तिं भातुमग्ने ७, ६, २
 कश्चिमिन्द्रिय सुति १, १२, ७; साम. ३२
 कश्चिमिन्द्र प्रचेतसं ८, ८४, १; साम. १२४५
 कश्चिं सूत्रति मयं ९, ६३, २०
 कश्चिन् विष्णुम् ४, १६, ३; अथर्व. २०, ७७, ३
 कश्चिन्नुचक्षा अग्नि वीमचह ३, ५४, ६
 कश्चिन्नुचक्षा पर्वणि ९, ८२, २; साम. १३१८
 कश्चि नो मित्रावरुणा १, २, ९; साम. ८४९
 कश्चिन्द्रवां योगं १०, ११४, ९
 कस्त उचः कश्चिमे १, ३०, २०
 कस्तमिन्द्र स्वास्तुं ७, ३२, १४; साम. २८०; १६८२
 कस्ते आमिर्जनां १, ७५, ३; साम. १५३५
 कस्ते मद्र इन्द्र रम्भो १०, २९, ३; अथर्व. २०, ७६, ३
 कस्ते मानवं विचवामचिन्वा ४, १८, १२

कस्या सत्यो मदानां ४, ३१, २; साम. ६८३; अथर्व. २०, १२४, २; वा. व. २७, ४०; ३३, ५; तै. आ. ४, ४२, ३

कस्या अथ सुजाताय ५, ५३, १२

कस्य नूनं कलमस्वाभ्यानां १, २४, १

कस्य नूनं परीगमो ८, ८४, ७; साम. ३४

कस्य बह्माणि युयुतुषुषा १, १६५, २

कस्य धृषा सुते सचा ८, ९३, २०; तै. आ. २, ४, ५, १; ७, १३, १

कस्य स्त्रिस्तवनं धृषा ८, ६४, ८

का त उपतिमैनसो १, ७६, १

का ते अस्तरंकृतिः स्रुक् ७, २९, ३

का मयादा वयुना कज्ज वामं ४, ५, १३

कामस्तद्वत् समवर्तताधि १०, १२९, ४; तै. आ. २, ४, १, १०; ८, ९, ४; तै. आ. १, २३, १

कायमानो वनास्वां ३, ९, २; साम. ५३; नि. ४, १४

का राधकोत्राश्विना १, १२०, १

कास्त्रहं ततोऽभिषक् ९, ११२, ३; नि. ६, ६

का वां सुयुपमातिः कवानः ४, ४३, ४

काश्वेऽभिराश्व्या ७, ६६, १७

कासीत्यमा प्रतिमा १०, १२०, ३

का सुहुतिः शशसः सुहुमिन्द्रः ४, २४, १

किं स क्वक् कृणवद्य सहकं ४, १८, ४

किं सुबाहो स्त्रगुरे १०, ८६, ८; अथर्व. २०, १२६, ८

किं स्विदासीद्विष्टानमार्भ १०, ८१, २; वा. य. १७, १८; तै. सं. ४, ६, २, ४

किं स्विह्नं क उ स हृष्ट आस (०) मनीषिणो १०, ८१, ४; वा. य. १७, १०; तै. सं. ४, ६, २, ५; तै. आ. २, ८, ९, ६

किं स्विह्नं क उ स हृष्ट आस (०) संतत्याने १०, ३१, ७

किं स्विह्नो राजा जगृहे १०, १२, ५; अथर्व. १८, १, ३३

किं त्रिवायो यस्त्रिपुनं ५, ८५, ८; तै. सं. ३, ४, ११, ६

किं ते कृण्वन्ति कीकटेयु गावः ३, ५३, १४; नि. ६, ३२

किं तेरेषु त्वज एनमकथं १०, ७९, ६

किं न हन्त्र जिघांससि १, १७०, २

किं नो अस्त्र द्रविणं कज्ज रत्नं ४, ५, १२

किं नो आतरगस्य १, ७७०, ३

किं नो त्वा ब्रह्मनः सोम ६, ५२, ३

किं नो त्वा सचवन्मोत्रमाहुः १०, ४२, ३; अथर्व. २०, ८९, ३

किमज्ञ रभ्योद्वनः ८, ८०, ३

किमज्ञ दृक्का कृणुयः १, १८०, ३

किमग्ने यवोऽग्ने ८, ८, ८

किमयं त्वां हृषाकपिः १०, ८६, ३; अथर्व. २०, १२६, ३

किमस्य सद् किमस्य ६, २७, १

किमाग आस वरुण उषेष्ट ७, ८६, ४

किमादुममं सत्यं सविभ्यः ४, २३, ६

किमादुताति वृत्रहन् ४, ३०, ७

किमिच्छती सरमा मेदमान १०, १०८, १; नि. ११, २५

किमित्ते विष्णो परि चक्षवं स्रुत् ७, १००, ६; साम. १६२५; तै. सं. २, २, १२, ५; नि. ५, ८

किमिदं वां पुराणवत् ८, ७३, ११

किमु अष्टः किं यविष्ठान आ १, १६१, १

किमु त्विद्वक् नितिरो ४, १८, ७

किमु तु वः कृणवामा २, २९, ३

किमेता वाचा कृणवा तवाहं १०, ९५, २; सात. आ. ११, ५, १, ७

किं भ्रातासचद्वनायं अवाति १०, १०, ११; अथर्व. १८, १, १२

किमयः शिष्यस एष आस ४, ३५, ४

किमली बोधा मयतो वधुवो १०, २७, १२

किमस्त्रिदिन्द्रो अय्येति ४, १७, १२

किमात्वा यत्समया अवाति १, ११३, १०

कीदृक्किम्नः सरमे का इसीका १०, १०८, ३

कीतिमिदि त्वामसं जुहाव ७, २१, ८

कृतस्त्रयमिन्द्र माहिनः १, १६५, ३; वा. य. ३३, २७

कृत्राधिपस्य समृतो ५, ७, २; तै. सं. २, १, ११, ३

कृत्सा एते हयंवाय स्रुत् ७, २५, ५

कृत्साय कृष्णमस्तुवं निवर्हो ४, १६, १२

कृमार् माता युवतिः समुक्थं ५, २, १

कृमारश्चितरं २, ३३, १२

कृत्रवणमाहुणि १०, ३३, ४

कृमंस्त आनुजरं यस्ते १०, ५१, ७

कृविष्टककृविष्टकर ८, ९१, ४

कृविस्त देवीः समयो गवो ४, ५१, ४

कृविस्तस्य प्र हि ब्रज ६, ४५, २४; साम. १६६८; अथर्व. २०, ७८, ३

कृविस्तु नो गविष्टमे ८, ७५, ११; साम. १६४९; तै. सं. २, ६, १, ३

कृविद्वह नमसा ७, ९१, १

कृविद्वह प्रति यथा शिष्टस्वन १०, ६४, १३

कृविद्वह यवमग्ने यवमिष्ट १०, १३१, २; अथर्व. २०, १२५, २; वा. य. १०, ३२, १९, ६; २३, ३८; तै. सं. १, ८, ११, १; ५, ९, ११, २; तै. आ. २, ६, १, ३

कृविद्वह यवमग्नेयः २, १९, ५

कुविचो अग्रिहचक्ष्य १, १४३, ६
 कुविन्मा गोपां करते जलस्य ३, ४३, ५
 कुर्वसक्तवृत्रवीर १, १९१, १६
 कुड त्या कुड न अत्ता ५, ७४, २
 कुड वाग्ना सुष्टुति काम्यम् १, ११७, १०
 कुड भुत ह्यः कस्मिन्च १०, २२, १
 कुड स्वः कुड जगत्पुः ८, ७३, ४
 कुड स्थिदोवा कुड वस्तोवधि १०, ४०, २; नि. ३, १५
 कुशिउजायते मनवास्तु नवयः १०, ४, ५
 कुवो देवातविनाद्या ५, ७४, १
 कुण्डव पात्रः प्रमिति न वृष्टीं ४, ४, १; वा. य. १३, ०;
 तै. सं. १, २, १४, १; नि. ६, १२
 कुणोत भुमं वृषणं ३, २९, ९
 कुणोत्तसौ वरिवो य इथा ५, २४, ६
 कुण्वेनो वरिवो गवे ९, ६२, ३; भा. ८३०
 कुनं विधि व्मा कुनेमि ४, ४, १०, ७
 कुनं न कस्मि वि कियोति देवने १०, ४३, ५; अथर्व.
 २०, १७, ५; नि. ५, २०
 कुनं नो वनं विदधेयं चक्रे ७, ८४, ३
 कुनागिद्वयं कर्वा ९, ७७, ७
 कुने चिद्वयं मरुतो रणम् ७, ५७, ५
 कुषि रनं यजमानाव ७, १६, ६
 कुषि रनं सुयमितः ३, १८, ५
 कुषी नो अदयो देव १०, ९३, ९
 कुषिष्ठाळ १०, ११७, ७
 कुष्णः क्षेतीःरुषो १०, २०, ९
 कुष्णं न एम रुतः ४, ७, ९
 कुष्णं मिथानं हरवः सुपयो १, १६४, ४७; अथर्व. ६, २२, १;
 ९, १०, १२; १३, ३, १; तै. सं. ३, १, ११, ४; नि. ७, २४
 कुष्णवृत्ती वेधिते अस्य १, १४०, ३
 कुष्णां वदेनीमभि १०, ३, २; साम. १५४७
 कुष्णा वद्वीष्वस्वीषु सोवत १०, ६१, ४
 कुष्णा रजोसि वस्तुतः ८, ४३, ६
 केतुं वज्राणां विवधस्व साधनं ३, ३, ३
 केतुं कुवचिद्वयवस्परि ९, ६४, ८; साम. ९५९
 केतुं कुवचिद्वयवस्परि १, ६६, ३; साम. १४७०; अथर्व. २०, २६, ६;
 ४७, ११, ६९, ११; वा. य. १९, ३७; तै. सं.
 ७, ४, २०, १; तै. आ. ३, ९, ४, ३
 के ते अग्ने पिदे ५, ११, ४
 के ते नर इन्द्र १०, ५०, ३
 केतेन जमैस्तपते ८, ६०, १८

के मे सयं क वि यवन्त ५, २, ५
 केव्यसि केती १०, १३६, १; नि. १०, २६
 के ह्य नरः अष्टममा ५, ६१, १
 की अग्निमीदं हविषा १, ८४, १८; नि. १४, २७
 की अद्या वेद क इत प्र वोचन क्त १०, १२९, ६; तै. आ.
 २, ८, ९, ५
 की अद्या वेद क इत प्र वोचनं ३, ५४, ५
 की अद्य नवीं देवकामः ४, २५, १
 की अद्य युक्तं १, ८४, १६; साम. ३५१, अथर्व. १८, १, ६;
 तै. य. ४, २, ११, ३; नि. १४, २५
 की अस्य वीरः गधमाद्वय ४, २३, २
 की अस्य वेद प्रथमस्याहः १०, १०, ६; अथर्व. १८, १, ७
 की अस्य युक्तं नविनी ५, ३२, ९
 की दृष्टो प्रथमं १, १६४, ४; अथर्व. ९, ९, ४
 की देवयन्मभवन् १, ४०, ७
 की देवानामगो अद्या ४, २५, ३
 की मानाम वचसा ४, २५, २
 की नृ स्यां अमिधितः ८, ४५, ३७ तै. आ. १, ३, १, नि. ४, ०
 की नृ वां मित्रावरुणावृतायन ५, ४१, १
 की नृ वां मित्रास्तुनी ५, ६७, ५
 की नृवत्र मरुतो १, १६५, १३
 की सा नृदर्श कतमः १०, ५१, २
 की मृद्यानि कतम ४, ४३, २
 की व स्तोमं राधति १०, ६३, ६
 की वक्षाना वसवः ४, ५५, १
 की वां दागस्तुमते १, १५८, २
 की वामद्या पुकुरां ५, ७४, ७
 की वामद्या करते ४, ४४, ३; अथर्व. २०, १४३, ३
 की वेध क्षान्मेपां ५, ५३, १
 की वेध नृमेपां ५, ६१, ६४
 की बोऽस्तमंत १, १६८, ५
 की वो महाग्नि महता ५, ५९, ४
 की वो वर्धिष्ट आ नरो १, ३७, ६
 कनुमावा जगिता १०, १००, ११
 कस्तुमिति क्तवो १०, ६४, २
 कस्तुमिति क्षितयो ४, २४, ४
 कस्य इन्द्रांस्तुवरं ८, ७८, ७
 कस्यः समह वीवता ७, ८९, ३
 कत्या दक्षस्व तक्षो ३, २, ३
 कत्या दक्षस्व रत्नं ९, १६, २
 कत्या वा अस्तु मेघः ६, १६, २६; तै. आ. २, ४, ६, २

कथा महीं अनुपपन्नं १, ८१, ४; साम. ४२३
कथा वदस्य तविषीषु १, १२८, ५
कथा कुकेमिरक्षमिः १, १०२, ८
कथा हि प्रोणे अयसे ६, २, ८
कथे वक्षाय नः कथे १, १००, ५
कथादुर्मतिं प्र विनामि १०, १६, ९; अथर्व. १२, २, ८;
वा. न. ३५, १९

काणा रुद्रा मरुतो १०, ९२, २
काणा रुहेर्निर्वसुमिः १, ५८, ३
काणा सिद्धमंहीनां ९, १०२, १; साम. ५७०, १०१३
क्रीडं वः सर्वा १, ३७, १; तै. सं. ४, ३, १३, ६; नि. ७, २
क्रीडंस्वस्य सुनुता ८, १३, ८
क्रीडन्नो रश्म ५, १९, ५
क्रीडंस्त्वो १०, २०, ७; साम. ९७४
क१ त्वानि नौ सख्या ७, ८८, ५
कवात्वा वल्गु पुङ्गुवाच ६, ६३, १
कवात्री चक्रा विष्णो १, ३४, ९
कव नूनं सुदानवो ८, ७, २०
कव नूनं कद्रो अर्थ १, ३८, २
कव वः सुज्ञा नम्यासि १, ३८, ३
कवा बोऽन्वाः कवाभीक्षाः ५, ६१, २
कवास्व ते रुद्र सृळवाङ्गः १, ३३, ७
कवास्व वीरः को अपववद् ५, ३०, १
कवास्व पृषये युवा ८, ६४, ७; साम. १४२
कवात्वा नो मरुतः १, १६५, ६; तै. भा. २, ८, ३, ५
कव सिद्ध कलमास्त्वानि १०, ४०, १४
कव सिद्धस्व रजसो मरुः १, १६८, ६
कव सिद्धासां कलमा युवाजी ४, ५१, ६
कवेचय कवेदसि ८, १, ७; साम. २७१

क्षुधं निम्बतस्तुत ८, ३५, १७
क्षत्राय त्वं अयसे १, ११३, ६
क्षत्राय त्वमवसि ८, ३७, ६
क्षप उरख दीविहि ७, १५, ८
क्षपो राजस्तुत १, ७९, १; साम. १५६३; वा. व. १५, ३७;
तै. सं. ४, ४, ४, ५
क्षिप्रम् त्वमक्षिप्रम् ४, १७, १३
क्षिति क्षेममिः साधुमिः ८, ८४, ९
क्षेत्रमिध मि मङ्गः १, ११०, ५
क्षेत्रस्य दणिना वरं ४, ५७, १; तै. सं. १, १, १४, २;
नि. १०, १५

क्षेत्रस्य पते मधुमन् ४, ५७, २; तै. सं. १, १, १४, ३;
नि. १०, १६
क्षेत्रादपश्यं सनुतः ५, २, ४
क्षेत्रस्य च प्रयुज्य ८, ३७, ५
क्षेमो न साधुः १, ६७, २
क्षे रयस्य क्षेत्रस्यः ८, ९१, ७; अथर्व. १४, १, ४१
क्षुण्णं वक्षुणो युवं ८, ८५, ६
गजानां त्वा गजपतिं २, २३, १; तै. सं. २, ३, १४, ३
गंता नो वरं वक्षिवाः ५, ८७, ९
गन्तारा हि स्वोऽयसे १, १७, २
गंतेयासि सवना इमिम्बो ६, २३, ४
गन्धवं इत्या पदमस्य रक्षति ९, ८३, ४
गमद्वाजं वाजयन्तिन्द्र मयं ७, ३२, ११
गमज्जलं वसुम्बा हि तसिचं १०, ४४, ५; अथर्व. २०, ९४, ५
गंभीरं वदभीरिच ३, ४५, ३; साम. १७२०
गंभीरेण न उरुणामग्निमेवः ६, २४, ९
गयस्कानो अमीवहा १, ९१, १२; तै. सं. ४, ३, १३, ५
गर्भं चेहि सिनीवाहि १०, १८४, २; अथर्व. ५, २५, ३;
सात. भा. १४, ९, ४, २०
गर्भं तु नौ जमिता वृषी कः १०, १०, ५; अथर्व. १८, १, ५
गर्भं तु सं नग्नेषामवेष्ट ४, २७, १; तै. भा. २, २४
गर्भं माधुः विमुषिपता ६, १६, ३५; साम. १३९७
गर्भं बोधामद्विषुर्वत्समासि १०, ५३, ११
गर्भो यज्ञस्व देववुः ८, १२, ११
गर्भो नो अर्षा गर्भः १, ७०, ३
गवामिध शिवसे ऋगस्तुतं ५, ५९, ३
गवाशिरं मन्थिममिहं क्षुण्णं ३, ३२, २
गवमन्त इन्द्रं सख्याय मिमाः ४, १७, १६
गव्यो तु नो वया युवा ८, ४६, १०; साम. १८६
गावपतिं मेघपतिं १, ४३, ४
गावज्वलं सत्यति ८, २, ३८
गावक्षीय आ हवति १०, १४६, ४; तै. भा. २, ५, ५, ७
गावक्षेण प्रति मिमीते अर्कं १, १६४, २४; अथर्व. ९, १०, २
गावत्साम नमन् १, ७३, १
गावन्ति त्वा गावन्ति १, १०, १; साम. ३४२; १३४४;
तै. सं. १, ६, १२, २; नि. ५, ५
गार्हपत्येन संख १, १५, १२
गाव इव ग्रामं वृषुचिरिवावा १०, १४२, ४
गाव उवाचवाचतं ८, ७२, ११; साम. ११७; १६०२;
वा. व. १३, १३, ७१

गायत्रिदा समन्वयः ८, २०, २१; साम. ४०४
 गावो न वृषसुप वसित ८, ४६, ३०
 गावो भगो गाव इन्द्रो मे भज्या ६, २८, ५; अथर्व. ४, २१, ५; तै. ब्रा. २, ८, ८, १२
 गावो यमं प्रयुता अर्धो भक्ष्य १०, २७, ८
 गिरवन्निधि निदते ८, ७, ३४
 गिरव्य वास्ते गिरावः ८, २, ३०
 गिरव्य इव भोजसा १, २, ७; साम. १०४३
 गिरा जात इह स्तुत १, ६२, १५
 गिरा व एता पुनजद्वरी ते ७, ३६, ४
 गिरा वरी सन्वयः १, १४, २
 गिरा वयो न संयुता ८, ९३, २; साम. १२२४; अथर्व. २०, ४७, ३; १३७, १४; तै. ब्रा. १, ५, ८, ३
 गिरिवं यः स्वतर्वां जप्य इन्द्रः ४, २०, ६
 गिरौर्राज्यजमांश्चो अवाय १०, ४४, ८; अथर्व. २०, ५४, ८
 गिरौ सुवेद्यामधरं सुवेद्यां ८, ३५, ६
 गिरौः पाहि नः सुतं ३, ४०, ६; साम. १९५; अथर्व. २०, ६, ६
 गीर्णं सुवनं तमसापयुक्तं १०, ८८, २
 गीर्मिर्षिः प्रमतिमिच्छमान ७, ९३, ४; तै. ब्रा. ३, ६, ९, १
 गुहा शिरो निहितमृष्यगक्षी १०, ७९, २
 गुहा सतीत्य रथना ८, ६, ८
 गुहा हितं गुहं गुहं २, ११, ५
 गुह्या गुहं तमो १, ८६, १०
 गुणानां जमदग्निना ३, ६२, १८; साम. ६६५
 गुणानो यज्ञिरोनिर्दय १, ६२, ५
 गुणे तद्विद्म ते तव ८, ६२, ८; साम. ३९१
 गुनीतं ते मन इन्द्र द्विषदाः ७, २४, २
 गुण्यानि ते सोमगवाच हस्तं १०, ८५, ३६; अथर्व. १४, १, ५०
 गुष्टिः सद्युः स्वधिरं उवाणां ४, १८, १०
 गुर्वगुहमहना वास १, १२३, ४
 गुहमेवाव आगत ७, ५२, १०; तै. सं. ४, ३, १३, ५
 गुरो वाय्वरं कृतो १०, ११९, १३
 गुजिला वाह्यं जमितकृतः १, १०२, ६
 गोभिः सोमो रयजिद् १, ७८, ४
 गोभिर्द्वि गोविर्द्वं वज्रपातुं १०, १०३, ६; साम. १८५४; अथर्व. ६, ९७, ३; १९, १३, ६; वा. व. १७, ३८; तै. सं. ४, ६, ४, २
 गोभिर्मिहं दधिरे सुधारं ३, ५०, ३
 गोभिर्वदीमन्वे अक्षर ८, २, ६; नि. ५, ३
 गोविद्यामो अवधे सोमरी ८, १०, ८

गोभिहोमामतिं दुर्वो १०, ४२, १०; ४३, १०; ४४, १०; अथर्व. ७, ५०, ७; २०, १७, १०; ८९, १०; २४, १०
 गोमदवाचवज्रयमसुवीरं ५, ५७, ७
 गोमद् तु नामाया २, ४१, ७; वा. व. २०, ८१
 गोमद्विरपवहसु ७, ९४, ९
 गोमज इन्द्रो अवाय २, १०५, ४; साम. ५७४; १६११
 गोमजः सोम चीरवद् ९, ४२, ६
 गोमातरो वज्रमुच्यन्ते १, ८५, ३
 गोमो अष्टोविमो अथो वज्रः ४, २, ५; तै. सं. १, ६, ६, ४; ३, १, ११, १
 गोमातुरावाजमातुराद् ७, १०३, १०
 गोमातुरो अत्रमातुरः ७, १०३, ६
 गोविपवस्य वसुविद्विरपव २, ८६, ३९; साम. २५५
 गोवा इन्द्रो नृवा १, २, १०; साम. १०४५
 गोतु प्रपत्ति वनेषु चिरे १, ७०, ९
 गौरमीमेदु वयं मिषतं १, १६४, २८; अथर्व. ९, १०, ६; १, ८; नि. ११, ४१
 गौरीमिमाव सलिकाणि १, १६४, ४६; अथर्व. ९, १०, २१; १३, १ ४२; तै. ब्रा. २, ४, ६, ११; तै. आ. १, ९, ४; नि. ११, ४०
 गौर्यंति मरणां ८, ९४, १; साम. १४९
 ग्राह्य वज्रव्य वावृष्यत ६, ६८, ४
 ग्रथिं न वि व्य प्रथितं ९, २७, १८
 ग्रावाण उपरोध्या १०, १७५, ३
 ग्रावाणः सविता नृवो १०, १७५, ४
 ग्रावाणः सोम नो हिं ६, ५१, १४
 ग्रावाणिव तदिदं जरेवे २, ३९, १
 ग्रावाणो अप दुष्पुनां १०, १७५, २
 ग्रावाणो न क्षुरवः सिन्धुमात १०, ७८, ६
 ग्रावा वद्वय रवाति सैवतुः १०, ३६, ४
 ग्राव्या पुत्रो जमि वुतः ९, ६७, १९
 ग्राव्यो अक्षां पुत्रवानः सवर् ५, ४०, ८
 ग्रीवाभ्यस्त तणिहायः १०, १६३, २; अथर्व. २, ३३, २; १०, ९६, १८
 ग्रमेव विष्णवीव जहा १, ३६, १६
 ग्रमो समन्ता विवृतं स्वापतुः १०, ११४, १
 ग्रमेव मज्ज अदरे समेक १०, १०६, ८
 ग्रवं व दत्तं तद्वत्तेषां ४, १०, ६; तै. सं. २, २, १२, ७
 ग्रुतपृष्ठा मनोबुधो १, १४, ६
 ग्रुतप्रती व क्षतव्य १, १४३, ७; तै. ब्रा. १, २, १, १२
 ग्रुतपुष्पः सोम्या ८, ५९, ४

वृत्तमन्त्रैश्चयश्च वधेन १०, ६९, २
 वृत्ते पवस्व आगया ९, ४९, ३; साम, १४३७
 वृत्ते मिमिक्षे वृत्तस्य २, ३, ११; वा. व. १७, ८८; तै. आ.
 १०, १०, २
 वृत्तवती भुवननामाभिधि ६, ७०, १; साम, ३७८;
 वा. य. ३४, ४५
 वृत्तवन्तः पावक ते ३, २१, २; तै. आ. ३, ६, ७, १
 वृत्तवन्तस्य मासि १, १४२, २
 वृत्ताहवन दीदिव १, १२, ५
 वृत्ताहवन संखेमा १, ४५, ५
 वृत्तेन यावापृथिवी अभीकृते ६, ७०, ४
 वृत्तेनापिः समज्यते १०, ११८, ४
 वृत्तः उमेनाय कृत्वते १०, १४४, ३
 वृत्तु पावकं वानिनं १, ६५, १२
 वृत्तं वृत्रमतरजोवसी १, ३६, ८
 वृत्रमृष्टाण्यप द्वित्रो ८, ४३, २६
 वृकः ता कृण्वन्तु नमस्या ७, २६, ३
 वृकवास क्रमवन्तद्वृष्टत १, १६१, ४
 वृकं यद्व्याप्त्वा निवसे १०, ७३, ९; साम, ३३१
 वृकं न वृत्ते पुरुहन्ते वेपथे ५, ३६, ३
 वृक्षाणाम्ः परिणहं प्रथिव्या १, ३३, ८
 वृक्षाये हि सऽयह् नाम भद्र १, १०८, ३
 वृक्षिर्विवः पवते क्रनो रमः २, ७७, ५
 वृक्षिर्वा विश्वा भुवना ३, १६, ४
 वृक्षुर्नो देवः सतिता १०, १५८, ३
 वृक्षुर्नो वृत्ति वृक्षुवे १०, १५८, ४
 वृक्षुवः पिता मनसा हि वीरः १०, ८२, १; वा. य. १७, २५;
 तै. सं. ४, ६, १, ४
 वृत्तः ई वृत्तुहः सचते ९, ८९, ५
 वृत्तुः सवर्गं गवयस्य ५, ३०, १५
 वृत्तुः शिहद्विमाना १, ४१, ९; नि. ३, १६
 वृत्तुदेशाय मरिमनो अन्य १०, ११४, ७
 वृत्तुभिः साकं नवतिं च नाम १, १५५, ६
 वृत्तुवपदां वृत्तिः सुपक्षाः १०, ११४, ३; तै. आ.
 १, २, १, २७; ३, ७, ६, ५; ७, १४
 वृत्तुविनाशान्नो देव १, १६२, १८; वा. य. १५, ४१;
 तै. सं. ४, ६, १, ३
 वृत्तो ह्यवन्तस्युतः १०, १५५, २
 वृत्तारं हि विजति क्षेमयन्तः ५, ४७, ४
 वृत्तारिंसाहवारयस्य १, १२६, ४
 वृत्तारि ते असुयोगि नाम १०, ५४, ४

वृत्तारि वाक्पतिमिता पदानि १, १६४, ४५; अथर्व.
 ९, १०, २७; तै. आ. २, ८, ८, ५; शत. आ.
 ४, १, ३, १७; नि. १३, ९
 वृत्तारि श्रंगा भवो अन्य वाक्ता ४, ५८, ३; वा. य. १७, ११;
 तै. आ. १०, १०, २; नि. १३, ७
 वृत्तारो मा पैजवन्तस्य ज्ञानाः ७, १८, २३
 वृत्तारो मा मन्त्राण्यस्य १, १२२, १५
 वृत्तिं देवा ओषधीषु ७, ७०, ४
 वृत्तमसि वृत्तमथं हविर्नते ३, ३, ५
 वृत्तमा अन्वेषमा १, १०५, १; साम, ४१७; अथर्व.
 १८, ४, ८९; वा. य. ३३, २०
 वृत्तमा मनसो ज्ञानः १०, ९०, १३; अथर्व. १९, ६, ७;
 वा. य. ३१, १४; तै. आ. ३, १२, ६
 वृत्तुपयानः वाक्ता ९, ९६, १९; साम, ११७७
 वृत्तुपयो कणाधि ८, ७२, ५
 वृत्तिं हि वेदिवाक्तेरिषां १, ११६, १५
 वृत्ते यस्तसीं सव ९, ५२, ३
 वृत्तं मरुतः वृत्त १, ६४, १४
 वृत्तं वृत्तं मरुतानमुत्तमं ३, ५१, १; साम, ३७४
 वृत्तुपये तेन वृत्तयो मनुष्याः १०, १३०, ६
 वृत्तिविम्वनसं ५, २२, ३
 वृत्तिं वृत्तां सुपक्षा १०, १४३, ४
 वृत्तिमवितिं वृत्तिवदु ४, १, ११; तै. सं. ५, ५, ४, ४
 वृत्तिरपो वसे विश्वायुः १, ६७, १०
 वृत्तिरा उपवर्धेन १०, ८५, ७; अथर्व. १४, १, ६
 वृत्तिं ह्यवृत्तोल्लस्य १०, ११५, १; साम, ६४
 वृत्तिं ह्यवृत्ता राजका हव्यके ८, २१, १८
 वृत्तिं ह यव्यां भोजनं न्वति ७, ६८, ५
 वृत्तिं वृत्तो मरुतो वाम २, ३४, १०
 वृत्तिं देवानामुत्तमानीकं १, ११५, १; वे. आ. ३, ९; अथर्व.
 १३, २, ३५; २०, १०७, १४; वा. य. ७, ४४;
 १३, ४६; तै. सं. १, ४, ४३, १, २, ४, १४, ४; तै. आ.
 २, ८, ७, ३; तै. आ. १, ७, ६, २, १३, १; नि. १२, १६
 वृत्तिस्ते मातुः क्रमुषा अति १०, १००, १२
 वृत्तिः वा वेतु दीदितिः ५, १८, ४
 वृत्तिं वृत्तिमवृत्तु १, ६४, ४
 वृत्तिं वृत्तवद्वेतो न विवृत्त १, ६६, ६
 वृत्तिं वृत्तु वामः १, १७२, १
 वृत्तवत्तं वृत्तुवाः वृत्तिस्ते वृत्ति १०, ३९, २
 वृत्तुवृत्तिं वृत्तुवामा १, ३, ११; वा. य. २०, ८५; तै. सं.
 ४, १, ११, २

सुखो मदाय देवतात इन्द्रो १, १७, १९

तं वः सार्धं रथेषु अश्व ५, ५६, ५
 त वः सार्धं मरुतं २, ३०, ११
 त वः सखायः सं ६, २३, ५
 तं वः सखायाः मदाश्व ९, १०५, १; साम. ५६९; १०५८
 तं वर्यध्वनो नमिनिः १०, ६७, ९; अश्वर्ध. २०, ७१, ५
 त नमस्तथा १, ६६, ९; मि. १०, २१
 तं वां रथं वयमस्या बुधेन युधुजयस्व ४, ४४, १; अश्वर्ध.
 २०, १४३; १
 तं वां रथं वयमस्या बुधेन कोमैः १, १८०, १०
 तं बुधन्वं मास्तं ६, ६६, ११
 त वेधो मेधवाह्मन् ९, २६, १
 तं वो दम्हस्तीवचस्व ८, ८८, १; साम. २३३; ६८५;
 अश्वर्ध. २०, ९, १; १४९, ४; वा. व. २६, ११
 तं वो दीर्घांशुगोषिन् ५, १८, ३
 तं वो धिवा नमस्तथा ६, २२, ७; अश्वर्ध. २०, ३६, ७
 तं वो धिवा परमथा ६, ३८, ३
 तं वो मद्रो महाश्वन् ८, ७०, ८
 तं वो बाजानां वधि ८, २४, १८; साम. १६८६; अश्वर्ध.
 २०, ६४, ६
 तं वो धि न युधवश्च १०, ११५, ३
 तं शरमासो अस्वासो ७, ७७, ६
 तं शशतीनु मायुध ८, ७, ९
 तं शिखीवा युधुध्वनिः ८, ४०, १०
 तं शिखीवा स्वध्वन् ८, ४०, ११
 तं शुभ्रमग्निमयसे १, २६, २
 तं सखायः पुरोहन्स्व ९, २८, १२; साम. १६८०; मि. ५, १५
 तं सप्रोधीकन्धो ६, ३६, ३; तै. ब्रा. १, ४, ५, २
 तं सवाधो वयस्युच ३, २७, ६; तै. ब्रा. ३, ६, १, ३
 तं सानावधि जामयो ९, २६, ५
 तं सिन्धवी मस्तं १०, ३०, ५
 तं सुप्रवीक्षं युधवश्च ६, १५, १०; तै. सं. २, ५, १२, ५
 तं सुप्रुष्या विवासे ८, १६, ३; अश्वर्ध. २०, ४४, ३
 तं सोतो धनस्पतं ९, ६२, १८
 तं स्या रथे अश्वश्च १, १०२, ३
 तं हिम्यन्ति मयस्युतं ७, ५३, ३; साम. १७१७
 तं हि मयस्त ह्यैते ५, १४, ३; तै. सं. ४, ३, १३, ८
 तं हि क्वायं युध्वं ८, ६१, २; साम. १२३४; अश्वर्ध.
 २०, ११३, १
 तं हुधेन वयस्युचः ८, २३, २
 तं होतामयमरुत ७, १६, १२; साम. १५१४
 तस्य न युधिः १, ६६, २

तद्वचनं वचना १, ५१, १०
 तद्वचनं मनसो १, १७, २२; साम. ५३७
 तद्वचनसंख्या १, १०, ३
 तद्वचनं सुवचनं १, १११, १
 तं गायत्र्या पुराणवा १, ११, ४; साम. १६३३
 तं गायो अम्यन्वचत १, २६, २
 तं गीर्वाणोचमीक्ष्वच १, ३५, ५
 तं गृत्तवो नेमन्विचः १, ५६, २
 तं गृत्तवा ८, १९, १; साम. १०९; १६८७
 तं गोमिर्हृषणं रमं १, ६, ६
 तं वेमिण्या (०) अर्थं चिद ८, ६९, १७; अथर्व. २०, ९२, १४
 तं वेमिण्या (०) होत्राभिः १, ३६, ७
 तद्वचनं वचनं ७, ६६, १६; वा. य. ३६, २४; तै. आ. ४, ४२, ५
 तद्वचनं राच आ अराचो ७, ८६, ५
 तदं मे अचः १, ११०, १; तै. आ. ३, ७, ११, २
 तद्वचनं नयो विचिताः ६, २४, २
 तद्वचनानां लिप्थवः ५, ५३, ७
 तद्वचनं वचनं परमं पराचैः १, १०३, १
 तद्वचनं वचो वचैः ८, ३९, ४
 तद्वचनं वचिनोः १, ४६, १२
 तद्वचनं वचनं १, १५५, ४
 तद्वचनं वचो १, ६९, ८
 तद्वचनं वचनं १, १३२, ३
 तद्वचनं वचनं १, १४, १४
 तद्वचनं वचो अजावत ८, ८९, ६; साम. १४३०
 तद्वचनं वचनं ८, ४३, ३३
 तद्वचनं वचनं १, १४, ११; वा. य. १८, ४९; २१, २;
 तै. सं. २, १, ११, ६
 तद्वचनं वचनं वचनं ८, ३, ९; अथर्व. २०, ९, ३; ४९, ६
 तद्वचनं वचनं ८, ५६, ४
 तद्वचनं वचनं १, ११०, ३
 तद्वचनं वचनं ३, ६२, १०; साम. १४६२; वा. य. ३, ३५;
 २२, ९, ३०, २; ३६, ३; तै. सं. १, ५, ६, ४;
 ४, १, ११, १; तै. आ. १, ११, २
 तद्वचनं वचनं ५, ८१, १; तै. आ. १, ११, ३
 तद्वचनं वचनं ८, १८, १२
 तद्वचनं वचनं (०) वचनं ४, ५५, १०
 तद्वचनं वचनं (०) वचनं ८, १८, ३
 तद्वचनं वचनं ८, ६७, १८
 तद्वचनं वचनं (०) वचनं ६, ४५, ३३
 तद्वचनं वचनं (०) वचनं ८, ९४, ३

तद्वचनं वचनं ५, ६२, २; तै. आ. २, ८, ६, ६
 तद्वचनं वचनं ८, ३५, २१
 तद्वचनं वचनं १, ११५, ४; अथर्व. २०, १०३, १;
 वा. य. ३३, ३७; तै. आ. २, ८, ७, १; मि. ४, ११
 तद्वचनं वचनं १, ३०, १२
 तद्वचनं वचनं प्रति १०, ८७, १२; अथर्व. ८, ३, २६
 तद्वचनं वचनं ८, १९, १५; साम. ११३
 तद्वचनं वचनं प्रथमं १०, ५३, ४; नि. ३, ८
 तद्वचनं वचनं ८, १५, ६; साम. ८८२; अथर्व.
 २०, ६१, ३
 तद्वचनं वचनं ८, ४७, १६
 तद्वचनं वचनं ५, ४७, ७; अथर्व. १९, १२, ३
 तद्वचनं वचनं १, १७, १
 तद्वचनं वचनं १, १५५, ५; तै. आ. २, ४, ६, ०
 तद्वचनं वचनं २, ३५, ११
 तद्वचनं वचनं १, १०३, ५
 तद्वचनं वचनं १०, ३२, ४
 तद्वचनं वचनं १, १५, ६
 तद्वचनं वचनं १०, १२०, १; वे. आ. १, १२, अथर्व.
 ५, २, १; २०, १०७, ४; नि. १४, २४
 तद्वचनं वचनं १०, ७६, ३
 तद्वचनं वचनं १०, ९५, १३
 तद्वचनं वचनं १, १०३, ७
 तद्वचनं वचनं ८, २४, २५
 तद्वचनं वचनं १, २४, १२
 तद्वचनं वचनं ५, ३१, ७
 तद्वचनं वचनं १०, ६१, १३
 तद्वचनं वचनं ३, ३८, ७
 तद्वचनं वचनं ३, ३८, ८
 तद्वचनं वचनं १०, ३२, ३
 तद्वचनं वचनं १, ६२, ६
 तद्वचनं वचनं १०, ७६, २
 तद्वचनं वचनं १, १०३, ४
 तद्वचनं वचनं ५, ७३, ४
 तद्वचनं वचनं ५, ६६, ५
 तद्वचनं वचनं ८, ६३, १०
 तद्वचनं वचनं ४, ५३, १
 तद्वचनं वचनं २, २४, ३
 तद्वचनं वचनं १०, १२६, २
 तद्वचनं वचनं १०, ६१, १८

तद्गङ्गा तब दंसवा ३, ९, ७
 तद्गङ्गा ओष सतिशु रेण्यं १, १५९, ५
 तद्गङ्गा उषधस्य बह्वेण ६, ४४, ६
 तद्गङ्गा सुजावा मरुतो १, १६६, १९
 तद्गङ्गा नरा नामस्यावमुप्यात १, १८२, ८
 तद्गङ्गा नरा क्षेप्यं राध्वं १, १६६, ११
 तद्गङ्गा नरा क्षेप्यं पञ्चिदण १, ११७, ६
 तद्गङ्गा नरा सनये १, ११६, १२
 तद्गङ्गा नरो रोदसी प्र ब्रवीमि १०, ७९, ४
 तद्गङ्गा वृणीमहे ८, २५, १३; नि. ५, १
 तद्गङ्गा (सो) विपश्च्यवो १, २९, २१; साम. १६७३; वा. ६, ३४, ४४
 तद्गङ्गा वृद्धि यत्त इन्द्रो तुजोषत् ८, ९६, १२
 तद्गङ्गाः परमं पदं १, २२, ६०; साम. १६७२; अथर्व.
 ७, २६७; वा. ६, ५; नि. १, ३, ६, १; ४, २, ९, ३
 तद्गङ्गा वो मरुतो ५, ५४, ५
 तद्गङ्गा अष्ट मनामहे ७, ६३, १२
 तद्गङ्गा गाय सुते सचा ६, ४५, २२; साम. ११५, १६६६;
 अथर्व. २०, ७८, १
 तद्गङ्गा जामिन्व मरुतः १, १६६, १३
 तद्गङ्गा दिवो कुटितरो विभ्रातोः ४, ५६, ११
 तद्गङ्गा यामि द्रविणं ५, ५४, १५
 तद्गङ्गा वाजा ऋभवः ४, २६, ३
 तद्गङ्गा जेव तस्का १०, ४, ६; नि. ३, १४
 तद्गङ्गा पाप्य ऋतस्य १०, १६०, २; अथर्व. ५, १२, २; वा. ५.
 २९, २६; नि. ३, ३, १; नि. ८, ६
 तद्गङ्गा पाप्यमानः ३, ५, २
 तद्गङ्गा पाप्यते ३, २९, ११
 तद्गङ्गा पाप्यते यते १, १८८, २
 तद्गङ्गा वाजिनम् १०, ५६, २
 तद्गङ्गा तमिद्राभसे मह ८, ६८, ७
 तद्गङ्गा तन्वज्जयो १०, ५३, ६; नि. सं. ३, ४, २, २
 तद्गङ्गा तन्वानमुत्तम १, २२, ६
 तद्गङ्गा तद्गङ्गा ८, १५, ४; साम. ३८८; अथर्व.
 २०, ६१, १
 तद्गङ्गा यथा गोभिः ८, २, ३; साम. ७३६
 तद्गङ्गा सोतारो रत्नं मशाय ९, १०९, ११; साम. १३३३
 तद्गङ्गा त्रिवेणु ९, ६२, १७
 तद्गङ्गा गोभिर्लक्षया १०, ११८, ९
 तद्गङ्गा गोभिर्लक्षेणम् २, ६, ३
 तद्गङ्गा घृणक्ष वीमहे ५, २६, २; साम. १५२२
 तद्गङ्गा जन्म सात ८, १०२, १७

तद्गङ्गा वृत्त कृष्णमे ७, १६, ४
 तद्गङ्गा देवेभ्यो मधुमत्तम् ९, ८०, ४
 तद्गङ्गा धनोरमोष्योः ९, ६५, ११; साम. ८०४
 तद्गङ्गा नरो दम आ १, ७३, ४
 तद्गङ्गा नृग्यानि विभ्रते ९, ४८, १; साम. ८३६
 तद्गङ्गा सभ्ये ८, ४३, २०
 तद्गङ्गा मशाय मृष्य ९, २, ८; साम. १०४४
 तद्गङ्गा मशायतो परि ७, ३१, ८
 तद्गङ्गा मर्ता अगुञ्जत ३, ९, ६
 तद्गङ्गा यज्ञेभिरमहे ८, ६८, १०
 तद्गङ्गा यज्ञं विभ्रवारा १, ३०, १०
 तद्गङ्गा यज्ञं सुष्यो ६, १, ७; नि. ३, ६, १०, ३
 तद्गङ्गा यज्ञं इवामहे ८, ४३, २३
 तद्गङ्गा यज्ञं पति १, ६०, ५
 तद्गङ्गा यज्ञं पितो १, १८७, ११
 तद्गङ्गा वाजिषु बाजिनम् १, ४, ९; अथर्व. २०, ६८, ९
 तद्गङ्गा विद्या बभोविः ९, ६४, २३; साम. १०७७
 तद्गङ्गा विद्या विपश्च्यवो ३, १०, ९
 तद्गङ्गा गोविष्ठा दीदिवः ५, २४, ४; साम. ११०९; वा. ५.
 ३, २६; १५, ४८; नि. सं. १, ५, ६, ३; ४, ४, ४, ८
 तद्गङ्गा समिद्राभसे १, १६, ११; साम. ६६१; वा. ५, ३, ३
 नि. सं. २, ५, ८, १; नि. ३, १, १, १०; ३, ५, २, १
 तद्गङ्गा सङ्काक्षस्यं ९, ६०, २
 तद्गङ्गा सुतेष्वायवो ९, ६५, २७
 तद्गङ्गा इविष्मतीः ८, ६, २७
 तद्गङ्गा इक्षिनी मधुमत्तम् ९, ८०, ५
 तद्गङ्गा इक्षिणी वेचलः ९, २६, ६
 तद्गङ्गा तुरोषमयी नरः ९, १०१, ३; साम. ६९९
 तद्गङ्गा बुधं रजसः २, २, ३
 तद्गङ्गा इन्द्राक्षरुणः १, १०७, ३
 तद्गङ्गा इन्द्रो वरुणो ७, ३४, २५; ५६, २५
 तद्गङ्गा प्रमं सकयं ६, १८, ५
 तद्गङ्गा नवपती इव आ १, ६०, ३
 तद्गङ्गा रीपमज्जतं १, १४२, १०; वा. ५. २७, २०; नि. सं.
 ४, १, ८, ३; नि. ६, ११
 तद्गङ्गा रीपमज्ज ३, ४, ९; ७, १, ९; नि. सं. ३, १, ११, १
 तद्गङ्गा नाकमयो ५, ५४, १२
 तद्गङ्गा योचाम रभसाय १, १६६, १
 तद्गङ्गा सखं पवमानस्यायु ९, ९२, ५
 तद्गङ्गा तैमिद्राभसे यथा ८, ७५, ५; नि. सं. २, ६, ११, १
 तद्गङ्गा यो अक्षे अक्षि नरो ५, ९, ७

तं नो अग्ने मयवज्रया ७, ५, ९
 तन्नो अगर्वा सविता ५, ४९, ४
 तं नो दात मरुतो २, ३४, ७
 तन्नो देवा यच्छत १०, ३५, १२
 तं नो छावापृथिवी १०, ३७, ६
 तन्नो रावः पर्वताः ७, ३४, २३
 तं नो बाजा ऋतुभज ४, ३७, ८
 तन्नो बालो मयोयु १, ८२, ४; वा. व. २५, १७
 तन्नो वि वोषो यवि ६, २२, ४; अथर्व. २०, ३६, ४
 तं नो विवा अवस्तुवो ९, ४३, २
 तन्नोऽहिर्बुध्नो अजिः ६, ४९, १४
 तन्न ऋतमिह ध्रुव ८, ९७, १५
 तमिन्द्रम वक्ष्यन्त्यामि १, ११५, ५; अथर्व. २०, १०३, २
 वा. व. ३३, ३८; तै. ब्रा. २, ८, ७, २
 तपसि तपुं स्वर्गं ७, ३४, १२
 तपसा वे अमावस्याः १०, १५४, २; अथर्व. १८, २, १६;
 तै. आ. ६, ३, २
 तपुर्वन्मो बव आ, ५८, ५
 तपुर्वर्चा तपतु रजसो १०, १८२, ३
 तपोष्यविषं विततं ९, ८३, २; साम. ८७६
 तपोष्यं अंतरो ३, १८, २; तै. आ. ४, ५, ५
 तम आसीत्तमसा १०, १२९, ३; तै. ब्रा. २, ८, ९, ४; नि. ७, ३
 तमसिमस्ते ७, १, २; साम. १३७४
 तमग्ने वास्तुव ६, १५, ११
 तमग्ने वृत्तनाभं ५, २३, २; तै. सं. १, ३, १४, ७
 तमधुवः केसिनीः १, १४०, ८
 तमक्षिरत्नधनसा ३, ३१, १९
 तमव रावके मरे ८, ६४, १२
 तमघ्नोष्णीकते ५, १४, २
 तमप्यन्त नवस वसवेषु १, १००, ८
 तमवृक्षस्त वाजिनं २, २६, १
 तमर्बेभिर्वां सामभिः ८, १६, ९
 तमर्बेभ्यं न सामसि धृष्णि ८, १०२, १२
 तमर्बेभ्यं व सामसिमव्यं ४, १५, ६
 तमस्मेरा वृषतवो २, ३५, ४; तै. सं. २, ५, १२, २
 तमव्य छावापृथिवी सचेत १०, ११३, १
 तमव्य वृक्षानुरागु १, ११७, ५
 तमव्य मर्वायामि ९, २९, ३; साम. १६३१
 तमव्य राजा वक्ष्यः १, १५६, ४
 तमव्य विष्णुर्महामातमोव १०, ११३, २
 तमव्यस्तुतिवोर्षिवा ९, २६, ४

तमङ्गे बाजसातव ८, १३, ३; साम. ७४८
 तमागन्म सोमयः ८, १९, ३२
 तमानुं जजनमन्वाधा ६, ३५, ५
 तमा नो अर्कमस्तुनाय ७, ९७, ५
 तमिष्योक्षैरायंमि ८, १६, ६
 तमिन्पृच्छमि न मिमो १, १४५, २
 तमिन्पृच्छा १, १०, ६
 तमिन्पृच्छमि नृक्षिः १, ७४, ५
 तमिन्द्रम प्रथमं द्रष्टु आरः १०, ८७, ६; वा. य. १७, ३०;
 तै. सं. ४, ६, २, ३
 तमिन्द्रोवा नमुयमि यविष्टं ७, ३, ५
 तमिन्द्रोषु हितेषु ८, १६, ५
 तमिन्द्र इन्द्रं सुतवं वृत्रे ४, १६, १६
 तमिन्द्रं नृपो नो गिरो ९, ६१, १४; साम. १३३६
 तमिन्द्रा अन्वयः ८, १३, १७
 तमिन्द्रोवेम विद्वेषु १, ४०, ६
 तमिन्द्रं वाजयामि ८, ९३, ७; साम. ११९; १२२२; अथर्व.
 २०, ४७, १; १३७, १२; तै. ब्रा. १, ५, ८, ३; २, ४, १, ३
 तमिन्द्रं जोह्वीमि ८, ९७, १३; साम. ४६०; अथर्व.
 २०, ५५, १; तै. ब्रा. २, ५, ८, ९
 तमिन्द्रं दानमीमहे ८, ४६, ६
 तमिन्द्र मध्मा गहि ३, ४२, २; अथर्व. २०, २४, २
 तमिन्द्रो वि ह्वन्ते समीके ४, २४, ३
 तमिन्वेव समना समान ४, ५, ७; नि. ६, १७
 तर्भो हिन्वन्मि धीतयो १, १४४, ५
 तर्भो हिन्वन्वस्तुवो ९, १, ८
 तर्भो होतारमातृवक् ४, ५
 तर्भीकत प्रथमं वक्ष्वायं १, ९६, ३
 तर्भीक्षिण य आहुतो ८, ४३, २२
 तर्भीक्षिण यो अर्षिवा ६, ६०, १०; साम. ११४९
 तर्भीमन्वीः समर्थ आ ९, १, ७
 तर्भीमह इन्द्रमव्य रावः ६, २२, ३; अथर्व. २०, ३६, ३;
 नि. ६, ३
 तर्भीमहे वृक्षतुं ८, १३, २४
 तर्भी यजन्त्यावो ९, ६३, १७
 तर्भीजानं जगतः १, ८९, ५; वा. व. २५, १८
 तर्भुक्षमाणं राजसि २, २, ४
 तर्भुक्षमाणमव्यो ९, ९९, ५
 तर्भु उयेवं नमसा हविर्भिः २, ९७, ३
 तर्भु त्वा गोतमा गिरा १, ७८, २

तस्य त्वा इषवश्च जविः ६, १६, १४; वा. ब. ११, ३३; तै. सं. ३, ५, ११, ३; ४, १, ३, २
तस्य त्वा नूनमसुर ८, ९०, ६; साम. १४१२; नि. ५, २२
तस्य त्वा नूनमीमहे ८, २४, २६
तस्य त्वा पाथ्वो ह्या ६, १६, १५; वा. ब. ११, ३४; तै. सं. ३, ५, ११, ४; ४, १, ३, ३
तस्य त्वा बः पुरासिच ६, ४५, ११
तस्य त्वा वाजसालमं १, ७८, ३
तस्य त्वा वाजिनं नरो १, ७७, ७
तस्य त्वा वृषदन्तमं १, ७८, ४
तस्य त्वा सत्य सोमवा ६, ४५, १०
तस्य धुमः ६, १०, २
तस्य नः पूर्वे पितरो ६, २२, २; अथर्व. २०, ३६, २
तस्य नूनं पवित्रीमन्ममेषां ५, ५८, १
तस्य हवाम ब हमा अजान ८, ९६, ५
तस्य हवाम बं गिर ८, ९५, ६; साम. ८८५
तस्य हवि बः शिष्यः सुचक्रा ५, ४२, ११
तस्य हवि यो अमिभूत्योऽजाः ६, १८, १; तै. भा. २.८, ५, ८
तस्य हुवीमं यो इ १, १७३, ५
तस्य स्तुष इमं यो विद्वानः ६, २१, २
तस्य स्तुष इमं तं गृणीषे २, २०, ४
तस्य क्षोतारः पूर्व १, १५६, ३; तै. भा. २, ४, ३, ९
तस्य क्षामिन्मं न १०, ६, ५
तस्य त्वो रणयम्भूरसाला १, १००, ७
तस्य मिमाषो ७, ४७, २
तस्य तु समना गिरा ८, ४१, २; नि. १०, ५
तस्य त्विवा ढप वाचः १, १९०, २
तस्यैव जविं तस्य १०, १०७, ६
तस्योषधीर्हिरि गर्भमृत्विचं १०, ९१, ६; साम. १८१४
तं वृष्णत्वा स १, १४५, १
तं वृष्णन्ति वज्रहस्तं ६, २२, ५; अथर्व. २०, ३६, ५
तं वृष्णन्तोऽश्वासः ६, २१, ६
तं प्रजया पूर्वया ५, ४४, १; वा. ब. ७, १२; तै. सं. १, ४, ९, १; नि. ३, १६
तं मर्त्यन्ता शुक्रमुत्र ८, ८४, ८; तै. सं. ३, ५, ११, ५
तं मर्तो अमर्त्यं १०, ११८, ६
तं मर्त्यजानं मरिचं ९, ९५, ४
तस्यमि प्र गावत ८, १५, १; साम. ३८१; अथर्व. २०, ६१, ४; ६२, ८
तस्यमि शार्कतेमं ८, ९२, ५
तवा पवस्व आरवा यवा गाय ९, ४९, २; साम. १४३६

तवा पवस्व आरवा यवा पितो ९, ४५, ६
तवोरिदमवच्छवः ५, ८६, ३
तवोरिदमसा वयं १, १०, ६
तवोरिदं वृत्तवप्यवः १, २२, १४
तवोर्नि बोजानां ८, ४५, २८; साम. २०४
तवोर्निस्त्रिषासति ७, ३२, २०; साम. २३८, ८६७
तवोर्निर्विचद्वसतो १, ५०, ४; अथर्व. १३, २, १९; २०, ४७, १६; वा. ब. ३३, ३६; तै. सं. १, ४, ३१, १; तै. भा. ३, १६, १
तवस्य मन्वी धावति १, ५८, १; साम. ५००, १०५७; नि. १३, ६
तवस्यमुद्रं पवमान क्रमिणा ९, १०७, १५; साम. ८५७
तवोर्मिषो विष्टवस्तु ८, ६६, १; साम. २३७, ६८७
तव क्रवा तव तद्वसमानिः ६, १७, ६
तव क्रवा तवोर्निभिः ९, ४, ६; साम. १०५२
तव क्रवा सनेचं ८, १९, २९
तव प्योनामि वज्रहस्त ७, १९, ५; अथर्व. २०, ३७, ५
तव त्व इन्द्रो अम्यवो ९, ५१, ३; साम. १२२६
तव त्व इन्द्रं सक्तेषु वज्रवः १०, १३८, १; नि. ४, २५
तव त्वदिग्निं वृहत् ८, १५, ७; साम. १६४५; अथर्व. २०, १०६, १
तव त्वध्वं २, २२, ४; साम. ४६६
तव त्वे अग्ने अर्चवो ज्ञाज्यो ५, १०, ५
तव त्वे अग्ने अर्चवो मरि ५, ६, ७
तव त्वे अग्ने इतिवो ४, ६, ९
तव त्वे पितो वृत्तः १, १८७, ५
तव त्वे पितो रसा १, १८७, ४
तव त्वे सोम पवमान ९, ९२, ४
तव त्वे सोम कृत्विमिः १०, २५, ५
तव त्रिषासु पृथिवी ७, ५, ४
तव त्विषो जनिम ४, १७, २
तव धुमन्तो अर्चवो ५, २५, ८
तव क्षोर्निमं पौंसं ८, १५, ८; साम. १६४६; अथर्व. २०, १०६, २
तव वृत्सा वदयुव ९, १०६, ८; साम. १३१७
तव वृत्सो मीळवा ८, १३, ३१; साम. १८२३
तव वृत्सो मीळवा ७, २८, ३
तव वृत्सो मीळवाभिः ९, ५१, २
तव प्र वसि संदसं ६, १६, ८
तव प्रवाता अनुवाता १०, ५१, ९; नि. ८, २२

तव जगत्स आश्रया ४, ४, २; वा. व. १३, १०; ते. सं.
 १, २, १४, १
 तव वायव्यतन्त्रे ८, २६, २१; वा. व. २७, ३४
 तव विषे सजोषलो ९, १८, ३; साम. १०९५
 तव अतो युगमासः २, २८, २
 तव गरीरं वतविष्णवर्धन १, १६३, ११; वा. व. २९, २२;
 ते. सं. ४, ६, ७, ४
 तव कुक्षसो अर्धयो विषः २, ६६, ५
 तव शिवा सुरगो ५, ३, ४
 तव विषे मरुतो मर्धवन्त ५, ३, ३
 तव विषे व्यभिहीत २, २३, १८
 तव विषो वर्धस्वमेव १०, ९१, ५; साम. ९८२
 तव स्वाम पुणर्वीर्य २, २८, ३
 तव स्वाविष्टासे ४, १०, ५
 तव ह त्वदिन्द्र विजयमावी ६, २०, १३
 तवाम्ने होत्रं तव २, १, २; १०, ९१, १०
 तवाम्ने सोमस्वमेवपाण ३, ३५, ६; वा. व. २६, २३
 तवाम्ने नूर राशिभिः १, ११, ६
 तवाम्ने सोम राशे १, १०७, १९; साम. ५१६; २२२;
 तांज मा. १२, ९, ३
 तवाम्नेमग्न कतिमिर्मिह्नाभिः ८, १९, २६
 तवाम्नेमग्न कतिमिर्मिह्नाभिः ५, ९, ६
 तवेदं विजयमिहः वज्रम् ७, ९८, ६; अथर्व. २०, ८७, ६;
 ते. मा. २, ८, २, ६
 तवेदिन्द्र वनीसिधुत ८, ६, २२
 तवेदिन्द्रावर्धनं वज्र ७, ३२, १६; साम. २७०
 तवेदिन्द्रावर्धनासा ८, ७८, १०
 तवेदु ताः कुलीरैवो ८, ४५, ३३
 तवेमाः तवा विजयन्त रेतवाः ९, ८६, २८
 तवेमे तव विजयः ५, ६६, ६
 तवोसिभिः सधनासा ५, ४२, ८
 तवा अग्निर्नारव ४, २५, ४
 तवा अरं नमाम वो १०, ९, ३; साम. १८३९; अथर्व.
 १, ५, ३; वा. व. ११, ५२; १६, १६; ते. सं. ४, १,
 ५, १; ५, ६, १, ४; ७, ४, १९, ४; ते. मा. ४, ४२, ४;
 १०, १, १२
 तवा अर्धवि विष्णा २, २५, ४
 तवा हवाम्ने हविः ७, १०२, ३; ते. मा. २, ४, ५, ६
 तवा हविषे युगपद २, २५, ५
 तवावृषा अमन्वन्त १०, ९०, १०; अथर्व. १९, ६, १२;
 वा. व. ३१, ८; ते. मा. ३, १२, ५

तवावृषावृषावर्धुत ज्वः १०, ९०, ९; अथर्व. १९, ६, १३;
 वा. व. ३१, ७, १; ते. मा. ३, १२, ४
 तवावृषावृषावर्धुतः संवृतं १०, ९०, ८; अथर्व. १९, ६, १४;
 वा. व. ३१, ६, १; ते. मा. ३, १२, ४
 तवावृषावृषावर्धुतः १०, ९०, ५; अथर्व. १९, ६, ९; वा. व.
 ३१, ५, १; ते. मा. ३, १२, २
 तस्मिन्ना वेद्याया गिरी १, १७६, २
 तस्मिन्निह सम्पुतयो ८, ४६, ७
 तस्मै तवस्वमनु २, २०, ८
 तस्मै युगमभिषवे ८, ७५, ६; ते. सं. २, ६, ११, २
 तस्य ते वाजिनो वयं ९, ६५, ९
 तस्य युवो अतस्त्रयो ८, ३१, ३
 तस्य वज्रः क्रवति १ १००, १३
 तस्य वयं सुमती ६, ४७, १३; १०, १३१, ७; अथर्व.
 ७, ९२, १; २०, १२५, ७; वा. व. २०, ५२; ते. सं.
 १, ७, १३, ५; नि. ६, ७
 तस्याः सञ्जुहा १, १६४, ४२; ते. मा. २, ४, ६, ११; नि. १, २, ४१
 तस्मैद्वैष्णो रंघन्त ८, १९, ६
 तस्मैदिह तवय वृष्णाभि ४, २१, २
 ता अत्यत वयुनं ५, ४८, २
 ता अग्नि सन्ममस्तुं ९, ९, ५
 ता अस्व ज्येष्ठमिह्नाभिः १०, १२४, ८
 ता अस्व नमसा सहः १, ८४, १२; साम. १००७; अथर्व.
 २०, १०९, ३
 ता अस्व युवमातुषः १, ८४, ११; साम. १००६; अथर्व.
 २०, १०९, १
 ता अस्व वर्धमातुषो २, ५, ५
 ता अस्व वृद्धोदसः ८, ६९, ३; वा. व. १२, ५५; १५, ६०;
 ते. सं. ४, २, ४, ४; ते. मा. ३, ११, ६, २
 ता आ चरति सममा ४, ५१, ८
 ता इत्येव सममा ४, ५१, ९
 ता ई वर्धति मक्षस्य १, १५५, ३
 तां वां वेजुं न १, १३७, ३
 तां वो वेद्याः सुमति ५, ४१, १८
 तां जु ते कीर्ति १०, ५४, १
 ता कर्मावतारो १, १७३, ४
 ता गुणीहि नमस्वर्गाभिः ६, ६८, ३
 ता वा ता अत्रा वपसः ४, ५१, ७
 ता विहृषा सहमेदं ६, ६७, ८
 तां कुक्षस गिरं मम ३, ६२, ८
 ता वृ व इन्द्र महतो ४, २२, ५

ता हू ते सत्त्वा तुवि ४, २२, ६
ता ते गुणमित वेद्यो ४, ३२, ११
ता न आ वोळडमचिना २, ४१, ९; वा. य. २०, ८३
ता नः शक्तं पाथिबस्य ५, ६८, ३; साम. ११४५; १४६५
ता नः क्षिपा तनूपा ७, ६६, ३
ता नम्यसो जगमाणस्य ६, ६२, ४
तां आ रुद्रस्य मीळडुषो ७, ५८, ५; नि. ४, १५
तां आशिं पुरोकाशं ८, २, ११
तां ह्वातो महि २, ३४, १४
तानीद्रुहानि बहुकाम्यासन् ७, ७६, ३
तां वहातो वि योधय १, १२, ४
ता नृभ्य आ सौमवसा ६, १३, ५
ता नो अघ वनस्पती १, २८, ८
ता नो रासज्जाविषाघो ७, ३४, २२; नि. ६, १४
ता नो वाजवर्तागिष ६, ६०, १२; साम. ११५१
ताम्ब्रंवा निविदा १, ८९, ३; वा. य. २५, १६
ताम्ब्रज्वां कृताङ्गो १, १४, ७
ताम्ब्रदस्य मरुतस्तौ ८, २०, १४
ताम्बो महो मरुत २, ३४, ११
ता बाहवा सुचेतुना ५, ६४, २
ताभिरा गच्छतं नरो ६, ६०, ९; साम. ९९३
ताभिरायां वृषणोप ८, २२, १२
ताभिरायातमृतिभिः ८, ५, १४
ता सुम्बु विमित्रजः ६, ६२, ६
ता भूरिपाशावन्स्पृ ७, ६५, ३
ताम्बां विश्वस्य राजसि ९, ६६, २
तामग्ने अखे ह्वं ७, ५, ८
ता मन्दसाना सनुषो १०, ४०, १३; अथर्व. १४, २, ६
तामस्य रीतिं ५, ४८, ४
ता महान्ता सदस्पती १, २१, ५
ता माता विश्वेदसा ८, २५, ३
ता मित्रस्य प्रशक्तये १, २१, ३
ता मे अक्षिता मनीनां ८, ५, ३७
ता मे अम्बवानां ८, २५, २३
तां पूषन्विष्ठवतमात्र १०, ८५, ३७; अथर्व. १४, २, ३८;
नि. ३, २१
तां पूषाः सुमतिं वय ६, ५७, ६
ता यज्ञमा सुचिभिश्चकसा ६, ६२, २
ता यज्ञेषु प्र शंसते १, २१, २
ता योचिष्टमभि गा ६, ६०, २
ता राजाना सुचिज्जता ६, १६, २४

ता यज्ञिणं मयिदं १०, ९६, ६; अथर्व. २०, ११, १
तावदुषो राधो अस्मभ्यं ७, ७९, ४
ता यतिंयातं जयुषा १०, ३९, १३
ता यक्ष्ण दक्षा पुरु ६, ६२, ५
ता वां वास्तृपुत्रमसि १, १५४, ६; वा. य. ६, ३, १; नि. १, ७
ता वां विश्वस्य गोपा ८, २५, १
ता वां सम्यगदृष्टाणि ५, ७०, २; साम. ९८६
ता वां गीर्भिर्विपन्धवः ७, ९४, ६; साम. ८०२
ता वां यियोऽवसे ४, ४१, ८
ता वां नरा स्ववसे १, ११८, १०
ता वामघा तावपरं १, १८४, १
ता वामघा हवामहे ८, २६, ३
ता वामिचानोऽवसे ५, ६५, ३
ता वामिषे स्थानां ह्वाग्वाग्नी ५, ८६, ४
ता वामिषे स्थानां उर्वीम् ५, ६६, ३
ता वां मित्रावरुणा १०, १३२, २
ता विमं ज्ये ६, ६७, ७
ताविदा विदहानां ८, २२, १३
ताविष्टासं सव्यं ७, ९४, ६२
ताविष्टोपा ता उषसि ८, २२, १४
ता विद्रोमा हवामहे वां १, १२०, ३
ता ह्वाग्वाग्वाग्नी ५, ८६, ५
ता सज्जाजा वृथासुती २, ४१, ६; साम. ९१२; नि. २, ११
ता सानसी शवसाना ७, ९३, २
ता सुजिह्वा उप ह्वे १, १३, ८
ता सुदेवाय शशुषे ८, ५, ६
ता ह्वाग्वाग्वाग्नी ६, ६२, ३
ता हि अत्रं चारयेये ६, ६७, ६
ता हि क्षत्रमचिह्नं ५, ६६, २
ता हि देवानामसुरा ता ७, ६५, २
ता हि मय्यं भराणां ८, ४०, ३
ता हि सव्यं ह्वाग्वाग्नी ७, ९४, ५; साम. ८०१
ता हि अष्टवर्षसा ५, ६५, २
ता हि श्रेष्ठा देवताता ६, ६८, २
ता ह्वे ययोरिदं ६, ६०, ४; साम. ८५३
तिग्मजम्भाय तरुणाय ८, ११, २२
तिग्मं विदेम ६, ३, ४
तिग्ममायुधं मरुता ८, ९६, ९
तिग्ममेको विमर्ति ८, २९, ५
तिग्मा यद्वरुणानिः ४, १६, १७

विरामाश्रुतौ विरामहेतौ ६, ७४, ४
 विरः पुनः विरामिना ३, ५८, ५
 विरभीनो विततो १०, १२९, ५; वा. व. ३३, ७४; तै. भा.
 २, ८, ९, ५
 विद्या सु कं मयवत् ३, ५३, २
 विद्या इरी रथ भा ३, ३५, १; तै. भा. २, ७, १३, १
 विद्याः क्षपाणिः १, ११६, ४; तै. भा. १, १०, ३
 विद्यां देवीर्वाहिदि वरीच १०, ७०, ८
 विद्यां वेद्याव १०, ११४, २
 विद्यां धावः सविपुः १, ३५, ६
 विद्यां ज्ञातो निहिता ७, ८७, ५
 विद्यां मृमीधोरयन् २, २७, ८; तै. सं. २, १, ११, ५
 विद्यां मातृकां निपत्तु १, १६४, १०; अथर्व. ९, २, १०
 विद्यां वदसे धारयः १, ७२, ३; तै. भा. २, ४, ५, ६
 विद्यां वदस्व ममिधाः ३, २, ९
 विद्यां वाच ईरयति प्र वद्विः ९, ९७, ३४; साम. ५२५,
 ८५९; नि. १४, १४
 विद्यां वाच उदीरते ९, ३३, ४; साम. ४७१, ८६९
 विद्यां वाचः प्र वद ७, १०१, १
 वीक्षेनाग्ने चक्षुषा १०, ८७, ९; अथर्व. ८, ३, ९
 वीक्षेनाग्निचक्षुसो १०, १६०, १; अथर्व. २०, ९६, १
 वीक्षाः सोमास आ गदि सुतासो ८, ८२, ८
 वीक्षाः सोमाम आ गच्छासीर्बतः १, २३, १
 वीक्षाम्बोवाङ्मयते ६, ७५, ७; वा. व. २९, ४४; तै. सं.
 ४, ६, ६, ३
 वीक्षो वो मधुर्मा अयं २, ४१, १४
 वीक्षो इ सुवुमुमविनो १, ११६, ३; तै. भा. १, १०, २
 वृक्षे तवाव तस्यु नो ८, १८, १८; साम. ३९५
 वृक्षे वकने चर्वसाः ५, ४१, ९
 वृक्षेवृक्षे व १, ७, ७; अथर्व. २०, ७०, १३; नि. ६, १८
 वृष्यं वाता अभिमिधः ९, ३१, ३
 वृष्यं वृष्ठासः वृष्यवस्तु १, १३४, ५
 वृष्यं व्रोतम्वज्रिगो ३, २१, ४; तै. भा. ३, ६, ७, २
 वृष्यं वृतास्तुम्बस्तु १०, १६०, २; अथर्व. २०, ९६, २
 वृष्यं सोमाः सुता इमे ८, ९३, २५; साम. २१३
 वृष्यं व्रोता वृत् ३, २१, ३; तै. भा. ३, ६, ७, २
 वृष्यं वृष्ठावो वसिष्ठ २, ३६, १
 वृष्यं गावो वृत् ९, ३१, ५
 वृष्यं वेसे जना ८, ४३, २९
 वृष्यं वा अक्षिरक्षाम ८, ४३, १८; वा. व. १२, ११६,
 तै. सं. १, ३, १४, ३; तै. भा. ३, ७, १, १

वृष्यं वक्ष कविज्ञतो ३, १४, ७
 वृष्यमग्ने पर्यवहन् १०, ८५, ३८; अथर्व. १४, २, १
 वृष्यमुषासः वृष्यवः १, १३४, ४
 वृष्यं पयो वत् १, १२१, ५
 वृष्यं वृष्ठाणि गिर ३, ५१, ६
 वृष्यं वरमिन्न वितयो ५, १, १०; तै. भा. २, ४, ७, ९
 वृष्यवां सोमः पतिपुनो १, १३५, २
 वृष्यवायमहिभिः सुतो ८, ८२, ५
 वृष्येवमग्ने मधुमत्तमं ५, ११, ५
 वृष्येवमिन्द्र परि विष्यते १०, १६७, १
 वृष्येवमिन्द्र मरुवते ८, ७६, ८
 वृष्येवमिन्द्र म्म ओक्ते ३, ४२, ८; अथर्व. २०, २४, ८
 वृष्येविमा सवना ७, २२, ७; अथर्व. २०, ७३, १
 वृष्येवेते वदुका १, ५४, ९
 वृष्येवेते मरुतः ५, ३०, ६
 वृष्येमा सुवना कवे ९, ६२, २७; साम. ७७७
 वृष्यवोऽक्षिरसो ७, ५२, ३
 वृष्यवो मधुमत्तं ८, ५१, १०; साम. १६१०; अथर्व.
 २०, ११९, २
 वृष्यं नाम वज्रिं ८, ८०; ९
 वृष्यं ते सुवृत्तं ८, ७७, ११; नि. ६, ३३
 वृष्यीवो वपोदः ८, १७, ८; अथर्व. २०, ५, २
 वृष्यीवो वृष्यो वाङ्मयानो ५, २, १२
 वृष्यिष्ठं वृष्यिष्ठो ८, ६८, २; साम. १७७२
 वृष्यजानो महेमते ८, १३, ११
 वृष्यो जीवाम् ६, २०, ३
 वृष्येवम्व वृष्यो १, १७२, ३
 वृष्ये वानाः सवने ३, ५३, ६
 वृष्यिष्ठो वृष्यिष्ठो १०, ९४, ११
 वृष्य वदता वृष्य ४, ७, ११
 वृष्येवम्व वृष्येवम्व १०, ८५, ३४; अथर्व. १४, १, २९
 वृष्यमवा मयमं १०, ७५, ६
 ते अग्नेहा अक्षिरक्षाम ५, ५९, ६
 ते अग्नेवो वृष्येवम्व १०, ९४, ८
 ते अक्षमं वामं १, २०, ३
 ते अक्ष सन्धु केतवो ९, ७०, ३; साम. १४२५
 ते आचरन्ती समवेव ६, ७५, ४; वा. व. २९, ४१;
 तै. सं. ४, ६, ६, २; नि. ९, ४०
 ते क्षोणीमिरक्षोमिः २, ३४, १३
 ते गव्यता मयसा ४, १, १५
 ते वा राजानो अक्षरक्षाम १०, ९३, ४

ते वेदोऽस्माभ्यो वे स्वा ८, १९, १७
 ते वेदोऽस्माभ्योऽङ्गा विष्वा ८, ४३, ३०
 ते चिद्धि पूर्वैरभि ७, ४८, ३
 ते अङ्गिरे दिव ऋचवास १, ६४, २
 ते आमत स्वमोक्षं ८, ७२, १४; साम. १४८१
 तेजिष्ठया तपमी २, २३, १४
 तेजिष्ठा वस्थारतिः ६, १२, ३
 ते ते अग्ने स्वांता ६, १६, २७
 ते ते देव नेतः ५, ५०, २
 ते ते देवाय दातव्यः ७, १७, ७
 ते स्वा मदा अमद्वृ १, ५३, ६; अथर्व. २०, २१, ६
 ते स्वा मदा इन्द्र माद्वयन्तु ७, २३, ५; अथर्व. २०, १२, ५
 ते स्वा मदा वृद्धविद्वं ६, १७, ४
 ते वृक्षगवाः प्रथमा २, ३४, १२
 ते न आस्मो वृक्षाणां ८, ६७, १४
 ते न इन्द्रः पृथिवी ६, ५१, ११
 ते नः पूर्वास उपरास ९, ७७, ३
 ते नः सन्तु पुनः सदा ८, ८३, २
 ते नः सवर्णि रवि ९, १३, ५; साम. ११९२
 तेन नासत्वा गतं १, ४७, ९
 तेन नो वाजिनीवस्तु परावतः ८, ५, ३०
 तेन नो वाजिनीवस्तु पक्षे ८, ५, २०
 तेन सत्वेन जागृत्तु ८, २१, ६
 तेन स्वांन्त्य आ भर ८, ७७, ८
 ते नक्षत्रं ते ८, ३०, ३
 ते नूनं नोऽवयुतं १०, १२६, ३
 ते नो अर्बलो हवनस्तो १०, ६४, ६; वा. व. ९, १७;
 तै. सं. १, ७, ८, २
 ते नो गुणानि मदिमी १, १६०, ५
 ते नो गोरा अयाच्यः ८, २८, ३
 ते नो मावयुक्त्व ८, २५, ११
 ते नो अग्ने जामेना ८, १८, १७
 ते नो मित्रो वरुणा अर्चना ५, ४१, २
 ते नो रत्नाभि वचन १, २०, ७
 ते नो रावो युमतो वाचवतः ६, ५०, ११
 ते नो रुद्रः सरस्वती ६, ५०, १२
 ते नो वस्तुमि काम्या ५, ६१, १६
 ते नो वृद्धि दिवस्वरी २, ६५, २४; साम. ११६५
 ते मत्वालो व्युष्टि ९, १८, ११
 तेभ्यो मोचा अथर्व १०, २८, ११
 तेभ्यो वुष्मं वृद्धवत्ताः ५, ७९, ७

ते म आहुर्वा आचतुः ५, ५३, ३
 ते मन्वत प्रथमं नाम जेनोः ४, १, १६
 ते मर्त्यजत दृष्टवांसो वाग्नि ४, १, १४
 ते मायिनो मग्निरे १, १५९, ४
 ते राया ते सुवीर्यैः ४, ८, ६
 तेऽङ्गोमिर्वरमागैः १, ८८, २
 ते रुद्रासः सुमन्वा ५, ८७, ७
 तेऽवयुक् प्रथमा १०, १०९, १; अथर्व. ५, १७, १
 तेऽवधेयत स्वतवतो १, ८५, ७; तै. सं. ४, १, ११, ३
 तेऽर्विह्यममसा १०, १८१, ३
 ते विवा वाद्युक्ते वस्तु ९, ६४, ६; साम. १०३६
 ते वो वृद्धे मनसो ४, ३७, २
 तेषां हि चिन्मयकर्म ८, ६७, ३
 तेषां हि मङ्गा महतां १०, ६५, ३
 ते सत्वेन मनसा गोपार्ति १०, ६७, ८; अथर्व. २०, ११, ८
 ते सत्वेन मनसा वीध्यानाः ७, ९०, ५
 ते सीपयन्त कोपय ७, ४३, ४
 ते सुतालो मदिन्मसाः ९, ६७, १८; साम. १८११
 ते सुनवः स्वपरा १, १५९, ३
 ते सोमावो हरी १०, ९४, ९; मि. २, ५
 ते स्पृष्टासो नोक्ष्णो ५, ५२, ३
 ते स्वाम देव वक्षन् ७, ६६, ९; साम. १०६९
 ते स्वाम ये अग्नये ४, ८, ५
 ते हि वाचावृथिवी भूतिरेतसः १०, ७१, ११
 ते हि वाचावृथिवी मातरा १०, ६४, १४
 ते हि वाचावृथिवी विक्वा १, १६०, १
 ते हिमिर्वे अरुणं ८, १०१, ६
 ते हि पुत्रासो अदितेः ८, १८, ५
 ते हि प्रजाया अमरन्ता १०, ६२, १०
 ते हि वज्रेण वक्षिवास क्रमा आदित्येन १०, ७७, ८
 ते हि वज्रेण वक्षिवास क्रमाः सवत्सम् ७, १९, ४; मि. ६, १३
 ते हि वस्तो वसवानाः १, ९०, २
 ते हि वेष्टवर्षतः ६, ५१, १०
 ते हि व्मा वजुषो मतो ८, २५, १५
 ते हि सत्या ऋतस्तु ५, ६७, ४
 ते हि स्थिरास्व सवसः ५, ५२, २
 तोक्ते दिते तनव ४, ४१, ६
 तोक्ता वृद्धवत्ता वृद्धे ३, १२, ४; साम. १७०१
 तोक्तासा रथवाचा ८, ३८, २; साम. १०७४
 तमवा बहन्तो १, ६९, १०
 तमवा सप्तस्तु दिपोत ७, १४, ६

ग्रीणि शिवस्व भारवा ९, १०२, ३; साम. १०१५
 ग्रीणि वदाम्भविनी ८, ८, २३
 ग्रीणि पदा वि चकमे १, २२, १८; साम. १६७०; अथर्व. ९, २६, ५; वा. ३४, ४३; ते. भा. २, ४, ६, १
 ग्रीणि राजाना विद्वे ३, ३८, ६
 ग्रीणि सारा ग्री सवस्मानि ३, ९, १; १०, ५२, ६; वा. ३, ३३, ७; ते. भा. २, ७, १२, २
 ग्रीणि सताम्भवेतां ८, ६, ४७
 ग्रीणि सर्वासि वृक्षो ८, ७, १०
 ग्रीणवाचुषि तव ३, १७, ३; ते. सं. ३, २, ११, २
 ग्रीण्वेक उदगावो ८, २२, ७
 ग्री वण्डता महिषाणाञ्च ५, २९, ८
 ग्री रोचना दिव्या भारवंत २, २७, ९
 ग्री रोचना वक्ष्य ५, ६९, १
 ग्री वक्षस्या सिधवः ३, ५६, ५
 ग्रीवकं यजामहे ७, ५९, १२; अथर्व. १४, १, १७; वा. ३, ६०; ते. सं. १, ८, ६, २; नि. १४, ३५
 ग्रीवैसा मनुषो ५, २९, १
 ग्रीवार्कं वेचदितं ४, ३७, ३
 ग्री वविष्ठ दाक्ष्यो ८, ८४, ३; साम. १२४६; वा. ३, १३, ५२, १८, ७७
 ग्री रथं प्र अरो ६, २६, ४
 ग्री रथि पुत्रवीरं ८, ७१, ६
 ग्री राजेभ्य वे च १, १७४, १
 ग्री राजेभ्य सुव्रतो ९, २०, ५; साम. ९७२
 ग्री वक्ष्य दत्त मित्रो ७, १२, ३; साम. १३०६; ते. भा. ३, ५, २, ३; ६, १, ३
 ग्री वरो सुवाण्यो ८, २३, २८
 ग्री वसोसि समथः ७, ३१, ६; अथर्व. २०, १८, ६
 ग्री वक्षस्व गोमतो १, ११, ५; साम. १२५१
 ग्री विष्णु मयिः सीध ६, ५, ३
 ग्री विप्रस्य कविः ९, १८, २; साम. १०९४
 ग्री विक्षस्व जगताङ्गुः १०, १०२, १२
 ग्री विक्षस्व वनदा ७, ३२, १७
 ग्री विक्षस्व मेधिरः १, २५, २०
 ग्री विष्वा द्विषे १०, ५४, ५
 ग्री विष्वा वरुणासि २, २७, १०
 ग्री विष्णो सुमर्ति विच ७, १००, २
 ग्री वृषा मय इन्द्र १, १३०, ५
 ग्री वृष इन्द्र पृथ्वी ६, २०, ११
 ग्री वृषा जगतां ८, १५, २०

ग्री सताम्भव सताम्भस्व ६, ३१, ४
 ग्री सार्धोय महिना १०, १४७, ५
 ग्री अद्वामिमेन्द्रसानः ६, २६, ६
 ग्री सत्यं इन्द्र वण्ड्योता १, ६३, ३
 ग्री सखो अपिबो जात ३, ३२, १०
 ग्री सद्युषिवा जगो ९, ६२, २६; साम. ७७६
 ग्री सद्युषो जसि विक्षस्व ९, ८६, २९
 ग्री सिध्वैराद्यो १०, १३३, २; साम. १८०२; अथर्व. २०, १५, ३; नि. १, १५
 ग्री सुतस्व पीतवे १, ५, ६; अथर्व. २०, ६९, ४; ते. सं. ३, ४, ११, ४
 ग्री सुतो वृमाद्वो ९, ६७, २; साम. १३२४
 ग्री सुव्याणो आग्निभिः ९, ६७, ३; साम. १३२५
 ग्री सुकरस्व वद्वि ७, ५५, ४
 ग्री सुगो इति रामयो १, १२१, १३
 ग्री सुयं न आ सज ९, ४, ५; साम. १०५१
 ग्री सोम कद्रुभिः १, ९१, २; ते. भा. २, ४, ३, ८
 ग्री सोम तनुकृज्यो ८, ७९, ३; वा. ५, ३५, १; ते. सं. १, ४, ४, १
 ग्री सोम वृमाद्वः ९, २४, ४; साम. ९६५
 ग्री सोम णिम्भ आ ९, २२, ७
 ग्री सोम पवमानो ९, ५९, ३
 ग्री सोम रिनुभिः संविदानो ८, ४८, १३; वा. ३, १९, ५४; ते. सं. २, ६, १२, ८
 ग्री सोम प्र चिकितो १, ९१, १; वा. ३, १९, ५२; ते. सं. २, ६, १२, १
 ग्री सोम महे १, ९१, ७; ते. भा. २, ४, ५, ३
 ग्री सोम विपक्षितं तना २, १६, ८
 ग्री सोम विपक्षितं पुनायो ९, ६४, २५
 ग्री सोम सूर पक्ष्योक्तस्व ९, ६६, १८
 ग्री सोमासि भारवुः ९, ६७, १; साम. १३२३
 ग्री सोमासि सत्यतिः १, ९१, ५; ते. सं. ४, ३, १३, १; ते. भा. ३, ५, ६, १
 ग्री इ अस्तस्यो जावमानो ८, ९६, १६; साम. ३३६; अथर्व. २०, १३७, १०
 ग्री इ त्वदप्रतिमानमोः ८, ९६, १७; अथर्व. २०, १३७, ११
 ग्री इ त्वदिन्द्र कुसमावः ७, १९, २; अथर्व. २०, ३७, २
 ग्री इ त्वदिन्द्र कोटीः १, ६३, ४
 ग्री इ त्वदिन्द्र सप्त १, ६३, ७
 ग्री इ त्वदिन्द्रा रिषवन् १, ६३, ५
 ग्री इ त्वदवन्ता इन्द्र १०, ८९, ८

एवं इ त्वद्वृषभ ८, १६, १८
 एवं इ तु त्वद्वृषभो ६, १८, ३
 एवं इ यथाविष्टय ८, ७५, ३; तै. सं. २, ६, ११, १
 एवं हि क्षीतवक्षसो ६, २, १; साम. ८४
 एवं हि नः पिता वसो ८, ९८, ११; साम. ११७०; अथर्व.
 २०, १०८, २
 एवं हि नक्षत्रः सोमगोपाः ८, ४८, ९
 एवं हि मन्त्रो अभिभूत्योजा १०, ८३, ४; अथर्व. ४, ३२, ४
 एवं हि मातुषे अने ५, २१, २
 एवं हि राक्षस्ये ८, ६१, १४; साम. १३२२
 एवं हि विश्वतोमुख १, ९७, ६; अथर्व. ४, ३३, ६;
 तै. भा. ६, ११, २
 एवं हि वृक्षहर्षा ८, ९३, ३३; साम. १७९२
 एवं हि शङ्खतीनामिन्द्र ८, ९८, ६; साम. १२४५; अथर्व.
 २०, ६४, ३
 एवं हि हूरः सतिता १, १७५, ३; साम. १४३४
 एवं हि म्मा यथावयवभुता ३, ३०, ४
 एवं हि सत्सो मयवक्षनानता ८, ९०, ४
 एवं हि सुमसुरसि ८, २३, २९
 एवं हि सोम वयवन् ९, ५१, ४
 एवं हि स्तोमवर्धन ८, १४, ११; अथर्व. २०, २९, १
 एवं होता मनुर्हितोऽग्ने १, १४, ११
 एवं होता मनुर्हितो बह्विः ६, १६, ९
 एवं होता मन्त्रतमो ६, ११, २
 एवं क्षन्ने अग्निना ८, ४३, १४; तै. सं. १, ४, ४६, ३;
 ३, ५, ११, ५
 एवं क्षन्ने दिव्यस्य १, १४४, ६
 एवं क्षन्ने प्रथमो ६, १, १; तै. भा. ३, ६, १०, १
 एवं क्षत्र वैष्वा ९, १०८, ३; साम. ५८३१, ९३८
 एवं क्षेत्र ईतिष ४, ३२, ७
 एवं क्षेदि वेतवे ८, ६१, ७; साम. १४०, १५८१
 एवं कजजसुत १, ५३, ८; अथर्व. २०, २१, ८
 एवं कवि चोद्वो ६, २६, ३
 एवं कुसं कुष्णहलेयु १, ५१, ६
 एवं कुक्षेनामि कुष्णं ६, ३१, ३
 एवं गोत्रमक्षिरोम्यो १, ५१, ३
 एवं च सोम मो वसो १, ९१, ६; तै. सं. ३, ४, ११, १
 एवं पिपी तव वक्षेः ८, ७९, ४
 एवं पिबः क्षम्या ४, ३, ४
 एवं वज्रस्य मनुर्धि १०, ७३, ७
 एवं जमिनीनां १, ७५, ४; साम. १५३६

एवं जिगध न धना १, १०२, १०
 खदग्ने काव्या ४, ११, ३
 खद्वि पुत्र सहसो ३, १४, ६
 खद्विषा विशा आयत्रमि ७, ५, ३
 खद्विषेन्द्र पायिवाति ६, ३६, २
 खद्विषी वाजिभरो ४, ११, ४
 खद्विषो जायते ६, ७, ३
 खद्विषा सुभगा ६, १३, १
 एवं तदुक्तं इन्द्र ६, २६, ५
 एवं तं देव जिह्वा ६, १६, ३२
 एवं तमग्ने अमृतत्व १, ३१, ७
 एवं तमिन्द्र पर्वतं न १, ५५, ३
 एवं तमिन्द्र पर्वतं महां १, ५७, ६; अथर्व. २०, १५, ६
 एवं तमिन्द्रमर्त्यं ५, ३५, ५
 एवं तमिन्द्र बाह्विषातो १, १३१, ७
 एवं तं ब्रह्मणस्पते १, १८, ५
 एवं तस्य हवाविनो १, ४२, ४
 एवं तौ अग्न उभयामि १, १८९, ७
 एवं तौ इन्द्रोभयो ६, ३३, ३
 एवं ताम्रवृक्षहले १०, २२, १०
 एवं ताम्रसं च प्रति चासि २, १, १५,
 एवं तु न इन्द्र तं १, १६९, ४
 एवं त्वत्पणीनां विदो ९, १११, २; साम. १५९२
 एवं त्वमिततो रयं १०, १७१, १
 एवं त्वमिन्द्र मर्त्यम् १०, १७१, ३
 एवं त्वमिन्द्र सूर्यं १०, १७१, ४
 एवं त्वा विद्वन्मुताग्ने ६, २, ९; तै. सं. ३, १, ११, ६
 एवं त्वा विद्वत्साम्या १०, २२, ५
 एवं त्वा न इन्द्र देव १, ६३, ८
 एवं त्वोभिरा गदि १, ३०, २२
 एवं त्वमहर्षया १०, २६, ५; अथर्व. २०, ३०, ५
 एवं हाता प्रथमो ८, ९०, २; साम. १४९३; अथर्व.
 २०, १०४, ४
 एवं दिवो वरुणं चिच १, ५६, ६
 एवं दिवो बृहत्तः सानु १, ५४, ४
 एवं दूतः प्रथमो १०, १२२, ५
 एवं दूतस्त्वयु नः २, ९, २; तै. सं. ३, ५, ११, २
 एवं दूतो अमर्त्यं भा ६, १६, ६
 एवं देवि सरस्वत्या ६, ६१, ६
 एवं द्यौ च महिमत ९, १००, ९; साम. १०१८
 एवं धिषं मनोयुक्तं ९, १००, ३

एवं पुमिदि १, १७४, ९; ६, २०, १२
 एवं वृजो वृजता ७, १९, ३; अथर्व. २०, ३७, ३
 एवं न इन्द्र वृजतुः ८, ७०, १०
 एवं न इन्द्र वृजिस्ती १, २०, २
 एवं न इन्द्र राधा वृजिस्ती १, १९९, १०
 एवं न इन्द्र राधा वृजिस्ती १, १९९, ९
 एवं न इन्द्र वृजतुः ७, ३१, ३; साम. ७१८
 एवं न इन्द्र वृज १०, २२, ९
 एवं न इन्द्रा अरि ओजो ८, १८, १०; साम. ४०५; ११६९;
 अथर्व. २०, १०८, १
 एवं न इन्द्रासो वृजो ८, ७०, १२
 एवं नः वृजिस्ती ८, ६१, १६
 एवं नः वृजिस्ती आत्मेवो ६, १६, ३०
 एवं नः वृजिस्ती दोषावृजः ७, १५, १५
 एवं नः वृजिस्ती गोपा १०, २५, ७
 एवं नः वृजिस्ती वृजो १, ९१, ८; तै. सं. २, ३, १४, १
 एवं नः वृजिस्ती वृजो ८, ४८, १५
 एवं नः वृजिस्ती १०, २५, ८
 एवं वृजिस्ती ६, ४८, ९; साम. ४१; १६२३
 एवं वृजिस्ती वृजिस्ती ९, ८६, १८; साम. ९५६
 एवं वृजिस्ती वृजिस्ती ३, १५, ३
 एवं वृजिस्ती वृजिस्ती ७, १९, ४; अथर्व. २०, ३७, ४; तै. सा.
 २, ५, ८, १०
 एवं नो वृजिस्ती ८, ३९, १०
 एवं नो वृजिस्ती ५, १०, ३
 एवं नो वृजिस्ती अग्निमि १०, १४१, ६; साम. १५०५; अथर्व.
 ३, २०, ५
 एवं नो वृजिस्ती अग्निमि ५, १०, ७
 एवं नो वृजिस्ती अग्निमि ५, १०, २
 एवं नो वृजिस्ती अग्निमि १०, ८७, २०; अथर्व. ८, ३, १९
 एवं नो वृजिस्ती वृजिस्ती १, ३१, १२; वा. व. ३४, १३
 एवं नो वृजिस्ती वृजिस्ती १, ३१, २
 एवं नो वृजिस्ती वृजिस्ती ८, ७१, १; साम. ६
 एवं नो वृजिस्ती वृजिस्ती ४, १, ४; वा. व. २१, ३; तै. सं.
 २, ५, १२, ३
 एवं नो वृजिस्ती वृजिस्ती १, ३१, ८
 एवं नो वृजिस्ती वृजिस्ती १, ७, ५
 एवं नो वृजिस्ती वृजिस्ती ८, ६६, १४
 एवं नो वृजिस्ती वृजिस्ती १, १२१, १४
 एवं नो वृजिस्ती वृजिस्ती १, १५, १
 एवं नो वृजिस्ती वृजिस्ती २, ३३, ६

एवं नो वृजिस्ती वृजिस्ती १, १३४, ६
 एवं नो वृजिस्ती वृजिस्ती १०, २५, ९
 एवं नो वृजिस्ती वृजिस्ती २, १, ३
 एवं नो वृजिस्ती वृजिस्ती १०, १५, १२; अथर्व. १८, ३, ४२;
 वा. व. १९, ६६; तै. सं. २, ६, १२, ५
 एवं नो वृजिस्ती वृजिस्ती १, ३१, १४
 एवं नो वृजिस्ती वृजिस्ती २, १, १०
 एवं नो वृजिस्ती वृजिस्ती २, १, ११
 एवं नो वृजिस्ती वृजिस्ती ७, १६, ५; साम. ६१
 एवं नो वृजिस्ती वृजिस्ती २, १, ५
 एवं नो वृजिस्ती वृजिस्ती २, १, १; वा. व. ११, २७; तै. सं.
 ४, १, २, ५; तै. आ. १०, ७६, १; मि. ६, १, १३, १
 एवं नो वृजिस्ती वृजिस्ती २, १, ७
 एवं नो वृजिस्ती वृजिस्ती ५, ८, ५
 एवं नो वृजिस्ती वृजिस्ती १, ३१, २
 एवं नो वृजिस्ती वृजिस्ती १, ३१, १; वा. व. ३४, १२
 एवं नो वृजिस्ती वृजिस्ती १, ३१, ३
 एवं नो वृजिस्ती वृजिस्ती १, ३१, १०
 एवं नो वृजिस्ती वृजिस्ती १, ३१, १५
 एवं नो वृजिस्ती वृजिस्ती ८, १०२, १; तै. सं. ३, ४, ११, १
 एवं नो वृजिस्ती वृजिस्ती १, ३१, ४
 एवं नो वृजिस्ती वृजिस्ती १, १६, १; साम. २; १४७७
 एवं नो वृजिस्ती वृजिस्ती १, ३१, १३
 एवं नो वृजिस्ती वृजिस्ती २, १, ४
 एवं नो वृजिस्ती वृजिस्ती २, १, ६; तै. सं. १, ३, १४, १; तै. आ.
 ३, ११, २, १
 एवं नो वृजिस्ती वृजिस्ती १, १५, १२; ७, ४, ९
 एवं नो वृजिस्ती वृजिस्ती ५, ३, १
 एवं नो वृजिस्ती वृजिस्ती १, ४५, १; साम. ९६
 एवं नो वृजिस्ती वृजिस्ती २, १, ३
 एवं नो वृजिस्ती वृजिस्ती ७, १५, १२
 एवं नो वृजिस्ती वृजिस्ती १, ३१, ६
 एवं नो वृजिस्ती वृजिस्ती १, ३१, ५
 एवं नो वृजिस्ती वृजिस्ती ८, ११, १; अथर्व. १९, ५९, १; वा. व.
 ४, १६, १; तै. सं. १, १, १४, ४; २, ३, १
 एवं नो वृजिस्ती वृजिस्ती १, १४१, १०
 एवं नो वृजिस्ती वृजिस्ती ७, १३, १; तै. सं. १, ५, ११, १
 एवं नो वृजिस्ती वृजिस्ती ५, १३, ४; साम. १४०७; तै. आ.
 २, ४, १, ६; मि. ६, ७
 एवं नो वृजिस्ती वृजिस्ती १, १२७, २
 एवं नो वृजिस्ती वृजिस्ती २, १, १२

स्वयेदिन्द्र युजा वषं ८. १२, ३२
 स्वहा युहिम् बह्वृत् १०, १७, १; अथर्व. १८, १, ५३;
 ३, ३१, ५; मि. १२, ११
 स्वहा माया वेदपसा १०, ५३, ९
 स्वहा बह्वृत् सुकृतं १, ८५, ९
 स्वहारं वायुमृन्मवो १०, ६५, १०
 स्वहारं अग्रजां गोपां ९, ५, ९
 स्वहा रूपाणि हि प्रभुः १, १८८, ९
 स्वहृजोमातरं वषं ८, २६, २२
 स्वां यज्ञेभिरुक्थैः १०, २४, २
 स्वां यज्ञेष्विजिजं वारं १०, २१, ७
 स्वां यज्ञेष्विजिजं अग्रे ३, १०, २
 स्वां यज्ञैर्वायुधन् ९, ४, ९; साम. १०५५
 स्वां रिद्धिं मातरो २, १००, ७; साम. १०१७
 स्वां वर्जितं क्षितयः पृथिव्या ६, १, ५; तै. आ. ३, ६, १०, २
 स्वां बाजी इवतं वाजिनेवो ६, २६, २
 स्वां विश्वे असृज जायमानं ६, ७, ४; साम. ११४१
 स्वां विश्वे सजोषवो ५, २१, ३
 स्वां विष्णुर्हृत्स्थो ८, १५, ९; साम. १६४७, अथर्व.
 २०, १०६, ३
 स्वां सुधितमृत्कृतं वाजयं ८, ९८, १२; साम. ११७१; अथर्व.
 २०, १०८, ३
 स्वां सुतस्य पीतये ३, ४२, ९; अथर्व. २०, २४, ९
 स्वां सोमं पवमानं स्वाप्यः ९, ८६, २४
 स्वां स्तोमा अवीक्ष्यन् १, ५, ८; अथर्व. २०, ६९, ६
 स्वां ह इन्द्रिन्द्राणामातो १, ६३, ६
 स्वां हि मंत्रतममर्चतोः ६, ४, ७; वा. व. ३३, १३; मि. १, १७
 स्वां हि ध्मा चर्षणवो ६, २, २
 स्वां हि सत्त्वमग्निवो ८, ४६, २
 स्वां हि सुप्तरस्तमं ८, २६, २४
 स्वां हीन्द्रावसे विद्यावो ६, ३३, २
 स्वां क्षरो सध्मिस्तमम्यवः ४, १, १
 स्वां चित्रमवस्तम १, ४५, ६; वा. व. १५, ३१; तै. सं.
 ४, ४, ४, ३
 स्वां जना ममसलेष्विन्द्र १०, ४२, ४; अथर्व. २०, ८९, ४
 स्वादत्तेमीं ह्यं शंतमेभिः २, ३३, २; तै. आ. २, ८, ६, ८
 स्वां सुतमन्ने अक्षतं युगयुगे ६, १५, ८; साम. १५६८
 स्वां देवेभ्यु प्रथमं हवामहे १, १०२, ९
 स्वामम्य आदित्यासः १, १, १३; तै. आ. २, ७, १२, ६
 स्वामम्य आतापयः समीधि ५, ८, १

स्वामग्ने अक्षितो युहा हिं ५, ११, ६; साम. १०८;
 वा. व. १५, २८; तै. सं. ४, ४, ४, १
 स्वामग्ने अतिथिं पूर्यं विशाः ५, ८, २
 स्वामग्ने दम आ विश्पतिं २, १, ८
 स्वामग्ने घर्णेसि विश्वा वायं ५, ८, ४
 स्वामग्ने पितरमिहितिः २, १, ९
 स्वामग्ने पुष्करादधि ६, १६, १३; साम. ९; वा. व. ११, ३२;
 १५, २२; तै. सं. ३, ५, ११, ३; ४, १, ३, २;
 ४, ४, १
 स्वामग्ने प्रथमं देवमन्तो ४, ११, ५
 स्वामग्ने प्रथममायुज १, ३१, ११
 स्वामग्ने प्रदिक् आहुतं ५, ८, ७; तै. आ. १, २, १, १२
 स्वामग्ने मनीषिणः सज्जां ३, १०, १
 स्वामग्ने मनीषिणस्त्वम् ८, ४४, १९
 स्वामग्ने मातृपीरीकते ५, ८, ३; तै. सं. ३, ३, १६, २
 स्वामग्ने यजमाना अयुयून् १०, ४५, ११; वा. व. १२, २८
 तै. सं. ४, २, २, ४
 स्वामग्ने ययुयुतिं वसूतां ५, ४, १; तै. सं. १, ४, ४६, २
 स्वामग्ने वाजसातमं ५, १३, ५; तै. सं. १, ४, ४६, ३
 स्वामग्ने समिधानं यविह्य ५, ८, ६; तै. आ. १, २, १, १२
 स्वामग्ने समिधानो वसिष्ठो ७, ९, ६; मि. ६, १७
 स्वामग्ने स्वाप्यो ६, १६, ७
 स्वामग्ने हतितो वायवाना ७, ५, ५
 स्वामग्ने हविषमन्तो ५, ९, १; तै. आ. २, ४, १, ४
 स्वामग्ने चरामसि ९, १, ५
 स्वामग्ने ध्रुवि देव पूर्यं ५, ३, ८
 स्वामिच्छन्नस्यते ८, ६, २१
 स्वामिद्वजं हुमते स्वावयः १०, ९१, ९
 स्वामिद्वस्या वषतो म्युष्टि १०, १२२, ७
 स्वामिवा ह्यो नरो ८, ९९, १; साम. ३०२; ८१३
 स्वामिहि स्वावयो ८, ९२, ३३
 स्वामिहि सहसस्तुत्र १, ४०, २
 स्वामिहि हवामहे साता ६, ४६, १; साम. २१६; ८०९;
 अथर्व. २०, ९८, १; वा. व. २७, ३७; तै. सं.
 २, ४, १४, ३
 स्वामिच्छयुर्मम ८, ७८, २
 स्वामिद् वृषहन्तम (०) अम्यं ५, ३५, ६
 स्वामिद् वृषहन्तम (०) हवन्ते ८, ६, ३७
 स्वामिद् वृषहन्तम सुतामन्तो ८, ९३, ३०
 स्वामीकते मरिचं ७, ११, २; तै. आ. ३, ६, ८, २
 स्वामीके अच द्विजा ६, १६, ४

स्वायत्तप्रमचले वर्षणी सह ६, ४६, ६; अथर्व. २०, ८०, २
 स्वायु जातयेव १०, १५०, ३
 स्वायु ते वृषिरे हव्यवाहं ७, १७, ६
 स्वायु ते स्वायुवः १०, ११, २
 स्वां पूर्वा ज्येष्ठो १०, २८, ९
 स्वां सुप्रथित दक्ष ९, ६८, ७
 स्वा युजा तव तस्योम सवयः ४, २८, १
 स्वा युजा नि जिवस्त्वयैव ४, २८, २
 स्वायेन्द्र सोमं सुयुवा सुदक्ष १, १०१, ९
 स्वायतः पुकवसो ८, ४६, १; साम. १९३
 स्वायतो इन्द्रो जगन्ने अस्मि ७, २५, ४
 शिवशीमन्तो अथवरस्येव हि ६, ६६, १०
 शे अरन आहवनामि ७, १, १७
 शे अरने विरे अयुतासो २, १, १४
 शे अरने सुमतिं मित्र १, ७३, ७; तै. ब्रा. २, ७, १२, ५
 शे अरने स्वायुव विवासः ७, १६, ७; साम. १८; वा. व.
 ३३, १४
 शे असुर्य वसतो म्युववन् ७, ५, ६
 शे हव्ये सुमगे १, ३६, ६
 शे हव्यग्नयभूम विरा २, ११, १२
 शे कद्रुमपि वृद्धमिति विरे १०, १२०, ३; साम. १४८५;
 अथर्व. ५, २, ३; २०, १०७, ६; ऐ. आ. १, १२;
 तै. सं. ३, ५, १०, १
 शे धर्मो जातसे १०, २१, ३
 शे धेनुः सुयुवा जातयेवः १०, १९, ८
 शे धितो महानां देवानां १, १८७, ६
 शे राव इन्द्र तोसतमाः १, १६९, ५
 शे वयुनि पुर्वणीक ६, ५, १, तै. सं. १, ३, १४, २
 शे वयुनि संगता ८, ७८, ८
 शे विद्या तविदी सधवयि १, ५१, ७
 शे विद्या सारस्वती २, ४१, १७
 शेवर्षं रूपं कुरुत उत्तरं वय १, ९५, ८
 शेवर्षं रूपं कुरुते वर्षां अय ९, ७१, ८
 शेवर्षं वर्षं वयं वयज्वावं १, ११४, ४
 शेवर्षं वर्षो न माकनं सुविच ६, ४८, १५
 शेवर्षं वयं तवसं ५, ५८, २
 शेवर्गितया समरगं शिमो १, १५५, २; नि. ११, ७
 शेवयते धूम ज्येष्ठमि ६, २, ६; साम. ८३; अथर्व.
 १८, ४, ५९
 शेवयो अग्नेरमवसतो १, ३६, २०
 शे वु पुत्र तवसो ८, ९२, १४; तै. सं. १, ४, ४६, १

शे सोम प्रथमा वृक्कवर्षिः ९, ११०, ७; साम. १५०६
 शे व यषितरश्मि ७, १८, १
 शेवोनामस्तवावसा ९, ६१, २४
 शेवोनामस्वा युजासु ८, ६८, ९
 शेवोनामो मघवाजिन्द्र विराः ४, २९, ५
 शेवतो वायव्यो १, ७४, ८
 सुक्षस्व वादिने जन्मनि १०, ६४, ५; नि. ११, ७३
 दक्षिणावसाभिदिमामि १, १२५, ६
 दक्षिणावात्प्रमयो १०, १०७, ५
 दक्षिणावं दक्षिणा १०, १०७, ७
 दण्डा इवेन्द्रोमज्जनाम ७, ३३, २
 दशममिच दृग्भम् १, १४८, ६
 ददि रेक्कस्तमवे ददिवंसु ८, ४६, १५
 दक्षम्युनं धनयजस्व १, ७१, ३
 दक्षमवे वा वदीमज्ज २, ५, ३; साम. ९४; तै. सं. ३, ३, ३, ३
 दधानो गोमद्वयवन् ८, ४६, ५
 दधामि ते मधुनो ८, १००, २
 दधामि ते सुतानां ८, ३४, ५
 दधिर्वा वः प्रथम ७, ४४, १
 दधिक्रामगिनमुषसं ३, २०, ५
 दधिक्रायु नमसा बोधयन्तः ७, ४४, २
 दधिक्रावाणं युजुधानो ७, ४४, ३
 दधिक्रावा प्रथमो वायवयो ७, ४४, ४
 दधिक्राव्य इवु पु ४, ४०, १
 दधिक्राव्य इव कर्मो ४, ३९, ४
 दधिक्राव्यो अकारिणं ४, ३९, ६; साम. ३५८; अथर्व.
 २०, १३७, ३; वा. व. २३, ३२; तै. सं. १, ५, ११, ४;
 ७, ४, १९, ४; तांयज्ज आ. १, ६, १७
 दधिपश अउरे सुतं ३, ४०, ५; अथर्व. २०, ६, ५
 दधुहवा दृग्वा मायुवे वा १, ५८, ६
 दध्यक् इ मे जयुवं पूर्वो १, १३९, ९
 दनो विरा इन्द्र १, १७४, २; नि. ६, ३१
 दक्षं विदि स्वावतः ८, ४५, ३१
 दक्षमिभिष्कृषीणां ४, ३२, ३
 ददून्मो अवसो वे सुदक्षाः ५, ४२, १२
 दक्षं तु विष्कृषीणां १, २५, १८
 दक्षम्यव्य मयवीं अभिगृह्णन् १०, २७, ६
 दधिपुतया दधा ९, ६४, २८; साम. ६५४
 दक्षजिपः पूर्वं सीम ३, २३, ३
 दक्षक्षिपो युजते बाहू ५, ४३, ४
 दस ते कडसानां ४, ३२, १९

दस मङ्गं पीतकृतः ८, ५६, २
 दस मासाष्टकसन्धानः ५, ७८, ९
 दस रथाय प्रष्टिमतः ६, ७७, २४
 दस राजानः समिता अयउय ७, ८३, ७
 दस रात्रीराशिनेवानवधुम् १, ११६, २४
 दस इयावा क्वच्युयो ८, ४६, २३
 दशास्त्रता मनवे पृथ्वी ८, २२, ६
 दशास्त्रन्तो नो मरुतो मृत्तम् ७, ५६, १७
 दशास्वा नः पुर्वणीक होतः ६, ११, ६
 दशानामेकं कपिकं समानं १०, २७, १६
 दशावन्तिभ्यो द्वा कक्षेभ्यः १०, ९४, ७; मि. ३, २
 दशाध्यान्वा कोशाय ६, ४७, २३
 दशमं स्वधुञ्जनवन्तं गर्भं १, ९५, २; नै. मा. २, ८, ७, ४
 दध्नो हि वमा दृष्टयः १, १२९, ३
 दध्नुन्दिभ्युं प्रकृतं पृथ्वी १, १००, १८
 दधा युवाकनः सुना १, ३, ३; वा. य. ३३, ५८
 दधा हि विश्वमानुवत् ८, २६, ६
 दाता मे पृथतीनां ८, ६५, १०
 दादृष्टाणां वज्रमिन्द्रो १, १३०, ४
 दाधार क्षेत्रं १, ६६, ३
 दाना सुगो न वारणः ८, ३३, ८; साम. १६९७; अथर्व.
 २०, ५३, २; ५७, १२
 दानाय मनः सोमपावत्र १, ५५, ७
 दानायः पुष्टुभ्रवसः ८, ४६, २४
 दा नो अग्ने बिबा रयिं ७, १, ५
 दा नो अग्ने बृहतो दाः १, २, ७; तै. सं. २, २, १०, ६
 दामानं विश्वचर्यणे ८, २३, २
 दाशाराज्ञे परिचत्वाय विश्व ७, ८३, ८
 दाशेम कस्य मनसा ८, ८४, ५; साम. १५५०
 दासपत्नीरहिगोपा १, ३२, ११; मि. २, १७
 दिदभन्त उषसो ३, ३०, २३
 दिदक्षेणयः परि काशामु १, १४६, ५
 दिवः पीयूषसुप्तं २, ५१, २; साम. १२२७
 दिवः पीयूषं पृथ्वी १, ११०, ८; साम. १४२४
 दिवक्षन्तो अक्षिजिह्वा १०, ६५, ७
 दिवक्षसो धेनवो ३, ७, २
 दिवक्षिते बृहतो जातवेदः १, ५९, ५
 दिवक्षिद्वयं यमिमा १, ५५, १
 दिवक्षिद्रा से रुचयन्त ३, ६, ७
 दिवक्षिद्रा पृथ्वी ३, ३९, १
 दिवक्षिद्रा नोऽमवसरेभ्यो १०, ७६, ५

दिवक्षिद्रा वा दुहितं ४, ३०, ९
 दिवक्षिद्रोचनादधि ८, ८, ७
 दिवक्ष्णवास इन्द्रो १, ४६, ९
 दिवक्षपरि प्रथमं जज्ञे अग्निः १०, ४५, १; वा. य. १२, १८;
 तै. सं. १, ३, १४, ५; ४, २, २, १; मि. ४, २४
 दिवक्षुयिष्या अग्निं मनेभ्यो ९, ३१, २
 दिवक्षुयिष्या पर्वोज ६, ४७, २७; अथर्व. ६, १२५, २;
 वा. य. २९, ५३; तै. सं. ४, ६, ६, ५
 दिवक्षुयिष्योरव आ १०, ३५, २
 दिवा क्षितमः कृष्णमिति १, १८, ९; तै. सं. २, ४, ८, १
 दिवा क्षमितं मरुतो भूयसाग्नि १, १६१, १४
 दिवि क्षवन्ता रजसः पृथिव्यां ७, ६४, १
 दिवि ते नामा परमो व ९, ७९, ४
 दिवि न केदुरधि १०, ९६, ४; अथर्व. २०, ३०, ४
 दिवि मे अभ्यः पक्षो १०, ११९, ११
 दिविस्वर्गं यज्ञमस्याक १०, ३६, ६
 दिवि स्वानो वतते भूयोज १०, ७५, ३
 दिवेदिवे सदसीरन्मवर्ध ६, ४७, २१
 दिवो धर्ता भुवन्स्य ४, ५३, २
 दिवो धर्तासि शुक्रः पीयूषः ९, १०९, ६; साम. १२४३
 दिवो धामजिह्वण ७, ६६, १८
 दिवो न तुभ्यमग्निभ्य ६, २०, २
 दिवो न यस्व रेतसो बुधामाः १, १००, ३
 दिवो न यस्व विधतो ६, ३, ७
 दिवो न सर्गा अमसृप्रमङ्गा २, ९७, ३०
 दिवो न साजु पिपुषी ९, १६, ७
 दिवो न साजु क्षानवक्षि २, ८६, ९
 दिवो नाके मनुजिह्वा ९, ८५, १०
 दिवो नामा विश्वक्षणे ९, १२, ४; साम. ११९९
 दिवो नो हृषि मरुतो ५, ८३, ६; तै. सं. ३, १, ११, ७
 दिवो मानं नोऽसृत् ८, ६३, २
 दिवो व स्कम्भो धक्ताः २, ७४, २
 दिवो रुक्म उरुक्ष्मा ७, ६३, ४; तै. मा. २, ८, ७, ३
 दिवो वराहमवर्ध १, ११४, ५
 दिवो वा साजु सृष्टता १०, ७०, ५
 दिव्यं सुपर्वो वायवं १, १६४, ५२; अथर्व. ७, ३९, १;
 तै. सं. ३, १, ११, ३
 दिव्यः सुपर्वोऽयं अग्नि ९, ९७, ३३
 दिव्यम्भः सन्तं २, ४०, ४; तै. मा. २, ८, १, ५
 दिव्या आप अग्निं वरेनत् ७, ७०, २
 दिव्याः सूर्यो न भिगाति ३, ३०, १२

दीर्घासमस्य ३, १३, ५
 दीर्घं ह्रस्वसं १०, १३४, ६, साम. १०९१
 दीर्घतन्मुहं ह्रस्वायमसिः १०, ६९, ७
 दीर्घतमा मामतेषो १, १५८, ६
 दीर्घसो अस्वह्रस्वो ८, १७, १०; अथर्व. २०, ५, ४
 दुर्गायो अक्षितिं कंचवन्तो ७, १८, ८
 दुरो अथर्व १, ५३, २; अथर्व. २०, ११, ०
 दुर्गं कस्योचिः कृतुर्न १, ६६, ५
 दुर्गे विष्णुः सुगं कृषि ८, ९३, १०
 दुर्मन्त्रास्तुनस्य नाम १०, १२, ६; अथर्व. १८, १, ३४
 दुर्मित सहेकायुष ८, ७२, ७
 दुर्गान् कथारिष्यं २, १०७, ५; साम. ६७६
 दुर्गानः प्रत्यमित्यथ ९, ४४, ४; साम. ७६०
 दुर्गिबन्धिमप्रक्षितवे युवाङ् १, १२०, ९
 दुर्गात् सव्यं तव ६, ४५, २६
 दूतं वो विच्छेदसं ४, ८, १; साम. १२
 दूर् विक्ष प्रथमा १०, १११, ८
 दूर्मित पणवो वरीनः १०, १०८, ११
 दूर्गादिदा वसतो ६, १८, २
 दूर्गादिप्रमनवच्छा ७, ३३, २
 दूर्गादिदेव बलसी ८, ५, १; साम. २१९
 दूरे तन्नाम गुह्यं वराहैः १०, ५५, १
 द्रवहा चिद्वक्ता अत्रु दुः १, १२७, ४
 द्रव्हा पित्राः वनस्पतीन् ५, ८४, ३
 द्रवैरिव तेऽष्टकमस्तु ६, ४८, १८
 द्रव्हा न्नम कर्षिया १०, ४५, ८; वा. व. १२, १; २५;
 तै. सं. १, ३, १४, ५; ४, १, १०, ४; २, २, ४
 द्रव्यो वो महिना १०, ८८, ७
 द्रव्यं वो अन्न सतितामेव ५, ४९, १
 द्रव्यं वो देववज्रया ५, २१, ४
 द्रव्यं त्वहर्ज १०, ७०, ९
 द्रव्यं देवं राक्षसं चोदयति ७, ७९, ५
 द्रव्यं देवं वोऽव्यस ह्यर्जं ह्यर्जं ८, १२, १९
 द्रव्यं देवं वोऽव्यस देवं देवं ८, २७, १३; वा. व. ३३, ९१
 द्रव्यं वरः सवितां ३, ६१, १२
 द्रव्यं अविर्बर्मानं २, ३, ४
 द्रव्यवन्तो वधा मति १, ६, ६; अथर्व. २०, ७०, २
 द्रव्यवच्छा सविता विष्णुः ३, ५५, १२; मि. १०, ३४
 द्रव्यव वयं सविताः सतीमनि ६, ७१, २; मि. ६, ७
 द्रव्यव सविपुर्वयं ३, ६२, ११
 द्रव्यमिति वृष्टुद्रव्यवस्य ७, १०३, ९

देवा एतस्वामिदन्त पूर्वे १०, १०९, ४; अथर्व. ५, १७, ६
 देवाः कपोन इतिगो १०, १६५, १; अथर्व. ६, २७, १;
 मि. १, १७
 देवानां युगे प्रथमे १०, ७२, ३
 देवानां यज्ञः सुभगा वहमिन् ७, ७७, ४
 देवानां दूतः पुरुष ३, ५४, १९
 देवानां जु वयं आवा १०, ७२, १
 देवानामिद्वो मह्य ८, ८३, १; साम. १३८
 देवानां परीक्षणीरवन्तु ५, ४६, ७; अथर्व. ७, ४९, १;
 तै. मा. ३, ५, १२, १; मि. १२, ४५
 देवानां भद्रा सुमतिर्जन् १, ८९, २; वा. व. २५, १५.
 मि. १२, ३९
 देवानां माने प्रथमातिष्ठ १०, २७, २३; मि. २, २०
 देवान्मिद्वो अस्तुगा १०, ६५, १५; ६६, १५
 देवान्वा यज्ञकृमा १, १८५, ८
 देवान्मुने वृष्ट्यवसः १०, ६६, १
 देवान्मो नः परिक्षिष्यमानाः ९, ९७, २६
 देवाञ्जिते अस्तुना ज्ञातवेदः १०, ६९, ९
 देवाञ्जिते अस्तुर्व २, २३, २
 देवाञ्जिते अस्तुर्वयं पूर्वे ७, २१, ७
 देवास आद्यन् परस्परविभ्रन् १०, २८, ८
 देवास्सः श वक्ष्य मित्रो १, ३६, ४
 देवासो हि वमा मनवे ८, १७, १४; वा. व. ३३, ९४
 देवर्षिं वाचमजनयन्त देवाः ८, १००, ११; तै. मा. ४, ४, ६, १०;
 मि. ११, २९
 देवीः वदुर्गदिव नः कृणोत १०, १२८, ५; अथर्व. ५, ३, ६;
 तै. सं. ४, ७, १४, २
 देवी दिवो दुहितरा मुनि १०, ७०, ६
 देवी देवस्य दौहसी वजित्री ७, ७७, ८
 देवी देवेभिर्जने वज्रैः ४, ५६, २
 देवी वधि सवित्री १, ५६, ४
 देवीर्हारी वि अथर्व ५, ५, ५
 देवेन मो मनसा देव १, ९१, २३; वा. व. ३४, २३
 देवेभिर्देवयिते ८, १८, ४
 देवेभिर्मिथिवितो वज्रिभेभिः १०, ८८, ३
 देवेभ्यः कमधुनीत स्युर्गु १०, १३, ४; अथर्व. १८, ३, ४१
 देवेभ्यस्त्वा मदाय कं ९, ८, ५; साम. ११८२
 देवेभ्यस्त्वा वृधा पात्रो ९, १०९, २३
 देवेभ्यो हि प्रथमं ४, ५४, २; वा. व. ३३, ५४
 देवेभ्यो देव्यदितिर्नि पातु (०। तन) १. १०६, ७
 देवेभ्यो देव्यदितिर्नि पातु (०। नदि) ४, ५५, ७

देवो देवानामसि मित्रो १, ९४, १३
 देवो देवानपरिभृक्तेन १०, ११, १, अथर्व. १८, १, ३०,
 नि. ६, ४
 देवो देवाय धात्येन्द्राय ९, ६, ७
 देवो न वः पृथिवी १, ७३, ३
 देवो न वः सविता १, ७३, १
 देवो मयः सविता राधो ५, ४१, ५
 देवो वो इविणोदाः ७, १६, ११; साम. ५५; १५१३
 देवी दुर्लभं देवता देवयज्वा १०, १०७, ३
 देव्या होतारा प्रथमा मृज्जे ३, ४, ७, ८
 देव्या होतारा प्रथमा पुरोहित १०, ६६, १३
 देव्या होतारा प्रथमा विदुष्टा २, ३, ७
 देव्या होतारा प्रथमा सुवाचा १०, ११०, ७, अथर्व. ५, ११२, ७,
 बा. व. २९, ३१; तै. मा. ३, ६, ३, ३; नि. ८, १२
 दोहेन गान्धुप शिक्षा सत्त्वाय १०, ४२, २, अथर्व. २०, ८९, २
 कामिन्द्रो इतिपायसं ३, ४४, ३
 यावा विदुषी पृथिवी २, १२, १३; अथर्व. २०, ३४, १४
 यावा नः पृथिवी ह्यमं २, ४१, २०; तै. सं. ४, १, ११, ४;
 नि. ९, ३८
 यावा नो अथ पृथिवी १०, ३५, ३
 यावापृथिवी जनयन्ममि १०, ६६, ९
 यावाभूमी अरिते ७, ६२, ४
 यावा यमसि पृथिवी १०, ४६, ९
 यावा ह क्षामा प्रथमे १०, १२, १; अथर्व. १८, १, २९
 यावो न वरुष पनयन्ति ६, ४, ३
 यावो न वरुमिन्वित २, ३४, २
 वृक्षं सुदातु तविषीभिरावृतं ८, ८८, १, साम. ६८६; अथर्व.
 २०, ९, २; ४९, ५
 वृत्तयामानं वृहतीकृतेन ५, ८०, १
 वृत्तानं वो अतिथिं स्वर्गे ३, १५, ४
 वृत्रिक्पुत्रोः परिवानम १, ११२, २५; बा. व. ३४, ३०;
 तै. आ. ४, ४२, ३
 वृत्रिर्हितं मित्रमिष प्रयोगं १०, ७, ५
 वृत्तसमं वृक्षं वेष्टके ६, ४४, ९
 वृन्मी वां क्षोमो अक्षिता ८, ८७, १
 वृन्नेषु वृत्तनामे ३, ३७, ७, अथर्व. २०, १९, ७
 वीर्यं व इन्द्राभि भूमायः ६, २०, १
 वीर्यं पिता जनिता नाभि १, १६४, ३३, अथर्व. ९, १०, १२,
 नि. ४, २१
 वीर्यं पिता पृथिवी १, १९१, ६
 वीर्यं त्वा पृथिवी यजिवातः १, ६, ३

वीर्यं नः पृथिवी च प्रचेतसा १०, ३६, २
 वीर्यद्वयामर्षो अहः १, ५२, १०
 वीर्यितः पृथिवीमातरं ६, ५१, ५; तै. मा. २, ८, ६, ५
 वृत्तः समुद्रमभि यजिगा १०, १२३, ८; साम. १८४८
 वृत्तसमपद्वं विष्णु चरन्तं ८, ९६, १४; अथर्व. २०, १३७, ८
 वृत्तसमरुद्रं प्रथमो १०, १७, ११; अथर्व. १८, ४, २८,
 बा. व. १३, ५; तै. सं. ३, १, ८, ३; ४, २, ८, २;
 २, ५; तै. आ. ६, ६, १
 वृत्तान्त उवसा ३, १४, ३
 वृत्रिणोदाः विषीचति १, १५, २; बा. व. २६, २३
 वृत्रिणोदा वृदातु नो १, १५, ८
 वृत्रिणोदा वृत्रिणस्तुत्य १, ९६, ८
 वृत्रिणोदा वृत्रिणो मावा १, १५, ७; नि. ८, २
 वृत्तिं वसानो यजतो विधि ९, ८६, १४
 वृद्धं त्रिधासं वरुसमं ४, २३, ७
 वृद्धो निवसापुनमीचिदेवः १०, ७३, २
 वृषभः सर्पिरासुतिः २, ७, ६; बा. व. ११, ७०; तै. सं.
 ४, १, ९, २
 वृषो अक्षं रयिनो विंशतिं ६, २७, ८
 वृषस्य वृषगोष्ठस्य ४, ३३, ७
 वृषस्य प्रथमश्व १, १६४, ४८; अथर्व. १०, ८४, ८; नि. ४, २
 वृषस्य नहि तज्जराय १, १३४, ११; अथर्व. ९, ९, १८,
 नि. ४, २७
 वृषमिषो वातो वातः १०, १३७, २; अथर्व. ४, १३, २;
 तै. मा. २, ४, १, ७; तै. आ. ४, ४२, १
 वृष सुपर्णां सपुत्रा सत्त्वावा १, १६४, २०; अथर्व. ९, ९, २०;
 नि. १४, ३०
 वृषा वरीं कीलासो १, १२७, ७
 वृषाव श्वकवाहसे ५, १८, २
 वृषा वो वृत्रदन्तमो ८, ९३, ३०; साम. १७९, १; तै. मा.
 २, ७, १३, २
 वृषा वि वमं सज्जा १, ६२, ७
 वृषा वृषद्वयस्तुत्य २, ९४, २
 वृषा वृत्तवोऽस्तुं स्वर्गं १०, ५६, ६
 वृषमाता होता विदयेषु ३, ५५, ७
 वृषं पञ्च जीवन्मसं वसा ४, ६, ८
 वृषं पञ्च स्वयसं ९, ९८, ६; साम. १३३०
 वृषो नो विवतोऽस्तुवा १, २७, ७; अथर्व. ४, ३३, ७;
 तै. आ. ६, ११, २
 वृष इवस कम्पे स्वर्गो १, १५५, ५
 वृषे च वृषे १०, ८५, १६; अथर्व. १४, १, १६

हे नन्दुर्देववतः ७, १८, २२
 हे तिरुवे चरतः स्वर्ग १, १५, १; वा. व. ३३, ५; तै. ब्रा.
 २, ७, १२, २
 हेति कभूरव माया १०, ३४, ३
 हे समीची विष्णुतन्त्रात् १०, ८८, १६
 हे सुती अमृतमं वितुना १०, ८८, १५; वा. व. १९, ४७;
 तै. ब्रा. १, ४, २, ३; २, ६, ३, ५; वा. ब्रा. १४, ९, १, ४
 ध्रुवं न स्वयं बभूव को अको १०, ४२, ५; अथर्व. २०, ८९, ५
 धनुर्देवतावाचानो १०, १८, ९; अथर्व. १८, २, ५९-६०;
 तै. ब्रा. ६, १, ३
 धन्वा विद्धि त्वे विषयाय ६, ११, ३
 धन्व न बभूवतमं च १०, ८६, २०; अथर्व. २०, १२६, २०
 धन्वना गा धन्वनाजि नवे ६, ७५, २; वा. व. २९, ३९;
 तै. सं. ४, ६, ६, १; वि. ९, १, १७
 धन्वन्कोटः कुरुते गातुं १, १५, १०
 धर्मा दिवः पचते कुरुबोरसः २, ७६, १; साम. ५५८, १२२८
 धर्मा दिवो रजसस्पृह क ३, ४९, ४
 धर्मादो दिवः कभयः १०, ६६, १०
 धर्मना मित्रावकणा ५, ६३, ७
 धाता धातुनां सुवमस्य १०, १२८, ७; अथर्व. ५, ३, १;
 तै. सं. ४, ७, १४, ३
 धामाधमो करमिज्ज ३, ५२, १; साम. २१०; वा. व. २०, २९
 धामन्दे विषं सुचममधि ४, ५८, ११; वा. व. १७, ९९
 धावोमिर्मा वो पुन्येभिरर्कं ६, ३, ८
 धारवन्त आदित्यासो २, २७, ४; तै. सं. २, १, ११, ४
 धारावरा मरुतो २, ३४, १; तै. ब्रा. २, ५, ५, ४
 धासि कुरुवान ओषधीः ८, ४३, ७
 धिषं वो अन्धु इधिवे स्वर्षा ५, ४५, ११
 धिषं पूषा शिन्वतु २, ४०, ६; तै. ब्रा. १, ८, १, ६
 धिषा चके वरेण्यो ३, २७, ९; साम. १४७९
 धिषा वधि विषयवतः ४, २१, ६
 धिषव वज्रं गमस्त्वो ६, ४५, १८
 धिष्या सवः क्षुर वे गः २, ११, १८
 धीमिः साधामि कायक ८, ४, २०
 धीमिरर्धिरर्धतो ६, ४५, ११
 धीमिर्धिविधि वाणिमं ९, १०६, ११; साम. ९४१
 धीरा स्वस्व महिना नर्तुं ७, २६, १
 धीरासः पदं कवचो नवमि १, १४६, ४
 धीरो कलकलन् ८, ४४, २९
 धुवेवपः धुमकेतं ४, ५०, २; अथर्व. २०, ८८, २

धुनुव चां पर्वतो दासुवे ५, ५७, ३
 धृतमता आदित्या इधिरा २, २९, १
 धृतमताः क्षत्रिया १०, ६६, ८
 धृतमतो धनवाः सोमबुधः ६, १९, ५
 धृतमिबुधुगमनः ८, ६२, ५
 धृतमिब कलरो ६, ४७, ६; अथर्व. ७, ७६, ६
 धेतुः मानस्य काम्यं ३, ५८, १
 धेतुं न त्वा सुवचसे दुदुभन् ७, १८, ४
 धेनुह इन्द्र सुतृणा ८, १४, ३; साम. १८३६; अथर्व.
 २०, २७, ३
 धेनुर्जिन्वतसुग ८, ३५, १८
 ध्रुव उयोतिर्मिहितं ६, ९, ५
 ध्रुवं ते राजा वक्त्रो १०, १७३, ५; अथर्व. ६, ८८, २
 ध्रुवं ध्रुवेण इधिया १०, १७३, ६; अथर्व. ७, ९४, १; वा. व.
 ७, २५; तै. सं. ३, २, ८, ६
 ध्रुवा एव वः पितरो दुग्धेभ्यो १०, ९४, १२
 ध्रुवा धांशुवा दृधिवी १०, १७३, ४; अथर्व. ६, ८८, १;
 तै. ब्रा. २, ४, २, ८
 ध्रुवास्तु त्वास्तु क्षितिस्तु ७, ८८, ७
 ध्वजयोः पुरुषयोः २, ५८, ३; साम. १०५९
 नृकिः परिष्टिमिवन् ८, ८८, ६
 नृकिः सुदासो रथं ७, ३२, १०
 नकिरस्य सचीनां ८, ३२, १५
 नकिरस्य सहस्य १, २७, ८; साम. १४१६
 नकिरिन्द्र स्वयुक्तो ४, ३०, १; साम. २०३
 नकिरेषां निदिता मर्त्ये ३, ३९, ४
 नकिर्देवा मनीमसि १०, १३४, ७; साम. १७६
 नकिर्देवां जर्तुं ७, ५६, २
 नकिह दत्ता ब्रता १, ६९, ७
 नकिह कर्मणा वराहन् ८, ७०, ३; साम. २४३; ११५५;
 अथर्व. २०, ९२, १८
 नकिह कर्मणा महाव प्र ८, ३१, १७; तै. सं. १, ८, २२, ४
 नकिहृषयधीतो १, ८४, ६; साम. २५०
 नदीं वृषीक हन्तुं ते ८, ७८, ४
 नदीर्महो निकर्तये ८, ७८, ५
 नदीरेवन्तं सकवाव विन्त्ये ८, २१, १४; साम. ११९०;
 अथर्व. २०, ११४, २
 नक्षोपासा वर्णमाग्नेयाने १, ९६, ५; वा. व. १२, २; १७, ७०;
 तै. सं. ४, १, १०, ४; ६, ५, २; ७, ११, ३
 नक्षोपासा ध्रुवेससामिन् १, १३, ७
 नक्षत्रवमक्षीः दूर्वा राट् १, १११, ३

नक्षत्रोता परि सप्त १, १७३, ३
 नक्षत्र इन्द्रमन्त्रे ८, ५४, २
 न क्षोणीय्यां परिष्वे २, १६, ३
 न वा त्वहिगप १०, ४३, २; अथर्व. २०, १७, २
 न वा राजेन्द्र आ इमकाः १, १७८, २
 न वा वसुभिः वसते ६, ४५, २३; साम. १६६७; अथर्व.
 २०, ७८, २
 न वा स मामप जोषं जमार ४, २७, २
 न वेमन्मदा पपन ८, २, १७; साम. ७२०; अथर्व. २०, १८, २
 न कामये ताम्यो विषयमा ३, ३१, २; नि. ३, ६
 न त इन्द्र सुमतयो न रावः ७, १८, २०
 न तं राजानावदिते कुतश्चन १०, ३९, ११
 न तं विद्याय व हमा अजाम १०, ८२, ७; वा. व. १७, ३१;
 तै. सं. ४, ६, २, २; नि. १४, १०
 न तं जिनमिह बहवो न द्वा ४, २५, ५
 न तद्वा न वृषिण्या ६, ५२, १
 न तं तिम्रं चन त्वजो ८, ४७, ७
 न तमहो न दुरितां कुतः २, २३, ५
 न तमहो न दुरितं देवासो १०, १२६, १; साम. ४२६
 न तमहो न दुरितानि ७, ८१, ७
 न तममे अरातयो ८, ७१, ४
 न तममोति कश्चन १०, ६२, ९
 न तस्य मायया चन ८, २३, १५; साम. १०४
 न तस्य विद्य तदु १०, ४०, ११
 न ता अर्वा रेणुकफादो अहमुवे ६, २८, ४; अथर्व. ४, २१, ४;
 तै. ब्रा. २, ४, ६, ९
 न ता महामिह न द्वाति ६, २८, ३; अथर्व. ४, २१, ३;
 तै. ब्रा. २, ४, ६, ९
 न ता निममिह मायिनो ३, ५६, १
 न तिष्ठति न मि १०, १०, ८; अथर्व. १८, १, २; नि. ५, २
 न ते अथैवः ग्रहो निवासते १०, ३७, ३
 न ते अमृतः सवसो धावयस्य ६, २९, ५
 न ते गिरो अपि सृष्टये तुल्य ७, २२, ५; साम. १७९९
 न ते त इन्द्राग्धरमन्त्र ५, ३३, ३; वा. व. १०, २२
 न ते हरे परमा चिद्रासि ३, ३०, २; वा. व. ३४, १९
 न ते वतोस्तित रावस ८, १४, ४; अथर्व. २०, २७, ४
 न ते विष्णो जायमानो ७, ९९, २
 न ते सखा सख्यं बहोयत् १०, १०, २; अथर्व. १८, १, २
 न ते स्वयं न दक्षिण ८, २४, ५
 न त्वकोता एवो जने ५, ३, ५
 न त्वा नवीरा युक्कृत सिन्धुः ३, ३२, १६

न त्वा देवास आसत ८, ९७, २
 न त्वा इन्द्रो अहो ८, ८८, ३; साम. २९६
 न त्वा रासीचाभिस्तस्ये ८, १९, २६
 न त्वा वरुणे अम्यवा ४, ३२, ८
 न त्वावो अम्यो विष्णो ७, ३२, २३; साम. ६८१; अथर्व.
 २०, १२१, २; वा. व. २७, ३६
 न त्वा सतं चन हुतो ९, ६१, २७; साम. १२१५
 न त्वा ओदृतीनां ८, ६६, २; साम. १५१२; तै. ब्रा. १.१.३;
 न दक्षिणा मि चिहिते २, २७, ११; तै. सं. २, १, ११, ५
 न त्वा विष्णममुवा १, ३२, २
 न त्वा मा वधतः काम १, १७९, ४; वि. ५, २
 न तुष्टुती मयो विन्दते ७, ३२, २१; साम. ८६८
 न देवानामिति ज्ञतं १०, ३३, ९
 न देवानामितिह ८, ३१, ७
 न द्वा इन्द्रमोजस ८, ६, १५
 न नूनमस्ति नोऽवः १, १७०, १; नि. १, ३
 न नूनं मन्त्राणां नूनं ८, ३२, १६
 न पञ्चमिर्वेदाभिः ५, ३४, ५
 न पर्वता न मयो ५, ५५, ७
 नपाता सवसो मः ८, २५, ५
 नपातो दुर्गहस्य मे ८, ६५, १२
 न पापासो मनामहे ८, ६१, ११; नि. ६, २५
 न पृथक् मेधामसि १, ४२, १०
 नष्टीमियो विवक्षतः ९, १४, ५
 न प्रमिधे सविदुर्वैषयस्य ४, ५४, ४
 न जोजा मन्त्रं १०, १०७, ८
 नम हवुसं नम आ विनासे ६, ५१, ८
 न म इन्द्रेण सकयं १, १८, ८
 नमः पुरा ते वक्रगोत २, २८, ८
 न मत्वी सुभसपरा १०, ८६, ६; अथर्व. २०, १२६, ६
 नमस्तदुप सीदत ९, ११, ६; साम. १४४६
 नमस्ते अग्न जोजसे ८, ७५, १०; साम. ११, १६४८;
 तै. सं. २, ६, ११, २
 नमस्तव इन्द्रदातिं क्षात्र्यं ३, २, ८
 न मा गच्छतो मादृतमा १, १५८, ५
 न मा तमक्ष अमजोत २, ३०, ७
 न मा मिमेध १०, ३४, २
 न म्नागसीदस्यं न १०, १२९, २; तै. ब्रा. २.८.९, ४;
 नि. ७, ३
 न म्ना क्षात्र्यं वदन्मिह देवाः १, १७९, ३
 नमो दिवे वृद्धते रोदसीय्यां १, १३६, ६

नमो महामयो नमो १, १७, १३; मि. ३, २०
 नमो मित्रस्य वरुणस्य १०, ३७, १; वा. व. ४, ३५;
 तै. सं. १, २, १, १
 नमो बाणे प्रस्थिते ८, ३५, २३
 न व वृषते जमुषोऽवा ६, ६६, ४
 न वं रिपवो न रिष्यन्वो १, १४८, ५
 न वं विविक्तो रोदसी ८, १२, २४
 न वं ह्युक्तो न दुरासी ८, २, ५
 न वं हिंसन्ति धीतवो ६, ३४, ३
 न वः संवृष्टे न पुनर्हीतव्ये ८, १०१, ४
 न वज्रमात्रं रिष्यति ८, ११, १६; तै. सं. १, ८, २२, ४
 न वं अस्मिन् सारवो ६, २४, ७
 न वायव्यो नास्तर २, ४१, ८; वा. व. २०, ८२
 न वायुरा चक्रमा कञ्च नूनं १०, १०, ४; अथर्व. १८, १, ४
 न वं हिंसन्ति १, २५, १४
 न वं दुरा वरुण्ये ८, ६६, २; साम. ६८८
 न वसीद्वति द्विषः ६, ४५, ६
 न वस्य ते शयसाज ८, ६८, ८
 न वस्य देवा देवता १, १००, १५
 न वस्य आवापुषिषी जमु १, ५२, १४
 न वस्य आवापुषिषी न धम्ब १०, ८१, ६; मि. ५, ३
 न वस्य वरौ जमुषा स्थिति ४, २०, ७
 न वस्य सापुर्जनितो ४, ६, ७
 न वस्येन्द्रो वरुणो २, ३८, ९
 न वातश्च इन्द्र वृद्धयुतः ७, २१, ५; मि. ४, १९
 न युष्मे वाजवन्धवो ८, ६८, १९
 न वे दिवः पृथिव्या १, ३३, १०
 न वोक्त्वमिदाम्बः १, ७४, ७
 न वो वराय मरुतां १, १४३, ५
 नरा गौर्ये विजुवं तुषाजा ७, ६९, ६
 नरा दंष्ट्रिण्यन्वे १०, १४३, ३
 नरा वा संसं वृषणमगोष्ठं १०, ६४, ३
 नरासं वामिनं वाक्वर्णविह १, १०६, ४
 नरासं वृद्धयुतं १, १८, ९
 नरासं वः प्रविशामासि २, ३, २
 नरासं वः सुवृद्धि ५, ५, २
 नरासं वमिह मिथं १, १३, ३; साम. १३४९
 नरासं वस्य नदिनामनेवा ७, २, १; वा. व. २९, २७; तै. ब्रा.
 ३, ६, ३, १; मि. ८, ७
 नरासं वोऽवतु १०, १८२, २
 न देवता वामिना वस्यमिन्द्रः ४, २५, ७

नरो वे के चाजवा १०, २०, ८
 नवग्रहाः सुतलोमास इन्द्र ५, २९, १२
 नवं जु ह्योममग्रये ७, १५, ४; तै. ब्रा. २, ४, ८, १
 नव वस्य नवति च भोगाज ५, २९, ६
 नव वो नवति पुरो ८, ९३, २; साम. १४५१; अथर्व. २०, ७, २
 न वा अरण्यामिहंति १०, १४३, ५; तै. ब्रा. २, ५, ५, ७
 न वा उ द्गमिन्द्रये १, १६२, २१; वा. व. २३, १६;
 २५, ४४; तै. सं. ४, ६, ९, ४; तै. ब्रा. ३, ७, ७, १४
 न वा उ ते तन्वा तन्वं १०, १०, १२; अथर्व. १८, १, १३-१४
 न वा उ देवाः सुवमिन्द्रं १०, ११७, १
 न वा उ मां वृजये वारवन्ते १०, २७, ५
 न वा उ सोमो वृजिनं ७, १०४, १३; अथर्व. ८, ४, १३
 नवानां नवलीनां १, १९१, १३
 नवा नो अग्रं वा भर ५, ६, ८
 न वि जानामि १, १६४, ३७; अथर्व. ९, १०, १५; मि.
 ७, १; १४, २२
 न वीक्ये नमते न श्विगम् ६, २४, ८
 न वेपसा न तन्वतेन्द्र १, ८०, १२
 न वो गुहा चक्रम् १०, १००, ७
 नवोनवो नवति जायमानो १०, ८५, १९; अथर्व.
 ७, ८१, २; १४, १, २४; तै. सं. २, ३, ५, ३;
 ४, १४, १; मि. ११, ६
 नवं तदुक्त्वं हितं १, १०५, १९
 न संस्कृतं प्र मिमीतो ५, ७६, २; साम. १७५३
 न स जीयते मरुतो ५, ५४, ७
 न स राजा वस्यते यस्मिन् ५, ३७, ४
 न स सत्मा वो न ददाति सत्ये १०, ११७, ४
 न स एवो वरुणो वरुण भूमिः ७, ८६, ६
 न सावकस्य चिकिते अनासः ३, ५३, २३; मि. ४, १४
 न सीमदेव आवापिचं ८, ७०, ७; साम. २६८
 न सेतो वस्य रन्वते १०, ८६, १६; अथर्व. २०, १९६, १६
 न सेतो वस्य रोमसं १०, ८६, १७; अथर्व. २०, १९६, १७
 न सोम इन्द्रमनुतो ७, २६, १
 नहि अनापातः सुतेवः ७, ४, ८; मि. ३, ३
 नहि ते अग्ने वृषम ८, ६०, १४
 नहि ते शवं न सद्यो १, ११४, ६
 नहि ते पूर्वमक्षिपव ६, १६, १८; साम. ७०७
 नहि ते वृत् रावतो ८, ४६, ११
 नहि तेषाममा चम १०, १८५, १; वा. व. ३, १२
 नहि त्वा रोदसी वने १, १०, ८
 नहि त्वा वृत् देवा ८, ८१, ३; साम. ७६०

नहि त्वा ह्यतो न तुतो ६. २५, ५
 नहि देवो न मनो १. १९, २
 नहि तु ते महिमानः समस्ता ६. २७, ३
 नहि तु वायवीमसि १. ८०, १५
 नहि मयुः पीवनेच ८. ७१, २
 नहि मे अक्षिपन्न ८. ११९, ६
 नहि मे अस्त्यम्या ८. १०२, १९
 नहि मे रोवसा उमे १०. ११९, ७,
 नहि न कतिः पुनवास्तु ७. ५९, ४
 नहि वः शत्रुर्विजिदे १. ३९, ४
 नहि वक्षारमं वन ७. ५९, ३; साम. २४१
 नहि वां वक्षयामहे ८. ४०, २
 नहि वामस्ति वृक्षे १. २२, ४
 नहि वो अस्त्यम्यको ८. ३०, १
 नहि वक्ष्य नो मम ८. ३३, १६
 नहि वन वक्षः पुरा ८. ७, २१
 नहि व्मा ते सातं वन ४. ३१, ९
 नहि वृष्ट्युपुया वातमस्ति १०. १३१, ३; अथर्व. २०. १२५, २
 नही तु वो मरुतो अम्यको १. १६७, ९
 नक्षत्रं नृतो एव ८. २४, १२
 नक्षत्रं पुरा वन ८. २४, १५; साम. १५११
 नक्षत्रं वक्षारं ८. ८०, १
 नक्षत्रा नाम गुण्यानि १०. १४५, ४; अथर्व. ३. १८, ३
 नाकस्य वृष्टे अग्नि १. १२५, ५
 नाके सुपर्णसुपर्णसिवांसं ९. ८५, ११
 नाके सुपर्णसुपर्ण वत्सत्वं १०. १२३, ६; साम. ३२०, १८४६;
 अथर्व. १८. ३. ६६; छे. भा. २. ५. ८, ५; छे. भा. ६. ३. १
 नामा चक्राते वम्बा ३. ५५, ११
 नामानं वा व नो विधो ९. ११२, १
 नामा हि त्वा इवमाना १. १०२, ५
 नामा क्रमेऽनले ६. १४, ३
 नामौकांसि दुर्वा २. ३८, ५
 नापाभूत न वो ४. ३४, ११
 नामा नामिं न आ वृदे ९. १०, ८; साम. ११२६
 नामा वृथिव्या अकृणो ९. ७२, ७
 नामिं वक्षानां सप्तमं ६. ७, ३; साम. ११४२
 नाम्ना आसीदमृतिरिहं १०. ९०, १४; अथर्व. १९. ६, ८,
 वा. व. ३१. १३; छे. भा. ३. १२, ६
 नामानि ते सप्तकरो ३. ३७, ३; अथर्व. २०. १९, ३
 नामा न क्रोदः प्रविशः १०. ५६, ७
 नाथेव वः पातवन्तं २. ३९, ४

वास्तवाभ्यां वर्धिसि १. ११६, १
 नास्तवा मे पितरा वन्धुवृष्णा ३. ५४, १६
 नासदासीको १०. १२९, १; छे. भा. २. ८, २, ३; छे. भा.
 १०. ५, ३, २
 नास्माकमस्ति वक्षः ८. ३७, १९
 नास्ते विष्णुच तन्मृतः १. ३२, १३
 नास्य वतां न वक्षता ६. ६६, ८
 नाहं वेदं ब्राह्मणं नो १०. १०८, २०
 नाहं तं वेदं इमं वभस्तः १०. १०८, ४
 नाहं तं वेदं व हस्ति मवीति १०. २७, ३
 नाहं तन्मृतं न वि आगाम्योतुं ६. ९, २
 नाहमनो निरवा ४. १८, २
 नाहमिन्द्राणि राण १०. ८६, १२; अथर्व. २०. १२३, १२;
 छे. सं. १. ७. १३. २; मि. ११. ३९
 नि कायवा वेधतः सक्षर १. ७२, १; छे. सं. २. २. १२. १
 निक्षमनं निषद्वनं विवर्तनं १. १६२, १४; वा. व. २५. ३८;
 छे. सं. ४. ६. २, १
 निक्षानं विष्वाः पुष्पसंभृतं ८. ६६, ४
 नि गव्यता वनसः सक्षर १. ७२, १; छे. सं. २. २. १२. १
 नि गव्यवोऽम्यको वृक्षवन् ७. १८, १४
 नि गावो गोष्ठे असद्व १. १९१, ४; अथर्व. ६. ५२, २
 नि ग्रामासो अविज्ञत १०. ११७, ५
 निषेतासो हि मरुतो पुनमन्तं ७. ५७, २
 नि तर्निषेऽवरं परं च १०. १२०, ७; अथर्व. ५. २, ६;
 २०. १०७, २
 निषिद्धि वो वातमवक्ष ६. ४, ५
 नि तिगममन्त्रं ८. ७२, २
 नि तिगमाणि आसवन् १०. ११६, ५
 निवन् न क्षुद्रं मनु विज्ञत १. १६६, २
 निवक्ष्याकम्पास्तपिरिद्व १०. ३१, ४
 निवक्ष्योन्नो वनस्पतिः ९. १२, ७; साम. १२०२
 निषे विष्णु वं सद्मे १. १४८, ३
 नि त्वा वृधे वर वा ३. २३, ४
 नि त्वा वृधे वरेण्यं ३. २७, १०
 नि त्वा वक्ष्य विद्वते ७. १५, ७; साम. २६
 नि त्वामन्त्रं मनुर्वि १. ३६, १९; साम. ५४
 नि त्वा वक्ष्य सावनं १. ४४, ११; छे. भा. २. ७. १२. ६
 नि त्वा वक्षिष्य अक्षुण्ण १०. १२२, ८
 नि त्वा वीतावद्विषयं १. ४५, ७
 नि दुरोमे अक्षुण्णो मर्माणां ३. १. १८
 नि दुर्गं इन्द्रं अविज्ञमिवाक्ष ७. २५, २

निधीयमानमपगुहदमपु १०, ३२, ६
 नि नो होता बरेवः १, २६, २
 नि पर्वतः सामान्यपुष्कम् १, ११, ८
 नि पर्वतासु प्रित स्वभूम् १०, ४६, ६
 निमिषक्षिज्जवीयसा ८, ७३, २
 नि वचामाव बो गिरिः ८, ७, ५
 नि वज्रवेवे निवृतः सुदान् १, १८०, ६
 नि वद् वृषकि कलमल दूर्व १, ५४, ५; नि. ५, १६
 निवृत्तानो ग्रामजितो यथा ५, ५४, ८
 निवृत्तान्वाववा गहि १, ४१, १; वा. य. २७, २९
 निवृत्ताना नि वृतः स्याद्भी ७, २१, ५
 नि वेन सुविहज्जवा १, ८, २; अथर्व. २०, ७९, १८
 नि वे तिमन्वोयसा ५, ५६, ४
 निरग्नो कलुर्मिहस्यः ८, ३, २०
 निराविद्धवज्रिभ्य आ ८, ७७, ६; नि. ६, ३४
 निराहावाङ्मोचन १०, १०१, ५; तै. सं. ४, २, ५, ५
 निरिजानो नि वावति २, १४, ४
 निरिम्ह दृष्टीम्नो ८, ३, १२
 निरिम्ह मृत्वा जधि १, ८०, ४
 निव क्षारात्मकजोषसं १०, १२७, ३
 निर्वचिवः क्षुचित आ ३, ३३, १
 निर्वाना व त्वे क्षुद्रा जम्बव १०, १२४, ५
 निर्वच्यतेव क्षचितिः क्षुचि ७, ३, १
 निर्वर्दी कुलम्पद्विपत् १, १४१, ३
 निर्वृत्तानो अक्षतीः ३, ४८, २
 नि वत्तव मातु गावा १०, १९, १
 नि वेवेति पठितो दृष्ट ३, ५५, ९
 नि वो वामाव मातुषो १, ३७, ७
 नि वज्रोः सोम हृन्म ९, १९, ७
 नि वृष्ण हृन्म वर्णसि ८, ६, १४
 नि वृष्मिन्मवेकां ९, ५२, ४
 निजर्जन कभो गामयिज १, ११०, ८
 निजर्जनो गामयिजीत १, १६१, ७
 नि वलार दृष्टतो १, २५, १०; वा. य. १०, २७, २०, २१
 तै. सं. १, ८, १६, १; तै. आ. १, ७, १०, २;
 १, ६, ५, १
 नि वीमिष्य पुष्पा ३, १८, ३
 नि वृ मक्ष जगानां ८, ५, १३
 नि वृ वीद् गवपते गजेषु १०, ११२, ९
 नि वृ यमायिमतिं १, १२९, ५
 निष्कं वा वा कृमवते ८, ४७, १५

नि व्वापवा मिधुत्ता १, २९, ३; अथर्व. २०, ७५, ३
 निमिषक्षरीरोषधीराय ८, ५९, २
 निमिषक्षरीका मोषधीयता ३, ५५, २२
 नि सर्वक्षेप इधुधीर १, ३३, ३
 नि सामनामिधिरामिम्ह ३, ३०, ९
 नि होता होतृपत्ते २, ९, १; वा. य. ११, ३६; तै. सं.
 ३, ५, ११, २; ४, १, ३, ३
 नीचाववा अमवद् वृषपुत्र १, ३०, ९
 नीचा वर्तत उपरि १०, ३४, ९
 नीचीनवारं वरुणः कवचं ५, ८५, ३; नि. १०, ४
 नीककोहितं भवति १०, ८५, २८; अथर्व. १४, १, २६
 नू अग्नवा विद्विषः ८, २४, ११
 नू हृत्वा ते दूर्वया च १, १३२, ४
 नू हृन्म रावे वरिवक्ष्णी नः ७, २७, ५
 नू हृन्म क्षार सवमान ७, १९, ११; अथर्व. २०, ३७, ११
 नू गुणानो गुणते प्रःनराजम् ६, ३९, ५
 नू च पुरा च सवमं रवीणाम् १, ९६, ७; नि. ४, १७
 नू चित्स ज्ञेयते जनो नरेवम् ७, २०, ६
 नू चित्सहोजा अमृतो १, ५८, ८
 नू चित्वा हृन्मो मयथा ७, २७, ४
 नू चित्पु ते मयमानस्य ७, २२, ८; अथर्व. २०, ७३, ९
 नू त आभिरामिभिः ५, ३८, ५
 नू ते पूर्वसायसो १, ४, ८
 नूना इविम्ह ते वनं ८, २१, ७
 नू त्वामग्न ईमहे वसिष्ठाः ७, ७, ७; ८, ७
 नू देवालो वरिवः कर्तमा नः ७, ४८, ४
 नू न इदि वार्यमासा ५, १७, ५
 नू न हृन्मा वरुणा गुणाना ६, ६८, ८
 नू न इदि वार्यमग्रे ५, १६, ५
 नू न सा ते प्रति वरं जरिसे २, ११, २१; १५, १०; १६, ९;
 १७, ९; १८, ९; १९, ९; २०, ९; नि. १, ७
 नू न इदिम्ह इदि नो ८, १३, ५
 नू न हृन्मापराय च ६, ३३, ५
 नू नमर्चं विहायसे ८, २३, २४
 नू न पुनातोऽवेभिः वरि क्षव २, १०७, २; साम. १३१४
 नू नम्यसे नवीयसे १, ९, ८
 नू नमिषं पुषाजानिकटी ६, १०, ५
 नू नरुषं रथिरो देवलोम ९, ९७, २८
 नू नो अग्नं कनवे सवावसा ५, १०, ६
 नू नो अग्नं वृक्षेभिः क्षचिति ६, ४, ८
 नू नो गोमहीरववेदि ७, ७५, ८

नू नो रविं रव्यं चरिगियां ६, ४९, १५
नू नो रविं षप मास्व ९, ९३, ५; नि. ६, २८
नू नो रविं पुष्कीरं वृहन्त ४, ४४, ६; अथर्व. २०, १४३, ६
नू नो रविं महाभिन्दो ९, ४०, ३; साम. ९२६
नू नो रास्व सहस्रना ३, १७, ७
नू म आ, वाचमुप याहि ६, २१, ११
नू मन्वात एषां ५, ५२, १५
नू मनो द्यते मनिष्य ७, १००, १, तै. आ. १, ४, ३, ४
नू मित्रो वरुणो अर्यमा नः ७, ६२, ६; ६३, ६
नू मे गिरो नास्त्वामिना ८, ८५, ९
नू मे ब्रह्मायाम् उपस्थामि ७, १, २०; २५
नू मे हवमा मृधुनं युवाता ७, ६७, १०; ६९, ८
नू रोदसी अभिद्वते बलिष्ठः ७, २९, ७, ४०, ७
नू रोदमी अहिना कुम्भेन ४, ५५, ६
नू रोदमी वृहज्जिनो ४, ५६, ६
नू पुन हन्त नू युमानः ४, १६, २१; १७, २१; १९, २१;
२०, ११; २१, ११; २२, ११; २३, ११; २४, ११
नू हिरे मरुतो वीरमन्त्रं १, ६४, १५
नू सज्जानं दिवं ६, ५१, १
नू चक्षवं एवा वयं ९, ८, ९; साम. ११८५
नू चक्षसो अनिमिषन्तो १०, ६३, ४
नू चक्षा पथ दिवो मन्त्र १०, १३९, १, वा. व. १७, ५१;
तै. सं. ४, ६, ३, ३
नू चक्षा रक्षः परि पथ १०, ८७, १०; अथर्व. ८, ३, १०
नू नाम्ना एवा नूयमं गीमिः ३, ५१, ४
नू पूतो अत्रिपुनो बहिषि ९, ७२, ४
नू बाहुभ्यां चोदितो धारवा ९, ७२, ५
नू भिर्भूतः सुतो ८, २, २; साम. ७३५
नू भिर्भेमानो ब्रह्मानः पतः ९, १०९, ८
नू भिर्भेमानो हव्यनो विचक्ष ९, १०७, १६; साम. ८५८
नू चक्ष हन्त नूतमामिस्तु ६, १९, १०; नि. ६, ६
नू वदक्षा मनोबुजा ८, ५, १
नू वदसो सद्भिर्दक्षस्य ६, १, १२, तै. आ. ३, ६, १०, ५
नेतार क पु णकितो १०, १२६, ६
नेमिं नमन्ति चक्षसा ८, ९७, १२; साम. ९३१, अथर्व.
२०, ५४, ३
नेसचसो रुचिं ४, १, १७
नेह अन्नं रक्षन्ति ८, ४७, १२
नेतावन्म्यं सद्यो वधेमे ७, ५७, ३
नेतावदेना परो अन्धदस्ति १०, ३१, ८
न्यक्षन्मृगयिषो ७, ६, ३

न्यक्षन्मृगयन्त १०, १०२, ५; नि. ९, २३
न्यक्षिं जातवेदसं होत्रवा ५, २६, ७
न्यक्षिं जातवेदसं दधाता ५, २९, २
न्यक्षन्ते मरुतवा वयः ८, ३६, २
न्यक्षवातोऽव वाहि १०, ६०, ११; अथर्व. ६, ९१, २
न्यक्षन्मृग्य मृधेनि १, ३०, १९
न्यक्षुर्गृह्य विष्टं ८, ३२, ३
न्यक्षन्ते देवी स्वधितिर्जिहीव ५, ३२, १०
न्याविप्यदितीविश्वस १, ३३, १२; नि. ६, १९
न्यु यियो मनुषः ७, ७३, २
न्यु तु वाचं १, ५३, १; अथर्व. २०, २१, १
एष्टेन चक्षरे जारं १०, १०६, ७
पक्ष जना मम होत्रं युषन्तो १०, ५३, ५
पक्ष पदानि स्यो अन्वरोहन् १०, १३, ३; अथर्व. १८, ३, ४०
पक्षपावं पितरं ह्यादशाकृतिं १, १६४, १२; अथर्व. ९, ९, १२
पक्षारे चक्षे परितर्मन्ते १, १६४, १३; अथर्व. ९, ९, ११;
नि. ४, २७
पतङ्गमक्षमसुरास्व १०, १७७, १; तै. आ. ३, ११, १०
पतङ्गो वाचं मनसा १०, १७७, २; तै. आ. ३, ११, ११
पताति कुम्भमुपाचरा १, २९, ६; अथर्व. २०, ७४, ६
पतिभेक्ष वृषहन्तुमुत्तानां ३, ३१, १८
पतिर्होत्ररागां १, ४४, ९
पसो जगार प्रत्यन्त्रं १०, २७, १३; नि. ६, ६
पत्नीवन्तः सुता इम ८, ९३, २२; नि. ५, १८
पत्नीव पूर्वहृतिं १, १२२, २
पथ पृथः पीपाथ तस्करो ८, २९, ६
पथस्वयः परिपतिं ६, ४२, ८; वा. व. ३४, ४२; तै. सं.
१, १, ४४, १; नि. १२, १८
पवं देवस्य नमसा ६, १, ४; तै. आ. ३, ६, १०, २;
नि. ४, १९
पवं देवस्य मीक्षुषो ८, १०२, १५; साम. १५७९
पदापणीराराधनो ८, ६४, २; साम. १३५५; अथर्व. २०, ९३, २
पदे ह्य निहिते दक्षं ३, ५५, १५
पदेपदे मे अस्ति निचावि ५, ४१, १५
पद्या वसो पुष्कलाः ३, ५५, १४
पनाचवं तदधिना ८, ५७, ३; अथर्व. २०, १४३, ९
पन्व आ धर्विपक्षता ८, ३२, १८
पन्व ह्युप गावत ८, ३२, १७
पन्वं पन्वमिस्तोतारः ८, २, २५; साम. १२१; १६५७
पन्वावं जातवेदसं ८, ७४, ३; साम. १५६६

पञ्चोष्णमिन्द्र ऋषोऽजोऽ ५, ३३, ६
 पञ्चाव ज्ञा मणि ६, १७, ७
 पञ्चकलीरोषधः १०, १७, १४; अथर्व. ३, २४, १;
 १८, ३, ५६; तै. सं. १, ५, १०, २
 परा ज्ञाना सावीः १, २८, ९
 परः सो अस्तु तस्या ७, १०४, ११; अथर्व. ८, ४, ११
 परं वृत्तो अत्र १०, १८, १; अथर्व. १२, २, २१; वा. य.
 ३५, ७; तै. ब्रा. ३, ७, १४, ५; तै. आ. ३, १५, २;
 ६, ७, ३; मि. ११, ८
 पराङ्गु चिदि तपति ३, ५३, २२
 परस्मा अथि संभवो ८, ७५, १५; वा. य. ११, ७१; तै. सं.
 २, ६, ११, ३; ४, १, ९, २
 पराकाशाचिद्विषः ८, ९२, २७
 परा गावो वषसं कश्चिद् ८, ४, १८
 परा चिच्छीर्षा वदुस्तुम् इन्द्र १, ३३, ५
 परा सुदृक् मयवचमिन्द्राद् ७, ३२, २५
 परा देहि सामुक्तं १०, ८५, २९; अथर्व. १४, १, २५
 पराङ्क देवा वृत्तिं १०, ८७, १५; अथर्व. ८, ३, १४
 परा पूर्वो सध्या वृत्ति ६, ४७, १७
 परा मे वलित वीतयो १, २५, १६
 परावतीनामभेति पाथा १, ११३, ८
 परावतीं मातरं ४, १८, ३
 परा वाहि मयवज् ३, ५३, ५
 परावतं मासत्या २, ११६, ९
 परावतो मे दिविष्यन्ते १०, ६३, १
 परा वीराल वृत्त ५, ६१, ४
 परा वृत्तो अयो ९, ७१, ७
 परा वृत्ता अयासो १, १६७, ४
 परा ऋषीहि तपसा १०, ८७, १४; अथर्व. ८, ३, १३
 परा व वलित्वं १, ३९, ३
 परा हि मे विमग्धः १, २५, ४
 परा वीन्द्र धावति १०, ८६, २; अथर्व. २०, १२६, २
 परि कोशं मनुष्यसु ९, १०३, ३; साम. ५७७
 परिक्षिता पितरा १०, ६५, ८
 परि चिन्मसो वृत्तिं १०, ३१, २
 परि वाः सन्यम्या ९, ४१, ६; साम. ८१७
 परि मेवा मरीनां ९, १०३, ४
 परि वो अयमवधि ९, ६१, ३; साम. १२१२
 परि नो देववीर्यवे ९, ५४, ४
 परि वो वाङ्मयः ९, ६४, १८
 परि वो वृत्तवत्ता ८, ४७, ५

परि णो देवी वद्वत् वृत्ताः २, ३३, १४; वा. य. १६, ५०;
 तै. सं. ४, ५, १०, ४
 परि वृत्ति पणीनां ६, ५३, ५
 परि ते त्रिमुषो वया ९, १००, ४
 परि ते वृत्तमो रयो ४, ९, ८; वा. य. ३, ३६
 परि त्मना मितवृत्ति ४, ६, ५
 परि त्वं हवन्तं हरि ९, ९८, ७; साम. ५५२; १३२९; १६८१
 परि त्रिषातुरव्यवर् ८, ७२, ९
 परि त्रिषिद्धव्यवर् ४, १५, २; तै. ब्रा. ३, ६, ४, १
 परि त्वा त्रिषेणो गिर १, १०, १२; वा. य. ५, २९; तै. सं.
 १, ३, १, २
 परि त्वाष्टं पुरं वषं १०, ८७, २२; अथर्व. ७, ७१, १;
 ८, ३, २२; वा. य. ११, २६; तै. सं. १, ५, ६, ४;
 ४, १, २, ५
 परि दिव्यानि मन्त्राद् ९, १४, ८
 परि देवीरनु त्वा ९, १०३, ५
 परि वृत्तं सहस्रः ९, ७१, ४
 परि वृत्तः सप्तवृत्तिः ९, ५२, २; साम. ४९६
 परि धामानि वामि ते ९, ६६, ३
 परि वृषा पुरक्षाद् ६, ५४, १०; अथर्व. ७, ९, ४
 परि मजातः ऋषा १, ६९, २
 परि म चम्पेन्द्राय सोम ९, १०९, १; साम. ४२७; १३६७
 परिममन् वषसं वृत्तसद् ९, ६८, ८
 परि म सोम ते रतो ९, ६७, १५
 परि प्रासिष्यद्वत्तिः ९, १४, १; साम. ४८६
 परि त्रिषः कश्चो ९, ९६, ९
 परि त्रिषा विषः कविः ९, ९, १; साम. ४७६; ९३५
 परि वत्तविः कश्चा ९, ९४, ३
 परि वत्ताववा कविः ९, ७, ४; साम. ११३१
 परि वद्विन्द्र रोदसी जने १, ३३, ९
 परि वदेवामेको १, ६८, २
 परि वो रक्षिमा दिवो ८, २५, १८
 परि वो रोदसी जने ९, १८, ६
 परि वाजपतिः कविः ४, १५, ३; साम. ३०; वा. य. ११, २५;
 तै. सं. ४, १, १, ५; तै. ब्रा. ३, ६, ४, १
 परि वाजे म वाङ्मयं ९, ६३, १९
 परि वाराव्यवत्ता ९, १०३, २
 परि विद्यानि वेत्ता ९, २०, ३; साम. ९७०
 परि विद्यानि वृत्तिवत्ताः ३, ११, ८
 परि विष्टं वाङ्मयं विद्याः १, ११६, २०
 परि वृत्तवे वलित्वं १०, १०२, ११

परि चो विचतो ह्य १०, १९, ७
 परिषत्तं ह्यत्यस्य ७, ४, ७; नि. ३, २
 परिष्कृत्यवनिष्कृतं ९, ३९, २; साम. ८९९
 परिष्कृतस्य ह्यन्वयो घोषेय ९, ४६, २
 परि एव सुवानो अक्ष ह्यन्वुः ९, ९८, ३; साम. १२४०
 परि एव सुवानो अक्षयं ९, ९८, २
 परि सन्नेन पञ्चमाग्नि ९, ९२, ६
 परि सन्निनं बाजसुः ९, १०३, ६
 परि सुवानक्षस्य ९, १०७, ३; साम. १३१५
 परि सुवानास ह्यन्वो ९, १०, ४; साम. ४८५; ११२२
 परि सुवानो गिरिष्ठाः ९, १८, १; साम. ४७५; १०९३
 परि सुवानो हरिश्चुः ९, ९२, १
 परि सोम ऋतं बृहत् ९, ५६, १
 परि सोम प्र धम्बा ९, ७५, ५; नि. ४, १५
 परि स्वसो वक्ष्यत्य ७, ८७, ३
 परि हि य्मा पुच्छतो ९, ८७, ६
 परिष्कृतेदना जने ८, ४७, ६
 परीं वृगा चरति १, ५२, ६
 परीतो वाचये सुतं ९, ६३, १०
 परीतो पिम्बता सुतं सोमो ९, १०७, १; साम. ५१२;
 १३१३; वा. य. १९, २; तै. भा. २, ६, १, १
 परीमे गामनेषत् १०, १५५, ५; अथर्व. ६, २८, १; वा. य.
 ३५, १८
 परेविर्वात् प्रवतो १०, १४, १; अथर्व. १८, १, ४९; तै. भा.
 ६, १, १; नि. १०, २०
 परेहि विप्रमस्तुतं १, ४, ४; अथर्व. २०, ६८, ४
 परो दिवा पर एवा १०, ८२, ५; वा. य. १७, २९; तै. सं.
 ४, ६, २, २
 परो मातृच्छीपत् ८, ६८, ६
 परो मातृवा तम्बा ७, ७९, १; तै. भा. २, ८, ३, २
 परो वरुं परम आ जविष्ठाः ५, ३०, ५
 परो हि मल्लैरि ६, ४८, १९
 पर्जन्यः पिता मरिचक ९, ८२, ३; साम. १३१७
 पर्जन्यवाता वृषभा ६, ४७, ६
 पर्जन्यवृक्षं मरिचं ९, ११३, ३
 पर्जन्याव प्र गावत् ७, १०२, १; तै. भा. २, ४, ५, ५;
 तै. भा. १, २९, १
 पर्जन्यावाता वृषभा १०, ६५, ९
 पशू बुध चक्ष बाजसातये ९, ११०, १; साम. ४२८; १३६४;
 अथर्व. ५, ६, ४
 पर्वतज्जिमहि वृषो विभाव ५, ६०, ३; तै. सं. ३, १, ११, ५;

पशूर्हं नाम मानवी १०, ८६, २३; अथर्व. २०, १२६, २३
 पश्वि लोकं तनयं पशुमिह्वं ६, ४८, १०; साम. १६३४
 पश्वि कीमे गमीर औ ८, ६७, ११
 पशवे हवैतो हरिरति ९, १०६, १३; साम. ५७६; ७७३
 पशवे हवैतो हरिर्गुण्यामो ९, ६५, २५
 पश्वन्ते बाजसातये ९, १३, ३; साम. ११८९; लांछ्य भा. ४, २, १५
 पशमान ऋतः कविः ९, ६२, ३०
 पशमान ऋतं बृहत् ९, ६६, २४
 पशमानः सुतो नृभिः ९, ६२, १६
 पशमानः सो अक्ष नः ९, ६७, २२; वा. य. १९, ४२
 पशमान शिवा द्वितो ९, २५, २; साम. ९२१
 पशमान नि लोकसे ९, ६३, २३; साम. १२३६
 पशमानमक्षय्यो ९, १३, २; साम. ११८८
 पशमान महि अक्षिभेभिः ९, १००, ८
 पशमान महि अक्षो गाव्य ९, ९, ९
 पशमान मङ्गणो ९, ८६, ३४; नि. ५, ६
 पशमान रसस्तव ९, ६१, १८; साम. ८९०
 पशमान स्यात्वा ९, ६५, २; साम. ९०५
 पशमान विद्या रविमक्ष्यं सोम दुहन्त ९, ६३, ११
 पशमान विद्या रविमक्ष्यं सोम सुमिष्य ९, ४३, ४
 पशमान सुवीर्यो ९, ११, ९; साम. १४४९
 पशमानस्य जङ्गलो ९, ६६, २५; साम. १३१०
 पशमानस्य ते कवे ९, ६६, १०; साम. ६५७
 पशमानस्य ते रतो ९, ६१, १७; साम. ८९१
 पशमानस्य ते वरं ९, ६१, ४; साम. ७८७
 पशमानस्य विचक्षि ९, ६४, ७; साम. ९५८
 पशमाना स्तर्विदो ९, ५९, ४
 पशमाना अष्टस्रत पवित्रमति ९, १०७, २५; साम. ५२२
 पशमाना अष्टस्रत सोमाः ९, ६३, २५; साम. १६९९
 पशमाना विवस्वति ९, ६३, २७; साम. १७००
 पशमानास आस्रवः ९, ६३, २६; साम. १७०१
 पशमानास ह्यन्वः ९, ६७, ७
 पशमानो जेजीजनत् ९, ६१, १६; साम. ४८४; ८८९
 पशमानो अति शिबो ९, ६६, २२
 पशमानो जमि र्गुणो ९, ७, ५; साम. ११३१
 पशमानो अम्यर्वा सुवीर्यन् ९, ८५, ८
 पशमानो अक्षिप्यद्वारि ९, ४९, ५; साम. १४३९
 पशमानो रवीतमः ९, ६६, २६; साम. १३११
 पशमानो म्यजवत् ९, ६६, २७; साम. १३१२
 पश्व गोविद्यमिह ९, ५९, १
 पश्व जमवन्ति ९, ६६, ४

पवक दक्षसाधनो २, २५, १; साम. ४७४; ११९
 पवक देवमादो १, ८४, १
 पवक देववीतव हन्तो १, १०६, ७; साम. ५७१, १३२६
 पवक देववीरति १, २, १; साम. १०३७
 पवक देवापुत्र १, ६३, २२; साम. ४८३, १२३५
 पवक मनुमत्तम इन्द्राय १, १०८, १; साम. ५७८, ६९१
 पवक वाचो अग्निवः १, ६२, २५; साम. ७७५
 पवक वाजसातमः १, १००, ६; साम. १०१६
 पवक वाजसातवेऽभिधाति १, १०७, २३; साम. ५२१
 पवक वाजसातवे विप्रस्य २, ४३, ६
 पवक विप्रचर्चने १, ६६, १
 पवक वृषहन्तमोक्षयिमा १, २४, ६; साम. ९६६
 पवक बुद्धिमा सु गो २, ४९, १; साम. १२३५
 पवक सोम ऋतुविद् १, ८६, ४८
 पवक सोम ऋते दक्षाय १, १०९, १०; साम. ४३०, १२३२
 पवक सोम दिव्येणु १, ८६, २२
 पवक सोम देववीतवे १, ७०, ९
 पवक सोम दुष्प्रो दुष्प्रो १, १८९, ७; साम. ४३६
 पवक सोम मनुर्वो १, ९६, १३; साम. ५३२
 पवक सोम मन्वय १, ६७, २६; साम. १८१०
 पवक सोम महान्तसमुद्रः १, १०५, ४; साम. ४७९, १२४१
 पवकाज्ञो अवाभ्यः १, ५९, २
 पवकान्यो पवमानो १, ९६, २३
 पवकान्यो वृषा सुतः १, ६१, १८; साम. ४७९; ७७८
 पविं वे वितं १, ८३, १; साम. ५६५; ८७५; ते. आ. १, ११, १; साम. १, २, ८
 पवित्रवत्सः पवि वाचं १, ७३, ३; ते. आ. १, ११, १; मि. १२, ३२
 पवित्रेभिः पवमानो १, ९७, २४
 पवीरताः पुनीतम १, ४, ७; साम. १०५०
 पवुं नः सोम रक्षसि १०, २५, ६
 पवुत पित्रा सुभगा १, ९२, १२
 पव्वापुत्रादधराव १०, ८७, २१; अवर्ष. ८, ३, २०
 पव्वापुत्रादधराव १०, १४९, ३
 पव्वकम्पस्वा अतिथि १०, १२४, ३
 पवा न तापुं गुहा १, ६५, १
 पवा वयस्मा विपुता १०, ६१, १२
 पाकः पृथगभि मनसा १, १६४, ५; अवर्ष. १, ९, ६
 पाकमा खन देवा ८, १८, १५
 पातं नो वद्वा पातुभिः ५, ७०, ३; साम. ९८७
 पाता वृद्धा सुतं ८, १, २६; साम. १६५९

पाता सुतमिन्द्रो अस्तु सोमं हन्ता ६, ४४, १५
 पाता सुतमिन्द्रो अस्तु सोमं प्रणेनीः ६, २३, ३
 पाति मिमं विवो अमं पदं ३, ५, ५
 पातं आ वो अन्धस ८, ९२, १; साम. १५५; ७२३
 पाति मित्रावरुणावधाय १, १६७, ८
 पारावतस्य रात्रिषु ८, ३४, १८
 पार्षद्वाणः प्रस्कम्बं ८, ५१, २
 पावकवा वज्रिन्मया ६, १५, ५; वा. व. १७, १०; ते. सं. ४, ६, १, २
 पावकवाचोः शुक्रवचोः १०, १४०, २; साम. १८१७; वा. व. १२, १०७; ते. सं. ४, २, ७, ३
 पावकलोचं तव हि क्षयं ३, २, ६
 पावका नः सरस्वती १, ३, १०; साम. १८९, वा. व. २०, ८४; ते. आ. २, ४, ३, १; मि. ११, २६
 पावमासीयो अध्येति १, ६७, ३२; साम. १२९९
 पावीरवी कम्पा पित्राणुः ६, ४९, ७; ते. सं. ४, १, ११, २
 पावीरवी तन्वतुरेकपादयः १०, ६५, १३; मि. १२, ३०
 पाहि गायान्धसो मये ८, ३३, ४; साम. २८९
 पाहि न इन्द्र सुहृत् १, १२९, ११
 पाहि नो अग्र एकवा ८, ६०, ९; साम. ३६; १५४४; वा. व. २७, ४३
 पाहि नो अग्रे पातुभिः १, १८९, ४
 पाहि नो अग्रे रक्षसः पाहि १, ३६, १५
 पाहि नो अग्रे रक्षसो अतुष्टाव ७, १, १३
 पाहि विश्वमाज्ञावसो ८, ६०, १०; साम. १५४५
 पिता वज्रानामसुतो ३, ३, ४; मि. ५, २
 पिता यत्स्वा दुहितरं १०, ६१, ७
 पितुः प्रवक्ष्य जन्मना १, ८७, ५
 पितुं तु कोषं महे १, १८७, १; वा. व. ३४, ७; मि. ९, २५
 पितृवृत्तो न तन्वमिद् १०, १७२, ३
 पितुर्न पुत्रः सुवृत्तो ८, १९, २७
 पितुर्न पुत्राः ऋतं १, ६८, ९
 पितृमातुरया वे ९, ७३, ५
 पितुश्च गर्भं जपितुश्च १, १, १०
 पितृविद्वयवैपुता १, १, ९
 पित्रेव पुत्रमभिः १०, ६९, १०
 पित्रे विप्रकुः सदनं समकी ३, ३१, १२
 पित्रवन्धवो मरुतः सुवृता १, ६४, ६; ते. सं. ३, १, ११, ७
 पितृं नो अविती राजपुत्रा १, २७, ७
 पितृं मा पतयस्व १०, ३५, ८

पिपीले मञ्जुमेघो न ४ २२, ८
 पिपीलि देवीं वसतो १०, १, १; तै. सं. ४, ३, १३, ४; ते. आ.
 ३, ५, ७, ५; ६, ११, ४
 पिबतं सोमं मधुमन्त्रं ८, ८७, ४
 पिबतं धर्मं मधुमन्त्रम् ८, ८७, २
 पिबतं च मृष्युतं च ८, ३५, १०
 पिबन्ति मित्रो अर्धमा ८, ९४, ५; साम. १७८६
 पिबन्मन्त्र विधे देवास्तो ९, १०९, २५
 पिब स्वर्णवानां ८, ३२, २०
 पिबा त्वस्य गिर्बनः ८, १, २६; साम. १३९३
 पिबापिबेदिम्न शूर सोमं मन्त्रम् २, ११, ११
 पिबापिबेदिम्न शूर सोमं मा पिबन्तो १०, २२, १५
 पिबा बर्धस्य तव वा सुतासः ३, ३६, ३
 पिबा सुतस्य रसिनो ८, ३, १; साम. २३९; १४२१
 पिबा सोममभि वयुम्रतः ६, १७, १
 पिबा सोममिम्न मन्त्रम् ७, २२, १; साम. ३९८; ९२७
 अथर्व. २०, ११७, १; ते. सं. २, ४, १४, ३
 पिबा सोममिम्न सुवानस्य १, १३०, २
 पिबा सोमं मदाव कं ८, ९५, ३
 पिबा सोमं महत १०, ११६, १
 पिबेदिम्न मरुत्सका ८, ७६, ९
 पिबन्मन्त्रमिम्नम् १, १३३, ५
 पिबन्मन्त्रः सुमरो २, ३, ९; ते. सं. ३, १, ११, २
 पीपाव चेत्तुर्दितिः १, १५३, ३
 पीपाव स ऋत्वा मर्त्येभ्य १०, ३
 पीपिवांसं सरस्वत ७, ९६, ६; ते. सं. ३, १, ११, २
 पीवानं मेघमपचन्त १०, २७, १७
 पीबोअर्धो रविभूयः ७, ९१, ३; वा. व. २७, ३३; ते. आ.
 २, ८, १, १
 पीबोअर्धः सुचक्रया ४, ३७, ४
 पुनसिप वितरा १०, १३१, ५; अथर्व. २०, १३५, ५; वा. व.
 १०, ३४; २०, ७७; ते. आ. १, ४, २, १
 पुनिष्ठा वा कुमारिणा ८, ३१, ८
 पुनो न जालो ह्यवो १, ६९, ५
 पुनः पत्नीमस्मिन्नाद् १०, ८५, ३९; अथर्व. १४, २, २;
 मि. ४, २५
 पुनः पुनर्वापमाना १, ९२, १०
 पुनः समन्वहितं २, ३८, ४; मि. ४, ११
 पुनन्तु मां देवजनाः ९, ६७, २७; वा. व. १९, ३९; ते. आ.
 १, ४, ८, १; २, ६, ३, ४
 पुनरोवा नि वर्तन्माद् १०, १९, ३

पुनरोवा नि वर्तन् १०, १९, २
 पुनरोहि वृषाकपे १०, ८६, २१; अथर्व. २०, १२६, २१;
 मि. १२, २८
 पुनर्दाव मन्त्रावापो १०, १०९, ७; अथर्व. ५, १७, ११
 पुनर्नः पितरो ममो १०, ५७, ५; वा. व. ३, ५५; ते. सं.
 १, ८, ५, ३
 पुनर्नो अन्तुं पुषिषी १०, ५९, ७
 पुनर्नं चक्षुः पितरा वृषाणा ४, ३३, ३
 पुनर्नं देवा अन्तुः १०, १०९, ६; अथर्व. ५, १७, १०
 पुनरावा वज्रसाधनं ९, १०४, ३; साम. ११५९
 पुनाति ते पतिभ्युं ९, १, ६; वा. व. १९, ४; ते. सं.
 १, ८, २१, १; ते. आ. २, ६, १, २
 पुनाम इन्द्रवा मर (०) त्वं वक्ष्मिन् ९, १००, २
 पुनाम इन्द्रवा मर (०) वृषन् ९, ४०, ६
 पुनाम इन्द्रवो पुनहृत ९, ६४, २७
 पुनामः कुरुषोषवा ९, ८, ६; साम. ११८३
 पुनामः सोम जागृयिः ९, १०७, ६; साम. ५१२
 पुनामः सोम धारवापो ९, १०७, ४; साम. ५११; ६७५
 पुनामः सोम धारवन्तो ९, ६३, २८
 पुनामन्त्रं जनचम् ९, १०७, १८
 पुनामसामन्त्रवदो ९, ८, २; साम. ११७९
 पुनामे तन्वा मिथः ४, ५६, ६; साम. १५७७
 पुनामो अक्रवीदमि ९, ४०, १; साम. ४८८; ९२४
 पुनामो देववीतव ९, ६४, १५; साम. ८४३
 पुनामो वाति हर्षतः २, ४३, ३
 पुनामो ऋपे अथर्वे ९, १६, ६
 पुनामो वरिवक्ष्मिन् ९, ६४, १४; साम. ८४२
 पुनीवे वामरक्षसं मनीषां ७, ८५, १
 पुनीं पनं तपुत वर १०, १३०, २; अथर्व. १०, ७; ४३-४४
 पुनः सव ह्यवापिबे २, ६१, २; साम. १२११
 पुनर्वा सिद्धं वज्रहस्ता १, १०९, ८
 पुनं न वृष्णवा क्व ८, ७३, १८
 पुनाते वृषिरेभ्यः ८, ४४, २०
 पुस्तन्योः सवन्त्र ३, ५८, ६
 पुतामो अनुवेनन्तं १०, १३५, २
 पुतामा वां वीवो १०, ३९, ५
 पुतां मिन्तुपुता कविः १, ११, ४; साम. ३५९; १२५०;
 उक्ता आ. १४, १२, ३
 पुता वक्ष्मस्तमसो जनीवो १, १२१, १०
 पुता संवावात्पन्वावहृत्वा २, १६, ८

पुरीवासो अग्रवः ३, २२, ४; वा. व. १२, ५०; तै. सं. ४, २, ४, ३

पुष्कलमागि हि धामदास्य ४, ४२, ९

पुष्पा विहि वां मरा ८, ५, १६

पुष्पा हि सारकमि ८, ११, ८; ४३, २१; साम. ११६७; तै. भा. २, ४, ४, ४

पुष्प स्वा दावाकोवे २, १५०, १; साम. ९७; नि. ५, ७

पुष्पपत्ता अजिमन्तः ५, ५७, ५

पुष्पिषा व कतवे ८, ५, ४

पुष्पमन्त्रा पुष्पवत् ८, ८, १२

पुष्प एवेतं सनं १०, ९०, २; साम. ६१९; अथर्व. १९, ६, ४; वा. व. ३१, २; तै. भा. ३, १२, १

पुष्पुत्तस्य धाममिः ३, ३७, ४; अथर्व. २०, १९, ४

पुष्प हि वां पुष्पुजा ६, ६३, ८; नि. ६, ७९

पुष्पुत्तं पुष्पुत्तं ८, ९२, २; साम. ७१४

पुष्पुत्तो वः पुष्पुत्तः ६, ३४, २

पुष्पुति वृक्षो नि विनाति १, १४८, ४

पुष्पुति हि स्वा सवना १०, ८९, १६

पुष्पुवष्टे पुष्पा स्वाया ६, १, १३; तै. भा. ३, ६, १०, ५

पुष्पुत्तं पुष्पां स्तोत्राणां ६, ४५, २२

पुष्पुत्तं पुष्पांमोक्षानं १, ५, २; साम. ७४१; अथर्व. १०, ६८, १२

पुष्प वत् इन्द्र सन्पुष्पा ५, ३३, ४

पुष्पवो मा सुधा १०, ९५, १५; शत. भा. ११, ५, १, ९

पुष्पुत्ता चिद्धयति ५, ७०, १; साम. ९८५

पुष्प वर्णालिङ्गिना दधाना १, ११७, ९

पुरोगा अग्निदेवानां १, १८८, ११

पुरोमिती वो अन्वतः ९, १०१, १; साम. ५४५; ६९७

पुरोक्षा अन्नं पचतः ३, १८, २; नि. ६, १६

पुरोक्षा इत्तुर्बन्धो ७, १८, ६

पुरोक्षात् वो अन्वे सोमं ८, ३१, २

पुरोक्षात् सन्पुत्त ३, ५२, ४

पुरोक्षात् व वो वतो ३, ५२, ३; ४, ३२, १६

पुरोक्षात् गो अन्वत् ८, ७८, १

पुरोक्षात् पचत् ३, ५२, २

पुरो वो मन्त्रं विष्णवं सुष्टुति ६, १०, १

पुष्टिर् रक्षा क्षितिर् १, ६५, ५

पुष्पाकोमे अग्निवोमे ५, ३७, ५

पुष्पात् सारवो १०, ८५, १८; अथर्व. ७, ८१, १; १३, २, ११, १४, १, २३; तै. भा. २, ७, ११, १; ८, ९, ३

पुष्पात्तं पुष्पं पुष्पुत्तं ८, २२, २

पुष्पांस्तु प्रदिशं याति ९, ११६, ३; साम. १५९१

पुष्पांस्तु प्रयतिस् १, १६६, ५

पुष्पो विष्णुमात्रुवनात् १, १२३, २

पुष्पीमिहि वृक्षमि १, ८६, ६; तै. सं. ४, ३, १३, ५

पुष्पीग्न्य निरिष्यो ३, ५१, ५

पुष्पीरहं सारवः सन्नमाणा १, १७९, १

पुष्पीरिद्धस्य रातवो १, ११, ३; साम. ८२९

पुष्पीरवसः शरद्वक्ष ४, १९, ८

पुष्पीमिहि स्वे तुविस्मि ८, ६६, १२

पुष्पीष्ट इन्द्रोपमातवः ८, ४०, ९

पुष्पं अर्धं रजवो १, १२४, ५

पुष्पो देवा भवन् १, ९४, ८

पुष्पं होतृस्य नो १, २६, ५

पुष्पं अन्वजाव ६, ५५, ४

पुष्पवते ते चक्रमा ३, ५२, ७

पुष्पवते मरुवते १, १४२, १९

पुष्पवत् वते वयं ६, ५४, ९; अथर्व. ७, ९, ३; वा. व. ३४, ४१; तै. भा. २, ५, ५, ५

पुष्पस्तु म गा इहि ६, ५४, ६

पुष्पा गा अन्वत् नः ६, ५४, ५; तै. सं. ४, १, ११, २; तै. भा. २, ४, १, ५

पुष्पा स्वेतश्चावयत् १०, १७, ३; अथर्व. १८, २, ५४; तै. भा. ६, १, १, नि. ७, ९

पुष्पा स्वेतो नयत् १०, ८५, २६; अथर्व. १४, १, २०

पुष्पा राजानमावृणः १, २३, १४

पुष्पा विष्णुर्हवन् मे ८, ५४, ४

पुष्पा सुकम्पुर्विच ६, ५८, ४; तै. भा. २, ८, ५, ४

पुष्पा आशा अनु वेद १०, १७, ५; अथर्व. ७, ९, २; तै. भा. २, ४, १, ५; तै. भा. ६, १, १

पुष्पाक्षकं न तिस्रि ६, ५४, ३

पुष्पावचो वृषिणः ३, ७, १०

पुष्पस्य वृष्णो अरुस्य ६, ८, १

पुष्पे वा विष्वा सुवना २, ३४, ४

पुष्पो वयः पितुमात् १, १४१, २

पुष्पामि स्वा परमन्त्रं १, १६७, ३४; अथर्व. ९, १०, १३; वा. व. २३, ६१

पुष्पे तदेवो वयम् ७, ८६, ३

पुष्पीवादिनायमाना १०, ११७, ५

पुष्पमावन्मयमा १०, ४४, ६; अथर्व. २०, २४, ६; नि. ५, २५

पुष्पाया अमन्त्रो ३, २७, ५; तै. भा. ३, ६, १, ३

वृक्ष कक्षा वृक्षा ६, १९, ३
 वृक्ष रथो दक्षिणाया १, १३३, १
 वृक्षाकुलायुर्जयो गयेवः ८, १७, १५
 वृषवृक्षा मयतः वृक्ष १, ८९, ७; वा. व. १५, २०
 वृषमे मेये मातृसिद्धिः ८, ५२, २
 वृष्टो विवि वाक्वसिः ७, ५, २
 वृष्टो विवि वृष्टो वसिः १, ९८, १; वा. व. १८, ७३, वै. सं.
 १, ५, ११, ११ वै. मा. ३, ११, ६, ४
 पोरं विद्युद्युक्तं ५, ७४, ४
 पोरो जलस्य वृषवृक्ष ८, ६१, ६; साम. १५८७, अथर्व.
 २०, ११८, २
 प्र ऋक्षयो वृत्तमिह ४, ३३, १
 प्र कविर्देवसीतवे २, २०, १; साम. १६८
 प्र कारयो मनसा ३, ६, १; वै. मा. २, ८, २, ५
 प्र कावयुक्तमेव ९, ९७, ७; साम. ५२४; १११६
 प्र कृतायुक्तीणिः ८, ३३, १
 प्र कृष्टिरेव वृष एवि ९, ७१, २
 प्र केतुना वृष्टया वाक्वसिः १०, ८, १; साम. ७१; अथर्व.
 १८, ३, ६५, वै. मा. ६, ३, १
 प्र क्षोदसा वायसा ७, ९५, १
 प्र गावताम्बर्चाम ९, ९७, ४; साम. ५३५
 प्र गावमेव गावत ९, ६०, १
 प्र वा म्वस्व महतो २, १५, १
 प्र वके सहसा सहो ८, ४, ५
 प्र चर्चभिन्मः वृष्टना १, १०९, ६; वै. सं. ४, २, ११, १
 प्र चित्रमर्कं गुणते ६, ६६, ९; वै. सं. ४, १, ११, ३; वै. मा.
 २, ८, ५, ५; नि. ३, २१
 प्रचेतसं त्वा कवे ८, १०२, १८
 प्र च्चवानास्तुक्तयो ५, ७४, ५
 प्रजामहो तव योमि १०, ९१, ४
 प्रजापतिर्महामेवा १०, १६९, ४; वै. सं. ७, ४, १७, २
 प्रजापते न त्वदेतानि १०, १३१, १०; अथर्व. ७, ७९, ४;
 ८०, ३; वा. व. १०, १०; २३, ६५; वै. सं.
 १, ८, १४, १; ३, २, ५, ६; वै. मा. १, ८, १, २,
 ३, ५, ७, १; नि. १०, ४३
 प्रजाम्बः वृष्टि विप्रमत्त २, १३, ४
 प्रजावृत्तस्य विप्रतः ८, ६, २; साम. १३०९; अथर्व.
 २०, ११८, २
 प्रजावृत्ता वचसा १, ७६, ४
 प्रजावृत्तीः वृषवसं ९, ८८, ७; अथर्व. ४, २१, ७; वै. मा.
 २, ८, ८, ११

प्रजा वृष्टिभ्यो जलवायव ८, १०१, १४; वै. मा. २, १; अथर्व.
 १०, ८, ३
 प्र विद्युत्वा मरते वेपो १०, ४६, ८
 प्र व हृष्टो महे तव ९, ४४, १; साम. ५०९
 प्र व हृष्टो महे तव ९, ६६, १३
 प्रजीतिमिहे हर्षव १०, १०४, ५
 प्र वृत्तं विप्रमत्तरेण साधुं ५, १, ७
 प्रवेतारं वरयो जलका ८, १६, १०; अथर्व. २०, ४६, १
 प्र यो देवी सारस्वती ६, ६१, ४; वै. सं. १, ८, २२, १
 प्र यो वर्यस्विभ्यो ९, ७९, २
 प्र य आशयः पयमान ९, ८६, १
 प्र य वाकिनीः पयमान ९, ८६, ४; साम. ८८६
 प्र य हृष्ट वृष्टाणि १०, १११, ८
 प्र सं विविमिह १, १६७, ७
 प्र तथ जल विविमिह ७, १००, ५; साम. १६२६; वै. सं.
 २, १, ११, ५; नि. ५, ९
 प्र तते जला कारणं कृतं वृष्ट ६, १८, १३
 प्र तवृष्टीमे वृषवामे १०, ९३, १४
 प्र तद्विष्णु स्तवते १, १५४, २; अथर्व. ७, २६, २-३;
 वै. मा. २, ४, ३, ४; नि. १, २०
 प्र तद्वेधं जलवामे १, १२९, ३; नि. १०, ४२
 प्र तमिन्म नवीमिह ८, ६, ९
 प्र तव्यसीं जलसीं १, १४३, १
 प्र तव्यसी वमर्चयिह सारस्व ५, ४३, ९
 प्र तौ वगिनर्चनस्य ४, ५, ४
 प्र तार्क्युः प्रवरं १०, ५९, १
 प्रति केतवः प्रचना अथर्व ७, ७८, १
 प्रति कोरानामेतावान् १, १६९, ७
 प्रति वयव वि चवरे ७, १०४, २५; अथर्व. ८, ४, २५
 प्रति ते इत्यवे वृक्ष ८, ५६, १
 प्रति वं वायवम्वरं १, ९५, १; साम. १६; नि. १०, ३६
 प्रति त्वा वृष्टिर्वा ७, ८१, ३
 प्रति त्वाक वृष्टनसो ७, ७८, ५
 प्रति त्वा जलसी वृष्ट ८, ४५, ५
 प्रति त्वा स्तोमेरीकवे ७, ७६, ६
 प्रति वृष्टानामवकासो ७, ७५, ६
 प्रति वामा अरत ३, ५२, ८
 प्रति व स्तोमं त्वष्टा वृष्टेव ७, ३४, २१
 प्रति प्रवात्मनस्य विद्यान् ५, ४९, २
 प्रति प्र वार्तिन्म नवीमिहो वृष्ट १, १६९, ६
 प्रति प्रवृष्टो वृष्ट ८, ३१, ६

प्रति शिवलसं रथं ५, ७५, १; साम. ४१८: १७४३
 प्रति श्रवणि वर्षवते १०, ९५, १३
 प्रति मद्रा अरुहत् ४, ५२, ५
 प्रति मे स्तोममवितिर्जेषु ५, ४२, २
 प्रति वल्गवा नीचा दक्षि १, १०४, ५; नि. ५, १६
 प्रति वद्वायो अरुहं १०, ३०, १३
 प्रति वा द्वा नमस्ताहमेति १, १७१, १
 प्रति वा रथं नृपती अरुह्ये ७, ६७, १
 प्रति वा सूर उदिते मित्रं ७, ६६, ७; साम. १०६७
 प्रति वा सूर उदिते सुकं: ७, ६५, १
 प्रति वा नृपदजवे ८, १०, १
 प्रति सुताय वा नृपत् ८, ३२, ४; नि. ५, १६
 प्रति वीममित्रैरेत ममिह: ७, ७८, २
 प्रति ह्योममिह सिंधव: १, १६८, ८
 प्रति व्या सुनरी जनी ४, ५२, १; साम. १७२५
 प्रति स्तोमेभिरुपसं वसिष्ठ: ७, ८०, १
 प्रति स्वयो वि स्रज ४, ४, ३; वा. य. १३, ११, तै. सं.
 १, २, १४, १
 प्रति क्षरेवां पुजवमिरेवे: ७, १०४, ७; अथर्व. ८, ४, ७
 प्रलीचीने सामहनी १०, १८, १४
 प्र तु प्र वरि कोष्णं १, ८७, १; साम. ५२३; ६७७
 प्र मुनिपुत्रस्य स्वधिरस्य ६, १८, १२
 प्र ते अन्नपोऽग्निभ्यो वरं ७, १, ४
 प्र ते अग्ने हविष्मती ३, १९, २
 प्र ते अग्नौ तु कुह्वो: ३, ५१, १२; साम. ७३९
 प्र ते अस्या उषस: १०, २९, १; अथर्व. २०, ७६, २
 प्र ते दिवो न कुह्वो २, ६२, १८
 प्र ते धारा अत्यध्वानि ९, ८६, ४७
 प्र ते धारा अलज्जतो ९, ५७, १; साम. १७६१
 प्र ते धारा मनुमती: ९, ९७, ३१; साम. ५३४
 प्र ते नाचं न समने १, १६, ७
 प्र ते पूर्वाणि करणानि विमा ४, १९, १०
 प्र ते पूर्वाणि करणानि वोचं ५, ३१, ६
 प्र ते बहू विचक्षण ४, ३२, २२
 प्र ते महासो मदिरास ९, ८६, २
 प्र ते महे बिद्वे संसिचं १०, ९६, १; अथर्व. २०, ३०, १;
 तै. भा. २, ४, ३, १०; ३, ७, ९, ६
 प्र ते वज्रि प्र त हवमि १०, ४, १; तै. सं. २, ५, १२, ४
 प्र ते रथं मिथुक्तं १०, १०२, १
 प्र तेऽवहृत्सो वातवे १०, ७५, २
 प्र ते वोचास वीर्या ४, ३२, १०

प्र ते सोतार ओष्णो: ९, १६, १
 प्रतं रथीणां पुत्रं ६, ४५, १२
 प्रतं होतारमीकं ८, ४४, ७
 प्रतवज्जमवा गिर: ८, १३, ७
 प्रतान्मानादध्वा वे ९, ७३, ६
 प्रतो हि कमीक्यो अध्वरेषु ८, ११, १०; तै. भा. १०, २, १
 प्रत्यभिरुपसमेकितानां ३, ५, १
 प्रत्यभिरुपसामग्रम् ४, १३, १
 प्रत्यभिरुपसो जातवेदा ४, १४, १
 प्रत्यग्रे मिथुना १०, ८७, २४
 प्रत्यग्रे हरसा हर: १०, ८७, २५; साम. ९५; नि. ४, १९
 प्रत्यग्रे देवानां विश: १, ५०, ५; अथर्व. १३, २, २०;
 २०, ४७, १७; नि. १२, २४
 प्रत्यङ्गमर्कमवयव १०, १५७, ५; अथर्व. २०, ६३, ३;
 ११४, ६
 प्रत्यर्थांश्चद्वया १, ९२, ५
 प्रत्यर्थांश्चानां १०, २६, ५
 प्रत्यर्थां विप्रीयो वे, ४२, १; साम. ३५२; १४४०; तै. भा.
 ३, ७, १०, ६
 प्रत्यय वेणवो वृहत् १०, १४२, ५
 प्रत्यु अद्वर्षावसी ७, ८१, १; साम. ३०३; ७५१; तै. भा.
 ३, १, ३, १
 प्रत्यक्षस: प्रतवसो १, ८७, १
 प्र त्या कृतं वृणीमहे १, ३६, ३
 प्र त्या नमोभिसिन्धव ९, १६, ५
 प्र त्या शुष्कामि वरुणस्य १०, ८५, २४; अथर्व. १४, १, १९, ५८
 प्रथमं जातवेदसमग्नि ८, २३, २२
 प्रथमभावं वहासं वयोधां ६, ४९, ९
 प्रथमा हि सुवाचसा १, १८८, ७
 प्रथम्य वरुण सप्रथम्य १०, १८१, १
 प्रथिह वरुण वीरकर्म १०, ६१, ५
 प्रथिह वामस्पृचिवी विदेवां ५, ५८, ७
 प्रदक्षिणिदमि शुण्ठित २, ४३, १
 प्र दातुदो दिव्यो दातु ९, ९७, २३
 प्र दीधितिर्विचवारा ३, ४, ३
 प्र देवमा मज्जाने १०, ३०, १
 प्र देवं देववीर्यो वे, १६, ४१; तै. सं. ३, ५, ११, ४
 प्र देवं देववा विवा १०, १७६, २; तै. सं. ३, ५, ११, १
 प्र देवमण्डा मनुमन्त ९, ६८, १; साम. ५६३
 प्र देवोदासो अग्नि: ८, १०३, १; साम. ५११, १५१७
 प्र धावा यज्ञे: दृचिवी अनादृवा १, १५९, १

प्र छाया वज्रैः दृषिषी ममोभिः ७, ५३, १
 प्र पुष्पाय प्र रावसे ८, १, २०; अथर्व. २०, १४२, ५
 प्र चन्दा सोम जायते ९, १०६, ४; साम. ५६७
 प्र धारा अस्व द्रुपिमनो ९, ३०, १
 प्र धारा मधो अमिधो ९, ७, १; साम. ११२९
 प्र नः पूषा वरधं विश्वदेव्यः १०, ९१, १३
 प्र नम्यसा सहस्रः सुतुं ६, १
 प्र निष्क्रमेव सिन्धवो १, १७, १
 प्र तु वदेवां महिना १, १८६, ९
 प्र तु वयं सुते वा ५, ३०, ३
 प्र तु बोधा सुतेतु वां ६, ५९, १
 प्र नूनं जातवेदसं १०, १८८, १; नि. ७, २०
 प्र नूनं जायतामयं १०, ६२, ८
 प्र नूनं चावता पृथक् ८, १००, ७
 प्र नूनं ब्रह्मणस्पतिः १, ४०, ५; वा. य. ३४, ५७
 प्र नू महितं वृषमस्य १, ५९, ६; नि. ७, २३
 प्र नू स मतेः शवसा १, ६४, १३
 प्र मेमस्मिन्ददयो १०, ४८, १०
 प्र नो वक्रत्वर्चसा १०, १४२, २; अथर्व. ३, २०, २;
 वा. य. ९, २९; तै. सं. १, ७, १०, २
 प्रपद्ये पयामजनिह १०, १७, ६; अथर्व. ७, ९, १; तै. ब्रा.
 २, ८, ५, ३
 प्र वर्यतानाश्रुसती उपस्था ३, ३३, १; नि. ९, ३९
 प्र पवमान अन्वमि ९, २४, ३; साम. ९६३
 प्र पस्त्यामदिति सिन्धुश्च ४, ५५, ३
 प्र पीपय वृषभ जिम्ब बाजानमे ३, १५, ६
 प्र पुनामस्य वेतसा ९, १६, ४
 प्र पुनानाय वेधसे ९, १०३, १; साम. ५७३
 प्र पूतास्त्रिममोचिषे १, ७९, १०
 प्र पूर्वजे वितरा नम्यसोभिः ७, ५३, २; तै. सं. ४, १, ११, ४;
 तै. ब्रा. २, ८, ४, ७
 प्र पूषणं वृणीमहे ८, ४, १५
 प्र प्यायस्य प्र एवम्वृक्ष ३, ६७, २८
 प्रम क्षयाय पश्यसे ९, ९, २; साम. ९३७
 प्रम पूष्णस्तुविजातस्य १, १३८, १
 प्रम वक्षिषुमं ८, ६९, १; साम. ३६०
 प्रप्रायमग्निभरतस्य ७, ८, ४; वा. य. ११, ३४; तै. सं.
 २, ५, १२, ४; ४, २, ३, २
 प्रमा वो अयो १, १२९, ८; नि. ६, ४
 प्र वज्रवे वृषभाय २, ३३, ८

प्र बाहवा सिन्धुतं ७, ६२, ५; वा. य. २१, ९; तै. सं.
 १, ८, २१, ३; तै. ब्रा. २, ७, १५, ६; ८, ६, ७
 प्र बुध्या व ईरते ७, ५६, १४; तै. सं. ४, ३, १३, ६
 प्र बोधयोवः पूषतो १, १२४, १०
 प्र बोधयोवो अमिना ८, ९, १७; अथर्व. २०, १४२, २
 प्र ब्रह्माणि नमोऽकृत् ८, ४०, ५
 प्र ब्रह्माणो अक्षिरतो नक्षत्र ७, ४२, १
 प्र ब्रह्मेणु सदान्तस्य ७, ३६, १
 प्र ब्रह्मं दुर्मतीनां ८, ४६, १९
 प्र ब्रह्मणी शूरो मयवा तुवीमयः ८, ६१, १८; साम. १४५९
 प्र ब्रतौ रथं गायन्त ८, २, ३५
 प्र ब्रुवन्मते महां १०, ४६, ५; साम. ७४
 प्र ब्राह्म्यं सुदानवो ८, ८३, ८
 प्र मंहिष्ठाव गायत ८, १०३, ८; साम. १०७, ८७८
 प्र मंहिष्ठाव वृहते त १, ५७, १; अथर्व. २०, १५, १
 प्र मन्दिने पितृमद्वया १, १०१, १; साम. ३८०; नि.
 ४, २४
 प्र मन्महे शवसानाय १, ६२, १; वा. य. ३४, १६
 प्र मातुः प्रतरं शुक्रं १०, ७९, ३; नि. ५, ३
 प्र माधामी रितिषे ३, ४६, ३
 प्र मा सुपुत्रं मयुजो १०, ३३, १
 प्र मित्रयोर्वेकणयो ७, ६६, १
 प्र मित्राय प्राच्ये ८, १०१, ५; साम. २५५
 प्र मे वमी साय १०, ४८, ९
 प्र मे पंथा देववाना अरन्त ७, ७६, २
 प्र मे विधिर्हो अविद्व ३, ५७, १
 प्र व आरः कितिपृष्ठस्य ३, ७, १
 प्र वं राये निमीषति ८, १०३, ४; साम. ५८
 प्र वक्ष एतु हेरको न सतिः ७, ४३, २
 प्र वक्ष एवाश्रुषक् ५, २६, ८
 प्र वज्रयो मरुतो आजहृषयः ५, ५५, १
 प्र वसे अजे सूरयो १, ९७, ४; अथर्व. ४, ३३, ४; तै. ब्रा.
 ६, ११, १
 प्र वसितुः परमाश्रु १, १४१, ४
 प्र वसिन्धवः प्रसवं ३, ३६, ६; तै. ब्रा. २, ४, ३, ११
 प्र वज्रमेः सहस्रतो १, ९७, ५; अथर्व. ४, ३३, ५; तै. ब्रा.
 ६, ११, १
 प्र वदितया परावतः १, ३९, १
 प्र वदितया महिना वृन्मो १, १७३, ६
 प्र वज्रमिदं द्यां १, ९७, ३; अथर्व. ४, ३३, ३; तै. ब्रा.
 ६, ११, १

प्र वद्वेषेण वृषतीरसुगन्धं १, ८५, ५
 प्र वद्विहृष्टमिषं ८, ७, १
 प्र वद्वहृष्टे महतः १०, ७७, ६
 प्र वद्वहृष्टे महिना रथरथ १, १८०, ९
 प्र वद्वा मित्रावरुणा ६, ६७, ९
 प्र वद्वसिपति आरं १, १५२, ४
 प्र वद्वसि वद्वं विषयमिति वरिः ७, २१, २
 प्र वद्वसु बाजावृषीभिः ३, २६, ४
 प्र वद्वसुवृषसनालो १०, ४२, ८; अथर्व. २०, ८९, ८
 प्र वाः सिन्धवे सुवर्णं १०, ३५, ५
 प्र वा कोवे सुगन्धो १, १२०, ५
 प्र वाजाग्रमे जनुवाजा १०, ५१, ८; नि. ८, २२
 प्र वा विनाति कर्गसि ७, १०४, १७; अथर्व. ८, ४, १७
 प्र वात कीमामुभिः १, ३७, १४
 प्र वामिर्वांसि वाक्वांसि ७, ९२, ३; वा. व. २७, २७;
 तै. सं. २, २, १२, ७
 प्र वा महिना महिनासु ६, ६१, १३
 प्र वुजो वाचो वामि ९, ७, ३; साम. ११३०
 प्र वुजली विष एति मुवाणा ५, ४७, १
 प्र वे गावो न मूर्धनः २, ४१, १; साम. ४९१; ८९०
 प्र वे गृहादममदुस्त्वया ७, १८, २१; नि. ६, ३०
 प्र वे जाता महिना ५, ८७, २
 प्र वे दिवः पृथिव्या न १०, ७७, ३
 प्र वे दिवो हृष्टः श्रुतिरे ५, ८७, ३
 प्र वे धामानि पृथोवर्षा ४, ५५, २
 प्र वे मित्रं प्रार्थयन् १०, ८९, ९
 प्र वे मे वज्रमेवे ५, ५२, १६
 प्र वे वज्रवृकालो रथा हव ७, ७४, ६
 प्र वे वज्रवृष ईषदानमोषुः ५, ४५, ५
 प्र वे वृष्मन्ते जमयो १, ८५, १
 प्र वो मनसो अम्बोजला ८, ५१, ८
 प्र वो वा मित्रावरुणाजितो ८, १०१, ३
 प्र राता वाचं जनवत् ९, ७८, १
 प्र रक्षेण वविना वसि १०, ९२, ५
 प्र रेम वृजति वारं ९, ८६, ३१
 प्र व ह्मन्नाय वृष्टे ८, ८९, ३; साम. २५७; वा. व. ३३, ९६
 प्र व ह्मन्नाय आरुनं ७, ३१, १; साम. १५६; ७१६
 प्र व वामाव विदुः ८, ३२, २७
 प्र व एको मिमव २, २९, ५
 प्र व एते सुवुजो ५, ४४, ४
 प्र वः वामं रक्षुमन्वयो १, १२२, १

प्र वः पान्तमन्वयो १, १५५, १
 प्र वः संसाम्यदुहः ८, २७, १५
 प्र वः वाधाय वृषवे १, ३७, ४
 प्र वः वृष्णाव मानवे ७, ४, १; तै. आ. २, ८, ७, ३
 प्र वः सन्नायो अग्नये ६, १६, २२
 प्र वः सतां उवेष्टमाय २, ६६, १
 प्र वता हि ऋतुनां ४, ३१, ५
 प्र वते अग्ने जनिमा १०, १४२, ७
 प्र ववृषीवं पृथिवी मरुदवः ५, ५४, ९
 प्र ववामना सुवृता रथेन १, ११८, ३
 प्र वरुणं दिवो अदमानमिह ७, १०४, १९; अथर्व. ८, ४, १०
 प्र व स्पष्टकम्पुभिः ५, ५९, १
 प्र वा रथो मनोजवा हवसि ७, ६८, ३
 प्र वां सरह्वाम्यमो १, १८१, ६
 प्र वां स मित्रावरुणावृतावा ७, ६६, २
 प्र वां कोमाः सुवृकयो ८, ८, २२
 प्र वाचमिन्द्रियिभिः ९, १०, ६; साम. १००१
 प्र वाचं वचतः ४, ५, ८
 प्र वाचं सन्नाधा कीर्षं तत् ३, ३३, ७
 प्र वाचमिन्द्रियिभिः २, ३५, ४
 प्र वाता हव दोचत १०, ११९, २
 प्र वाता वामि वतसि ५, ८३, ४; तै. आ. ६, ६, ७
 प्र वां संसांस्त्विनावबोचं १, ११६, २५
 प्र वां निषेधः कुक्रो वतां १, १८१, ५
 प्र वामर्वांसि मन्नाम्यस्तुः ७, ६८, २
 प्र वामर्वांस्युपिधो ३, १२, ५; साम. १५७५; १७०३
 प्र वामवोचमविना ४, ४५, ७
 प्र वामभोतु सुवृतिः १, १७, ९
 प्र वां महि वधि ४, ५६, ५; साम. १५९६
 प्र वापुमन्वा वृहती ६, ४९, ४; वा. व. ३३, ५५; तै. आ.
 २, ८, १, १
 प्र वापुमे सुप्रवा वरिरेवां ७, ३९, २; वा. व. ३३, ४४;
 नि. ५, २८
 प्र विजसाम् ५, २२, १
 प्र विजने वृषमेतु १, १५४, ३
 प्र वीरयुमं विविधि ८, ५०, ६
 प्र वीरवा वृषयो वरिरे ७, ९०, १; वा. व. ३३, ७०
 प्र वीरवा प्र तवसे गुराव ६, ४९, १२
 प्र वृष्मन्तो वमिषुजो ९, २१, २
 प्र वेचसे कवने वेवाव ५, १५, १; तै. आ. १, २, १, ९
 प्र वेचयति वर्वावा १, ३२, ५; तै. आ. २, ४, ३, ३

प्र वो वावावाः सविता १०, १७५, १
 प्र वोऽप्या रिचि देवतुः १०, ३१, ५
 प्र वो देवं विसहसाममसि ७, ७, १
 प्र वो देवावावा ३, १३, १; आवा. औ. ५, ९, २१
 प्र वो विवो मन्त्रवुवो ९, ८६, १७; साम. ११५३
 प्र वो विववत इववो १, १४, ४
 प्र वो मरुतकविवा ५, ५४, २
 प्र वो मदीमरमतिं कृणुष्व ७, ३६, ८
 प्र वो मदे मववो वन्तु ५, ८७, १; साम. ४६२
 प्र वो मदे मन्त्रमावावाधमः १०, ५०, १; वा. व. ३३, २३;
 नि. ११, ९
 प्र वो मदे मदि नमो १, ६१, २; वा. व. ३४, १७
 प्र वो मदे मदि नमो अर्यं ७, ३१, १०; साम. ३२८, १७९;
 अथर्व. २०, ७३, ३
 प्र वो मदे मरुता १, १७७, १०
 प्र वो मित्राव गावत ५, ६८, १; साम. ११४३
 प्र वो वज्रेषु देववन्तो अर्यं ७, ४३, १
 प्र वो वज्रं पुष्पां १, ३६, १; साम. ५९
 प्र वो रविं पुष्पां अर्यं ५, ४१, ५
 प्र वो वावा अविवावो ३, ९७, १; नि. सं. २, ५, ७, २;
 नि. मा. ३, ५, २, १
 प्र वो वायुं रयवुं कृणुष्व ५, ४१, ६
 प्र वो वायुं रयवुं पुरंविष १०, ६४, ७
 प्र वसमानो अतिविने ८, १९, ८
 प्र वोसा गोवधव्यं ३, ९७, ५
 प्र वान्तमा वरुणं ५, ४१, १
 प्र वानं आर्यं वधमं ४, १, १९
 प्र वावांय वावताव ५, ५४, १
 प्र वृक्षासो ववोवुवो ९, ६५, २६
 प्र वृक्षैरु देवी मनीषा ७, ३४, १; नि. मा. ४, १७, १;
 तावत् मा. १, २, २
 प्र वृष्युवं वरुणा ७, ८८, १
 प्र शोडुचत्वा उषसो १०, ८९, १७
 प्र इवावाव वृष्युवा ५, ५१, १
 प्र इवेनो न मदिरे ६, २०, ६
 प्र सक्षनो दिव्यः ५, ४१, ४
 प्र स क्षवं तिरते ८, २७, १६
 प्र सको अग्ने सत्यव्याव ५, १, ९; नि. मा. २, ४, ७, १०
 प्र सत्यव्यावतीति १०, ४७, ६
 प्र सत्यव्यावताव ८, ७३, ९
 प्र सत्यव्याव मन्त्रावरोव ३, ३९, १४

प्र स मित्र मतो अस्तु ३, ५९, २; नि. सं. ३, ४, ११, ५;
 नि. २, १३
 प्र सजाव वरुणीनां ८, १६, १; साम. १४४; अथर्व. २०, ४४, १
 प्र सजावे वृहते मन्त्रवु ६, ६८, ९
 प्र सजावे वृहदो गवीरं ५, ८५, १
 प्र सजावो अस्तुस्य प्रशतिं ७, ६, १; साम. ७८
 प्र सवे त उवीरते ९, ५०, २; साम. १००६
 प्र सवाविने पुष्पा १०, १८०, १; नि. सं. ३, ४, ११, ४;
 नि. मा. २, ६, ९, १; ३, ५, ७, ४
 प्र साकसुवे अर्यता गवाव ७, ५८, १
 प्र सा क्षितिरसु १, १५१, ४
 प्र सा वावि सुवृमिमोनां ७, ५८, ६
 प्र सीमाविने अस्तु २, १८, ४; नि. १, ७
 प्र सु रमता विवसानस्य १०, ३३, १
 प्र सु र्येवं विवसानो १, १३६, १
 प्र सुवानस्वानमो ९, १०१, १३; साम. ५५३, ७७४,
 १३८६
 प्र सुवेवा गाववि ९, ९२, ३
 प्र सु व आवो महिमानं १०, ७५, १
 प्र सुवान इन्द्रावाः ९, ६६, १८
 प्र सुवानो अग्नेः सहज ९, १०९, १६; साम. ११६०
 प्र सुवानो वारया ९, ३४, १
 प्र सु विवावतावो १, ७६, ३
 प्र सु सुवं सुवावतं ८, ५०, १; अथर्व. २०, ५१, ३
 प्र सु व विव्यो मरुतो ४, २६, ४
 प्र सुवृतिः क्षनवन्तं कवं ५, ४३, १४
 प्र सु स्तोमं भरत वाववतः ८, १००, ३
 प्र सु त इन्द्र प्रवता इरिवा ३, ३०, ५; अथर्व. ३, १, ४
 प्र सुतो भक्षमकरं १०, १६७, ४
 प्र सु म त्वचवरो ८, २७, ३
 प्र सुवव कृणुणां १०, १७६, १
 प्र सु मदे सुवागाव ५, ४१, १३
 प्र सेनानीः सुरो अग्ने ९, ९६, १; साम. ५३३
 प्र सो अग्ने सवोतिनिः ८, १९, ३०; साम. १०८, १८१२;
 नि. सं. ३, २, ११, १
 प्र सोता विरो अर्यवरे ७, ९९, २
 प्र सोम देववीतवे ९, १०७, १३; साम. ५१४, ७६७
 प्र सोम मधुमत्तमो ९, ६३, १६
 प्र सोम वावि वारया ९, ६६, ७
 प्र सोम वादीन्द्रव कुषा ९, १०९, १८; साम. ११६२
 प्र सोमव्य ववमानवोरीवा ९, ८१, १

प्र सोमाय मयवचत् ९, ६५, ७
 प्र सोमासः स्थाप्यः ९, ३१, १
 प्र सोमासो अधश्चिपुः ९, २४, १, साम. ९६१
 प्र सोमासो मयवचत् ९, ३२, १, साम. ४७७, ७६२
 प्र सोमासो विपश्चितो ९, ३३, १, साम. ४७८, ७६४
 प्र सोमो अति धारया ९, ३०, ४
 प्र स्कम्भदेष्णा। अमवन्न १, १६६, ७
 प्रस्तुतिर्वा धाम १, १५३, २
 प्रस्तां क इन्तु गधससा इन्द्र ६, ४७, २२
 प्र स्तोत्रदुष गसिषत् ८, ८१, ५
 प्र स्तोमासो रथा इवायंस्तो ९, १०, १, साम. १११९
 प्र हंसासस्तुपलं सम्प ९, ९७, ८, साम. १११७
 प्र हि ऋतुं वृधयो १, ३०, ६
 प्र हि त्वा एषत् १, १३८, २
 प्र हिम्वानास इन्ध्वो ९, ६४, १६
 प्र हिम्वानो जनिता ९, ९०, १, साम. ५३६
 प्र हि रिशिक ओजसा ८, ८८, ५, साम. ३११
 प्र होरा बावो महात् १०, ४६, १, साम. ७७
 प्र होत्रे पूर्वं वचो ३, १०, ५, साम. ९८, तं. सं.
 ३, १, ११, १
 प्र क्षप्ता मनीषा १०, २६, १
 प्रक्षुम्भ इन्द्रः प्र १०, ८९, ११
 प्रक्षये तवसे भरयं ७, ५, १
 प्रक्षये बृहते वशिषाय ५, १२, १
 प्रक्षये वाचमीरव १०, १८७, १, अथर्व. ६, ३४, १
 प्रक्षये विकच्छये धियं ७, १३, १
 प्रायुवो वनम्बो ४, १९, ७
 प्राचीनां वरिः मदिता १०, ११०, ४, अथर्व. ५, १२, ४,
 वा. व. २९, २९, तै. ब्रा. ३, ६, ३, १, नि. ८, ९
 प्राचीनं वरिरोजसा १, १८८, ४
 प्राचीनो ब्रह्मः बुधितं ७, ७, ३
 प्राचीन्नु देवाविना धियं ७, ६७, ५
 प्रार्षं वर्यं चक्रम वर्धता नीः ३, १, २
 प्रातः सुतमपिबो ४, ३५, ७
 प्रातरग्निः पुष्टिबो ५, १८, १, साम. ८५
 प्रातरग्निं प्रातरिन्द्रं ७, ४१, १, अथर्व. ३, १६, १, वा. व.
 १४, १४, तै. ब्रा. २, ८, १, ७
 प्रातर्दीरेवे जरोवे १०, ४०, ३
 प्रातरितं अगच्छं हुवेम ७, ४१, २, अथर्व. ३, १६, २,
 वा. व. १४, १५, तै. ब्रा. २, ८, ९, नि. १९, १४
 प्रातर्दीर्वादिर्दि जोहवीधि ५, ६२, ३

प्रातर्दीर्वादिर्दि ५, ७७, २, तै. ब्रा. २, ४, ३, १३, नि. १२, ५
 प्रातर्दीर्वादिर्दि ८, १८, ७
 प्रातर्दीर्वादिर्दि ५, ७७, १, तै. ब्रा. २, ४, ३, १३
 प्रातर्दीर्वादिर्दि २, ३९, २
 प्रातर्दीर्वादिर्दि १, ४५, ९
 प्रातर्दीर्वादिर्दि १०, ४१, २
 प्रातर्दीर्वादिर्दि १, २२, १, तै. सं. १, ४, ७, १, तै. ब्रा.
 २, ४, ३, १३, नि. १२, ४
 प्रातर्दीर्वादिर्दि १, १०५, १
 प्रातर्दीर्वादिर्दि १, १८, १
 प्रातर्दीर्वादिर्दि ५, १९, १०
 प्रातर्दीर्वादिर्दि ८, ३६, २
 प्रातर्दीर्वादिर्दि १, ९६, ७, साम. ९७५
 प्रातर्दीर्वादिर्दि १०, ३४, १, नि. ९, ८
 प्रातर्दीर्वादिर्दि १०, १०५, ६
 प्रातर्दीर्वादिर्दि ८, ८, १६
 प्रातर्दीर्वादिर्दि ८, १, ८
 प्रातर्दीर्वादिर्दि १०, ३८, ८
 प्रातर्दीर्वादिर्दि १, २९, १, साम. १७६५
 प्रातर्दीर्वादिर्दि १, ९६, २२
 प्रातर्दीर्वादिर्दि १०, १५१, २, तै. ब्रा. २, ८, ८, ६
 प्रातर्दीर्वादिर्दि १, ४५, ३, नि. ३, १७
 प्रातर्दीर्वादिर्दि १०, ८६, ५, अथर्व. २०, १२६, ५
 प्रातर्दीर्वादिर्दि १, ६७, ६
 प्रातर्दीर्वादिर्दि १०, ५६, १०, तै. सं. २, १, ११, १
 प्रातर्दीर्वादिर्दि १०, १९, ८, अथर्व. २०, ३७, ८
 प्रातर्दीर्वादिर्दि १, २६, ७, साम. १६१९
 प्रातर्दीर्वादिर्दि १०, १०१, ७, नि. ५, २६
 प्रातर्दीर्वादिर्दि १, ४१, १९
 प्रातर्दीर्वादिर्दि १०, १०१, १३, साम. १८६१, अथर्व.
 ३, १९, ७, वा. व. १७, ४६, तै. सं. ४, ६, ४, ४
 प्रातर्दीर्वादिर्दि १०, ८५, १५, अथर्व. १४, १, १८
 प्रातर्दीर्वादिर्दि ८, ३७, १
 प्रातर्दीर्वादिर्दि ७, १, १, साम. १३७५, वा. व.
 १७, ७६, तै. सं. ४, ६, ५, ४
 प्रातर्दीर्वादिर्दि ३, ५, १
 प्रातर्दीर्वादिर्दि १०, ८७, ५, अथर्व. २०, ८७, ५
 प्रातर्दीर्वादिर्दि १०, ११६, १
 प्रातर्दीर्वादिर्दि १०, १९, ५, अथर्व. २०, ७९, ५
 प्रातर्दीर्वादिर्दि ८, ८४, १, साम. ५, ११४४

मेघं वो अतिथिं गुणीने १, १८६, ३
 मेघस्य प्रियाणां ८, १०३, १०
 मेघि मेघि पथिभिः १०, १४७, ७; अथर्व. १८, १, ५४
 मेघमीहि ज्युष्णिहि १, ८०, ३; साम. ४१३
 मेघु मङ्गलस्वतिः १, ४०, ३; साम. ५६; वा. व. ३३, ८९;
 ३७, ७; तै. आ. ४, २, २
 मंत्रे बद्धम् प्र ऋवं १०, १४७, १; नि. ९, ९
 मेष स्तोमः पृथिवीमन्तरि ५, ४२, १६
 मेषामजमेघु विश्वंरव १, ८७, ३; तै. सं. ४, ३, १३, ७
 मो अवासीदिन्दुरिन्द्रस्य ९, ८६, १६; साम. ५५७, ११५२;
 अथर्व. १८, ४, ६०
 मो अजिनावबले १, १८६, १०
 मो अक्षा उपस्तुतिं ८, ६२, १
 मोमां पीतिं वृष्ण इयमि १०, १०४, ३ अथर्व. २०, २५, ७;
 ३३, २
 मोतवे वरुण मित्रमिन्द्रं ६, २१, ९
 मो स्वे अघ्नयोऽग्निषु ५, ६, ६
 मोघदधो न यवसे ७, ३, २; साम. १२२०; वा. व.
 १५, ६२; तै. सं. ४, ४, ३, ३
 मो ह्येणे हरयः ६, ३७, २
 मोरोमिन्नावरुणा ७, ६१, ३
 मोष्ठेसाया वक्षेसाया ७, ५५, ८; अथर्व. ४, ५, ३
 मो त्वक्के पुरोरथं १०, १३३, १; साम. १८०१; अथर्व.
 २०, ९५, २; तै. सं. १, ७, १३, ५; तै. आ. २, ५, ८, १
 मो स्व वह्निः पथ्याभिः ९, ८९, १
 मृद् सुर्वं श्रवता ८, १०१, १२; साम. १७८९; अथर्व.
 २०, ५८, ४; वा. व. ३३, ४०
 मृक्षस्य नीथा नि १०, ९२, ३
 मृक्षिथा तद्वज्रुषे १, १४१, १
 मृक्षिथा देव मिःकृतं ५, ६७, १
 मृक्षिथा पर्वतानां ५, ८४, १; तै. सं. २, २, १२, ३; नि. ११, ३७
 मृक्षिथा महिमा वां ६, ५९, २
 मृत् अतिथियाय धाम्ना ८, ६३, ११
 मृगमर्द्धो अति सुर्वं ८, १०१, ११; साम. २७६; १७८८;
 अथर्व. १३, १, २९; २०, ५८, ३; तै. आ. १, ४, ५, ३
 मृतो मत्तासि १०, १०, १३; अथर्व. १८, १, १५; नि. ६, २८
 मृग्यवे नु स्तवसे ९, ११, ४; साम. १४४४
 मृग्याणः सुनो सहस्रो ३, १, ८
 मृग्युरेको विपुनः ८, २९, १
 मर्हिः प्राचीनमोक्षता ९, ५, ४

मर्हिर्वा वत्सपत्न्याव १, ८३, ६; अथर्व. २०, २५, ६
 मर्हिषवः पितर ऊति १०, १५, ४; अथर्व. १८, १, ५१; वा. व.
 १९, ५५; तै. सं. २, ६, १२, २; नि. ४, २, १
 मरुं मेदि तद्वज्रुषे ३, ५३, १८
 मरुविज्ञाय स्वधिरः १०, १०३, ५; साम. १८५३; अथर्व.
 १९, ३, ५; वा. व. १७, ३७; तै. सं. ४, ६, ४, २
 महवः सूर्यक्षसो ७, ६६, १०
 मह्यीः समा अकर्मतः १०, १२४, ४
 मह्यीनां रिता ६, ७५, ५; वा. व. २९, ४२; तै. सं. ४, ६, १, २;
 नि. ९, १४
 माधसे जनाम्बुधरेव मन्त्रु ६, ४६, ४
 मिमया हि स्वावतः ८, ४५, ३५
 मिमतिं चाभिद्वस्य ९, १०९, १४
 मिम्रद्वद्वापि द्विरथयं १, २५, १३
 मीमस्तुनां सनुमं हंसं १०, १२४, ९
 मृदुदुक्थं इवामहे ८, ३२, १०; साम. २१७; नि. ६, ४, १७
 मृदुती हव सुववे रोदसी १, ५९, ४
 मृदुस्तुक्ताः प्रसवीता निवेस ४, ५३, ६
 मृदुस्तुक्ताममममम १, ५२, ९
 मृदुस्तिन्वाय गावत ८, ८९, १; साम. २५८; वा. व.
 २०, ३०; तै. आ. २, ५, ८, ३
 मृदुनु गाविषे वचो सूर्यां ७, ६६, १
 मृदुस्तिन्वे अर्धिमिः ६, ४८, ७; साम. ३७
 मृदुद्वन्द्वित मरिरेण १०, ९४, ४
 मृदुद्वो मृदते सुभ्यमसे ५, ४३, १५
 मृदुद्वो मयवज्रयो ७, ५८, ३
 मृदुद्वो हि मानवे ५, १६, १; साम. ८८
 मृदुद्वस्यं मरुतां ८, १८, २०
 मृदुन्म इज्जानो ३, १, १४
 मृदुन्म इन्मु ये ते २, ११, १६
 मृदुन्मेव गम्भोषु १०, १०६, ९
 मृदुक्ष्णयो अपकासाः १०, १७, १४
 मृदुक्षिपिम्य पदां ८, ४५, २; साम. १३३९; वा. व.
 ३३, २४
 मृदुस्वत इन्द्र वधेत् ४, ५०, ११
 मृदुस्वतिः प्रथमं जायमानो ४, ५०, ४; अथर्व. २०, ८८, ४;
 तै. आ. १, ८, २, ७
 मृदुस्वतिः समजयद्भूमि ६, ७३, ३; अथर्व. २०, ९०, ३;
 तै. आ. १, ८, १, ८
 मृदुस्वतिरमग हि क्षय १०, ६८, ७; अथर्व. २०, १६, ७

बृहस्पतिर्निः परि पात् १०, ४२, ११; ४३, ११; ४४, ११;
 अथर्व. ७, ५१, १; २०, १७, ११; ८९, ११; ९४, ११;
 तै. सं. ३, ३, ११, १
 बृहस्पतिर्नयतु दुर्गहा १०, १८२, १
 बृहस्पते अति यद्वर्षा ३, २३, १५; वा. य. २६, ३; तै. सं.
 १, ८, २२, २
 बृहस्पते तुषस्व नो ३, ६२, ४; तै. सं. १, ८, २२, २
 बृहस्पते तपुषाश्व २, ३०, ४
 बृहस्पते परि वीधा १०, १०३, ४; साम. १८५२; अथर्व.
 १९, १३, ८; वा. य. १७, ३६; तै. सं. ४, ६, ४, १
 बृहस्पते मति से देवताम् १०, २८, १
 बृहस्पते प्रथमं वाचो १०, ७१, १; तै. सं. १, ११, १४
 बृहस्पते वा परमा परावत् ४, ५०, ३; अथर्व. २०, ८८ ३
 बृहस्पते पुत्रमिन्द्र ७, ९७, १०; ९८ ५; अथर्व
 २०, १७, ११; ८७, ७; तै. सं. १, ५, ६, ३
 बृहस्पते सवमिन्द्र १, १०६, ५
 बोधधम्मा हरिम्भा ४, १५, ७
 बोधा मे अस्य वचसो १, १४७, २; वा. य. १२, ४२;
 तै. सं. ४, २, ३, ४; नि. ३, २०
 बोधा सु मे सधम्मवाचमेसां ७, २४, ३; साम. ९२९;
 अथर्व. २०, ११७, ३
 बोधिम्ममसा रथम् ५, ७५, ५
 बोधिम्ममसा हवस्तु नो ८, ९३, १८; साम. १४०
 ब्रह्म गामसं जनयन् १०, ६५, ११
 ब्रह्म च ते जालवेदो १०, ४, ७
 ब्रह्मचारी चरति १०, १०९, ५; अथर्व. ५, १७, ५
 ब्रह्म जिम्मतस्तु जिम्मतं ८, ३५, १६
 ब्रह्मणस्पतिरेता १०, ७२, १
 ब्रह्मणस्पते रथमस्य यन्ता २, २३, १९; २४, १६; वा. य.
 ३४, ५८; तै. सं. १, ८, ५, १
 ब्रह्मणस्पतेरभवद्या २, २४, १४; तै. सं. १, ८, ५, २
 ब्रह्मणस्पते सुवमस्य २, २४, १५; तै. सं. १, ८, ५, २
 ब्रह्मणाभिः संविदानी १०, १६२, १; अथर्व. २०, ९६, ११
 ब्रह्मना ते ब्रह्मयुजा ३, ३५, ४; अथर्व. २०, ८६, १
 ब्रह्मन्वीर ब्रह्मकृतिं तुषाण ७, २९, २
 ब्रह्म प्रजावहा भर ६, १६, ३६; साम. १३९८
 ब्रह्मा कुमोति वरुणो १, १०५, १५
 ब्रह्मा न इन्द्रोप वाहि ७, २८, १
 ब्रह्माणं ब्रह्मवाहसं ६, ४५, ७
 ब्रह्माणस्त्वा यवं युजा ८, १७, ३; साम. ६६८; अथर्व.
 २०, ३, ३; १८, ३; ४७, ९

ब्रह्माणि मे मत्तवः १, १६५, ४; वा. य. ३३, ७८
 ब्रह्माणि हि वक्रुषे वर्धनानि ६, २३, ६
 ब्रह्मा त इन्द्र गिर्वेणः ८, ९०, ३
 ब्रह्मा देवानां पश्यीः ९, ९६, ६; साम. ९४४; तै. सं.
 ३, ४, ११, १; तै. सं. १, १०, १०, १; नि. १४, १३
 ब्रह्मगादिन्द्र राक्षसः १, १५, ५; साम. २२९
 ब्रह्मणासः पितरः ६, ७५, १०; वा. य. २९, ४७
 तै. सं. ४, ६, ६, ३
 ब्रह्मणामः सोमिभो वच ७, १०३, ८
 ब्रह्मणासो अतिरात्रं ७, १०३, ७
 ब्रह्मणोऽस्य सुवमासीत् १०, ९०, १२; अथर्व. १९, ६, ६;
 वा. य. ३१, ११; तै. सं. ३, १२, ५
 भृग एव भगवो अस्य देवाः ७, ४१, ५; अथर्व. ३, १६, ५;
 वा. य. ३४, ३८; तै. सं. १, ५, ५, १; ८, ९, ८
 भृगं धिषं वाजयन्तः २, ३८, १०; तै. सं. १, ८, ६, ३
 भृग प्रवेतमेग सव्यराजः ७, ४१, ३; अथर्व. ३, १६, ३;
 वा. य. ३४, ३६; तै. सं. १, ५, ५, १; ८, ९, ८
 भृगमकृत्स्व ते वच १, २४, ५
 भृगस्त हवसा वक्रणस्प १, १२३, ५
 भृगस्त विधे देवस्यं १, ६८, ८
 भृगं ते वरं वृणते १०, १६४, २
 भृगं कर्मेभिः पृथुयाम १, ८२, ८; साम. १८७४; वा. य.
 २५, २१; तै. सं. १, १, १
 भृगं ते अन्नं सहसिन् ४, ११, १; तै. सं. ४, ३, १३, १
 भृगं नो अपि वातव मनो १०, २०, १
 भृगं नो अपि वातव मनो १०, २५, १; साम. ४२२
 भृगमिदं कृतामा अग्ने अन्नम् ५, ३०, १२
 भृगमिन्द्रा ७, ९६, ३
 भृगंमं न आ भर ८, ९३, २८; साम. १७३
 भृगं मनः कृत्स्न वृक्षस्यं ८, १९, २०; साम. १५६०;
 वा. य. १५, ३९ ४०
 भृगा ऋषेर्भवत्स्य १०, ६९, १
 भृगा अथा हरिः सुवेत्य १, ११५, ३; तै. सं. २, ८, ७, १
 भृगा ते ऋषे स्ववीक ४, ६, ६; तै. सं. ४, ३, १३, १
 भृगा ते हस्ता सुक्रोत ४, २१, ९
 भृगा वृक्ष उर्विवा ६, ६४, २
 भृगा वक्षा समन्वा ९, २७, २; साम. १४००
 भृगो नो अविगाहो नो १, १२, ११; साम. १११; १५५५
 वा. य. १५, ३८-३९
 भृगो भृगा सचमा १०, ३, ३; साम. १५४८
 भरवदि विरलो ४, २६, ५

भरद्वाजाय सप्रयः ६, १६, ३३
 भरद्वाजाय च कुक्षय इति ६, ४८, १३
 भरतमेधं कुक्षय १, २४, ४; साम. १०६५
 भरत सु भरत आगं १०, १००, २
 भरतु हव्यो नमसोय २, २३, १३
 भरेभिर्भ्रं सुभ्रं १०, ६३, ९; तै. सं. २, १, ११, १; तै. ब्रा. २, ७, १३, ३
 भर्गो ह नामोत वस्व १०, ६१, १४
 भवा बुध्नी वाऽवधोत १०, ६९, ५
 भवा नो भवनेऽवितोत १०, ७, ७
 भवा नो भवने सुमना वपेती ३, १८, १
 भवा मित्रो न सेव्यो १, १५६, १; तै. ब्रा. २, ४, ३, ८
 भवा वरुणं गृणते १, ५८, ९
 भवा वरुणं मयवन्मघोनां ७, ३२, ७
 भारतीकं सरस्वति १, १८८, ८
 भारती पवमानस्य ९, ५, ८
 भास्वती मेत्री सुमुलानां दिव १, ९२, ७
 भास्वती मेत्री सुमुलानामधेति १, ११३, ४
 भिनस्युरो नवति हन्त्र १, १३०, ७
 भिनक्षिर्ति शत्रमा ४, १७, ३
 भिनक्षुलमक्षिरोभिः २, १५, ८; तै. सं. २, ३, १४, ५
 भिषि विश्वा अपक्षिपः ८, ४५, ४०; साम. १३४; १०७०,
 अथर्व. २०, ४३, १
 भीताय नाथमानाय ५, ७८, ६
 भीमो विवेकानुषेभिर्गं ७, २१, ४
 भुजुमंसः पित्र्यो १०, ६५, १२
 भुरन्तु नो वक्षसः १०, ७६, ६
 भुवन्तिरस्य मध्यां ९, ३४, ४
 भुवनस्य पितरं गीभिराभिः ६, ४९, १०
 भुवन्महं कृतस्व १०, ८, ५
 भुवस्वमिन्द्र जह्वा १०, ५०, ४; तै. सं. ३, ४, ११, ४
 भुवो जनस्य दिवस्य रात्रा ६, २२, २; अथर्व. २०, ३६, २
 भुवो वक्षस्य रजसश्च १०, ८, ६; वा. ब. १३, १५;
 १५, २३; तै. सं. ४, ४, ४, १; तै. ब्रा. ३, ५, ७, १
 भुवोऽवितो वामदेवस्य ४, १६, १८
 भूय्वा अमृतं पयैकं कर्मित १०, ११४, १०
 भूय हवाह्वये वीर्यां ६, ३०, १
 भूयसा वसनमचरत ४, २४, ९
 भूयाम ते सुमती ८, ३, २; साम. १४२२
 भूयामो बु त्वावतः ४, ३२, ६
 भूतिकर्मणे वृषमा १, १०३, ६

भूति चक्रं युज्येभिः १, १६५, ७; मि. ६, ७
 भूति चक्र मरुतः पित्र्याणि ७, ५६, २३
 भूति त हन्त्र वीर्यं १, ५७, ५; अथर्व. २०, १५, ५
 भूति वक्षोभिर्वचनेभिः १०, ११३, ९
 भूरिवा भूरि वेदि ४, ३२, २०
 भूरिवा क्षति भुतः पुरुषा ४, ३२, २१
 भूरि नाम वन्दमानो दधाति ५, ३, १०
 भूरि द्वे भवन्ती चरन्तं १, १८५, २; तै. ब्रा. २, ८, ४, ८
 भूरिभिः समह क्रयिभिः ८, ७०, १४
 भूरि ति ते सवना मातृप्रेतु ७, २२, ६; साम. १८००
 भूरीणि भद्रा नर्वेयु १, १६६, १०
 भूरीणि हि त्वे दधिर् ३, १२, ४
 भूरीणिन्द्र उद्दिनक्षन्तं १०, ८, ९
 भूरिणिन्द्रस्य वीर्यं ८, ५५, १
 भूर्ज उचानपदः १०, ७२, ४
 भूषण योऽधि वक्ष्यु १, १४०, ६
 भूमिभिर्दामि दधुभिः ४, ३२, २
 भोजं त्वाभिन्द्र २, १७, ८
 भोजमवाः सुबुवाहः १०, १०७, ११
 भोजा जिघ्र्युः सुरभि १०, १०७, ९
 भोजायाम ससृजन्ति १०, १०७, १०; मि. ७, ३
 भूमीमहि त्वा वचं १०, २६, ४; मि. ६, २९
 भंहिं वो मघोनां ५, ३९, ४
 भंहिवा वाजसातमेवा ८, ५, ५
 भक्षु कनायाः सख्यं नवगवा १०, ६१, १०
 भक्षु कनायाः सख्यं नवीयो १०, ६१, ११
 भक्षु ता त हन्त्र दानामस १०, २२, ११
 भक्षु देववतो रथः ८, ३१, १५; तै. सं. १, ८, २२, ३
 भक्षु न वेयु दोहसे क्षिद्वा ६, ६६, ५
 भक्षु न वक्षिः प्रजाया १०, ६१, ९
 भक्षु हि यमा गच्छय ह्वतोयु ४, ४३, ३
 भक्षस्य ते तविषस्य प्रवृत्तिं ३, ३४, २; अथर्व. २०, ११, २
 मघोन वा पक्षस्य ९, ८, ७; साम. ११८४
 मघोनः सम वृषहत्वेयु चोदय ७, ३२, १५; साम. १६८१
 मघवः सोमपायुक् ३, ४१, ५; अथर्व. २०, २३, ५
 मती सुतो चिया हितः ९, ४४, १
 मरिस नो वल्ल हव्ये १, १७६, १
 मरिस वायुमिह्ये ९, ९७, ४२; साम. १२५४
 मरिस सोम वक्ष्यं ९, ९०, ५
 मरुत्पायि ते महः १, १७५, १; साम. १४३२
 मरुत्वा सुभिः मरिभिः १, ९, ३; अथर्व. २०, ७१, ९

मत्स्या सुविप्र इतिवत्करीम ८, १९, २; साम. ८१४
 मधीछवीं बिच्छुतो १, ७६, ४
 मधीछवीं बिछो मा १, १४८, १
 मधुष्पुष्पेति साधने १, १३, २; साम. ११९८
 मधुनेषितं मधं ८, १, २१
 मधुमेदि किं नो वदिः १, ८१, ७; अथर्व. २०, ५६, ४;
 तै. भा. २, ४, ४, ७
 मधु तक्षुनोषनो १, १०, ७; वा. य. १३, २८; तै. सं.
 ४, २, १, ३; तै. भा. १०, १०, २; सा. भा.
 १४, १, ३, १३
 मधु नो छावापृथिवी ६, ७०, ५
 मधुपुष्टं घोरमयामं १, ८९, ४
 मधुमतीरोषधीर्वायुः अपः ४, ५७, ३; अथर्व. २०, १४३, ८
 मधुमन्तं मन्त्रपाद १, १३, २; साम. १२४८
 मधुमन्त्रे परावण १०, २४, ६
 मधुमात्रो वनस्पतिः १, १०, ८; वा. य. १३, २७; तै. सं.
 ४, २, १, ३; तै. भा. १०, १०, २; सा. भा.
 १४, १, ३, १३
 मधु वाता कृतायन १, ९०, ३; वा. य. १३, २७; तै. सं.
 ४, २, १, ३; तै. भा. १०, १०, २; सा. भा.
 १४, १, ३, १३
 मधोघोरामनु अर १, १७, ८
 मधवा यक्षममवत् १०, ६१, ६
 मध्वे होता दुर्गो विर्वासा ८, १३, १
 मध्व कृत्वा मधुपुत्रा ५, ७३, ८
 मध्वः पिबतं मधुर्भिराम ४, ४५, ३
 मध्वः सूर्यं पवन् ९, १७, ४४
 मध्वः सोमस्याग्निवत् १, ११७, १
 मध्वो नो नाम मारुतं ७, ५७, १
 मनीषिणः प्र भरथं १०, १११, १
 मनीषिभिः पवतं पृथ्वेः ९, ८३, २०; साम. ८२२
 मनुष्यत्वा नि धीमहि ५, २१, १; तै. भा. ३, ११६, ३
 मनुष्यवद्वे अङ्गीरसदक्षिः १, ३१, १७
 मनुष्यदिन्द्र मयनं जुवाणः ३, ३२, ५
 मनो कल्पा अन कामीत् १०, ८५, १०; अथर्व. १४, १, १०
 मनोजवसा वृषणा मन्त्रसु ८, २०, १६
 मनोजवा अवमान ८, १००, ८
 मनो न संवृ हवनेषु १०, ६१, ३; वा. य. ७, १७
 मनो न सोऽप्यनः १, ७१, ९
 मनो म्वा हवामहे १०, ५७, ३; वा. य. ३, ५३; तै. सं.
 १, ८, ५, २

मन्त्रमन्त्रं सुधितं सुपेयं ७, ३३, १३; अथर्व. २०, ५९, ४
 मंथता नरः कविमहवन्तं ३, २९, ५
 मन्त्रान्त्वा मन्त्रवर्णिमन्त्रः ८, ४, ४; साम. १७२७
 मन्त्रान्त्वा मन्त्रिनो १, १३४, २
 मन्त्रमान कृताद्वि १०, ७३, ५
 मन्त्रस्य होत्राद्वि जोषमन्त्रः २, ३७, १
 मन्त्रस्वा सु स्वर्णर ८, ६, ३९
 मन्त्रामहे दक्षतयस्य १, १२९, १३
 मन्त्रिष्ठ वसुधने कावे १, ५१, ११
 मन्त्रं होतारं सुचिमन्त्रा ३, २, १५
 मन्त्रं होतारमुक्तिजो नमोभिः १०, ४६, ४
 मन्त्रं होतारमुक्तिजो यविष्ठ ७, १०, ५
 मन्त्रं होतारमुक्तिजं ८, ४४, ६; साम. १५४३
 मन्त्रिहिक्ता जुगुप्सुभिः १, १४२, ८
 मन्त्रया सोम धारया ९, ६, १; साम. ५०६
 मन्त्रस्य कवेर्दिवस्य ६, ३९, १
 मन्त्रस्य रूपं विविष्टुः ९, ६८, ६
 मन्त्रा कृणुष्वं धिय १०, १०१, २
 मन्त्रो होता गृहपतिः १, ३६, ५
 मन्त्रुभिर्गो मन्त्रुर्वासा १०, ८३, २; अथर्व. ४, ३२, २;
 तै. भा. २, ४, १, ११
 मन्त्रे त्वा वसिष्ठं यज्ञियानां ८, ९६, ४
 ममन्त्र ते मन्त्रवत् ४, १८, ९
 ममन्त्र त्वा वसिष्ठः सोमः १०, ११६, ३
 ममनु नः पतिवमा १, १२२, ३; तै. सं. २, १, ११, १
 मम त्वा सूर उदिते ८, १, २९
 मम देवा विहवै सन्तु १०, १२८, २; अथर्व. ५, ३, २;
 तै. सं. ४, ७, १४, १
 मम द्विला राष्ट्रं अविबल्य ४, ४२, १
 मम पुत्राः शत्रुहणो १०, १५९, ३
 मम मन्त्रेन्द्र याज्ञवल्क्य १, १८, ७
 ममासि वधो विहवैषु १०, १२८, १; अथर्व. ५, ३, २;
 तै. सं. ४, ७, १४, १
 मवा सो अजमपि १०, १२५, ४; अथर्व. ४, ३०, ४
 मवि देवा त्रयिणम् १०, १२८, ३; अथर्व. ५, ३, ५;
 तै. सं. ४, ७, १४, १
 मवो दधे मेधियः पूतवत् ३, १, ३
 मवोद्वोषो अग्नि वातु १०, १६९, १; तै. सं. ७, ४, १७, १;
 नि. १, १७
 मव्यः पिबतं कृतना १, १५, २

मरुतो मातृनस्य न ८. २०, २३
मरुतो यक्ष वो दिवः ८. ७. ११; तै. सं. १, ५, ११, ४
मरुतो यक्ष वो बर्ह १, ३७, ११
मरुतो यस्य हि क्षये १, ८६; १. अथर्व. २०, १, २, वा. य.
८, ३१; तै. सं. ४, २, ११, १
मरुतो वीक्षुपाणिभिः १. ३८, ११
मरुतवतो अप्रतीतस्य ५. ४१, ६
मरुतवन्तं वृषभं ३, ४७, ५; ६, १९, ११; वा. य. ७, ३६;
तै. सं. १, ४, १७, १; तै. ब्रा. १, ८, ३, ४
मरुतवन्तं इवामह १, २३, ७
मरुतवन्तस्य जीविणं ८, ७६, ५
मरुतवो ह्यमृताश्च ८, ७६, ७
मरुतवो ह्यमृता वृषभो ३, ४७, १; वा. य. ७, ३८; तै. सं.
१, ४, १९, १; नि. ४, ९
मरुतु वो वृषीमहि ५, ५२, ४
मरुतस्तोत्रस्य वृजनस्य १, १०१, ११
मरुतैश्च नृनवो रुक्मवक्ष ८, २०, २२
मरुतो अमर्त्यं तै ८, ११, ५
मरुति तै वर्मणा ६, ७५, १८; साम. १८७०, अथर्व.
७, ११८, १; वा. य. ७, ४७, ४९; तै. सं. ४, ६, ४, ५
मरुतज्ञास आथवो ९, ६४, १७
मरुतो न क्षुद्रक्षन्वं ९, ९६, २०
मह उग्राय तवसे सुहृ क्त ८, ९६, १०
महः स राय एषते १, १४९, १
महः सु वो अगमिषे क्षवाम ८, ४६, १७
महत्तलोमो महिषः ९, ९७, ४१; साम. ५४२; १२५५,
नि. १४, १७
महत्तदुम्भं स्थविरं १०, ५१, १; नि. ६, ३५
महत्तदः कवयः ३, ५४, १७
महत्तज्जाम गुह्य पुरस्वृक् १०, ५५, २
महद्दृष्ट महतामावृणीमहे १०, ३६, ११
महत्क्षन्वंतः ऋतुपाः ४, ३९, २
महत्क्षिप्रविन्दु वत एवाह १, १६९, १
महत्क्षिप्र एनलो ४, १२, ५
महो अमभो वृजने विपत्तो ३, ३६, ४; नि. ६, २३
महो अमि महिष ३, ४६, २
महो अमि सोम उवेह ९, ६६, १६
महो अत्यप्यस्य ७, ११, १
महो आदिशो नमनो ३, ५९, ५; तै. ब्रा. १, ८, ७, ६
महो इन्द्रः पराश्रु १८, ५; साम. १६६; अथर्व. २०, ७१, १

महो इन्द्रो नृवदा चरणिमा ६, १९, १; वा. य. ७, ३९;
तै. सं. १, ४, २१, १; तै. ब्रा. ३, ५, ७, ४; नि. ६, १६-१७
महो इन्द्रो य ओजसा ८, ६, १; साम. १३०७; अथर्व.
२०, १३८, १; वा. य. ७, ४७; तै. सं. १, ४, २०, १;
तै. ब्रा. ३, ५, ७, ४
महो उग्रो बाह्वे वीर्याय ३, ३६, ५
महो उतासि यस्य तै ७, ३१, ७
महो अविर्देवजा ३, ५३, ९
महान्त कोणमुद्रा ५, ८३, ८; अथर्व. ४, १५, १६
महान्तं स्वा महोरजु ९, २, ४; साम. १०४०
महान्तं महिना वयं ८, १२, २३
महान्ता मित्रावरुणा ८, २५, ४
महान्तो मन्त्रा विभो १, १६६, ११
महान्तमथर्वे भुव आनिष २, ६, ४
महिकेव ऊतये १, ४५, ४
महि क्षेत्रं पुरातनं विविदाह ३, ३१, १५. तै. ब्रा. १, ७, १३, ३
महि उवोतिर्निहित वक्षणा ३, २०, १४
महि उवोतिर्निभ्रनं स्वा १०, ३७, ८
महि त्रोगामवोऽस्तु १०, १८५, १; साम. १९२;
वा. य. ३, ३१
महि स्वाष्टुर्जवर्तुर्जुयं ३, ७, ४
महि द्यावापृथिवी नृन १०, ९३, १
महि पत्तरः सुकृतं सौम्यं ९, ७४, ३
महि महे तवसे दीधे नृन ५, ३३, १
महि महे दिवे अर्वा ३, ५४, २
महिन्न एवां पितरः १०, ५६, ४
महि राधो मित्राज्यं ६, ४७, २५
महि वो महतामवो वरुण मित्र द्राष्टु ८, ४७, १
महि वो महतामवो वरुण मित्रावमृ ८, ६७, ४
महिवालो मायिनश्चिन्न १, ६४, ७
मही अन्न महिना १, १५१, ५
मही द्यावापृथिवी इह उवेह ४, ५६, १
मही वीः पृथिवी वनः १ २२, १३; वा. य. ८, ३२; १३, ३२;
तै. सं. ३, ३, १०, २; ५, ११, ३; ४, २, ३, ३
मही मित्रस्य साचयः ४, ५६, ७; साम. १५९८
महीमे अत्य वृषनाम ९, ९७, ५४; साम. ११०६
मही वदि विष्णो सिन्धवे ३, ३१, १३
महीरस्य प्रणीतयः (०नास्य) ६, ४५, ३
महीरस्य प्रणीतयः (०विष्वा वसुनि) ८, १२, २१
मही वामुतिरविना मवोऽस्तु १, ११७, १९

मही समैरचम्पा ३, ५५, २०
 महे चन त्वामद्विषः ८, १, ५; साम. २९१
 महे नो अद्य मोषयोषो ५, ७९, १; साम. ४२१; १७४०
 महे नो अद्य सुविताय बोधि ७, ७५, २
 महे वल्लिण ई रसं १, ७१, ५
 महे धुक्काय वरुणस्य ७, ८९, ६
 महो अग्नेः समिधानस्य १०, ३६, १२; बा. व. ३३, १७
 महो अग्नेः सरस्वती १, ३, १२; बा. व. २०, ८६; नि. ११, २७
 महो देवान्यजसि यद्वानु ६, ४८, ४
 महो नुहो अय विद्यायु ६, २०, ५
 महो नो अग्ने सुवितस्य ७, १, २४
 महो नो राव आ भर ९, ६१, २६; साम. १२१४
 महो महानि पनयन्त्यस्य ३, ३४, ६; अथर्व. २०, ११, ६
 महो वस्यतिः शवसो १०, २२, ३
 महो कजामि बन्धुना ४, ४, ११; ते. सं. १, २, १४, ४
 महो विद्यां अभि वतो ८, २२, २६
 मह्यं वज्रान्तु मम १०, १२८, ४; अथर्व. ५, ३, ४; ते. सं. ४, ७, १४, २
 मह्यं त्वष्टा वज्रमतस्तस्य १०, ४८, ३
 मह्या ते सव्यं ३, ३१, १४
 मा कक्षी धातमम्यमित्रिणे १, २२०, ८
 मा कस्य नो भरव्यो ७, ९४, ८
 मा कस्य वक्षं सदमित्य ४, ३, १३
 मा कस्यानुतक्रु ५, ७०, ४
 मा काम्भीरसुवहको ६, ४८, १७
 माकिरेना पया गाव ८, ५, ३९
 माकिर्ने एना सकया १०, २३, ७
 माकिर्नेसन्माकी ६, ५४, ७
 माकुप्रयमिन्द्र धूर वरुनीः १०, २२, १२
 मा चिद्व्यद्वि संसत ८, १, १; साम. २४२; १३६०, अथर्व.
 २०, ८५, १; नि. ७, २
 मा षोष्ठे रश्मिरिति १, १०९, ३; ते. मा. ३, ६, ९, १
 मा वरुने वृषभ ६, ४४, ११
 मां चरवार आसवः ८, ७४, १४
 मातकी कव्यैर्वेभो १०, १४, ३; अथर्व. १८, १, ४७; ते. सं.
 १, ६, ११, ५
 माता च वज्र दुहित ३, ५५, १२
 माता देवानामद्विनेः १, ११३, १९
 माता पितरावृत आ भज १, १६४, ८; अथर्व. ९, ९, ८
 माता कज्ञानां दुहित ८, १०१, १५; ते. मा. ६, १२, १

मातुर्विबिजुष्य ६, ५५, ५; नि. ३, १६
 मातुष्यदे परमे ५, ४३, १४
 मा ते अमात्रो यथा ८, २१, १५
 मा ते अस्यां सहसावम्पि ७, १९, ७; अथर्व. २०, ३७, ७;
 ते. सं. १, ६, १२, ५
 मा ते गोवृत्र मिरराम रावसः ८, २१, १६
 मा ते राधांसि मा व ऊतयो १, ८४, २०; साम. १७२४;
 नि. १४, ३७
 मातेव वज्रसे वयमानः ५, १५, ४
 मा ते इति वृषया वीतयुद्धा ३, ३५, ५
 मात्र वृष्ण्याद्यु हारस्यः ७, ४०, ६
 मात्रे जु ते सुमिते १०, २९, ६; अथर्व. २०, ७६, ६
 मा त्वाभिष्वेनयवीह्वमंगिः १, १६२, १५; बा. व. २५, ३७;
 ते. सं. ४, ६, ९, २
 मा त्वा तपसिष्य आरमावि १, १६२, २०; बा. व. २५, ४३;
 ते. सं. ४, ६, ९, ३
 मा त्वा मूरा अभिष्वयो ८, ४५, २३; साम. ७३२; अथर्व.
 २०, २२, २
 मा त्वा कद्र लुक्कुषामा नमो २, ३३, ४
 मा त्वा इवेन उह्वीय २, ४२, २
 मा त्वा सोमस्य गव्यया ८, १, २०; साम. ३०७;
 नि. ६, २४
 माद्वस्य सुते सथा १, ८१, ८; अथर्व. २०, ५६, ५
 माद्वस्य हरिभिः १, १०१, १०; नि. ६, १७
 माध्यन्दिनस्य सवनस्य धानाः ३, ५२, ५
 माध्यन्दिने सवने जातवेदः ३, २८, ४
 मा न इन्द्र परा वृणक् ८, ९७, ७; साम. २६०
 मा न इन्द्र पीयानवे ८, २, १५; साम. १८०६
 मा न इन्द्राम्बादिसः ८, २२, ३१; साम. १२८
 मा न एकस्मिन्नागसि ८, ४५, ३४
 मानः संसो भरव्यो १, १८, ३; बा. व. ३, ३०
 मानः समस्य वृष्यः ८, ७५, ९; ते. सं. २, ६, ११, २;
 नि. ५, २३
 मा नः सेतुः सिधेयं ८, ६७, ८
 मा नः सोमपतिधात्रो १, ४३, ८
 मा नः सोम सं वीविजो ८, ७९, ८; ते. सं. ३, २, ५, २
 मा नः स्वेनेभ्यो वे अभि १, २३, १६
 मा मस्तोके तनवे १, ११४, ८; बा. व. १६, १६; ते. सं.
 ३, ४, ११, २; ४, ५, १०, ३
 मा मिन्दत व इमां ४, ५, २
 मा नो अग्ने दुर्धनवे ७, १, २२

मा नो अग्नेऽमृतये ३, १६, ५
 मा नो अग्नेऽवसृजो १, १८९, ५
 मा नो अग्नेऽवीरते पराया ७, १, १९
 मा नो अग्ने सख्या १, ७१, १०
 मा नो अज्ञाना वृजना ७ ३२, २७; साम. १४५७; अथर्व.
 २०, ७९, २; तांज्य भा. ४, ७, ५, ६
 मा नो अरातिरीशत २, ७, २
 मा नो अस्मिन्मववन् १, ५४, १
 मा नो अस्मिन्महाधने ८, ७५, १२; साम. १६५०; तै.सं.
 २, ६, ११, ३
 मा नो गव्येभिस्त्वैः ८, ७३, १५
 मा नो गुह्या विप आयोरहम् २, ३२, २
 मा नो देवानां विमः ८, ७५, ८; तै. सं. २, ६, ११, २
 मा नो निद्रे च वक्त्रे ७, ३२, ५; अथर्व. २०, १८, ५
 मा नो मर्ता अभि नृहन् १, ५, १०; अथर्व. २०, ६९, ८
 मा नो मर्ताय रिपवे ८, ६०, ८
 मा नो मर्षाया अरा ४, २०, १०; तै. सं. १, ७, १३, ३
 मा नो महान्तमुत १, ११४, ७; वा. य. १६, १५; तै.सं.
 ४, ५, १०, २
 मा नो मित्रो वरुणो अर्धमायुः १, १६२, १; वा. य. २५, २४;
 तै. सं. ४, ६, ८, १; नि. ९, ३
 मा नो मृधा रिपुणा ८, ६७, ९
 मा नो रक्ष आ वेशीदावृणीव ८, ६०, २०
 मा नो रक्षो अभि न वृथा ७, १०४, २३; अथर्व. ८, ४, २३
 मा नो वपाव हनवे १, २५, २
 मा नो वधीरिम्ह मा १, १०४, ८
 मा नो वधी रक्ष मा ७, ४६, ४
 मा नो वधेर्वरुण २, २८, ७
 मा नो वृकाय वृषये समस्ते ६, ५१, ६
 मा नो हिंसीज्जिता १०, १२१, ९; वा. य. १२, १०२;
 तै. सं. ४, २, ७, १
 मा नो निधुंष्यो रिपेवा ७, ३४, १७; नि. १०, ४५
 मा नो ह्यमीतामतिविश्व ८, १०३, १२; साम. ११०
 मा नो हेसिबिंक्षत ८, ६७, २०
 मा देव दधिरे हृष्यवाह १०, ५२, ४
 मां धुविम्ह नाम देवता १०, ४९, २
 मां नराः स्वधा वाजवन्तः ४, ४२, ५
 मा पावराव नो नरेन्द्राणां ७, ९४, २; साम. ९१८
 मा प्रण्यो दुरितस् १, १२५, ७
 मा प्र गाम वधो वधं १०, ५७, १; अथर्व. १३, १, ५९

मा भूम निष्क्या हवे ८, १, १३; अथर्व. २०, ११६, १;
 तांज्य भा. ९, १०, १
 मा भेम मा अमिष्यो ८, ४, ७; साम. १६०५
 मा मामिमं तव ५, ४०, ७
 मायाभिर्निम्ह मायिनं १, ११, ७
 मायाभिरुसिष्टसत ८, १४, १४; अथर्व. २०, २९, ४
 माया वा मित्रावरुणा दिवि ५, ६३, ४
 मारे अकहि सुसुचो ३, ४१, ८; अथर्व. २०, २३, ८
 मात्राण्यो सुन्यते स्वं ५, १, ८
 मा च पुनो अन्वक्तुं सुनम ६, ५१, ७
 मा वां वृको १, १८३, ४
 मा विदन्पिपिधिनो १०, ८५, ३२; अथर्व. १४, २, ११
 मा वो ज्ञन्तं मा दावन्तं १, ४१, ८
 मा वो दात्रान्मरुतो ७, ५६, २१
 मा वो सुगो न यवसे १, ३८, ५
 मा वो रसातला ५, ५३, ९
 मा वो रिप्वानिता १०, १७, २०; वा. य. १२, ९५;
 तै. सं. ४, २, ६, ५
 मा धृते अग्ने नि वदाम वृणां ७, १, ११
 मा सन्धुः क्षुनमा विदे ८, ४५, ३६
 मा सा ते अकस्मत्सुसतिविद १, १२१, १५
 मा सीमवध आ माग ८, ८०, ८
 मा जघत सोमिनो वृक्षता ७, ३२, ९
 माहं मघोने वरुण २, २७, १७; २८, ११, २९, ७
 मित्रं वयं हवामहे १, २३, ४; साम. ७९३
 मित्रं हवे पुतद्वं १, २, ७; साम. ८४७; वा. य. ३३, ५७
 मित्रं कृणुष्वं स्रुत १०, ३४, १४
 मित्रं न वं शिम्मा गोबु १, १५१, १; तै. भा. २, ८, ७, ६
 मित्रं न वं सुषितं ६, १५, २
 मित्राव तुभ्यं वरुणः ३, १४, ४
 मित्राव नो वरुणा ५, ७२, ३
 मित्राव नो वरुणो देवो अयं ७, ६४, ३
 मित्रस्तन्नो वरुणो मामहन् ७, ५२, २
 मित्रस्तन्नो वरुणो रोदसी ७, ४०, २
 मित्रस्त चरणीधतो ३, ५९, ६; वा. य. ११, ६२; तै. सं.
 ३, ४, ११, ५; ४, १, ६, ३; तै. भा. ४, ३, २
 मित्रा वना न रथा ८, २५, २
 मित्राय पञ्च वेमिरे ३, ५९, ८
 मित्राय सिद्ध वरुणा १०, ६५, ५
 मित्रावरुणवन्ता वत ८, ३५, १३
 मित्रो अहो जिदावु ५, ६५, ४

मिश्रो जमिर्नबलि यत् ३, ५, ४
 मिश्रो जगन्नाथतयति ३, ५९, १। तै. सं. ३, ४, ११, ५;
 तै. ब्रा. ३, ७, २, ३; नि. १०, २२
 मिश्रो देवेवायुषु ३, ५९, ९
 मिश्रो नो अल्लहति ८, ६७, २
 मिमाति बहिरेतसाः ९, ६४, १९
 मिमातु कीर्तदतिर्वातये नः ५, ५९, ८
 मिमीहि क्लोकमाख्ये १, ३८, १४
 मिम्यक्ष येषु रोदसी ६, ५०, ५; नि. ६, ६
 मिम्यक्ष येषु सुषिता १, १६७, ३
 मिहः पाषाणः प्रवता अभूव ३, ३१, २०
 मीळकुम्भरीव पृथिवी ५, ५६, ३
 मुञ्जन्तु मा सापस्याद् १०, ९७, १६; अथर्व. ६, ९६, २;
 ७, ११२, २; वा. य. १६, ९०
 मुञ्जानि त्वा हविषा जीवन्वाव १०, १६१, १; अथर्व.
 ३, ११, १। २०, ९६, ६
 मुनयो वातरसनाः १०, १३६, २
 मुमुक्षुवो मनवे १, १४०, ४
 मुमोद गमो बृषभः १०, ८, २
 मुषाव सूर्यं कथे १, १७५, ४
 मूरा अमूरा न वयं १०, ४, ४; नि. ६, ८
 मूर्धो दिवो नाभिरग्निः १, ५९, २
 मूर्धानं दिवो अरतिं ६, ७, १; साम. ६७; ११४०; वा. य.
 ७, २४; ३३, ८; तै. सं. १, ४, १३ १
 मूर्धो मुनो मयति नक्तं १०, ८८, ६; नि. ७, २७
 मूर्धो न मित्रा ध्वदन्ति १०, ३३, ३
 मुणो न मीमाः कुचरो गिरि १०, १८०, २; साम. १८७३;
 अथर्व. ७, ८४, ३; वा. य. १८, ७१; तै. सं.
 १, ६, १२, ४
 मुचन्ति त्वा दस क्षिपो ९, ८, ४; साम. ११८१
 मुचन्ति त्वा सममुनो ९, ६६, ९
 मुजानो वारि वयमानो ९, १०७, २२; साम. १०८०
 मुचयमानः सुहस्य ९, १०७, २१; साम. ५१७, १०७९
 मुळव मो मलतो मा वणि ५, ५५, ९
 मुळा मो दडोव १, ११४, २; तै. सं. ४, ५, १०, २
 मुत्थोः पदं वीपवम्नो १०, १८, २, अथर्व. १२, २, ३०;
 तै. ब्रा. ६, १०, २
 मेघन्तु ते बहवो २, ३७, ३; नि. ८, ३
 मेघाकारं विदधस्य १०, ९१, ८; साम. ९८४; तै. ब्रा.
 ३, ११, ६, ३
 मेहनाहनकरणाद् १०, १६३, ५, अथर्व. २०, ९६, २१

मेनमग्रे वि दहो १०, १६, १; अथर्व. १८, २, ४; तै. भा.
 ६, १, ४
 मोचमर्चं निवृत्ते १०, ११७, ६; तै. ब्रा. १, ८, ८, ३;
 नि. ७, ३
 मो ते रिषम्ये अच्योक्तिमिः ८, १०३, १३
 मो बु णः परापरा १, ३८, ६
 मो बु णः सोम सृष्टये १०, ५९, ४
 मो बु त्वा वाचतश्चनो ७, ३२, १; साम. २८४; १६७५
 मो बु देवा अदः स्वर १, १०५, ३
 मो बु मर्कव ८, ९१, ३०; साम. ८२६; अथर्व. २०, ६०, ३
 मो बु वरुण मुचमर्चं ७, ८९, १
 मो बु वो अरमदमि तानि १, १३९, ८; अथर्व. २०, ६७, २
 मो बु ण इन्द्राव वृष्यु १, १७३, १२; वा. य. ३, ४६
 मो बु णो अत्र मुहुरन्त ३, ५५, २
 मो वषध दुर्हणावात् ८, २, २०
 य आरमदा बलदा वस्य १०, १२१, २; अथर्व. ४, २, १;
 १३, ३, २४; वा. य. २५, १३; तै. सं. ४, १, ८, ४;
 ७, ५, १७, १
 य आश्राय चक्रमानाय १०, ११७, २
 य आनयत्परावतः ६, ४५, १; साम. १२७
 य आपिर्निस्तो वरुण शिवः ७, ८८, ६
 य आयुं कुसमसिधिवत् ८, ५३, २
 य आर्जिषिषु कृत्वसु ९, ६५, २३; साम. ११६४
 य आलोचन चरति ७, ५५, ६; अथर्व. ४, ५, ५
 य आत्माक आचये ८, ४१, ७
 य इह आधिवासति ६, ६०, ११; साम. ११५०
 य इन्द्रोः पवमानस्त्वानु ९, ११४, १
 य इन्द्र चमसेष्वा ८, ८१, ७; साम. १६२
 य इन्द्र वतवस्त्वा ८, ६, १८
 य इन्द्र सुप्तो मयवन्मे अस्ति ७, ७७, २; तै. ब्रा. २, ८, ५, ७
 य इन्द्र सत्यव्रतो ८, ९७, ३
 य इन्द्र सोमपातमो ८, ११, १; साम. ३९४; अथर्व.
 २०, ६३, ७
 य इन्द्राग्नी चित्रतमो रथे १, १०८, १
 य इन्द्राग्नी सुतेषु वां ६, ५९, ४; नि. ५, २२
 य इन्द्राव वषोबुजा १, २०, २
 य इन्द्राव सुनवद सोमं ४, २४, ७
 य इमा विद्या जातानि ५, ८१, ९
 य इमा विद्या मुचनानि सुहृद् १०, ८१, १; वा. य. १७, १७;
 तै. सं. ४, ६, १, १

य इमे वमे अहनी ५, ८२, ८
य इमे वावापुयिनी जमिनी १०, ११०, ९; अथर्व.
५, ११, ९; वा. व. २९, ३४; तै. भा. ३, ६, ३, ४;
नि. ८, १४
य इमे रोदसी उमे अहं ३, ५३, १२
य इमे रोदसी मही समीची ८, ६, १७
य इमे रोदसी मही सं साखरेव ९, १८, ५
य ई राजानावृत्तया ६, ६२, ९
य ई बहन्त आशुभिः ५, ६१, ११
य ईवयन्ति पर्वतान् १, १९, ७
य ई च कार न सो अस्य १, १६४, ३२; अथर्व. ९, १०, १०;
नि. २, ८
य ई चिकेत गुहा १, ६७, ७
य ईतिरे भुवनस्य १०, ६३, ८
य उक्या केवला दधं ८, ५२, ३
य उक्योभिर्न विम्वते ८, ५१, ३
य उग्र इव सार्वहा ६, १६, ३९; साम. १७०७; तै. सं.
२, ६, ११, ४
य उग्रः सज्जिमित् ८, ३३, ९; साम. १६९८; अथर्व.
२०, ५३, ३; ५७, १३
य उग्रो अर्कमानुषः १, १९, ४
य उग्रैवजिह्वो जिह्वा ९, ६६, १७
य उदाज्जमित्तो १०, ६२, २
य उदाज्जमित्तो १०, १९, ५; अथर्व. ६, ७७, २
य उदधि यज्ञ अचरेहा १०, ७७, ७
य उदधीन्द्र देवगोपाः १, ५३, ११; अथर्व. २०, २१, ११
य उग्रः फलिगं भिनत् ८, ३२, २५
य उशता मनसा सोमं १०, १६०, ३; अथर्व. २०, २६, ३
य उ जिवा वमेष्वा २, ८, ३
य उज्जिवा अस्या अमृतः ९, १०८, ६; साम ५८५
य अक्षार्द्रहो भुचक्ष ८, २४, २७
य अक्षामहं मामहे ८, १, ३२
य अक्षो वातरहसो ८, ३४, १७
य अक्ते चिदभिधिवः ८, १, १२; साम. २४४; अथर्व.
१४, १, ४७; तै. भा. ४, २०, १; कात्या. जी. सू.
२५, ५, ३०; ताज्ज. भा. ९, १०, १
य अक्ते चिद्वारुण्यः ८, २, ३९
य अक्तेन सूर्यमारोहन् १०, ६२, ३
य अक्षः आवायसका ८, ४६, १२
य अक्षो गिहिविद्युतः ५, ५२, १३
य एक इक्ष्वाक्यवती ४, १७, ५

य एक इक्ष्वाक्यवती ६, ४५, १६
य एक इक्ष्वाक्यवतीनां ६, २२, १; अथर्व. २०, ३६, १
य एक इक्ष्वाक्यवती १, ८४, ७; साम. ३८९; १३४१; अथर्व.
२०, ६३, ४; नि. ४, १७
य एकक्ष्वाक्यवतीनाम् १, ७, ९; अथर्व. २०, ७०, १५
य एको अस्ति वंसना ८, १, २७
य एनमादिदेशति ६, ५६, १
य ओजिष्ठ इन्द्र तं ६, ३३, १
य ओजिष्ठस्तमा अर ९, १०१, ९; साम. ८२०
य ओहते रक्षसो देववीतो ५, ४२, १०
यं यज्ञं नवया नरः १, ४१, ५
यं युधं वाक्चक्राय देवा ६, ६८, ६
यं रक्षन्ति प्रचेतसो १, ४१, १; साम. १८५
यं यज्ञयन्तीतिरः ६, ४४, ५
यं विप्रा उक्यवाहसो ८, १२, १३
यं वे सूर्य स्वर्गोऽयः ५, ४०, ९
यं सीमन्तु प्रचेतसः प्रचन्ते ४, ३८, ३
यं सुपणीः परावतः १०, १४४, ४
यं सोममिन्द्र पृथिवीं ३, ४६, ५
यं सा पृच्छन्ति क्रुह २, १२, ५; अथर्व. २०, ३४, ५
यः ककुभो निवारयः ८, ४१, ४
यः कुक्षिः सोमपातमः १, ८, ७; अथर्व. २०, ७१, ३
यः कृन्तदिदि वोम्यं ८, ४५, ३०
यः पंचचर्वणीरभि ७, १५, २
यः परस्याः परावतः १०, १८७, २; अथर्व. ६, ३४, ३;
नि. ५, ५
यः पावमानोर्ध्वेति २, ६७, ३१; साम. १२९८
यः पुषिणी २, १३, ७
यः पुर्याय वेचसे १, १५६, २; तै. भा. २, ४, ३, ९
यः पृथिवीं व्यथमाना २, १२, २; अथर्व. २०, ३४, ९
यः पौकवेमेन कविषा १०, ८७, १६; अथर्व. ८, ३, १५
यः प्राणतो निमिषतो १०, १२१, ३; अथर्व. ४, २, २;
वा. व. २३, ३; २५, ११; तै. सं. ४, १, ८, ४;
७, ५, १६, १
यः शक्नो वृद्धो अक्षयः ८, ६६, ३
यः शरमस्तुविशरम ते ६, ४४, २
यः शम्भरं पर्वतेषु १, १२, ११; अथर्व. २०, ३४, ११
यः शम्भतो मङ्गनो २, १२, १०; अथर्व. २०, ३४, १०
यः शुक इव सूर्यो १, ४३, ५
यः क्षुरिर्दिष्टो १, १०१, ६

वः वेर्लो बधिरिर्निमः ८, ४१, १०
 वः संख्ये विचक्रताकृतः ८, ३२, ११
 वः सखाया विचरैर्निमः ६, ४६, ३; साम. २८६
 वः सखरादिमहोपमः २, १२, १२; अथर्व. २०, ३४, १३
 वः समिधा व आहूती ८, १९, ५
 वः सुनीचो वराहो २, ८, २
 वः सुन्वते पचते २, १२, १५; अथर्व. २०, ३४, १८
 वः सुन्वतमवति वः २, १२, १४; अथर्व. २०, ३४, १५
 वः सुचर्यः सुचरिणः ८, ३३, ५
 वः सुचिन्मनसोर्निमः ८, ३२, २
 वः सोमः कल्लोषो ९, १२, ५; साम. १२००
 वः सोम सन्धे तव १, ९१, १४
 वः स्निहिलीषु सूर्यः १, ७४, २; साम. १३८०
 वः स्नाकृत्तानो गण्यासम ४, ३८, ४
 वं कुमार नवं रवं १०, १३५, ३
 वं कुमार प्रावर्तयो १०, १३५, ४
 वं क्रमसी अवसा १०, १२१, ६; अथर्व. ४, २, ३; वा. व.
 ३२, ७; तै. सं. ४, १, ८, ५
 वं क्रमसी संवली २, १२, ८; अथर्व. २०, ३४, ८
 वः गोषु दुष्टव्यं ८, ४७, १४
 वधिरमप्य उचसो वदन्ती १, ११३, २०
 वधिरि ते अपि वधिः ८, ४५, १९
 वधिरि ते गणा हमे ५, ७९, ५
 वधिरि ते पुष्टव्या ४, १२, ४; तै. सं. ४, ७, १५, ६
 वधिरि ते विज्ञो यथा १, २५, १; तै. सं. ३, ४, ११, ४
 वधिरि त्वं गृहेगृह १, २८, ५; नि. ९, २१
 वधिरि त्वा जना हमे ८, १, ३; अथर्व. २०, ८५, ३
 वधिरि वां पुर ऋषयो ८, ८, ६
 वधिरि सावता तमा १, २६, ६; साम. १६१८
 वधिरि सखतामसीन्द्र ४, ३२, १३; ८, ६५, ७
 वधिरि सख सोमया १, २९, १; अथर्व. २०, ७४, १
 वच्छक्राति परावति (०। अलसत्वा) ८, ९७, ४;
 साम. २६४
 वच्छक्राति परावति (०। यद्वा) ८, १३, १५
 वच्छक्रमठो अवति ७, ५०, ३
 वच्छक्रुषा ह्रमं हवं ८, ४५, १८
 वज्रच्येन प्रियमेधा ८, २, ३७
 वज्रन्ते अन्व सख्यम् ७, ३६, ५
 वज्रमागव सुवन्त आग्ने ५, २६, ५
 वज्रज वीर म विहि २, २६, २
 वज्रज होतमिषो ६, ११, १

यजा नो मित्रावरुणा १, ७५, ५; साम. १५३७; वा. व.
 ३३, ३; तै. आ. २, ७, १२, १
 यजाम ह्रमसा वृद्धिमन्त्रं ३, ३२, ७
 यजामह ह्रमं वज्रं १०, २३, १; साम. ३३४
 यजामहे वां महः १, १५३, १
 यजिहं त्वा यजमाना १, १२७, २; साम. १८१४
 यजिहं त्वा वृद्धमहे ८, १९, ३; साम. ११२; १४१३
 यज्जातवेदो सुवनस्य १०, ८८, ५
 यज्जावया अपूर्व ८, ८९, ५; साम. ६०१; १४२९
 यज्जावयास्तद्वहस्य १, ४८, २
 यज्ञ ह्रममवर्चवत् ८, १४, ५; साम. १२१; १६३९; अथर्व.
 २०, २७, ५
 यज्ञं च नक्षत्रं च १०, १५७, २; साम. ११११; अथर्व.
 २०, ६३, १; १२४, ४
 यज्ञं पुष्ट्यामि १, १०५, ४
 यज्ञस्य केतुः पवत ९, ८६, ७
 यज्ञस्य केतुं प्रथमं पुरोहितं हविस्मन्त १०, १२२, ४
 यज्ञस्य केतुं प्रथमं पुरोहितमग्निम् ५, ११, २; साम. ९०९;
 तै. सं. ४, ४, ३
 यज्ञस्य वो रथ्य विष्पति १०, २२, १
 यज्ञस्य हि त्व ऋषिजा ८, ३८, १; साम. १०७३
 यज्ञानां रथ्ये वचं ८, ४४, २७
 यज्ञायज्ञा वः समना तुतुर्वणिः १, १६८, १
 यज्ञायज्ञा यो अग्नये ६, ४८, १; साम. ३५; ७०३; वा. व.
 २७, ४२
 यज्ञासाहं दुव ह्ये १०, २०, ७
 यज्ञे दिवो सुवदने प्रथिव्या ७, ९७, १
 यज्ञेन गातुमप्सुरो २, २१, ५
 यज्ञेन यज्ञमयजन्त वेदाः १, १६६, ५०; १०, ९०, १६;
 अथर्व. ७, ५, १; वा. व. ३१, १६; तै. सं. ३, ५, ११, ५;
 तै. आ. ३, २, ७; वा. आ. १०, २, २, २
 यज्ञेन वर्धत जातवेदसम् २, २, १
 यज्ञेन वाचः पृथ्वीयं १०, ७१, ३
 यज्ञेनेन्द्रमवसा चक्रे अवाक् ३, ३२, १३
 यज्ञेभिरजुतकृतं ८, २३, ८
 यज्ञमिषं यज्ञवाहसं ८, १२, २०
 यज्ञेयज्ञे स मत्स्यो १०, ९३, २
 यज्ञैः समिधः पृथ्वीमिः २, ३६, २; अथर्व. २०, ६७, ४
 यज्ञेरधवां प्रथमः १, ८३, ५; अथर्व. २०, २५, ५
 यज्ञेर्विः संनमसावः १०, ८७, ४; अथर्व. ८, ३, ६
 यज्ञेर्वा यज्ञवाहसो १, ८६, २; तै. सं. ४, २, ११, १

यज्ञो देवानां प्रणेति सुक्तं १, १०७, १; वा. व. ८, ४; ३३, ६८; तै. सं. १, ४, २२, १; २, १, ११, ४
यज्ञो हि त इन्द्र वर्धनो भूत ३, ३२, ११
यज्ञो हि ध्येम् १, १७३, ११
यज्ञो हीको यो अम्बर ८, १८, १९
यं जनानो हविषमनो ८, ७४, २; साम. १, ५६५
यत इन्द्र भयामहे ८, ६१, १३; साम. १, ७४; १३०१,
अथर्व. १९, १५, १; तै. ब्रा. ३, ७, ११, ४; तै. आ.
१०, १, १; तौ. ब्रा. १५, ४, ३
यता सुवर्णां रातिनी ४, ६, ३
यत्किं चेत् बरुण ७, ८९, ५; अथर्व. ६, ५१, ३; तै. सं.
३, ४, ११, ६
यत्तुदत्त एतसं ८, १, ११
यत्तुतीयं सवनं रत्नधेयं ४, ३५, ९
यत्तु अयो यदोषधीः १०, ५८, ७
यत्ते कृष्णः साकुन १०, १६, ६; अथर्व. १८, ३, ५५; तै. आ.
६, ४, २
यत्ते गात्रादग्निना १, १६२, ११; वा. व. २५, ३४; तै. सं.
४, ६, ८, ४
यत्ते चतस्रः प्रक्षिप्तो १०, ५८, ४
यत्ते वित्तु प्रागप्य ५, ३९, ३; साम. १, ७४
यत्ते दिवं यत्पृथिवीं १०, ५८, २
यत्ते पराः परावतो १०, ५८, ११
यत्ते पर्यन्तम्बुहतो १०, ५८, ९
यत्ते पवित्रमधिषत् ९, ६७, २३; वा. व. १९, ४१; तै. ब्रा.
१, ४, ८, २
यत्ते भूतं च अयं च १०, ५८, १०
यत्ते भूमिं यत्तुर्भूतिं १०, ५८, ३
यत्ते मनुर्वेदनीकं १०, ६९, ३
यत्ते मरीचीः प्रवतो १०, ५८, ६
यत्ते यमं वैवस्वतं १०, ५८, १
यत्ते राजम्बुतं हविः ९, ११४, ४
यत्ते विश्वमिदं जगत् १०, ५८, ३०
यत्ते सप्तदुर्मर्णवम् १०, ५८, ८
यत्ते साधे महसा १, १६२, १७; वा. व. २५, ४०; तै. सं.
४, ६, ९, २
यत्ते सूर्यं यदुषसं १०, ५८, ८
यत्ते सोमं गवाक्षितो १, १८७, ९
यत्तवा हुरीच्यतुमिः १, १५, १०

यत्तवा देवा प्रविबन्ति १०, ८५, ५; अथर्व. १४, १, ४; नि.
१६, ५
यत्तवा पृथ्वादीमानः ८, २४, ३०
यत्तवा यामि दक्षि तक्षः १०, ४७, ८
यत्तवा सूर्यं स्वमानुः ५, ४०, ५
यत्तवा होतारमनजम् ३, १२, ५
यत्तवेभ्यः मा नदयन्ता १, १६६, ५
यत्तवर्ज्य कनिकदत् ५, ८३, ९
यत्तवाकृता मनसा १०, २, ५; तै. ब्रा. ३, ७, ११, ५
यत्तवाह्नजन्मया विरोम्ब ८, ६३, ७; नि. ३, ८
यत्तुक्चं स्वदत्तः १०, ९०, ११; अथर्व. १९, ६, ५; वा. व.
३१, १०; तै. ब्रा. ३, १२, ५
यत्तुक्चण इक्षिवा १०, ९०, ६; अथर्व. १९, ६, १०; वा. व.
३१, १४; तै. आ. ३, १२, ६
यत्तुर्ध्वं महतो वक्ष नूतन ५, ५५, ८
यत्तवासासिहृ पृथनीमिर्बः ५, ५८, ६
यत्त कामा निकामाश्च ९, ११३, १०
यत्त क च ते मनो ६, १६, १७; साम. ७०६
यत्त प्राबा पृथुभूत १, २८, १
यत्त उद्योतरिजम् ९, ११३, ७
यत्त देवीं कचायतो ४, ३०, ५
यत्त द्वाविष जघना १, २८, २
यत्त नारीपथवं १, २८, ३
यत्त बाणाः संपतन्ति ६, ७५, १७; साम. १८६६; वा. व.
१७, ४८; तै. सं. ४, ६, ४, ४
यत्त अक्षा पवमान ९, ११३, ६
यत्त मेधां वि ब्रह्म १, २८, ४
यत्त राजा वैवस्वतो ९, ११३, ८
यत्त वक्षिर्भित्तो ५, ५०, ४
यत्त तेष्य वनस्पते ५, ५, १०; तै. ब्रा. ३, ७, ३, ५
यत्त क्षुरक्षुता यातुमसौ ७, ६३, ५; नि. ६, ७
यत्तान्मदाश्च मोदाश्च ९, ११३, ११
यत्त मरः समयन्ते कृतध्वजो ७, ८३, २
यत्तानुकामं वरणं ९, ११३, ९
यत्त बदेने अवाः १०, ८८, १७; नि. ७, ३०
यत्त सप्तदुः कथितो १०, १४५, २
यत्त सुपर्णा अमृतस्य १, १६४, २१; अथर्व. ९, ९, २२;
नि. ३, १२
यत्तदेवानी पद्विन्ति १०, ८७, ६; अथर्व. ८, ३, ५

यज्ञोत बाधितेभ्यः ४, ३०, ४
 यज्ञोत मर्त्यां च ४, ३०, ६
 यज्ञोत्तरीः समस्त १०, ९७, ६: वा. य. १०, ८०: तै. सं.
 ४, २, ६, २
 यस्मिन्मन्त्रो गामरक्षन् ४, ३३, ४
 यस्मिन्मोः सायुमाकहन् १, १०, २: साम. १३४५
 यस्मिन्मोः बहसिभ्यो ८, २०, २५
 यस्मिन् आ सुते नर ७, ९४, १०
 यस्मिन् विप्रमुक्त्वं ९, १९, २: साम. ९६९
 यस्मिन्मिन्म विप्रसि ८, १०, १६: साम. ३८४: अथर्व.
 २०, १११, १
 यस्मिन्मो वाजमर्षति १, ५६, २
 यस्मिन्मो दीर्घमसद्यति ८, १०, १
 यथा कथ्ये मयवम्भसव्यति ८, ४६, १०
 यथा कथ्ये मयवम्भस्ये ८, ५०, १०
 यथा कला यथा ताकं ८, ४७, १७: अथर्व. २, ४६, ३:
 १९, ५७, १
 यथा गोरी भया कृतं ८, ४, ३: साम. २५२: १७०१: नि.
 ३, २०
 यथा विष्णुवमावतं ८, ५, २५
 यथा विष्णुवमतसं ८, ६०, ७
 यथा विष्णुवमते द्वा ५, ५६, २
 यथा देवा अष्टौषु १०, १५१, ३: तै. भा. २, ८, ८, ७
 यथा मो अविधिः करत् १, ४३, २: तै. सं. ३, ४, ११, २
 यथा मो मित्रो अर्थमा ८, ३१, १३
 यथा मो मित्रो वक्ष्यते १, ४३, ३
 यथायवथा मयवे ९, ९६, ११
 यथा कूर्चैः कलसा ९, ८२, ५
 यथा कूर्चैः कलसैः १, १७५, ६: १७६, ६
 यथायववपुष्वै १०, १३५, ६
 यथा मनी विप्रकृति ८, ५२, १
 यथा मनी साधानी ८, ५१, १
 यथायवो होत्रमन्त्रे वृषिभ्यः ३, १७, २
 यथा पुंगु वरप्रया १०, ६०, ८
 यथा वरप्र वरप्र ८, २०, १७
 यथा यः काहा अग्रे वे दास्ये ७, ३, ७
 यथा यरो वृषाकं ८, २४, २८
 यथा यवति देवाकथेदसन् ८, २८, ४
 यथा याः पुष्कलिनी ५, ७८, ७: तै. भा. १४, ९, ४, २२
 यथा यातो यथा वने ५, ७८, ८: वा. य. ८, २८: नि. १, १५
 यथा यामशिरमिमा ८, ४४, ५

यथा विह्वो अरं करत् २, ५, ८
 यथा विप्रस्य मनुषो १, ७६, ५
 यथा ह व्यहस्यो ४, १०, ६: १०, १०६, ८: तै. सं.
 ४, ७, १५, ७
 यथाहान्यनुत्वं १०, १८, ५: अथर्व. १२, २, २५: तै. आ.
 ६, १०, १
 यथा होत्रमनुषो देवताया ६, ४, ६: तै. सं. ४, ३, १३, २
 यथेवं वृषिषो मही १०, ६०, ९
 यथोत कृत्वे धने ८, ५, २६
 यदकम्पः प्रथमं जायमानः १, १६३, १: वा. य. २९, १२:
 तै. सं. ४, २, ८, १: ६, ७, १
 यदस्य द्या मयिनिः १०, ११, ८: अथर्व. १८, १, २६
 यदस्य अथ मियुमा १०, ८७, १३: अथर्व. ८, ३, १०
 यदस्य कानि कानि चित् ८, १०२, २०: अथर्व. १९, ६४, ३,
 वा. य. ११, ७३: तै. सं. ४, १, १०, १
 यदस्य विविजा अवि ८, ४३, २८
 यदस्य मर्त्यस्य ८, १९, २५
 यदस्य म्यामहं त्वं ८, ४४, २६
 यदहं तविधीयवो ८, ७, २
 यदहं तविधीयम ८, ६, २६
 यदहं म्या अरताः सं तरुषु ३, ३३, ११
 यदहं दाक्षिण्यं त्वं १, १, ६
 यद्व्यास्तस्या वाक्वागो १०, ५४, २: तै. भा. ११, १६, १०
 यद्व्यास्तस्य वृत्रेणु १०, २७, ४
 यद्व्यास्तस्य जिह्वा ८, १०२, २१: वा. य. ११, ७४: तै. सं.
 ४, १, १०, १: नि. ३, २०
 यद्वो विवो अर्थे ८, २६, १७
 यद्वो पितो अजगत् १, १८७, ७
 यद्वो वात ते गृहे १०, १८६, ३: साम. १८४२: तै. भा.
 २, ४, १, ८: तै. भा. २, ४२, २
 यद्विः परिधिष्यते ९, ६५, ६: साम. ७८५
 यद्व्य कथं वृत्रहन् ८, ९३, ४: साम. १२६: अथर्व. २०, ११२, १:
 वा. य. ३३, ३५
 यद्व्य कर्ति कर्ति चित् ८, ७३, ५
 यद्व्य त्वा पुष्कृत ६, ५६, ४
 यद्व्य त्वा प्रवति वने अस्मिन् ३, २९, १६: अथर्व. ७, ९७, १:
 वा. य. ८, २०: तै. सं. १, ४, ४४, २
 यद्व्य मागं विप्रकृति १, १२३, ३
 यद्व्य वो मासलोचये ८, १, ९: अथर्व. २०, १४०, ४
 यद्व्य वृत्र उचितेऽगमा ७, ६६, ४: साम. १३५१: वा. य. ३३, २०
 यद्व्य वृत्र उचिते वृत् ८, २७, २१

यद्वा सुर्वं यथाति ८. २७, १९
यद्वा सुर्वं यतो नागाः ७. ६०, १
यद्वा स्वः परावति ५, ७३, १
यद्वाग्निनायवाक ८. १०, ५
यद्वाग्निनायवहम् ८, २, १३; अथर्व. २०, १४१, ३
यद्वाग्निनायो अग्निम् ८, २२, ११
यद्वेतरा परावतम् ३, ४०, २; अथर्व. २०, ६, ९
यद्वन्तस्त्रिंशे पत्तयः पुरुषम् ८, १०, ६
यद्वन्तस्त्रिंशे यद्विधि ८, ९, २; अथर्व. २०, १३९, २
यद्वन्ति यवस्य दूरके ३, ६७, २१
यद्वन्त्यासु वृषभे ३, ५५, १७
यद्वपामोषधीनां १, १०७, ८
यद्वपुः यद्वनस्पती ८, ९, ५; अथर्व. २०, १३९, ५
यद्वज्रं प्रथमं वां कृणानः १, १०८, ६
यद्वयातं द्युभस्वती १०, ८५, १५; अथर्व. १४, १, १५
यद्वयातं दिवोदासाय वतिः १, ११६, १८
यद्वयुष्या अक्षया १, ९४, १०
यद्वयुन सारमेय ७, ५५, ८
यद्वयस्य ऋषियो मलिका १, १६२, ९; वा. य. २५, ३५.
तै. सं. ४, ६, ८, ३
यद्वयान्धुर्गुष्टवीरायुष्यं ५, ५५, ६
यद्वयस्य वास उपस्तृणति १, १६२, १६; वा. य. २५, ३९;
तै. सं. ४, ६, ९, २
यद्वयिना पृथक्मानावः १०, ८५, १४; अथर्व. १४, १, १४
यद्वस्य धामनि मिये ८, १२, ३२
यद्वस्य मन्धुरध्वनीत् ८, ६, १३
यद्वाग्नि यात्याजिह्वत् ८, ४५, ७
यद्वा ते माहतीर्षिदाः ८, १२, २९
यद्वा ते विष्णुतोबला ८, १२, २७
यद्वा ते हर्षता हरी ८, १२, २८
यद्वाहीध्वं यद्विवाणि १०, ३४, ५; नि. १२, ७
यद्वापीतामो अशवो ८, ९, १९; अथर्व. २०, १४४, ४
यद्वायस्य मन्धुरध्वनीत् ३, ३३, २
यद्वा वज्रं विरुष्यमित् १०, २३, ३; अथर्व. २०, ७३, ४
यद्वा वरुस्य पीयतो १०, ६८, ६; अथर्व. २०, १६, ६
यद्वा वाजससन् १०, ६७, १०; अथर्व. २०, ९१, १०
यद्वा वीर्यवृषीयं ८, ४७, १३
यद्वा वीरस्य देवतां तुगो ७, ४२, ४
यद्वा वृषं यदीधुत् ८, १२, २६
यद्वादासा निःससा १०, १६४, ३; अथर्व. ६, ४५, २.
तै. ब्रा. ३, ७, १२, ४

यद्वा समर्थं यवयेद ४, २४, ८
यद्वास्तु मतो अष्टासु १०, ९५, ९
यद्वा सुर्वंमसुं दिवि ८, १२, ३०
यदि क्षितायुर्वि वा १०, १६१, २; अथर्व. ३, ११, २;
२०, ९६, ७
यदिम्न विप्र मेहनास्ति ५, ३९, १; साम. ३४५, ११७२;
तच्छिन्ना. १४, ६, ४; नि. ४, ४
यदिम्न ते चतस्रो ५, ३५, २
यदिम्न दिवि पार्थ वरधक् ६, ४०, ५
यदिम्न मातृवीर्यं ६, ४६, ७; साम. २६२
यदिम्न पूर्वो अपराय सिद्धम् ७, २०, ७
यदिम्न वृतायवे ८, १२, २५
यदिम्न प्रागायगुह ८, ५५, १
यदिम्न प्रागायगुह ८, ४, १; साम. २७९;
१२३१; अथर्व. २०, १२०, १
यदिम्न अक्षायस्वते १०, १६४, ४; अथर्व. ६, ४५, ३
यदिम्न मन्मदास्वा ८, १५, १२
यदिम्न यावत्सर्वं ७, ३२, १८; साम. ३२०; १७९६;
अथर्व. २०, ८२, १
यदिम्न राधो अस्ति ८, ५४, ५
यदिम्न सर्गं अर्धतः ६, ४६, १३
यदिम्नाग्नी अक्षमस्या १, १०८, ९
यदिम्नाग्नी अक्षिता सुर्वेस्व १, १०८, १२
यदिम्नाग्नी अना ह्रमे ८, ४०, ८
यदिम्नाग्नी दिवि हो १, १०८, ११
यदिम्नाग्नी परमस्यां १, १०८, १०; नि. १२, ३१
यदिम्नाग्नी मयः स्वं १, १०८, ७
यदिम्नाग्नी यद्वयु १, १०८, ८
यदिम्नाहं यथा स्वं ८, १४, १; साम. १२२; १८३४; अथर्व.
२०, २७, १
यदिम्नाहमयमजामहोनां १, ३२, ४; तै. ब्रा. २, ५, ४, ३
यदिम्नेय सरथं यथो ८, ९, १२; अथर्व. २०, १४१, २
यदिम्नां अनयद्वितो ६, ५७, ४; साम. १४८
यदिन्विम्न वृषिषी १, ५२, ११
यदि मवृक्ष सायते ८, १२, ८
यदिमा वाजससन् १०, ९७, ११; वा. य. १२, ८५; तै. सं.
४, २, ६, २; नि. १, १५
यदि मे रायः सुत ८, ३२, ६
यदि मे सव्यमावर ८, १३, २१
यदि वाहमवृक्षे ७, २०४, १४; अथर्व. ८, ४, १४
यदि स्तुतस्य मरुतो वधि ७, ५६, १५
यदि स्तोमं मम अवत् ८, १, १५

यदी बुतास इन्धोऽभि ८, ५०, ३
 यदी सोमा बम्भुना ५, ३०, ११
 यदी पुतेमिराहुतो ८, १५, २३
 यदी गणेश्वर श्वानामजीता ५, १, ३; साम. १७४८
 यदीवर्ध युषये १०, २७, २
 यदी मन्त्रमि बाहुमि ३, १९, ६
 यदी मातृकृप स्वया २, ५, ६
 यदीमिन्त्र अवाच्यं ५, ३८, २
 यदीश्वरस्य पयसा १, ७९, ३
 यदीमर्मा वसतो ७, १०३, ३
 यदीकीवास्तुतामा १०, ३३, ८
 यदी सुतेमिरिन्धुमि ६, ४२, ३; साम. १४४४
 यदुक्तम मरतो ५, ६०, ६; तै. भा. २, ७, १२, ४
 यदुद्वो ह्याकपे १०, ८६, २२; अथर्व. २०, १२६, २२;
 नि. १३, ३
 यदुरीतर भावयो १, ८१, ३; साम. ४१४; १००४
 अथर्व. २०, ५६, ३
 यदुवृत्तो निवतां यदा १०, १४२, ४
 यदुल्लोको वदति सोमं १०, १६५, ४
 यदुव औष्ठः प्रथमा १०, ५५, ४
 यदुयो वासि भासुना ८, २, १८; अथर्व. २०, १४२, ३
 यद्वचपयसुरत्नावाति १, १६२, १०; भा. च. २५, ३३;
 तै. सं. ४, ६, ८, ४
 यदेवेनमद्वुर्ध्वशिवाभौ १०, ८८, ११; नि. ७, २९
 यदेमि प्रष्टुशिवि ७, ८९, २
 यदेवाग्नेयो अग्नेव वायं ७, १०३, ५
 यदेवां प्रवती रये ८, ७, २८; अथर्व. १३, १, २१
 यज्ञावन्ते अग्नि गायत्रं १, १६४, २३; अथर्व. ९, १०, १
 यज्ञोपावद्विति ७, ६०, ८
 यद्विषे प्रदिवि चार्धं ७, ९८, २; अथर्व. २०, ८७, २
 यद्विषे मनसि ८, ४५, ३१
 यदेवा अदः स्वस्ति १०, ७२, ६
 यदेवाः सार्मे सरणं ८, ४७, १०
 यदेशानां मित्रमदः पुरोहित १, ४४, १२
 यदेवायिः शंतनवे १०, ९८, ७; नि. २, ११
 यदेवा वतयो यथा १०, ७२, ७
 यदवाच इहृत् ते शतम् ८, ७०, ५; साम. २७८; ८६२;
 अथर्व. २०, ८१, १, २२, २०; तै. सं. २, ४, १४, ३;
 तै. भा. १, ७, ५; नि. १, २३, १
 यद्व त्वाहां पुदमीकडस्य १, ६५, १
 यद्व त्प्रीमन्त्राणाम् १, १३९, ४

यद् नूनं यद्वा यत्ने ८, ४९, ७
यद् नूनं परावति ८, ५० ७
यद् प्राचीरजगन्मनो १०, १५५, ४; अथर्व. २०, १३७, १
यद् वाग्निं मरुतः १, ९७, १३
यद् विष्वक्नुमो दक्षयान १, १६२, ४; वा. व. २५, ७७;
मै. सं. ४, ६, ८, २
यद् स्या त इन्द्र अश्विस्त १, १७८, १
यद्दिङ् नातिषिञ्चे सुदान् ५, ६२, ९; तै. ब्रा. २, ८, ६७
यद्भुवि मरुतो वृषमवक्षसा १, ३४८, ८
यद्भुजाय वृषभमभिधा १, १५७, २; साम. १७५९
यद्भवं वृषिमातरो १, ३८, ४
यद्भोचया सहतो मन्मथानः ७, २८, ४; अथर्व. २०, ८७, ४
यद्भोवन्नि प्रविशो कर्ति ६, २२, ८
यद्भः आन्ताय सुन्यते ८, ६७, ६
यद्वा त विप्रवतिः शिशः ८, २३, १३; साम. ११४
यद्वायव्यमथिचेतनानि ८, १००, १०; तै. ब्रा. २, ४, ६, ११;
नि. ११, २८
यद्वा कधीर्वा तव ८, १, ९; अथर्व. २०, १४०, ५
यद्वाग्निो दाम १, १६२, ८; वा. व. २५, ३६; तै. सं.
४, ६, ८, ३
यद्वातज्यो वना १, ६५, ८
यद्वा सुभो मयवं हुत्वा ८, ४६, ८
यद्वा दिवि पार्श्वे सुविमिन्द्र २, २३, २
यद्वा मयुक् सत्यते ८, ९३, ५; अथर्व. २०, ११२, २
यद्वा प्रवक्षणे दिवो ८, ६५, २
यद्वाभिरपिबे असुरा ८, २७, २०
यद्वा मरुतः परमे सत्यथे १, २०१, ८
यद्वा वज्र मनवे संमिमिञ्ज ८, १०, २
यद्वा कर्तुं द्यामे ८, ४, ११; साम. १३३२; अथर्व. २०, १२०, ३
यद्वागन्ध प्रवृष्टुत ८, ६६, ५
यद्वादान्ता उदतं १०, ७४४, ६
यद्वा शक्र परावति ८, १३, १७; अथर्व. २०, ११२, २
यद्वाग्नि रोचने दिवः ८, ७७, ५
यद्वाग्नि सुन्यतो ब्रुवो ८, १२, १८; अथर्व. २०, १११, ३
यद्वादिङ् तदग्रमे ५, २५, ७; साम. ८६; वा. व. २६, १२;
तै. सं. १, १, १४, ४
यद्वाजामन्मथवि ७, ५०, २
यद्वाह्वाचरं मरुतु १०, ९५, १६; वा. ब्रा. ११, ५, १, १०
यद्वाकविन्द्र यत्पिचरे ८, ४५, ४१; साम. २०७; १०७३;
अथर्व. २०, ४३, २
यद्वा ह्यं तव चाग्नि १, ८०, १३

बहो देवालयम् जिह्वा १०, ३७, १२
 बहो वयं प्रमिताम् १०, २, ४; अथर्व. १९, ५९, २; तै. सं.
 १, १, १४, ४
 यं ते इत्येनः पदाभिरु ८, ८२, ९
 यं ते इत्येनानामुक्तं १०, १४४, ५
 यं त्रायध्व इत्यमिह ७, ५९, १
 यं त्वं रथमिन्द्र मेधसा १, १२९, १
 यं त्वं विम मेधमातो ८, ७१, ५
 यं त्वमग्ने समदहः १०, १६, १३; अथर्व. १८, ३, ६;
 तै. आ. ६, ४, १
 यं त्वा गोपवनो गिरा ८, ७४, ११; साम. २९
 यं त्वा जनास इत्यमिह ८, ४३, २७
 यं त्वा जनास ईकते ८, ७४, १२
 यं त्वा जानासो अग्नि संघामिह १०, ४, २; नि. ५, १
 यं त्वा देवा दधिरे हव्यवाहं १०, ४६, १०
 यं त्वा देवाभिः क्षुद्राचानो १०, ९८, ८
 यं त्वा देवासो मनवे दधुमिह १, ३६, १०
 यं त्वा द्वाबापृथिवी यं १०, २, ७
 यं त्वा पूर्वमीकितो १०, ६९, ४; नि. ६, १७
 यं त्वा वाजिह्वया अग्नि ९, ८०, २
 यं देवासस्त्रिहन् ३, ४, २
 यं देवासोऽजमवन्तामि १०, ८८, ९
 यं देवासोऽवध वाजसाली यं द्युरसा १०, ६३, १४
 यं देवासोऽवध वाजसाली यं त्रायध्वे १०, ३५, १४
 यत्न इन्द्रो जुहुवे ४, २२, १
 यज्ञासत्वा पराके अर्वाके ८, ९, १५; अथर्व. २०, १४१, ५
 यज्ञासत्वा परावति बह्ना स्तो अवि सुर्वेते १, ४७, ७
 यज्ञासत्वा परावति बह्ना स्तो अय्यमरे ८, ८, १४
 यज्ञासत्वा युरज्यवो ८, २, ६; अथर्व. २०, १४०, १
 यज्ञियानं मययं १०, १९, ४
 यज्ञिभिजा रेणुसा १, १६२, २; वा. व. २५, २५; तै. सं.
 ४, ६, ८, १
 यज्ञीज्जगं मां रूपध्वया १, १६२, १३; वा. व. २५, ३६;
 तै. सं. ४, ६, ९, १
 यं नू नकिः पुनमायु ३, ४९, २; नि. ५, ९
 यन्मृतं धीमिस्विना ८, ९, २१; अथर्व. २०, १४२, ६
 यन्मृतमद्वयो गतिं ५, ६४, ३
 यन्मृत्यसे बरेणं ५, ३९, २; साम. ११७३; नि. ४, १८
 यन्मृतः सरमसः रुधिरः ५, ५४, १०
 यन्मिह मेधामिहिः १, ३६, ११

यमग्ने पुस्तु मर्त्यं १, २७, ७; साम. १४१५; वा. व. ६, ३९;
 तै. सं. १, ३, १३, २
 यमग्ने मृत्यसे रविं १०, २१, ४
 यमग्ने वाजसालम् ५, २०, १; वा. व. १९, ६४
 यमन्मिह वाजिनं ९, ६, ५
 यमग्निना दधुः केतमर्त्यं १, ११६, ६
 यमग्नी गिल्लुपवाति व ७, १, १२
 यमन्म ना यमं कामः १०, १०, ७; अथर्व. १८, १, ८
 यमोऽपि यम द्युरसा ३, ३९, २
 यमोऽपि यम द्युरसा १०, ६०, १०
 यमोऽपि यमो अहः ८, ११, ३६
 यमो अहो यमो ६, ४८, ५
 यमो वृत्तवद्विः १०, १४, १४; अथर्व. १८, २, ३; तै. आ.
 ६, ५, १
 यमो मनुमत्तमं १०, १४, १५; अथर्व. १८, २, ३; तै. आ.
 ६, ५, १
 यमो लोमं सुगुत १०, १४, १३; अथर्व. १८, २, १; तै. आ.
 ६, ५, १
 यमो लोमं सुगुत १०, २०, ३
 यमिन्द्र दधिरे त्वं ८, ९७, २; अथर्व. २०, ५५, ३
 यमिन्द्र त्वं द्युवाक्यं १०, ८६, ४; अथर्व. २०, १२६, ४
 यमी यमोऽपि यमो ९, १०२, ६
 यमी हा सवसा १, १४४, ४
 यमो पूर्वमद्वये तमिह द्युवे २, ३७, २; अथर्व. २०, ६७, ७
 यमोऽपि यमो द्युवाक्यं ८, ५८, १
 यमो ह्य वयमाने १०, १३, २; अथर्व. १८, ३, ३८; तै. आ.
 ६, ५, १
 यमेन वयं मित पुनमायु १, १६३, २; वा. व. २९, १३;
 तै. सं. ४, ६, ७, १; नि. ४, १३
 यमेरिरे यमो १, १४३, ४; नि. ४, २३
 यमेऽपि यमो लो १०, ५३, १
 यमो नो गातुं प्रथमो १०, १४, २; अथर्व. १८, १, ५०
 यमो ह जातो यमो १, ६६, ८; नि. १०, २१
 यं यमोऽपि यमो १, ४१, २
 यं मर्त्यः पुनमायु ५, ७, ६
 यं न द्युमिन्द्रो मरुतः ८, ३, २१; नि. ५, १५
 यमो ना आकारामे १०, १५९, २; साम. १५२८
 यमो रात्रं पारयामो २, ३६, १५
 यमोऽपि यमो ८, १०, ४
 यमं यमं नो अय्यसा ९, ५५, १; साम. ९७५
 यमं द्युमिन्द्रो यमो १, ११७, २१; नि. ६, २६

बलिष्ठेन स सुकृतः ५, ६५, १
 बलिष्ठायो महिना १०, १२१, ८; वा. व. २७, २६; ३२, ७;
 तै. सं. ४, १, ८, ६
 बलिष्ठि त इथा मगः १, २४, ४
 बलिष्ठि स्वा वृष्टुः १, ८४, ९; साम. १३४७; अथर्व.
 २०, ६३, ६
 बला हृष्यं जभरत्वि ४, २, ६; तै. आ. ३, २, १
 बला हृष्ट प्रियो जनो ७, २०, ८
 बला हृष्ट महीरय ८, ६, १६
 बला कक विहरति १०, १६२, ४; अथर्व. २०, ९६, १४
 बलास्तस्म सहासा विजयः ४, ५०, १; अथर्व. २०, ८८, १
 बला बकार स कुह ६, २१, ४
 बलितममृद्धो वृषभो ७, ११, १; अथर्व. २०, ३७, १
 बलितस्त्राज सविधिं १०, ७१, ६; वे. आ. ३, १०; तै. आ.
 १, ३, १; २, १५, १
 बलुप्यं दाशायो १, ९८, ६
 बलुप्यमने अशुताय दाशाय ४, २, ९
 बलुप्यमने अशुताय महीः १०, ९१, ११
 बले अने नमसा बज्जमीडे ५, १२, ६
 बले अने सुमतिं मतो १०, ११, ७; अथर्व. १८, १, २४
 बले अज कुणयज्जसोणे १०, ४५, ९; वा. व. १२, २६;
 तै. सं. ४, २, २, ३
 बले अनु कषामसत् ३, ५१, ११; साम. ७३८
 बले गर्भममीचा १०, १६२, २; अथर्व. २०, ९६, १२;
 नि. ६, १२
 बले पित्राजवस्तमो ८, ९२, १७
 बले हृष्य स्कन्धति वः १०, १७, १२; वा. व. ७, २६;
 तै. सं. ३, १, १०, १
 बले हृष्य स्कन्धो वस्ते १०, १७, ११
 बले वृषं लानकृतव ८, २२, १६; साम. ११६
 बले मराद्विषते ४, २, ७
 बले मरुः पुतपावात् ६, १९, ७
 बले मरु वृष्टुः ७, २२, १; साम. २२८; अथर्व.
 २०, ११७, २
 बले मरु वरेण्यस्तेना ९, ६१, १९; साम. ४७०, ८१५
 बले मरु वरेण्यो व ८, ४६, ८
 बले मरुवोऽविषहृष्ट १०, ८३, १; अथर्व. ४, ३२, १
 बले वरेण लमिषा ६, ५, ५
 बले रयो मयसा १०, ११२, २
 बले रेवो अवाहतिः ८, ४५, १५

बले शृङ्गवृषो नपात् ८, १७, १३; साम. ७२७; अथर्व.
 २०, ५, ७; तै. आ. २, ४, ५, १
 बले साधिष्ठोऽवस हृष्ट ५, ३५, १
 बले साधिष्ठोऽवसे त स्वा ८, ५३, ७
 बले सुनो महसो गीभिः ६, १३, ४
 बले स्तनः क्षायो १, १६४, ४९; अथर्व. ७, १०, १;
 वा. व. ३८, ५; तै. आ. ४, ८, २; वा. आ.
 १४, ९, ४, २८
 बले इमि पतवन्त १०, १६२, ३; अथर्व. २०, ९६, १३
 बलवद्धोता पूर्वो ३, १७, ५; नि. ५, ३
 बलवा देवि सरस्वति ६, ६१, ५
 बलवा दोषा य उचमि ४, २, ८
 बलवा आता पतिभूया १०, १६२, ५; अथर्व. २०, ९६, १५
 बलवामन्न वृषधत्त १, १२, १
 बलवामन्ने इविष्यतिः १, १२, ८; साम. ८४५
 बलवा स्वमेन तमसा १०, १६२, ६; अथर्व. २०, ९६, १६
 बलवा स्वसः सुहिरण्यो ४, ४, १०; तै. सं. १, २, १४, ४
 बलवा हृदा कीरिणा मन्वमानः ५, ४, १०; तै. सं.
 १, ४, ४६, १
 बलपतिर्वाणामसि १०, २४, ३
 बलमा अन्वे दश प्रति ८, ३, २३
 बला अरासत क्षवं ८, ४७, ४
 बला अर्कं सप्तशीर्षाणम् ८, ५१, ४
 बला कमलो अशुता १, १६६, ३
 बलादिन्द्राद् ब्रह्मः २, १६, २
 बलाहते न सिष्यति १, १८, ७
 बलाह्रेजन्त कुहवः ८, १०३, ३; साम. १५१६
 बलाह्न क्षते विजयन्ते २, १२, ९; अथर्व. २०, ३४, ९
 बलिन्देवा मम्मनि १०, १२, ८; अथर्व. १८, १, ३६
 बलिन्देवा विद्ये १०, १२, ७; अथर्व. १८, १, ३५
 बलिज्ज्वात्त ऋषभासः १०, ९१, १४; वा. व. २०, ७८;
 तै. आ. १, ४, २, २
 बलिगुण्यवाणि रण्यति ८, ६६, २; अथर्व. २०, ४४, २
 बलिग्वन्वं हविमा १०, ४२, ६; अथर्व. २०, ८१, ६
 बलिग्विवा अवि विवो ८, ९२, २०; साम. ७२३; अथर्व.
 २०, ११०, २
 बलिग्विवाणि काण्वा चमे ८, ४१, ६
 बलिग्विवाणि शुभनामि ७, १०१, ४
 बलिग्विवाक्ष्वर्षणः ८, १, ३३
 बलिग्व्मे मयदः सुपर्णा १, १६४, २२; अथर्व. ९, ९, २१
 बलिग्व्मे सुपर्णा १०, १३५, १; तै. आ. ६, ५, ३

यस्य त्वं बभौ दानाय संज्ञते ८, ५२, ६
यस्य त्वं बभौ दानाय सिद्धते ८, ५१, ६
यस्य त्वं सुकृते जातवेदः ५, ४, ११, ते. सं. १, ४, ४६, १
यस्य त्वं सुकृतिगो १, ९४, १५; नि. ११, २४
यस्य त्वमायजते १, ९४, २, नि. ४, २५
यस्य त्वं मयवक्षिण ८, ५२, ८
यस्य पातुरदुषा मयां ३, ३०, ७
यस्य पुत्रासो अविते १०, १८५, ३; वा. व. ३, ३३
यस्य गा अमृतमनो ६, ४३, ३
यस्य गावायक्या ६, २७, ७
यस्य तीक्ष्णुतं मयं ६, ४३, २
यस्य ते अग्ने अग्नये अग्नय ८, १९, ३३
यस्य ते पुण्ड्रकपत्या ९, ६६, १०
यस्य ते नृविधासिं ८, ९३, ११
यस्य ते पीथा हृषमो ९, १०८, २; साम. ६९३
यस्य ते पूषमन्त्रये १, १३८, ३
यस्य ते मयं त्वं ६, ६५, १५
यस्य ते मयिना मयः ८, ६८, ३; साम. १७७३
यस्य ते विष्णवाण्युत ८, ४५, ४१; साम. १०७१, अथर्व.
२०, ४३, ३
यस्य ते विधा सुधमाणि केवला १०, ३७, ९
यस्य ते स्वाहु सत्यं ८, ६८, ११
यस्य त्वच्छमरं मयं ६, ४३, १; साम. ३९२
यस्य अग्रे महिमानं १०, ११२, ४
यस्य त्वमहिमं वाताप्यम् १०, २६, १
यस्य विधात्वहृतं ८, १०२, १४; साम. १५७१
यस्य श्री पूर्वा मयुषा १, १५४, ४
यस्य त्वमग्ने अपवाय ४, २, १०
यस्य त्वमिन्द्र स्तोमेषु ८, ५२, ४
यस्य त्वमूर्धो अपवराय ८, १९, १०
यस्य दूतो अस्ति श्वेते १, ७४, ४
यस्य वागवृषिधी रीत्यं १, १०१, ३
यस्य द्विर्हंसो हृष्टः ८, १५, २; अथर्व. २०, ६१, ५; ६२, ९
यस्य न इन्द्रः विधावस्य ९, १०८, १४; साम. १०९७
यस्य प्रथाममन्त्रम् ५, ८१, ३; वा. व. ११, ६; तै. सं.
४, १, १, २
यस्य प्रस्तादसो गिर १०, ३३, ६
यस्य मन्त्रानो अग्नयसो ६, ४३, ४
यस्य मा वक्ष्याः शतं ५, २७, ५
यस्य मा हविरो रये १०, ३३, ५
यस्य वर्णं मयुष्मते ९, ६५, ८

यस्य वा दूयं प्रति वाञ्छितो ८, २०, १६
यस्य वायोर्वि वृषव ६, ४५, ३२
यस्य विधानि हस्तयोः पञ्च १, १७६, ३
यस्य विधानि हस्तयोः ६, ४५, ८
यस्य अग्रे वृषिधी मयमोति ५, ८१, ५
यस्य शर्मन्तुप विधे जगताः ७, ६, ६
यस्य शक्त्याविर्वा हृष्ट १०, ११२, ५
यस्य अग्रे रोदसी ७, १८, २४
यस्य वेगा विष्णवता ८, ४१, ९
यस्य संस्थं न हृष्यते १, ५, ४; अथर्व. २०, ६९, १
यस्या अमृतो वातुः ६, ६१, ८
यस्याग्निर्गुणेषु ८, १९, ११
यस्याजस्रं तवसा १, १००, १४
यस्याह्वयकमस्त्रिणा ८, ७५, १४; तै. सं. २, ६, ११, ३
यस्या देवा उपस्थे जता ८, ९४, २
यस्यानक्षा दुहिता १०, २७, ११
यस्यानासः सुर्वेभ्यः वासः १, १००, १
यस्याभ्या गमीरा ८, १६, ४
यस्यामिताभि बीर्वा ८, २४, २१; अथर्व. २०, ६५, ३
यस्यायं विधे आर्वो ८, ५१, १; साम. १६०९; वा. व. ३३, ८२
यस्या वसन्तो अथर्वः १, ४८, १३
यस्यावधीपितरं ५, ३४, ४
यस्यावासः प्रविति २, १२, ७; अथर्व. २०, ३४, ७
यस्येकवाकुप्य अग्रे १०, ६०, ४
यस्येने हिमवन्तो १०, १२१, ४; अथर्व. ४, २, ५; वा. व.
२५, १२; तै. सं. ४, १, ८, ४
यस्योषधीः प्रसर्पया १०, ९७, १२; वा. व. १२, ८६
वा आपो दिव्या उत वा ७, ४९, २
वा इन्द्र प्रत्यस्तासा ८, ६, १०
वा इन्द्र भुज आभरः ८, ९७, १; साम. २५४; अथर्व.
२०, ५५, २
वा ओषधीः पूर्वा जताः १०, ९७, १; वा. व. १२, ७५;
तै. सं. ४, २, ६, १; नि. ९, १८
वा ओषधीः सोमराज्ञीर्बद्धीः १०, ९७, १८; अथर्व.
६, ९६, १; वा. व. १२, ९२; तै. सं. ४, २, ६, ४
वा ओषधीः सोमराज्ञीर्विद्वताः १०, ९७, १९; वा. व.
१२, ९३; तै. सं. ४, २, ६, ४
वाः प्रयतो निचता ७, ५०, ४
वाः कङ्किनीर्वा १०, ९७, १५; वा. व. १२, ८९; तै. सं.
४, २, ६, ४
वाः सक्ता विद्वताः १०, १६९, २; तै. सं. ७, ४, १७, १

बाः सुबो रश्मिभिरागतान ७, ४७, ४
 बा गुरुगुर्वा भिनीचाला १, ३२, ८
 बा गोमतीरुचमः सर्ववीरा १, १३३, १८
 बा गोर्वाभिनं पर्थेति १०, ६५, ६
 बा आमयो हृष्णा हृष्टमिने ३, ५७, ६
 बा त कतिरभिग्रहम् ६, ४५, १४
 बा त कतिरवसा ६, २५, १
 बा तं चछिन्प्या उत नः परः ८, ७, ११: अथर्व.
 १०, १४१, १
 बाति देवः प्रथमा १, ३५, ३
 बा ते अग्रं पर्वतख्ये ३, ५७, ६
 बा ते अष्टा गोक्षोपका ६, ५३, ९
 बा ते काङ्क्षुक्कना यावति ६, ४१, २; तै. ब्रा. ७, ४, ३, १३
 बा ते जिह्वा मधुमती ३, ५७, ५
 बा ते त्रिषुवत्सृष्टा ७, ४६, ३; मि. १०, ७
 बा ते धामानि द्विषि १, ९१, ४; तै. सं. २, ३, १४, १,
 तै. ब्रा. १, ८, ३, ३
 बा ते धामानि परमाणि १०, ८१, ५; वा. य. १७, २१;
 तै. सं. ४, ६, २, ५
 बा ते धामानि हविषा १, ९१, १९; वा. य. ४, ३७; तै. सं.
 १, ३, १०, १
 बा ते भीमाम्बायुधा ९, ६१, ३०; साम. ७८०
 बा रथ्यती समनसा ८, ३६, ५
 बा दक्षा सिन्धुमातरा १, ४६, २; साम. १७२९
 बारगेव दक्षो तारुण्येन ५, ४४, ६
 बा वेदेषु तन्त्रमैरवन्त १०, १६९, ३; तै. सं. ७, ४, १७, १
 बाधाप्य वरुणो २, ३८, ८
 बा धर्तारा रजसो गोचमख्यो ५, ६९, ४
 बा धारयन्त देवाः ७, ६६, २; तै. ब्रा. २, ४, ६, ४
 बा नः वीरपरवर्जिता १, ४६, ६
 बा न्यामजो महन ३, ३५, ९
 बानि स्थानानि आनिना ७, ७०, ३
 बाभीमन्त्रास्तो चक्रवर्तिनी १, १०८, ५
 बा बुध्वातावो द्विष ८, ४०, ८
 बा र्वा द्विषो दुहितवर्धय ७, ७७, ६
 बाजावे मर्माङ्गुल्यो १, ७३, ८
 बाभ्यो वरो देवचर्मो ३, ८, ६
 बा पुनरास्तु दुष्टरा ५, ८६, ०
 बाभिः कण्वमभिद्विषिः १, ४७, ५
 बाभिः कण्वं मेधाभिधि ८, ८, २०
 बाभिः क्षुममास्तुनेवं १, ११२, २३

बाभिः क्षुमानुमसने १, ११२, २१
 बाभिः पथयमवधो ८, २०, १०
 बाभिः पथतो अत्रय १, ११२, १७
 बाभिः पक्षोर्विमदाय १, ११२, १९
 बाभिः पण्डिता ननवस्थ १, ११२, ४
 बाभिः शचीमिहृणया १, ११२, ८
 बाभिः शचीमिहृणया ३, ६०, ०
 बाभिः शोणानी भवधो १, ११२, २०
 बाभिः क्षुचमिने धनमां १, ११२, ७
 बाभिः सिन्धुमवध बाभिः ८, २०, २४
 बाभिः सिन्धुं मधुमन्तं १, ११२, ९
 बाभिः सुदातु भीमिनाय १, ११२, ११
 बाभिः सूर्यं परिवाधः १, ११२, १३
 बाभिः सोमो मोरने १०, ३०, ५
 बाभिरंगिरो मनसा १, ११२, १८
 बाभिरन्तकं जयमानम् १, ११२, ६
 बाभिनैर् गोपुत्र्यो १, ११२, २०
 बाभिनैरा प्रसद्वस्तु ८, ८, २१
 बाभिनैरा शयने बाभिः १, ११२, १६
 बाभिमैहामनिधिर्वं १, ११२, १४
 बाभिवंक्ष विपियानं ६, ११२, १५
 बाभिर्विष्णुका धनमां १, ११२, १०
 बाभीरनां क्षोदसो १, ११२, १२
 बाभी रभं निहृते १, ११२, ५
 बाभं वेष्टाः क्षुमाक्षोभिष्टाः ७, ५६, ६
 बाभयर्वा मनुष्यता १, ८०, १६; मि. १२, ३४
 बा पुनश्चाक्षोदनीम् ६, ५३, ८
 बां मे धिव महन १०, ६४, १२
 बा हयो ज्ञानवेदसो १०, १८८, ३
 बा वः शर्म १, ८५, १२; तै. सं. १, ५, ११, ५ तै. ब्रा.
 १, ८, ५, ६
 बावत्तराक्षो ७, ९१, ४
 बावदिदं भुवनं विभ १, १०८, ०
 बावत्तमातरमुच्यते १०, ८८, ११; मि. ७, ३१
 बावत्तद्वेष्टयम् १४, ५०, ४
 बावत्तद्वेष्टया कदापि अनेजाः १, ११३, १०
 बावत्ता हृदयं हृत् १०, १२७, ६
 बा वां शते निधुनो याः ७, ९१, ६
 बा वां सन्नि पुरुषदृष्टः (०१ अक्षं ता) ४, ४७, ४
 बा वां सन्नि पुरुषदृष्टः (०१ हृन्नाग्नो) ६, ६०, ८;
 साम ९९९

या वां कला मधुमति १, २२, ३; वा. य. ७, ११; तै. सं.
१, ४, ६, १
या वा नं मन्त्रि वाङ्मये ७, ३, ८
यावित्था स्त्रोकरादि १, ९२, १७; साम. १७३६
या विष्णोर्जा जनिता ६, ६९, २
या वीर्याणि प्रथमानि १०, ११३, ७
या वृत्रहा परावलि ८, ४५, २५
या वो मेवजा मरुतः २, ३३, १३
या वो माया अभिमुह्ये २, २७, १६
या शार्ङ्ग्य मास्तय ६, ४८, १०
याज्ञेयं उपश्रव्यमिति १०, ९७, ११; वा. य. १२, ९४; तै. सं.
४, २, ६, ५
यानां राजा वरुणो यानि ७, ४९, ३; अथर्व. १, ३३, २;
तै. सं. ५, ६, १, १
यानां निष्ठा पंचागतो १, १३३, ४
यानि कुन्तेन सरथं ४, १६, ११; नि. ५, १५
या सुवर्णिः क्षेपिः सुहृत् १०, ९५, ६
या सुनीचे शोचय्ये ५, ७९, २; साम. १७४१
या सुधाहुः सांगुतिः १, ३२, ७; अथर्व. ७, ४६, २; तै. सं.
३, १, ११, ४
या सुरथा वरुणो मोक्ष १, २२, २
यासु राजा वरुणो वाङ्म ५, ४९, ७
यान्ते धारा मधुमुतो ९, ६२, ७; साम. २७२
यान्ते पुष्यावो ६, ५८, ३; तै. भा. २, ५, ५, ५
यान्ते प्रजा अमृतस्य १, ४३, ९
यान्ते शक्रे सुमयः २, ३०, ५; अथर्व. ७, ४८, २; तै. सं.
३, ३, ११, ५
युक्ते अस्तु दक्षिण १, ८२, ५
युक्ता मातामीदृशि दक्षिणाया १, १६४, ९; अथर्व. ९, ९, ९
युक्तो ह बहो नांम्याय १, १५८, ३
युक्ता हि केसिना हरी १, १०, ३; साम. १३४६; वा. य. ८, ३४
युक्ता हि त्वं प्रथमहा ८, २६, २०
युक्ता हि देवधूमनो अथो ८, ७५, १; वा. य. १३, ३७;
३३, ४; तै. सं. २, ६, ११, १
युक्ता हि वाजिनीवर्त्ता १, ९१, १५; साम. १७३३
युक्ता हि वृत्रहन्तम ८, ३, १७; साम. ३०१
युक्ता हारुवी रथे १, १४, १२
युगयुगे विद्वथं युगयुगः ६, ८, ५
युक्त्वं हारुवी रथे ५, ५६, ६
युजे हि मातृक्या वादिदि ५, ३०, ८
युजा कर्मणि जनयन् १०, ५५, ८

युजानो अथा वातस्य १०, २२, ४
युजानो हरिता रथे ६, ४७, १९
युजे रथं गजेयणं हरिणां ७, ३३, ३; अथर्व. २०, १२, ३;
तै. भा. २, ४, १, ३
युजे वा बह्वर्च्य १०, १३, १; अथर्व. १८, ३, ३९; वा. य.
११, ५; तै. सं. ४, १, १, २
युजते मन इत युजते विषः ५, ८१, १; वा. य. ५, १४;
११, ४; ३७, २; तै. सं. १, २, १३, १; ४, १, १, १;
तै. भा. ४, २, १
युजन्ति ब्रह्मस्य १, ६, १; साम. १४६८; अथर्व. २०, २६, ४;
४७, १०; ६९, १; वा. य. २३, ५; तै. सं. ७, ४, २०, १
युजन्ति हरी हरिण्य ८, ९८, ९; साम. ७१२; अथर्व.
२०, १००, ३
युजन्त्यस्य काम्या १, ६, १; साम. १४६९; अथर्व. २०, २६, ५;
४७, ११, ६९, १०; वा. य. २३, ६; तै. सं. ७, ४, २०, १
युजायां रासमं रथे ८, ८५, ७; वा. य. ११, १३
युजा युवयुव वेदेति १, ५३, ७; अथर्व. २०, २१, ७
युक्तेन्द्रो महा वरिष्मत्कार ३, ३४, ७; अथर्व. २०, ११, ७
युध्म सन्तमयवर्णो ८, ९२, ८; साम. १६४३
युध्मस्य ते युवमस्य ३, ४६, १
युध्मो अमवां सजहन्मम ७, २०, ३
युध्म सीरा वि युगा १०, १०१, ३; अथर्व. ३, १७, २;
वा. य. १२, ६८; तै. सं. ४, २, ५, ५; नि. ५, २८
युध्मि ते ब्रह्मणा १, ८२, ६
युध्मः सवयसा १, १४४, ३
युधोता शरमक्षरौ ८, १८, १
युधोप नाभिरूपरथावो १, १०४, ४
युधं रथेन विमदाय १०, ३२, ७
युधं रथं पवित्रैरुत्तराय १, ११९, ६
युधं वम्भं निर्जितं जल्यया १, ११९, ७
युधं वरो युवाणे ८, २६, २
युधं वर्याणि रीवसा १, १५२, १; तै. भा. १, ८, ६, ६
युधं विप्रस्य जरणां १०, ३९, ८
युधं साक्षा मायाविना १०, २४, ४
युधं इवावाय हानीमद्वं १, ११७, ८; नि. ६, ६
युधं शिवमहिना देवनाता ४, ४४, २; अथर्व. २०, १४३, २
युधं श्रीमिदं नाभिः ६, ६३, ६
युधं श्वं पेश्व इन्द्राय १, ११८, २
युधं श्वं पेश्व इन्द्राय १०, ३९, १०
युधं सुरागमहिना १०, १३१, ४; अथर्व. २०, १३५, ४;
वा. य. १०, ३३ २०, ७६; तै. भा. १, ४, २, १

युवं ह कुलं युवमभिन १०, ४०, ८
 युवं ह कुलं जगतीषु १, १५७, ५
 युवं ह बर्मं मधुमन्तमन्त्रे १, १८०, ४
 युवं ह सुम्भं युवमभिन १०, ४०, ७
 युवं ह रेभं वृषणा १०, ३९९, ९
 युवं ह स्त्रो मिषजा १, १५७, ६
 युवं हि ध्मा पुरुजममेधतु ८, ८६, ३
 युवं हि स्त्रः स्त्रपती ९, १९, १; साम. १००?
 युवं ह्यनराजाव सीदते १०, १३२, ७
 युवं ह्यासं महो रभ्युवं १, १२०, ७
 युवं कण्वाव नासत्या ८, ५, २३
 युवं कवी डाः पर्यन्तिरायं १०, ४०, ६
 युवं किञ्च द्रधुमोजनं ७, ७४, २; साम. ७५४
 युवं पयवानं सनवं १०, ३९९, ४; मि. ४, १९
 युवं पयवानं जरासो सुमुचं ७, ७१, ५
 युवं पयवानमभिन जरम्भं १, ११७, १३
 युवं कर्मिन्नायवैता १, १३२, ६; बा. य. ८, ५३
 युवं कालां विष्मत्स १, ११२, ३
 युवं कुत्रापि दूर्ध्वमिरेः १, ११७, १४
 युवं दक्षं क्षतप्रता १, १५, ६
 युवं देवा कतुना ८, ५७, १
 युवं वेपुं जयवे १, १८८, ८
 युवं नरा स्तुवते कृष्णिवाव १, ११७, ७
 युवं नरा स्तुवते पञ्चिवाव १, ११६, ७
 युवं नो वेपु वरणा ५, ६४, ६
 युवमन्त्रवाव नक्षत्रो १, १८०, ९
 युवमन्त्रवेऽवनीताव तसं १, ११८, ७
 युवमेतं चक्रपुः सिधुपु ह्नं १, १८९, ५
 युवमेतामि विधि १, ९३, ५; तै. सं. २, ३, १४, १; तै. ब्रा. ३, ५, ७, २

युवं पव उजिवावावधत १, १८०, ३
 युवं वेदेवे युववारमभिन १, ११९, १०
 युवं मलस्य साधयो महो वय ३, ३८, ९
 युवं सुम्भं ससुह्र आ १०, १४३, ५
 युवं सुम्भमवधिं ससुह्र ७, ६९, ७; तै. ब्रा. २, ८, ७, ८
 युवं सुम्भं सुमानं १, ११९, ४
 युवं मित्रेभं जयं ५, ६५, ६
 युवं दृगं जायुवांसं ८, ५, ३६
 युवां बहैः यथमा १, १५१, ८
 युवां कोमिमिद्वयवन्तो १, १३९, ३
 युवां ह कोवा र्वमिवावनी १०, ४०, ५

युवां हवन्त उमयाम ७, ८३, ६
 युवाकु हि शकीनां १, १७, ४
 युवां गीतमः पुरुमीकरो १, १८३, ५
 युवां चिदि ध्माभिनानवतु १, १८०, ८
 युवाद्वात्य धिष्ण्या ८, २६, १२
 युवानं विष्पति कवि ८, ४४, १६
 युवाना पितरा पुनः १, २०, ४
 युवानो ह्मा अजरा १, ६४, ३
 युवां देवास्त्य ८, ५७, २
 युवां नरा पश्यमानाम ७, ८३, १
 युवाभ्यां बाभिरीवतु ८, ५, ३
 युवाभ्यां देवी विषणा १, १०९, ४
 युवाभ्यां मित्रावरुणोपमां ५, ६४, ४
 युवामिद्वयवन्तं दूर्ध्वोव ४, ४१, ७
 युवामिद्वयु वतनासु ७, ८२, ४
 युवामिद्व्याघ्री वसुतो १, १०२, ५
 युवां पृथेवाभिवा १, १८१, १
 युवां दृगेव वारता १०, ४०, ४
 युवा स नाक्षो गणः ५, ६१, १३
 युवा युवाताः वरिणीत ३, ८, ४; तै. ब्रा. ३, ६, १, ३
 युवो भिजं परि कोवावृणीत ७, ६९, ४; तै. ब्रा. २, ८, ७, ८; मि. ६, ४

युवो राजोसि सुवमासो १, १८०, १
 युवोरभिधिकेतति ५, ७३, ६
 युवो रथस्य परि चक्रमीयते ८, २२, ४
 युवोरभिनाना वपुवे युवा युवं १, ११९, ५
 युवां राधं हृदिम्भारिणीः ७, ८४, २
 युवोरवा अनु भिजं १, ४६, १४
 युवोरवृथ रथं ह्वे ८, २६, १
 युवोर्ध्वतं रोदसी ३, ५४, ३
 युवोर्ध्वनाथ सुमरा १, ११२, २
 युवोर्ध्वेति सवमावाक्ते १०, ६१, २५
 युवोर्ध्वं मातादितिः १०, १३२, ६
 युवमाकं समा रथी अनु ५, ५३, ५
 युवमाकं देवा जयसाधित ७, ५९, २
 युवमाकं युज्ये जपः १०, ७७, ४
 युवमाद्वात्य मन्त्रो विधेत ५, ५४, १३
 युवमो उ नकं ८, ७, ६
 युज्ये देवा अधि यमसि ८, ४७, ८
 युवमेधितो मन्त्रो १, १३९, ८
 युवमोतो विमो मन्त्रः ७, ५८, ४

युव लङ्गुलविष्टया ८, २०, १९
युवकस्या दत्त ये १, ६६२, ६; वा. व. २५, २९, तै. सं.
४, ६, ८ २
युवं रवि मरुत ५, ५४, १४
युवं राजानः कश्चिच्चर्वणी ८ १९, ३५
युवं राजानमियं जनाय ५, ५८, ४
युवं विभ पति पाथ १०, १२६, ४
युवं इ रक्तं मयवस्तु चय ७, ३७, २
युवं हि द्वीकृतपुमिमरये ४, ५१, ५
युवं हि हा सुदानव (०) अथा विद् (८) ८१, ९
युवं हि हा सुदानव (०) कर्ता ६, ५१, १५
युवं हि हा सुदानवो कदा ८, ७, १२
युवं गावो देवयथा कृतां ६, २८, ६; अथर्व. ४, २१, ६;
तै. भा. १, ८, ८; १२
युवं तत्सत्यशायन १, ८६, २
युवं देवाः प्रभतिर्द्युय २, २९, २
युवं धृष्टं प्रभुजो न १०, ७७, ५
युवं न उद्रा मरुतः १, १६६, ६; ६, ३०
युवमस्तरवं विष्णवाभ्यः ४, ३६, ८
युवमस्माक्यत वस्यो ५, ५५, १०
युवं मर्त विपन्मवः ५, ६१, १५
ये अंसा ये अक्षयः १, १९१, ७
ये अग्रयो न सोष्ठ्यचिधाना ६, ६६, २
ये अग्निदग्धा ये अनग्निदग्धा १०, १५, १४; अथर्व.
१८, २, ३५; वा. व. १९, ६०
ये अग्ने परि अग्निरे १०, ६२, ६
ये अग्ने चन्द्र ते गिरः ५, १०, ४
ये अग्ने मेरुवन्ति ते ५, १०, २
ये अग्निषु ये वासीषु ५, ५३, ४
ये अर्वाचर्यो १, १६४, १९; अथर्व. ९, ९, १९
ये अश्विना ये वितरा ४, ३४, २
ये के च उद्रा मर्तयो ६, ५२, १५
ये गवदा मनसा शत्रुमाय ६, ४६, १०; अथर्व. २०, ८३, २
ये गोमन्तं वाजवन्तं सुवीरं ४, ३४, १०
ये च पूर्व ऋषयो ये ७, २२, ९
ये चाकनन्त चाकनन्त नू ते ५, ३१, १३
ये चाहमि मरुतः सुदानवः ८, १०, १८
ये चिपूर्वं ज्ञातसाय १०, १५४, ४. अथर्व. १८, २, १५
ये चिदि त्याद्युषयः पूर्व १, ४८, १४
ये चिदि पूर्व ज्ञातसाय १, १७९, २
ये चिदि मृत्युवन्मव ८, १८, २२

ये वेद वितरो ये च १०, १५, १३; वा. व. १९, ६७
ये तापुर्देवता १०, १५, ९; अथर्व. १८, ३, ४७;
तै. भा. १, ६, १६, २; मि. ६, १४
ये ते शिरहन्मवितः ४, ५४, ६
ये ते यन्माः सवित. पृथ्वीमः १, ३५, ११; वा. व. ३४, २७;
तै. सं. ७, ५, २४, १
ये ते पविश्रुमन्तो २, ६१, ५; साम. ७८८
ये ते विप्र शङ्खकृतः १०, ५०, ७
ये ते वृषणो वृषमास इन्द्र १, १७७, २
ये ते शुक्राः शुचयः शुचि ६, ६, ४
ये ते शुष्मं ये तविषीमवधे ३, ३२, ३
ये ते ममि तृणान्विन. ८, १, ९
ये ते सत्यं ऊर्म्यां ७, ९६, ५; तै. सं. ३, १, ११, ३; मि. १०, २४
ये निशित प्रचक्षरो ८, २८, १
ये रवा देवांश्चिं मय्ये १, १९०, ५; मि. ४, २५
ये रवाभिन्द्र न तुष्टुः ८, ६, १२; साम. १५०२; अथर्व.
२०, ११५, ३
ये र्वाहिहो मयवन् ३, ४७, ४; वा. व. ३३, ६३; तै. भा.
३, १०
ये देवानां वक्षिणा वक्षिवा ७, ३५, १५; अथर्व. १९, ११, ५
ये देवास इह स्थन विभे ८, ३०, ४
ये देवानां अमवता सुकृता ४, ३५, ८
ये देवासो दिव्येकाद्रा १, १३९, ११; वा. व. ७, १९;
तै. सं. १, ४, १०, १
ये द्रप्ता इव रोदनी ८, ७, १६
ये नः पूर्व वितरः सोम्यासो १०, १५, ८, अथर्व. १८, ३, ४६;
वा. व. १९, ५१
ये नः सपत्ना अप ते १०, १२८, ९; अथर्व. ५, ३, १०;
वा. व. ३४, ४६; तै. सं. ४, ७, १४, ४
येन चरे वृणो मित्रो अर्वाभा ८ १९, १६
येन उयोतीषवाभवे ८ १५, ५; साम. ८८१; अथर्व. २०, ६१, २
येन लोकाव तनवाय धाम्यं ५, ५३, १३
येन दीर्घ मरुतः १, १६६, १४
येन जीकमा पृथिवी १०, १११, ५; अथर्व. ४, २, ४;
वा. व. ३२, ६; तै. सं. ४, १, ८, ५
येन मानामक्षितवन्त उद्राः १, १७१, ५
येन संसाय पुननाशु मर्षतः ८, ६०, १२
येन वृद्धो न तवमा ६, ४४, ३
येन मिष्यं महीरयो ८, १२, ३; अथर्व. २०, ६३, ९
येन पूर्व उयोतिषा १०, ३७, ४
ये नाकस्याधि रोचने १, १९, ६

येना द्वाग्वसमिपुं ८, १२, २; अथर्व. २०, ६३, ८
 येना नवगवो द्वावृक्ष २, १०८, ४; साम. १३१
 येना पावक चक्षसा १, ५०, ६; साम. ६३७; अथर्व.
 १३, २, २१; २०, ४७, १८; वा. य. ३३, ३२;
 मि. १२, २८-२५

येनाथ सुर्वेषां यदुं ८, ७, १८
 येना समुद्रमण्डलो ८, ३, १०; अथर्व. २०, ९, ४; ४९, ७
 येनेन्द्रो हविषा कुर्वी (१० असपत्नः) १०, १७४, ४
 येनेन्द्रो हविषा कुर्वी (१० असपत्नः) १०, १५९, ४
 येनेमा विषा चमवना २, १२, ४; अथर्व. २०, ३४, ४
 ये पाकसांसं विहरन्त एवैः ७, १०४, ९; अथर्व. ८, ४, ९
 ये पातवन्ते अजमिर्गिरी ८, ४६, १८
 ये पावको सामतेर्ब १, १४७, ३; ४, ४, १३; तै. सं.
 १, २, १४, ५

ये पूषतीभिर्कृष्टिभिः १, ३७, २
 येभिः सूर्ययुषसं भन्त्मानः ६, १७, ५
 येभिश्चिषः परावतो ८, ५, ८
 येभ्यो माता मधुमत् १०, ६३, ३
 येभ्यो होता प्रथमां १०, ६३, ७
 ये मद्रो रजसो विदुः १, १९, ३
 ये सूर्योऽयः क्षितिनी ८, ६७, १३
 ये मे पञ्चाक्षतं यदुः ५, १८, ५; तै. भा. २, ७, ५, २
 ये वज्रा वा ईक्ष्वा १, १४, ८
 ये वज्रेण वक्षिणवा समकाः १०, ६२, १
 ये वृष्यन्ते प्रचनेषु १०, १५४, ३; अथर्व. १८, २, १७;
 तै. भा. ६, ३, २

ये राधांसि द्वादशवृषा ७, १६, १०
 ये वष्यन्तु यदुं १०, ८५, ३१; अथर्व. १४, २, १०
 ये वाजिनं परिपश्यन्ति १, १६२, १२; वा. य. २५, ३५;
 तै. सं. ४, ६, ९, १
 ये वां द्वांसवधिना ८, ९, ३; अथर्व. २०, १३२, ३
 ये वायव इन्द्रमन्त्रास ७, ९२, ४
 ये वाक्पुष्पन् पार्षवा ५, ५२, ७
 ये वृक्षानो अघि क्षमि ३, ८, ७
 ये वृक्षा वीरवर्तसः १, १९, ५
 येवां विवाधि रोदसी ५, ६१, १, २
 येवामउनेषु पृथिवी १, ३७, ८
 येवामर्षो न सप्रयो ८, २०, १३
 येवामावाध क्षमिन्व ८, २३, ३
 येवामिका वृत्तवृक्षा ७, १६, ८
 ये सज्जानो हविरदो १०, १५, १०; अथर्व. १८, ३, ४८

ये सविषुः सत्यमवस्थ १०, ३६, १३; तै. भा. २, ८, ६, ४
 ये सोमासः परावति (०) मे वादः ९, ६५, २२; साम. ११६३
 ये सोमासः पशवति (०) सचासो ८, ९३, ६; अथर्व.
 २०, ११०, ३

ये स्तोमृषो गोअग्राम् २, १, १६, २, १३
 ये स्या मनोर्बजिवास्ते १०, ३६, १०
 ये हृत्वे ते सहमाना ४, ६, १०
 ये हरी मेघबोक्था मद्रुमः ४, ३३, १०
 यो अग्निं हव्यदानिभिः ८, १९, १३
 यो अग्निः कव्यवाहनः १०, १६, ११; वा. य. १९, ६५
 यो अग्निः कव्यवाग्निवेना १०, १६, १०; अथर्व. १३, ७, ७
 यो अग्निः सप्तमानुषः ८, ३९, ८
 यो अग्निं तम्बो द्रुमे ८, ४४, १५
 यो अग्निं देववीतये १, १२, ९; साम. ८४६
 यो अग्नीषोमा हविषा १, ९३, ८; तै. भा. २, ८, ७, ९
 यो अय इव सृष्टये ९, ४३, १
 यो अद्वाज्जयोतिषि १०, ५४, ६
 यो अग्निभिस्प्रथमया क्त्वा ६, ७३, १; अथर्व. २०, ९०, १
 यो अथर्वेषु सप्तम १, ७७, २
 यो अनिधो दीदृव १०, ३०, ४; अथर्व. १४, १, ३७;
 मि. १०, १९

यो अपाधीने तमसि ७, ६, ४
 यो अय्यु चम्पुमा हव ८, ८२, ८
 यो अप्त्वा क्षुधिना देव्येन २, ३५, ८
 यो अयो मर्त्यमोजनं १, ८१, ६
 यो अथर्व वक्षिणागो ४, ३९, ३
 यो अथर्वानां यो गर्वा गोपति १, १०१, ४; मि. ५, १५
 यो अथर्वैवहेते ८, ४६, १६
 यो अथर्वानां यो गोपति १०, ७९, ५
 यो अथर्वैव प्रत उत वाय ५, ३४, ३; मि. ६, १९
 यो अथर्वैव हविषाविभ्र ६, ५४, ४
 यो अथर्वैव हव्यदानिभिः ८, २३, १३
 यो अथर्वैव हव्यैवृत्त २, २६, ४
 यो अथर्व वारे रजसा १०, १८७, ५; अथर्व. ६, ३४, ५
 योगक्षेमं व आद्यावाहं १०, १६६, ५
 यो गर्भमोषधीनां ७, १०१, २; तै. भा. २, ४, ५, ६;
 तै. भा. १, २९, १
 यो गुणनामिदासियाधिः ६, ४५, १७
 योगे-योगे तवक्षरं १, १०, ७; साम. १६३; ७४३; अथर्व.
 २०, १६, १; वा. य. ११, १४; तै. सं. ४, १, १, १
 यो जनात्महिषी हवा १०, ६०, ३

वो जागार लक्ष्मः ५, ४४, १४; साम. १८१६
 वो जात एव प्रथमो १, ११, १; अथर्व. २०, ३४, १;
 ते. सं. १, ७, ११, २; नि. ३, २१; १०, १०
 वो जिनाति न जीयते ९, ५५, ४; साम. ९७८
 वो हज्जमिहंभो वज्र १०, ३८, ४
 वो वृद्धो विज्जवारः अवाद्य ८, ४६, ९
 वो देवो देवतमो ४, २२, ३
 वो वृद्धो अनमयद्रुधैः ७, ६, ५; ते. मा. १, ४, ७, ९
 वोद्गामि क्त्वा शवसो ८, ८८, ४
 वो धर्तो ध्रुवनार्ता ८, ४१, ५
 वो धारवा पावकवा २, १०१, २; साम. ६९८
 वो धृषितो योऽधृतो ८, ३३, ६
 वो न भागो भयवो भराति ५, ३, ७
 वो न हवमिहं दुरा ८, २१, ९; साम. ४००; अथर्व.
 २०, १४, ३; ६३, ३
 वो न हन्तुः पितरो हन्तुर्पातः ८, ४८, १२
 वो न हन्ताभिरो जनो १०, १३३, ४
 वो न हन्ताभिदासति १०, १३३, ५; अथर्व. ६, ६, ३
 वो नः कश्चिद्विरिषति ८, १८, १३
 वो नः पितरा जनिता यो १०, ८९, ३; अथर्व. २, १, ३;
 वा. व. १७, २७; ते. सं. ४, ६, २, १; ते. मा.
 १०, १, ४
 वो नः पुत्रवो वृकः १, ४२, २
 वो नः सखापुराविधा ८, ८० ९
 वो नः सज्ज्य उत २, ३०, ९
 वो नः सज्ज्यो अभिदास्य ६, ५, ४
 वो नः स्त्रो अरणो वज्र ६, ७५, १९; साम. १८७२
 वो नम्बान्वनमन् २, २४, २
 वो नार्मरं सव्यसुं १, १३, ८
 वोमिसेक आ सखा ८, २९, २
 वोमिह हन्त्र निवदे १, १०४, १; नि. १, १७
 वोमिह हन्त्र सव्ये ७, २४, १; साम. ३१४
 वो नो अग्ने भरिषो १, १४७, ४
 वो नो अग्ने दुरेव आ १, १६, ३१
 वो नो अग्नेऽभिदासति १, ७९, ११
 वो नो दाता वसूनां ८, ५१, ५
 वो नो दाता स नः पितरा ८, ५२, ५
 वो नो दास आर्यो वा १०, ३८, ३
 वो नो देवः परावला ८, १२, ६
 वो नो मकरो अभि दुर्हणावुः ७, ५९, ८; अथर्व. ७, ७७, २;
 ते. सं. ४, ३, १३, ३

वो नो मकरो वृकताति २, ३४, ९
 वो नो रसं विप्लति विप्लो ७, १०४, १०; अथर्व. ८, ४, १०
 वो मज्जने सुवितमायजाते ७, ६०, ११
 वो आनुमिर्विभावा १०, ६, २
 वो अग्निं नासत्याम्वा ५, ७७, ४
 वो भोजनं च वृषसे १, १३, ६
 वो म इति प्रबोचति ५, २७, ४
 वो म इमं विदुः स्मना ८, ४६, २७
 वो मर्त्येष्वमृत ज्ञातावा ४, २, १
 वो मा पाकेन मनसा चरन्मं ७, १०४, ८; अथर्व. ८, ४, ८
 वो माधातुं वायुधानेत्याह ७, १०४, १६; अथर्व. ८, ४, १६
 वो मित्राव वरुणावाविधन्त १, १३६, ५
 वो मृकताति चक्रुः विदा ७, ८७, ७
 वो मे धेजूनां सात ५, ६१, १०
 वो मे राजन्पुत्रो वा २, २८, १०
 वो मे शला च विंशति च ५, ७७, २
 वो मे दिव्यसंहरतो ८, ५, ३८
 वो वजाति वजात ह्य ८, ३१, १
 वो वज्रस्य प्रमाधनः १०, ५७, २; अथर्व. ६३, १, ६०
 वो वज्रो विचलक्ष्मस्मिः १०, १३०, १
 वो रक्षांसि निवृत्ति १०, ६८७, ३; अथर्व. ६, ३४, २
 वो रक्षांसि विमले पार्थिवानि ६, ४९, १३
 वो रभस्य चोदिता २, १०, ६; अथर्व. २०, ३४, ६
 वो रयिवो रयिन्मो ६, ४४, १; साम. ३५१
 वो राजन्व कृतमिन्वो २, २७, १२
 वो राजा चर्षणीनां वाता ८, ७०, १; साम. २७३; ९३३;
 अथर्व. २०, ९३, १६; १०५, ४
 वो रावो अवनिर्महाज् (= तमिन्मन्त्र) ८, ३२, १३
 वो रावो अवनिर्महाज् (= तस्मा हन्त्राय) १, ४, १०
 अथर्व. २०, ६८, १०
 वो रेवाभ्यो अजीवहा १, १८, २; वा. व. ३, २९;
 नि. ३, २१
 वो रोहितो वाजिनो ५, ३६, ६
 वो वः शिवतमो रमः १०, ९, २; साम. १८३८; अथर्व.
 १, ५, २; वा. व. ११, ५१; ३६, १५; ते. सं.
 ४, १, ५, १; ७, ४, १९, ४; ते. मा. ४, ४२, ४;
 १०, १, ११
 वो वः सुनोत्वभिपित्ते ४, ३५, ६
 वो वः सेनानीमहमो १०, ३४, १२
 वोऽमरं वृजने विज्जयाविमु १, २४, ११
 वो वचनं मोक्षणीनां वो भवाः ७, १०१, २

बो वां बज्जोभिरावृतो ८, २६, १३
 बो वां यज्ञैः शस्त्राणां १, १५१, ७; मि. ६, ८
 बो वां बज्जो नामस्या ७, ७०, ६
 बो वां राजस्वविना ८, ७३, १३
 बो वां रथां मृपती अस्ति वो ७, ७१, ४
 बो वाचते ददाति सुतुरं १, ४०, ४
 बो वां गर्तं मनसा ७, ६४, ४
 बो वाचा विवाचो १०, २३, ५; अथर्व. २०, ७३, ६
 बो वां नासत्याह्वि ८, ८, १५
 बो वामश्विना मनसो १, ११७, २
 बो वासुधव्यचक्षामं ८, २६, १४
 बो वासुधवे कमणाव ६, ७०, ३
 बो वां परिग्रा सुहृद् १०, ३९, १
 बो विश्वतः सुप्रतीकः १, ९४, ७; मि. ३, ११
 बो विश्वस्व जगनः १, १०१, ५
 बो विश्वा दयते वसु ८, १०३, ६; साम. ४४, १५८३
 बो विश्वाभ्यभि जता ८, ३२, २८
 बो विश्वाभि विपश्यति (०) स नः पश्यं १०, १८७, ४;
 अथर्व. ६, ३४, ४
 बो विश्वाभि विपश्यति (०) स नः पूषा ३, ६२, ९
 बो वृत्राय विपश्यति २, ३०, २
 बो वेदिष्ठो अथयिषु ८, २, २४
 बो वो देवा वृत्तस्तुना ६, ५२, ८
 बो वो वृताभ्यो अङ्गणोद् १०, ३०, ७
 बो व्यंसं जाह्नवाणेन १, १०१, २
 बो व्यतीरफागवत् ८, ६२, १३; अथर्व. २०, ९२, १०
 बो इवाहिसिनिगात् २, १०३, ३; अथर्व. २०, ३४, ३
 बो ह वां मधुमो हतिः ८, ५, १२
 बो इषवाभिरवता मधुर्हितः ८, १९, २४
 बो ह स्म वां रथिरा ७, ६९, ५; तै. सं. २, ८, ७, ८
 बो होवा सीप्रयमो १०, ८८, ४; मि. ५, ३
 बो ते ज्ञातो वम रक्षितारो १०, १४, ११; अथर्व. १८, १, १२;
 तै. आ. ६, ३, १
 रक्षा नो अमे तव ४, ३, १४
 रक्षां नु नो अरुचः २, १९, ५
 रक्षोहणं वाजिनमा विप्रमिं १०, ८७, १; अथर्व. ८, ३, १;
 तै. सं. १, २, १४, ६
 रक्षोहा विश्वकर्षिणिः ४, १, २; साम. ६९०; वा. व. २६, २६
 रथः संदष्टो पितृमात्रं १०, ६४, ११
 रथं वाप्तं कुह १०, ४०, १

रथं वृज्जते मरुतः क्षुभे ५, ६३, ५; तै. आ. २, ४, ५, ३;
 मि. ४, १९
 रथं वे चक्षुः सुहृत् नरंदां ४, ३३, ८
 रथं वे चक्षुः सुहृत् सुवेनमो ४, ३६, २
 रथं वाममुगावसं ८, ५, ३४
 रथं हिरण्यवन्धुरं हिरण्यमीक्षुत् ८, ५, २८
 रथं हिरण्यवन्धुरं हण्डवात् ४, ४६, ४
 रथं नु माक्षतं वयं ५, ५६, ८; मि. ११, ५०
 रथवाहनं इविरक्त ६, ७५, ८; वा. व. २९, ४५; तै. सं.
 ४, ६, ६, ३
 रथानां न वेऽग्राः १०, ७८, ४
 रथाव नावस्तुतो १, १४०, १२
 रथिरासो हरयो वे ते अस्ति ८, ५०, ८
 रथीयसं कपर्दिनं ६, ५५, २
 रथीय कक्षवाभौ ५, ८३, ३
 रथे तिष्ठन्वयति वाजिनः ६, ७५, ६; वा. व. २९, ४३; तै. सं.
 ४, ६, ६, २; मि. ९, १६
 रथेन-पृथुपाजसा ४, ४६, ५
 रथेष्टावाच्यवेवः ८, ४, १३
 रथो न वातः भिक्षमिः १, १४१, ८
 रथो वो वां शिवन्धुरो ८, २२, ५
 रथस्थो वक्षः सुवीर्य ८, ८७, १
 रथस्थिनिष्ठाकंसातो १, १७४, ७
 रथस्थवरीरप्या १०, ११, २; अथर्व. १८, १, १९
 रथस्थं मे वक्षसे सोम्याव ३, ३३, ५; मि. २, २५
 रथिं क्षुद्रां लपत् १, ११६, १९
 रथिं दिवो दुहितरो ४, ५१, १०
 रथिं नक्षिप्रमथिनं ९, ४, १०; साम. १०५६
 रथिनं पिशा खरो १, ६६, १
 रथिनं वः पितृविभो १, ७३, १
 रथे हव्यं मतिभिर्विज्वानां ७, ३९, ६
 रथीरिव वक्षतमध्वरौ ८, ३५, २१
 रथं ते मित्रो अर्धमा ९, ६४, २४; साम. १०७८
 रथावयः पयसा पित्रमान २, ९७, १४; साम. ८०७
 रथावयं सुहृतां सुपुत्री वृत्रे २, ३२, ४; अथर्व. ७, ४८, १;
 तै. सं. ३, ३, ११, ५; मि. ११, ३१
 रथान्तमध्वराणां १, ८; वा. व. ३, २३; तै. सं.
 १, ५, ६, २
 रथानावममिमुहा २, ४१, ५; साम. ९११
 रथानो न प्रसस्तिभिः ९, १०, ३; साम. ११२१
 रथा मेधाविरिचते २, ६५, १६; साम. ८३३

राजा राष्ट्रार्थं पशो महीनां ७, १४, ११
 राजा समुद्रं नवो ९, ८६, ८
 राजा सिन्धुनामवासिष्ठ ९, ८९, १
 राजा सिन्धुनां वषट् पतिः ९, ८६, ३३
 राजेव हि जनिमिः ७, १८, १
 राजो तु ते वरुणस्य १, ९१, ३; ९, ८८, ८
 राणि बहामरक्षसं हवामहे ८, १०१, ८
 रात्रीभिरहमा अहमिः १०, १०, ९; अथर्व. १८, १. १०
 रात्री इव कदावती १०, १३७, १; तै. ब्रा. २, ४, ६, १०
 रावः समुद्रोऽन्तरो ९, ३३, ६; साम. ८७१
 रावस्वामो वज्रहस्तं ७, ३१, ३
 रावस्पृचि स्वधामो १, ३६, १२
 राधा वयं सत्यामो ४, ४२, १०; वा. य. ७. १०
 राधा हिरण्यवा मतिः ७, ६६, ८; साम. १०६८
 रावे तु यं जज्ञतु रोदसी मे ७, ९०, ३; वा. य. २७, २४:
 तै. ब्रा. २, ८, १. १
 रावो धारास्वाधुम ६, ५५, ३
 रावो वृषः संगमनो वसूनां वज्रस्य १, ९६, ६
 रावो वृषः संगमनो वसूनां विष्वा रूपामिः १०, १३९, ३;
 अथर्व. १०, ८, ४३; वा. य. १२, ६६; तै. सं.
 ४, २, ५, ४
 रावमिह सचनेषु ३, ४१, ४; अथर्व. २०, २३, ४
 रावि श्वं रावि मित्र २, ११, १४
 रिषादसः सत्यतीरवृषा ६, ५१, ४
 रज्जा दृढा चिद्रक्षसः ९, ९१, ४
 रक्षस्य मे भीष्मवृषः सन्ति ६, ६६, ३
 रुद्राणामेति प्रदिशा १, १०२, ७
 रुचिमी वृषमः ९, ७०, ७
 रुद्राणामा रुचती १, ११३, १; साम. १७५०; नि. २, २०
 रूपरूप प्रतिक्रपो वसूव ६, ४७, १८
 रूपरूपं मयवा योमवीति ३, ५३, ८
 रभश्च अनुवा पृथः १०, ९२, १५
 रचनांः सचमाद् १, ३०, ११; साम. १५३; १०८४; अथर्व.
 २०, १२२, १; तै. सं. १, ७, १३, ५; २. २, १२, ८;
 ४. १४, ४
 रेवह्वो वृषां १, १५१, ९
 रेवां इदेवत स्तोता ८, १, १३; साम. १८०४; तै. सं.
 १, २, १२, ८
 रेवार्साधनुदेवी १०, ८५, ६; अथर्व. १४, १, ७
 रोदसी आ वदता १, ६४, ९
 रोहिण्यवा १, १००, १६

रोहिं मे पाकस्थामा ८, ३, २२
 रूंसगेव पृथ्वी १०, १०६, ५
 रूंस विष्वा वारोणि ७, १७, ५
 रूंसवा नो वारो युक्त ८, २३, २७
 रूययन्तीवेदा ६, ७५, ३; वा. य. २७, ४०; तै. सं. ४, ६, ६, १;
 नि. ९, १८
 रूथो दीर्घप्रमथानो ८, २५, २०
 रूथोविद् वाचसुदीरयन्ती ८, १०१, ६६
 रूथयन्ते वां ककुदासो १, ४६, ३; साम. १७३०
 रूथं यक्षकं सुहनाय १०, १०५, ७
 रूथमको विभाति ८, २९, ४
 रूथम हि वृषहा वृष १०, १११, ३
 रूथा सुनो सहनो ६, १३, ६
 रूथा हि सुनो अस्व प्रसहा ६, ४, ४; तै. सं. १, ३, १४, ७
 रूथी वृषं महत १, १६५, ८; तै. ब्रा. २, ८, ३, ६
 रूथीविन्द्रो वरसिन्धव ६, २७, ५
 रूथीहिं दस्युं धमिनं चनेन १, ३३, ४
 रूथीयं पतिमिच्छन्त्यति ५, ३७, ३
 रूथेन दस्युं प्र हि ५, ४, ६
 रूथेयुः सांसो अप १, ९४, ९
 रूथयति पवमान ९, ५, १०
 रूथयतिरवस्यन्नुप २, ३, १०
 रूथयते रमानवा नियुवः १०, ७०, १०; नि. ६, ७
 रूथयतेऽवस्यन्नुप देवाय ३, ४, १०; ७, २, १०; वा. य.
 २७, २१; तै. सं. ४, १, ८, ३
 रूथयते वीर्यंगो हि सूवा ६, ४७, २६; अथर्व. ६, १२५, १;
 वा. य. २७, ५२; तै. सं. ४, ६, ५, ५; नि. २, ५; ७, १२
 रूथयते शतवहसो ३, ८, ११; तै. सं. १, ३, ५, १
 रूथीयानो मम वृषाम १०, ४७, ७
 रूथे न वा यो रूथवावि १०, २९, १; अथर्व. २०, ७६, १;
 नि. ६, २८
 रूथे म तद्धोववा १, १३२, ७
 रूथे म पृथीरवो १, ७०, १
 रूथेयु जातुर्मन्यु १, ६७, १
 रूथेयु रूथयति ततान ५, ८५, २; वा. य. ४, ३१; तै. सं.
 १, २, ८, १
 रूथीति हि सुमन् १, १३३, ७; अथर्व. २०, ६७, १
 रूथयत्य माकनं गणय १, ३८, १५
 रूथयत्यवातो अमि ९, ८९, ७
 रूथयति मयतो मिह ८, ७, ४
 रूथयुं तच्छिन्तिषु ६, ६६, १

ब्रह्मोऽभिः पुत्रमयुषो ४, १९, ९; नि. ३, २०
 बर्ष वो युक्त्वर्हिषो ८, २७, ७
 बर्षं ह्येभिर्गन्तुभिः १, ८, ४; अथर्व. २०, ७०, २०
 बर्षं सोमं तव १०, ५७, ६; वा. य. ३, ५३; तै. ब्रा.
 २, ४, २, ७; ३, ७, १४, ३
 बर्षं हि तै. अमरमहि १, ३०, २१
 बर्षं हि त्वा बभ्रुमस्तं ८, २१, ४
 बर्षं हि वां हवामह उक्षयन्तो ८, २२, ९
 बर्षं हि वां हवामहे विपश्यतो ८, ८७, ६
 बर्षः सुपर्णा उप सेतुः १०, ७३, ११; साम. ३१९, तै. ब्रा.
 ३, ५, ८, ३; तै. आ. ४, ४०, ३; नि. ४, ३
 बर्षं य त्वा सुतावन्तं ८, ३६, १; साम. ३६१, ८६४;
 अथर्व. २०, ५३, १, ७७, १४
 बर्षं घा ते अग्निं वामि ८, ३२, ७; साम. २३०
 बर्षं घा ते अपृथ्व्यं ८, ६६, ११
 बर्षं घा ते गे हन् ८, ६६, ६३
 बर्षं चिद्धि वां जग्निना १, १८०, ७
 बर्षं ज्येष्ठस्य वा सुजा हन् १, १८०, ४; अथर्व. ७, २०, ४
 बर्षं न हन्तुं स्तोमिनिः ८, ५५, ८
 बर्षं तं यमिः पुरुहन् यमने ६, १६, १६
 बर्षं तद्दः यज्ञाज ८, २७, २०
 बर्षं ते अग्न उक्तीर्विधेम ५, ४, ७
 बर्षं ते अग्नं यमिषा विधेम ७, १४, १
 बर्षं ते अग्नं गमिषा ३, १४, ५; वा. य. २८, ७५
 बर्षं ते अस्व हन्तुं यमो २, ९८, ५; साम. १२३९
 बर्षं ते अस्व हन्तुं विद्याम ८, २४, ८
 बर्षं ते अस्वामिन्तुं सुम्नहन्तो ६, २६, ८
 बर्षं ते त हन्तुं ये च देव ७, ३०, ४
 बर्षं ते त हन्तुं ये च नरः ५, ३३, ५
 बर्षं ते वष हन्तुं विद्धि २, २०, १
 बर्षं नाम म प्रवामा हन्त्य ४, ५८, २; वा. य. १७, ९०,
 तै. आ. १०, १०, २
 बर्षमग्रे अर्धता २, २, १०
 बर्षमग्रे बभ्रुवाम त्वोता ५, ३, ६
 बर्षमग्रेभ्यस्त्व मेधा १, १६७, १०
 बर्षमिहः सुदानवः ८, ८३, ६
 बर्षमिह्म त्वावः क्षिप्रं १०, १३३, ६
 बर्षमिह्म त्वावबोऽभि य गोबुमां ७, ३१, ४; साम. १३२;
 अथर्व. २०, १८, ४
 बर्षमिह्म त्वावबो इविमन्तो ३, ४१, ७; अथर्व. २०, २३, ७
 बर्षमिह्म त्वे सत्ता ४, ३१, ४

बर्षसु त्वा गृहपते जनानो ६, १५, १९; तै. ब्रा. ३, ५, १२, १
 बर्षसु त्वा तद्विद्वत् ८, १, १३; साम. १५७, ७१९;
 अथर्व. २०, १८, १
 बर्षसु त्वा त्वा सुते ८, ६४, ६
 बर्षसु त्वा वयस्वन ६, ५३, १; तै. सं. १, १, १४, २
 बर्षसु त्वा मयुर्वर्ष ८, २१, १; साम. ४०८, ७०८; अथर्व.
 २०, १४, १; ६२, १
 बर्षसु त्वा नतकनः ८, २२, ११
 बर्षमनमिषा ह्यो ८, ६६, ७; साम. २७२; १६९१; अथर्व.
 २०, ९७, १
 बर्षं भित्तस्यावमि ५, ६५, ५
 बर्षक्षिणे पतन्निगो १, ४९, ३; साम. ३६७
 बर्षा हृदसं अग्नयस्ते १, ५९, १
 बर्षा न ये अग्नीः ५, ५९, ७
 बर्षो न वृक्षं सुपर्णां १०, ४३, ४; अथर्व. २०, १७, ४
 बर्षा हृद्रेवतासो हिरण्ये ५, ६०, ४
 बर्षो धातमो मव ९, १, ३; साम. ६९१
 बर्षिष्ठे न हन्तुं वन्तुर्दे ६, ४७, ९
 बर्षिष्ठो अस्व दृष्टिगो ६, ३७, ४
 बर्षण वो रिशाद्वं ५, ६४, १
 बर्षणः प्राविताः सुगन् १, २३, ६; साम. ७९५; वा. य.
 ३३, ४६
 बर्षणो मित्रो अर्धमा ८, २८, २
 बर्षेय अग्निमातपो ८, ७३, ८
 बर्षेयतीमापः वषा १, ६५, ४
 बर्षेयवा सु पुरुहन् ८, १३, २५
 बर्षांघं वशं तत ६, ३८, ४
 बर्षांघं विश्वं मरुतः ६, १७, ११
 बर्षांघं दूर्वाः क्षपो १, ७०, ७
 बर्षिष्ठं अग्रा उक्त्वक्षसा ८, १०१, २
 बर्षक्ष हन्तो अग्निं ४, १६, ५; अथर्व. २०, ७७, ५
 बर्षक्ष्मस्व केतवो ८, ११, ७
 बर्षाज्जा सीमहन्तो ३, १, ६
 बर्षासो न ये स्वजास्तवसः १, १६८, २
 बर्षत् ते विष्णवासा ७, ९९, ७; १००, ७; साम. १६२७;
 तै. सं. २, १, १९, ४
 बर्षा राजानं बर्षति ५, १, ६
 बर्षिष्ठ इ बर्षो ७, ८८, ४
 बर्षिष्ठानः विश्ववर् १०, ६६, १४
 बर्षिष्ठा मि विषेय १, २६, १
 बर्षुं न विष्महन् १०, १२२, १

बाकोष्यते प्रति जानीहि ७, ५४, १, तै. सं. ३, ४, १०, १
 बाकोष्यते सामवा संसवा ७, ५४, ३, तै. सं. ३, ४, १०, १
 बाहिको वा इवानां ८, २६, ६६, नि. ५, १
 बि कोषमासो १०, २७, १८
 बि च त्वाभौ कृतजात १, ६८९, ६
 बिज्जन्तो बुधिता पुत्र ९, ६२, २, साम. ८३१
 बि चक्रमे प्रथिमीमेव ७, १००, ४, तै. भा. २, ४, ३, ५
 बि चिह्नं वृत्तस्य दोषतो ८, ६, ६, साम. १६५२, अधर्ष.
 २०, १०७, ३
 बि चेदुष्कम्भस्यविना ७, ७०, ४
 बि जनाम्भवायाः १, ३५, ५, तै. भा. २, ८, ६, ७
 बि जनुषा रथ्या या ६, ६२, ७
 बि जानीह्यामोन् १, ५१, ८
 बि जिह्मिष्व वनस्पते ५, ७८, ५
 बिजेचक्रविम्ब इव १०, ८४, ५, अधर्ष ४, ३६, ५, नि. ६, २९
 बि ज्योतिषा वृहता माति ५, २, ९, अधर्ष ८, ३, २४.
 तै. सं. १, २, १४, ७, नि. ४, ६८
 बि तद्यपुरणधुमिरभौः ६, ६५, ७
 बि तद्वत्ते धियो अस्मा अपां ५, ४७, ६
 बि तर्ग्वन्ते मयवन् ८, १, ४, अधर्ष. २०, ८५, ४
 बि तिष्ठन्वं मयनो ७, १०४, १८, अधर्ष. ८, ४, १८
 बि ते वज्रासो अस्मिन् १, ८०, ८
 बि ते विष्ण्वर्चानज्जानो ६, ६, ३, तै. सं. ३, ३, ६१, १
 बिष्मरणः सञ्चलो चक्रमाम ५, ३४, ६
 बि त्वद्यापो न पर्वतरव ६, २४, ६, साम. ६८
 बि त्वा ततस्ते मिथुना १, ६३६, ३, अधर्ष २०, ७२, २, ७५, १
 बि त्वा नरः पुत्रा १, ७०, १०
 बिद्वन्मूर्धनं नष्ट ८, ७९, ६
 बिद्वन्दी सरमा ३, ३६, ६, वा. य. ३३, ५९, तै. भा.
 ७, ५, ८, १०
 बिद्वन्दीमन् नरो १, ३७, ४
 बिदा चिन्मु महासो ५, ४६, ६३
 बिदा दिवो विष्ण्वक्षत्रिषुष्यैः ५, ४५, १
 बिदा देवा अचानां ८, ४७, २
 बिदायासो जन्मनो ४, ३४, २
 बिदुः प्रथिव्या दिवो ७, ३४, २, तांस्व भा. १, २, १
 बि दुर्गो बि द्विषः पुरः १, ४१, ३
 बिदुष्टे अस्य वीर्यं १, ६३६, ४, अधर्ष. २०, ७५, २
 बिदुष्टे बिदा भुवनानि ४, ४२, ७
 बिद्वन्दीमन् चिद्विदो ६ ४५, ९

बिद्या से अमे मेधा १०, ४५, २, वा. य. १२, १९, तै. सं.
 ४, २, १, १
 बिद्या सन्निवस्युत ८, २१, ८, नि. ६, १७
 बिद्या हि ते पुरा वयं ८, ७५, ६६, तै. सं. २, ६, ११, ४
 बिद्या हि त्वा मुचिर्कर्म ८, ८१, २, साम. ७२९
 बिद्या हि त्वा चनंजयं वाजेषु ३, ४७, ६, अधर्ष. २०, ७४, ६
 बिद्या हि त्वा चनंजयमिन्द्र ८, ४५, ६३
 बिद्या हि त्वा वृषन्ममं १, १०, १०
 बिद्या हि वल्लो अद्विव ८, ९२, १८
 बिद्या हि रुद्रिबाणां ८, २०, ३
 बिद्या क्षस्य वीरस्य ८, २, २१
 बिद्यामादिह्या अवयो २, २७, ५
 बि दामेवि रजस्पृधु १, ५०, ७, अधर्ष. १३, २, २२;
 २०, ४७, १९, नि. १२, २३
 बिद्युनो ज्योतिः परि ७, ३३, १०
 बिद्युन्वस्ता अग्निधवः ८, ७, २५
 बिद्युन्वा मरुत ३, ५४, २३
 बिद्युन्वा पतन्ती १०, ९५, १०, नि. ११, ३६
 बिद्युन्महसो नरो ५, ५४, ३
 बिहो अमे वयुनानि १, ७९, ७
 बिहोत्साविद्दुः पृच्छेत् १, १२०, ७
 बि द्वीपानि पापस्य ८, २०, ४
 बि द्वेपांसीनुहि चर्षयेकां ६, १०, ७
 बिधुं वृद्धाण समने १०, ५५, ५, साम. ३२५, १७८२;
 अधर्ष. ९, १०, २, तै. भा. ४, २०, १, नि. १४, १८
 बिधेम ते परमे जन्मज्जमे २, ९, ३, वा. य. १७, ७५;
 तै. सं. ४, ६, ५, ४
 बि न ह्यन्मृद्यो जहि १०, १५२, ४, साम. १८६८;
 अधर्ष. १, २१, २, वा. य. ८, ४४, १८, ७०;
 तै. सं. १, ६, १२, ४, नि. ७, २
 बि नः पथः सुविताय १, ९०, ४
 बि नः सहस्रं सुमुखो ७, ६२, ३
 बि नो देवासो अमृदो ८ २७, ९
 बि नो वाजा कस्तुभणः ४, ३७, ७
 बि पथो वाजसालये ६, ५३, ४
 बिपक्षिते पदमानाय ९, ८६, ४४, साम. १६१५, तै. भा.
 ३, १०, ८, १
 बि पाजसा वृष्टना ३, १५, १, वा. य. ११, ४९, तै. सं.
 ४, १, ५, १
 बि पिमोरहिमायस्य हल्हा ६, २०, ७
 बि पृष्ठाया ६, ५३, ६

वि वृक्षो अने मयवानो १, ७३, ५
 वि वृक्षानि पाक्वा न देवाः १, १२०, ४
 विमं विमालोऽवले ८, ११, ६; मि. १४, ३२
 विमं होतारमनुवं ८, ४४, १०
 वि प्रयतां देवजुष्ट १०, ७०, ४
 विमस्व वा स्तुततः सहस्रो ८, १९, १२
 विमा वज्रेण साधुषेण ७, २, ७
 विमालो न मन्मथिः १०, ७८, १
 विमेलिर्विम सम्म ५, ५१, ३
 विमलारं हवामहे १, २२, ७; वा. व. ३०, ४; तै. भा.
 १०, १०, २
 विमलालि चिप्रमानो १, २७, ६; साम. १४९८
 विमावा देवः सुरगः ३, ३, ९
 विमिश्रा दुरं सवथा १०, ६७, ५; अथर्व. २०, ९१, ५
 विमिर्द्वा वरत ८, २९, ८
 विमृ मनु प्रथमं मेहनां २, २४, १०
 विमृतरात्रि विम ८, १९, २; साम. १६८८
 विमृवज्रम उभयो ६, १५, ९; साम. १५६९
 विम्राजप्रोतिवा स्मः (०) देवास्त ८, ९८, ३; साम.
 १०२७; अथर्व. २०, ६२, ७
 विम्राजप्रोतिवा स्मः (०) मेमेमा १०, १७०, ४
 विम्राजमान उचसाधुपत्वाः ७, ६३, ३
 विम्राह वृद्धपितृण सोम्यं १०, १७०, १; साम. ६२८;
 १४५३; वा. व. ३३, ३०
 विम्राह वृद्धस्तुतं १०, १७०, २; साम. १४५४
 वि मच्छयाव रशमाय २, २८, ५
 वि मृक्षीकाय ते मनो १, २५, ३
 वि मे कर्णा पतवतो विचष्टुः ६, ९, ६
 वि मे पुत्रमा पतवन्ति ३, ५५, ३
 वि वसिरो धरुणमध्वनं १, ५६, ५
 वि वदस्वाध्वजतो १, १४१, ७
 वि वद्वेरेव विषो ८, २३, १४
 वि वद्वरेण पर्वतस्व ४, २१, ८
 वि वद्वानं कीलातो अरम्भे ६, ६७, १०
 वि वद्वय ते ज्ञवसानस्यां १०, ११५, ४
 वि वद्वय ते वृष्टिवां पाको ७, ३, ४
 वि वा आनाति जसुरि ५, ६१, ७
 वि वा वृत्रति समनं १, ४८, ६
 वि वे वृत्तवृत्ता सपत्न १, ६७, ८
 वि वे ते अने मेभिरे अनीकं ७, १, ९
 वि वे दधुः वारं मासमाहः ७, ६६, ११

वि वे ज्ञाजम्भे सुमन्वा १, ८५, ४
 वि वो ममे वग्वा संवती २, ६८, ३
 वि वो रज्ज्वाभिनीत ६, ७, ७
 वि वो ररथा कविभिः ४, २०, ५
 वि वो वीकस्तु रोध १, ६७, २
 वि रजो वि मृषो जधि १०, १५२, ३; साम. १८६७;
 अथर्व. १, २१, ३
 विराट् सजाह्विः १, १८८, ५
 विराणिमन्वाकनयोः १०, १३०, ५
 वि राव और्जोदरः १, ६८, १०
 विकपास हृषयः १० ६२, ५; मि. ११, १७
 वि वानजुतो अतलेषु तिष्ठते १, ५८, ४
 वि वृक्षान्द्रम्युत हस्ति ५, ८३, २; मि. १०, ११
 वि वृत्रं पर्वतो वधुः ८, ७, २३
 विवेच वग्मा विषया अजान ३, ३२, १४; तै. सं.
 १, ६, १२, ३
 विव्ववध महिना वृषत् ८, ९२, २३; साम. १६६१
 विव्वविशं मयवा पति १०, ४३, ६; अथर्व. २०, १७, ६
 विषां राजानमनुवं ८, ४३, २४
 विषां कवि विव्वति सवतीनां ६, १, ८; तै. भा.
 ३, ६, १०, ३
 विषां कवि विव्वति माधुवीमाय ५, ४, ३
 विषां कवि विव्वति माधुवीः ३, २, १०
 विषां गोया अस्व वरन्ति १, ९४, ५
 विषामामामभवानां १०, २२, १४
 विषो वद्वे लुभिः १, ६९, ६
 विषोविश हृष्यमध्वरेण ६, ४९, २
 विषोविशो वा अतिथि ८ ७४, १; साम. ८७, १५६४
 विव्वति वृद्धमतिथि नरः ३, ३, ८
 वि अवन्ताध्विया १, ३, ५
 वि अवन्ताध्विनायुः प्रवे १, १४२, ६
 वि अवन्ताध्विनायुहो हारो १, १३, ६
 विमं सर्वं मयवाला २, २४, १२
 विव्वकर्मन् हविषा वाह्वानः १०, ८१, ६; साम. १५८९;
 वा. व. १७, २२; तै. सं. ४, ६, २, ६; मि. १०, २७
 विव्वकर्मो विमना १०, ८२, २; वा. व. १७, २६; तै. सं.
 ४, ६, २, १; मि. १०, २६
 विव्वजिते वनजिते २, २१, १
 विव्वतज्जुहवत १०, ८१, ३; अथर्व. २३, २, २६; वा. व.
 १७, १९; तै. सं. ४, ६, २ ४; तै. भा. १०, १, ३

विश्वदासी सुमनसः स्वाम ६, ५२, ५
 विश्वमत्या नामास चक्षुसे १, ४८, ८
 विश्वमित्यवनं सुतं १, १६, ८
 विश्वं पश्यंतो विश्वया ८, २०, २६
 विश्व प्रतीची समया ७, ७७, २
 विश्ववेदसो रविभिः १, ६४, १०
 विश्वका अग्निं भुवनाय १०, ८८, १२
 विश्वका इत्यर्चसो ९, ४८, ४; साम. ८४०
 विश्वकास्तीमथमो ४, २८, ४
 विश्वकाद्यो अग्निः १०, ३६, ३
 विश्वस्य केतुर्भुवनस्य १०, ४५, ६; वा. व. १२, २३;
 तै. सं. ४, २, २, २
 विश्वस्य राजा पश्यते ९, ७६, ४
 विश्वस्य हि प्रचेतसा ५, ७१, २
 विश्वस्य हि प्राणनं जीवनं १, ४८, १०
 विश्वस्य हि मेचितो १०, ३७, ५
 विश्वस्य हि क्षुद्रये देव ऊर्ध्वः २, ३८, २
 विश्वा अग्नेऽप द्वारातीः ७, १, ७
 विश्वा उत स्वभा वयं २, ७, ३
 विश्वाः पृतना अभिभूतं ८, ९७, १०; साम. ३७०; ९३०;
 अथर्व. २०, ५४, १
 विश्वा ह्यर्वाभि जहि ८, ५३, ४
 विश्वा वामानि विश्वस्य ९, ८६, ५; साम. ८८८
 विश्वानास्य वर्यानि ८, ८८, ४; साम. ३६४; नि. १३, २६
 विश्वो अर्धो विपश्चिन्तो ८, ६७, ९
 विश्वानि देव सवित्रह्युगिनानि ५, ८२, ५; वा. व. ३०, ३;
 तै. ब्रा. २, ४, ६, ३; तै. आ. १०, १०, २
 विश्वानि देवो भुवना १, ९३, ९
 विश्वानि नो दुर्गेहा ज्ञानयेत् ५, ४, ९; तै. ब्रा. २, ४, १, ५;
 तै. आ. १०, २, १
 विश्वानि भद्रा मरुतो १, १३६, ९
 विश्वानि विश्वमनसो ८, २४, ७
 विश्वानि सुक्तो नर्वाणि ४, ६६, ६; अथर्व. २०, ७७, ६
 विश्वान्देवो आ वह १, ४८, १०
 विश्वान्देवाग्दधाने १, २३, १०
 विश्वान्वम्भो भुवना २, ४०, ५; तै. ब्रा. २, ८, १, ६
 विश्वामिर्वाभिर्भुवनं ८, ३५, २
 विश्वामिवा अरासय ३, ५३, ६३
 विश्वा रूपाणि प्रति सुकृते ५, ८६, २; वा. व. १३, ३;
 तै. सं. ४, १, १०, ४; नि. १२, १३
 विश्वा कृपात्वाविश्वान् ९, २५, ४

विश्वा रोर्वाभि प्रवतक्ष ४, २२, ४
 विश्वावस्तु सोमगन्धर्वम् १०, १३९, ४; तै. आ. ४, ११, ७
 विश्वावस्तुराभि ततो १०, १३९, ५; तै. आ. ४, ११, ७
 विश्वा वस्तु संजयन् ९, २९, ४
 विश्वासां गृहपतिर्बिनाम् ६, ४८, ८
 विश्वासां वा विशां १, १३७, ८
 विश्वा सोम पवमान ९, ४०, ४
 विश्वाहा स्वा सुमनसः १०, ३७, ७
 विश्वा हि मर्त्यवना ८, ९२, ६३
 विश्वा हि नो नमस्यानि १०, ६३, २
 विश्वाह्यग्नो अभिवक्ता नो १, १००, १९; १०२, ११
 विश्वं अद्य मरुतो विश्वं १०, ३५, ६३; वा. व. १८, ३१;
 ३३, ५२; तै. सं. ४, ७, १२, १
 विश्वं अस्या वसुषि माहिना ५, ४५, ८
 विश्वं जनेदना स्वा ४, ३०, ३
 विश्वे त इन्द्र वीर्यं ८, ६२, ७
 विश्वाना ते सवनेषु ८, १००, ६
 विश्वाना विष्णुमायन् ८, ७७, १०; नि. ५, ४
 विश्वं द्यु रोचना २, १३, १०
 विश्वं देने जनिमा ३, ५४, ८
 विश्वं देवा अकृपन् १०, २४, ५
 विश्वं देवा अनमस्यन् ६, ९, ५
 विश्वं देवा क्रतावृष ६, ५२, १०; तै. सं. २, ४, १४, ५
 विश्वं देवाः शास्त्रन मा १०, ५२, १; वा. ब्रा. १, ५, १, २६
 विश्वं देवाः शृणुनेमम् ६, ५२, १३; वा. व. ३३, ५३;
 तै. सं. २, ४, १४, ५; तै. ब्रा. २, ८, ६, ५
 विश्वं देवाः सप्त धीभिः १०, ६५, १४
 विश्वं देवाः स्वाहाकृति ९, ५, ११
 विश्वं देवा नो अद्या स्वस्तयं ५, ५१, १३
 विश्वं देवा मम शृणुन्तु ६, ५२, १४
 विश्वं देवास आ गतः २, ४१, १३; ६, ५२, ७; वा. व. ७, ३५
 विश्वं देवासो अद्य वृष्ट्यानि १०, ११३, ८
 विश्वं देवासो अमृतः १, ३, ८; नि. ५, ४
 विश्वं देवासो अजिघ १, ३, ९
 विश्वेभिः सोम्यं १, १४, १०; वा. व. ३३, १०
 विश्वमिश्रेणोर्वाभिः १, २६, १०; साम. १६१७
 विश्वं द्यो हि स्वा भुवनेभ्यः २, २३, १७
 विश्वं वज्रा अग्नि १०, ६३, ११
 विश्वं वद्वा संहना मण्डमानाः ६, ६७, ५
 विश्वो वः सता उवेष्टमा ६, ६७, १
 विश्वो कृपराजानमनीकं १०, २, ६

विश्वामितिर्यजिष्वाणां ४, १, २०; वा. व. ३३, १६;
 ते. आ. २, ७, १२, ५
 विश्वेषामितर्यजन्तं वसूनां ८, ४६, १६
 विश्वेषामितर्यजन्तो १०, १३, ३
 विश्वेषामिह स्तुति ८, १०२, १०
 विश्वेषु हि त्वा सवनेषु १, १३१, २; अथर्व. २०, ७२, १
 विश्वे हि त्वा सजोषसो जनासो ५, २३, ३
 विश्वे हि त्वा सजोषसो देवासो ८, २३, १८
 विश्वे हि विश्वदेवसो ५, ६७, २
 विश्वे हि त्वा मनवे ८, २७, ४
 विश्वे ह्यसौ यजताव २, १६, ४
 विश्वेदेवेष्टिभिरेकत्वात् ८, ३५, ३
 विश्वो देवस्य जेतुः ५, ५०, १; वा. व. ४, ८; ११, ६७;
 २२, २१; ते. सं. १, २, २, १; ४, १, १, १
 विश्वो वस्य जते जगो ९, ३५, ६
 विश्वो विश्वाया अरिः १, ११८, ६; ते. आ. २, ५, ४, ४
 विश्वो ह्यस्यो अरिः १०, २८, १
 विश्वं गवां वातुधानाः १०, ८७, १८; अथर्व. ८, ३, १६
 विश्वा होत्रा विश्वमकीरि १०, ६४, १५
 विश्वाङ्गो गुणने ४, ११, २
 विश्वा ह्येषो वन्दति ८, ६७, २१
 विश्वा विश्वा अभियुजो ८, ४५, ८
 विश्वा विश्वा अरातो १०, १३३, ३; साम. १८०३; अथर्व.
 २०, ९५, ४
 विश्वा वर स्वधा अनु ८, ३२, १९
 विश्वा अश्वान्युवृजे १०, ७९, ७
 विश्वा नृपो अनुषा ५, ३०, ७
 विश्वद्विष्टो अमतेः १०, ४३, ३; अथर्व. २०, १७, ३
 विश्वेण मन्त्रुरावतः १०, ८७, २३; अथर्व. ८, ३, २३
 विश्वेभ्यो दिवो धरुणः ९, ८९, ६
 विश्वो सानी तरणित्वेन १, ११०, ४; नि. ११, १६
 विश्व्यु सोमासः पुष्यवर्क ३, ५४, १४
 विश्व्युरिथा परममस्व १०, १, ३
 विश्व्युर्गोपाः परमं ३, ५५, १०
 विश्व्युर्गोमि कल्पवतु १०, १८४, १; अथर्व. ५, २५, ५;
 वा. आ. १४, ९, ४, २०
 विश्वोः कर्माणि पश्यत १, २२, १९; साम. १६७१; अथर्व.
 ७, ६६, ६; वा. व. ६, ४; १३, ३३; ते. सं. १, ३, ६, २
 विश्वोर्गुं कं वीर्षाणि १, १५४, १; अथर्व. ७, २६, १; वा. व.
 ५, १८; ते. सं. १, २, १३, २
 विश्वर्षयो नरां न संमिः १, १७३, १०

वि सद्यो विश्वा दंष्ट्रिणां ७, १८, १३
 विसर्माणं कुशुहि विसर्माणं ५, ४२, ९
 वि सुपर्णो अमरिषावस्य १, ३५, ७; ते. आ. २, ८, ६, २
 वि सुर्वो अमर्ति न शिवं ५, ४५, २
 वि सुर्वो मन्वे अनुषा १०, १३८, ३
 वि हि त्वाभिन्ना पुष्या १०, ११२, ७
 वि हि सोरोर्यजत १०, ८६, १; अथर्व. २०, १२६, १;
 नि. १, ४, १३, ४
 विहि होत्रा अवीता ४, ४८, १
 वि ह्यस्यं ममसा १, १०२, १; ते. आ. ३, ६, ८, १
 वीक्षु विदाकमनुभिः १, ६, ५; साम. ८५२; अथर्व. २०, ७०, १
 वीक्षु चिद् एका विततो १, ७१, २
 वीक्षुपरममिराक्षुरेममिवो १, ११६, २
 वीक्षुपरविमर्कस्य ८, २०, २
 वीक्षी सतीरमि वीरा ३, ३१, ५
 वीक्षिदोमं त्वा कने ५, २६, ३; साम. १५२३
 वीक्षिदोत्रा कुलहल ८, ३१, ९
 वीक्षी जगत् दिव्यस्य ९, २१, २
 वीक्षी यो देवं मतो ह्यवस्ते ६, १६, ४६
 वीक्षु वासि विश्वाणि १०, ३२, २
 वीक्षु नु सन्मन् ३, ५५, १८
 वीक्षुः कर्तुमिन्द्रः १०, १०४, १०
 वीरोर्भिर्बिराजमानवद् २, २५, २
 वृकविदस्य वारण ८, ६६, ८; साम. १६९१; अथर्व.
 २०, ९७, २; नि. ५, २१
 वृकाव चिञ्जसमानाव ७, ६८, ८
 वृकाभिन्ने अभिपरिवे ८, ४, २१
 वृकोवृक्षे मिथता १०, २७, २२; नि. २, ६
 वृक्षमा ते परि श्रियो ८, ४५, १०
 वृक्षे ह यक्षमत्वा वर्धिरक्षो ६, ११, ५; ते. आ. २, ४, ३, २
 वृतेव यन्तं वहुभिर्दस्यवेः ६, १, ३; ते. आ. ३, ६, १०, १
 वृक्षमादो वक्ष्यन्तः ३, ४५, २; साम. १७१९
 वृक्षस्य त्वा इवसथादीचमाना ८, ९६, ७; साम. ३२४;
 ते. आ. २, ८, ३, ५; ते. आ. ३, २०
 वृक्षावस्यः समिधेषु ७, ८३, ९
 वृक्षेण वदहिना विभ्रत १०, ११३, ३
 वृथा कीकम्प ह्यव्यवः ९, २१, ३
 वृषणं त्वा वनं वृषा ३, २७, १५; साम. १५४०; अथर्व.
 २०, १०२, ३; ते. आ. ३, ५, २, २
 वृषणं वीभिर्युतं ९, ६३, २१
 वृषणवदेव मकरो ८, २०, १०

वृषणसे अनीसवो ८, ३३, ११
 वृषणिन्द्र वृषपाणास १, १३९, ६
 वृषमं वषणीनां ३, ६३, ६
 वृषभो न सिग्मस्त्रो १०, ८६, १५; अथर्व. २०, १२६ १५
 वृषाकपायि रेवति १०, ८६, १३; अथर्व. २०, १२६, १३;
 नि. १२, ९
 वृषा ग्रावा वृषा मयो (०। वृषणिन्द्र) ५, ४०, ३
 वृषा ग्रावा वृषा मयो (०। वृषा यजो) ८, १३, ३२
 वृषा अजान वृषमं रणाव ७, २०, ५
 वृषानं वृषमिवत् ९, ३४, ३
 वृषा ते वज्र उत ते २, १६, ६
 वृषा त्वा वृषमं अर्धतु ५, ३६, ५
 वृषा त्वा वृषमं वृषे (०। वाक्य) ८, १३, ३३
 वृषा त्वा वृषमं वृषे (०। वृषणिन्द्र) ५, ४०, ३
 वृषा न कुब्जः पतवत् १०, ४३, ८; अथर्व. २०, १७, ८
 वृषा पवस्व धारवा ५, ६५, १०; साम. ४६९; ८०३
 वृषा पुनान आनुपु १, १९, ३; साम. १०००
 वृषा मतीनां पवते ९, ८६, १९; साम. ५५९; ८२१; अथर्व.
 १८, ४, ५८
 वृषा मद हन्ते कोक वषा ६, २४, १
 वृषा यजो वृषणः १०, ६६, ६
 वृषावन्ते महं अत्याव पूर्वीः ३, ७, ९
 वृषावमालोऽवृणीत सोमं १, ३२, ३; अथर्व. २, ५, ७;
 तै. भा. २, ५, ४, २
 वृषावमिन्द्र ते रव ८, १३, ३१
 वृषा वृषेव वंसगाः १, ७, ८; साम. १६२२; अथर्व.
 २०, ७०, १४
 वृषा रवाव ववते १०, १४६, २; तै. भा. २, ५, ५, ६
 वृषा वि अजे अनवत् ९, १०८, १२
 वृषा वृषमिव वज्रः ४, २२, २
 वृषा वृष्णे वृषदे रोदसा १०, ११, ६; अथर्व. १८, १, १८
 वृषा वृष्णे रोदवत् ९, ९१, ३
 वृषा यो अङ्गुर्न विष्ठा १०, ९४, १०
 वृषा सोमो अभिकमिन्द्र ९, ९७, १३; साम. ८०६
 वृषासि द्विवो वृषभो ६, ४४, २१; नि. ६, १७
 वृषा सोवा सुनोतु ते ८, ३३, १२
 वृषा सोम सुमो अति ९, ६४, १; साम. ५०४, ७८१;
 तै. सं. ४, २, ११, ३; ३, १३, ३
 वृषा कजे अजरो ६, ४८, ३
 वृषा कसि मातुना ९, ६५, ४; साम. ४८०; ७८४
 वृषा कसि रावते ५, ३५, ४

वृषेव वृषा परि कोशं ९, ७६, ५
 वृषो अग्निः समिधयते ३, २७, १४; साम. १५३९; अथर्व.
 २०, १०२, २; तै. भा. ३, ५, २, २
 वृष्टिधावा रीत्यावेषः ५, ६८, ५; साम. १४३७
 वृष्टिं द्विषः परि खव ९, ८, ८; साम. १६८६
 वृष्टिं द्विषः वानधारः ९, ९६, १४
 वृष्टिं नो अर्धं द्विषां ९, ९७, १७
 वृष्णः कोशः पवनं २, १३, ५
 वृष्णसे वृष्णवंशवो ९, ६४, २; साम. ७८७
 वृष्णे वषे वृषणो अर्धमवां ५, ३६, ५; नि. म. १, ३, १२, ६
 वृष्णे सार्धाय सुमत्याव १, ६४, १
 वृष्णो अस्तोपि भूयस्व ५, ४६, १०
 वेरथा हि निर्मलीनां ८, २४, २४; साम. ३९६; अथर्व.
 २०, ६६, ३
 वेरथा हि वेधो अध्वनः ६, १६, ३; साम. १४७६
 वेरथुर्जनिनाम्वा ५, ४४, ७
 वेरथुर्जनिनाम्वा ५, ४४, ७
 वेरथुर्जनिनाम्वा ५, ४४, ७
 वेद मासो धतवतो १, २५, ८
 वेद वक्षीणि विद्याभ्येवां ६, ५१, २
 वेद वातस्य वर्तमिं १, २५, ९
 वेदा यो वीनां पदं १, २५, ७
 वेदिवदे विषधामाव १, १४०, ६
 वेधा अहरो अग्निः १, ६९, ३
 वेमि त्वा वृषम्वृजसे ८, ४, १७
 वेरध्वरस्य वृथानि ४, ७, ८; नि. ६, १७
 वेदि होत्रमुत पोत्रं जनानां १०, २, १
 वेदि छापरवीर्यतामसे ६, २, १०
 वेदी छापरवीर्यतामस्यवत्ता ४, १, ५
 वेदीहृत्स्व हृत्स्व ४, ९, ६
 वेदहृत्स्व हृत्स्व नरोतो ८, ९६, ११
 वेद्वानरं विद्वद्वा १०, ८८, १४
 वेद्वानरः प्रनथा नाकम् ३, २, १२; तांज्य मा. १, ७, २
 वेद्वानरं कवयो वक्षिषासो १०, ८८, १३
 वेद्वानर तव तरस्यमस्तु १, ९८, ३
 वेद्वानर तव तानि ज्ञतानि ६, ७, ५
 वेद्वानर तव धामाग्या ३, ३, १०
 वेद्वानरं मनसाग्नि ३, २६, १
 वेद्वानरस्य हंसमाग्यो ३, ३, १२; तै. सं. १, ५, ११, १
 वेद्वानरस्य विमिलानि ६, ७, ६; नि. ६, ३
 वेद्वानरस्य सुमती स्वाभ १, ९८, १; वा. व. २६, ७, तै. सं.
 १, ५, ११, ३; नि. ७, २२

देशानराय चिपनाम् ३, १, १
 देशानराय पृथुवाजसे ३, ३, १
 देशानराय मीठहुपे ४, ५, १
 देशानरो मडिना १, ५९, ७
 बोधेमेदिम्नं मधवानमेनं ७, १८, ५; २९, ५; ३०, ५
 ब्रह्मलोत वमसे वमुषां ४, ३५, ३
 ब्रह्मलुक्ता ब्रह्मानि ५, ५४, ४
 ब्रह्मस्वतिसिर्वा १०, १६०, ५; अथर्व. ५, ११, ५; वा. व.
 २९, ३० तै. भा. ३, ६, ३, ३; नि. ८, १०
 ब्रह्मते विषो अंतेवस्त्वत् ७, ७९, २
 ब्रह्मिर्निर्वि आतास्त १, ११३, १४
 ब्रह्मिन्स्व भविना १, १५०, २
 ब्रह्मस्वस्वस्वस्वस्व १, १४, ७. साम. १६४०, अथर्व. २०, २८, १,
 ३९, २
 ब्रह्मिन्स्व वेपु मन्त्रसानः २, ११ १५
 ब्रह्म ह्यत्र तनुहि अवांसि १०, ११६, ६
 ब्रह्मसा वरुणाक्षति पम्थां ४, ५५, ४
 ब्रह्मस्वा वसुविष्व ८, २३, १६
 ब्रह्मज्ञाज्ञोदनी मित्रो ६, ८, ३
 ब्रह्मो अपि नाम तत् ८, ४७, ३
 ब्रह्मन्किम्नः वृत्तनाः १०, २९, ८; अथर्व. २०, ७६, ८
 ब्रह्मन्किमी हि रात्रिमिः १, ४९, ४
 ब्रह्मन्ना दुहितर्षिषो ७, ७९, ९
 ब्रह्मना आवः पथ्या जनां ७, ७९, १
 ब्रह्मना आवो विविजा क्ते ७, ७५, १
 ब्रह्मर्षी विषो अमर्तो १, ९२, ११
 ब्रह्म विषुद्विषान् ७, ३४, १३
 ब्रह्म कृणुष्व १०, १०१, ८
 ब्रह्मा ते अग्रे महतो ३, ६, ५
 ब्रह्मेन रथो युषक्षेमा ५, ७१, २
 ब्रह्मन्-ब्रह्मन् गन्-गन् युवास्ति ३, २६, ६
 द्वां रोदसी सुवन्धवे १०, ५९, ८
 संसा महामिन् ३, ४९, १
 संसा मित्रस्व वरुणस्व ७, ६१, ४
 संसावाचयो ३, ५३, ३; नि. ४, १६
 संसेदुष्वं सुदानव ७, ३१, १; साम. ७१७
 शकमवं धूममाराधयन् १, १६४, ४३; अथर्व. ९, १०, २५
 शक्रेन रथा समिधं १, ९४, ३; साम. १०६६
 शनिषि वृषि प्र संसि १, ४२, १
 शनिषि वाजस्व सुभग प्रजा ३, १६, ६

शग्धी न ह्यत्र वरुणा ८, ३, ११
 शग्धी नो अस्व यत्र ८, ३, १२
 शग्धीषु वृत्तानीना ८, ६१, ५; साम. २५३; अथर्व.
 २०, ११८, १
 शग्धीमिनः शग्धीषु १, १३९, ५; साम. २८७
 शग्धीषु वृत्तानीना वृत्तानीना १, ५३, ३; अथर्व. २०, २१, ३
 शग्धीषु वृत्तानीना १०, ७४, ५
 शग्धीषु वृत्तानीना ८, ७४, ४
 शग्धीषु वृत्तानीना ४, ३५, ५
 शग्धीषु वृत्तानीना १, ६२६, ७
 शग्धीषु वृत्तानीना १, ३०, ७
 शग्धीषु वृत्तानीना १०, १०५, ११
 शग्धीषु वृत्तानीना १, १३, ९
 शग्धीषु वृत्तानीना ८, ५५, ३
 शग्धीषु वृत्तानीना १०, ९७, २; वा. व. ११, ७६; तै. सं.
 ४, ७, ६, १
 शग्धीषु वृत्तानीना ८, ५५, २
 शग्धीषु वृत्तानीना ८, ५१, ७
 शग्धीषु वृत्तानीना १०, १६१, ४; अथर्व. ३, ११, ४;
 २०, ९६, ९; नि. १४, ३६
 शग्धीषु वृत्तानीना १०, १०७, ४; अथर्व. १८, ४, २९
 शग्धीषु वृत्तानीना ३, २६, ९
 शग्धीषु वृत्तानीना १, २४, ९; तै. सं. १, ४, ४५, १
 शग्धीषु वृत्तानीना ७, २५, ३
 शग्धीषु वृत्तानीना ८, ४६, ३२
 शग्धीषु वृत्तानीना १, ९७, २९
 शग्धीषु वृत्तानीना ९, ५२, ५
 शग्धीषु वृत्तानीना ७, ४७, ३; नि. ५, ६
 शग्धीषु वृत्तानीना ८, ७७, ७
 शग्धीषु वृत्तानीना १, १६६, ८
 शग्धीषु वृत्तानीना ४, ३०, २०
 शग्धीषु वृत्तानीना ८, ६, ४६
 शग्धीषु वृत्तानीना १, ८९, ९; वा. व. २५, २२
 शग्धीषु वृत्तानीना ८, ५६, ३
 शग्धीषु वृत्तानीना १, ११६, १६; नि. ५, २१
 शग्धीषु वृत्तानीना १, ११७, १७
 शग्धीषु वृत्तानीना ८, ५०, २; अथर्व. २०, ५१, ४
 शग्धीषु वृत्तानीना ८, ४९, २; साम. ८१२; अथर्व.
 २०, ५१, २
 शग्धीषु वृत्तानीना ४, ४६, २
 शग्धीषु वृत्तानीना ६, २०, ४

सप्तमस्तोत्रमि वे नः १०, ८९, १५
 सप्तमस्तोत्रमि वे नः ८, ४५, ११
 सं नः हृन्नाली अत्रात्मनो ७, ३५, १; अथर्व. १९, १०, १;
 वा. व. ३६, ११
 सं नः हृन्नाली वज्रमिदं ७, ३५, ६; अथर्व. १९, १०, ६
 सं नः करकर्मते १, ४४, ६
 सं नः सत्त्वप वतनो मन्मथ ७, ३५, १०; अथर्व. १९, ११, १
 सं नः सूर्य वज्रमिदं ७, ३५, ८; अथर्व. १९, १०, ८
 सं नः सोमो मन्मथ ७, ३५, ७; अथर्व. १९, १०, ७
 सं नो अस्त्रिर्वातिरनीको ७, ३५, ४; अथर्व. १९, १०, ४
 सं नो अत्र एकवर्षो ७, ३५, १३; अथर्व. १९, ११, ३
 सं नो अविशिर्वातु मनेमि ७, ३५, ९; अथर्व. १९, १०, ९
 सं नो देवः सविता प्रायमाण ७, ३५, १०; अथर्व. १९, १०, १०
 सं नो देवा विश्वदेवा अत्रमथ ७, ३५, ११; अथर्व. १९, ११, १
 ते. मा. २, ८, ६, ३
 सं नो देवीरभीष्टव १०, ९, ४; साम. ३३; अथर्व. १६, १;
 वा. व. ३६, १२; ते. मा. १, २, ११; २, ५, ८, ५
 ते. मा. ४, ४९, ४
 सं नो आवाहृषिणी ७, ३५, ५; अथर्व. १९, १०, ५
 सं नो धाता सप्तु धर्मा ७, ३५, ३; अथर्व. १९, १०, ३
 सं नो अगः सप्तु नः ७, ३५, २; अथर्व. १९, १०, २
 सं नो मव चक्षसा १०, ९७, १०; ते. मा. २, ८, ७, ३
 सं नो मन्मथ वाजिनो इवेतु ७, ३८, ७; वा. व. ९, १६;
 २१, १०; ते. सं. १, ७, ८, २; नि. १२, ४४
 सं नो मव हृत् ८, ४८, ४
 सं नो मित्रः सं वधनः १, ९०, ९; अथर्व. १९, ९, ६;
 वा. व. ३६, ९
 सप्तमस्तोत्रमिः कर ८, १८, ९; ते. मा. ३, ७, १०, ५
 सप्तु वृ वा मन्मथ ५, ७४, ९
 सप्तुः वरकाव ४, ५५, ६
 सप्तुः विद्वान्मन्मथ १, ११६, २२
 सप्तुः कुकरातो १, १११, ३
 सप्तुः वृ वृ ५, ५३, ११
 सप्तुः मन्मथमन्मथ ५, ५२, ८
 सप्तुः नावति सोमं हृन्ना ९, ११३, १
 सप्तुः कालि भुतो ८, २४, २; अथर्व. १८, १, ३८
 सप्तुः न वा मर ३, १९, ६
 सप्तुः सुतं मन्मथ १०, १८, ९
 सप्तुः नावत्य वा मरः १, ८६, ८; साम. १५९४
 सप्तुः मन्मथमन्मथ १०, ७०, ३
 सप्तुः नावत्य वा मरः १, ११३, १३

सप्तमस्तोत्रमि वे नः १०, ८९, १५
 सप्तमस्तोत्रमि वे नः ८, ४५, ११
 सं नः हृन्नाली अत्रात्मनो ७, ३५, १; अथर्व. १९, १०, १;
 वा. व. ३६, ११
 सं नः हृन्नाली वज्रमिदं ७, ३५, ६; अथर्व. १९, १०, ६
 सं नः करकर्मते १, ४४, ६
 सं नः सत्त्वप वतनो मन्मथ ७, ३५, १०; अथर्व. १९, ११, १
 सं नः सूर्य वज्रमिदं ७, ३५, ८; अथर्व. १९, १०, ८
 सं नः सोमो मन्मथ ७, ३५, ७; अथर्व. १९, १०, ७
 सं नो अस्त्रिर्वातिरनीको ७, ३५, ४; अथर्व. १९, १०, ४
 सं नो अत्र एकवर्षो ७, ३५, १३; अथर्व. १९, ११, ३
 सं नो अविशिर्वातु मनेमि ७, ३५, ९; अथर्व. १९, १०, ९
 सं नो देवः सविता प्रायमाण ७, ३५, १०; अथर्व. १९, १०, १०
 सं नो देवा विश्वदेवा अत्रमथ ७, ३५, ११; अथर्व. १९, ११, १
 ते. मा. २, ८, ६, ३
 सं नो देवीरभीष्टव १०, ९, ४; साम. ३३; अथर्व. १६, १;
 वा. व. ३६, १२; ते. मा. १, २, ११; २, ५, ८, ५
 ते. मा. ४, ४९, ४
 सं नो आवाहृषिणी ७, ३५, ५; अथर्व. १९, १०, ५
 सं नो धाता सप्तु धर्मा ७, ३५, ३; अथर्व. १९, १०, ३
 सं नो अगः सप्तु नः ७, ३५, २; अथर्व. १९, १०, २
 सं नो मव चक्षसा १०, ९७, १०; ते. मा. २, ८, ७, ३
 सं नो मन्मथ वाजिनो इवेतु ७, ३८, ७; वा. व. ९, १६;
 २१, १०; ते. सं. १, ७, ८, २; नि. १२, ४४
 सं नो मव हृत् ८, ४८, ४
 सं नो मित्रः सं वधनः १, ९०, ९; अथर्व. १९, ९, ६;
 वा. व. ३६, ९
 सप्तमस्तोत्रमिः कर ८, १८, ९; ते. मा. ३, ७, १०, ५
 सप्तु वृ वा मन्मथ ५, ७४, ९
 सप्तुः वरकाव ४, ५५, ६
 सप्तुः विद्वान्मन्मथ १, ११६, २२
 सप्तुः कुकरातो १, १११, ३
 सप्तुः वृ वृ ५, ५३, ११
 सप्तुः मन्मथमन्मथ ५, ५२, ८
 सप्तुः नावति सोमं हृन्ना ९, ११३, १
 सप्तुः कालि भुतो ८, २४, २; अथर्व. १८, १, ३८
 सप्तुः न वा मर ३, १९, ६
 सप्तुः सुतं मन्मथ १०, १८, ९
 सप्तुः नावत्य वा मरः १, ८६, ८; साम. १५९४
 सप्तुः मन्मथमन्मथ १०, ७०, ३
 सप्तुः नावत्य वा मरः १, ११३, १३

शुचिः पुनानस्तनं १, ७०, ८
 शुचिः वम वसः कश्चिन् ५, ७, ८
 शुचिं न वामश्चिन् ३, २, १४
 शुचिं नु खोमं नवजानम ७, १३, १, तं. सं. १, १४, १.
 तं. मा. २, ४, ८, ३
 शुचिमर्षेष्टस्वति ३, ६२, ५. तं. मा. २, ४, ८, ३
 शुचिरपः सुवसः २, ८७, १३, तं. सं. २, १ ११, ४
 शुचिरिन् पुननिष्ठाः ८, २, ९
 शुचिर्देवेषु अपिता १, १४२, ९
 शुची ते चक्रे १०, ८५, १२; अथर्व. १४, १, १०
 शुची वो हवः मरुतः ७, ५६, १०, तं. मा. २, ८, ५, ५
 शुनं वाताः शुनं नरः ४, ५७, ४; अथर्व. ३, १७, ६; तं. मा.
 ६, ६, २
 शुनं कुवेम मवजानमिन् ३, ३०, २२; ३६, २२; ३२, १७।
 ३४, ११; ३५, ११; ३६, ११; ३८, १०;
 ३९, ९; ४३, ८; ४८, ५; ४९, ५; ५०, ५;
 १०, ८९, १८; १०४, ११; साम. ३२९, अथर्व.
 १०, ११, ११; तं. मा. २, ४, ४, ३
 शुनःशोपो छद्दः शुचीतः १, २४, १३
 शुनं नः काका ४, ५७, ८; अथर्व. ३, १७, ५; वा. य. १२, ६९;
 तं. सं. ४, २, ५, ६
 शुनमन्धाय भरमन्धायसा १, ११७, १८
 शुनमन्धाय वचरत् १०, १०२, ८
 शुनमन्धायमृतये १०, १२६, ७
 शुनश्चिष्टपं ५, २, ७
 शुनासीराविमां वाचं जुवे ४, ५७, ५; तं. मा. ६, ६, २;
 नि. ९, ४१
 शुभं नु ते शुभं वर्षचमनः २, ११, ४
 शुभमन्धो देववातं २, ६२, ५। साम. १००९
 शुभो वः शुभः कुम्भी ७, ५६, ८
 शुभमानः क्तायुभिः ९, ३६, ४
 शुभमाना क्तायुभिः ९, ६४, ५; साम. १०३५
 शुभ्रवासाचिद्विष्ठा ७, ७०, ५
 शुष्णं पिपुं कुववं वृषमिन् १, १०३, ८
 शुष्णवाचो ये ते अग्निवो ५, ३८, ३
 शुष्मिन्मनं न ऊनये ३, ३७, ८; अथर्व. २०, २०, १, ५७, ४
 शुष्मिन्मनो हि ते मदी १, १७५, ५
 शुष्मी शशो न मारुतं १, ८८, ७; साम. १४७३
 शूरग्रामः सर्वधीः ९, ९०, ३। साम. १४०९
 शूरस्यैव युष्मतो ३, ५५, ८
 शूरा हवेयुषुधयो १, ८५, ८

शूरो न धत्त आधुषा ९, ७६, २; साम. १२२९
 शूरो वा शूरं वनते शरारः ६, २५, ४
 शूरोभिर्बुधो युषाणो १०, ६, ४
 शृङ्गाणीवेषुक्षिणां ३, ८, १०; तं. मा. २, ४, ७, ११
 शृङ्गव नः प्रथमा २, ३९, ३
 शृणुं जतिगुहं कृष्णस्य ८, ८५, ४
 शृणुं जतिगुहमिन्द्राग्नी ७, ९४, २; साम. ९१७
 शृणोतु न ऊर्जा वसिन्तः ५, ४१, १०
 शृचवन्तं वृषं वयं ६, ५४, ८
 शृचवन्तु नो वृषणः ३, ५४, २०
 शृचवन्तु खोमं मरुतः १, ४४, १४
 शृचवः वीर वज्रमुग्रं द्वावय ६, ४७, १६; नि. ६, २२
 शृचवे हृष्टेरि खनः ९, ४६, ३; साम. ८९४
 शृतं वया करिषि १०, १६, २; अथर्व. १८, २, ५। तं. मा. ६, १, ४
 शोवारे वाचो ८, १, २२
 शोचन्तु त इन्द्रः सस्मिन्मोर् ६, १७४, ४
 शोचै वनेषु माभिः ८, ६०, १५। साम. ४६
 शोचा शोचिष्ठ वीदिष्ठि ८, ६०, ६
 शोधयुष्मन्मुत्त सनोति वा ६, ६०, १; तं. सं. ४, २, ११, १;
 तं. मा. ३, ५, ७, ३
 श्वावाचस्व रेभतस्तथा ८, ३७, ७
 श्वावाचस्व सुम्भतस्तथा ८, ३६, ७
 श्वावाचस्व सुम्भतोऽग्नीणां ८, ३८, ८
 श्वेन आसामहिनिः कश्चो ५, ४४, ११
 श्वेनाविव पतयो ८, ३५, ९
 श्वेनो न वीरिं सद्मं ९, ७१, ६
 श्वेते द्वापि प्रथमाय १०, १४७, १। साम. ३७१
 श्वेताग्निः समिधयते १०, १५१, १; तं. मा. २, ८, ८, ६;
 नि. ९, ३१
 श्वदा देवा वज्रमाना १०, १५१, ४। तं. मा. २, ८, ८, ७
 श्वदां प्रातर्हवामहे १०, १५१, ५। तं. मा. २, ८, ८, ७
 श्वः सुनिश्चो अमृतं ७, ८१, ६
 श्वच्छूर्कणं ह्यते वसुनां ७, ३२, ५
 श्वो वाजसिधमूयं वहन्मी ६, ६५, ३
 श्वतं हविरोविष्मन् वाहि १०, १७९, २; अथर्व. ७, ७२, २
 श्वतं मन्थ ऊधमि १०, १७९, ३; अथर्व. ७, ७२, ३
 श्वचन्त हवः स्व ८, ९९, ३; साम. २६७, १३१९;
 अथर्व. २०, ५८, १; वा. य. ३३, ४१; नि. ६, ८
 श्वचयेदस्य कर्णा ४, २९, ३
 श्वचये कं भाजुभिः १, ८७, ६। तं. सं. १, १, ११, १;
 ४, २, ११, ३; नि. ४, १६

भिवे कं वो अथि तन्नु १, ८८, ३
 भिवे जालः भिव आ १, ९४, ४
 भिवे ते पादा दुव आ ३, २९, ४
 भिवे ते वृक्षिरुपेयनी १०, १०५, १०
 भिवे वृषावृक्षतेव देवाः १, १८४, ३
 भिवे मवांसो अग्नी १०, ७७, २
 भिवे सुवर्णीतपरव्य वासः ५, ४४, ७
 भीजन्नुप स्वादि १, ६८, १
 भीजामुदातो १०, ४५, ५; वा. य. १२, २२; तै. सं. ४, २, ३
 भुतं वो वृषहन्तमे ८, ९३, १३; साम. २०८
 भुतं गावर्षं तद्वानत्साह १, ११०, ६
 भुतं मे मित्रावृणा १, १२०, ६
 भृषि भृगुर्जनं वसिभिः १, ४४, १३; साम. ५०; वा. य. ३३, १५; तै. भा. २, ७, १२, ५
 भृषी न हन्तृ वृषामसि १, २६, १
 भृषी नो अग्ने सवने १०, ११, ९, १२, ९; अथर्व. १८, १, २५
 भृषी हवं विविषामत्साहः ७, २२, ४; साम. १७९८
 भृषी हवं विरक्ष्वा ८, ९५, ४; साम. ३४६; ८८३
 भृषी हवमिन्द्र मा निषण्वः २, ११, १
 भृषी हवमिन्द्र मूर १०, १४८, ५
 भृषी वां वज्र उवतः सञ्जोवा ३, ३८, १
 भृषीवातो हि दासुषे १, ४५, ७
 भृष्यज्ञे नवत्य मे ८, २३, १४; साम. १०६
 भृषा अतिष्ठिषभातुः २, १०, ७
 भ्रष्टं वसिष्ठ भारताह २, ७, १; तै. सं. १, ३, १४, ३
 भ्रष्टं वसिष्ठमसिभि १, ४४, ४
 भ्रष्टं वाः वेतो अथि धावि द्रुमंतं ४, ३६, ७
 भ्रष्टं नो अन्न सवितः १०, ३५, ७
 भ्रष्टो जातव्य रुद्रा भिषासि २, ३३, ३
 भ्रोकामेक उदकं गामवाज १, १६१, १०
 बभिल्यसु हंसो न १, ६५, ९
 बभिल्यो मा दक्षिणत ७, ३३, १
 बभेतं रूपं कृणुने वन ९, ७४, ७
 बद्धिर्लालं वधुरः १०, ११४, ६
 बद्धजगो वृको अवात् ३, ५६, २
 बद्धर्था आतिथिगव ८, ६८, १७
 बद्धिं सहसावत्य ८, ४६, २३
 स आगतदिन्द्रो वो वसुनां ५, ३६, १
 स आ नो योमि मवृनु मेहो ७, ९७, ४
 स आ वसि मति न आ व १०, ३, ७; नि ४, १८

स आहृतो वि रोचते १०, ११८, ३
 स इजनेन स विशा २, २६, ३; तै. सं. २, ३, १४, ३
 तै. भा. २, ८, ५, ३
 स हक्षेति सुधिप ४, ५०, ८; तै. भा. २, ४, ३, ४
 स हस्तं स वि जानात्योमुं ६, ९, ३
 स हस्तमोऽवयुनं तत्तन्वत ६, २१, ३; नि. ५, १५
 स हस्तुदातुः स्वर्धो ६, ६८, ५
 स हस्तवा सुवनेऽश्वाम ४, ५६, ३; तै. भा. २, ८, ४, ७
 स हृदग्निः कण्वनमः १०, ११५, ५
 स हृदस्तव मति पाद ६, ३, ५
 स हृदनाथ दम्बाव १०, ६१, २
 स हृदासं मुवीरवं १०, ९९, ३
 स हृजोमो वो गृहवे १०, ११७, ३
 स हृजाजा प्रतिजम्बानि ४, ५०, ७
 स हृजने नमस्त्वभिर्वचस्यते १, ५५, ४
 स हृजान उपमो राग्या २, २, ८
 स हृजान वसुक्किः १, ७९, ५; साम. १५६२; वा. य. १५, ३६; तै. सं. ४, ४, ५
 स हृन्नु रायः सुवृत्तस्य १०, १४७, ४
 स हृन्महानि समिधानि १, ५५, ५
 स इपुहमेः सविष्मतिभिः १०, १०३, ३; साम. १८५१
 अथर्व. १९, १३, ४; वा. य. १७, ३५; तै. सं. ४, ५, ४, १
 स ईं रथो न भुरिषात् ९, ८८, २; साम. १४७२
 स ईं रथो न मति धन्त उखाः ६, ३, ६
 स ईं वृषा जनवत्सालु गर्भं २, ३५, १६
 स ईं वृषा न फनमस्य १०, ६१, ८
 स ईं सत्येभिः सविभिः १०, ६७, ७; अथर्व. २०, ९१७;
 तै. भा. २, ८, ५, १; नि. ५, ४
 स ईं वृषो वनने अमनीतः ६, २०, ९
 स ईं पाह य जज्ञोवी १, १७, २; तै. भा. २, ५, ८, १
 स ईं महीं बुमि २, ६५, ५
 स ईं मृगो अयो १, १४५, ५
 सं वं स्तुभोऽवनयो न १, १९०, ७
 सं यजनात् ऋतुनि १, १३२, ५
 सं यजनी सुधवी विषमार्थं ५, ३४, ८
 सं वत हन्त मन्वषः ४, ३१, ६
 सं वसिषो वनामह ५, ७, ३; तै. सं. २, १, ६१, ३
 सं यज्जन्त सम्भुभिर्जना ७, ५६, २०
 सं यज्जवं वनसादो १०, २७, ९
 सं यज्जदाय सुमिषण १, ३०, ३
 सं यज्जमही मिथती ७, ९३, ५
 सं यमिषः वरुणातासो १, ११९, ३

सं वज्रिनिषवा वसुमि १०, ६, ६
 सं वा दाम्नि वेमसुः ८, २५, ६
 सं वस्ते हव मातुमिः २, १०५, २, साम. १०९९
 संवत्सरं सप्तवतानाः ७, १०३, १; अथर्व. ४, १५, १३;
 मि. ९, ६
 संवत्सरीयं पय उज्जिवावाः १०, ८७, १७; अथर्व. ८, ३, १७
 मं वां सतामासत्वा सहजा ६, ६३, १०
 मं वां कर्मणा समिधा ६, ६९, १; छे. सं. ३, २, ११, १
 संहृक्कण्यमुष्यं ९, ४८, २, साम. ८३७
 सं वो मदासां अमत्सं १, २०, ५
 संसल्लिबुवस्ते वृषव १०, १९१, १; अथर्व. ६, ६३, ४;
 वा. व. १५, ३०; छे. सं. २, ६, ११, ४; ४, ४, ४, ४
 मं मोदस्व महो अति १, ३६, ३; वा. व. ११, ३७; छे. सं.
 ४, १, ३, ३; छे. आ. ४, ५, २
 संसृष्टं वनमुभयं १०, ८४, ७; अथर्व. ४, ३१, ७
 संहोत्रं अ पुरातारीः १०, ८६, १०; अथर्व. २०, १२६, १०
 सकृद् वीरजाव ६, ४८, २२
 स केतुरधराणां ३, १०, ४
 सक्तुमिष विवजना १०, ७१, २; मि. ४, १०
 स क्षयः परि वल्लजे ८, ४१, ३
 सक्षाया आ नि वीवत पुनानाव ९, १०४, १; साम. ५६८,
 ११५७
 सक्षाया आ नि वीवत सविता १, २२, ८
 सक्षाया आ सिधामि ८, २४, १; साम. ३९०; अथर्व.
 १८, १, ३७
 सक्षायाः कटुमिच्छत ८, ७०, १३
 सक्षायाः सं वः सम्पन्न ५, ७, १, वा. व. १५, २९; छे. सं.
 २, ६, ११, ४; ४, ४, ४, ३
 सक्षावक्ता हृन् विषह स्वाय ७, २१, ९
 सक्षावस्ते विपुल ५, १२, ५
 सक्षावस्त्वा वतुमहे ३, ९, १; साम. ६३
 सक्षावो ब्रह्मवाहस्ते ६, ४५, ४
 सक्षा सकृन् अवचक्ष्वमसिः ५, २९, ७
 सक्षा व वस्र सक्षिमिनेषावै ३, ३९, ५
 सक्षिष्ठामविधा वोधि ४, १७, १८
 सक्षे विष्णो वितरं ८, १००, ११
 सक्षे सक्षावमम्या ४, १, ३
 सक्षे स हृन् बाधिनो १, ११, २; साम. ८१८
 स गुणावो वज्रिर्वैवाङ् १०, ६१, २६
 स गुप्तो वज्रिस्त्वल्मजिह्व ७, ४, २
 स गोमवा मसिने ६, ३५, ४

स गोरवचव मि मयं ८, ३२, ५
 स मासेभिः सविता रये १, १००, १०
 स वा तं वृषमं रयमसि १, ८१, ४; साम. ४२४
 स वा नः वसुः सवसा १, २७, २; साम. १६३५
 स वा मो देवः सविता सहा ७, ४५, ३; छे. मा. २, ८, ६, १
 स वा मो योगा वा भुवस्र १, ५, ३; साम. ७४२; अथर्व.
 २०, ६९, १
 स वा वस्ते ददासति ३, १०, ३
 स वा राधा सत्यतिः १, ५४, ७
 स वा वीरो न सिष्यति १, १८, ४
 स सेवृतासि वृषहृन् ४, ३०, २२
 संकन्दैनामिमिषेण १०, १०३, २; साम. १८५०,
 अथर्व. १९, १३, ३; वा. व. १७, १४; छे. सं.
 ४, ६, ४, १
 सं गच्छन्वं सं वदन्वं १०, १९१, २; अथर्व. ६, ६४, १;
 छे. मा. २, ४, ४, ४
 संगच्छमाने वुचति १, १८५, ५
 सं गच्छस्व तिलुमिः १०, १४, ८; अथर्व. १८, ३, ५८;
 छे. मा. ६, ४, २
 सं गोमिरिस्तो १०, ६८, २; अथर्व. २०, १६, २
 सं गोमदिन् वामवद १, ९, ७; अथर्व. २०, ७१, १३
 सं वोषः श्वन्वे वमैरिमिः ३, ३०, १६
 स चक्रमे महतो निवः ५, ८७, ४
 सचन्त वतुवसः सूर्येण १०, १११, ७
 स चक्रो विम मत्सो १, १५०, ३
 सचस्व नावमवस्ते जमीके ६, १४, १०
 सचा वदामु जहरीषु १०, १५, ८
 सचावोरिहृमज्जुव १०, १०५, ४
 सचा सोमेसु पुवहृत् ८, ६६, ६
 स चिकेत सहीवसाभिः ८, ३९, ५
 स चित्रचिन्तं चितवस्तमस्ते ६, ६, ७
 स चेत्तवम्भतुषो ४, १, ९
 स चात्तमो अदधाने १, १०३, ३
 स जातेमिर्वैवाङ् ३, ३१, ११
 स जातो गर्भो अति १०, १, २; वा. व. ११, ४३; छे. सं.
 ४, १, ४, १
 स जामिमिचंसमाजति १, १००, ११
 स जावत प्रथमः वस्त्राङ् ४, १, ११
 स जावमानः परमे व्योममि प्रवामि ६, ८, २
 स जावमानः परमे व्योमम्याभिः १, १४३, २
 स जावमानः परमे व्योमन् वातुने ५, ७, ७

स भिषग्वते जठरेषु प्रजहि ३, २, ११
 स विह्वला चतुरशीक ५, ४८, ५
 सवृणदिव्यैर्बभ्रुभिः ५, ५१, १०
 सवृर्नैवेभिरां नपातं ७, ३४, १५
 सवृर्निश्चावकणारुपां ५, ५१, ९
 सवृर्निश्चैवेभिर्द्वैभेभिः ५, ५१, ८
 सजोवस आदित्यैर्माद्व ४, ३४, ८
 सजोवस दियो मरो ६, २, ३
 सजोषा इन्द्र बहमेन स्तोम ४, ३४, ७
 सजोषा इन्द्र सगणो ३, ४७, २; वा. व. ७, ३७, ते. सं.
 १, ४, ४२, १; ते. आ. १०, १. ११
 सजोषा धीराः पवैरसु १, ६५, २
 सं च त्वे अग्निरिन्द्र इन्द्र ६, ३४, १
 सं बोद्व चित्रमवाक् १, ९, ५; अथर्व. २०, ७१, ११
 सं जनुंरागस्तमिः सुते ५, ४४, ५
 सं जागुवन्निर्जरमान १०, ९१, १
 संजानाना उप सीद्व १, ७२, ५
 सतः सतः प्रतिमानं ३, ३१, ८
 स सत्कृषीधितस्त्वमर्ष ६, ५, ६
 स सुर्षणिर्महो अरेणु १. ५६, ३; नि. दि. ६, १४
 स तु बन्धान्पचयेवानां १०, १, ६
 स तु बुधिं बुद्ध्या वो ६, ३६, ५
 स तु क्षयीन्द्र मृतनक्ष ६, ११, ८
 स तु नो अग्निर्नवसु ४, १, १०
 स तु पवस्व परि पार्थिवं राजा क्षोत्रे ९, ७२, ८
 स तु पवस्व परि पार्थिवं राजो दिव्या च ९, १०७, २४
 स ते जानासि सुमसि चविष्ठ ४, ४, ६; ते. सं. १. १. १४, २
 स तेजीवसा मनसा स्तोतः ३, १९, ३; ते. सं. १. ३, १४, ६
 सतो ब्रुवं कवचः सं १०, ५३, १०
 सतो होता न क्षत्रियः ३, ४१, २; अथर्व. २०, २३, २
 सतो होता मनुष्यदा १, १०५, १४
 सत्वं तपुर्वचो वदो ८, ४५, २७
 सत्वं तदिन्द्रा वक्ता ८, ५२, ३
 सत्वं त्वेषा अभवन्तो १, ३८, ७
 सजमित्तक त्वावो ६, ३०, ४; ते. मा. २, ६, ९, १
 सारवमिरा महेनवि ८, ७४, १५
 सारवमिरा हृषेदसि ८, ३३, १०; साम. २६३
 सारवमिद्वा उ आभिया ५, ७३, ९
 सारवमिद्वा उ तं वयं ८, ६२, १२
 सत्यश्रुत्तल कुहमः ९, ११३, ५

सत्यश्रुत्तल एवा हि चक्रः ४, ३३, ६
 सत्यामशिवं हृणुता १०, ६७, ११; अथर्व. २०, ९१, ११
 सत्या सत्यमिर्महरी ७, ७५, ७
 सत्येनोत्तमिता भूमिः १०, ८५, १; अथर्व. १४, १, १
 सत्या ते अनु कृष्टो ४, ३०, २
 सत्या त्वं पुष्टुते ८, १५, ११
 सत्या मदासक्तव ६, ३६, १
 सत्या बर्ही भावैरस्य ४, २१, ७
 सत्यासाहं वरेण्यं सद्गोदो ३, ३४, ८; अथर्व. २०, ११, ८
 सत्यासाहो जनमक्षो २, २१, ३
 सत्या सोमा अभवन् ४, १७, ६
 सत्याहणं दाष्टवि ४, १७, ८; साम. ३३५
 स मितस्याधि सानधि ९, ३७, ४; साम. १३२५
 समे ह जानाविधिता नमो ७, ३३, १३
 स त्वं विम्राय दाष्टुये ८, ४३, १५
 स त्वं वक्षस्यावृको ६, १५, ३
 स त्वं न इन्द्र धियसानो अर्धः ५, ३३, २
 स त्वं न इन्द्र वाजोभिः ८, १६, १२; अथर्व. २०, ४६, ३
 स त्वं न इन्द्र सुयं सो अयसु १, १०४, ६
 स त्वं न इन्द्राकवाभिः ६, ३३, ४
 स त्वं न कर्जो पते ८, २३, १२
 स त्वं नक्षत्र वज्रहस्त षष्ठ्यु ६, ४६, १; साम. ८१०; अथर्व.
 २०, ९८, २; वा. व. २७, ३८
 स त्वं नो अग्नेऽवमो ४, १, ५; वा. व. २१, ४; ते. सं.
 २, ५, १२, ३
 स त्वं नो अर्धेन्द्राया ६, १२, ६
 स त्वं नो देव मनसा ८, २६, २५
 स त्वं नो रायः सिशीहि ३, १६, ३
 स त्वमग्ने प्रतीकेन १०, ११८, ८; ते. सं. २, ५, १३, ५
 स त्वमग्ने विम्रायसुः ८, ४३, ३२
 स त्वमग्ने सोमगावस्य १, ९४, १६
 स त्वमक्षदप द्विषो ८, ११, ३
 सत्या मरिचो गविषो दुव ४, ४०, २
 स त्वामद्व हृषा मदा १, ८०, २
 स त्वोत्तमीरसिधिः १०, ९१, २
 सदसस्त्विमनुवं १, १८, ६; साम. १७१, वा. व. ३२, १३;
 ते. आ. १०, १, ४
 सदस्य मदे सद्भव ६, २७, २
 सदा कषी सुमत्तिमाचके १, ११७, २३
 सदायुजो वज्रतो विद्विषी ५, ४४, १२
 सदासि रण्यो यवनेव १०, ११, ५; अथर्व. १८, १, २२

सदा सुगः पितृमो ३, ५४, ११
 सदिधि ते तुविजातस्य ६, १८, ४
 स नृतो विवेदमि बधि ४, १, ८
 स दृढे चिदमि तृणति ८, १०३, ५
 सदासीरष सरसी १, १२३, ८
 स देवः कविनेषितो १, ३७, ६ साम. ११९७
 सद्यो द्वा चक्राते उप ८, २९, ९
 सद्येव प्राचो विमिमाव २, १५, ३; ते. सं. २, ३, १४, ५
 सद्यश्चिदः सवसा पञ्च १०, १७८, ३; नि. १०, २९
 सद्यश्चिदस्य चकृतिः ६, ४८, २१
 सद्यश्चिन्तु ते सद्यश्चमि ७, १९, ९; अथर्व. २०, ३७, ९
 सद्यो अथर्वे रथिरं जगत् ७, ७, ४
 सद्यो जात ओषधीभिः ३, ५, ८
 सद्यो जातस्य दूरक्षान् ४, ७, १०
 सद्यो जातो स्वमिमीत १०, ११०, ११; अथर्व. ५, १२, ११;
 वा. व. २९, ३६; ते. मा. ३, ६, ३, ४; नि. ८, २१
 सद्योऽनुचक्रो बाजा ८, ८१, ९
 सद्यो ह जातो वृषभः ३, ४८, १
 स दृष्टुने मनुज १०, ९९, ७
 स द्विदण्ड्यैतरणो १०, ६१, १७
 स धातव्यपृथिवी पप्रथ १, १०३, २
 सप्रधीषीः मिश्रुसुससीरिवा १०, १११, १०
 सप्रधीमा यन्ति परि २, १३, २
 स न हृद्गः शिवः सत्मा ८, ९३, ३; साम. १४५२;
 अथर्व. २०, ७, ३
 स न हृद्गः श्ववताया इयेभाः ७, २०, १०; २१, १०
 स न हृद्गः वज्रवे ९, ६१, १२; साम. ५९३; ६७३;
 वा. व. २६, १७
 स न ह्नाकाया सह ८, १०२, २
 स न ऊर्जे इयवयं ९, ४९, ४; साम. १४३८
 स नः क्षुममत् मन्त्रे १०, ३८, २
 स नः पथिः पारमात ८, १६, ११; अथर्व. २०, ४६, २
 स नः पवस्व वाजुजः ९, ४४, ४
 स नः पवस्व सं गये ९, ११, ३; साम. ६५३
 स नः पावक दीधियो १, १२, १०; वा. व. १७, ९;
 ते. सं. १, ३, १४, ८; ५, ५, ३; ४, ६, १, ३
 स नः पावक दीधिति ३, १०, ८
 स नः पितेव सुवये १, १, ९; वा. व. ३, २४; ते. सं.
 १, ५, ६, २; नि. ३, २१
 स नः पुनाम आ भर रथि वीरवली ९, ६१, ६; साम.
 ७८९

स नः पुनाम आ भर रथि वीरवे ९, ४०, ५
 स नः पृथु अवाप्यं ६, १६, १३; साम. ६६२; ते. मा.
 ३, ५, २, १
 स नः शक्रादिशक्रान् ८, ३२, १२
 स नः सर्माणि वीतये ३, १३, ४
 स नः सिंघुमिष नाववाति १, ९७, ८; अथर्व. ४, ३३, ८;
 ते. आ. ६, ११, २
 स नः सोमेषु सोमयाः ८, ९७, ६
 सनत्साम्यं पञ्च ५, ६१, ५
 सनद्वात्रं विप्रवीरं १०, ४७, ४
 स नक्षिणाभिरग्निषो ४, ३२, ५
 स न जगान आ भर गावयेन १, १२, ११
 स न सवान आ भर रथि ८, २४, ३
 सना च सोम जेषि च २, ४, १; साम. १०४७
 सना उद्योतिः सना स्वः ९, ४, २; साम. १०४८
 सना ता का चिनुवना २, २४, ५
 सना ता त हृद्गः यन्वा १, १७४, ८
 सना ता त हृद्गः ओजनामि ७, १९, ६; अथर्व. २०, ३७, ६
 सनासनीका अवनीरवा १, ६२, १०
 सना दृक्षुत ऋगु २, ४, ३; साम. १०४९
 सनाद्ये सुगति वातुधानाम् १०, ८७, १२; साम. ८०;
 अथर्व. ५, २९, ११; ८, ३, १८
 सनादेव तव रावो १, ६२, १२
 सनाद्विं परि क्षुमा १, ६२, ८
 सना पुनामयेमि ३, ५४, ९
 सनामाना चिद्वः सवयो १०, ७३, ६
 सनायेत गोतम हृद्गः १, ६२, १३
 सनायुषो नमसा नमो १, ६२, ११
 सनिताः क्षुसमितकम् ८, ४६, २०
 सनिता विमो अर्वाजिः ८, २, ३६
 सनितासि प्रयतो द्वाष्टवे ७, ३७, ५
 सनिमिषस्व पथः ८, १२, १२
 स नीव्याभिरर्जितारः ६, ३२, ४
 सनेमः कल्पसनिता १०, ३६, ९
 सनेमः सेवसा मन्व हृद्गः ६, २०, १०
 सनेमः वे त कतिनिः २, ११, १९
 सनेमि कृषवाकादा ९, १०४, ६
 सनेमि चक्रमवर् १, १६४, १४; अथर्व. ९, ९, १४
 सनेमि स्वमकादीं अवेनं ९, १०५, ६; साम. १६१३
 सनेमि सव्यं स्वपक्षमावः १, ६२, ९
 सनेम्यकायुषोति विष्णु ७, ५६, ९

स नो अथ वसुतये १, ४४, ६
 स नो अथ पवित्र आ १, ६४, १२
 स नो अर्षोभिः कृत् १, ४५, २
 स नो उर्षोतीर्षि पृथ्वी १, ३६, ३
 स नो दुराक्षासाध १, २७, ३; साम. १६४६
 स नो देव देवताते १, ९६, ३
 स नो हेवेभिः पवमान १, ९३, ४
 स नो भीती वरिह्या ५, ४५, ३
 स नो मध्येमिहृषकमेव १, १३०, १०
 स नो मिबुन्निः पुष्कल १, २०, ११; अथर्व. ३०, ३६, १६
 स नो मिबुन्निरा पुन १, ४५, २६
 स नो नृणां नृतमो १, ७७, ४
 स नो नेदिष्ठं वृद्धमान १, १२७, ११
 स नो वोधि पुराणां सुगुप्त १, २१, १०
 स नो वोधि पुरोक्षां ६, २३, ७
 स नो वोधि शुची हवं ५, २४, ३; वा. व. ३, २६
 स नो वोधि सहस्र १, २, ११
 स नो मगाव वायवे पुण्य १, ६१, १; साम. १०८३
 स नो मगाव वायवे विमयीः १, ४४, ५
 स नो मदानां पत १, ४४, ५
 स नो मग्नामिरप्यते ६, १६, २; साम. १४७५
 स नो मर्हो अमिमामो १, २७, ११; साम. १६६४
 स नो मित्रमहस्यं ८, ४४, १४; साम. १७१३
 स नो युवेन्द्रो जोहूयः २, २०, ३
 स नो राधांसा मरे ७, १५, ११
 स नो रेवत्यमिधानः २, १, ६
 स नो वस्व उप मासि ८, ७१, ९
 स नो वाजाव जवस हवं च ६, १७, १४
 स नो वाजेष्वविता पुष्कल ८, ४६, १३
 स नो विद्याया चक्षणिमव ६, ५, २
 स नो विद्या विभो वसुतो १, ५७, ४; साम. १७६४
 स नो विद्याया भर सुवितानि ८, ७३, २७
 स नो विद्याहा सुकपुः १, २५, ११
 स नो विधेमिह्वेभिः ८, ७१, ३
 स नो वृषकण्ठं कवं १, ७, ६; साम. १६२१; अथर्व.
 १०, ७०, १२; नि. ६, १६
 स नो वृषमसमिध्या ८, ९२, १५
 स नो वृष्टिं दिवस्पति १, ६, ५
 स नो वेदो अमांश ७, १५, ३; साम. १३८१
 स नो हरीणां पत १, १०५, ५; साम. १६१२
 स नो हार्य आसिच ८, ५४, ७

सं ते पर्यामि ससु १, ९६, १८; वा. व. १२, १६३; तै. म.
 ४, २, ७, ४
 सं श्री पवित्रा विमतामि १, ९७, ५५
 सं वृक्षेण मनसा ज्ञाते १, ६८, ५
 सं देवैः शोभने वृषा १, २५, ३; साम. ९३०
 सं न शिरोहि सुविजो ८, ४, १६
 सं तु वोचावहे पुनः १, २५, १७
 सं नो राया वृद्धता विमपेश १, ४८, १६
 स पवत उभयोर्गुणमयोः ६, २५, ६
 स पप्रधानो अभि पञ्च ७, ६७, २; तै. मा. २, ८, ७, ७
 स पयवो भरमाणा अभिभु ७, २, ४
 स पयवैः स प्रियो विद्वज ६, १, ६; तै. मा. ३, ६, १०, ३
 स पयवो न धरुणैश्चरुणः १, ५२, २
 स पवस्व धनंजय १, ४६, ५
 स पवस्व मदाय कं १, ४५, १
 स पवस्व मदिन्त्यम १, ५०, ५; साम. १००९
 स पवस्व य अविष्येन्द्र १, ३१, २०; साम. ४९४
 स पवस्व विचरणे १, ४१, ५; साम. ८९६
 स पवस्व सहमानः १, ११०, १०
 स पवित्रं विचक्षणे १, ३७, २; साम. १०९३
 स विद्यायावुधावि १०, ८, ८
 स पुनान उप ह्ये न १, ९७, ३८; साम. १३५८
 स पुनानो मदिन्त्यम १, ९९, ६
 स पूरंवा निविदा १, ९६, २
 स पूर्यः पवते १, ७७, २
 स पूर्यो महानां ८, ६३, १; साम. ३५५
 स पूर्यो वसुविज्ञायमानां १, ९६, १०
 सप्त क्षरन्ति शिवावे १०, १३, ५; अथर्व. ७, ५७, २
 सप्त वा हरितो रथं १, ५०, ८; अथर्व. १३, २, २३१
 २०, ४७ २०; तै. सं. २, ४, १४, ४
 सप्त त्रिषो नानासूयाः १, ११४, ३; तै. मा. १, ७, ४
 सप्त धामानि पवित्र १०, १२२, ३
 सप्तमिः पुत्रैरदितिः १०, ७२, ९; तै. मा. १, १३, ३
 सप्त मन्वाः कथयः १०, ५, ६; अथर्व. ५, १, ६; नि. ६, २७
 सप्त मे सप्त साकिनः ५, ५२, १७
 सप्त पुत्रानि रथमेकचक्रं १, १६४, २; अथर्व. ९, ९, २;
 १३, ३, १८; तै. मा. ३, ११, ८; नि. ४, २७
 सप्त वीरातो अचरात् १०, २७, १५
 सप्त खसागो अभि मातरः १, ८६, ३६
 सप्त खसुरक्षणीवसावः १०, ५, ५; नि. ५, १
 सप्त होवारकमिदीकते ८, ६०, १६

सह होत्राणि मनसा ३, ४, ५
 सन्नामो सल कष्टः ८, २८, ५
 सहापो देवीः सुराणां १०, १०४, ८
 सहाधर्मो भुवनस्थ रतः १, १६४, ३६; अधर्व. ९, १० १७;
 नि. १४, ३१
 सहास्वामन्परिधयः १०, ९०, १५; अधर्व. १९, ६, १५;
 वा. य. ३१, १५; तै. आ. २, १०, ३
 सति सृजति वेधतो ९, २९, २; साम. १७६६
 सती चिदा महत्बुता ८, ३३, १८
 स प्रकृत उभयस्य प्रविहान् ७, ३३, १०
 स प्रलया कविष्ट ८, ६३, ४
 स प्रलया सहसा जायमानः १, ९६, १
 स प्रलवज्जवीयसा ६, १६, २१; तै. सं. २, २, १०, २;
 तै. आ. २, ४, ८, १
 स प्रलवज्जयते ९, ९१, ५
 स प्रथमे स्थोमिनि ८, ३३, २; साम. ७४७
 स प्रथोऽहृत्परिगत्या २, १५, ४
 स प्राचीनात्पर्वतान् २, १७, ५
 सबाधो बं जना हमे ८, ७४, ६
 स बोधि क्षुरिर्मघा २, ६, ४; वा. य. १२, ४३; तै. सं.
 ४, २, ३, ४
 स भद्रना उद्विषति ९, ८६, ४१; नि. ५, २
 समामेति कितवः १०, ३३, ६
 स भिक्षमाणो अमृतस्य ७, ७०, २; साम. १४२४
 स भूतु वो प्रथमाव २, १७, २
 स भ्रातरं वरुणमग्न ४, १, २
 समजैवमिमा अहं १०, १५९, ६
 समजमना जनिम मातृपाणान् ६, १८, ७
 समकृपा पर्वणा वसुति १०, ६९, ६
 समजन्तु विधे देवाः १०, ८५, ४७
 समग्र गावोऽभितो ५, ३०, १०
 स मत्सरः वृष्ण बन्धन् ९, ९६, ८
 समस्तु त्वा ह्युर सतासुराणां १, १७३, ७
 समस्त्यग्निसवसे ८, ११९, ९; साम. ११६८; तै. आ. २, ४, ४, ४
 समध्वराद्योवतो ७, ४१, ६; अधर्व. ३, १६, ६; वा. य.
 ३४, ३९; तै. आ. २, ८, ९, ९
 समना सुनिक्षप यासि १०, ७३, ४
 समनेव वयुपयतः ८, ६२, ९
 स मन्वन्ता ह्यनु जोषन् ६, २३, ८
 स मन्वन्ता ह्यनुवतो ३, ४१, ६; ६, ४५, २७; अधर्व.
 २०, २३, ६

स मन्त्रया च जिह्वा ७, १६, ९
 समन्वा बन्धुप यमिनि २, ३५, ३; साम. ६०७; तै. सं.
 २, ५, १२, १
 स मन्त्रुमीः समहनस्यकं १, १००, ६
 स मन्त्रु सत्योनां ८, ७८, ६
 स मतो अग्ने स्वनीकरवान् ७, १, २३
 स मर्त्यज्ञान आधुभिः प्रवक्ष्यान् ९, ६६, २३
 स मर्त्यज्ञान आधुभिरिभो ९, ५७, ३; साम. १७६३
 स मर्त्यज्ञान इन्द्रियाय २, ७०, ५
 समन्धिनोरवसा ५, ४२, १८; ४३, १७; ७६, ५; ७७, ५
 समन्धिराजमान आसत १०, ९५, ७; नि. १०, ४७
 समस्य मन्त्र्ये विभो ८, ६, ४; साम. १३७; १६५१;
 अधर्व. २०, १०७, १
 समस्य हरि हरयो ९, ९६, २
 स मङ्गा विद्या दुरितानि ७, १२, २ साम. १३०५
 स मातरा न दृष्टान् ९, ७०, ६
 स मातरा विचरन् वात्रवन् ९, ६८, ४
 स मातरा सूर्येणा ६, ३२, २
 स मातरिणा पुरुवार १, ९६, ४
 समान ऊर्वे अग्नि संगतासः ७, ७६, ५
 समानं बलमग्नि १, १४६, ६
 समानं वां सजावं ८, ७३, १२
 समानं नीक्षं हृषणो १०, ५, २
 समानमन्त्रयो ८, २०, ११
 समानमन्त्रा अनपाहृत १०, ८९, ३
 समानमु त्वं पुष्टवत् १०, ४१, १
 समानमेतदुष्टकं १, १६४, ५१; तै. आ. १, ९, ५; नि.
 ६, २२; ७, २३
 समानं पूर्वैरग्नि बाधनामा १०, १२३, २
 समानयोजनो हि वां १, ३०, १८
 समानी व आकृतिः १०, १९१, ६; अधर्व. ६, ६४, १;
 तै. आ. २, ४, ४, ५
 स मातृवीपु वृकभो ४, ९, १
 स मातृये वृकने सप्तमो १, १२८, ७
 समाने अहन्मिरवद्यगोहना १, ३४, ३
 समानो अघ्ना स्वकीरमन्त्र १, ११३, ३; साम. १७५१
 समानो मन्त्रः समितिः १०, १९१, ३; अधर्व. ६, ६४, २;
 तै. आ. २, ४, ४, ५
 समानो राजा विधृतः ३, ५५, ४
 समान्या विधुते वृ० ३, ५४, ७; नि. ४, २५
 स मातृये तिरो अघ्नायि ९, १०७, ११; साम. १६९०

समावर्तितं विहितो २, ३८, ६
 स माहिन इन्द्रो अग्नौ २, १९, ३
 समित्तमममभवत् ८, १८, १४
 समित्ताम्रहाजिह्व ८, ७७, ३
 समित्तामिश्रुमना ३, ४, १
 समित्तमसि समिधा गिरा ६, १५, ७; साम. १५६७
 समित्तमिस्तमित्तमसे १०, १५०, १
 समित्तमस्य प्रमहसो ५, २८, ४
 समित्तमस्य अवमानः ३, ८, २; तै. भा. ३, ६, १, १
 समित्तमिष्टवैवस्वीनो ५, ३७, २
 समित्तो अग्नौ सुत इन्द्र ६, ४०, ३
 समित्तोऽप्यभिधाना १, १०८, ४
 समित्तो अग्न आ वह १, १४२, १
 समित्तो अग्न आहुत देवान् ५, २८, ५; तै. सं. ३, ५, ८, ६;
 तै. भा. ३, ५, २, ३
 समित्तो अग्निर्विधि ५, २८, १
 समित्तो अग्निर्विहितः पृथिव्या २, ३, १
 समित्तो अग्न मनुष्यो दुरोणे १०, ११०, १; अथर्व. ५, १२, १;
 वा. व. २९, २५; तै. भा. ३, ६, ३, १; नि. ८, ५
 समित्तो अग्न राजसि १, १८८, १
 समित्तो विवर्तस्वतिः ९, ५, १
 समित्तमसि पुनस्वत ८, ४४, १; वा. व. ३, १; १२, ३०;
 तै. सं. ४, २, ३, १; तै. भा. १, २, १, ९
 समिधा जातवेदसे ७, १४, १
 समिधान न सन्ध ८, ४४, ९
 समिधानः सहस्रजित् ५, २६, ६
 समिधा वस आहुतिं निसितं ६, २, ५
 समिधा वो निसिती दास्य ८, १९, १४
 समिधमानः प्रथमाहु ३, १७, १; तै. भा. १, २, १, १०
 समिधमानो अन्वरोहिः ३, १७, ४; तै. भा. ३, ५, २, ३
 समिधमानो अन्वत्स ५, २८, २
 समिन्द्र गर्वमं १, २२, ५; अथर्व. २०, ७४, ५
 समिन्द्र गो मनसा देविगो ५, ४२, ४; अथर्व. ७, ९७, २;
 वा. व. ८, १५; तै. सं. १, ४, ४४, १; तै. भा. २, ८, ८, ६
 समिन्द्र राधा समिधा १, ५३, ५; अथर्व. २०, २१, ५
 समिन्द्रोऽपीत वाहुवा ९, ३१, ८; साम. १९७८
 समिन्द्रेव नामनद्वार्ह १०, ५९, १०
 समिन्द्रो गा अवचय ४, १७, ११
 समिन्द्रो रावो हृद्वी ८, ५२, १०; साम. १७३२
 समी देवसो अस्वरत् ८, ९७, ११; साम. ९३२; अथर्व.
 २०, ५४, २

समीचीना अन्वत् ९, ३९, ६; साम. ९०३
 समीचीनास आसते ९, १०, ७; साम. ११२५
 समीचीने अग्नि रमना यद्वा ९, १०२, ७
 समी पणेरजति ५, ३४, ७
 समी रथं न भुरिजोः ९, ७१, ५
 समी वामं न मानुभिः ९, १०४, २; साम. ११५८
 समी यत्नावो अस्वरत् ९, ४५, ५
 समु त्वे महतीरयः ८, ७, २२
 समु त्वा भीमिरस्वरत् ९, ६६, ८
 समुद्रः सिन्धु रजो १०, ६६, ११
 समुद्रयेष्ठाः सलिलस्य ७, ४९, १
 समुद्रमासायव तस्थे अग्निः ५, ४४, ९
 समुद्रार्जवादाधि १०, १९०, २; तै. भा. १०, १, १४
 समुद्रार्मिमुद्रियति १०, १२३, २
 समुद्रार्मिमैर्मा ४, ५८, ६; वा. व. १७, ८९; तै. भा.
 १०, १०, २
 समुद्रिया अप्सरसो ९, ७८, ३
 समुद्रे अन्ताः सवत् ८, १००, ९
 समुद्रेण सिन्धवो ३, ३६, ७
 समुद्रे रवा नृमगा १०, ४५, ३; वा. व. १२, २०; तै. सं.
 ४, २, २, १
 समुद्रो अप्सु मायुजे ९, २, ५; साम. १०४१
 समु पृष्णा गमेमहि ६, ५४, २
 समु प्र यन्ति भीतवः १०, २५, ४
 समु शिवा अन्वत् २, १०१, ८; साम. ८१९
 समु शिवो सृजयते ९, ९७, ३; साम. १४०१
 समु वा वसं महवचमोभिः ७, ६१, ६
 समु वो वसं महवचमोभिः ७, ४२, ३
 स सृजयते सुकर्मभिः ९, ९९, ७
 स सृजयमानो वचभिः ९, ७०, ४
 समेनमहुवा इमा ९, ३४, ६
 स मे व पुण्ड्रवद्विभोर्वः ६, ४९, ५
 समोदे वा व जासत १, ८, ६; अथर्व. २०, ७१, २
 समो विद्वत्सो १०, ११७, ९
 सं पदयमाना अमद्वजि ३, ३१, १०
 सं पृथक्पथनक्षि १, ४२, १
 सं पृथक्पृथुवा नव ६, ५४, १
 सं मेरते अमु वातस्य १०, १६८, २
 सं भातुना वयते सूर्यस्य ५, ३७, १; नि. ५, ७
 सं भूत्वा अन्ता ७, ८३, ३

सं माग्ने बर्चसा १, २३, २४; अथर्व. ७, ८९, २;
१, १, १५; तै. सं. १०, ५, ४७
सं मा सपन्वसिताः (०। मि बाधते) १०, ३३, २
सं मा सपन्वसिताः (०। सुषो) १, १०५, ८; मि. ४, ६
सं मासुमिर्व सिद्धः ९, ९३, २; साम. १४१९
संमिक्षो अथर्वो अथ ९, ६१, २१; साम. ८१७
संमिक्षव वज्रवधा १, १६१, १२
संमिक्षवसम्बद्धो मरिचा ९, ७३, २
सम्बन्धवन्ति सखियो न ४, ५८, ६; वा. व. १३, ३८;
१७, ९४; तै. सं. ४, २, ९, ६
सं वज्रवन्तः १, १३३, ५
सज्जाया कमा वृषभादिषु ५, ६३, ३
सज्जाया वा वृषतोषी ५, ६८, २; साम. ११४४
सज्जायावत्स युवन्वत् ५, ६३, २
सज्जायो वे सुष्टुषो वज्रं १०, ६३, ५
सज्जायी वज्रुरे अथ १०, ८५, ४६; अथर्व. १४, १, ४४
सज्जावन्तः स्वरावन्तः ७, ८२, २
स वन्ता विम एषां ३, १३, ३
स वज्रवोऽवनीगोचरौ १०, ९९, ४
स युष्मः सखा सज्जसम ६, १८, २
स वोजते अथवा विजमोज ७, १६, २; साम. ७५०; वा. व.
१५, ३३; तै. सं. ४, ४, ४, ४
स वो न मुहे न मिधु ६, १८, ८
स वो वृषा नरो न १, १४७, २
स वो वृषा वृषवेभिः १, १००, १; तै. मा. २, ८, ३, ६
स वो व्यवसादमि २, ४, ७
स रंहत वक्रगावत् ९, ९७, ९; साम. १११८
स रत्नं मर्षो वसु १, ४१, ६
स रयेन रयीतमो ६, ४५, १५
स रन्ध्रवत्सदिषः २, १९, ६
सरस्वति त्वमर्षो २, ३०, ८
सरस्वति देवमियो नि ६, ६१, ३
सरस्वति वा सरयं १०, १७, ८; अथर्व. १८, १, ४३
सरस्वतीं वा पितरो १०, १७, ९; अथर्व. १८, १, ४२
सरस्वतीं देववन्तो वृषन्ते १०, १७, ७; अथर्व. १८, १, ४१
सरस्वती सरयुः सिद्धः १०, ६४, ९
सरस्वती साधवन्ती २, ३, ८
सरस्वत्याभि नो मेभि ६, ६१, १४; तै. मा. २, ४, ३, १
सरस्वत्याभिभिर्वज्रः १०, ६६, ५
सरावसि पुष्टुर्द्वे एको ८, १५, ३; अथर्व. २०, ६१, ६२, १०
स रावत्साम्युप सखा ६, ३६, ४

स वज्रेमिरसस्तवार १०, ९३, ५
सकपेरा सु नो गहि ८, ३४, १२
स रेतोषा वृषमः ७, १०१, ६
स रेतो हव विप्रतिः १, २७, १२; साम. १६६५
स रोषवज्रमुषा रोदसी ३, २, २
स रोषवदमिषुषो ९, ६८, २
स रोषवद वृषमः १०, २८, २
सर्गो हव स्रजतं सुहृतीष्य ८, ३५, २०
सर्वं परिष्कोसं जहि १, २९, ७; अथर्व. २०, ७४, ७
सर्वं नन्दन्ति वससा १०, ७१, १०
स वज्रभूरस्तुहा १, १००, १२
स वरिता वधेनः ९, ९७, ३९; साम. १३५९
स वह्निः पुत्रः पित्रोः १, १६०, ३
स वह्निः सोम जायुभिः ९, ३६, २
स वह्निसिक्कवभिः ६, ३२, ३
स वह्निरसु दुष्टरो ९, २०, ६; साम. ९७३
स वा वज्रेषु मानवी ९, ९८, ९
स वाजं वातापवृषवाय १०, ९९, ३
स वाजं विज्वर्यभिः १, २७, ९; साम. १४१७
स वाजी रोचना दिवः ९, ३७, ३; साम. १२९४
स वाज्यक्षाः सहकारिताः ९, १०९, १७; साम. ११६१
स वाज्यवो स कर्षिर्वेषस्य ४, ३६, ६
स वाह्वे नवो वोधमासु ७, ९५, ३
सविता पञ्चातामसविता १०, ३६, १४
सविता वज्रेः पृथिवी १०, १४९, १; मि. १०, ३२
सवितारमुचसमविना १, ४४, ८
स विहो अङ्गिरोम्य ह्यङ्गो ८, ६३, ३
स विहो अपगोहं २, १५, ७
स विहो आ व विप्रयो २, ६, ८
स विमज्जर्षणीनां ४, ८, ८
स विवा दामुषे वसु ९, ३६, ५
स वीरो वज्रसिङ्गत ७, ३२, ६
स वीरो वज्रसाधनो ९, १०१, १५; साम. १३८८
स वृषहसे हव्यः स ४, २४, २
स वृषहा वृषा सुतो ९, ३७, ५; साम. १२९६
स वृषहेन्द्र ऋतुक्षाः ८, ९६, २१
स वृषहेन्द्रः कृष्णवोषी २, २०, ७
स वृषहेन्द्रवर्षणीय ८, ९६, २०
स वेतस्तुं वसमावं दशमिं ६, २०, ८
स वेद देव आनसं ४, ८, ३
स वेद सुहृदीनां १०, २६, ३

स बाहुमिश्रमन्त्रिना १. ७. ७; साम. ११३४
 स बाबसान इह पाहि ३. ५१. ८
 सधामनु रिक्तं वाचसे ८. ७. ८; साम. १६०६
 स माचतः सवसानेभिः १०. १९. ९
 स माचतो नहुषो १. १२२. १०
 स सुधमी कलसोष्वा ६. १८. ७
 स सेवृचमधि वा सुन्न ५५. ११. १; तै. भा. २६. ९. १
 स मुचि यः का. पूरनासु १. १२९. २
 स विमानकम्पवत् ६. ६. २; तै. सं. १. ३. १४. ४
 सं संतिरो विह्वः १. १४०. ७
 स सत्यतिः सचसा इग्नि ६. १३. ३
 स सत्यसावन्महते ६. ३१. ५
 स सद्य परि णीयते ४. ९. ३
 ससन्तु स्वा अराचो १. २९. ४; अथर्व. २०. ७४. ४
 स संनयः स निनयः १. २४. ९
 स सद्य चीतिभिर्द्विषो ९. ७. ४
 स समुद्रो अपीच्यः ८. ४१. ८
 स संगेण शयसा तज्जो ६. ३३. ५
 ससर्वरीरमरत् ३. ५३. १६
 ससर्वरीरमति ३. ५३. १५
 स सव्येन वमति प्राचतः १. १००. ९
 स सव्य वद्विषुषा ४. ७. ७
 ससामाहो उत सूर्यं ससान ३. ३४. ९; अथर्व. २०. ११. ९
 स सुकृतः पुरोहितो १. १०८. ४
 स सुकृतुर्धत्तविद्वत् ७. ८५. ४
 स सुकृतुर्धो हि दुरः पनीनां ७. ९. २
 स सुकृत् रणिना वः सुग्रेव ८. १६. १९
 स सुतः पीतये वृषा ९. ३७. १; साम. १२९२
 स सुध्वत् इन्द्रः सूर्यं १. १९. ५
 स सुध्वे यो वयसा ९. १०८. १३; साम. ५८२; १०९६
 स सुधुषा स कक्षगा गणेन ४. ५०. ५; अथर्व. २०. ८८. ५;
 तै. सं. २. ३. १४. ४
 स सुधुषा स सुधा १. ६२. ४
 स सुधुभिर्न हस्तेभिर्ध्या १. १००. ५
 स सुधुनीता सुधिः ९. ९. ३; साम. ९३६
 स सूर्यः पर्वुक वार्षि १०. ८९. २
 स सूर्यं प्रति पुनो न उह्यः ७. ६२. २
 स सूर्यक रश्मिभिः परि व्यत ९. ८६. ३२
 स सुधांसमिध त्मना ३. २. ५
 स सोम आभिह्वयः ६. २९. ४
 ससु माता ससु पिता ७. ५५. ५; अथर्व. ४. ५. ६

स सौम्यः स इव्यः ८. १६. ८
 सस्याधाना यचवसि ८. ३७. ४
 सस्रिमिश्रमन्त्राणे १०. १३९. ६; तै. भा. ४. ११. ८;
 नि. ५. १
 स का कुणोति केतुपा ५. ७. ४
 सस्वविद्धि तन्मः ७. ५९. ७
 सस्वनिद्धि सस्रुनित्तये ७. ६०. १०
 सहवातु पुसह्वन क्षियन्तं ३. ३०. ८; वा. व. १८. ६९;
 नि. ६. १
 सह वामेन न उचो १. ४८. १
 स इव्यवाक्यमर्थः ३. ११. २; वा. व. २२. १६; तै. सं.
 ४. १. ११. ४
 स इ ध्रुव इन्द्रो नाम २. २०. ६
 सहस्रोमाः सहस्रमन्त्र १०. १३०. ७; वा. व. ३४. ४९
 सहस्र व्यनीता ४. ३२. १७
 सहस्रं माकमर्थ १. ८८. ९
 सहस्रजीयः सतधारा ९. ८५. ४
 सहस्रजीयाः कचयो १०. १५४. ५; अथर्व. १८. २. १८
 सहस्रदा प्रागणीः १०. ६२. ११
 सहस्रदा पञ्चदशभिः १०. ११४. ८; तै. भा. १. १६
 सहस्रवारं वृषभं ९. १०८. ८; साम. १३९५
 सहस्रवारः पचते समुद्रो ९. १०१. ६; साम. ८७४;
 अथर्व. २०. १३७. ६
 सहस्रवारोऽव ता अयजनः ९. ७४. ६
 सहस्रवारोऽव ते तं ९. ७३. ४; अथर्व. ५. ६. ३
 सहस्रवारो वितते पवित्र ९. ७३. ७
 सहस्रं त इन्द्रोवयो १. १६७. १
 सहस्रवातमभिमासिचः १०. १०४. ७
 सहस्रवीर्यो दुष्यः १०. ९०. १; साम. ६१७; अथर्व.
 १९. ६. १; वा. व. ३१. १; तै. भा. ३. १२. १
 सहस्रवह्नो वृषभो यः ७. ५५. ७; अथर्व. ४. ५. १
 सहस्रनामासिधेति ५. ३४. ९
 सहस्राक्षेण सतधारेण १०. १६१. ३; अथर्व. ३. ११. ३;
 २०. २६. ८
 सहस्राक्षो विचरतिः १. ७९. १२
 सहसा ते सता वयं ४. ३२. १८
 सहस्रोऽव सचते वकीषुषा ८. ४. ६
 सहस्रं वृषतीनां ८. ६५. ११
 सहस्रोतिः सतामयो ९. ६२. १४
 सहस्र मन्त्रो अभिमासि १०. ८४. ३; अथर्व. ४. ३१. ३
 सहसा वृषुषा वरणिः ३. ४९. ३

स हि क्लृप्तः स सर्वः १, ७७, ३
 स हि क्षत्रस्य मनसस्य ५, ४४, १०
 स हि क्षपावीं मन्त्रो १, ७०, ५
 स हि क्षयेण क्षत्रस्य ७, ४६, २
 स हि क्षेमो हविर्ब्रह्मः १०, २०, ६
 स हि त्वं देव सत्यते ९, १८, ४
 स हि युता विद्युता १०, ९९, २
 स हि क्षुभिर्जनां ५, १६, २
 स हि हरो वृत्रिणु १, ५२, २
 स हि धीभिर्हन्त्रो अरुणस्य ६, १८, ६
 स हि पुनः क्षिप्रो मसा १, १२७, ३; साम. १८१५
 स हि यो मानुषा युगा ६, १६, २३
 स हि रक्षानि दाक्षणे ५, ८२, ३
 स हि विद्याति पार्थिवः ६, १६, २०
 स हि विद्यानि पार्थिवो एको ६, ४५, २०
 स हि वेदा वसुभिर्नि ४, ८, ०
 स हि शर्धो न सत्यते १, १२७, ६
 स हि क्षुभिः सत्यपः ७, ९७, ७; तै. भा. २, ५, ५, ४
 स हि अरुणस्य सद्यमानि १, ५५, ६
 स हि वसा जरिपुण्य भा ९, २०, १; साम. ९६९
 स हि वसा धन्वाभिर्नि ५, ७, ७
 स हि वसा विश्वकर्षणिः ५, २३, ४
 स हि सत्यो वं एवै ५, २५, २
 स हि स्वर्गपुत्रयो १, ८७, ४
 स होता वरुण रोदसी ३, ६, १०
 स होता विश्वं परि १, २, ५
 स होता सेतु ४, ८, ४
 स होभिर्विश्वं परि चक्षुः १०, ५६, ५
 स हो तु नो वज्रकोः ८, ७, ३२
 साकं वरुण स पत १०, ९७, १२; वा. य. १२, ८७; तै. सं.
 ४, २, ६, ४
 साकं युगा कङ्कनस्य १०, १०६, ३
 साकं वदन्ति बहवो ९, ७२, २
 साकं हि क्षुभिना क्षुभिः २, ५, ४
 साकं जातः क्लृप्ता १, १२, ३; साम. १४८७
 साकं ज्ञाताः सुप्रभः ५, ५५, ३
 साकं ज्ञानां सत्यमातुः १, १६४, १५, अथर्व. ९, ९, १६;
 तै. भा. १, ३, १; नि. १४, १९
 साकं क्षुभो मज्जेष्व ९, ९१, १; साम. ५१८; १४१८
 सावित्रं बोधमवली १, १६८, ७
 सा ते अग्ने संतमा ८, ७४, ८

सा ते जीवातुस्तु तस्य १०, २७, २४; नि. ५, १९
 सा तुष्टेस्तुतिनी वृहत् ८, ७४, ९
 साधुने गृध्रुस्तु १, ७०, १६
 साध्वर्षाणि मनता २, ३, ६
 साध्वर्षा अतिथिनीः १०, ६८, २; अथर्व. २०, १६, ३
 साध्वीमकदेववीते १०, ५३, ३; तै. सं. १, ३, १४, २
 सा नो अथ वरुणा वरुण १०, १२७, ४
 सा नो अथा भरद्वाजः ५, ७९, ३; साम. १७४२
 सा नो विद्या अति द्विषः ६, ६१, ९
 सातपथा इदं हविः ७, ५९, ९; अथर्व. ७, ७७, १; तै. सं.
 ४, ३, ६३, ३
 साम द्विषां माहि ४, ५, ३
 सामस्तु राये निधिमत् १०, ५९, ०
 सा मा मयोविनः परि पातु १०, ३७, २
 सा वस्तु वृक्षती चक्षुराय १०, ९५, ४
 सा वह योक्षणिः ६, ६४, ५
 सा विद सुवीरा मरुतिरस्तु ७, ५६, ५
 साक्षा अरं प्रथमं २, १८, २
 साक्षा अरं बाहुभ्यां २, १७, ६
 साक्षाकेभिरेतरी न श्रूयैः ६, १२, ४; नि. ६, १५
 साहा ये सन्ति मुष्टिद्वय हव्यः ८, २०, २०
 साह्यामिवा अग्निभुजः ३, ११, ६; साम. १५५८
 सिंहं नमन्त मध्वो ९, ८९, ३
 सिद्धा हव नातद्वि १, ६४, ८
 सिद्धान्ति नमसावनं ८, ७२, १०; साम. १६०४
 सिद्धा अग्ने चिदा अस्मे १०, ७, ४
 सिनीवाकिं वृष्टुष्टु २, ३२, ६; अथर्व. ७, ४६, १; वा. य.
 ३४, १०; तै. सं. ३, १, १, ३; नि. ११, ३०
 सिधुनं श्रौतः १, ६६, १०
 सिधुने क्षोदः सिनीवा २, २५, ३
 सिधुर्हं वा रमया ४, ४३, ६
 सिधोरिव प्रवण आश्रया ६, ४६, १४
 सिधोरिव प्रवणे निष्ठा ९, ६९, ७
 सिधोरिव प्राधने ४, ५८, ७; वा. य. १७, ९५
 सिधुस्तु ना वा सुमतिक्षणि ७, ७०, २
 सिधुस्तु न ऊर्ध्वस्य पुष्टः ५, ४१, २०; नि. ११, ४९
 सिधामस्तु रवीणां ९, ४७, ५
 सीधन्तस्ते वयो वथा ८, २२, ५; साम. ४०७
 सीधु होतः स्व व कोके ३, २९, ८; वा. य. ११, १५; तै. सं.
 ३, ५, १६, २; ४, २, ३, ३

वीरा बुज्जित् कवचो १०, १०१, ४; अथर्व. ३, १७, १।
 वा. य. १३, ३७; तै. सं. ४२, ५, ५।
 सुकमांशः सुकचो ४, २, १७; अथर्व. १८, ३, २०।
 सुकिंशुकं शाकमि १०, ८५, २०; अथर्व. १४, १, ६१;
 नि. १२, ८।
 सुकमुपाणिः स्वर्गो ३, ५४, १०।
 सुमेतिषा सुगातुवा १, ९७, २; अथर्व. ४, ३३, २; तै. आ.
 ६, ११, १।
 सुखं रथं सुवुजे मिन्धुः १०, ७५, ९।
 सुतः पन्था अमुक्षरः १, ४१, ४।
 सुतम्बं नो बाजी स्वस्वत् सुतः १, १६२, २०; वा. य. २५, ४२;
 तै. सं. ४, ६, ९, ४।
 सुतसे अग्ने समवितो ७, ४२, २।
 सुतुरसत्सुहिरण्यः १, १२५, २; नि. ५, ६०।
 सुतोय ते सुपथा पर्वते ६, ६४, ४।
 सुतो हि वो अयंमन् २, २७, ६।
 सुउभोतिषः सुर्व दक्षपितृवृ ६, ५०, २।
 सुत इवर्षं निमिरु इन्द्र ६, २३, १।
 सुत इन्द्रो पवित्र आ ९, ९९, ८।
 सुत इन्द्राय वाचवे ९, ३३, २।
 सुत इन्द्राय विष्णवे ९, ६३, ३।
 सुत पति पवित्र आ ९, ३९, ३; साम. ९०१।
 सुतः सोमो अमुतादिन्द्र ६, ४१, ४।
 सुवपात्रं मुता इमे १, ५, ५; अथर्व. २०, ६९, ३।
 सुतंमरो वज्रमानसं सत ५, ४४, ६३।
 सुता अमु स्वमात्रो ९, ६३, ६।
 सुता इन्द्राय वज्रिणे ९, ६३, १५।
 सुता इन्द्राय वाचवे वज्रमाय ९, ३३, ३; साम. ७३६।
 सुता इन्द्राय वाचवे सोमायां ५, ५१, ७।
 सुतावन्तस्या वयं ८, ६५, ६।
 सुतासो मधुमन्त्राः ९, १०१, ४; साम. ५४७ ८७०।
 अथर्व. २०, १३७, ४।
 सुते अथर्वे अघि वाचं १०, ९४, १४।
 सुतेसुते श्वोक्ते १, ९, १०; अथर्व. २०, ७१, १६।
 सुतामानं हविर्वां तां १०, ३३, १०; अथर्व. ७, ६, ३; वा. य.
 २१, ६; तै. सं. १, ५, १६, ५।
 सुवचो दक्षेः क्रतुमा १०, ९१, ३।
 सुवचो दक्षा वसु विभजना १, ४७, ६।
 सुवेवः वसुहासति ५, ५३, ६५।
 सुवेवा न्य कावत्रावुता ८, ५५, ४।

सुवेवो अथ प्रपते १०, ९५, १४; ज्ञा. मा. ११, ५, १, ८।
 नि. ७, ३।
 सुवेवो असि वज्रण ८, ६२, १२; अथर्व. २०, ९०, २०।
 नि. ५, ७७।
 सुनिमथा निमथिः ३, २९, १०।
 सुनीतिभिर्नयमि प्राचवे २, २३, ४।
 सुनीधो वा म मस्यो ८, ४६, ४; साम. २०६।
 सुतोता मधुमन्मनं सोमं ९, ३०, ६।
 सुतोता सोमपात्रं सोमं ७, ३२, ८; साम. २८५; अथर्व.
 ६, २, ३।
 सुवस्ति सोमं रथिरासो १०, ७६, ७।
 सुवर्णं इथा नक्षमाभि १०, १८, १०।
 सुवर्णं वसे श्वो ६, ७५, ११; वा. य. २९, ४८; तै. सं.
 ४, ६, ४; नि. २, ५; ९, १९।
 सुवर्णं विद्याः कवचो १०, ११४, ५।
 सुवर्णो एत आसते १, १०५, ११।
 सुवर्णं वाचमक्रनो १०, ९४, ५; अथर्व. ६, ४९, ३।
 सुवेक्ष्यं सुखं रथं १, ४९, १।
 सुवेक्ष्यं माव सृजन्स्वर्ष ५, ३०, १३।
 सुवतीके वयोहवा ५, ५, ६।
 सुववाचनं तव वीर २, १३, ११।
 सुवावर्गं सुवीर्यं ८, २२, १८।
 सुवावीरास्तु म क्षवः ७, ६६, ५; साम. १३५०।
 सुवायः प्राशुवाक ४, २५, ६।
 सुवेमुः सुववसो १, १९०, ६।
 सुवह्मणं देववन्तं १०, ४७, ३; तै. मा. २, ५, ६, १।
 सुवमः म प्रवज्ववो १, ८३, ७।
 सुवमः म व ऋतिवु ८, १०, १५।
 सुवमाको देवाः क्रतुय १०, ७८, ८।
 सुवमानीरिषं वयः १०, ८५, ३३; अथर्व. १४, २, २८।
 सुवुतिमर्षः सुवुता ३, ५८, ३।
 सुवुवहस्ति मति ३, ५८, २।
 सुवर्षा आतिथिरे ८, ६८, १६।
 सुववमे हि सुवेनमाधि १, १८८, ६।
 सुवपक्रुवुववे १, ४, १; साम. १६०; १०८७; अथर्व.
 २०, ५७, १; ६८, १।
 सुविज्ञानं चिकित्से ७, १०४, १३; अथर्व. ८, ४, १०।
 सुवित्तं मनामहेऽति ९, ४१, २; साम. ८९३।
 सुविह्वं सुमिरमं १, १०, ७।
 सुवीरं रथिमा मर ६, १६, २९।
 सुवीरन्ते जगिता मन्वन ४, १७, ४।

सुवीरासो वचं वमा २, ६१. २३
 सुवीरं दशमं सुगन्ध ८, १२. ३३
 सुवृक्षो वसते व १, १८३, २
 सुसलो बोधि युजते १, ४४. ६
 सुसिलो वृत्ती मदी १, ५, ६
 सुसोवो नो वृत्तवाङ् ८, ७२, ७
 सुवहा सोम तानि १, २९. ३; साम. १७६७
 सुवृक्षांस्त ज्ञानवस्तववृत्त १, १६१. १३
 सुवृक्षांस्त न विज्ञेतेवृत्त १, ११७. ५
 सुवृक्षा वातमग्निः १, १३७, १
 सुवृक्षे सर्वजावति ८, ७, २९
 सुवृक्षो वा वृषवत् ५, ७५, ४
 सुवृक्षा रथः सुवृक्षा १०, ४४, २; अथर्व. २०. ९४, २
 सुवृक्षाणां वृक्ष स्तुमति १०, १४८, १; साम. ३१६
 सुवृक्षाणांस्त वृक्षि १, १०१. ११; साम. ११०३
 सुवृक्षाणां मातृवृक्षे १, १२३. ११
 सुवृक्षांस्त वृक्षीक वृत्ती ७, ३, ६
 सुवृक्षांस्त रथ वचं प्रति वृक्षे १०, १५८, ५
 सुवृक्षांस्त रथ वचं मयवत् १, ८२, ३; वा. व. ३, ५१, ते सं.
 १, ८, ५, १
 सुवृक्षांस्त वृक्षीक ५, ५, १; वा. व. ३, २
 सुवृक्षांस्त न जा वृक्ष १, १३, १; साम. १३४७
 सुवृक्षांस्त प्रथमवत् १०, ८८, ८
 सुवृक्षांस्त वृक्षीक ५, ४५, ४
 सुवृक्षांस्त वृक्षीक १, ११७, ११
 सुवृक्षांस्त वृक्षीक १, १६४, ४०; अथर्व. ७, ७३, ११;
 १, १०, २०; नि. ११, ४४
 सुवृक्षांस्त वृक्षीक १, १६, १४
 सुवृक्षांस्त वृक्षीक १, १३०, २
 सुवृक्षांस्त वृक्षीक १०, ९१, ८
 सुवृक्षांस्त वृक्षीक ५, ३१, ११
 सुवृक्षांस्त वृक्षीक ६, ३, ३
 सुवृक्षांस्त वृक्षीक १०, १६, १४, अथर्व. १८, २, ७, ते. आ.
 ६, १, ४, ७, ३
 सुवृक्षांस्त वृक्षीक १०, १३९, १; वा. व. १७, ५८, ते. सं.
 ४, ६, ३, ३
 सुवृक्षांस्त वृक्षीक १, ६९, ६; साम. १३७०,
 नि. ७, २
 सुवृक्षांस्त वृक्षीक १, ३३, ८; नि. ११, २०
 सुवृक्षांस्त वृक्षीक १०, १९०, ३; ते. आ. १०, १, १४
 सुवृक्षांस्त वृक्षीक १०, ८५, १३; अथर्व. १४, १, १३

सुवृक्षांस्त वृक्षीक १०, ८५, १७; अथर्व. १४, २, ४६
 सुवृक्षांस्त वृक्षीक १, १९१, १०
 सुवृक्षांस्त वृक्षीक १, ११५, २; अथर्व. २०, १०७, १५;
 ते. आ. २, ८, ७, १
 सुवृक्षांस्त वृक्षीक १०, १५८, १
 सुवृक्षांस्त वृक्षीक ८, ३२, २३
 सुवृक्षांस्त वृक्षीक १०, १११, ९
 सुवृक्षांस्त वृक्षीक ८, ७, ८
 सुवृक्षांस्त वृक्षीक २, ११, २
 सुवृक्षांस्त वृक्षीक १०, १०६, ६; नि. १३, ५
 सुवृक्षांस्त वृक्षीक ७, १, १४; ते. आ. २, ५, ३, ३
 सुवृक्षांस्त वृक्षीक ७, १, १५
 सुवृक्षांस्त वृक्षीक ४, ४, ७; ते. सं. १, १, १४, ३
 सुवृक्षांस्त वृक्षीक ७, ४०, ३
 सुवृक्षांस्त वृक्षीक ४, ३७, ६
 सुवृक्षांस्त वृक्षीक १, ६६, ७; नि. १०, २१
 सुवृक्षांस्त वृक्षीक १, १६, ९
 सुवृक्षांस्त वृक्षीक १, १६, ५
 सुवृक्षांस्त वृक्षीक १, १५, ६
 सुवृक्षांस्त वृक्षीक १, २४, १
 सुवृक्षांस्त वृक्षीक ८, ३७, १
 सुवृक्षांस्त वृक्षीक २, ९, ६; ते. सं. ४, ३, १३, २
 सुवृक्षांस्त वृक्षीक १, ९, १, ३, ६, १०, ४
 सुवृक्षांस्त वृक्षीक ७, ९३, ७
 सुवृक्षांस्त वृक्षीक ५, ६, २; साम. १७३९; वा. व. १५, ४२
 सुवृक्षांस्त वृक्षीक १, ८६, ४२
 सुवृक्षांस्त वृक्षीक २, २०, ५
 सुवृक्षांस्त वृक्षीक १, १००, ४
 सुवृक्षांस्त वृक्षीक १, १९, ९
 सुवृक्षांस्त वृक्षीक २, १९, ४
 सुवृक्षांस्त वृक्षीक १०, ९९, ८
 सुवृक्षांस्त वृक्षीक १, ५५, २
 सुवृक्षांस्त वृक्षीक १, ६२, ८; साम. १८०
 सुवृक्षांस्त वृक्षीक १०, ९६, ३; अथर्व. २०, ३०, ३
 सुवृक्षांस्त वृक्षीक १, ८६, १५
 सुवृक्षांस्त वृक्षीक १०, ११, ३; अथर्व. १८, १, १०
 सुवृक्षांस्त वृक्षीक १०, २३, ४; अथर्व. २०, ७३, ५
 सुवृक्षांस्त वृक्षीक १०, ५०, २
 सुवृक्षांस्त वृक्षीक ८, १, १७
 सुवृक्षांस्त वृक्षीक २, १५, ६
 सुवृक्षांस्त वृक्षीक ८, ६६, १५

सोम उ बुधाणः सोत्थिः ९, १०७, ८; साम. ५१५; ९७७
 सोम एकेश्वरः पञ्चते १०, १५४, १; अथर्व. १८, २, १४;
 तै. आ. ६, ३, २
 सोमं राजानमवसे १०, १४१, ३; साम. ९१; अथर्व.
 ३, २०, ४; वा. य. ९, २६; तै. सं. १, ७, १०, ३
 सोमः पञ्चते जमिता ९, ९६, ५; साम. ५२७; ९४३;
 नि. १४, १२
 सोमः पुत्रान् ऊर्मिणावबो ९, १०६, १०; साम. ५७२; ९४०
 सोमः पुत्रानो अर्षेति ९, १३, १; साम. ११८७
 सोमः पुत्रानो अव्ययं ९, ११०, १०
 सोमः प्रथमो विविदे १०, ८५, ४०; अथर्व. १४, २, ३
 सोमः क्षुभो चारमावो ९, ९७, ४५
 सोम गीर्मिहूरा बवं १, ९१, ११; तै. आ. ३, ५, ६, १;
 तांज्य आ. १, ५, ७
 सोमं गावो जेनवो ९, ९७, ३५; साम. ८६०; नि. १४, १५
 सोममन्त्र उपासत्त ६, ५७, २
 सोममिन्द्रा हृ-स्पती ४, ४९, ६
 सोमं मन्त्रते पवित्रात् १०, ८५, ३; अथर्व. १४, १, ३;
 नि. ११, ४
 सोम वास्ते मयोधुव १, ९१, ९; तै. सं. ४, १, ११, १
 सोम राजन्मुक्कवा नः ८, ४८, ८
 सोम रागन्धि नो हृदि १, ९१, १३; तांज्य आ. १, ५, ६
 सोमस्य भारा पञ्चते ९, ८०, १
 सोमस्य मा तवसे वक्ष्यसे ३, १, १
 सोमस्य मित्रावकृणाहिता ८, ७२, १७
 सोमस्य राज्ञो वक्ष्यस्य १०, १६७, ३; नि. ११, १२
 सोमा अवृष्टमावबो ९, २३, १
 सोमा अवृष्टमिन्द्रः ९, १२, १; साम. ११९६
 सोमाः पञ्चत हृद्वो ९, १०१, १०; साम. ५४८; ११०१
 सोमामं स्वरान् १, १८, १; साम. १३९; १४६३; वा. य.
 ३, २८; तै. सं. १, ५, ६, ४; तै. आ. १०, १, ११; नि. ६, १०
 सोमावृष्टना जनना रणीनां १, ४०, १; तै. सं. १, ८, २२, ५
 सोमावृष्टना रजसो विमानं १, ४०, ३; तै. सं. १, ८, २२, ५;
 तै. आ. २, ८, १, ५
 सोमाकृद्वा धारयेथाय ६, ७४, १
 सोमाकृद्वा बुधमेतावथय ६, ७४, ३; अथर्व. ७, ४२, २;
 तै. सं. १, ८, २२, ५
 सोमाकृद्वा वि ह्वरतं ६, ७४, २; अथर्व. ७, ४२, १; तै. सं.
 १, ८, २२, १
 सोमालो न वे सुताः १, १६८, ३
 सोमेनादिवा वलिनः १०, ८५, २; अथर्व. १४, १, २

सोमो अर्षेति चर्षेतिः ९, २३, ५
 सोमो अस्मन्त्रं द्विपदे ३, ६२, १४
 सोमो जिगाति गातुमित्ति ३, ६२, १३; तै. सं. १, ३, ४, १
 सोमो वक्ष्यन्धर्वाय १०, ८५, ४१; अथर्व. १४, २, ४
 सोमो वेधो न सूचो ९, ६३, १३
 सोमो वेधुं सोमो १, ९१, २०; वा. य. ३४, २१; तै. आ.
 २, ८, ३, १
 सोमो न वेधा कृतः १, ६५, १०
 सोमो मीद्वान्मन्त्रे ९, १०७, ७
 सोमो राजा प्रथमो मन्त्रः १०, १०९, २; अथर्व. ५, १७, २
 सोमो ऋधुपुरमन्त्रः १०, ८५, ९; अथर्व. १४, १, ९
 सोमामिन्द्रात्त स्यः १०, ६८, ९; अथर्व. २०, १६, ९
 काम्यीह वां १, १२१, २
 क्षरीह स्वज्ञवति ७, १०१, ३
 स्तरीयैश्च १०, ३१, १०
 स्तवा तु त इन्द्र पृथ्वा २, ११, ६
 स्तविष्वाभि त्वाभं १, ४४, ५
 स्तीर्णे ते बर्हिः सुत ३, ३५, ७
 स्तीर्णे बर्हिष्य नो याहि १, १३५, १
 स्तीर्णा अस्व संहतो १, ८, ७
 स्तीर्णे बर्हिषि समिधाने अग्रा ऊर्ध्वो ४, ६, ४
 स्तीर्णे बर्हिषि समिधाने अग्रा सूक्तेन ६, ५२, १७
 स्तुत इन्द्रो मघवा यद्व ४, १७, १९
 स्तुतस्य वास्त्वा बर्धसि ८, २, २२
 स्तुतासो नो मरुतो १, १७१, ३
 स्तुष उ वो मरु कृतस्य ६, ५१, ३
 स्तुषे जन्मं सुभ्रं नव्यसीतिः ६, ४९, १
 स्तुषे नरा दिवो अस्व प्रसम्ता ६, ६२, १
 स्तुषेयवं पुत्रवर्षं १०, ११०, ६; अथर्व. ५, २, ७;
 २०, १०७, ९; नि. ११, २१
 स्तुषे सा वां वक्ष्य मित्र १, १२२, ७
 स्तुषि भोज्यान्सुवतो अस्व ५, ५३, १६
 स्तुषि धृतं विपिन्नं ८, १३, १०
 स्तुषि धृतं गर्वसद्वं नृपानं २, ३३, १६; अथर्व. १८, १, ४०;
 तै. सं. ४, ५, १०, ३
 स्तुषि स्तुदीयेते वा ते ८, १, १०
 स्तुषीन्द्रं स्वयवद्व ८, २४, २२; अथर्व. २०, ६६, १
 स्तुषानासो वतसुवो १, १४२, ५
 स्तुषीणं बर्हिषावृष्ट १, १३, १
 स्तोमो न क्षामकेति १०, ३१, ९; अथर्व. १८, १, ३९
 स्तोमं राध वारयेव ७, ५५, ३

स्तोता यत्ते अमुक्त ८, १३, १९
 स्तोता यत्ते विष्णोः ८, १३, ६
 स्तोत्र राधायां पते १, ३०, ५; साम. १६००, अथर्व.
 २०, ४५, २
 स्तोत्रमिन्द्राव गावत् ८, ४५, २१
 स्तोत्रमिन्द्रो मङ्गलः ६, ५२, ११
 स्तोत्रे रावे हरिर्वा ९, २७, ६
 स्तोत्रं वो मन्त्र वज्राव १०, ९२, ९
 स्तोत्रं सुषेयां युवसेव कल्पे ८, ३५, ५
 स्तोत्रं त इन्द्र विमदा १०, २३, ६
 स्तोमा आत्मन् प्रतिधवः १०, ८५, ८; अथर्व. १४, १, ८
 स्तोमास्तथा गोमित्रीतरवर्धे ५, २९, ११
 स्तोमामस्तथा विचारिणी ५, ८४, २; तै. सं. २, २, १२, ३
 स्तोमेन हि दिवि देवामो १०, ८८, १०; नि. ७, २८
 क्षिपः सतीर्वा १, १६४, १६; अथर्व. ९, २, १५; तै. आ.
 १, ११, ४; नि. ५, १, १४, २०
 क्षिपं दृष्ट्वाय कितवं १०, ३४, ११
 क्षियो हि दास आयुधानि ५, ३०, ९
 क्षिरं हि जानमेवा १, ३७, ९
 क्षिरं मनस्त्रुषे ५, ३०, ४
 क्षिरा वः सन्तु नेमयो १, ३८, १२
 क्षिरा वः सन्तुवायुधा १, ३९, २
 क्षिरंक्षिरद्वीः पुष्कर २, ३३, ९
 क्षिरा गावो अथवा ३, ५३, १७
 क्षूरं राधः शतात् ८, ४, १९; नि. ६, २२
 क्षूरस्य रागो बृहतो ४, २१, ४; तै. आ. २, ८, ५, ८
 क्षुरेणो वा उ देवदूते ७, ८५, २
 क्ष्वाहा यत्ते अथो इतो ७, १५, ५; तै. आ. २, ४, ८, १
 क्ष्वापुरधिने आ गहि ८, ३४, ६
 क्ष्वाधीक्ष्वा क्वात्तया ८, २५, २४
 क्ष्वेतया सुकीर्त्ता ८, २६, १९
 क्ष्वामे त इन्द्र मे त २, ११, १३
 क्ष्वामे वो मनवो देववीतये १०, ६६, १२
 क्ष्वामेवा वाच उदियतो १, ११३, १७
 क्ष्वाजा दृधिवि अवा १, २२, १५; अथर्व. १८, २, १९;
 वा. व. ३५, २१, ३६, १३; तै. आ. १०, १, १०;
 नि. ९, ३२
 क्ष्मे मृत्सल धमलः ९, ७३, १
 क्षुचं वत्स हरिणी १०, ९६, ९; अथर्व. १०, ३१, ४
 क्ष्मा आ दमे सुषुधा वत्स २, ३५, ७
 क्ष्मा आ वत्स्यं दम १, ७१, ६

क्ष्माः स्वाव धावसे २, ५, ७
 क्ष्मयो वो अग्निभिः ८, १९, ७
 क्ष्मयो हि वावं १, २६, ८
 क्ष्मदत्त इध्वा समिधो ३, ५४, २२
 क्ष्मधामनु अयं मरो ८, २०, ७
 क्ष्मधरा करति आतयेदा ७, १७, ४
 क्ष्मधरासो मङ्गमन्वो ४, ४५, ५
 क्ष्मा न वत्स भामासः १०, ३, ५
 क्ष्मो न वोऽमवाग्नेत्रवद्वृषा ५, ८७, ५
 क्ष्मोनाम्नुष्या सुसुरि २, १५, ९
 क्ष्मं वज्रस्य दिवि देव १०, ६
 क्ष्मं कविर्विचर्तति १, ४७, ४
 क्ष्मं क्षिप्त मन्वते ८, ४, १२
 क्ष्मं दृधिष्वे तविषीं यथा ५, ५५, २
 क्ष्मसुरिन्द्र स्वराकसि ३, ४५, ५
 क्ष्मस्मिन् वा सुने नरो ८, ३३, २; साम. ८६५; अथर्व.
 २०, ५२, २; ५७, १५
 क्ष्मर्जितं महि मन्दानं १०, १६७, २
 क्ष्मर्जये भर आप्रस्य १, १३२, २
 क्ष्मर्गोमस्तारिक्षाणि १०, ६५, ४
 क्ष्मर्गोमस्तारिक्षाणाम् ७, १०, २
 क्ष्मर्गोमस्तारिक्षाणाम् ५, ४०, ६
 क्ष्मर्गदेवि सुरासीं ४, १६, ४; अथर्व. २०, ७७, ४
 क्ष्मर्गदेवि स्वामहमिन्द्र १०, ३८, ५
 क्ष्मर्गदेवा यत्तया यातमर्वा ७, ६९, ३; तै. आ. २, ८, ७, ७
 क्ष्मर्वा सिन्धुः सुरथा १०, ७५, ८
 क्ष्मर्वा स्वये उवायस्ये १, १२४, ८
 क्ष्मर्वाये वाजिभिः ३, ३०, १८
 क्ष्मर्वाये वायुस्य मवामहे ५, ५१, १२
 क्ष्मर्वा यत्तस्वतिः १०, १५२, २; अथर्व. १, २१, १;
 तै. आ. ३, ७, ११, ४; तै. आ. १०, १, ९
 क्ष्मर्वा न इन्द्रो बृहत्तया १, ८९, ६; साम. १८७५;
 वा. व. २५, १९; तै. आ. १, १, २, २१, ३;
 १०, १, ९
 क्ष्मर्वा नः पथ्यासु १०, ६३, १५
 क्ष्मर्वा नो दिवो अग्ने १०, ७, १; तै. सं. ४, ३, १३, २
 क्ष्मर्वा नो मिमीतामविधा ५, ५१, ११
 क्ष्मर्वा पथ्यासु चरेम ५, ५१, १५
 क्ष्मर्वा मित्रावक्ता स्वति ५, ५१, १४
 क्ष्मर्वादिभिः प्रपये मेधा १०, ६३, १६; नि. ११, ४६
 क्ष्मर्वा सोमा आ वाहि ८, २, २८

स्वाविद्यया मविद्यया १, १, १; साम. ४६८; ६८९; बा. य.
२६, २५; नि. ११, ३
स्वाधुः पवस्व विद्यया १, ८५, ६
स्वाधुपसदः पितरो बभौ ६, ७५, ९; बा. व. २९, ४६;
ते. सं. ४, ६, ६, ३
स्वाधुपिकलायं मधुमौ ६, ४७, १; अथर्व. १८, १, ४८
स्वाधुष्टे अस्तु संक्षुदे ८, १७, ६; अथर्व. २०, ४, ३
स्वादो पितो मधो पितो १, १८७, २
स्वादोरमसि बभसः ८, ४८, १
स्वादोरित्था विष्वक्मो १, ८४, १०; साम. ४०९; १००५;
अथर्व. २०, १०९, १
स्वाधो विष आ सस १, ७२, ८; ते. मा. २, ५, ८, १०
स्वाधो वि दुरो देववन्तो ७, २, ५
स्वाधुचं स्वयसं सुनीचं १०, ४७, २
स्वाधुचः पवते देव इन्द्रः ९, ८७, २; साम. ६७८
स्वाधुचः सोमभिः द्यमानो ९, ९६, १६
स्वाधुचस्य ते सतो ९, ३१, ६
स्वाधुचास इमिमाः ७, ५६, ११
स्वाधुरदेवस्याधुतं बभौ १०, १२, ३; अथर्व. १८, १, ३२
स्वाहा कृतस्य सृज्यते ८, ३५, २४
स्वाहा कृताया गच्छ १, १४२, १३
स्वाहास्ये वरुणा ५, ५, ११
स्वाहा बभू कृणोतमे १, १३, १२
स्विधमा बहमचितिः १, १२१, ७
हंसः क्षुचिपद्म ४, ४०, ५; बा. व. १०, १४; ११, १४;
ते. सं. १, ८, १५, २; ४, २, १, ५; ते. आ.
१०, १०, २
हंसा ह्य क्षुच्य कोक ३, ५३, १०
हंसा ह्य जेजितो ३, ८, ९
हंसाविष पतयो ८, ३५, ८
हंसातो वे वां मधुमन्तो ४, ४५, ४
हंसेरिव सक्तिमिः १०, ६७, ३; अथर्व. २०, ९१, ३;
ते. सं. ३, ४, ११, ३
हवं च साधुचस्यतं च ८, ३५, १२
हव हवं सुदाम १, २३, ९
हतो ह्युवाचार्वा ६, ६०, ६; साम. ८५५
हव्या देवा असुताम्बदा १०, १५७, ४; अथर्व. २०, ६३, २
हवामैर्वा हति च्छा १, १६१, ५
हव्या हवं वसिष्ठेन्द्रः ८, २, ३२
हव्या वृषमिन्द्रः ७, २०, २

हन्नाहं युधिर्विमीमां १०, ११९, ९; नि. १, ४
हन्तो जु किमाससे ८, ८०, ५
हवे जाये ममसा १०, ९५, १; सा. मा. ११, ५, १, ३
हवे देवा यूयमिन्द्र २, २९, ४
हवे नरो मरुतो सुकता ५, ५७, ८, ५८, ८
हयो न विह्वौ अमुजि ५, ४६, १
हय्यो धूमकेतो ८, ४३, ४
हर्हि हि योनिमि १०, ९६, २; अथर्व. २०, ३०, २
हतिः सृजनः पथ्याम् ९, ९५, २
हस्तिवता बर्चसा सुर्वसा १०, ११२, ३
हर्हि सुजम्बक्यो न ९, ७२, १
हर्हिहमशाकहर्हि १०, ९६, ८; अथर्व. २०, ३१, ३
हरी जु कं रथ इन्द्रस्य २, १८, ३
हरी जु त इन्द्र वाजयन्ता २, ११, ७
हरी स्वस्य वा बने १०, २३, २
हरी वस्य सुपुत्रा विव्रता १०, १०५, २
हर्वन्मुषसमर्चवः ३, ४४, २
हर्वचं सत्यं ८, २१, १०; अथर्व. २०, १४, ४; ६०, ४
हव एवामसुरो १०, ७४, २
हवं त इन्द्र महिमा ७, २८, २
हवन्त व स्वा हव्यं ७, ३०, २
हविर्हविधो महि ९, ८३, ५
हविषा जातो अपां १, ४६, ४; नि. ५, ०४
हविष्कृणुष्वमा गमत् ८, ७२, १
हविष्यात्समजरं १०, ८८, १; नि. ७, २५
हवीममिहं वते यो हविभिः २, ३३, ५
हवे स्वा सृग् वसिते ८, १३, १३
हव्यवाकप्रिजः ५, ४, २; ते. सं. ३, ४, ११, १
हस्काराद्विद्युत्स्पर्शतो १, २३, १२
हस्त्युतेभिराग्निभिः ९, ११, ५; साम. १४४५
हस्ताभ्यां दत्ताशास्त्राभ्यां १०, १३७, ७; अथर्व. ४, १३, ७
हस्ते दधानो युष्मा १, ६७, ३
हस्तेनैव प्राक् १०, १०९, ३; अथर्व. ५, १७, ३
हस्तेन सक्तिमि २, ३९, ७
हारिश्चैव पतयो बभेदुष ८, ३५, ७
हिक्कृचवती वसुपत्नी १, १६४, २७; अथर्व. ७, ७३, ८;
२, १०, ५; नि. ११, ४५
हितो न सक्तिमि ९, ७०, १०
हितोता नो अथर्व १०, ३०, ११; नि. ६, २२
हिम्बन्ति सृग्मुषयः पवमानं ९, ६७, ९
हिम्बन्ति सृग्मुषयः स्वरातो ९, ६५, १; साम. ९०४

हिम्वावातो रथा ह्व २. १०, २। साम. ११२०
 हिम्वागो वाचमिद्वसि ९. ६४, ९। साम. ९६०
 हिम्वागो हेतुमिद्वसि ९. ६४, २९। साम. ६५५
 हिमेनाग्निं जलमवारयेथा १. ११६. ८। मि. ६, ३६
 हिमेव पर्वां सुषिता वचाभि १०. ६८, १०। अथर्व. १०, १६, १०
 हिरेवकर्णं मणिमीधं १. ११२, १४
 हिरेवकेतो रजतो १. ७९, १। तै. सं. ३, १, ११, ४
 हिरेवगर्भः समवर्ततामे १०, १२१, १। अथर्व. ४, २७, वा. य.
 १३. ४। २३, १; २५, १०। तै. सं. ४, १, ८, ३; २, ८, १।
 तांज्य वा. ९, ९, १२; मि. १०, २३
 हिरेववक्त्रमपुत्रो ५, ७७, ३
 हिरेववक्त्रं कुचिर्धनं ५. २, ३
 हिरेवमिनिर्गयो अक्ष ५, ६२, ७
 हिरेवपाणिः सविता विचरन्मिः १, ३५, ९। वा. य. ३४, २५
 हिरेवपाणिः सविता सुविह्वः ३, ५४, ११
 हिरेवपाणिभूतवे १, २२. ५। वा. य. २२, १०; तै. सं.
 १, ४, २५, १। २, २, १२, २
 हिरेवर्षी अरणी १०, १८४, ३। स. आ. १४, ९, ४, २१
 हिरेवर्षी वां रमिः ८, ५, २९
 हिरेववेन पुत्रम् ४, ४४, ४; अथर्व. २०, १४३, ४
 हिरेववेन रथेन व्रजत् ८, ५, ३५
 हिरेववेभिः पविभिः १, ६४, १६
 हिरेवव्याः स हिरेवसंरा २, ३५, १०। मि. ३, १६
 हिरेवव्यापुषसं मृष्टौ ५ ६२, ८। वा. य. १०, १६; तै. सं.
 १, ८, १२, ३। मि. ३, १
 हिरेवव्यापुषो अक्ष १, १६३, २; वा. य. २९, २०; तै. सं.
 ४, ६, ७, ४

हिरेवव्यापुषः सवितर्वया १०. १४९, ५। मि. १०, ३३
 हिरेवव्यापुषस्तमविता रराणा १. १६७, २४
 हिरेवव्यापुषस्तो अक्षुः १, ३५, १०। वा. य. ३४, २६
 हुवे वाः सुषोमां २, ४, १
 हुवे वाः सुषु सप्तो ६. ५, १
 हुवे वातस्वनं कभि ८, १०२, ५। तै. सं. ३, १, ११, ८
 हुवे वो देवीमर्वादि ६. ५०, १
 हुवीवमातो अप हि सप्त ५. २, ८
 हुष्यु पीतालो पुष्यन्ते ८, २, १२; मि. १, ४
 हुदा सप्तु मनसो १०, ७१, ८। मि. ६३, १३
 हुविस्तुष्टस्त आसते १०, २५, २
 हुंतिः पक्षिणी १०, १६५, ३; अथर्व. ६, २७, ३
 हुताजनिष्ट वेतनः २, ५, १
 हुता वेधो अमर्त्यः ३, २७, ७; साम. १४७७; मि. ६, ७
 हुतावधुंरावया १, १६२, ५। वा. य. २५, २८। तै. सं. ४, ६, ८, २
 हुता विषतो मनोरथं १, ६८, ७
 हुतावधुंरावयो १, १३९, १०
 हुतारं विषवेदसं १, ४४, ७
 हुतारं सप्तशुद्धो वधिष्ठं १, ५८, ७
 हुतारं विषरवं १०, १, ५; तै. आ. २, ४, ३, ६
 हुतारं स्वा हुणीमहे ५, २०, ३
 हुतावधुं अक्षम विषवदाव १०, ५१, ४
 हुदं न हि त्वाप्युष्यन्तुर्वयः १, ५२, ७
 हुदा ह्व कुक्षयः सोमधानाः ३, ३६, ८
 हुवामसि रवेण वासि ६, ४१, ५; तै. आ. २, ४, ३, ११
 हुवामि वृषां अथायुः ७, ३४, ८
 हुवाम्यग्निं प्रथमं क्वस्तवे १, ३५, १

लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय प्रशासन अकादमी, पुस्तकालय
L.B.S. National Academy of Administration, Library

मुससूरी

MUSSOORIE

यह पुस्तक निम्नांकित तारीख तक वापिस करनी है।

This book is to be returned on the date last stamped

दिनांक Date	उधारकर्ता की संख्या Borrower's No.	दिनांक Date	उधारकर्ता की संख्या Borrower's No.

UJSA 294.59212
BHA

125360
LBSNAA

Sans
294.59212
भट्टाचार्य

~~12855~~

अवाप्ति सं.

ACC No.....

वर्ग सं.

पुस्तक सं.

Class No..... Book No.....

लेखक

Author.....

शीर्षक ऋग्वेद-संहिता ।

Title.....

निर्गम दिनांक
Date of Issue

उधारकर्ता की सं.
Borrower's No.

हस्ताक्षर
Signature

Sans

294.59212

LIBRARY

भट्टाचार्य

RAJ BAHADUR SHASTRI

National Academy of Administration
MUSSOORIE

Accession No. 125360

1. Books are issued for 15 days only but may have to be recalled earlier if urgently required.
2. An over-due charge of 25 Paise per day per volume will be charged.
3. Books may be renewed on request, at the discretion of the Librarian.
4. Periodicals, Rare and Reference books may not be issued and may be consulted only in the Library.
5. Books lost, defaced or injured in any way shall have to be replaced or its double price shall be paid by the borrower.

Help to keep this book fresh, clean & moving